

UNIVERSITAT DE
BARCELONA

Estructura i variació en el verb català de començaments de segle

La flexió verbal en els dialectes catalans (Alcover - Moll)

Maria Pilar Perea i Sabater

Aquesta tesi doctoral està subjecta a la llicència **Reconeixement- NoComercial – SenseObraDerivada 4.0. Espanya de Creative Commons.**

Esta tesis doctoral está sujeta a la licencia **Reconocimiento - NoComercial – SinObraDerivada 4.0. España de Creative Commons.**

This doctoral thesis is licensed under the **Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivs 4.0. Spain License.**

UNIVERSITAT DE BARCELONA
DEPARTAMENT DE FILOLOGIA CATALANA

**ESTRUCTURA I VARIACIÓ EN EL VERB CATALÀ
DE COMENÇAMENTS DE SEGLE**
La flexió verbal en els dialectes catalans
(Alcover - Moll)

Volum primer

Tesi doctoral per optar al títol de doctor
en Filologia Catalana

Presentada a la Facultat de Filologia
per Maria Pilar Perea i Sabater

Dirigida
pel Dr. Joaquim Viaplana i Lleonart

Barcelona, juny de 1999

Tesi doctoral per optar al títol de Doctor en Filologia Catalana
Programa de doctorat del Departament de Filologia Catalana: *La variació en el llenguatge*
Bienni 1993-1995

Als meus pares

TAULA

INTRODUCCIÓ GENERAL	9
1. Objectius i abast de la tesi	10
2. Hipòtesis de partida	14
3. Estructura	16
4. Metodologia	21
5. Observacions finals	27
6. Agraïments	27

Volum primer: PART I

L'ORIGEN I LA PROCEDÈNCIA DELS MATERIALS VERBALS ESTUDIATS

1. Les dades verbals	31
1.1. <i>La flexió verbal en els dialectes catalans</i>	31
1.1.1. Presentació de les dades	37
1.2. Les llibretes de camp	40
1.3. Els verbs estudiats	54
1.3.1. La divisió dels verbs en conjugacions	60
1.3.2. Observacions relatives als verbs enquestats	72
1.3.3. Observacions relatives a la transcripció de les formes verbals. Els signes fonètics emprats en <i>La flexió verbal</i>	90
1.3.3.1. El sistema vocàlic	90
1.3.3.2. El sistema consonàntic.	92
1.4. Caracterització foneticomorfològica	94
1.4.1. Aspectes generals	95
1.4.1.1. Vocalisme	96
1.4.1.1.1. Vocalisme tònic	96
1.4.1.1.2. Vocalisme àton	99
1.4.1.1.3. Diftongs	103
1.4.1.2. Consonantisme	106
1.4.1.2.1. La consonant fricativa prepalatal sonora	106
1.4.1.2.2. La consonant africada prepalatal sonora	108
1.4.1.2.3. La consonant alveolar lateral sonora	109
1.4.1.2.4. Les consonants ròtiques	109
1.4.1.2.5. La consonant bilabial nasal	110
1.4.1.2.6. La consonant oclusiva dental sonora	110
1.4.1.2.7. La distinció / confusió entre b i v	111
1.4.1.2.8. Altres fenòmens fonètics	111
1.4.2. Aspectes específics. Caracterització dialectal	112
1.4.2.1. Pirinenc oriental	113
1.4.2.2. Català oriental	114
1.4.2.3. Català occidental	118
1.4.2.4. València	129
1.4.2.5. Balear	136
1.4.2.5.1. Mallorquí	136

1.4.2.5.2. Menorquí	142
1.4.2.5.3. Eivissenc	144
1.4.2.6. Algerès	146
1.4.2.7. La realització del pretèrit perfet simple	147
2. Aspectes metodològics de l'enquesta	151
2.1. L'obtenció de les dades. Les localitats enquestades. Cronologia	153
2.1.1. Les localitats de <i>La flexió verbal en els dialectes catalans</i>	163
2.2. El procés d'enquestació. Metodologia	176
2.2.1. El qüestionari	177
2.2.2. Els enquestadors	177
2.2.3. La selecció dels informants	177
2.2.4. La metodologia emprada	179
2.3. Els informants	184
2.3.1. Pirinenc oriental	197
2.3.2. Català oriental	203
2.3.3. Català occidental	213
2.3.4. València	222
2.3.5. Balear	228
2.3.6. Algerès	241
2.4. L'organització i la sistematització de les dades resultants	242
3. L'àmbit d'estudi	245
3.1. La divisió dialectal	246
3.2. El context geogràfic	254
3.2.1. La població	258
3.3. Una aproximació sociolingüística	265
3.3.1. Les variables socials	266
3.3.1.1. La variable edat	266
3.3.1.2. La variable sexe	273
3.3.1.3. La variable nivell d'instrucció	274
3.3.1.4. La variable professió	276
3.3.1.5. La variable procedència	277
3.3.1.6. La variable classe social	278
3.3.2. Les actituds lingüístiques	280
3.3.2.1. L'autoestima	280
3.3.2.2. El prestigi	281
3.3.2.3. La retracció lingüística	283
3.3.2.4. La incomprensió dels informants	284
3.3.3. El contacte de llengües	286
3.3.4. Dues situacions particulars	286
3.3.2.1. El cas de la Catalunya Nord	287
3.3.2.2. El cas de l'Alguer	288
3.3.5. La variació i el canvi lingüístics	289
4. Conclusions	291

Volum segon: PART II

L'ANÀLISI DE LA VARIACIÓ I DE L'ESTRUCTURA EN EL VERB CATALÀ

A COMENÇAMENTS DE SEGLE

Introducció	7
A. ASPECTES TEÒRICS PRELIMINARS	9
1. Conjugació i paradigma	11
2. Estudis sobre el verb català	31
2.1. Estudis diacrònics	32
2.2. Estudis sincrònics	42
3. Propostes d'anàlisi morfològica aplicades al verb català	51
3.1. Els tractaments tradicionals i estructurals	51
3.2. Els tractaments generatius des d'una perspectiva sincrònica	58
3.2.1. La proposta de Wheeler	59
3.2.2. La proposta de Mascaró	62
3.2.3. La proposta de Brasington	67
3.2.4. La proposta de Viaplana	72
3.3. Les aportacions de la Morfologia Natural	76
4. Propostes de divisió dialectal del català	83
5. El concepte de regularitat verbal	95
6. Anàlisi descriptiva preliminar	101
6.1. Segmentació i anàlisi	123
6.1.1. Els segments morfològics relacionats amb nombre/persona	129
6.1.2. Els segments morfològics relacionats amb mode/temp	129
6.1.3. Els segments morfològics relacionats amb mode	133
6.1.4. Els segments morfològics relacionats amb classe verbal	134
6.1.5. Els segments morfològics relacionats amb subclasse verbal	136
B. LA DESCRIPCIÓ DELS MODELS REGULARS	143
1. La determinació de les dades verbals i de les localitats objecte d'anàlisi	145
2. La descripció dels models regulars	151
2.1. Pirinenc oriental	159
2.1.1. Formes no personals	160
2.1.2. Formes personals	168
2.2. Català oriental	213
2.2.1. Formes no personals	215
2.2.2. Formes personals	220
2.3. Català occidental	273
2.3.1. Formes no personals	277
2.3.2. Formes personals	283

2.4. Valencià	355
2.4.1. Formes no personals	357
2.4.2. Formes personals	361
2.5. Balear	421
2.5.1. Mallorquí	421
2.5.1.1. Formes no personals	423
2.5.1.2. Formes personals	428
2.5.2. Menorquí	473
2.5.2.1. Formes no personals	474
2.5.2.2. Formes personals	478
2.5.3. Eivissenc i formenterer	501
2.5.3.1. Formes no personals	502
2.5.3.2. Formes personals	505
2.6. Algerès	529
2.6.1. Formes no personals	532
2.6.2. Formes personals	536
3. Conclusions	549

Volum tercer: PART III

LA INTERPRETACIÓ DELS RESULTATS: LA VARIACIÓ MORFOLÒGICA DE L'ESTRUCTURA VERBAL

Introducció	7
1. Una perspectiva intradialectal	25
1.1. Un tractament comparatiu	27
1.1.1. Els segments morfològics relacionats amb nombre/persona	38
1.1.2. Els segments morfològics relacionats amb mode/temps	40
1.1.3. Els segments morfològics relacionats amb classe lèxica	59
1.1.4. Els segments morfològics relacionats amb subclasse lèxica	72
1.1.5. Els segments morfològics relacionats amb mode	91
1.1.6. Els processos fonològics	92
1.1.7. Les regles morfològiques	99
1.1.8. Els models relatius als temps i modes (models modotemporals) que configuren cada classe verbal	111
1.2. Un tractament quantitatiu	135
Pirinenc oriental	141
Català oriental	145
Català occidental	149
Valencià	157
Mallorquí	161
Menorquí	163
Eivissenc-formenterer	165
1.3. Un tractament distributiu	168
2. Una perspectiva interdialectal	183
2.1. Un tractament comparatiu	185
2.1.1. Els segments morfològics relacionats amb nombre/persona	185

2.1.2. Els segments morfològics relacionats amb mode/temps	187
2.1.3. Els segments morfològics relacionats amb classe lèxica	205
2.1.4. Els segments morfològics relacionats amb subclasse lèxica	220
2.1.5. Els segments morfològics relacionats amb mode	229
2.1.6. Els processos fonològics	230
2.1.7. Els models relatius als temps i modes (models modotemporals) que configuren cada classe verbal	233
2.2. El tractament distributiu i la seva incidència en la reclassificació dialectal	243
2.3. El sistema verbal del català, la regularitat verbal i els segments morfològics corresponents a extensió	269
CONCLUSIONS GENERALS	293
Referències bibliogràfiques	309

Annexos

<i>Annex 1: Signes fonètics emprats . . . . .</i>	333
<i>Annex 2: Abreviacions . . . . .</i>	337
<i>Annex 3: Llista de localitats . . . . .</i>	339
<i>Annex 4: Segments morfològics que experimenten divergència intradialectal . . . . .</i>	343
<i>Annex 5: Models verbals regulars modotemporals de caràcter intradialectal . . . . .</i>	377
<i>Annex 6: Tractament distributiu intradialectal de les representacions morfològiques que presenten divergències . . . . .</i>	445
<i>Annex 7: Models verbals regulars modotemporals de caràcter interdialectal . . . . .</i>	591

INTRODUCCIÓ GENERAL

Un dels àmbits de la llengua on la variació dialectal es manifesta d'una manera més marcadament multiforme és el de la morfologia verbal. Antoni M. Alcover, considerat el fundador de la dialectologia a Catalunya, desenvolupà a començaments de segle el projecte que, sota el títol *Estudi especial de la conjugació*, donava a conèixer el variat polimorfisme que presentaven les realitzacions verbals a tot el domini lingüístic català. Aquests resultats es plasmaren a finals dels anys vint i a principis dels trenta en la publicació de *La flexió verbal en els dialectes catalans*.

Les dades recollides en aquest compendi constitueixen un reflex real de l'estat de la morfologia verbal del català en un àmbit temporal, que s'estén del 1906 al 1928, i en un àmbit espacial, que es concreta en cent quaranta-nou localitats de sis àrees dialectals: el pirinenc oriental (que correspon *grosso modo* a l'actual rossellonès i a una part del català septentrional de transició), el català oriental, el català occidental, el valencià, el balear i l'alguerès.

Fins ara, algunes d'aquestes dades han estat utilitzades en treballs específics per il·lustrar la conjugació d'un verb en una zona geogràfica determinada o per constatar la variació que una forma verbal pot experimentar segons l'àrea dialectal on es realitzi. Tanmateix, els materials de *La flexió verbal en els dialectes catalans* mai no han estat estudiats globalment ni

comparativament des d'un punt de vista sincrònic i, menys, des d'una perspectiva interdialectal. La descripció que es desenvoluparà en aquest treball permetrà de contrastar les realitzacions subjacents dels segments morfològics que conformen cinc verbs que, per les seves característiques, esdevenen els representants regulars de les diverses varietats dialectals.

L'interès d'aquest treball rau, doncs, a endinsar-se en la regularitat verbal a partir dels resultats oferts pels diferents dialectes que conformen el català, a través d'un conjunt de dades significatives, que s'han recopilat, en general, seguint uns criteris força unificats.

1. Objectius i abast de la tesi

L'objectiu general d'aquesta tesi és dur a terme una anàlisi de l'estructura del verb català a començaments de segle i de la variació morfològica que pot presentar aquesta estructura en els diversos dominis dialectals. L'estudi se centra en la flexió de cinc verbs que s'han establert com a models regulars. Els paradigmes s'han obtingut a partir de les dades incloses en el recull d'Alcover, que incorpora la conjugació completa de setanta-quatre verbs que van ser enquestats durant els tres primers decennis d'aquest segle. El present treball es basa en l'examen de la variació dialectal que presenten les representacions fonològiques dels segments morfològics o morfs, obtinguts de segmentar les formes verbals seleccionades en les seves parts constitutives. L'anàlisi descansa en els pressupòsits teòrics que la gramàtica generativa planteja en relació amb l'existència de dos nivells ben diferenciats de descripció: el nivell subjacent i el nivell de les realitzacions concretes.

L'objectiu general esmentat es concreta en una sèrie d'objectius específics, que seran definits i justificats a continuació:

1. Estudi de l'origen i la procedència dels materials verbals estudiats.

Aquest objectiu incorpora una aproximació a la metodologia utilitzada per Alcover en relació amb el treball d'enquestació, que es concentra en els criteris de selecció de localitats i d'informants i en l'aplicació de diversos procediments metodològics relatius a l'enquesta dialectal.

L'estudi específic d'aquests aspectes té la seva justificació en el fet que les dades de *La flexió verbal* van ser editades sense l'acompanyament de referències bàsiques —tret d'un breu apartat introductori que obre el primer volum de l'obra— que explicitessin les informacions més generals relacionades amb la tria dels verbs enquestats, la seva caracterització foneticomorfològica, el mètode aplicat, les fases d'obtenció de les dades, la selecció de les localitats i dels informants, el procediment de sistematització dels resultats o la possible contribució de factors sociolingüístics que, sens dubte, havien d'haver influït positivament en algunes de les respostes de l'enquesta.

Els materials d'aquest recull han estat usats sovint en diversos treballs i han esdevingut un simple inventari —certament vàlid i complet— per conèixer l'estat de la morfologia verbal en un període sincrònic determinat. Els aspectes col·laterals esmentats, però, han estat, en general, obviats pels mateixos usuaris de l'obra a causa de l'absència d'aquestes informacions en les pàgines de *La flexió verbal* i de l'allunyament i dispersió de les diverses fonts que podien completar-les. Amb aquests entrebancs no és estrany que es generin dubtes i equívocs en relació, per exemple, amb els informants i la seva representativitat.¹ És aquesta, doncs, la informació que s'ha volgut compilar en el primer volum d'aquest estudi.

2. Descripció de la classificació verbal catalana, que pren com a referència primera les divisions tradicionals en conjugacions i en paradigmes. Aquestes classificacions marquen, de retop, una frontera entre els verbs considerats regulars i els verbs considerats irregulars.

En aquest treball, l'anàlisi de les dades d'Alcover es restringeix a les realitzacions dialectals d'uns determinats verbs i no abasta l'estudi de totes les formes verbals registrades —més de 470.000, de fet— que comprenen la flexió dels verbs de les 149 localitats enquestades. L'abundor de dades allargassaria una descripció que podria eternitzar-se en el temps i que ocuparia un espai més que considerable.

Qualsevol agrupació que es faci dels setanta-quatre verbs recollits en *La flexió verbal* ha de tenir en compte una divisió fonamental: la divisió que s'estableix entre els verbs regulars i els

---

¹ Un exemple resulta prou aclaridor d'aquesta mena d'equívocs provocats per la manca d'informació. Rabassa (1996) utilitza les dades de *La flexió verbal* en el seu estudi sobre l'andorrà. Tanmateix, quan esmenta un dels informadors que participa en l'enquesta d'Alcover, s'hi refereix com si es tractés d'un subjecte únic. En canvi, com es pot extreure de les observacions del BDLC i dels diversos quaderns de camp, Alcover enquestà a Andorra més d'un informant.

verbs irregulars. L'aplicació d'aquesta partició —no explicitada clarament per Alcover— permet d'extreure del conjunt, a partir de la utilització d'uns determinats criteris selectius, cinc verbs —o cinc classes de verbs— que encaixen dins els paràmetres de la regularitat verbal. Òbviament, aquestes classes de verbs poden variar tipològicament en funció del domini dialectal examinat. La resta de verbs del recull, al marge dels que es poden associar amb els models regulars establerts, s'aparten de la regularitat per diversos motius, i a la llum d'aquesta primera subdivisió, poden, al seu torn, esdevenir objecte d'una descripció i anàlisi posteriors.

L'opció per uns determinats models implica l'examen de les diverses classificacions verbals proposades fins ara i la definició dels límits —no sempre precisos— entre els conceptes de regularitat i d'irregularitat aplicats a l'àmbit verbal.

3. Repàs dels estudis desenvolupats sobre el verb català des dels punts de vista diacrònic i sincrònic.

El verb català ha estat tractat des de les dues perspectives temporals que determinen els talls sincrònics i diacrònics. Els resultats obtinguts del repàs d'aquestes aproximacions són en alguns casos extremadament útils per complementar les informacions de l'apartat descriptiu que es desenvoluparà en la segona part d'aquest treball.

4. Revisió de les diverses propostes de divisió dialectal del domini lingüístic català.

Abans d'iniciar la descripció verbal pròpiament dita, i atès que les dades abracen tots els dialectes catalans, es revisaran les diverses propostes de divisió del domini català amb la finalitat de plantejar-ne una de nova, basada en els resultats obtinguts del tractament de les dades de *La flexió verbal*. Aquesta fragmentació no discrepa essencialment de la proposada pel mateix Alcover, però serà el resultat d'aplicar uns criteris sincrònics objectius, que es fonamenten en el comportament morfològic general dels verbs considerats regulars.

5. Definició i descripció del marc teòric que servirà de base per realitzar l'anàlisi verbal.

Aquest objectiu específic s'acomplirà a través d'un succint recorregut pels models de descripció morfològica verbal que s'han desenvolupat en els darrers temps. Atès que l'anàlisi

descriptiva es fonamenta en un determinat model, s'ha cregut convenient de revisar determinats aspectes teòrics relacionats amb la morfologia flexiva.

6. Descripció i anàlisi de les dades verbals objecte d'estudi.

Optar per la proposta de descripció morfològica que ha semblat globalment més explicativa i vàlida per tractar les dades regulars de *La flexió verbal* ha significat examinar els tractaments que, des d'una perspectiva sincrònica, s'han desenvolupat en els darrers anys per caracteritzar formalment els verbs catalans. Així, tot i prendre en consideració les aportacions dels models tradicionals i estructurals, l'atenció s'ha concentrat essencialment en les anàlisis que encaixen en un model generatiu. D'aquest darrer corrent, s'ha valorat que les propostes de Viaplana (1984 i 1986) i de Mascaró (1985) permeten dur a terme una descripció satisfactòria de la flexió verbal.

L'anàlisi es fonamenta en la segmentació morfològica, que permet de determinar l'estructura formal dels verbs estudiats a partir de la postulació de les formes subjacents corresponents. La descripció adjunta els processos fonològics que converteixen les representacions abstractes postulades en les respectives realitzacions fonètiques concretes en el marc de cadascun dels dialectes examinats.

7. Anàlisi comparativa dels diferents segments morfològics a la llum de dues perspectives diferents: una perspectiva intradialectal i una perspectiva interdialectal.

Des d'una perspectiva espacial, i aplicant una anàlisi sincrònica a les dades d'Alcover, les representacions fonològiques dels morfemes seran examinades intradialectalment —en el marc d'una mateixa varietat— o interdialectalment —en el marc de les diverses varietats examinades.

8. Revisió del concepte de regularitat verbal i reconsideració de la divisió dialectal del català.

Aquests dos objectius específics són els darrers que es planteja aquest estudi, que es faran efectius a través de l'examen dels comportaments morfològics que presenten les classes verbals regulars considerades des d'una perspectiva interdialectal.

2. Hipòtesis de partida

En aquest treball no es planteja una hipòtesi única. A causa de la diversitat d'objectius que es proposen, es contemplen diferents hipòtesis que es correlacionen amb els objectius específics descrits en l'apartat anterior.

Una primera sèrie d'hipòtesis té a veure amb la reconstrucció dels aspectes relacionats amb l'origen i amb la procedència dels materials verbals estudiats:

1- Els verbs enquestats per Alcover no foren seleccionats a l'atzar. Tot al contrari, són verbs que es consideraven representants d'unes conjugacions determinades i que molt probablement formaven part d'un qüestionari més o menys explícit.

2- Les dades verbals que inclou *La flexió verbal* són representatives de les diverses realitzacions dialectals.

3- La classificació verbal presentada en *La flexió verbal* no va ser realitzada per Antoni M. Alcover sinó per F. de Borja Moll.

4- És previsible l'existència d'un qüestionari verbal, que s'anà modificant al llarg de les diverses etapes d'enquestació.

5- Existeix una aplicació implícita de criteris de caràcter sociolingüístic, que tenen una incidència directa en els resultats verbals.

Quant als aspectes descriptius d'aquest treball, es plantegen les següents hipòtesis:

1- Com a criteri d'agrupació verbal, Alcover (o Moll) emprà la forma de l'infinitiu per classificar els setanta-quatre verbs que inclou el seu recull, adoptant un procediment que ha esdevingut el sistema de classificació verbal més usual. El present treball suggereix que la realització de l'infinitiu no és prou representativa per atribuir la pertinença d'un verb a una determinada conjugació.

2- La segmentació de les formes verbals permetrà d'establir quins són els segments morfològics que associen un verb amb una determinada conjugació o classe verbal. Amb

aquest procediment serà possible precisar, a partir de la variació experimentada per les terminacions en les diferents varietats dialectals, els segments coincidents i divergents que configuren dialectalment l'estructura del verb català. La comparació morfològica permetrà també de determinar uns models de conjugació que poden ser, amb algunes variacions, més o menys comuns a un conjunt de localitats.

3- La delimitació de les classes verbals i l'establiment dels respectius models regulars s'han dut a terme, en general, prenent com a referència l'estàndard, i es pot afirmar que el concepte de regularitat verbal s'ha limitat únicament a aquesta varietat. En aquest treball la determinació dels verbs regulars prescindirà dels resultats de l'estàndard i es basarà en les dades dels diversos dialectes del català per tal d'establir uns models regulars de conjugació que posseiran dialectalment un abast més o menys ampli en funció de les localitats que poden adaptar-s'hi.

4- L'accés a les dades verbals en el marc de les diferents varietats modificarà el concepte de regularitat verbal i modificarà també, en alguns casos, la distribució dels verbs en classes verbals en funció de l'àrea dialectal.

En darrer terme, quant a la interpretació dels resultats, es poden plantejar dues hipòtesis:

1- L'aplicació de les perspectives intradialectal i interdialectal permetran d'extreure els criteris objectius que facilitaran, d'una banda, la delimitació dels models verbals aplicables a cada localitat, i, d'una altra, l'explicitació dels segments morfològics —comuns i divergents— que caracteritzen cada àrea dialectal i que diferencien una d'una altra. Les fronteres dialectals subsegüents, però, no respondran a línies divisòries estrictes sinó a límits més o menys amplis de transició.

2- Els criteris morfològics sincrònics aplicats a l'àmbit verbal propiciaran una reestructuració de les àrees dialectals del català, de manera que els dialectes definits no s'afiliaran a la bipartició clàssica entre català oriental i català occidental, sinó que se situaran seqüencialment en l'espai geogràfic, tot superposant-se en alguns casos.

3. Estructura

Per acomplir els objectius específics explicitats en l'apartat anterior, aquest treball es divideix en tres parts, que es distribueixen, respectivament, en tres volums. Cada volum s'obre amb una introducció i es tanca amb unes conclusions. L'estructura que segueix cadascuna de les parts és la següent:

Part I. L'origen i la procedència dels materials verbals estudiats.

Aquesta part inclou quatre capítols i reconstrueix el rerefons metodològic i sociolingüístic que envoltà la recopilació de les dades de *La flexió verbal*.

En el primer capítol es descriuen les dades de *La flexió verbal* i s'hi incorporen observacions relacionades amb els verbs estudiats, obtingudes a partir de la consulta de diverses llibretes de camp d'Alcover i a través de les informacions recollides en el BDLC i en el DCVB. Les observacions de caràcter foneticomorfològic confirmen en molts casos les realitzacions de *La flexió verbal* i en altres poden ser extrapolables a esferes morfològiques no verbals, com ara les realitzacions nominals o adjectivals.

El segon capítol presenta els aspectes metodològics en què es fonamentava la recollida de dades verbals. El BDLC i els diversos quaderns de camp esdevenen fonts inexcusables de consulta en relació amb aspectes vinculats al mètode d'obtenció de les dades, al qüestionari, a les característiques dels enquestadors o dels informants i als criteris emprats per a la seva selecció. A través d'aquestes informacions s'ha pogut fer una relació del nombre d'informants enquestats i s'han inclòs alguns aspectes significatius que tenen a veure amb la seva edat i ocupació.

El tercer capítol incideix en la divisió dialectal establerta per Alcover i en la seva repercussió pel que fa a l'agrupació i a la distribució de les localitats enquestades en *La flexió verbal*. En aquest apartat també s'han examinat aspectes demogràfics i sociolingüístics, en particular els que fan referència a la tipologia i a les característiques dels subjectes entrevistats. S'analitzen així les variables que implícitament i explícita estan contingudes en les diverses informacions relacionades amb la flexió verbal: l'edat, el sexe, el nivell d'instrucció, la professió, la procedència, la classe social; i també la rellevància de certes actituds lingüístiques que traspuen en alguns dels escrits d'Alcover: la consciència lingüística, l'autoestima, el prestigi o

la retracció. Aquestes actituds són aplicables tant als informants com als habitants de les diverses localitats o zones dialectals visitades.

Finalment, el capítol quart recull les conclusions parcials extretes de l'examen de les temàtiques que s'han plantejat en els capítols anteriors.

Part II. L'anàlisi de la variació i de l'estructura del verb català a començaments de segle.

En aquesta part es desenvolupa la descripció dels verbs presos com a models regulars, que s'emmarca en els sis àmbits dialectals (de fet, vuit, si es prenen en consideració els subdialectes del balear) en què Alcover dividí el territori lingüístic català.

Per tal d'arribar a una descripció verbal satisfactòria, aquesta part s'ha subdividit en dos grans apartats.

El primer apartat, de caràcter essencialment teòric, integra sis capítols. El primer capítol presenta les classificacions verbals, dividides en classes i en subclasses, que han estat recollides en diferents gramàtiques normatives. S'hi afegeixen també les propostes d'algunes gramàtiques d'abast dialectal. A més, s'especifiquen els criteris emprats per dur a terme les diverses agrupacions verbals i per establir la frontera entre verbs regulars i verbs irregulars.

El segon capítol repassa succintament els diversos treballs —de caràcter diacrònic i sincrònic— que s'han desenvolupat, preferentment al llarg d'aquest segle, sobre el verb català.

El tercer capítol pren en consideració les diferents propostes d'anàlisi morfològica aplicades al verb català, en particular les que es basen en un model generatiu, per tal d'adaptar la que resulti més satisfactòria a una anàlisi descriptiva dels verbs de *La flexió verbal* que s'emmotllen a uns determinats criteris de regularitat verbal.

En el quart capítol es revisen les propostes de subdivisió dialectal que s'han anat succeint de la proposta de Milà i Fontanals ençà. Aquesta revisió és motivada pel plantejament d'una de les hipòtesis de treball a què s'ha fet referència anteriorment i que suggereix que la descripció verbal dialectal basada en les representacions fonològiques dels segments morfològics

permetrà de modificar la divisió dialectal més generalitzada, que parteix d'una bipartició del territori català en una àrea oriental i en una àrea occidental.

El cinquè capítol examina el concepte de regularitat verbal.

En darrer terme, el sisè capítol dóna compte del model de descripció morfològica que s'ha adoptat en aquest estudi i desenvolupa una anàlisi descriptiva preliminar, adaptada als verbs regulars de l'estàndard. Aquesta primera aproximació permet d'il·lustrar els criteris aplicats en relació amb la segmentació de les formes verbals i amb la noció de regularitat. Atès que el concepte de regularitat verbal només es pot aplicar a les terminacions i no a l'arrel, aquest darrer component no rep una atenció particular. Les desinències són les úniques seqüències susceptibles de justificar els comportaments regulars de les classes verbals.

Els aspectes teòrics esmentats serveixen de prolegomen per desenvolupar el segon gran apartat d'aquesta segona part, que analitza morfològicament i amb detall les dades d'Alcover corresponents als paradigmes verbals modèlics que s'han definit per a cada àmbit dialectal. Al llarg de l'apartat descriptiu, que es basa en un primer moment en les realitzacions fonètiques de les desinències verbals i en la seva agrupació geogràfica, s'extreuen les característiques morfològiques de les terminacions dels cinc verbs proposats com a model: *cantar*, *batre*, *beure*, *dormir* i *partir*. Aquesta caracterització s'obté a partir de la segmentació morfològica i de la determinació de l'estructura de cada forma verbal. La descripció parteix de les dades obtingudes en cadascuna de les àrees dialectals —i subdialectals— establertes en la proposta d'Alcover: el pirinenc oriental, el català oriental, el català occidental, el balear (que inclou el mallorquí, el menorquí i l'eivissenc-formenterer) i l'alguerès.

La descripció de cada àmbit pren com a referència els temps i els modes verbals que configuren un paradigma; és a dir, les formes no personals i les formes personals. Pel que fa a les segones, la presentació de les dades no segueix la seqüenciació típica de l'ordenació tradicional, que s'inicia —quant a les formes simples— en el present d'indicatiu i finalitza en l'imperatiu, tot passant pel subjuntiu. Per contra, amb la finalitat de donar compte dels segments morfològics que poden presentar —segons les àrees dialectals— més variació fonètica i dels que posseeixen unes característiques més estables, la descripció comença amb les formes d'imperfet —d'indicatiu i de subjuntiu. Seguidament, es descriu, quan s'escau, el perfet simple, i es presenten les realitzacions del futur i del condicional, que són els temps

que recullen, juntament amb el perfet, els resultats dialectals més homogenis. La descripció verbal de cada àrea es tanca amb els tres presents —d'indicatiu, de subjuntiu i d'imperatiu. Aquesta mateixa estructura s'aplica a totes les zones dialectals examinades.

L'apartat descriptiu arriba a conclusions significatives quant a l'estructura de les formes verbals i a les realitzacions subjacents dels segments morfològics que les integren, així com dels processos fonològics, que connecten les formes abstractes postulades amb les representacions fonètiques emprades pels diversos dialectes. En cap cas, però, la descripció no sobrepassa el límit dialectal establert. En un primer moment, s'associen les localitats d'una mateixa àrea que compten amb una representació fonètica coincident de les terminacions verbals examinades. A continuació, es postula la forma subjacent de cadascun dels elements resultants de la segmentació, s'expliciten els processos fonològics que intervenen per donar compte de les representacions reals, i, en darrer terme, es defineixen els temps i modes verbals —en forma de models modotemporals— de cada classe verbal, que resulten modèlics per a una o més d'una de les localitats que configuren un domini dialectal determinat.

Amb aquests resultats parcialitzats s'enceta la tercera part d'aquest treball: *Part III. La interpretació dels resultats: la variació morfològica de l'estructura verbal.*

En aquesta darrera part, de caràcter interpretatiu, es posen en joc dues perspectives diferents d'anàlisi —una intradialectal i una altra interdialectal— que pretenen donar compte de la variació que experimenten —en funció del punt de vista adoptat— els segments morfològics i els models modotemporals definits en la descripció anterior.

Pel que fa a la perspectiva intradialectal, s'apliquen tres tipus de tractament: un tractament comparatiu, un tractament quantitatiu i un tractament distributiu. Aquests tractaments permeten de representar de manera objectiva la classe de variació que manifesta l'estructura verbal i cadascuna de les representacions fonològiques dels morfs que la componen en el marc d'un mateix dialecte.

Pel que fa a la perspectiva interdialectal, s'apliquen solament els tractaments comparatiu i distributiu. El tractament quantitatiu és omès per raó del nombre considerable de segments morfològics que cal quantificar, que sobrepassa el procediment de comptabilització manual emprat en la perspectiva intradialectal. D'altra banda, el tractament distributiu s'aplica amb la

voluntat de verificar l'encaix dels diferents dialectes en la divisió establerta entre català oriental i català occidental, a partir de les coincidències o de les divergències que experimenten les representacions fonològiques dels segments morfològics en les diverses àrees examinades.

En les dues perspectives citades s'aplica un tractament comparatiu, que contrasta els segments morfològics subjacents corresponents a nombre/persona, a mode/temps, a tema, a extensió i a mode. Els resultats de la comparació poden concordar en alguns casos tant intradialectalment com interdialectalment; en altres casos, però, poden ser discrepants. La contraposició comparativa no afecta sols els segments morfològics, sinó que incideix també en els processos fonològics i en l'estructura morfològica.

A partir del tractament comparatiu, es determinen uns models modotemporals que resulten paradigmàtics de la regularitat verbal establerta en una o més d'una de les localitats que pertanyen a una àrea dialectal. La postulació d'aquests models té l'avantatge, en relació amb la comparació anterior —que descansava en el simple contrast dels segments morfològics que presentaven divergència morfològica—, de definir amb facilitat el model o els models verbals regulars que s'apliquen en els diversos indrets de cadascuna de les àrees dialectals examinades. A més, permeten la connexió dels segments morfològics que en el tractament comparatiu explicat en el paràgraf anterior havien estat considerats aïlladament dels paradigmes.

Quant a la perspectiva intradialectal, el tractament comparatiu es complementa amb dos altres tractaments: d'una banda, amb un tractament quantitatiu, que es fonamenta en el recompte de les ocurrències dels segments morfològics subjacents que experimenten divergència en cadascuna de les localitats estudiades; d'una altra, amb un tractament distributiu, que té la finalitat d'ubicar geogràficament i alhora contrastivament les diverses representacions morfològiques que pot presentar un mateix morfema.

Des d'un punt de vista intradialectal, el tractament distributiu suposa la mapificació dels resultats. Des d'un punt de vista interdialectal, el tractament distributiu es realitza a través de la comparació dels segments morfològics coincidents i divergents en el marc dels diversos dialectes. Aquest contrast permetrà de qüestionar la pretesa divisió bipartida —oriental/occidental— del domini lingüístic català.

La tercera part d'aquest treball es clou amb un conjunt d'annexos que registren, a més de la relació dels signes fonètics emprats (annex 1), de les abreviacions utilitzades (annex 2) i de la llista de localitats examinades (annex 3), un conjunt de taules que recullen els segments morfològics que experimenten divergència intradialectal (annex 4), els models que fan referència a cada temps i mode verbals (models modotemporals), que agrupen les localitats d'un mateix dialecte i que permeten de reconstruir el paradigma de cada classe verbal regular (annex 5) i els resultats d'aplicar el tractament distributiu intradialectal, que es manifesten cartogràficament a través de la distribució de cadascun dels segments morfològics que experimenten divergència en el marc de cada dialecte (annex 6). Finalment, des de la perspectiva interdialectal, s'apleguen les taules que expliciten els models relatius als temps i modes (models modotemporals) que integren cada classe verbal (annex 7).

4. Metodologia

En general, els estudis referits als verbs regulars, al marge del seu enfocament sincrònic o diacrònic, han pres sempre com a referència les dades de l'estàndard, del barceloní, o, com a màxim, s'han estès, en algunes ocasions, a estàndards dialectals, com ara el valencià. Darrerament, el panorama s'ha enriquit amb el desenvolupament d'anàlisis morfològiques que es fonamenten en l'aplicació de criteris dialectomètrics a dades del nord-occidental i del valencià. Amb tot, pocs treballs han tingut l'objectiu d'analitzar globalment les dades verbals regulars de tot el domini lingüístic català.

El present treball vol contribuir a donar compte de la variació morfològica experimentada per cinc verbs que es consideren regulars en el marc del conjunt dels dialectes catalans. En un primer moment, aquest estudi s'adapta, amb el tractament dels materials d'Alcover, a les orientacions més pròximes a la geolingüística, definida tradicionalment com un conjunt de mètodes de recopilació sistemàtica de les diferències que es fan patents entre els dialectes.

La flexió verbal en els dialectes catalans és una recopilació completa de dades verbals que manifesten variació geogràfica. No és desitjable, però, que aquest recull resti com un mer aplec de particularitats de caràcter dialectal. Per aquest motiu, el propòsit d'analitzar la variació verbal en termes de segments morfològics subjacents, que poden convergir o divergir intradialectalment o interdialectalment, a través de la seva comparació i distribució en l'espai, supera els objectius del mètode de la geografia lingüística, i atorga un nou

enfocament a aquest conjunt de dades. Aquest enfocament penetra en dos àmbits d'estudi: la morfologia i la fonologia.

Les eines metodològiques utilitzades en aquest treball provenen de dues orientacions emmarcades en els pressupòsits teòrics de la gramàtica generativa: la fonologia generativa i la dialectologia generativa. Complementàriament, aquest estudi també es val de les aportacions de la Morfologia Natural.

El marc teòric en què es fonamenta aquest treball s'adapta al model generatiu clàssic (Chomsky i Halle 1968). La dialectologia generativa analitza la variació lingüística interna sota els postulats de la lingüística generativa, i, en particular de la fonologia generativa. Aquesta disciplina es basa en l'anàlisi de les unitats componencials subjacents i en la postulació d'uns processos fonològics que regeixen les modificacions que experimenten els fonemes fins a esdevenir les realitzacions fonètiques reals. Adaptant aquests pressupòsits a l'àmbit dialectal, dos dialectes poden divergir en relació amb el nombre de fonemes subjacents que posseeix el seu inventari —cf. les varietats apitxades en relació amb altres dialectes l'inventari fonològic dels quals posseeix els fonemes fricatius i africats sonors— o amb el nombre de regles fonològiques que s'apliquen o no en cada varietat —cf. Newton (1972) pel que fa als dialectes del grec. L'aplicació de la fonologia generativa a la dialectologia permet d'extreure generalitzacions més econòmiques que les obtingudes a partir de la simple disposició seriada dels elements que divergeixen fonèticament i facilita la contraposició de la variació morfològica experimentada per dues o més àrees dialectals.

El present treball, que posseeix, malgrat tractar-se de dades enquestades a començaments de segle, un enfocament clarament sincrònic, es fonamenta en la segmentació morfològica. Tot i que la descripció dels sistemes verbals propis de cada àrea dialectal es pot basar en la simple comparança de les dades fòniques de les diverses localitats, els sistemes verbals regulars, que configuren cada domini dialectal, s'extrauran no de les variants superficials sinó de les representacions morfològiques de caràcter subjacent.

L'anàlisi s'inicia amb la contraposició de les realitzacions fonètiques de les dades verbals, però pren volada amb la postulació de les representacions fonològiques corresponents. Des d'un punt de vista morfològic, el procediment d'anàlisi descriptiva, que es desenvolupa en la segona part d'aquest treball, seguirà les fases següents:

1. Agrupació de les localitats que en cadascuna de les àrees dialectals examinades comparteixen les mateixes realitzacions fonètiques.
2. Segmentació morfològica de les representacions fonètiques de les desinències dels verbs estudiats.
3. Postulació de les representacions subjacents de les formes fonètiques segmentades i determinació de l'estructura morfològica de cada forma verbal.
4. Explicitació dels processos fonològics que operen en els temps i en els modes dels verbs regulars en cadascuna de les àrees dialectals.
5. Determinació dels models modotemporals de caràcter subjacent que poden ser comuns a una o a més d'una de les localitats que componen cadascun dels àmbits dialectals estudiats.

En relació amb els resultats obtinguts, cal fer les remarques següents, que incideixen directament en els plantejaments metodològics:

1. Pel que fa a l'àmbit geogràfic, la unitat d'anàlisi descriptiva és l'àrea dialectal —prèviament establerta per Alcover en forma de sis zones, una de les quals se subdivideix en tres àrees subdialectals. Cal limitar a més conceptualment el terme parlar, l'ús del qual s'ha generalitzat darrerament, però amb un significat ambigu, que tant pot designar la parla d'una sola localitat o d'una zona dialectal més o menys àmplia com la d'un dialecte concret.² Davant la diversitat significativa que pot adquirir aquest concepte, s'ha optat, doncs, per identificar el terme parlar amb les solucions pròpies de cadascuna de les localitats que componen els diferents dialectes. L'anàlisi que hipotèticament es desenvoluparia a cada indret rebria el nom d'anàlisi intraparlar, que no coincideix, però, amb la unitat d'anàlisi que es pren com a referència en el present treball.

2. Pel que fa a les nocions de dialecte i llengua, es considera que els dialectes són les formes diferents que pot adoptar, en funció de la seva distribució territorial, una mateixa llengua. I, recíprocament, la llengua es defineix com un conjunt de dialectes —és a dir, un conjunt de sistemes estructurals homogenis d'aquesta llengua— que posseeixen elements comuns i diferencials —cf. Viaplana (1996). Els elements comuns —a tots els dialectes o només a una part— donen compte dels elements nuclears que basteixen una mateixa llengua i de les

² Cf., per posar un exemple, el títol i l'abast dels següents treballs dialectals: *El parlar de Cadaqués*, d'Ernesta Sala, *El parlar de Fraga*, de Josep Galan, *El parlar de la Marina Alta o El parlar del Camp d'Alacant*, de Jordi Colomina, *Els parlars del Baix Matarranya*, d'Artur Quintana o *El parlar de Pedreguer*, de Josep Garcia i Rosselló i Vicent Beltran i Calvo.

afinitats més estretes que poden presentar alguns dialectes entre si. Els elements diferencials individualitzen cadascun dels dialectes en relació amb els altres. Des d'aquesta perspectiva, la llengua esdevé una realitat derivada de naturalesa abstracta, que només té entitat i representació a partir de l'explicitació dels sistemes estructurals —que apleguen els elements comuns i diferencials esmentats— dels dialectes que la componen.

3. Pel que fa a les seqüències verbals analitzades, es distingeix entre arrel i terminacions. Les terminacions, a diferència de l'arrel, que és idiosincràtica, són els únics elements pertinents i generalitzadors dels comportaments verbals regulars.

4. Pel que fa a la postulació de les formes subjacents de cadascun dels segments resultants, s'ha intentat d'evitar un excés d'abstracció, tot adoptant criteris de generalització productiva comunes al nivell d'anàlisi efectuat —tant si es tracta de l'anàlisi intradialectal com interdialectal.

4. Cal distingir entre dues unitats de comparació morfològica distintes: els segments morfològics subjacents determinats des d'un punt de vista horitzontal i els models modotemporals determinats des d'un punt de vista vertical.

La primera unitat de comparació es defineix a partir de les representacions fonològiques dels segments morfològics que experimenten divergència intradialectal o interdialectal. Aquests segments, tractats individualment, des d'un punt de vista horitzontal, són comparats aïlladament del desenvolupament del paradigma. Per exemple, les realitzacions intradialectals dels morfs relacionats amb mode/temps corresponents a la 1a persona de l'imperfet d'indicatiu de la classe [I], pel que fa al pirinenc oriental, són /bi/ i /bæ/; interdialectalment, però, aquests resultats experimenten una modificació parcial i adopten ara les realitzacions /bi/, /ba/ i /va/.

La segona unitat de comparació sorgeix d'associar verticalment els resultats morfològics corresponents a les formes que integren els modes i els temps verbals que configuren cada conjugació. Des d'aquesta perspectiva, es poden postular els models modotemporals que defineixen els diversos paradigmes regulars adoptats per les localitats de cada dialecte, tant des d'un punt de vista intradialectal com interdialectal —cf. (1), pel que fa als models verticals corresponents a l'imperfet d'indicatiu, en pirinenc oriental, des d'una perspectiva

intradialectal. La classe [I] posseeix tres models alternatius; les classes [II] i [III] només un de sol.

(1)

Classe [I]1				Classe [I]2			Classe [I]3			Classe [II]1				Classe [III]1			
arrel	tema	m/t	n/p	t	m/t	n/p	t	m/t ³	n/p	a	t	m/t	n/p	a	t	m/t	n/p
X	á	bi		á	bə		á	bə/bi		X	í	ə		X	í	ə	
X	á	bə	z	á	bə	z	á	bə	z	X	í	ə	z	X	í	ə	z
X	á	bə		á	bə		á	bə		X	í	ə		X	í	ə	
X	á	bə	m	á	bə	m	á	bə	m	X	í	ə	m	X	í	ə	m
X	á	bə	w	á	bə	w	á	bə	w	X	í	ə	w	X	í	ə	w
X	á	bə	n	á	bə	n	á	bə	n	X	í	ə	n	X	í	ə	n

Un cop efectuada la descripció, els resultats poden manifestar tres tipus de variació: variació morfològica, variació en l'estructura morfològica i variació en l'aplicació dels processos fonològics.

Els resultats obtinguts, com s'ha suggerit en els paràgrafs anteriors, poden ser susceptibles de dues perspectives d'anàlisi: una perspectiva intradialectal —sense sortir del marc definit per les localitats que integren un mateix dialecte— i una perspectiva interdialectal —des d'una òptica que contrasta les representacions fonològiques dels segments morfològics del conjunt dels dialectes del català.

5. Cal definir en què consisteixen les aproximacions de caràcter intradialectal i interdialectal que s'apliquen a les dades verbals, les quals, en funció del punt de vista que adoptin, poden donar lloc a certes ambigüitats significatives. Clua (1999), per exemple, que analitza les dades morfològiques de vint-i-dues localitats de l'àrea valenciana, parla de l'aplicació d'una comparació interdialectal. El present estudi, però, i a partir de les característiques de les dades que examina, considera que aquesta mena d'anàlisi és de caràcter intradialectal, per raó que el terme interdialectal s'aplica a la comparació dels resultats de dos o més dialectes diferents. D'aquesta manera, i almenys pel que fa a l'àmbit d'estudi d'aquest treball, cal diferenciar tres tipus d'anàlisi: l'anàlisi "intraparlar", l'anàlisi "intradialectal" i l'anàlisi "interdialectal".

³ La barra inclinada que separa dos morfemes manifesta l'existència de solucions alternatives en el marc d'un mateix paradigma.

L'anàlisi "intraparlar", com s'ha esmentat anteriorment, se cenyeix a l'àmbit d'una localitat determinada; és a dir, en el cas de *La flexió verbal*, a les solucions verbals de cadascuna de les cent quaranta-nou localitats estudiades considerades aïlladament.

L'anàlisi "intradialectal" es realitza a través del contrast dels resultats obtinguts en l'àmbit de cadascun dels diferents dialectes. Així, reprenent l'exemple subministrat per les dades d'Alcover, es tractaria de comparar els resultats verbals de les vint-i-cinc localitats que configuren el pirinenc oriental, i d'aplicar la mateixa comparació a les localitats que conformen la resta de dialectes.

Finalment, l'anàlisi "interdialectal" sorgeix de contrastar uns resultats mútuament comparables —o totalment homologables— entre dos o més dialectes. Pel que fa a *La flexió verbal*, es comparen globalment les dades, en termes de representacions fonològiques dels morfemes, de les vuit àrees establertes en la proposta d'Alcover.

En tots els casos, cal aplicar uns criteris de coherència interna per tal de facilitar la comparació dels diferents resultats. Les formes verbals han de ser tractades sempre, en funció del punt de vista aplicat, en termes homologables. Paral·lelament, la descripció general —interdialectal— no s'ha d'allunyar estructuralment dels resultats extrets de les diverses descripcions particulars —intradialectal o intraparlar—, i viceversa.

Pel que fa a la perspectiva intradialectal, els segments morfològicament comparables són únicament les representacions fonològiques dels morfemes que presenten divergència, atès que l'absència de variació, és a dir, l'existència d'homogeneïtat i de coincidència en l'àmbit d'un mateix dialecte no tenen interès contrastiu. Així, per posar un exemple, pel que fa al pirinenc oriental, les realitzacions de la primera persona del singular (/ré/) i de la primera i segona persones del plural (/rém/, /réw/) del futur, que són comunes a totes les localitats de l'àrea, no poden ser objecte de comparació intradialectal a causa de la seva identitat formal i de la manca de divergència que experimenten.

Des d'una perspectiva interdialectal, per contra, es comparen no solament els elements que presenten discrepàncies morfològiques, sinó també els elements que intradialectalment són coincidents, i que han estat obviats des d'aquesta darrera perspectiva. Reprenent l'exemple anterior, interdialectalment, les representacions de futur, que són coincidents en pirinenc

oriental, han de ser preses ara en consideració pel fet que presenten divergències si es comparen amb els mateixos resultats del català oriental o del català occidental —cf. a 1[-pl] /ré/ contrasta ara amb /rɛ/ i a 1,2[+pl] /rém/, /réw/ contrasten amb /rém/, /réw/. L'existència de coincidències morfològiques interdialectals donarà compte, d'altra banda, dels segments comuns a una o a més d'una de les varietats examinades.

La quantificació dels segments morfològics, que s'aplica només des d'una perspectiva intradialectal, es basa en la comptabilització de les ocurrències dels segments morfològics en cadascuna de les localitats dels dialectes examinats.

Intradialectalment, la distribució dels segments morfològics adopta les directrius de la geolingüística, a través de la seva plasmació cartogràfica. Interdialectalment, aquest tractament, que remarca les semblances i les diferències entre els diferents dialectes examinats, permet de replantejar la divisòria oriental-occidental en relació amb la distribució dels dialectes del català i de revisar la noció de regularitat aplicada al verb català.

5. Observacions finals

Pel que fa a les dades originals, s'han dut a terme dues modificacions de caràcter general: en primer lloc, s'han actualitzat els topònims; en segon lloc, les formes verbals s'han transcrit utilitzant les convencions de l'AFI, per bé que s'ha romàs sempre fidel a les propostes d'Alcover. Cal tenir en compte que les manifestacions fonètiques de les dades verbals són de dos tipus diferents. Així, les transcripcions proposades en *La flexió verbal* i en la *Introducció* al DCVB apliquen l'alfabet romànic. Per contra, en els quaderns de camp i en els diversos fascicles del BDLC, la representació fonètica de les dades sovint es barreja amb l'ortografia i la transcripció és bàsicament de caràcter lax.

6. Agraïments

La realització d'aquest treball no hauria estat possible sense l'ajut i la col·laboració desinteressada de moltes persones. Tot i que l'espai reduït d'aquest apartat m'impedeix d'esmentar-les totes, voldria expressar el meu agraïment d'una manera explícita a aquelles persones que han contribuït directament que aquest treball adoptés la seva forma definitiva. En primer lloc, a Joaquim Viaplana, director d'aquesta tesi, per la seva paciència, per les seves correccions a una primera versió d'aquest treball i pel marge de llibertat i d'autonomia

que ha suposat la seva direcció; a Esteve Clua i a Maria Rosa Lloret, per les seves valuoses observacions i el suport que n'he rebut en tot moment; a Joaquim Rafel i a Josep Moran, que han sabut escoltar, de vegades en moments força intempestius, els meus dubtes i han respost amb interès i amabilitat les meves consultes; a Josep Massot, pels seus interessants suggeriments en relació amb determinats aspectes desenvolupats en la primera part d'aquest treball.

L'encoratjament dels amics ha jugat un paper fonamental en els moments més difícils. Tots ells saben que els estic profundament agraïda. No puc deixar d'esmentar, però, tres persones que m'han encomanat ànim en els moments de cansament i defallença i que han seguit amb interès les fluctuacions que ha sofert aquest treball des dels seus inicis: Montse Pau, M. Teresa Pau, i, en especial, Montse Ramia, que ha aguantat molt sovint els xàfecs de les meves vacil·lacions i els ha sabut reconvertir sempre amb un toc d'humor.

Vull manifestar també la meva gratitud a tots aquells amics i companys del Departament de Filologia Catalana i del Servei de Llengua Catalana de la Universitat de Barcelona que han seguit de prop i amb interès el meu treball i m'han ajudat de maneres molt diverses a millorar-lo.

Per acabar, vull expressar el més profund agraïment al meu pare, que m'ha donat en els darrers temps —i com sempre— un suport infatigable, pacient i constant.

PART I

**L'ORIGEN I LA PROCEDÈNCIA
DELS MATERIALS VERBALS ESTUDIATS**

1. LES DADES VERBALS

1.1. La flexió verbal en els dialectes catalans

La flexió verbal en els dialectes catalans (LaFV) és un recull sistemàtic relatiu a la morfologia verbal dialectal —de caràcter únic en molts aspectes¹— que va ser el resultat d'un treball de camp ampli i complet realitzat per Antoni M. Alcover² a través de diverses eixides filològiques, i d'un treball posterior de recopilació i agrupació sistemàtica de les dades verbals resultants en relació amb les localitats enquestades, dut a terme per Francesc de Borja Moll.

Els resultats parcials³ d'aquest treball van aparèixer integrats en quatre números de l'*Anuari de l'Oficina Romànica de Lingüística i Literatura*. Posteriorment, els mateixos materials es publicaren de manera monogràfica en quatre fascicles editats per les Publicacions de

¹ Vegeu la introducció del primer fascicle de *La flexió verbal en els dialectes catalans*, pp. 1-8.

² Hi ha diverses referències del projecte de publicació d'aquest recull verbal en les pàgines del BDLC:

Sobre la conjugació en poria retreure moltes més de coses; però con vendrà deixar-les per quant publicaré l'estudi de la *Conjugació Catalana*, per lo que replec cabal fa molts d'anys, i confii de publicar-ho prompte (BDLC, VII, 1913, 353).

I, més endavant,

...anantse'n ells tots xalets i botant de que llurs noms romanguen escrits per figurar en el llibre que he de publicar de la *Conjugació Catalana* l'he de presentar a Sa Magestat lo Senyor Rei N'Anfons XIII d'Espanya (BDLC, XI, 1920, 36);

i, encara en el mateix volum,

I llavò llicenciay aquella ajogassada al-lotea, que fugen come llonzins cap a jugar, tots satisfets de que llurs noms romanguessen escrits dins la meua llibreta per anar després an el *Llibre de la Conjugació* que cont publicar (BDLC, XI, 1920, 55).

³ *Anuari de l'Oficina Romànica de Lingüística i Literatura* (v. II (1929) [73] 1- [184] 112, v. III (1930) [73] 1- [168] 96, v. IV (1931) [9] 1- [104] 96, v. V (1932) [9] 2 - [72] 64). Les xifres entre claudàtors corresponen a la publicació de l'obra en fascicles.

l'Oficina Romànica, que presentaven els seixanta-set verbs enquestats a cent quaranta-nou localitats del domini lingüístic català, amb un total de 368 pàgines. Restà per publicar, però, el material corresponent a un cinquè volum que contenia la segona part de la flexió dels verbs reunits sota l'epígraf de *verbs especials*; es tractava de la continuació del verb *tenir* i de la flexió completa dels verbs *pondre*, *romandre*, *vaig* (*auxiliar*), *venir*, *veure*, *viure* i *voler*, que completaven així numèricament els setanta-quatre verbs esmentats en la introducció de *LaFV*.

Els verbs recollits en els quatre fascicles són, doncs, els següents:

(1)

VOLUM I	pàgina	conjugació
CANTAR	9	I
BATRE	15	IIa
CABRE	19	IIa
CALDRE	25	IIa
CÓRRER	27	IIa
DOLDRE	34	IIa
MOLDRE	39	IIa
PLANYER	43	IIa
REBRE	50	IIa
REMETRE/PROMETRE	57	IIa
SOLER	62	IIa
TÉMER	64	IIa
VELER	69	IIa
BEURE	75	IIb
CAURE	80	IIb
CLOURE	85	IIb
COURE	89	IIb
CREURE	96	IIb
DEURE	101	IIb
JAURE	107	IIb

VOLUM II	p.	conj.
MOURE	113	IIb
PLAURE	119	IIb
PLOURE	122	IIb
RIURE	124	IIb
SEURE	129	IIb
TREURE	134	IIb
DEFENDRE	142	IIc
ENTENDRE	145	IIc
FONDRE	149	IIc
PERDRE	154	IIc
PRENDRE	159	IIc
ROMPRE	164	IIc
CONÈIXER	170	IIId
MERÈIXER	176	IIId
NÈIXER	183	IIId
PARÈIXER	191	IIId

PEIXER	199	IIId
AJUPIR	203	IIId

VOLUM III	p.	conj.
BULLIR	1	III
CONSENTIR	7	III
CRUIXIR	13	III
COLLIR	19	III
COSIR	25	III
DORMIR	31	III
FUGIR	35	III
LLEGIR	41	III
LLUIR	45	III
MENTIR	52	III
MUNYIR	57	III
OBRIR	63	III
OIR	71	III
OMPLIR	75	III
PARTIR	81	III
PUDIR	85	III
SENTIR	91	III
SORTIR (continua a IV)	95	III

VOLUM IV	p.	conj.
ANAR	307	especial
DIR	313	especial
DUR	318	especial
EIXIR	322	especial
ÉSSER	327	especial
ESTAR	333	especial
FER	329	especial
HAYER	344	especial
MORIR	351	especial
PODER	357	especial
SABER	362	especial
TENIR (incomplet)	368	especial

Com es pot comprovar, el criteri d'ordenació es realitza a partir de la pertinença d'un verb a una determinada conjugació, a través de la forma que posseeix l'infinitiu. Aquesta disposició serà analitzada en l'epígraf § 1.3.1. del present capítol.

La flexió completa de cada verb implica el desenvolupament dels següents temps verbals: el present d'indicatiu, el pretèrit perfet simple, el pretèrit perfet perifràstic —solament en el cas de la flexió del verb vaig (auxiliar)—, l'imperfet d'indicatiu, el futur, el condicional, el present i l'imperfet de subjuntiu, l'imperatiu i les formes impersonals d'infinitiu, gerundi i participi. En alguns casos, el participi està flexionat i en els verbs *arrupir* i *ancrunar*, que apareixen en els quaderns de camp, el gerundi presenta pronoms enclítics posposats. En altres verbs algunes persones de l'imperatiu també poden adjuntar enclítics pronominals. Es tracta dels verbs

acudir, ajupir, anar, complaure, dir, doldre, escopir, haver, llegir, morir, moure, munyir, passejar, plànyer, tenir, venir, veure, voler, alguns dels quals apareixen exclusivament en els diversos quaderns de camp —cf. (6). Els temps compostos no van ser enquestats.

Les localitats visitades estan distribuïdes en sis àrees dialectals,⁴ com queda explicitat a (2). La xifra entre parèntesis fa referència a la data d'enquestació i el número que precedeix la localitat és un número d'ordre⁵ que, tot substituint el nom de la localitat, esdevé d'importància cabdal en la presentació de les dades verbals al llarg dels diversos volums editats —cf. (4).

(2)

PIRINENC ORIENTAL

	<i>Denominació actual⁶</i>
1. Canet del Vilatge (1906)	1. Canet de Rosselló
2. Mosset (1906)	
3. Nohedes (1906)	3. Noedes
4. Formigueres (1906)	4. Formiguera
5. Prades (1906)	5. Prada
6. Argelès (1906)	6. Argelers
7. Porté (1906)	7. Portè
8. Mont-Lluís (1906)	8. Montlluís
9. Fontpedrosa (1906)	9. Fontpedrosa (1906)
10. Angustringa (1906)	10. Angostrina
11. Ceret (1906)	
12. Arles del Tech (1906)	12. Arles
13. Sallagosa (1906)	
14. Puigcerdà (1906)	
15. Prats de Molló (1906)	
16. Massanet de Cabrenys (1906)	16. Maçanet de Cabrenys
17. Campmany (1906)	
18. Martinet (1906)	
19. Rocabruna (1906)	
20. Cadaqués (1906)	
21. Camprodón (1906)	21. Camprodon
22. Ribes (1906)	22. Ribes de Freser
23. Sant Joan de les Abadesses (1921)	
24. Ripoll (1906)	
25. Olot (1906)	

⁴ Vegeu el capítol 3: *L'àmbit d'estudi* en relació amb els criteris de determinació de la partió dialectal.

⁵ La localitat corresponent a Boí presenta el número d'ordre 65a. Aquesta localitat, inicialment oblidada, fou incorporada posteriorment en la publicació. Atès que l'estructura del volum estava feta, s'hi afegí amb aquest dígit per tal de no modificar la numeració proposada en un primer moment.

⁶ S'indica la denominació actual en el cas de les localitats que han experimentat una modificació toponímica i la corresponent actualització de la numeració, com recull l'annex 3. Aquesta serà la nomenclatura utilitzada en aquest treball.

CATALÀ ORIENTAL

26. Pobla de Lillet (1906) _____ 26. la Pobla de Lillet
 27. Figueres (1906)
 28. Bagà (1906)
 29. Crespià (1906)
 30. Camallera (1918)
 31. Mieres (1918)
 32. l'Escala (1918)
 33. Sant Llorenç de Morunys (1906 i 1921)
 34. Berga (1906)
 35. Sant Feliu de Torelló (1921) _____ 35. Torelló
 36. Amer (1918)
 37. Girona (1918)
 38. Solsona (1921)
 39. Sant Bartomeu del Grau (1906 i 1916)
 40. La Bisbal (1918) _____ 40. la Bisbal d'Empordà
 41. Vic (1910)
 42. Sant Hilari Sacalm (1909)
 43. Arbúcies (1909)
 44. Sant Feliu de Guíxols (1918)
 45. Centelles (1916)
 46. Tossa (1918) _____ 46. Tossa de Mar
 47. Manresa (1906)
 48. Lloret de Mar (1918)
 49. Blanes (1918)
 50. Pineda (1918) _____ 50. Pineda de Mar
 51. Caldes de Malavella (1909)
 52. Granollers (1909)
 53. Canet de Mar (1918)
 54. Igualada (1918)
 55. Terrassa (1920)
 56. Santa Coloma de Queralt (1921)
 57. Barcelona (1916 i 1920)
 58. Vilafranca del Penedès (1918)
 59. Valls (1914)
 60. Reus (1914)
 61. Vilanova d'Escornalbou (1914)
 62. Tarragona (1918)

CATALÀ OCCIDENTAL

63. Alós d'Isil (1906) _____ 63. Alòs d'Àneu
 64. Isabari (1906) _____ 64. Isavarre
 65. Esterri (1906 i 1921) _____ 65. Esterri d'Àneu
 65a. Bohí (1906) _____ 66. Boí
 66. Andorra la Vella (1906)
 67. Llavorsí (1906)
 68. Vilaller (1906)
 69. Torre de Capdella (1906) _____ 70. la Torre de Cabdella
 70. Bonansa (1921)
 71. Pont de Suert (1921) _____ 72. el Pont de Suert
 72. Sort (1906)
 73. la Seu d'Urgell (1906)
 74. Pobla de Segur (1906 i 1921) _____ 75. la Pobla de Segur
 75. Organyà (1918)
 76. Tremp (1906 i 1921)
 77. Benabarri (1918) _____ 78. Benavarri
 78. Sant Salvador de Toló (1918)

79. Pons (1918)	80. Ponts
80. Artesa de Segre (1921)	
81. Tamarit de la Llitera (1920)	82. Tamarit de Llitera
82. Balaguer (1918)	
83. Pradell de Preixens (1921)	84. Pradell de Sió
84. Cervera (1920)	
85. Bellpuig (1920)	
86. Lleida (1918)	
87. Sant Martí de Maldà (1918)	88. Sant Martí de Riucorb
88. Fraga (1918)	
89. Granadella (1918)	90. la Granadella
90. Riba-roja (1918)	91. Riba-roja d'Ebre
91. Falset (1918)	
92. Gandesa (1918)	
93. Galaceit (1921)	94. Calaceit
94. Tortosa (1918)	

VALENCIÀ

95. Morella (1918)	
96. Vinaròs (1918)	
97. Benassal (1918)	
98. Alcalà de Xivert (1918)	
99. Lluçena del Cid (1921)	100. Lluçena
100. Castelló de la Plana (1918)	
101. Molvedre (1918)	102. Sagunt (Morvedre)
102. Lliria (1918)	
103. València (1918)	
104. Sueca (1918)	
105. Gandia (1918)	
106. Benigànim (1918)	
107. Pego (1918)	
108. Patró (1918)	109. Patró (Vall de Gallinera)
109. Cocentaina (1918)	
110. Benissa (1918)	
111. Tàrbena (1918)	
112. Alcoy (1910)	113. Alcoi
113. Biar (1918)	
114. Vilajoiosa (1918)	115. la Vila Joiosa
115. Monòver (1918)	
116. Alacant (1910)	
117. Elx (1918)	

BALEAR

MALLORCA

118. Pollensa (1920)	119. Pollença
119. Alcúdia (1920)	
120. sa Pobla (1920)	
121. Sóller (1920)	
122. Santa Margalida (1920)	
123. Artà (1920)	
124. Binisalem (1920)	125. Binissalem
125. Esporles (1920)	
126. Ariany (1923)	
127. Sineu (1920)	
128. Son' Servera (1920)	129. Son Servera
129. Palma (1928)	

130. Manacor (1918-1927)

131. Felanitx (1918)

MENORCA

132. Fornells (1917)

133. Ciutadella (1917)

134. Mercadal (1917) _____ 135. es Mercadal

135. Ferreries (1917)

136. Es Mitjorn-Gran (1917) _____ 137. es Migjorn Gran

137. Alayor (1917) _____ 138. Alaïor

138. Maó (1917)

139. Villa-Carlos (1917) _____ 140. es Castell

140. Sant Climent (1920)

141. Sant Lluís (1917)

EIVISSA

142. Sant Mateu (1921) _____ 143. Sant Mateu d'Aubarca

143. Corona (1917)

144. Sant Jordi (1917) _____ 145. Sant Jordi de ses Salines

145. Jesús (1917)

146. Vila d'Eivissa (1917 i 1921) _____ 147. Eivissa

FORMENTERA

147. Sant Francesc Xavier de Formentera (1917) _____ 148. Sant Francesc de Formentera

ALGUERÈS

148. Alguer (1913) _____ 149. l'Alguer

1.1.1. Presentació de les dades

La breu introducció que encapçala *LdFV* té la finalitat de presentar els verbs estudiats, la data en què foren enquestats i les localitats on fou efectuada l'enquesta. A més de destacar la importància d'una obra d'aquesta magnitud, Moll, autor del pròleg, de les notes i de la sistematització de les dades verbals, justifica les convencions establertes per tal de facilitar-ne la consulta, determina la presència de variants morfològiques⁷ que precedeixen les variants fonètiques, constata l'absència de determinades realitzacions, indica els signes arbitraris que fan referència a les formes utilitzades exclusivament pels vells, pels joves o pels infants, i, en darrer terme, introdueix dues taules amb la relació dels signes fonètics, vocàlics i consonàntics, utilitzats en la transcripció fonètica de les dades.

La disposició dels verbs es realitza en funció de la seva pertinença a una determinada conjugació i, dins de cada subgrup resultant, a partir de l'ordenació alfabètica dels diversos verbs que l'integren. Cal remarcar, però, un cert desequilibri pel que fa al nombre de verbs

⁷ Es tracta, en definitiva, de formes que apleguen formalment variants fonètiques d'una forma morfològica comuna. Tanmateix, s'aprecien, en alguns casos, certes imprecisions en l'establiment d'aquestes relacions.

que formen part de cada grup. A (3) s'aprecien tres conjugacions i un grup de verbs especials. La segona conjugació es divideix, al seu torn, en quatre subagrupacions.

(3)

1	2a	2b	2c	2d	3	E
cantar	batre	beure	defendre	conèixer	ajupir	anar
	cabre	caure	entendre	merèixer	bullir	dir
	caldre	cloure	fondre	nàixer	collir	dur
	córrer	coure	perdre	parèixer	consentir	eixir
	doldre	creure	prendre	péixer	cosir	ésser
	moidre	deure	romandre		cruixir	estar
	plànyer	jaure	rompre		dormir	fer
	prometre	moure			esmunyir	haver
	rebre	ploure			fugir	morir
	remetre	ploure			llegir	poder
	soler	riure			lluir	saber
	têmer	seure			mentir	tenir
	valer	traure			munyir	
					obrir	
					oir	
					omplir	
					partir	
					pudir	
					sentir	
					sortir	

En alguns casos, la flexió de cada verb va precedida d'unes observacions que poden fer referència a les localitats que no han estat enquestades, a la vitalitat d'un determinat verb o a les variants formals que pot presentar. Pel que fa al desenvolupament del paradigma, les formes verbals són transcrites fonèticament. Cada variant fonètica està vinculada, d'una banda, a les diverses localitats que l'usen, i, d'una altra, a la variant morfològica esmentada anteriorment, que determina, en certa manera, l'abast dialectal de cada forma verbal. Les localitats estan representades pel número d'ordre atribuït, els quals estan separats per comes, o, quan el resultat és comú a diverses localitats correlatives, per guions. En general, només es transcriu el radical de la primera persona del singular del present d'indicatiu de cada verb, que és el que presenta el radical tònic. La resta de radicals, excepte quan poden divergir formalment del radical proposat, no es transcriuen; cal tenir en compte aleshores que caldrà aplicar les regles de reducció vocàlica en les localitats que les experimentin. D'altra banda, no hi ha cap constància de l'actuació de processos fonològics més restringits que poden afectar determinades poblacions; per posar un exemple, no s'expliciten les localitats que, tot i no experimentar la reducció de *o* a *u*, tanquen la *o* en *u* per efecte d'una *i* o d'una *u* tòniques posposades.

(4)

244

Tercera conjugació

PARTICIPÍ PASSAT

Fugit: fužit 1-19, 21-29, 31, 33-62, 66, 73, 75-76, 78-80, 82-86, 89-91, 93, 95-97, 133 (l), 137 (l), 138 (l), 139 (l), 141 (l). **fužit** 87, 92, 94. **fužit** 88, 98-99, 104, 106-110, 112-117, 148. **fužit** 100, 111. **fužit** 101-103, 105. — **Fuyt:** fujt 17, 19-21, 25, 27, 30-32, 36-37, 40, 44, 46, 48, 50 (**), 51, 116-147. — **Fuit:** fuit 63-65a, 67-68, 72, 74, 76-78, 81. — **Fuygut:** fujgút 70-71.

PARTICIPÍ PRESENT

Fugint: fužin 1-62, 66, 73, 75, 78-80, 82-86, 89-91, 93, 95-97, 142-147. **fužin** 87, 92, 94. **fužin** 88, 98-99, 109, 112-113, 115. **fužin** 100. **fužin** 101-103, 105. **fužint** 104, 106-108, 110, 114, 118-117, 148. **fužint** 111. **fužint** 119-120, 127, 129-130. **fužint** 121-126, 128, 131-138, 140-141. — **Fuint:** fujn 63-65a, 67-72, 74, 76-78. — **Fuyguent:** fujgên 81. — **Fugiguent:** fužigént 124. **fužigént** 125, 133, 135-136, 138-139. **fužigént** 129. **fužigên** 142-147.

PRESENT D'INDICATIU

(No fou recollit a la localitat 81, segurament per oblit).

1.^a sg. — **Fugit:** fuži 1-3, 5-16, 18-24. **fuži** 4. — **Fujoch:** fužok 17, 19, 21, 23, 25, 29-32, 36-37, 40, 44, 48-50, 53. — **Fugich:** fužik 19, 21, 23, 25. — **Fujo:** fužu 19, 21-24, 26-29, 33-35, 38-39, 41-48, 51-52, 54-59, 61-62. **fužu** 60. **fužu** 66, 73, 75, 78-80, 89-90, 96. **fužu** 87, 91-92, 94. **fužu** 88. — **Fujot:** fužut 30, 36, 40, 44. — **Fuyo:** fužo 63-65a, 67, 71-72, 74, 76, 78. — **Fugeixo:** fužəšə 66. — **Fugixo:** fužışə 66. — **Fuisso:** fušə 68, 76. — **Fuygo:** fužə 68, 70, 77. — **Fujco:** fužokə 88. — **Fujgo:** fužəgə 92. **fužəgə** 93. — **Fujoh:** fužışk 95, 101, 103, 105-108, 112, 116, **fužışk** 97-99, 100-102, 104, 107-111, 113-115, 117. **fužok** 99. — **Fuig:** fuš 100, 118-148.

2.^a sg. — **Fuges:** fužəs 1-3, 5-37, 39-55, 57-59, 61-62, 132-147. **fužəs** 4. **fužəs** 38, 66, 73, 75, 78-80, 89-90, 93, 95-97. **fužəs** 56. **fužəs** 60. **fužəs** 87, 91-92, 94. **fužəs** 88, 98-100, 104, 106-117. **fužəs** 101-103, 105. — **Fuigs:** fužs 48, 67-68, 72, 77-78, 118-131. **fužs** 63-65, 70, 74. **fuš** 96. — **Fuyes:** fužəs 65a, 71, 74, 76. — **Fugeixes:** fužəšəs 66. — **Fugixes:** fužışəs 66. — **Fuissos:** fušəs 68, 76. — **Fujques:** fužokəs 88. — **Fugis:** fužış 148.

3.^a sg. — **Fuig:** fuš 1-3, 5, 7-14, 16-62, 66, 73, 75, 78-147. **fuš** 4. — **Fuy:** fuž 6, 15, 63-65, 67-68, 70-72, 74, 76-78. — **Fuye:** fuž 65a. — **Fugeix:** fužəš 66. — **Fugix:** fužış 66. — **Fuis:** fuš 68, 70. — **Fugi:** fužış 148.

1.^a pl. — **Fugim:** fužim 1-17, 19-42, 60, 73, 75, 79-86, 89-91, 93, 95-97, 110, 121-126, 128, 131-147. **fužim** 87, 94. **fužim** 88, 98-100, 104, 106-117, 148. **fužim** 92. **fužim** 101-103, 105. **fužim** 111. **fužim** 116-120, 127, 129-130. — **Fugiguem:** fužigêm 18. — **Fuin:** fujn 63-65a, 67-68, 70-72, 74, 76-78.

2.^a pl. — **Fugiú:** -iə 1-17, 19-62, 66, 73, 75, 79-148. — **Fugigueu:** -igên 18. — **Fuiu:** -iə 63-65a, 67-68, 70-72, 74, 76-78.

3.^a pl. — **Fugen:** -ən 1-37, 39-55, 57-62, 118-147. -ən 38, 66, 73, 75, 78-117, -ən 56. — **Fuyen:** -ən 63-65a, 67-68, 70-72, 74, 76-78. — **Fugeixen:** -éšən 68. —

Tot i la seva vàlua indiscutible, el desavantatge principal que presenta aquesta edició és la seva excessiva sintetització. En efecte, la reconstrucció dels paradigmes és feixuga i, en alguns casos, al marge d'algunes errates detectades, pot induir a errors d'interpretació. Rafel (1981: 99) incideix negativament en l'ordenació dels materials tot afirmant que "en dicha obra aparecen según una ordenación que dificulta cierto tipo de consultas". La simplificació excessiva impedeix, doncs, d'aprofitar-ne plenament totes les possibilitats. Un tractament informàtic adient permetrà de fer-ne una nova presentació que superarà els inconvenients esmentats.

1.2. Les llibretes de camp

L'absència d'un cinquè volum amb la flexió dels verbs qualificats d'*especials*, que havia de completar el volum quart i tancar definitivament l'obra, ens va impel·lir a recórrer a unes hipotètiques fonts originals per tal de completar el material verbal. En primer lloc, es va visitar la Biblioteca Balmes, seu de la publicació de l'*Anuari de l'Oficina Romànica*, però aquesta visita va resultar del tot infructuosa. Des d'allà, però, s'apuntava la possibilitat que si bé el material per confeir un cinquè volum va ser preparat,⁸ les dades mai no es van arribar a publicar a causa de la guerra. Els originals tipogràfics, a més a més, s'haurien perdut. S'obria aleshores una segona via de solució: es tractava de recórrer no als materials impresos, sinó a les fonts originals. D'aquesta manera, es van establir contactes amb l'editorial Moll, i el responsable, el Sr. Francesc de B. Moll Marquès, cedí gentilment una còpia fotocopiada de dotze llibretes de camp, que podien recollir tot o una bona part del material verbal enquestat.

Els dotze volums esmentats, però, no es designen amb una terminologia única; per contra, els termes utilitzats són ambigus i imprecisos i la datació consta només en un (*Conjugació I - 1918-*). Sortosament, les dates poden establir-se, d'una banda, resseguint les pàgines dels dietaris que Alcover va incloure al BDLC tot ressenyant les diverses eixides filològiques i, d'una altra, prenent també com a referència les dades que apareixen a *LaFV*. Els mots 'quaderns', 'llibretes' o 'volums', que alternativament encapçalen cada llibreta, sembla que fan referència a un treball ulterior de sistematització de les dades. En efecte, en cap moment

⁸ Es podria conjecturar, encara, que el procés de sistematització de les dades verbals es feia per etapes, i que la darrera —concloure la flexió dels verbs que posseeixen conjugacions especials— no es va acomplir definitivament. D'una banda, la guerra va impedir la continuació d'aquesta tasca, i, d'una altra, el fet que Moll no hagués publicat posteriorment els materials restants, comptant amb un oferiment explícit de Josep Massot,

sembla referir-se a un quadern de camp *stricto sensu*, terme que, en realitat, vol designar l'obra que aplega el resultat directe del procés d'enquestació. La disposició de les formes verbals —sovint ordenades—, i la cura en la utilització de les grafies fonètiques suggereixen que les transcripcions de les dades verbals foren trasplantades —'escatades'⁹ és el mot utilitzat per Alcover per a referir-se a un primer procés d'agrupació, ordenació i sistematització de les dades verbals— a altres volums, com a procés intermedi per a la seva publicació posterior.

Es parteix, doncs, de la hipòtesi que els dotze volums trobats poden ser el resultat d'un buidatge dels primers quaderns de camp existents, els quals no han estat localitzats o s'han perdut. Pel que fa a aquests primers volums, el mateix Alcover consigna la seva existència en efectuar la primera de les grans eixides en què féu una replega sistemàtica de material relatiu a la flexió verbal:

El Dr. Schädel (...) me presenta un llibre, aont hi ha una setantena de verbs irregulars, posades les seues formes més interessants fent columnes, y al costat d'aquella columna, n'hi ha vint-i-quatre més, per posar a cada una d'aquestes les formes d'aquells verbs que trobem a n-els pobles qu'anirem visitant, una columna per cada poble. De manera que a cada poble hem d'aplegar totes les formes d'aquells verbs i consignarles a la seua columna corresponent; y, plenes aquelles vint-i-quatre columnes, y per lo mateix, ple el llibre, venga un llibre nou! (BDLC, III, 260).

Un altre testimoni pot trobar-se a Moll (1970), quan relata 'el gran viatge d'estudi' dut a terme entre el 7 de juliol i el 23 de novembre per cinquanta-dues poblacions del domini lingüístic català¹⁰ i fa referència a la quantitat de notes recollides pels tres viatgers (Mn. Alcover, Francesc de B. Moll i Mn. Joan Benejam):¹¹ vint-i-cinc quaderns amb un total de 3.316 pàgines.

Al marge que es tracti o no de la versió original de les llibretes, els materials inclosos en els dotze exemplars presenten la flexió completa dels verbs absents esmentats anteriorment, que havien de completar el cinquè volum, i també la d'altres verbs. Aquests darrers, però, no estan recollits sistemàticament. Quant a les localitats, a més de les cent quaranta-nou que

---

fa pensar que aquesta feina estava encara per fer i que la complexitat i la lentitud en la seva execució no motivaren suficientment Moll per dur-la a terme. Agraeixo profundament a Josep Massot aquest suggeriment.

⁹ *Escatar* té un significat múltiple en el DCVB. Els significats més propers fan referència a l'accepció pròpia de Mallorca i Menorca "netejar fregant" o a l'accepció menorquina "enllestir, deixar acabada una cosa". Segons el suggeriment de Josep Massot, el terme *escatar*, aplicat a la flexió verbal, pot indicar la tasca d'ordenació i de depuració d'un conjunt de dades aplegades en els quaderns de camp originals, els quals contenen molta més informació que l'estrictament necessària per reproduir un resultat significatiu.

¹⁰ Vegeu el BDLC, XXII, 145-339.

¹¹ Després s'hi afegirà Mn. Jaume Sastre, de Lluçmajor.

apareixen en l'edició impresa, cal afegir-ne vint-i-una més que, de manera, en general, parcial, presenten la flexió de tots o d'una part dels verbs estudiats. Amb aquestes incorporacions la xifra total de verbs és de 117 i la de localitats arriba a 170.

Pel que fa al nombre total de verbs enquestats, cal destacar que Alcover, a través del *Bolletí del Diccionari de la Llengua Catalana* —òrgan difusor de les seves eixides dialectals— en dóna sempre una xifra variable: “una setantena de verbs irregulars”, “la conjugació de més de cinquanta verbs”, “més de setanta verbs”, “seixanta-vuit verbs”, vuitanta-dos verbs de la llista”, “vuitanta-cinc verbs”, “la conjugació de setanta-cinc verbs”, essent aquesta darrera la xifra majoritària. Aquest valor numèric, com es veurà posteriorment, sembla dependre de dos factors: d'una banda, de la cronologia de l'eixida i, d'una altra, de l'àrea dialectal estudiada. Amb el pas del temps, però, sembla que la recopilació verbal es fa més sistemàtica.

A més de les pàgines destinades a desenvolupar la flexió verbal dels diversos verbs —que en constitueixen el gruix—, els quaderns de camp presenten, en general, una estructura similar: a) la llista de les localitats enquestades; b) la llista dels verbs estudiats; c) unes observacions que fan referència a les localitats, als verbs i a la conjugació; d) la flexió pròpiament dita dels diversos verbs (a través d'una transcripció fonètica força laxa, que, de vegades es barreja amb l'ortografia); i e) la llista d'informants enquestats (procedència i edat, especialment si es tracta d'informants joves —els subjectes preferits per Alcover per desenvolupar la flexió verbal). Totes aquestes dades no són en absolut negligibles. És molt probable que el conjunt hauria configurat l'apèndix que Moll promet en la introducció de *LaFV*: l'històric complet de les enquestes fetes per Alcover.

Dels dotze exemplars, els dos primers pertanyen a Schädel¹² —així ho indica el nom i l'adreça que apareix en la portada de cadascun¹³— i presenten la flexió verbal aplegada en la excursió conjunta que van realitzar per la zona pirinenca del 31 de juliol al 3 de setembre de 1906. És molt probable que aquests dos volums siguin els originals. Com s'ha dit anteriorment, les llibretes reben una denominació asistemàtica: d'una banda, els quaderns de

¹² Vegeu el capítol “Bernard Schädel i els inicis de la lingüística catalana” a Moll (1983) on es relata com el 1920, després d'un període de desconexió, les relacions entre Schädel i Alcover es tornen a reprendre. Aquell any Schädel visità Mallorca i, com ho havia fet el 1905, exposà a Alcover una sèrie de projectes. Alcover va acceptar la col·laboració de Schädel i li comprà els manuscrits de les notes lingüístiques que aquest havia pres durant l'excursió de 1906 per l'àrea corresponent als Pirineus orientals.

¹³ El segon, a més, conté l'ex-libris de Schädel.

Schädel, *Katalanische verbalflexion* (QCSch1),¹⁴ *Die Katalanischen Dialekte der Ostpyrenäen* (QCSch2); d'una altra, la resta de quaderns que inclouen la flexió completa de tots els verbs que apareixen a *LaFV: Conjugació I* (QC1), *Conjugació II* (QC2), *Conjugació III* (QC3), *Conjugació IV* (QC4), *Llibreta V* (QC5), *Quadern VI* (QC6), *Quadern VII* (QC7), *Volum VIII* (QC8), *Llibreta IX* (QC9), *Llibreta X* (QC10).

A continuació, es presentarà succintament el contingut de cadascun dels dotze exemplars:

*Katalanische verbalflexion*¹⁵ (QCSch1): Té dues-centes noranta-set pàgines. En primer lloc, apareix la llista de les localitats enquestades i, seguidament, la llista dels verbs estudiats. La portada conté una informació que es tornarà a repetir en el volum IX: “escatada per mà d'en Miquel Picornell” i una data: 24 de març 1923. En aquest cas, cada verb es relaciona amb una numeració que fa referència a la seva disposició en les pàgines d'aquest quadern. El desenvolupament de la flexió es realitza dins el quadre de doble entrada que generen les localitats disposades en columnes en la part superior de les pàgines i els temps verbals situats en fileres en el marge esquerre de les pàgines.¹⁶ La forma referencial, si existeix, és en mallorquí. El desenvolupament de les formes verbals s'estén de la pàgina 4 a la 293. La flexió completa sol aplicar-se a una sola localitat en cada pàgina i aquesta solució serveix com a model per manifestar els comportaments idèntics o els comportaments divergents en relació amb els resultats de les altres localitats. En aquests casos s'utilitzen signes convencionals que indiquen les coincidències o les divergències amb les formes preses com a referència. Dins la flexió, s'inclouen també unes observacions generals relatives a les localitats, als verbs i als temps verbals. S'incorporen també observacions rellevants pel que fa a les formes verbals pròpies o als verbs absents de cada localitat. Els resultats transcrits no sempre són sistemàtics; apareixen buits en les formes verbals d'algunes localitats, la qual cosa pot generar ambigüitat en la tria de les solucions respectives.

¹⁴ Entre parèntesis apareix la denominació abreujada que, de manera arbitrària, però amb una voluntat de sintetització, hem facilitat a aquests quaderns.

¹⁵ Aquest títol és consignat parcialment en el “Diari de l'excursió filològica feta amb el Dr. Schädel dins els dominis català, de 31 de juliol a 13 de setembre de 1906” (BDLC, III, p. 271), en el fragment següent:

y cap a cal Rector, el Dr. Schädel amb sos paquets devall la cella y jo amb el llibre de la *Verbalflexion*.

Aquest fet podria confirmar l'originalitat d'aquests dos quaderns.

¹⁶ Vegeu el BDLC (III, 260), per al paral·lelisme formal en relació amb l'estructura dels quaderns de camp.

Les localitats que apareixen en aquest volum són les següents: **Perpinyà**,¹⁷ Canet de Rosselló, Arles, Argelers*,¹⁸ Prats de Molló, Noedes, Mosset, Prada, Montlluís, Sallagosa i **Santa Llocaia**, Fontpedrosa, Formiguera, Puigcerdà, Angostrina, Portè,¹⁹ Martinet, la Seu d'Urgell, Andorra la Vella,²⁰ Sort, Llavorsí, Esterri, Isavarre, Alòs d'Àneu, Vilaller.

La xifra de verbs enquestats arriba a 76: **absoldre**,²¹ **acudir**, **acollir**, ajupir, anar, batre, beure, bullir, cabre, caldre, caure, cloure, conèixer, consentir, córrer, cosir, coure, creure, cruixir, collir, deure, dir, doldre, dormir, eixir, entendre, **escriure**, **escollir**, **escopir**, **esmunyir-se**, estar, fer, fugir, **grunyar**, haver, jeure, lluir, mentir, merèixer, **mirar**, morir, moure, munyir, néixer, obrir, omplir, parèixer, partir, prendre, perdre, plaure, ploure, poder, **pondre**, pudir, rebre, remetre, riure, rompre, saber, sentir, ser, seure, soldre, sortir, *sumir*, témer, tenir, **tossir**, treure, **vaig (auxiliar)**, valdre, venir, **veure**, viure, voler.

Die Katalanischen Dialekte der Ostpyrenäen (QCSch2): És un volum breu, només té cinquanta pàgines, quaranta-vuit de les quals estan dedicades al desenvolupament de la flexió. Hi consten solament les primeres persones del singular del present d'indicatiu dels verbs estudiats i, en un nombre reduït de verbs, la tercera persona del singular del present d'indicatiu i també alguns participis. Com en la resta de casos, les localitats estan disposades en columnes i els verbs (en aquest quadern només apareix la primera persona del singular del present d'indicatiu) en fileres. Addicionalment, una llista explícita i sistematitza la desinència corresponent a la primera persona del singular del present d'indicatiu dels diferents indrets.

Les localitats no coincideixen totalment amb les del quadern anterior: **Perpinyà**, Canet de Rosselló, **Estagell** i quasi totes les viles de la plana, Argelers, Prats de Molló, Noedes, Mosset, Prada, Montlluís, Sallagosa i **Santa Llocaia**, Fontpedrosa, Formiguera, Puigcerdà, Angostrina, Portè, Martinet, la Seu d'Urgell, Andorra la Vella, Sort, Llavorsí, Esterri d'Àneu, Isavarre, **Isil**, Alòs d'Àneu, Vilaller, Boí, la Torre de Cabdella, la Pobla de Segur, Tremp, Manresa, Crespià, Berga, Sant Llorenç de Morunys, Bagà, la Pobla de Lillet, Ribes de Freser,

¹⁷ En tots els quaderns, les localitats en negreta no apareixen en *LaFV*.

¹⁸ Les localitats que duen un asterisc no van ser visitades, però Alcover i Schädel feren l'enquesta amb una persona d'allà.

¹⁹ Aquesta localitat consta en la part del quadern on es desenvolupa la flexió verbal, però no apareixia, potser per oblit, en la llista general. Per aquest motiu, s'ha incorporat a la llista de localitats.

²⁰ *Ibid.*

²¹ Els verbs en negreta són els verbs considerats especials i que es troben absents de *LaFV*. La cursiva i la negreta indiquen que es tracta de nous verbs no recollits en l'edició existent. En aquest darrer cas, la flexió no sempre és completa i sistemàtica.

Ripoll, **Parròquia de Ripoll**, Sant Bartomeu del Grau, Camprodon, Rocabruna, Olot i comarca, Campmany, Maçanet de Cabrenys, Figueres i **Vilabertran**, Cadaqués, Ceret, Arles i **Sant Llorenç de Cerdans**.

Dels verbs estudiats només consta la primera persona del singular del present d'indicatiu: temo, parteixo, bato, perdo, dormo, obro, pujo, sento, entenc, solc, prenc, mereix, conec, neix, parec, bec, dec, moc, crec, sec, jec, trec, ric, cloc, coc, caic, plac, veig, escric, visc, corro, isc, puc, vull, tinc, vinc, cabo, sé, he, som, vaig, faig, dic, duc.

Conjugació I (QC1): Té cent disset pàgines. La portada inclou un títol general “La conjugació vivent” (1918), el nom de les localitats enquestades i l'observació “escatada el 2 de març de 1923”, sense indicar, però, l'autor d'aquest procés. L'any i les localitats enquestades fan referència a l'eixida que féu Alcover l'any 1918 per terres de la Catalunya oriental i que està consignada en el volum X del BDLC. Les localitats són les següents: Girona, Amer, Mieres, Camallera, l'Escala, la Bisbal d'Empordà, Sant Feliu de Guíxols, Tossa de Mar, Lloret de Mar, Blanes, Pineda de Mar i Canet de Mar. En les pàgines interiors apareix la taula de verbs, ordenats alfabèticament. El desenvolupament de la transcripció dels paradigmes no és complet; en alguns temps només apareix la primera persona. La part destinada a la flexió s'estén de la pàgina 1 a la 104. Dins la flexió, s'integren observacions que fan referència a les formes verbals pròpies de cada localitat i se n'expliciten els verbs absents. L'apartat ‘Observacions sobre els pobles escorcollats en aquesta llibreta’ fa la relació dels informants —de les persones ‘escorcollades’—, entrevistats en cadascuna de les localitats i se n'indica l'edat. S'inclouen també aspectes destacables pel que fa a la pronúncia o a les solucions exclusives de cada indret.

El nombre total de verbs és de 81, però hi ha 5 verbs absents; la xifra real és, doncs, de 76: **acudir**, ajupir, anar, batre, beure, bullir, cabre (kebre), caldre, cantar, caure, cloure, conèixer, consentir, córrer, cosir, coure, creure, cruixir, collir, defensar, deure, dir, doldre, dormir, dur, ésser, entendre, **escriure**, **escopir**, estar, eixir, fer, (fondre),²² fugir, **grunyir**, haver / haure, jaure, **vaig (auxiliar)**, (llegir), lluir, mentir, merèixer, moldre, morir, moure, munyir, néixer, obrir, (oir), omplir, **passejar**, parèixer, partir, perdre, prendre, plànyer, péixer, plaure, ploure, **pondre**, poder, prometre / remetre, pudir, rebre, riure, (romandre), rompre, saber (sebre), sentir, seure, soler, sortir, témer, tenir, **tossir**, treure, valer, **venir**, **veure**, **viure**, **voler**.

²² No hi consta la flexió dels verbs entre parèntesis.

Conjugació II (QC2): Té cent vint pàgines. La portada inclou el títol “Enquesta de la conjugació. Conjugació II” i la relació de les localitats enquestades. La primera pàgina presenta la llista ordenada alfabèticament dels verbs estudiats. Aquesta llista inclou 81 verbs, però n’hi ha 6 d’absents: **acudir**, **ajupir**, **anar**, **batre**, **beure**, **bullir**, **cabre**, **caldre**, **cantar**, **caure**, **cloure**, **conèixer**, **consentir**, **córrer**, **cosir**, **coure**, **creure**, **cruixir**, **collir**, **defendre**, **deure**, **dir**, **doldre**, **dormir**, **dur**, **ésser**, **entendre**, **escriure**, **escopir**, **estar**, **eixir**, **fer**, **(fondre)**, **fugir**, **grunyir**, **haver /haure**, **jaure**, **vaig (auxiliar)**, **(llegir)**, **lluir**, **mentir**, **merèixer**, **moldre**, **morir**, **moure**, **munyir**, **néixer**, **obrir**, **oir**, **omplir**, **passejar**, **parèixer**, **partir**, **perdre**, **prendre**, **plànyer**, **péixer**, **plaire**, **ploure**, **pondre**, **poder**, **(prometre /remetre)**, **pudir**, **rebre**, **(riure)**, **(romandre)**, **(rompre)**, **saber (sebre)**, **sentir**, **seure**, **soler**, **sortir**, **témer**, **tenir**, **tossir**, **treure**, **valer**, **venir**, **veure**, **viure**, **voler**. El nombre total de verbs és, doncs, de 75. Com en la majoria de quaderns, les observacions sobre els verbs i sobre les localitats s’inclouen dins el desenvolupament de la flexió, que s’estén de la pàgina 3 a la pàgina 112. La flexió, però, no és completa. En alguns temps només hi apareix explicitada la primera persona. Les observacions sobre la conjugació inclouen també la llista d’informants de cada localitat, així com altres informacions pertinents relacionades amb la fonètica i la morfologia verbal de cada població. Tot i que no hi ha data, les dotze localitats que apareixen en el quadern foren enquestades el 1918, en el decurs de l’eixida per València i per la Catalunya occidental:²³ Monòver, Elx, la Vilajoiosa, Tàrbena, Benissa, Pego, Patró, Gandia, Benigànim, Cocentaina, Biar i Sueca.

Conjugació III (QC3): Té cent vint-i-una pàgines. Com en el volum anterior, les localitats figuren en la portada sota el títol general “Enquesta de la conjugació. Conjugació III”. La llista de verbs disposats alfabèticament s’inicia en la pàgina 1. Les característiques d’aquest quadern suggereixen que es tracta de la continuació del quadern anterior, atès que aplega la conjugació de dotze localitats de València i de l’àrea occidental: València, Lliria, Morvedre, Castelló de la Plana, Alcalà de Xivert, Benassal, Vinaròs, Morella, Gandesa, Tortosa, Falset, Riba-roja d’Ebre. Per tant, pot datar-se, com l’anterior, el 1918. Novament, algunes informacions sobre els verbs estan incloses en la flexió verbal i l’apartat “Observacions sobre la conjugació (notes)” recull informacions sobre la fonètica i les dades dels informants de cada localitat. Com en la majoria de quaderns, la flexió de tots verbs no és completa, en alguns temps només apareix la primera persona.

²³ Vegeu “Dietari de l’eixida p’el Reyne de València i Catalunya occidental (1918)” (BDLC, X, 165-252).

Malgrat les similituds, la llista de verbs presenta certes desavinences amb la del quadern anterior: **acudir**, **ajupir**, **anar**, **batre**, **beure**, **bullir**, **cabre**, **caldre**, **cantar**, **caure**, **cloure**, **conèixer**, **consentir**, **córrer**, **cosir**, **coure**, **creure**, **cruixir**, **collir**, **defendre**, **deure**, **dir**, **doldre**, **dormir**, **dur**, **ésser**, **entendre**, **escriure**, **escopir**, **estar**, **eixir**, **fer**, **fondre**, **fugir**, **grunyir**, **haver** / **haure**, **jaure**, **vaig (auxiliar)**, **llegir**, **lluir**, **mentir**, **merèixer**, **moldre**, **morir-se**, **moure**, **munyir**, **néixer**, **obrir**, **oir**, **omplir**, **passejar**, **parèixer**, **partir**, **perdre**, **prendre**, **plànyer**, **péixer**, **plaure**, **ploure**, **pondre**, **poder**, **prometre / remetre**, **pudir**, **rebre**, **riure**, **romandre**, **rompre**, **saber** (sebre), **sentir**, **seure**, **soler**, **sortir**, **témer**, **tenir** (tindre), **tossir**, **treure**, **valer**, **venir (vindre)**, **veure**, **viure**, **voler**. La flexió dels 75 verbs es desenvolupa de la pàgina 1 a la 119.

Conjugació IV (QC4): Té cent nou pàgines. Com sembla suggerir el títol, els quatre primers volums són molt homogenis i aparentment els materials verbals han estat ordenats i sistematitzats per la mateixa mà. La portada presenta el títol general “Enquesta de la conjugació. Conjugació IV” i les localitats enquestades hi són incloses. Totes les poblacions pertanyen al català occidental, la qual cosa suggereix que formen part, amb les que consten en els volums anteriors, de l'eixida desenvolupada el 1918 per terres valencianes i de la Catalunya occidental: Tarragona, Vilafranca del Penedès, Igualada, Sant Martí de Riucorb, Ponts, Organyà, Sant Salvador de Toló, Balaguer, Granadella, Fraga, Benavarri i Lleida, per bé que també hi apareixen algunes localitats de l'àrea oriental que van ser enquestades en aquest mateix període. En les pàgines interiors es fa la relació dels verbs estudiats, que estan disposats alfabèticament i que són coincidents amb els setanta-cinc verbs que apareixen en el volum III. Les observacions generals estan integrades en el desenvolupament de la flexió i els temps verbals de vegades romanen incomplets. La flexió s'estén des de les pàgines 1 a la 100. Com s'ha esmentat anteriorment, l'apartat ‘Observacions sobre la conjugació’ recull informacions relatives a la fonètica i a la morfologia i també fa referència al nom, a la procedència i a l'edat dels subjectes entrevistats.

Llibreta V (QC5): Té cent vint pàgines. En contrast amb els quaderns esmentats anteriorment, el títol de la portada varia: “Escorcoll de la conjugació. Llibreta V”, perquè aquesta llibreta remet a les dades obtingudes en les dotze localitats de l'àrea balear que foren enquestades durant l'excursió feta el 1920;²⁴ Manacor, Felanitx, Son Servera, Artà, Santa

²⁴ Vegeu “La darrera eixida de conjugació i altres herbes a diferents pobles de Mallorca” (BDLC, XI, 34-59).

Margalida, Alcúdia, Pollença, Sineu, Sóller, Esporles, Sa Pobla i Binissalem.²⁵ Cal fer només una remarca cronològica: les localitats explicitades n'inclouen dues que, segons *LaFV*, foren enquestades el 1918 i no el 1920; es tracta de Felanitx i Manacor, la darrera de les quals fou enquestada també el 1927. Les conclusions que es poden extreure dels dietaris d'Alcover, d'una banda, i dels itineraris que presenta Rotger (1928), d'una altra, suggereixen que Manacor i Felanitx, tot i que s'inclouen en l'eixida de 1920, també van ser visitades el 1918. Aquest volum segueix l'estructura general dels altres quaderns: una llista de 81 verbs, ordenats alfabèticament —que coincideix parcialment amb la que apareix en els exemplars anteriors—, la presència d'alguns temps verbals incomplets, les observacions incloses en la flexió i, en darrer terme, la llista d'informants i les observacions més rellevants quant a fonètica i a morfologia de cada localitat, que integren l'apartat denominat 'Observacions sobre la conjugació'. La flexió verbal es desenvolupa de la pàgina 1 a la 117.

Quadern VI (QC6): Té cent vint-i-quatre pàgines, de les quals cent catorze estan destinades a la flexió verbal. Es repeteix novament l'estructura dels quaderns anteriors. El títol de la portada varia lleugerament: "Escorcoll de la conjugació Catalana-Valenciana-Balear. Quadern VI". Aquest volum inclou localitats que foren enquestades en dos períodes cronològics diferents, amb la qual cosa es descarta que, almenys en aquest cas, es tracti dels quaderns de camp originals. Segons *LaFV* i la referència del BDLC, Terrassa, Tamarit de Llitera, Bellpuig, Cervera i Barcelona foren enquestades el 1920²⁶ mentre que la Vila d'Eivissa, Sant Mateu d'Aubarca, Pradell de Sió, Tremp,²⁷ el Pont de Suert, Bonansa, Esterri d'Àneu, Artesa de Segre (amb l'observació "just lo principal") i la Pobla de Segur ho havien estat el 1921. D'una banda, el dietari que ressenya l'eixida per les localitats eivissenques apareix en el volum XII («Una altra eixida a Eivissa», pp. 37-44) del BDLC; d'una altra, les localitats restants formen part de l'eixida filològica que Alcover féu el 1921 acompanyat de dos col·laboradors.²⁸ Pel que fa als aspectes formals, en aquest quadern, l'apartat relatiu a les 'Observacions sobre la conjugació' presenta només els aspectes fonètics i morfològics més

²⁵ En la primera pàgina d'aquest volum es tornen a citar algunes de les localitats que apareixen en la portada, les quals en alguns casos incorporen els signes | i +. Tanmateix, no se'n dona cap altra explicació. Les localitats són les següents: | Ciutat, + Manacor, + Felanitx, | Porreres, Lluçmajor, | Campos, | Santanyí, | Son Servera, Artà, Santa Margalida, Ariany, | Sa Pobla, | Alcúdia, | Pollença, | Sóller, Fornalutx, Banyalbufar, Andratx, Esporles, Senselles. Observem que les úniques localitats que tenen el signe + són Manacor i Felanitx. Tanmateix, el desenvolupament de la flexió verbal i l'esment dels informants enquestats només té lloc en les localitats de la llista que apareix en la portada.

²⁶ Vegeu "Una altra eixida filològica" (BDLC, XI, 82-84).

²⁷ Tremp, Esterri d'Àneu i la Pobla de Segur havien estat enquestades per primer cop el 1906.

²⁸ Vegeu "Dietari de l'Eixida Filològica per tot Catalunya i el Reyne de València de dia 26 de juny a 23 de novembre de 1921" (BDLC, XII, 145-339).

destacables de cada localitat. La llista de verbs enquestats n'inclou 80: **acudir**, ajupir, anar, batre, beure, bullir, cabre, caldre, cantar, caure, cloure, conèixer, consentir, córrer, cosir, coure, creure, cruixir, collir, defendre, deure, dir, doldre, dormir, dur, ésser, entendre, **escopir**, estar, eixir, fer, fondre, fugir, **grunyir**, haver /haure, jaure, **vaig (auxiliar)**, llegir, **llevar**, lluir, mentir, merèixer, moldre, morir, moure, munyir, néixer, obrir, oir, omplir, **passejar**, parèixer, partir, perdre, prendre, plànyer, péixer, plaure, ploure, **pondre**, poder, prometre /remetre, pudir, rebre, riure, romandre, rompre, saber (sebre), sentir, seure, soler, sortir, témer, tenir, treure, valer, **venir**, **veure**, **viure**, **voler**. En termes generals, el contingut és més ampli que en els quaderns esmentats fins ara. Més endavant, s'ofereix la llista d'informants, amb llurs edats respectives. Finalment, aquest volum inclou, en la contracoberta, una sèrie de localitats, las quals estan vinculades amb unes dates. Sembla que es tracta d'un itinerari de viatge: podria tractar-se de la previsió dels llocs que s'havien de visitar en una data determinada o potser l'acompliment temporal d'una excursió. Les dates, però, no coincideixen amb les que proposa el dietari que recull l'eixida filològica corresponent.

Quadern VII (QC7): Amb cent disset pàgines, coincideix parcialment amb el quadern VI pel que fa al títol: "Escorcoll de la conjugació Catalana-Valenciana-Balear. Quadern VII" i coincideix totalment amb els quaderns ressenyats fins ara (tret dels de Schädel) pel fet d'incloure les localitats en la portada. Algunes de les localitats que hi apareixen formen part de l'eixida de 1921: Solsona, Sant Feliu de Torelló i Perafita, Santa Coloma de Queralt, Calaceit i Lluçena. Bagà i Cocentaina, per contra, segons *LaFV*, foren enquestades el 1906 i el 1918, respectivament. En darrer terme, Ariany ho fou el 1923 i Palma, el 1928. El quadern, doncs, inclou localitats que van ser visitades en diversos períodes cronològics. La taula de 81 verbs, ordenats alfabèticament, es desenvolupa a partir de la primera pàgina: **acudir**, ajupir, anar, batre, beure, bullir, cabre, caldre, cantar, caure, cloure, conèixer, consentir, córrer, cosir, coure, creure, cruixir, collir, defendre, deure, dir, doldre, dormir, dur, ésser, entendre, **escopir**, estar, eixir, fer, fondre, fugir, **grunyir**, haver /haure, jaure, **vaig (auxiliar)**, llegir, **llevar**, lluir, mentir, merèixer, moldre, morir, moure, munyir, néixer, obrir, oir, omplir, **passejar**, parèixer, partir, perdre, prendre, plànyer, péixer, plaure, ploure, **pondre**, poder, prometre /remetre, pudir, rebre, riure, romandre, rompre, saber (sebre), sentir, seure, soler, sortir, témer, tenir, **tossir**, treure, valer, **venir**, **veure**, **viure**, **voler**. La flexió es desenvolupa al llarg de 112 pàgines. A continuació, hi ha la llista d'informants agrupats per localitats. Com en els volums anteriors, les diverses observacions sobre els verbs

apareixen integrades en la flexió. Quant a les transcripcions fonètiques, sembla que hi intervingui una mà diferent de la dels volums anteriors (des de la *Conjugació I* fins al *Quadern VI*).

Els tres volums següents no presenten número d'ordre, per la qual cosa, a efectes d'ordenació, se'ls ha atorgat una numeració arbitrària.

Volum VIII (QC8): Té cent noranta-una pàgines, però no totes corresponen a la flexió verbal ni a les informacions relatives als verbs. En primer lloc, apareix una relació de signes fonètics associats amb la seva representació ortogràfica. A continuació, s'explicita un recull d'avertiments destinats a la persona o persones que havien de fer les cèdules corresponents a aquesta llibreta, la qual sembla que numèricament hauria de tenir el valor IV. Cal recordar però, que existeix un volum anomenat *Conjugació IV*. Atès que la numeració real no queda consignada en la portada, s'atorga a aquest quadern un número d'ordre correlatiu. S'indiquen, addicionalment, el valor dels signes que vinculen les formes verbals d'una localitat amb les d'una altra. Seguidament, es presenta la llista de les localitats enquestades i la taula de verbs estudiats, que, a diferència dels altres volums, no estan disposats alfabèticament.²⁹ Les observacions sobre la conjugació recullen els comentaris generals incorporats al llarg de la flexió. D'altra banda, apareixen dos apartats, "Observacions sobre la conjugació de Menorca" i "Observacions generals de la conjugació", els quals inclouen, respectivament, els aspectes morfològics generals i la llista d'informants de cada localitat. La informació relativa a aquests indrets continua en la segona part del volum X, que es presentarà més endavant. Aquesta és l'única llibreta de la sèrie que incorpora no solament informacions de caràcter estrictament verbal sinó també de caràcter lèxic i fonètic.³⁰ Les localitats pertanyen a Menorca i foren enquestades el 1917.³¹ Es tracta de Maó, es Castell, Alaior, Fornells, es Mercadal, es Migjorn Gran, Ferreries, Ciutadella, Sant Lluís, Sant Climent. Tot i que aquesta darrera localitat hi està inclosa, Sant Climent no fou enquestada en aquesta tongada per manca de temps i fou visitada novament el 1920. La llista inclou 78 verbs, alguns dels quals no presenten la flexió desenvolupada: ajupir, anar, (batre), beure, bullir, cabre, (caldre), cantar, caure, cloure, conèixer, consentir, córrer, cosir, coure, creure, (cruixir), (collir), defendre, deure, dir, doldre, dormir, dur, ésser, entendre, **escopir**, estar,

²⁹ Tanmateix, per facilitar-ne la comparació amb els verbs estudiats en altres quaderns, els verbs es presenten seguint una ordenació alfabètica.

³⁰ Cf. Perea (1999).

³¹ Vegeu "Eixida a Menorca" (BDLC, XI, 28-34).

(eixir), fer, (fondre), fugir, **grunyir**, haver /haure, jaure, **vaig (auxiliar)**, llegir, lluir, mentir, merèixer, moldre, morir, moure, munyir, néixer, obrir, (oir), omplir, parèixer, partir, perdre, (prendre), (plànyer), (péixer), plaure, ploure, **pondre**, poder, prometre /remetre, pudir, rebre, riure, (romandre), rompre, saber (sebre), sentir, seure, soler, sortir, (témer), tenir, **tossir**, treure, valer, **venir**, **veure**, **viure**, **voler**. La flexió completa s'inicia a la pàgina 63 i es clou a la 134.

Libreta IX (QC9): Es tracta d'un dels quaderns més extens: té tres-centes cinquanta-sis pàgines. La flexió es desenvolupa entre les pàgines 4 i 356. Atès que no hi ha un valor numèric en la portada, presenta la xifra IX com a valor arbitrari. La portada conté una informació relativa a la persona que va buidar el volum i una data: "L'ha escatada en Miquel Picornell, 24 de març de 1923". Aquest volum coincideix pel títol i per la seva disposició formal amb la *Libreta I* de Schädel. El quadern inclou la llista de localitats i una taula de 77 verbs (amb la referència numèrica corresponent a la pàgina del volum), els quals no segueixen una ordenació alfabètica: **absoldre**, **acudir**, ajupir, anar, batre, beure, bullir, cabre (quebre), caldre, caure, cloure, conèixer, consentir, córrer, cosir, coure, creure, cruixir, collir, deure, dir, dolre, dormir, dur, ésser, entendre, **escriure**, **escopir**, **esmunyir-se**, estar, eixir, fer, fugir, **grunyir**, haver, jaure, lluir, mentir, merèixer, mirar, moldre, morir, moure, munyir, nàixer, obrir, omplir, parèixer, partir, prendre, perdre, plànyer, plaure, péixer, ploure, **pondre**, poder, pudir, rebre, riure, remetre, rompre, saber (sebre), sentir, seure, soldre, sortir, témer, tenir, **tossir**, treure, valdre, **venir**, **veure**, **viure**, **voler**, **vaig (auxiliar)**. L'estructura general coincideix, però, amb els altres quaderns: les observacions generals estan incloses en les pàgines de la flexió, els paradigmes d'alguns temps no són complets, només hi apareixen algunes persones verbals. Sovint s'utilitzen signes convencionals per indicar que la flexió total o parcial d'una localitat és igual que la d'una altra. De les 22 localitats incloses, totes (Boí, la Torre de Cabdella, la Pobla de Segur,³² Tremp, Manresa, Crespià*,³³ Berga, Sant Llorenç de Morunys*, Bagà, la Pobla de Lillet, Ribes de Freser, Ripoll, Parròquia de Ripoll, Sant Bartomeu del Grau,³⁴ Camprodon, Rocabruna*, Olot i comarca, Campmany, Maçanet de Cabrenys*, Figueres, Cadaqués) menys Maó³⁵, pertanyen al pirinenc oriental, al català

³² La Pobla de Segur i Sant Llorenç de Morunys foren enquestades també el 1921.

³³ Recordem que l'asterisc indica que les localitats no foren visitades materialment, sinó que els informants es desplaçaren fins on era Alcover per fer-hi l'enquesta.

³⁴ També fou enquestada, segons *LdFV*, el 1916.

³⁵ Aquesta localitat està inclosa en el volum, però no en la llista.

oriental o al català occidental i van ser enquestades el 1906. El quadern, doncs, sembla que és la continuació dels dos quaderns pertanyents a Schädel.

Libreta X (QC10): Te dues-centes pàgines, de les quals cent noranta-vuit estan dedicades a la flexió verbal. Aquest volum presenta el valor X com a numeració arbitrària. En primer lloc, apareix la llista dels indrets enquestats. Les localitats incloses pertanyen a diferents períodes cronològics pel que fa a l'enquestació: d'una banda, Granollers, Caldes de Malavella, Arbúcies i Sant Hilari Sacalm foren visitades el 1909;³⁶ d'una altra, Alacant, Alcoi i Vic foren enquestades el 1910.³⁷ Posteriorment, l'Alguer, ho fou el 1913; Vilanova d'Escornalbou, Reus i Valls, el 1914.³⁸ D'altra banda, Sant Bartomeu del Grau (2a volta), Centelles i Barcelona, ho foren el 1916. En darrer terme, Eivissa (vila i banda sud), Eivissa (viles banda nord illa), Formentera, Corona i Jesús, el 1917. A continuació, s'indiquen els diferents subjectes entrevistats. Addicionalment, es fa constar informació relativa a la divisió del territori, en aquest cas d'Eivissa, que ha estat tinguda en compte a l'hora de fer la tasca d'enquestació. En tercer lloc, es desenvolupa la taula de verbs, els quals estan relacionats numèricament amb la pàgina corresponent del volum. La llista inclou 69 verbs: **acudir**, ajupir, anar, batre, beure, bullir, cabre, caldre, cantar, caure, cloure, collir, conèixer, consentir, córrer, cosir, coure, creure, cruixir, defendre, deure, dir, doldre, dormir, dur, eixir, entendre, ésser, estar, fer, fondre, fugir, haver, jaure, llegir, lluir, mentir, merèixer, moldre, morir, moure, munyir, néixer, obrir, oir, omplir, parèixer, partir, péixer, perdre, plànyer, plaure, ploure, poder, prendre, pudir, rebre, remetre/prometre, riure, rompre, saber, sentir, seure, soler, sortir, témer, tenir, treure, valer. Un nou apartat fa referència a la durada de les diferents 'eixides': 'eixida de 40 a 50 dies', 'eixida de 8 dies', 'dos mitjos dies', 'un dia', 'eixida de tres dies'; es tracta, tanmateix, d'unes referències temporals imprecises. Novament, les informacions generals estan incloses en la flexió. La flexió, però, no és completa. Com en els altres quaderns, s'utilitzen signes diversos per indicar que les realitzacions d'un temps d'una determinada localitat coincideixen amb les d'una altra.

En definitiva, l'estructura i la datació d'aquesta sèrie de dotze quaderns de camp permet d'intuir l'existència de quatre models diferents, especialment pel que fa a la introducció de les dades verbals en els diversos volums. De fet, les llibretes tenen formes i mides diferents i

³⁶ Vegeu "Una altra mica d'eixida filològica" (BDLC, IV, 314-316).

³⁷ No hi ha cap referència en el BDLC que doni compte d'aquesta eixida.

³⁸ Rotger (1928: 98) ho confirma.

corresponen a períodes temporals també diferents. D'altra banda, no hi ha una homogeneïtat absoluta en la transcripció fonètica; s'aprecien, com a mínim dos models de transcripció distints que, en alguns casos, (per exemple, en la realització de la fricativa palatal sorda) implica el traçat de dos signes no coincidents per a un mateix so. Aquest fet sembla refermar la participació en el buidatge de dos o més 'escatadors'.

Des d'un punt de vista formal, els volums es poden agrupar segons quatre tipologies diferents:

Model 1: Conjugació I, Conjugació II, Conjugació III, Conjugació IV, Llibreta V, Quadern VI, Quadern VII. En particular, els quaderns que van de la Conjugació I al Quadern VI presenten estructures i transcripcions força unificades.

Model 2: Volum VIII (introdueix altres tipus d'informació —fonètica i lèxica—).

Model 3: Llibreta IX, *Katalanische verbalflexion* (que compten amb el referent comú de l'esment de Miquel Picornell i la data) i *Die Katalanischen Dialekte der Ostpyrenäen*, que semblen recollir les dades verbals d'una mateixa eixida.

Model 4: Llibreta X, que vincula localitats enquestades en períodes cronològics diferents.

Des d'un punt de vista cronològic, les llibretes presenten la següent ordenació:

1906- QCSch1, QCSch2, QC9

1909, 1910, 1913, 1914, 1916 i 1917- QC10

1917- QC8

1918- QC1, QC2, QC3, QC4

1920- QC5

1920-1921- QC6

1921 (però també 1906, 1908, 1923, 1928³⁹)- QC7

Els verbs que apareixen en els diferents quaderns de camp completen el volum V que tancava el conjunt de verbs especials (*pondre, romandre, vaig* (auxiliar), *venir veure, viure, voler*), que mai no s'arribà a publicar, i augmenten la xifra global de verbs (*absoldre, acudir, ancrunar* (ajupir), *aplenar, aprovar, arrupir, cavar, colgar* (jaure), *complaure, complir, contendre* (succeir a Eivissa), *endur, escopir, escriure, esmunyir, grunyir, haure, llevar, mirar, pascurar* (péixer), *passejar, peixar, peixir, permetre, privar, provar, raure, repartir, sorprendre, suar, tallar, teixir, toldre, tossir, triurar* (batre). Els verbs *ancrunar, colgar, pascurar* i *triurar* són realitzacions pròpies de l'alguerès. En la

³⁹ Aquesta data es correspon amb l'any en què fou enquestada Palma, segons indica *LaFV*.

majoria de casos, però, els verbs indicats anteriorment, que semblen tenir un caràcter secundari,⁴⁰ no presenten la flexió completa en totes les localitats. Tot i que en la descripció i anàlisi de les formes verbals, que es desenvoluparà en la segona part d'aquest treball, es prendran en consideració, per complementar algunes realitzacions fonètiques o morfològiques, les solucions que apareixen en els quaderns de camp, el present estudi es basa principalment en els verbs que apareixen en *LaFV* que s'adapten als models regulars establerts, i en els verbs algueresos que es corresponen amb la I conjugació i permeten una subclassificació d'aquesta classe verbal.

1.3. Els verbs estudiats

El buidatge dels quaderns de camp ofereix una xifra global de 117 verbs que, d'una manera més o menys completa, foren enquestats al llarg de les diverses eixides dutes a terme per Alcover. Els verbs que surten publicats a *LaFV* són, però, 74 i, de fet, una setantena estan conjugats completament. Setanta-sis són, d'altra banda, els verbs que s'inclouen en el DCVB,⁴¹ dels quals s'ofereix la conjugació completa, no només de les realitzacions irregulars sinó també de les regulars —tant de les formes literàries i com de les formes dialectals— que foren recollides a 160 poblacions de totes les comarques catalanes, com indica la introducció d'aquest diccionari. Aquests verbs són considerats els més característics. Els dos verbs que afegeix el DCVB són *acudir* i *passetjar*, verbs que pertanyen a la III i a la I conjugació, respectivament. Aquests verbs no es van incloure en *LaFV*, tot i que en els quaderns de camp compten amb un bon nombre de realitzacions —cf. (6). La gairebé coincidència numèrica i formal entre els verbs d'ambdues publicacions fa pensar que es tracta de la mostra més representativa de la conjugació catalana. Els altres verbs esdevenen solucions complementàries de caràcter secundari, com sembla manifestar-ho el fet que no presenten la flexió completa en totes les localitats.

Si existeix un acord més o menys generalitzat en relació amb els verbs editats, hi ha, en canvi, com s'ha apuntat abans, una certa imprecisió numèrica pel que fa als verbs enquestats. La xifra global oscil·la entre 75 i 85. El 1917, en l'eixida a Menorca, Alcover n'enquesta 82: “investim la conjugació del 82 verbs que duya en llista” (BDLC, XI, 28), el 1918, al País

⁴⁰ Algunes anotacions dels dietaris fan suposar que Alcover establia gradacions entre els verbs que enquestava: Hi pegam una bona estreta, pero encara mos queden un ratx de verbs sense fer, secundaris, axò sí. (BDLC, III, 1906, p. 264).

⁴¹ Escollits entre “els més característics” (DCVB1, XIII).

Valencià, n'enquesta 75 ("per fer el val-Déu a la *conjugació* dels 75 verbs de la llista" (BDLC, X, 66); en la sortida a Igualada (BDLC, X, 230, 232, 240), el 1918, Alcover en parla de 80; n'enquesta 85, a l'excursió feta a Barcelona, el 1920 ("mos hi pegam fins a les quatre, fent el *val-Déu* de tots els verbs de la llista, 85" (BDLC, XI, 187)) i, novament, fa referència a 82 verbs, el 1921 ("elze faig conjuguar al vol els 82 verbs de la llista" (BDLC, XII, 160).

Malgrat aquesta vacil·lació, es pot afirmar que el criteri de representativitat es fa també efectiu en el procés de selecció dels verbs que formen part de l'enquesta. Dues afirmacions d'Alcover semblen justificar-ho:

amb la idea de poder fer el val-Déu i deixa llesta aqueixa bona de conjugació, més de setanta verbs entre tots, triats enginyosament per poder aglapir totes les formes de la conjugació catalana. (BDLC, VII, 349),

i més endavant afirma:

75 verbs an els quals s'acomoden els milenars de verbs que té la nostra Llengua (BDLC, X, 66).

Alcover implícitament divideix els verbs enquestats en dues categories: verbs secundaris que han de complementar necessàriament uns de primaris, que en cap moment, però, no arriba a explicitar.⁴²

La taula (5) reflecteix la xifra global de formes verbals que inclouen, d'una banda, *LaFV* i, d'altra, els diversos quaderns de camp. Els verbs estan ordenats a partir del nombre més elevat d'incidències de formes verbals.⁴³

⁴² Vegeu nota 40.

⁴³ Cal tenir en compte, d'altra banda, que, al marge de la recopilació asistemàtica que alguns verbs poden presentar a causa de factors extrínsecs —oblits, verbs que no estaven inclosos en les primeres enquestes...—, no tots els verbs tenen la mateixa vitalitat i ús en les diverses localitats enquestades (cf. l'epígraf § 1.3.2. *Observacions relatives als verbs enquestats*).

(5)

Verbs	Formes verbals
haver	9005
estar	8515
anar	8245
ésser	8196
obrir	7807
saber	7594
córrer	7560
nàixer	7500
domir	7499
coure	7461
morir	7431
fer	7431
munyir	7414
partir	7410
moure	7409
beure	7341
riure	7298
creure	7285
cosir	7283
fugir	7277
rebre	7262
lluir	7240
caure	7208
perdre	7150
conèixer	7136
lraure	7136
sentir	7106
dir	7103
prendre	7102
entendre	7073
collir	7041
cantar	7019
tenir	6950
consentir	6939
poder	6877
bullir	6870
deure	6846
veure	6695
cabre	6676
merèixer	6674
batre	6593
valer	6492
cruixir	6367
voler	6167
mentir	6051
venir	6039
omplir	5976
jaure	5931
viure	5875
pudir	5541
seure	5342
sortir	5317
cloure	5301
grunyir	5270
parèixer	5207
dur	5087
escopir	5069
pondre	4792

rompre	4671
ajupir	4666
plànyer	4513
moldre	4503
acudir	4258
témer	3904
escriure	3731
eixir	3679
doldre	3468
oir	3151
llegir	3059
fossir	2976
passejar	2716
prometre	2540
fondre	2411
mirar	2288
remetre	2074
soler	1835
defendre	1788
vaig	1779
ploure	1531
aparèixer	1141
romandre	1077
complaure	1014
esmunyir	971
peixer	940
plaure	852
caldre	557
complir	401
absoldre	388
haure	276
repartir	138
peixir	112
contendre	108
endur	99
permetre	64
foldre	54
aplenar	52
peixar	49
arrupir-se	44
arrupir	44
ancrunar	44
raure	42
lriurar	41
colgar	40
pascurar	36
llevar	28
suar	22
provar	13
cavar	10
créixer	8
tallar	7
privar	5
desaparèix	4
sorprenre	2
renèixer	2
teixir	2
semblar	1
servir	1

La taula (6) inclou la mateixa informació que la taula (5), però amb els verbs ordenats alfabèticament i amb els valors numèrics desglossats, atès que indiquen les diferents procedències de les formes verbals (*LaFV* o els diversos quaderns de camp).

(6)

Verbs	Forme	Proced.
absoldre	319	QC9
absoldre	69	QCSch1
acudir	199	QC1
acudir	570	QC10
acudir	589	QC2
acudir	544	QC3
acudir	546	QC4
acudir	632	QC5
acudir	294	QC6
acudir	244	QC7
acudir	548	QC9
acudir	92	QCSch1
ajupir	4527	AORLL
ajupir	122	QC10
ajupir	8	QC4
ajupir	1	QC5
ajupir	8	QC9
anar	7981	AORLL
anar	12	QC1
anar	147	QC8
anar	43	QC9
anar	62	QCSch1
ancrunar	44	QC10
aparèixer	1133	AORLL
aparèixer	4	QC1
aparèixer	2	QC7
aparèixer	2	QC9
aplenar	46	QC4
aplenar	6	QC6
arrupir	44	QC7
arrupir-se	43	QC6
arrupir-se	1	QC7
batre	6419	AORLL
batre	119	QC10
batre	2	QC4
batre	2	QC5
batre	43	QC9
batre	7	QCSch1
batre	1	QCSch2
beure	7201	AORLL
beure	82	QC10
beure	2	QC6
beure	2	QC8
beure	50	QC9
beure	3	QCSch1
beure	1	QCSch2
bullir	6748	AORLL
bullir	108	QC10
bullir	14	QC9
cabre	6602	AORLL
cabre	16	QC1
cabre	12	QC5
cabre	4	QC6

cabre	2	QC8
cabre	39	QC9
cabre	1	QCSch1
caldre	522	AORLL
caldre	35	QC8
cantar	6839	AORLL
cantar	180	QC10
caure	7066	AORLL
caure	101	QC10
caure	41	QC9
cavar	5	QC6
cavar	5	QC8
cloure	5142	AORLL
cloure	122	QC10
cloure	37	QC9
colgar	40	QC10
collir	6882	AORLL
collir	120	QC10
collir	39	QC9
complaure	231	QC10
complaure	216	QC2
complaure	306	QC3
complaure	77	QC7
complaure	184	QC8
complir	225	QC4
complir	94	QC6
complir	82	QC9
conèixer	6982	AORLL
conèixer	12	QC1
conèixer	77	QC10
conèixer	1	QC4
conèixer	58	QC9
conèixer	5	QCSch1
conèixer	1	QCSch2
consentir	6752	AORLL
consentir	152	QC10
consentir	2	QC8
consentir	33	QC9
contendre	108	QC8
córrer	7390	AORLL
córrer	123	QC10
córrer	3	QC4
córrer	2	QC8
córrer	42	QC9
cosir	7112	AORLL
cosir	143	QC10
cosir	6	QC3
cosir	1	QC5
cosir	21	QC9
coure	7295	AORLL
coure	1	QC1
coure	121	QC10
coure	2	QC4
coure	4	QC6

coure	5	QC8
coure	33	QC9
créixer	8	QC1
creure	7153	AORLL
creure	86	QC10
creure	45	QC9
creure	1	QCSch2
cruir	6201	AORLL
cruir	2	QC1
cruir	164	QC10
defendre	1659	AORLL
defendre	126	QC10
defendre	2	QC4
defendre	1	QC8
desaparèixer	4	QC1
deure	6717	AORLL
deure	10	QC1
deure	70	QC10
deure	2	QC7
deure	44	QC9
deure	2	QCSch1
deure	1	QCSch2
dir	6973	AORLL
dir	87	QC8
dir	43	QC9
doldre	3336	AORLL
doldre	80	QC10
doldre	52	QC9
dormir	7280	AORLL
dormir	167	QC10
dormir	3	QC4
dormir	1	QC5
dormir	47	QC9
dormir	1	QCSch2
dur	4995	AORLL
dur	92	QC8
eixir	3519	AORLL
eixir	113	QC10
eixir	45	QC9
eixir	2	QCSch2
endur	40	QC6
endur	59	QC7
entendre	7042	AORLL
entendre	2	QC8
entendre	28	QC9
entendre	1	QCSch2
escopir	408	QC1
escopir	547	QC10
escopir	437	QC2
escopir	403	QC3
escopir	611	QC4
escopir	694	QC5
escopir	575	QC6
escopir	346	QC7

escopir	368	QC8
escopir	521	QC9
escopir	159	QCSch1
escriure	573	QC1
escriure	663	QC10
escriure	617	QC2
escriure	561	QC3
escriure	920	QC9
escriure	351	QCSch1
escriure	46	QCSch2
esmunyir	54	AORLL
esmunyir	126	QC10
esmunyir	425	QC2
esmunyir	58	QC4
esmunyir	42	QC7
esmunyir	256	QC9
esmunyir	10	QCSch1
ésser	7963	AORLL
ésser	2	QC1
ésser	140	QC10
ésser	1	QC2
ésser	7	QC7
ésser	2	QC8
ésser	47	QC9
ésser	34	QCSch1
estar	8295	AORLL
estar	176	QC10
estar	3	QC3
estar	39	QC9
estar	2	QCSch1
fer	7237	AORLL
fer	1	QC1
fer	144	QC8
fer	46	QC9
fer	2	QCSch1
fer	1	QCSch2
fondre	2411	AORLL
fugir	7071	AORLL
fugir	5	QC1
fugir	165	QC10
fugir	2	QC5
fugir	33	QC9
fugir	1	QCSch2
grunyir	336	QC1
grunyir	690	QC10
grunyir	622	QC2
grunyir	576	QC3
grunyir	560	QC4
grunyir	664	QC5
grunyir	498	QC6
grunyir	350	QC7
grunyir	309	QC8
grunyir	519	QC9
grunyir	146	QCSch1
haure	147	QC5
haure	40	QC6
haure	89	QC7
haver	8374	AORLL
haver	395	QC10
haver	16	QC3
haver	21	QC4

haver	1	QC6
haver	6	QC7
haver	52	QC9
haver	140	QCSch1
jaure	5777	AORLL
jaure	107	QC10
jaure	47	QC9
llegir	2978	AORLL
llegir	41	QC3
llegir	40	QC8
llevar	4	QC6
llevar	15	QC7
llevar	9	QC8
l्लuir	7037	AORLL
l्लuir	2	QC1
l्लuir	164	QC10
l्लuir	4	QC4
l्लuir	1	QC5
l्लuir	32	QC9
mentir	5857	AORLL
mentir	164	QC10
mentir	1	QC5
mentir	29	QC9
merèixer	6522	AORLL
merèixer	9	QC1
merèixer	102	QC10
merèixer	40	QC9
merèixer	1	QCSch2
mirar	1	QC1
mirar	1030	QC9
mirar	1257	QCSch1
moldre	4498	AORLL
moldre	2	QC5
moldre	3	QC8
morir	7268	AORLL
morir	1	QC1
morir	129	QC10
morir	1	QC5
morir	4	QC8
morir	28	QC9
moure	7284	AORLL
moure	89	QC10
moure	34	QC9
moure	2	QCSch2
munyir	7189	AORLL
munyir	162	QC10
munyir	33	QC2
munyir	1	QC3
munyir	7	QC4
munyir	1	QC5
munyir	21	QC8
nàixer	7295	AORLL
nàixer	10	QC1
nàixer	139	QC10
nàixer	4	QC8
nàixer	51	QC9
nàixer	1	QCSch2
obrir	7603	AORLL
obrir	146	QC10
obrir	1	QC5
obrir	5	QC8

obrir	51	QC9
obrir	1	QCSch2
oir	3149	AORLL
oir	1	QC5
oir	1	QC7
omplir	5752	AORLL
omplir	166	QC10
omplir	2	QC4
omplir	1	QC5
omplir	3	QC8
omplir	52	QC9
parèixer	4985	AORLL
parèixer	7	QC1
parèixer	124	QC10
parèixer	4	QC2
parèixer	18	QC3
parèixer	10	QC4
parèixer	8	QC6
parèixer	2	QC7
parèixer	3	QC8
parèixer	37	QC9
parèixer	8	QCSch1
parèixer	1	QCSch2
partir	7058	AORLL
partir	217	QC10
partir	3	QC4
partir	1	QC5
partir	48	QC9
partir	82	QCSch1
partir	1	QCSch2
pascurar	36	QC8
passejar	50	QC1
passejar	602	QC2
passejar	553	QC3
passejar	573	QC4
passejar	564	QC5
passejar	353	QC6
passejar	21	QC7
peixar	43	QC4
peixar	6	QC8
pèixer	611	AORLL
pèixer	329	QC9
peixir	112	QC8
perdre	6976	AORLL
perdre	2	QC1
perdre	133	QC10
perdre	38	QC9
perdre	1	QCSch2
permetre	19	QC1
permetre	45	QC3
plànyer	4447	AORLL
plànyer	2	QC1
plànyer	1	QC8
plànyer	63	QC9
ploure	851	AORLL
ploure	1	QC9
ploure	1489	AORLL
ploure	33	QC10
ploure	9	QC9
poder	6729	AORLL
poder	1	QC1

poder	112	QC10
poder	35	QC9
pondre	528	QC1
pondre	401	QC10
pondre	576	QC2
pondre	537	QC3
pondre	539	QC4
pondre	617	QC5
pondre	560	QC6
pondre	336	QC7
pondre	325	QC8
pondre	325	QC9
pondre	48	QCSch1
prendre	6988	AORLL
prendre	81	QC10
prendre	4	QC8
prendre	28	QC9
prendre	1	QCSch2
privar	4	QC6
privar	1	QC8
prometre	2535	AORLL
prometre	1	QC4
prometre	4	QC6
provar	4	QC6
provar	9	QC8
pudir	5373	AORLL
pudir	166	QC10
pudir	1	QC5
pudir	1	QC9
raure	42	QC7
rebre	7052	AORLL
rebre	168	QC10
rebre	4	QC8
rebre	38	QC9
remetre	1896	AORLL
remetre	178	QC10
renéixer	2	QC1
repartir	136	QC1
repartir	2	QCSch1
riure	7093	AORLL
riure	117	QC10
riure	3	QC4
riure	3	QC8
riure	82	QC9
romandre	12	AORLL
romandre	626	QC5
romandre	103	QC7
romandre	336	QC8
rompre	4428	AORLL
rompre	202	QC10
rompre	41	QC6
saber	7417	AORLL
saber	9	QC1
saber	122	QC8
saber	46	QC9
semblar	1	QC1
sentir	6955	AORLL
sentir	1	QC1
sentir	145	QC10
sentir	1	QC3
sentir	1	QC5

sentir	2	QC8
sentir	1	QCSch2
servir	1	QC1
seure	5186	AORLL
seure	106	QC10
seure	4	QC6
seure	46	QC9
soler	1781	AORLL
soler	1	QC1
soler	30	QC10
soler	1	QC5
soler	6	QC6
soler	15	QC9
soler	1	QCSch2
sorprendre	2	QC6
sortir	5157	AORLL
sortir	1	QC1
sortir	136	QC10
sortir	1	QC5
sortir	22	QC9
suar	22	QC8
tallar	7	QC8
teixir	2	QC10
témer	3624	AORLL
témer	4	QC1
témer	266	QC10
témer	3	QC8
témer	5	QC9
témer	2	QCSch1
tenir	1442	AORLL
tenir	426	QC1
tenir	771	QC10
tenir	459	QC2
tenir	432	QC3
tenir	429	QC4
tenir	527	QC5
tenir	383	QC6
tenir	252	QC7
tenir	217	QC8
tenir	693	QC9
tenir	919	QCSch1
foldre	54	QC6
fossir	311	QC1
fossir	405	QC10
fossir	585	QC2
fossir	606	QC3
fossir	512	QC4
fossir	330	QC8
fossir	135	QC9
fossir	92	QCSch1
fraure	6982	AORLL
fraure	105	QC10
fraure	3	QC8
fraure	46	QC9
fruijar	41	QC10
vaig	108	QC1
vaig	200	QC10
vaig	131	QC2
vaig	129	QC3
vaig	142	QC4
vaig	74	QC5

vaig	75	QC6
vaig	55	QC7
vaig	271	QC8
vaig	161	QC9
vaig	427	QCSch1
vaig	6	QCSch2
valer	6395	AORLL
valer	70	QC10
valer	3	QC2
valer	1	QC3
valer	1	QC5
valer	22	QC9
venir	485	QC1
venir	507	QC10
venir	572	QC2
venir	512	QC3
venir	520	QC4
venir	706	QC5
venir	627	QC6
venir	335	QC7
venir	346	QC8
venir	1043	QC9
venir	386	QCSch1
veure	536	QC1
veure	728	QC10
veure	712	QC2
veure	646	QC3
veure	742	QC4
veure	615	QC5
veure	476	QC6
veure	399	QC7
veure	459	QC8
veure	968	QC9
veure	410	QCSch1
veure	4	QCSch2
viure	488	QC1
viure	619	QC10
viure	617	QC2
viure	571	QC3
viure	573	QC4
viure	545	QC5
viure	561	QC6
viure	351	QC7
viure	304	QC8
viure	923	QC9
viure	323	QCSch1
voler	305	QC1
voler	637	QC10
voler	516	QC2
voler	546	QC3
voler	562	QC4
voler	558	QC5
voler	753	QC6
voler	366	QC7
voler	325	QC8
voler	955	QC9
voler	642	QCSch1
voler	2	QCSch2

1.3.1. La divisió dels verbs en conjugacions

L'apartat introductori inclòs en el primer volum de *LaFV* proposa una distribució dels 74 verbs estudiats en quatre agrupacions: les tres primeres fan referència a les tres conjugacions en què es classifiquen els verbs catalans; la darrera és una agrupació que engloba els verbs que pertanyen a conjugacions especials. Aquesta introducció, però, no en dóna cap més explicació, ni defineix les característiques de les conjugacions ni els criteris que haurien actuat per establir els conceptes de regularitat i d'irregularitat, en el cas dels verbs considerats especials.

Tanmateix, aquesta divisió verbal porta implícits els dos darrers aspectes esmentats i, encara, en desperta un més que fa referència a l'autoria d'aquesta divisió.

Alcover, malgrat una al·lusió que es troba a l'inici de la seva tasca enquestadora ("El Dr. Schädel (...) me presenta un llibre, aont hi ha una setantena de verbs irregulars, posades les seues formes més interessants fent columnes" (BDLC, III, 260) —en l'excursió a l'àrea pirinenca el 1906—) mai no fa constar quins dels verbs estudiats són considerats regulars o irregulars. Aquest valor d'irregularitat no és explicat ni atribuït a cap verb, atès que posteriorment i al llarg de la mateixa eixida declara:

"...els primers dies me retia poc; ara he trobat l'enginy d'aplegar primer les formes regulars de totes les conjugacions, i després just les irregulars" (BDLC, III, 268).

Gairebé en una de les últimes excursions, Alcover torna a esmentar aquests conceptes, però sense arribar a una concreció:

"...amb elles emprenc la conjugació dels 82 verbs que duch en llista, que hi ha mostres de regulars i d'irregulars." (BDLC, XII, 220).

D'altra banda, com es pot apreciar al llarg dels seus comentaris sobre la flexió verbal de determinades localitats,⁴⁴ quant a la divisió en conjugacions, Alcover sempre en parla de quatre, la qual cosa fa pensar que pren com a referència la divisió quatripartida adoptada pels verbs llatins. Per arribar a aquesta conclusió, només cal observar la divisió en conjugacions proposada a partir de l'anàlisi del pretèrit imperfecte d'indicatiu, que es basa en els comentaris crítics fets a *An Introduction to Vulgar Latin*, Boston, USA, 1908, § 420, de C. H. Grandgent, a *The Latin Language. An historical account of Latin sounds, stems and flexions*, de W. Mr. Lindsay i a *La*

⁴⁴ Vegeu l'epígraf § 1.4. *Caracterització foneticomorfològica*, d'aquest capítol.

latinité de Ennodius, 1903, p. 277-278, de A. Dubois:

“Així han resultat aquestes desinències en les quatre conjugacions: I conj. áva (-aβa), -ája; II, III i IV conj. -éβa, -éja i -ója; -úβa i -újia; -iβa i -ia)” (BDLC, X, 249).

La conjugació verbal en llatí es basava en tres temes: el tema de present, el tema de perfet i el tema de supí. Del tema de present es deriven els presents, els pretèrits imperfets, el futur imperfet, el gerundi i el gerundiú. Aquests temps es conjuguen d'acord amb quatre sistemes diferents que constitueixen les quatre conjugacions llatines, les quals es distingeixen per la segona persona del singular del present d'indicatiu i per l'infinitiu de present.

Segons l'infinitiu, la distribució dels verbs en conjugacions és, doncs, la següent:

I conjugació: -ĀRE (AMĀRE)

II conjugació: -ĒRE (MONĒRE)

III conjugació: -ĔRE (REGĔRE)

IV conjugació: -ĪRE (AUDĪRE)

La III conjugació es pot dividir addicionalment en dos tipus, segons presenti un caràcter pur o mixt (CAPĔRE); és a dir, que la flexió s'estableix a partir d'una barreja de formes de la III conjugació i de la IV conjugació. Així, verbs del tipus *capio* es caracteritzen per intercalar una -I- en totes les persones de l'imperfet d'indicatiu, del futur imperfet, del present de subjuntiu, i en la primera persona del singular i en la tercera persona del plural del present d'indicatiu.

Els verbs irregulars del llatí presenten determinades divergències en relació amb aquests verbs models, que poden afectar l'estructura del radical, les formes corresponents als tres temes o les vocals desinencials. Sembla que aquest model va ser el que Alcover va adoptar per classificar els verbs catalans.

Un cop d'ull retrospectiu a les gramàtiques catalanes del segle XIX i de començaments del segle XX permet de constatar que no apliquen aquesta divisió, sinó que, per contra, acostumen a dividir els verbs catalans en tres conjugacions. S'observa, però, una discrepància, en relació amb els verbs que integren la II i III conjugacions, bàsicament per raó que cap autor no és capaç de trobar un criteri diriment que permeti una subclassificació sistemàtica i objectiva. La divisió verbal en conjugacions respon més a una voluntat descriptiva que a una tasca sistematitzadora de conductes verbals coincidents i discrepants.

Els paràgrafs següents examinaran les propostes que les gramàtiques de Ballot, Bofarull i Blanch, Balari, Fabra i Forteza fan en relació amb la divisió dels verbs catalans en conjugacions.

Ballot⁴⁵ (1987: 33) integra els verbs catalans en tres conjugacions segons la terminació que pot presentar l'infinitiu. La I conjugació aplega els verbs que terminen en *-ar* (*amar*); els verbs de la II terminen en *-er* (*témer, enténdrer, conéixer, meréixer*); la III conjugació aplega els verbs que terminen en *-ir* (*umplir, agrair*). La II i la III conjugacions, a causa de la diversitat verbal que presenten, poden dividir-se en diferents classes. Així, la II conjugació es divideix en quatre classes, segons que els verbs encaixin en quatre models: la primera classe està formada per verbs del tipus *témer*, la segona classe inclou els verbs que posseeixen les següents característiques: una vocal velar en la primera persona del present d'indicatiu, la segona persona del singular del present d'indicatiu en *-s* i el pretèrit perfet en *-gui* (*entendre*); la tercera classe està formada per verbs que discrepen de la classe anterior pel fet de presentar una segona persona del singular del present d'indicatiu en *-xes* (*conéixer*); finalment, els verbs de la quarta classe fan la primera persona del singular del present d'indicatiu en *-sch*, la segona en *-xes* i el pretèrit perfet en *-squi* (*meréixer*).

Per bé que el nombre de classes verbals de la II conjugació presentada per Ballot coincideix amb el de *LaFV*, el criteri delimitador és diferent (*LaFV* es basa en la forma del radical), per la qual cosa els verbs model de Ballot no coincideixen amb cap dels que formen part de les classes del recull verbal d'Alcover. Quant a la III conjugació, Ballot la divideix en dues classes en funció, novament, de les desinències: la primera classe fa la primera persona del present d'indicatiu en *-o*, la segona persona en *-es* i el pretèrit perfet en *-i* (*cumplir*) mentre que la primera persona del singular del present d'indicatiu de la segona classe acaba en *-esch*, la segona persona en *-eixes* i el pretèrit perfet en *-i* (*agrahir*). Aquesta divisió, tanmateix, no satisfà plenament Ballot, que admet:

“Jo no sè si hauria millor reduhir los verbs de la tercera conjugació á una sola classe; puix casi tots se conjuguen com agrahir, com se vèu amb la multitud de exémples damunt dits, y se adverteix ab lo mateix verb cumplir, que he posat per norma de la primera.”

En efecte, els exemples de la conjugació de *cumplir* admeten tant formes del tipus *cumplen* o *cumpleix*, exemples que no deixen de ser indicatius del procés d'incorporació de formes

⁴⁵ *La Gramatica y apologia de la llengua catalana* de Ballot es començà a imprimir el 1813 i s'acabà a principis de 1815.

incoatives en verbs inicialment purs. Ballot justifica aquest dubte a causa del caràcter primerenc de la seva gramàtica, que no li permet de contemplar-ho tot. Deixa al temps i a l'experiència la possibilitat de modificar aquesta proposta (Ballot 1987: 53). Els verbs irregulars, segons Ballot, serien aquells que no encaixen amb les esmentades conjugacions, bàsicament per una discrepància o alteració en les persones (*anar, saber, venir*). Aquest criteri és molt imprecís perquè en alguns casos l'obliga a considerar com a irregulars verbs que en realitat no ho són. Així, *anar* i *estar* serien verbs irregulars de la I conjugació, *saber, càbrer, veurer, voler, fer, creurer, caurer, escriurer, poder* i *viure* esdevindrien verbs irregulars de la II; finalment, *dormir, llegir, oir, dir* i *eixir* serien verbs irregulars de la III conjugació.

La classificació verbal que apareix en *La gramàtica de la llengua catalana* d'Antoni de Bofarull i d'Adolf Blanch —que Bofarull havia proposat prèviament en el seu *Sistema gramatical de la llengua catalana* (pp. 103-106)— es basa principalment en l'obra de Ballot. En termes generals els verbs catalans encaixen en tres conjugacions segons la terminació de l'infinitiu. Així, els verbs de la primera conjugació acaben en *-ar (amar)*; els verbs de la segona conjugació acaben en *-er (témer)*; els verbs de la tercera conjugació acaben en *-ir (cumplir)*. En una classificació més detallada (1867: 37-42), la integració en conjugacions, a més de la forma de l'infinitiu, depèn també de les terminacions de determinades persones d'alguns temps.⁴⁶ A diferència de Ballot, en cap de les dues darreres conjugacions, Bofarull no suggereix una divisió en classes. A partir de la consideració de verb regular, que s'adapta als models establerts, un verb irregular és definit com aquell que se'n separa en alguns dels seus temps, nombres i persones. Els verbs irregulars de cada conjugació coincideixen plenament, amb l'única addició de *venir*, pel que fa a la III conjugació, amb els proposats per Ballot (1987: 53-68).

Balari (1990: 583), per la seva banda, en el seu capítol dedicat a la morfologia verbal, que hauria format part del volum dedicat a la gramàtica històrica que pretenia d'elaborar, proposa una distribució dels verbs catalans en tres conjugacions. L'apartat dedicat a la morfologia verbal té inicialment un caràcter clarament descriptiu, amb la qual cosa es pot penetrar amb facilitat en els criteris de classificació verbal que Balari aplica des d'un punt de vista sincrònic. La distribució en tres conjugacions proposada per aquest autor descansa en la vocal final del tema o radical;⁴⁷ és a dir, la lletra que resta després de suprimir la *-r* de l'infinitiu, que és la que

⁴⁶ Vegeu Bofarull i Blanch (1867: 37, 39 i 41).

⁴⁷ Balari, tot utilitzant la terminologia llatina, identifica tema amb radical (lexema) format per l'arrel (base comuna a tots els representats d'una mateixa família de mots) i una vocal anomenada temàtica, a la qual

pot experimentar canvi o variació. La I conjugació comprèn els verbs que presenten un tema o radical *a*; és a dir, que fan l'infinitiu en *-ar* (*amar*). Els verbs de la II conjugació es divideixen en tres classes, segons que tinguin: 1) un radical o tema *-e* i un infinitiu en *-er* (*córrer*); 2) un tema *-u* i un infinitiu en *-re* (*mou-re*); 3) un tema acabat en consonant i un infinitiu en *-re* (*entend-re*). Finalment, els verbs de la III conjugació, que tenen un infinitiu acabat en *-ir*, encaixen en dues classes: 1) la dels verbs que presenten un tema simple *-i* (*sort-ir*) i 2) la dels verbs que presenten un tema doble en *-i* o una forma incoativa en *-sch* (*afeg-ir*). Pel que fa a la II conjugació, Balari, a diferència de Ballot, té en compte els verbs del tipus *moure*. Així, constata el canvi de *-u* a *ch* que té lloc en la 1a persona del singular del present d'indicatiu, i justifica la seva conservació si la *u* va precedida d'accent (*mou-s*). En cas contrari, la *u* esdevé *v* o *b* (*move-m*, *crehem*). Pel que fa al darrer exemple, Balari constata que amb freqüència la "llengua vulgar ó de la conversación" modifica la *b* per la *y* (*creyem*). Quant a la III conjugació, en els verbs de la segona classe, el tema incoatiu *-sch*, que apareix en la primera persona del singular del present d'indicatiu, sofreix una modificació en *-x* en la 2a i 3a persones del singular d'aquest mateix temps (*afege-sch*, *afege-x-es*, *afege-ix*). Novament, la llengua parlada discrepa en la realització de la primera persona pel fet que substitueix la forma *-sch* per *-x* (*afegexo*). Atès que la part dedicada a la morfologia verbal és incompleta, tot i ser prou elaborada, Balari no al·ludeix a les característiques que han posseir els verbs irregulars.

A finals de segle passat, la proposta de classificació verbal de Fabra en tres conjugacions es perfila a l'*Ensayo de gramática del catalán moderno*, però l'establiment dels models verbals regulars (I conjugació *parlar*, II conjugació: *témer* - *perdre* i III conjugació: *dormir* - *vestir*) i la determinació del conjunt de verbs irregulars té lloc en fa a la seva *Contribució a la gramática de la llengua catalana*, a més d'incloure-hi observacions relatives a la flexió i a l'ortografia dels diferents temps verbals amb una finalitat bàsicament prescriptiva. En l'*Ensayo*, la I conjugació (en *a*) acull els verbs l'infinitiu dels quals acaba en *-ar* (*parlar*, *anar*), els verbs que acaben en *-ir* (*cullir*, *llegir*) pertanyen a la III conjugació (en *i*) i l'infinitiu dels verbs de la II conjugació (en *e*) poden acabar en *-er* (*poder*), *-r* (*dur*), *-re* (*rebre*) o *-e* (*vence*). La III conjugació inclou també els verbs en *-eixo*. Es tracta de verbs que, com *llegir*, afegixen al radical en totes les persones del singular i en la tercera persona del plural dels presents d'indicatiu, de subjuntiu i d'imperatiu, la forma *-eix*. Fabra considera irregulars en relació amb la I i III conjugacions els verbs *estar*,⁴⁸ d'una

s'afegixen les desinències. El tema estaria, doncs, vinculat amb el radical. Així es justifica la segmentació que proposa de les formes de l'infinitiu. Aquesta identificació també es pot trobar a Alcover (BDLC, XII, 37).

⁴⁸ *Anar* el considera més aviat defectiu (1891: 63). Posteriorment (1912: 86), però, el situa, juntament amb *estar*, dins el conjunt de verbs irregulars de la I conjugació.

banda, i *tenir* i *venir*, d'una altra. La II conjugació acull el nombre més elevat de verbs irregulars, els quals es poden agrupar en sis tipologies: *verbs en ld-re i nd-re* (*absoldre, vendre*) que, a més de perdre la *d* en la majoria de temps i la *e* inicial de la terminació, afegeixen una *ch* a la primera persona del plural del present d'indicatiu; *verbs en u-re* (*caure*), que es caracteritzen per experimentar, en primer lloc, un canvi de *u* en *v* en alguns temps; en segon lloc, l'addició, com en el tipus anterior, d'una *ch* a la primera persona del singular del present d'indicatiu; i, finalment, la formació de l'imperfet d'indicatiu en *-eya*; *verbs en -re* (*cabre*); *verbs en r* (*dir* i *dur*); *verbs en e que terminen en x-e* (*coneix-e*); i, en darrer terme, els *verbs en -er* (*fer, haver, poder, saber, ser, soler, valer* i *voler*). Cal remarcar que les tipologies que Fabra considera irregulars, Ballot (1987) les valorava com a classes incloses dins la II conjugació.

Uns anys més tard, a la *Gramàtica de la llengua catalana* (1912 : 60-85), Fabra manté a grans trets la divisió en conjugacions proposada a l'*Ensayo*, que es basa en la terminació de l'infinitiu. En aquesta nova proposta, però, cal remarcar, d'una banda, la divisió de la III conjugació en verbs incoatius (amb terminació *-eix* en barceloní) i en purs, que són minoritaris; i, d'una altra, l'agrupació en classes dels verbs de la II conjugació que encaixen en les terminacions generals: *-er* ([É]), *-er* i *-re* i *-r* (*dir, dur* i *fer*). Alguns dels verbs que presenten aquestes conjugacions (els cinc verbs acabats en [É] —*haver, poder, voler, saber* i *cabre*— i els verbs *ésser, veure* i *fer*) s'inclouen en el conjunt força nombrós dels verbs irregulars. Els verbs restants poden agrupar-se en cinc classes: la classe 1: verbs en *-er* i en *-re*, que no s'adapten a les altres quatre classes (*témer, plànyer, concebre, perdre*) pel fet que fan la primera persona del singular del present d'indicatiu en *-o*; la classe 2: verbs en *-ldre* (*moldre, absoldre, prendre*); la classe 3: verbs en *-re* precedit de *u*, que en castellà fa *b* o *v* (*beure, deure*); la classe 4: verbs en *u*, que no estableixen la correspondència anterior amb el castellà (*caure, plaure, creure*); la classe 5: verbs en *-er* precedit de *x*, que, al seu torn, poden dividir-se en dues subclasses: d'una banda, *conèixer* i *parèixer*, que adopten un segment velar en la primera persona del singular del present d'indicatiu en substitució de la *x*; i, d'una altra, *nèixer* i *créixer*, que afegeixen una *-o*. Mentre que en la classe 2 la *c* s'adjunta al radical, en els verbs de les classes III i IV aquesta consonant velar substitueix la vocal *u*.

Finalment, i per cloure aquesta visió general que proposaven les diverses gramàtiques en relació amb les conjugacions verbals, Forteza (1915: 238) també coincideix a determinar l'existència de tres conjugacions. La divisió es basa en un primer moment en les conjugacions llatines i pren com a referència la forma de l'infinitiu. Així, la I conjugació: *-ar* (*cantar*) (llatí *-ĀRE*); la II conjugació: *-er, -ér, -re* (també hi inclou *dur*) (segons el model de *deure*) (llatí *-ĒRE*,

-ÈRE); la III conjugació: *-ir*: (llatí *ĪRE*). Els verbs regulars són els que adequen els seus temps als models establerts per a la seva conjugació; els irregulars, per contra, són els que sofreixen alteracions tant en el radical com en les desinències. La majoria de verbs de la II conjugació són irregulars, però Forteza estableix dues classes que tenen a veure amb la forma que pren l'infinitiu. Així, els infinitius que acaben en *-re* i els que acaben en *-er* se subdivideixen alhora en dos subgrups: en la primera classe, el subgrup de verbs que tenen l'arrel pura (*-ure*) i els que tenen *-dre*, d'una banda, i el subgrup format per la resta de verbs, d'una altra; pel que fa a la segona classe, el subgrup que tenen forma incoativa i el subgrup format pels verbs restants. Atès que en tots dos casos hi ha un subgrup de verbs romanents, Forteza en fa una sola agrupació. Així, els tres grups definitius que integren aquesta conjugació són: a) els verbs en *-ure* (*moure*) i *-dre* (*fondre*) i en *-lre* / *-ldre* (*absoldre*); b) els verbs en forma incoativa (*merèixer*); c) els verbs que acabin en *-re* o *-ër* (*rebre*). Per la seva banda, la III conjugació se subdivideix en dues classes la segona de les quals acull els verbs que tenen formes incoatives. Els verbs irregulars de la I conjugació són *estar*, *anar* i *dar*; els verbs irregulars de la II, *caure*, *jeure*, *treure*, *veure*, *cendre*, *escriure*, *vendre* i *prendre*, *cabre*, *córrer*, *saber*, els verbs acabats en *-nyer*, *fer*, *haver*, *ésser*, *valer*, *voler* i *dur*; finalment, els verbs irregulars de la III conjugació són *obrir*, *tenyir*, *eixir*, *dir*, *oir*, *morir*, *tenir*, *venir*, *dormir*.

Els verbs que apareixien en *LaFV* es distribueixen —al llarg dels quatre volums— en tres conjugacions i en un grup de verbs especials (*anar*, *dir*, *dur*, *eixir*, *ésser*, *estar*, *fer*, *haver*, *morir*, *poder*, *saber*, *tenir*). La introducció de *LaFV* no presenta cap argument que justifiqui aquesta partició. Les conjugacions extremes —I i III— són agrupacions úniques, que no presenten desdoblament. Cal remarcar que en cap moment no hi ha una delimitació clara entre verbs regulars i verbs irregulars. *Cantar* és el model únic de la I conjugació. Els quaderns de camp desenvolupen els paradigmes dels verbs *mirar* i *passejar*, juntament amb *ancrunar*, *colgar*, *pascurar* i *triurar*, que passen a ser representants d'aquesta conjugació en la varietat de l'Alguer, amb la qual cosa i, de manera implícita, la I conjugació en aquesta varietat queda desdoblada en tres subgrups: el model de *cantar* és complementa amb un model amb extensió velar⁴⁹ i un model amb extensió palatal (*pascurar*, *triurar*). La III conjugació inclou dinou verbs (*ajupir*, *bullir*, *consentir*, *cruixir*, *collir*, *cosir*, *dormir*, *fugir*, *llegir*, *lluïr*, *mentir*, *munyir*, *obrir*, *oir*, *omplir*, *partir*, *pudir*, *sentir* i *sortir*), però en cap moment no s'indica quins es conjuguen de forma pura i quins prenen un increment incoatiu. Pot intuir-se que la raó principal d'aquesta manca de subdivisió rau en el

⁴⁹ Alcover, però, no ofereix cap model verbal que presenti aquesta particularitat. En alguerès, però, l'extensió velar es materialitza en verbs de la I conjugació del tipus *canviar*. Vegeu País (1970) i Rovira (1993).

fet que, des del punt de vista de la globalitat dialectal, cap d'aquests verbs no es conjuga d'una manera absolutament pura; la tendència, que ja va observar Ballot (1987: 53), és que els verbs de la III conjugació adquireixin progressivament un increment palatal o palatal i velar.⁵⁰ Els verbs que pertanyen a la II conjugació es distribueixen en quatre classes segons la forma que pren el radical a partir de la derivació de les formes llatines corresponents: en primer lloc, dotze verbs que conserven intacta la consonant del radical (*batre, cabre, caldre, córrer, doldre, moldre, plànyer, rebre, remetre / prometre, soler, témer, valer*); a continuació, tretze verbs que canvien en *u* la consonant radical (*beure, caure, cloure, coure, creure, deure, jaure, moure, ploure, ploure, riure, seure, treure*); en tercer lloc, sis verbs que presenten doble consonant radical (*defendre, entendre, fondre, perdre, prendre, rompre*) i, finalment, cinc verbs que en llatí tenien una consonant SC en posició final del radical (*conèixer, merèixer, néixer, parèixer, péixer*).

La llista següent esquematitza els verbs que pertanyen a cada conjugació. En el cas de la II conjugació, que es desdobra en quatre classes, es relaciona la forma de l'infinitiu de cadascun dels verbs amb l'ètim llatí corresponent. L'esmentada relació permet de justificar aquesta subdivisió, però alhora evidencia certes incoherències i asistematicitats.

(7)

I CONJUGACIÓ

CLASSE ÚNICA: VERBS EN -AR

CANTAR

II CONJUGACIÓ

PRIMERA CLASSE: VERBS QUE CONSERVEN INTACTA LA CONSONANT RADICAL

BATRE < BATTĒRE

CABRE < CAPĒRE

CALDRE < CALĒRE

CÓRRER < CŪRRĒRE

DOLDRE < DŌLĒRE

MOLDRE < MŌLĒRE

PLÀNYER < PLANGĒRE

REBRE < RECĪPĒRE

REMETRE / PROMETRE < REMĪTTĒRE⁵¹ / PROMĪTTĒRE

SOLER < SOLĒRE

TÉMER < TĪMĒRE

VALER < VALĒRE

⁵⁰ Vegeu la part descriptiva, inclosa en el volum II, per al tractament del segment extensió en els verbs de la III conjugació.

⁵¹ Però, *mittere* - *missu* > *mes*; *promittere* - *promissu* > *promis*. Cf. l'agrupació corresponent als verbs de doble consonant radical.

SEGONA CLASSE: VERBS QUE CANVIEN EN U LA CONSONANT RADICAL

BEURE < BĪBĒRE
 CAURE < CADĒRE
 CLOURE < CLAUDĒRE
 COURE < *CŌCĒRE
 CREURE < CREDERE
 DEURE < DEBERE
 JAURE < IACERE
 MOURE < MŌVĒRE
 PLAURE < PLACĒRE
 PLOURE < PLOVĒRE
 RIURE < RĪDERE
 SEURE < SĒDĒRE
 TREURE < *TRACERE

TERCERA CLASSE: VERBS DE DOBLE CONSONANT RADICAL

DEFENDRE < DEFĒNDĒRE / DEFENSU > defès
 ENTENDRE < INTENDĒRE / EXTENSI > estès
 FONDRE < FŪNDĒRE / FUSU > fus
 PERDRE < PĒRDĒRE
 PRENDRE < PREHENDĒRE / PRENSI > pres
 ROMPRE < RŪMPĒRE

QUARTA CLASSE: VERBS DE CONSONANT RADICAL SC

CONÈIXER < COSGNŌSCĒRE
 MERÈIXER < *MERĒSCĒRE
 NÈIXER < NASCĒRE
 PARÈIXER < *PARESCĒRE
 PÈIXER < PASCĒRE

III CONJUGACIÓ: VERBS EN IR

AJUPIR	BULLIR
CONSENTIR	CRUIXIR
COLLIR	COSIR
DORMIR	FUGIR
LLEGIR	LLUIR
MENTIR	MUNYIR
OBRIR	OIR
OMPLIR	PARTIR
PUDIR	SENTIR
SORTIR	

CONJUGACIONS ESPECIALS

ANAR	DIR
DUR	EIXIR
ÉSSER	ESTAR
FER	HAYER
MORIR	PODER
SABER	TENIR
(VAIG (auxiliar)) ⁵²	(VALER)

⁵² Els verbs entre parèntesis són els verbs que haurien d'haver format part del cinquè volum, no publicat. Sembla que *romandre* i *pondre*, pel fet d'haver estat omesos de les altres agrupacions, s'haurien d'incloure en

(VENIR)	(VEURE)
(VIURE)	(VOLER)
(ROMANDRE)	(PONDRE)

En la II conjugació, el comportament de la consonant radical té a veure amb les modificacions que van experimentar aquests verbs en el seu pas del llatí al català. Pel que fa a la primera classe, certament els verbs que la componen mantenen la consonant radical. Tanmateix, cal destacar la inclusió dels verbs *remetre* / *prometre*, verbs que, a partir de la forma del participi, haurien d'estar inclosos en la tercera classe (verbs de doble consonant) formada gairebé totalment per verbs que tenen una doble consonant radical a causa de la formació d'un participi que deriva dels respectius participis forts del llatí en -SUM (*misu* > *mes* i *promissu* > *promès*). En efecte, els verbs d'aquesta classe presenten les formes *defensu*, *extensi*, *fus* i *prensi*, que donen lloc a participis del tipus: *defès*, *estès*, *fos* i *pres*, respectivament. A aquest mateix grup haurien de pertànyer també els verbs RĪDERE i CLAUDĒRE, els quals, al marge de canviar en -u la consonant del radical, també poden presentar un doble radical en les formes *rīsi* > *rīs*⁵³ i *clausu* > *clos*. Aquesta duplicitat manifesta que no s'ha aplicat un criteri únic d'organització verbal i que en alguns casos se'n podria aplicar més d'un simultàniament. Deixant de banda aquestes duplicitats, els verbs de la segona classe procedeixen d'infinitius llatins el radical dels quals acabava en B, V, D, C. Aquestes consonants van experimentar un fenomen de vocalització en -u. Quant als verbs que pertanyen a la tercera classe, pot apreciar-se com els verbs *perdre* i *rompre* no encaixen, de fet, en aquesta agrupació, pel fet que formen un participi en -ŪTU, -ŪTA, amb la qual cosa no presenten una doble consonant radical (*perdut*, *romput*).

Pel que fa als criteris de classificació, cal destacar-ne algunes asistematicitats. D'una banda, no es tenen en compte els resultats del altres participis forts (COCTU > *cuit*, MOLUTU > *mòlt*, OPERTU > *obert*, *VISTU > *vist*, DUCTU > *dut*, DICTU > *dit*), tot i que no van modificar el radical; d'una altra, els verbs *plànyer* i *córrer* presenten una desinència -er —que no és equiparable amb la de la resta de verbs que conformen aquest grup— provinent dels verbs llatins el tema dels quals acaba en -NG-, -SC- i -RR-. L'aplicació d'aquest criteri unificaria els verbs que acaben amb una consonant radical en -SC- i els que acaben amb les altres consonants.

l'agrupació dels verbs que presenten conjugacions especials. En realitat, podrien encaixar perfectament en la tercera classe de la II conjugació; és a dir, amb els verbs de doble consonant radical.

⁵³ Aquesta solució només és vigent en un nombre reduït de dialectes.

En definitiva, l'organització dels verbs de la II conjugació dins aquestes classes es realitza a partir de criteris que no són totalment uniformes, per bé que a tots els efectes són útils per presentar ordenadament les formes verbals enquestades al llarg dels quatre volums. Els verbs que no encaixen en absolut en la seva classe són *perdre* i *rompre*.

En parlar de conjugacions, s'ha fet referència a una divisió verbal utilitzada sistemàticament per Alcover en les pàgines del BDLC: una divisió que repartia els verbs en quatre conjugacions. En *LaFV*, en canvi, els verbs presenten una agrupació discrepant de tipus ternari més un conjunt de verbs especials.

Atesa aquesta divergència, cal plantejar-se l'autoria d'aquesta divisió. Si es pren com a referència l'anàlisi verbal proposada per Moll (1968), pot pensar-se que, a més de dur a terme la sistematització de les dades, el pròleg i les notes, fou ell mateix qui dugué a terme la classificació dels verbs en conjugacions. Aquesta hipòtesi és suggerida per la comprovació de certes similituds formals que s'evidencien entre la proposta de Moll en la seva *Gramàtica* i els resultats de la distribució verbal en *LaFV* i que s'allunya totalment de les quatre conjugacions en què Alcover agrupava els verbs i parcialment de la divisió en tres conjugacions proposada per les diverses gramàtiques del segle XIX i d'inicis del XX a què s'ha fet referència anteriorment. En efecte, Moll (1968: 89-126) distribueix els verbs regulars en tres conjugacions que es caracteritzen per la forma que pren l'infinitiu. La I conjugació adjunta els verbs acabats en *-ar* (menys *estar* i *anar*, que són irregulars); a la III conjugació, que inclou una subclasse de verbs incoatius, pertanyen els verbs terminats en *-ir* (tret de *dir*, *tenir* i *venir*, que són irregulars); la II conjugació incorpora els verbs acabats en *-er* i en *-re*. Els models verbals regulars que corresponen a cada conjugació són *cantar* per a la I conjugació, *sentir* i *partir*, per a la III, i *batre*,⁵⁴ per a la II conjugació. Els verbs irregulars, per la seva banda, serien aquells que no s'adequarien a les terminacions proposades per als verbs regulars. Moll els divideix en cinc grups:

- 1) els verbs acabats en *-dre* o *-er* tònic
- 2) els verbs acabats en *-èixer*
- 3) els verbs acabats en *-ènyer*
- 4) els verbs acabats en un dels diftongs *-au*, *-eu*, *-iu*, *-ou*
- 5) els verbs d'irregularitat especial

⁵⁴ *Perdre*, representaria el model regular per als verbs d'aquesta conjugació l'infinitiu dels quals acaba en *-re*.

El model per a la primera classe és el verb *prendre*. La divergència que presenta aquest verb —i tots els d'aquesta classe— en relació amb els verbs regulars de la II conjugació és que compta amb una forma especial de participi. Aquesta agrupació fa referència, doncs, a tots els verbs acabats en *-endre* (*-ès*), els verbs acabats en *-oldre* (*-olt*), *fondre* i *tondre* (*fos*, *tos*), *pondre* (*post*), *romandre* (*romàs*) i *vendre* (*venut*). Aquest conjunt de verbs coincidiria *grasso modo* amb la subclassificació que apareix en *LaFV* en relació amb els verbs que presenten doble consonant radical. Els verbs inclosos, a més de *prendre*, *fondre* i *rompre*, acaben en *-endre* (*defendre*, *entendre*). La inclusió de *perdre* es pot justificar només per la forma de l'infinitiu, que acaba, com els altres d'aquesta classe, en *-dre*, per bé que no experimenta cap comportament especial en el participi. En realitat, com s'ha comentat anteriorment, tret de les conjugacions especials, *LaFV* no classifica la resta de verbs segons un criteri de regularitat o d'irregularitat. *Moldre*, però, i deixant de banda el seu participi, està inclòs en *LaFV* en el grup dels verbs que conserven intacta la vocal del radical.

Els verbs acabats en *-èixer* (*conèixer*, *parèixer* i llurs compostos), que formen part de la segona classe proposada per Moll, es conjuguen segons el model de *conèixer*. Aquesta agrupació correspon a la subclassificació de *LaFV* en verbs que tenen de consonant radical *SC*. *LaFV* hi inclou també *merèixer*, *néixer* i *péixer*.

La tercera classe, formada pels verbs en *-ènyer* presenta la peculiaritat de fer un participi en *-et* (*estrènyer*) o en *-ès* (*empènyer*). No hi ha representants d'aquesta tipologia a *LaFV*.

Els verbs acabats en *-ure*, que formen part de la quarta classe, es divideixen en tres grups: a) verbs el gerundi dels quals canvia la *u* del diftong en *v* (*beure* - *bevent*); b) verbs el gerundi dels quals canvia la *u* del diftong en *i* (*creure* - *creient*); c) verbs el gerundi dels quals perd la *u* del diftong sense canviar-la per una altra lletra (*ploure* - *plaent*). Aquesta agrupació es correspon sistemàticament amb la de *LaFV*, que inclou els verbs que canvien en *u* la consonant del radical. En termes generals, el radical dels verbs d'aquest grup acaba en un dels diftongs següents: *-au*, *-eu*, *-iu*, *-ou*.

En darrer terme, Moll considera d'irregularitat especial els verbs *anar*, *cabre*, *caure*, *córrer*, *dir*, *dur*, *eixir*, *escriure*, *ésser*, *estar*, *fer*, *haver*, *lluir*, *néixer*, *poder*, *saber*, *tenir*, *venir*, *veure*, *viure* i *voler*. Alguns d'aquests verbs estan inclosos en *LaFV* en el grup dels verbs que conserven intacta la consonant radical (*cabre*, *córrer*), en els verbs que canvien en *u* la consonant radical (*caure*), en els

verbs de consonant radical SC (*néixer*) i en els verbs de la III conjugació (*eixir*). La resta encaixen totalment en els verbs que, segons *LaFV*, presenten conjugacions especials (*anar, dir, dur, ésser, fer, saber, estar, haver, poder, tenir, viure, voler, veure, venir*).

Cal tenir en compte, d'una banda, que la proposta de Moll presentada a la *Gramàtica*, pel que fa a l'agrupació que inclou els verbs de caràcter especial, està molt condicionada per les realitzacions d'aquests verbs en relació amb la varietat balear; d'una altra banda, cal remarcar que hi ha verbs, que presenten una conjugació especial, que estan incorporats en les classes de la conjugació II. Es tracta, per exemple, del verb *saber* —verb que posseeix un comportament gairebé paral·lel al de *cabere*— que és inclòs en la primera classe proposada a *LaFV* només pel fet que el seu infinitiu hi encaixava formalment, tot i presentar paradigmàticament un comportament ben allunyat dels altres verbs que conformaven aquest grup.

Tot sembla suggerir, doncs, que fou Moll l'autor de la classificació dels verbs de *LaFV* en les agrupacions esmentades. Cal afegir encara a aquestes agrupacions els verbs el paradigma dels quals es desenvolupa en els diversos quaderns de camp. Amb aquesta incorporació, la xifra de verbs enquestats arriba a cent disset. Tanmateix, la flexió d'alguns d'aquests verbs és desigual, com ho han constatat (5) i (6). Per aquest motiu, donada la seva asistematicitat i incompleció, les terminacions d'aquests verbs, tret dels esmentats anteriorment, no són preses en consideració en la descripció i en l'anàlisi que es desenvoluparan més endavant.

1.3.2. Observacions relatives als verbs enquestats

Els comentaris sobre els verbs enquestats que apareixen en les pàgines de *LaFV* poden referir-se a dos aspectes. El primer, tractat en les pàgines anteriors, té a veure amb el nombre de verbs dels quals Alcover obtingué la flexió d'una manera completa. Aquesta xifra,⁵⁵ tot i comptar amb una mostra total, però incompleta, de cent disset verbs, es pot concretar aproximadament en una setantena dels verbs catalans més representatius, dels quals una part són regulars i una altra irregulars, per bé que ni les referències del BDLC, ni les introduccions respectives de *LaFV* ni del BDLC1 no els expliciten.

El segon aspecte relaciona la xifra de verbs enquestats amb el seu ús real en les diverses localitats enquestades. Al llarg dels quaderns de camp, dels volums de BDLC i, especialment,

⁵⁵ Cf. la introducció d'aquest apartat.

en els apartats preliminars de *LaFl* que poden iniciar la flexió de cada verb s'obté una informació prou completa quant a la utilització dels verbs en determinades contrades i també, i especialment en les pàgines dels quaderns de camp, quant a la utilització de verbs que actuen de manera substitutiva.

Les següents observacions relatives als verbs que apareixen en *LaFV* s'han dividit en dues parts: la primera agrupació fa una relació dels comentaris referits a alguns verbs quant al seu ús o desús; en aquest darrer cas, s'indica si existeix la forma substitutiva i es justifica el motiu que va impedir-ne l'enquestació; la segona agrupació indica els verbs o els temps verbals que no foren aplegats, però no se n'esmenta el motiu de manera explícita. Es pot preveure que en alguns casos els verbs o les formes verbals no foren recollides perquè eren poc usades. Tanmateix, s'ignora per què aquests comentaris no van ser adjuntats als anteriors.

Els verbs següents no foren enquestats en determinades localitats per manca d'ús. Cal afegir en alguns casos l'existència de motivacions extrínseques: per oblit o perquè foren incorporats més tardanament a la llista dels verbs enquestats per Alcover (per exemple, el 1917 s'hi incorporà *moldre*; el 1918, els verbs *fondre*, *llegir* i *oir*).

AJUPIR - No va ser recollit perquè no s'usava gens o quasi gens a Formiguera, Montlluís,⁵⁶ Sallagosa, Puigcerdà, Maçanet de Cabrenys, Martinet, Cadaqués,⁵⁷ Sant Llorenç de Morunys, Alòs d'Àneu, Boí, Vilaller, la Torre de Cabdella, Bonansa,⁵⁸ el Pont de Suert, la Pobla de Segur,⁵⁹ Benavarri, Artesa de Segre, Tamarit de Llitera,⁶⁰ Pradell de Sió, Fraga, Riba-roja d'Ebre,⁶¹ Llíria,⁶² Gandia,⁶³ Benigànim, Pego, Benissa, Tàrbena, la Vila Joiosa,⁶⁴ Monòver,⁶⁵ Alacant, Elx, Ariany, es Mercadal, Maó,⁶⁶ Sant Climent,⁶⁷ Sant Mateu d'Aubarca,⁶⁸ Eivissa i l'Alguer.

⁵⁶ Segons el QC9, diuen *acotxar-se*.

⁵⁷ Segons el QC9, diuen *acotar-se*.

⁵⁸ Segons el QC9, diuen *baixà*.

⁵⁹ Segons el QC9, diuen *arrupi's* i *acotxà's*.

⁶⁰ Segons el QC6, diuen *acotxar*.

⁶¹ Segons el QC3, diuen *acotxar-se* a Riba-roja d'Ebre i a Llíria.

⁶² Vegeu els testimonis d'Alcover (BDLC X, 198) en relació amb l'ús «atxopir» per Vinaròs, Alcalà de Xivert, Morella, Benassal, Lluçena i Castelló de la Plana.

⁶³ Segons el QC2, diuen *acotxar-se* a Gandia, Benigànim, Pego, Benissa i Tàrbena.

⁶⁴ Segons el QC2, diuen *acotxar* a la Vila Joiosa i a Elx.

⁶⁵ Segons el QC2, diuen *agotxar*.

⁶⁶ Segons el QC8, diuen *acutar-se* i *arrufar-se*.

⁶⁷ Segons el QC8, diuen [əʒukə].

⁶⁸ Segons el QC6, diuen *acotxar*.

BATRE - No es va recollir perquè no s'usava gens a Martinet, Boí,⁶⁹ Vilaller, la Torre de Cabdella, Bonansa,⁷⁰ el Pont de Suert,⁷¹ Benavarri, Fraga,⁷² Llíria⁷³ i l'Alguer.

CABRE - No s'usava a Canet de Rosselló, Mosset, Noedes, Formiguera, Prada, Argelers, Montlluís, Fontpedrosa, Ceret, Arles, Prats de Molló i l'Alguer. A Boí i Vilaller van dir que no usaven la primera persona del singular del present d'indicatiu.

*CALDRE*⁷⁴ - És un verb defectiu, usat únicament en les terceres persones de singular. Les formes d'infinitiu i de participi s'empren en les terceres persones dels temps compostos: *va caldre*, *ha calgut*. Esporàdicament, es troba en la tercera persona del plural. Des d'un punt de vista geogràfic, aquest verb és també defectiu, perquè a moltes comarques ha desaparegut de l'ús popular. No l'empraven gens els habitants de Camallera, la Bisbal d'Empordà, Lloret de Mar, Canet de Mar, Alòs d'Àneu, Esterrí d'Àneu, Llavorsí, Sort, la Vila Joiosa, Monòver, Elx, l'Alguer i totes les altres poblacions pertanyents al balear. A Torelló i a la Granadella van dir que quasi no l'empraven. Addicionalment, Alcover deixà de recollir-lo veient la seva poca vitalitat i la manca d'espontaneïtat de la seva flexió a Maçanet de Cabrenys, Campmany, Rocabrana, Cadaqués, Camprodon, Ribes de Freser, Ripoll, Olot, la Pobla de Lillet, Figueres, Bagà, Crespià, Sant Llorenç de Morunys, Berga, Sant Bartomeu del Grau, Vic, Sant Hilari Sacalm, Arbúcies, Centelles, Manresa, Caldes de Malavella, Granollers, Valls, Reus, Vilanova d'Escornalbou, la Torre de Cabdella i la Pobla de Segur.

⁶⁹ Segons el QC9, diuen *mallar* a Boí i a la Torre de Cabdella.

⁷⁰ Segons el QC6, diuen *trillar*.

⁷¹ Segons el QC6, diuen *mallar*.

⁷² Vegeu la referència explícita sobre la manca d'ús de *batre* a Fraga (BDLC X, 242).

⁷³ Segons el QC3, diuen *trillar*.

⁷⁴ Aramon i Serra (1997: 726) propugna, en canvi, que *caldre* és un verb molt utilitzat en la llengua comuna actual en totes les àrees dialectals i amb un ús en expansió. A més, qüestiona no sols la distribució geogràfica proposada a *LaFV* i la metodologia emprada en l'aplec de les dades verbals, sinó l'exactitud de les formes recollides. Tanmateix, malgrat aquestes crítiques poc fonamentades, *caldre* és un verb efectivament en desús o ignorat en moltes localitats del domini lingüístic català des del punt de vista de la llengua col·loquial. Davant la seva absència, s'utilitza la perífrasi 'fer falta'. La seva presència en una cançó popular de Lluçmajor, adduïda per Aramon, no és motiu suficient per pensar que té una vitalitat plena entre la pagesia mallorquina. D'altra banda, cal remarcar que, contràriament al que indica Aramon, no es tracta d'una obra pòstuma, atès que el primer volum de *LaFV* aparegué el 1929 i el darrer 1932 després d'una laboriosa elaboració. Alcover morí el 1932. En tot cas, com s'ha indicat en les pàgines anteriors, no es pot negligir en absolut el paper que jugà Moll en la sistematització de les dades; però aquesta tasca no té res a veure amb el procés de recopilació dels materials. Coromines (DECLC II, 427), per la seva banda, considera que el verb *caldre* és usual en tot el territori continental de la llengua, malgrat certes diferències regionals. Pel nord, la Ribagorça és de les comarques on conserva més vivacitat. Només a les Illes *caldre* va fer-se rar aviat, fins en l'ús de la pagesia. En un article recent, Rigau (1998) analitza la concordança en nombre en frases que compten amb el verb deòntic *caldre* en aquells dialectes que encara l'utilitzen: el català central (en particular, el gironí) i el ribagorçà. En balear i en alguerès s'utilitza *haver de mester* o *ser menester*, respectivament. També es fa servir la perífrasi *fer falta*. Les descripcions actuals indiquen que l'ús del verb *caldre* està reculant en molts dialectes del català. A les Illes, ja ha desaparegut del tot, per bé que en alguns parlars només existeix la forma negativa *no cal*. En altres varietats, només apareix amb subordinades de subjuntiu.

CLOURE - És inexistent i és substituït per *tancar* a Formiguera, Argelers, Portè, Montlluís, Fontpedrosa, Puigcerdà, Lloret de Mar, Blanes, Boí, Bonansa, el Pont de Suert, la Pobla de Segur, Benavarri, Tamarit de Llitera, Fraga, Riba-roja d'Ebre, Gandesa, Calaceit, Tortosa, Morella, Vinaròs, Benassal, Alcalà de Xivert, Lluçena, Castelló de la Plana, Sagunt (Morvedre), Llíria, València, Sueca, Gandia, Benigànim, Cocentaina, Benissa, Tàrbena, Alcoi, Biar, la Vila Joiosa, Monòver, Alacant, Elx i Eivissa. A Patró únicament s'usa en temps impersonals i en les terceres persones. A l'Alguer el verb corresponent a *cloure* és *enclosar* ([ankrusá]).

CONÈIXER - L'imperatiu d'aquest verb és poc usat i per aquest motiu no fou recollit a gaires localitats.

CONSENTIR - No fou enquestat per manca d'ús a Cadaqués, la Pobla de Lillet, Sant Hilari Sacalm, Lloret de Mar, el Pont de Suert, Artesa de Segre, Tamarit de Llitera, Pradell de Sió i Cervera.

COURE - A Portè i a Angostrina només s'usa en l'infinitiu, en el gerundi i en les terceres persones dels temps personals.

CRUIXIR - No fou recollit perquè no existia o perquè tenia molt poca vitalitat a Formiguera, Argelers, Portè, Angostrina, Puigcerdà, Prats de Molló, Maçanet de Cabrenys, Martinet, Ripoll, la Pobla de Lillet,⁷⁵ Figueres, Bagà, Girona, Santa Coloma de Queralt, Llavorsí, Vilaller, Artesa de Segre, Balaguer, Cervera, Bellpuig⁷⁶ i l'Alguer.⁷⁷

DEFENDRE - Ha desaparegut de bona part del territori i ha estat substituït per *defensar*. Fou enquestat només a Tarragona, la Pobla de Segur, Organyà, Tremp, Benavarri, Tamarit de Llitera, Fraga, la Granadella i Falset; i a totes les localitats de l'àrea valenciana, menys a Vinaròs i Lluçena. A Sant Martí de Riucorb encara usaven la forma d'infinitiu [defẽndre], però les altres formes van ser substituïdes per les corresponents de *defensar*. A la Pobla de Segur només usaven l'infinitiu, el gerundi, el participi, el futur, el condicional, el present de subjuntiu i l'imperfet de subjuntiu. A la Granadella no s'usaven les formes de l'imperfet.

⁷⁵ Segons el QC9, no s'usa gaire; diuen *espetegar*.

⁷⁶ Segons el QC6, diuen *espetegar*, *tremolar*.

⁷⁷ Segons el QC6, diuen *asmarratsar* les dents (fer un renou que esmussa les dents, que les fa mal).

DEURE - A causa de la significació d'aquest verb, l'imperatiu resulta difícil o impossible d'usar en circumstàncies normals. Per aquest motiu no es va recollir.

DOLDRE - És generalment reflexiu i significa "tenir dolor". Hi ha localitats on s'utilitza de manera impersonal o el seu significat és de "fer mal (una part del cos)" i per això el seu ús queda limitat a les terceres persones i als temps impersonals. Això succeeix a Sant Joan de les Abadesses, Solsona, Vic, Igualada, Santa Coloma de Queralt, Valls, Reus, Vilanova d'Escornalbou, Bonansa, el Pont de Suert, Tremp, Pons, Tamarit de Llitera, Balaguer, Pradell de Sió, Cervera, Bellpuig, Fraga, Riba-roja d'Ebre, Falset, Morella, Vinaròs, Benassal, Alcalà de Xivert, Lluçena, Castelló de la Plana, Sagunt (Morvedre), Sueca, Gandia, Benigànim, Pego, Patró, Benissa, Tàrbena i la Vila Joiosa.

És un verb poc usat i va perdent vitalitat per la competència dels seus sinònims: *recar*, *saber greu*, *fer mal*. Per aquest motiu el seu ús queda limitat al present d'indicatiu i a l'imperfet a Sóller, Esporles, Son Servera, Sant Lluís, i només a les terceres persones dels temps esmentats a Sant Feliu de Guíxols.

La seva desaparició és absoluta o quasi absoluta a Formiguera,⁷⁸ Portè, Angostrina, Puigcerdà, Prats de Molló, Martinet, Ripoll,⁷⁹ Bagà, l'Escala, la Bisbal de l'Empordà,⁸⁰ Sant Hilari Sacalm, Arbúcies, Tossa de Mar, Manresa, Lloret de Mar, Blanes,⁸¹ Pineda de Mar, Caldes de Malavella, Granollers, Canet de Mar,⁸² Boí, Andorra la Vella, Vilaller, la Torre de Cabdella, la Pobla de Segur, Artesa de Segre, Alcúdia, Sa Pobla, Santa Margalida, Artà, Binissalem, Ariany, Sineu, Son Servera, Fornells, es Mercadal, Alaior, Maó, es Castell i Sant Climent.

Les formes de l'imperatiu són totes pronominals. Unes van acompanyades del pronom personal tot sol, altres duen també el pronom *en*. En algunes localitats foren recollides les formes amb un pronom sol, en d'altres, amb tots dos.

DUR - És inexistent a Esterri d'Àneu, Boí, Bonansa, Benavarri, Fraga, Monòver i l'Alguer.

⁷⁸ Segons el QCscha1, en lloc de *doldre* diuen *plànyer*.

⁷⁹ Segons el QC9 no s'usa gaire; diuen *fer mal*, *sebre greu*.

⁸⁰ Segons el QC1, diuen *sapiguer greu*.

⁸¹ Segons el QC1, diuen *recar*, *sebre greu* ([mə réka], [rəkáβa], [rəkərá], [rəkəriə]).

⁸² Segons el QC1, diuen: *me sap greu*, [mə réka].

EIXIR - Ha estat substituït per *sortir* a Formiguera, Maçanet de Cabrenys, Cadaqués, Ripoll, a totes les localitats del català oriental —menys a Sant Llorenç de Morunys—, a la Torre de Cabdella, el Pont de Suert, la Seu d'Urgell, Organyà, Tremp, Sant Salvador de Toló, Pons, Artesa de Segre, Balaguer, Pradell de Sió, Cervera, Bellpuig, Lleida, Sant Martí de Riucorb, Granadella i Falset, a totes les localitats del balear, menys en l'àrea corresponent a l'eivissenc.

FONDRE - No estava inclòs en el primer pla de l'estudi sobre la flexió verbal i, per aquest motiu, no fou recollit en les eixides anteriors al 1918. A València no s'usa, o s'utilitza molt poc, perquè ha estat substituït per la forma castellana *fundir*. L'estudi de la flexió del verb *fondre* queda reduït a Sant Joan de les Abadesses, Sant Feliu de Torelló, Solsona, Igualada, Terrassa, Santa Coloma de Queralt, Barcelona, Vilafranca del Penedès, Tarragona, Esterrí d'Àneu, Bonansa, el Pont de Suert, de la Pobla de Segur, Organyà, Tremp, Benavarri, Sant Salvador de Toló, Ponts, Artesa de Segre, Tamarit de Llitera, Balaguer, Pradell de Sió, Cervera, Bellpuig, Lleida, Sant Martí de Riucorb, Fraga, la Granadella, Riba-roja d'Ebre, Falset, Gadesa, Calaceit, Tortosa, Pollença, Alcúdia, sa Pobla, Sóller, Santa Margalida, Artà, Binissalem, Esporles, Ariany, Sineu, Son Servera, Palma, Manacor, Felanitx, Ciutadella, Sant Mateu d'Aubarca i Eivissa.

FUGIR - No fou recollit a la Torre de Cabdella, perquè no és usat i és substituït per **ESCAPAR**. A Tamarit de Llitera no fou recollit el present d'indicatiu, segurament per oblit.

HAYER - En les localitats corresponents a la Torre de Cabdella, Bonansa i el Pont de Suert no s'usa l'imperfet d'*haver*, que és substituït pel d'*ésser*: *era*, *eres*, etc. A Benavarri, l'imperfet d'*haver*, en usar-se com a auxiliar, coincideix amb l'imperfet d'*ésser*: *eva*, *eves*, etc. L'imperatiu s'usa molt poc; únicament en aquelles localitats que utilitzen *haure* en el sentit de *tenir*, *agafar*, *abastar*. D'aquest temps, s'han recollit formes simples i formes pronominals.

JAURE - No s'usa a Canet de Rosselló, Formiguera, Prada, Argelers, Ceret, Arles, Benavarri, Fraga,⁸³ Riba-roja d'Ebre, Calaceit,⁸⁴ Tortosa,⁸⁵ en cap de les localitats de l'àrea valenciana ni a l'Alguer.⁸⁶ En aquestes localitats ha estat substituït per *gitar-se*, *estar gitat* i per altres verbs. El gerundi no existeix a la Torre de Cabdella. No el van saber a Mosset, a Noedes ni a Berga.

⁸³ Ha estat substituït per *estar gitat* a Monòver (BDLC, X, 167) i a Fraga (BDLC, X, 242).

⁸⁴ Segons el QC7, diuen *tombà's*, *gità's*.

⁸⁵ Segons el QC3, no s'usa més que per dir als gossos: *a jaure!*, *jau ací!*

⁸⁶ Segons el QC10, diuen *colgarsa*. *Ma'n vâtsj a ma culgá. Ta'n vas a ta culgá, sa'n va a sa culgá.*

LLEGIR - Aquest verb no entrava en el pla primitiu de treball i no fou recollit fins l'any 1918. Per aquest motiu només consten les transcripcions de les localitats corresponents a Sant Joan de les Abadesses, Torelló, Solsona, Igualada, Terrassa, Santa Coloma de Queralt, Barcelona, Vilafranca del Penedès, Tarragona, Esterri d'Àneu, Bonansa, el Pont de Suert, la Pobla de Segur, Organyà, Tremp, Benavarrí, Sant Salvador de Toló, Ponts, Tamarit de Llitera, Balaguer, Pradell de Sió, Cervera, Bellpuig, Lleida, Sant Martí de Riucorb, Fraga, la Granadella, Calaceit, Lluçena, Cocentaina, les corresponents a les àrees de Mallorca i Menorca i a la Vila d'Eivissa.

LLUIR - No fou recollit a Formiguera, Boí i la Torre de Cabdella per manca d'ús ni a Solsona, Artesa de Segre i Tàrbena per oblit. A Tamarit de Llitera no usen el verb simple *lluir*, sinó el compost *relluir*. A Mallorca i Menorca coexisteixen simultàniament les formes incoatives *lluesch*, —*eixes*— i les no incoatives —*lluu*, *lluus*. Les no incoatives s'usen quan el verb és intransitiu: “un estel que lluu molt” i les incoatives s'empren quan el verb és intransitiu (*jo cuso el vestit i ella el llueix*).⁸⁷

MENTIR - No fou recollit per manca d'ús a Formiguera, Ribes de Freser,⁸⁸ Ripoll, la Pobla de Lillet, Camallera, l'Escala, Solsona, la Bisbal de l'Empordà, Sant Feliu de Guíxols, Tossa de Mar, Lloret de Mar, Blanes, Valls, Reus, Vilanova d'Escornalbou, Alòs d'Àneu, Isavarre, Esterri d'Àneu, Llavorsí, la Seu d'Urgell, Artesa de Segre, Sant Martí de Riucorb, Benassal, Alcalà de Xivert, Gandia, Benigànim i Pego.

MERÈIXER - No s'usa a Formiguera. En general, l'imperatiu d'aquest verb és poc usat i no fou recollit.

MOLDRE - No entrava en el pla primitiu de l'aplec de la flexió verbal i no va ser incorporat a la llista fins el 1917; per aquest motiu no fou recollit en les localitats estudiades abans d'aquest any. Les transcripcions existents corresponen, doncs, a Sant Joan de les Abadesses, Camallera,⁸⁹ Mieres, l'Escala, Sant Feliu de Torelló, Amer, Girona, Solsona, la Bisbal, Sant Feliu de Guíxols, Tossa, Lloret de Mar, Blanes, Pineda de Mar, Canet de Mar, Igualada, Terrassa, Santa Coloma de Queralt, Barcelona, Vilafranca del Penedès, Tarragona, Esterri

⁸⁷ Coincideix així amb l'ús normatiu d'aquest verb en el seu doble vessant: *lluir* (no incoatiu; intransitiu) té l'accepció: “aparèixer lluminós, reflectir vivament la llum”, *lluir* (incoatiu), que posseeix els següents valors semàntics: a. Fer-se notar una persona o cosa com correspon al seu mèrit, bellesa, importància; b. Exhibir, fer que es vegi i es noti bé una cosa. Mostrar-se triomfant, obtenir èxit. S'aprecia, però, la tendència cada cop més generalitzada a utilitzar exclusivament la forma incoativa.

⁸⁸ Segons el QCSCh1, fan servir *dir mentides*.

⁸⁹ També diuen *mulinar* en lloc de *moldre*, segons el QC9.

d'Àneu, Bonansa, el Pont de Suert, la Pobla de Segur, Organyà, Tremp, Benavarri, Sant Salvador de Toló, Ponts, Artesa de Segre, Tamarit de Llitera, Balaguer, Pradell de Sió, Bellpuig, Lleida, Sant Martí de Riucorb, Fraga, la Granadella, Riba-roja d'Ebre, Falset, Gandesa, Calaceit, Tortosa, totes les localitats de l'àrea valenciana —tret d'Alcoi i d'Alacant—, totes les localitats de l'àrea balear —tret de Corona, Sant Jordi de ses Salines, Jesús, Sant Francesc de Formentera— i l'Alguer.

MOURE - És inexistent a Boí. D'altra banda, el gerundi no s'usa a la Torre de Cabdella.

MUNYIR - No fou recollit per manca d'ús a Mosset, Noedes, Formiguera, Prada, Argelers, Prats de Molló, Llavorsí i Artesa de Segre. A Valls, Reus, Tarragona, Sueca, Gandia, Benigànim, Pego, Patró, Cocentaina, Benissa, Tàrbena, Alcoi, Biar diuen *esmunyir*, en lloc de *munyir*.

NAIXER - A Granollers usen *nat* aplicat a les persones i *nascut* als animals. L'imperatiu no fou recollit perquè no s'usava, o s'usava tan poc que els habitants interrogats no responien ni amb espontaneïtat ni amb seguretat.

OBRIR - A la Torre de Cabdella van dir que no s'usava.

OIR - S'usa únicament en la locució "oir missa". Fou recollit només a les localitats següents, pel fet que aquest verb no es va incloure a la llista fins el 1918: Sant Joan de les Abadesses, Torelló, Solsona, Igualada, Terrassa, Santa Coloma de Queralt, Barcelona, Vilafranca del Penedès, Tarragona, Esterrí d'Àneu, Bonansa, el Pont de Suert, Organyà, Tremp, Benavarri, Sant Salvador de Toló, Ponts, Artesa de Segre, Tamarit de Llitera, Balaguer, Pradell de Sió, Bellpuig, Lleida, Sant Martí de Riucorb, Fraga, la Granadella, Riba-roja d'Ebre, Falset, Gandesa, Calaceit, Tortosa, totes les localitats de l'àrea valenciana, tret d'Alcoi i d'Alacant, totes les localitats mallorquines i només Ciutadella i Sant Mateu d'Aubarca de l'àrea corresponent al menorquí i a l'eivissenc, respectivament. Pel que fa a Ciutadella, Moll, nadiu de la població, hi afegí les solucions corresponents.

A Bonansa, Benavarri i Tamarit de Llitera no utilitzen el verb *oir*, i diuen *sentir missa*, en lloc d'"oir missa". A Benissa, Tàrbena, Biar i Monòver, aquest verb no té gaire vitalitat i li manquen solucions espontànies.

OMPLIR - És inexistent i és substituït per *omplénar* a Canet de Rosselló, Argelers, Ceret, Arles i Prats de Molló, i per *emplenar* a Mosset, Noedes, Formiguera, Prada, Portè, Montlluís, Fontpedrosa, Angostrina, Sallagosa, Puigcerdà, Maçanet de Cabrenys, Campmany, Martinet, Figueres, Camallera, Alòs d'Àneu i Isavarre, Andorra la Vella, Llavorsí, Vilaller, Sort. És substituït per *complir* a Boí, la Torre de Cabdella, Bonansa, el Pont de Suert, Balaguer, Lleida, Fraga, la Granadella, Riba-roja d'Ebre; i per *aplenar* a Benavarri i Tamarit de Llitera.⁹⁰

PARÈIXER - No té gaire vitalitat en el català oriental ni en el català occidental. No fou recollit, per inexistent o molt poc usat, a Campmany, Martinet, Rocabrúna, Camprodon, Ribes de Freser, Sant Joan de les Abadesses, Ripoll, Olot, la Pobla de Lillet, Figueres, Bagà, Crespià, Sant Llorenç de Morunys, Berga, Vic, Sant Hilari Sacalm, Arbúcies, Centelles, Tossa de Mar, Manresa, Lloret de Mar, Blanes, Vilanova d'Escornalbou, Artesa de Segre i Falset.

A Camallera, Mieres, l'Escala, Sant Feliu de Torelló, Amer, Girona, Solsona, la Bisbal de l'Empordà, Pineda de Mar, Canet de Mar, Igualada, Terrassa, Valls, el Pont de Suert, Organyà, Tremp, Sant Salvador de Toló, Pons, Balaguer, Cervera, Bellpuig fou recollit el compost *aparèixer*, la flexió del qual és idèntica a la de *parèixer*.

PARTIR - No fou recollit a Sant Joan de les Abadesses, en el seu lloc diuen *marxar* —cf. QC7.

PÉIXER - És un verb molt poc estès. És inexistent a Maçanet de Cabrenys, Campmany, Martinet, Rocabrúna, Cadaqués, Camprodon, Olot, Crespià, Camallera, Mieres, l'Escala, Berga, Amer, Girona, la Bisbal d'Empordà, Vic, Sant Hilari Sacalm, Arbúcies, Sant Feliu de Guíxols, Tossa de Mar, Manresa, Lloret de Mar, Blanes, Pineda de Mar, Caldes de Malavella, Canet de Mar, Igualada, Terrassa, Santa Coloma de Queralt, Barcelona, Vilafranca del Penedès, Valls, Reus, Vilanova d'Escornalbou, Tarragona,⁹¹ Organyà, Benavarri,⁹² Ponts,⁹³ Artesa de Segre, Tamarit de Llitera, Balaguer, Pradell de Sió,⁹⁴ Cervera, Bellpuig, Lleida,⁹⁵ Sant Martí de Riucorb, Fraga, la Granadella, Riba-roja d'Ebre, Falset, Gandesa,⁹⁶ Calaceit,⁹⁷ Tortosa, l'Alguer i a totes les localitats pertanyents al valencià i al balear.

⁹⁰ Però, el QC6 recull que diuen *omplénà*.

⁹¹ Segons el QC4, diuen *pasturar*.

⁹² Segons el QC4, diuen *apaixentà*.

⁹³ Segons el QC4, diuen *pasturar* a Ponts i a Balaguer.

⁹⁴ Segons el QC6, diuen *pasturar* a Pradell de Sió, Cervera i Bellpuig d'Urgell.

⁹⁵ Segons el QC4, diuen *pasturar* a Lleida i Sant Martí de Riucorb.

⁹⁶ Segons el QC3, diuen *pasturar*.

⁹⁷ Segons el QC7, diuen *pasturar*.

PLÀNYES - No era emprat pels habitants de Morella, Llocnena, Castelló de la Plana, Gandia, Benigànim, Cocentaina, Alcoi, Biar, la Vila Joiosa, Monòver, Alacant, Elx. L'imperatiu no fou recollit en algunes localitats per manca d'espontaneïtat o de comprensió per part dels subjectes interrogats. A l'imperatiu s'incorporen formes pronominals amb el pronom de tercera persona.

PLAURE - És un verb poc usat. Ha estat substituït principalment per *agradar*. És inexistent a Mosset, Noedes, la Pobla de Lillet, Bagà, Llavorsí, Bonansa, la Seu d'Urgell, Benavarri, Tamarit de Llitera, Fraga, Calaceit, Morella, Vinaròs, Benassal, Alcalà de Xivert, Llocnena, Castelló de la Plana, Sagunt (Morvedre), Lliria, València, Sueca, Gandia, Benigànim, Pego, Benissa, Tàrbena, Alcoi, Biar, la Vila Joiosa, Monòver, Alacant i Elx. També és inexistent a totes les localitats balears i a l'Alguer.

El seu ús queda reduït a les funcions d'impersonal, i la seva flexió a les terceres persones de singular (*me plau, te plavia, ens plaurà...*) a Martinet, Rocabrúna, Camprodon, Ribes de Freser, Crespià, Mieres, Sant Llorenç de Morunys, Berga, Girona, Sant Bartomeu del Grau, Alòs d'Àneu, Isavarre, Esterri d'Àneu, Boí, Andorra la Vella, la Torre de Cabdella, Sort, Pradell de Sió, Riba-roja d'Ebre, Falset, Gandesa i Patró (Vall de la Gallinera).

Al Pont de Suert i Bellpuig només eren vigents les terceres persones de singular del present, del futur i del condicional.

A Puigcerdà, Maçanet de Cabrenys, Campmany, Cadaqués, Sant Joan de les Abadesses, Ripoll, Olot, Figueres, Camallera, l'Escala, Sant Feliu de Torelló, Amer, Solsona, la Bisbal d'Empordà, Vic, Sant Hilari Sacalm, Arbúcies, Sant Feliu de Guíxols, Centelles, Tossa de Mar, Manresa, Lloret de Mar, Blanes, Pineda de Mar, Caldes de Malavella, Granollers, Canet de Mar, Igualada, Terrassa, Santa Coloma de Queralt, Barcelona, Vilafranca del Penedès, Valls, Reus, Vilanova d'Escornalbou, la Pobla de Segur, Organyà, Tremp, Pons, Artesa de Segre, Balaguer, Cervera, Lleida, Sant Martí de Riucorb, la Granadella, Tortosa, Cocentaina, l'ús de *plaire* està reduït a les frases fetes *si us plau* i *si a Déu plau* i no es coneixen altres formes que la de tercera persona singular del present d'indicatiu.

La conjugació completa fou recollida únicament a les quinze localitats següents: Canet de Rosselló, Formiguera, Prada, Argelers, Portè, Montlluís, Fontpedrosa, Angostrina, Ceret, Arles, Sallagosa, Prats de Molló, Tarragona, Vilaller i Sant Salvador de Toló.

PLOURE - És un verb impersonal. El seu ús ordinari queda reduït a les terceres persones del singular.

PODER - L'imperatiu no existeix, atès que el significat d'aquest verb exclou la possibilitat de les formes imperatives.

PUDIR - No fou recollit per manca d'ús a Montlluís, Angostrina, Prats de Molló, Ripoll, Berga, Sant Feliu de Torelló, Solsona, Esterri d'Àneu, Llavorsí, Organyà, Sant Salvador de Toló, Artesa de Segre, Balaguer, Cervera, Morella, Vinaròs, Benassal, Morvedre, València, Sueca, Gandia, Benigànim, Pego, Patró (Vall de Gallinera), Cocentaina, Benissa, Tàrbena, Alcoi, Biar, la Vila Joiosa, Monòver, Alacant i Elx.

Aquest verb tendeix a desaparèixer del llenguatge viu i és substituït per la locució *fer pudor*. Algunes localitats conjuguen només les formes d'indicatiu. A Pradell de Sió fou recollida la flexió completa, tret de l'imperfet de subjuntiu, expressat mitjançant la perífrasi *fessa pudor*.

L'imperfet de subjuntiu no fou recollit a Canet de Rosselló, Mosset, Noedes, Formiguera, Prada, Argelers, Portè, Montlluís, Fontpedrosa, Angostrina, Ceret, Arles, Sallagosa, Puigcerdà, Prats de Molló, Martinet, Andorra la Vella, Sort i la Seu d'Urgell.

Per raó del seu significat és un verb que mai no s'usa en les formes imperatives.

REBRE - A certes regions extremes del català occidental, en l'àrea valenciana i a l'Alguer, l'infinitiu de *rebre* és substituït per *recibir* i tota la flexió d'aquest verb pertany a la III conjugació. A Tamarit de Llitera, Calaceit i Lluçena, que tenen *recibir*, no en fou recollida la flexió.

REMETRE / PROMETRE - En el pla inicial de les enquestes, Alcover inclogué el verb *remetre* i sobre la flexió d'aquest verb van ser interrogats els habitants de les localitats visitades en les

eixides⁹⁸ de 1906⁹⁹ (àrea pirinenca oriental i una part de l'àrea corresponent al català occidental), 1909 (Sant Hilari Sacalm, Caldes de Malavella i Granollers), 1910 (Vic i Alacant), 1913 (l'Alguer), 1914 (Valls, Reus i Vilanova d'Escornalbou), 1916 (Centelles i Barcelona), 1917 (per territoris menorquins i eivissencs) i primera part de 1918 (per diverses localitats del català oriental). Tanmateix, en veure que a molts dels pobles *remetre* era poc o gens usat, aquest verb fou substituït per *prometre*, que pertany originalment al mateix tipus de conjugació (ambdós compostos de *metre*).¹⁰⁰ En les excursions de 1918¹⁰¹ (2a part), 1920 (Terrassa, Tamarit de Llitera, Cervera i Bellpuig), 1921 (Eivissa, i la gran eixida de tres mesos per terres catalanes i valencianes),¹⁰² 1923 (Ariany) i 1928 (Palma) fou recollida la flexió dialectal de *prometre*.

Van ser interrogats sobre la flexió de *remetre* els habitants de Canet de Rosselló, Mosset, Noedes, Formiguera, Prada, Argelers, Portè, Montlluís, Fontpedrosa, Angostrina, Ceret, Arles, Sallagosa, Puigcerdà, Prats de Molló, Maçanet de Cabrenys, Campmany, Martinet, Rocabruna, Cadaqués, Camprodon, Ribes de Freser, Ripoll Olot, totes les localitats de la zona oriental —tret de Torelló, Solsona, Igualada, Terrassa, Santa Coloma de Queralt, Barcelona, Vilafranca del Penedès, Valls, Reus, Vilanova d'Escornalbou—, Alòs d'Àneu, Isavarre, Boí, Esterri d'Àneu, Andorra la Vella, Llavorsí, Vilaller, la Torre de Cabdella, Sort, la Seu d'Urgell, la Pobra de Segur, Tremp, Alcoi, Alacant, totes les poblacions de Menorca, Corona, Sant Jordi de ses Salines, Jesús, Eivissa, Sant Francesc de Formentera i l'Alguer.

Sobre la flexió de *prometre* foren interrogats els parlants de Sant Joan de les Abadesses, Sant Feliu de Torelló, Solsona, Igualada, Terrassa, Santa Coloma de Queralt, Barcelona, Vilafranca del Penedès, Tarragona, Esterri d'Àneu, el Pont de Suert, Sort, Organyà, Tremp, Benavarri, Sant Salvador de Toló, Ponts, Artesa de Segre, Tamarit de Llitera, Balaguer, Pradell de Sió, Cervera, Bellpuig, Lleida, Sant Martí de Riucorb, Fraga, la Granadella, Riba-roja d'Ebre, Falset, Gandesa, Calaceit, Tortosa, Morella, Lluçena, València, Cocentaina, totes les poblacions de Mallorca i de Menorca, Sant Mateu d'Aubarca i la Vila d'Eivissa.

⁹⁸ Vegeu l'epígraf § 2.1 del capítol següent, *L'obtenció de les dades. Les localitats enquestades. Cronologia*, per a una informació més precisa sobre la cronologia de les eixides filològiques dutes a terme per Alcover.

⁹⁹ Vegeu "Dietari de l'excursió filològica feta amb el Dr. Schädel dins els dominis català, de 31 de juliol a 13 de setembre de 1906" (BDLC, III, 257-367).

¹⁰⁰ En l'exposició i desenvolupament de les formes verbals que apareixen en *LaFV* s'obvien els prefixos, de manera que les variants morfològiques vénen expressades pel paradigma de METRE.

¹⁰¹ Vegeu "Dietari de l'eixida p'el Reyne de València i Catalunya occidental (1918)" (BDLC, X, 165-252).

¹⁰² Vegeu "Dietari de l'Eixida Filològica per tot Catalunya i el Reyne de València de dia 26 de juny a 23 de novembre de 1921" (BDLC, XII, 145-335).

Remetre no fou recollit per manca d'ús a les localitats de Formiguera, Argelers, Puigcerdà, Maçanet de Cabrenys, Campmany, Martinet, Rocabruna, Camprodon, Ribes de Freser, Ripoll, Olot, la Pobla de Lillet, Figueres, Mieres, l'Escala, Sant Llorenç de Morunys, Berga, Sant Bartomeu del Grau, la Bisbal d'Empordà, Arbúcies, Sant Feliu de Guíxols, Centelles, Manresa, Lloret de Mar, Blanes, Pineda de Mar, Caldes de Malavella, Canet de Mar, Valls, Reus, Alòs d'Àneu, Isavarre, Esterrí d'Àneu, Andorra la Vella, Llavorsí, Vilaller, la Torre de Cabdella, Sort, la Seu d'Urgell, Alcoi i es Castell.

El verb *prometre* no fou enquestat per oblit a Artesa de Segre, Pradell de Sió, Vinaròs, Benassal, Alcalà de Xivert, Castelló de la Plana, Sagunt (Morvedre), Lliria, Sueca, Gandia, Benigànim, Pego, Patró (Vall de la Gallinera), Benissa, Tàrbena, Alcoi, Biar, la Vila Joiosa, Monòver, Alacant i Elx.

ROMPRE - És inexistent a Canet de Rosselló, Formiguera, Argelers, Portè, Montlluís, Angostrina, Sallagosa, Puigcerdà, Martinet, la Pobla de Lillet, Bagà, Sant Llorenç de Morunys, Centelles, Barcelona, Valls, Reus, Vilaller, Sant Martí de Riucorb i Alcalà de Xivert.

Té molt poca vitalitat, de manera que no hi ha seguretat pel que fa a la seva flexió, a Maçanet de Cabrenys, Campmany, Rocabruna, Camprodon, Ripoll, Olot, Figueres, Crespià, Berga, Manresa, Santa Coloma de Queralt, Isavarre, Llavorsí, Artesa de Segre, Tamarit de Llitera i Bellpuig.

A Prada només s'usa en l'expressió *s'ha romput un os*. A Cervera només l'usen alguns vells. En el català continental, aquest verb va perdent ús i cedeix el seu lloc al verb *trencar*.

SEURE - Ha estat substituït per *estar sentat* a Argelers,¹⁰³ Fontpedrosa, Ceret, Arles, Puigcerdà,¹⁰⁴ Martinet, Alòs d'Àneu, Isavarre, Esterrí d'Àneu, Llavorsí, Vilaller, la Torre de Cabdella, Bonansa, el Pont de Suert, Sort,¹⁰⁵ Benavarri, Tamarit de Llitera, Fraga, la Granadella, Gadesa, Calaceit i Tortosa. Tampoc no existeix a cap localitat de l'àrea valenciana.

¹⁰³ Segons el Qcschal, diuen *sentarse* a Argelers, Ceret, Arles i la Torre de Cabdella.

¹⁰⁴ Segons el Qcschal, diuen *assentarse* a Puigcerdà, Isavarre, Esterrí d'Àneu, Llavorsí i Vilaller.

¹⁰⁵ Segons el Qcschal, diuen *assentarse*.

A la Pobla de Segur i a Artesa de Segre és poc usat; per tant, no fou transcrit per manca d'espontaneïtat. Tanmateix, per bé que l'any 1906 a la Pobla de Segur i a Tremp els habitants declararen que no l'usaven, l'any 1921 digueren que sí.¹⁰⁶ A la Pobla de Segur, però, s'utilitzava molt poc.

No van saber formar el gerundi a Canet de Rosselló, Mosset, Noedes, Formiguera, Prada i Argelers.

SOLER - És un verb defectiu, el seu ús normal es redueix a les formes de present i d'imperfet d'indicatiu. En els altres temps personals s'usa poc, i l'infinitiu, el participi i el gerundi s'empren rarament.

De manera esporàdica, a Monòver fou recollida la forma de futur *soldré*, i a Alcoi i Alacant la del subjuntiu *solga*. No s'utilitza a Formiguera, Fontpedrosa, la Bisbal d'Empordà, Vilafranca del Penedès, Alòs d'Àneu, Vilaller, la Torre de Cabdella, la Pobla de Segur i l'Alguer. A Bonansa només l'usaven en les formes d'imperatiu i les del plural del present.

SORTIR - És inexistent a Canet de Rosselló, Mosset, Noedes, Formiguera, Prada, Argelers, Portè, Montlluís, Fontpedrosa, Angostrina, Ceret, Arles, Sallagosa, Prats de Molló, Boí, Vilaller, Bonansa, Benavarri, Tamarit de Llitera, Fraga, Calaceit, Morella, Benassal, Alcalà de Xivert, Lluçena, Castelló de la Plana, Sagunt (Morvedre), Llíria, València, Sueca, Gandia, Benigànim, Pego, Patró (Vall de Gallinera), Cocentaina, Benissa, Tàrbena, Alcoi, Biar, la Vila Joiosa, Monòver, Alacant, Elx i l'Alguer. En aquesta darrera localitat és substituït per *eixir*.

TÉMER - És un verb poc usat. A moltes comarques no l'empren mai i és substituït per la locució *tenir por / tindre por*. És inexistent a Canet de Rosselló, Mosset, Noedes, Formiguera, Prada, Argelers, Portè, Montlluís, Fontpedrosa, Angostrina, Ceret, Arles, Sallagosa, Prats de Molló, Martinet, Rocabrúna, Cadaqués, Camprodon, Ribes de Freser, Ripoll, la Pobla de Lillet, l'Escala, Sant Feliu de Torelló, Solsona, la Bisbal d'Empordà, Sant Hilari Sacalm, Caldes de Malavella, Canet de Mar, Valls, Vilanova d'Escornalbou, Alòs d'Àneu, Isavarre, Esterri d'Àneu, Vilaller, la Torre de Cabdella, Bonansa, el Pont de Suert, la Pobla de Segur, Organyà, Tremp, Pons, Artesa de Segre, Tamarit de Llitera, Cervera, Bellpuig, Sant Martí de Riucorb,

¹⁰⁶ Aquesta vacil·lació pot interpretar-se com el resultat de l'entrevista a uns informants inadequats o com la manifestació de la variació lingüística condicionada pel factor temps.

Riba-roja d'Ebre, Falset, Gandesa, Morella, Benassal, Lluçenya, Castelló de la Plana, Sagunt (Morvedre), Llíria, València, Sueca, Gandia, Benigànim, Pego, Patró (Vall de Gallinera), Cocentaina, Benissa, Tàrbena, Alcoi, Biar, la Vila Joiosa, Monòver i Alacant.

TREURE - No s'usa a Boí, Bonansa, Benavarri, Tamarit de Llitera i Monòver. En aquestes localitats s'ha introduït el castellanisme *sacar* en lloc de *traure*. A Elx, *traure* ha pres el significat del castellà *traer*.

Una segona agrupació està formada per un conjunt de verbs —o per determinats temps d'alguns verbs— que no van ser aplegats o que ho foren només de manera parcial en diverses localitats. Les causes, però, no s'indiquen de manera explícita a *LaFV*.

AJUPIR - Foren recollides només les formes d'infinitiu i de present d'indicatiu a Canet de Rosselló, Mosset, Noedes, Prada, Argelers, Fontpedrosa, Angostrina, Ceret, Arles, Prats de Molló, Andorra la Vella, Llavorsí, Sort i la Seu d'Urgell.

BEURE - A Artesa de Segre només foren recollides les formes d'infinitiu, participi i de la primera i segona persones del singular del present d'indicatiu.

BULLIR - No va ser recollit a Llavorsí. El present i l'imperfet de subjuntiu no foren recollits a Canet de Rosselló, Mosset, Noedes, Formiguera, Prada, Argelers, Portè, Montlluís, Fontpedrosa, Angostrina, Ceret, Arles, Sallagosa, Puigcerdà, Prats de Molló, Martinet, Cadaqués, Ribes de Freser, Ripoll, Figueres, Andorra la Vella, Sort, la Seu d'Urgell, Artesa de Segre. L'imperfet de subjuntiu no fou recollit a Maçanet de Cabrenys, Campmany, Rocabruna, Camprodon, Olot, la Pobla de Lillet, Bagà, Crespià. L'imperatiu no fou recollit a totes les localitats.

CABRE - No va ser recollit a Vic.

CALDRE - L'imperatiu d'aquest verb no va ser recollit.

CONÈIXER - No fou recollit a Canet de Rosselló, Mosset, Noedes, Formiguera, Prada, Argelers, Portè, Montlluís, Fontpedrosa, Angostrina, Ceret, Arles, Sallagosa, Puigcerdà, Prats de Molló, Martinet i la Torre de Cabdella.

CONSENTIR - L'imperfet de subjuntiu no fou recollit a Canet de Rosselló, Mosset, Noedes, Formiguera, Prada, Argelers, Portè, Montlluís, Fontpedrosa, Angostrina, Ceret, Arles, Sallagosa, Puigcerdà, Prats de Molló, Martinet, Andorra la Vella, Llavorsí, Sort, la Seu d'Urgell. L'imperatiu no fou recollit a totes les localitats.

COLLIR - No fou recollit a Canet de Rosselló, Mosset, Noedes, Prada, Montlluís, Fontpedrosa, Ceret, Arles, Prats de Molló i Artesa de Segre.

CÓRRER - L'imperatiu no fou recollit a totes les localitats.

COSIR - El present i l'imperfet de subjuntiu no foren recollits a Andorra la Vella, Llavorsí, Sort, la Seu d'Urgell, Tamarit de Llitera. El present de subjuntiu no va ser recollit a Tamarit de Llitera.

CRUIXIR - El present de subjuntiu no fou recollit a Andorra la Vella, Sort, la Seu d'Urgell. L'imperfet de subjuntiu no fou recollit a Canet de Rosselló, Mosset, Noedes, Prada, Montlluís, Fontpedrosa, Ceret, Arles, Sallagosa, Campmany, Rocabruna, Cadaqués, Camprodon, Ribes de Freser, Olot, Crespia, Isavarre, Andorra la Vella, Llavorsí, Sort i la Seu d'Urgell. L'imperatiu va ser enquestat a totes les localitats.

DEURE - No fou recollit a Artesa de Segre.

DOLDRE - Els gerundis són absents de moltes localitats.

DUR - No fou recollit a Canet de Rosselló, Mosset, Noedes, Formiguera, Prada, Argelers, Portè, Montlluís, Fontpedrosa, Angostrina, Ceret, Arles, Sallagosa, Puigcerdà, Prats de Molló, Martinet, Vic, Alòs d'Àneu, Isavarre, Andorra la Vella, Llavorsí, Vilaller, Sort i la Seu d'Urgell.

ÉSSER - L'infinitiu no fou recollit a Formiguera. L'imperatiu no fou recollit ni a Vic ni a l'Alguer.

ESTAR - No fou recollit a Artesa de Segre.

FER - No fou recollit a Vic.

FUGIR - El present de subjuntiu i l'imperfet de subjuntiu no foren recollits a Alòs d'Àneu, Isavarre, Andorra la Vella, Llavorsí, Sort i la Seu d'Urgell.

LLUIR - El present de subjuntiu no va ser recollit a Andorra la Vella, Llavorsí, Sort, la Seu d'Urgell. L'imperatiu no fou recollit a totes les localitats.

MERÈIXER - No fou recollit a Cervera.

MORIR - No va ser recollit l'infinitiu de les localitats pertanyents a l'eivissenc i a l'alguerès. L'imperfet de subjuntiu no fou recollit a Andorra la Vella i Artesa de Segre. L'imperatiu no fou recollit a totes les localitats.

MOURE - No fou recollit a Benavarri, Artesa de Segre, Lleida, la Granadella i Sant Climent.

NAIXER - A Boí falta la primera persona del singular del present d'indicatiu.

OBRIR - El gerundi no fou recollit a Canet de Rosselló, Mosset, Noedes, Formiguera, Prada, Argelers, Portè, Montlluís, Fontpedrosa, Angostrina, Ceret, Arles, Sallagosa, Puigcerdà, Prats de Molló, Martinet, Cadaqués, Ribes de Freser, Ripoll, Olot, la Pobla de Lillet, Figueres, Bagà, Sant Llorenç de Morunys, Alòs d'Àneu, Isavarre, Andorra la Vella, Llavorsí, Vilaller, Bonansa, Sort, la Seu d'Urgell, Castelló de la Plana, Sagunt (Morvedre), Lliria, València. El present de subjuntiu no fou recollit a Canet de Rosselló, Mosset, Noedes, Formiguera, Prada, Argelers, Portè, Montlluís, Fontpedrosa, Angostrina, Ceret, Arles, Sallagosa, Puigcerdà, Prats de Molló, Martinet, Alòs d'Àneu, Isavarre, Andorra la Vella, Sort, la Seu d'Urgell.

OMPLIR - A Artesa de Segre foren recollides únicament les formes d'infinitiu, de gerundi i de participi.

PARÈIXER - L'imperatiu no fou recollit a totes les localitats.

PEIXER - No fou recollit a Canet de Rosselló, Mosset, Noedes, Formiguera, Prada, Argelers, Portè, Montlluís, Fontpedrosa, Angostrina, Ceret, Arles, Sallagosa, Puigcerdà, Prats de Molló, Alòs d'Àneu, Isavarre, Boí, Esterri d'Àneu, Andorra la Vella, Llavorsí, Vilaller, la Torre de Cabdella, Sort i la Seu d'Urgell.

A Ribes de Freser, Ripoll, la Pobla de Lillet, Bagà i Sant Llorenç de Morunys foren recollits únicament l'infinitiu, el present d'indicatiu i l'imperfet d'indicatiu.

PLANYER - No fou recollit a Canet de Rosselló, Mosset, Noedes, Formiguera, Prada, Argelers, Portè, Montlluís, Fontpedrosa, Angostrina, Ceret, Arles, Sallagosa, Puigcerdà, Prats de Molló, Martinet, Rocabruna, Camprodon, Bagà, Crespià, Sant Llorenç de Morunys, Berga, Sant Bartomeu del Grau, Vic, Sant Hilari Sacalm, Arbúcies, Centelles, Manresa, Caldes de Malavella, Granollers, Valls, Reus, Vilanova d'Escornalbou, Alòs d'Àneu, Isavarre, Boí, Esterri d'Àneu, Andorra la Vella, Llavorsí, Vilaller, la Torre de Cabdella, Sort, la Seu d'Urgell, Corona, Sant Jordi de ses Salines, Jesús, Sant Francesc de Formentera i l'Alguer.

PODER - No fou recollit a Vic.

PRENDRE - El gerundi no fou recollit a totes les localitats.

SABER - No fou recollit ni a Vic ni a l'Alguer.

SENTIR - El present i l'imperfet de subjuntiu no foren recollits a Canet de Rosselló, Mosset, Noedes, Formiguera, Prada, Argelers, Portè, Montlluís, Fontpedrosa, Angostrina, Ceret, Arles, Sallagosa, Puigcerdà, Prats de Molló, Andorra la Vella, Llavorsí, Sort i la Seu d'Urgell.

TREURE - Falta el gerundi a la Torre de Cabdella i la Pobla de Segur.

La manca d'ús o l'oblit provoquen, doncs, que la conjugació de la setantena de verbs que recull *LaFV* no sigui completa.

1.3.3. Observacions relatives a la transcripció de les formes verbals. El signes fonètics emprats en “La flexió verbal”

Les formes verbals són desenvolupades al llarg de *LaFV* i transcrites fonèticament. Per tal d'aplicar l'equivalència correcta als diversos símbols emprats, cal consultar la pàgina 7 de la introducció, on Moll presenta un esquema del signes vocàlics i consonàntics utilitzats. Tanmateix, atès que algunes formes contenen uns diacrítics no explicitats en aquest apartat, cal recórrer a la *Introducció* de la primera edició del DCVB1 (p. XXII) per obtenir una explicació més explícita i extensa dels inventaris fonètics vocàlics i consonàntics emprats. El sistema presentat per Moll es completarà, doncs, amb aquests comentaris.

Les taules següents incorporen els signes fonètics emprats per l'AFI en relació amb el vocalisme (8) i amb el consonantisme (9), que es corresponen amb els que apareixen en *LaFV*.

1.3.3.1. El sistema vocàlic

La taula següent inclou la representació de les vocals [a], [ã], [ə], [œ], [e], [i], [o], [u], [y], que, en alguns casos, incorporen diacrítics que indiquen diferents graus d'obertura i de nasalitat:¹⁰⁷

(8)

Alçament de la llengua		GRAU D'OBERTURA												
		1r		2n		3r		4t		5è		6è		7è
Anterior	nasal	no nasal	nasal	no nasal	nasal	no nasal	nasal	no nasal	nasal	no nasal	nasal	no nasal	nasal	no nasal
		ĩ	ĩ, y		ę	ē	e	ē	ε		ε		æ	
Posterior	ũ	u		ȯ	ō	o	ō	ɔ		ɔ		ɑ	ã	ɑ̃
Neutre											ã	ə	ã	a

[i] -vocal anterior no arrodonida, molt tancada, equival a la *i* castellana i francesa. S'articula amb el cos de la llengua en posició màximament alçada i enlairada en direcció al paladar.

[ę] - vocal anterior no arrodonida, quasi tan tancada com la *i*; presenta un segon grau d'obertura.

[e] - vocal anterior no arrodonida, tercer grau d'obertura; és la *e* tancada usual dels mots *vent*, *festa*; equival a la *e* castellana de *queso*. S'articula amb el cos de la llengua en posició bastant avançada i relativament a prop del paladar.

¹⁰⁷ En la descripció dels sons, es recullen les observacions del DCVB1.

[ɛ̃] - vocal anterior no arrodonida, del mateix timbre que la [e] però molt relaxada; és la -'a final de frases a certes comarques, i de vegades es relaxa tant com la [ə].

[ɛ] - vocal anterior no arrodonida, quart grau d'obertura; és la *e* oberta continental en mots com *cel*, *pen*, *ciència*; equival a la *e* del francès *mer*. S'articula amb la llengua en una posició relativament plana i l'arrel de la llengua es troba en una posició una mica més retreta que en l'articulació de la [e].

[ɛ̃] - vocal anterior no arrodonida, oberta com la [ɛ], però molt relaxada; és la -a final de frase a certes comarques, i a vegades es relaxa tant que es torna una [ə].

[ɛ̃] - vocal anterior no arrodonida, cinquè grau d'obertura, i, per tant, més oberta que la [ɛ]. És la *e* oberta de Mallorca i Menorca.

[æ] - vocal anterior no arrodonida, sisè grau d'obertura; és una *a* palatalitzada, d'obertura intermèdia entre *a* i [ɛ], tal com pronuncien la *a* tònica els nadius de Felanitx. S'articula amb la llengua molt abaixada i clarament avançada.

[a] - vocal oberta, no arrodonida. S'articula amb una posició màximament baixa de la llengua i amb una constricció a la part inferior de la faringe.

[ã] - vocal oberta, una mica posterior i en alguns casos pot adquirir un matís nasal ([ã̃]). Representa la pronúncia molt relaxada que pren la *a*, final de frase, a certes comarques.

[ɑ] - vocal posterior no arrodonida. Així pronuncien certes *a* tòniques a algunes regions catalanes. D'aquesta manera pronuncien també les *o* obertes els nadius de Felanitx i alguns pobles de Mallorca. S'articula amb la llengua en una posició màximament baixa i endarrerida.

[ɔ̃] - vocal posterior arrodonida. És la *o* oberta de Mallorca i Menorca.

[ɔ] - vocal posterior arrodonida, menys oberta que la [ɔ̃]; representa la *o* oberta en el català continental. S'articula amb el dors de la llengua força abaixat i proper a l'úvula; l'arrel es troba en una posició més retreta que en l'articulació de la [o].

[ɔ̃] - vocal posterior, molt relaxada i poc arrodonida. És així com alguns pobles mallorquins pronuncien la -a final.

[o] - vocal posterior arrodonida. S'articula amb el dors de la llengua relativament elevat, sense arribar a l'extrem superior de l'espai vocàlic. A més, el dors es troba en una posició retreta, en direcció a la part posterior del vel del paladar.

[ɔ] - vocal posterior arrodonida i molt tancada; molt acostada a la *u*.

[u] - vocal posterior arrodonida amb la mínima obertura. S'articula amb el cos de la llengua retret i màximament acostat al vel del paladar.

[y] - vocal anterior arrodonida amb obertura mínima (*y* francesa i *ü* alemanya). En català no s'usa normalment, però a vegades la pronuncien en lloc de la *i* per donar gran intensitat a l'expressió. S'articula amb el cos de la llengua en posició màximament avançada i enlairada en direcció al paladar. En la producció d'aquest so hi ha arrodoniment dels llavis.

[ə] - vocal no arrodonida, que es produeix alçant tota la llengua una mica enrere i obrint molt poc la boca. S'articula, doncs, amb la llengua en una posició neutra: ni avançada ni retreta, ni elevada ni abaixada.

[œ] - representa la mateixa articulació que la vocal neutra, però arrodonida (molt semblant a la *eu* francesa o *ö* alemanya). És així com a certs pobles de Mallorca pronuncien la [ó] i en el Capcir la *ú*.¹⁰⁸

Finalment, i pel que fa a la representació de les *ee*, la descripció vocàlica no inclou la vocal mitjana del rossellonès [ɛ̃]; tanmateix, aquesta vocal apareix en *LaFV* en algunes localitats rosselloneses en la flexió de verbs que poden presentar una *e* tònica en el radical (per exemple, *ésser*, *tenir*, *haver* o *fer*).

1.3.3.2. El sistema consonàntic

Les consonants són representades amb els signes següents: [b], [β], [t̪], [d], [ð], [f], [p̪], [g], [d̪], [ɣ], [j], [i̯], [i], [k], [c],¹⁰⁹ [l], [l̪], [ʎ], [m], [ɱ], [n], [ɲ], [ɲ], [p], [r], [r̪], [s], [ʃ], [ts], [t], [w], [v], [b̪], [z], [d̪], [ʒ].

¹⁰⁸ Vegeu el BDLC (III, 275-276): El que és notable aquí és el participi passiu en *-ut* (cregUT, begUT, mogUT) que fa la 'u' com una 'e' fosca, molt fosca, quasi com la *ö* alemanya, i així diuen cregóet, begóet, degóet, mugóet, etc.

¹⁰⁹ Consonant mediopalatal oclusiva sorda. És un so simple i totalment palatal, sense cap element velar. És així com pronuncien els nadius de Palma la *é* seguida de *a*, *e* o *i*.

(9)

Punt d'articulació	Oclusives		Fricatives ¹¹⁰		Africades		Vibrants	Laterals	Nasals
	sord	sonor	sord	sonor	sord	sonor			
Bilabials	p	b		β					m
Bilabiovelars				w					
Labiodentals			f	v					ɱ
Linguodentals	t	d		ð					
Alveolars			s	z	ts	dz	r r	l	n
Prepalatals			ʃ	ʒ	tʃ	dʒ			ɲ
Mediopalatals	c	ɟ		j j				ʎ	ɲ
Velars	k	g		ɣ				ʈ	ŋ
Uvular							R		

Cal constatar que ha estat necessari complementar les informacions relatives a la representació fonètica de les consonants amb les observacions extretes del DCBV1, atès que la consulta exclusiva de *LaFV* generava dos tipus d'incoherències en relació amb la transcripció de les dades: d'una banda, alguns dels signes representats en les taules no apareixen mai en la transcripció; d'una altra banda, i en sentit contrari, alguns dels signes amb què són transcrites algunes formes verbals no coincideixen amb cap dels signes inclosos en les taules.

Deixant de banda aquest desequilibri, que amb les informacions complementàries del DCVB1 s'ha pogut resoldre satisfactòriament, cal incidir en les representacions fonètiques més idiosincràtiques que presenten algunes de les localitats estudiades i que l'apartat següent s'encarregarà d'actualitzar. Per tal d'obtenir la màxima informació possible sobre les característiques fonètiques i morfològiques de les diferents localitats ha calgut recórrer a les observacions complementàries que, relacionades amb aquests aspectes, es troben en el BDLC i en els diferents quaderns de camp. Cal destacar, però, i pel que fa a la sistematicitat de les observacions incloses en les fonts esmentades, que no totes les localitats apleguen la mateixa quantitat d'informació. Així, hi ha localitats que no reben cap comentari; d'altres recullen comentaris puntuals; en d'altres, per contra, les observacions reflecteixen una voluntat de caracterització sistemàtica tant des del punt de vista fonètic com morfològic, i en alguns casos fins i tot sintàctic i lèxic. Aquesta asistematicitat es justifica pel fet que aquests comentaris estaven inclosos en el BDLC, revista que, tot i ser la primera revista filològica d'Espanya, tenia una voluntat majoritàriament divulgadora.

¹¹⁰ Es manté en tots els casos la terminologia proposada a *LaFl*.

1.4. Caracterització foneticomorfològica

Algunes de les eixides filològiques d'Alcover compten amb una ressenya més o menys extensa en les pàgines del BDLC. Al llarg de cadascun dels itineraris, al marge de servir un control força rigorós pel que fa a l'espai i al temps (localitats recorregudes i calendari establert), s'entrelluquen altres observacions complementàries relacionades amb els contactes que Alcover establí per aconseguir informants, amb les relacions humanes que es generaven, amb els col·laboradors més propers amb què comptava, amb les tasques addicionals —conferències o xerrades— que realitzava o amb les experiències resultants de les enquestes. Tot això barrejat amb breus descripcions impressionistes i, en alguns casos, subjectives, d'algunes de les localitats que visitava.

La majoria dels dietaris no contenen aspectes específics relatius als resultats de les enquestes. Solament quatre dietaris —“Eixida filològica” (BDLC, VII, 65-76), “Dietari de l'eixida p'el Reyne de València i Catalunya occidental (1918)” (BDLC, X, 165-252), “Dues eixides filològiques que ens passà per malla donarne conte. Eixida a Menorca” (BDLC, XI, 28-34) i “La darrera eixida de conjugació i altres erbes a diferents pobles de Mallorca” (BDLC, XI, 34-59)— presenten les característiques fonètiques i morfològiques més rellevants de cada localitat. La raó principal, insinuada en l'apartat anterior, rau en el fet que la revista tenia una funció divulgadora i evitava penetrar en aspectes especialitzats que haurien estat dificultosos per a un lector sense massa formació lingüística.¹¹¹ És pel mateix motiu que les transcripcions fonètiques emprades en el BDLC són sumament laxes i sovint es barregen amb les realitzacions ortogràfiques. Tanmateix, els dietaris esmentats contenen explicacions lingüístiques complementàries que donen una informació precisa sobre les característiques d'un determinat so o sobre certs aspectes morfològics, de caràcter sovint idiosincràtic, que tenen un gran interès des d'un punt de vista dialectal. Totes aquestes observacions complementen *LaFV* i s'han de prendre en consideració —malgrat algunes divergències que es puguin presentar— a l'hora d'analitzar les formes verbals d'aquest recull. D'altra banda, és gairebé segur que el mateix Alcover hauria utilitzat aquesta informació per complementar l'història que, juntament amb els verbs especials, hauria d'haver clos el volum cinquè de *LaFV*.

¹¹¹ Per aquesta mateixa raó, Moll, en editar el *Dietari de l'excursió filològica (1906)* en commemoració del cinquantè aniversari de la mort d'Alcover, prescindeix dels fragments exclusivament lingüístics (vegeu, per exemple, la nota “El dialecte de Vilaller- La concordança del participi i l'auxiliar ésser”) i hi inclou solament els comentaris més generals que feien referència a les incidències del viatge i a les curiositats o anècdotes que s'hi produïen.

El BDLC esdevé, doncs, una peça clau per complementar algunes informacions que en *LaFV* queden esbossades, però que requereixen un comentari ulterior. Altres observacions fonètiques i morfològiques que cal prendre en consideració són els dotze quaderns de camp esmentats en la primera part d'aquest capítol. Addicionalment, una altra font que no es pot menystenir és l'article "Una mica de dialectologia catalana",¹¹² que ofereix una visió sistematitzada dels aspectes fonètics més rellevants extrets de les eixides que Alcover havia pogut fer fins a la seva publicació el 1908. Alcover, per elaborar aquest treball, es val dels resultats dels seus estudis extrets al llarg de les seves eixides per algunes de les poblacions de València, Catalunya i el Rosselló (el 1902), per l'àrea pirinenca oriental i per una part del català occidental (el 1906).

El present apartat té la finalitat d'aprofundir en alguns aspectes fonètics i morfològics que, en general, es troben presents en les dades de *LaFV*. D'aquesta manera, s'ordenen i se sistematitzen totes les informacions de caràcter lingüístic que s'inclouen en el BDLC i en els diversos quaderns de camp i que són resultat de les enquestes realitzades sobre la morfologia verbal catalana. En primer lloc, es faran unes consideracions fonètiques de caràcter general, que incidiran en els aspectes fonètics més destacats relatius al vocalisme —tònic i àton— i al consonantisme, els quals permeten, a través de les seves coincidències, l'agrupació de les localitats que experimenten els mateixos fenòmens fonètics. Un segona part fa unes consideracions més específiques sobre els indrets que formen part de cadascuna de les àrees dialectals establertes per Alcover. Aquest tipus d'informació, per raó de la seva asistematicitat pel que fa al conjunt de localitats, no origina sempre uns resultats uniformes ni homogenis. Tanmateix, a causa del seu interès i valor complementari no es poden deixar de banda.

1.4.1. Aspectes generals

L'article "Una mica de dialectologia catalana" conté tres tipus d'informació. En primer lloc, la que procedeix del resum i dels comentaris crítics¹¹³ de les aportacions d'Alfred Morel-Fatio i de J. Saroïhandy dins *Grundriss der Romanischen Philologie* del Dr. G. Gröber sobre el català. En segon lloc, la que recull les observacions ampliades ofertes per Alcover, en relació amb els comentaris de Morel-Fatio i de Saroïhandy sobre els diferents fenòmens que afecten el vocalisme i el consonantisme en les diverses varietats del català. Aquestes observacions estan

¹¹² Certament, aquest article marca una fita important en el desenvolupament dels estudis dialectals, fins al punt que Meyer-Lübke considera que amb ell es funda la dialectologia catalana (BDLC, XIV, 118-119).

¹¹³ Vegeu Moll (1962: 92) en relació amb l'encert d'algunes de les rectificacions proposades per Alcover.

basades en les enquestes realitzades per Alcover (sobretot les de 1902 i 1906). En darrer lloc, la que procedeix de les comunicacions subministrades per diferents col·laboradors. En aquest cas, les localitats apareixen en cursiva en el text original, per tal de diferenciar-les de les que foren visitades per Alcover. Tret d'algunes excepcions, el present apartat no les ha incloses, atès que es parteix sempre dels resultats obtinguts a través de les enquestes.¹¹⁴

1.4.1.1. Vocalisme

1.4.1.1.1. Vocalisme tònic

La *a tònica* de la primera i segona persones del plural del present d'indicatiu dels verbs de la I conjugació i la segona persona del plural de l'imperatiu pren, a partir de la base llatina (*aestimamus, aestimatis, aestimate*), diferents solucions en funció de les localitats. Així,

1) es pronuncia [e] a quasi tot el País Valencià i a una part de la Catalunya occidental (Elx, Alacant, Novelda, Monòver, Biar, la Vila Joiosa, Benissa, Gandia, Alcoi, Ontinyent, Xàtiva, Sueca, València, Sagunt (Morvedre), Castelló de la Plana, Alcalà de Xivert, Benassal, Vinaròs, Tortosa, Tarragona,¹¹⁵ Cervera, Tàrrega, Lleida, Balaguer i la Seu d'Urgell). També tenen la [e] a Sort, Llavorsí, la Torre de Cabdella, la Pobla de Segur i Tremp, però convivint amb una altra solució;

2) es pronuncia [ɛ] a quasi tota la resta de Catalunya: al Rosselló (a Canet de Rosselló i Argelers), al Vallespir (a Ceret, Arles, Prats de Molló), al Conflent (a Mosset, Prada, Fontpedrosa),¹¹⁶ a la Cerdanya (a Montlluís i Martinet), a Solsona, Berga, Sant Llorenç de Morunys, Bagà, la Pobla de Lillet, Ribes de Freser, Ripoll, Sant Bartomeu del Grau, Camprodon, Rocabruna, Olot, Besalú, Crespià, Maçanet de Cabrenys, Figueres, Vilabertran, Palamós, Girona, Canet de Mar, Mataró, Barcelona, Terrassa, Manresa, Igualada. També apareix a Puigcerdà, Angostrina, Andorra, Campmany, però alternant amb una altra solució;

3) es conserva [a] a les Balears i a moltes regions de la Catalunya occidental: Calaceit, Gandesa, Boí, Vilaller, Alòs d'Àneu, Isavarre, Esterri d'Àneu, Andorra la Vella, Artesa de Segre, Portè, Sallagoça; i, convivint també amb una altra solució, a Tremp, la Pobla de Segur, la Torre de Cabdella, Llavorsí, Sort, la Seu d'Urgell, Puigcerdà, Angostrina i Campmany.

¹¹⁴ En general, amb aquest mateix criteri, i tret d'excepcions significatives, solament se citen les localitats que apareixen en *LaFL*.

¹¹⁵ A Tarragona, però, emmarcada en l'àrea del català oriental, es pronuncia [ɛ], segons *LaFV*.

¹¹⁶ També a Noedes, però aquesta localitat no va ser visitada directament per Alcover, sinó que va rebre la informació d'algú que hi havia estat i que ho coneixia bé.

La *-a* llatina tònica també es modifica en [e] i [ɛ] en totes les persones de l'imperfet de subjuntiu de la primera conjugació en les mateixes localitats que en els punts 1 i 2 esmentats en el paràgraf anterior. Tret de les Balears, on es conserva intacta la *-a*-, l'imperfet en [e] predomina en la Catalunya occidental i [ɛ] en el català oriental. Cal remarcar, però, que aquesta divisió és excessivament simplificadora. En *LaFV* solament algunes de les localitats del pirinenc oriental tenen l'imperfet de subjuntiu en [ɛ]. Només Amer, pertanyent al català oriental, presenta una forma alternativa. La resta de localitats que formen part d'aquesta àrea fan l'imperfet de subjuntiu en [e]. Alcover només trobà l'imperfet de subjuntiu en *-às* a la Seu d'Urgell i a Artesa de Segre.¹¹⁷

La *-a* tònica llatina de la primera i segona persones del plural del subjuntiu de la 2a, 3a i 4a conjugació¹¹⁸ ha canviat en:

- 1) [á] a totes les Balears, tret d'aquells pobles que fan [é] tota [á];
- 2) [é] a la resta de pobles de les Balears, a tota la Catalunya oriental, tret de Formiguera (Capcir) que fa [e].¹¹⁹ Dins el Rosselló, però, la [ɛ] és poc oberta;¹²⁰
- 3) [é] a la resta del territori, tret d'algunes comarques, sobretot del regne de València, on conserven la [á], entre altres, a Alcoi, la Vila Joiosa, Biar i Benissa.

A Felanitx la *a* tònica es pronuncia [é]¹²¹ ([cép]), però a Son Servera no és tan sistemàtica; a Sineu, la *a* tònica sona [e] o [ɛ] darrere de palatals o velars [kupédə] [kétrə]; a Palma sona [ɛ] [vikéri], [légriməs] en aquests contextos.

A Sóller i Artà, la *a* tònica final, que no duu cap consonant darrere, es pronuncia acabant amb una *e* tancada, desmaiada, formant una mena de diftong. "La *e* hi sona molt poc, just una micoyina. Es una cosa mala de descriure" (Alcover 1908c: 215).

La *e* tònica pot adquirir, segons Alcover, diferents gradacions i matisos. De *ee* tòniques en distingeix, almenys, dues de tancades (la de les Balears i de la Catalunya oriental, i la de la Catalunya occidental, molt més tancada, que en alguns llocs acaba en [i]), i dues d'obertes

¹¹⁷ Aquesta localitat, però, segons *LaFl*, realitza l'imperfet en [ése].

¹¹⁸ És interessant de destacar la divisió en quatre conjugacions que proposa a Alcover i que s'allunya de la divisió presentada a *LaFV*.

¹¹⁹ En *LaFV* no hi constància d'aquesta realització.

¹²⁰ Aquesta observació remet a la transcripció utilitzada per definir fonèticament la *e* d'algunes localitats rosselloneses ([ɛ]).

¹²¹ El signe utilitzat a *LaFV* és, però, [æ].

(l'ordinària del català continental i la de les Balears, que és més oberta, i que a les orelles d'un estranger sona quasi una *a*). D'altra banda, també hi ha vocals enfosquides, característiques de les Balears; és a dir, la [œ], que és més enfosquida i que s'acosta a la *eu* francesa i *ö* alemanya, sense que arribi a ser pròpiament com aquestes, i que és exclusiva d'Artà i de Son Servera. I encara hi ha una *e* tònica al Rosselló, Conflent i Vallespir, que és quasi com la [œ] mallorquina. Alcover la va trobar en indrets com Pesillà de la Ribera i Sant Llorenç de la Salanca. Cap d'aquestes dues localitats, però, és inclosa a *LaFV*.

La [ə] tònica balear es correspon amb la [é] del català oriental i amb la [é] del català occidental i del valencià, tret d'algunes excepcions. Però dins les Balears no totes les localitats pronuncien aquesta [ə] sinó que la fan [é], una *e* una mica més oberta ([ɛ]) que a la Catalunya oriental, a Binissalem, Alaró, Maó, Alaior, Fornells, Sant Rafel i altres localitats d'Eivissa.¹²²

La *e* llatina de la primera i segona persones del plural del subjuntiu dels verbs de la I conjugació presenta una pronúncia triple dins el domini català: es pronuncia [é] al País Valencià i a la Catalunya occidental; es realitza [é] a la Catalunya oriental i a les localitats balears que, en lloc de [ə] fan [é]; i, finalment, en altres indrets de les Balears sona [ə]. A Felanitx la fan [æ].¹²³

A Sineu, la *e* tònica darrere un so palatal sempre és tancada; en altres localitats balears fan [ə] aquesta *e*, tret de Binissalem, Alaró, Lloseta, Maó, Alaior, Fornells, que amb tota la Catalunya oriental, la fan [é].

La [e] de la segona i tercera persones del singular i la tercera del plural del present d'indicatiu del verb *tenir* es pronuncia [ɛ] a Andorra la Vella, Llavorsí, Esterrri d'Àneu, Vilaller, Boí, la Torre de Cabdella, mentre que a la resta del domini català la fan [e]. D'altra banda, hi ha llocs on la *e* pot tancar-se tant que esdevé una [i]. A Isavarre, Alòs d'Àneu, la Torre de Cabdella, la Pobla de Segur i Tremp sona [i] la [e] de la primera, segona i tercera persones del singular i la tercera del plural del present d'indicatiu del verb *tenir*: *tink*, *tins* o *tis*, *ti*, *tinen*.

¹²² En alguns casos, però, vacil·la l'ús d'aquesta *e* oberta; vegeu Alcover (1908c: 218).

¹²³ A *LaFI*, però, es transcriu [ə].

La *e* tònica de *beure* i *veure* s'enfosqueix tant en l'infinitiu i en la segona i tercera persones del singular i la tercera del plural del present d'indicatiu que esdevé [o] a Manacor, Felanitx i Sant Jordi de ses Salines.¹²⁴

Pel que fa al so de la *o* tònica, en els Pirineus la *o* es va tancant fins al punt que al Vallespir, al Rosselló i al Conflent esdevé [u]. La *o* tònica, indistintament oberta o tancada, en esdevenir àtona, es torna [o] a Mallorca, a la Catalunya occidental i al País Valencià i es torna [u] dins la Catalunya oriental, Menorca i Eivissa.

Quant a la *u* de *sumus*, que esdevé en general *o* dins tot el domini lingüístic català (*som*, per analogia a la segona persona del plural, *son*) es pronuncia [e] al Rosselló i al Vallespir. A Sóller es realitza [ə].

1.4.1.1.2 Vocalisme àton

En relació amb la *a* i *e* àtones, Alcover en distingeix les diferents realitzacions contextuais; és a dir, si es troben en posició inicial, medial o final. En els dos primers casos, es realitzen [ə] a les Balears i a la Catalunya oriental, tret de Mallorca, on la *e* àtona es realitza [e] en certs derivats de primitius que presentaven una *e* tònica tancada o oberta. També es pronuncia [e] en certs mots cultes. A Sineu, la *a* i *e* àtones es realitzen [e] si van darrere d'un so palatal o velar [əgefát]. A la resta del territori —la província de Lleida, les regions d'Osca i Saragossa que parlen català, el Priorat, la Ribera d'Ebre i tot el País Valencià i l'Alguer—¹²⁵ es pronuncia [e], però, en ser inicial, té tendència a tornar-se *a*. Pel que fa a la *a* àtona, inicial o medial, es manté com a [a] al País Valencià i a la Ribera d'Ebre, al Priorat i a les diverses comarques de la província de Lleida, però s'enfosqueix i sona [ə] a Andorra, la Seu d'Urgell, el Pallars, la Conca de Tremp, la Vall d'Àger, Balaguer, Artesa de Segre, Ponts, Cervera, Tàrrrega i Lleida.

¹²⁴ Alcover declara que ha de comprovar encara si aquest fenomen es fa efectiu també en altres localitats de les Balears.

¹²⁵ Tot i que a l'Alguer pot afirmar-se que *a* i *e* àtones s'han confós en una /a/ (Veny 1984: 106) com indica el mateix Saroihandy (Alcover 1908c: 232), Alcover, basant-se en les respostes de Palomba, ho atribueix a una confusió. Així, Alcover indica que "la *a* àtona final sona *a* castellana a l'Alguer; ara la inicial i la medial, sonen *e* ben neta" (Alcover 1908c: 233). Segons indica Veny, però, la /e/ a principis de segle se sentia [e] en la preposició *en* en certes posicions. Més endavant, Alcover confirma el parer de Saroihandy (vegeu BDLC, VII, 351-353). Caria (1990: 48), per la seva banda, matisa aquesta reducció tot indicant que si bé es pot dir que la /e/ àtona inicial, pretònica i final esdevé /a/ en la majoria de mots, l'alguerès manté el so E en un bon nombre de paraules cultes i semicultes (*dèlació*, *dèlit* —però també *dalit*—, *dènou*, *dlegant*, *dlecció*, *dnorme*, *dstensió*, *dgenial*, *dlegal*, *dmasilla*, *dnegatiu*, *dnrecursor*, *dregistro*, *dservil*, *dterminal*, *dveritat*, etc).

La *-e* àtona final o desinencial es pronuncia [e] a la Catalunya occidental i al País Valencià, però amb algunes excepcions. La *-e* desinencial de la segona i tercera persona del singular i la tercera del plural del present de subjuntiu de la I conjugació es pronuncia -o- a moltes comarques (*estimos*). El mateix succeeix amb la desinència -a dels subjuntius de la segona, tercera i quarta conjugacions, que també sona *o*. Alcover va trobar aquests subjuntius en *o* a Andorra, la Seu d'Urgell, Lleida, la Segarra, Calaceit, Gandesa, Alcalà de Xivert, Gironella, Solsona, la Parròquia de Ripoll¹²⁶ (en les dues darreres localitats del català oriental, la *o* sona [u]). D'altra banda, hi ha poblacions on la *-e* final és tan tancada, que esdevé [i]; i els plurals també es fan en [is]. Alcover va localitzar aquest so al llarg de l'enquesta de 1906 a Isavarre, Alòs d'Àneu, Esterri, Santa Coloma de Queralt. La *-e* àtona desinencial de la primera i segona persones del plural de l'imperfet es pronuncia [o] (*améssom, améssou o amesso*) a la Seu d'Urgell, Andorra la Vella, Sort, Llavorsí, Esterri d'Àneu, Isavarre, Alòs d'Àneu, Vilaller, Boí, la Torre de Cabdella i la Pobla de Segur. Finalment, a l'Alguer, la *e* àtona final es pronuncia *a* (*dira < dire < dir*).

La *-a* final desinencial es realitza [a] a bona part del País Valencià i als pobles de la Ribera d'Ebre, també a la Ribagorça, a Esterri d'Àneu, a algunes localitats del Pla d'Urgell i de les Garrigues, que encara no havien estat visitades per Alcover, i a l'Alguer. D'altra banda, es pronuncia [ë], “un so boirós, indecís, que de vegades quasi fa l'efecte d'una e tancada i altres vegades una e oberta”. Schädel la qualificà de *e* tancada afeblida quan la va trobar en l'eixida de 1906.¹²⁷ Aquest so es localitza a Alcúdia (en els substantius singulars, adjectius, adverbis, conjuncions, infinitius [pándrë] i formes verbals singulars [dormië]), a Alaior (en els substantius singulars), a Sant Lluís (en certs substantius singulars i en certes formes verbals singulars [káläë]), a Ferreries (a la primera i tercera persones del singular i a la tercera del plural de l'imperfet d'indicatiu en *-ia* [kurië] i d'algun imperfet en *-ava* [kaLávë]), a Eivissa, en el barri de la Penya (en els noms, tant singulars com plurals), a Sant Jordi de ses Salines (en els imperfets en *-ia*),¹²⁸ a Prats de Molló (en el singular d'alguns mots i en formes verbals en *-ia*), a Berga, a la Pobla de Lillet i a Ribes de Freser (en la primera i segona persona del singular de l'imperfet en *-ava*, del condicional i de l'imperfet en *-ia*), a quasi tota la Cerdanya, Palamós, Girona, Olot, Ponts, Artesa de Segre, Balaguer, Solsona, Tremp, Santa Coloma de Queralt,

¹²⁶ Alcover preveu que també es realitzarà en altres localitats, com ho podran confirmar futurs treballs d'enquestació.

¹²⁷ Els mateixos comentaris apareixen en “Les E toniques del català” (BDLC, III, 409).

¹²⁸ En realitat, *LaFl* transcriu les desinències d'imperfet d'indicatiu de les tres conjugacions amb el so [ə].

Falset, Gandesa, Vinaròs, Sueca, Alcoi i Elx. A tots aquests pobles la *-a* final dels noms en singular sona, en general, [ɛ].¹²⁹

Al Rosselló, Vallespir, Conflent, la Seu d'Urgell, Andorra i la Jonquera aquesta *a*, en la primera i tercera persones del singular del pretèrit imperfet en *-ava*, “aprima tant el so de [e] que sona com [i]”:¹³⁰ əspiab[i], mirab[i]. A la mateixa Seu d'Urgell, Isavarre, Conca de Barberà i comarca de Santa Coloma de Queralt succeeix el mateix fenomen amb la *a* àtona final que sona com *i*: par[i], mar[i], Jawm[i], əczempl[i], don[i]s, sop[i]s, etc. A Canet de Rosselló es troba el mateix fenomen en el condicional¹³¹ i el pretèrit imperfet: əniri[i] = *aniria*, bəj[i] = *veia*.

A Olesa de Montserrat, l'Espluga de Francolí, Vimbodí, Solivella, Igualada, Llaveneres, Cabrera, Sant Martí Sarroca, Pla de Manlleu, Torrelles, a molts pobles de la Selva i Baix Empordà i a Sóller, Bunyola i a l'àrea oriental de Mallorca, Alcover va trobar aquesta mateixa *a* tan enfosquida al final de molts noms, que es pronuncia gairebé [o]: par[o] (pare), mar[o], taul[o], rób[o], əskól[o]. A Blanes succeeix el mateix fenomen, especialment en el pretèrit imperfet. Es realitzen, doncs, les solucions [déjo], [féjo], [səbio], [pənsábo].¹³² A la Parròquia de Ripoll, un districte vora de Ripoll, Alcover detectà aquesta *a* que es pronunciava també com a *u* en el subjuntiu: *volən kə jo miru; kə tu miru; k'el miru; k'els mirun*.¹³³ Segons Alcover, es tracta de la realització del subjuntiu en *-o*, que es troba dins quasi tota la província de Lleida i dins la meitat occidental de la de Tarragona.

La *-a* àtona es pronuncia [e] en el plural dels noms acabats en *-a* i en la segona persona del singular i en la tercera persona del plural del present d'indicatiu de la I conjugació i en la segona persona del singular i tercera del plural de l'imperfet d'indicatiu a tot el País Valencià i a la Catalunya occidental. Hi ha zones en què aquest canvi de *a* en *e* es fa també en la primera i segona persones del plural (*cantabamus, cantabatis*) a Xàtiva, Benassal, Tàrrrega, Balaguer i Artesa de Segre, entre d'altres. En altres localitats (Castelló de la Plana, Calaceit i Gandesa) la *a* es torna *e* a totes les persones d'aquest temps. A Isavarre, Alòs d'Àneu, Vilaller, Boí, la Torre de Cabdella i la Pobla de Segur la *-a* desinencial de l'imperfet esdevé *-e* a la segona i tercera

¹²⁹ Les dades de *LaFV* confirmen aquest resultat en la majoria de les localitats esmentades.

¹³⁰ Vegeu “Les E toniques del català” (BDLC, III, 408-410).

¹³¹ A *LaFl'*, però, la 1a persona del condicional de Canet de Rosselló és transcriu sistemàticament com a [ə].

¹³² La transcripció proposada en *LaFl'* per a aquest temps és, a causa del fenomen de reducció vocàlica, una [u]: [déju], [féju], [səbiu], [pənsábu].

¹³³ Aquestes solucions es troben recollides en el QC8 i en QCSch2.

persones del singular i en la tercera del plural; i a la Seu d'Urgell, Andorra la Vella, Llavorsí i Esterri no sols es torna *e* en aquestes persones sinó també en la primera persona del singular d'aquest temps.

La *a* i la *e* àtones finals, en els noms singulars, especialment si la vocal de síl·laba anterior és una *-o-*, *-u-* o *-i-*, sonen nasals i tan fosques en certes comarques que gairebé es realitzen [o]. Aquest so existeix a Artà, Sóller i Esporles. A Felanitx ho fan si la tònica és [é].¹³⁴ Aquest so també es pot trobar a Isavarre, Alòs d'Àneu, Boí, la Torre de Cabdella i la Pobla de Segur, on sona *o* la *a* desinencial de la primera persona del singular de l'imperfet d'indicatiu (*mirabo*), de l'imperfet de subjuntiu (*mirasso*), del condicional (*mirario*) i del present de subjuntiu (*vingo*, *partisco*). També es pronuncia *o* la *-a* àtona de la desinència de la primera i segona persones del plural de l'imperfet a la Seu d'Urgell, Andorra, Sort, Llavorsí, Esterri, Isavarre, Alòs d'Àneu, Vilaller, Boí, la Torre de Cabdella, la Pobla de Segur, Berga, Sant Llorenç de Morunys, Pollença i sa Pobla. La *-a* de la segona persona del plural la pronuncien *-u* (*amabu*) a Canet de Rosselló, Arles, Argelers, Prats de Molló, Noedes, Mosset, Montlluís, Sallagosa, Formiguera, Puigcerdà, Angostrina, Portè, Martinet, Bagà, la Pobla de Lillet, Ribes de Freser, Ripoll, Sant Bartomeu del Grau, Camprodon, Rocabruna, Olot, Campmany, Maçanet de Cabrenys, Figueres, Cadaqués; és a dir, la sèrie de pobles que foren enquestats durant l'eixida de 1906. El mateix so pot trobar-se en la primera i segona persones del plural del condicional (*amariom*, *amariou*) a Vilaller, Boí, la Pobla de Segur, Berga i Sant Llorenç de Morunys. Pronuncien *-u* la *-a-* de la segona persona del plural d'aquest temps (*mirariu*) tots les localitats de la Catalunya oriental que fan acabar en *-u* la segona persona del plural de l'imperfet d'indicatiu. Els subjuntius en *-os*, *-o* i *-on* dels verbs de la segona, tercera i quarta conjugació també evidencien, segons Alcover, aquest canvi de *-a* a *-o*.

La *-a* àtona desinencial del present subjuntiu dels verbs de la II, III i IV conjugacions, així com la *-e* àtona desinencial dels subjuntius dels verbs de la I conjugació es pronuncia [i] en la primera, segona, tercera persones del singular i en la tercera persona del plural a tot Mallorca entre el jovent, a tot Menorca i una mica a Eivissa; i també a la Cerdanya francesa i espanyola, el Conflent, el Rosselló, el Vallespir. Aquest subjuntiu es troba igualment a Figueres, la Bisbal, Palamós, Sant Feliu de Guíxols, Girona, Olot, Blanes, Canet de Mar, Granollers, Caldes de Malavella, Sant Hilari Sacalm, Tarragona, el Penedès, Reus, la Conca de Barberà, la Segarra, el

¹³⁴ Cal recordar que a Felanitx fan també [é] la *-a* tònica.

Priorat i Ripoll. En alguns d'aquests punts també conviuen les formes en [ə] i [a], però amb tendència a desaparèixer.

La *-a* àtona final sona [ə] a les Balears i a la Catalunya oriental (tret d'aquells pobles que la fan [ë] o [o]), i, segons Alcover, també la realitzen algunes localitats de la Catalunya occidental (Cervera, Tàrrrega, Artesa de Segre, Lleida i Balaguer). Al País Valencià, es pronuncia [ə] a Dénia i Benissa.¹³⁵

Quant a la *o* àtona, la fan [u] a Sóller, a les illes de Menorca, Eivissa i Formentera i a tota la Catalunya oriental (inclosos el Vallespir, el Rosselló, el Conflent, el Capcir i la Cerdanya) fins a la província de Lleida i la Ribera d'Ebre i el Priorat —on es distingeix la *a* àtona de la *e* àtona. Conserven la *o* àtona els altres territoris del domini català (la província de Lleida i les àrees de parla catalana de les províncies d'Osca i Saragossa, la Ribera d'Ebre, el Maestrat i tot el País Valencià). A Artà, Son Servera, Santa Margalida, Ariany, Sineu, Felanitx, Binissalem, Alaró i Esporles fan [u] la *o* àtona si la síl·laba següent conté una *i* o una *ú* tòniques. D'aquests pobles, Artà i Son Servera fan *u* la *o* àtona final (*ajgu*, *hómu*). A les Balears, doncs, mantenen el so de *o* àtona inalterable, entre altres, les localitats següents: Palma, Manacor, sa Pobla, Pollença, Alcúdia i Sineu.

Quant a la desinència *-o* de la primera persona del singular del present d'indicatiu, es realitza [o] a la Catalunya occidental, [ok] en alguns pobles del Priorat, [u] a la Catalunya oriental i [uk] a l'Empordà i a la Garrotxa.

1.4.1.1.3. Diftongs

En primer lloc, pel que fa a la segregació de la iod seguida d'una palatal (grafia *ix*), cal distingir si es troba en posició medial o final.

Pronuncien la [j] —tant si és intervocàlica com final ([kájʃa], [kalájʃ])— la Vila Joiosa, Alcoi, Gandia, Cocentaina, Ontinyent, València, Sagunt (Morvedre), Llíria, Castelló de la Plana, Tortosa, el Priorat, Tarragona, la Conca de Barberà, el Pla d'Urgell, la Segarra alta, Lleida, la

¹³⁵ A Benissa, però, segons *LaFI*, la vocal àtona final de l'imperfet d'indicatiu es pronuncia [a].

Conca de Tremp, la Pobla de Segur, la Torre de Cabdella, Boí, Vilaller, Alòs d'Àneu, Isavarre, Esterri d'Àneu, Llavorsí, Sort i Andorra la Vella.

Pronuncien la [j] molt poc en posició intervocàlica i clarament en posició final a Dénia, Xàtiva, Santa Coloma de Queralt i Igualada.

No pronuncien la iod en cap posició a Elx, Novelda, Monòver, al Baix Penedès, Pla del Bages, Barcelona, Empordà, la Garrotxa, el Vallespir, el Rosselló, el Conflent, la Cerdanya, la Seu d'Urgell, Solsona, Berga, Bagà, la Pobla de Lillet, Ribes de Freser, Ripoll, Sant Bartomeu del Grau i la Plana de Vic, Camprodon, Rocabruna, a cap localitat de les Balears, les Guilleries, el Vallès i la Selva.

El diftong -əw de la segona persona del plural de l'imperfet d'indicatiu, del condicional i de l'imperfet de subjuntiu té tendència a reduir-se a -u. Atès que aquesta reducció només té lloc en les comarques que fan [u] la *o* àtona i en les comarques que no ho fan conserven el diftong [əw] o [aw], Alcover preveu una reducció graduada del tipus -əw > ow, -uw > u. Es produeix la reducció a -u en l'imperfet d'indicatiu, el condicional i l'imperfet de subjuntiu dels pobles enquestats de les comarques del Rosselló, el Vallespir, el Conflent, la Cerdanya, el Capcir i a Bagà; també ocorre el mateix a la Pobla de Lillet, Ribes de Freser, Ripoll, Camprodon, Rocabruna, Olot, Maçanet de Cabrenys, Campmany, Figueres i Cadaqués. A Berga, només es va trobar en l'imperfet; a Sant Bartomeu del Grau, només al condicional. A Granollers, Caldes de Malavella, Arbúcies i Sant Hilari Sacalm la reducció es realitza a l'imperfet d'indicatiu i al condicional.

Pel que fa a la Catalunya occidental, a Llavorsí, la segona persona del plural dels imperfets d'indicatiu i de subjuntiu es redueix a -o. Per contra, el diftong [ow] es manté en els imperfets (*mirá bou, miréssou*) a Sort, Esterri d'Àneu, Isavarre, Alòs d'Àneu, Vilaller, Boí, la Torre de Cabdella, la Pobla de Segur. El diftong es manté en el condicional a Vilaller, Boí, Berga i Sant Llorenç de Morunys. Només es conserva a l'imperfet a la Seu d'Urgell i a Andorra, mentre que a Manresa, Crespià, Sant Bartomeu del Grau i la Parròquia de Ripoll fan *mirábəu*. A la Seu d'Urgell, Andorra, Sort, Llavorsí, Esterri d'Àneu, Isavarre, Alòs d'Àneu, Boí, la Torre de Cabdella, la Pobla de Segur i Tremp es produeix una altra reducció del diftong [ow] com a conseqüència d'una forma particular del condicional (jo *miraria* —atès que la -a final adquireix diferents gradacions (-ə, -o, -a) segons les comarques—, tu *mirarís*, ell *mirarí*, *mirarim*, *mirariü*,

mirarín). De manera que, segons Alcover, no només es redueix el diftong a *u*, sinó que aquesta *-u* no es manté independent de la *-i* sinó que esdevé semiconsonant d'un nou diftong que forma amb la *i* anterior, que actua de vocal predominant.

A diferents comarques de la Catalunya oriental redueixen a *-u* el diftong [əw] (au-) del futur i del condicional del verb *haver* (a través d'una reducció d'aquestes característiques: əwré > owré > uwré > uré): *uré, uria*. Aquestes formes es troben a Arles, Ceret, Prats de Molló, Prada, Mosset, Montlluís, Sallagosa, Fontpedrosa, Formiguera, Puigcerdà, Angostrina, Portè, Martinet, Manresa, Berga, Bagà, la Pobla de Lillet, Ribes de Freser, Camprodon, Rocabrana, Olot, Campmany, Maçanet de Cabrenys, Figueres, Cadaqués, Caldes de Malavella, Arbúcies i Sant Hilari Sacalm. Per contra, diferents comarques de la Catalunya occidental redueixen a *-a* aquest diftong (*aré, aria*). Aquesta solució es troba a Esterri d'Àneu, Isavarre, Alòs d'Àneu, Vilaller, Boí, la Torre de Cabdella, la Pobla de Segur i Tremp.¹³⁶

Segons Alcover, el diftong *-ow* es torna [əw] —i no [aw]— en les comarques on la *o* es pronuncia *u* i només quan passa a àton; és a dir, en els futurs i els condicionals de *moure, ploure, coure* i *cloure*. Aleshores *-ow* o esdevé *-uw*, que es redueix ordinàriament a *-u*, o es torna [əw], a causa de la dificultat de pronunciar, en l'àrea de la Catalunya oriental, la *o* sense que esdevingui [u].

Finalment, pel que fa a la consonantització de la *-u-* intervocàlica (*cauen - caven*), s'observa una gran discrepància dins tot el domini. Així, mentre que algunes comarques la fan sempre [β] o [v], altres la mantenen com a *u*, i altres encara en certs mots la conserven *u* i en altres mots la fan [β] o [v]. La fan sempre [v] a Mallorca les localitats de Manacor, Felanitx, Alcúdia i Sóller; a Menorca, es Mercadal, Sant Climent, es Migjorn Gran, Sant Lluís, Alaior, Maó, Fornells. A Reus i Valls diuen [mevə], [divən],¹³⁷ [vevən]. A Canet de Mar, Caldes de Malavella, Arbúcies, Sant Hilari Sacalm, Girona, Olot, Campmany, Figueres i la Cerdanya francesa i espanyola —regions que no distingeixen la *b* de la *v*— fan [méβə], [téβə]. Tret de les localitats esmentades de Menorca i Mallorca i les dels Camp de Tarragona,¹³⁸ la resta de localitats mantenen la *-u-* en les formes verbals (*riuen, diuen, creuen*), on la *-d-* i *-c-* llatines van esdevenir

¹³⁶ Segons *LaFV*, aquesta solució només té lloc a Alòs d'Àneu, Isavarre, Esterri d'Àneu, Boí, Vilaller, la Torre de Cabdella, Bonansa, el Pont de Suert i la Pobla de Segur.

¹³⁷ A *LaFV* la realització *diuen* és limitada a algunes localitats del balear.

¹³⁸ Vegeu nota 137.

-#- en català. Això ocorre a Elx, Alacant, Novelda, Monòver, Biar, la Vila Joiosa, Alcoi, València, Castelló de la Plana, Benassal, Alcalà de Xivert, Vinaròs, Tortosa, Sant Feliu de Guíxols, Campmany, Maçanet de Cabrenys, Figueres, Ripoll, Camprodon, Rocabruna, Ribes de Freser, el Vallespir, el Rosselló, el Conflent, la Seu d'Urgell, Andorra, Sort, Llavorsí, Esterri d'Àneu, Isavarre, Alòs d'Àneu, Vilaller, Boí, la Torre de Cabdella, la Pobla de Segur, Tremp, Manresa, Berga, Bagà i la Pobla de Lillet. També la conserven l'illa d'Eivissa, i a Mallorca, Palma i Binissalem. Pel que fa a Menorca, la conserven Maó, Ciutadella, Ferreries, es Castell i es Migjorn Gran.

1.4.1.2. Consonantisme

El present apartat desenvolupa solament aquells aspectes de la fonètica consonàntica que tenen una incidència directa en les realitzacions verbals.

1.4.1.2.1. La consonant fricativa prepalatal sonora

Segons Alcover, en posició inicial, i de manera general, la [ʒ] es fa [d̪ʒ] a totes les regions del domini lingüístic: les Balears, Catalunya i el País Valencià.

La [ʒ] no inicial es manté a les Balears i a la Catalunya oriental, mentre que es realitza [d̪ʒ] al País Valencià (fora de l'àrea apitxada) i a gran part de la Catalunya occidental. Això ocorre a Elx, Alacant, Novelda, Monòver, Biar, la Vila Joiosa, Benissa, Dénia, Cocentaina, Xàtiva, Sueca i Castelló de la Plana. La [ʒ] medial darrere consonant es realitza [d̪ʒ] a tot el País Valencià, fora de l'àrea de l'apitxat, i a bona part de la Catalunya occidental. A les Balears i a la Catalunya oriental es manté [ʒ].

La [ʒ] intervocàlica pot comportar-se de diverses maneres:

- a) es realitza [d̪ʒ] normalment a les Balears i al País Valencià, tret de l'àrea de l'apitxat. Aquest so es troba a Elx, Alacant, Novelda, Monòver, Biar, Alcoi, la Vila Joiosa, Benissa, Sueca, Cocentaina, Ontinyent, Castelló de la Plana, la Bisbal i Palafrugell. A les Balears, però, es pot mantenir la [ʒ] intervocàlica en la majoria de mots;
- b) la [ʒ] es manté inalterada, mentre no sigui posttònica, en els substantius (med̪ʒe), però afegeixen una [j] davant [ajʒudá] a Castelló de la Plana, Benassal, Alcalà de Xivert, Vinaròs, la

Conca de Barberà, Santa Coloma de Queralt, la Segarra, Ponts, Artesa de Segre, Cervera, Ponts i Balaguer;

c) la [ʒ] es manté inalterada, mentre no sigui posttònica, en els substantius, sense afegir-hi [j] al davant, a Tarragona, Alt i Baix Penedès, Tremp, la Seu d'Urgell, Andorra la Vella, la Cerdanya, el Rosselló, Girona, Olot, Palamós, Sant Feliu de Guíxols, Canet de Mar i Terrassa;

d) fan [tʃ] la [dʒ] posttònica en els substantius al Penedès, Santa Coloma de Queralt, Igualada, Barcelona, Canet de Mar, Granollers, Caldes de Malavella, Blanes, Sant Feliu de Guíxols, Olot, Sallagosa, Puigcerdà, Portè, Martinet, Bagà i Cervera;

e) la [ʒ] intervocàlica es fa [j], si no és posttònica, en els substantius, a la Ribagorça, el Pallars, la Conca de Tremp, la Pobla de Segur, Alòs d'Àneu, Isavarre, Llavorsí, Esterri d'Àneu i Sort. Alcover també trobà aquest fenomen a Bagà, Berga, Manresa i també a Felanitx;

f) a altres pobles de Mallorca, fan [tʃ] la [ʒ] i la [dʒ], i la [tʃ] esdevé [dʒ].

Totes les localitats que parlen apitxat pronuncien [tʃ] els sons [ʒ] i [dʒ], tant si són inicials com medials darrere de consonant o entre vocals.¹³⁹

La [ʒ] i la [dʒ] finals es tornen [tʃ] a tot el territori. S'observen, però, algunes excepcions. Aquelles comarques que fan [j] la [ʒ] intervocàlica, quan passa a final, la mantenen [j] (pujá < púj). També pronuncien [j] la [ʒ] que passa a ser final al Rosselló, la Cerdanya, Andorra, la Vall d'Àger, el Pla d'Urgell, les comarques segrianes, Santa Coloma de Queralt i la Conca de Barberà. Alcover trobà diferents casos de [béj] o [béj] en lloc de *veig* a Sallagosa, Angostrina, Martinet, Cervera, Artesa de Segre i Valls. També detectà [báj] (*vaig*) a Canet de Rosselló, Argelers, Arles, Ceret, Noedes, Mosset, Prada, Fontpedrosa, Montlluís, Puigcerdà, Angostrina, Portè, Martinet, la Seu d'Urgell, Andorra la Vella, el Pallars, la Ribagorça, Boí, la Torre de Cabdella, la Pobla de Segur, la Conca de Tremp, Manresa, Berga, Sant Llorenç de Morunys, Bagà, la Pobla de Lillet, Ribes de Freser, Ripoll, Sant Bartomeu del Grau, Balaguer, Lleida, Tàrrrega, Cervera, Ponts, Solsona, Vall d'Àger, Camp de Tarragona, Santa Coloma de Queralt, la Conca de Barberà, el Penedès i Falset.

¹³⁹ Segons Alcover les localitats següents formen part del valencià apitxat. Alguns indrets, que apareixen en el text en negreta, no foren enquestades directament, sinó que Alcover obtingué informació lingüística a través de col·laboradors: el Grau de València, **Cabanyal**, **Canyamelar**, **Capdefrance**, Albuxec, Massamagrell, Foios, Puçol, Sagunt (Morvedre), Museros, Montcada de l'Horta, Alfara del Patriarca, Vinalesa, Bonrepòs i Mirambell, Burjassot, Godella, Paterna, Rocafort de Campolivar, **Benimaclet**, Alboraià, Tavernes Blanques, Albalat dels Sorells, **Benimamet**, **Campanar**, Mislata, Nivivella, Quart de Poblet, **Massarotjos**, Manises, Alaquàs, Aldaia,

A Mallorca, la $-\overline{[tʃ]}$ final es torna $[j]$ si el mot següent comença amb consonant i es pronuncia sense pausa (*váj vówrə*). Tanmateix, si la paraula següent comença amb vocal, la $[ʒ]$ final interior es manté (*jo penʒ-əkɛst*) i la $\overline{[tʃ]}$ es torna $[\overline{dʒ}]$ (*midʒ-ómo*).

Sembla, però, que aquest panorama presenta, en general, força imprecisions, motivades pel caràcter incipient de la recerca desenvolupada per Alcover. Segons les seves enquestes, la $\overline{[tʃ]}$ no existeix a les Balears ni a la Catalunya oriental sinó al País Valencià i a tota la Catalunya occidental. El mateix succeeix amb la $\overline{[tʃ]}$ medial darrere de consonant: és desconeguda a la Catalunya oriental i a les Balears, i en canvi es troba a tot el País Valencià i part de la Catalunya occidental.

Finalment, a la Pobla de Segur i a Sort realitzen *-aj*, *-ej*, *-ij*, *-oj*, *-uj* totes les desinències $-\overline{[atʃ]}$, $-\overline{[etʃ]}$, $-\overline{[itʃ]}$, $-\overline{[otʃ]}$ i $-\overline{[utʃ]}$, tret que no estiguin seguides d'un mot que comenci amb consonant.

1.4.1.2.2. La consonant africada prepalatal sonora

Saroihandy constatà que a Castelló de la Plana feien els plurals dels mots acabats en $\overline{[tʃ]}$ en *-its* i en *-is* (*boig - boits - bois*). Segons Alcover, la segona és la solució habitual per a les desinències $\overline{[tʃ]}$ a Mallorca, però també es poden formar els plurals en $[\overline{dʒ}os]$ i $\overline{[tʃ}os]$. El mateix sistema segueixen sovint a Mallorca els noms acabats en $[ʃ]$, que fan el plural en *-is* ($[kəláj]$ - $[kəlájs]$). El plural en *-its* dels mots acabats en $\overline{[tʃ]}$ es troba a Granollers, Caldes de Malavella, Arbúcies i Sant Hilari Sacalm.

A Mallorca, la $[ʃ]$ final es torna $[j]$ si segueix immediatament, sense pausa, una paraula que comença amb consonant: *kəlaj gran*. Aquest fenomen, però, no es troba ni a Menorca ni a Eivissa.

Alcover detectà a Isavarre, Llavorsí, Alòs d'Àneu, Esterri d'Àneu i la Pobla de Segur la solució $[ʃ]$ en el plural dels mots acabats en $[ʎ]$ i $[ɲ]$. El mateix ocorre a Alacant, que pot arribar a fer el plural en $\overline{[tʃ]}$. Aquesta solució apareix en les Balears en els mots acabats en $[ɲ]$, a Maó, es

Castell, Alaior, Fornells, es Mercadal, Sant Climent, es Migjorn Gran, Ferreries, a la Vila d'Eivissa, Jesús, Sant Jordi de ses Salines i Sant Mateu d'Aubarca.

En el Rosselló i el Conflent la [ʃ] final de noms i formes verbals es torna [j] (péj -peix-).

1.4.1.2.3. La consonant alveolar lateral sonora

Des d'un punt de vista dialectal, els principals fenòmens que afecten aquesta consonant se situen a l'Alguer en relació amb el canvi de la / intervocàlica en *r*. En algunes localitats occidentals, els aplecs *bl*, *pl* i *kl* esdevenen [bʎ], [pʎ] i [kʎ].¹⁴⁰

1.4.1.2.4. Les consonants ròtiques

A l'Alguer, la *r* intervocàlica i també davant consonant passa a *l* (*muliva* - per *moria*; *malcat*).

La *r* final no es pronuncia a les Balears, a la Catalunya espanyola ni a la francesa ni a l'Alguer, però sí a la major part del País Valencià. Alcover la va trobar a Elx, Alacant, la Vila Joiosa, Biar, Benissa, Gandia, Ontinyent, València, Sagunt (Morvedre), Castelló de la Plana. Tanmateix, pronuncien la *r* final Novelda, Monòver, Vinaròs, Alcalà de Xivert, Benassal i Tortosa.

Alcover, a partir dels resultats extrets de les excursions de 1902 i 1906, observà que la *r* final de l'infinitiu que va seguit d'un enclític no es pronuncia a Novelda, Monòver, Benigànim, Dénia, la Vila Joiosa, Benassal i tot el Maestrat, Calaceit, Gandesa, Vinaròs, Tarragona i pobles del Camp de Tarragona, la Segarra, la Conca de Barberà, Santa Coloma de Queralt, Igualada, Vilafranca del Penedès, Canet de Mar, Granollers, Caldes de Malavella, Arbúcies, Sant Hilari Sacalm, Terrassa, Vic, Ribes de Freser, Campmany, Figueres, Girona, Olot, la Cerdanya francesa i espanyola, Manresa i el Pla de Bages, el Berguedà, el Pla d'Urgell, Lleida, Tremp i la seva Conca, la Pobla de Segur, Sort, la Seu d'Urgell i Ponts. En canvi, la *-r* final seguida d'un enclític es conserva. Tanmateix, si el clític comença amb *l*, *m* o *n*, la *r* s'assimila a aquestes consonants. Això ocorre a totes les Balears, a Sant Feliu de Guíxols, Palamós, la Bisbal d'Empordà. A Mallorca, si l'enclític es *se*, la *r* precedent s'assimila a la *s*, però aquesta *s* es realitza *t* (atès que tota *s* final que precedeix una *s* inicial es pronuncia *t*).

¹⁴⁰ Vegeu en l'epígraf següent § 1.4.2, dedicat a aspectes fonètics i morfològics de caràcter específic, l'explicitació de les localitats que experimenten aquest fenomen.

Certes comarques de València afegeixen *-r* final a verbs que no la presenten etimològicament (*traurer* < *trahere*).

En alguns pobles de Mallorca, la *-r* final es torna *s* en la primera i tercera persones del singular del present d'indicatiu i del subjuntiu: Son Servera (jo *mis* (*mir*)) i Sóller (*kə s'ətús* (*atur*)).

A Benissa i Benigànim es perd la *r* medial en la primera, segona i tercera persones del plural de l'auxiliar *vaig* (*vàem*, *vàeu*, *vàen*). Aquesta pèrdua també es pot estendre a la segona persona del singular.

1.4.1.2.5. La consonant bilabial nasal

La *-m* final de la primera persona del plural de l'imperfet, del condicional i de l'imperfet de subjuntiu i la primera persona del plural del verb *ésser* té tendència a tornar-se *n* ([*kəntáβən*], [*kəntəríən*], [*kəntásən*], [*sún*]) al Rosselló, el Vallespir i Conflent. Aquest fenomen també ocorre en algunes localitats de Menorca, però no de manera sistemàtica.

1.4.1.2.6. La consonant oclusiva dental sonora

La *-t* final, darrere *n* o *l*, es perd en la major part del domini lingüístic català. Conserven, però, la *t* final a Mallorca, Menorca, Benissa, Gandia i els pobles de la seva Horta, València, Sagunt (Morvedre), Castelló de la Plana (segons Alcover, només la gent instruïda). A Mallorca es perd la *t* final darrere de *n* o *l* si va seguida de qualsevol paraula que comenci amb consonant. També a Mallorca es perd la *t* final dels gerundis quan va seguida dels pronoms *lo*, *la*, *li* i *en*. A moltes comarques de Catalunya no pronuncien la *-t* final fins i tot quan va seguida de les formes pronominals *hi* i *ho* (Berga, Lleida, el Pla d'Urgell, Artesa de Segre, Sort, Martinet, Andorra la Vella i Llavorsí).

D'altra banda, en relació amb l'epèntesi dental, a la Seu d'Urgell, Andorra, Sort, Llavorsí, Esterri d'Àneu, Isavarre, Tremp, la Pobla de Segur, Ribes de Freser, Ripoll, Camprodon, Rocabrana i Figueres, Alcover constata formes com *póndre* < *ponere*, però a Llavorsí, Esterri d'Àneu i Isavarre pronuncien *valre* < *valere*. Tanmateix, a Argelers, Canet de Rosselló, Arles, Ceret, Prats de Molló, Noedes, Mosset, Prada, Fontpedrosa, Montlluís, Sallagosa, Formiguera, Puigcerdà, Angostrina, Portè, Martinet, Bagà, Berga, la Pobla de Lillet, Olot, Crespià, Llavorsí,

Alòs d'Àneu, Isavarre, Vilaller, Boí, la Torre de Cabdella i la Pobla de Segur no col·loquen una *-d-* entre el grup consonàntic *nr* (*entenre, penre*).

1.4.1.2.7. La distinció / confusió entre *b* i *v*

Hi ha una part del domini lingüístic català que fa la distinció entre *b* i *v*: a l'Alguer, a les Balears, al Vendrell o Baix Penedès, Reus i Valls (en general, als pobles del Camp de Tarragona),¹⁴¹ al Priorat, als pobles de la Ribera d'Ebre, al País Valencià (tret del Maestrat i de la ciutat de València amb tots els pobles de l'Horta, que parlen apitxat. Anant de nord a sud, passada l'àrea de l'apitxat mantenen la distinció a Alcoi, Cocentaina, Novelda i Alacant.

Si la *v* labiodental passa d'intervocàlica a final esdevé *u*. A l'Alguer sembla que es torna *f* (*escrif* en lloc d'*escriu*). A les Balears la primera persona singular del present d'indicatiu dels verbs el radical dels quals acabat en *-v* (*cavar, llevar, provar*) converteix la *v* en *f* (*caf, llef, prof*) si bé a Manacor, Son Servera, Artà i Felanitx la fan *u*.

La distinció entre *b* i *v* està explicitada clarament en les referències a les següents localitats del BDLC. Així, no existeix una distinció clara a *Vilafranca del Penedès*. En aquest cas, Alcover declara que potser distingeixen ("a lo millor")¹⁴² la *v* de la *b*, a causa de la proximitat del Vendrell. Existeix diferenciació a Castelló de la Plana, Gandia, Pego (Alcover comenta: "la distingeixen, com els altres pobles d'aqueixa regió" (BDLC, X, 179)), la Vila Joiosa i Monòver. Hi ha vacil·lació a Tortosa,¹⁴³ Benassal.¹⁴⁴ Finalment, hi ha confusió a Benavarri i València.

1.4.1.2.8. Altres fenòmens fonètics

Algunes formes verbals poden experimentar un fenomen d'epítesi. Així, hi ha epítesi de *-k* a la primera persona del singular del present d'indicatiu dels verbs de la primera conjugació a l'Empordà (*párluk*) i Olot i la seva comarca (*párlík, párluk*), a certs indrets del Priorat (*párlók*); a Torreblanca, prop de Castelló de la Plana (*párlék*). A l'Empordà també pot afegir-se el so *-t* (*párlut*).

¹⁴¹ Alcover precisa "a Montblanc, a on comença la Conca, ja confonen la *v* amb la *b*. A Tarragona sembla que la confonen sovint" (1908c: 297).

¹⁴² Utilitzant els seus mots; vegeu BDLC, X, 228.

¹⁴³ El QC3 recull: "A voltes confonen la *-v-* amb la *-b-*, a voltes la distingeixen; la mateixa persona un cop la confon, un cop la distingeix."

¹⁴⁴ El QC3 constata que "hi ha vacil·lació en la pronunciació de la *-v-*, la qual de vegades es confon amb la *-b-*. La mateixa persona un cop pronuncia *-b-*, un cop pronuncia *-v-*. Encara que predomina la distinció dels dos sons."

1.4.2. Aspectes específics. Caracterització dialectal

La informació anterior feia referència a aspectes fonètics generals que podien afectar simultàniament més d'una localitat o més d'una àrea dialectal alhora. Un altre enfocament possible es basa a considerar aïlladament cadascuna de les localitats incloses en *LaFV* i associar-les amb altres informacions de tipus fonètic i morfològic que apareixen en els diversos dietaris i en els dotze quaderns de camp. Aquests aspectes complementen les transcripcions fonètiques de *LaFV* i forneixen una visió més àmplia dels diversos processos fonològics que poden afectar una forma verbal. És significatiu, com es podrà constatar al llarg de l'exposició, que, en algunes ocasions, les informacions complementàries provinents dels quaderns de camp o del BDLC no coincideixen amb els resultats de *LaFV*.

En general, el present apartat només farà constar els aspectes divergents, atès que les coincidències són els comportaments esperats. S'observarà, d'altra banda, que la informació relativa a cada localitat no és sistemàtica, perquè depèn del període cronològic en què fou efectuada l'enquesta. En efecte, tot i que existeixen diverses relacions d'eixides molt extenses —“Dietari de l'escursió filològica feta amb el Dr. Schädel dins els domini català, de 31 de juliol a 13 de setembre de 1906” (BDLC, III, 257-367), “Dietari de l'eixida p'el Reyne de València i Catalunya occidental (1918)” (BDLC, X, 165-252), “Dietari de l'Eixida filològica a diferents territoris de la nostra Llengua durant l'estiu d'enguany (1920)” (BDLC, XI, 185-336)—, juntament amb un conjunt d'altres ressenyes de dimensions variables que donen compte de les diferents eixides efectuades, solament quatre dietaris —“Eixida filològica” (VII, 65-76), “Dietari de l'eixida p'el Reyne de València i Catalunya occidental (1918)” (X, 165-252), “Dues eixides filològiques que ens passà per malla donarne conte. Eixida a Menorca” (XI, 28-34) i “La darrera eixida de conjugació i altres erbes a diferents pobles de Mallorca” (XI, 34-59)— contenen informació estrictament lingüística. La resta de dietaris que descriuen els itineraris i que recullen les incidències de les diverses excursions tenen una caràcter més propi d'un llibre de viatges.

Cadascuna de les localitats que comptin amb informació fonètica i morfològica s'emmarcaran dins la corresponent àrea dialectal en què Alcover dividí el domini lingüístic català. S'hi inclou també entre parèntesis el número d'ordre actualitzat corresponent a cada localitat —annex 3.

1.4.2.1. Pirinenc oriental

Hi ha un nombre reduït d'observacions fonètiques i morfològiques relatives a les localitats incloses en l'àrea del pirinenc oriental a causa del contingut del dietari que recull l'eixida i de les característiques particulars dels dos quaderns de camp que contenen aquesta informació. En particular, el QCSch2, per raó de la seva brevetat, és poc productiu.¹⁴⁵ El QCSch1, i amb voluntat d'orientar la tasca dels transcriptors de les dades verbals,¹⁴⁶ ofereix informació sobre comportament sistemàtic de l'imperfet d'indicatiu i del condicional a *Prada* (6), de manera que en la primera i tercera persones del plural suprimeixen la [ə], i així fan *-ín, tenín, tenrín*. Curiosament, en desenvolupar la flexió del verb *tenir*, el mateix quadern proposa dues solucions: [tinrín] i [tindríən], amb l'única coincidència de l'acabament consonàntic en -n, però en el segon cas sense la supressió de la neutra i amb l'addició d'una epèntesi dental.

A *Puigcerdà* (14), el mateix QCSch1 constata que la segona persona de l'imperatiu plural, en sentit afirmatiu es pronuncia amb [ɛ] oberta ([ənɛw]), i en el sentit negatiu amb *e* tancada. Tanmateix, és impossible de contrastar aquesta solució, atès que la forma de l'imperatiu de tots els verbs que apareixen en *LaFV* correspon a la forma afirmativa.

Pel que fa al present d'indicatiu de *Camprodon* (21), el QC9, novament amb voluntat de sistematitzar la transcripció de les dades verbals, indica les formes alternatives *-i, -ik, -u, -uk* per a la primera persona del singular del present d'indicatiu. La darrera de les formes, però, no coincideix amb les representacions proposades en *LaFV*, que registra solament les tres primeres. La forma [kántut] té vitalitat en algunes localitats del català central, però en cap localitat del pirinenc oriental.

D'altra banda, la realització de la tercera persona del singular del present d'indicatiu del verb *ésser* en [é] a *Rocabruna* (19), juntament amb les realitzacions de la primera persona del plural, *som, só*, que, en el QC9, inclou l'observació "(per auxiliar)", són totalment coincidents amb les proposades en *LaFV*. Per contra, a *Ribes de Freser* (22) i a *Ripoll* (24), pel que fa a la tercera persona del singular, la solució és [é]. Aquesta forma concorda plenament amb la presentada a *LaFV*. El mateix quadern de camp inclou una informació relativa a la fonètica de l'imperfet de subjuntiu del verb *haver* de Ribes de Freser (22): "aquest so final ([e]) sona així quan acaba la

¹⁴⁵ Cf. l'epígraf § 1.2. *Les llibretes de camp* d'aquest mateix capítol.

¹⁴⁶ Alcover afegeix de tant en tant l'avertiment: "Teniu-ho en compte per tots els casos."

frase. Si sona dins l'interior de la frase sona fosc ([ɛ̃]).” Com s’ha indicat en la taula (8),¹⁴⁷ aquest so representa una vocal anterior no arrodonida del mateix timbre que la e, però molt relaxada.

Pel que fa a la morfologia verbal d’*Olot* (25), Alcover (BDLC, III, 363) destaca els següents aspectes: a) *soms* o *somus*, *sows* són les realitzacions de la primera i segona persones del plural del present d’indicatiu del verb *ésser*; b) les desinències de la primera persona singular del present d’indicatiu dels verbs de la primera conjugació són: *-i* (molt poc usada), *-ik*, *-u* (introduïda fa poc a causa de la influència de Barcelona) i *-uk*; c) les formes majoritàries dels imperfets d’indicatiu en [éjə] (*creia*, *seia*, *jeia*) contrasten amb les minoritàries en [əβiə] i [iβiə] ([krəβiə], [səβiə], [ʒəβiə], [triβiə], [kəβiə], [kurəβiə]); Alcover detecta en aquestes formes un so especial, entre b i v, que transcriu amb el símbol [β]. Aquest so i aquestes formes verbals es troben també a Ribes de Freser, Camprodon, Crespià, Olot i a Cadaqués, dins la regió muntanyosa. La desinència *-i* del present d’indicatiu no és exclusiva, doncs, del Rosselló, Vallespir, Conflent i Cerdanya, sinó també de la Vall de Ribes, del Ripollès i de tota l’alta muntanya (Camprodon, Olot, Maçanet de Cabrenys, Agullana, Campmany, Cantallops, Cadaqués). El fet de compartir aquest tret, habilita Alcover de fer abaixar la frontera de l’àrea corresponent al pirinenc oriental.

1.4.2.2. Català oriental

Les informacions que es posseeixen sobre les localitats del català oriental són una mica més nombroses. Hi ha localitats, però, de les quals no es posseeix cap comentari: la Pobla de Lillet, Figueres, Crespià, Camallera, Mieres, Torelló, Amer, Solsona, Sant Bartomeu del Grau, Vic, Sant Hilari Sacalm, Arbúcies, Centelles, Tossa, Manresa, Blanes, Pineda de Mar, Caldes de Malavella, Granollers, Canet de Mar, Santa Coloma de Queralt, Barcelona, Valls i Reus, les quals no compten amb observacions fonètiques i morfològiques addicionals.

El BDLC (III, 350) indica que *Bagà* (28) pertany completament al català oriental:

Les *ee* i *aa* àtones inicials i medials ja són apagades i fònicament un sol so: [ə]. D’altra banda, la *o* àtona ja sona com *u*.

El QC1 aporta una informació sobre la fonètica de *Camallera* (32):

¹⁴⁷ Vegeu la descripció de les vocals que s’inclou a l’epígraf § 1.3.3.1.

Aquí succeeix lo mateix que a *Girona*¹⁴⁸ (32) respecte de la [ə] de noms i verbs a final de frase fonètica, [u] de la primera persona de l'indicatiu i subjuntiu en [i] i optatiu en *-esis*, *-isis*, entre joves i granats.

En relació amb *l'Escala* (32), el mateix quadern inclou les observacions següents:

És més accentuada la tancadura de la [ə] entre joves i granats, casi tots la fan [e] a final de frase fonètica.¹⁴⁹

La desinència [u] de la primera persona de l'indicatiu és importada de Barcelona.¹⁵⁰

I, encara,

Domina exclusivament lo subjuntiu en [i] i l'optatiu és *-esis* i *-isis*.

El BDLC (XII, 148) també destaca la fonètica de *Sant Llorenç de Morunys* (33),

que és de lo més interessant per lo aïllat que està tal poble i perquè es troba a la partió del dialecte central i de l'occidental (...) És dins la província de Lleida, tres hores lluny de la província de Barcelona, però pertany de ple en el dialecte d'aquesta, doncs fa [u] la *o* àtona, i [ə] la *a* i la *e* àtones, si be fa *a* qualque *a* àtona inicial i *e* qualque *-e* (final).

Pel que fa a *Berga* (34), el QC9 indica:

Tots els temps acabats en *-aba* i *-ia* fan la 1a i 3a persona singular en [abə] i [iə].

Aquesta solució és recollida a *LaFV*.

A *Girona* (38), el QC1 incideix en les diferències existents entre joves i vells pel que fa a diversos aspectes fonètics i morfològics:¹⁵¹

Se nota, com pertot, la diferència entre la pronúncia dels joves (nois) i dels granats o vells. Els joves tanquen més la [ə], sembla francament una [e] a final de frase fonètica. Els granats la fan casi sempre casi [ə] amb punta de [e]. La desinència *-u* de l'indicatiu se veu que és importada de Barcelona. La forma indígena és [uk] i qualque poc [ut]. Lo subjuntiu en [i] i l'optatiu en *-esis*, *-isis* ho han invaït tot, tant els nois com els granats esveïnt les formes en [ə] i [ésəs], [ísəs].

Pel que fa a la *Bisbal de l'Empordà* (40), el QC1 reitera:

Succeeix aquí lo mateix que a les poblacions anteriors respecte de la [ə] final de frase fonètica, [u] de la primera persona de l'indicatiu i subjuntiu en *-i* i l'imperfet de subjuntiu en *-esis* i *-isis*. La desinència *-ut* és més usada que a les poblacions anteriors.¹⁵²

¹⁴⁸ "Els joves tanquen més la [ə], sembla francament una [e] a final de frase fonètica. Els granats la fan casi sempre casi [ə] amb punta de [e]", fet que denota una diferència fonètica de caràcter generacional.

Vegeu també les altres observacions relatives a Girona.

¹⁴⁹ De fet, la transcripció proposada a *LaFV* corresponent a aquesta localitat és una [e].

¹⁵⁰ Aquesta desinència, però, no consta en les transcripcions de *LaFV*.

¹⁵¹ Els aspectes diferenciadors quant a les realitzacions dels joves i dels adults seran ampliat en l'apartat dedicat a la situació sociolingüística (vegeu l'epígraf § 3.2.2).

¹⁵² Cal tenir en compte que les localitats incloses en el QC1 són Girona, Amer, Mieres, Camallera, l'Escala, la Bisbal d'Empordà, Sant Feliu de Guíxols, Tossa de Mar, Lloret de Mar, Blanes, Pineda i Canet de Mar; i les anteriors a la Bisbal d'Empordà a què fa referència són Girona, Amer, l'Escala i Camallera.

Quant a *Sant Feliu de Guíxols* (44), el QC1 destaca:

La primera persona singular de l'indicatiu la fan en *-uké*, *-ut* i *-u*, aqueixa per influència de Barcelona. Domina també el subjuntiu en *-i* i l'optatiu en *-esis*, *-isis*, essent-se perdut l'[esəs] i [isəs]. L'imperfet del verb *semblar* es realitza [semblíə], [íəs], [iə], etc. en lloc de *semblava*.

A més, en relació amb la pronúncia de l'imperfet de indicatiu *anava* afirma:

la [ə] és fluctuant, casi casi [e] i a vegades [e] franca.¹⁵³

A *Lloret de Mar* (48) el QC1 inclou com a propi dels vells el subjuntiu en *-u*, *-us*, *-u*, *-un* (que jo [kúzu], [kúzus], [kúzu], [kúzun]). Addicionalment, fan [e] la [ə] de final de frase fonètica. Aquesta observació, però, sembla ser de caràcter general i no afecta només una franja d'edat determinada. Tanmateix, la [e] no queda recollida en les transcripcions de *LaFV*.

El BDLC (X, 230) afegeix algunes observacions sobre la fonètica i la morfologia d'*Igualada*¹⁵⁴ (54): la *-a* àtona sona com a [o] unes vegades i altres com a [ə],¹⁵⁵ un so entre [o] i [ə], una mica difícil de distingir perquè varia en boca d'una mateixa persona.¹⁵⁶ Tanmateix, *LaFV* la transcriu sempre com una [o]. Tenen l'infinitiu [éwrə] en sentit d'*agafar*, *atrapar*, i l'imperatiu [éwmə]. El futur i el condicional són *buré*, *buràs...* [uríə], [uríə]; el present de l'auxiliar 'haver' és: jo [i] vist, tu [əs] vist, ell [ə] vist, nos [əm] vist, vos [əw] vist, ells [ən]. A *LaFV* aquest so és transcrit com una [ə].

El mateix volum del BDLC inclou diversos comentaris relatius a la fonètica i a la morfologia de *Terrassa* (55). Quant a la fonètica: *a*) la [é] i [ó] (obertes i tòniques) són molt poc obertes generalment i quasi es confonen amb [é] i [ó], respectivament; i hi ha persones que les obren més que les altres i fins i tot una mateixa persona una vegada les obre més i una altra no tant;

¹⁵³ Aquesta vacil·lació, però, no es manifesta en *LaFV*, on aquest temps es transcriu sistemàticament amb una [ə].

¹⁵⁴ Vegeu "Dietari de l'Eixida pel Regne de València i Catalunya occidental (1918)" (BDLC, X, 230). En general, totes les poblacions incloses en aquest dietari contenen observacions sobre la fonètica i morfologia.

¹⁵⁵ Aquest signe no apareix en la relació de símbols fonètics emprats en la transcripció de les dades verbals de *LaFV*.

¹⁵⁶ Aquesta informació és refermada en les observacions que apareixen en el QC4. "És mala de fixar la *-a* de les desinències verbals i nominals: un cop sembla [o], un altre cop sembla [ə]. Els nois i persones que no surten gaire d'*Igualada* són els qui fan més [o]. L'imperfet en *-ava* es pot fixar així:"

-áβe	-áβəs	-áβe
-áβo	-áβes	-áβo
-áβəm	-áβəw	-áβən
	-áβun	
	-áβu	-áβən

b) la -a (àtona, final) sona [e] (el so de [e] tancada desmaiada): [káze], [kújte], [bláŋke]. Tanmateix, les vocal àtones de *LaFV* estan transcrits amb una [ə] final; c) el grup consonàntic final -nk sona [ŋ] i a voltes -nk: [báŋ] i [báŋk]; el grup -nys sona [ɲ]: dos [áɲ]. Quant a la morfologia, la conjugació de Terrassa no es diferencia gaire de la de Barcelona. S'hi aprecien, però, diverses característiques: a) els infinitius [puyé], [bulyé], [bəlyé], [səpiyé]; b) la segona persona plural de l'imperfet dels verbs de la primera conjugació en [áβu] en lloc d'[áβəw]: [ənáβu], [əstáβu]; c) l'ús dels futurs [kəwrá], [məwrá], [pləwrá] per *courà*, *mourà*, *plourà*, que són valorats per Alcover com a resultat d'una mena de dissimilació de la [o] àtona per influència de la [w] veïna; d) la realització de l'imperfet de subjuntiu [siyé] en lloc de *fós*; e) la pronúncia de la primera persona singular del present de *voler* [búj], no [búλ].

Una de les informacions més extenses sobre la conjugació fa referència a *Vilafranca del Penedès* (58): a) molts gerundis afegeixen un element velar; b) la primera i la segona persones del plural del present d'indicatiu no adquireixen elements velars sinó que normalment és al contrari: les formes de subjuntiu coincideixen amb les de l'indicatiu, tot i que de vegades conserven les antigues pròpies en *-guem*, *-guen*; c) s'aprecia entre els nois una tendència ben marcada a fer en [ie] o [iε] i [áβe] o [áβε] les desinències *-ia -ába* ([buλie], [buλiíe], [anáβe]);¹⁵⁷ la transcripció, però, que consta a *LaFV* és sempre en [ə]; d) hi ha tendència a eliminar la *-e-* de la desinència de segona persona plural de l'imperfet i del condicional ([ənáβu], [kantáβu], [bətíu], [kéju], [kluíu]); e) sovint fan fricativa la *-d-* de les desinències *-ada*, *-eda*, *-ida*, *-oda*, *-uda*; f) usen la forma *haig*, a la primera persona del singular del present del verb *haver* per al temps d'obligació (*haig de fer això*); g) també diuen *hu* en lloc de *hau*, a la segona persona plural del present (*vos hu vist això*).

El QC10 aporta la següent informació relativa a *Vilanova d'Escornalbou* (61) en relació amb la presència d'un suport velar en la primera persona del singular del present d'indicatiu:

La desinència *-uè* del present se diu, especialment dins la frase i a final de frase no es sent tant.

Finalment, el BDLC inclou també unes observacions sobre la conjugació de *Tarragona* (62), que "lingüísticament pertany a la Catalunya central i oriental i la conjugació gairebé no es

¹⁵⁷ Aquesta informació complementa la que apareix en el QC4:

Lo noi Perés i Soteres la *-a* fa [e] en les desinències verbals en *-ia* i *-aba*, i en les desinències nominals en *-da* fa [de].
En les desinències nominals, *-a* fa [e].

diferència de Barcelona:” a) la *o* àtona sona sempre [u]; la *a* i la *e* àtones ordinàriament sonen [ə], i es confonen completament; b) fan els subjuntius en [i] (*corrí*); c) els incoatius els fan en [éjʃu] (*akuðéjʃu*); d) l'imperfet de subjuntiu és en [és], [ésis], [ís], [ísis] ([kəntés], [kəntésis], [əkuðís], [əkuðísis]); e) conserven les formes primitives del subjuntiu de *cabre* i *sabre* (*saber*) sense la desinència *-i* ([kápiγə], [kápiγəs], [sápiγə], [sápiγəs]).

Quant a altres particularitats fonètiques presents a *LaFV*, però no explicitades ni en el BDLC ni en els quaderns de camp, cal destacar la realització [e] de *Santa Coloma de Queralt* en l'imperfet d'indicatiu i en el condicional, que representa un so anterior amb un segon grau d'obertura, que apareix tant en síl·laba oberta com en síl·laba travada.

1.4.2.3. Català occidental

En general, el BDLC ofereix una informació força extensa sobre la fonètica i la morfologia de la majoria de localitats de l'àrea occidental, tret d'Alòs d'Àneu, Llavorsí, Bonansa, Artesa de Segre, Pradell de Sió, Cervera i Bellpuig.

Isavarre (64) presenta (BDLC, III, 311) un conjunt de peculiaritats: a) la *e* àtona tancada esdevé *i* (*llibri*, *parí*); b) la *a* àtona final es pronuncia en les formes verbals i en molts mots quasi com a *o* tancada —o castellana— (*mirabo*, *mirario*, *miréso*, *tenibo*). Tanmateix, la transcripció utilitzada en aquests casos en *LaFV* no és una [o] sinó una [a]; és a dir, una vocal oberta una mica posterior; c) hi ha subjuntius del tipus: *pergo* = perdi; *rébgo* = rebi; *bulgo* = bulli; *əskubgo* = escupu; *pudgo* = pudi;¹⁵⁸ d) pronuncien *mullir* el verb *munyir*, i en altres bandes fan *mulcir*.

Quant a la conjugació d'*Esterrí d'Àneu* (65), el QC6 recull les següents observacions: a) generalment, fan la *-a* ben nasal, retirant-la a [ɔ] i sovint la fan [ɔ]. La mateixa persona un cop la fa a (nasal) i un cop la fa [ɔ]. La [ā] és gairebé [ɔ]. En *LaFV* aquest so es transcriu com una *a* arrodonida [a]; b) fan l'imperfet dels verbs de la II, III i IV conjugacions en [iβā], [iβes] per analogia.

¹⁵⁸ És destacable el comentari que Alcover fa en relació amb l'ús d'aquests subjuntius per part d'alguns informants:

les mos diuen la Marieta y el Llorens, contra'l parer de llur pare D. Modest, perqu'ell no'ls usa; pero acaba per confessar que'ls infants y la gent sense lletres els usen. És clar que la gent instruida no'ls usará gayre, en temerse'n, perque més o menys directament reb la norma del dialecte barceloní, que no'ls-e coneix." (BDLC, III, 311).

Pel que fa a la conjugació de *Boí* (66), el BDLC (III, 331) explica:

el llenguatge s'allunya prou de Vilaller, i és quasi com en el Pallars. Coincideix amb Vilaller en palatalitzar la /quan va seguida de *p* o *c*: *pillou*, *cllau*, etc.; però fan en *-ibe* (*tenibe*, *venibe*) els pretèrits imperfets en *-ia* i en els condicionals se mengem la *e* en totes les persones singular i plural, fora de la primera del singular, i així diuen: *mirerío*, *mírerís*, *mirerí*, *mírerim*, *míreríu*, *mírerín*, com a l'Urgell, Pallars i Conca de Tremp.¹⁵⁹

Les diverses observacions sobre *Andorra la Vella* (67) estan incloses al QCSch1:

La conjugació és casi la mateixa fins devora *Sort*; això és fins el Noguera Pallaresa, a on s'acab el subjuntiu en *-as*, *-o*, *-on*. Condicional: (igual que a la Seu d'Urgell). Tots els temps acabats en *-ia* els fan així. Que es tenga en compte per tots els verbs. Present de subjuntiu: tenen *-as*, *-o*, *-on* en la segona i 3a del singular i la 3a del plural del present de subjuntiu. Que es tenga en compte per a tots els casos. Aqueixa forma se perd. xxx¹⁶⁰ lloc en el barceloní. Però també existeix, entre la gent sense lletres, la forma *-es*, *-e*, *-en*.

Des del punt de vista de la variació interna, cal destacar l'homogeneïtat lingüística que sembla imperar entre les diferents valls. Així, el BDLC (BDLC, III, 291) recull:

Mos diuen el Dr. Palau (el canonge de la Seu) y els altres que les diferències de llenguatge entre'ls pobles andorrans son ben poca cosa y que tots parlen com a La Seu; més ben dit, com a n-els pobles de la seua rodalia. Mos ne convencem sentintlos rallar a ells metexos.

La fonètica i la morfologia de *Vilaller* (69) presenten particularitats força destacables (BDLC, III, 328). Quant a la fonètica: *a*) la *e* i la *a* àtones es pronuncien gairebé com les castelleses; *b*) el so de [d̥ʒ] inicial i medial es pronuncia [t̪] (*carruatxe*) [t̪áwre]; *c*) han fet palatal la / dels grups *pl* i *cl*: [pʎ]oure, com[pʎ]aure, [kʎ]au, [kʎ]oure. Quant a la morfologia verbal: *a*) de l'infinitiu de *sapere* han fet *sabre*, en lloc de les solucions [səβé] o [səpiyé], que dominen en la major part de regions catalanes. Així, la forma de Vilaller és quasi com la de Mallorca [səβrə]; *b*) la segona i tercera persones del singular de present d'indicatiu de *perdre*, *rebre*, *dormir*, etc. es realitza: [pérdez],¹⁶¹ [pérde], [rébez], [rébe], [dórmes], [dórme]; *c*) els pretèrits imperfets en *-ia*, que a tot el Pallars, l'Urgell i la Conca de Tremp els fan en *-iba*, a *Vilaller* els fan en *-eba*: [entenéba], [prenéba], [beyéba], [biskéβa]; *d*) hi ha subjuntius en: [bískega], [fúiga], [kúlega] i [kúλga], [λuíska] i [λuískega]; *e*) no s'utilitzen les desinències del condicional que són característiques de les regions de la Seu, Andorra i el Pallars en [iə], [ís], [í], [ím], [íu], [ín] ([mirəriə], [mirerís], [mirerí], [mirerím], [mireríw], [mirerín])”.

¹⁵⁹ Aquest aclariment permet la reconstrucció del condicional de Boí, ja que aquesta localitat fou oblidada en establir la seriació de l'àrea occidental en *LaFiV*. El recurs a l'addenda que hauria d'haver sortit en el darrer fascicle, per tal de completar la flexió d'aquesta localitat, ha esdevingut una promesa incompleta.

¹⁶⁰ Aquest mot és intel·ligible.

¹⁶¹ Tot i que s'adapten les transcripcions fonètiques a les convencions de l'AFI, es respecten en tots els casos les transcripcions proposades per Alcover, per bé que no donin compte de tots els fenòmens fonètics possibles.

Per la seva banda, el QC9 recull la següent observació en relació amb la fonètica de *la Torre de Cabdella* (70):

Aquesta [a] és tan fosca que sona com [o];¹⁶² el mateix succeeix en les desinències *-ia*, *-a* (subjuntiu) i *-es*,

i el BDLC (III, 335) remarca, a més, la semblança amb la parla de la Vall d'Àneu i l'absència de palatalització en els grups consonàntics pl- i cl-.

El QC6 aplega diferents observacions sobre *el Pont de Suert* (72) i Alcover justifica la utilització de diversos signes fonètics per representar les distintes realitzacions sonores:

La *-a* de la 1a persona singular de l'imperfet d'indicatiu, condicional, present de subjuntiu i imperfet de subjuntiu és pronunciadament nasal. Darrere les tòniques [é], [ê], [î], [ô], [õ], [ú] sona casi [ɔ] i la represent per [ã] i sovint francament [ɔ]. Així com l'he sentida, la consign. Darrere la tònica *-á* és sempre nasal i ben acostada a [ɔ] i la represent per [ã].

Pel que fa a la varietat de *Sort* (73), el QC6 indica:

La conjugació de *Sort* no se diferencia casi gens de *la Pobla de Segur*, *el Pont de Suert* i *Esterrí d'Àneu*. Se diferencia una mica perquè a *Sort* fan [ɛ] la *-a*, salves poques excepcions. La 2a i 3a persones del singular i la 1a, 2a i 3a del plural del condicional les fan en *-is*, *-i*, *-im*, *-iu*, *-in*.

El QCSch1 manifesta, en relació amb *la Seu d'Urgell* (74), que fan el present de subjuntiu com a *Andorra*,

predominant la forma *-es*, *-e*, *-en*, i ademés s'hi és introduïda la forma *-i*, *-is*, *-in*.

Pel que fa a l'imperfet d'indicatiu,

a la *Seu* també fan en [iβe]¹⁶³ aquest pretèrit imperfet, però ja està introduïda l'altre forma en *-ia*.

Posteriorment, Alcover reafirma la darrera tendència:

tots els verbs se conjuguen com a *Andorra*, notant-hi més viva la influència. Les formes verbals de l'imperfet d'indicatiu (*-ia*, *-ies*, etc.) i les de subjuntiu (*-i*, *-is*, *-i*, *-in*) s'hi usen molt.

En relació amb *la Pobla de Segur* (75), el QC6 indica:

fan els imperfets en [βɔ], [eβɔ];¹⁶⁴ (...) no fan lo subjuntiu en [os], [o]. Fan els incoatiús en [iso], [ises], [ís].

Lo subjuntiu [i] no hi és entrat molla.

El BDLC (X, 233-235) ofereix una informació completa sobre la conjugació i la fonètica

¹⁶² En *LaFl* ' la transcripció d'aquest so alterna entre [o] i [a].

¹⁶³ En *LaFl* ', en general, [iβɔ] en la primera persona i [iβe] en la tercera.

¹⁶⁴ Però, en *LaFl* ' la *o* es transcriu tancada.

d'*Organyà* (76): *a*) forma normalment el participi sense velaritzar ([dién], [kajén], [merefén], [balén]), però també de vegades apareix un segment velar ([siyén], [duyén], [bulyén]); *b*) fan els incoatius en [ífo] ([akuðífo], [tusífo]); *c*) conserven les desinències *-am*, *-au* en la primera i segona persones del plural del present (*anam*, *anaw*, *cantam*, *cantau*), però també admeten les modernes desinències analògiques en [ém], [éw]; *d*) l'imperfet de la primera conjugació és en [áβε], [áβes], [áβε], [áβom], [áβow], [áβen] ([kantáβε], [kantáβos], [kantáβε], [kantáβom], [kantáβow], [kantáβen]). El de les altres conjugacions és en [iβε], [iβes], [iβε], [iβom], [iβow], [iβen] ([moliβε], [moliβos], [moliβε], [moliβom], [moliβow], [moliβen]) i en [éβε], [éβes], [éβε], [éβom], [éβow], [éβen] ([féβε], [féβos], [féβε], [féβom], [féβow], [féβen]); ([dúβε], [dúβos], [dúβε], [dúβom], [dúβow], [dúβen]); *e*) fan el condicional en [riε], [rís], [rí], [rím], [ríw], [rín] (fugi[ríε], fugi[rís], fugi[rí], fugi[rím], fugi[ríw], fugi[rín]); *f*) fan el subjuntiu en [ε], [os], [o], [ám], [áw] (o en [ém], [éw]), [on] ([astíyε], [astíyos], [astíyo], [astiyám], [astiyáw] ([astiyém] i [astém], [astiyéw] i [astéw]), [astíyon]); *g*) fan l'imperfet de subjuntiu en [ése], [éses], [és], [ésom], [ésow], [ésen] ([konsentiyése], [konsentiyéses], [konsentiyé], [konsentiyésom], [konsentiyéow], [konsentiyésen]); *h*) les *a*, *e* àtones inicials o medials es pronuncien [a]. La *-a* final sona [ε], i la *e* sona tan tancada, tan prima, que resulta [i] ([kóri], [káβri], [molðri], per això diuen: *pari*, *mari*, *naltris*, *baltris*); *i*) la *o* àtona es manté sempre *o*. Complementàriament, el QC4 afegeix:

Organyà per la conjugació pertany de ple al català occidental, oferint particularitats de la regió de la Seu d'Urgell.

D'una banda, el BDLC (III, 343) assenyala que el dialecte de *Tremp* (77) se separa visiblement del de la Pobla de Segur, i s'acosta al de Sort i al del Pla d'Urgell. D'una altra, el QC6 indica que a *Tremp* la *-a* de la tercera persona de tots els temps i modes es pronuncia [ε]. En el subjuntiu sovint fan [e] la *-a* (tercera persona del singular). Fins i tot a la primera persona singular del subjuntiu la fan en [e].¹⁶⁵ En darrer terme, no utilitzen el subjuntiu en [i].

El BDLC (X, 245) fa algunes indicacions en relació amb la fonètica i amb la morfologia verbal de *Benavarri* (78): *a*) la fonètica de *Benavarri* és quasi del tot aragonesa: tenen poques *o* obertes i quasi cap *e* que no sigui tancada. Tota *a* —inicial, medial o final— es pronuncia com la *a* castellana. El plural dels noms acabats en *-a* no és en [es] sinó en [as]; *b*) mantenen clara la *-a*

¹⁶⁵ En *LaFl*, però, la *e* és oberta.

llatina de les desinències verbals àtones del present, imperfet, condicional, imperatiu i subjuntiu i no es fa mai *-e-*, com es fa quasi sempre en les altres comarques. Per això mateix diuen: *cantar, cantan, cantabas, cantàbam, cantàbau, cantaban, cantarias, cantaríam, cantarían*; que *caigas, caiga*, que [kájɣan]; *c)* tenen molt pocs incoatius i els fans en *-isco, -ixes, -ix, -ixen* a l'indicatiu i en el subjuntiu els fan en *-isca, -iscas, -isca, -iscan*; *d)* conserven la *-a* de les desinències llatines *-amus, -atis* (*cantam, cantau, anam, anau*); *e)* la primera persona singular de *fer*-es [fáj]¹⁶⁶ i la d'*anar* és [bájk] i [báj]; la darrera solució, però, no és consignada en *LaFV*; *f)* l'imperfet d'indicatiu ofereix la particularitat de no eliminar la *-b-*. Tots els imperfets són en *-aba* o en *-eba* o en *-iba* ([anáβa], [féβa], [bułíβa]); *g)* els participis de present, els presents i imperfets que inclouen l'aplec *e+g+e* desenvolupen el diftong [eɣwé] ([beɣwém], [beɣwéw], [beɣwéβa]). Ocorre el mateix amb els verbs *creure, caure, deure, ploure, coure...*; *h)* la primera i segona persones del plural del present de subjuntiu són sempre *-am, -au* (*conegam, conegau*) fora de la primera conjugació que són en [em], [ew], segons l'etimologia llatina (*cantem, canteu*); *i)* l'imperfet de subjuntiu és en [ése] o [és], [éses], [és] i [ise] o [ís], [íses], [ís]; *j)* presenten els següents imperatius: *apartautos* (*apartauvos*), *anáutone!* (*anauvosne*), *defengautos* (*defengauvos*); *k)* fan // la / líquida dels aplecs *bl, cl, pl: bllat, cllau, pllassa* i també *parllar, burlla*; *l)* parlen apitxat com a València (la [ʃ] inicial de mot i la *j* i *ge, gi* les fan sonar [tʃ]). No fan cap *s* sonora ([z]), sinó que les fan totes sordes.

Segons el BDLC (X, 235), la conjugació de *Sant Salvador de Toló* (79) és similar a la d'*Organyà*. Es diferencia, però, en el fet que on *Organyà* fa [ɛ] (so final àton), *Sant Salvador* fa [ə], i a l'imperfet fa [iβɛ]. Complementàriament, el QC4 precisa:

cal tindre en compte que la primera persona singular de l'imperfet en *-iba*, és sempre [iβɛ]; i la segona i 3a són en [iβes], [iβe] i en l'optatiu fan sempre: *-ésə, -éses, -és; -isə, -ises, -ís; -ésom, -ísom; -ésow, -ísow; -ésen, -isen*.

El BDLC (X, 232) indica que la conjugació de *Ponts* (80) és completament occidental. Presenta les següents característiques: *a)* no fan el present de subjuntiu en [i], [is], [is], [in]; *b)* la primera i segona persones del plural del present d'indicatiu gairebé mai no es velaritzen (és a dir, no prenen les del subjuntiu); *c)* conserven les formes de primera i segona persones del plural en *-am, -au* del present de la primera conjugació: *anam, [kantáw], [paseijáw]*;¹⁶⁷ *d)* l'imperfet de la primera conjugació de vegades perd la *-b-* i acaba en [ájɛ] (io [anájɛ], [anájes], [anáje],

¹⁶⁶ Tanmateix, en *LaFV* aquesta forma acaba en consonant velar.

¹⁶⁷ *LaFV* recull, però, una [é] en aquests casos.

[anájəm], [anájəw], [anájen]; me [paseijájɛ], te [paseijájes]);¹⁶⁸ e) l'imperfet de la II, III i IV conjugacions conserva ordinàriament les formes primitives en [ía], [éβa] de les quals, perdent la *-b-*, van resultar les formes *-ia*, *-ea* [éja], generals i exclusives dins la majoria del territori de la llengua: io [dormíβɛ], [dormíβes], [dormíβe], io [féβɛ], [féβes], [féβe]. Les formes modernes en *-ia*, *-éja* s'usen també a Ponts; f) fan el subjuntiu en [ɛ], [os], [o], [on] ([béyɛ], [béyos], [béyo], [béyon]); g) conserven la primera i segona persona del plural del present de subjuntiu en *-guem*, *-gueu* ([akuðiyém], [akuðiyéw]; fugigu[é]m, fugigu[é]w); h) l'imperfet de subjuntiu el fan en [ése], [éses], [és] i en [íse], [íses], [ís] (acudigu[ése], acudigu[éses], acudigu[és], acudigu[ésəm], acudigu[ésəw], acudigu[ésen]; m'ajupis[ɛ], que tu t'ajupisses, que ell s'ajupís); i) tota *-a* es pronuncia [ɛ] o [e] (alzin[ɛ], [káze], [móntje], grantj[e]), j) la *a-* i la *e-* inicials i medials àtones, es pronuncien gairebé com en castellà, però "un poc desmaiades i enfosquides: poquíssim en boca dels infants i dels que no han sortit gens de Ponts; moltíssim en boca dels que n'han sortit molt"; k) la *o* àtona es manté [o], no sona mai [u].

El BDLC (IV, 22) inclou encara diverses observacions en relació amb la fonètica i la flexió verbal de Ponts de la mà del col·laborador Francesc Montanyà, metge de Ponts; però hi ha poques coincidències amb els resultats apareguts en *LaFV*.

El BDLC (XII, 26-30) presenta una sèrie de consideracions en relació amb la fonètica i la morfologia de *Tamarit de Llitera* (82). Quant a la fonètica: a) la *à* tònica, especialment si és final i no duu cap consonant darrere, "és molt robusta, cepada, plena"; b) la [é] i la [ó] són molt poc obertes, sovint es confonen amb [é], [ó]; c) la *-a* àtona en posició final absoluta es pronuncia [o]:¹⁶⁹ [krábo] (cabra), [dóno] (dona). En els altres casos sona [a], quasi com en castellà; d) la *e* àtona en totes les situacions es pronuncia [e]. En ésser final, sovint és tan tancada que sona [i]: [sebis] (cebes), [tʃóβi] (jove); e) la *o* àtona es manté [o], no sona mai [u]; f) a Tamarit de Llitera, com a tota la Ribagorça, parlen *apitxat*, és a dir, fan [tʃ] tota [dʒ] i [s], tota [z]: [kásə], [fétʃe], [tʃóβe], [móntʃə]; g) la [dʒ] i la [tʃ] les fan -j: [fáj] (faig), [fúj] (fuij). També pronuncien [pujá] en lloc de [puzá]; h) la / entre p, g, g i vocal, es realitza [ʎ]; i) la solució [ʎs] es pronuncia -[ʎtʃ]: [kaβáʎtʃ]. També palatalitzen el plural [ɲs] i el fan [ɲtʃ]: tres [aɲtʃ]; j) ometen la *e* de l'aplec *-ct-* i deixen la *-t-* tota sola, i així pronuncien: *retó*, *dotó* en lloc de *rettó*, *dottó*.

¹⁶⁸ En *LaFV* no la perd: [kantáβɛ].

¹⁶⁹ No representa cap dels signes fonètics esmentats anteriorment. Sembla tractar-se d'una [o].

Quant a la morfologia verbal: *a*) conserven els infinitius: [áwre] (haver), [búldre], (bollir), [kúldre] (collir), [sábre], [bóldre] (volar), [báldre] (valer), [póldre] (poder); *b*) fan els participis de pretèrit en -gut, -út: *molgut*, *prometut*; *c*) quasi tots els verbs de la II, III i IV conjugacions, per formar la primera i segona persona del plural del present d'indicatiu, prenen aquestes persones del subjuntiu ([akuðiyém], [beyéw], [kajyéw], [ket̪iyém], [t̪ajyéw], [mereském], [riyéw], [biŋgém]); *d*) els verbs de la 1a conjugació i alguns dels més usats de les altres conjugacions, com *haver*, *ésser*, *fer*, conserven les formes primitives: *ham*, *hau*; [sóm], [sów]; *fem*, *feu*; *e*) fan [gw] la *w* posttònica de la tercera persona plural del present dels verbs que hi duen aquesta *w* ([díywen], [béywen], [káywen], [déywen], [móywen] en lloc de [díwen], [béwen], [káwen], [déwuen], [mówen]); *f*) fan en [íβa] o [íβo]¹⁷⁰ quasi tots els imperfets de la II, III i IV conjugacions ([koziβa], [koziβes], [koziβe], [koziβem], [koziβew], [koziβen]). Però en verbs molt usats empren la forma [ía]: [kaβía], [kaβies], [kaβie], [deβía], [deβies], [deβie], [saβio], [saβies], [saβie]. No fan quasi cap imperfet fort, i així pronuncien [kaíβa], [t̪aíβa], [reiβa], [kreíβa], [beíβa]. Però també pronuncien algunes formes fortes en [díβa], [dúβa], [fia], [féa]; *g*) fan l'imperfet de subjuntiu dels verbs de la primera conjugació i dels procedents dels infinitius acabats en *-escere* i algun altre que s'hi assimila en [eso], [esa], [eses], [es], [esem], [esew], [esen] ([anésa],¹⁷¹ [anéses], [anés], [anésem], [anésew], [anésen]; [naskésa], [naskéses], [naskés], etc.; [mereskésa], [mereskéses], [meréskes], etc.; [iskésa],¹⁷² [iskéses], [iskés], etc.; [fésa], [féses], [fés], etc.; [fósa], [fóses], [fós]. Els altres verbs fan l'imperfet de subjuntiu en [yésa], [yéso]: [akudiyésa], [batiyésa],¹⁷³ [buɫiyésa], [peryésa]; [partiyésa], [moniyésa], [fuiyésa], de manera que s'ha perdut l'imperfet de subjuntiu en *-ís* (*sentís*, *ferís*, *servís*, etc.); *h*) fan els incoatius en [ísco], [íses], [ís], [ísen]: [akudísko], [akudíses], [akudís], [akudísen]; [me morísko], [te moríses], [se morís], [mos moriyém], [os moriyéw], [se morísen]. Els vells encara diuen: [me mújro], [te mújres], [se mújren]; *i*) hi ha formes especials: [bólén ke yo akuðiyá], [ke yo bíyá], [ke yo péryá] (perda); [ke yo kórɣa], [kórɣes], [kórɣe], [koryéw], [koryéw], [kórɣen]; [ke yo sépia], [sépies], [sépie], [sapiyéw], [sapiyéw], [sépien]; [képio], [káps], [káp], [kaβém], [kaβéw], [káβen]; [képia], [kébies], [kébie], [kabiém], [kabiéw], [kébien]; [sás] (saps), [búj] (vull), [bós] (vols); *j*) conserven

¹⁷⁰ La transcripció d'aquest temps en *LaFl'* és sempre en [o].

¹⁷¹ En *LaFlV* la primera persona del singular de l'imperfet de subjuntiu del verb *anar* és en sempre en *-[eso]*.

¹⁷² Novament utilitza el signe fonètic que emprava en relació amb la fonètica. *LaFlV* fa acabar la primera persona de l'imperfet de subjuntiu en *-éso*.

¹⁷³ A *LaFl'*, però, [batiyéso].

el participi [féjt] (fet).

Quant a *Balaguer* (83), el BDLC (X, 236) inclou les següents observacions: *a*) fan els incoatius en *-isso* (io [akudíso], [íses], [ís]), i també en *-ixo*; *b*) l'imperfet de subjuntiu és en [gése] i [íse] ([kuziyése] o [kuzíse]); *c*) la primera i la segona persones del plural de l'imperfet, condicional i imperfet de subjuntiu són en [em], [ew]: [anáβem], [anáβew], [bulíem], [bulíew], [batriem], [batriew], [kapiyésem], [kapiyésew], [bulísem], [bulísew]; *d*) en lloc de [bát] i *faig* diuen, com a Ponts i Organyà, [báj], [fáj]; *e*) l'imperfet de la primera conjugació és en [áβe], [ájje]; *f*) el subjuntiu¹⁷⁴ és en [ε],¹⁷⁵ [os], [o], [on], però hi apareix també la forma [i], [is], [í], [in] dels dialectes centrals i orientals; *g*) la *a* i *e* àtones inicials o medials sonen clares, a la valenciana. De vegades la *e* sona *a* (*astà*, *astendre*, *ascupí*); *h*) la *a* en posició final absoluta [e]: [glórje], [féjne]; *i*) la *e* final de vegades resulta [i] (batr[i], cabr[i], nosaltr[i]s).

El BDLC (X, 238) incorpora informació sobre la conjugació de *Lleida* (87): *a*) l'indicatiu no pren quasi mai del subjuntiu la primera i segona persones del plural, és a dir, no incorpora mai formes velaritzades; *b*) els incoatius són en [ífo]; *c*) s'hi troba la forma especial de l'imperfet de molts verbs: [konejséje], [konejséjes]; *d*) abunden els imperfets forts. No sols diuen [féje], [kréje], [tréje] sinó també [béje], [klóje], [kóje], [plóje]; *e*) en el subjuntiu hi predomina la forma en *-ga* (cone[γe], [kréγe]), l'esdrúixola ([sápiγe], [rómpiγe]) i la sincopada ([sápge], [rómgε], [kúzγe], [kórγe]); *f*) les formes subjuntives en [os], [o], [on], que conviuen amb les formes en [es], [e], [en]; *g*) es conserven les formes [gém], [gév] (primera i segona persones del plural) que són les antigues, i quasi mai les realitzen sense velaritzar; *h*) hi ha també les formes en [ífe] ([akuðífe]) i [ífke] ([akuðífke]); *i*) fan l'imperfet de subjuntiu en [ése], [éses], [és], [ésem], [ésew], [ésen]; *j*) l'imperfet de la primera conjugació el realitzen en [áβe] i [ájje] ([anáβe], [anáje]).

La informació majoritària relativa a la conjugació i a la fonètica de *Sant Martí de Riucorb* (88) és inclosa en el BDLC (X, 225-226): *a*) fa en *-ixo* els incoatius (*io m'ajupixo*, *io lleygixo*); *b*) la primera persona singular de l'imperfet i del condicional acaba en [a], la segona en [es], la

¹⁷⁴ El QC4 complementa aquesta informació:

Lo subjuntiu en [i], [is], [í], [in] se va introduint, però encara s'usa poc. També usen lo subjuntiu en [e], [es], [e], [en], però no gaire. Lo més ordinari és lo subjuntiu en [o], [os], [o], [on]. Lo pas dels dos nois que me deien la conjugació: al mateix temps que un me donava lo subjuntiu en [es], [e], [en], digué a l'altre: *No ho tocas, això!* (un paper que hi havia dalt la taula).

¹⁷⁵ A *LaFV*, però, és en [e].

tercera en [e] ([anáβ̞a], [anáβ̞es], [anáβ̞e]; [mul̞i̞a], [mul̞ies], [mul̞ie]; [anir̞i̞a], [anir̞ies], [anir̞ie]); c) l'imperfet de *beure* és [b̞éj̞a], [b̞éjes], [b̞éje], el de *cloure*, *ploure*, *moure* és io [kl̞ój̞a], io [pl̞ój̞a], io [m̞ój̞a]; d) la primera i segona persones de l'imperfet, condicional i imperfet de subjuntiu acaben en [am], [aw] àtones ([anáβ̞am], [anáβ̞aw], [kéj̞am], [kéj̞aw], [akuð̞i̞am], [akuð̞i̞aw], [bewr̞i̞am], [bewr̞i̞aw], [koneγ̞ésam], [koneγ̞ésaw], [buλ̞isam], [buλ̞isaw]); e) fan el subjuntiu en [a], [os], [o], [on] ([kóra], [kóros], [kóro], [kóron]); f) en el present de subjuntiu de vegades conserven la forma antiga de primera i segona persones del plural ([sapiγ̞ém], [sapiγ̞éw], [anteng̞ém], [anteng̞éw]), però regularment les prenen de l'indicatiu (volen que [reβ̞ém], que [kaβ̞ém], que [korém], que *bullim*, que *fugim*, que [kozím]); g) l'imperfet de subjuntiu és en [ésa], [éses], [és], [isa], [ises], [is]; h) la *a-* inicial i la *-a-* medial àtona sonen clares, quasi com en castellà, però de vegades sonen [ə]. La *-a* final àtona sona quasi com a [o], i per això Alcover la representa com a [a]; i) la *e-* inicial de vegades sona [a] (*antendre*, *asta(r)*, *ascupi(r)*). La *-e-* medial i la *-e* àtona sona tancada [e]; j) la *o* àtona no es torna mai [u], es manté [o]. Addicionalment, el QC4 constata que la *-é* del futur imperfet de vegades fa l'efecte de [é] o quasi [é].¹⁷⁶

Quant a *Fraga* (89), el BDLC (X, 242-243) inclou les següents consideracions: a) tota *a* final es pronuncia [ɛ]¹⁷⁷ i esporàdicament [e]. Els plurals [əs] els fan [es]; b) la desinència *-ada* es realitza [áɛ]¹⁷⁸ (una [dóna kazáɛ], [dónes kazáes], i suprimeixen la *-d-* com els valencians. Així s'allunyen del lleidatà, que manté, com tots els altres dialectes occidentals, aquesta *-d-*; c) fan [t̞] la desinència plural *-ts* ([tót̞]); d) com a tota la Ribagorça fan [ʎ] la / líquida dels aplecs consonàntics *bl*, *p* i *cl*.¹⁷⁹ [pʎát], [bʎát]; e) la tercera persona del present d'*ésser* és [é] (*¿a un é lo diari?*); f) no tenen el subjuntiu en [os], [o], [on] sinó en [ɛ], [es], [e]. A més, el QC4 inclou la següent informació relativa a la variació fonètica experimentada pels informants:

La *-a* de la primera persona singular de l'imperfet, condicional i imperfet de subjuntiu, els xics la fan [ɛ]; ara Mn. Ruiz i un altre, també gran, la fan [a], això és, una *a* clara, però desmaiada, una mica enfosquida, que no arriba a [ə].

¹⁷⁶ *LaFV*, però, no recull aquesta solució en el futur.

¹⁷⁷ En aquesta posició, Barnils (1916: 30-31) la transcriu gairebé sistemàticament com a [e], tret de casos d'harmonia vocàlica.

¹⁷⁸ Aquest comentari coincideix amb les observacions de Barnils (1916: 31).

¹⁷⁹ Barnils (1916: 33) hi afegeix els grups *fl-* i *gl-*.

Segons el BDLC (X, 239-240), la conjugació de *la Granadella* (90) és gairebé igual que la de Lleida, però sense la profusió de formes d'aquesta darrera localitat; té com a característica els imperfets de subjuntiu en [ise] en lloc dels subjuntius amb velar en [gése].

També la morfologia verbal de *Riba-roja d'Ebre* (91) és, segons el BDLC (X, 221-222), similar a la de Tortosa. S'observen, però, certes divergències: *a*) la primera persona singular del present de certs verbs com *obrir*, *morir*, *córrer* és [awβríʃo], [omplíʃo], [moríʃo], [kóro], mentre que a Tortosa fan [óβrik], [ómplik], [mórik], [kórek]; *b*) la -a de la tercera persona singular de l'imperfet i del condicional sona [e] (ell acudi[e], pondri[e]), mentre que a Tortosa sona [a]; *c*) l'imperfet de subjuntiu és en [ésa] i [ísa] (*anessa*, *beguessa*; *acudissa*; *cuzissa*; *consentissa*); mentre que a Tortosa és en [esa];¹⁸⁰ *d*) cap dels nois enquestats utilitza formes amb els subjuntius en [os], [o], [on];¹⁸¹ *e*) l'auxiliar *vaig* i el verb *anar* fan la primera persona singular del present no [bátʃ] sinó [báj] (*me'n [báj] a dormir*; *no'l [báj] sentir*).

La conjugació de *Falset* (92) presenta les següents característiques (BDLC, X, 219-220): *a*) la primera persona del singular del present dels verbs de la primera conjugació i de molts de les altres conjugacions acaba en [o] (*canto*, *cuzo*, *munyo*); *b*) els incoatius no acaben en *-ixc* ni *-isc* sinó en [éʃo], [éʃes], [éʃ], [éʃen], segons el sistema de la Catalunya central i oriental (acud[éʃo]); *c*) a l'imperfet i el condicional fan [e] la -a final de la primera i la tercera persones del singular. Les altres les fan [e] (*es*, *em*, *ew*, *en*): cantav[e], cantav[es], cantav[e], cantav[em], cantav[ew], cantav[en]; *d*) alguns verbs tenen un imperfet especial. Així, *moure*, *cloure*, *coure* i *ploure* el fan [móʃe], [klóʃe], [kóʃe], [plóʃe]; *e*) han perdut gairebé tots els subjuntius en *-ga*, i domina absolutament el subjuntiu modern [i], [is], [í], [in] (*canti*, *cantis*, *canti*, *cantin*) del català central i oriental, que també va envaint les Balears; *f*) l'imperfet de subjuntiu és en [és], [ésis], [és], [ésim], [ésiw], [ésin]; [ís], [ísis], [ís], [ísim], [ísiw], [ísin] (*anés*, *anesis*, *acudís*, *acudissis*) com en la Catalunya central i oriental,¹⁸² formes que no han envaït gairebé gens les Balears; *g*) utilitzen participis de pretèrit analògics: *cogut*, *capigut*, *prometut*, *defengut*, *molgut*, *pregut*; *h*) el subjuntiu sol prendre de l'indicatiu la primera i la segona persones del plural (*cusim*, *cuziu*, *fugim*, *fugiu*), sense

¹⁸⁰ Vol dir [kuziyésa].

¹⁸¹ El QC4 se'n fa ressò:

No he pogut aclarir si tenen lo subjuntiu en *-os*, *-o*, *-on*. Els l'escalas me diuen que le hi han sentir usar; però els d'aquí me diuen que no s'usa. N'Aguilar i els dos xics no'ls hi sortí cap volta i això és significatiu. Els de Riba-roja diuen que si negú l'usa aquí, no és de la vila, sinó extern.

¹⁸² Com es pot observar, en aquesta descripció, Alcover manté encara la diferenciació entre el català oriental i el català central. Vegeu l'apartat *La divisió dialectal* en el capítol 3.

la presència d'elements velars, però conserven en certs verbs les formes antigues (*volen que hi capiguem, que hi capiguen, que sapiguem, que sapiguen, que visquem, que visquen*); i) la *-a* es pronuncia [ɛ] en posició final absoluta: una mentid[ɛ], una [káze], una [dóne]; j) la *a-* (inicial) i la *-a-* medial àtones es realitzen clares com en castellà; la *e-* àtona inicial, medial i final es pronuncia tancada. De vegades, la *e-* sona [a-] (*ascriure, entendre, aspirar*).

El BDLC (X, 216-217) fa certes consideracions sobre la morfologia verbal de *Gandesa* (93): a) la vocal final de la primera persona del singular del present d'indicatiu es realitza [o], fins i tot en els incoatius: io [bátiyo], io [búlɣo]; io no [káβiyo]; io *fuixgo*; io *acudisco*, però no *m'ajupixco*. Conserven la [a] de les desinències llatines *-amus, -atis*: *anam, anau, cantam, cantau, mos passeijam, tos passeijau*; b) en l'imperfet de la primera conjugació fan caure la *-v-*, i la *-a* la pronuncien [ɛ] en la primera persona del singular i [e] en les altres persones ([anáve] o [anáe], *anaves* o *anaes, anave* o *anae, anavem* o *anaem, anaveu* o *anaeu, anaven* o *anaen*). En les altres conjugacions la *-a* sofreix els mateixos canvis i també en el condicional de totes les conjugacions (io [mowríe], [mowríes], [mowríe], [mowríem], [mowríew], [mowríen]); c) en el subjuntiu dominen les formes primitives en *-ga* o *-xa*, i es canvia la *-a* de la primera persona en [ɛ], i la segona i tercera persones del singular i la tercera del plural acaben en [os], [o], [on], tot manllevant així a l'imperfet de subjuntiu la primera i segona persona del plural: [béɣe], [béɣos], [béɣo], [beyésem], [beyésew], [béɣon]; *fuixgu*[ɛ], *fuixg*[os], *fuixg*[o], *fugigu*[ésem], *fugigu*[ésew], *fuixg*[on]. De vegades les desinències *-es, -e, -en* poden substituir les acabades *-os, -o, -on* del present de subjuntiu; d) l'imperfet de subjuntiu és en [ése], [éses], [és], [ésem], [ésew], [ésen], [íse], [íses], [ís], [ísem], [ísew], [ísen]: [kantése], [kantéses] [kantés]; [konsentise], [konsentises], [konsentís]; e) tota *-a* sona [ɛ] en posició final absoluta (una [káze], la [tére], la [pórte]).

Finalment, el BDLC (X, 213-214) recull les següents particularitats de *Tortosa* (95): a) la primera persona del singular del present dels verbs de la primera conjugació de tots els incoatius i molts d'altres es realitzen en [o] (io *bato*, io *canto*, *cullo*, *cuzo*); b) els incoatius són en *-ixo* (io *acudixo*, *mentixo*); c) molts verbs no adopten encara la *-o* de la primera persona singular del present: io'm [mórik], io [ómplik], io [kórek], io [mólk], [válk]. Hi ha verbs que admeten les dues formes: io [pláɲk] i [pláɲo], io [múɲk] i [múɲo]; d) no s'utilitza la desinència en [i], [is], [í], [in] en el present de subjuntiu, sinó que s'hi conserven les formes antigues, i hi predomina la que acaba en *-ga*, tot i que sovint són dues les que s'usen: una allargada, l'altra escurçada. A

més, la primera i la segona persones del plural del present de subjuntiu es realitzen com les de l'imperfet de subjuntiu (dug[a], dugu[e]s, duga, [duyésem], [duyésew], duguen; [kúliya] o [kúlga], que io cayga o cayguiga, conséntiga o consentixca, cuzga o cúziga, ayga vist o ágiga vist, [pérga] o [pérdiya], [dórmiga] o [dórmga]);¹⁸³ e) conserven en el present i en l'imperatiu la -a- de les desinències llatines -amus, -atis: anam, anau, cantam, cantau; f) l'imperfet de subjuntiu no és en -ara, -era, -ira sinó en [és] per a les quatre conjugacions amb aquestes dues particularitats: que la primera i tercera persones del singular presenten dues formes [és] i [ésa] i que en els verbs de la primera conjugació la desinència és [és], [ésa]; però en les altres conjugacions és [gés] o [gésa] (cantés o [kantésa]; dormigu[esa] o *dormigués*, *fuyigués* o *fuyiguessa*, *puigués* o *puigu[esa]*, *mentigués* o *mentigu[esa]*, *munyigués* o *munyigu[esa]*). El QC3 complementa el que s'ha dit amb diverses observacions:

l'imperfet de subjuntiu el fan en -esa i -és, tant en la primera persona com en la 3a; ii) la -a la fan sonar [a]; senten una forta tendència en els subjuntius en -ga fins en la primera conjugació; fan els subjuntius optatius en -gués. La primera i segona persona del plural del subjuntiu les prenen de l'optatiu.

1.4.2.4. València

El BDLC i els diversos quaderns de camp inclouen nombrosos comentaris sobre la fonètica i la morfologia verbal de la majoria de localitats d'aquesta àrea, tret de Lluçena, Patró, Alcoi i Alacant, que no en presenten cap.

La conjugació de *Morella* (96) té les característiques següents (BDLC, X, 208): a) diuen io *penso*, io *pujo*, io *baixo*, però, com a Alcalà de Xivert i Benassal, limiten aquesta [o] als verbs de la primera conjugació; per als altres conserven la desinència primitiva: io *acudixc*, io *bat*,¹⁸⁴ io *bulle*, io no hi *cap*; io *cusc*; b) fan els subjuntius en [o]: *canto*, *cantos*, *canto* o *cant[e]*, *canton* o *cant[e]n*; c) fan l'imperfet de subjuntiu en -ara, -era, -ira, com a les regions valencianes; d) tenen l'infinitiu *haure* en el sentit d'*agafar*, *atrapar*; e) fan en [e] la -a de totes les terceres persones singular i la de la primera persona singular la fan [a] ben clara (io *entenia*, ell *entenié*; volien que io'm [móya], que ell se [móye]); f) fan la primera i la segona persona del plural del present de subjuntiu en -guem, -gueu (*morguem* o *moriguem*, *morgueu* o *morigueu*); g) els infants conserven l'infinitiu primitiu de *sabre*. El QC3 complementa aquesta informació:

la -a de 3a persona la fan [e]; formen el participi de present de la rel pura de l'infinitiu; l'indicatiu no pren

¹⁸³ Aquesta darrera solució no s'inclou a *LaFI*.

¹⁸⁴ En *LaFI*, però, jo *bat*. La resta de les solucions proposades són coincidents.

mai del subjuntiu la primera i segona persona plural; ni casi mai lo subjuntiu les pren de l'indicatiu; la primera persona de l'imperfet (*-ava, -ia*) i del condicional, la fan en [a] ben clara, com en castellà.

El BDLC (X, 209-210) inclou també observacions relatives a la conjugació de *Vinaròs* (97): a) fan en [o] la primera persona del singular del present de la primera conjugació i l'adapten a qualsevol verb de les altres conjugacions, com *batre* (*io bato*, en lloc de *io bat*); b) en el condicional, la primera i la tercera persones del singular són en [ɛ] (*io acudiri[ɛ]*, *tu acudiri[e]s*, *ell acudiri[ɛ]*); c) en el present de subjuntiu les desinències singulars són: [e], [es], [e] (*ascrigu[e]*, *ascrigu[e]s*, *ascrigu[e]*); d) fan els incoatius en *-ixc* (*acudixc*, *acudixes*) i en el subjuntiu la desinència *-ixqu[e]* (*acudixque*); e) conserven les formes antigues corresponents a la primera i la segona persona del plural del present de subjuntiu, però acabades en *-guem, -gueu* (*moguem*, *mogueu*, *fuixguem*, *fuixgueu*); f) fan l'imperfet de subjuntiu en [és] o [ís] (*cantés*, *corregués*, *cusgués* o *coziés*); g) tota *-a* en posició final absolut es pronuncia [ɛ]. En lloc de dir *una vega(da)* com a les regions valencianes de Castelló de la Plana fins a Elx, diuen: *una vega[ɛ]*, elidint la *-d-*, però de vegades no l'elideixen, i diuen: *una vegad[ɛ]*; h) conserven en certes frases l'infinitiu *haure* en lloc d'*haver*, que és una forma moderna.

La conjugació de *Benassal* (98) es caracteritza (BDLC, X, 203) per: a) fer la primera persona del singular del present de l'indicatiu de la primera conjugació en [o] (*io 'm passejo*); b) els imperfets de subjuntius els fan en *-ara, -era, -ira*, com en les regions valencianes; c) fan el subjuntiu: *canto*, *cant[e]s*, *cant[e]*, *cant[e]m*, *cant[e]u*, *cant[e]n*; d) fan els incoatius, no en *isc*, sinó en *ixc*; e) fan caure la *-v-* de l'imperfet de la primera conjugació, fora de la primera persona del singular (*io [está]ba*, *[está]s*, *[está]e*, *[está]em*, *[está]ew*, *[está]en*); f) conserven les formes pròpies del present d'indicatiu en la primera i segona persones del plural, però acabades en *-guem, -gueu* (*estiguem*, *estiguen*); poques vegades les prenen de l'indicatiu (*volen que fem tal cosa*; *que feu tal altra*); g) posseeixen formes de subjuntiu especials: *cuzga* de cosir, *cullga* de collir, *fuixga* de fugir, *faixga* de fer, *munyga* de munyir; h) la *-a*, desinència de les terceres persones, es pronuncia sempre [e], mentre que la *-a* de les primeres persones es manté [a] (*io anava*, *ell anae*, *io aniria*, *ell anirie*, *io acudia*, *ell acudie*, *io fea*, *ell [fée]*, *io duja*, *ell dujè*); h) també utilitzen l'infinitiu en *haure*; i) com a Alcalà de Xivert, també fan en [tʃ] els plurals en *-ts*.

Pel que fa a *Alcalà de Xivert* (100), el BDLC (X, 200-201) destaca que en aquesta localitat s'inicia l'ús de la desinència [e] en la primera persona singular del present de la primera

conjugació (io pens[e]). Segons Alcover, els pobles que marquen amb Alcalà la frontera de la [o] són Vilanova d'Alcolea, Bell-lloc del Pla, les Usseres, la Serra d'en Galceran, la Serratella, Albocàsser, la Torre d'en Besora, Benafigos, Xodos, Vistabella del Maestrat, i també li diuen que Tales, a la vora d'Onda, pronuncien [o] i no [e]. La flexió verbal presenta altres característiques destacables: *a*) fan els incoatius en *-isc* (*acudisc*, *m'atjupisc*)¹⁸⁵ i conserven la forma antiga dels altres (io *bat*, io *bullc*, io no *cap* allà dins, io no d[ɔ]rc, io *pareixc*, etc.); *b*) s'utilitzen els subjuntius en [os], [o], [on] (*canto*, *cantos*, *canto*, *canton*) "però se n'amaguen per vergonya davant els forasters;¹⁸⁶ malgrat tot se'ls escapa"; *c*) prenen la primera i segona persones del plural de l'imperfet de subjuntiu per formar la primera i la segona persona del plural del present de subjuntiu: *dugo* o *duga*, *dugos* o *dugues*, *dugo* o *duga*, *duguéssem*, *duguésseu*, *dugon* o *duguen*;¹⁸⁷ *d*) no fan els imperfets de subjuntiu en *-ara*, *-guera*, o *-ira* sinó en *-às* per als verbs de la primera conjugació i en *-és* i en *-ís* per als altres verbs. Les formes en *-ara*, *-guera*, *-ira* són característiques de totes les regions valencianes des de Santa Pola i Elx fins a Torreblanca, una mica abans d'arribar a Alcalà de Xivert venint de València. Les formes en *-às*, *-és*, *-ís* són les característiques de la Catalunya occidental i de quasi totes les altres regions catalanes; *e*) tenen l'infinitiu *haure* (haver).

Quant a *Castelló de la Plana* (101), el BDLC (X, 198) recull les següents característiques: *a*) en els incoatius es produeix el canvi de [ʃ] -x- a s en la desinència *-ixc*: io *acudisc*, tu *acudisses*, ell *acudís* (indicatiu), i el subjuntiu en [iske] (vol[e]n [ke] io m'atjopisk[e], ke tu t'atjopisk[e]s, que ell s'atjopisk[e]); *b*) en els imperfets de la primera conjugació tant pronuncien la -v- com la fan caure: io [kantáve] o [kantáe], tu [kantáves] o [kantáes], ell [kantáve] o [kantáe]; *c*) en el present de subjuntiu dominen les formes en *-guem*, *-gueu* en lloc de les antigues *-gam*, *-gaur*: *bevem* o *beguem*, *beveu* o *begueu*, *caiguem*, *caiguen*; *d*) en les formes verbals la -a final es pronuncia [e]: *acudir[e]*, *begu[e]*, *volien* que m'atjupir[e] (m'ajupís); *e*) els imperfets de subjuntiu els fan tant en *-guere* com en *-ire* (volien que io *fuxguere* o *futjire*, que io'm *morguere* o'm *morire*). El QC3 complementa aquesta informació:

Aquí domina la 'e que substitueix la 'a en totes les desinències verbals.

Les observacions sobre la conjugació de *Sagunt (Morvedre)* (102) estan recollides en el BDLC (X, 196): *a*) s'utilitza indistintament la -s- i la [ʃ] en els incoatius: *acudixc*, *acudixes*, *acudixc*, *acudisc*,

¹⁸⁵ LaFV² proposa, però, un incoatiu en [iʃk].

¹⁸⁶ Vegeu una ampliació d'aquestes consideracions relatives a les actituds lingüístiques en el capítol 3.

¹⁸⁷ En LaFV² no s'inclouen les desinències de subjuntiu en [o].

acudísses, acudís (indicatiu); *b*) utilitzen el present de subjuntiu en *-am, -au* (*conegam, conegau, cuscam* (cosim), *cuscáu* (cosiu); *begam* (beguem), *begau* (begueu)); *c*) fan els dos infinitius: *poder* (modern), [póðre] (antic), a partir del qual s'originà el futur *podre-he > podré*. Quant a la fonètica, uns fan la *-a* castellana, i altres la fan [ə]: [dóna], [dónə], [dewría], [dewriə], [kújta], [kújta]. El QC3 afegeix:

Aquí també l'indicatiu manleva al subjuntiu les formes [gem], [gew] (1a i 2a plural).

Quant a *Llíria* (103), el BDLC (X, 194) recull les següents particularitats: *a*) fan *w* la *v* dels imperfets en *-ia* (*bewia, cawia, plowia, biwía*); *b*) sovint velaritzen la primera i segona persones del plural del present d'indicatiu: *Què feu? Beguem; Per què begueu tant? Perquè tenim set*; *c*) utilitzen el subjuntiu en *-gam, -gau* (*dorgam, dorgau, sigam, sigau*); *d*) parlen apitxat; *e*) tenen imperfets particulars com *conegua* per 'coneixia'.

El BDLC (X, 192-193) caracteritza amb els següents trets la morfologia verbal de *València* (104): *a*) la *-a* de les formes verbals i no verbals és [a] ben clara, quasi com en castellà; *b*) fan els incoatius en [iʃk] i els subjuntius en [iʃka]; *c*) poden fer caure o conservar la *-b-* en el imperfets d'indicatiu de la primera conjugació: [anáβa], [anáβes] ~ [anáes], [anáβa], [anáβem] ~ [anáem], [anáβew] ~ [anáew], [anáβen] ~ [anáen]; *d*) fan formes subjuntives en *-gam, -gau* (*begam, begau, bullgam, bullgau*); *e*) diuen: *io fas* i no 'io faig'; *f*) diuen: *io feu* (vaig fer); *g*) diuen [péðre] en lloc de 'perdre' i [pérk], [dórk] en lloc de *io pert*, *io dorm*; *h*) conserven els infinitius [bóldre] (voler) i [póðre] (poder), el darrer només els nens; *i*) diuen *compadèixer* per 'compadir' i *rist*¹⁸⁸ en lloc de 'rigut'; *j*) parlen apitxat; *k*) eliminen la *d* de la desinència *-ada*: una dona casa(da), dos dones casa(d)es; però a mitjan segle XIX, segons Alcover, els vells encara pronunciaven la *d*. Fan el mateix encara a Cullera, Sanet i Negrals (devers Pego), que diuen *casada, cansada, cansalada, vegada*.

El BDLC (X, 189) inclou algunes consideracions sobre la fonètica i la morfologia de *Sueca* (105). Quant a la fonètica: *a*) el joves i la gent que no ha sortit de Sueca fan [ɛ] ([dóne], [ʒermáne]) tota *-a* final mentre que els que han sortit no fa gaire la pronuncien [ə]; *b*) fan [tʃ] la *s* darrere // ([fiʎtʃ], [kaváʎtʃ]). Quant a la morfologia: *a*) fan els incoatius (com en totes les regions valencianes) en *-ixe* i els subjuntius en [iʃke] (*-ixke*); *b*) usen molt les formes de

¹⁸⁸ Aquesta solució prové de *rist*, amb l'adjunció d'una marca de participi *-t*. També es realitza a Sueca.

subjuntiu antigues i especialment les acabades en *-gam*, *-gau* (*begam*, *begau*, *bullgam*, *bullgau*, *capiam*, *capiau*); *c*) tenen tendència a formar l'imperfet de subjuntiu sense *-gue-* (volien [ke akuðíre], [ke kozíre], [ke konsentíre], [ke korére]); *d*) el participi de passat de *riure* és *rist* (< risus+t, com respost (< resposus + t < responsus).

EL BDLC (X, 183-184) incideix en els següents aspectes de la fonètica i de la conjugació de *Gandia* (106): *a*) es produeix un fenomen d'harmonia vocàlica: la *-a* es pronuncia [o] darrere *o*, *i*, *u* tòniques (*dona*, *companyia*, *venguda*); darrere les altres vocals tòniques sona [ə] o [a]; *b*) parlen apitxat; *c*) formen preferentment el subjuntiu en *-gam*, *-gau* (*digam*, *digau*, *mogam*, *mogau*); *d*) pronuncien la *-r* dels infinitius: *cantar*, *acudir*, *lluir*. El QC2 indica que hi predominen les formes [am], [aw] (primera i segona persona plural del subjuntiu), tant entre els vells com entre els joves.

Les principals particularitats de la conjugació de *Benigànim* (107) són recollides en el BDLC (X, 184): *a*) sovint realitzen la primera i segona persones del plural del present d'indicatiu velaritzades (*coneguem*, *conegueu*, *diguem*, *digueu*); *b*) eliminen amb freqüència la *-v-* o la *-b-* de l'imperfet dels verbs de la primera conjugació (*cantaes*, *cantàem*, *cantàeu*, *cantaen*); *c*) utilitzen, sobretot els vells, els subjuntius en *-gam*, *-gau* (*caygam*, *caygau*, *conegam*, *conegau*); *d*) substitueixen el present d'indicatiu pel present del verb *estar* i el gerundi del verb corresponent (*estic batent*, *bullint*, *coent*, en lloc de *io bat*, *bullc*, *coè*). Alcover constata que hi ha dificultats en la conjugació de l'indicatiu d'aquests i d'altres verbs, sobretot els que denoten una acció permanent.

El BDLC (X, 179) presenta les principals característiques fonètiques i morfològiques de *Pego* (108): *a*) la *-a* es pronuncia [o] ([kázo], [iglésio], [pacénsio]); *b*) en les formes verbals, la *-a* es realitza sempre [o]: *io acudi[o]*, *acudiri[o]*, *que acudixc[o]*, *que acudir[o]*; *c*) conserven, a més, els subjuntius antics en *-ga* i les formes *-gam*, *-gau* (*faigo*, *fui:sgam*, *fui:sgau*, [ómpliyo], *ompligam*, *ompligau*).

Patró (109), segons el BDLC (X, 181-182), presenta les peculiaritats següents: *a*) la *-a*, a diferència de *Pego*, no es realitza *-o* sinó *-a* castellana o lleugerament enfosquida, quasi [ə] o [a]; *b*) afegeixen una *-r* en els infinitius rizotònics: [bátrer], [béwrer], [kálòrer], [káwrer]; *c*) utilitzen les formes en *-gam*, *-gau* ([kajyám], [kajyáw]).

A *Cocentaina* (110), Alcover detectà (BDLC, X, 186) la substitució de la segona persona del singular del present d'indicatiu del verb *ésser* per la forma *eres* i l'ús del verb *estar* en lloc d'*ésser*.

La morfologia verbal de *Benissa* (111) no es diferencia gaire, segons el BDLC (X, 177-178), de la de Tàrbena i la de la Vila Joiosa. Són destacables les característiques següents: *a*) com a Patró, posen una *-r* en els infinitius rizotònics: [béwrer], [káβrer], [káwrer]; *b*) solen fer en [i]fka els subjuntius incoatius: [akuðí]fka, [askupí]fka, com a Monòver, Elx, la Vila Joiosa i Tàrbena; *c*) hi ha algun cas d'incoatius en *-isc*, *-ises*, *-ís*, *-isen* ([askupísk], [askupíses], [askupís], en lloc de *ascupixc*, *ascupixes*, *ascupixc*). A més, cal destacar també el comentari d'Alcover inclòs en el QC2:

És molt notable a Benissa la conversió de [ʃ] en [s] en les formes verbals. La *s* sorda de *aixir* (*aixir*) és molt rossegada, com al que fan les al·lotes de la ciutat de Mallorca. Però això just ho he trobat en un dels al·lots escorcollats. Els altres tots fan la [ʃ]. Pot ésser una evolució que s'inicia.

Alcover (BDLC, X, 174-175) destaca, pel que fa a la conjugació de *Tàrbena* (112), que gairebé no conserva cap tret de la de Mallorca i que ha adoptat en gairebé tot la valenciana. Remarca que fan la *g* velar, especialment en les formes verbals, quasi aspirada o fricativa, que s'acosta molt a la castellana. De manera que no diuen *coneguem* ni *beguem* sinó que quasi diuen [koneχém], [beχém].¹⁸⁹ Aquesta informació és completada amb altres característiques presents en el QC2:

la *-a* la fan [a] (castellana), no [ə], i això les xiques (al·lotes) de 12 a 16 anys; no usen les formes [gam], [gaw] (1a i 2a persona plural del subjuntiu i imperatiu, sinó [gém], [gév] o [im], [iw]); a molts de verbs l'indicatiu pren la 1a i 2a persona plural del subjuntiu per formar la 1a i 2a persona plural de l'indicatiu; és molt notable l'articulació del so [gém], [gév]; això és, la 'g + e': és casi la [χ] (j, ge, gi) castellana. La 'g + a' o '+ o' o '+ u' és explosiva sonora; la 'g + e' és casi fricativa. En lloc havia trobada tal 'g'. A voltes represent aqueix so amb 'gg'.

El QC2 dóna informació sobre *Biar* (114):

no s'usen casi mai les formes [em], [ew] (1a i 2a plural de subjuntiu i imperatiu); aquí també succeeix lo mateix que a Benigànim i Cocentaina amb les formes de present: que quan se tracta d'expressar un estat, les substitueixen per una oració de gerundi: *estic fent tal o tal cosa* en lloc de 'faig tal o tal cosa'; la *-a* és francament castellana.

Segons el BDLC (X, 172), la conjugació de *la Vila Joiosa* (114) no difereix gaire de la d'Elx i la

¹⁸⁹ Tanmateix, aquests verbs són transcrits en *LaFV* amb una consonant aproximant.

de Monòver. Fonèticament, *a*) presenten un fenomen d'harmonia vocàlica, i així diuen [dóno], [askólo], [róβo] [tarónjo], [kózo]; *b*) fan [ə] moltes *-a*: [fúlə], [líγə], [maníə], [míkə], [táwla], [káza];¹⁹⁰ *c*) pronuncien la *-r* dels infinitius. El QC2 afegeix altres consideracions:

pronuncien ben clar *antendre*, *askupir*, *askriure*; han perdut la 1a persona singular del perfet simple [i], però conserven les altres persones; la [a] de les formes verbals sona [ə] i a vegades sona [e]. És un so estrany. Molta volta fluctuant, que contrasta amb la [e] àtona seguida de consonant que sona [e] ben clara. Tot d'una no m'hi era fixat, però llavó prou que ho notí i ho comproví amb casi tots els nois escorcollats; aquí ja no es troben entre els al·lots les formes [ám], [áw] de l'imperatiu i subjuntiu que són tan vives encara a Elx. Però les usa la gent gran.

El BDLC (X, 167-168) destaca les següents particularitats fonètiques i morfològiques pel que fa a la conjugació de *Monòver* (116). Quant a la fonètica: *a*) la *a* dels mots que tenen per tònica una [o] sona [o]: [dóno], [askólo], [róβo]; *b*) el diftong [ów] en certs monosíl·labs (*bou*, *cou*, *plou*, *ou*) es pronuncia [áw], [báw], [káw], [pláw], [áw]. Quant a la morfologia: *a*) fan els incoatius en [iʃk] ([akudíʃk], [akudíʃes], [akudíʃ]); *b*) fan l'imperfet de subjuntiu en *-ara* ([anára]), *-era* ([askriyéra]), *-ira* ([akuðira]); *c*) la primera i segona persones del plural del present d'indicatiu no es fan *-am*, *-au*, sinó *-em*, *-eu* ([anéw], [anéw]); *d*) dels verbs de la 2a, 3a i 4a conjugació, uns conserven la primera i la segona persona del plural del subjuntiu en *-guem*, *gheu* (*entenguem*, *entengueu*) i altres utilitzen les de l'indicatiu (*ascrivim*, *ascriviu*); *e*) no pronuncien la *-r* de l'infinitiu ([aná], [akuðí]), fins i tot quan duu un enclític pronominal: poden [féu], estic per [donáne]; *f*) destaquen, segons Alcover, dos castellanismes: *eres* per 'ets' (segona persona del singular del present d'indicatiu d'ésser); *n'hi HAY* per 'n'hi ha' de bacores (figues flors). El QC2 inclou, a més, que en l'imperfet de subjuntiu concorren la solució formada sobre l'infinitiu i la formada sobre el present de subjuntiu: *omplira* i *ompliguera*.

Segons el BDLC (X, 168-169), el dialecte d'Elx (118) és similar al de Monòver. Quant a la fonètica: *a*) la *-d-* intervocàlica desapareix excepte quan no és posttònica d'esdrúixol: *vegaes*, *casaes*, *vengua*, *perdua*, *via*; *b*) tant en la declinació com en la conjugació fan [e] en les desinències nominals i verbals allà on el castellà fa *a*: [téres], [sértes], [kántes], [kánten], [kantáven], [kantarién]. Quant a la morfologia: *a*) conserven la primera i segona persona del plural del subjuntiu en *-gam*, *-gau* ([beýám], [beýáw], [askriýám], [askriýáw]); *b*) pronuncien la *-r* dels

¹⁹⁰ Però en el QC2 remarca:

El fer [ə] la [a] és cosa dels al·lots: els grans, i sobretot la gent instruïda la fan [a].

infinitius; c) presenten formes infinitives del tipus: *conéixtre, mereixtre, naixtre, pareixtre*; d) usen l'imperfet de subjuntiu en *-ara, -era, -ira* com a Monòver i a les altres regions valencianes fins a Alcalà de Xivert.

1.4.2.5. Balear

El BDLC i els quaderns de camp contenen observacions sobre la majoria de poblacions d'aquesta àrea dialectal, tret d'algunes localitats de Mallorca (Àriany, Palma i Manacor), de Menorca (Ciutadella, es Migjorn Gran i es Castell), Eivissa (Corona, Sant Jordi de ses Salines, Jesús) i Formentera (Sant Francesc de Formentera).

1.4.2.5.1. Mallorquí

Segons el BDLC (XI, 45), la fonètica i la morfologia verbal de *Pollença* (119) no divergeixen gaire de les de Manacor i de Palma. Quant a la fonètica, cal destacar: a) la [o] pretònica es manté *o*, malgrat que la tònica sigui *i* o *u*; b) la [k] i la [g] són velars, davant *o*, *u*, però, davant [a], [ə], [e], [ɛ], [i], són palatals, com a Manacor i Ciutat. Quant a la morfologia destaca: a) la desinència àtona [om], [ow] en lloc de [əm], [əw] de la primera i segona persona plural de l'imperfet, perfet, condicional i l'imperfet de subjuntiu: [ənávom], [ənávow], [vəniom], [vəniow], [cəntárom], [cəntárow], [təndríom], [təndríow], [krəjəsom], [krəjərow], [pərtísom], [pərtírow]; b) la poca utilització del subjuntiu i de l'imperfet de subjuntiu en [i] (*vagi, anassis*).

El BDLC (XI, 43-44) remarca els següents fenòmens fonètics i morfològics d'*Alcúdia* (120): a) la [ə] àtona en posició final absoluta es pronuncia [ë], és a dir, “una e tancada a la castellana, però un poc desmaiada”. Així la pronuncien, segons Alcover, “els alcudiencs autèntics, que no volen dissimular llur accent propi, que “no s'empagueeixen de parlar alcudienc” ([kəɾətérë], [míkë], [dódzë], [təɾónzë], [bəɣúdë]); b) la *o* pretònica es manté *o*, per bé que la tònica sigui *i* o *ú* (*əcodí, əzopí, molí, consúm, costúra*); c) pronuncien molt la ‘j’ dels diftongs: [əstájë], [dújë], [fájë], de manera que quasi realitzen: [əstáië], [dúiië], [fáiie]; d) fan velars la [k] i la [g] davant la tònica, tret de davant [é], [í]. Davant aquestes dues vocals tant les fan velars com palatals (com a Manacor i Ciutat). Darrere la tònica les poden fer tant palatals com velars si van amb [e] o [i]; amb les altres vocals les fan velars. En ésser finals les fan velars quasi sempre; e) en els verbs de la tercera conjugació predomina l'imperfet de subjuntiu en [gués] ([əkodíjés], [boɫijés]); f)

la [ə] posttònica de l'imperfet de subjuntiu es pronuncia *i* ([əʒopísis], [əʒopísim], [əʒopísiw]; [ənásis], [ənásim]; [batésis], [batésim]); *g* s'ha introduït el subjuntiu [i], [is], [in] ([kánti], [kántis], [kántin]); però encara "s'hi belluga qualque pic, ben clares vegades, la forma antiga en certs verbs molt usats" com [kəβrə], [səβrə] ([vólən kə j kápiγə], [kəw sápiγə]).

Quant a la fonètica i a la morfologia, la varietat de *Sa Pobla* (121) ofereix (BDLC, XI, 52) diverses peculiaritats. En relació amb la fonètica: *a*) la [ə], àtona, en posició final absoluta, la pronuncien [œ̃], nasal, una mica més fosca que [ə]: [gérœ̃], [dónœ̃], [trókœ̃], [təronʒœ̃]; *b*) la [o] pretònica es manté encara que la tònica sigui *i*, *u* ([bolí], [molí], [kosturœ̃]); *c*) debiliten tant la *j*-diftongal, que gairebé no la pronuncien, i així en lloc de dir: [pájœ̃], [fújœ̃], [fújœ̃], diuen [páœ̃], [fúœ̃], [fúœ̃]; *d*) la [g] i la [k] són generalment velars davant totes les vocals; però davant *e* i *i* de vegades són una mica palatals; *e*) pronuncien *-ns* el plural dels noms acabats en *-nc*: *crans*, *bans*; però també diuen *crajns*, *bajns*, que és el que fan generalment els mallorquins. Quant a la morfologia: *a*) pronuncien, com a Pollença, en [om], [ow] la desinència àtona de la primera i segona persona del plural de l'imperfet, perfet simple, condicional i l'imperfet de subjuntiu de totes les conjugacions ([ənávom], [ənávow], [ənárom], [ənárow], [aniríom], [əniríow], [ənásom], [ənásow], en lloc de [ənávəm], [ənávəw], [anárəm], [ənárəw], [aniríəm], [əniríəw], [ənásəm], [ənásəw]); *b*) la [ə] posttònica de l'imperfet de subjuntiu no es pronuncia gairebé mai [i]; es manté [ə] ([ənásəs], [batésəs], [bəyéəs], [bolíəs]); *c*) tenen unes formes d'indicatiu i de subjuntiu semblants a les d'Eivissa: [vólən kə búlyə] (bulli), [d̥ʒə (jə) kórɔk], [kə korɔyə] (corri), [d̥ʒə (jə) dɔnk], [kə dónyə] (dormi), [mə mórɔk], [kə múryi] (mori).

Quant a la morfologia de *Sóller* (122), el BDLC (XI, 48) indica que no ofereix gaires particularitats i que comparteix trets comuns amb altres pobles mallorquins en relació amb el perfet simple, el present i l'imperfet de subjuntiu. Quant a la fonètica, però, presenta quatre trets fonamentals: *a*) fa *u* tota *o* àtona, tant si és inicial, medial o final ([ufici], [urdənát], [rubá], [cumprá], [móru]); *b*) la [ə] (-a, -e) àtona en posició final absoluta es realitza tan nasal i tan fosca, que sona *o* ([ō]): [unō], [véjō], [máγrō]; [unə fadrinō], [unə fadrinə pətītō], [unə fadrinə pətītə vəlētō]; *c*) debiliten tant la 'j' (diftongal), que gairebé no la pronuncien gens: [kájō], [krájō], [dájō], [dujō], [fuō], [muō], en lloc de pronunciar [kájō], [krájō], [dájō], [dujō], [fujō], [mujō]. Segons Alcover, hi ha sollerics que fan sentir prou aquesta 'j', però és a

causa de la influència dels dialectes veïns.

Segons el BDLC (X, 41), *Santa Margalida* (123) presenta certs trets destacables en relació amb la fonètica i amb la morfologia. Quant a la fonètica: *a*) la [ə] àtona en posició final absoluta, té tendència a pronunciar-se [è], una -e tancada a la castellana, “però desmaiadeta, no tan llampant com si fos tònica; i així pronuncien els margalidans ben genuïns: [disattè], [diwmónzè], [onzè], [dodzè], [párè], [əspállè]. Però això sols succeeix quant [ə] és final de frase fonètica, és a dir, quant tot d’una d’haver pronunciat la [ə], fan una pausa; i així diuen: [únə kázè], [unə kázə pətítè], [unə kázə pətítə nónvè], [unə kázə pətítə ñovə leédzè]”; *b*) pronuncien *u* la *o* pretònica si la tònica és *i* o *u* (*mulí, murí, kustum, custura*); *c*) realitzen velars la *g* i la *k* pretòniques davant totes les vocals tret de *i, e*; davant [í], [é] les fan palatals, com a Manacor i Ciutat ([kəjgém], [kəjje], [tokém], [kap], [kəpót], [porcé], [dujé], [əjie] (aigua)). Darrere la vocal tònica, un cop les fan palatals i un cop velars; i així pronuncien indistintament [məʒupésc], [bájə] (beguï), [búliə], [kájç], [kójə], com *bátiyə*, [kak], [krək], [rik], [dóŋk] (dorm), [dúk], [fóŋgə], [áyə] (haga = hagi); *d*) fan caure la -c- en fer el plural de *fanc, keranc, barranc, sanc*, i pronuncien *fans, crans, barrans, sans*, i alguna vegada *fayns, crayns, bərrayns, sayns*. Aquesta darrera solució és realitza en la majoria dels pobles de Mallorca. Quant a la morfologia, la conjugació de Santa Margalida no s’allunya de les varietats de Son Servera i Artà, de manera que presenta similituds pel que fa al pretèrit perfet simple, al subjuntiu en [í], [is], [in], i a l’imperfet de subjuntiu en [gés] dels verbs de la tercera conjugació i la [ə] posttònica d’aquest temps. D’altra banda, també s’hi troben formes de subjuntiu similars a les d’Eivissa: [vólən kə búlyə]¹⁹¹ i [kə kóryə].

Pel que fa a la fonètica d’*Artà* (124), cal destacar (BDLC, XI, 38-39): *a*) la -á en posició final absoluta es pronuncia [æ], un so entre [á] clara i [e] oberta.¹⁹² Aquesta [æ] és de les mostres més característiques d’*Artà*. Aquesta [æ] de vegades fa l’efecte d’un so doble, de [æə], però diftonga la [ə]. Davant la dificultat per reconèixer-la, el mateix Alcover declara, “no cregueu que sia gaire bona d’aglapir i d’endardellar aqueix diantre de [æ] artanenca”; *b*) La [ə] àtona en

¹⁹¹ Segons les transcripcions de *LaFI*, però, [búlyi] i [kóryi].

¹⁹² El signe utilitzat en el BDLC no es correspon amb cap dels que apareix definit en els inventaris fonètics vocàlics de *LaFI* i del DCVB1. Tanmateix, la descripció feta per Alcover sembla suggerir que es tracta del so [æ], per bé que no apareix en cap de les transcripcions de *LaFI*. D’altra banda, aquest so és característic de Felanitx.

posició final absoluta es pronuncia [o] “una o desmaiada, molt nasal, que de vegades fa l’efecte de [o] tancada i d’altres de [ɔ] oberta” (korant[o], səntant[o], əltari[o], [əkəðémio], [bu‘lído], [konsəntído], [kəntərío], [kluvíu] (cluvia), [bəgudo] (beguda), [konəgudo] (coneguda)); c) hi ha una tendència a fer [ʎ] (ll) la [ʒ] (ge, gi) i [ʒ] la [ʎ] (lligant = gigant; llardí = jardí, enllegá = engegar; llemegá = gemegar, i també diuen: *jamentà* = llamentar, *jardé* = llarder, *janegá* = llanegar); d) fan velars la [k] i la [ɣ] davant [ə], [a], [o], [u] i palatals davant [ɛ], [e], [i]. I així mentre pronuncien [gát], [káp], [vəngám], [təŋkám], [vín̄gə], [tín̄gə], pronuncien com a Manacor i Ciutat, [taŋci] (tanquí), [véŋji] (venguí), [vəŋjés] (vengués); e) també es pronuncia *u* la *o* pretònica si la tònica és *i* o *u*: [mulí] (molí), [kuí] (collir), [kustúra], [kunsúm]; f) respecte de la desinència àtona [iə], Artà —com Felanitx— es comporta excepcionalment en relació amb tots els pobles de Mallorca pel fet de no perdre l’element [ə], sinó que el conserva: [prudénsio], [glório], [sustánsio], [mizériu], [əpidémio]. En formar el plural, sovint fan caure la [ə], però també de vegades la pronuncien. D’altra banda, la morfologia verbal presenta similituds respecte de la varietat de Son Servera: a) s’introdueix, també entre els joves, el subjuntiu [i], [is], [in]; b) la [ə] posttònica de l’imperfet de subjuntiu no es pronuncia [i] sinó [ə]; c) predomina clarament l’imperfet de subjuntiu en [yés] sobre la solució [ís] dels verbs de la tercera conjugació (*consentigués*, *cruiixigués*, *cuigués*, *durmigués*).

La fonètica i la morfologia verbal de *Binissalem* (125) presenten (BDLC, XI, 54) un conjunt de peculiaritats. Quant a la fonètica: a) tota [á] (tònica) es pronuncia [é] ([əlé], [korémā], [primərénk], [kəzétā]); b) la [o] pretònica sona *u* si la tònica és *i* o *u* (*mulí*, *cuizí*, *cunsum*); c) la [ə] (-a, e) àtona en posició final absoluta es pronuncia tan fosca i tan nasal que fa l’efecte de [o]: uns cops [o] (tancada), uns cops [ɔ] (oberta). Alcover precisa, però, que vegades no és tan fosca i es pronuncia [ə]: [vilā], [pilā], [káfā]. Quant a la morfologia: a) la [ə] posttònica de l’imperfet de subjuntiu es manté [ə] ([ənásəs], [ənásəm], [ənásəw], [ənásən]); b) usen els imperfets forts: [béjā], [béjəs], [béjəm], [béjəw], [béjən], [əstéjā], [əstéjəs], [əstéjəm], [əstéjəw], [əstéjən], i les formes de present [béjm], [béjs], [əstéjm], [əstéjs], en lloc de [bəvíā], [bəvíəs], ..., [əstávə], [əstávəs], ...; [bəvéəm], [bəvéəw], [əstám], [əstáw].¹⁹³

¹⁹³ Aquestes formes, però, com indica el mateix Alcover, no són exclusives de Binissalem, sinó que són molt usades a quasi tots els pobles de Mallorca.

El BDLC (XI, 50) destaca els següents trets fonètics d'*Esportes* (126): *a*) la [ə] (-a, -e) àtona, en posició final absoluta es pronuncia [ō], molt nasal, “un so boirós, que de vegades sembla [ɔ] (oberta); i així pronuncien pen[ō] (pena), mis[ō] (missa), mas[ō] (massa), [rə]́átō, [ə]rə]ō (aranya), [ó]rō (hora)”;

b) la *o* pretònica, si la tònica és *u*, sona *u*: [ulivō], [purúgō], [turtúgō]; *c*) la [k] i la [g] són velars davant [á], [ə], [o], [u]; i també ho són normalment davant [e], [ε], [i], si bé davant aquestes tres vocals de vegades es pronuncien com a palatals, per raó de la influència de la varietat de la capital; *d*) fan caure la [k] quan els noms que acaben en [nk] acaben en plural; així, en lloc de pronunciar [krans], [bærranks], [tronks], pronuncien: [krans], [bærans], [trons]. La morfologia verbal, presenta les següents característiques: *a*) diuen, com a Sóller i a altres pobles, [bówrō], [bóws], [bów], [bóvən], [buwré], [buwríō], en lloc de [báwrō], [báws], [báw], [bóvən], [bæwré], [bæwríō]; *b*) usen de vegades l'infinitiu [dórmō] en lloc de *dormir*: [mən vad̥ ə dórmō]; [no púk dórmō]; *c*) utilitzen [əstáj]m, [əstáj]s, [əstáj]ō, [əstáj]əs, etc., en lloc de *estam*, *estau*, *estava*, *estaves*, etc. Això no sols ho diuen a *Esportes*, sinó a gairebé tots els altres pobles de Mallorca; *d*) en la realització de la primera persona singular del present de *morir* fan servir tres formes: [mə mɔ], [mə mórk],¹⁹⁴ [mə múr].

Segons el BDLC (XI, 46-47), la varietat de *Sineu* (128) presenta els trets més particulars de Mallorca respecte de la fonètica: *a*) tota *a* tònica que va darrere un so palatal ([j], [ʒ], [tʃ], [dʒ], [j], [j], [c], [ʎ]) o velar ([k], [ɣ]) es pronuncia [é]: [mən]zÉ (menjá), [l an pəsəd̥]zÉt (l'han passetjat), [táj]étro (teatre), un [j]ét (gat), [əs kyép] (cap), un [ʎéd]ro (lladre); [no y cé]p, [cént]ə si vó]s]; [əstá] yét (gat); *b*) tota [ə] davant tots aquests sons palatals i velars sona [é]: [pə]zés (pagès), [pə]rə]féw; [now pə]rə]fé]m, [məri]éto, [uj]ét, [ʎé]tro (lletra); *c*) tota [ə] (a, e) àtona, tant si és medial com final, en anar darrere sons velars o palatals, es pronuncia [ē]: [kē]stə]lé (castellà), [jē]séntə, (xeixanta), [rát]e] (retxa), [féd̥]zē (fetge); *d*) la *o* pretònica es manté *o* encara que la tònica sigui *i* o *u* ([ə]kód]ásk, ə]zopít]; *e*) la [ə] (-a -e) àtona en posició final absoluta es pronuncia tan nasal i tan fosca que fa l'efecte d'una *o*; per això Alcover la representa com una [o]: [á]β]ro (arbre), [kér]to (carta), [puo] (pua), [trom]po (trompa), [ó]bro (obre) — [fə]drínə] fino], [fə]drínə] finə] pətí]to]. De vegades aquesta [ə] no sona tan fosca i en aquest cas és representada per [œ], atès que és un so més fosc que la [ə]; *f*) la [k] i la [ɣ] són quasi sempre velars no sols

¹⁹⁴ I, encara, *LaFI* recull una forma sense velar final [mór].

davant *o* i *u*, sinó davant totes les altres vocals. Davant *e* i *i*, de vegades són palatals. Pel que fa a la morfologia verbal, Sineu presenta trets comuns a les altres varietats de Mallorca.

Son Servera (129) presenta trets fonètics i morfològics particulars (BDLC, XI, 36-37). Quant a la fonètica: *a*) tota *a* tònica, si no va darrere *l* sona [ɛ] oberta i sovint [éé]¹⁹⁵ doblada,¹⁹⁶ i darrere [c] i [j] es pronuncia *jé*.¹⁹⁷ Els serverins que volen dissimular llur accent fan [æ] (entre [a] i [ɛ] oberta). Darrere la *l* la [á] es manté *a*¹⁹⁸ ([plánə], [plá], [plántə], [klá]); *b*) la [ɔ] oberta ho és tant ([ɑ]) que sembla á ([náv] (nou), [rátʃ] (roig)); *c*) la [o] àtona final es pronuncia [u] (un [móru], un [róllu], [óli vérʒu] (verjo)); *d*) la [o] pretònica seguida immediatament d'una [i] o [ú] tòniques sona *u*: [ulívə], [kuzí], [kustúm], [kustúɾə]; *e*) la [k] i la [ɣ] són velars davant la [é] tònica, així com davant [o], [u]. Tanmateix, davant [ɛ], [e], [i], són palatals ([c] i [j]). Quant a la morfologia, la conjugació coincideix amb la general de Mallorca. Els trets més característics són: *a*) la vocal posttònica de l'imperfet de subjuntiu es manté [ə], no sona quasi mai *i* ([fuʒísəs], [fuʒísəm], [fuʒísəw], [fuʒísən]; [fongésəs], [fongésəm], [fongésew], [fongésən]); *b*) hi ha tendència a fer en [γés] tots els imperfets de subjuntiu de la tercera conjugació, i així, en lloc de dir 'vulien que cuís', 'lletgís', 'murís', etc. diuen quasi sempre, sobretot els joves, *lletgigués, murigués*.

De *Palma* (130), l'única referència en relació amb la fonètica i amb la morfologia és una llista àmplia de formes d'imperatiu negatiu, que apareix en el QC7.

Els trets fonètics més característics de *Felanitx* (132) són (BDLC, XI, 56-57): *a*) tota *-á* tònica es pronuncia [é]¹⁹⁹ (oberta)²⁰⁰ "en boca dels qui parlen en felanitxer pur: els al·lotons i

¹⁹⁵ En *LdFV*, la transcriu amb els signes [eæ].

¹⁹⁶ El QC5 precisa: *Aquella forma [rɛɛ-] surt sobretot en el futur*.

¹⁹⁷ EL QC5 indica:

entre 'k' i 'á' / 'g' i 'á' / [k] i 'a' guaita una mica de 'i': [kjép] (cap), m'han [pagjét], [kjédɾə],

la transcripció fonètica de les quals equival a [c] i [j], respectivament.

¹⁹⁸ Aquesta informació és complementada en el QC5:

A *Felanitx*: la *a* tònica la fan [ɛ] quan parlen més felanitxer; i els qui no en parlen tant la fan [æ]; això és, entre [á] i [é], però sí la 'a' du davant una *l*, aleshores se mantén *a* ben neta, casi sempre.

¹⁹⁹ Es realitza [æ] a *LdFV*.

²⁰⁰ En les pàgines del BDLC (VII, 326) hi ha una observació addicional en relació amb aquest fenomen fonètic: Gauchat fa una lliçó sobre *història de la llengua francesa*. S'és detengut molt en la tramundança, dins el francès, de la 'a' tònica en [ɛ], llei que es pot dir que no té cap excepció (FABA > feva > fevə > fev; PRESENTATA > presentada > presentədə > presentɛə; etc.). Aqueixa llei la té el dialecte *felanitxer* (Mallorca): [una ðónə kəzədə], [əl pépə] (el Papa), [əs béllə] (es Bal·le), [una vəyədə] (vegada).

al·lotones, la gent sense lletres que no surten gaire de Felanitx”; *b*) la *-á* davant *l* sona quasi [á] ([a]) o [á] del tot. Alcover atribueix aquesta realització a la influència de la *l*, que a Felanitx és clarament velar ([f]), i per aquest motiu “decanta de la punta de la llengua l’articulació de la [á] cap enrere, i per lo mateix l’allunya de la regió de la *e*, que és la llengua de davant o punta de la llengua”; *c*) la [ɛ] oberta, que en els altres pobles mallorquins és tan oberta que és representada per [ɛ̃]; aquesta transcripció indica una obertura més petita. Segons Alcover, a Felanitx és tan poc oberta que als externs els sembla que els felanitxers pronuncien [é] i que diuen: [əs péws], [micél], [mél], [ubért], [infern], [dév] (10). Alcover justifica aquesta realització tot dient que fan aquesta [ɛ] tan poc oberta, per tal de no confondre-la amb llur [á], que ells pronuncien [æ]; *d*) la [ɔ] (molt oberta) [æ] l’obren tant que a tota orel·la externa sembla quasi ‘á’; *f*) la [ə] (-a, -e) àtona en posició final absoluta es pronuncia molt fosca, de vegades com [o], de vegades no tant, com [œ]; i així diuen: [ónzo], [dódzo], [mánzo] (monja), [nínno], [vínno], Mari[o], [unə fío], [unə nuvío]; *g*) la terminació àtona [iə] no perd a Felanitx l’element [ə]; *h*) la *o* pretònica, si la tònica és *í*, *ú*, sona [u] (m[u]lí, c[u]zí, c[u]stura, c[u]nsum); *i*) la [k] i la [g] són velars davant *o*, *u* ([gozá], [kus]); davant les altres vocals són palatals ([c], [j]), com a Manacor i Palma. Quant a la morfologia verbal, cal destacar: *a*) la [ə] posttònica de l’imperfet de subjuntiu es manté [ə] i no [i]; *b*) diuen [bówrə],²⁰¹ [bóws], [bów], [bájə], [bájəs],..., [əstájɪm], [əstájɪs], [əstájə], [əstájəs], [əstájən], etc., en lloc de [béwrə], [báws], [báw], [bəvíə], [bəvíəs], etc.; *c*) la desinència àtona de la segona persona plural de l’imperfet, perfet simple, condicional i imperfet de subjuntiu es pronuncia sovint [ow] en lloc de [əw] ([əkudíow], [əkudiríow], [əkudísow]);²⁰² *d*) en lloc de fer la primera i segona persona plural del futur acabades en [ám], [áw], les fan acabar en [ém], [éw] ([klowré], [klowrɛás], [klowrɛé], [klowrém], [klowrét], [klowrɛén]; [cəntərəm], [cəntərəw], [konsəntirém], [konsəntirét], [korərəm], [korərəw],²⁰³ etc.).

1.4.2.5.2. Menorquí

En relació amb la fonètica de *Fornells* (133), Alcover destaca (BDLC, XI, 30): *a*) fan *e*

²⁰¹ En *LaFV* la vocal neutra final no està nasalitzada.

²⁰² Es realitza [əw], però, a *LaFV*.

²⁰³ Tanmateix, en *LaFV* aquestes persones sempre es transcriuen amb [ə].

(oberta)²⁰⁴ tota [á] tònica, procedent de *e* llarga o de *i* breu llatina o d'altra procedència, i així diuen: [vulé], [vuléw], [krék], [kréjm], [réjm], [réjən]; *b*) pronuncien *a* ben clara, com en castellà, tota [ə] (-*e* o -*a*), àtona, en posició final absoluta; i així diuen: [réja], [vulía], [kréja], [ríwra], [kréwra]; però, [únə- dóna], [únə- dóna pətítə kəzáda]. Tanmateix, quan no es troba en posició final absoluta, es realitza [ə]. Aquesta és, segon Alcover, la peculiaritat més important de Fornells, única dins totes les Balears. Aquest fenomen tampoc no havia estat registrat en cap localitat de la Catalunya francesa ni dins l'àrea oriental ni central.²⁰⁵ Alcover el va trobar, però, al País Valencià o en algunes comarques lleidatanes o del Ribagorça; *c*) fan [n] la -*m* de la primera persona plural de l'imperfet i del condicional, i així diuen: nosaltres [érən], [ənávən],²⁰⁶ [zéjən], [kəbíən], [kəntávən]; [səriən], [əniəriən], [zəwriən], [kəbriən], [kəntəriən]. Es tracta d'un fenomen especial, però no és únic a Menorca; *d*) entre el jovent s'estén l'ús de la desinència -*és* a l'imperfet de subjuntiu dels verbs de la primera conjugació ([ənés], ju[γés], [pərlés], en lloc de [anás], ju[γás], [pərlás]).

Es Mercadal (135) presenta les següents característiques fonètiques (BDLC, XI, 31): *a*) pronuncien [ɛ] oberta tota *e* tònica procedent d'una *e* llarga o d'una *i* breu llatines; *b*) fan [n] la -*m* final de la primera persona plural de l'imperfet i del condicional;²⁰⁷ *c*) fan en [és] i no en [ás] l'imperfet de subjuntiu de la primera conjugació. El jovent té tendència a aquest canvi, mentre que els adults i sobretot els vells conserven el llenguatge antic, semblant al de Ciutadella.

Segons el BDLC (XI, 31), a *Alaior* (138), com a Fornells i *es Mercadal*, fan [ɛ] oberta tota *e* tònica procedent d'una *e* llarga o d'una *i* breu llatines, i sovint pronuncien [e] o [ɛ] la -*a* i la -*e* (finals àtones) ([kəbíe], [kéβre], [séβre], [véje], [véwre]).

Pel que fa a *Maó* (139), el BDLC (XI, 31) indica que el més característic és la realització [ɛ] oberta de la *e* tònica procedent d'una *e* llarga o d'una *i* breu llatines. També comença a introduir-s'hi la realització en -*és* a l'imperfet de subjuntiu dels verbs de la primera conjugació,

²⁰⁴ La resta de localitats de Menorca de les quals es posseeix informació lingüística pertanyen a la meitat oriental de Menorca i manifesten el procés /á/ > [é]. Amb les dades d'Alcover, recollides en els primers decennis de segle, sembla que aquest fenomen té un abast geogràfic més ampli que l'indicat a Veny (1984 : 80).

²⁰⁵ Aquesta denominació suggereix que Alcover pren encara en consideració la divisió dialectal prèvia a la que posteriorment va emprar en *LaFI* i en el DC\B1. Per a un repàs de les consideracions relatives a la partió dialectal, vegeu l'epígraf § 3.1. *La divisió dialectal*.

²⁰⁶ Tot i que coincideix en aquest verb, els resultats de *LaFV* suggereixen que no es tracta d'un fenomen absolutament general i no es pot aplicar a tots els verbs. El mateix ocorre a *es Mercadal*.

²⁰⁷ Aquest fenomen també és recollit en el QC8:

fan ben sovint en [n] en lloc de [m] les primeres persones plurals de l'imperfet i del condicional.

en lloc de la terminació en *-ás* ([volíən kə kəminés], [kəntés], [pərlés]). El més destacable de Maó, segons Alcover, és que no pronuncien mai la lletra *ella* i la substitueixen per la iod ([jét], [ójə], [jétrə], [kəváj], [báj], [mój], [jám], [júm], [jít]). Quant a la morfologia verbal, segons el QC8, totes les desinències de l'imperfet d'indicatiu dels verbs de la primera conjugació acaben en [áwə]: [ənáwə], [kəmináwə], [rəláwə], [sərkáwə].

A *Sant Climent* (141), com a Sant Lluís, es Castell, Alaior, destaca (BDLC, XI, 188) la realització [é] de tota [ə] tònica. Alcover constata que els vells encara conserven la [ə], però el jovent té tendència a usar la [é].

Finalment, a *Sant Lluís* (142), Alcover detecta (BDLC, XI, 32) la introducció progressiva de la [é] oberta, característica de Maó, en lloc de [ə], pròpia del menorquí antic, que conserven els pagesos, mentre que els vilans la modifiquen en [é].

1.4.2.5.3. Eivissenc

De *Sant Mateu d'Aubarca* (143) cal destacar (BDLC, XII, 43) els següents aspectes, que afecten la fonètica: *a*) fan caure la *-t* darrere *-n* i *-l* [vén], [pón], [ənán]; [sál], [məlá], [ál]; *b*) eliminen la [ə] si va precedida per [i]: [pəsiénsi], [dəsgrási], [ráβi], [glóri], [əspési]. Segons Alcover, tota la pagesia d'Eivissa fa el mateix, tret de la Vila, que manté la [ə]. Quant als aspectes morfològics, sembla que a Sant Mateu d'Aubarca es ressenten del veïnatge de Corona,²⁰⁸ de manera que si bé conserven ordinàriament la [ə], en alguns casos també la pronuncien [é], per exemple, en les desinències verbals tòniques [ém], [əw] ([bətém], [bətéw], [kluém], [kluéw], [ənirém], [əniréw]; [bəwrém], [bəwréw], [kəjyéw], [kəjyéw]). El QC6 referma aquest fenomen: “La [ə], en ésser final (tònica final) amb [m] i [w] (*-em*, *-ew*) és [é] (oberta). Ahir, quan començàrem l'escorcoll de la conjugació amb els tres al·lots de l'escola, notí que un cop me feien la [ə] tònica ben neta com [ə] i un altre cop la feien [é]. Això me desorientà una mica, fins que m'adoní que era en les desinències verbals *-em*, *-ew* tòniques que la ‘-e’ sonava [é]”. D'altra banda, a Sant Mateu d'Aubarca apliquen com a la Vila l'afèresi en els verbs *haver* i *anar*. Tenen en el present d'*haver* les formes [əj]²⁰⁹ (he), hi (he), [əs] (has), i l'imperfet de subjuntiu [əvés],

²⁰⁸ Però Corona i la resta de localitats eivissenques fan, segons *LaFI*, les realitzacions [bətém], [bətáw], etc.

²⁰⁹ A *LaFI*, aquesta solució consta només a Jesús, a la Vila d'Eivissa i a Sant Francesc Xavier de Formentera.

[əvəsəs], [əvəsəm], etc., [vəs], [vəsəs], [vəsəm dit tal kóza].

A la Vila d'Eivissa (147), Alcover constata (BDLC, XII, 40) la introducció progressiva del subjuntiu en [i], tot i que encara es manté la forma en [ə] ([díγə], [dóγγə], [vújγə]) i fins i tot es troben els subjuntius: [prumódγə], [pérγə], [mórγə], [mújγə]. Alcover indica que també trobà aquests subjuntius a Isavarre (Alt Pallars). S'introdueix progressivament la forma [vəs] en lloc de [ís] ([buís], [servís]). Les realitzacions de l'imperfet de subjuntiu són, doncs, *bulligués*, *cruixigués*, *grunyigués*, en detriment de 'bullís', 'cruixís', 'grunyís'. El més notable és, segons Alcover, el que succeeix en els verbs de *tema* acabat: *a*) amb *-n* (dun-ar, aplan-ar, sun-ar), *b*) amb *-ny* (seny-ar, bany-ar), *c*) amb *-l* (bel-ar, embal-ar, apuntal-ar), *d*) amb *-r* (mir-ar, dur-ar, atur-ar), *e*) amb *-rr* (córrar, serr-ar), *f*) amb *-ll* (kəll-ar, bəll-ar, fəll-ar), *g*) amb *-z* (guz-ar, puz-ar), *h*) amb *-ss* (pass-ar), *i*) amb *-i* (ənví-ar, kunfí-ar, anunsi-ar), *j*) amb *-v* (kəv-ar, prív-ar, kəv-ar). Tots aquests verbs i altres de similars afegeixen una [k] a la primera persona singular del present d'indicatiu, i [γə] en el subjuntiu ([γə dóŋk], [γə əpláŋk] (aplan), [γə sɔŋk] (sòn tal instrument); [vólən kə doŋgə], [əpláŋgə], [sɔŋgə]; [γə sɔŋk], [báŋk] (bany), [vóləŋ kə yó sáŋgə], [báŋgə]; [γə bélk], [anvólk], [əpuntałk]; [vóləŋ kə γə bélgə], [ənválgə], [əpuntałgə]; [γə mírk], [dúrk], [ətúrk]; [vólən kə γə mírgə], [dúrgə], [ətúrgə]; [γə kórk], [sérk], [vóləŋ kə γə kórgə], [sérgə]; [γə báłk], [káłk], [fáłk]; [vólən kə γə báłgə], [káłgə], [fáłgə]; [γə gósk], [pósk]; [vólən kə γə gɔzγə], [pózγə], etc.). Totes aquestes formes es conserven encara entre la gent vella de la pagesia i una mica a la Vila; però els joves no les pronuncien gaire. Fan afèresi, tant a Vila com a la Marina, ens els verbs *baver* i *anar* ([və] vist, [γen] (haguent) vist, [ˈviə] vist, [viəs] dit, [γás] (hagués), [γéses] (haguesses). Per a l'imperfet de subjuntiu tenen la forma [əvəs] (hagués) i [vəs], [əvəsəs], [vəsəs] ([si γə l vés vist], [li pek]; [si'l vəsəs vist]). Quant a *anar* diuen: [va] ná], [nán(t)], [nám], [náv], [návə], [nárəs], [niré], [nirás], [niriə], etc.; [vuliəm kə mə n nás] i [kə tə n násəs], etc. En el present d'*baver*, Alcover constata tres formes interessants: [γə əj] (he), [γə hi] (he), tu [əs]²¹⁰ (has) ([yó əy] (he) dit; [γə] l'hi vist, [γə wi] (jo ho he) dit; [sí kə wí] (ho he) fet.

²¹⁰ Però [as] a LaFL.

1.4.2.6. Algerès

De l'Alguer (149) (BDLC, III, 347-348) cal destacar determinats aspectes que afecten la fonètica i la morfologia verbal. Pel que fa a la fonètica, *a*) l'inventari fonètic vocàlic queda reduït a set vocals: [a], [e], [ɛ], [o], [ɔ], [u]. Així, (BDLC, VII, 351-353) totes les *aa* i *ee* àtones, en qualsevol posició, es pronuncien *a*:²¹¹ [man vátʃ], [vaig a ma rantá las más], [ma donas akéʃ líβra], [kwátra líβras]; [víwra], [ríwra], [mówra], [kaŋgwádʒa]; *b*) la *l* i la *d* sovint es tornen *r*, i la *r* esdevé sovint *l*: [katará] (català); [abitára] > (habitada), [poltá] > (portà), [fidarísima] < (fidelíssima), [karéls] (carrers), [sabatéls] (sabaters), [áلك] (arc), [maráلت] (malalt); *c*) conserven, com a les Balears, la solució sense desinència de la primera persona del singular dels verbs de la primera conjugació: [jɔ kánt], [kamín], [tróp], [póلت] (port), etc.; *d*) alguns futurs presenten una forma *-ga-*: *sigaré* (seré), *tangaré* (tindré), *astigaré* (estaré), *valgaré* (valdré), *prangaré* (prendré), *antangaré* (entendré), *mugaré* (mouré), *prugarà* (plourà), *cugaré* (couré), etc.; *e*) el condicional en totes les conjugacions acaba en *-iva*: *cantariva* (cantaria), *sigariva* (seria), *astigariva* (estaria), *tangariva* (tindria), etc.; *f*) l'imperfet d'indicatiu dels verbs en *-re* i *-er* acaba en *-eva*: [paldéva] (perdia), [antanéva] (entenia), [maraféva] (mereixia), [trajéva] (treia), [kunaʃéva] (coneixia), etc.; *g*) l'imperfet dels verbs de la tercera conjugació acaba en *-iva*: *umpriva* (umplia), *ubriva* (obria), [fuʒíva] (fugia), [luíva] (lluïa), *h*) el participi conserva la terminació femenina: [kantát]- [kantára], [paltít] (partit) - *paltira*, *tangut-* *tangura* (tinguda), [astát] - [astára] (estada), etc.; *i*) hi ha certs verbs de la primera conjugació que no acaben en [əḏʒá]²¹² (*-etjar*), i, no obstant això, fan la 1a, 2a, 3a persona singular i la 3a del plural del present i del subjuntiu com els verbs en [əḏʒá]. Així, el verb *triurar* (batre) fa el present: [triurétʃ], [triurédʒas], [triurédʒa], *triurem*, *triurau*, [triurédʒan]. I el subjuntiu: [triurédʒi], [triurédʒis], [triurédʒi], [triurém], [triuréw], [triurédʒin]. Un altre verb que fa el mateix és *pascurá* (pasturar, péixer): [jɔ paskurétʃ], [paskurédʒas], [paskurédʒa], [paskurém], [paskuráw], [paskurédʒan]. El subjuntiu és el mateix que el de *triurar*; *j*) en darrer terme, la primera persona plural del present dels verbs de la primera conjugació acaba en *-em* per analogia dels verbs de la segona; en canvi, la 2a persona plural acaba en *-aw* i conserva la *a* llatina de *-atis*: [kantém], [kantáw].

²¹¹ Aquesta afirmació contradiu parcialment les observacions que apareixien a "Una mica de dialectologia catalana", que han estat tractades en la primera part d'aquest mateix apartat.

²¹² Alcover detecta l'existència d'alguns verbs de la I conjugació que presenten un increment palatal. No arriba a enquestar, però, verbs que compten amb un increment velar.

1.4.2.7. La realització del pretèrit perfet simple

Per cloure aquest capítol, cal examinar —en relació amb la divisió dialectal proposada per Alcover— l'extensió de l'ús del perfet simple. Alcover en detecta una pèrdua progressiva; pèrdua, però, que en la majoria de les localitats vol dir substitució pel perfet perifràstic.

Pel que fa a l'àmbit pirinenc oriental, Formiguera presenta el perfet simple en alguns verbs (*anar, beure, caldre* (solament en la 3a persona del singular), *caure, creure, dir, dormir, entendre, escriure, estar, fer, espigar, moure, néixer, partir, plaure, poder, prendre, riure, saber, tenir, traure, venir i voler*) amb les desinències: [ri, rəs, k, rən, ru, rən]. No hi ha, però, cap al·lusió d'aquesta conservació ni en el BDLC ni en els quaderns de camp. Pel que fa a aquesta mateixa àrea, només Gelada (1906-1907:93) constata la inexistència del perfet simple a *Olot*.

En relació amb el català oriental, i a través de la informació subministrada pel QC1, sols es fa esment de l'absència del perfet simple a les localitats de Mieres, l'Escala, Amer, Girona, la Bisbal de Empordà, Sant Feliu de Guíxols, Blanes, Pineda de Mar i Canet de Mar, amb algunes excepcions, però. El QC10 també indica l'absència del perfet simple a Vilanova d'Escornalbou. *LaFV* constata que el verb *rebre* pot adoptar el perfet simple a Sant Bartomeu del Grau; tanmateix, els quaderns de camp (QC09/QC10 (2a volta)) que recullen la flexió d'aquesta població, no se'n fan ressò. Pel que fa a Sant Hilari Sacalm, en *LaFV* es constata el perfet simple del verb *rebre* i el QC10 inclou la següent afirmació: “els vells encara usen de vegades aquest pretèrit”. Altres localitats que també utilitzen aquest temps en la conjugació d'uns verbs determinats són: l'Escala, Pineda de Mar, Canet de Mar²¹³ i Tarragona en relació amb el verb *deure*; i també Vic, Sant Hilari Sacalm, Sant Coloma de Queralt i Tarragona en relació amb el verb *ésser*. A Tossa de Mar, encara que el QC1 recull la pèrdua del perfet simple, també indica “hi ha gent vella que encara fa la forma simple del perfet: [ənárene], férem, diguérem”. Pel que fa a Lloret de Mar, Alcover observa: “Se conserva qualche poc el perfet simple”. A Barcelona, el QC6 solament recull l'ús del perfet simple en aquesta frase: *Com fou (o fo) mort el combregaven*; fora d'aquesta realització, no s'utilitza mai la forma simple. Finalment, el BDLC (X, 230) explicita la pèrdua del perfet simple a *Igualada*.

Quant al català occidental, *LaFV* assenyala l'ús del perfet simple del verb *deure* a les localitats de Riba-roja d'Ebre, Gandesa i Tortosa. Segons aquesta mateixa font, el perfet simple del verb *ésser* és usat a Organyà i a Balaguer. El BDLC manifesta que no tenen el perfet simple les localitats de Benavarri (X, 245), Ponts (X, 232), Sant Martí de Riucorb (X, 225-226), Falset (X,

²¹³ El QC1 no inclou, però, aquesta informació quan esmenta aquestes localitats.

219-220), Gandesa (X, 216-217), Tortosa²¹⁴ (X, 213-214). Pel que fa a Sant Martí de Riucorb, les observacions sobre la morfologia indiquen que encara es conserva algun cas de pretèrit perfet simple en primera persona (*coneguí, me n'aní*).²¹⁵

En valencià el perfet simple és usat amb certa sistematicitat. *LaFV* recull l'ús d'aquest temps en tots els verbs de Sagunt (Morvedre), Llíria, València, Sueca, Gandia, Benigànim, la Vila Joiosa²¹⁶ i Elx. Es constata un ús restrictiu a Morella, que utilitza el perfet simple només en els verbs *deure* i *escopir*. Les localitats corresponents a Alcalà de Xivert i a Castelló de la Plana usen el perfet simple del verb *deure*; aquesta darrera localitat també desenvolupa el perfet simple dels verbs *grunyir* i *escopir*. D'altra banda, la resta de localitats valencianes utilitzen el perfet simple només en alguns verbs —tret del verb *deure*, el perfet del qual és usat sistemàticament.²¹⁷

El BDLC constata la pèrdua del perfet simple a les localitats de Morella (X, 208), Vinaròs (X, 209-210), Benassal (X, 203), Alcalà de Xivert (X, 200-201), Castelló de la Plana²¹⁸ (X, 198), Pego²¹⁹ (X, 179), Patró²²⁰ (X, 181-182), Cocentaina (X, 186), Benissa²²¹ (X, 177-178), Tàrbena²²² (X, 174-175), la Vila Joiosa²²³ (X, 172) i Monòver²²⁴ (X, 167-168). Per contra, el BDLC n'evidencia l'existència completa a Sagunt (Morvedre) (X, 196), Llíria (X, 194), València (X, 192-193), Sueca (X, 184) i Elx (X, 168-169), per bé que en el QC2 apareix la següent indicació:

Conserven el pretèrit perfet simple, però la primera persona singular de molts verbs, sobretot dels en *-ir*, és ben poc usada.

Quant a Gandia, el QC2 també recull que

la 1a persona singular del perfet simple és molt poc usada; en els verbs en *-ir* no s'usa casi mai. Són més usades les formes plurals que les singulars.

²¹⁴ La pèrdua del perfet en aquestes tres localitats és refermada en el QC3.

²¹⁵ Aquesta afirmació sembla entrar en contradicció amb la pèrdua del perfet simple que constata el BDLC.

²¹⁶ Tanmateix, no està recollit el perfet simple de tots els verbs d'aquesta localitat.

²¹⁷ L'explicitació de l'ús del perfet simple en funció de les localitats i de les persones gramaticals i l'anàlisi descriptiva es farà efectiva en la segona part d'aquest treball.

²¹⁸ En relació amb aquesta localitat el QC3 precisa:

El perfet simple s'és perdut de tot. Sols el conserva *deure* retgint l'infinitiu en sentit de probabilitat.

²¹⁹ Per bé que en el QC2, Alcover destaca:

És notable que del pretèrit perfet simple just se conservi la 3a persona singular del pretèrit simple.

²²⁰ El QC2 recull el mateix comentari que a Castelló de la Plana:

S'ha perdut el pretèrit perfet simple. Just se conserva el del verb *deure* quan regeix un infinitiu, per denotar probabilitat.

²²¹ Novament, el QC2 fa una precisió en relació amb l'ús del perfet simple:

El pretèrit perfet simple s'és perdut, sols es conserva *deure* quan regeix un infinitiu (*degueres aplegar tart*).

²²² Aquest comentari no apareix al BDLC sinó al QC2.

²²³ El QC2, però, només fa referència a la pèrdua de la primera persona:

Han perduda la 1a persona singular del perfet simple [i], però conserven les altres persones.

²²⁴ El QC2 indica que el pretèrit perfet simple s'ha perdut per la concurrència amb l'imperfet de subjuntiu (*acudira, acudires, -ira, irem, ireu, -iren*).

El BDLC (BDLC, X, 183) assenyala que els nois enquestats en aquesta localitat tornen a insistir sobre l'ús de la [é] en el perfet simple "afirmant que ells l'usen i molta altra gent de Gandia també". Finalment, segons el BDLC, a Benigànim²²⁵ es conserva el perfet simple, tret de la primera persona.

Pel que va a les varietats balears, el comportament en relació amb el perfet simple varia segons el subdialecte. Així, *LaFV* constata l'ús més o menys generalitzat en tots els verbs de Mallorca, tret de la primera persona, però amb una tendència a anar desapareixent. Segons el BDLC, el perfet simple s'usa poc a Alcúdia (XI, 43-44), a Artà (XI, 38-39), a Binissalem (XI, 54) i a Felanitx (XI, 56-57). El QC5 indica que aquest temps és poc usat a sa Pobla, a Sóller i a Son Servera. Per contra, el BDLC constata l'ús d'un perfet moderníssim a Esporles (XI, 50): [siyérəs], [siyé], [siyéram], [siyéraw], [siyéran] en lloc de 'fores', 'foncs', 'fórem', 'fóreu', 'foren'.

A Menorca, segons *LaFV*, el perfet simple del verb *deure* es conserva a Ciutadella, tret de la primera persona. El verb *seure* s'utilitza a Fornells, Ciutadella, es Mercadal, Ferreries, es Migjorn Gran, Alaior, Maó, es Castell, Sant Climent i Sant Lluís. El perfet del verb *ésser* només és usat pels vells a Sant Lluís. Finalment, el QC8 només explicita la pèrdua del perfet simple a Ciutadella, Ferreries i es Migjorn Gran.

Pel que fa a Eivissa, *LaFV* evidencia que l'ús del perfet simple és general fins i tot en la primera persona. El BDLC (XII, 43) dona una informació explícita sobre la presència del perfet simple a Sant Mateu d'Aubarca

—Aquí es conserva amb tota la seva plenitud el perfet simple amb la primera persona acabada en [i] pels verbs de la primera conjugació (*duni, canti, parli*) i per molts de la segona, tercera i quarta ([bətí], [bəyí], [kəpiyí], [kunsəntiyí]), dels quals n'hi ha molts que també fan la dita 1a persona singular en [é] ([jə kurəyé], [jə kuziyé], [jə krəyé], [jə krufiyé], [jə kuiyé], etc.)—

i a la Vila d'Eivissa

—A Vila se conserva encara prou lo perfet simple, però sense la 1a persona singular ([ənáras], [əná], [ənáram], [ənáraw], [ənáran]); [jə əni] ja no ho diuen. Aquesta 1a persona l'he trobada a alguns verbs de la segona, tercera i quarta conjugació: demanant a aquells al·lotons si deien tal forma, de vegades m'han dit que sí que qualque volta ho diuen. Aquests casos els tenc registrats a la llibreta. Ja s'hi introdueix ferm lo

²²⁵ El QC2 fa notar:

La primera persona singular del perfet simple no és gens usada. La segona i la tercera s'usen així mateix, però no tant com la composta. Les formes plurals simples ja són més usades.

perfet compost de l'auxiliar vaig i l'infinitiu del verb que es conjuga (*vaig anar, vaig dir*); la joveña ja l'usa per pa i per sal.²²⁶

El dialecte eivissenc es diferencia, doncs, del mallorquí i del menorquí pel fet de conservar la primera persona del singular del perfet simple (BDLC, XI, 25). Altres comentaris, però, confirmen la pèrdua de la primera persona del singular d'aquest temps (BDLC, XII, 39) a la Vila, Formentera, Sant Jordi de ses Salines, i la tendència a desaparèixer de tota la pagesia que encara el manté, a causa de la penetració implacable de la forma perifràstica. Aquestes observacions, aplicades al dialecte eivissenc, també consten en el QC10. Així, segons Alcover,

els curtons de Purmany, Balanzat, Santa Eulària conserven la primera persona del pretèrit simple. El Pla de Vila i les Salines ho han perdut casi de tot.

En darrer terme, pel que fa a l'Alguer, i per tancar aquesta aproximació a l'ús del perfet simple en el domini català a començaments de segle, el BDLC (VII, 353) n'evidencia la pèrdua, substituït pel pretèrit indefinit: *he cantat, he vist*.

²²⁶ Aquesta afirmació és confirmada en les pàgines del QC6:

A Vila han perdut del tot la 1a persona singular del pretèrit perfet simple, però conserven les altres persones, si bé s'usa molt sobretot entre l'al·lotea lo perfet compost de l'auxiliar vaig amb l'infinitiu del verb que es conjuga". Posteriorment, encara afegeix: "A vila s'és perduda de tot la 1a persona singular del pretèrit perfet simple, lo manco entre la gent menuda. L'he trobada, però, d'alguns verbs no acabats en *-ar*, és a dir, demanant jo an aquests al·lots si usaven tal forma de dits verbs, me digueren que sí, que de vegades l'usaven.

2. ASPECTES METODOLÒGICS DE L'ENQUESTA

El resultat de les diverses eixides filològiques d'Alcover no fou només la recopilació de més de 470.000 formes verbals d'un centenar llarg de localitats del domini lingüístic català, sinó l'aplec sistemàtic de materials dialectals, que abastava altres àmbits lingüístics —la fonètica, la lexicografia o la sintaxi— i que descansava en l'ideari potenciat per Bernhard Schädel,¹ des del 1904, segons el qual, per poder reconstruir el català literari, calia desenvolupar un estudis dialectals complets que aportessin dades significatives que esdevindrien profitoses per a la llengua escrita. Els materials obtinguts a partir d'aquests estudis dialectals havien de bastir un

---

¹ Les múltiples iniciatives que Schädel despertà en Alcover es troben concentrades en una carta del 15 d'octubre del 1905. Schädel propugna, com a base de tot projecte de reconstrucció del català literari, un gran pla d'estudis dialectals sistemàtics. Segons Schädel, sense conèixer els parlars comarcals, es corria el perill de deixar perdre elements valuosos conservats en les comarques i que es trobaven absents del món urbà. Els seus suggeriments incideixen de ple en el terreny pragmàtic: 1) La fundació d'un "Institut pour l'étude de la langue catalane et de ses dialectes". Aquest Institut és una anticipació del que l'any 1911 havia d'anomenar-se Institut de la llengua catalana (Secció Filològica de l'IEC); 2) L'edició de dues revistes: una de tècnica per a la publicació dels materials i resultats dels estudis filològics catalans, i una de divulgadora per donar-los a conèixer al gran públic i fer entre aquest la propaganda de l'obra nacional del diccionari i la gramàtica. La revista de divulgació ja existia (el BDLC) que Alcover publicava des de 1901. La revista tècnica —que Schädel pensava dirigir i editar des d'Alemanya— no existia, però la idea d'aquesta revista quallà l'any 1914 en començar a publicar-se el *Butlletí de Dialectologia Catalana*; 3) La participació en la preparació del Congrés Internacional de Llengua Catalana, en la preparació del qual Schädel tingué una gran participació com a element orientador; 4) El seu paper actiu en la instrucció i ensinistrament dels col·laboradors en el treball dialectològic. Per portar-lo endavant, va publicar el seu *Manual de Fonètica Catalana* (Cöthen 1908); 5) La seva iniciativa d'una obra de geografia lingüística: l'Atlas Lingüístic català, que constituïria la base i les directrius del que més tard seria l'Atlas realitzat per Griera; 6) El suggeriment dels viatges a l'estranger —realitzats el 1907, 1912 i 1913—, per tal que Alcover s'orientés sobre les finalitats i els mètodes de la filologia romànica; 7) La convocatòria d'un concurs per part de la Diputació de Barcelona per enviar tres joves —Pere Barnils, Antoni Griera i Manuel de Montoliu—, amb caràcter d'estipendiats, a estudiar filologia romànica a la Universitat de Halle i a altres centres estrangers per aprendre i aplicar els mètodes científics a l'estudi del català.

diccionari i una gramàtica. Mogut per aquest impuls renovador, Alcover posa en marxa un conjunt de projectes. D'una banda, l'*Obra del Diccionari*, amb el resultat del DCVB, obra que deixà incompleta en morir, i que enllestí el seu successor, Francesc de B. Moll; d'una altra, *LaFV*, en la qual també participà Moll, i, gairebé paral·lelament, el desenvolupament d'una gramàtica, que mai no s'arribà a dur a terme.²

Corredor de fons en solitari en moltes ocasions, cal, però, associar la figura d'Alcover,³ en el decurs del desenvolupament dels seus projectes més magnes, amb altres col·laboradors, que, d'una manera directa o indirecta, aconduïren la seva cursa infatigable a una meta satisfactòria. D'una banda, és ben conegut el paper rellevant que Moll tingué en la compleció del diccionari i de l'edició de *LaFV*; d'una altra, és innegable el rol que Schädel jugà com a impulsor i orientador de tota la tasca científica i dialectològica que Alcover dugué a terme.

El setembre de 1904, Schädel va visitar per segona vegada Mallorca per estudiar les varietats dialectals del català de la Roqueta i establí amb Alcover una relació estreta i continuada que va influir profundament en les seves actituds envers l'estudi de la llengua. En efecte, una repercussió immediata d'aquesta influència fou l'organització del Congrés de la Llengua Catalana de 1906, que es va basar en una primera idea d'Alcover de realitzar un congrés dedicat a la sintaxi catalana. Atès que calia un estudi sistemàtic del català antic i dels dialectes vius, mitjançant l'aplec de la literatura catalana antiga i dels dialectes actuals, un altre objectiu immediat fou la realització d'un viatge filològic per totes les comarques catalanes en companyia d'Alcover i de Counson, per orientar-se i fonamentar els estudis futurs. Aquest viatge es va realitzar des del 3 d'agost fins al 12 de setembre de 1906, però es va limitar a la regió pirinenca. Els materials fonètics aplegats en aquest viatge foren publicats parcialment per Schädel a la "Revue de Dialectologie Romane" (Bruxelles 1909, I, 15-98). Els materials

² Al llarg de les pàgines del BDLC, Alcover fa nombroses referències d'aquest projecte. Així en el tom VII (p. 309) indica que s'embarca cap a Barcelona

amb l'idea de prendre allà la volada cap a França, Suïssa i Itàlia per coses de filologia catalana, per l'*Obra del Diccionari* i de la *Gramàtica* de la nostra llengua benivolguda.

També, tot relatant una de les seves múltiples eixides filològiques, en aquest cas a Girona el 27 d'abril de 1919, comenta:

ab aquells mateys betzos escorcollam una partida de punts de fonètica gironina, que ens serviran admirablement per la *Gramàtica Catalana* que preparam. (BDLC, X, 67).

Alcover en fa una altra referència el 26 de juny de 1917 durant el viatge a Eivissa quan diu:

N'hi ha moltes més coses que distingeixen l'*Eivissenc* del *Mallorquí* i del *Menorquí*, com demostrarem, si Déu ho vol, dins la *Gramàtica Catalana* que fa tants anys que preparam. (BDLC, XI, 30).

Finalment, el BDLC (XII, 314) recull:

... i una partida de coses més que no retrech per no allargar massa, però que figuraràn a la *Gramàtica* que fa tants d'anys que prepar.

³ Per a una aproximació biogràfica a la figura d'Alcover, vegeu Rotger (1928), Moll (1962 i 1983) i Massot (1985).

de la flexió verbal es van començar a recollir de manera sistemàtica en aquest viatge i foren ampliats en viatges successius a totes les regions del domini lingüístic català.

Quant a la realització pràctica d'aquest projecte global, Alcover va esdevenir l'agent que recorregué tot el domini català per tal d'obtenir el cabal lingüístic que cercava i, per fer-ho, s'envoltà en algunes ocasions de col·laboradors per tal que participessin en l'aplec de materials, especialment els de caràcter lexicogràfic.

Un cop presentada la tipologia de les dades verbals, aquest capítol té la finalitat d'examinar els aspectes metodològics que envoltaren el procés d'enquestació, cenyit a la recollida de les dades verbals. Aquests aspectes es manifesten, algunes vegades veladament, d'altres, amb una transparència diàfana, a través de les pàgines dels diversos dietaris apareguts en el BDLC. Es tracta, doncs, de fer una aproximació a les diferents excursions fetes per Alcover i d'extreure'n els criteris metodològics que el motivaren a seleccionar unes determinades localitats i uns determinats informants, i que donaren, en definitiva, un caire propi al procés d'enquestació. D'altra banda, la consulta de les dades del BDLC i la possibilitat d'accedir als diferents quaderns de camp que recullen els materials verbals han permès de reconstruir, en algun cas, la cronologia de les diverses etapes establertes en la recopilació de la conjugació verbal, els procediments utilitzats en el procés d'enquestació, els contactes establerts, i, en darrer terme, el nom i el nombre d'informants que hi participaren. Paral·lelament, s'ha volgut penetrar en qüestions organitzatives relatives a la sistematització i ordenació de les dades resultants, malgrat que d'aquests aspectes es posseeix una informació molt minsa.

Els següents apartats, doncs, es basen en el buidatge del gruix de les eixides filològiques que apareixen en els dietaris, les excursions i les eixides filològiques del BDLC —en particular els volums I, III, IV, VII, XI i XII— i en el material recollit en els quaderns de camp.

2.1. L'Obtenció de les dades. Les localitats enquestades. Cronologia

Des del 1901, el BDLC s'erigí en òrgan de difusió dels estudis d'Alcover, dels dietaris dels seus viatges o de les instruccions que rebien els col·laboradors de l'*Obra del Diccionari*.

Les *eixides filològiques* fetes per Alcover responien bàsicament a dues motivacions: d'una banda, a un interès per completar el projecte del *Diccionari*, iniciat a partir de la *Lletra de*

Convit, amb la voluntat d'aplegar material lexicogràfic i de fer una campanya de propaganda per tal de mobilitzar nous col·laboradors; d'una altra banda, a una voluntat de recopilar materials dialectals de caràcter lexicogràfic i gramatical amb la finalitat d'estudiar la llengua viva de totes les comarques catalanes. Aquests materials incloïen la flexió verbal d'un nombre determinat de verbs.⁴ La compilació de material verbal dialectal permetria a Alcover de dur a terme un segon projecte, relatiu aquest cop a la confecció d'un *Estudi especial de la conjugació*.

Els diversos volums del BDLC contenen en alguns casos una informació prou àmplia sobre les eixides filològiques d'Alcover, que tenien per objectiu la recerca de material dialectal. Addicionalment, Rotger (1928: 95-104) indica una sèrie de sortides⁵ fetes per Alcover des del 1900 fins al 1922, que completen les exposades en els diversos volums del BDLC, en els quals no es consignen les eixides fetes els anys 1900 i 1901.

El volum I del BDLC (1902-1903, 92-96 i 97-110) recull el viatge de tres mesos per les poblacions de València, Catalunya i el Rosselló, dut a terme el 1902, des del 19 d'abril al 14 de juliol. En efecte, Alcover, mogut en primera instància per la voluntat de posar-se en contacte amb els diversos col·laboradors i constituir nous corresponents, viatjà per gran part de València, Catalunya i el Rosselló i s'aturà a noranta poblacions per fer recerca dialectal o conferències de propaganda, o les dues coses alhora. Les referències que apareixen en el BDLC en relació amb "l'estudi del llenguatge" mostren que, en aquests primers viatges, s'obtenien informacions parcialitzades, atès que es tractava d'estances breus; de fet, l'estança màxima en cada localitat és d'un dia, aproximadament. Amb un període de temps tan curt era impossible de desenvolupar un qüestionari complet que integrés tots els aspectes que Alcover pretenia estudiar.

Des d'un punt de vista cronològic, les localitats visitades⁶ foren les següents: d'una banda, un seguit de localitats foren consignades en el número 6 del mes de maig de 1902 (pp. 92-96): Alacant (19 d'abril), Novelda (20 d'abril), Monòver (21 d'abril), Villena (22 d'abril), Biar (23 d'abril), Ibi (24 d'abril), Xixona (25 d'abril), Sant Joan ("a prop d'Alacant") (26 d'abril), la

⁴ Tot i que en els volums de *LaFlV* apareixen setanta-quatre verbs, l'estudi de la conjugació abasta, com s'ha pogut veure en el capítol anterior, un nombre més elevat.

⁵ Les indicacions de Rotger són essencialment itineraris formats per llistes de localitats. No hi ha constància en cap moment de quines van ser les localitats on Alcover va fer una feina específica d'enquestació lexicogràfica i quines van ser les localitats de pas.

⁶ Vegeu també Montoya (1992: 395-400) pel que fa a la tasca enquestadora d'Alcover.

Vila Joiosa (27 d'abril), Benidorm (28 i 29 d'abril), Bolulla (28 d'abril), Benissa (30 d'abril), Verger (1 de maig), Gandia (1 de maig), Beniopa (1 de maig), Oliva (2 de maig), l'Horta de Gandia (2 de maig), Simat de Valldigna (3 de maig), Sueca (6 de maig), Ontinyent (9 de maig), Benigànim (10 de maig), Xàtiva (11 de maig), Lliria (12 de maig), Castelló de la Plana (13 de maig), Vinaròs (14 de maig), Tortosa (15 de maig), Tarragona (17 de maig), Reus (18 de maig), Falset (21 de maig); d'una altra banda, un conjunt d'altres localitats foren consignades en els números 7 i 8 de juny i juliol de 1902 (pp. 97-110): Valls (23 de maig), la Vila-rodona (21 de maig), Santes Creus (21 de maig), Montblanc (24 de maig), l'Espluga de Francolí (25 de maig), Poblet (25 de maig), Santa Coloma de Queralt (28 de maig), Igualada (29 de maig), Martorell (30 de maig), Vilafranca del Penedès (30 de maig), Sant Martí Sarroca (1 de juny), el Vendrell (2 de juny), Vilanova i la Geltrú (2 de juny), Sitges (3 de juny), Mataró (4 de juny), Canet de Mar (6 de juny), Blanes (6 de juny), Girona (7 de juny), Olot (7 de juny), les Planes ("vila important de la Vall d'Ostoles") (7 de juny), Besalú (9 de juny), Banyoles (9 de juny), Sant Feliu de Guíxols (10 de juny), Palamós (10 de juny), Palafrugell (11 de juny), Begur (11 de juny), la Bisbal d'Empordà (12 de juny), Flaçà (13 de juny), Figueres (13 de juny), Agullana ("prop de la Jonquera, just a la ratlla de França") (14 de juny), la Jonquera (15 de juny), Ceret (15 de juny), Elna (16 de juny), Perpinyà (17 de juny), Arles (17 de juny), Calce ("a l'altre costat del Rosselló, ben a prop de les regions de Narbona i Carcassona, que ja no són catalanes") (17 de juny), Claira (18 de juny), Prada (19 de juny), Puigcerdà (20 de juny), Ripoll (21 de juny), Vic (22 de juny), Prats de Lluçanès (23 de juny), Gironella (24 de juny), Berga (24 de juny), Manresa (25 de juny), Cardona (26 de juny), Solsona (27 de juny), Cervera (29 de juny), Tàrraga (30 de juny), Lleida (1 de juliol), Balaguer (3 de juliol), Artesa de Segre (4 de juliol), Tremp (5 de juliol), la Pobla de Segur (6 de juliol), Gerri de la Sal (6 de juliol), Sort (7 de juliol), la Seu d'Urgell (8 de juliol), Pallerols (8 de juliol), Ponts (10 i 11 de juliol), Calaf (12 de juliol) i Terrassa (13 de juliol).

Des d'una òptica retrospectiva, unes sortides prèvies a l'eixida precedent, apareixen incloses en una notícia publicada en el tom IV del BDLC (1908-1909, 236 i ss.) en relació amb la publicació del *Diccionari* —"Com és que encara no surt el *Diccionari*?"—, on Alcover esmenta un seguit d'excursions anteriors a l'any 1902 realitzades per tots els territoris que parlen català, amb la finalitat de sentir i de recollir totes les varietats de la llengua. Aquestes enquestes es desenvolupen entre 1900 i 1901.

Així, el mes de juliol de 1900, Alcover es va embarcar cap a Barcelona, i de Barcelona es va traslladar cap a Vic, localitat on van començar les seves observacions lingüístiques. Posteriorment, també es deturà a Tavèrnoles, Sant Pere de Sabessona, Camprodon, Llenàs, Setcases, Campdevàrol, Gombreny, la Pobla de Lillet, Sant Jaume de Frontanyà, Borredà, Ribes de Freser, Puigcerdà, Montlluís, Odelló, Vilafranca i Cornellà de Conflent, Prada, Perpinyà, Arles, Custoges, Elna, Llançà, Girona i Olot. Aquesta excursió durà quaranta dies —del 21 de juliol al 26 d'agost.⁷

Els primers dies d'abril de 1901, Alcover inicià una altra excursió per Tortosa, pujant per Gandesa fins a Calaceit, i va recular per visitar Vinaròs, Morella, Forcall, Benicarló, Peníscola, Alcalà de Xivert, Castelló de la Plana, Vila-real, Onda, Borriana, el Puig, València, Rafelguaraf, Gandia, Alcoi, Cocentaina, Benifallim, Penàguila, Xàtiva, Alacant, Perpinyà i Sant Llorenç de Salanca.⁸ Aquesta excursió durà dos mesos —del 9 d'abril al 14 de juliol. En el decurs d'aquestes eixides, el mateix Alcover confessa que ja duia més ordre en les observacions que volia realitzar, i així va poder endinsar-se una mica més en l'acompliment dels objectius de la seva recerca.

Segons Moll (1962: 68), al llarg de l'estiu i de la tardor de 1903, Alcover recorregué vint-i-nou pobles de Mallorca on va fer també enquesta dialectal i establí centres de col·laboradors. Aquesta eixida, però, no consta en cap dels dietaris del BDLC ni s'esmenta en els itineraris de Rotger. Podria tractar-se d'una datació errònia.

Les eixides de l'any 1904 es concentren bàsicament a Barcelona (del 19 al 27 de gener), Barcelona i Gràcia (21 i 22 de març), i Barcelona i Manresa (del 27 de novembre al 3 de desembre).

Resseguint les eixides que se citen en el BDLC, el tom III (1906-1907, 257-367) fa referència al viatge d'estudi per les comarques catalanes pirinenques que Alcover féu en companyia de

⁷ Rotger (1928: 95) en dóna una llista més completa. Les localitats visitades foren: Barcelona, Vic, Tavèrnoles, Sant Pere de Sabessona, Sant Pere de Casserres, Ripoll, Camprodon, Llanars, Setcases, Núria, Gombreny, la Pobla de Lillet, Borredà, Ribes de Freser, Puigcerdà, Hix, la Gangueta, Bolvir, Sagàs, Ger, All, Mosoll, Alp, Urtx, Caixas, Ur, Montlluís, Ossejà, Vià, Vilafranca del Conflent, Cornellà del Conflent, Prada, Codolet, Perpinyà, Elna, Arles, Costitx, Ceret, Llançà, Vilabertran, Figueres, Sant Miquel de Fluvià, Girona, Olot i Sant Joan de les Abadesses.

⁸ La llista de Rotger (1928: 95-96) és encara més exhaustiva: Tortosa, Xerta, Gandesa, Batea, Calaceit, Vinaròs, Benicarló, Peníscola, Morella, Forcall, Alcalà de Xivert, Castelló de la Plana, Rafelguaraf, Xàtiva, Gandia, Alcoi,

Bernhard Schädel, catedràtic de la Universitat de Halle, el 1906. El viatge es perllongà del 3 d'agost fins al 12 de setembre. Ambdós, acompanyats en algunes ocasions per altres col·laboradors (Juli Delpont, de Perpinyà, Mn. Casaponce, rector d'Arles, el Dr. Fritz Holle, catedràtic del Liceu de Berlín, i, eventualment, per Mr. Saroïhandy), van recórrer cinquanta-dues poblacions, on van recopilar material lexicogràfic, fonètic i morfològic. En aquest treball de camp visitaren les següents poblacions:⁹ Canet de Rosselló (4 i 6 d'agost), Arles i Ceret (4 d'agost), Prats de Molló (5 d'agost), Noedes (7 d'agost), Mosset (7 d'agost), Prada (7 d'agost), Fontpedrosa (10 d'agost), Montlluís (9 i 11 d'agost), Formiguera (10 d'agost), Sallagossa (11 d'agost), Puigcerdà (11 d'agost), Argelers (12 d'agost), Portè (13 d'agost), Angostrina (13 d'agost), Martinet (14 d'agost), la Seu d'Urgell (15 d'agost), Sant Julià de Loira (16 d'agost), Andorra (17 d'agost), Pallerols (18 d'agost), Sort (19 i 20 d'agost), Llavorsí (21 d'agost), Esterri d'Àneu (21 i 22 d'agost), Isavarre (22 d'agost), Alòs d'Àneu (23 d'agost), Vilaller (26 d'agost), Boí (27 d'agost), la Torre de Cabdella (28 d'agost), la Pobla de Segur (29 d'agost), Tremp (30 d'agost), Manresa (1 de setembre), Berga i Sant Llorenç de Morunys (2 de setembre), Bagà (3 de setembre), la Pobla de Lillet (4 de setembre), Ribes de Freser (5 de setembre), Ripoll i Sant Bartomeu del Grau (6 de setembre), Camprodon (7 de setembre), Rocabruna (7 de setembre), Olot (8 de setembre), Besalú, Maçanet de Cabrenys i Campmany (9 de setembre), Figueres (10 de setembre) i Cadaqués (11 de setembre).

Durant l'any 1906, Rotger esmenta encara tres eixides més: d'una banda, de l'1 de gener al 19 de febrer, Alcover visita Manacor, Felanitx, Sóller, Fornalutx i Inca; d'una altra, del 8 al 15 de març, Barcelona i Girona; i, finalment, del 8 al 16 de novembre, visita Algaida, Felanitx, Muro i Inca.

L'any 1907, de l'1 de juliol al 31 d'octubre, Alcover realitzà el seu primer viatge a l'estranger, concretament a Alemanya, per tal d'establir contactes amb els filòlegs estrangers de renom i conèixer els darrers corrents i mètodes de la lingüística romànica.

Entre el 3 de febrer i el 18 de febrer de 1909 (BDLC, XI, 24), Alcover va fer una breu eixida filològica a Menorca i a Eivissa ("Una mica d'eixida filològica a Menorca i Eyvissa", BDLC, IV, 185-189), en la qual visità les localitats de Maó (9 i 10 de febrer), Alaior (11 de febrer), es

---

Benifallim, Penàguila, Alacant, Barcelona, Perpinyà, Sant Llorenç de Salanca, Salses, Sant Martí del Canigó, Sant Andreu de Sureda, Barcelona, Palma, Ciutadella i Maó.

⁹ Tot i que Crespià i Bonansa foren visitades el 1906, segons *LaFl*, el BDLC no en recull l'enquesta.

Mercadal (11 de febrer), Fornells (12 de febrer), es Migjorn Gran (12 de febrer), Ferreries (12 de febrer), Ciutadella (13 de febrer), Eivissa (14, 15 i 16 de febrer) i Sant Josep de sa Talaia (16 de febrer). Entre el 29 d'abril i el 9 de maig del mateix any, Alcover va fer una altra eixida per algunes localitats del català central ("Una altra mica d'eixida filològica", BDLC IV, 314-316 —Granollers (3 i 4 de maig), Caldes de Malavella (5 de maig), Arbúcies (6 de maig), Sant Hilari Sacalm (7 de maig)—, de les quals hi ha constància en *LaFV*.

El 1910, Alcover visità Alacant, Alcoi, València i Barcelona.¹⁰ La referència, però, a aquestes eixides és feta de manera marginal en el BDLC. Pel que fa a l'enquesta realitzada a Vic, que en *LaFV* està datada el 1910, la referència tant al BDLC com a Rotger (1928) és inexistent.

Els anys 1912 (del 15 d'abril al 22 de juny) i 1913 (del 21 d'abril al 30 de juliol), Alcover realitzà dos nous viatges a l'estranger. És al llarg del darrer que Alcover va fer una estada de tres dies a l'Alguer (del 23 al 25 de juliol), on va recopilar material dialectal.¹¹ Les incidències del viatge a aquesta ciutat sarda queden recollides en el tom VII ("Dietari de l'eixida d'enguany a França i altres nacions per lo que's refereix a la filologia romanista", 1912-1913, 309-356).

Novament, entre el 1914 i el 1917, Alcover realitzà diverses enquestes amb la finalitat de recollir informació verbal. Aquestes dates coincideixen amb les proposades en la introducció del primer volum de *LaFV*. L'eixida de 1917 (repartida entre el 26 de juny al 16 de juliol, d'una banda, i el 15 d'agost i el 31 d'agost, d'una altra) consta en el volum XI (1920) del BDLC (pp. 23-59); la de 1914, però, no hi queda explicitada. Així, segons *LaFV*, Valls, Reus i Vilanova d'Escornalbou foren visitades el 1914, Centelles i Barcelona el 1916,¹² i una

¹⁰ Les eixides a Alacant, Alcoi i Vic són esmentades —de fet, les dues primeres localitats—, juntament amb altres, en el volum XI (febrer - març de 1920, 34-59):

L'escorcoll de la conjugació vivent el començarem a Perpinyà l'any 1906 amb el professor romanista Dr. Schädel de la Universitat de Halle. Recorrem de Perpinyà tots els Pirineus fins a Alòs i la Vall d'Aran i de Vilaller fins a Cadaqués. L'any 1909 seguesc tot sol l'escorcoll a Granollers, Caldes de Malavella, Arbúcies i Sant Hilari Sacalm; l'any 1910 escorcoll Alacant i Alcoi; l'any 1913 l'Alguer de Sardenya; l'any 1914 Vilanova d'Escornalbou, Reus i Valls, Barcelona i Centelles; l'any 1917, Eivissa i Menorca, segons acabem de contar; l'any 1918, l'Empordà, la Selva i la Marina, tot el Regne de València i la Catalunya occidental. Me faltava escorcollar Mallorca: comens a Manacor i Felanitx *per prendre el signe*, dins l'octubre de 1918; i ara a mitjans gener envest de bell nou, ben resolt a pegar-hi una bona estocada.

Cal observar, però, que aquesta cronologia presenta alguna discrepància amb les dates presentades en aquest apartat, que es basa en la datació esmentada a *LaFV*.

¹¹ En relació amb l'Alguer, abans de l'eixida de 1913, Alcover havia establert contactes previs amb Palomba el 1906, arran del desenvolupament del I Congrés de la Llengua Catalana. Més endavant, el 1909, Palomba tornà a Barcelona per fer unes conferències sobre la història algueresa i la seva literatura.

¹² Rotger (1928: 98) confirma aquesta informació: l'any 1914 (entre l'1 i el 10 de gener), Alcover visità Barcelona, Vilanova d'Escornalbou, Reus i Valls.

enquesta per territoris menorquins i eivissencs (“Dues eixides filològiques que ens passà per malla donar-ne compte”, BDLC, XI, febrer-març 1920, 23-59) tingué lloc al llarg de 1917. A Eivissa¹³ passà vint dies. En les pàgines del BDLC, però, no hi ha una referència explícita de cadascuna les localitats enquestades en aquesta illa, sinó un comentari general. El QC10, però, indica com s’efectuà la divisió¹⁴ de l’illa a efectes d’enquestació:

Eivissa la dividiren en curtons: *Ses Salines* (Sant Jordi, Sant Franciscu, part de Sant Josep, part de Sant Cristòfol), *Purmany* (part de Sant Josep, tot Sant Agustí, Sant Antoni i part de Sant Rafel, i part de Santa Agnesa (Curona), *Balanzat* (part de Santa Agnesa, Sant Mateu (Albarca), Santa Llertrudis, Sant Miquel, part de Sant Joan i Sant Llorenç), *Es curtó del Rei* (Santa Eulària, Sant Carlos, part de Sant Juan i Sant Llurens), *Pla de Vila* (Jesús, part de Sant Rafel, part de Sant Cristòfol).

Seguidament, Alcover passà dos dies a Sant Francesc de Formentera. A Menorca (BDLC, XI, 28-34), del 15 al 31 d’agost, Alcover enquestà les poblacions de Ciutadella (15 d’agost), Fornells (22 d’agost), Ferreries (22 d’agost), es Mercadal (22 d’agost), Alaior (27 d’agost), Maó (28 d’agost), Sant Lluís (29 d’agost) i es Castell (30 d’agost).

Amb aquesta eixida, Alcover havia recorregut tots els pobles de Menorca, aplegant-hi la conjugació dels vuitanta-dos verbs que duia a la llista.¹⁵ Per manca de temps, no havia pogut visitar Sant Climent.¹⁶ Tanmateix,

“el Rt. Rector d’allà, mon bon amic, Mn. Miquel Janer, m’esperava amb bona devoció, i fins i tot m’envià una llista de formes verbals les que més m’interessaven.” (BDLC, XI, 33).

Fou el 1918, entre el 24 d’abril i el 13 de maig de 1918, que Alcover visità l’àrea corresponent al català oriental (BDLC, X, 65-76). Les localitats enquestades van ser Girona (24 a 26 d’abril), Amer (27 a 29 d’abril), la Bisbal d’Empordà (3 a 5 de maig), Sant Feliu de Guíxols (6 i 7 de maig), Tossa de Mar (8 i 9 de maig), Lloret de Mar (9 de maig), Blanes (10 de maig), Pineda de Mar (11 de maig) i Canet de Mar (12 maig).

L’excursió al llarg de les terres valencianes i de la Catalunya occidental, realitzada també el 1918, s’esmenta en el tom X (“Diari de l’Eixida pel Regne de València i Catalunya

¹³ Alcover havia fet dues altres eixides a Eivissa l’abril de 1902 i el febrer de 1909, però en totes dues només havia pogut disposar de pocs dies per a realitzar enquestes.

¹⁴ Aquesta divisió descansa en la partició en *quartons* (curtons), que respon, de fet, a la divisió històrica, recollida pel mateix Alcover (1921e: 53), fruit de la repartició de l’illa el 1235 entre Guillem de Montgrí, l’Infant Pere de Portugal i Nuno Sans: “Curtó del Rey, Balanzat, Purmany i Salines”.

¹⁵ Al llarg de les diverses excursions, Alcover esmenta amb freqüència la llista de verbs, els quals, com s’ha pogut constatar en el capítol anterior, varien numèricament en funció de les eixides filològiques.

¹⁶ Sant Climent fou enquestada, segons *LaFL*, el 1920.

occidental”, 165-252). Així, del 20 de juny al 30 d'agost de 1918, Alcover recorregué gairebé tot el territori lingüístic continental, especialment el territori valencià i una part de la Catalunya occidental, per continuar la recollida de materials sobre la flexió verbal. Les localitats enquestades van ser Monòver (21 i 22 de juny), Elx (23 i 24 de juny), la Vila Joiosa (25 i 26 de juny), Tàrbena (27 a 29 de juny), Benissa (30 de juny i 1 de juliol), Pego (2 i 3 de juliol), Patró (4 i 5 de juliol), Gandia (6 i 7 de juliol), Benigànim (9 i 10 de juliol), Sueca (12 i 13 juliol), València (14 i 15 de juliol), Lliria (17 i 18 de juliol), Sagunt (Morvedre) (19 de juliol), Castelló de la Plana (20 i 21 de juliol), Alcalà de Xivert (22 de juliol), Benassal (23 i 24 de juliol), Vinaròs (26 i 29 de juliol), Morella (28 de juliol), Tortosa (30 de juliol), Falset (6 d'agost), Ribera-roja d'Ebre (7 d'agost), Tarragona (8 i 9 d'agost), Sant Martí de Riucorb¹⁷ (9 d'agost), Vilafranca del Penedès (11 i 12 d'agost), Igualada (13 d'agost), Ponts (15 d'agost), Organyà (17 d'agost), Balaguer (20 d'agost), Lleida (21 d'agost), la Granadella (22 i 23 d'agost), Fraga (26 d'agost) i Benavarri (28 i 29 d'agost).

Manacor i Felanitx van ser, segons *LaFV*, enquestades el 1918, però bé que ambdues localitats van ser visitades en eixides posteriors.

El 1920 Alcover tornà a les Balears per realitzar un nou aplec de la conjugació verbal a diferents pobles de Mallorca (“La darrera eixida de conjugació i altres herbes a diferents pobles de Mallorca”, *BDLC*, XI, 34-59)). L'inicià el 18 de gener i la tancà el 14 de febrer. Visità les següents localitats: Ariany (18 de gener), Manacor i Son Servera (20 a 22 de gener), Artà i Santa Margalida (22 a 24 de gener), Santa Margalida i Alcúdia (24 a 28 de gener), Pollença i Sineu (28 a 31 de gener), Sóller i Bunyola (3 a 5 de febrer), Esporles (6 a 8 de febrer), Sa Pobla (9 i 10 de febrer), Binissalem (11 i 12 de febrer) i Felanitx (13 i 14 de febrer).

Dos mesos més tard, el 16 d'abril de 1920, Alcover inicià una altra excursió breu (“Una altra eixida filològica”, *BDLC*, XI, 182-184) i visità les localitats de Terrassa (21 i 22 d'abril), Tamarit de Llitera (30 d'abril), Bellpuig (31 d'abril) i Cervera (6 de maig). Pel que fa a Tamarit, els aspectes metodològics i morfològics més interessants, així com altres informacions rellevants, són desenvolupats al tom XII del *BDLC* (“Més eixides filològiques”, 17-30).

¹⁷ De fet, no hi va. Fa l'enquesta des de Tarragona.

El mateix volum XI del BDLC (185-204) remet a l'eixida frustrada esdevinguda el 1920. En efecte, Alcover, amb la voluntat d'avançar la recopilació de materials lingüístics i d'emprendre posteriorment la redacció del *Diccionari* i de la *Gramàtica*, va destinar l'estiu del 1920 per fer una llarga eixida filològica. Començà aquesta nova excursió per Menorca i arribà a Ciutadella el 8 de juliol. Féu un estudi de la conjugació i de certs punts de fonètica i morfologia a Sant Climent i Maó (10 i 11 de juliol). Més tard, de Menorca s'embarcà cap a Barcelona, on hi estudià la conjugació (18 a 23 de juliol), però durant aquests dies sofrí un despreniment de retina a l'ull dret. Com que el Dr. Barraquer li desaconsellà el viatge, Alcover renuncià a continuar l'eixida i restà a Barcelona fins el 24 de setembre, data en què retornà a Mallorca.

El 31 de gener de 1921, Alcover va fer una quarta enquesta a Eivissa, que quedà reflectida al tom XII ("Una altra eixida a Eivissa", 37-44), i en desenvolupà els aspectes fonètics, morfològics i sintàctics més interessants. Visità les poblacions següents:¹⁸ Eivissa Vila (1 de febrer), Eivissa Marina¹⁹ (3 de febrer) i Sant Mateu d'Aubarca (3 a 5 de febrer).

Finalment, per completar l'aplec sistemàtic de materials dialectals, Mn. Alcover organitzà un gran viatge,²⁰ aquest cop en companyia de dos col·laboradors, per tot el territori del Principat i del regne de València. El treball de camp durà cinc mesos (del 26 de juny fins al 23 de novembre de 1921). Francesc de B. Moll el va fer complet; el prevere Mn. Joan Benejam, catedràtic de llatí del Seminari de Menorca, de Ciutadella, els acompanyà fins al 26 de setembre; i des del 27 de setembre fins al 23 de novembre els acompanyà Mn. Jaume Sastre, de Lluçmajor. Van visitar quaranta-vuit localitats i van completar trenta-una llibretes de notes amb un total de 3.316 pàgines de lletra menuda, més alguns centenars de dibuixos que Moll va fer de coses típiques de diverses comarques.

¹⁸ Pel que fa a aquesta data, la referència de Rotger (1928: 99) recull Barcelona, Vallvidrera, Terrassa, Eivissa, Sant Mateu d'Aubarca.

¹⁹ Veny (1977: 31) en seu complet treball dedicat al dialecte eivissenc manifesta la contraposició tan destacada que s'estableix a Eivissa entre el món urbà —representat per una ciutat única— i el món rural —que aplega les cases esparses per la resta de l'illa. Aquesta divisió ha donat lloc —entre d'altres— a diferències remarcables entre el parlar de la ciutat i el de la ruralia. Les divergències afecten tant el lèxic com aspectes fonètics i morfològics. La distinció proposada per Alcover entre Marina i Vila és un indicador de la seva consciència d'aquesta dicotomia.

²⁰ La magnitud d'aquesta eixida és comentada pel mateix Alcover:

De tota aqueixa grandiosa l'eixida, la més grossa que haguéssim feta mai, tenim el *Dietari* escrit amb tots els ets i uts, donant les fites ben netes de totes les passes que hem fetes per replegar recapte lingüístic tant com hem pogut. Aquest *Dietari* umpl quatre llibretes, tamany 8°, que sumen 429 planes de lletra atapeïda. Per estampar-les caldran uns quants mesos. (BDLC, XII, 138).

El dietari que conté aquesta eixida filològica apareix en el tom XII del BDLC (descrita breument entre les pp. 137-142 i desenvolupada a les pp. 145-339). Les localitats enquestades van ser les següents: Vic (30 de juny), Sant Llorenç de Morunys (30 de juny), Pradell de Sió (7 a 13 de juliol), Artesa de Segre (15 a 17 de juliol), Tremp (18 a 22 de juliol), la Pobla de Segur (22 a 24 de juliol), Senterada (25 de juliol), el Pont de Suert (26 a 31 de juliol), Bonansa (“Alta-Ribagorça- Província d’Osca-Aragó”) (1 a 3 d’agost), Sort (5 i 6 d’agost), Esterri d’Aneu (7 a 11 d’agost), Solsona (13 a 15 d’agost), Manresa (20 a 22 d’agost), Berga (22 i 23 d’agost), Bagà (24 a 26 d’agost), la Pobla de Lillet (26 a 28 d’agost), Campdevàrol (29 d’agost i 1 de setembre), Puigcerdà (30 d’agost), Ribes de Freser (31 d’agost), Torelló (2 a 4 de setembre), Vic (5 a 7 de setembre), Rupit (8 i 9 de setembre), Sant Joan de les Abadesses (11 de setembre), Olot (12 i 13 de setembre), Sant Feliu de Pallerols (14 de setembre), Lladó (15 de setembre), Girona (19 a 21 de setembre), Pineda de Mar (22 de setembre), Canet de Mar (23 a 25 de setembre) Vilafranca del Penedès (28 a 30 de setembre), Igualada (1 i 2 d’octubre), Santa Coloma de Queralt (3 a 5 d’octubre), la Selva del Camp (6 a 8 d’octubre), Falset (9 i 10 d’octubre), Calaceit (11 i 13 d’octubre), Vinaròs (15 a 17 d’octubre), Morella (18 a 22 d’octubre), Castelló de la Plana (23 a 25 d’octubre; el 27 “hi arribam i cap al moll a fer l’enquesta amb mariners i pescadors”), Lluçena (25 i 27 d’octubre), València (28 i 29 d’octubre “enquesta amb hortelans tot lo sant de capvespre”), Alboraia (29 d’octubre), Sueca (31 d’octubre i 1 de novembre), Cullera (2 i 3 de novembre), Xàtiva (4 a 6 de novembre), Alcoi (7 a 9 de novembre), Gandia (12 i 13 de novembre), Pego (14 a 18 de novembre), Benidorm (18 i 19 de novembre), el Campell (“a dues hores d’Alacant”) i Cocentaina (20 i 21 de novembre) i Alacant (22 de novembre).

Addicionalment, Alcover va fer altres ‘escapades filològiques’,²¹ eixides breus dutes a terme per diferents localitats de l’illa de Mallorca: el 1922, Esporles (del 12 al 15 de febrer), Lluçmajor (del 19 al 22 de febrer), es Llombarts (Santanyi) (del 22 al 25 de febrer) Son Crespí Vell²² (Manacor) (del 17 al 20 d’abril), Vilafranca de Bonany (del 21 al 23 abril), Manacor (del 23 al 25 abril), Artà (del 25 al 29 abril), i, novament, Lluçmajor (de l’11 al 13 de maig). En darrer terme, Manacor i Son Crespí Vell foren visitades del dia 19 al 24 de maig. Rotger (1928) també inclou entre les localitats visitades el 1922 Vilafranca de Bonany, Artà, Eivissa, Porreres, s’Estanyol i Pastoritx.

²¹ Vegeu el BDLC, XII, 339.

²² Son Crespí Vell era, juntament amb sa Franquesa i son Comte, possessions de la família Alcover.

Alcover desenvolupà, encara, noves enquestes a Ariany (1923), a Manacor (1927) i a Palma (1928), com queda reflectit a *LaFV*. Tanmateix, aquests viatges —tret de la visita a Palma, que es confirma en el QC7— no consten en els volums del BDLC ni en els itineraris exposats per Rotger (1928).

L'esment de les diverses localitats que s'han succeït al llarg de les múltiples eixides d'Alcover suggereix que un bon nombre de localitats foren visitades més d'un cop. Així, Pallerols (1902 i 1906), Artesa de Segre (1902 i 1921), Tremp (1902, 1906 i 1921), la Pobla de Segur (1902, 1906 i 1921), Sort (1902, 1906 i 1921), Esterri d'Aneu (1906 i 1921), Solsona (1902 i 1921), Manresa (1902, 1906 i 1921), Berga (1902, 1906 i 1921), Bagà (1902 i 1921), la Pobla de Lillet (1900, 1906 i 1921), Puigcerdà (1900, 1902, 1906 i 1921), Vic (1900, 1902, 1910 i 1921), Olot (1900, 1902, 1906 i 1921), Girona (1900, 1902, 1918 i 1921), Canet de Mar (1902, 1918 i 1921), Vilafranca del Penedès (1902, 1918 i 1921), Falset (1902, 1918 i 1921), Calaceit (1901 i 1921), Vinaròs (1901, 1902, 1918 i 1921), Morella (1901, 1918 i 1921), Castelló de la Plana (1901, 1902, 1918 i 1921), Sueca (1902, 1918 i 1921), Xàtiva (1902 i 1921), Alcoi (1901, 1910 i 1921), Gandia (1918 i 1921), Pego (1918 i 1921), Benidorm (1902 i 1921) i Alacant (1902, 1910 i 1921) foren enquestades amb finalitats diverses —l'aplec del lèxic, de la fonètica o la morfologia verbal— entre el període comprès entre el 1900 i el 1928.

En definitiva, les eixides filològiques tenen un valor doble: d'una banda, ofereixen informació addicional sobre la morfologia verbal dialectal; d'una altra, esmenten aspectes adjacents prou destacables: dades sobre els informants, aspectes metodològics, informacions fonètiques i gramaticals en general, que seran recollides i sistematitzades en aquest treball. Pel que fa a l'àmbit verbal, aquestes informacions esdevenen materials complementaris que donen als materials verbals —sovint freds llistats de formes— una coloració d'humanitat i una vinculació real amb els informants als quals van ser elicitades les respostes.

2.1.1 Les localitats a “La flexió verbal en els dialectes catalans”

Les localitats enquestades per Alcover poden ser el resultat de tres tipus d'eixida: d'una gran excursió, en la qual es visita un nombre important de poblacions, en general, vinculades amb una sola àrea dialectal; d'una excursió breu, que visita puntualment un conjunt reduït —i de vegades unitari— de localitats. Com a sistema intermedi, hi ha altres eixides d'una durada

aproximadament setmanal, que se centren també en un àmbit petit del territori català, normalment el balear.

Cronològicament, *LzFV* recull les enquestes realitzades des del 1906 al 1928 —cf. (10).

(10)

1. Canet de Rosselló	1906
2. Mosset	1906
3. Noedes	1906
4. Formiguera	1906
5. Prada	1906
6. Argelers	1906
7. Portè	1906
8. Montlluís	1906
9. Fontpedrosa	1906
10. Angostrina	1906
11. Ceret	1906
12. Arles	1906
13. Sallagosa	1906
14. Puigcerdà	1906
15. Prats de Molló	1906
16. Maçanet de Cabrenys	1906
17. Campmany	1906
18. Martinet	1906
19. Rocabruna	1906
20. Cadaqués	1906
21. Camprodon	1906
22. Ribes de Freser	1906
24. Ripoll	1906
25. Olot	1906
26. la Pobla de Lillet	1906
27. Figueres	1906
28. Bagà	1906
29. Crespia	1906
34. Berga	1906
47. Manresa	1906
63. Alòs d'Àneu	1906
64. Isavarre	1906
65a. Boí	1906
66. Andorra la Vella	1906
67. Llavorsí	1906
68. Vilaller	1906
69. la Torre de Cabdella	1906
72. Sort	1906
73. la Seu d'Urgell	1906
39. Sant Bartomeu del Grau	1906 i 1916
33. Sant Llorenç de Morunys	1906 i 1921
65. Esterri d'Àneu	1906 i 1921
74. la Pobla de Segur	1906 i 1921
76. Tremp	1906 i 1921

42. Sant Hilari Sacalm	1909
51. Caldes de Malavella	1909
52. Granollers	1909

41. Vic	1910
116. Alacant	1910

148. l'Alguer	1913
---------------	------

59. Valls	1914
60. Reus	1914
61. Vilanova d'Escornalbou	1914

45. Centelles	1916
57. Barcelona	1916 i 1920
39. Sant Bartomeu del Grau	1916 i 1906

132. Fornells	1917
133. Ciutadella	1917
134. es Mercadal	1917
135. Ferreries	1917
136. es Migjorn Gran	1917
137. Alaior	1917
138. Maó	1917
139. es Castell	1917
141. Sant Lluís	1917
143. Corona	1917
144. Sant Jordi de ses Salines	1917
145. Jesús	1917
147. Sant Francesc de Formentera	1917
146. Eivissa	1917 i 1921

30. Camallera	1918
31. Mieres	1918
32. l'Escala	1918
36. Amer	1918
37. Girona	1918
40. la Bisbal d'Empordà	1918
43. Arbúcies	1918
44. Sant Feliu de Guíxols	1918
46. Tossa de Mar	1918
48. Lloret de Mar	1918
49. Blanes	1918
50. Pineda de Mar	1918
53. Canet de Mar	1918
54. Igualada	1918
58. Vilafranca del Penedès	1918
62. Tarragona	1918

75. Organyà	1918
77. Benavarri	1918
78. Sant Salvador de Toló	1918
79. Ponts	1918
82. Balaguer	1918
86. Lleida	1918
87. Sant Martí de Riucorb	1918
88. Fraga	1918
89. la Granadella	1918
90. Riba-roja d'Ebre	1918
91. Falset	1918
92. Gandesa	1918
94. Tortosa	1918
95. Morella	1918
96. Vinaròs	1918
97. Benassal	1918
98. Alcalà de Xivert	1918
100. Castelló de la Plana	1918
101. Sagunt (Morvedre)	1918
102. Llíria	1918
103. València	1918
105. Gandia	1918
106. Benigànim	1918
107. Pego	1918
108. Patró (vall de Gallinera)	1918
109. Cocentaina	1918
110. Benissa	1918
104. Sueca	1918
111. Tàrbena	1918
112. Alcoi	1918
113. Biar	1918
114. la Vila Joiosa	1918
115. Monòver	1918
117. Elx	1918
131. Felanitx	1918
130. Manacor	1918-1927

57. Barcelona	1920 i 1916
55. Terrassa	1920
81. Tamarit de la Llitera	1920
84. Cervera	1920
85. Bellpuig	1920
118. Pollença	1920
119. Alcúdia	1920
120. Sa Pobla	1920
121. Sóller	1920
122. Santa Margalida	1920
123. Artà	1920
124. Binissalem	1920
125. Esporles	1920
127. Sineu	1920

128. Son Servera	1920
140. Sant Climent	1920

146. Eivissa	1917 i 1921
142. Sant Mateu d'Aubarca	1921
23. Sant Joan de les Abadesses	1921
35. Torelló	1921
38. Solsona	1921
56. Sta. Coloma de Queralt	1921
70. Bonansa	1921
71. el Pont de Suert	1921
80. Artesa de Segre	1921
83. Pradell de Sió	1921
93. Calaceit	1921
99. Lluçena	1921
33. Sant Llorenç de Morunys	1921 i 1906
65. Esterri d'Àneu	1921 i 1906
74. la Pobla de Segur	1921 i 1906
76. Tremp	1921 i 1906

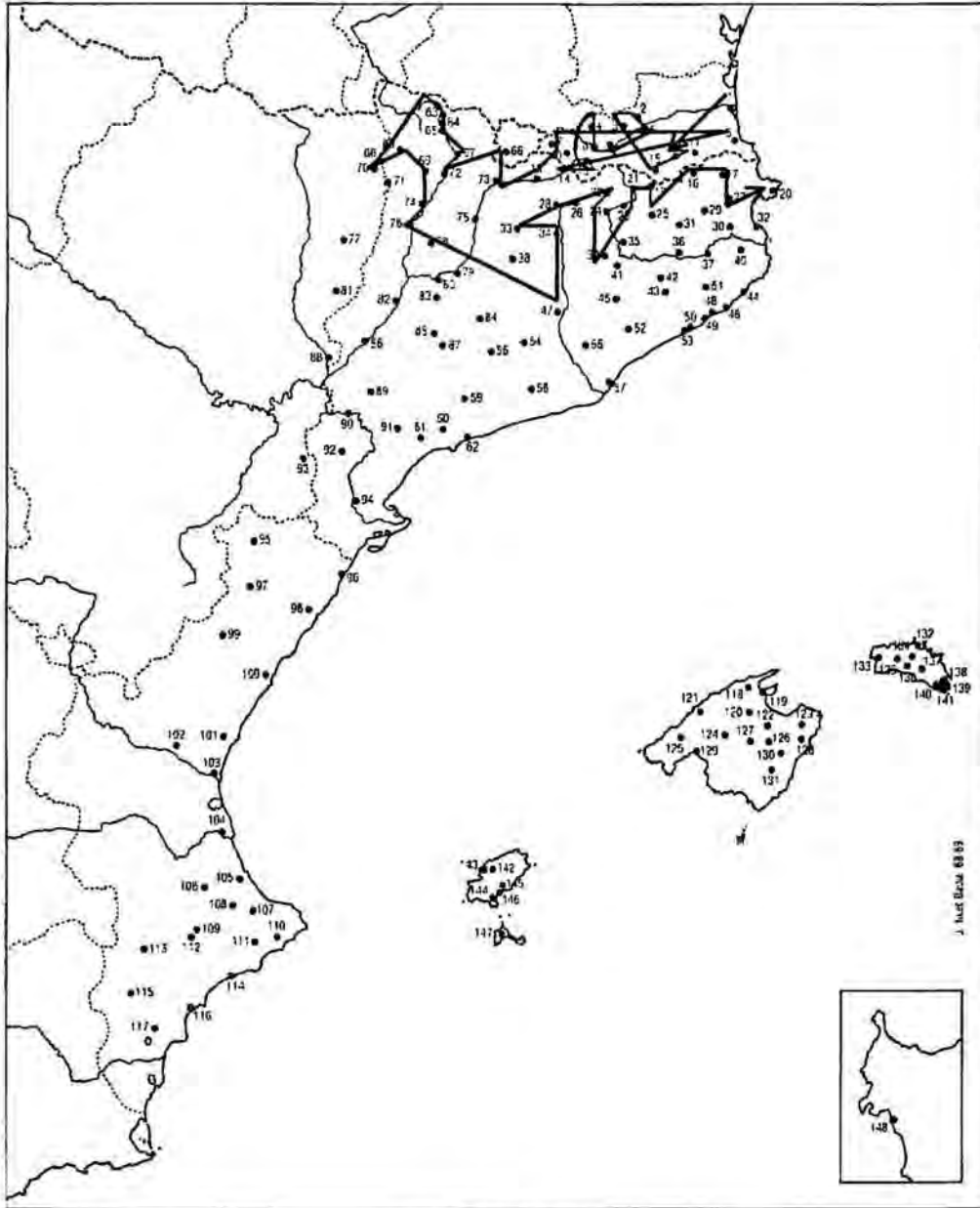
126. Ariany	1923
-------------	------

129. Palma	1928
------------	------

S'ometen, doncs, les enquestes fetes al llarg del període comprès entre 1900 i 1905, les quals tenien la finalitat de recollir material lèxic, i posseeixen a més un caràcter poc sistemàtic. Cal tenir en compte que Alcover escrigué la *Lletra de convit* l'any 1901. A partir d'aquesta data —i sobretot a partir del 1906— s'inicia un període de recollida sistemàtica de dades lèxiques per al *Diccionari* projectat, i, paral·lelament, de material fonètic i morfològic.

La recopilació de dades verbals es realitzà a través de diverses etapes cronològiques de durada variable, que resten reflectides en els mapes (I-VII). A més de l'eixida de 1906, es poden distingir fins a tretze etapes anuals d'enquestació: 1909, 1910, 1913, 1914, 1916, 1917, 1918, 1920, 1921, i unes eixides reduïdes el 1923, 1927 i el 1928. La sèrie de mapes següents (I-VII) indica les localitats visitades anualment en el període comprès entre 1906 i 1928, interval temporal en què foren recollides les dades de *LaFV*. En les grans eixides (1906, 1917, 1918, 1921) i en les excursions en les quals hi ha constància de l'ordre en què les localitats foren visitades les fletxes indiquen la seriació temporal d'enquestació. Per contra, les poblacions —úniques en alguns casos— visitades en les eixides breus (1909, 1910, 1913, 1914, 1916, 1920, 1923, 1927, 1928) de les quals no es posseeix informació sobre l'ordre d'enquestació es reflecteixen en el mapa a través de punts.

EIXIDA DE 1906

MAPA I

1. Canet de Rosselló	15. Prats de Molló	47. Manresa
2. Mosset	16. Maçanet de Cabrenys	63. Alòs d'Àneu
3. Noedes	17. Campmany	64. Isavarre
4. Formiguera	18. Martinet	65a. Boí
5. Prada	19. Rocabruna	66. Andorra la Vella
6. Argelers (des de Puigcerdà; cf. § 2.3.1)	20. Cadaqués	67. Llavorsí
7. Portè	21. Camprodon	68. Vilaller
8. Montlluís	22. Ribes de Freser	69. la Torre de Cabdella
9. Fontpedrosa	24. Ripoll	72. Sort
10. Angostrina	25. Olot	73. la Seu d'Urgell
11. Ceret	26. la Pobla de Lillet	39. Sant Bartomeu del Grau
12. Arles	27. Figueres	33. Sant Llorenç de Morunys
13. Sallagosa	28. Bagà	65. Esterri d'Àneu
14. Puigcerdà	29. Crespià	74. la Pobla de Segur
	34. Berga	76. Tremp

EIXIDES DE 1909 → / 1910 ⊗ / 1913 ◇ / 1914 □ / 1916 ▲

MAPA II

109	1910	1914	1913	1916
42. Sant Hilari Sacalm	41. Vic	59. Valls	148. l'Alguer	45. Centelles
51. Caldes de Malavella	116. Alacant	60. Reus		57. Barcelona
52. Granollers		61. Vilanova d'Escornalbou		39. Sant Bartomeu del Grau

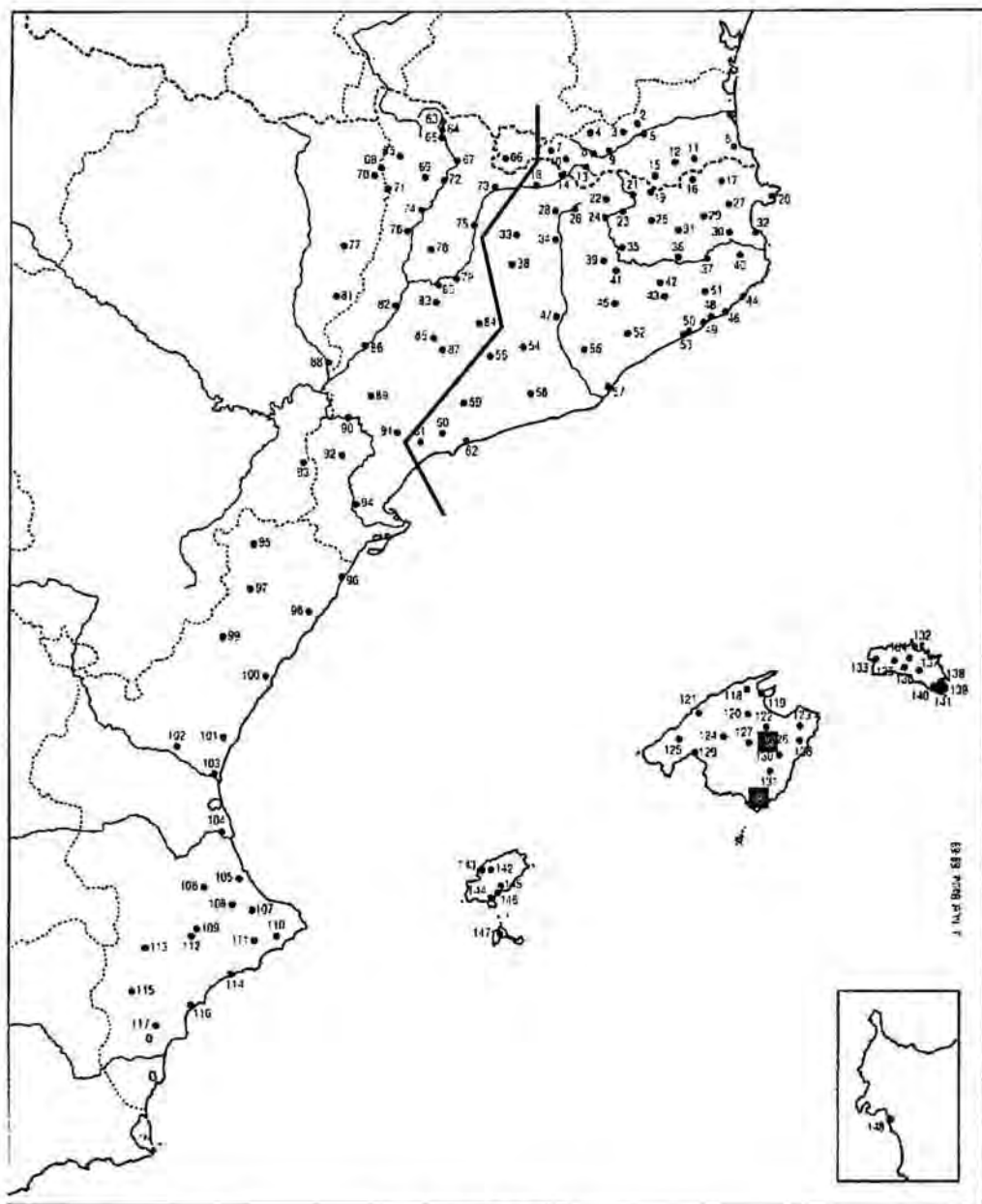
EIXIDES DE 1917

MAPA III

132. Fornells
 133. Ciutadella
 134. es Mercadal
 135. Ferreries
 136. es Migjorn Gran
 137. Alaior
 138. Maó

139. es Castell
 141. Sant Lluís
 143. Corona
 144. Sant Jordi de ses Salines
 145. Jesús
 147. Sant Francesc de Formentera
 146. Eivissa

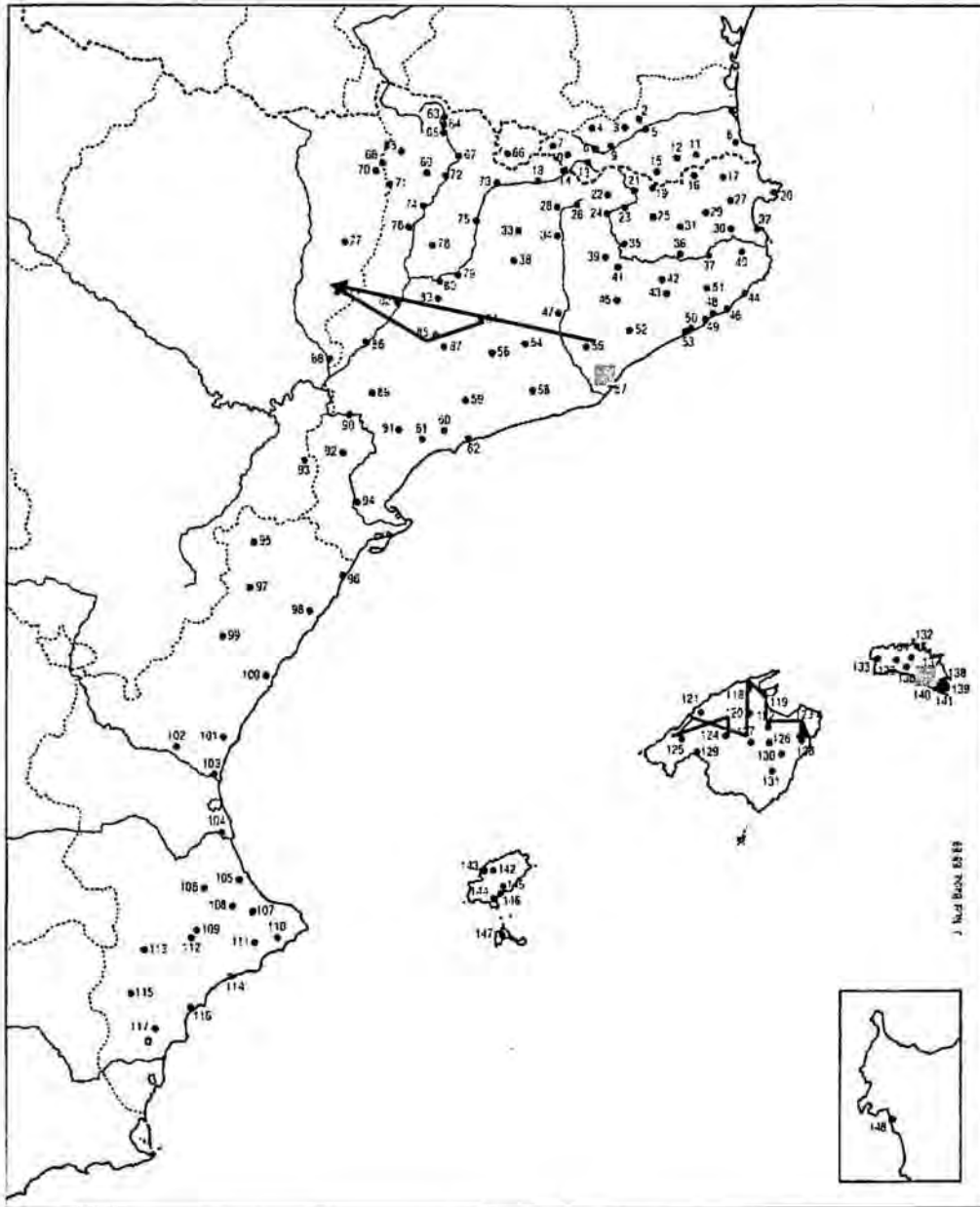

MAPA IV

30. Camallera	58. Vilafranca del Penedès	94. Tortosa	109. Cocentaina
31. Mieres	62. Tarragona	95. Morella	110. Benissa
32. l'Escala	75. Organyà	96. Vinaròs	104. Sueca
36. Amer	77. Benavari	97. Benassal	111. Tàrbena
37. Girona	78. Sant Salvador de Toló	98. Alcalà de Xivert	112. Alcoi
40. la Bisbal d'Empordà	79. Ponts	100. Castelló de la Plana	113. Biar
43. Arbúcies	82. Balaguer	101. Sagunt (Morvedre)	114. la Vila Joiosa
44. Sant Feliu de Guíxols	86. Lleida	102. Llíria	115. Monòver
46. Tossa de Mar	87. Sant Martí de Riucorb	103. València	117. Elx
48. Lloret de Mar	88. Fraga	105. Gandia	131. Felanitx
49. Blanes	89. la Granadella	106. Benigànim	130. Manacor
50. Pineda de Mar	90. Riba-roja d'Ebre	107. Pego	
53. Canet de Mar	91. Falset	108. Patró (vall de	
54. Igualada	92. Gandesa	Gallinera)	

EIXIDES DE 1920

Principat → Mallorca →
Menorca i Barcelona (eixida frustrada) ☒

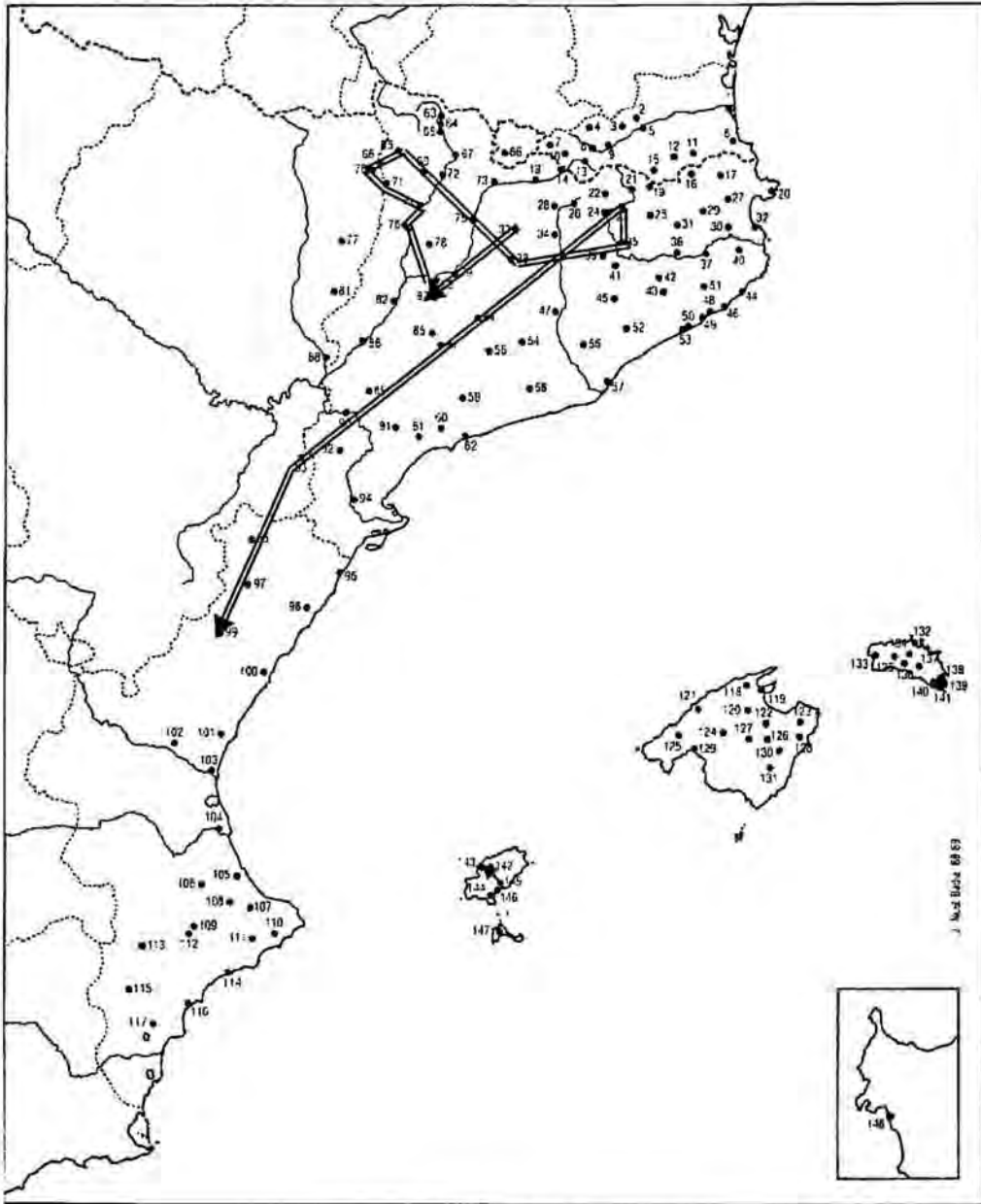
MAPA V

- 57. Barcelona
- 55. Terrassa
- 81. Tamarit de la Llitera
- 84. Cervera
- 85. Bellpuig

- 118. Pollença
- 119. Alcúdia
- 120. Sa Pobla
- 121. Sóller
- 122. Santa Margalida
- 123. Artà
- 124. Binissalem
- 125. Esporles
- 127. Sineu
- 128. Son Servera
- 140. Sant Climent

EIXIDES DE 1921

Principat i regne de València $\rightleftarrows$ Eivissa $\longrightarrow$

MAPA VI

23. Sant Joan de les Abadesses
 35. Torelló
 38. Solsona
 56. Sta. Coloma de Queralt
 70. Bonansa
 71. el Pont de Suert
 80. Artesa de Segre
 83. Pradell de Sió
 93. Calaceit

99. Lucena
 33. Sant Llorenç de Morunys
 65. Esterri d'Àneu
 74. la Pobla de Segur
 76. Tremp

 146. Ervissa
 142. Sant Mateu d'Aubarca

EIXIDES DE 1923 ● / 1927 ◆ / 1928 ■

MAPA VII

- 126. Ariany
- 130. Manacor
- 129. Palma

Aplicant una perspectiva estrictament metodològica, com a punts centrals de l'estudi dialectal, les localitats poden ser seleccionades des de diversos punts de vista: des d'un punt de vista geomètric, a través de l'aplicació del criteri de l'equidistància entre localitats; des d'un punt de vista històric, amb l'addició de consideracions complementàries de tipus cultural, social i econòmic; des d'un punt de vista exclusivament cultural i social, o des d'un punt de vista ètnic i lingüístic. A més, cal determinar si les enquestes es concentren bàsicament en un àmbit rural o abasten també grans centres urbans. En darrer terme, cal tenir en compte la densitat del punts d'enquestació, que es troba en relació directament proporcional a la distància entre les localitats.

Els indrets que foren visitades per Alcover en les etapes esmentades no sembla que haguessin estat seleccionats segons un criteri clar i únic; és a dir, que es tinguessin en compte els factors esmentats, com l'existència d'una distància uniforme entre les localitats, una proporcionalitat en el nombre de localitats que integren cada àrea dialectal o una tipologia similar en relació amb el nombre d'habitants de les localitats. Per contra, els indrets són seleccionats des d'una perspectiva global, amb la voluntat de recopilar material dialectal de les localitats de tot el domini lingüístic català que fossin susceptibles de presentar algun tipus de variació dialectal. Per aquest motiu, certes localitats molt pròximes no es visiten perquè els resultats són gairebé coincidents.²³ Sembla que les localitats seleccionades —si es comprova el repartiment en el mapa— formen una xarxa més densa, geogràficament parlant, en l'àrea del pirinenc oriental i balear, i una xarxa menys concentrada en la zona valenciana. Numèricament, 25 localitats integren l'àrea pirinenca oriental,²⁴ 38 localitats formen part del català oriental, 34 del català occidental, 24 de l'àrea valenciana i 30 localitats de l'àrea balear. En aquesta darrera varietat les localitats, al seu torn, es reclassifiquen segons els tres subdialectes que comprèn: el mallorquí, amb 14 localitats, el menorquí, amb 10 localitats i l'eivissenc, amb 6 localitats, una de les quals pertany a l'illa de Formentera. En darrer terme, l'Alguer tanca la llista global de les 149 localitats que inclou *LaFV*.

En el criteri de selecció de les localitats és molt probable que haguessin imperat, d'una banda, els contactes possibles que Alcover podia haver establert prèviament, i, d'una altra, la facilitat d'accés en relació amb les vies de comunicació. Pel que fa al primer punt, cal

²³ El QC4 inclou el següent comentari en relació amb aquest criteri: "entre Saus i Camallera les diferències són insignificants en matèria de conjugació. Per això no hi férem escorcoll."

²⁴ Quant a l'explicitació dels criteris emprats en la divisió dialectal, vegeu el capítol tercer.

destacar que en l'eixida de 1906 —de les altres no es posseeix cap informació— Alcover va establir un primer contacte amb els col·laboradors per tal que, abans de procedir a l'exploració dialectal i estudiar-hi la llengua viva amb profunditat, aquests haguessin recopilat dades verbals —i també de tipus fonètic i lèxic— que després Alcover —contrastant-les amb els subjectes enquestats— s'encarregaria de verificar.

Amb aquesta finalitat, envià una circular a diverses persones de totes les comarques que havia de visitar per tal que li avancesin i li facilitessin la feina (BDLC, III, 108-110). En efecte, Alcover sol·licita als col·laboradors que els tinguin recopilats els mots²⁵ per tal que puguin començar l'estudi sentint-los pronunciar als informants nadius de les diverses localitats.²⁶ Pel que fa a la morfologia verbal, Alcover requereix mil formes verbals; és a dir, totes les formes singulars i plurals de tots els temps dels verbs més característics o especials de la comarca en qüestió; i, si no n'hi ha d'especials, que incloguessin els que s'hi usaven, fossin com fossin. Per tal d'obtenir una presentació idònia de les dades, calia distribuir les formes verbals relacionant-les amb el mateix verb de referència. Alcover adverteix que no han de ser tots els verbs de la mateixa conjugació, sinó de totes les conjugacions i que hi entrin totes o quasi totes les formes irregulars. Alcover també fa recomanacions quant a la presentació formal de les dades: totes aquestes paraules —es refereix també als aspectes fonètics i lèxics— s'han de posar fent columna en fulls més o menys grans, deixant un bon espai en blanc al costat, per tal de poder-hi afegir les observacions i advertiments dels entrevistadors.

La resposta dels col·laboradors és positiva, com ho reflecteix l'agraïment que des de les pàgines del BDLC Alcover adreça a “molts dels amichs a n-e qui havíem comanat que'ns tenguessen la feina preparada” (BDLC, III, 127), atès que els havien recopilat un bon conjunt de paraules i formes verbals. Lamenta, d'altra banda, el fet de no haver visitat totes les localitats previstes i que determinats col·laboradors haguessin preparat materials de localitats que al capdavall no foren enquestades. En aquests casos, Alcover els demana que els els enviïn a Mallorca, a ca-N'Alvar Verdaguer, benefactor de l'Obra del Diccionari.

²⁵ També s'hi inclouen les recomanacions que fa als col·laboradors en relació amb les característiques dels informants:

Totes aquestes paraules les han d'escriure just així com les pronuncien a n-aquexa comarca, sense anar a aclarir si les pronuncien malament. És que la pronunciació popular de cada comarca té una importància capital per l'estudi de la llengua catalana; es una de les primeres bases de tal estudi. Per axò, qu'escriguen, per amor de Deu, just lo que pronuncia la gent il·literata (BDLC, III, 109).

²⁶ I així, un dels objectius de l'eixida d'Alcover, emmarcada en l'àrea pirinenca oriental el 1906 era sentir parlar gent de Canet, que conservin bé el llenguatge d'allà, que no'l desfigurin (BDLC, III, 261).

Cadascuna de les tretze etapes anuals esmentades, es vincula, com a mínim, amb una àrea dialectal, que és enquestada en profunditat per obtenir material lingüístic. Així, i limitant les localitats visitades a les que apareixen a *LaFV*, cal distingir, en primer lloc, les de l'àrea corresponent al pirinenc oriental i a una part del català oriental i del català occidental, que estan datades el 1906; és a dir, que van ser enquestades durant el viatge d'estudi que Alcover dugué a terme, juntament amb Bernhard Schädel, per les comarques catalanes pirinenques des del 3 d'agost fins al 12 de setembre de 1906. El propòsit explícit d'aquesta eixida fou fer un estudi complet de la fonètica i de la conjugació. De les cinquanta-dues poblacions recorregudes, només n'apareixen quaranta-cinc a *LaFV* —Canet de Rosselló, Mosset, Noedes, Formiguera, Prada, Argelers, Portè, Montlluís, Fontpedrosa, Angostrina, Ceret, Arles, Sallagosa, Puigcerdà, Prats de Molló, Maçanet de Cabrenys, Campmany, Martinet, Rocabrana, Cadaqués, Camprodon, Ribes de Freser, Ripoll, Olot, la Pobla de Lillet, Figueres, Bagà, Crespià, Berga, Manresa, Alòs d'Àneu, Isavarre, Boí, Andorra la Vella, Llavorsí, Vilaller, la Torre de Cabdella, Sort i la Seu d'Urgell—, algunes de les quals foren enquestades novament més endavant —Sant Llorenç de Morunys (1906 i 1921), Esterri d'Àneu (1906 i 1921), Sant Bartomeu del Grau (1906 i 1916), la Pobla de Segur (1906 i 1921) i Tremp (1906 i 1921). Alcover emmarca aquestes localitats²⁷ en les regions que ell anomena pirinenques. D'aquesta manera es justifica llur inclusió majoritària en la primera àrea dialectal estudiada —una àrea que es correspon amb la zona pirinenca oriental, que inclou també localitats de la zona pirinenca i prepirinenca catalana: Ribes de Freser, Ripoll, Camprodon, Olot, Campmany, Maçanet de Cabrenys i Cadaqués. En aquesta llista hi ha també localitats pertanyents al català occidental —la Seu d'Urgell, Andorra, Sort, Llavorsí, Esterri d'Àneu, Isavarre, Alòs d'Àneu, Vilaller, la Pobla de Segur— i al català oriental —Manresa, Berga, Bagà, la Pobla de Lillet i Figueres. Perpinyà, però, no apareix entre les localitats consignades en *LaFV* perquè

Aquí està massa afrancesat el llenguatge; tothom parla francès (BDLC, III, 260-261).

Les localitats enquestades el 1909 i el 1910 són, segons *LaFV*, Sant Hilari Sacalm, Caldes de Malavella i Granollers, el 1909, i Vic i Alacant, el 1910. Pel que fa a Alacant, hi ha constància (XI, 34-59) d'una enquesta realitzada el 1910 a Alacant i Alcoi. Vic fou visitada el 1902 i el 1921; no hi ha, però, cap referència en el BDLC que remeti al 1910.

²⁷ Vegeu BDLC, III, 127-128.

L'Alguer fou enquestada arran de l'eixida a França i a altres nacions (BDLC, 309-356), des del 23 al 25 de juliol de 1913.

Segons *LaFV*, Valls, Reus i Vilanova d'Escornalbou foren visitades el 1914, i Centelles i Barcelona, el 1916. Tanmateix, cap de les dues eixides no queda registrada en el BDLC d'una manera explícita.²⁸

L'enquesta per territoris menorquins i eivissencs, realitzada el 1917, està esmentada a "Dues eixides filològiques que ens passà per malla donar-ne compte" (BDLC, XI, 28-34). A *LaFV* apareixen nou localitats de Menorca —Fornells, Ciutadella, es Mercadal, Ferreries, es Migjorn Gran,²⁹ Alaior, Maó, es Castell, Sant Lluís, Sant Francesc de Formentera— una de Formentera —Sant Francesc de Formentera— i cinc d'Eivissa —Corona, Sant Jordi de ses salines, Jesús i Eivissa Vila. De fet, com queda constància en el BDLC (XI, 23-59), i a diferència d'altres dietaris, no hi ha una referència directa de les localitats enquestades sinó una al·lusió general al conjunt.

Des del 24 d'abril al 13 de maig de 1918, Alcover visità diverses localitats del català oriental (BDLC, X, 65-76): Girona (24 d'abril), Amer (27 i 29 d'abril), Mieres (29 d'abril) Camallera (30 d'abril-1 de maig), l'Escala (2 de maig), la Bisbal d'Empordà (3 i 4 de maig), Palamós (4 de maig), Sant Cebrià de Lladó (5 de maig), Sant Feliu de Guíxols (5 i 6 de maig), Tossa de Mar (7 i 8 de maig), Lloret de Mar (9 de maig), Blanes (10 de maig), Pineda de Mar (11 de maig) i Canet de Mar (12 de maig). *LaFV* afegeix tres localitats més, que foren enquestades el 1918: Igualada, Vilafranca del Penedès i Tarragona.

Com s'observarà al llarg de les pàgines següents, en alguns casos esporàdics, especialment per causa de dificultats en les comunicacions, Alcover no es desplaçà a la localitat seleccionada, sinó que va recórrer a un nadiu —en aquest cas normalment un adult— per tal que li facilités les dades que estudiava. En altres casos, les dades dialectals provenen d'alumnes que són originaris de diferents indrets catalans que estudien en seminaris o en

²⁸ El BDLC dona notícia de diverses eixides realitzades a Vic (1900, 1902 i 1921) i a Barcelona (1900, 1916 i 1920) per realitzar enquestes lexicogràfiques i gramaticals. Pel que fa a Vic, cap de les dates coincideix amb la proposada en *LaFV*.

²⁹ La referència que apareix al BDLC (IV, "Una mica d'eixida filològica a Menorca i Eivissa", 185-189) —"Hi tenen un amic, D. Francesc Camps, metge. Fa venir vuit o nou al·lots de l'Escola Pública i pronuncien tots els mots i conjuguen tots els verbs que els demanen"— i la manca d'esment en l'eixida de 1917, fan pensar que potser es Migjorn Gran fou enquestada el 1908.

col·legis. Així, una part de la conjugació de l'Escala sembla que fou obtinguda a través d'estudiants del Col·legi de la Sagrada Família, ubicat a Girona, que acollia alumnes de diferents contrades.³⁰

Tornant a la resta d'eixides efectuades per Alcover, les enquestes a Igualada, Vilafranca del Penedès i Tarragona estan incloses en el "Dietari de l'Eixida pel Regne de València i Catalunya occidental (1918)" (BDLC, X, 165-252). En aquesta mateixa excursió Alcover va visitar altres localitats, especialment de l'àrea valenciana i occidental. Les localitats enquestades van ser Monòver, Elx, la Vila Joiosa, Tàrbena, Benissa, Pego, Patró, Gandia, Benignànim, Sueca, València, Llíria, Sagunt, Castelló de la Plana, Alcalà de Xivert, Benassal, Vinaròs, Morella, Tortosa, Falset, Riba-roja d'Ebre, Tarragona, Vilafranca del Penedès, Igualada, Ponts, Organyà, Balaguer, Lleida, la Granadella, Fraga i Benavarri que, excepte Gandesa i Sant Salvador de Toló, coincideixen totalment amb les que apareixen en *LaFV*. Pel que fa a Gandesa, van desenvolupar la conjugació els pares de Mn. Manyà, rector de Vinaròs, que eren de Gandesa, "uns pagesos d'allò més autèntics i amables, i agradables", que s'ofereixen a conjugar tots els verbs i així l'excusen d'haver d'anar-hi. D'altra banda, Alcover tampoc no es desplaçà a Sant Salvador de Toló. Així, el QC4 recull la següent observació:

No aní a Sant Salvador, sinó que Mn. Foz me digué la conjugació de son poble nadiu a Organyà, d'on és Vicari.

LaFV solament inclou dues localitats mallorquines enquestades el 1918: Manacor³¹ i Felanitx. La resta foren visitades el 1920 ("La darrera eixida de conjugació i altres herbes a diferents pobles de Mallorca", BDLC, XI, 34-59): Ariany, Manacor i Son Servera, Artà i Santa Margalida, Alcúdia, Pollença, Sineu, Sóller, Bunyola, Esporles, Sa Pobla, Binissalem i Felanitx, la data d'enquestació de les quals coincideix totalment amb la que apareix en *LaFV*. L'única divergència temporal fa referència a Palma, que fou enquestada el 1928 —com ho confirma el QC7— i Manacor, que fou enquestada dos cops: el 1918 i el 1927.

LaFV inclou Terrassa, Tamarit de Llitera, Cervera i Bellpuig entre les localitats enquestades el 1920. La ressenya d'aquesta enquesta apareix en "Una altra eixida filològica" (BDLC, XI,

³⁰ El BDLC recull:

Al capvespre es presenten en el Col·legi de la Sagrada Família, agregat al Seminari Diocesà; el Rt. Director els deixa escorcollar col·legials nadius de Blanes, Palamós, Sant Feliu de Guíxols, Castell d'Aro, Begur, Lloret de Mar, Calonge i l'Escala referent al salar i altres particularitats idiomàtiques (BDLC, X, 66).

³¹ En la datació de *LaFV* també consta el 1927.

82-84) i també una informació més completa sobre les característiques morfològiques més rellevants a “Més eixides filològiques” (BDLC, XII, 17-30).

El dietari de l'eixida frustrada del 1920 consta en el tom XI de BDLC (185-204).

El tom XII (“Una altra eixida a Eivissa”, 37-44) recull el segon viatge a Eivissa. *LaFV* data les enquestes de les poblacions de Sant Mateu d'Aubarca i, novament, de la vila d'Eivissa el 1921. La resta de les poblacions —Corona, Sant Jordi de ses Salines i Jesús—, com ja s'ha esmentat, foren enquestades el 1917.

La darrera eixida filològica que té repercussions en *LaFV* fa referència a l'enquesta de cinc mesos de durada que tingué lloc del 26 de juny fins al 23 de novembre de 1921 (BDLC, XII, 137-142 i 145-339). De totes les localitats enquestades —Vic, Sant Llorenç de Morunys, Pradell de Sió, Artesa de Segre, Tremp, la Pobla de Segur, Senterada, el Pont de Suert, Bonansa, Esterri d'Aneu, Solsona, Manresa, Berga, Bagà, la Pobla de Lillet, Campdevàrol, Puigcerdà, Ribes de Freser, Torelló, Vic, Rupit, Sant Joan de les Abadesses, Olot, Sant Feliu de Pallerols, Lladó, Girona, Pineda de Mar, Canet de Mar, Vilafranca del Penedès, Igualada, Santa Coloma de Queralt, la Selva del Camp, Falset, Calaceit, Vinaròs, Morella, Castelló de la Plana, Lluçena, València, Alboraià, Sueca, Cullera, Xàtiva, Alcoi, Gandia, Pego, Benidorm, el Campell, Cocentaina i Alacant— solament dotze són recollides en *LaFV* com a enquestades el 1921 en relació amb la morfologia verbal: Sant Joan de les Abadesses, Torelló, Solsona, Santa Coloma de Queralt, Bonansa, el Pont de Suert, Artesa de Segre, Pradell de Sió, Calaceit i Lluçena.

En darrer terme, Alcover va fer noves enquestes a Ariany (1923) i a Palma (1928) i, per segon cop, a Manacor (1927), com queda reflectit a *LaFV*. Tanmateix, aquests viatges no consten en els volums del BDLC. Només la referència a l'enquesta de Palma queda reflectida en el QC7.

El recurs als diversos quaderns de camp permet d'obtenir informació —no sempre sistemàtica, però— sobre altres localitats: Perpinyà, Estagell, Sant Llorenç de Cerdans, Santa Llocaia, Ordino (Andorra), Rià, Montblanc, Vallfogona de Riucorb, Coll de Nargó, Castelló

de Farfanya, Parròquia de Ripoll, Palamós, Vilabertran, Bell-lloc,³² Eivissa vila nord, Eivissa vila Marina i altres localitats eivissenques: Sant Rafel de Forca, Sant Joan de Labritja, Santa Eulària del Riu, Sant Antoni de Portmany i Sant Josep de sa Talaia. El nombre total de localitats enquestades passa, doncs, de 149 a 170. La taula (11) reflecteix el nombre global de formes verbals obtingudes en cadascuna de les localitats enquestades.³³ Tanmateix, i atès que la informació verbal de les darreres localitats esmentades és poc sistemàtica, l'estudi que es desenvoluparà en la tercera part d'aquest treball, es limita a les localitats incloses en *LaFV*.

(11)

N.	Localitat	Formes verbals
1	Canet de Rosselló	2345
2	Mosset	2187
3	Noedes	2187
4	Formiguera	1894
5	Prada	2276
6	Argelers	2038
7	Portè	2087
8	Montlluís	2183
9	Fontpedrosa	2114
10	Angostrina	2157
11	Ceret	2144
12	Arlès	2185
13	Sallagosa	2174
14	Puigcerdà	2184
15	Prats de Malló	2195
16	Maçanet de Cabrenys	2711
17	Campmany	2972
18	Martinet	2094
19	Rocabruna	3136
20	Cadaqués	2946
21	Camprodon	3315
22	Ribes de Freser	3003
23	Sant Joan de les	3293
24	Ripoll	2622
25	Olot	2957
26	la Pobla de Lillet	2719
27	Figueres	2768
28	Bagà	2604

29	Crespià	2718
30	Camallera	3061
31	Mieres	2966
32	l'Escala	2910
33	Sant Llorenç de Morunys	2904
34	Berga	2620
35	Torelló	3560
36	Amer	3432
37	Girona	3129
38	Solsona	2843
39	Sant Bartomeu del Grau	3625
40	la Bisbal de l'Empordà	3195
41	Vic	2575
42	Sant Hilari Sacalm	2964
43	Arbúcies	2655
44	Sant Feliu de Guíxols	3136
45	Centelles	2951
46	Tossa de Mar	2820
47	Manresa	2586
48	Lloret de Mar	2908
49	Blanes	3271
50	Pineda de Mar	3298
51	Caldes de Malavella	2686
52	Granollers	2806
53	Canet de Mar	3426
54	Igualada	3608
55	Terrassa	3203
56	Santa Coloma de	2759
57	Barcelona	3528

³² Es tracta del Santuari de la Mare de Déu de Bell-lloc, situat a la Parròquia de Sant Joan de Palamós (Baix Empordà) sota el castell de Vila-romà.

³³ La numeració que encapçala cada localitat es correspon fins al número 65 amb la proposada a *LaFV*. La localitat corresponent a Boí, que en el recull tenia el número 65a, ha passat a tenir el 66, de manera que la resta de poblacions discrepen en una xifra en relació amb la primera numeració atorgada per *LaFV*, però s'adeqüen a la xifra global de localitats enquestades. Les localitats compreses entre els números 150 i 170 s'hi han afegit a partir de les informacions obtingudes en els quaderns de camp.

58	Vilafranca del Penedès	3559
59	Valls	3025
60	Reus	2681
61	Vilanova d'Escornalbou	2534
62	Tarragona	3479
63	Alòs d'Àneu	2324
64	Isavarre	2208
65	Esterri d'Àneu	3049
66	Boí	2316
67	Andorra la Vella	2505
68	Llavorsí	2067
69	Vilaller	2229
70	la Torre de Cabdella	2419
71	Bonansa	2801
72	el Pont de Suert	2815
73	Sort	2309
74	la Seu d'Urgell	2496
74	la Seu d'Urgell (barri de	7
75	la Pobla de Segur	2942
76	Organyà	3348
77	Tremp	3924
78	Benavarri	2878
79	Sant Salvador de Toló	3395
80	Ponts	3307
81	Artesa de Segre	1814
82	Tamarit de Llitera	2715
83	Balaguer	3487
84	Pradell de Sió	2987
85	Cervera	2986
86	Bellpuig	3333
87	Lleida	3757
88	Sant Martí de Riucorb	2926
89	Fraga	3191
90	la Granadella	3399
91	Riba-roja d'Ebre	2911
92	Falset	2993
93	Gandesa	3199
94	Calaceit	2881
95	Tortosa	3471
96	Morella	2870
97	Vinaròs	2780
98	Benassal	2721
99	Alcalà de Xivert	2894
100	Llucena	2474
101	Castelló de la Plana	2993
102	Sagunt (Morvedre)	3996
103	Llíria	3875
104	València	3724
105	Sueca	4033
106	Gandia	3751
107	Benigànim	2965
108	Pego	3103
109	Patró	3290
110	Cocentaina	3628
111	Benissa	2751
112	Tàrbena	2597
113	Alcoi	2471
114	Biar	3027
115	la Vila Joiosa	3142
116	Monóver	2695

117	Alacant	2449
118	Elx	3198
119	Pollença	4353
120	Alcúdia	3869
121	Sa Pobla	4061
122	Sóller	4208
123	Santa Margalida	4275
124	Artà	4039
125	Binissalem	4096
126	Esportès	4357
127	Ariany	4067
128	Sineu	3936
129	Son Servera	3818
130	Palma	4248
131	Manacor	4236
132	Felanitx	4232
133	Fornells	3072
134	Ciutadella	3437
135	es Mercadal	2951
136	Ferrerries	3082
137	es Migjorn Gran	3134
138	Alaior	2958
139	Maó	3198
140	es Castell	2974
141	Sant Climent	2912
142	Sant Lluís	3328
143	Sant Mateu d'Aubarca	4352
144	Corona	4263
145	Sant Jordi de ses Salines	4222
146	Jesús	4237
147	Eivissa	4654
148	Sant Francesc de	4540
149	l'Alguer	2613
150	Perpinyà	236
151	Estagell	44
152	Sant Llorenç de Cerdans	71
153	Santa Llocaia	159
154	Ordino (Andorra)	54
155	Rià	13
156	Montblanc	15
157	Vallfogona de Riucorb	14
158	Coll de Nargó	12
159	Castelló de Farfanya	3
160	Parròquia de Ripoll	2247
161	Eivissa_vila_Marina	4366
162	Eivissa_vila_nord	4364
163	Sant Rafel de Força	411
164	Sant Joan de Labritja	2
165	Santa Eulària del Riu	2
166	Palamós	74
167	Bell-lloc (Baix Empordà)	53
168	Vilabertran	47
169	Sant Antoni de	52
170	Sant Josep de sa Talala	23

2.2. El procés d'enquestació. Metodologia

Els dietaris, a més d'oferir informació relacionada amb les dades verbals i amb les localitats enquestades, inclouen també observacions relatives a aspectes metodològics i temporals que afecten el procés d'enquestació.

A partir de la valoració que Meyer-Lübke (BDLC, XIV, 118-119) féu de la figura d'Alcover, basant-se principalment en les aportacions que per a la dialectologia catalana significà l'estudi *Una mica de dialectologia catalana*, s'ha generalitzat el parer que Alcover és el fundador de la Dialectologia a Catalunya.³⁴ Amb tots els matisos necessaris, el que no es pot negar és que cronològicament Alcover i Schädel foren els primers dialectòlegs que feren enquesta lingüística sobre el terreny —cf. Montoya (1992: 392). Si bé és cert que Alcover accedí a aquesta disciplina quan ja era quadragenari i que la seva formació autodidacta li generà certes llacunes,³⁵ és innegable que Alcover modelà els estudis dialectals catalans tot aportant una nova projecció a la variació lingüística des d'un punt de vista pragmàtic, centrada en les realitzacions concretes de la llengua, captades directament de la pronúncia dels seus parlants. L'estudi de la diversitat segons el marc geogràfic se centrava en la investigació dialectal, que, lluny de les teoritzacions, descansava en la visita a l'àmbit geogràfic objecte d'estudi. Així, com el mateix Alcover constata, és innegable el valor de les eixides com a procediment bàsic de recollida de dades:

Hí ha que convenir qu'es casi impossible fer l'estudi de la fonètica d'una llengua, si el fonetista no recorre totes les regions que la parlen. El sistema de servir-se de terceres persones per aclarir quins fonemes se troben dins les regions, sense visitar-les el quín fa l'estudi, du mil confusions, mil inexactituds (BDLC, III, 410).

La finalitat de les eixides, doncs, era recollir informació lexicogràfica, fonètica i morfològica, que alimentaria el seguit de projectes que Alcover tenia previstos.

³⁴ Tot i la vàlua indiscutible dels estudis d'Alcover no es poden oblidar els treballs premonitoris de caire dialectològic de Milà i Fontanals, Alart, Rubió i Lluç, Balari i Aguiló.

³⁵ Montoya (1992: 395) proposa una divisió de l'activitat científica d'Alcover en tres etapes: 1. 1900-1913. Període comprès entre la primera eixida filològica (1900) i l'acabament dels seus estudis filològics en diverses ciutats europees (1913); 2. 1914-1921. La represa de les enquestes després de la guerra europea (1914) fins a la darrera eixida en solitari (1921); 3. 1921-1923. Període en què compta amb la col·laboració de F. de B. Moll.

2.2.1. El qüestionari

Des del punt de vista de la recopilació de dades verbals efectuada al llarg de les diverses eixides dialectals, cal preveure que Alcover traçà un pla de treball bàsic i modelà un qüestionari de tipus morfològic que contenia els punts bàsics dels aspectes que pretenia investigar. Com s'ha exposat en pàgines anteriors, Alcover fa referència a una llista de verbs de caràcter numèricament variable. Com resta confirmat en els diversos quaderns de camp, hi ha, efectivament una llista de verbs, els quals són enquestats en les diverses localitats seleccionades. Amb l'aplicació d'aquest qüestionari els resultats de les enquestes desenvolupades en períodes temporals diferents són gairebé comparables i les dades verbals es poden contrastar amb facilitat.

2.3.2. Els enquestadors

La tipologia, la formació, la preparació, el nombre d'enquestadors, juntament amb altres característiques específiques, han estat temes debatuts llargament, des d'un punt de vista metodològic, en el moment d'iniciar una enquesta dialectal. La predilecció per un entrevistador especialitzat o profa, nadiu o foraster, únic o múltiple ha variat en funció dels diversos projectes de recollida de dades. En el cas de les eixides filològiques d'Alcover l'opció és clara: el mateix Alcover, sol o acompanyat, es feia càrrec de l'enquestació. Si comptava amb col·laboradors (Schädel, el 1906; Moll, Benejam i Sastre, el 1921), eren enquestadors lingüísticament formats. Tanmateix, el fet que en el desenvolupament de les enquestes intervinguessin col·laboradors múltiples no implicava una interrogació conjunta sinó una especialització en les funcions: Alcover es feia càrrec de la morfologia verbal, mentre que les altres àrees d'estudi —la fonètica i el lèxic— eren desenvolupades pels col·laboradors.

2.2.3. La selecció dels informants

En els primers moments de la dialectologia, no s'aplicà un criteri rigorós en relació amb la selecció dels informants. En efecte, l'enquesta de Gilliéron, desenvolupada per Edmond Edmont, recull informants de naturalesa diversa en relació amb l'edat, el grau d'instrucció o l'ofici. És innegable, però, que l'adopció d'uns criteris precisos, tot i contribuir-hi, no sempre té com a resultat l'obtenció d'un bon informant. Pel que fa a la naturalesa dels subjectes³⁶ entrevistats per Alcover, en la majoria de casos, tret de l'enquesta de 1906, en què el criteri no

³⁶ Les característiques dels informants es desenvolupen de manera explícita en l'apartat següent.

està completament definit, els informants idonis són els joves —i, en alguns casos, infants— de deu a catorze anys. Com s'observarà a continuació, les edats poden oscil·lar, en realitat, entre els sis i els dinou anys. Com a requisits complementaris, els entrevistats havien d'haver nascut en la localitat estudiada i, a més, els pares n'havien de ser autòctons. Aquesta característica és explicitada en particular en l'enquesta que Alcover efectuà a Barcelona:

me convendria ferm estudiar la conjugació barcelonina ab noys nadius de Barcelona i fills de pares barcelonins (BDLC, XI, 200).

En el cas dels joves, i en el període cronològic estudiat, el requeriment de la manca de mobilitat s'acompleix amb facilitat en la majoria del casos.

L'opció per informants joves ha estat objecte de crítiques diverses. Així, Pop (1950: 1156-1163), des d'un punt de vista metodològic general, destaca algunes de les tipologies que configuren els informants inadequats, entre les quals s'inclouen els informants joves. Així, els informants massa vells, els massa joves, els il·lustrats, els massa instruïts, els intel·lectuals, els que han experimentat molta mobilitat i han tingut nombrosos contactes externs o els informants els pares dels quals no són originaris de la localitat enquestada poden incidir negativament en el resultat de les enquestes.

Quant al nivell d'instrucció dels informants, Alcover opta clarament per informants amb un nivell d'ensenyament bàsic, i així declara:

Per conèixer l'estat d'una llengua, la seva estructura, demble i fesomia nadiua, hi ha qu'apel·lar al poble, als il·literats, als inconscients, com a font on pouar, com a mina d'on treure la substància elaborable. A la gent il·lustrada sols cal acudir-hi per aclarir el que el poble analfabet diu, la manera com aquest poble parla (BDLC, III, 303)

L'opció per la gent il·literada és justificada en el següent paràgraf:

El poble tramuda, altera les paraules, però seguint regles fixes, fatals,³⁷ precisament perquè no són regles apreses ni sabudes, sinó instintives, que un observa sense adonar-se'n. A la ciència toca veure, trobar, formular aquestes regles. I la ciència no té altre medi, per fer això, que estudiar els fets de la llengua, això és, de la llengua parlada, precisament tal com la parlen els exempts de tota influència estranya, els il·literats, els analfabets, els inconscients, que diuen paraules sense raonar-les, sense reflexionar-les, sense conèixer llur valor gramatical. Estudiant la ciència una llengua d'aquesta manera, pot aclarir l'actualitat d'aquesta llengua. Per això nosaltres, per conèixer l'actualitat de la llengua catalana, anem de poble en poble,

³⁷ És evident la clara al·lusió als neogramàtics, que reduïen a lleis inamovibles l'evolució fonètica: els canvis fonètics no admeten excepcions; és a dir, *Ausnahmslosigkeit der Lautgesetze*.

recorrent aquests serralts pirinencs, y les havem amb homes vells i dones velles i minyons; y, si mos servim de gent il·lustrada, si mos empram d'homes de lletres, es per aclarir, per constatar lo que els il·literats i els analfabets parlen (BDLC, III, 304).

Aquesta recomanació impera també quan Alcover es dirigeix als col·laboradors que els han de preparar el material —les llistes de materials dialectals que després elicitaran als informants— per a l'enquesta de 1906:

Totes aquestes paraules les han d'escriure just axí com les pronuncien a n-aquexa comarca, sense anar a aclarir si les pronuncien malament. Es que la pronunciació popular de cada comarca té una importància capital per l'estudi de la llengua catalana; es una de les primeres bases de tal estudi. Per axò, qu'escriguen, per amor de Deu, just lo que pronuncia la gent il·literata (BDLC, III, 109).

En el cas dels joves enquestats, un requeriment addicional és que siguin eixerits:

... ens acompanya a l'Escola Pública de l'altre antic col·laborador D. Jusep Barceló, el qual ens rep brassos oberts i posa a les nostres ordes sis noys de la seua escola, de dotze a quinze anys, lo més atxaravits i intel·ligents, que al punt ja estan enostrats, i conjuguen els verbs catalans bil·lo bil·lo... (BDLC, X, 70).

2.2.4. La metodologia emprada

En el conjunt de pàgines del *Bolletí* que narren les diverses eixides filològiques realitzades per Alcover no es troba cap informació específica sobre la metodologia emprada en el treball de camp. És per aquest motiu que cal penetrar en el seu mètode d'enquesta tot reconstruint —en alguns casos intuïtivament— les diverses etapes o moments d'enquestació, amb la qual cosa s'obtenen detalls fidels relatius als informants i al desenvolupament de l'entrevista.

Els primers treballs dialectològics compten sovint amb el testimoniatge d'un sol informant. Aquesta opció, que facilita la comparació dels resultats i la seva plasmació, els resta imparcialitat pel fet que recullen només un vessant de la variació lingüística. Pel que fa a les enquestes d'Alcover, la recollida estricta dels materials es realitza, un cop seleccionats els informants —joves o vells— a través d'una entrevista col·lectiva,³⁸ és a dir, on participen múltiples informants, mitjançant un mètode d'interrogació directe.³⁹ Els grups poden variar

³⁸ Quant al mètode emprat per obtenir els diferents paradigmes verbals, Montoya (1992: 395) indica que primer Alcover conjugava un verb model —*mirar*—, unitari a tot el català i no inclòs al qüestionari. Tanmateix, sembla, com s'observa en alguns quaderns de camp, que el verb *mirar* fou enquestat com a integrant de l'enquesta, però no va ser inclòs en el recull editat. Aquesta mancança no deixa de ser una limitació atès que només es posseeix el verb *cantar* com a únic testimoni de la primera conjugació.

³⁹ Montoya (1992) suggereix un possible pas de la utilització del mètode directe al mètode indirecte pel que fa a la recollida de dades arran de la formació lingüística i dialectal adquirida per Alcover en diverses ciutats europees

numèricament. Hi ha xifres extremes esporàdiques —una vintena, catorze—, però normalment els grups poden oscil·lar entre els 4 i els 6 informants. Quant a les agrupacions, l'interval numèric, però, abasta un mínim de dos informants i un màxim de vint. Hi ha també casos d'enquestes dirigides a un sol subjecte, però són minoritàries. El BDLC dona una certa informació sobre la disposició dels informants que, normalment, eren enquestats a la rectoria,⁴⁰ quan l'intermediari era un capellà,⁴¹ el qual, en general, posava a la seva disposició els informants que Alcover necessitava:

Entre els d'allà i alguns veïns convidats, fan dos redols de dones i homes, un per al Dr. Schädell i un per a Mn. Alcover (BDLC, III, 264);

i, més endavant, indica:

Se divideixen en dues rol·lades: les d'una diuen fonemes a n-el doctor i les de l'altra me diuen formes verbals a mi: elles diu qui diu paraules y conjuga qui conjuga verbs, y nosaltres escriu qui escriu, que la mà mos arriba a fer mal (BDLC, III, 347).

La durada de les enquestes verbals és variable: depèn molt sovint de la predisposició i de la col·laboració dels informants. Sobre aquesta temàtica hi ha diverses al·lusions en els dietaris, que en les citacions següents es refereixen a la visita d'Alcover a Mercadal:

Els aboc els 82 verbs de la llista i ab quatre o cinc hores els esclovellaren i desnossaren tots: entre les nou i les deu ho tenguérem tot conjugat (BDLC, XI, 30)

i a la Bisbal d'Empordà:

Ens hi pegam fins a les dotze, i de les tres fins a les sis, deixant conjugats els setanta cinc verbs de la llista sense que aquella jovenalla se'n sia cansada gota, passant-hi més tost un gust fora de mida (BDLC, X, 70).

Normalment, la mitjana temporal mínima per fer una enquesta en una localitat és d'un dia i mig. Durant aquest període es conjuguen els verbs previstos en la llista i es resolen determinades qüestions de fonètica i morfologia. El BDLC recull, però, un comentari que sembla ampliar la durada de l'enquesta a tres dies:

---

amb lingüistes acreditats (Gilliéron, Rousselot, Jud i Gauchat). Aquests coneixements, juntament amb la publicació de la primera obra que proposa la substitució del mètode directe d'interrogació per l'indirecte (Ch. Bruneau, 1913; *apud* Pop, 1950: XLVII) podrien haver conduït a millorar la metodologia d'enquesta. Tanmateix, no sembla que Alcover ho adapti sempre, sobretot pel que fa a la recollida dels materials de la flexió verbal.

⁴⁰ Vegeu BDLC, III, 267.

⁴¹ A Canet, per exemple, "el rector els cerca altres dones velles i minyons, que es relleven unes quantes vegades" (BDLC, III, 265). Els intermediaris, però, són múltiples: mestres, col·laboradors, dels quals destaquen metges, advocats, així com erudits. En general, posseïen sentiments nacionalistes, entesos bàsicament en termes d'amor a la pàtria i a la llengua.

Treballant amb gent granada analfabeta, no els hauria bastat tres dies a cada punt per aclarir la conjugació dels verbs, que en tres o quatre hores aclaríem per via dels nois i les noies de deu a tretze o catorze anys. A la gent granada els hem d'agafar al vol la conjugació, en sortir-los dins la conversa la forma verbal (BDLC, III, 350).

Tanmateix, la seriació de localitats presentada en els dietaris confirma que, al marge d'alguns casos esporàdics, la mitjana d'estança en una localitat és inferior a tres dies.

Quant al contingut del qüestionari sobre la conjugació, sembla que es poden determinar clarament dues etapes en relació amb la recollida de les dades que integra. D'una banda, del 1906 a 1917 sembla que s'apliqui un qüestionari més reduït —manquen els verbs *moldre, fondre, llegir, oir*, com s'indica a *LaFV*—; d'altra banda, la segona etapa s'estendria del 1918 al 1921 —i se suposa que també inclou les eixides efectuades el 1923, el 1927 i el 1928. Cal tenir en compte que, en general, l'enquesta no recull solament formes verbals sinó també material lexicogràfic i fonètic, que havia d'engruixir progressivament la calaixera. Aquesta recollida múltiple s'inicia ja, el 1906, on es preveu una distribució de les tasques entre els diferents enquestadors: Schädel estudiaria la fonètica —els sons, la pronunciació de les paraules—; Counson⁴² la formació dels mots, especialment els sufixos, i Alcover els verbs —les formes de la conjugació— (BDLC, III, 108-110).

Des d'una perspectiva global, el ritme de les enquestes queda reflectit en el resum de l'eixida de 1920, on Alcover declara:

Així és que, embarcat dia 16 d'abril, arribat dia 17 a Barcelona, hi enllestec feines i dia 20 amb D. Anfòs Sala cap a Terrassa, a on ja aquell dia i dia 21 i 22 estudio la conjugació terrassenca. (...) Dia 30 li envel cap a Tamarit de Llitera, a on aquell mateix dia i l'endemà i l'altre escorcoll la conjugació i altres qüestions d'aquell dialecte ribagorçà, un dels dialectes catalans més interessants; i el dia 2 de maig m'esquitx a sopar amb mon amic de tota la vida lo Rdm. Dr. Miralles i Sbert, Bisbe de Lleida amb qui faig una rallada d'aquelles tan corals tan corals. L'endemà li cop a Bellpuig, i hi escorcoll la conjugació amb el bon costat de Mn. Ramon Sala, Rector d'allà, i prenc redòs a la històrica casa dels Missioners Paüls, antic Convent de Franciscans, que me tracten com un Papa; me fan donar una conferència a la Comunitat de Pares, Estudiants i Aspirants de l'*Escola Apostòlica*, i amb xics de Mont-Esclado, Mont-Ardit, Granyena, Mont-Maneu i Selva del Camp ens pegam tot el dia 5 a escorcollar qualques punts de fonètica de dits pobles, fins que dia 6 m'esquitx a Cervera. Els Pares Missioners del Cor de Maria instal·lats dins la grandiosa i

⁴² Tot i que és esmentat en la nota "Preparant l'escursió amb el Dr. Schädel" (BDLC, III, 108), sembla que Counson no participa en el procés d'enquestació pròpiament dit. En la pàgina 346 del "Dietari de l'escursió filològica feta amb el Dr. Schädel dins els domini català, de 31 de juliol a 13 de setembre de 1906" Alcover

esplèndida Universitat d'en Felip V, m'acullen amb palmes d'or, i amb xics de llur escola estudio la conjugació ceriverina aquell dia i l'endemà, dia 8 demati cap a Manresa són les feines! (BDLC, XI, 183-184).

Aquesta dinàmica —gairebé frenètica—, aplicada a l'enquesta en particular, genera, sens dubte, fatiga en els informants, de la qual Alcover és ben conscient:

A força de trompitjar, entre el matí i el capvespre hem fet la conjugació de més de cinquanta verbs. Hora baixa, per no cansar pus aquell estol de minyons, els hem amotllats, citant-los per demà de bon matí, amb la idea de poder fer el val-Déu i deixa llesta aqueixa bona de conjugació, més de setanta verbs entre tots, triats enginyosament per poder aglapir totes les formes de la conjugació catalana (BDLC, VII, 349).

Continuar l'enquesta, malgrat el cansament, propicia, en alguns casos, la divisió dels informants en dos grups, que no tenen caràcter mixt; és a dir, en general, se separen els nois de les noies. Així, a Sant Climent, Alcover recull:

Devers les deu comensen a estar cansats i adoptam el sistema de fer conjuar l'estol d'al·lots una estona mentres l'estol d'al·lotes surt a defora a jugar, i al cap de mitja hora baratam els bons, vull dir, cridam les al·lotes, que venen i ja som partides a conjuar mentres els al·lots ¡correns a fer una jugada! que elze resulta saborosa ferm (BDLC, XI, 187).

Quant a la metodologia específica d'elicitació, Alcover, ja des del primer moment, aprèn a partir de l'experiència i busca el mètode més ràpid i efectiu d'aplicar el qüestionari. Així, en les primeres incursions en l'obtenció de dades verbals, al llarg de l'enquesta de 1906, Alcover confessa:

La meteyxa feina ensenya: els primers dies me retia poc; ara he trobat l'enginy d'aplegar primer les formes regulars de totes les conjugacions i després just les irregulars (BDLC, III, 268).

La presentació del qüestionari sembla que seguia en tots els casos un sistema similar:

Jo no feia més que anunciar-los l'infinitiu del verb que havien de conjuar, i ja eren partits com un cavall en el cós, sense trampolejar gota. I llavò que s'avenien de lo més. Si un donava una forma una mica diferent, els altres s'hi tiraven damunt i el corregien, i llavò el mateix reconeixia la seua errada. Per lo demés hi havia el Mestre Palomba i el seu pare, que confirmaven les dites dels nois (BDLC, VII, 349).

Aquest sistema que és més funcional, a despit del dubte que pot generar entre els observadors:

Ell (es refereix al mestre de Monòver) me replica que els seus deixebles no en sabran brot perquè mai l'han estudiada; i, per un desengany meu, en crida dos o tres i me convida a fer les proves. Jo elze demàn

---

l'esmenta tot dient que "per delicat de salut, no pogué venir amb el Dr. Schädel, y creya poderse unir a nosaltres la primeria de setembre".

lo verb acudir, i a l'acte me conjuguen, un darrera l'altre, come canaris, lo present d'indicatiu. Lo Sr. Mestre romàn sense paraula, tot atxullat. L'home acaba per posar a la meua disposició tres infants: dos de nou anys i un de deu (BDLC, X, 166).

Molt esporàdicament, Alcover utilitza altres mètodes per obtenir informació —bàsicament quan es tracta d'aspectes lèxics. D'aquesta manera, a Martinet, Alcover explica:

De bell nou a l'hostal, veuen dues o tres noies de deu a tretze anys, de la casa mateix; i per aprofitar uns vint minuts que manquen per posar-se a la taula, demanen a l'hostaler si les poden emprar demanant-los paraules i fent-les conversar de coses qualssevol. Diu que sí, però elles empeguèides d'ells, i no comprenent a on van a parar aquestes coses que els demanen, acaben per fugir, amb excuses de feines. El que fan ells, aleshores, és escoltar la gent que hi ha allà dins que esperen el dinar, i en prenen notes; però hi ha l'inconvenient que no saben d'on són, i “és una mica compromès d'anar a un desconegut i dir-li: -I vostè d'on és? -després que un se l'ha mirat i ha pres notes davant ell (BDLC, III, 284).

En algun altre cas, s'aturen en un hostal a beure, sense davallar de les bèsties; s'apleguen set o vuit dones i noies. Alcover i Schädel treuen les llibretes i els fan preguntes sobre fonètica i conjugació. L'enquesta s'esdevé, doncs, no en una localitat sinó en el camí (BDLC, III, 298). Com ja s'ha dit anteriorment, qualsevol situació propicia l'obtenció d'informació tot i que ni els informants ni els enquestadors es trobin en la localitat en qüestió. Així, en el seu viatge de tornada a Mallorca de l'enquesta feta a Menorca i Eivissa el 1909, troben a coberta un grup de valencians: dos d'Alacant, un de Novelda, un altre de Sant Joan i un altre de Sant Vicent, aquests dos darrers pobles just a la vora d'Alacant amb qui conversen “per sortir de certs dubtes sobre la fonètica d'allà (es refereix a Alacant). I ja fórem partits a demanarlos paraules i formes verbals” (BDLC, IV, 189) i això els deslliura momentàniament d'anar-hi.

Finalment, cal tenir en compte que sovint l'aplec de formes verbals no es limitava només al lloc on s'efectuava l'enquesta sinó que s'aprofitava per recollir informació sobre els pobles de la rodalia.⁴³ Des d'aquesta perspectiva, es pot entendre el terme *escatar* aplicat a les llibretes de camp que ens han arribat a les mans i que poden procedir d'unes altres, que incorporarien una informació molt més extensa, però també asistemàtica, que la que es volia incloure a *LaFV*.

⁴³ Vegeu BDLC, III, 268.

2.3. Els informants

En el punt anterior s'ha fet esment dels trets generals que havien d'acomplir els informants que participaven en l'enquesta —preferentment il·lustrats⁴⁴ i de l'àmbit rural. Tanmateix, atès que Alcover en defineix explícitament les característiques, els paràgrafs següents inclouen una selecció de fragments on s'assenyalen els requisits específics que havien de satisfer els informadors idonis. En primer lloc, havien de ser persones sense coneixements lingüístics i que poguessin respondre amb espontaneïtat a la diverses qüestions morfològiques i fonètiques que se'ls demanaven:

...per aclarir la realitat, l'actualitat d'una llengua, els qui serveixen més són els qui la parlen instintivament, irreflexivament, tal com els surt, sense saber cap regla (BDLC, III, 343).

Segons Alcover, la naturalitat i la manca de contaminació castellana només es pot trobar en els joves o en els infants:

Com totes eren persones majors i massa instruïdes per conservar sense mattàfata castellanenca les formes verbals més genuïnes d'Eivissa, compregué després que calia repetir l'escorcoll amb gent menuda i tenral, i com més menuda i tenral, millor. I com ara havia de venir assí a organitzar la replega lexicogràfica, aprofit tan bona avinentesa per fer amb una pedra dos tirs: organitzar tal replega i escorcollar la conjugació a Vila i a una banda de la pagesia de les més allunyades de Vila (BDLC, XII, 38).

En efecte, els adults sovint no entenen el que se'ls demana i estan dominats per prejudicis lingüístics. Des d'aquesta perspectiva, l'opció pels infants és, doncs, indiscutible:

Es estat lo que temíem. Es una santa gent, però no mos han entesos, axò és, no s'han fet càrrech de lo que volíem, y no més els hem pogut agafar alguns mots i algunes formes verbals. No son estats tan entenents com aquelles noyes. La gent gran y sense lletres no hu arriben a comprendre, axò de la conjugació, y se pensen que vos en reys d'ells. Com senten qu'els-e volen fer dir: *jo miro, tu miras, ell mira, etc.; jo miraré, tu mirarás, ell mirará*, etc. vos miren com a esglayats i sense sebre allò aont treu cap, y no hi ha manera de ferlos seguir (BDLC, III, 350).

⁴⁴ Vegeu el BDLC (XI, 58-59), on Alcover desestima com a possibles informants les persones lletrades i els adults i els vells, i es decanta explícitament pels joves:

De la gent instruida poquíssims hi ha que servesquen perquè tenen llur sistema format de que cal dir tal cosa i no tal altra, que cal pronunciar així i no així d'altre, que allò o allò altre està mal dit i s'ha de dir de tal manera o de tal altra. I com la ciència filològica mana que se cerci no lo que s'ha de dir, sinó lo que se diu, treys vosaltres mateixos la conseqüència. Ademés, la gent granada, si jo els abordava els 82 verbs de la llista per que elze me conjuguessin, en fer una hora o dues que mos hi pegariem, el cap ja elze botiria i ab bones paraules aviat m'haurien enviat a mal viatge o a fregir ous de lloca. En canvi, an els al·lors allò de conjuguar verbs mallorquins, que may n'havien *conjugats*, elze vé molt de nou i s'hi interessaven tant, que, en lloc de frissar que acabem, elze sap greu quan veuen que acabam. Ademés, allò de conjuguar els *verbs* nostres, de la llengua nostra, per ferne un llibre on figurarà lo que ells me diuen i que jo hi posaré el nom i llinatge de cadascun d'ells i llur nom correrà p'el món Déu sap fins quant, allò els entusiasma i van mesos de tot i no se'n poden avenir d'aquella sort que jo elze besqueig i elze pos dins les mans; una ratxa d'ideal els oretja el front i se senten dins les venes tota la bolladissa de llur sanc juvenívola, tot briu, tota foc per la Pàtria.

I, més endavant:

Costa molt de fer ficar a la gent granada l'atenció a les qüestions i constestar-hi degudament. De cada dia me convenç més de que és ab gent tenral que hi ha que fer aqueixa casta d'enquestes. Els xics són els grans col·laboradors de la filologia (BDLC, X, 185).

Alcover, doncs, es converteix en un defensor a ultrança d'aquest criteri,

—Ja fa molt de temps que no hi crec amb això de despreciar el llenguatge dels menuts amb l'excusa de que encara no saben parlar: ordinàriament lo llenguatge de tal infanteria és lo més genuí, molt més genuí que lo de la gent gran. Els xics són la gran gent pels estudis lingüístics. Pobre de mi i de mon estudi de la conjugació si no fos pels xics! Abans d'ésser passats set o vuit dies d'haver-lo començat l'any 1906, ja l'hauria hagut de deixar per inabordable' (BDLC, X, 199)—,

l'aplica des de la primera de les eixides filològiques en què es recopila informació sobre la conjugació

—Aquest sistema de servir-me de la gent menuda per l'escorcoll lingüístic, el comensàrem ab lo Dr. Bernat Schädel an el Rosselló,⁴⁵ en vista de que a la gent granada no elze poriem fer boca, i que ab bones paraules mos enviaven allà on no hi plou. Sí, la gent menuda tant de Catalunya francesa com de Catalunya espanyola com del Reyne de València i de Menorca i d'Eyvissa s'ès demostrada tan *idealista*, tan patriòtica, tan generosa, tan desinteressada, tan pacient, tan magnànima com la dels pobles mallorquins que acap de recòrrer. És la gent més de bé que hi ha a totes les terres. La llàstima és que, així com tornarà gran, sufriran mancap totes aqueixes bones qualitats llurs que tan admirables serveis presten a la ciència i a la Pàtria (BDLC, XI, 59)—

i s'hi refereix en diverses ocasions en els seus dietaris:

Endardellam per tot arreu la *conjugació*, no ab persones majors de carrera literària, perquè estan massa tocades d'influències lingüístiques estranyes i no conserven la genuïtat del *parlar indígena i vivent* de cada comarca, que és precisament allò que cercam i recollim. Les persones majors *analfabetes* no ens serveixen gayre, perquè per més explicacions que un elzi doni d'això de la conjugació, no se'n arriben a fer càrrec ni en capeixen la importància, això si no se mal-pensen figurant-se que un elze vol embolicar en papers i escrits i comprometre'lze de mala manera. Per això apellam sempre a nois d'onze a quinze anys, que vagen a estudi: els quals, avesats com estàn a *conjuguar en castellà*, aviat dominen la *conjugació catalana* i no se mal-pensen de res en llur encantadora ingenuïtat, i elzi brollen a betzef les formes de conjugació indígenes, que és un bé de Déu, espinzellant-mos ells mateixos les coses que els *vells* no diuen com ells, i així aglapim les formes del jovent i de la vellura. En les nostres llibretes consignem el nom i llinatges de cada noy i la seva edat, i les formes pròpies dels joves i les pròpies dels vells (BDLC, X, 70-71).

⁴⁵ Tanmateix, en l'eixida de 1906, aquesta selecció dels infants no és sistemàtica i entre els informants es poden trobar també adults i vells. En les altres enquestes, els informants són majoritàriament infants i joves, per bé que, en general, un adult també és present al llarg del procés d'enquestació.

Alcover defineix un interval d'edat entre el qual s'ha de situar l'informant idoni,

—Sens dupte n'hi haurà que trobaràn estrany que jo, per escorcollar la conjugació i la fonètica de les viles mallorquines, apelli sempre a al·lots i al·lotes de vuyt a dotze o tretze anys, en lloc de servirme de gent granada. Apell a la juvenea tan tenral per diferents motius: l'al·lotea té més ideal, més patriotisme, més desinterès, més magnanimitat i més paciència que la gent granada, i demunt de tot això té més pura i més neta d'influències estranyes la pronúncia del seu poble i parla sense cap pretensió ni prejudici, sense amagar-se de res, tal com li brolla del cor (BDLC, XI, 58-59)—

per bé que aquest interval és fluctuant al llarg de les diferents enquestes. Tanmateix, és possible que l'opció pels infants respongués més a motivacions pràctiques que a una ideologia explícita que volgués limitar-se a la parla dels joves com a varietat més innovadora i, en alguns casos, propulsora del canvi lingüístic. Malgrat que aquest pot constituir un argument implícit, totes les al·lusions d'Alcover a la naturalesa dels informants semblen suggerir que l'opció respon a una major facilitat i agilitat en la recollida de dades, que ni els adults, i menys els vells, ni posseeixen ni faciliten.

Com es pot extreure de les declaracions anteriors, la variant sexe no és determinant, tot i que un recompte superficial del nombre d'informants evidencia que la xifra de nois i homes enquestats és molt superior a la de noies i dones entrevistades.

L'inconvenient, però, del nois és que normalment es cansen, es distreuen i estan enjogassats, i de vegades no estan prou atents als requeriments dels enquestadors:

Per acabar-los hi ha hagudes d'haver raons ferm. Aquells xiquets ja no'n volien pus, ja n'estaven de verbs fins a les rels dels cabells i re-de-enverbats. Si no fos estat p'el Mestre que los tenia associats amb l'escusa de l'escola, me serien fuyts tots. (...) Aquella al·lotea se veu que és una mica repelencia i mala d'anar entorn; així és que el Sr. Mestre per ferlos posar atents, ensivella desiara un grandió cop dalt d'un banc ab una espècie d'espadella o paleta que du a la mà. Un parell de vegades aquells cops tan en sec me retgiraren (BDLC, X, 171).

Alcover es refereix en diverses ocasions a aquesta normal indisciplina:

Aquell jovent va molt ajogassat (...) Me veig precisat a cridarlos a l'orde i n'abreviy uns quants; i a les hores, restablerta la pau, donam una bona estreta a la conjugació, pegantmoshi fins a les 12 i de les 3 fins passat les 7, i deixam conjugats els 75 verbs que duc en la llista i uns quants més (BDLC, X, 200).

I, posteriorment:

Aquells noys ja han comensat a desbaratarse. Tant d'estar quiets i atents a la conjugació que no m'atur de demanarlos, elze cansa com ès natural. Se necessita paciència molta per aguantarlos ab tantes de guitzeries i impertinències com se fan; però jo copr coratge i els aguant pensant que, si fossen persones grans, ja faria estona que me serien fuyts o m'haurien enviat a mal-viatge, re-de-fastidiats d'haver-se de treure tantes i tantes de dotzenes de formes verbals com Deu ha vistes. Basta pensar: 85 verbs conjugats de cap a cap, sense deixar res per vert (BDLC, XI; 202).

La indisciplina creix entre els nois de Barcelona:

Seguim l'estudi de la conjugació barcelonina ab aquells noys de l'escola de Santa Anna, que no paren de fer escravits: se punyen, se tiren bolletes de paper roegat i macolins que apleguen del jardí del claustre quant i van a beure, i llavò deixen l'aixeta uberta. Cada instant tenen set o ganes d'anar a fer un roy. Son come dimonis boiets. Me venen ganes d'engigarlos; però llavò pens: -¿I qui de Barcelona tendria encara tanta de paciència de conjugarme tots aqueys verbs? ¿Que faria si no tenia aqueys noys? Això fa que m'arm de santa paciència perque, per aglapir la conjugació catalana vivent, del poble català genuí, no hi ha altre camí ni altre remey (BDLC, XI, 203).

Per aquest motiu, les noies són el subjecte preferit, per bé que poc emprat, almenys de manera proporcional als nois, en la recopilació de dades verbals:

Se veu que les al·lotes per tot arreu son més compartivoles i més bones d'anar entorn que no els al·lots (BDLC, X, 173).

I, encara,

Ademés ès un gust fer conjugació ab elles perquè no's bateguen ni se balluguen ni se punyen ni's barallen, com fan ordinàriament els xics, que no saben estar aturats i a voltes posen a prova la meua paciència, però jo aguant perquè encara seria pitjor si les havia d'haver ab gent gran (BDLC, X, 197).

Les taules següents ofereixen una versió quantitativa aproximada del nombre d'informants que foren enquestats en cada localitat. La distribució de les àrees dialectals s'ha dut a terme des d'un punt de vista cronològic (1906, 1909, 1913, 1917, 1918, 1920, 1921 i 1928). El tall establert, pel que fa a l'edat, respon a la voluntat de separar els informants adolescents i nens dels adults i vells, per bé que, estrictament parlant, els informants de vint anys són certament joves. Tanmateix, no encaixen en la categoria dominant d'Alcover, que oscil·la majoritàriament entre els 10 i 15 anys, tot i que es poden trobar casos esporàdics de 6 fins a 19 anys. Per aquest motiu s'han inclòs els informants de més de vint anys amb els adults. Pel que fa als vells, Alcover els enquesta esporàdicament, sobretot el 1906, i, en alguns casos, no desestima els octogenaris. La xifra entre parèntesis indica l'edat dels informants. En el cas dels adults, s'ha inclòs, quan es coneix, l'ofici, per tal de valorar implícitament el seu nivell sociocultural. La

disposició en taules permet, en un primer moment, un recompte parcial i, posteriorment, una visió global de la variable edat aplicada als diversos informants. Aquestes dades es complementaran amb més informació al llarg de les pàgines següents.

(12)

1906

Localitat	PIRINENC ORIENTAL				
	total	adults - vells	adultes - velles	nens - nois	nenes - noies
1. Canet de Rosselló	13* ⁴⁶		4 o 5 dones velles 1 dona vella	5 o 7 minyons ⁴⁷ 3 o 4 escolanets	
2. Mosset i	1			1 jove	
3. Noedes	3	1 vell	1 dona (una cinquantena d'anys)	1 fadrí	
4. Formiguera	1	1 mossèn (prop de 80) ⁴⁸			
5. Prada	1	1 col·laborador de l' <i>Obra del Diccionari</i>			
6. Argelers	1		1 dona		
7. Portè	3			3 nois (10 a 15)	
8. Montlluís	2	1 matrimoni gran			
9. Fontpedrosa	1	1 mossèn jove			
10. Angostrina	1	1 mossèn			
11. Ceret	1	Mn. Casaponce			
12. Arles	2	Mn. Casaponce	la germana de Mn. Casaponce		
13. Sallagosa	4*		1 senyora vella		algunes joves ⁴⁹
14. Puigcerdà	4			1 nét Pere Blasi (18)	2 filles de l'apotecari
15. Prats de Molló	4*	un redol de dones i homes 1 mossèn			
16. Maçanet de Cabrenys	2	1 masover		el seu fill	
17. Campmany	2	1 home (més de 60)		un jove	
18. Martinet	4*	el tartaner	3 o 4 dones		
19. Rocabruna	8*	l'apotecari		7 o 8 minyons de 10 a 12 anys	
20. Cadaqués	9*			9 o 10 nois	
21. Camprodon	1	1 mossèn			
22. Ribes de Freser	7*			7 o 8 nois	
24. Ripoll	11*				7 o 8 noies 4 o 5 noies
25. Olot	11*	alguns col·laboradors		5 o 6 nois una colla de nois	
TOTAL	93*	20*	12*	45*	16*

⁴⁶ L'asterisc indica que el resultat suggerit és aproximat.

⁴⁷ Davant de l'alternança, es fa el recompte utilitzant sempre la xifra menor.

⁴⁸ La xifra entre parèntesi indica l'edat de l'informant.

⁴⁹ En aquests casos, per tal d'establir un nombre d'informants aproximat es parteix d'un grup mínim de tres.

CATALÀ ORIENTAL					
Localitat	total	adults - vells	adultes - velles	nens - nois	nenes - noies
26. La Pobla de Lillet	7*			set o vuit nois	
27. Figueres	4*	1 home			algunes noies
28. Bagà	6*				6 o 7 noies
29. Crespità	--	--	--	--	--
33. Sant Llorenç de Morunys	2	1 home		1 noi	
34. Berga	20*			1 vintena de nois	
39. Sant Bartomeu del Grau	1	Antoni Griera			
47. Manresa	7*				7 o 8 noies de 10 a 13 anys
TOTAL	47*	3	--	28*	16*

CATALÀ OCCIDENTAL					
Localitat	total	adults - vells	adultes - velles	nens - nois	nenes - noies
63. Alòs d'Aneu	4*			4 o 5 nois	
64. Isavarre	2			1 noi (15)	1 noia de 13
65. Esterrí d'Aneu	6*	4 adults		6 o 7 nois i noies	
66. Boí	6*			unes quantes noies i nois menors de 15 anys	
67. Andorra la Vella	5*	un metge uns quants amics	la mare del metge		
68. Llavorsí	2	un noi (una vintena)			una noia (una quinzena)
69. Vilaller	9*	4 adults			5 o 6 noies de 10 a 13 anys
70. La Torre de Cabdella	9*			8 o 9 infants	1 noia (una tretzena)
73. Sort	5*	2 adults i altres nadius de Sort			
74. La Seu d'Urgell	8*	un grup de mossens		5 o 6 nois	
75. La Pobla de Segur	6*			6 o 7 nois de 10 a 13 anys	
77. Tremp	12*	gent del Sindicat Agrícola		9 o 10 nois de 10 a 13 anys	
TOTAL	78*	24*	1	42*	11*

El resultat parcial del nombre d'informants enquestats en l'eixida de 1906 és poc fiable, atès que sovint la xifra és imprecisa o de vegades indefinida. Tanmateix, es pot preveure una xifra global de subjectes enquestats durant aquesta eixida que s'aproxima als 219. En la majoria de casos, el nombre de nois enquestats és dominant (99) en contrast amb les 14 dones enquestades. Aquest fet esdevindrà un element constant en les altres eixides. Sembla que les noies són utilitzades com a informants quan no es troben nois disponibles. En molts pocs casos s'entrevisten paral·lelament nois i noies. Pel que fa a la xifra d'homes adults i noies enquestats és, dins el càlcul aproximat, coincident. En aquesta excursió, tot i que s'enquesta un nombre considerable d'adults, s'inicia la tendència a seleccionar joves i adolescents.

1909

CATALÀ ORIENTAL					
Localitat	total	adults - vells	adultes - velles	nens - nois	nenes - noies
51. <i>Caldes de Malavella</i>	9*			9 o 10 nois d'11 i 12 anys	
52. <i>Granollers</i>	3*			uns nois	
TOTAL	12			12	

Novament, en aquesta eixida, les xifres tornen a ser imprecises. A més, pel que fa a la de 1910, no hi ha cap informació sobre els subjectes entrevistats a Vic, Alcoi i Alacant.

1913

Localitat	total	adults - vells	adultes - velles	nens - nois	nenes - noies
149. <i>L'Alguer</i>	9	Joan Palomba		8 minyons	
TOTAL	9	1		8	

Es desconeix quins van ser els subjectes entrevistats el 1914 (Valls i Vilanova d'Escornalbou) i el 1916 (Centelles, Barcelona). Solament, pel que fa a Barcelona, se sap que per a la flexió verbal va ser enquestat Pompeu Fabra.

1917

MENORCA					
Localitat	total	adults - vells	adultes - velles	nens - nois	nenes - noies
133. <i>Fornells</i>	15	1 mossèn		7 nois (15, 13, 11, 17, 10, 10, 11)	7 noies (12, 9, 10, 9, 8, 7, 11)
134. <i>Ciutadella</i>	14			14 seminaristes (sense edat explicitada) ⁵⁰	
135. <i>Es Mercadal</i>	7			7 nois (devers 12, uns 9, uns 12, uns 14, uns 13, uns 12, uns 8)	
136. <i>Ferrieres</i>	6	1 rector 1 vicari	1 dona molt gran	3 (un de 19, dels altres 2 no se'n sap l'edat)	
137. <i>Es Migjorn Gran</i>	5	1 metge (entre 60 i 70) 1 mossèn		1 jove	2 joves
138. <i>Alaior</i>	11	1 mossèn		5 nois (12, 11, 14, 13, 11)	5 noies (14, 12, 11, 11, 10)
139. <i>Maó</i>	13	3 mossens		4 nois (18, 13, 16, 19) + 5 nois (10, 9, 12, 10, 13)	1 noia (15)
140. <i>Es Castell</i>	8	1 mossèn	1 dona (48)	6 nois (19, 12, 11, 11, 10, 16)	
142. <i>Sant Lluís</i>	9	1 mossèn 1 apotecari		7 nois (12, 10, 9, 10, 13, 9, 11)	
TOTAL	88	12	2	59	15

⁵⁰ Moll, que fou un dels informants de Ciutadella, tindria en aquesta època uns catorze anys.

Destaca numèricament la xifra de informants joves enquestats a Menorca. Generalment, també acostumen a participar en l'enquesta un o més adults, que, en alguns casos, confirmen les dades subministrades pels joves, tot i que, en altres ocasions, són útils per reflectir la variació lingüística que pot existir entre generacions.

EIVISSA					
Localitat	total	adults - vells	adultes - velles	nens - nois	nenes - noies
144. <i>Corona</i>	-	---	---	---	---
145. <i>Sant Jordi de ses Salines</i>	-	---	---	---	---
146. <i>Jesús</i>	-	---	---	---	---
147. <i>Eivissa</i>	7	1 home (64) 1 mossèn (77)		5 nois (13, 9, 11, 10, 12)	
148. <i>Sant Francesc de Formentera</i>	3	1 mestre 1 mossèn 1 adult			
TOTAL	10	5		5	

Com queda reflectit en la taula anterior, no hi ha gaire informació sobre els subjectes enquestats durant l'eixida a Eivissa el 1917.

1918

CATALÀ ORIENTAL					
Localitat		adults - vells	adultes - velles	nens - nois	nenes - noies
30. <i>Camallera</i>	14	1 professor 1 mossèn 1 metge	1 professora	7 nois (12, 13, 13, 11, 11, 11, 11)	3 noies (4, 14, 15)
31. <i>Mieres</i>	1	1 mossèn			
32. <i>L'Escala</i>	7		Catalina Albert (Víctor Català)	6 nois (13, 14, 14, 13, 12, 14)	
36. <i>Amer</i>	11	3 adults (45, 31, 20)		8 nois (12, 14, 11, 8, 10, 11, 12, 11)	
37. <i>Girona</i>	6	1 mossèn		5 nois (14, 12, 14, 11, 12)	
40. <i>La Bisbal d'Empordà</i>	8	1 advocat 1 professor		6 nois (13, 12, 13, 15, 15, 13)	
44. <i>Sant Feliu de Guíxols</i>	4	4 adults		6 nois (15, 13, 15, 14, 13, 15)	
46. <i>Tossa de Mar</i>	12	1 batlle 1 secretari de l'ajuntament 1 algtzmir		9 nois (11, 12, 13, 12, 11, 13, 11, 7, 10)	
48. <i>Lloret de Mar</i>	8	4 adults		4 nois (10, 8, 10, 12)	
49. <i>Blanes</i>	7	3 adults		4 nois (16, 15, 13, 17)	
50. <i>Pineda de Mar</i>	8	2 adults		6 nois (13, 11, 13, 13, 12, 11)	
53. <i>Canet de Mar</i>	8	2 adults (20, 26)		6 nois (14, 11, 11, 9, 14, 13)	
54. <i>Igualada</i>	8	3 adults (40, 23, 57)		5 nois (12, 10, 15, 12, 14)	
58. <i>Vilafranca del Penedès</i>	6	2 adults (41, 48)		4 nois (10, 19, 12, 11)	
62. <i>Tarragona</i>	5			5 nois (19, 8, 12, 10, 10)	
TOTAL	112	33	2	81	3

CATALÀ OCCIDENTAL					
Localitat	total	adults - vells	adultes - velles	nens - nois	nenes - noies
76. Organyà	5			5 nois (14, 14, 15, 12, 15)	
78. Benavarri	7	2 adults (41, 43)		2 nois (9, 12)	
79. Sant Salvador de Toló	1	1 vicari			
80. Ponts	5	1 adult (70) 1 metge		3 nois (12, 15, 10)	
83. Balaguer	6	1 mossèn (37)		5 nois (10, 11, 13, 13, 13)	
87. Lleida	6	1 seminarista (25)		5 nois (13, 12, 11, 16, 15)	
88. Sant Martí de Riucorb	1				1 noia (13)
89. Fraga	6	4 adults (35, 22, 45, 24)		2 nois (13), d'un no se'n sap l'edat	
90. La Granadella	5	2 adults (30, 50)		3 nois (11, 18, 17)	
91. Riba-roja d'Ebre	4	1 adult (63)		3 nois (11, 11, 12)	
92. Falset	11	1 mestre 3 adults		7 nois (11, 10, 13, 14, 12, 14, 11)	
93. Gandesa	5	1 adult (69) 3 mossens (33, 48)	1 dona (64)		
95. Tortosa	3	2 adults (20, 51)		1 noi (12)	
TOTAL	62	24	1	36	1

VALÈNCIA					
Localitat	total	adults - vells	adultes - velles	nens - nois	nenes - noies
96. Morella	8	2 mossens (46, 64)		6 nois (13, 13, 12, 10, 13, 12)	
97. Vinaròs	7	1 mestre (22) 1 mossèn (43)		5 nois (15, 12, 11, 13, 12)	
98. Benassal	8	1 adult (23) 3 mossens		4 nois (10, 12, 11, 13)	
99. Alcalà de Xivert	5	1 adult (22)		4 nois (14, 13, 14, 13)	
101. Castelló de la Plana	6	1 mossèn (52)		2 nois (18, 16)	3 noies (11, 14, 12)
102. Sagunt (Morvedre)	12	2 adults (20, 22) 1 vicari (41)		9 nois (17, 16, 11, 10, 9, 14, 11, 16, 14)	
103. Llíria	10	2 adults (20, 47)		8 nois (18, 19, 11, 10, 11, 18, 13, 16)	
104. València	9	1 adult (30)		8 nois (10, 10, 14, 15, 12, 10, 14, 11)	
105. Sueca	4	2 adults (22, 45)		2 nois (11, 17)	
106. Gandia	7	1 adult (26)		6 nois (11, 16, 17, 11, 10, 18)	
107. Benigànim	5	1 adult (54)		4 nois (16, 16, 16, 8, 8)	
108. Pego	8			8 nois (11, 13, 11, 8, 8, 7, 9, 10)	
109. Patró	11	1 professor		3 nois (12, 11, 9)	
110. Cocentaina	3	1 adult (33)		2 nois (19, 17)	
111. Benissa	14			14 nois (11, 13, 10, 13, 9, 13, 8, 10, 11, 9, 8, 12, 9, 8)	
112. Tàrbena	4	1 adult (29)			3 noies (16, 12, 15)

VALÈNCIA					
Localitat	total	adults - vells	adultes - velles	nens - nois	nenes - noies
114. Biar	2			2 nois (18, 17)	
115. La Vila Joiosa	8	1 apotecari (69) 1 adult (37)		6 nois (10 ½, 11, 11, 10, 10, 11)	
116. Monòver	5	2 adults (58, 49)		3 nois (10, 9, 9)	
118. Elx	3	3 adults (41, 66, 43)			
TOTAL	132	30	-	96	6

MALLORCA					
Localitat	total	adults - vells	adultes - velles	nens - nois	nenes - noies
131. Manacor	11	Alcover dos germans més grans que ell		8 nois (10, 7, 12, 12, 14, 8, 8, 12)	
132. Felanitx	12	1 adult (39)		6 nois (11, 12, 13, 13, 11, 15)	5 noies (11, 8, 8, 12, 12)
TOTAL	23	4	-	14	5

1920

CATALÀ ORIENTAL					
Localitat	total	adults - vells	adultes - velles	nens - nois	nenes - noies
55. Terrassa	11		1 professora	3 nois (9, 8, 7)	7 noies (8, 12, 14, 12, 17, 13, 12)
57. Barcelona	5			5 nois (9, 11, 7, 11, 9)	
82. Tamarit de Llitera	13	1 adult (70) 4 pares escolapis (51/50, 70; dels altres no se sap l'edat)		8 nois (14, 12, 12, 8, 12, 14, 10, 10)	
85. Cervera	11	1 procurador (54) 4 mossens		6 nois (13, 13, 10, 13, 9, 10)	
86. Bellpuig	6	1 rector		5 nois (8, 11, 13, 14, 11)	
TOTAL	46	11	1	27	7

MALLORCA					
Localitat	total	adults - vells	adultes - velles	nens - nois	nenes - noies
119. Pollença	6			6 nois (12, 10, 10, 12, 9, 11)	
120. Alcúdia	7			7 nois (11, 11, 6, 12, 10, 10, 9)	
121. Sa Pobla	7	1 mossèn		6 nois (11, 9, 11, 11, 12, 11)	
122. Sóller	6			6 nois (11, 11, 8, 7, 12, 13)	
123. Santa Margalida	7	1 adult (43)		6 nois (11, 11, 10, 9, 10, 10)	
124. Artà	5				5 noies (11, 12, 14/11, 11, 10)
125. Binissalem	4			1 noi (10)	3 noies (13, 12, 10)
126. Esporles	10	2 adults (38, 41)		7 nois (10, 10, 12, 12, 13, 9, 10)	1 noia (19)
127. Ariany (1920)	7	1 adult (51)		6 nois (15, 12, 10, 11, 13, 11)	
128. Sineu	10	1 adult (63) 2 mossens		3 nois (13, 10, 9)	4 noies (16, 11, 10, 9)

MALLORCA					
Localitat	total	adults - vells	adultes - velles	nens - nois	nenes - noies
129. <i>Son Servera</i>	9			9 nois (11, 12, 12, 11, 11, 9, 12, 13, 11)	
TOTAL	78	8	-	57	13

MENORCA					
Localitat		adults - vells	adultes - velles	nens - nois	nenes - noies
141. <i>Sant Climent</i>		1 mossèn		6 nois (8, 7, 9, 9, 12, 12)	4 noies (13, 11, 12, 11)
TOTAL	11	1	-	6	4

1921

CATALÀ ORIENTAL					
Localitat	total	adults - vells	adultes - velles	nens - nois	nenes - noies
23. <i>Sant Joan de les Abadesses</i>	4	4 adults (40, 24, 22, 22)			
33. <i>Sant Llorenç de Morunys</i>	1	1 mossèn			
35. <i>Torelló</i>	5				5 noies (13, 11, 12, 13, 11)
38. <i>Solsona</i>	7			7 nois (12, 11, 12, 16, 11, 9, 12)	
56. <i>Sta. Coloma de Queralt</i>	8			8 nois (11, 10, 11, 12, 11, 10, 11, 9)	
TOTAL	25	5	-	15	5

CATALÀ OCCIDENTAL					
Localitat		adults - vells	adultes - velles	nens - nois	nenes - noies
65. <i>Esterrí d'Aneu</i>		4 mossens		4 nois (11, 9, 10, 7)	2 noies (14, 14)
71. <i>Bonansa</i>		1 adult (una cinquantena)		2 nois (18, 9)	2 noies (7, 10)
72. <i>El Pont de Suert</i>				3 nois (11, 9, 11)	4 noies (12, 12, 10, 12)
75. <i>La Pobla de Segur</i>				7 nois (13, 14, 13, 13, 13, 16, 14)	
77. <i>Tremp</i>				4 nois (12, 13, 12, 11)	
81. <i>Artesa de Segre</i>				1 seminarista 1 noi (10)	
84. <i>Pradell de Sió</i>				1 noi (11)	4 noies (13, 13, 13, 18)
94. <i>Calaceit</i>		1 advocat 1 adult			
TOTAL	41	7		23	12

VALÈNCIA					
Localitat		adults - vells	adultes - velles	nens - nois	nenes - noies
100. <i>Llucena</i>	9	1 adult (38) 1 mestre		7 nois (12, 12, 10, 10, 11, 10, 11)	
TOTAL	9	2		7	

EIVISSA					
Localitat		adults - vells	adultes - velles	nens - nois	nenes - noies
143. Sant Mateu d'Aubarca	7	2 mossens 1 mestre		4 nois (15, 13, 13, 12)	
TOTAL	7	3		4	

1928

Localitat		adults - vells	adultes - velles	nens - nois	nenes - noies
130. Palma	10	1 no hi ha edat (no se sap si és adult o nen)	6 (no hi consta l'edat)	3 nois (19, 15, 10)	
TOTAL	10	1	6	3	

TOTAL ABSOLUT (aproximat)

Localitat	total	adults - vells	adultes - velles	nens - nois	nenes - noies
TOTAL	901*	194*	25*	568*	114*

Les xifres totals de la darrera taula són el resultat de sumar les quantitats parcials obtingudes en els diferents períodes anuals d'enquestació. El fet que en alguns casos les xifres siguin imprecises generen uns resultats aproximats, que, tanmateix, confirmen la tendència predominant: la selecció majoritària de nens i d'adolescents. Les edats constatades permeten de calcular un cert interval aproximat que comprèn una edat mitjana que es troba aproximadament entre els 10 i 14 anys, per bé que hi ha un nombre important d'informants que es troben per sota (fins a 6 anys) i per sobre (fins a 19 anys) d'aquest franja.

En una de les anteriors citacions relatives als informants, Alcover indicava que quedava consignat en les llibretes el nom i els llinatges de cada noi i la seva edat. Certament, dels dotze quaderns de camp analitzats, deu, a més d'incloure informacions sobre aspectes fonètics i morfològics relacionats amb els verbs estudiats i sobre les formes utilitzades pels vells o pels joves, indiquen el nom i l'edat dels informants que foren enquestats en cada localitat —cf. Perea (1999). En el cas dels adults, l'edat no hi apareix de manera sistemàtica, molt possiblement a causa que no eren els subjectes principals de l'enquesta. En alguns casos, aquesta informació pot complementar-se amb la que subministra el BDLC.

Els quaderns que pertanyien a Schädel (QCSch1 i QCSch2) no inclouen cap informació relativa als informants, per tant, hi ha llacunes importants pel que fa als subjectes enquestats en l'eixida de 1906. Cal recórrer, doncs, al tom III del BDLC per extreure algun tipus

d'informació sobre aquests informants. En general, només s'obtenen aspectes genèrics i en molt pocs casos el nom, l'edat i l'ocupació. En les altres eixides —1913 (l'Alguer), 1917 (Menorca), 1918 (localitats del català oriental, del valencià i d'una part del català occidental), 1920 (Mallorca), 1921 (localitats del català oriental i del català occidental—, que corresponen a la resta de quaderns de camp, es fa constar, en general, el nom i l'edat dels entrevistats.

Les dades que segueixen congreguen tota la informació extreta dels quaderns de camp i dels diversos volums del BDLC que contenen informació sobre els subjectes enquestats. De cada localitat, disposada, segons l'ordenació establerta en l'edició impresa, en funció de la distribució en les sis àrees dialectals fixades, s'ofereix el nom, l'edat i altres informacions rellevants que s'han obtingut sobre els informants. Les dades es complementen amb informacions extretes del BDLC, que humanitzen la llista de xifres relatives al nombre d'informants participants i a la seva edat.

Com s'ha dir més amunt, les informacions que fan referència als informants de les localitats enquestades el 1906 apareixen en el tom III del BDLC. Per bé que Alcover visità algunes localitats més d'un cop, tot realitzant enquesta lexicogràfica i fonètica, les observacions relatives als informants que es consignaran a continuació es limiten al període temporal en què fou recollida la flexió verbal.

L'observació de les dades pot suggerir la possibilitat d'extreure una sistematització pel que fa a dues variables: l'edat i el sexe. Tanmateix, com es podrà observar, tot i que s'evidencien unes certes constants, no existeix, en realitat, un plantejament sistemàtic de base, de la mateixa manera que no existeix una sistematicitat quant a les localitats visitades. L'única variable que es fixa progressivament amb el temps és l'edat, que es concreta en l'elecció de joves i d'infants, atès que en l'enquesta del 1906 alternen encara informants de diferents edats.

La presentació de les localitats següents, amb la informació relativa al procés d'enquestació, no segueix una disposició estrictament cronològica, sinó que encaixa dins l'estructura presentada en *LaFV*, basada en una distribució del territori en funció de l'àrea dialectal.

2.3.1. Pirinenc oriental

1. *Canet de Rosselló* (4 i 6 d'agost de 1906)⁵¹- El rector de Canet de Rosselló, bon amic de Mn. Casaponce, fa venir quatre o cinc dones velles i sis o set minyons, escolanets la major part. Alcover selecciona les dones velles per fer la conjugació, però no se'n surt:

Aquelles santes dones no arriben a comprendre qu'és lo que les deman. No hi ha qui les fassa entrar amb axò de conjuguar verbs catalans, en francès ja hu comprenen, perque a l'escola hu fan fer, però amb els verbs catalans... ¡vaja! hi perden el kirie eleyson, s'hi maretjen, i aviat surt que fan falta a ca-seua, qu'han d'aguair el dinar, qu'han de fer axò o allò altre (BDLC, III, 261).

El 8 d'agost de 1906, després que Alcover digués missa, apleguen tres o quatre escolanets i una dona vella per conjuguar verbs, als quals "ja no les vé tant revès com el primer dia" (BDLC, III, 268).

2. *Mosset* (7 d'agost de 1906) i 3. *Noedes* (7 d'agost de 1906)- Des de Rià, on hi ha mercat, Alcover i Schädel paguen⁵² la col·laboració ("el jornal") a alguns dels noedins que van participar en l'enquesta. Així s'estalvien un viatge fatigós. Troben una dona molt resolta, d'una cinquantena d'anys, nascuda a Noedes, que venia a vendre pollastres, i un fadrí, també de Noedes, que anava al mercat, i els lloguen tots dos. També enquesten els dos guies: el vell, noedí; el jove, de Mosset. Alcover interroga sobre la conjugació als dos guies i al fadrí de Noedes. Cap a migdia acaben la conjugació; paguen a aquell noedí, que només els demana tres francs, i

se'n va ben xaravel·lo, i nosaltres també perquè s'han escapat de les vuit hores mortals de camí (BDLC, III, 267).

4. *Formiguera* (10 d'agost de 1906)- Alcover i Schädel contacten amb el rector de Formiguera, que els suggereix que per aclarir tot el que té a veure amb el dialecte del Capcir,

no hi ha persona més indicada que el Sr. Rector jubilat, que ha estat sempre aquí, i que si bé ja n'ha doblegats prop de vuitanta, té el cap molt clar i les potències ben vives i és atentíssim (BDLC, III, 275).

5. *Prada* (7 d'agost de 1906)- Alcover enquesta un col·laborador de l'*Obra del Diccionari*: Mn. Jampy, vicari de Prada, que els ha fet una replega prèvia de mots i de formes verbals, no sols

⁵¹ La xifra entre parèntesis al costat de la localitat fa referència a la data d'enquestació; la xifra al costat del nom de l'informant n'indica l'edat.

⁵² En cap altre lloc s'esmenta que els informants són retribuïts per la seva col·laboració. Potser aquesta era una pràctica comuna.

de Prada, sinó de tots els pobles d'aquella rodalia (Castell, Vernet, Cornellà, Fillols, Taurinyà, Clarà, Catllar, Eus), els quals resulten

consemblants de tot en el parlar, essent insignificants les discrepàncies (BDLC, III, 268).

6. *Argelers* (13 d'agost de 1906)- Mentre Alcover i Schädel es trobaven a Puigcerdà, els presenten Mn. Serreta, rector d'aquest indret, la mare del qual és d'Argelers. Ella esdevé, doncs, el subjecte de l'enquesta,

una argelerenca ben argelerenca (...) una pagesa d'aquelles tallades a lluna, una santa dona que conserva de lo millor el llenguatge de la plana i la marina del Rosselló (BDLC, III, 281).

7. *Portè* (13 d'agost de 1906)- Alcover i Schädel demanen al rector quatre o cinc nois i noies de deu a tretze anys, que siguin eixerits. De seguida se'n presenten tres,

rebassudets, cara redona, blanchs y vermells, amb uns ulls que'ls espitjten de vius, vestits de pana, però ben gruxuda. Van a estudi, no són sortits de Portè (BDLC, III, 282).

Comencen a preguntar-los formes verbals i fonètica. Primer no acaben de comprendre el que els demanaven, però a la fi responen amb rapidesa, sobretot un d'una quinzena d'anys, que els respon amb una seguretat i un aplom admirables.

8. *Montlluís* (9 i 11 d'agost de 1906)- El rector de Montlluís ofereix a Alcover per fer l'enquesta una senyora vella que té un parell de nétes i l'avi d'un dels escolanets, Mr. Darro, membre principal de la *Fabrique* o *Junta*, que té cura de les coses de l'església. La senyora vella té una néta d'uns tretze anys que comença per dir-los: *Je ne sais parler catalan*, "sortida obligada entre'l jovent d'aquexes terres" (BDLC, III, 271). Amb tot, els habitants d'aquelles contrades entre ells parlen català; però la predisposició de les dues dones és negativa i Alcover i Schädel han de recórrer a l'altre informant proposat. Mr. Darro té una seixantena d'anys, és natural de Sallagosa (a mig camí de Montlluís i Puigcerdà) i la seva dona, és nascuda a Santa Llocaia, un redol de cases no gaire lluny de Sallagosa. Tenen dos néts d'una tretzena d'anys i aquests apleguen dos o tres companys per dur a terme l'enquesta. Se'ls parteixen entre Alcover i Schädel i fan cadascú una rotllana entorn seu. Schädel els fa pronunciar paraules i Alcover els fa conjuguar verbs. La temptativa, però, resulta fallida, perquè a la tarda estan tan enjogassats que "no poren pus" (BDLC, III, 272). Per aquest motiu, han de recórrer a altres informants, un grup d'infants de deu a dotze anys, que tampoc no arriben a col·laborar, perquè "de paraules ni de formes verbals van ben alerta a dirne cap; ni si fossen muts" (BDLC, III, 273). El mateix dia, encara, tenen una nova decepció: l'estanquera, una dona d'una seixantena

d'anys, acaba per dir-los que se'n riuen d'ella. Dos dies més tard, l'11 d'agost, criden a la fondista, que els troba un matrimoni sense infants, "ja empès d'edat" (BDLC, III, 277), que els acaba de conjuguar els verbs que els faltaven.

9. *Fontpedrosa* (10 d'agost de 1906)- Alcover i Schädel enquesten el rector jove de Fontpedrosa, que resulta ser nadiu d'aquesta vila que es troba entre Oleta i Montlluís (BDLC, III, 275).

10. *Angostrina* (13 d'agost de 1906)- El rector de Portè és nadiu d'Angostrina, "un vilatge a mitjan camí de la Torre de Querol a Montlluís" (BDLC, III, 282), i al mateix temps que ajuda Alcover i Schädel a aplegar la conjugació i la pronunciació de Portè (7), els diu les d'Angostrina, "i així amb una pedra feim dos tirs" (BDLC, III, 282).

11. *Ceret* (4 d'agost de 1906)- Alcover i Schädel estudien amb Mn. Casaponce,⁵³ que és de Ceret, la conjugació i la fonètica de Ceret i d'Arles, i amb una veïna de la Rectoria, una dona d'una quarantena d'anys, de Sant Llorenç de Cerdans, que Alcover ja coneixia de l'excursió de 1902, estudien aquest

altre poble del cor de la serra pirinenca, que no es decanta gaire d'Arles i Ceret i es ressent de la proximitat d'Espanya, que és just allà devora (BDLC, III, 262).

12. *Arles* (4 d'agost de 1906)- Alcover reprèn amb la germana de Mn. Casaponce i la veïna de Sant Llorenç de Cerdans l'estudi suspès el vespre abans (BDLC, III, 264). Dins el tren, acaben l'estudi de la flexió verbal d'Arles i de Ceret amb Mn. Casaponce.

13. *Sallagosa* (11 d'agost de 1906)- El rector mena Alcover i Schädel a una casa principal, on troben una senyora vella i algunes joves (BDLC, III, 277) per poder fer l'enquesta.

14. *Puigcerdà* (13 d'agost de 1906)- S'adrecen a ca l'apotecari Josep M. Martí, on els esperen els col·laboradors d'aquesta localitat. Tres d'aquests col·laboradors (Josep M. Martí, Jaume Duran i Tomàs Puig i Soler) s'havien encarregat prèviament de reunir les formes verbals. Alcover fa l'estudi de la conjugació amb les dues filles de l'apotecari Martí, un dels nèts d'aquest i Pere

---

⁵³ Mn. Esteve Casaponce, rector d'Arles, va conèixer Alcover el 15 d'agost de 1900. Esdevingué un gran entusiasta de l'Obra del Diccionari i representà la Catalunya francesa en el I Congrés Internacional de la Llengua Catalana amb la comunicació "Diferències més notables que hi ha entre'l català parlat a Barcelona i el català parlat en el Russiolló y especialment en el Vallespir". És autor del *Contes vallespirens*. En l'eixida de 1906 acompanyà Alcover i Schädel al llarg d'un bon nombre de localitats.

Blasi, un minyó que havia conegut l'any 1900 i que aleshores tenia una dotzena d'anys (BDLC, III, 278-279).

15. *Prats de Molló* (5 d'agost de 1906)- Es dirigeixen a una casa coneguda de Mn. Casaponce. Entre els d'allà i alguns veïns convidats, fan dues rotllanes de dones i homes, una per a Schädel i una per a Alcover. D'altra banda, al rector de La Real, nadiu de Prats de Molló, li diu totes les formes verbals que Mn. Alcover li demana (BDLC, III, 264).

16. *Maçanet de Cabrenys* (7 de setembre de 1906)- Alcover i Schädel tenien previst d'anar a Maçanet de Cabrenys, però Ignasi Fages⁵⁴ els diu que els convé més no moure's de Figueres, i que l'endemà podran fer l'enquesta a un masover seu i al seu fill, que són de Maçanet. A Figueres també entrevistarà Gregori Artizà, de Campmany, i Vayreda, de Lladó, i així podrà estudiar el llenguatge de tots aquests punts sense desplaçar-s'hi.

17. *Campmany* (10 de setembre de 1906)- Mentre Alcover era a Figueres, entrevisten diversos informants: Gregori Artizà, de Campmany, "molt simpàtic; té més de seixanta anys, però està més fort que una penya, esquert, colrat del sol, ple de vida i d'entusiasme per la depuració i enaltiment de la llengua catalana" (BDLC, III, 363) i un jove de Campmany, que troben en una botiga; també enquesten Mn. Bover, rector de Vilabertran, "a dues passes d'ací" (BDLC, III, 363), Ignasi Fages i "algunes noies de Figueres. De tots ells fan dues rotllanes" (BDLC, III, 363): una per a Schädel i una altra per a Alcover; i emprenen l'estudi de la fonètica i de la conjugació de les localitats de Figueres, Vilabertran, Maçanet de Cabrenys i Campmany.

18. *Martinet* (14 d'agost de 1906)- Conversen amb el tartaner que els ha de conduir de Puigcerdà a Martinet, el qual és nadiu de Martinet i està avesat a conversar amb gent externa. Tant Schädel com Alcover prenen notes sobre fonètica i sobre flexió verbal. D'altra banda, a Martinet hi tenen un amic, el batlle, un fill del metge Duran de Puigcerdà, metge també, que ja està assabentat de la seva visita. El troben acompanyat de la seva dona i de la seva sogra, que són d'allà mateix, i de tres o quatre dones, "també ben martineteres" (BDLC, III, 285), i els demanen paraules i formes verbals i poden completar així les respostes del tartaner.

⁵⁴ Ignasi Fages, amic de Mn. Alcover nadiu de Figueres, és advocat i propietari, i també un gran "entusiasta de la Pàtria i de la llengua" (BDLC, III, 362).

19. *Rocabruna* (7 de setembre de 1906)- De l'escola pública els envien set o vuit minyons de deu a dotze anys, i amb ells i l'apotecari, el senyor Quatrecazes i Mn. Cinto Costa, rector de Rocabruna i col·laborador de l'Obra del *Diccionari*, fan l'estudi del dialecte de Camprodon, Rocabruna i altres pobles d'aquella rodalia (BDLC, III, 358).

20. *Cadaqués* (11 de setembre de 1906)-

Mon respectable i benvolgut amic D. Alexandre M. Pons i tota la seva apreciable família, hi són fadistes, i tenen a compte seu tota la fonda; (...) Al punt compareix l'altre bon amic, el diputat regionalista per Barcelona, en Frederic Rahola (BDLC, III, 364-365).

Els expliquen el seu objectiu i actuen d'intermediaris per anar a cercar nou o deu nois de l'escola, "molt eixerits i ben plaents" (BDLC, III, 365).

21. *Camprodon* (7 de setembre de 1906)- Vegeu la referència de Rocabruna (19).

22. *Ribes de Freser* (5 de setembre de 1906)- Un col·laborador, el seminarista Pere Pujol,⁵⁵ els facilita set o vuit nois per estudiar la fonètica i la conjugació de Ribes de Freser. Paral·lelament, Pujol els deixa els quaderns de paraules i formes verbals que els tenia preparats (BDLC, III, 354).

23. *Sant Joan de les Abadesses* ⁵⁶ (11 de setembre de 1921)- Quatre informants: Antoni Serrat i Masdeu (40, cadiraire de l'església parroquial), Mn. Josep Orriols i Muns (24), D. Joan Orriols i Muns (22), D. Antoni Esteva i Creuet (22, acòlit).

En la referència de l'11 de setembre del "Dietari de l'Eixida filològica per tot Catalunya i el Regne de València de dia 26 de juny fins a 23 de novembre de 1921" (BDLC, XII, 145-339), Alcover escriu les següents observacions sobre l'enquesta feta a Sant Joan de les Abadesses:

Jo prenc a conte meu Mn. Jusep i Mn. Juan (fills d'Esteve Orriols i Vilalta de *Ca'l Rus*) i investim la conjugació dels 82 verbs de la llista, tal com els conjuguen en aquesta vila. Fins al dinar en conjugam dotze.

⁵⁵ En el "Dietari de l'Eixida filològica per tot Catalunya i el Regne de València de dia 26 de juny fins a 23 de novembre de 1921" (XII, 145-339), el dia 31 d'agost, es fa la següent observació sobre Ribes de Freser en relació amb l'eixida de 1921, que fa referència a la intervenció d'aquest col·laborador en particular:

Li explicam (al Sr. Rector de Ribes de Freser) la idea que duim de fer enquesta lexicogràfica a Ribes de Freser fins al vespre, i crida dos seminaristes que hi ha ací, D. Francesc Barceló i l'freixes de vint anys i D. Lluís Pujol i Tubau de dinou. Els presentam una llista de mots i verbs de Ribes de Freser, que ens envià Mn. Pere Pujol de Ribes de Freser, l'any 1906, a on hi ha bona cosa de mots sense explicar, i els mos ho espinzellen tan bé com saben fins a la una i de les quatre prop de les vuit.

⁵⁶ Les dades sobre els informants estan incloses en el QC7.

Ens tornam a posar tot d'una d'haver dinat, i quan se fa l'hora d'anar a veure el ball dels *Pabordes* i *Pabordesses* (administradors de la Confraria que fa la *Festa Major*) ja n'hem escabetsats altres trenta set. Ens esquitxam a Ca-Don Antoni Esteva i Creuet, per guaytar una llampada aquell ditxós ball per donar gust an aquella bona gent, i allà mateix seguim la conjugada així com podem i arribam a conjuguar els trenta tres verbs que faltaven per tenir escatats els vuytanta dos (BDLC, XII, 230).

24. *Ripoll* (6 de setembre 1906)- A casa de la Marquesa de Dou els diuen que l'endemà compareixerà el Llorenç

—un homenet d'una seixantena d'anys, de bones talles, sec de carns, sa com un all, molt viu de potències, amb uns ulls que li ballen, molt xerevel·lo (BDLC, III, 355)—,

un masover de la casa, molt trempat i conversador incansable, amb el qual podem estudiar bé el llenguatge de la pagesia ripollesa (BDLC, III, 355).

Per guanyar temps, els demanen si podrien trobar alguns nois i noies per començar la fonètica i la conjugació de Ripoll. Van a cercar-ne, i els menen set o vuit noies. El masover, però, no els serveix per desenvolupar la conjugació:

Ja hi trob aquell masover, el Llorenç, que m'espera. A tot contesta rabent, fora de la conjugació. Això de jo miru, tu mires, ell mira, el desorienta i l'embuïa. —I què és que mirà, jo? demana ell. Què vol que miro? (...) Bé li explic què és la conjugació, però no mos arribem a entendre, i ho deixem anar. El Dr. Schädel el pren per compte seu, i en lo de la fonètica sí que és un exemplar preciós. Prou que es veu que parla un català bufarell, que és un català de la pagesia ripollesa, ben autèntic. En la conversa li guip una partida de formes verbals; però el deixo per seguir la mateixa tasca amb quatre o cinc noies que mena D. Montserrat; i aqueixes sí que prompte hi són, dins la conjugació, i me despleguen els verbs sense trampolejar ni returar-se gens (BDLC, III, 355-356).

Durant la seva estança a Ripoll, Alcover rep la visita d'Antoni Griera, de Sant Bartomeu del Grau (Lluçanès).

Me duu tres quaderns amb els milenars de paraules recollides segons les instruccions de la Circular: un quadern per al Dr. Schädel, un per al Dr. Counson i un per a mi. És vengut perquè jo el vaig citar per veure'ns ací, ja que no ens era possible passar per St. Bartomeu del Grau.

Amb ell estudia la conjugació d'aquesta localitat i Alcover comenta:

Feym molta de via, perquè ell coneix bé la cosa (BDLC, III, 356).

Acompanya Griera un seminarista de Vic, en Francesc Costa, nascut a Ripoll, i amb ell completen la conjugació d'aquesta localitat.

25. *Olot* (8 de setembre 1906)- Es dirigeixen a casa de D. Josep Maria Garganta, “un advocat i propietari polent, molt simpàtic, que ens rep amabilíssimament” (BDLC, III, 360). Aquest els diu que arriben en

un mal dia per la nostra cosa, perquè demà és la Festa Major d'Olot, a on acudeix tothom d'aquesta rodalia i tothom té hostes a casa, i la gent no està per res més que per celebrar la festa; això no obstant, faran per nosaltres tot el que puguin (BDLC, III, 360).

L'endemà, doncs, el 8 de setembre, es dirigeixen amb Jeroni Gelada⁵⁷ “a can Garganta” (BDLC, III, 361), on els tenen preparats cinc o sis nois, i comencen l'estudi de la fonètica i de la conjugació olotina,

però al punt passa pel carrer una xaranga eixordant la gent amb tanta de trompa, bombo, tambors i demés arreus; aquells noi s'avaloten, i ni mos senten ni mos veuen; tots els pensaments els tenen en la xaranga. No hi ha altre remei que llicenciar-los, i se'n van botant, escapats, seguint els remeulos de les trompes (BDLC, III, 361).

Tot i que els col·laboradors proven de convèncer-los que el dia escollit per fer l'enquesta és inadequat, se'n van a

can Mn. Aulet amb el doctor i en Gelada; aquest i Mn. Eugeni s'afluixen d'anar a l'ofici major perquè nosaltres puguem aprofitar el temps, i amb ells seguim l'estudi començat del dialecte olotí, que és ben interessant (BDLC, III, 361).

Però Alcover és infatigable i persistent:

Devers les tres mos n'anem a can Garganta, on s'apleguen en Josep Saderra, en Josep Berga i altres amics, amb una colla de nois per fer un parèntesi a la festa, a favor de la filologia. Amb aquex reforç arribem a acabar l'estudi de la fonètica y conjugació olotina (BDLC, III, 361).

2.3.2. Català oriental

26. *La Pobla de Lillet* (4 de setembre 1906)- Mn. Joan Francàs⁵⁸ facilita a Alcover i a Schädel set o vuit nois per fer l'estudi de la conjugació (BDLC, III, 351-352).

27. *Figueres* (10 de setembre 1906)- A Figueres hi tenen un amic, “n'Ignasi Fages advocat i propietari, entusiasta de la Pàtria i de la llengua”,⁵⁹

⁵⁷ Natural de Ripoll, seminarista, és un altre entusiasta de l'Obra del Diccionari, reclutador de col·laboradors en el Seminari de Girona, i que a Olot, durant les vacances, va promoure entre la gent instruída del Centre Catòlic una acció comuna per recopilar els milers de paraules i formes verbals, base de l'estudi que Alcover va fent amb el Dr. Schädel.

⁵⁸ Un amic de la Pobla de Lillet. Alcover el va conèixer en l'eixida que va fer el 1900.

⁵⁹ Pel que fa a Figueres, vegeu la referència feta a Maçanet de Cabrenys (16) i a Campmany (17).

28. *Bagà* (3 de setembre 1906)- No hi coneixen ningú. Troben un capellà i li demanen si hi ha cap entusiasta de la llengua catalana. Els en parla d'un, de Mn. Rovira, amb qui contacten i li demanen set o vuit nois i noies de deu a tretze anys per fer-los pronunciar paraules i conjuguar verbs. Ell els diu que els serà més fàcil de trobar noies. La mestra, doncs, "els n'envia sis o set de molt desxondides i de bon manament" (BDLC, III, 349) i amb elles fan l'estudi de la conjugació i de la fonètica.

29. *Crespià* (1906)- D'aquesta localitat no s'ha trobat una referència directa enlloc. Apareix, però, com una més en la llista de les localitats que usen el participi *estat* (BDLC, X, 361), la qual cosa fa preveure que se'n té una informació directa de les formes verbals.

30. *Camallera*⁶⁰ (30 d'abril - 1 de maig de 1918)- Catorze informants: Maria Dorca i Blanc (14), Emília Puigdavall i Dorca (14), Empar Diumer i Vilardell (15), Josep Marull i Roca (12), Enric Isern i Poc (13), Josep Climent i Rosés (13), Narcís Carrer i Pons (11), Lluís Argelaga i Boada (11), Jaume Hugues i Quer (11), Miquel Puigdavall i Dorca (11). La llista esmenta també els mestres: "Professor Normal": D. Joan Major, "Professora Normal": Da. Maria Àngela Ferrer; el Rt. Sr. Rector Mn. Josep Mates, el D. Josep de Ribot i Noguer de S'Agaró, antic col·laborador del Diccionari, i el Dr. Mn. Joan Rovira. Els set nois i les tres noies són alumnes de l'Escola Pública (BDLC, X, 68).

31. *Mieres*⁶¹ (29 d'abril de 1918)- Només utilitza un informant (BDLC, X, 69), tot i que Alcover no n'està gaire satisfet. En el QC1 escriu les següents observacions:

Férem l'estudi de la conjugació de Mieres just amb Mn. Joaquim Bover, que hi nasqué, i regoneix que allà els nois se diferencien dels vells en la manera de pronunciar, especialment de fer el subjuntiu en -i, que els nois los hi fan i els granats no, i l'optatiu en -esis, -isis. (...) Sospitam que a Mn. Bover li passaren per alt qualques formes característiques i indígenes de la conjugació de Mieres, d'on ell falta fa molts d'anys.

32. *L'Escaldà*⁶² (2 de maig de 1918)- Set informants: Catalina Albert (Víctor Català); Francesc Sulers i Serret (13), Ernest Mercader i Cros (14), Joan Juana i Colomeda (14), Josep Callol i Pascual (13), Pere Bruguera i Pellisser (12) i Anfós Puig i Mates (14).

⁶⁰ Les dades sobre els informants estan incloses en el QC1.

⁶¹ Les dades sobre els informants estan incloses en el QC1.

⁶² Les dades sobre els informants estan incloses en el QC1.

Segons el BDLC (X, 69) el rector envia Alcover a una escola religiosa on enquesten cinc nois per estudiar la conjugació. Posteriorment interroguen sobre diversos aspectes fonètics dos altres nois: un de Vilademat i l'altre de Ventalló, poblacions veïnes de l'Escala. També entrevisten Víctor Català.

33. *Sant Llorenç de Morunys* (2 de setembre de 1906 i 30 de juny de 1921)- Aquesta població no fou visitada el 1906. Aquell any l'enquesta fou feta al Centre Catalanista de Berga i Alcover i Schädel van entrevistar un home i un noi de Sant Llorenç de Morunys, on volien anar però no els havia estat possible. Aprofiten, doncs, aquella avinentesa per fer l'estudi de la fonètica i de la conjugació d'aquella vila (BDLC, III, 348). En la segona eixida, el 1921, enquesten Mn. Llomà, nadiu de Sant Llorenç de Morunys, que havia estat rector de Miralles, Torrelles de Foix, Sant Sadurní d'Anoia i ara de la parròquia de Sant Just i Sant Pastor de Barcelona (BDLC, XII, 147-148).

34. *Berga* (2 de setembre de 1906)- Fan una part de l'estudi amb una vintena de nois de l'escola de Mn. Enric Ribera i l'altra part al *Centre Catalanista*, on troben gent preparada i disposada a seguir la mateixa tasca (BDLC, III, 348).

35. *Torelló*⁶³ (del 2 al 4 de setembre de 1921)- Cinc informants: Mercè Anglada i Pujol (14, nadiua de Perafita de Lluçanès), Florentina Basses i Romà (13), Maria Marsellés i Baucells (11), Concepció Tresserres i Llach (12), Carme Espona i Dalmau (13), Antònia Puig i Benito (11),⁶⁴ Joan Castells i Cases (19, nadiu de Manlleu). El BDLC també en fa referència:

mentrestant me presenten cinch minyonetes lo mes atxaravides (...) i amb elles emprenc la conjugació dels 82 verbs que duch en llista, que hi ha mostres de *regulars* i d'*irregulars* (BDLC, XII, 220).

36. *Amer*⁶⁵ (del 27 al 29 d'abril de 1918)- Onze informants: Joan Oliveres i Galceran (12), Manuel Fàbregues i Sala (14), Josep Fàbregues i Canadells (11), Joan Soler i Pastor (8), Jaume Fàbregues i Iglesias (10), Jaume Gelada i Roure (11), Albert Pellicer i Roure (12), Josep Soler-Gastó i Duran (11); adults: Josep Llopart i Planiol (45), Feliu Rigau i Tarrés (31), Manuel Molina i Moner (20).

⁶³ Les dades sobre els informants estan incloses en el QC7.

⁶⁴ El BDLC no inclou els noms de Mercè Anglada i Pujol (14, nadiua de Perafita de Lluçanès) i Joan Castells i Cases (19, nadiu de Manlleu), que sí que apareixen en la relació del quadern de camp. De fet, corresponen a uns informants d'altres localitats. El QC7, d'altra banda, també suggereix que els resultats de Torelló i de Perafita són gairebé idèntics.

⁶⁵ Les dades sobre els informants estan incloses en el QC1.

El BDLC (X, 66-67) indica que el rector, Mn. Joaquim Bover, els facilita vuit nois amb els quals comencem a conjuguar els 75 verbs que Alcover tenia a la llista. Aviat s'hi uneixen D. Feliu Rigau i Tarrés, Secretari de l'Ajuntament i del Jutjat Municipal, el propietari D. Josep Llopart i Planiol, l'organista de la Parròquia i altres col·laboradors.

37. *Girona*⁶⁶ (del 24 al 26 d'abril de 1918)- Sis informants: cinc adolescents —Francesc Abad i Ferrer (14), Juan Vicens i Vives (12), Narcís Coma i Freixes (14), Libori Adroer i Pascual (11), Alexandre Omedes i Colomer (12)— i un adult — Dr. Mn. Josep Pou i Batlle—, amb els quals conjuguen els 75 verbs de la llista (BDLC, X, 66).

El BDLC (X, 65) complementa aquesta informació tot indicant que els informants són alumnes dels Germans de les Escoles Cristianes de Girona. Allà ofereixen a Alcover cinc nois nadius de Girona i amb ells comencen l'estudi de la conjugació. Alcover lloa la seva col·laboració:

Aquells noys resulten fonts abundoses i polents de conjugació de la més pura catalanitat, i en lloc de fastidiar-se ab tant i tant de conjuguar, hi prenen un interès i un gust fora mida, deixant-se dir que els agradaria que tal malveig duràs tot un any.

38. *Solsona*⁶⁷ (del 13 al 15 d'agost de 1921)- Sis informants: Lluís Subirà i Serra (12), Joan Augé i Closa (11), Manuel Viladrich (12), Josep Figueres⁶⁸ (16), Joan Bajona i Vila (11), Jaume Costa i ___⁶⁹ (9), Ramon Riba (12).

En el BDLC apareix també el nom d'aquests informants, aconseguits a través d'un amic d'Alcover, Mn. Josep Vendrell, canonge de Solsona, que es presenta a la fonda on s'hostatgen amb uns quants seminaristes "ben allimats per la tasca lexicogràfica i gramatical" (BDLC, XII, 195), tots nadius de Solsona. Atès que en reprendre l'enquesta després de dinar només en va quedar un, perquè els altres van preferir anar-se'n a jugar, Alcover fa cridar

tres o quatre bordegassos que jugaven per davant la fonda; i són estats de tan bon manament, que han allargat el coll en aquest jou de la conjugació, que jo els arrambava; se són posats a conjuguar a la vela i jo escríu qui escríu, i ells que no paraven de dirme formes verbals, però tan llampants i ab una pronúncia tan segura i tan neta, que he pogut apreciar ab tota exactitud la fonètica solsonina, que és un entremig de la *central* o *barcelonina* i la *occidental* o *lleidatana*, tan propinqua de la *valenciana*; i varia prou si l'estudien en

⁶⁶ Les dades sobre els informants estan incloses en el QC1.

⁶⁷ Les dades sobre els informants estan incloses en el QC7.

⁶⁸ El BDLC (XII, 195) el destaca com un dels que més ajudà Mn. Alcover en la conjugació.

⁶⁹ En l'original, hi ha només la ratlla, que indica l'absència del segon cognom.

boca de la gent instruïda i que són sorts gaire de Solsona o en la boca dels que no en són sortits quasi mai, sobre tot els noys de deu a dotze anys. Els qui m'han fet tal favor nomien Joan Bajona d'onze anys, Jaume Costa de nou i Ramon Riba de dotze (BDLC, XII, 196).

39. *Sant Bartomeu del Grau* (6 de setembre de 1906 i 1916)- El 1906 fa l'enquesta a Antoni Griera.⁷⁰ Tanmateix, ni el BDLC ni cap quadern de camp no donen cap notícia de l'enquesta efectuada el 1916.

40. *La Bisbal d'Empordà*⁷¹ (del 3 al 5 de maig de 1918)- Vuit informants: Jaume Giralt i Feliu (13), Narcís Carreres i Guiteres (12), Francesc Galí i Boadella (13), Robert Vasquez i Colls (15), Josep Segrera i Previngut (15), Josep Ginesta i Ribot (13). Jaume Rossich, advocat, i Josep Barceló, professor de "1a ensenyança", també prenen part en l'enquesta sobre la conjugació.

El BDLC (X, 70) conté informació complementària de l'enquesta feta a la Bisbal. De l'Escola Pública de D. Josep Barceló enquesten sis nois de dotze a quinze anys, "lo més atxaravits i intel·ligents". Fins a les dotze i de les tres fins a les sis, deixen conjugats els 75 verbs de la llista, "sense que aquella jovenalla se'n sia cansada" (BDLC, X, 70).

41. *Vic* (1910)- El BDLC conté una breu crònica sobre l'enquesta feta a Vic el 1921 (XII, 222-224), que es basà en qüestions lèxiques, però no hi ha cap esment de la que es va realitzar el 1910, que és quan, segons *LaFV*, es va recopilar el material sobre la conjugació.

42. *Sant Hilari Sacalm* (7 de maig de 1909)- A la rectoria, el Sr. Rector posa a la disposició d'Alcover dotze o tretze nois de deu a dotze anys d'una escola (BDLC, IV, 314-316).

43. *Arbúcies* (6 de maig de 1909)- A l'escola d'Arbúcies (que resulta ser una societat catòlica) Alcover enquesta nou o deu nois d'onze a dotze anys (BDLC, IV, 314-316).

44. *Sant Feliu de Guíxols*⁷² (6 i 7 de maig de 1918)- Deu informants: sis adolescents —Carles Carreres i Fuster (15), Joaquim Balmanya i Canet (13), Joan Puig i Coromines (15), Joan Pons i Bosch (14), Enric Mallol i Fillà (13), Josep Gisper i Aymerich (15)— i quatre adults —Joan

⁷⁰ Vegeu les observacions fetes a Ripoll (24), pel que fa a l'enquesta a Sant Mateu del Grau l'any 1906.

⁷¹ Les dades sobre els informants estan incloses en el QC1.

⁷² Les dades sobre els informants estan incloses en el QC1.

Cases i Arxer; Agustí Cases i Vinyes, Marian Vinyes i Vinyes, Joan Esteva i Vilallonga; Julià Bohigues i Canadell, de Banyoles— dels quals no s'explicita l'edat. Aquest tipus d'informació, en general, no apareix en la relació dels informants adults.

El BDLC amplia aquesta informació: El director del Col·legi Vidal, Sr. Bohigues, els facilita sis nois del col·legi, “plens de delit i d'intel·ligència” (BDLC, X, 72). També intervé el professor Joan Esteva i Vilallonga.

Mos hi peguem fins a les dotze i de les dues fins a les sis, deixant conjugats els 75 verbs de la llista. D. Joan Cases i el seu fill D. Agustí ens fan costat dues o tres hores, donant-nos clarícies precioses del llenguatge guixolenc antic (BDLC, X, 72).

Més tard, es dirigeixen al Centre Catalanista,

on D. Marian Vinyes ens té quatre o cinc pescadors, d'aquells més trempats per salar, i que conserven el més pur llenguatge guixolenc (BDLC, X, 72).

45. *Centelles* (1916)- Només hi ha una referència indirecta a la introducció a «La derrera eixida de conjugació i altres erbes a diferents pobles de Mallorca» (BDLC, XI, p. 34), en la qual s'indica que l'any 1914 foren enquestades Barcelona i Centelles, juntament amb Vilanova d'Escornalbou, Reus i Valls. Es constata, pel que fa a la datació de les dues primeres localitats, una divergència en relació amb la data expressada en *LaFV*. Sembla que es tracta d'un error, atès que les pàgines del BDLC confirmen que Barcelona fou enquestada el 1916 i posteriorment el 1920.

46. *Tossa de Mar*⁷³ (8 i 9 de maig de 1918)- Catorze informants: 9 joves: Genís Garriga i Turrent (11), Jaume Baucells i Sellés (12), Josep Mas i Grau (13), Pere Teixidor i Semada (12), Sebastià Rissech i Sans (11), Emili Castelló (13), Francesc Xavier Calatayud (11), Josep Martí i Prats (7), Jaume Martí i Prats (10); 5 adults: Joan Baucells i Xiberta (batlle), Emili Albertí i Mont (secretari de l'Ajuntament), Albert Tries i Salvà (mestre d'escola, nadiu de Manlleu), Rt. Mn. Josep Riera i Riera, Rector (nadiu d'Arenys de Mar), Miquel Colomer (alguatzir de l'Ajuntament).

⁷³ Les dades sobre els informants estan incloses en el QC1.

El BDLC amplia la informació sobre aquesta localitat. Així, Alcover s'adreça a l'Escola Pública a cercar nois per fer la conjugació i el Sr. Mestre D. Albert Tries i Salvà li "n'entrega set de ben eixerevits i levents" (BDLC, X, 73). Més tard,

es presenta el Sr. Batlle, D. Joan Bancells i Xiberta, que ens ajuda, el mateix que el Secretari i l'Algutzir (BDLC, X, 74).

47. *Manresa* (1 de setembre de 1906)- Fan l'estudi de la fonètica i de la conjugació a casa de l'apotecari Josep Esteva, amb set o vuit noies de deu a tretze anys que els ha aplegat la seva dona. Hi col·labora també el metge Oleguer Miró (BDLC, III, 346-348).

48. *Lloret de Mar*⁷⁴ (9 de maig de 1918)- Vuit informants: 4 joves: Juan Alimany i Tomàs (10), Romà Maynou (8), Francesc Alonso (10), Josep Ferro i Ros (12); adults: Emili Martínez Passapera, Mn. Josep Mundet i Vidal, Mn. Carles de Grassot (nadiu de la Bisbal i resident a Lloret), Mn. Ramon Coma i Pujades (nadiu d'Anglès i vicari de Lloret).

El BDLC complementa aquesta informació: D. Emili Martínez Cassapera, col·laborador del Diccionari, els espera amb tres o quatre capellans. Es reuneixen amb quatre o cinc nois de Lloret i amb els capellans a Ca'n Martínez Cassapera, i

investim el setanta-cinc verbs de la llista, que acabem de conjuguar devers les deu del vespre a força de forces (X, 74).

49. *Blanes*⁷⁵ (10 maig 1918)- Set informants: 5 joves: Demetri Nonell i Clarà (16), Francesc Andreu i Massó (15), Josep Balmanya i Nogués (13), Josep Larger i Saragossa (17); 3 adults: Joan Valentí i Feliu, Josep Costes i Alemany i Eusebi Andreu i Costes.

La informació del BDLC indica:

Veym lo Rt. Sr. Rector, que ens acompanya an el Col·legi dels Pares de la Sagrada Família (...) presentant-mos quatre nois de l'ull del vent i d'aquells que no baden boca. Comensam ab ells la conjugació, donant-li matraca fins a les dotze, i de les dues fins a les cinc, que deixam escabetxats els setanta cinc verbs de la llista (...) De les set fins prop de les nou del vespre ens il·lustrem sobre el dialecte *blanenc* els ferms catalanistes D. Juan Valentí i Feliu, D. Juan Costes Alemany i D. Eusebi Andreu i Costes (BDLC, X, 75).

⁷⁴ Les dades sobre els informants estan incloses en el QC1.

⁷⁵ Les dades sobre els informants estan incloses en el QC1.

50. *Pineda de Mar*⁷⁶ (11 de maig de 1918)- Vuit informants: 6 joves: Arnau Boix i Comes (13), Salvador Estol i Pascual (11), Salvador Bou i Comes (13), Ricard Roig i Marquès (13), Josep Regull i Vilaró (12), Joan Pinàs i Comes (11); 2 adults: D. Salvador Genís i D. Emili Genís i Horta.

El BDLC (X, 75) també en fa esment. Els amics d'Alcover, el D. Salvador Genís i el seu fill D. Emili, els hostatgen a casa seva, i els troben sis nois. A les dotze se'n van, tornen a les dues i abans de les cinc ja tenen conjugats els setanta-cinc verbs de la llista i respostes altres preguntes sobre la fonètica i la morfologia de Pineda de Mar.

51. *Caldes de Malavella* (5 de maig de 1909)- A l'escola pública, el Sr. Mestre posa a la disposició d'Alcover nou o deu nois d'onze i dotze anys (BDLC, IV, 314-316).

52. *Granollers* (3 i 4 de maig de 1909)- Comencen l'estudi del dialecte de Granollers amb la família del Dr. Villà. L'endemà, 4 de maig, a l'escola primària, el mestre els dona tota mena de facilitats i troben uns nois per conjuguar els verbs. Una tia del Dr. Villà, la Sra. Viuda de Torres, i els seus fills també col·laboren en l'estudi dialectal (BDLC, IV, 314-316).

53. *Canet de Mar*⁷⁷ (12 de maig de 1918)- Nou informants: Joaquim Jover i Jover (14), Ramon Catà i Roca (11), Joaquim Planet i Xiberta (11), Tomàs Jover i Briera (9), Josep Sagrer i Pera (14), Josep Forcano i Pasqual (13), Fèlix Mas-Vidal i Vaquer (20), Francesc Serra i Barrecheguren (26); Marian Serra, metge.

El BDLC indica que el Dr. Marian Serra, metge i publicista, director de *La Costa de Llevant* els hostatja a casa seva i els acompanya al Col·legi dels Germans Maristes,

on posen a la nostra disposició sis noys ben desxondits i estiregassats en empirreumes gramaticals. Investim ab ells la conjugació canetenca i en devers hora i mitja conjugam vint-i-dos verbs (...) A les tres altra volta a *conjuguar*, i abans de les cinc ja tenim conjugats els setanta cinc verbs de la llista (X, 76).

54. *Igualada*⁷⁸ (13 d'agost de 1918)- Vuit informants: 5 joves: Enric Sales i Cucurella (12), Isidro Vilarubies i Ros (10), Josep Guitart i Talavera (15), Antoni Rafel i Alemany (12), Josep Monràs

⁷⁶ Les dades sobre els informants estan incloses en el QC1.

⁷⁷ Les dades sobre els informants estan incloses en el QC1.

⁷⁸ Les dades sobre els informants estan incloses en el QC4.

i Reixachs (14); 3 adults: Ramon Solsona i Cardona (40), Lluís Riba i Martí (23), Josep Valls Gabarró i Valls (57, escolapi).

El BDLC (X, 230) en fa una breu referència tot esmentant que el P. Josep G. Valls, vicerector del col·legi dels Pares Escolapis, posa a disposició d'Alcover sis o set nois de deu a tretze anys per a l'estudi de la conjugació d'Igualada.

55. *Terrassa*⁷⁹ (21 i 22 d'abril de 1920)- Onze informants: Margarida Junyent i Febrés (8), Rosa Rayo i Alzina (12), Mercè Amat i Aguiló (14), Emília Trullàs i Fiter (12), Àngela Viver i Pasqual (17), Maria Vacarisses i Corrons (13), Ignàcia Verdaguer i Vilar (12), Bartomeu Amat i Moncet (9), Josep Roig i Llongueres (8), Pere Julià i Bruguera (7), Magdalena Rossell i Manlleu —Professora d'Instr. 1^a— Mestre Nacional.

Els mateixos infants són esmentats al BDLC:

Amb el Dr. Àngel Sallent i Anfós Sala ens espitxam a l'Escola Nacional de la professora D. Magdalena Rossell i Manlleu (XII, 17).

Els infants són

tots nadius i habitants de Terrassa. Els aboc, un darrere l'altre, els 85 verbs de la llista. Mos hi pegàrem tot lo sant dia, tot l'endemà i l'endemà passat de matí, que damunt migdia deixàrem la conjugació terrassenca i els punts de morfologia i fonètica que més interessaven (XII, 17).

56. *Santa Coloma de Queralt*⁸⁰ (del 3 al 5 d'octubre de 1921)- Vuit informants: Josep Pomés i Pont (11), Ramon Badia i Soler (10), Jaume Nadal i Torrens (11), Josep Albareda i Valls (12), Jaume Ninot i Grimalt (11), Martí Bosch i Riera (10),⁸¹ Esteve Güell i Vallbona (11), Amadeu Estalella i Creus (9).

El BDLC (XII, 263) només esmenta els cinc primers i indica que són alumnes de l'escola catòlica de Mn. Deogràcies, el qual els posa a la disposició d'Alcover per dur a terme la conjugació dels vuitanta-dos verbs. L'enquesta continua dos dies després, el cinc d'octubre, amb els nois anteriors i amb la col·laboració de D. Daniel Vallbona i D. Josep Ferrer, amics d'Alcover (BDLC, XII, 265).

⁷⁹ Les dades sobre els informants estan incloses en el QC6.

⁸⁰ Les dades sobre els informants estan incloses en el QC7.

⁸¹ Els tres darrers no són esmentats en el BDLC.

57. *Barcelona*⁸² (1916 i 1920)- Cinc informants: “tots són nats a Barcelona i els pares barcelonins”: Enric Sandalines i Fornés (9), Francesc Damians i Horta (11), Manuel Enjuanes i Urgelés (7, el pare és de Graus), Francesc Ballester i Pitau (11), Lluís Alegret i Torn (9).

El 1916 va fer l'enquesta a Pompeu Fabra, que

tengué l'amabilitat i la santa paciència de conjuguar-me els 85 verbs de la llista. Però D. Pompeu Fabra és massa savi per servir d'estudi; son barceloní és massa gramatical, massa acadèmic, li manca la inconsciència indispensable per l'espontaneïtat que la filologia requereix (BDLC, XI, 200).

El 1920, Alcover es planteja, doncs, la necessitat de tornar a fer l'enquesta, però és conscient que “la dificultat era trobar noys barcelonins i que llurs pares també ho fossen” (BDLC, XI, 200). Es posa en contacte amb Mn. Galceran, encarregat de la sagristia de Santa Anna, que li respon que cerqui entre els nois de la seva escola parroquial.

Me'n vaig i hi trop quatre de ben eixerits i que fan un cap de lo més viu (BDLC, XI, 200).

58. *Vilafranca del Penedès*⁸³ (11 i 12 d'agost de 1918)- Sis informants: Carles Làzaro i Hernández (10), Lluís Gran i Ribes (19), Josep Marimon i Ferrets (12), Joan Perés i Soteres (11), Mn. Joan Casanoves i Galimanys (41, de Sant Sadurní d'Anoia), Josep Esteva i Sala (48, de Vilafranca). Fa l'enquesta amb un seminarista i tres nois de la rectoria (BDLC, X, 227) que li facilita Mn. Lluís Orpí, vicari de la Parròquia Major.

59. *Valls* (1914), 60. *Reus* (1914) i 61. *Vilanova d'Escornalbou* (1914)- L'única referència que hi ha sobre les localitats enquestades el 1914 es troba en la introducció de “La derrera eixida de conjugació i altres erbes a diferents pobles de Mallorca” (BDLC, XI, 34), en la qual esmenta algunes de les localitats que foren visitades des del 1906 fins al 1918. L'enquesta de 1914 inclou Vilanova d'Escornalbou, Reus i Valls.

62. *Tarragona*⁸⁴ (8 i 9 d'agost de 1918)- Cinc informants: Salvador Roig i Vidal (19), Josep M. Trilles i Garau (8), Manuel Branya i Solanes (12), Antoni Branya i Solanes (10), Miquel Torregrossa i Sanromà (10). En el BDLC (X, 224) s'indica que fan l'enquesta tres escolanets i un seminarista. El quadern de camp, però, n'inclou un més.

⁸² Les dades sobre els informants estan incloses en el QC6.

⁸³ Les dades sobre els informants estan incloses en el QC4.

⁸⁴ Les dades sobre els informants estan incloses en el QC4.

2.3.3. Català occidental

63. *Alòs d'Àneu* (23 d'agost de 1906)- A Alòs d'Àneu, Alcover i Schädel hi tenen un amic, el “D. Pere Arnalot, que té dos germans jesuïtes, persona riquíssima; se considera el més rích de l'alta muntanya” (BDLC, III, 312-313). És un home d'una cinquantena d'anys. Els dos fills del senyor Arnalot es dirigeixen a cercar minyons pertot arreu, però els costa molt de trobar-ne que vulguin venir,

... perquè pateixen una mica de salvatges; els fan por els forasters. N'apleguen set o vuit, però abans d'aconseguir que entrin a la casa, n'hi ha que fugen. Entren els altres, una mica esglaiats quan els veuen. Per fer-los boca, aquests senyors els donen confits i dolços. Amb això es posen a to, i comencen a fer-los preguntes de fonètica i de conjugació. Tot d'una no ho comprenen, però a poc a poc hi entren, i alguns responen molt bé, i amb ells fan bona feina. N'hi ha d'altres que no en poden treure cap parauleta; no fan més que mirar i mirar amb uns ulls com a salers. Veient que no els serveixen, els llicencien, i fugen com una bala. Els en queden massa pocs, i el Pep, un dels fills del Sr. Arnalot, torna a cercar gent menuda per les cases, però li fugen i ell els encaça. A la fi n'aplega quatre o cinc, i aviat se'ls fan seus, i segueixen l'enquesta (BDLC, III, 313-314).

64. *Isavarre* (22 d'agost de 1906)- Alcover i Schädel es van adreçar a casa de D. Modest de Bisa. Els ho recomanaren els germans Morelló.⁸⁵ Li expliquen el seu objectiu d'estudiar la fonètica i la conjugació de la regió d'Isavarre, pertanyent a la Vall d'Àneu. Tant el Modest, el fill del senyor de Bisa, d'una quinzena d'anys, com la Marieta, la filla, d'una tretzena d'anys, com el Llorenç, que en té onze, els responen “amb un aplom i una seguretat que encanten” (BDLC, III, 310).

65. *Esterri d'Àneu*⁸⁶ (21 i 22 d'agost de 1906 i del 7 a l'11 d'agost de 1921)- Deu informants:⁸⁷ Rossend Pradera i Gabarré (11), Ramon Pradera i Gabarré (9), Jaume Gaspar i Grange (10), Pere Moga (7), Magdalena Riart i Birbe (14), Pilar Pradera i Gabarré (14), Marcelí Nat; Mn. Eduard Campí, nadiu d'Esterri, rector de Vilanova de Meià, Mn. Víctor Aleu, nadiu d'Espot (Vall d'Àneu) i Regent d'Esterri, Mn. Antoni Riba i Palau, nadiu d'Ordino (Andorra) i rector d'Esterri.

El 1906, a Esterri d'Àneu, Alcover i Schädel hi tenen amics, els germans de l'apotecari Morelló, del Portal de l'Àngel de Barcelona: D. Vicenç i D. Anton. Van a veure'ls i també a

⁸⁵ Vegeu les observacions sobre Esterri d'Àneu. Cronològicament, el 1906, abans que Isavarre, havien enquestat Esterri.

⁸⁶ Les dades sobre els informants estan incloses en el QC6.

⁸⁷ Aquestes dades fan referència a l'enquesta de 1921.

l'apotecari D. Anselm Castellarnau i al Sr. Rector. Tots s'ofereixen a ajudar-los. Els germans Morelló els menen sis o set nois i noies, que es distribueixen entre el Dr. Schädel, amb qui responen qüestions de fonètica, i Alcover, amb qui descabdellen la conjugació. "A força de fer la viona i de trompitxar" (BDLC, III, 309), amb l'ajuda dels germans Morellons, aquells nois, el Rector i Castellarnau, que també els ajuden un parell d'estones, deixen llesta, devers migdia, la fonètica i la conjugació.

Pel que fa al 1921, el BDLC relata com Alcover, Moll i Benejam es dirigeixen a l'església. Dins la sagristia s'apleguen Mn. Eduard Campí, d'Esterri, rector de Vilanova de Meià, Mn. Víctor Aleu, nadiu d'Espot (Vall d'Àneu) i regent d'aquesta Parròquia, Mtre. Marcelí Nat, sabater i escolà d'Esterri, de 26 anys, i els tres escolanets (Jaume Gaspar i Grange i els germanets Rossend i Roman Pradera i Gabarré). Alcover, amb l'escolà, el regent i Mn. Eduard, conjuguen els verbs (BDLC, XII, 187).

66. *Boí* (27 d'agost de 1906)- A Boí, Alcover i Schädel no hi coneixen ningú; només una persona anomenada Mn. Blanch, que hi passa els estius, el qual els acompanya a casa seva i els orienta una mica sobre el llenguatge de Boí. Alcover i Schädel, però, decideixen de tornar-se a la fonda, on hi ha unes quantes noies i nois menors de quinze anys, que es presten de bon grat a dir-los la conjugació i la fonètica d'aquesta localitat (BDLC, III, 331).

67. *Andorra la Vella* (17 d'agost de 1906)- Es dirigeixen cap a Sant Julià de Lòria, on contacten amb el Dr. Palau. Amb ell, la seva mare i uns quants amics completen l'estudi del dialecte andorrà (BDLC, III, 295).

68. *Llavorsí* (21 d'agost de 1906)- A l'hostal hi ha el fill de la casa, d'una vintena d'anys, el Marcelino, i una noia d'una quinzena. Alcover i Schädel estudien amb ells la fonètica i la conjugació de Llavorsí, que són, amb poques variants, com les de Sort (BDLC, III, 307).

69. *Vilaller* (26 d'agost de 1906)- Alguns col·laboradors faciliten a Alcover i Schädel cinc o sis noies de deu a tretze anys, "molt eixerides". Havent dinat, tornen a venir aquelles noies i amb elles el germà de Mn. Navarro,⁸⁸ el Melcior, el metge i, una bona estona, el Sr. Rector i el Sr. Vicari (BDLC, III, 328).

⁸⁸ Rector de Monclar i col·laborador de l'*Obra del Diccionari*. Alcover el va conèixer el 1902.

70. *La Torre de Cabdella* (28 d'agost de 1906)- La fonda Cal Jaume, on s'allotgen Alcover i Schädel, té un bon nombre d'infants, vuit o nou. Van a cercar quatre o cinc nois i noies, i amb uns i altres comencen l'estudi de la fonètica i de la conjugació. Alcover destaca:

Aviat es disungeix per eixerida i entesa la Marieta, una filla de la casa, d'una tretzena d'anys. Conjuga els verbs amb una seguretat i un aplom admirables (BDLC, III, 335).

71. *Bonansa*⁸⁹ (de l'1 al 3 d'agost de 1921)- Josep Marsol i Francès (18), Maria Costa i Juan-Martí (7), Jaume Freixa i Rey (9), Concepció Ricou Lloret (10); Ramon Freixa de Casa-Paris (d'una cinquantena d'anys).

El BDLC complementa aquesta informació: El Rt. D. Josep Sorribas, rector de Bonansa (Diòcesi de Barbastro), rep Alcover, Moll i Benejam. Comencen la feina lexicogràfica amb "el simpàtic i eixerit seminarista" D. Josep Marsol i Francès, de 18 anys, i el minyons Jaumet Freixa i Rey, de 9 anys, Maria Costa i Joan Martí, de 7 anys, i Concepció Ricou i Lloret, de 10 anys. Aviat s'hi uneix l'amo de la posada, D. Ramon Freixa, i més tard D. Francesc Ricou.

Jo, ab En Marsol i Na Costa envest la conjugació de Bonansa; i, pengant-mos-hi fins a les dotze i de les quatre fins a les set i mitja, esclovellam quarante verbs de la llista (BDLC, XII, 181).

72. *El Pont de Suert*⁹⁰ (del 26 al 31 de juliol de 1921)- Carme Castell i Bernades (12), Maria Soledat Llacayo i Bernades (12), Amadeu Foix i Francino (11), Àngel Arcas i Perelló (9), Rosari Ariño i Molí (10), Carles Toló i Coloma⁹¹ (11), Maria de Montserrat Jordà i Gras (12).

El BDLC esmenta els mateixos informants.

Jo mentres tant m'he passat de les vuyt i busques fins a les dotze ab un floret de xiquetes i xiquets d'aquí (...) Hem envestida la conjugació del Pont de Suert, i d'una tirada hem conjugats vint i cinch verbs, com qui no diu res. Resulta la conjugació d'aquí de les més pures que hi haja en tot lo continent català. Aqueys xiquets i xiquetes mai havien conjugats verbs catalans, i no se'n podien avenir com veien que els sabien tan bé (BDLC, XII, 176).

73. *Sort* (19 i 21 d'agost de 1906)- Troben a la plaça els seus amics Serafi Casesnoves, propietari, i Marian Malagelada, registrador de la propietat de Sort (BDLC, III, 299). Casesnoves se'n va a buscar-los gent de Sort i dels pobles veïns, que aquell dia, com els altres dies de mercat, acostumen a aplegar-se a Sort. Ell, un cunyat seu i Malagelada els fan conversar, i el Dr. Schädel i Mn. Alcover, prenen notes.

⁸⁹ Les dades sobre els informants estan incloses en el QC6.

⁹⁰ Les dades sobre els informants estan incloses en el QC6.

⁹¹ No és citat a la referència del BDLC.

Cuytam a fer ull, d'escriure. De vegades són tres o quatre que conversen, els més acorats. N'hi ha que, quan els veuen llapis en mà i llibreta oberta, no els en traurien ni una gota; miren i miren, i no hi ha qui els tregui mitja paraula. No se'n fien jens que no els pervingui mal, de tot això. En prenim un xinxer de notes de fonètica i de conjugació; però, després de dinar, per clavetejar-ho bé, amb en Casesnoves, en Malagelada i altres nadius de Sort, pegam una bona estreta a la conjugació, i tocam amb les mans que la conca o ribera del Noguera Pallaresa constitueix un subdialecte dins el català occidental, diferent de l'urgellenc, que s'estén fins a n-aquexes muntanyes d'assí prop, que mullen llurs repeus dins el Noguera (BDLC, III, 299-300).

74. *La Seu d'Urgell* (15 d'agost de 1906)- Esperen Alcover, Schädel i Saroihandy a la Rectoria, el Sr. Rector, un grup de capellans i cinc o sis nois, per fer-hi l'estudi del dialecte urgellenc; hi van tots tres “amb l'amic i entusiasta Francesc Botxaca, botiguer de robes, molt desxondit” (BDLC, III, 288). Finalment, aquells capellans i minyons arriben a entendre el que interessa a Alcover i Schädel de la fonètica i de la flexió verbal de la Seu d'Urgell. Dos dies després, el disset d'agost, se'n van a cercar el rector de Sant Dot, “per acabar d'esclovellar la fonètica i conjugació urgellenques” (BDLC, III, 295). Amb ell i tres o quatre capellans de la Seu treballen encara dues o tres hores.

75. *La Pobla de Segur* (29 d'agost de 1906 i del 22 al 24 de juliol de 1921)- De l'enquesta de 1906 se sap que Alcover va recórrer al metge Lluís Casesnoves, que en aquell moment era absent de la població, i, posteriorment, a l'advocat Borrell per fer l'estudi del llenguatge de la Pobla, amb sis o set nois de deu a tretze anys que Borrell els havia cercat. En efecte, enquesten sis o set nois “molt eixerits i de bon aspecte” (BDLC, III, 340).

Pel que fa a l'eixida de 1921, Alcover es posa en contacte novament amb el metge Lluís Casesnoves, però no l'hi troben. Es dirigeix, doncs, als Germans de les Escoles Cristianes, on troben el Germà Lambert March, de 24 anys, nadiu de Tahús, i el cuiner-porter, Pere Gassa i Llussà, de 65 anys, nadiu de Serradell (Ribera del Flamissell). S'ofereixen de bon grat a ajudar-los en la tasca lexicogràfica. Els faciliten set nois:⁹² Pere Cartina i Mauri (13), Victorià Pomé i Vilaseca (14), Enric Vilanova i Saurina (13), Josep Orrit i Breu (13), Marcellí Botxaca i Alzina (13), Francesc Solduga i Castells (16) i Ferran Solduga i Castells (14). Alcover estudia amb dos d'ells la conjugació,

que ja feu l'any 1906, però que l'he volguda repetir perquè cerc més arreu i duc lo molí més baix que no l'any 1906 (BDLC, XII, 171).

⁹² Les dades sobre els informants consten en el BDLC (XII, 170).

76. *Organyà*⁹³ (17 d'agost de 1918)- Cinc informants: Josep Rossell i Soler (14), Francesc Espar i Torrents (14), Ignaci Ferreres i Espar (15), Joan Betriu i Gibert (12), Remigi Espar i Rocamora (15), per bé que en la informació general que conté el BDLC hi ha una certa divergència numèrica: El rector, Mn. Anfós Callén, de Fontova d'Osca, li cerca "quatre xicots de dotze a quinze anys" (X, 233).

77. *Tremp*⁹⁴ (30 d'agost de 1906 i del 18 al 22 de juliol de 1921)- Quatre informants:⁹⁵ Emili Espina Lavall (12), Josep Bertran i Cadena (13, d'Isona de la Conca, prop de Tremp), Josep Grau i Torrodà (12), Ernest Pagès i Blanch (11).

El 1906 fan l'enquesta a nou o deu nois de deu a tretze anys i a gent del Sindicat Agrícola, que dirigeix D. Lluís de Cuenca "i que inclou la flor de la gent de Tremp" (BDLC, III, 343). Quant a l'excursió de 1921, es posen en contacte amb els amics i col·laboradors Jaume Laforga, Ramon Monrós i Mn. Bosch. Amb Laforga es dirigeixen al Convent de la Sagrada Família. Els rep el P. Anfós Denait, que els facilita quatre alumnes del col·legi (BDLC, XII, 163-164).

78. *Benavarr*⁹⁶ (28 i 29 d'agost de 1918)- Antoni Facerías i Buysunt (9), Medard Quintillà i Ferrer (12); Mn. Medard Cossials i Llena (41), Mn. Francesc Pociello i Font (43).

El BDLC indica que Alcover té dificultat a trobar informants joves perquè la majoria estan treballant en el camp. Tot i que inicialment en vénen dos, l'enquesta pròpiament dita la fan amb "Mn. Medard Cossials i Llena, Vicari, i Mn. Francesc Pociello i Font, beneficiat" (X, 244).

79. *Sant Salvador de Toló*⁹⁷ (17 d'agost de 1918)- un informant: Mn. Salvador Foz i Ramonet, de Sant Salvador, vicari d'Organyà. El BDLC referma que l'entrevistat fou el vicari d'Organyà, Mn. Salvador Foz i Ramonet, d'uns vint-i-set anys, nadiu de Sant Salvador de la Conca de Tremp, "i ben afectat de la llengua catalana i de son enaltiment" (X, 235). Alcover féu l'enquesta des d'Organyà.

⁹³ Les dades sobre els informants estan incloses en el QC4.

⁹⁴ Les dades sobre els informants estan incloses en el QC6.

⁹⁵ Els informants citats foren enquestats el 1921.

⁹⁶ Les dades sobre els informants estan incloses en el QC4.

⁹⁷ Les dades sobre els informants estan incloses en el QC4.

80. *Ponts*⁹⁸ (15 d'agost de 1918)- Daniel Muntanyà i Jou (12), Jacint Tàpies i Bertrana (15), Josep Armengol i Cardéñez (10); Antoni Castellà (70) i Francisco Muntanyà, “metge, de devora Berga, però que és metge de Ponts de fa molts d'anys i molt observador del llenguatge”. A través de D. Antoni Castella, antic conegut d'Alcover de l'eixida de 1902, i D. Francesc Montanyà fa l'enquesta a tres nois (BDLC, X, 231).

81. *Artesa de Segre* (del 15 al 17 de juliol de 1921)- Es posen en contacte amb el metge Ramon Boquet i amb el Vicari Mn. Ramon Macarulla, de Lleida, amb qui Alcover va fer l'estudi el 1918 sobre la conjugació lleidatana. Una neboda del metge, Antònia Maluquer i Clua, els ajuda en la tasca lexicogràfica. Enquesten un noi d'Artesa, que té cursat en el Seminari de Lleida el primer de llatí, Agustí Bernaus i Pinós, de deu anys, “lo més atxaravit i xaravel·lo” (BDLC, XII, 160).

82. *Tamarit de Llitera*⁹⁹ (30 d'abril de 1920)- Tretze informants: Lleó Vadaller i Pociello (14), Pere Menal i Sabater (12), Lluís Banyeres i Molina (12), Josep Colàs i Abarizqueta (8), Àngel Palacios i Martínez (12), Ramon Tossal i Nadal (14), Pau Palacín i Rodrigo (10), Pau Llordà i Fantova (10); Manuel Purroy Virto de Vera (70). Pares escolapis: P. Anselm Viruete, Gabriel Fuster, Pere Cester, Mn. Manuel Blanco i Banyeres (51).

El BDLC (“La conjugació i qualque cosa més del dialecte de Tamarit de Llitera”, XII, 26-30) complementa aquesta informació. Visiten el Mn. Josep Esteva i Arnau, rector de Tamarit, i els pares escolapis, “que hi tenen una magnífica casa i devers doscents xichs que hi van a aprendre de lletra. Explich la cosa an els Rts. P. Anselm Viruete, rector, P. Gabriel Fuster i Pere Cester,” els quals els faciliten vuit nois “tots ben atxaravits i de l'ull del vent per una conjugada” (BDLC, XII, 26). Per completar l'enquesta entrevisten també i Manuel Purroy i Mn. Manuel Blanco, “aquell de 70 anys, aqueix de 50, tots dos nadius d'assí i entesos en ram de llenguatge *tamarità*” (BDLC, XII, 27).

83. *Balaguer*¹⁰⁰ (20 d'agost de 1918)- Sis informants: Clement Puig i Cullerés (10), Joan Tornella i Valls (11), Joan Pujol i Coscolla (13), Clement Puig i Carrobé (13), Josep Busquets i Sanxo

⁹⁸ Les dades sobre els informants estan incloses en el QC4.

⁹⁹ Les dades sobre els informants estan incloses en el QC6.

¹⁰⁰ Les dades sobre els informants estan incloses en el QC4.

(13); Rt. P. Joan Roig i Riussol (37). El BDLC (X, 236) indica que el rector del Col·legi dels Escolapis, P. Llorens Guardia, li proporciona quatre o cinc nois per fer l'enquesta.

83. *Pradell de Sió*¹⁰¹ (del 7 al 13 de juliol de 1921)- Cinc informants: Rosa Ricart Utgés (13), Concepció Ricart Mates (13), Ramona Trepap Vilaprinçó (13), Salvador Nobell i Cendrós¹⁰² (11), Dorotea Bertran i March¹⁰³ (18), nadiua de Butsènit d'Urgell, una hora lluny de Pradell. El BDLC en dona més informació. Així, a Pradell es posen en contacte amb el col·laborador, Mn. Ferran Esteva, rector de Pradell. Fan l'enquesta de la conjugació amb

tres xiquetes de la costura, Na Roseta Ricart i Utgés, Na Concepció Ricart i Mates i Na Ramoneta Trepap i Vilaprinçó, totes tres de tretze anys. Hem comensada amb elles la conjugació de Pradell, que em seguida després amb En Salvadoret i Na Dorotea, escabetsant vint i quatre verbs (BDLC, XII, 158).

L'endemà

la banda del capvespre és vengut lo Sr. Batlle amb un fill seu i una filla, Na Roseta, una de les tres conjugadores d'ahir i d'avui. Amb ells tres i aquell xiquet envestim la trentena de verbs que faltava conjugar i a força de premudes els arribam a enllestir (BDLC, XII, 159).

85. *Cervera*¹⁰⁴ (6 de maig de 1920)- Onze informants: Joan Turull i Duch (13), Enric Domènec i Bosch (13), Josep Trilla i Bacardí (10), Pere Mestre i Feixes (13), Josep Pedrós i Orobitx (9), Francesc Mira i Gual (10); Enric Fort i Pastor (54, procurador), Joan M. Alzina (de Vic, dels Missioners Fills del Cor de Maria. Joan M. Alzina (de Vic, dels Missioners Fills del Cor de Maria. És a Cervera a la casa de l'Orde dels Fills del Cor de Maria), Sigimon Cava, Frederic Codina i Antoni Soteres, superior.

Alcover s'allotja a Cervera a casa de l'Orde dels Fills del Cor de Maria. El BDLC en fa una breu crònica:

Els Pares Missioners del Cor de Maria instal·lats dins la grandiosa i esplèndida Universitat d'en Felip V, m'acullen amb palmès d'or, i amb xics de llur escola estudio la conjugació cerverina aquell dia i l'endemà, dia 8 dematí cap a Manresa són les feines! per passar el dia amb el venerable filòleg P. Jaume Nonell (BDLC, XI, 183).

¹⁰¹ Les dades sobre els informants estan incloses en el QC6.

¹⁰² Salvadoret Nobell i Cendrós, mitger del Castell. El castell és propietat de la família Civit, que tenia la Baronia del Castell-Blanch més enllà d'Agramunt. L'actual senyora, Ramona Civit i Castellà, allotja Alcover, Moll i Benejam en aquest casal (BDLC XII, 152).

¹⁰³ Minyona del Castell.

¹⁰⁴ Les dades sobre els informants estan incloses en el QC6.

86. *Bellpuig*¹⁰⁵ (31 d'abril de 1920)- Sis informants: Josep Cots i Vallbona (8), Càndid Martí i Barquer (11), Víctor Martí i Esquer (13), Manel Andrés i Martí (14), Joan Baptista Sellés i Ibós (11); Mn. Ramon Sala i Sant Martí (rector de Bellpuig).

Al BDLC se'n fa una referència breu:

hi escorcoll la conjugació amb el bon costat de Mn. Ramon Sala, rector d'allà, i prenc redòs a la històrica casa dels Missioners Paüls, antic Convent de Franciscans, que me tracten com un Papa; me fan donar una conferència a la Comunitat de Pares, Estudiants i Aspirants de l'*Escola Apostòlica*, i ab xics de Mont-Eslado, Mont-Ardit, Granyena, Mont-Maneu i Selva del Camp ens pegam tot el dia 5 a escorcollar alguns punts de fonètica de dits pobles (BDLC, XI, 183).

87. *Lleida*¹⁰⁶ (21 d'agost de 1918)- Sis informants: Joan Macarulla i Font (13), Ramon Macarulla i Font (25), Celestí Torrelles i Guitart (12 anys, d'Artesa), Ramon Bellmunt i Saura (11), Josep Ros i Soler (16), Eduard Manteiga i Anguera (15). Al BDLC (X, 238) s'al·ludeix a l'acció del Bisbe Martí, que facilita a Alcover el seminarista Ramon Macarulla, el qual, al seu torn, cerca altres seminaristes més joves per a l'enquesta.

88. *Sant Martí de Riucorb*¹⁰⁷ (9 d'agost de 1918)- Només una informant: Antònia Guix i Timoneda (13). Fa l'enquesta des de Tarragona, on Alcover es posa en contacte amb Mn. Josep Porta, que ha estat nou anys rector de Sant Martí de Riucorb (BDLC, X, 225). S'escau que el rector té amb ell una temporada una noieta d'aquesta localitat, d'una tretzena d'anys, amb qui Alcover fa l'estudi de la conjugació.

89. *Fraga*¹⁰⁸ (26 d'agost de 1918)- Cinc informants: Josep M. Vilagrossa, Salvador Sarrau i Español (13), Mn. Andreu Ruiz i Llusà (35), Francesc Castanyer i Mir (22), Mn. Tomàs Nadia i Arellano (45), Mn. Marian Roldan i Cruelles (24).

El BDLC indica que Alcover inicia l'enquesta amb l'Ecònom, Mn. Nicolau Jiménez, i altres capellans i escolans. L'endemà la continua amb un escolà, un seminarista i Mn. Andreu Ruiz, Secretari de visita del bisbe "i molt entès en llenguatge fragatí" (X, 242).

¹⁰⁵ Les dades sobre els informants estan incloses en el QC6.

¹⁰⁶ Les dades sobre els informants estan incloses en el QC4.

¹⁰⁷ Les dades sobre els informants estan incloses en el QC4.

¹⁰⁸ Les dades sobre els informants estan incloses en el QC4.

90. *La Granadella*¹⁰⁹ (22 i 23 d'agost de 1918)- Cinc informants: Pius Soler i Toldrà (11), Josep Sas i Macip (18), Lluís Romeu i Vidal (17); Mn. Lluís Balcells i Castelló (30), Mn. Ramon Guiu i Sabater (50). Novament hi ha una certa discordança en relació amb la informació que apareix al BDLC (X, 237-238), segons la qual el rector, Mn. Josep Vilaplana, posa a la disposició d'Alcover tres seminaristes, però no esmenta cap altre informant.

91. *Riba-roja d'Ebre*¹¹⁰ (7 d'agost de 1918)- Quatre informants: Josep Descarrega i García (11), Llàtzer Sabater i Franquet (11), Miquel Grau i Ayora (12), Antoni Aguilar i Pinyol (63). El BDLC (X, 221) es fa ressò dels informants joves i de l'algutzir, D. Antoni Aguilar, proporcionats per l'apotecari, D. Jaume Escales, que és de Santanyí.

92. *Falset*¹¹¹ (6 d'agost de 1918)- Onze informants: Josep Llavaria i Llavaria (11), Josep Maria Gumbau i Domènech (10), Marian Monlleó i Bes (13), Lluís Campàs i Janer (14), Josep Bartolomé i Camps (12), Josep Blasco i Robles (14), Cebrià Blasco i Robes (11); Emili Bruno i Baiges (mestre nacional), D. Jaume Escales i Vidal, D. Antonia Alemany i Salvà, D. Bernat Escales i Alemany.

A Falset, Alcover es posa en contacte amb el vicari Mn. Juan Llorens, amb el qual es dirigeix a l'escola de D. Emili Bruno i Baiges. La informació subministrada pel BDLC, però, torna a discrepar de les dades incloses en el quadern de camp. Segons la primera font fan l'enquesta quatre nois d'onze o dotze anys (X, 218).

93. *Gandesa*¹¹² (30 de juliol de 1918)- Tres informants de la mateixa família: Joaquim Manyà i Soldrà (69), Maria Alcoverro i Benayes (64), Mn. Joan Bta. Manyà (33 anys, natural de Gandesa), Mn. Lluís Alcoverro i Borràs (48), natural de Villalba, a dues hores de Gandesa, rector de la Seu de Tortosa).

El dos primers entrevistats són els pares de Mn. Manyà. El BDLC indica que es posa en contacte amb Mn. Manyà, els pares del qual són de Gandesa.

¹⁰⁹ Les dades sobre els informants estan incloses en el QC4.

¹¹⁰ Les dades sobre els informants estan incloses en el QC3.

¹¹¹ Les dades sobre els informants estan incloses en el QC3.

¹¹² Les dades sobre els informants estan incloses en el QC3.

Te son pare i sa mare ab ell, i son uns pagesos d'allò més autèntic, amables, (...) s'ofereixen a conjugarme tots els verbs que jo elze demàn, i així m'escusen d'haver d'anar a Gandesa, que hi fa molt mal d'anar (X, 211).

Alcover fa l'enquesta amb tots tres des de Tortosa.

94. *Calaceit*¹¹³ (de l'11 al 13 d'octubre de 1921)- Dos informants: Santiago Vidiella (advocat) i Julià Egerique i Ruiz. La informació subministrada pel BDLC és totalment coincident:

Amb els amics Santiago Vidiella i Egerique hem envestida la conjugació calaicitina (XII, 278-279).

95. *Tortosa*¹¹⁴ (30 de juliol de 1918)- Tres informants: Josep Martí i Cohí (20), Francés Caballé i Arassa (12), Francesc Mestre i Noé (51). El BDLC (X, 211-212) hi concorda plenament: fan l'enquesta dos seminaristes i D. Francesc Mestre i Noé.

2.3.4. València

96. *Morella*¹¹⁵ (28 de juliol de 1918)- Vuit informants: Clement Ferreres i Antolí (13), Manuel Gisbert i Gazulla (13), Lluís Moya Gamundi (12), Aleixandre Domènech i Selma (10), Ramon Pascual i Boix (46), Emili Pascual i Bellmunt (13), Fernando Moya García (12), Mn. Ramon Brunyó i Escorihuela¹¹⁶ (64). EL BDLC indica que "El Sr. Retor *Arxipreste* crida quatre o cinc xics de nou i deu anys" (X, 207) per fer l'enquesta.

97. *Vinaròs*¹¹⁷ (26 i 29 de juliol de 1918)- Set informants: Antoni Cosats i Fustegueres (15), Sebastià Rabana i Miralles (12), Sebastià Miralles i Fontanet (11), Eduard Darza i García (13), Joan Antoni Servera i Lluesme (12), D. Vicent Valls¹¹⁸ i Anglés (mestre nacional, 22), Mn. Josep Antolí i Miralles (43). El BDLC (X, 206) indica que el notari retirat, Sr. Juan Costes, a qui Alcover coneix des-de 1901, el posa en relació amb Mn. Jusep Antolí i Miralles, el qual li facilita quatre nois per dur a terme l'enquesta.

¹¹³ Les dades sobre els informants estan incloses en el QC7.

¹¹⁴ Les dades sobre els informants estan incloses en el QC3.

¹¹⁵ Les dades sobre els informants estan incloses en el QC3.

¹¹⁶ Mn. Ramon Brunyó, col·laborador del *Diccionari*, "és un capellà de devers 64 anys, que se passa la vida pellucant de tot arreu notícies històriques de Morella i sos encontorns (devers 28 pobles), i en té devers 18 volums plens" (BDLC, X, 207).

¹¹⁷ Les dades sobre els informants estan incloses en el QC3.

¹¹⁸ El BDLC (X, 209) explicita: "M'ha ajudat molt en l'enquesta de tot això el jove D. Vicent Valls, Mestre Normal (...) És un jove molt desxondit, intel·ligent, aplicadíssim, entusiasta de la nostra llengua".

98. *Benassa*¹¹⁹ (23 i 24 de juliol de 1918)- Vuit informants: Eladi Ajado i Sanjuan (23), Àngel Roig i Forés (10), Abelard Vives i Vives (12), Guillem Vives i Rios (11), Eliseu Falcó i Girona (13); adults: Rt. Sr. Vicari Mn. Jaume Sagòls, Mn. Leandre Alcácer i Mn. Eloi Ferrer. El BDLC (X, 202) precisa que el Sr. Vicari posa en contacte Alcover amb un seminarista, Mn. Eladi Ajado i Sanjuan, nadiu de Benassal, i amb el Sr. Mestre Nacional, D. Carles Salvador, valencianista fervent, els quals li faciliten quatre nois per fer la conjugació.

99. *Alcalà de Xivert*¹²⁰ (22 juliol de 1918)- Cinc informants: Joan Bta. Albert i Verdetxo (22), Josep Ramon i Caudet (14), Josep Bort i Vela (13), Josep Rubió i Boert (14), Pascual Ebri i d'en Pere (13). El BDLC (X, 200) recull que el Sr. Rector d'Alcalà de Xivert posa a la disposició d'Alcover set o vuit seminaristes o acòlits.

100. *Llucena*¹²¹ (25 i 27 d'octubre de 1921)- Nou informants: Joaquim Segura i Sanz (12), Joaquim Catalan i Escrig (12), Emili Gual i Fabra (10), Jesús Halcón Ibáñez (10), nat a Villahermosa del Río, "a los dos anys anà a Sueca, a tres a Torreblanca (de llengua valenciana); als quatre anys va vindre a Llucena", Antoni Gil i Aparici (11), Ramon Palanques Bartoll (10), Joaquim Tomàs i Nebot (11); Sadurní Elizondo i Gómez (38 anys, de Llucena) i Marcial Halcón García ("maestro nacional" de Llucena).

El BDLC esmenta els informants i ofereix informació complementària sobre l'enquesta:

Anam tot d'una a rendir homenatge a l'Autoritat Parroquial, que exerceix aquí zelosament Mn. Ferrán Vicente i Monfort, que ens rep beníssim i s'ofereix a fer-mos tot quant de costat pugua en la present enquesta. D'allà mos espitxam a ca D. Sadurní Elizondo, ab el qual feym la conjugació d'onze verbs de la llista, i en Moll aglapeix un bon grapat de mots llucenencs que brollen de la boca de n'Elizondo tot conjugant aquells verbs" (XII, 294) (...) "Ara jo un poc passat les vuit m'entrenc a l'escola nacional de D. Marsal Halcón i García, a en qui explic lo sistema que tenc d'escorcollar la conjugació dins les comarques catalanes, valencianes i balears i li deman minyons per tal de fer un escorcoll a Llucena. (...) Són tan valents aquests minyons que, començant a conjugat-me lo verb dasset de la llista, a mig dia ja som an el 51, i de les dues i busques fins a les quatre i mitja esclovellam els 31 que mancaven, deixant conjugats ells i jo escrits els 81 de la llista (XII, 295).

¹¹⁹ Les dades sobre els informants estan incloses en el QC3.

¹²⁰ Les dades sobre els informants estan incloses en el QC3.

¹²¹ Les dades sobre els informants estan incloses en el QC7.

101. *Castelló de la Plana*¹²² (20 i 21 de juliol de 1918)- Sis informants: Antònia Mateu i García (11), Francisca Cubedo i Camanyes (14), Manuela Bernat i Turc (12), Domènech Penya-rotja i Ramos (18), Josep Maria Balado i Renau (16); Mn. Josep Tàrrega i Ramos (52, clavari del Col·legi d'Òrfens de Sant Vicent).

El BDLC esmenta que el Sr. Rector Arxipreste posa a la disposició d'Alcover tres noies d'onze, de dotze i de catorze anys, en substitució de “tres xiquets de deu a dotze anys, que no gosen dir res de retgirats que están” (X, 197).

102. *Sagunt (Morvedre)*¹²³ (19 de juliol de 1918)- Dotze informants: Joan Pomer i Oren (20), Joan Ibáñez i Martínez (17), Antoni Ibáñez i Martínez (16), Vicent Navarro i Martínez (11), Josep Alaudí i Monsó (10), Francès Claramunt i Bru (9), Enric Vinyals i Martínez (14), Miquel Bius i Romero (22), Manuel Girona i Peris (11), Josep Belarte i Vicent (16), Ricart Capella i Claramunt (14), Enric Ruiz i Pitart (41), vicari. La informació inclosa en el BDLC es concreta en l'aspecte següent:

Lo Sr. Retor crida quatre o cinc seminaristes i acòlits (X, 196).

103. *Lliria*¹²⁴ (17 i 18 de juliol de 1918)- Deu informants: Salvador Cotanda i Mateu (20), Miquel Aliaga i Turo (18), Vicent Lis i Barona (19), Daniel Alomar i Barona (11), Carles Penyarrotja i Taronger (10), Manuel Pla i Aliaga (11), Joaquín Fonbuena i Carbonell (18), Pasqual Cortés i Quílez (13), Salvador Penya-rotja i Montesinos (16), Carles Carbonell i Martínez (47).

El BDLC (X, 193) indica que el Sr. Arxipreste de Lliria va posar a disposició d'Alcover cinc o sis seminaristes i tres o quatre acòlits per fer l'estudi sobre la conjugació.

- 104. *València*¹²⁵ (14 i 15 de juliol de 1918)- Nou informants: Lluís Raga i Muñoz (10), Robert Roca i Sales (10), Francés Hernández i Villanueva (14), Josep Maria Macià i Llompart (15), Tomàs Clemente i Lis (12), Manuel Verdaguer i Beltran (10), Vicent Jarque i Cuallado (14), Lluís Soler i Cabanes (11, del Cabanyal), Josep Calvo i Pérez (30).

¹²² Les dades sobre els informants estan incloses en el QC3.

¹²³ Les dades sobre els informants estan incloses en el QC3.

¹²⁴ Les dades sobre els informants estan incloses en el QC3.

¹²⁵ Les dades sobre els informants estan incloses en el QC3.

El BDLC (X, 190) recull que Alcover va enquestar acòlits i altres xiquets que concorrien a la sagristia del Convent de Sant Llorenç. Posteriorment, s'hi van afegir altres Pares del convent.

105. *Sueca*¹²⁶ (12 i 13 de juliol de 1918)- Quatre informants: Josep Granell i Falcó (11), Antoni Miragall i Marqués (22), Josep García i Messeguer (17), Mn. Gordià Ribera i Pujol (45).

El BDLC (X, 189) indica que Alcover, amb dos seminaristes i un xiquet de devers onze anys, va estudiar-ne la conjugació. Més tard hi va col·laborar Mn. Gordià Ribera i Pujol.

106. *Gandia*¹²⁷ (6 i 7 de juliol de 1918)- Set informants: Salvador Frasset Jova (11 anys, de Gandia), Antoni Olasso i Creus (16 anys), Vicent Pascual i Solbes (17), Miquel Minyana i Reig (11), Francesc Belda i Català (10); Vicent Fus i Faus (26, de Lloc Nou, a tres hores de Gandia, de l'Horta de Gandia), Just Hortolà i Martínez (18, de Palma de Ador, una hora de Gandia; però de l'Horta). El BDLC (X, 183) recull que el P. Garrigós, rector dels escolapis, proporciona a Alcover cinc o sis xiquets per fer l'estudi de la conjugació. Atès que existeixen divergències de parer pel que fa a l'ús de la primera persona del perfet simple acabada en -é i no en -í, un jove de Palma d'Ador (Horta de Gandia) en confirma la utilització.

107. *Benigànim*¹²⁸ (9 i 10 de juliol de 1918)- Sis informants: Víctor Cuquerella i Gomar (16), Domingo Cuquerella i Moscardó (16), Antonio Pla i Boluda (16), Àngel Mateu i Pastor (8), Vicent Ramírez i Herrero (8); Mn. Joan Bta. Alambort i Benavent (54).

El BDLC (X, 184) esmenta l'enquesta feta a Benigànim i indica que Alcover va fer l'estudi sobre la conjugació amb tres seminaristes i un escolanet de 8 anys.

108. *Pego*¹²⁹ (2 i 3 de juliol de 1918)- Vuit informants: Fernando Sáez i González (11), Batista Servera i Alsina (13), Batiste Arbona i Gregori (11), Rauric Arbona i Gregori (8), Josep Folkés i Gonzalez (8), Vicent Banyuls i García (7), Josep Maria Bondia i Segura (9), Batiste Fraig i Ribera (10). El BDLC fa constar que Alcover féu la conjugació amb sis o set nois i que posteriorment obtingué notes de fonètica i de morfologia de Mn. Bernardí Sastre, "persona molt il·lustrada, notable arqueòleg i amador de la nostra llengua" (X, 178-179).

¹²⁶ Les dades sobre els informants estan incloses en el QC2.

¹²⁷ Les dades sobre els informants estan incloses en el QC2.

¹²⁸ Les dades sobre els informants estan incloses en el QC2.

¹²⁹ Les dades sobre els informants estan incloses en el QC2.

109. *Patró*¹³⁰ (Vall de Gallinera) (4 de juliol de 1918)- Quatre informants: Vicent Sanxís i Seguí (12), Batiste Camavena i Seguí (11), Vicent Seguí i Seguí (9); Vicent Mengual i Moltó (professor).

La informació inclosa en el BDLC (X, 181) recull, però, que Alcover va desenvolupar la conjugació amb dos xiquets, deixebles de D. Vicent Mengual i Moltó, mestre de la població.

110. *Cocentaina*¹³¹ (1918)¹³²- Fr. Querubí Molto i Tormo (19), Fr. Joan Maria Carbonell i Sanxo (17), Fr. Joan de Déu Sala i Moltó (33).¹³³

El BDLC (X, 185) constata que el P. Guardià (de Benigànim) facilità a Alcover dos *choristes* (o estudiants) de Cocentaina i dos de Biar (de 17 a 19 anys) per estudiar la conjugació d'aquestes localitats. En el QC2 es troba, a més, el següent comentari:

Com no aní a Cocentaina i just poguí estudiar la conjugació amb dos *choristes*, me sembla que no he aglapida la pronúncia cocentainera amb tota la seva puresa. Crec que la gent menuda d'allà fan la -a molt més [-o] que [-a] que no aquells choristes.¹³⁴

111. *Benissa*¹³⁵ (30 de juny i 1 de juliol de 1918)- Catorze informants: Miquel Ivars i Crespo (11), Antoni Ivars i Grimalt (13), Andreu Ivars i Bartomeu (10), Francesc Giner i Giner (13), Francés Borrell i Ivars (9), Jaume Ferrer Santacreu (13), Josep Sendra Camps (8), Enric Cardona i Pons (10), Carles Guitart i Póns (11), Josep Sendra i Domínguis (9), Josep Oriuel i Salvà (8), Àngel Sendra i Gil (12), Ferlando Cambrils i Seresola (9), Enric Sendra i Camps (8).

Es constata una manca d'acord pel que fa al nombre de subjectes enquestats entre les dues fonts d'informació consultades. El BDLC (X, 176-177) indica que a Benissa, Alcover es posà

¹³⁰ Les dades sobre els informants estan incloses en el QC2.

¹³¹ Les dades sobre els informants estan incloses en el QC2.

¹³² La dates de l'eixida de 1921 corresponen al 20 i al 21 de novembre.

¹³³ En el BDLC no hi ha constància d'aquest tercer informant.

¹³⁴ El volum VII del quaderns de camp (QC7) esmenta també altres informants: Arseni Hipòlit i Briet (14), Manuel Seguí i Palací (14), Lluís Barratxina i Rodríguez (14), Josep Briet i Sanz (14), Àlvar Cortés i Cardona (15); en Briet i Sanz nasqué a Alcoi, però als 4 anys se mudà a Cocentaina i hi estigué fins que vingué ací, que foren enquestats durant a l'eixida de 1921, com ho confirma el dietari corresponent:

Jo he sabut que hi havia sis col·legials de Cocentaina, a on no nos poguérem aturar i que difereix prou d'Alcoi amb tot i ésser-ne tan veïna." (...) "i ja són parits a conjuar-me verbs i més verbs dels que tenc a la llista i que he fets conjuar a rantes de poblacions de Catalunya, Regne de València i Balears, i jo escriu que escriu.

Sembla, però, que el resultat de les enquestes d'aquests informants no fou tingut en compte a l'hora d'elaborar *LaFLV*; almenys la datació de l'enquesta d'aquesta localitat fa referència sols a 1921.

¹³⁵ Les dades sobre els informants estan incloses en el QC2.

en contacte amb dos mallorquins, el P. Pere Antoni Fortesa, de Sa Pobla, i amb en Germà Antoni Mas, de Maria, els quals li facilitaren tres xiquets per fer l'estudi de la conjugació.

112. *Tàrbena*¹³⁶ (del 27 al 29 de juny de 1918)- Quatre informants: Elisabet Monjo i Ripoll (16), Elisabet Ripoll i Soliveres (12), Jusepa Cifre i Monjo (15), Maria del Remei Esteve i Garcia (29).

El BDLC recull que si bé Alcover cercava una escola per poder-hi aplegar quatre o cinc nois de 12 a 13 o 14 anys per tal de fer l'estudi sobre la conjugació, finalment fa l'enquesta amb tres noies sense que

aquelles bones taberneres perdin gens la paciència ni se desbaratin gota (X, 173).

113. *Alcoi* (1910)- No existeix una referència directa d'aquesta eixida. Alcoi, juntament amb Alacant (117), és esmentada a la introducció a "La derrera eixida de conjugació i altres herbes a diferents pobles de Mallorca" (BDLC, XI, 34), on es citen algunes de les localitats visitades entre el 1906 i el 1918.

114. *Biar*¹³⁷ (10 de juliol de 1918)- Dos informants: Fr. Lluís Galbis i Alfaro (18), Fr. Josep Antoni Arnau i Martínez (17). El BDLC (X, 185) dona notícia que el P. Guardià —cf. les observacions fetes a Cocentaina— facilita a Alcover dos *choristes* de Cocentaina i dos de Biar (de 17 a 19 anys) per estudiar la conjugació d'aquestes dues localitats.

115. *La Vila Joiosa*¹³⁸ (25 i 26 de juny de 1918)- Vuit informants: Francés Sánchez i Serrano (10 ½), Josep Segrelles i Lloret (11), Jaume Vullo i Baldó (11), Josep Santa-Maria i Moranta (10), Jaume Llorca i López (10), Gaspar Payà i Lloret (11), Miquel Guardiola i Domènech (69, apotecari), Cristòfol Galiana i Zaragoza (37).

El BDLC (X, 170) indica que el mestre nacional, D. Cristòfol Galiana, posa a la disposició d'Alcover sis nois de l'escola amb els quals fa l'estudi sobre la conjugació. Posteriorment, el Dr. Miquel Guardiola, apotecari, "persona molt docta i amiga del valencià" (X, 171) també intervé en la conjugació i destria la que usa la gent gran i la que usen els joves.

¹³⁶ Les dades sobre els informants estan incloses en el QC2.

¹³⁷ Les dades sobre els informants estan incloses en el QC2.

¹³⁸ Les dades sobre els informants estan incloses en el QC2.

116. *Monòver*¹³⁹ (21 i 22 de juliol de 1918)- Cinc informants: Josep Villalba i Hernández (10), Ferran Quílez i Mollar (9), Josep Verdú i Mora (9), Josep Juan i Centenar (58), Josep Villalta i Nebleza (49).

El BDLC (X, 166) indica que el rector, un murcià de parla castellana, li fa una carta de recomanació per a D. Fernando, nadiu d'Elda (de parla castellana), mestre d'escola. Amb tres infants, dos de nou anys i un de deu, Alcover inicia l'estudi de la conjugació. Posteriorment, Josep Villalta, "un escrivà molt entès en gramàtica" (BDLC, X, 167), se li ofereix per ajudar-lo en la conjugació. En el QC2 apareixen una sèrie d'observacions que constaten una certa divergència entre els diversos informants pel que fa a aspectes fonètics en relació amb la variable edat:

Les desinències [-ém], [-éw] (1a i 2a persones plural) el Sr. Villalta i Nebleza les fa [-əm], [-əw]. Escoltant de prop, un sent casi [-em], [-ew], però enfosquit. En canvi els al·lots pronuncien ben net [-ém], [-éw].

117. *Alacant* (1910)- Només es posseeix una referència indirecta d'aquesta eixida —cf. les observacions fetes a Alcoi (113).

118. *Elx*¹⁴⁰ (23 i 24 de juny de 1918)- Tres informants: Mn. Llorenç Torres i Serrano (41), Manuel Torres i Ceva (66), Vicent Torres Serrano (43).

El BDLC (X, 168) identifica els informants seleccionats i indica que Mn. Pere Javaloyes (de Santa Maria) adreça Alcover a Mn. Llorens Torres i Serrano, que té un col·legi, i amb qui conjuga 75 verbs. Un oncle i un cunyat de Mn. Torres l'ajuden a aclarir certes formes verbals, i destrien les solucions emprades per la gent culta i les emprades pels analfabets. Tanmateix, Alcover consigna en les pàgines del QC2 amb una certa cautela:

Com aquí no tenguí avinentesa d'escorcollar al·lots per no fer un despreci a Mn. Torres, no acabí de quedar satisfet de l'enquesta. Tenc por que amb els al·lots hauria trobades coses que no trobí.

2.3.5. Balear

El BDLC (XI, 35-59) dona compte de la visita d'Alcover a Mallorca l'octubre de 1920. Prèviament, havia visitat Manacor i Felanitx el 1918 (BDLC, XI, 35). Tot i que, segons

¹³⁹ Les dades sobre els informants estan incloses en el QC2.

¹⁴⁰ Les dades sobre els informants estan incloses en el QC2.

Alcover, la conjugació de Mallorca és molt uniforme, és previsible que les localitats seleccionades presentin un nombre més elevat de peculiaritats (BDLC, XI, 57).

Mallorca

119. *Pollença*¹⁴¹ (del 28 al 31 de gener de 1920)- Nou informants: Cristòfol Ruisech i Bizanyes (12), Bernadí Fortesa i Moro (10), Joan Vives Rotger (10), Antoni Capllonch i Cerdà (12), Miquel Melià i Bauzà (9), Francesc Bonnín i Aguiló (11).

El BDLC (XI, 44) complementa aquesta informació: Alcover es posa en contacte amb el D. Gabriel Guiraud i Rotger, secretari de l'Ajuntament, i es dirigeixen

cap a Monti-Siòn;¹⁴² me present a l'escola que hi tenen els Rts. Frares Teatins, i posen a la meua disposició sis *pollensinets* (...) Més tart vengueren a aydarnos Mn. Pere Antoni Cerdà i Ferragut i Mn. Martí Vives i Rotger.

120. *Alcúdia*¹⁴³ (del 24 al 28 de gener de 1920)- Set informants: Antoni Ventayol i Qués (11), Joan Ferrer i Martorell (11), Miquel Ventayol i Ventayol (6), Sebastià Rosselló i Salord (12), Gabriel Cerdà i Reynés (10), Pere Terrassa i Canyelles (10), Francesc Qués i Torres (9).

El BDLC en dona informació complementària: a Alcúdia, Alcover rep Mn. Juan Ensenyat, ecònom d'aquella parròquia.

"Lo Rt. Sr. Ecònom me cerca set al·lotons de l'Escola del Mestre Nacional" (XI, 42), amb qui fa l'estudi sobre la conjugació.

121. *Sa Pobla*¹⁴⁴ (9 i 10 de febrer de 1920)- Set informants: Miquel Ballester i Gost (11), Pere Josep Siquier i Serra (9), Guillem Verd i Mir (11), Martí Mestre i Crespí (11), Gabriel Font i Mir (12), Simó Benàsser i Socies (11), Mn. Joan Aguiló.

El BDLC (XI, 51) completa la informació afegint-hi:

¹⁴¹ Les dades sobre els informants estan incloses en el QC5.

¹⁴² Església i col·legi de jesuïtes de la Ciutat de Mallorca, continuació d'una antiga sinagoga convertida en capella el 1314 sota l'advocació de Nostra Senyora de Monti-siòn, al voltant de la qual sorgiren les escoles lul·lianes que donaren lloc el 1483 a l'Estudi General Lul·lià. Amb l'expulsió dels jesuïtes, el 1767, el col·legi fou ocupat per la universitat del 1769 al 1816, i novament del 1820 al 1824. Dissolta de nou la Companyia de Jesús el 1835, fou ocupat el Col·legi per l'Institut Balear (1837-1916) i per la Biblioteca Pública (1835-1855). Els jesuïtes hi tornaren el 1919.

¹⁴³ Les dades sobre els informants estan incloses en el QC5.

¹⁴⁴ Les dades sobre els informants estan incloses en el QC5.

Mon antic i bon company Mn. Juan Parera, Vicari d'aquella parròquia, me'n mena i m'acull a casa-seua, tractantm'hi de lo millor; i amb les llibretes d'escorcoll davall xella, compareixem a ca'ls *Germans de les Escoles Cristianes* d'allà, que me reben caralment, posant a la meua disposició un escabotell de betzos de l'Escola ben atxaravits, i se n'hi afigen uns quants de l'*Escola Nacional* d'allà, ben xaravel·los també, sis entre tots (...) Llavò s'hi aplega Mn. Joan Aguiló, bon amic i antic deixeble meu, nadiu d'allà com tots aquells sis revel·lerets; ja escandallats.

121. *Sóller*¹⁴⁵ (del 3 al 5 de febrer de 1920)- El QC5 inclou aquest comentari: "al·lots que me digueren la conjugació i la pronúncia, tots nadius de Sóller, no francesos": set informants: Arnau Pons i Perles (11), Pere Serra i Pons (11), Gabriel Mateu i Mayol (8), Juan Joy i Mayol (7), Joan Colom i Rullan (12), Joan Ferrer i Ripoll (13).

El BDLC completa aquesta informació:

Hi arribam demunt les quatre, rebentme brassos uberts mon amic de bon de veres Mn. Rafel Sitjar, Rector d'allà, que me dona generós sopluig a la Rectoria i m'hi té un floret de solleriquets lo més atxaravits i llevents (...) tots nadius de Sóller i que no en són sortits may. S'hi associen, per més assegurar la cosa, mos bons amics Mn. Josep Pastor, vicari, i Mn. Ramón Colom, tots dos solleriquíssims (XI, 47).

123. *Santa Margalida*¹⁴⁶ (24 a 28 de gener de 1920)- Set informants: Josep Mates Font (11), Miquel Capó i Capó (11), Francesc Fluixà i Vives (10), Pere Cladera i Roca (9), Martí Gual i Moreu (10), Pere Josep Rubí i Ribot (10); Mn. Joan Roig (43).

El BDLC referma aquesta informació:

A Santa Margalida me rebé brassos oberts mon bon amic Mn. Francesc Mora, rector d'allà. (...) Lo Sr. Rector ja els tenia avisats (el *Germans de les Escoles Cristianes*) sobre escorllar (sic) la conjugació i fonètica margalidenca ab cinc o sis margalidanets d'aquells que capllevan per dins l'escola i el pati-jugador (...) i s'hi afegeix Mn. Joan Roig i Ruitort, vicari, per confirmar i clavetetjar el que diguessin aquells bigarnius (XI, 40).

124. *Artà*¹⁴⁷ (del 22 al 24 de gener de 1920)- Cinc informants: Margalida Pons i Sanxo (11), Catalina Sanxo i Nebot (12), Beatriu Esteva i Lliteras (14/11),¹⁴⁸ Catalina Sanxo i Sureda (11), Maria Gili i Esteve (10).

¹⁴⁵ Les dades sobre els informants estan incloses en el QC5.

¹⁴⁶ Les dades sobre els informants estan incloses en el QC5.

¹⁴⁷ Les dades sobre els informants estan incloses en el QC5.

¹⁴⁸ Hi ha discrepància quant a l'edat: el quadern de camp corresponent indica 14 anys, mentre que en el BDLC consta 11.

Novament, el BDLC confirma aquesta informació:

Prenc redòs a cal Senyor dels Olors, D. Pere Morell i Olesa, amic d'aquells més fins i de bon de veres, no amic de barret. M'entrec al convent de les Monges de la Caritat, que em tenen preparades cinc artaneretes (XI, 37),

el nom de les quals coincideix totalment amb el que apareix en el quadern de camp.

125. *Binissalem*¹⁴⁹ (11 i 12 de febrer de 1920)- Quatre informants: Maria Pons i Alcover (13), Francina (Francisca) Oliver i Orell (12), Catalina Villalonga i Campins (10), Joan Nadal i Ramonell (10).

Heus ací la informació que inclou el BDLC sobre Binissalem:

Me rep i m'acull generosament mon antic deixeble i lleial amic Mn. Sebastià Esteva, Rector d'allà, que ja me té preparada l'ofensiva conjugatòria, vull dir, avisades les Rdes. Monges de la Caritat, que tot d'una mos hi entregam, posen a les meues ordres quatre binisalemeretes lo més galanxones i atxaravides en matèria de pronúncia binisalemera, i s'hi afitx, les estones que li lleu, mon benvolgut amic Mn. Antoni Llabrés, Vicari d'allà de devers 40 anys, a fi de poder escorcollar bil·lo bil·lo la pronúncia tant de la gent tenral com de la gent granada (XI, 53).

126. *Esporles*¹⁵⁰ (6 a 8 de febrer de 1920)- Deu informants: Joana Ayna Mir i Grau (38), Esperança Ribes i Martorell (41), Magdalena Ribes i Bordoy (19), Bartomeu Sastre i Bosch (10), Pere Aulí i Bosch (10), Vicens Calafell i Mir (12), Josep Rosselló i Riutort (12), Bartomeu Nadal i Salameu (13), Arnau Llinàs i Caplloch (9), Cristòfol Mir Ribes (10).

El BDLC (XI, 49-50) inclou, a més, Arnau Llinàs i Capllonc, de nou anys. Tots són alumnes de l'escola del Rector d'Esporles, Mn. Mateu Togores, amic i deixeble d'Alcover.

127. *Ariany*¹⁵¹ (1923)¹⁵²- Set informants: Gabriel Ferrer i Rigo (15), Rafel Santandreu i Grau (12), Antoni Mestre i Mestre (10), Bernat Ribot Genovart (11), Antoni Mayol i Mas (13), Bernat Ribot i Bell-lloch (11), Mn. Miquel Gual i Serralta (51).

No hi ha constància d'aquesta visita en cap volum del BDLC. Les observacions que apareixen en el BDLC fan referència a l'eixida de 1920 i no a la de 1923,¹⁵³ que és la data que consta en *LaFV*.

¹⁴⁹ Les dades sobre els informants estan incloses en el QC5.

¹⁵⁰ Les dades sobre els informants estan incloses en el QC5.

¹⁵¹ Les dades sobre els informants estan incloses en el QC7.

¹⁵² Alcover hi féu enquesta dialectal el 18 de gener de 1920.

¹⁵³ M'espità a Ariany a on aplec l'endemà mos bons amics i col·laboradors Mn. Martí Truyols, Vicari d'allà, Mn. Francesc Torres i Mn. Bartomeu Rullan de Petra i Mn. Juan Munar i Mn. Jordi Carbonell, el primer Rector i el segon Vicari de

128. *Sineu*¹⁵⁴ (del 28 al 31 de gener de 1920)- Vuit informants: Joan Mates i Niell (13), Maria Mates i Niell (16), Catalina Frau i Ramis (11), Catalina Dalmau i Muntaner (10), Francina Crespi i Riera (9), Gabriel Alomar i Oliver (10), Jaume Tugoras i Pons (9); Antoni Frau i Munar (63).

El BDLC complementa aquesta informació:

... devers les vuyt compareix a la Rectoria l'esbartinyol de sineuerets i sineuretes, set entre tots per escorcollar amb ells la conjugació i la fonètica de Sineu. Tots respiraven vivor i galania (...) Mos hi aydaren Mn. Guillem Ramis, Vicari, Mn. Lluís Crespi i sobre tot l'amo Antoni Frau i Munar. Així pogué escorcollar la conjugació i la fonètica de la gent tenral i de la gent granada (XI, 46).

129. *Son Servera*¹⁵⁵ (del 20 al 22 de gener de 1920)- Nou informants: Joan Servera i Nebot (11), Antoni Vives i Massanet (12), Antoni Servera i Sard (12), Josep Caldeteny i Cavero (11), Joan Oliver i Carbonell (11), Vicents Vives i González (9), Joan Brunet i Tous (12), Bartomeu Lliteres i Sureda (13), Gabriel Bauzà i Servera (11).¹⁵⁶

El BDLC en dóna altres detalls:

A Son Cervera mon bon amic i antic deixeble Mn. Juan Rubí, Rector d'allà, m'acull a la Rectoria (...) Me té preparats un flotó d'al·lotons ben atxaravits.¹⁵⁷ (...) A l'acte envestim la conjugació serverina, això és, la formidable llista de 82 verbs, que ofereixen un camp magnífic per reparar, aluyar i aclarir tota l'encarnadura i tots els racons de la fonètica de Son Cervera, que és de les més interessants de Mallorca (XI, 35).

130. *Palma*¹⁵⁸ (1928)- Nou informants: Mateu Parpal i Borràs (19), Onofre Ballester i Tous (15), Ramon López i Banús (10, Bunyola),¹⁵⁹ Gabriel Mulet i Sons (de Ciutat), Maria Gomila i Febrer (de Manacor; a 8 anys vengué a estar a Ciutat), Antònia i Dª Trinidad Mulet i Gomila,

---

Maria, i constituïrem un centre d'acció lexicogràfica per completar el vocabulari dels diferents rams de l'agricultura, donant-los les instruccions oportunes per dur avant tan patriòtica tasca, i el Mestre Nacional d'Ariany, Mn. Francesc salvà, antic deixeble meu i bon amic, posa a la meua disposició cinc o sis al·lotons de la seva escola amb els quals faig una mica d'exploració de la fonètica arianyera, que resulta d'allò més interessant (BDLC, XI, 35)

¹⁵⁴ Les dades sobre els informants estan incloses en el QC5.

¹⁵⁵ Les dades sobre els informants estan incloses en el QC5.

¹⁵⁶ Els dos darrers informants no apareixen en la llista que inclou el BDLC.

¹⁵⁷ Posteriorment, el BDLC (XI, 36) afegeix nous informants:

Escorcollats de conjugació i fonètica aquells deu serverinets, passam amb el Sr. Rector pel Convent de les Monges Franciscanes a les quals demanem que ens facin sortir quatre o cinc al·lotons de la costura, les que siguen més serverines de pronúncia. Dit i fet, fan sortir na Juana Aina Lliteres i Vives, de 12 anys, na Francina Aina Lull i Pasqual de 10, na Maria Artigues i Galmés de 10, na Catalina Lull i Lliteres, de nou. Els fem pronunciar una partida de paraules i s'avenen prou amb els deu al·lotons escorcollats.

Sembla, però, que fan l'enquesta sobre qüestions lèxiques i no sobre aspectes verbals.

¹⁵⁸ Les dades sobre els informants estan incloses en el QC7.

¹⁵⁹ Entre aquests noms i els posteriors, el quadern de camp inclou la següent observació: Nadius d'ací, i, de manera atípica, la data de l'enquesta: 3 desembre 1928, fet que sembla confirmar la datació de l'enquesta.

Josepa Oliver i Torrent, Antònia Binimelis i Roca, Catalina Ruiz i Cerdà. El quadern de camp explicita la data corresponent al 1928, però en el BDLC no hi ha constància d'aquesta eixida perquè el darrer dietari relatiu a les eixides filològiques és del 1922.¹⁶⁰

131. *Manacor* (1918-1927)¹⁶¹- Vuit informants: Lluís Martí i Lalaria (10), Bartomeu Quetglas i Riera (7), Antoni Galmés i Riera (12), Miquel Martí i Lalaria (12), Bartomeu Llinàs i Llull (14), Andreu Alcover i Llull (8), Rafel Caldenty i Llull (8), Antoni Llinàs i Llull (12).

El quadern de camp explicita:

Hi he posada la meua pronunciació més la de les meves nebodes: Catalina Alcover i Estelric (20), Francina Ayna Alcover i Duran (19). Mos germans Andreu, Martí i Pere Josep, més vells que jo n'Andreu i en Martí.

La informació que inclou el BDLC fa referència a l'enquesta feta el 1918 a Manacor i a Felanitx:

Me faltava escorcollar Mallorca: comens a Manacor i Felanitx *per prendre el signe*, dins l'octubre de 1918 (BDLC, XI, 35).

Com que en fa una al·lusió retrospectiva no esmenta els informants que foren enquestats. El 1920, any en què Alcover enquesta la majoria de les localitats de Mallorca, només al·ludeix Manacor com a camí de pas per anar a Son Servera (BDLC, XI, 35). Quant a l'eixida del 1927, no es posseeix cap informació d'aquesta excursió.

132. *Felanitx*¹⁶² (1918)- Disset informants: Catalina Caldenty i Maymó (11), Maria Bardoy i Rigo (8), Maria Ramis i Artigues (8), Apol·lònia Caldenty i Prohens (12), Gabriel Roig i Rosselló (11), Ramon Rosselló i Vicens (12), Antoni Artigues i Artigues (13), Rafel Caldenty i Prohens (13), Gabriel-Villalonga i Uguet (11), Bartomeu Maura i Andreu (15). I, encara, de manera més explícita: "persones que me digueren les formes verbals": Francisca Artigues i Rosselló (12) i Maria Rosselló i Riera (39).

El BDLC (XI, 55) en dóna detalls complementaris:

¹⁶⁰ El volums publicats per Alcover arriben fins a 1926 (tom I (1902-1903), II, (1904-1905), III (1906-1907), IV (1908-1909), V (extraordinari 1909), VI (1910-1911), VII (1912-1913), VIII (1914-1915), IX (1916-1917), X (1918-1919), XI (1920), XII (1921-1922), XIII (1923-1924) i XIV (1925-1926). Després de la seva mort, Moll va publicar encara els volums XV (1933), XVI (1934), XVII (1935) i mig volum XVIII (1936).

¹⁶¹ Les dades sobre els informants estan incloses en el QC5.

¹⁶² Les dades sobre els informants estan incloses en el QC5.

A l'estació trop mon antic deixeble Mn. Antoni Juan Mora, Ecònom d'aquí, que me'n mena a la Rectoria i m'hi instal·la dins la cambra millor, i sobre tot me te preparats un flotó de felanitxerets i felanitxeretes, tots amb un cap ben viu i amb més talent de conjuguar que un ganivet nou de tallar, unint-s'hi, per clavetejar millor la cosa, mos amics Mn. Bartomeu Vaquer i Obrador, Mn. Juan Pou i Truyols, Mn. Jaume Sureda, Mn. Joan Pou i Riera i Mn. Cosme Bauzà i Adrover. (...) Amb tota aquesta juvenesa envestim els 82 verbs de la llista que ja los m'havia conjugat dins el setembre de 1918 na Francisca Artigues i Rosselló, felanitxera pels quatre costats, a les hores de 12, però un testimoni tot sol, per a un dialecte tan important com el felanitxer, era massa poc.

Com semblen suggerir aquests comentaris, el conjunt de les dades verbals són, probablement, del 1920; per bé que la conjugació de Felanitx en *LaFV* estigui consignada el 1918, que va ser l'any en què fou feta la primera visita.

Menorca

Deixant de banda les dades que apareixen a *LaFV*, cal recordar que Alcover havia fet enquestes a Menorca i a Eivissa el 1908 (del 9 al 18 de febrer; cf. BDLC, IV, 185-189), i també el 1902 a Eivissa, amb la voluntat d'estudiar diversos aspectes fonètics. A Maó entrevistà Mn. Jaume Tutzó. Des de Maó mateix féu l'enquesta a una senyora des Castell i a Mn. Puig de Sant Lluís. A Alaior, el rector el posà en contacte amb sis o set nois d'onze a dotze anys per tal que participessin en l'enquesta. D'altra banda, Mn. Miquel Timoner, des Mercadal, facilità a Alcover onze o dotze noies de l'Escola Pública, les quals van ser entrevistades juntament amb la mestra, el rector, nascut a Alaior i el vicari, des des Migjorn Gran. Amb el darrer, com que havia estat vicari de Sant Climent, Alcover va poder fer també l'estudi de la pronúncia d'aquesta població.

Es tracta, en tots els casos, d'enquestes breus, de mig dia de durada aproximadament. A Fornells, Alcover enquestà una dona d'una cinquantena d'anys, que era pescadora i un grup de nois. A Migjorn Gran va fer venir vuit o nou nois de l'Escola Pública, que els van pronunciar mots i els van conjuguar verbs. El mateix dia van fer l'estudi de la pronúncia i de la conjugació de Ferreries amb sis o set nois i noies d'onze a dotze anys i amb un amic i col·laborador, Josep Cardona i Fullana. A Ciutadella, el P. Vinyes, superior del Col·legi dels Pares Salesians va fer venir una vintena de nois de deu a dotze anys, amb els quals van estudiar la fonètica i la conjugació. En aquesta localitat completen, amb Àngel Ruiz des Castell, els aspectes que els faltaven.

L'enquesta de 1917 s'inicià el 16 d'agost, quan Alcover arribà a Ciutadella.

133. *Fornells*¹⁶³ (22 d'agost de 1917)- Quinze informants: Joan Riera i Sans (15), Martí Riera i Sans (13), Joan Caules i Taltaüll (11), Bartomeu Triay i Gurnés (17), Josep Sans i Pascual (10), Miquel Sans i Pascual (10), Esperança Rosselló i Sans (12), Eulària Sans i Gornés (9), Erundina Garriga i Llull (10), Margalida Sans i Sans (9), Praixedís Barber i Taltavull (11), Rosalia Caules i Taltaüll (8), Maria Gelabert i Riera (7), Catalina Sans i Garcia (11); Mn. Bartomeu Florit.

El BDLC (XI, 29) indica que Mn. Bartomeu Florit, ecònom d'aquella parròquia, acull Alcover tot facilitant-li un grup de nois i noies de vuit a catorze anys i algun de disset.

134. *Ciutadella*¹⁶⁴ (15 d'agost de 1917)- Catorze informants: el quadern de camp indica el nom dels "Seminaristes de Ciutadella, que m'han servit per estudiar el ciutadellenc: de Ferreries": Miquel Gomila; de Ciutadella: Joan Benejam, Josep Moll, Francesc de Borja Moll, Joan Al·lès, Rafel Pons, Joan Salord, Andreu Casesnoves, Josep Bosch, Josep M. Marquès; Mn. Rafel Bosch, Mn. Francesc Calafat, Comte Torre-Saura, J. Joan Tudurí.

El BDLC també dóna notícia de l'enquesta:

Me constituec an el Seminari ab ser o vuyt seminaristes ben desxondits i llevents i de poca son ferm i investim la conjugació dels 82 verbs que duya en la llista. Allò elze ha vingut molt de nou an aquells seminaristes perquè no n'havien conjugats may de verbs menorquins d'aquella manera (XI, 28).

Alcover passà cinc dies amb aquells seminaristes estudiant la conjugació de Ciutadella i altres aspectes fonètics i morfològics.

Moll (1970: 93) esmenta el seu primer encontre amb Alcover el 18 d'agost de 1917 quan, amb sis o set seminaristes més (juntament amb el seu germà), col·labora com a informant en la tasca d'enquestació. La finalitat del viatge d'Alcover era "arreplegar paraules i frases que li servissin per a un gran diccionari que preparava des de feia molts anys" (Moll 1970: 93). És lògic suposar que Alcover també recull formes verbals durant aquesta eixida.

¹⁶³ Les dades sobre els informants estan incloses en el QC8.

¹⁶⁴ Les dades sobre els informants estan incloses en el QC8.

135. *Es Mercadal*¹⁶⁵ (22 d'agost de 1917)- Set informants: Pere Albert Amel·ler (devers 12), Jacintu Albert Amel·ler (uns 9), Nicolau Vilallonga i Carretero (uns 12), Bartomeu Lull Pelegrí (uns 14), Rafel Pascual Julià (uns 13), Joan Carreres Vinent (uns 12) i Joan Gomila Pons (uns 8).

El BDLC en fa una breu referència:

me rep tot amatent i magnànim Mn. Llorens Venrell, Rector d'allà, (...) que té aplegats set mercadalencs de vuit a tretze anys (XI, 30).

136. *Ferrerries*¹⁶⁶ (22 d'agost de 1917)- Sis informants: Miquel Gomila (19), Antoni Coll, Jaume Al·lès Pons, Eulària Piris i Feurit; Mn. Bernardí Juanicó, vicari, i Mn. Josep Gomila, rector.

La referència del BDLC (XI, 29) indica que Mn. Josep Gomila, rector de Ferreries, el seu germà Bernadí, vicari, i el seminarista Miquel Gomila van ser els col·laboradors que van facilitar a Alcover nois i noies per conjuguar els vuitanta-dos verbs del qüestionari. Alcover, però, utilitzà també una informant d'edat, atès que destaca la participació d'Eulària Piris tot i els seus molts anys.

137. *Es Migjorn Gran*¹⁶⁷ (23 d'agost de 1917)- Cinc informants: Catalina Camps, Joana Camps, Jusep Benajam (joves tots tres); Dr. Francesc i Mercadal i Mn. Miquel Timoner, rector.

La col·laboració de Mn. Miquel Timoner queda reflectida en el BDLC (XI, 29), juntament amb el Dr. Camps, metge des Migjorn Gran, que té entre seixanta i setanta anys, el seminarista Jusep Benejam, i les filles del doctor, Catalina i Joana Camps. L'enquesta durà dos dies i mig.

138. *Alaior*¹⁶⁸ (27 d'agost de 1917)- Onze informants: Josep Camps i Mascaró (12), Pere Pons i Pons (11), Jaume Borràs i Mercadals (14), Cristòfol Mascaró i Quintana (13), Joan Sans Mascaró (11), Magdalena Pons i Vilallonga (14), Anna Pons Vilallonga (12), Àgueda Mascaró i Quintana (11), Maria Rosselló i Uguet (11), Catalina Juanicó i Garriga (10); Mn. Jaume Garriga.

¹⁶⁵ Les dades sobre els informants estan incloses en el QC8.

¹⁶⁶ Les dades sobre els informants estan incloses en el QC8.

¹⁶⁷ Les dades sobre els informants estan incloses en el QC8.

¹⁶⁸ Les dades sobre els informants estan incloses en el QC8.

El BDLC en fa referència:

...cap Aló (Alaior) a on trobí Mn. Jaume Garriga, zelós Rector d'allà, (...) i me tengué un escabotell d'alaurencs i d'alaurenques de vuit a tretze anys (XI, 31).

Per tots els indicis, sembla que Alcover desenvolupà la conjugació dels vuitanta-dos verbs en un sol dia.

139. *Maó*¹⁶⁹ (28 d'agost de 1917)- Francesc Pons i Sintes (18), Generós Tutzó i Pons (13), Cosme Sans Pons (16), Antoni Tutzó i Garcia (19), Mn. Pere Rosselló, rector de Sant Lluís, Mn. Joan Rosselló, Ciutadella, Roser (15), Mn. Narcís Penedés, regent de Santa Maria. Al·lots de Maó que m'han dita la pronúncia a Maó:¹⁷⁰ Gabriel Orfila i Fedelich (10), Francesc Suler i Ginard (9), German Xavier i Cardona (12), Andreu Sans i Mus (10), Pere Ginier i Femenies (13).

En les pàgines del BDLC es fa esment de la visita i es destaca l'actuació d'un dels informants:

... prenc la diligència de Mó, arribanthi devers les deu, i trop que m'esperava lo bon seminarista en Francesc Pons i Sintes de part de l'amabilíssim Mn. Narcís Penedés, Regent de Santa Maria (...) tenint-me fins i tot quatre seminaristes a punt, un d'ells el Pons i Sintes (BDLC, XI, 31).

Complementàriament, el BDLC (XI, 188) també dona notícia de l'enquesta que tingué lloc el 1920. Aleshores l'esperaven Francesc Pons i Sintes i Juan Bals i Orfila, i, per observar la pronúncia genuïna de Maó, es dirigeixen a la parròquia del Carme on enquesten quatre o cinc escolanets. Sembla, però, que en aquest darrer cas es tracta d'una enquesta centrada en aspectes fonètics i no verbals.

140. *Es Castell*¹⁷¹ (30 d'agost de 1917)- Vuit informants: Joan Pons i Preto (19), Marià Victory i Preto (12), Antoni Segur i Vilallonga (11), Bernat Vilallonga (11), Bernat Vilallonga i Tuduri (10), Joan Fàbregues i Victory (16); Beneta Prats i Vidal (48) i el rector Mn. Antoni Taverner.

En BDLC ubica els informants esmentats:

...prenc el bobiot cap a es Castell (Vila- Carlos) a on trop un manacorí, de família molt coneguda de la meua, Mn. Antoni Taverner, Rector d'aquesta vila (...) fenthi comparèixer un esbartinyol de seminaristes

¹⁶⁹ Les dades sobre els informants estan incloses en el QC8.

¹⁷⁰ Aquesta nova llista d'informants es troba en la pàgina 140 de la llibreta. Ambdues es poden unificar perquè el nom dels informants coincideix amb el que s'expressa en el BDLC.

¹⁷¹ Les dades sobre els informants estan incloses en el QC8.

d'allà (...) i una tal Beneta Prats i Viudal, de 48 anys, nadiua també des Castell, ben trempada pel llenguatge d'allà (XI, 32).

L'enquesta es perllongà durant tot el dia.

141. *Sant Climent*¹⁷² (10 i 11 de juliol de 1920)- Francisca Pons i Carreres (13), Joana Lluïsa Gunyalons i Pons (11), Joana Carreres i Cardona (12), Maria Capó i Benvingut (11), Mn. Miquel Janer, rector, Antoni Pons i Carreres¹⁷³ (8), Joan Socies i Amorós (7), Antoni Carreres i Vilallonga (9), Gabriel Pons i Carreres (9), Benet Vilallonga i Sintes (12), Pere Carreres i Vilallonga (12).

Alcover no pogué fer l'enquesta el 1917 "per falta absoluta de temps" (BDLC, XI, 33). El BDLC, però, fa esment de la visita de 1920:

Són les set, prenc un carruatge i cap a Sant Climent, poblet a cinch kilòmetres de Mahó, a on arribo entradeta de fosca. Lo senyor Rector, Mn. Miquel Janer, vell amich meu (...), ja m'esperava. A l'acte compareixen un estol d'al·lots i d'al·lots de 8 a 13 anys, que lo Rt. Sr. Rector havia avisats perquè venguessen a conjuguar-me verbs i declinar-me mots sant-climenters. N'hi devia haver una trentena. Eren massa, i d'ells triam (...) tots nadius de Sant Climent, fora un, nat a Sant Lluís però que, quan tenia un any, ja se mudà amb sos pares a Sant Climent i no se n'és mogut mai (XI, 186-187).

142. *Sant Lluís*¹⁷⁴ (29 d'agost de 1917)- Vuit informants: Francesc Orfila i Borràs (12), Antoni Tudurí i Sintes (10), Joan Gomila i Florit (9), Francesc Gornés i Olives (10), Lluís Portella i Olives (13), Francesc Pons i Rotger (9), Pere Antoni Gornés i Olives (11); Mn. Antoni Orfila Pons i Gabriel Martí Bella.

El BDLC esmenta alguns dels informants:

Vaig collar cap a Sant Lluís, el Rector d'allà, Mn. Pere Rosselló, ja m'esperava. (...) M'hi tengué un flotó de santlluisers tenrals, de nou a tretze anys, uns vilans, altres pagesos, sis entre tots. (...) També hi ajudaren ferm los notables *folklòristes* d'allà, Mn. Antoni Orfila i Pons, de Sant Lluís mateix i en Gabriel Martí i Bella, català, apotecari d'allà, avuy gendre del Dr. Camps des Migiorn Gran (XI, 32).

Eivissa

Ja s'ha comentat anteriorment que Alcover visità Eivissa per primer cop l'abril de 1902 i, més endavant, el febrer 1909 (del 14 al 16 de febrer; cf. BDLC, IV, 185-189). En aquesta segona

¹⁷² Les dades sobre els informants estan incloses en el QC8

¹⁷³ Els següents informants pertanyen a la mateixa localitat, però es troben a la pàgina 137 de la llibreta i no a la pàgina 135.

¹⁷⁴ Les dades sobre els informants estan incloses en el QC8.

eixida, hi va estudiar la fonètica i la conjugació amb dotze o tretze seminaristes, triats de la ciutat mateixa i dels pobles de Jesús, Sant Carlos i Sant Jordi.

Acompanyat del rector del Seminari i de Mn. Macabitz, catedràtic del seminari, Alcover es va dirigir al poble de Sant Josep. A l'Escola Pública va triar deu o onze nois per fer l'enquesta. Com que solament tenia un dia per completar l'estudi es va dirigir al seminari i hi va entrevistar seminaristes d'altres localitats (Santa Eulària del Riu, Santa Gertrudis de Fruitera, Sant Mateu d'Aubarca, Sant Llorenç de Balàfia, Sant Joan de Labritja, Sant Josep de sa Talaia, Sant Jordi, Sant Carles de Peralta, Sant Rafel de Forca, Sant Agustí i Sant Antoni de Portmany).¹⁷⁵ El 1917 realitza la tercera eixida a Eivissa i, finalment, el 1921 hi fa la darrera (BDLC, XII, 37).

143. *Sant Mateu d'Aubarca*¹⁷⁶ (del 3 al 5 de febrer de 1921)- Sis informants: Marian Bonet i Riera (15), Marian Riera i Tur (13), Miquel Riera i Cardona (13), Vicent Riera i Palau (12); Mn. Domingo Ribes i Prats, Mossènyer de Sant Mateu i Toribi Serrano i Pablo (mestre nacional).

El BDLC fa una referència de l'enquesta feta a Sant Mateu:

M'hi present ab una carta de recomanació de l'Il·lm. Vicari Capitular Mossènyer Domingo Ribes i Prats (...) Li esplich l'objecte de la meua anada allà, li sembla de primera, i a l'acte mos espitxam a l'*Escola Nacional*, que està a trecentes o quatrecentes passes de la rectoria. Me fa avinent Mossènyer que el mestre és castellà. D. Toribi Serrano i Pablo de Ciudad Real, però que ja parla eyvissenc i que és de bona part ferm. (...) posa a la meua disposició quatre al·lotel·los que han nom (...) llavò l'escolanet de la Parròquia que justament no pens a prendre-li el nom ni el llinatge. Per no destorbar els altres al·lots de l'Escola, ens n'anam a la Rectoria i allà començam la *conjugada*, pegantmoshi fins que fa fosca negra (BDLC, XII, 41-42).

144. *Corona* (1917)- En el BDLC no hi ha una referència explícita de l'enquesta realitzada en aquesta localitat —cf., però, les observacions relatives a la vila d'Eivissa (147).

145. *Sant Jordi de ses Salines* (1917) i 146. *Jesús* (1917)- Els únics comentaris que es troben en el BDLC¹⁷⁷ en relació amb aquestes localitats remetent a l'eixida feta a Menorca i Eivissa el 1909. Aquesta data, però, no es correspon amb la que apareix en *LaFV*.

¹⁷⁵ En aquesta darrera localitat entrevisten un capellà.

¹⁷⁶ Les dades sobre els informants estan incloses en el QC6.

¹⁷⁷ L'endemà es dirigeixen en vapor cap a Eivissa. Els reben els MM. Il. Sr. degà i Vicari Capitular (Dr. Mn. Joan Mari), Mn. Vicenç Serra, canonge i rector del seminari, Mn. Joan Palau, Canonge, Mn. Isidor Macabitz, catedràtic del seminari, Mn. Josep Riera, beneficiat de la Seu i D. Joan Cardona, germà del bisbe de Sion. Van al Seminari a

147. *Eivissa*¹⁷⁸ (1917 i 1921)- En els quaderns de camp apareixen dues llistes d'informants, que corresponen a dos períodes temporals diferents. En primer lloc, Mn. Josep Colomar i Tur (vicari de Sant Antoni, Eivissa), Mn. Lluç Cardona (mossènyer de Sant Josep), Pere Escanelles i Sunye (mestre públic en Sant Josep), Catalina Planells Camp-vey (Eivissa), Miquel Planells (mossènyer de Santa Eulària), Manuel Sorà (mossènyer de Sant Joan), Mn. Rafel Escandell, Mn. Antoni Costa, Mn. Macabitz, Mn. Ferrer, Mn. Buff, Sr. Cardona, fàmul.

Alguns d'aquests noms consten en les pàgines del BDLC en relació amb l'eixida de 1917:

Ens hostatjarem an el Seminari, antiga casa dels jesuïtes, a on trobam una de les fonts d'eyvissenc més genuïnes i abundoses que mai haguéssim topades, el cuynier d'allà, mestre Juan Ripoll i Seguí, nadiu de Sa-Penya, barri mariner de la *Vila* o ciutat d'Eivissa. Altres n'aglapim de fonts ben bufarelles, per exemple, Mn. Antoni Costa, Majordom del Seminari, nadiu de Santa Agnesa, parròquia de la regió muntanyenca anomenada *Curona*; D. Manuel Sorà i Bonet, tenral de 17 anys, nadiu del barri *La Marina* de la mateixa *Vila*, que acaba de prendre el Batxiller; D. Ignasi Serra, seminarista a punt de prendre Ordes, nadiu de *Vila* mateix; lo M. I. Mn. Rafel Escandell, nadiu de Formentera, novell canonge d'aquí; Mn. Josep Ferrer i Guasch, nadiu de Sant Joan i Superior del Seminari; un tal Sr. Cardona, Fàmul del Seminari, nadiu de Sant Rafel, i els *Porters* del mateix Seminari, pare i fill, Planells de llinatge i nadius de Santa Lletrudis. Amb aquests elements i altres que s'hi arremolinen en esser mester, ens trobam a punt de fer l'estudi de l'eyvissenc en totes les seues varietats i especialitats. Visitam els amics vells que tenim aquí i tots s'ofereixen galantment a fermos costat, i més que tots mos ne fa l'il·lustríssim Sr. Mn. Bartomeu Ribes, Degà d'aquesta Seu i Vicari Capítular a les hores d'aquesta petita Diòcesi, que, si bé p'el Concordat pertoca agregar-se a la de Mallorca, encara no s'hi ès agregada" (XI, 23-24).

Per fer l'enquesta, el Vicari Capítular recomana Alcover als rectors dels pobles que ha de visitar per fer-hi estudis lingüístics: Sant Francesc de Formentera (Mn. Vicens Planells i Tur), Santa Eulària del Riu (Mn. Miquel Planells i Tur), Sant Joan de Labritja (Mn. Vicens Riera i Costa), Sant Antoni de Portmany (Mn. Joan Bonet) i Sant Josep de sa Talaia (Mn. Lluç Cardona).

La segona llista consta en el mateix QC6 i conté informació sobre els "al·lots d'Eivissa que me digueren la conjugació de vila": set informants: Vicent Cardona i Tur (13), Josep Tur i Riera (9), Josep Prats i Riera (11), Alfred Riera i Mari (10), Vicenç Serra i Ribes (12); també hi consten com a informants: Joan Ripoll i Seguí (64) i Mn. Antoni Costa i Torres (77).

estudiar la fonètica i la conjugació eivissenques amb dotze o tretze seminaristes, triats de la ciutat mateixa i dels pobles de Jesús, Sant Carles i Sant Jordi de ses Salines.

¹⁷⁸ Les dades sobre els informants estan incloses en el QC6.

Aquesta referència es troba ampliada en el BDLC, en el dietari corresponent a «Una altra eixida a Eivissa» del 1921:

...cap a l'Escola Nacional de la Marina a càrrec de mon bon amic D. Juan Grinalt. Li demàn quatre o cinc al·lotons perquè me digan la conjugació de Vila i la Marina, i per lo mateix que siguen tots nadius d'aquí mateix (XII, 37) (...) Dins lo juliol de 1917 ja feu l'escorcoll de la conjugació eivissenca, que me digueren quatre o cinc Superiors i Catedràtics del Seminari, un de Vila i els altres de la pagesia, de devers les parròquies rurals de Sant Jordi (sur), Corona (Santa Inès), Sant Joan i Sant Rafel (nort) (BDLC, XII, 38)

L'enquesta continua l'endemà:

En bon dia de la Mare de Déu del Candeler, vénen uns quants d'aquells agosarats al·lotineus en el Seminari; i allà dins la cuina, arremolinant-se a nosaltres Mn. Antoni Costa, Majordom del mateix Seminari i l'incomparable Mestre Juan *des Pa*,¹⁷⁹ ja som partits ells a descabdellar verbs i més verbs i jo a escriure tota quanta forma verbal m'aboquen (BDLC, XII, 39).

148. *Sant Francesc de Formentera*¹⁸⁰ (1917)- Senyors de Formentera (de Sant Francesc): Vicens Tur i Tur¹⁸¹ de la Sevieta (Sant Franciscu), Francesc Mari, mestre nacional (Sant Francesc), i Vicent Planells, mossènyer (rector) de Sant Francesc —cf. la informació relativa a Eivissa (147). A Formentera Alcover s'aturà dos dies, però no es coneixen les dates exactes en què foren fetes les enquestes.

2.3.6. Algerès

149. *L'Alguer*¹⁸² (del 23 al 25 de juliol de 1913)- Alcover estudià la conjugació a l'Alguer amb “tots aqueys minyons”: Àngel Squintu, Miquel Palomba, Efissi Quessa, Juan Favella, Josep Tiloca, Antoni Lobrano, Josep Costa, Josep Suggiu.

El BDLC en dóna notícia:

Com hem hagut dinar, en Palomba m'ha presentat quatre o cinc nois de la seva escola per fer amb ells l'estudi de la conjugació algeresa (VII, 348).

¹⁷⁹ Fa referència a Mestre Juan Ripoll i Seguí, el cuiner del Seminari.

¹⁸⁰ Les dades sobre els informants estan incloses en el QC10.

¹⁸¹ És esmentat a l'«Eixida a Eivissa i Formentera» (BDLC, XI, 23-59). Tanmateix, no hi ha cap altra informació complementària en el BDLC.

¹⁸² Les dades sobre els informants estan incloses en el QC10.

2.4. Organització i sistematització de les dades resultants

Les diverses informacions que es troben en els dietaris incideixen, entre d'altres, en aspectes relatius a les localitats, als informants o a la metodologia emprada en el procés d'enquestació. Aquests aspectes s'han provat de sistematitzar en les pàgines anteriors. Tanmateix, no hi cap mena d'informació —pel que fa a l'àmbit verbal— en relació amb el procediment que es va seguir en l'ordenació i en la disposició de les dades verbals un cop recopilades. La raó cal buscar-la en el fet que Alcover no s'encarregà, en principi, directament d'aquesta tasca, sinó que fou Moll, com consta en la portada i en la introducció de *LaFV*, qui la dugué a terme.

Quant al tractament dels materials dialectals, solament es posseeix informació sobre el processament de les dades lexicogràfiques que havien de nodrir el *Diccionari*, les quals són el resultat, d'una banda, de l'estudi de manuscrits i incunables que es troben en les principals biblioteques i, d'una altra, de la recopilació de dades subministrades pels diversos col·laboradors de l'*Obra del Diccionari* i, principalment, de la tasca d'enquestació duta a terme per Alcover a través de les múltiples eixides filològiques que efectuà.

Pel que fa al procediment utilitzat en l'ordenació d'aquest material, el mateix Moll indica que les mils i mils de notes que es van recollir durant les eixides van ser copiades posteriorment en fitxes. D'aquesta manera, es recopilaven els resultats de les enquestes en llibretes, que després havien de ser transcrits en cèdules, les quals, ordenades alfabèticament, servirien de base per a la redacció del diccionari (Moll 1970: 93).

Tanmateix, i a diferència d'aquest tipus de dades, es desconeix el tractament que van rebre els materials verbals recopilats en les diverses llibretes de camp originals i que van esdevenir més tard les dades editades en *LaFV*. Es pot preveure que aquests materials es van depurar mercès a un procés d'escatatge' —com consta en la portada d'algunes llibretes— i van passar a engruixir uns altres quaderns. S'ignora, però, quins criteris es van aplicar per incloure o desestimar determinats verbs, tot i que es pot intuir un criteri de representativitat que ja ha estat exposat en l'epígraf § 1.3 del primer capítol. I, encara, és previsible un altre procés ulterior d'escatatge que es deuria d'haver aplicat també en el pas dels materials de la segona llibreta a les dades verbals definitives que apareixen en l'obra editada.

Així, i per posar un exemple, en els dotze quaderns de camp localitzats hi ha un nombre reduït de verbs (*mirar* i *passejar*) que formen part de la I conjugació —deixant de banda els verbs

algueresos que substitueixen realitzacions verbals que no són usades en aquesta varietat dialectal—, tanmateix, cap dels dos verbs no és inclòs en el recull imprès tot i que podrien ser molt útils per confrontar els resultats desinencials en localitats en què aquests verbs s'utilitzen. Moll, doncs, no dóna cap raó ni d'aquesta ni d'altres decisions, ni informa sobre la metodologia emprada en l'ordenació de les dades verbals.

D'altra banda, ja s'ha suggerit que la disposició de les dades en *LaFV*, tot i respondre a un procediment de sistematització —que ve justificat en darrer terme per qüestions d'espai—, genera en alguns casos confusions i errors. Així, i al marge de certes omissions inevitables que es produeixen en treballar amb un nombre tan elevat de dades —la suma de les formes verbals de *LaFV* i la dels quaderns de camp inèdites arriba als 475.000 registres— els resultats són, en general, prou aclaridors, per bé que és necessari, per tal de fer-ne una descripció sistemàtica, aprofitar la informació lingüística que s'inclou en els dietaris del BDLC i que fa referència a aspectes fonètics i morfològics propis de cadascuna de les localitats enquestades. Amb aquesta informació, i la subministrada per les llibretes de camp, es pot procedir satisfactòriament a l'anàlisi de les formes verbals.

Pel que fa a la sistematització dels materials verbals, pot intuir-se una disposició lineal dels resultats sense una confrontació simultània ni posterior de les dades obtingudes en cadascuna de les localitats. Un cop d'ull als diferents quaderns de camp que recullen un primer nivell de sistematització de la majoria de les formes verbals que apareixen en *LaFV* constata la voluntat d'Alcover de definir la naturalesa fonètica de les desinències verbals mitjançant la transcripció de les dades d'una manera prou estricta per tal de representar els diversos matisos —labials, velars, palatals, nasals...— que poden adquirir les diferents vocals àtones, en especial en posició final de mot. Aquesta plasmació precisa de les dades des d'un punt de vista fonètic es troba novament en l'obra editada, amb l'aparició d'un conjunt de diacrítics que, col·locats sota les vocals en qüestió, es fan, de vegades, difícils d'interpretar. El resultat final és encara un altre: la manca de coincidència de les representacions d'aquestes vocals en uns contextos determinats i una pluralitat de resultats al·lofònics, encara que és intuïtivament factible suposar que la realització de les vocals finals de les desinències de les diferents persones de l'imperfet d'indicatiu en una mateixa localitat haurien de ser totalment idèntiques sigui quina sigui la conjugació que es desgrani.

L'observació de les dades, però, manifesta, en ocasions, uns resultats no coincidents en les mateixes persones d'un temps idèntic de verbs diferents conjugats en una mateixa localitat. Aquestes apreciacions permeten de suposar la disposició lineal de les dades enquestades sense dur a terme un acarament dels resultats fonètics d'un mateix temps en una mateixa indret.

Aquest comentari no és en realitat una crítica, atès que és comprensible que Alcover —i després Moll en l'ordenació dels resultats— volgués plasmar els matisos de les diferents vocals, la naturalesa de les quals, com és sabut, depèn de factors múltiples. Les vocals àtones, per exemple, poden experimentar diferències articulatòries notables en funció del parlant, la variant dialectal o el context segmental. *LaFV* no fa més que constatar aquesta diversitat de realitzacions al llarg del domini lingüístic català. D'altra banda, a un treball d'aquesta magnitud no es pot exigir un nou viatge o una nova enquesta per tal de comprovar els casos dubtosos o problemàtics, per bé que Alcover visità diverses localitats més d'un cop. Tret d'aquestes asistematicitats, certament justificables, resta un conjunt de dades dialectals que constitueix el doll més abundant d'informació sobre morfologia verbal dialectal de qualsevol llengua romànica, que ha estat, com afirma Wheeler (1984: 425), encara poc aprofitat.

Els resultats de l'enquesta sobre la conjugació s'han plasmat en la versió editada en forma de llistes de radicals i de desinències que esperen ser analitzades i interpretades. Des del punt de vista de la dialectologia tradicional, la translació de les dades enquestades s'ha efectuat gairebé sempre en forma d'atles lingüístics, que aplegaven un conjunt de mapes dialectals l'objectiu dels quals era relacionar gràficament les respostes dialectals amb la zona geogràfica corresponent. La possibilitat de cartografiar la totalitat de les dades de *LaFV* es preveu com una tasca complexa, prolongada i difícil —tot i que possible si es disposa dels recursos suficients. El nombre tan elevat de localitats objecte d'estudi i la xifra total de verbs enquestats fan pensar en una important despesa econòmica i temporal.

Les dades de *LaFV* permeten també el desenvolupament de treballs comparatius amb materials verbals recollits en dates posteriors. Aquesta voluntat contrastiva hauria de ser l'estímul per iniciar un treball de recopilació de dades verbals, tan sistemàtic i complet com el que va dur a terme Alcover, a càrrec d'un temps i d'uns recursos humans, que s'auguren, certament, elevats i costosos.

3. L'ÀMBIT D'ESTUDI

Les pàgines del BDLC recullen les diferents propostes que Alcover va presentar en relació amb la divisió dialectal del domini lingüístic català. Aquest capítol esbossa les seves tres classificacions, que es concreten definitivament en la tercera i darrera, segons la qual el territori català es divideix en sis àrees dialectals. Alcover aplicà aquesta partió tant en l'edició del DCVB com en *LaFV*.

D'altra banda, i complementàriament a la proposta de divisió dialectal, el present capítol destacarà també determinats factors sociolingüístics que van incidir en el procés d'enquestació i que van contribuir a atorgar a les variants morfològiques, fonològiques i fonètiques que configuren les formes verbals recollides per Alcover la seva fesomia característica segons la seva ubicació geogràfica. Així, en primer lloc, es realitzarà una aproximació demogràfica a les localitats enquestades, tot provant de cercar-hi —si existeix— l'aplicació d'un criteri de selecció. A continuació, es desenvoluparan les diferents variables socials que podien haver intervingut, juntament amb la variació geogràfica, en la variació verbal. Finalment, es destacaran les actituds lingüístiques que s'han pogut apreciar en alguns dels informants enquestats.

3.1. La divisió dialectal

En un principi, la divisió dialectal proposada per Alcover¹ es basava en el comportament de la terminació de primera persona del singular del present d'indicatiu dels verbs de la primera conjugació, la qual, per bé que històricament en català no presentava desinència (*cant*), en algunes territoris es reforçà posteriorment amb una *-e* (*cantè*), amb una *-o* (*cantó*), amb una *-u* (*cantu*) o amb una *-i* (*canti*). I encara en determinades zones, algunes d'aquestes vocals es van reforçar amb elements velars (*càntec*, *càntic*, *càntuc*) o dentals (*càntut*). A partir, doncs, d'aquestes desinències, Alcover estableix una primera divisió en cinc dialectes, que incloïa:²

1. *Català oriental*: el català de la província de Girona, Barcelona i Tarragona fins a la Conca i Ribera de l'Ebre.
2. *Català occidental*: el català de Lleida.
3. *Català rossellonès*: el català del Rosselló, Vallespir i Conflent.
4. *València*: el català de la Ribera d'Ebre, alt Maestrat i Regne de València.
5. *Català de les Balears*.

Aquesta divisió és, posteriorment, ampliada a set àrees dialectals, per raó d'una diversificació formal de la desinència de primera persona del present d'indicatiu i perquè en la primera proposta el territori català no estava considerat en tota la seva globalitat:

1. *Català pirinenc oriental*, que s'estén pel Capcir, la Cerdanya (espanyola i francesa), el Conflent, el Vallespir, el Rosselló i l'Alt Empordà; és a dir, inclou les regions de Cadaqués i Campmany, Maçanet de Cabrenys, Olot, Camprodon, Rocabrana, Ripoll i la Vall de Ribes. La característica que presenta aquesta varietat dialectal és fer la primera persona del present d'indicatiu en *-i* ([kánti]). Altres localitats com Camprodon, Rocabrana i Campmany poden alternar entre una desinència reforçada amb un element velar *-iv* ([kántik]) i unes desinències en *-u*, *-uc* ([kántu], [kántuk]). Alcover atribueix la presència de les darreres desinències en aquesta zona a la influència dels dialectes veïns.

¹ Vegeu "Dialectes catalans i llur extensió i característiques principals" (BDLX, X, 519-522).

² Vegeu "Varietats dialectals que presenta'l català. ¿S'han d'esvaïr, reduint-les a la uniformitat? ¿Hem de centralisar la llengua?" (BDLC, I, 149-158).

2. *Català oriental*, que s'estén de Figueres cap al sud fins a Palamós i Sant Feliu de Guíxols, la regió d'Amer i de Girona fins a Tossa. La característica d'aquest dialecte és el reforçament velar o dental de la primera persona del singular de present d'indicatiu ([kántuk], ([kántut])). També s'usa la desinència *-u*, sense reforç, a causa de la penetració del català central.

3. *Català central*, que s'estén al llarg de la zona restant de la província de Girona (Lloret, Blanes, Caldes de Malavella i les Guilleries), tota la província de Barcelona i més de mitja de Tarragona —el Penedès, Santa Coloma de Queralt, la Conca de Barberà, el Vendrell i el Camp de Tarragona. Aquest dialecte fa la desinència esmentada en *-u*, que, com constata Alcover, ha anat penetrant progressivament en els dialectes septentrionals. Dins aquesta àrea, però, hi ha encara alguna clapa de la terminació *-uc* ran de la divisòria amb el dialecte occidental. En efecte, a Vilanova d'Escornalbou, Alcover va detectar l'any 1914 la desinència *-uc*.

4. *Català occidental*, que és parlat a Andorra, l'Alt Urgell i el pla d'Urgell, la banda nord i nord-oest de la Segarra, el Pallars, la Ribagorça, la Llitera, la Ribera baixa del Cinca i les Garrigues; és a dir, a tota la província de Lleida, tret de la Vall d'Aran. Cal afegir-hi també el Priorat i la Ribera d'Ebre —la meitat occidental de la província de Tarragona i tota la banda nord de la província de Castelló, fins a la línia que determina Alcalà de Xivert, Vilanova d'Alcolea, Bellloc del Pla, les Useres, Xodos, Vistabella de Maestrat. Aquest dialecte comprèn, doncs, més de les dues tercers parts d'aquesta província. L'àrea esmentada pronuncia en *-o* la primera persona del singular del present d'indicatiu. En alguns indrets, Alcover va detectar sectors que reforçaven la desinència amb una consonant velar (*-oi*); entre altres, la vila de Porrera.

5. *Valencià*, que s'estén des de la resta de la província de Castelló que no és de parla aragonesa fins a la província de València (no aragonesa) i a la província d'Alacant (no castellana). Es caracteritza per la desinència *-e* en la primera persona del present. També en aquesta zona Alcover va trobar sectors amb desinència reforçada *-ec* (per exemple, a Torreblanca, entre Castelló i Alcalà de Xivert). En aquesta àrea la divisió entre valencià i català occidental podria obeir encara a un altre criteri: la terminació de l'imperfet d'indicatiu en *-ara*, *-era*, *-ira*, en lloc de les formes en *-às*, *-és*, *-ís*. S'introdueix, així, implícitament un criteri morfològic. Geogràficament, la primera forma esmentada de l'imperfet de subjuntiu s'estén des de Santa Pola, Elx, Crevillent i Monòver fins a Morella. En canvi, Alcalà de

Xivert, Vinaròs i tota la regió de Tortosa i la Ribera d'Ebre fan l'imperfet de subjuntiu en *-às*, *-és*, *-ís*.

6. *Alguerès*. Aquest dialecte conserva la primera persona del singular del present d'indicatiu sense desinència, tret que també comparteix amb el balear. Atès que no és un tret exclusiu distintiu, Alcover va recórrer a diversos trets fonètics que caracteritzen aquest dialecte: d'una banda, un procés de neutralització de /e/, /ɛ/ i /a/ en [a] en posició àtona;³ d'altra, diverses alteracions consonàntiques: r + l > lt, r + n/b > ln / lb, la -d- i la -l- intervocàliques passen a [r]; el grup -dr- intervocàlic esdevé [r].

7. *Balear*, que es caracteritza per l'absència de desinència en la primera persona del singular del present d'indicatiu, i presenta addicionalment uns trets força arcaïtzants.

El 1930, en la *Introducció* de la primera edició del DCVB, Alcover presenta una altra divisió més restrictiva, basada en uns criteris de caràcter foneticomofològic,⁴ que coincideix amb la que apareix en *LaFV*, en la qual el terme *català central* és absorbit per la denominació *català oriental*. El domini català resta, doncs, subdividit en sis àrees dialectals, una de les quals —la balear— conté, de manera implícita, tres subdialectes.

1. *Pirinenc oriental*.⁵ es caracteritza per la desinència *-i* del present d'indicatiu, reforçada amb una consonant velar en alguns pobles com Rocabruna, Campmany, Olot i Camprodon. Aquesta àrea inclou territorialment tota la Catalunya francesa (Rosselló, Conflent, Vallespir, Capcir i Cerdanya), la Cerdanya espanyola i tota la regió septentrional de la província de Girona, que integra, de llevant a ponent, Cadaqués, Rabós d'Empordà, Mollet, Masarac, Pont de Molins, Sant Llorenç de la Muga, Besalú, Olot, la Pinya, Ripoll, Aranyonet, Gombrèn, i arriba fins a Andorra, seguint els límits de la Cerdanya.

³ Amb algunes excepcions, però; vegeu nota 125 del primer capítol d'aquest volum.

⁴ La combinació de la primera persona del singular del present d'indicatiu i de la desinència de l'imperfet de subjuntiu, trets que ja havien estat esbossats en la divisió anterior. Vegeu Veny (1985: 33).

⁵ El terme *Pirinenc oriental* coincideix formalment amb *Pyrenées Orientales*, nom del Departament de l'estat francès creat el 1790 amb la divisió administrativa de la República Francesa, que comprèn l'antiga província del Rosselló (vegueries de Rosselló, Vilafranca de Conflent i Cerdanya-Sallagosa i sotsvegueries de Vallespir i Capcir i la vegueria llenguadociana de la Fenolleda, llevat de la Vall de Santa Creu). La capital és Perpinyà i es divideix en 3 districtes o *arrondissements* (els de Ceret i de Prada, a més del de Perpinyà), en 18 cantons i en 232 municipis.

2. *Català oriental*: presenta la vocal *-u* en la desinència de la primera persona del singular. A l'extrem nord (Baix Empordà i Gironès) aquesta vocal es pot reforçar amb una consonant velar o dental. Com s'ha indicat anteriorment, aquest reforç velar també pot aparèixer a l'extrem oposat (a Vilanova d'Escornalbou). Geogràficament, el català oriental comprèn tota la part meridional i central de la província de Girona, la província de Barcelona (tret de l'extrem occidental, a l'oest de Calaf), una part de la província de Lleida (Gósol, Sant Llorenç de Morunys, Solsona i Vallmanya) i tota la part nord-est de la província de Tarragona, que arriba pel sud fins més avall de Mont-roig.

3. *Català occidental*: presenta la desinència *-o* reforçada, en algunes localitats, amb una oclusiva velar. S'estén per Andorra i tota la província de Lleida —tret de la Vall d'Aran i l'extrem est (Cerdanya i Conca del Cardoner, que pertany al català oriental)— a través de la franja que comprèn les províncies d'Osca, Saragossa i Terol, que està limitada per l'oest per Castanesa, les Paüls, Abella, Beranui, Cardileño, Serradui, la Pobla de Roda, Roda de Riba-roja, Güel (agregat al municipi aragonès de Graus), Lasquarri, Soler, Pociello, Benavarri, Purroy, Valón, Gabasa, Peralta de la Sal, Quatrecoorts, Rocafort, Pelegrinyó, Tamarit de Llitera, Alganyó, Esplús, Belver, Ossó, Almudèfer, Zaidín, Velilla de Cinca, les Casetes, Fraga, Torrent de Cinca, Sant Salvador, Mequinensa, Faió, Nonasp, Favara de Matarranya, Maella, Massalió, Vall del Tormo, Mas del Llaurador, Valljunquera, la Codonyera, Fórnols de Matarranya, la Cerollera, la Ginebrosa i Aiguaviva de Gironès; també s'estén per tota la part occidental i meridional de la província de Tarragona i la zona nord de la província de Castelló fins a Alcalà de Xivert.

4. *Valencià*: per delimitar aquesta àrea, Alcover aplicà dos criteris: d'una banda, la desinència *-e* de la primera persona del present d'indicatiu, reforçada en algun indret amb una consonant velar (Torreblanca); d'altra, i atès que una part del territori septentrional valencià utilitza la desinència *-o* en el present d'indicatiu i, per tant, la desinència *-e* no resulta un tret discriminador, es recorre a la formació de l'imperfet de subjuntiu en *-ara*, *-era* i *-ira*, que es contraposa a *-às*, *-és* i *-ís*. Geogràficament, aquest dialecte abraça les províncies de Castelló, València i Alacant, tret de l'àrea de parla aragonesa o murciana i de la zona septentrional de la província de Castelló.

5. *Baleàric*: comprèn les illes de Mallorca, Menorca, Eivissa, Formentera i Cabrera. Es caracteritza per presentar la primera persona del singular del present d'indicatiu sense

desinència. Subdialectalment, engloba, segons la divisió proposada en *LaFV*, les varietats mallorquina, menorquina i eivissenca, la darrera de les quals inclou també el formenterer.

6. *Alguerès*: és parlat a la ciutat de l'Alguer i, al marge de coincidir amb el dialecte balear en la representació del present d'indicatiu, compta amb un conjunt de trets particulars que ja han estat explicitats en l'anterior proposta de divisió dialectal.

Adicionalment, Alcover aplica altres criteris que afecten el vocalisme i el consonantisme per delimitar secundàriament un dialecte d'un altre. Així, el català oriental es diferencia del català occidental pel fet de perdre la distinció entre *o* i *u* àtones i entre *a* i *e* àtones. La frontera geogràfica entre aquests dos dialectes ve marcada pels territoris banyats pel Llobregat i els seus afluents, que se situen en la zona oriental, i per l'àrea que configuren les terres recorregudes pel Segre, l'Ebre i els seus afluents que pertanyen a l'àrea occidental. D'altra banda, un tret que distingeix el català occidental i el valencià és la conservació per part del primer de la -d- procedent de la -T- llatina intervocàlica. Finalment, l'absència de la neutra tònica i la pèrdua quasi general de l'article salat diferencia els dialectes continentals del balear.

Malgrat l'establiment d'aquestes divisòries —incipients isoglosses, en definitiva—, Alcover és conscient de la dificultat que suposa determinar una frontera clara entre dos dialectes, per raó que en la conjunció d'ambdós es poden produir alternativament solucions de transició entre un dialecte i un altre.

En alguns d'aquests dialectes, Alcover delimita encara varietats subdialectals caracteritzades per la realització de fenòmens fonètics o morfològics particulars (per exemple, el capcirès, el salar i l'apitxat). Aquesta subdivisió, però, no afecta l'estructura dialectal proposada a *LaFV*.

Segons la darrera divisòria proposada, i considerant el nombre de localitats que apareixen en *LaFV* integrades en cadascuna de les àrees esmentades —cf. (13), les xarxes de localitats més espesses formen part del pirinenc oriental i del balear, amb 25 i 30 localitats, respectivament. L'àrea balear integra, al seu torn 14 localitats del subdialecte mallorquí, 10 del menorquí i 6 de l'eivissenc. La xarxa es va aclarint progressivament en la zona del català occidental, amb 34 localitats, i del català oriental, amb 38. La àrea corresponent al valencià compta amb 24 localitats enquestades. En darrer terme, cal afegir-hi la ciutat de l'Alguer.

(13)

Pirinenc oriental	Català oriental	Català occidental	Valencià	Baleàric
1. Canet de Rosselló	26. la Pobla de Lillet	63. Alòs d'Àneu	96. Morella	119. Pollença
2. Mosset	27. Figueres	64. Isavarre	97. Vinaròs	120. Alcúdia
3. Noedes	28. Bagà	66. Boi	98. Benassal	121. Sa Pobla
4. Formiguera	29. Crespià	65. Esterri d'Àneu	99. Alcalà de Xivert	122. Sóller
5. Prada	30. Camallera	67. Andorra la Vella	100. Lluçena	123. Santa Margalida
6. Argelers	31. Mieres	68. Llavorsi	101. Castelló de la Plana	124. Artà
7. Portè	32. l'Escala	69. Vilaller	102. Sagunt (Morvedre)	125. Binissalem
8. Montlluís	33. Sant Llorenç de Morunys	70. la Torre de Cabdella	103. Lliria	126. Esporles
9. Fontpedrosa	34. Berga	71. Bonansa	104. València	127. Ariany
10. Angostrina	35. Torelló	72. el Pont de Suert	105. Sueca	128. Sineu
11. Ceret	36. Amer	73. Sort	106. Gandia	129. Son Cervera
12. Arles	37. Girona	74. la Seu d'Urgell	107. Benigànim	131. Palma
13. Sallagosa	38. Solsona	75. la Pobla de Segur	108. Pego	132. Manacor
14. Puigcerdà	39. Sant Bartomeu del Grau	76. Organyà	109. Patró (Vall de Gallinera)	133. Felanitx
15. Prats de Molló	40. la Bisbal d'Empordà	77. Tremp	110. Cocentaina	134. Fornells
16. Maçanet de Cabrenys	41. Vic	78. Benavarri	111. Benissa	135. Ciutadella
17. Campmany	42. Sant Hilari Sacalm	79. Sant Salvador de Toló	112. Tàrbena	136. es Mercadal
18. Martinet	43. Arbúcies	80. Ponts	113. Alcoi	137. Ferreries
19. Rocabruna	44. Sant Feliu de Guíxols	81. Artesa de Segre	114. Biar	138. es Migjorn Gran
20. Cadaqués	45. Centelles	82. Tamarit de Llitera	115. la Vila Joiosa	139. Alaior
21. Camprodon	46. Tossa de Mar	83. Balaguer	116. Monòver	140. Maó
22. Ribes de Freser	47. Manresa	84. Pradell de Sió	117. Alacant	141. es Castell
24. Ripoll	48. Lloret de Mar	85. Cervera	118. Elx	142. Sant Climent
25. Olot	49. Blanes	86. Bellpuig		143. Sant Lluís
	50. Pineda de Mar	87. Lleida		142. Sant Mateu d'Aubarca
	51. Caldes de Malavella	88. Sant Martí de Maldà		144. Corona
	52. Granollers	89. Fraga		145. Sant Jordi de ses Salines
	53. Canet de Mar	90. la Granadella		146. Jesús
	54. Igualada	91. Riba-roja d'Ebre		147. Eivissa
	55. Terrassa	92. Falset		148. Sant Francesc de Formentera
	56. Sta. Coloma de Queralt	93. Gandesa		
	57. Barcelona	94. Calaceit		
	58. Vilafranca del Penedès	95. Tortosa		
	59. Valls			

Pirinenc oriental	Català oriental	Català occidental	Valencià	Baleàric
	60. Reus			
	61. Vilanova d'Escornalbou			
	62. Tarragona			

Alguerès
149. l'Alguer

Des d'una altra perspectiva, i amb la finalitat de limitar i classificar el domini català, ara des d'un punt de vista geogràfic i administratiu, Alcover dibuixà el territori de parla catalana a «Geografia i estadística de la llengua catalana», article inclòs a les “Notes de Gramàtica Catalana”, que apareix en el BDLC (X, 517-519).⁶ Els subgrups resultants són més nombrosos que en les particions anteriors, que es basaven en un enfocament estrictament lingüístic. Tanmateix, l'addició d'alguns dels territoris definits permet implícitament de delimitar els diferents dialectes del català, atès que s'indiquen les localitats que fan de frontera dialectal. En alguns casos, els territoris que integren el domini català compten a més amb una informació demogràfica. Alcover determina dotze agrupacions:

1. La ciutat de l'Alguer a la Sardenya, “ab devers 15.000 ànimes i Bisbe propi”.
2. Les Illes Balears.
3. Quasi tot el Departament dels Pirineus Orientals (Rosselló, Vallespir, Conflent, Capcir i mitja Cerdanya).
4. El Principat, que inclou les províncies de Girona, Barcelona, Tarragona i Lleida (excepte la Vall d'Aran).
5. Les valls d'Andorra, “que formen un menut Principat independent que té lo català per llengua oficial i per Príncep lo Rdm. Sr. Bisbe d'Urgell, que hi exerceix ab França, un any per hom, lo *poder judicial*”.
6. Una bona part de la província d'Oscà, començant per sota les Muntanyes Maleïdes per la Vall de Barravés, la conca de l'Isàbena fins a Soler, de manera que la línia divisòria passa per les viles de Laguarres, Pociello, Benavarri, Purroi, Valón, Gabasa, Peralta de la Sal, Quatrecoz, Rocafort, Pelegrinyón, Tamarit de Llitera, Alganyó, Esplús, Belver, Ossó, Almudèfer, Saidí, Velilla de Cinca, les Casetes, Fraga, Torrent de Cinca, Sant Salvador, on

⁶ Aquesta informació, al seu torn, està extreta del *Instituto Geogr. Estad. Nomenclator de España*, 1906; J. Hadwiger, *Sprachgrenzen und Grenzmundarten des Valencianischen*, Zeitsch. f. R. Ph. —1906— p. 712 ss.; Gröber *Grundriss*, I, 544.

s'acaba la província d'Osca. L'àrea de parla catalana inclou 54 ajuntaments i la població arriba a 44.196 habitants, segons el cens de 1910.⁷

7. Una part de la província de Saragossa, que inclou les viles de Mequinensa, Faió, Nonasp, Favara i Maella, que formen part del partit judicial de Casp. Aquest territori inclou cinc viles que compten a les 12.650 habitants.

8. Un part de la província de Terol, que compta amb una població de 27.192 habitants. Geogràficament, inclou les localitats d'Aiguaviva de Gironès, del partit judicial de Castellote, la Codonyera, la Ginebrosa, Massalió, Vall del Tormo, i Valljunquera, del partit judicial d'Alcanyís, i tot el partit judicial de Vall-de-roures. La partió lingüística, de nord a sud, passa arran de Massalió, Vall del Tormo, Mas del Llaurador, Valljunquera, la Codonyera, Fómols de Matarranya, la Cerollera, la Ginebrosa, Aiguaviva de Bergantes i Torre d'Arca, deixant totes aquestes localitats a mà esquerra.

9. Quasi tota la província de Castelló. Anant de nord a sud, forma la divisió lingüística el riu Bergantes, deixant a mà esquerra Sorita, Ortells, Villores fins a Forcall, prop de Morella, on la partió deixa aquest riu i gira a mà dreta, passant entre la Todolella, de llengua aragonesa, i Saranyana, de llengua catalana, on gira a l'esquerra, agafant la partió de la província, fins que la deixa cap a Vistabella del Maestrat, de llengua valenciana, i segueix cap avall deixant sempre a mà esquerra Benafigos, Xodos, Atzeneta del Maestrat, Llucena, Figueroles d'Alcalatén, les Useres, Costur, l'Alcora, Ribesalbes, Suera, Artesa, Tales, Betxí, Artana, Eslida, Vilavella, Fondegulla, Vall d'Uixó i Algar, on acaba la província de Castelló. Així, roman fora del domini del català tota la regió de Segorb. El cens de l'any 1910 indica que dels 322.213 habitants que s'hi compten, 72.461 són de llengua aragonesa; els altres són de llengua catalana. D'altra banda, dels 140 ajuntaments de la província, 81 són de parla catalana.

10. Una quarta part del territori de la província de València. La part que parla valencià és tot el litoral. La partió lingüística amb l'aragonès (xurro), anant de nord a sud, deixa a mà esquerra Algímia de la Baronia, Torres Torres, Estivella, Albalat de Segart, Petrés, Gilet, Serra de Portaceli, Olocau de Carraixet, Casinos, Lliria, Benaguasil, Vilamarxant, Riba-roja de Túria, Manises, Xirivella, Aldaia, Alaquàs, Torrent, Païporta, Montserrat d'Alcalà, Turís, Montroí, Llombai, Catadau, Carlet, l'Alcúdia, Guadassuar, Masalavés, Benimuslem, Alberic, Carcaixent, Vilanova de Castelló, Sallent de Xàtiva, Estubeny, Llosa de Ranes, Roglà i

⁷ Tot i que no ho explicita, és probable que Alcover s'estigui referint al *Censo de la población de España según el empadronamiento hecho en la Península e islas adyacentes*, Madrid: Talleres de la Dirección General del Instituto Geográfico.

Corberà, Llanera de Ranes, Torrella de la Costera, Cerdà, l'Alcúdia, Montesa, Vallada, Moixent, la Font de la Figuera, on acaba la província de València. De 884.298 habitants (segons el cens de 1910) n'hi ha 726.067 de llengua valenciana i només 158.067 de llengua aragonesa. De 263 ajuntaments, n'hi ha 69 d'aragonesos i 194 de parla catalana.

11. La major part de la província d'Alacant. La divisió dialectal, anant de nord a sud, deixa a mà esquerra Banyeres de Mariola, Beneixama, el Camp de Mirra, Canyada de Biar, Biar, Onil, Castalla, Tibi, Petrer, Monòver, el Pinós, Novelda, Agost, Sant Vicent del Raspeig, Val Llarga, Elx, Crevillent i Santa Pola. De 512.634 habitants (segons el cens de 1910), n'hi ha 277.362 de parla valenciana i 135.272 de parla castellana; de 139 ajuntaments, n'hi ha 32 de llengua castellana i 107 de parla valenciana.

La suma total d'habitants de tots aquests territoris de parla catalana és de 4.077.594 habitants. Alcover, però, precisa que cal restar a aquesta xifra els parlants castellans, dels quals no se s'ha precisat el nombre.

3.2. El context geogràfic

Són pocs els dietaris que inclouen una informació estrictament lingüística en relació amb les localitats visitades. Amb freqüència, les eixides es complementen amb observacions sobre els col·laboradors, la selecció dels informants i fets anecdòtics que s'esdevingueren al llarg del procés d'enquestació. En alguns casos, Alcover descriu de manera impressionista les localitats visitades i en molt poques ocasions ofereix informació detallada sobre el nombre d'habitants, sobre l'extensió del territori o sobre altres informacions de caràcter quantitatiu.

En relació amb la divisió comarcal, les localitats enquestades encaixen en les següents comarques —cf. (14). Cal tenir en compte que, pel que fa a la recollida de dades verbals, la referència, per a Alcover, sembla que és la divisió comarcal, que en el seu temps coincideix parcialment amb l'actual. Així, el BDLC indica 20 de juny: “M'embarc cap a Alacant per acabar l'enquesta de la conjugació vivent dins totes les comarques de la nostra llengua” (BDLC, X, 165).

(14)

Pirinenc oriental

<i>Localitat</i>	<i>Comarca</i>	<i>Província, departament⁸</i>
Maçanet de Cabrenys	Alt Empordà	Girona
Campmany	Alt Empordà	Girona
Cadaqués	Alt Empordà	Girona
Portè	Alta Cerdanya	Pirineus orientals
Montlluís	Alta Cerdanya	Pirineus orientals
Angostrina	Alta Cerdanya	Pirineus orientals
Sallagosa	Alta Cerdanya	Pirineus orientals
Formiguera	Capcir	Pirineus orientals
Puigcerdà	Baixa Cerdanya	Girona
Martinet	Baixa Cerdanya	Girona
Mosset	Conflent	Pirineus orientals
Noedes	Conflent	Pirineus orientals
Prada	Conflent	Pirineus orientals
Fontpedrosa	Conflent	Pirineus orientals
Rocabruna	Garrotxa	Girona
Olot	Garrotxa	Girona
Camprodon	Ripollès	Girona
Ribes de Freser	Ripollès	Girona
Sant Joan de les Abadesses	Ripollès	Girona
Ripoll	Ripollès	Girona
Canet de Rosselló	Rosselló	Pirineus orientals
Argelers	Rosselló	Pirineus orientals
Ceret	Vallespir	Pirineus orientals
Arles	Vallespir	Pirineus orientals
Prats de Molló	Vallespir	Pirineus orientals

Català oriental

<i>Localitat</i>	<i>Comarca</i>	<i>Província</i>
Valls	Alt Camp	Tarragona
Figueres	Alt Empordà	Girona
Camallera	Alt Empordà	Girona
l'Escala	Alt Empordà	Girona
Vilafranca del Penedès	Alt Penedès	Barcelona
Igualada	Anoia	Barcelona
Manresa	Bages	Barcelona
Reus	Baix Camp	Tarragona
Vilanova d'Escornalbou	Baix Camp	Tarragona
la Bisbal d'Empordà	Baix Empordà	Girona
Sant Feliu de Guixols	Baix Empordà	Girona
Barcelona	Barcelonès	Barcelona
la Pobla de Lillet	Berguedà	Girona
Bagà	Berguedà	Girona
Berga	Berguedà	Girona
Santa Coloma de Queralt	Conca de Barberà	Tarragona
Mieres	Garrotxa	Girona
Girona	Gironès	Girona
Pineda de Mar	Maresme	Barcelona
Canet de Mar	Maresme	Barcelona
Torelló	Osona	Barcelona

⁸ Sota l'administració francesa.

<i>Localitat</i>	<i>Comarca</i>	<i>Província</i>
Sant Bartomeu del Grau	Osona	Barcelona
Vic	Osona	Barcelona
Centelles	Osona	Barcelona
Crespià	Pla de l'Estany	Girona
Amer	Selva	Girona
Sant Hilari Sacalm	Selva	Girona
Arbúcies	Selva	Girona
Tossa de Mar	Selva	Girona
Lloret de Mar	Selva	Girona
Blanes	Selva	Girona
Caldes de Malavella	Selva	Girona
Sant Llorenç de Morunys	Solsonès	Lleida
Solsona	Solsonès	Lleida
Tarragona	Tarragonès	Tarragona
Terrassa	Vallès Occidental	Barcelona
Granollers	Vallès Oriental	Barcelona

Català occidental

<i>Localitat</i>	<i>Comarca</i>	<i>Província</i>
la Seu d'Urgell	Alt Urgell	Lleida
Organyà	Alt Urgell	Lleida
Boí	Alta Ribagorça	Lleida/Osca
Vilaller	Alta Ribagorça	Lleida/Osca
el Pont de Suert	Alta Ribagorça	Lleida/Osca
Fraga	Baix Cinca	Osca/Saragossa
Tortosa	Baix Ebre	Tarragona
la Granadella	Garrigues	Lleida
Tamarit de Llitera	Llitera	Osca
Calaceit	Matarranya	Terol
Ponts	Noguera	Lleida
Artesa de Segre	Noguera	Lleida
Balaguer	Noguerá	Lleida
Pradell de Sió	Noguera	Lleida
la Torre de Cabdella	Pallars Jussà	Lleida
la Pobla de Segur	Pallars Jussà	Lleida
Tremp	Pallars Jussà	Lleida
Sant Salvador de Toló	Pallars Jussà	Lleida
Alòs d'Àneu	Pallars Sobirà	Lleida
Isavarre	Pallars Sobirà	Lleida
Esterrí d'Àneu	Pallars Sobirà	Lleida
Llavorsí	Pallars Sobirà	Lleida
Sort	Pallars Sobirà	Lleida
Andorra la Vella	Principat d'Andorra	Andorra
Falset	Priorat	Tarragona
Bonansa	Baixa Ribagorça	Osca
Benavarrí	Baixa Ribagorça	Osca
Riba-roja d'Ebre	Ribera d'Ebre	Tarragona
Cervera	Segarra	Lleida
Lleida	Segrià	Lleida
Gandesa	Terra Alta	Tarragona/Saragossa
Bellpuig	Urgell	Lleida
Sant Martí de Riucorb	Urgell	Lleida

Valencià

<i>Localitat</i>	<i>Comarca</i>	<i>Província</i>
Alacant	Alacantí	Alacant
Llucena	Alcalatén	Castelló
Alcoi	Alcoià	Alacant
Biar	Alcoià	Alacant
Benassal	Alt Maestrat	Castelló
Vinaròs	Baix Maestrat	Castelló
Alcalà de Xivert	Baix Maestrat	Castelló
Elx	Baix Vinalopó	Alacant
Sagunt	Camp de Morvedre	València
Llíria	Camp de Túria	València
Cocentaina	Comtat	Alacant
València	Horta	València
Pego	Marina Alta	Alacant
Patró (Vall de Gallinera)	Marina Alta	Alacant
Benissa	Marina Baixa	Alacant
Tàrbena	Marina Baixa	Alacant
la Vila Joiosa	Marina Baixa	Alacant
<i>Localitat</i>	<i>Comarca</i>	<i>Província</i>
Castelló de la Plana	Plana Alta	Castelló
Morella	Ports	Castelló
Sueca	Ribera Baixa	València
Gandia	Safor	València
Benigànim	Vall d'Albaida	València
Monóver	Valls de Vinalopó	Alacant

Balear**Mallorquí**

Ariany	Mallorca ⁹
Alcúdia	Mallorca
Son Servera	Mallorca
Biniissalem	Mallorca
Santa Margalida	Mallorca
Esporles	Mallorca
Sineu	Mallorca
Artà	Mallorca
Sa Pobla	Mallorca
Sóller	Mallorca
Pollença	Mallorca
Felanitx	Mallorca
Manacor	Mallorca
Palma	Mallorca

⁹ No es té en compte, per irrellevant, la divisòria proposada a l'*Enciclopèdia Catalana* entre Mallorca Oriental, Mallorca Occidental i Mallorca Septentrional.

Menorquí

Sant Climent	Menorca
Fornells	Menorca
Sant Lluís	Menorca
es Migjorn Gran	Menorca
Ferrerries	Menorca
es Castell	Menorca
es Mercadal	Menorca
Alaior	Menorca
Ciutadella	Menorca
Maó	Menorca

Eivissenc

Jesús	Eivissa
Corona	Eivissa
Sant Mateu d'Aubarca	Eivissa
Sant Jordi de ses Salines	Eivissa
Eivissa	Eivissa

Sant Francesc de Formentera	Formentera ¹⁰
-----------------------------	--------------------------

Alguerès

l'Alguer	Sardenya
----------	----------

Tret de les comarques valencianes de parla majoritària castellana —Alt Millars, Alt Palància, Alt Vinalopó, Baix Segura, Canal de Navarrés, Foia de Bunyol, Plana d'Utiel, Racó d'Ademús, Serrans, Vall de Cofrents i Vinalopó Mitjà—, les comarques barcelonines del Baix Llobregat i el Garraf, les comarques tarragonines del Baix Penedès i el Montsià, la comarca castellonenca de la Plana Baixa i les comarques valencianes de la Ribera Alta i de la Costera no estan representades per cap localitat. A causa de la divisió comarcal recent tampoc no hi ha cap localitat integrada en el Pla d'Urgell.

3.2.1. La població

El present apartat té la finalitat d'oferir una visió general del repartiment de la població en el període en què Alcover dugué a terme les enquestes al llarg del domini català.

¹⁰ Territorialment, Formentera està inclosa dins Eivissa.

Com s'ha pogut comprovar en les pàgines anteriors, a partir de la divisió proposada des d'un punt de vista geogràfic, Alcover ofereix unes xifres globals significatives relatives al nombre d'habitants de cadascuna de les àrees.

Els valors quantitius particulars que apareixen a (15) s'obtenen, d'una banda, dels censos de la població corresponents al 1900 i al 1920 i, d'una altra, de les informacions espúries que apareixen en els diversos dietaris de les eixides continguts en BDLC i també d'algunes de les cartes que Alcover adreçà a alguns membres de la seva família. Aquestes indicacions es fan constar en notes a peu de plana. Les dades demogràfiques corresponents a la població de l'Alguer provenen del cens de 1913. Quant a les diverses localitats de la Catalunya Nord, el nombre d'habitants es basa en el cens de 1896.

La distribució de les localitats —disposades en ordre creixent en funció del nombre d'habitants— s'adequa a la divisió proposada per Alcover pel que fa a les àrees dialectals.

(15)

Pirinenc oriental

Rocabruna (1906)	84 dispersos
Noedes (1906)	283
Portè (1906)	409
Angostrina (1906)	420
Martinet (1906) ¹¹	477
Sallagosa (1906)	521
Montlluís (1906)	578
Fontpedrosa (1906)	635
Formiguera (1906)	653
Campmany (1906)	813
Mosset (1906)	859
Canet de Rosselló (1906)	1.042
Camprodon (1906)	1.513
Cadaqués (1906)	1.557
Maçanet de Cabrenys (1906)	1.670
Ribes de Freser (1906)	1.699
Arles (1906)	2.270
Prats de Molló (1906)	2.481
Puigcerdà (1906)	2.572
Sant Joan de les Abadesses (1921)	2.995
Argelers (1906)	3.413
Prada (1906)	3.666
Ceret (1906)	3.766
Ripoll (1906)	4.919
Olot (1906)	7.938

¹¹ Poble del municipi de Montelà de Cadi (Baixa Cerdanya). Les dades relatives a la població corresponen al cens de 1970.

Català oriental

Camallera (1918)	341
Sant Bartomeu del Grau (1906 i 1916)	473
Crespià (1906)	607
Sant Llorenç de Morunys (1906 i 1921)	769
Vilanova d'Escornalbou (1914)	774
Bagà (1906)	800 ¹²
Mieres (1918)	1.042
la Pobla de Lillet (1906)	1.340 ¹³
Tossa de Mar (1918)	1.716
Pineda de Mar (1918)	1.807
Caldes de Malavella	1.835
Centelles (1916)	1.985
Solsona (1921)	2.304
Sant Hilari Sacalm (1909)	2.510
l'Escala (1918)	2.515
Amer (1918)	2.688
Santa Coloma de Queralt (1921)	2.886
Canet de Mar (1918)	2.899
Lloret de Mar (1918)	3.242
Arbúcies (1909)	3.602
Torelló (1921)	3.806
la Bisbal d'Empordà (1918)	4.598
Blanes (1918)	4.969
Berga (1918)	5.465 ¹⁴
Granollers (1909)	6.755
Vilafranca del Penedès (1918)	7.749
Igualada (1918)	10.442
Sant Feliu de Guíxols (1918)	11.333
Vic (1910)	11.628
Valls (1914)	12.625
Figueres (1906)	13.192
Girona (1918)	15.787
Terrassa (1920)	20.360
Manresa (1906)	23.252
Tarragona (1918)	23.795 ¹⁵
Reus (1914)	26.681
Barcelona (1916 i 1920)	544.137

¹² Hi ha una divergència entre les xifres ofertes per Alcover i els habitants amb què comptava Bagà el 1900: d'uns 700 habitants (BDLC III, 349).

¹³ Les dades proposades per Alcover són, en general, inferiors a les del 1900: la Pobla de Lillet (1200 ànimes) (BDLC, III, 351).

¹⁴ Existeix una certa diferència numèrica entre les dades corresponents al 1900 i les ofertes per Alcover: Conta 4.600 ànimes i és la vila més gran del Bisbat (de Solsona) (BDLC, III, 348).

¹⁵ Inclouent-hi Tamarit de Mar.

Català occidental

Isavarre (1906)	38
Boí (1906)	149
Pradell de Sió ¹⁶ (1921)	224
Bonansa (1921)	418
la Torre de Cabdella (1906)	447
el Pont de Suert (1921)	511
Sant Salvador de Toló (1918)	590
Vilaller (1906)	593
Llavorsí (1906)	662
Esterri d'Àneu (1906 i 1921)	707
Alòs d'Àneu (1906)	780
Sort (1906)	946 ¹⁷
Artesa de Segre (1921)	967
Organyà (1918)	1.002
Sant Martí de Riucorb (1918)	1.243
Andorra la Vella (1906) ¹⁸	1.439
la Pobla de Segur (1906 i 1921)	1.549
Benavarní (1918)	1.652
Ponts (1918)	1.829
la Granadella (1918)	1.857
Tremp (1906 i 1921)	2.054
Riba-roja d'Ebre (1918)	2.093
Bellpuig (1920)	2.374
Calaceit (1921)	2.641
la Seu d'Urgell (1906)	3.044
Falset (1918)	3.573
Gandesa (1918)	3.767
Tamarit de Llitera (1920)	3.867
Cervera (1920)	4.350
Balaguer (1918)	4.938
Fraga (1918)	6.899
Lleida (1918)	21.432
Tortosa (1918)	24.452

¹⁶ El 1921, Pradell de Sió era un nucli petit de població:

Pradell són 60 cases, en el costat d'un turonet, que coronen l'església parroquial i lo castell, un i altre de devers lo segle XVII (BDLC, XII, 152).

Aquesta informació es confirma en la carta que Alcover envià al seu germà Pere Josep Alcover des de Pradell de Sió el 14 de juliol de 1921.

¹⁷ Alcover fa una descripció breu de Sort:

...és una de les petites capitals de muntanya, tan interessants dins la regió pirenenca; tots els pobles de la rodalia hi acudexen a proveir-se de tot. (...) Està a 725 metres del nivell de la mar, y els habitants no passen gayre de mil (BDLC, III, 301).

¹⁸ Alcover indica el nombre d'habitants que té cada parròquia:

Les valls d'Andorra tenen una extensió de 452 km² i 6.000 habitants, els quals es distribueixen en una cinquantena de villetes, llogarets i redols de cases, distribuïts en sis parròquies: Andorra la Vella (1.300 ànimes), Sant Julià (1.200), Canillo (1.200), la Massana (800), Ordino (800) i Encamp (800) (BDLC, III, 294).

Valencià

Patrò (Vall de Gallinera) (1918)	397
Tàrbena (1918) ¹⁹	1.515
Benassal (1918)	2.860
Benigànim (1918)	3.492
Biar (1918)	3.550
Llucena (1921)	4.040
Benissa (1918)	5.706
Alcalà de Xivert (1918)	6.293
Pego (1918)	6.983
Cocentaina (1918)	7.093
Sagunt (Morvedre) (1918)	7.139
Morella (1918)	7.335 ²⁰
Vinaròs (1918)	8.625
Llíria (1918)	8.864
la Vila Joiosa (1918)	8.902
Gandia (1918)	10.026
Monòver (1918)	10.601 ²¹
Sueca (1918)	14.435
Elx (1918)	27.308
Castelló de la Plana (1918)	29.904
Alcoi (1910)	32.053
Alacant (1910)	51.573
València (1918)	213.550 ²²

Balear

Mallorquí

Ariany (1920)	749
Alcúdia (1920)	2.703
Son Servera (1920)	2.777
Binissalem (1920)	3.930
Santa Margalida (1920)	4.159
Esporles (1920)	4.437 ²³
Sineu (1920)	5.139
Artà (1920)	5.831
Sa Pobla (1920)	5.999
Sóller (1920)	8.026
Pollença (1920)	8.308
Felanitx (1920)	11.294
Manacor (1918-1927)	12.408
Palma (1920)	63.937

¹⁹ La xifra oferta per Alcover coincideix plenament amb la del cens de 1900:

Tàrbena: és una vila de 1.500 ànimes (BDLC, X, 172).

També hi consta la mateixa quantitat en la carta que Alcover adreçà al seu germà Josep el 27 de juny de 1918.

²⁰ En una carta del 19 d'octubre de 1921 dirigida al seu nebot, Miquel Alcover i Duran, Alcover descriu breument Morella i indica que té uns 5.000 habitants. La xifra és sensiblement inferior a la del cens de 1900.

²¹ S'evidencia un creixement significatiu des de 1900 al 1918, que és quan Alcover hi fa l'enquesta:

Monòver té uns 15.000 habitants (BDLC, X, 166).

²² Incloent-hi el Campell.

²³ Incloent-hi Establiments.

Menorquí

Sant Climent (1920)	212
Fornells (1917)	464
Sant Lluís (1917)	864
es Migjorn Gran (1917)	828 aglutinats i 127 dispersos ²⁴
Ferrieres (1917)	1.315
es Castell (1917)	2.497
es Mercadal (1917)	3.076
Alaior (1917)	4.933
Ciutadella (1917)	8.611
Maó (1917)	17.144

Eivissenc

Jesús ²⁵ (1917)	?
Sant Francesc de Formentera (1917) ²⁶	103
Corona (1917) ²⁷	416 diss
Sant Mateu d'Aubarca (1917) ²⁸	992 diss
Sant Jordi de ses Salines (1917) ²⁹	220 agl i 2330 dispersos
Eivissa (1917)	6.327

Eivissa i Formentera compten amb un bon nombre d'informacions, que provenen, en el cas d'Eivissa, de les anotacions d'Alcover i de l'article de Román i Calvet, "Los nombres é importancia arqueológica de las islas Pythiusas" (Barcelona, 1906), inclòs dins "El parlar d'Eivissa i Formentera" (BDLC, VII, 365-374). Així, se sap que en el temps que Alcover feia les enquestes dialectals, les illes d'Eivissa i Formentera tenien uns 25.000 habitants.³⁰ Territorialment, Eivissa estava dividida en cinc *curtons*, que van esdevenir ajuntaments: Curtó des Pla de Vila, Curtó de Santa Eulària o del Rey, Curtó de Balanzat, Curtó de Portmany, Curtó de les Salines, que responien a una divisió històrica en partions.³¹ L'extensió total de l'illa és d'uns 572 km² i té un perímetre d'uns 170 km. Formentera, per la seva banda, formava un sol municipi que, en aquell moment, no arribava als 3.000 habitants.

²⁴ Poble del municipi des Mercadal (Menorca). El nombre d'habitants correspon al cens de 1970.

²⁵ Parròquia del municipi d'Eivissa, al nord-est de la ciutat. Comprèn les véndes de ses Torres, Sa Marina, Cala Llonga, Santa Maria, es Puig d'en Valls i Horta.

²⁶ Alcover observa en relació amb Sant Francesc Xavier de Formentera: únic redol de cases i municipi que hi ha en tota l'illa (BDLX, XI, 24).

²⁷ Parròquia del municipi de Sant Antoni de Portmany (Eivissa). Cens de 1970.

²⁸ Alcover en fa una breu descripció:

Sant Mateu d'Aubarca, districte municipal de Sant Antoni, prop de Corona, entre Sta. Inès i St. Juan, a quatre passes del Pla d'Aubarca. Sant Mateu ni redol de cases té; tot són cases escampades ferm. L'església no té altra casa veïna que la Rectoria" (BDLC, XII, 41).

²⁹ Poble del municipi de Sant Josep de sa Talaia. Cens de 1970.

³⁰ Segons indica Alcover, la població total de les dues illes puja a 25.943 habitants, a partir de les dades del cens de 1902 (BDLC, XII, 55).

³¹ En relació amb la divisió en curtons, vegeu la nota 14 del segon capítol d'aquest volum.

Des d'un punt de vista eclesiàstic, Eivissa i Formentera havien d'agregar-se com a diòcesi a Mallorca, però el 1921, almenys, continuaven com a Diòcesi Vacant comandada per un Vicari Capitular amb la seva corresponent Cúria. Segons indica Alcover,

aquesta diòcesi es componia de 22 parròquies i quasi totes rurals: a Vila, la Capital major, hi ha Sant Pere (la parròquia de la Seu), Sant Cristòfol i Sant Salvador, que el poble anomena Sant Telm (barri de la Marina). A la pagesia hi ha Sant Antoni, Sant Mateu, Santa Inès, Sant Rafel, Sant Juan, Sant Miquel, Sant Llorens, Sant Vicent, Santa Eulària, Sant Carles, Santa Lletrudis, la Mare de Déu de Jesús, Sant Josep, Sant Agustí, Sant Francesc de Paula i Sant Jordi. A Formentera hi ha Sant Francesc Xavier, St. Fernando, i la Mare de Déu del Pilar" (BDLC, XII, 54-55).

Aquestes parròquies, que corresponien als nuclis de població, formaven sis ajuntaments, que comptaven amb els següents habitants: Vila amb 6.404, Formentera amb 2.295, Sant Antoni amb 4.264, Sant Josep amb 3.941, Sant Joan amb 4.269 i Santa Eulària amb 4.770.

Alguerès

l'Alguer (1913) ³²	10.779	1901 / 12.280 (1921)
-------------------------------	--------	----------------------

En relació amb el tipus de poblament enquestat, tradicionalment s'ha establert la divisòria entre poblament rural (en el qual la població viu en municipis de menys de 10.000 habitants) i poblament urbà (en el qual la població viu agrupada en municipis de més de 10.000 habitants). Si es considera, però, una forma de poblament intermedi, entre rural i urbà (en el qual la població viu en municipis entre 2.000 i 10.000 habitants), aleshores s'aplica el terme de població rural sols als municipis de menys de 1.000 habitants. Examinant les xifres aproximades d'habitants que en el període d'enquestació d'Alcover havien de tenir les localitats visitades, sembla que no existeix un desequilibri excessiu entre les localitats que presenten poblament rural, les que presenten un poblament urbà i les que presenten un poblament intermedi.

³² En el dietari de 1913, Alcover comenta:

Llavò som sortits amb En Palomba i el seu minyó d'uns nou anys, molt xaravelló, a fer una volta per dins la ciutat per que me'n fes càrrec. Està just a la vorera de mar, es prou gran, conta uns dotze mil habitants, és d'aspecte un poc prosaic i hi poria haver més netedat pels carrers (BDLC, VII, 348).

(16)

	Total	Poblament rural	Poblament urbà	Poblament intermedi
Pirinenc oriental	25	16		9
Català oriental	37	12	11	14
Català occidental	33	20	2	11
Valencià	23	2	8	13
Balear (14+10+6) ³³	30	11 (1+5+5)	4 (3+1)	15 (10+4+1)
l'Alguer	1		1	
TOTAL	149	51	26	62

A més de la informació demogràfica estricta, aquestes dades confirmen la hipòtesi expressada en el capítol anterior segons la qual la selecció de localitats respon a uns criteris generals que pretenien de recopilar el màxim d'informació dialectal del conjunt de l'àmbit lingüístic català. Per aquest motiu, el criteri demogràfic no és un factor determinant en el procés de selecció, per bé que el nombre d'habitants d'una localitat actua com a variable sociolingüística en relació amb l'àmbit urbà i amb l'àmbit rural. Aquesta i altres variables, així com diferents actituds lingüístiques que poden adoptar els parlants enquestats, seran analitzades en l'apartat següent.

3.3. Una aproximació sociolingüística

Centrades principalment en l'àmbit rural, tot i que els resultats verbals també afecten algunes zones urbanes, les enquestes d'Alcover encaixen de ple en els paràmetres de la dialectologia tradicional. Tanmateix, la consulta dels diversos dietaris d'Alcover posa de manifest certes problemàtiques que en alguns casos esdevenen temes recurrents. Aquestes problemàtiques es concentren en dos àmbits. D'una banda, en el conjunt de variables socials que poden intervenir en la variació lingüística; d'una altra, en el conjunt d'actituds lingüístiques que poden induir els parlants a un ús determinat de la llengua i que poden tenir òbviament repercussions lingüístiques. En el primer àmbit s'inclouen les variables socials relatives a l'edat, al sexe, a la classe social i al nivell d'instrucció dels informants. El segon àmbit recull actituds com la identitat i la consciència lingüístiques, l'autoestima i el prestigi. En relació amb el prestigi, en un primer moment, i, posteriorment, amb la coexistència de determinades

³³ Les xifres parcials corresponen al nombre de localitats de Mallorca, de Menorca i d'Eivissa-Formentera, respectivament.

varietats, cal considerar també la influència de l'estàndard o d'una altra llengua preminent sobre les diferents varietats dialectals parlades. També cal destacar el grau de castellanització de la societat de l'època. Cal tenir, en compte, però, que es tracta en alguns casos de mers apunts i que la informació pot resultar asistemàtica i incompleta, composta de vegades de notes soltes relatives a algunes d'aquestes temàtiques.

Els apartats següents recullen diversos comentaris d'Alcover sobre la incidència de determinades variables socials.

3.3.1. Les variables socials

3.3.1.1. La variable edat

Entre les diverses variables extralingüístiques que podien contribuir a determinar la variació foneticofonològica i morfològica de les dades verbals recollides per Alcover cal situar en lloc prioritari la variable *edat* que, per opció explícita de l'enquestador, determinà, en la majoria de casos, l'elecció de subjectes d'una mitjana d'edat que oscil·lava entre els 10 i els 14 anys. En efecte, l'enquesta sobre la flexió verbal anava destinada principalment a joves i infants, per bé que es recorre a adults i a vells en algunes ocasions, i així es poden establir comparacions entre les diverses franges d'edat.

La variable edat, doncs, condiciona determinades respostes i és un indicador de la variació i evolució lingüístiques, tant des d'un punt de vista fonètic com morfològic.

El BDLC i els diversos quaderns de camp recullen tres menes de realitzacions:

a) Les realitzacions que són pròpies del joves de manera exclusiva. Així, a *Vilafranca del Penedès* els nois tenen tendència a fer [e] la -a àtona, sobretot a final absolut de mot:

...s'aprecia entre els nois una tendència ben marcada a fer [ie] o [iɛ] i [áβe] o [áβɛ] les desinències -ía -ába ([buʎie], [buʎiɛ], [anáβe]) (BDLC, X, 228).

A *València*, segons el BDLC (X, 192), es conserven els infinitius [bóldre] (*voler*) i [póðre] (*poder*), el darrer només els nens. La mateixa font constata que a *Benigànim*

el jovent i els que no són gaire de Benigànim la -a la fan [o]: par[ɔ]qui[o], n[í]n[o], [dóno], [askólo], [míso], [séndro], [téro], [séro] (BDLC, X, 185).

b) Les realitzacions pròpies dels vells. D'aquesta manera, segons el QC4, a *Organyà*, les formes d'imperatiu i subjuntiu en [-gam] i [-gaw] i en indicatiu en [-am], [-aw] són característiques dels vells i pagesos.

D'altra banda, el QC1 indica que, pel que fa a la morfologia de *Mieres*, la gent granada usen la forma: [ísəs], [-ísəm], [-ísəw], [-ísən].³⁴

Cal tenir en compte també l'observació inclosa en el QC10 en relació amb l'ús del perfet simple a *Sant Hilari Sacalm*:

...els vells encara usen de vegades aquest pretèrit.³⁵

La diferència novament rau en la morfologia en el cas de *Tossa de Mar*. El QC1 recull:

Fan els imperatius en *-us* (*-os*) negatiu, *no* [kájɣus], *no baxus*, *no digus*, *no't mogus*, *no corrup*. Però ja només són els vells que ho fan. Hi ha gent vella que encara fa la forma simple del perfet: [ənárene], *férem*, *diguérem*.

El mateix quadern registra, ara en relació amb *Blanes*, i amb l'adjunció d'una variable socioeconòmica, que

Els mariners vells diuen: Subjuntiu: *bolən kə jo hi baju*, *bajus*, *baju*, *bolien kə tu nesus*, *nesum*, *nesu*, *nesum*, *bolən que jo kantu*, *kantus*, *kantu*, *kantun*, *bolien que tu kəntesus*, *kəntesum*, *kəntesu*, *kəntesun*.³⁶

També diuen els vells: [kəntəsəs], [-esəm], [-esən].

c) Les realitzacions contrastives, que denoten una diferenciació més marcada entre la parla dels vells i la parla dels joves i infants, incideixen tant en aspectes fonètics com morfològics.

Així, a *Girona*, el QC1 remarca que

Se nota, com pertot, la diferència entre la pronúncia dels joves (nois) i dels granats o vells. Els joves tanquen més la [-ə], sembla francament una [-e] a final de frase fonètica. Els granats la fan casi sempre casi [-ə] amb punta de [-e].

³⁴ Cal tenir en compte, però, el següent comentari del quadern (QC1) en relació amb la idoneïtat de l'informant:

F'èrem l'estudi de la conjugació de *Mieres* just amb Mn. Joaquim Bover, que hi nasqué, i regoneix que allà els nois se diferencien dels vells en la manera de pronunciar, especialment de fer el subjuntiu en *-i*, que els nois los hi fan i els granats no, i l'optatiu en *-esis*, *-isis*. Sospitam que a Mn. Bover li passaren per alt qualques formes característiques i indígenes de la conjugació de *Mieres*, d'on ell falta fa molts d'anys.

³⁵ I afegeix: "Que es tenga en compte pels altres verbs."

³⁶ Així, algunes persones del present i de l'imperfet de subjuntiu de *beure* es conjuguen: [béɣu], [béɣus], [béɣu], [béɣun], [bəɣésus], [bəɣésun], [bəɣésu]. [bəɣésun].

A Vinaròs

l'imperfet, en la 1a i 3a persona del singular, el jovent el fa acabar en [ávɛ], [iɛ] ([io anávɛ], tu [anáves], ell [anáve], [io preníɛ], tu [preníes], ell [preníɛ]). La gent gran que han tingut contactes fora de Vinaròs les fan acabar en [ávə], [iə] ([io anávə], tu [anáves], ell [anávə], [io sentíə], tu [sentíes], ell [sentíə]). El jovent diu: [io féɛ] tu [fées], ell [féɛ]; io [dújɛ], tu [dújes], ell [dújɛ]. La gent gran: [io féə] tu [fées], ell [féɛ]; io [dújə], tu [dújes], ell [dújɛ] (BDLC, X, 210).

El QC2 indica que a *Pego*, la [-o] de les formes verbals és molt nasal.

De vegades sona [-ə] molt fosca, casi com 'o'. Els xics, com més xics són, més la fan [-o]. Els grans i les persones majors, cultes, fan la -a lleugerament [-a], perquè dissimulen l'accent per no cridar l'atenció dels externs. Les formes [-am], [-aw] (1a i 2a plural del subjuntiu) són característiques dels vells i gent granada; les [-em], [-ew], ho són del jovent.

Novament, el QC1 incideix a *Amer* en les diferències fonètiques entre les realitzacions dels joves i dels vells:

Aquí també els nois tenen una pronúncia diferent dels granats. Aqueis no tanquen tant la [-ə], just la fan amb punt de [-e]. Els nois la fan [-e] ben franca a final de frase fonètica. La desinència [-u] de la primera persona de l'indicatiu és importada; la indígena és [-uk] i qualque mica [-ut].

D'altra banda,

lo subjuntiu en [-i] i l'optatiu en *-isis*, *-esis* (2a persona) domina absolutament, no romanent rastre de [ə], [es], [isəs] (...) els joves usen la forma *-i*, *-is* de subjuntiu. Els vells usen la forma: [isəs], [isəm], [isəw], [isən].

Al *Pont de Suert*, en el QC6 es constaten també les diferències entre la parla de joves i vells en relació amb el condicional:

Feta la conjugació del Pont de Suert amb els minyons i mossetes de la llista, parlant-ne dins ca lo barber Mtre. Toló i Molí, a un li ha escapat la forma *ell no tornavi mai més*. He demanat a tots el que hi havia allà, homes granats, nadius d'aquí, si feien lo condicional així: tu *tornaris*, el *tornarí*, ells *tornarín* i m'han dit que sí, que tant fan *ís*, *ín*, com *-iés*, *-ien*. La forma primera la fan els vells, els granats, quan no se n'adonen. La gent tenral si els hi criden l'atenció, fan la segona. Per lo mateix pertoca afegir a la conjugació del Pont de Suert aqueixa varietat del condicional: *-ís*, *-í*, *-ín*.

A *Terrassa*, es poden detectar tres comportaments diferents en relació amb el verb *néixer*. En efecte,

el participi de pretèrit *nat*, que usen els vells encara; [nəʃút], que usen els infants; [nəskút], que usen els altres, la generalitat de la gent (BDLC, XII, 18).

Quant a *Pradell de Sió*, el QC6 recull que

els imperfets en [iβe], [éβe] ([féβe], [teniβe], etc.) just els conserven qualche poc; els vells, la gent granada. La jovenalla els fa en [iε], [éjε]. No hi és entrat gots lo subjuntiu [-i].

Igualment, segons el BDLC (X, 172), a *la Vila Joiosa*

la gent gran demostra una gran preferència per la primera i la 2a persones del plural del subjuntiu en *-gam* i en *-gau* ([koneγám], [koneγáw]); mentre que el jovent les fa en *-guem*, *-gheu* ([koneγém], [koneγéw]).

Com s'ha indicat anteriorment, la comparació entre les franges d'edat manifesta l'acció implacable d'un canvi lingüístic. A Binissalem,

hi està prou introduït, sobretot entre el jovent, el subjuntiu [-i], [-is], [-in]: [vázi] (vagi), [vázis], [vázin], mentre que la gent garruda diu ordinàriament [váʒə], [váʒəs], [váʒən] (BDLC, XI, 54).

El mateix ocorre a Son Servera:

s'introdueix entre el jovent el subjuntiu [-i]: [vólən cəj véʒi] (vagi), [véʒis] (vagi), [véʒin] (vagin); els granats i més els vells diuen casi sempre: [vólən kəy véʒə], [véʒəs], [véʒən] (BDLC, XI, 38).

Pel que fa a la variació en l'imperfet de subjuntiu, a la Vila d'Eivissa

a l'imperfet de subjuntiu, sobretot en la joventia, se comença a aficar la forma [-i] ([ənásis], [ənásim], [ənásiw], [ənásin]); però entre la gent granada encara predomina la forma [ə] ([ənáśəs], [ənáśəm], [ənáśəw], [ənáśən]) (BDLC, XII, 40).

d) Realitzacions comunes. D'altra banda, les dues franges d'edat extremes poden mantenir trets comuns, pel fet que el contrast l'experimenten els parlants lletrats o influïts per la pressió d'una variant dominant. Així, des d'un punt de vista morfològic, Alcover fa constar al BDLC (III, 357) la conservació, dins la comarca ripollesa i a la Vall de Ribes, per part de la gent vella, de la desinència en *-i* de la primera persona del singular del present d'indicatiu dels verbs de la I conjugació i el subjuntiu en *-o*. I justifica aquesta conservació tot dient:

Lo que succeeix qu'el dialecte barceloní ho ha envaït tot, especialment la gent una mica il·lustrada y correguda. Els vells, els infants i els analfabets, no estan de ple encara bax d'aquexa influència barcelonina.

L'edat dels informadors és un dels factors socials que tenen més repercussió en la configuració dels usos lingüístics d'una comunitat pel fet que modifica les habituds socials i lingüístiques dels parlants. Tanmateix, aquesta variable no sempre actua aïlladament, atès que pot covariar en funció del sexe o del nivell d'instrucció.

Tot i l'opció d'Alcover pel que fa a l'edat dels subjectes i la seva gairebé sistematicitat en l'enquestació d'informants joves, no es pot negar que aquesta elecció ha rebut crítiques severes, tot al·legant que els subjectes eren certament massa joves. Des d'aquesta perspectiva, i per justificar la validesa d'aquest tipus d'informants, caldria fer esment —dins les diverses etapes del desenvolupament lingüístic— de l'etapa que correspon a l'adquisició del dialecte i del sociolecte. Labov (1964: 77-103) va proposar —no sense despertar certa polèmica— una divisió periòdica en sis fases en relació amb l'adquisició de l'anglès estàndard, amb la inclusió de les seves varietats regionals, socials i estilístiques:

1. Primera infantesa: adquisició de la gramàtica bàsica. Aquesta etapa s'acompleix sota la influència directa dels pares, especialment de la mare.
2. Entre els 5 i els 12 anys: adquisició del vernacle, que es realitza a través de la influència dels amics i dels companys d'estudis.
3. Entre els 14 i 15 anys: desenvolupament de la percepció social, que depèn de la influència dels parlants adults.
4. A partir dels 14 anys: desenvolupament de la variació estilística, que requereix contactes socials diversos.
5. Primera etapa adulta: manteniment d'un ús "estàndard" coherent.
6. En les persones educades i especialment preocupades per l'ús de la llengua: adquisició de tots els recursos lingüístics.

Segons Labov, aquest procés d'adquisició és en realitat un procés d'aculturació o d'allunyament dels usos lingüístics adquirits en l'adolescència i una adequació als models predominants entre els membres adults de la comunitat.

Per bé que Labov limità aquestes etapes a l'adquisició de l'anglès estàndard a Nova York, sovint hi ha hagut tendència a generalitzar-les, la qual cosa ha motivat un debat que avui dia encara no s'ha clos. En efecte, les crítiques abastaven tant el fet de contraposar els joves i els adults sense tenir en compte les diferències socials que poden existir entre els joves mateixos

com la distinció que cal aplicar entre gramàtica bàsica i vernacle, passant per la possibilitat efectiva de trobar diferències dialectals, estilístiques,³⁷ de classe social o de sexe entre nens de tres, sis, vuit, deu o dotze anys, per la qual cosa l'adquisició d'una varietat lingüística, tot i que està determinada per factors biològics, també ho està per factors socials.

La intervenció clara d'aquests factors es manifesta en una altra aportació de Labov, d'una banda, i de Chambers, d'una altra. Labov (1972: 138-139) considera que la primera experiència lingüística dels infants (entre els 2 i 3 anys) està dominada per l'exemple dels pares; entre els 4 i els 13 anys, els model de parla està regulat pels grups de nens i de preadolescents en què es mouen els subjectes, de manera que durant aquest període es fixen els patrons automàtics de producció lingüística; fins als 17 o 18 anys, els parlants prenen consciència de la significació social de la seva pròpia parla i de la dels altres, així com dels usos prestigiosos de la llengua,³⁸ a través del desenvolupament d'una sèrie de normes avaladores, que s'han anat adquirint de l'adolescència ençà.

Chambers (1995) parteix de la base que les variables lingüístiques i l'alternança d'estils es desenvolupen conjuntament amb la fonologia i la sintaxi, i proposa l'existència de tres períodes formatius: en primer lloc, *la infantesa*, en la qual es desenvolupa la llengua sota la influència de la família i dels amics; en segon lloc, *l'adolescència*, en què els usos lingüístics estan influïts pels individus que formen part de la mateixa xarxa social i propicien el desenvolupament d'argots que marquen les distàncies amb els adults; en darrer terme, *l'edat adulta jove*, que tendeix a utilitzar progressivament l'estàndard i procura fixar una varietat sociolingüística segons les seves aspiracions i preferències socials. Després d'aquesta tercera etapa, sembla que els parlants han estabilitzat els seus sociolectes.

Tot amb tot, aquestes teoritzacions plantegen una qüestió fonamental: Quina és l'edat mínima que han de posseir els parlants per poder ser objecte d'un estudi dialectal, i, més concretament, d'una enquesta dialectal de caràcter morfològic? Des d'un punt de vista sociolingüístic, sembla que no és convenient la utilització d'informants d'una edat inferior als 14 o 15 anys, especialment pel que fa a l'estudi de grans nuclis urbans. Per contra, si el que es

---

³⁷ Tot i que cal considerar la seva intervenció com a variable, aquest treball no en fa esment, atès que Alcover no la té en compte, almenys de manera explícita. És lògic de pensar que els resultats de les enquestes són més propis d'un estil més informal que d'un estil formal.

³⁸ Cal tenir en compte que l'adquisició de les formes prestigioses és més tardana si es tracta de grups socials amb poca instrucció.

vol estudiar són els canvis lingüístics en temps aparent, es recomana l'estudi de parlants a partir dels 8 anys.³⁹ La dialectologia tradicional, en general, s'ha decantat vers parlants d'edat, homes, rurals i sedentaris o d'una franja d'edat entre els 40 i 60 anys, interval que sembla comportar una major estabilitat (Pop, 1950).

Les etapes d'adquisició lingüística i la pertinença a un determinat grup generacional determinen l'ús de certes variables lingüístiques que serveixen per marcar diferenciacions entre la parla de nens i joves, i entre la dels joves i la dels adults. Aquestes diferències tenen repercussions en el desenvolupament del canvi lingüístic. En efecte, el canvi, observat en un moment determinat i a través de parlants de generacions distintes, manifesta una dinàmica en *temps aparent* que permet de projectar com es manifestarà aquest canvi en un futur, en termes de *temps real*.

En darrer terme, cal destacar que l'acceptació o el refús definitiu dels subjectes enquestats com a informants idonis és un punt més, inexplorat encara dins l'àmbit de la dialectologia, dels estudis sobre els processos d'adquisició i desenvolupament del llenguatge⁴⁰ per part d'infants, els quals s'han desenvolupat especialment en els darrers anys, pel que fa a l'adquisició de les estructures sintàctiques i semàntiques —cf. Gleitman (1981). Quant al desenvolupament morfològic, estudis recents aplicats especialment a l'adquisició de l'anglès —que posseeix una morfologia relativament limitada— han manifestat que els morfemes gramaticals tendeixen a adquirir-se més tardanament que els morfemes lèxics⁴¹ —cf. Ingram (1989: 435). Aquests morfemes estan associats amb el desenvolupament que té lloc més enllà del període des les primeres combinacions de mots. Inicialment, els mots utilitzats pels infants semblen no tenir una estructura morfològica interna. Les terminacions hi són absents i la majoria de mots consisteixen en una simple arrel. Gradualment, els morfemes flexius i derivatius apareixen, i els infants manifesten una capacitat progressiva en relació amb la formació dels mots. Alguns treballs han conclòs que els nens des dels dos anys tenen consciència de la morfologia derivativa i flexiva (Tyler and Nagy 1989: 649-667). Altres estudis desenvolupats sobre l'aprenentatge infantil de la morfologia de la primera llengua manifesten que alguns mots flexionats són apresos com a unitats completes. Aquests mots

³⁹ Vegeu Labov (1996: 104).

⁴⁰ Vegeu Dressler & Karpf (1994) en relació amb el desenvolupament del seu projecte, que pretén de comparar l'adquisició de la morfologia de diferents llengües per part de nens de 14 mesos en endavant.

⁴¹ Sembla que la distinció entre morfemes gramaticals i morfemes lèxics fa referència a la distinció clàssica entre els elements integrants de la morfologia flexiva i la morfologia lèxica, respectivament.

són posteriorment analitzats (i alguns cops, regularitzats incorrectament). D'aquesta manera, tot i que encara no es pot precisar una edat exacta per a l'adquisició definitiva de la flexió verbal, es pot preveure que els nois enquestats per Alcover ja la tenien completament assolida.

En darrer terme, més que avaluar la seva idoneïtat com a informants, cal destacar el paper específic —i ineludible— que cal assignar als infants o adolescents que intervingueren en l'enquestació: el de possibles instigadors del canvi lingüístic.⁴² Diferents estudis han fet notar que els infants sovint utilitzen menys variants estàndard que els adults, per bé que es van aproximant a les normes de la parla adulta segons es van fent grans i estan exposats a l'educació formal.

3.3.1.2. La variable sexe

En el capítol anterior, en parlar de les característiques dels informants entrevistats per Alcover, s'ha constatat que tot i no existir un rebuig en relació amb la selecció de noies adolescents, la xifra d'informants entrevistades era clarament minoritària. Tot fa pensar que Alcover les utilitzà com a informants quan no disposava d'altres subjectes que s'amotlessin als criteris bàsics que havia establert.

La conveniència d'utilitzar dones en un treball d'investigació dialectològica es va prendre en consideració ja en les primeres etapes d'aquesta disciplina. A l'article publicat a *Orbis*, "Le langage des femmes: Enquête linguistique à l'échelle mondiale" (Merlo 1952), es planteja el caràcter innovador o arcaïtzant de la manera de parlar de les dones. Per bé que hi ha actituds contraposades en relació amb la seva tendència al conservadorisme o a la innovació, motivades de vegades per treballs que partien de dades força impressionistes, subjectives i irregulars, sembla que es tendeix a acceptar que el sexe és més aviat un component de segona categoria en relació amb els resultats de l'enquesta. Així, són més significatius els factors socials que tenen a veure amb el tipus de vida que la dona desenvolupa en un lloc i si estableix contactes socials com a conseqüència d'una mobilitat més o menys accentuada.

Des d'un punt de vista sociolingüístic, s'ha confirmat també aquesta presumpció, de manera que en un nombre força important de casos, altres factors, com el nivell sociocultural i l'estil,

⁴² Vegeu Romaine (1989).

són les principals bases de la variació;⁴³ el sexe, doncs, queda relegat a un segon pla. Tanmateix, s'han desenvolupat estudis —especialment de caràcter etnogràfic— que mostren que, en determinats aspectes, aquesta variable té una influència més clara que d'altres factors. Així, per exemple, les dones semblen ser més sensibles a les normes prestigioses que els homes.⁴⁴

Chambers & Trudgill (1980: 97-98) justifiquen la tendència de les dones a seguir els models de prestigi a causa de l'absència d'un lloc destacat en la societat, la qual cosa motiva que les dones hagin de marcar el seu estatus social mitjançant una conducta específica. Altres consideracions complementàries en relació amb aquesta tendència fan referència a la manca de cohesió de les dones en les xarxes socials —la qual cosa les obliga a enfrontar-se més sovint a situacions de formalitat— i a l'educació rebuda. Aquesta visió relativa al *gènere sociocultural*, que té a veure amb la dimensió sociocultural que adquireix l'individu socialitzat, s'oposa a *sexe* entès com a característica biològica que el subjecte adquireix des del primer moment de la concepció. Una visió intermèdia és defensada per Chambers (1995: 102), tot sostenint que les dones tenen unes habilitats verbals majors i millors que les dels homes, les quals poden sobrepassar les diferències de tipus sociocultural. Així, la *variabilitat basada en el sexe* denota que les dones posseeixen una capacitat neurofisiològica verbal que es pot manifestar en forma de diferències sociolingüístiques. D'aquesta manera, les dones compten amb un repertori de variants més ampli o utilitzen uns recursos estilístics més rics que els homes que pertanyen als seus mateixos grups socials. Aquestes diferències es manifesten clarament en el lèxic i en la pragmàtica i es constaten a través d'estudis relacionats amb l'anàlisi de la conversa i de la parla.

Alcover, en relació amb la recopilació de dades verbals, no pren la variable *sexe* en consideració al llarg del seu estudi, atès que no contrasta en cap moment els resultats oferts per nois i noies sinó que els assimila.

3.3.1.3. La variable nivell d'instrucció

Des d'un primer moment, els estudis d'Alcover —tant els que afectaven la morfologia com la fonètica— prenen com a base la resposta de subjectes il·lustrats o amb poca formació

⁴³ Vegeu Fasold (1990: 223).

⁴⁴ Vegeu Labov (1972: 301-304).

acadèmica.⁴⁵ Pel que fa a la flexió verbal, els joves i adolescents elegits per Alcover es trobaven en tots els casos en procés de formació i, en termes quantitius, el nombre d'anys dedicats a l'estudi depenia de la seva edat real. Tant la dialectologia com la sociolingüística han detectat que el nivell de formació educativa dels parlants determina clarament la variació lingüística. Aquest fet, òbviament, té repercussions directes en el canvi lingüístic.

En general, la variable nivell d'instrucció acostuma a restar inclosa entre els factors integrants de la classe social o del nivell sociocultural, a causa de la relació directament proporcional que s'estableix entre ambdues variables. En efecte, educació, professió, classe, estatus i poder estan íntimament imbricats.

Pel que fa a la fixació de límits entre els diversos nivells educatius, els estudis sociolingüístics poden partir de quatre categories generals: analfabetisme, ensenyament primari, ensenyament secundari i estudis universitaris, tot i que altres propostes incideixen en delimitacions més particulars.⁴⁶

Alcover fa diversos comentaris en relació amb les diferències existents entre la gent il·letrada i la gent culta. A Gandia, com recull el QC2,

la *-a* darrere [ú] / [ó], sona [-o] o casi [-o]; darrere *-á*, *-é*, *-í* sona [-ə] molt desmaiada o [-a] (o casi [-o]). N'hi ha que fan aqueix so més enfosquit que altres: com més poca cultura tenen més fosc la fan. La gent culta no ho fan tant.

A Andorra, d'altra banda, fan el present de subjuntiu en *-os*, *-o*, *-on* en la segona i tercera del singular i la tercera del plural,

però també existeix, entre la gent sense lletres, la forma *-es*, *-e*, *-en* (QCsch1).

Altres modificacions fonètiques poden observar-se a Artà, on

la [-o] àtona final sona [-u] entre la gent analfabeta, i així diuen: [mistu], [mòru], [rinxu], [kútʃu] (porc) (BDLC, XI, 39).

Les manifestacions fonètiques que caracteritzen una determinada varietat solen, en general, encobrir-se. Així,

⁴⁵ Vegeu l'apartat dedicat als informants en el capítol 2.

⁴⁶ Vegeu López Morales (1983: 27) i Samper (1990: 33-35).

la gent il·lustrada, els qui surten desiara de Felanitx, els qui volen parlar fi i s'amaguen de parlar felanitxer, en lloc de pronunciar tan de [ɛ], la rebaixen tant com poden i pronuncien [æ], un so entre [ɛ] i [a]: [əstæ kostipət], [un cæ græs], [noj væj mæj] (no hi vaig mai), [un græn tæp], [un pód də græ] (un poc de gra) (BDLC, XI, 56).

3.3.1.4. La variable professió

La professió és un dels factors que permet d'indicar la pertinença d'un individu a una classe social determinada; i esdevé, per tant, la variable més lligada al concepte d'estatus. Com d'altres variables socials, l'ocupació influeix directament en la variació lingüística atès que la funció social que l'individu realitza en una comunitat està en relació directa amb la posició que ocupa en la jerarquia social i amb l'ús d'unes variants més o menys prestigioses i més o menys acostades a la norma.

Alcover deixa entreveure en algunes de les seves observacions la influència de determinats oficis en certes solucions fonètiques que inclouen algunes respostes verbals. Així, els pagesos poden presentar certes particularitats en la conjugació. Gelada (1906-1907: 91) indica que a Olot alguns pagesos diuen *tòrnich*, *pòrtich*, *òbric*, *pòsich*. El QC4, en relació amb les formes verbals usades a Lleida, recull que els pagesos encara utilitzen les formes en [-gam], [-gaw] de subjuntiu. A Eivissa sembla que (BDLC, XII, 43) la pagesia elimini (com a Sant Mateu d'Aubarca) la [-ə] si és precedida per [-i]: [pəsiénsi], [dəsgrási], [ráβi], [glóri], [əspési]; en canvi a la Vila mantenen la [-ə].

A Vinaròs existeix una vinculació clara entre professió i estatus social, pel que fa a la realització de la primera i tercera persones de l'imperfet d'indicatiu,

els pescadors i la gent baixa les fan acabar en [ávo], [áve], [ío] [íe] ([ío anávo], tu [anáves], ell [anáve], (ío m'ajup[ío], tu t'ajup[íes], ell s'ajup[íe]) (BDLC X, 209-210).

Alcover, tot i que creu que es tracta d'un cas d'analogia amb la primera persona del singular del presents dels verbs de la I conjugació, que a Vinaròs és en [-o], relaciona aquestes oscil·lacions fonètiques amb l'ofici i amb la classe social. El mateix es pot dir que ocorre entre els pescadors i els pagesos: [ío féo] tu [fées], ell [féε]; io [dújo], tu [dújes], ell [dúje] (BDLC, X, 210).

Una altra vinculació possible es pot manifestar també entre la variable professió i la variable edat. Així, en relació amb Organyà, el QC4 esmenta:

per la conjugació pertany de ple al català occidental, oferint particularitats de la regió de la Seu d'Urgell. Les formes d'imperatiu i subjuntiu en [-gam] i [-gaw] i en indicatiu en [-am], [-aw] són característiques dels vells i pagesos.

Atès que hi ha una correlació evident entre l'exercici de determinades ocupacions i les realitzacions lingüístiques, és lògic de pensar que les solucions més prestigioses són preferides per les professions més prestigioses. Dins comunitats petites, malgrat que Alcover no ho considerarà d'una manera explícita, seria possible distingir trets més o menys arcaïtzants o innovadors en la parla de persones que desenvolupen ocupacions diferents, com ara pagesos o pescadors.⁴⁷ Per bé que el correlat esmentat queda reflectit en tots els nivells de la llengua, cal pensar que l'acció d'aquesta variable té una incidència molt més remarcable en el lèxic que en qualsevol altre àmbit lingüístic.

3.3.1.5. La variable procedència

Medi rural i *medi urbà* contrasten actualment, i contrastaven encara més a començaments de segle, també des d'un punt de vista lingüístic. Al marge d'aquesta contraposició, Alcover veu les ciutats com una amenaça que pot difuminar les variants dialectals. Així, declara

a Sant Climent, com a Sant Lluís, és Castell, Alaior, és la realització [é] de tota [ǽ] tònica. La gent vella encara conserva la [ǽ], el jovent tot se tira a [é]. De vegades pronuncien [ǽ] encara, però aviat els surt [é]. Les capitals tenen aquesta trista glòria de matar els dialectes veïns (BDLC, XI, 188).

El contrast entre parlants rurals i parlants urbans s'evidencia tant en els quaderns de camp com en el BDLC. Així, a Gandia, segons el QC2,

els de la Ciutat, no els dels poblets veïnats, parlen apitxat; la [ʒ] i la [ʃ] les fan [tʃ].

D'altra banda, a Sant Lluís, Alcover detectà la introducció progressiva de la

[é] oberta, característica Maó, en lloc de [ǽ], característica del menorquí antic, que conserven prou els pagesos, mentre que les *vilans* se fan escolans d'amèn dels maonesos (BDLC, XI, 32).

⁴⁷ Vegeu Alvar (1976: 114).

En altres casos, les observacions d'Alcover en relació amb l'àmbit urbà es decanten per manifestar la influència que exerceixen Barcelona —especialment— o Perpinyà, com a grans nuclis de població, sobre les altres varietats frontereres o, en el cas del barceloní, sobre altres àrees dialectals. És evident que aquesta influència no ve determinada únicament pel caràcter urbà sinó que s'hi associen factors extralingüístics, com el nivell d'instrucció, o actituds lingüístiques, com el prestigi o l'autoestima. A Puigcerdà, per exemple,

entre els col·laboradors s'armen les grans discussions, sobre si tal forma o paraula són pròpies de Puigcerdà o dels altres pobles de la Cerdanya. Quasi sempre resulta que els que han estudiat i han sortit més sofreixen més viva la influència del dialecte barceloní (BDLC, III, 283).

Pel que fa a les terres rosselloneses, la influència de Perpinyà era, segons Alcover, molt intensa:

Ben prompte trob aquí, respecte del llenguatge de Barcelona, lo metex que dins Catalunya francesa respecte del de Perpinyà, l'influència del dialecte de la capital demunt tots els núcleus de població, y especialment demunt les persones instruides, qu'aquí parlen just Barcelona. Les filles del Sr. Martí y els altres senyors sufrenen més aquella influència qu'En Blasi, qu'es un treballador; n'hi ha altres dos com ell, y se mantenen més cerdans del llenguatge. Si un no té en conte axò, s'esgarriarà d'una manera feresta en l'estudi del llenguatge parlat: segons amb qui parl, resultarà que dins tota Catalunya espanyola no hi ha cap altre dialecte qu'el barceloní, y dins la francesa cap altre qu'el perpinyanès: lo qual cosa és una mentida com un temple (BDLC, III, 280).

3.3.1.6. La variable classe social

Les relacions que es poden establir entre llengua i característiques socials són més pròpies de la dialectologia urbana —amb la incorporació d'una dimensió social— que de la dialectologia tradicional, que tendia a concentrar-se més aviat en la diferenciació espacial de la llengua.

El concepte de classe social, considerat en termes exclusivament econòmics, es basa en les teoritzacions de Karl Marx i Max Weber aplicades a l'estructura social i generades pel capitalisme industrial durant el segle XIX. Segons Marx, les classes s'estableixen en funció de la propietat del capital i dels mitjans de producció —la classe capitalista els posseeix, la classe proletària se'n troba desposseïda; segons Weber, les classes responen a diferències de capital i es concreten en quatre: la classe proletària, la classe administrativa, els petits comerciants i la classe treballadora. L'estratificació social, des d'aquesta perspectiva, és un fenomen multidimensional en què actuen tres factors: la classe, l'estatus i el poder.

Posteriorment, des de l'òrbita de la sociologia nord-americana, es parla de formació i de persistència d'estrats socials que depenen de les anomenades *dimensions de l'estratificació*; és a dir, de l'ocupació (el conjunt d'activitats de les quals resulten els ingressos econòmics), de la classe (una dimensió relacionada amb els ingressos, considerats com a mitjà de posseir objectes), de l'estatus (una dimensió social relativa a l'obtenció de respecte) i del poder (la capacitat de realitzar la voluntat d'un mateix, sovint per damunt de la dels altres).

Les propostes sociològiques que defineixen les classes des d'una perspectiva multidimensional consideren que no hi ha límits clars entre estrats, els quals no són més que categories ordenades al llarg d'un *continuum*. D'aquesta manera, els conflictes socials queden reduïts al mínim pel fet que la societat és concebuda com un ens unitari on els individus comparteixen uns valors i unes mateixes normes de conducta i de prestigi.

La teoria sociolingüística treballa, en general, amb un model multidimensional d'estratificació social, que es pot definir a través d'unes categories —classe baixa, classe treballadora, classe mitjana-baixa, classe mitjana-alta—⁴⁸, i amb uns índexs socioeconòmics —nivell d'instrucció, ocupació i ingressos— que permeten la classificació dels individus en funció del seu estatus social. Des d'aquesta perspectiva, cal tenir en compte que la distribució social dels usos lingüístics funciona, juntament amb altres variables esmentades, com a factor decisiu per al desenvolupament i l'expansió del canvi lingüístic.

Per bé que el conjunt de factors esmentats s'han de tenir en compte a l'hora de dur a terme un estudi dialectal, Alcover, com a peoner de la disciplina a Catalunya, els considerarà d'esquitllentes sense atorgar-los un paper preponderant a l'hora d'efectuar la recollida de dades. Cal tenir en compte, però, el gran avenç que suposà per a la dialectologia catalana la utilització d'enquestes a través de qüestionaris més o menys sistematitzats i en les quals es feien constar —com es reflecteix en les pàgines dels dietaris i dels quaderns de camp— la intervenció d'alguns d'aquests factors. No es pot oblidar que a començaments de segle la dialectologia a Catalunya es trobava encara a les beceroles i, com tota disciplina en desenvolupament, havia d'experimentar necessàriament una evolució. Aquesta evolució s'ha concretat posteriorment en l'obertura cap a altres disciplines interrelacionades, com la geografia lingüística, la sociolingüística i, actualment, envers les anàlisis quantitatives computacionals.

⁴⁸ Vegeu Labov (1966).

3.3.2. Les actituds lingüístiques

Si les observacions anteriors d'Alcover esmentaven diversos aspectes relatius a les variables extralingüístiques que afecten les respostes dels informants i que incideixen en el desenvolupament del canvi lingüístic, no es pot desestimar la informació que fa referència a les diverses actituds lingüístiques que podien presentar els subjectes enquestats i que s'estenen al llarg de dos pols oposats: la col·laboració desinteressada i la incomprensió, en relació amb els objectius de les enquestes, passant en algunes ocasions per actituds que denoten una dosi elevada de prejudicis lingüístics, adoptats especialment per la gent culta. D'altra banda, cal tenir en compte les conductes particulars dels infants i adolescents que intervenien com a informants, les quals, en el pitjor dels casos, podien generar dues actituds extremes: o bé problemes de disciplina o bé actituds passives i de manca de col·laboració.

L'actitud lingüística és una manifestació de l'actitud social de l'individu en relació amb la seva llengua i el seu ús. Cal destacar, a més, la relació que existeix entre llengua i identitat, atès que aquesta darrera permet de diferenciar un grup d'un altre. Es parla d'identitat lingüística quan una comunitat es defineix per la varietat o varietats que utilitza, atès que l'ús lingüístic evidencia el que els parlants tenen de comú i de diferent.

3.3.2.1. L'autoestima

L'actitud lingüística descansa en la consciència lingüística; és a dir, en l'aparició de determinades actituds per raó que els individus prenen consciència d'una sèrie de fets lingüístics que els afecten. Aquests fets poden pertànyer a la seva pròpia varietat, però també a altres varietats. Així, els parlants, en general, són conscients del que la seva comunitat prefereix, empren determinats usos lingüístics que els són propis i tenen la possibilitat de triar els que consideren més adients a les seves circumstàncies o interessos. Aquesta capacitat d'elecció és decisiva no només pel que fa a l'opció per una llengua en comunitats multilingües sinó en l'explicació dels fenòmens de variació i de canvi lingüístics.

Al marge de l'actitud, una de les conseqüències directes de la presa de consciència lingüística per part dels parlants és una conducta positiva —l'autoestima— o, en cas contrari, l'adopció de la posició contrària —l'autoodi. Altres conductes derivades de les actituds esmentades són la seguretat o la inseguretat lingüístiques.

En relació amb l'autoestima, des d'un punt de vista lingüístic, Alcover detectà sobretot en l'àmbit valencià una manca de consideració notable envers la llengua:

Pateixen els d'Elx del mateix mal que els de Monòver i els d'Alacant: estumen massa poc llur llengua; la tenen per no-res (BDLC, X, 169).

Però la manca d'estimació vers la llengua no es registra només al País Valencià sinó també a la franja aragonesa:

Aquests catalans d'Aragó tenen una gran desgràcia: se tenen a manco parlar català, desprecien fonament la llengua pròpia, i se figuren, parlant castellà, tenir... la *Seu plena d'ous*, i no es volen dir catalans, sinó aragonesos. Pobra gent! És la manera infalible de romandre anul·lats i morts com a poble. Ningú hi anirà mai a aprendre el castellà de la barreja toixarruda i grollera que fan de les llengües, no parlant-ne bé cap" (BDLC, III, 326).

Tanmateix, no totes les actituds són negatives. Així, Alcover en troba també de positives:

La Sra. Mestra (de Tàrbena) (...) no és com aquelles Mestres ni com aquells Mestres que treuen espines contra la nostra llengua i li fan una guerra a mort (BDLC, X, 173).

En relació amb l'amor a la llengua, els mots d'Alcover dirigits als algueresos són ben pessimistes:

¡Pobre català de l'Alguer! me'n duc el presentiment de que tos fills no t'estimen més que com a medi casolà d'entendre's ells amb ells, per poder-se amagar dels forasters, de lo que diguen davant aqueis (BDLC, VII, 351).

I inclou una dubtosa prospectiva:

¿Quina sort està reservada an el català de l'Alguer? Els fills dels fills dels algueresos d'ara l'estimaran més que no aquests? Es mal de dir això. ¿Qui sab lo que succeirà amb el temps? ¡Reserva ordinàriament tantes sorpreses el pervindre? Siguem optimistes sobre la futura sort del català de l'Alguer (BDLC, VII, 351).

3.3.2.2. El prestigi

El prestigi, que motiva actituds positives per part dels parlants, es pot considerar com un procés de concessió d'estima i de respecte envers els individus o grups que presenten certes característiques, i suposa la imitació del comportament i de les creences d'aquests individus o

grups. El prestigi es pot mesurar des de dos punts de vista: com quelcom que es posseeix (conducta) o com quelcom que es concedeix (actitud).

Alcover declara en moltes ocasions l'acció preponderant de determinades varietats envers d'altres, les quals van perdent progressivament la seva fesomia particular. Aquesta penetració del barceloní, en un àmbit geogràfic determinat, o del dialecte de Perpinyà, en un altre, és conseqüència del prestigi que existeix al darrere d'aquestes varietats. El resultat d'aquesta actitud és l'adopció de trets, tant fonètics com morfològics, de la varietat dominant, la qual cosa motiva una propagació del canvi lingüístic.

La influència de Barcelona és constatada per Alcover sobre diverses localitats tant de l'àrea oriental com occidental. Així, manifesta:

A Figueres és grossa la influència del dialecte barceloní" (BDLC, III, 363).

I, pel que fa a l'àrea occidental:

Com que Tremp és la capital de la conca del seu nom i de totes aquestes muntanyes i està més en contacte amb Lleida i amb Barcelona, s'hi nota tot d'una una poderosa invasió del dialecte barceloní, que es manifesta preferentment en les persones de certa cultura i que han sortit de la població. Això fa que resulti una divergència entre el parlar dels nois i gent il·literata i el parlar d'aquelles altres persones, divergència que troben tot d'una entre la gent que hi tenen aplegada (BDLC, III, 343).

La mateixa pressió es constata a la Seu d'Urgell:

...l'influència del parlar de Barcelona demunt la gent instruída y correguda; aquexa influència fa desaparèixer o recular a n-els llogarets arreconats les especialitats de llenguatge característiques d'aquexa regió, axò es, que la 'e' final (ə) sona com e castellana, tan tancada (e), que passa a i (marə > mare > *mari*, parə > pare > *pari*; llibrə > llibre > *llibri*; y fins y tot en les formes verbals (el present y pretèrit imperfet d'indicatiu: ... tu *miris*, ell *miri*,... ells *mirin*; jo *mirabi*, *mirabis*, *mirabi*, *miràbim*,... *mirabin*). Aquí ja trobam el subjuntiu en -o, -or (volin ke jo báfo, ke tu báfos, k'ell báfo, k'ells báfon), qu'es troba dins tota la província de Lleyda, dins el Maestrat, a la Ribera d'Ebre y fins a Ripoll. Aquexes formes son fuytes molt de la ciutat de La Seu, pero's troben ben vives a Sant Miquel, parroquia d'aquí devora y per tots els poblets i viletes d'aquexa rodalia (BDLC, III, 288).

Quant als aspectes morfològics, alguns parlants de Lleida manifesten la influència de Barcelona en la pronúncia del subjuntiu en [-i], [-is], [-i], [-in] dels dialectes centrals i orientals,

però sols l'usen qualques presumits que volen fer lo parlar de Barcelona, escapollantse llur pròpia personalitat lingüística" (BDLC, X, 239).

A la Granadella, segons Alcover, es nota més que no pas a Lleida la invasió dels dialectes centrals, sobretot del barceloní;

així és que els qui volen parlar polit, no usen casi may els subjuntius i els imperatius en *-os, -o, -on*, substituint-los p'el modern *-i, -is, -i, -in* o p'el *-es, -e, -en* (BDLC, X, 240).

Com es pot comprovar, aquesta influència repercuteix més poderosament en la gent lletrada i en la gent que es desplaça de la població amb freqüència.

L'influx de Perpinyà també es deixa sentir en terres rosselloneses. Així, a Prats de Molló, Alcover fa notar que

...alguns son gent de certa cultura (...) pero se ressenten un poch massa de l'influència lingüística de Perpinyà. Lo metex que Barcelona dins tota Catalunya espanyola, Perpinyà dins tota Catalunya francesa eczerceix una gran influència lingüística, aficant y imposant per tot arreu la seua varietat dialectal (BDLC, III, 264).

Naturalment, són innegables les repercussions lingüístiques d'aquesta influència:

y per lo mateix, axí com la gent culta de totes les nostres comarques d'assi dessà'ls Pirineus parlen com a Barcelona, allà dessà tota la gent que pretèn de cames primes, parlen com a Perpinyà. Hi ha que prevenir-se contra axò, per fer l'estudi de l'actualitat lingüística catalana. A n-el meu redol hi ha gent instruída y alguns que no són sortits de Prats. Les demán les formes verbals y aquells les me donen idèntiques a les de Perpinyà; aquesys les me donen diferents, més acostades a n-el català d'Espanya. Aquells acaben per regonèixer que també's diu lo que diuen aquests (BDLC, II, 264).

El mateix ocorre a Montlluís:

També trobam aquí polent l'influència del dialecte de Perpinyà, tant en els vells com a n-els minyons (BDLC, III, 272).

3.3.2.3. La retracció lingüística

Com s'ha dit anteriorment, les actituds lingüístiques s'actualitzen a través de conductes que poden ser positives —d'acceptació de la pròpia varietat— o negatives —de refús. Alcover determinà certes actituds negatives que es fan efectives a través de la negació o de la dissimulació de trets dialectals per part dels informants de diverses localitats. Així, a la Granadella, el QC4 recull:

Lo subjuntiu en [-os], [-o], [-on] s'usa prou; però els qui volen parlar fi se'n retireuen perquè els externs se'n riuen.

També a Alcalà de Xivert

... ja's troba lo subjuntiu en -os, -o, -on (*canto, cantos, canto, canton*); però se'n donen vergonya davant els estems i se'n amaguen, si bé llavò los escapa (BDLC, X, 201).

A Son Servera

Els serverins que volen dissimular llur accent fan [æ] (entre [a] clara i [e] oberta)⁴⁹ (BDLC, XI, 37).

L'origen d'aquestes reaccions és la vergonya o la por al ridícul, sobretot davant de forasters o d'observadors externs. Alcover fa notar la dificultat que suposa per al dialectòleg captar les veritables solucions dialectals i, així, afirma:

És que un ha d'anar ben ulls espolsats per aglapir les formes dialectals, perquè sovint els que les usen, se n'amaguen com si fossen un pecat (BDLC, X, 237).

I, més endavant,

Aquest fet demostra lo difícil que és i malet de fer l'endardellar les formes especials de llenguatge d'una comarca, sobre tot si són molt especials i diferents de les ordinàries de les altres comarques, puys els nadius d'allà se n'amaguen d'emprarles davant els externs perquè no se'n riguen; i sovint, si un les ho demana, neguen com carreters, i devegades, si de cop descuyt los escapa qualche forma d'aqueixes, i un la consigna fentlosho notar, fins i tot s'epfaden. Ja és necessari anar ben ulls espolsats per fer enquestes dialectals! (BDLC, X, 241).

3.3.2.4. La incomprensió dels informants

En general, es pot afirmar que la resposta dels informants al llarg de les diverses etapes d'enquestació fou positiva, tenint en compte, però, que l'entrevista amb infants i adolescents havia de comportar en la majoria dels casos un punt d'indisciplina i de cansament. Una altra actitud possible és la manca de comprensió dels objectius de l'enquesta, la qual cosa podia generar en els informants unes actituds de rebuig i de deserció. Alcover recull a través dels seus diaris algunes d'aquestes experiències.

A Montlluís cap dels dos informants seleccionats

⁴⁹ Cal recordar que a Son Servera pronuncien [æ] la 'a' tònica.

ní la vella ní la jove s'arriben a fer càrrech del nostre objectiu, y al punt trasluim que feym nosa, encara qu'elles, fines com són, malavetjin amagarmosho (BDLC, III, 271).

En alguns casos, novament, apareix la por al ridícul:

S'entrega'l Dr. Schädel per treure'n raca també ell. Aquella dona, l'estanquera, s'apura i acaba per dir-mos que mos en reym d'ella" (BDLC, III, 273-274).

En d'altres, les enquestes fracassen a causa dels prejudicis dels informants, dels quals Alcover és ben conscient:

Són terribles els prejudicis de la gent culta en qüestió de dialectologia (BDLC, X, 183).

A Pallerols, al llarg de l'eixida de 1906, Alcover entrevista el rector:

L'home s'asseu, escolta atent, y pren la paraula, dient que, a n-l seu entendre, la llengua catalana se troba en una situació molt crítica, a punt de desaparèixer, de desferse, porque cada comarca pren p'el seu vent en matèria de llenguatge; hi introduexen mil corrupcions i adulteracions les més diferents y oposades, y que per lo metex aviat no n'hi haurà de llengua catalana. Bé hem fet per donarli a entendre que la cosa no va pels viaranys qu'ell se creu; que les divergències y particularitats dialectals hi son estades sempre, com son dins totes les altres llengues, y que la catalana es una de les que les presenta més petites, y per lo metex, una de les que's parlen menys fraccionades (BDLC, III, 297).

I a Montlluís:

Dins l'estanch hi devia haver dotze o tretze persones entre petits i grans, homes i dones. (...) entren dos senyors, un d'ells de Perpinyà, y, com mos veuen, y s'enteren de lo que feym, el de Perpinyà mos diu: —*Mais* vustès, fent enraonar aquesta gent, trubaran pas lu *veritable* català. —És que no cercam, li dich jo, el *veritable* precisament, sinó el qu'es parla aquí, y tal com el parlen, no la gent de lletres, sino'ls qui no'n tenen cap. —Però, respon ell, aquí nu trubarán vustès qu'un patués, y el català és una llenga que té una gramàtica que la venen a Perpinyà y que la feren a Barcelona. —Però veu, li replich, ara per ara no mos interessa lo que diuen o venen a Perpinyà ni lo que han fet o dexat de fer a Barcelona, sino lo que parjen a Mont-lluís, y per això hi som venguts (BDLC, III, 273-274).

Davant d'aquestes actituds, Alcover no té altra sortida que la retirada:

Aquell senyor s'escusa i... buyda, y nosaltres feym dos diners de lo metex, amb molt de greu de l'ànima de no poder treure tot aquex tresor lingüístic, tancat amb tants panys i forrellats dins aquella gent inabordable (BDLC, III, 274).

3.3.3. El contacte de llengües

La coexistència més o menys intensa de dues llengües en un territori origina fenòmens que afecten tots els nivells lingüístics. Aquest fet, en si mateix font de variació i de canvi, complementa els factors lingüístics interns generats per la dinàmica de la llengua mateixa i els factors extralingüístics, com ara la societat i el context. En parlar del contacte de llengües a Catalunya no es pot obviar la relació existent entre el català i el castellà. Els fenòmens lingüístics resultants d'aquesta interacció poden classificar-se en interferències, convergències, manlleus, calcs i alternances i, naturalment, afecten en un major grau la llengua dominada que la dominadora.

Alcover, en relació amb l'acció del castellà, solament esmenta el que s'esdevé al País Valencià i a les Illes, on es fa evident —sobretot a València—, ja a començaments de segle, una societat força castellanitzada, que es manifesta especialment en l'ús del castellà a les escoles (BDLC, X, 166) i en la predicació (BDLC, X, 178). Paral·lelament, s'ha generat una actitud anticatalanista que ha perdurat fins als nostres dies:

Dins tot el Reyne de València segueix ben remolesta i vitenca la prevenció i la betzèria contra els *catalanistes* i fins i tot contra els catalans. Així és que estich ben convençut de que les exageracions del catalanisme en matèria de llengua, que se manifesten sovint per vertader odi a la llengua castellana, lo qual els no catalans prenen per *separatisme*, és en gran part la causa de que els valencians menin tanta de por a la restauració entre ells de la nostra llengua. N'estic convençut de que per fogir de lo que ells creuen *separatisme* dels catalans, cauen diñs l'altre estrem de no volerse decantar del castellà ni deixar la *predicació* en castellà ni el *catecisme en castellà*, que constitueixen dues tremendes, dues ferestes, dues horribles aberracions i desorientacions dels valencians i de tota la gent de les comarques aragoneses que parlen català (BDLC, XII, 333-334).

El castellà també penetra en altres territoris catalans. Així, Alcover, referint-se a Menorca i Eivissa, declara:

Una nota molt consoladora i encoratjadora de Menorca: que la castellanisació no hi du gayre força sobre tot en el poble, que se mantén prou aferrat a la seua llengua nadiua, molt més que el poble eyvissenc. Mentre a Eyvissa corren castellanismes a betzef, que escarrinxen les orelles de tot bon amador de la llengua nostra, a Menorca casi no n'hi ha per nat senyal, gràcies a Déu (BDLC, XI, 34).

3.3.4. Dues situacions particulars

Els escrits d'Alcover constitueixen reculls succints d'informacions diverses que fan possible l'adquisició d'uns coneixements mínims en relació amb factors que poden incidir

directament o indirectament en el desenvolupament i en els resultats de l'enquesta. En general, Alcover mai no ofereix una visió global d'un territori o d'una àrea dialectal determinada sinó que fa apreciacions particulars sobre algunes de les localitats visitades. Tanmateix, els dietaris recullen uns comentaris relatius a dos territoris de parla catalana que pertanyen administrativament i políticament a altres estats: es tracta de la Catalunya Nord i de l'Alguer, que, actualment, passen per unes determinades situacions que aquest treball no pot explicar.⁵⁰ Alcover, des de la seva òptica particular, en fa unes breus observacions i planteja una prospectiva no gaire falaguera.

3.3.4.1. El cas de la Catalunya Nord

En primer lloc, es constata que la llengua utilitzada per adreçar-se a un foraster és el francès i que, davant d'ell, els nadius neguen parlar català. Així, el 1906, durant l'eixida per l'àrea pirinenca oriental, acompanyat per Schädcl, Alcover fa la crònica d'una de les enquestes: el rector de Montlluís ofereix per fer l'enquesta una senyora vella que està amb un parell de nétes i l'avi d'un dels escolanets, Mr. Darro, membre principal de la *Fabrique* o *Junta* que té cura de les coses de l'església (.....) troben la vella dins la cuina amb una néta,

d'uns tretze anys, que comença per dirnos: *Je ne sais pas parler catalan*. Aqueixa sortida es obligada entre'l jovent fi d'aquexes terres. Amb tot y axò, ells amb ells parlen català; devant un foraster, en francès" (BDLC, III, 271).

Al marge d'aquesta primera actitud, és notable la indiferència que els parlants de la Catalunya Nord senten envers el català:

Ja hu havia fet avinent a n-el Dr. Schädcl, que, en entrar dins Catalunya espanyola, mudaria la cosa de sol a rel, s'acabaria aquella indiferència y fredor envers la llengua catalana que trobàvem per tot arreu dins Catalunya francesa, salves raríssimes escepcions, t trobaríem, casi per tot, entusiasme y fervor envers d'ella, y ja no toparíem en pus dificultats ni entrebanchs, p'els nostres estudis. (BDLC, III, 278).

En darrer terme, Alcover no pot evitar una visió negativa pel que fa al futur de la llengua en aquest territori, que rectifica parcialment després d'una conversa amb un dels rectors entrevistats. Aquest s'empara en el manteniment del català a nivell familiar. Tanmateix, aquest fet no deixa de manifestar el tracte que rep el català com a llengua B en una situació clarament diglòssica.

⁵⁰ Vegeu Mari (1992), per exemple, per a una visió succinta de la situació actual del català a la Catalunya Nord i a l'Alguer.

Monsenyor Carsalade (...) me renya una micoya, perquè dins el *Bolletí* de juliol, rebut fa poch dies, me demostr molt pessimista sobre'l pervindre del català de France. Monsenyor està en que no corre cap perill de desaparèixer, perque es encara el llenguatge qu'usen en família casi tots els catalans francesos, sobre tot els de fora Perpinyà, que són l'immensa majoria; y amb tot y que dins l'escola fan parlar en francès els noys i les noyes, en sortir de l'escola no hi parlen pus, y sobre tot en dexar d'anarhi; y, si bé tots saben més o menys mastegar el francès, llur llengua usual és el català. Efectivament, es axí com diu Monsenyor, y m'hi adheresch, rectificant el judici esposat dins el dit *Bolletí*, com a resultat de la sèrie d'observacions fetes durant la present excursió (BDLC, III, 280).

3.3.2.5. El cas de l'Alguer

La situació no és més favorable a l'Alguer. L'alguerès pateix la pressió de l'italià:

Ell (es refereix a Todesco) m'ha dit que li parlàs català; jo ho he fet, pero ell aviat m'ha dit que comprenia que no era lo meteix sentir parlar algueresos que catalans: els algueresos han italianisada molt la pronuncia de llur català, i per això pe'ls italians son més bons d'entendre que no els catalans o balears (BDLC, VII, 343).

Per aquest motiu, Alcover va utilitzar l'italià per dirigir-se a Todesco

A-les-hores he romput en italià, i en italià hem parlat sempre (BDLC, VII, 343).

i als mateixos algueresos:

En vista de la dificultat que he notada que tenien d'entendre'm, los parlava en italià quan els havia de dir res que fos necessari que ho entenguessin aviat i bé (BDLC, VII, 348).

La pressió no prové només de l'italià sinó dels dialectes sards. Així,

L'Alguer dins Sardenya és un illot lingüístic, vull dir, sols se parla català a Alguer; a les altres poblacions de Sardenya, fins les més acostades a Alguer, parlen dialectes sarts, sortits casi tots del llatí primitiu o invadits i saturats de llatinitat. De manera que el català d'Alguer du demunt les costelles dues grans influències: 1a. la de l'italià literari; 2a. la dels dialectes sards, veinats de l'Alguer. Aquestes dues influències i l'aïllament de Catalunya i de tot l'altre domini lingüístic català han obrat tan fort demunt el català d'Alguer, que li han donada una fesomia tota particular, que la allunya massa de totes les altres varietats catalanes, de tots els altres dialectes catalans (BDLC, VII, 348).

L'alguerès, però, desperta poc interès entre els parlants:

En Juan Palomba, Mestre Públic d'Alguer, entusiasta del català, autor d'una *Gramàtica de l'Alguerès*, ben apreciable (...) En Palomba és l'únic o casi l'únic que es preocupa a l'Alguer de la sort del seu dialecte, és a dir, del *català alguerès* (BDLC, VII, 348).

La prospectiva és negativa:

De manera que l'impressió que m'ha feta l'alguerès i el sentir els algueresos, es estada de tristor. La llengua l'he trobada massa decantada, massa *distanciada* dels altres dialectes catalans; i els algueresos els he trobats massa enamorats de l'italià, massa freds per llur nadiu llenguatge. Me tem molt que, fora d'En Palomba, no siguen ben re-de-poquets que'l vulguen per qualche cosa més que per parlar en família i amb els amics per amagar-se dels forasters que no inspiren confiança (BDLC, VII, 349).

3.3.5. La variació i el canvi lingüístic

Les pàgines anteriors han revisat diverses variables que contribueixen de manera directa a la variació lingüística i, més particularment, a la variació dialectal.⁵¹ La variació dialectal és, doncs, el resultat d'un conjunt de corrents d'innovació lingüística que s'estenen al llarg d'una àrea determinada. La relació entre variació i canvi lingüístic és estreta però no biunívoca. Així, mentre que no tota variació lingüística s'associa a un canvi, sí que tot canvi suposa la presència de variació lingüística.

El canvi lingüístic és, en realitat, un procés complex que depèn de factors de tipus social, geogràfic, psicològic i pragmàtic.

Entre tots els factors que motiven o condicionen el canvi lingüístic potser els més comprovables són els que estan relacionats amb les condicions socials dels usos lingüístics. Alguns d'aquests factors ja han estat exemplificats al llarg de l'apartat dedicat a les variables sociolingüístiques. Cal afegir, però, el paper de les xarxes socials, que permeten demostrar que la difusió de la innovació lingüística d'un grup social a un altre es produeix a través d'individus que estan vinculats a la xarxa mitjançant llaços febles.⁵² En efecte, els parlants que experimenten una major mobilitat acostumen a establir vincles més febles que els individus sedentaris i socialment més estables; d'aquesta manera acostumen a ser elements perifèrics del grup i per aquest motiu tenen més capacitat per difondre innovacions.⁵³

Així, Alcover, des d'aquest perspectiva, destaca la importància de la permanència en una localitat per part dels informants amb vistes a servir la varietat dialectal pròpia. Així indica que a Ponts:

⁵¹ A més de les variables examinades Francis, (1983: 43) afegeix la variable ètnia, que en aquest treball no és presa en consideració a causa de la seva manca d'incidència en els estudis dialectals d'Alcover.

⁵² Vegeu Milroy & Milroy (1985: 339-384).

⁵³ Vegeu a Wheeler (1993c: 69-77), en aquest sentit, l'aplicació al mallorquí de les relacions existents entre ús lingüístic —i les seves implicacions en la fonologia— i xarxa social.

La *a-* i la *e-* (inicials) i la *-a-* i la *-e-* (medials), àtones, sonen casi com en castellà, però un poc desmaiades i enfosquides: poquíssim en boca dels infants i dels que no son sortits gens de Ponts; moltíssim en boca dels qui en són sortits molt (BDLC, XI, 233).

I a Sueca

Tota *-a* sona [-ɛ] en boca de la gent tenral i dels qui no son sortits de Sueca i [-ə] en boca dels qui en son sortits qualche poc (BDLC, X, 189).

A aquests factors cal afegir els de tipus cronològic i generacional. Així, Moll explicita en la introducció a *LaFV* l'existència d'algunes formes verbals alternatives en poblacions que foren enquestades en dos períodes temporals distints. Des d'un punt de vista generacional, el mateix Alcover constata a través del QC5 que

A Manacor ja hi ha qualche diferència entre la meva pronúncia i de mos germans i la pronúncia de les meves nebodes.

Finalment, un altre factor que contribueix a la variació dialectal pot considerar-se des d'una perspectiva més àmplia, que afecta no només els individus sinó les localitats. Alcover constata que determinades zones són més susceptibles al canvi a causa de l'establiment d'uns majors contactes amb les localitats veïnes, els quals sovint es beneficien d'una facilitat en les comunicacions físiques:

Resulta que no hi ha grans diferències de llenguatge entre Sort i Esterri. N'hi haurà més amb els altres pobles de la Vall d'Àneu; és segur que en aquests s'hi conserva millor el dialecte de la vall que no a Esterri, oper la major comunicació que té aquesta vila amb els altres centres de població externs" (BDLC, III; 309).

En definitiva, les dades exclusivament morfològiques de *LaFV* estan envoltades d'un rerefons que abasta no només els aspectes específics relacionats amb el treball de camp i el procés de recollida de dades —elements propis de la geografia lingüística—, sinó també un conjunt de mecanismes que incideixen en graus diferents en la variació dialectal i en el canvi lingüístic. La variació morfològica i fonològica, a més d'unes diferències motivades per la distància geogràfica, està subjecta a uns condicionaments sociolingüístics. Aquest capítol ha volgut contemplar de més a la vora aquests factors i ha considerat la seva possible influència en les dades verbals que s'examinaran en el segon volum d'aquest treball.

4. Conclusions

Després d'una primera aproximació als aspectes formals que envolten el conjunt de dades que componen *LaFV*, es pot afirmar que aquest recull constitueix el corpus més complet i representatiu de la flexió verbal dialectal del català de començaments de segle.

La recopilació presenta una agrupació tripartida que pren com a referència directa la terminació de l'infinitiu, pel que fa a les conjugacions, i, en un segon terme, i, en especial per als verbs de la segona conjugació, la forma de l'arrel —tot i que, com s'ha observat en el primer capítol d'aquest treball, la classificació no sempre descansa en criteris sistemàtics. Cal destacar, però, que l'esmentada agrupació no es basa en cap moment en un criteri de regularitat, per bé que el conjunt de verbs especials, que componen la darrera agrupació, pot associar-se als verbs considerats per la majoria de les gramàtiques com a irregulars.

Els materials subministrats per les dotze llibretes de camp d'Alcover no es limiten a omplir el buit que havien deixat els verbs que haurien bastit el cinquè volum de *LaFV*, sinó que aporten informacions enriquidores que donen fesomia a allò que en principi es perfila com un inventari de formes verbals de diverses localitats del domini català. En efecte, les llibretes de camp tenen un doble valor: d'una banda, la compleció i la verificació de la flexió èdita; d'una altra, la incorporació d'observacions rellevants que abasten tant els fenòmens fonètics més característics d'una determinada localitat com les informacions relatives als subjectes entrevistats. Aquestes dades completen, així, l'esbós sociolingüístic del procés d'enquestació,

que, barrejat amb altres aspectes, s'entrelluca al llarg de les pàgines del BDLC. Es pot concloure, doncs, i a partir dels verbs que apareixen en les llibretes de camp, que la recopilació que s'observa en *LaFV* és només una part —la més completa— d'un conjunt més ampli de verbs que fou enquestat per Alcover. La xifra global de verbs dels quals es posseeix informació arriba als 117, per bé que es compta amb la flexió completa d'una setantena llarga —xifra que devia d'haver constituït el qüestionari-base del treball de camp. Es constata, doncs, una distinció implícita entre verbs de caràcter primari i verbs de caràcter secundari. Els primers representen la selecció que configura *LaFV* i que, de fet, és gairebé coincident amb la que es troba en el DCVB.

Tornant als criteris de classificació verbal, el cop d'ull a les agrupacions proposades per les gramàtiques anteriors a Alcover per tal de preveure'n una possible influència en relació amb la disposició dels verbs en conjugacions, referma el paper destacable que jugà Moll, no només com a artífex de l'ordenació i de la sistematització dels resultats, sinó en relació amb l'autoria de la classificació verbal, com ho sembla manifestar la classificació proposada en la seva *Gramàtica catalana* (1968). A Moll, doncs, s'han d'atribuir les característiques de l'obra, la seva ordenació laboriosa, la seva presentació econòmica —només 368 pàgines que recullen gairebé quatre-centes mil formes verbals—, però també la seva dificultosa consulta i, amb un to de certa crítica, l'absència de contrast en el cas de formes verbals d'una mateixa localitat, que intuïtivament haurien de presentar solucions coincidents, i que compten, en canvi, amb solucions diferenciades.

Així, és freqüent, i més del que seria desitjable, que en un determinat indret les terminacions d'un verb en la flexió d'un temps en particular discrepin notablement de les terminacions del mateix temps d'un altre verb de l'indret considerat; i, encara, que, en el marc del mateix verb, determinades desinències que presenten una certa disposició contextual no coincideixin amb altres que curiosament presenten els mateixos contextos. Un exemple reiterat ocorre en algunes localitats pel que fa a la manca de coincidència fonètica de les vocals àtones —especialment en posició final— de les desinències de l'imperfet d'indicatiu, del condicional o de l'imperfet de subjuntiu, que haurien —previsiblement— de presentar resultats idèntics. Un altre aspecte desfavorable es constata quan apareixen formes dobles o múltiples per a una mateixa solució. Mentre que s'han establert uns signes convencionals per indicar diferències generacionals, és a dir, si algunes solucions són pròpies d'infants o de gent d'edat, no s'indica mai, en casos de resultats múltiples, quines són les formes dominants o

majoritàries, en oposició a les menys usades; en definitiva, quines són les formes més representatives d'una varietat.

Malgrat aquestes llacunes, ínfimes si es té en compte el nombre global de dades verbals que formen part del recull, és indubtable el valor i la representativitat de les dades que hi estan incloses. Tanmateix, per endegar un estudi de la conjugació —en aquest cas dels verbs regulars en el marc dels diferents dialectes—, no es poden obviar les observacions complementàries que fan referència a l'ús, a l'extensió geogràfica o a la pronúncia de determinats verbs. És en aquest punt que cal recórrer al BDLC, a les llibretes de camp i, si s'escau, al DCVB.

En aquesta darrera font, i, en particular, en la primera edició, és on s'ha pogut obtenir la caracterització fonètica dels signes que representen les vocals i consonants que apareixen en *LaFV*. Aquesta informació situa els fonaments de les observacions fòniques que apareixen tant en la introducció d'aquest recull verbal, redactada per Moll, com en els dietaris del BDLC i també en les diverses llibretes de camp. Cal remarcar la voluntat de l'autor d'utilitzar una transcripció de caràcter estricte, amb una abundor de diacrítics que pretenen discriminar el valor de les vocals, especialment les que són àtones i es troben en posició final. És remarcable aquest interès, que contrasta de vegades amb les transcripcions proposades en les llibretes de camp, on sovint l'ortografia es barreja amb les solucions fonètiques.

Amb l'ajut dels materials complementaris esmentats s'ha dut a terme una aproximació foneticomorfològica dels elements que caracteritzen cada àmbit dialectal, de manera que s'ha pogut aprofundir en alguns aspectes fonètics i morfològics que es troben inclosos en *LaFV*, però mancats de cap mena de comentari. Possiblement, aquestes observacions haurien aparegut en el darrer volum que no es va arribar a editar. S'ha obtingut, doncs, una descripció del vocalisme tònic i àton, del consonantisme i de la seva realització i extensió en l'àmbit dialectal. Les observacions, que en alguns casos tenen caràcter sistemàtic, vénen sovint acompanyades per les valoracions i justificacions del mateix Alcover. Els comentaris que apareixen en aquest treball estan centrats especialment en els fenòmens vocàlics i consonàntics que tenen una repercussió directa en la flexió verbal i que s'emmarquen en cadascuna de les sis àrees resultants de la partió dialectal proposada per Alcover en el DCVB. Les informacions del BDLC i de les llibretes de camp han permès en algunes ocasions de delimitar les àrees on tenien lloc —en temps d'Alcover, almenys— determinats

resultats fonètics o morfològics —la distribució i extensió dels sons [v] o [b], l'àrea de l'apitxat o l'ús del perfet simple en contraposició al perifràstic, per posar només alguns exemples.

Aquests comentaris tenen transcendència no només com a simples elements de comparació amb les solucions fonètiques que apareixen en *LaFV*, sinó en el desenvolupament de l'anàlisi verbal i en l'establiment de les regles fonològiques —tot i l'existència freqüent de resultats no sistemàtics o múltiples—, que donen compte de processos generals i que afecten tant l'àmbit verbal com el nominal.

Amb aquests materials, el repàs de determinades realitzacions en el marc de diverses localitats ha introduït indirectament qüestions de caràcter sociolingüístic. D'aquesta manera, s'ha obtingut informació sobre la metodologia que Alcover va aplicar en la seva tasca enquestadora: una metodologia que s'emmiralla en les propostes d'Schädel i que abasta els criteris de selecció de les localitats i dels informants i, en aquest darrer cas, comprèn també el nombre de subjectes, llur sexe i llur edat.

Des d'un punt de vista cronològic, Alcover inicià les enquestes el 1900, per bé que a partir de la *Lletra de convit*, i amb els ulls fixats en l'*Obra del Diccionari* i en els projectes de la flexió i de la gramàtica, les enquestes es van fer més sistemàtiques, a través de tongades enquestadores més o menys prolongades, que tenien l'objectiu d'arribar al nombre més elevat possible de localitats catalanes. No és desconegut que alguns d'aquests indrets van ser enquestats més d'un cop. En contrapartida, en molts pocs casos, algunes de les localitats no foren visitades perquè van ser els mateixos informants els que es van desplaçar on era Alcover per tal d'estalviar-li el viatge.

Aquestes excursions representaven per a Alcover no només dur a terme el treball de camp amb la finalitat de recollir material dialectal, sinó el reforçament de la relació amb els seus col·laboradors, la constitució de nous corresponsals, la realització de conferències i el desenvolupament d'una tasca de propaganda. Tanmateix, resten encara alguns aspectes obscurs de les enquestes des d'un punt de vista cronològic: datacions que no coincideixen amb les establertes en *LaFV*, en el BDLC, o amb les que són citades per Moll (1962) o per Rotger (1928).

Endinsar-se en la metodologia de l'enquesta de qui és titllat l'iniciador de la dialectologia a Catalunya, o si més no, en la tasca d'enquestació o d'entrevista per tal d'obtenir informació dialectal, ha permès de considerar l'existència d'un qüestionari-marc que recollia el conjunt de verbs dels quals es volia obtenir informació, de la mateixa manera que es té coneixement, a través de les llibretes de camp, d'un qüestionari-base de tipus fonètic i morfològic. Aquests qüestionaris, doncs, permeten d'intuir l'existència d'un altre —no localitzat, però— que probablement recollia els aspectes lèxics i sintàctics més rellevants.

Pel que fa a la figura de l'enquestador, en el cas d'Alcover, es pot establir *grosso modo* un recorregut cíclic: s'inicia amb la col·laboració d'Schädel, es desenvolupa en solitari, a causa del caràcter breu dels viatges i de l'absència d'un col·laborador estable, i es clou amb la presència de Moll —i, en l'excursió de 1921, també en companyia de Benejam i Sastre. En el cas de la presència d'enquestadors múltiples, existia una divisió de les funcions (Alcover normalment enquestava la flexió verbal, Schädel es feia càrrec de la fonètica i Moll dels aspectes lèxics), amb la qual cosa es pot preveure que cadascun dels enquestadors actuava, de fet, en solitari.

Quant a la selecció dels informants, i després d'unes primeres temptatives amb subjectes d'edat, les quals segueixen de ple les orientacions de la dialectologia tradicional, basades en la voluntat de recollida de la parla dels informants més vells de les àrees menys poblades i més allunyades de les àrees d'influència, Alcover es desmarca clarament d'aquestes tendències i opta per informants adolescents, d'una franja d'edat que oscil·la entre els deu i els catorze anys. Alcover aplica també altres requisits complementaris: haver nascut en la localitat enquestada, no haver-se desplaçat de la localitat, és a dir, informants amb poca mobilitat o nul·la, i que els pares fossin autòctons de l'indret en qüestió.

Seguint encara en l'àmbit dels informants, cal observar una evolució quant al nombre de subjectes enquestats: d'un informant únic en els primers treballs es passa a un grup variable de subjectes als quals s'aplicava una enquesta col·lectiva a través d'un mètode d'interrogació directe. La durada mitjana de les enquestes oscil·lava entre un dia i mig i tres dies.

Quant al mètode d'elicitació de les formes verbals, és sabut que l'enquesta s'iniciava amb la indicació del verb que s'havia de conjugar, tot prenent com a referència un model, que acostumava a ser el verb *mirar*. Es començava la flexió temps a temps, sense cap mena de

marc contextual —frase o buit per emplenar— i es procedia al recitatiu tradicional de la conjugació verbal.

A més de l'edat i dels requisits esmentats anteriorment, els subjectes enquestats no havien de tenir coneixements lingüístics específics. Dels requeriments inicials d'Alcover —informants il·letrats i rurals— es produeix una evolució cap a informants “naturals” i sense contaminació del castellà. I són aquests dos darrers criteris els que decanten Alcover per la tria dels informants nens i adolescents, lliures de prejudicis lingüístics, a diferència dels adults que sovint es troben dominats per aquesta mena de prejudicis. A aquestes motivacions es podrien afegir encara consideracions relatives a les tendències innovadores o al canvi lingüístic. Tanmateix, els raonaments d'Alcover en relació amb aquesta tipologia d'informants responia bàsicament a motivacions pragmàtiques i no a un desig de recollir la parla més innovadora d'aquest grup generacional, la qual, com és sabut, actua de manera directament proporcional en el canvi lingüístic.

La variant sexe no és un factor determinant per a Alcover, tot i que el nombre d'informants masculins supera amb escreix els femenins. Les noies, però, eren els subjectes preferits a causa del seu capteniment general, que contrasta amb la conducta juganera i indisciplinada dels nois. L'addició de les diverses dades numèriques aproximades que comptabilitzen els subjectes enquestats, les quals es troben classificades per àrees dialectals, i, al seu torn, per sexe i edat, donen com a total absolut uns 901 informants enquestats, dels quals 194 són homes adults o vells, 25 dones adultes o velles, 568 nens o joves i 114 nenes o noies.

S'han pogut obtenir, mercès als quaderns de camp, el nom i la procedència de la majoria d'infants i de joves enquestats, així com informacions relatives a determinats aspectes de l'entrevista en cadascuna de les localitats visitades. Hi ha llacunes, però, en relació amb els subjectes que participaren en les enquestes realitzades a Crespià, Centelles, Alcoi i Alacant.

Quant a l'àmbit geogràfic d'enquestació, l'encaix de les diverses localitats estudiades en cada àrea dialectal permet de fer una aproximació demogràfica i de valorar la possible aplicació d'algun criteri rellevant en la selecció de localitats. Tanmateix, sembla que, en general, en la tria de les localitats va dominar més aviat una voluntat pragmàtica, emparada en la relativa facilitat de comunicació o en la possibilitat d'establir-hi uns contactes previs a través dels col·laboradors que hi residien.

A partir de l'adaptació de la divisòria tradicional establerta entre poblament rural (municipis de menys de 1.000 habitants), poblament urbà (municipis de més de 10.000 habitants) i poblament intermedi (municipis entre 2.000 i 10.000 habitants), s'observa l'absència d'un desequilibri remarcable, pel que fa a les localitats enquestades per Alcover, en relació amb aquesta divisió. S'aprecia una inclinació envers localitats de poblament rural i intermedi i una representació inferior de localitats urbanes. En efecte, de les 149 localitats que apareixen en *LaFV*, 51 són de poblament rural, 62 de poblament intermedi i només 26 de poblament urbà. El criteri dominant pel que fa a la selecció de localitats va ser la voluntat de recopilar la màxima informació del major nombre d'indrets del domini català que tenen representativitat des d'un punt de vista dialectal. Un altre criteri aplicat fou la cerca d'un indret que podia presentar variació geogràfica en relació amb un altre.

La presència de determinades variables sociolingüístiques en el conjunt d'informacions —no sempre de caràcter sistemàtic— que embolcallen les dades morfològiques de *LaFV* permeten d'arribar a les següents conclusions:

1. Quant a la variable edat, ja s'ha esmentat la preferència d'Alcover per subjectes l'edat dels quals oscil·lava entre els 10 i els 14 anys, i, en particular, pel que fa als que van participar en el projecte de la conjugació verbal. En alguns casos, les informacions de les mateixes característiques subministrades pels adults faciliten la realització de comparacions significatives de tipus generacional.
2. Quant a la variable sexe, per bé que en determinats moments la dialectologia va expressar un cert rebuig per les dones com a subjecte susceptible d'enquesta, Alcover va acceptar-les sense dilacions, tot i que es troben en franca minoria. El recurs a les noies o a les nenes té lloc davant l'absència d'informants de sexe masculí. Des d'aquesta perspectiva, Alcover no considera les repercussions lingüístiques que pot suposar aquesta variable en la morfologia verbal. Per contra, en els casos en què les formes verbals s'obtenen a partir de les informacions subministrades per ambdós sexes, les dades resultants són sempre assimilades; en cap moment són contrastades.
3. Quant al nivell d'instrucció, Alcover seleccionava informants amb poca formació acadèmica, atès que era ben conscient que les dades de caràcter fonètic i morfològic

obtingudes d'aquests subjectes podien presentar unes determinades característiques diferenciadores que podien divergir de les ofertes pels parlants cultes.

4. Quant a l'ocupació, Alcover suggereix la influència de determinats oficis —especialment els pagesos i els pescadors— sobre les solucions fonètiques i morfològiques.

5. La variable procedència està clarament vinculada a la divisió demogràfica que s'ha aplicat anteriorment en relació amb la tipologia de les localitats enquestades. Les solucions contraposades entre el medi urbà i el medi rural queden sovint evidenciades en les pàgines del BDLC o en les llibretes de camp.

6. En darrer terme, els factors que determinen la pertinença d'un individu a una certa classe social van ser considerats per Alcover només de manera indirecta i no els va atorgar cap paper destacable en la recollida de dades verbals.

Les observacions extretes del BDLC i de les llibretes de camp permeten també d'arribar a conclusions significatives en relació amb determinades actituds lingüístiques que poden manifestar els subjectes enquestats. Així, Alcover detecta un *continuum* d'actituds que s'estenen des de la col·laboració generosa i desinteressada a la incomprensió dels objectius de l'enquesta i al rebuig en la seva participació. Altres actituds negatives es concentren en els mateixos joves enquestats: la indisciplina o la participació passiva en l'enquesta; i, encara, altres —l'autoestima, l'autoodi, la retracció— s'endevinen en els adults que hi van participar indirectament.

D'altra banda, des del punt de vista de la valoració de la tasca efectuada, les contribucions d'Alcover com a dialectòleg no sempre han rebut el reconeixement que mereixien. És prou significatiu que Pop (1950), en els volums de *Dialectologie*, no faci esment de les aportacions d'Alcover en el camp de la dialectologia ni comentï la tasca enquestadora que dugué a terme —tot i l'objectiu d'aquest autor que, com remarca Montoya (1992: 395), sobre el mateix subtítol del llibre, era realitzar un “aperçu historique et méthodes d'enquêtes linguistiques”. Curiosament, Pop (1950: 342) es fa ressò de l'enquesta de Schädel desenvolupada a trenta-dues localitats de l'àrea pirinenca per tal de delimitar la frontera entre el gascó i el català, però no vincula ambdós personatges en cap moment ni n'esmenta l'eixida filològica conjunta. Encara, dins el capítol de les absències, Pop no cita el primer número de la *Revue de*

*Dialectologie Romane*¹ on foren publicats els materials fonètics aplegats en aquest viatge. L'única referència a Alcover —a més del conjunt d'observacions que recull de l'estudi "Una mica de dialectologia catalana"— és una nota a peu de plana i dues pàgines en forma de comentari al DCVB, obra que recull la variació dialectal des d'un punt de vista lexicogràfic (Pop 1950: 351).

Són innegables, però, les aportacions d'Alcover a la dialectologia catalana de començaments de segle tant des del punt de vista de la recollida i tractament de les dades com des del punt de vista de la metodologia, amb la incorporació —com s'ha vist anteriorment— d'una incipient perspectiva sociolingüística. En efecte, Alcover féu esment, per bé que no sempre de manera directa, de les variables socials que podien intervenir en la variació dialectal i que només van ser preses en consideració en el moment de l'eclosió de la dialectologia amb un enfocament urbà.

Cal destacar, però, que l'avaluació de la tasca dialectològica d'Alcover no s'ha de efectuar sota el prisma actual, ni tan sols sota el prisma de Pop el 1950. Alcover era deutor, en els anys en què desenvolupà la seva tasca investigadora, de la dialectologia d'orientació tradicional, la qual, hereva dels neogramàtics, es va desenvolupar al llarg del segle XIX amb un interès centrat en la lingüística històrica i comparatista. Les descripcions de les àrees dialectals, que fins a la segona meitat del segle XIX havien tingut un caràcter intuïtiu i fortuït, es concentraven en l'exposició de fets individuals sense intentar d'interrelacionar-los en el marc d'una estructura dialectal global. El desenvolupament de la geografia lingüística, com a mètode de recopilació sistemàtica de les diferències dialectals, impulsà un seguit de projectes de recollida de dades que, encapçalats per l'enquesta dialectal de Georg Wenker, iniciada el 1876, i seguida per la de Gilliéron, el 1896, tenien la finalitat d'extreure conclusions sobre la variació lingüística des d'un punt de vista geogràfic partint d'una base absolutament empírica. Les dades obtingudes es plasmaven en atlas dialectals que recollien, de fet, la suma d'un nombre destacable de fets aïllats. Els mètodes d'enquestació es podien basar en qüestionaris tramesos per correspondència o a través d'enquestes desenvolupades al llarg d'un territori determinat.

Aquests eren els referents immediats per als projectes d'Alcover —verbal, lexicogràfic i gramatical que tenia *in mente*—, que pretenien reflectir la variació dialectal a Catalunya. A

---

¹ Bruxelles 1909, I, pp. 15-98.

més, els objectius que conformaven cadascun dels seus projectes estaven amarats per una voluntat última de reconstrucció del català² i es basaven en un ideari més ampli, que aplegava consignes com la restauració, l'enaltiment, la dignificació i la purificació del català; per reduir-ho a una sola expressió: l'amor a la pàtria i a la llengua. I va ésser aquest amor que va empènyer Alcover a una dedicació tossuda i incansable en moltes esferes de la llengua i la literatura, a una ambició que l'impulsà a emprendre l'Obra del Diccionari, a promoure el I Congrés de la Llengua Catalana, a engegar els primers estudis dialectals a Catalunya, a defensar a ultrança la unitat de la llengua i el pancatalanisme (Massot 1983: 8), sense citar les seves activitats polítiques, artístiques, religioses i lingüístiques de caràcter més específic —la rondallística, el periodisme o la lexicografia, entre altres activitats— i les intervencions en altres àmbits científics i literaris, que la naturalesa particular del present treball ha de deixar necessàriament de banda.

Complementàriament, no es pot bandejar la participació de Schädel en l'elaboració d'alguns plantejaments pel que fa als supòsits i al mètode. En primer lloc, en relació amb el projecte de recollida de dades —verbals, fonètiques i lèxiques— en un nombre elevat de localitats del domini lingüístic català. Aquest fet permetria la recopilació d'elements valuosos, perduts en les àrees urbanes, i serviria de base per a la reconstrucció del català literari. En segon lloc, en relació amb el projecte d'un viatge filològic que Schädel pensava fer en companyia d'Alcover per totes les comarques catalanes; llur col·laboració, però, es limità el 1906 a la regió pirinenca.

Tanmateix, tampoc no es pot oblidar que, al marge de l'impuls inicial de Schädel, Alcover havia començat les eixides filològiques el 1900 i les perllongà —més completes, més sistematitzades i amb uns objectius més definits— fins ben entrats els anys vint. Els resultats són un reflex de l'estat de la llengua catalana a començaments de segle i d'una llengua utilitzada per uns informants en una determinada etapa de la vida. La representativitat de les dades és indubtable; de la mateixa manera que són representatives les dades obtingudes d'informants d'edat avançada residents en àrees rurals i amb un mínim d'influències externes. Aquests informants reflecteixen un període arcaic de la llengua, que es troba en procés de desaparició. Aquest és, doncs, l'enfocament més tradicional de la dialectologia, i, certament, és un enfocament que ha prevalgut gairebé inalterat fins als nostres dies. Des d'aquesta perspectiva cal valorar l'opció pels informants joves —que descansa en unes bases ben

---

² Vegeu Massot (1984: 214 i ss.).

fonamentades, almenys per a Alcover, que han estat recollides en el segon capítol— com una innovació i una modernitat, en un moment en què la dialectologia a Catalunya es trobava en una etapa de desenvolupament.

Els joves reflecteixen un estat de la llengua en un moment determinat, que previsiblement es mantindrà durant un cert temps. La llengua, però, reflecteix la variació que les diferents generacions van atorgant-li. Cal recordar, però, que l'abast de les dades d'Alcover és triple, i, així, se centra en una franja d'edat determinada, però també té en compte les realitzacions dels infants i dels vells, i incorpora, d'altra banda, tots els factors sociolingüístics que poden contribuir a la variació dialectal.

És cert que només es té un coneixement parcial de la vida d'Alcover, fruit, d'una banda, de l'autodivulgació —a través de les pàgines del BDLC— i, d'una altra, dels comentaris aliens; i, encara, en negatiu, dels mateixos exabruptes i de les diatribes proferides per Alcover i, complementàriament, de les seves discrepàncies personals i de les seves ruptures institucionals. Tanmateix, encara es desconeixen facetes de la seva recerca, que només es podran explorar a partir de la consulta i l'estudi dels documents i manuscrits originals, font important d'informació rellevant. En efecte, resten encara aspectes per aprofundir o descobrir, amb els quals es podrà complementar la informació ja existent i es podran completar els aspectes que es consideren encara com a incògnites. Es tracta, per exemple, de l'apartat relacionat amb el procés que aplicà per organitzar i sistematitzar les dades verbals resultants de l'enquesta. Sense aquest aprofundiment en els manuscrits originals és fàcil d'endur-se una idea errònia de les tasques científiques i de recerca desenvolupades per Alcover.

El mètode d'enquestació i, en especial, l'opció per informants joves i adolescents ha suscitat un conjunt important de crítiques des de diversos fronts. Tanmateix, si aquesta elecció pot provocar algun dubte, només ha de ser qüestionada des de la perspectiva de la validesa i de la representativitat de les dades obtingudes. La referència a l'edat dels infants té una relació directa amb les diverses etapes d'adquisició lingüística. Així, des d'un punt de vista foneticomorfològic, és indubtable que els parlants seleccionats ja tenien la morfologia verbal perfectament assolida, com ho confirmen els resultats de diversos estudis recents.

Tot i la personalitat controvertida d'Alcover, són injustificades i inadmissibles les crítiques destructives i el mensypreu —patent i no patent— que altres lingüistes han expressat per la seva activitat com a dialectòleg. Griera i Coromines en són una bona mostra. Aquest darrer enfila un seguit d'improperis —de gradació diversa— en contra dels resultats de *LaFV* —que de vegades es fan extensius al mateix DCVB— i en oposició al mètode emprat per Alcover per obtenir les dades. Heus-ne ací una mostra:³

En relació amb l'ús del verb *cruiuir* (II, 1072) en l'àmbit lingüístic català, Coromines afirma:

És veritat que en l'enquesta Moll-Alcover⁴ sobre la conjugació hi ha cert nombre de localitats on els respongueren que no hi "existia aquest verb o tenia poca vitalitat": va ser a set de les 46 localitats del català oriental on interrogaren, i a sis de les 33 occidentals, proporció petita, i a set de les 16 localitats cerdano-rosselloneses. Si d'altra banda això no els passà enlloc a les Illes, la diferència deu ser deguda al fet que en terra balear podien triar subjectes més bon coneixedors de la llengua, tenint-hi més coneixences, i també perquè a terra ferma tractaren més amb gent de ciutat (on sovint hi ha coneixement molt incomplet del lèxic), i no gent del camp: entre aquelles localitats on toparen amb ignorants hi ha, en efecte Girona, Figueres, Puigcerdà, Argelers, Cervera, Balaguer, hi ha Llavorsí i Vilaller però els immediats Esterri, Boí, Bonansa, etc. donaren resposta positiva.

Aquestes opinions reflecteixen un desconeixement real de la tipologia dels subjectes enquestats i una valoració parcial dels resultats que, curiosament, són acceptats plenament quan coincideixen amb les seves pròpies opinions.

Encara, en atac directe i sense pal·liatius contra la metodologia de l'enquesta, Coromines conjectura —és molt possible que de manera errònia— sobre l'aplicació del mètode directe en el procés d'enquestació, que, segons aquest filòleg, implica l'ús d'una activitat coercitiva. Així, examinant la nota sobre el verb *defendre* (III, 40-41) en *LaFV*, afirma:

Ens adonem del que devia passar. Reconeix Moll que 'no va demanar la conjugació de *defendre*' a tota una sèrie de comarques, 'perquè no hi té absolutament cap vida'. Reconeix, doncs, que és mort no sols a Mallorca i Menorca, sinó també a l'Alguer —àdhuc allà diuen *defensar*, dada important com a testimoni indirecte del català del s. XIV que hi fou portat i hi romangué quasi incomunicat—, a tot el català oriental (amb l'excepció única de la ciutat de Tarragona) i a la major part de l'occidental. En els altres llocs sí que varen demanar-lo. És a dir l'afirmació de la vida de *defendre*, que ells donen, es funda en dades, com diem els dialectòlegs, *extorquides*: «dieu *defendre*, oi? com ho dieu en passat?, etc.». Així ho varen fer amb un fill de la ciutat de Tarragona i que naturalment sabia castellà, i podia témer que creguessin que ell no sabia el mot '*defender*'. És evident que una dada així està despullada de tot valor a

³ Les citacions següents es troben en el cos del text del DECLC d'alguns dels verbs que componen *LaFV*.

⁴ Des d'un punt de vista estrictament formal, no deixa de ser significatiu l'ordre de presentació dels autors.

Tarragona —capital de «província»...—, i en té poc o cap en els altres llocs on anotaren el mot. (...) A Sant Martí de Maldà l'informant contestà que sí a l'infinitiu 'defendre' —o sigui a la forma directament extorquida— però "que no s'usava cap altra forma" (!) sinó només les de 'defensar'; respostes semblants a la Granadella i a la Pobla de Segur: «verb defectiu», diuen Alcover-Moll; verb mort, extorquit, devem haver de creure; cal sospitar que algú els havia dit (o havien trobat algun indici) que el mot era viu en parlars occidentals, i per això el demanaren a tota l'àrea d'aquest dialecte, no el de l'oriental, i llavors, naturalment, obtingueren respostes en aquell. Altrament no pas pertot, car no el donen en altres localitats occidentals (ultra les esmentades) que Benavarri, Tremp, Tamarit de Llitera, Fraga i Falset (res de la zona central, ni Est ni Nord); potser sí que resta viu a la zona de Benavarri-Tamarit-Fraga i algun altre lloc veí de les Marques d'Aragó (tinc un vague record d'haver-l'hi sentit alguna vegada). Fins en el País Valencià reconeixen que no varen obtenir-lo en algunes poblacions del Nord: Vinaròs i Lluçena.

En l'entrada del verb *dur* (III, 218) apareix una nova crítica al mètode i, de retruc, a Morel-Fatio:

Nota 3: L'AlcM diu que a Olot hi ha diure; Alcover (BDLC, IV, 1909, 246) «dújr» (Olot). Però és una afirmació sense cap valor, feta sense indicar cap font ni testimoni (al mig d'una ressenya del deplorable article de Morel-Fatio sobre el català en el *Grundriss* de Gröber). És evident que es tracta d'una confusió amb el participi duit, propi d'Olot (l'he duit), car en el llibre de la *Flexió* consta que a Olot van donar l'infinitiu dú, com pertot; Alcover hi havia anat ell sol el 1906 a 'fer conjuguar' i Moll en compilar el llibre es comprèn que no va trobar en les notes d'Olot altra cosa que *dur* i el participi *duit*. Altrament és sabut el mal mètode amb què féu Mn. Alcover aqueixes enquestes morfològiques (III, 221). La forma rossellonesa *dúra* (igual que *dira*) no té relació amb això: paragoge merament fonètica sobre un monosíl·lab amb -r (com *kóra* COR) o bé forma del tipus *creixer*.

En relació amb l'ús i distribució del verb *munyir* (V, 844), Coromines envesteix novament contra el mètode d'enquesta:

Modernament el mot sona munyir a la major part del domini lingüístic, sense descomptar-ne l'Alguer. mojní mall. o més aviat muní (segons els llocs i les persones), muní menorquí i eivissenc; val mojní; i fins al capdamunt del Pallars (a tots els pobles de Cardós i Vall Ferrera, 1932-1934) i a l'Alt Flamicell. A diverses localitats del Vallespir i Alta Cerdanya dirien múnə segons Alcover i Moll. Però ells mateixos ens fan saber que en lloc de munyir, o sigui amb el mateix significat, dirien 'esmunyir' a Valls, Reus i Tarragona, i en una zona de nou localitats compresa en la línia Sueca-Gandia-Pego-Tàrbena-Benissa-Alcoi-Benigànim (així com a Biar i a «Alacant»), i almenys amb aquesta gran extensió no acceptarem aquest barbarisme vulgar i confonedor, si no és a benefici d'inventari, puix que no n'hi ha confirmació quasi enlloc (sembla que alguns ho duen cap a Castalla) i és sabut (ens ho conta el mateix) com el bo d'AMAlcover feia aqueixes enquestes: aplegant una colla de criatures en una sala d'escola o de sagristia i «a conjuguar s'és dib». Els nens, esverats, deien que si a tot el que els suggeria l'omniscient i ingenu «apòstob», i els pedants acòlits d'un magisteri o d'una parròquia, massa sovint castellanitzants.

En l'entrada del verb *peïxer* (VI, 379), Coromines és particularment punyent:

Com sempre, les mal conduïdes enquestes conjugatives de Mossèn Ant. M. Alcover (piadosament publicades pel seu deixeble) hem de creure que donin resultats defectuosos (aquí massa optimistes); com que tanmateix donen una guia, tindrem en compte que en el cas de *peïxer* obtingué paradigmes no gaire incomplets a tres localitats del Ripollès, dues de l'Alt Berguedà, dues del Cardener i tres d'Osona, a Granollers [?] i a sis del Pallars i la Ribagorça, si bé en cinc (totes cat. or.) només obtingueren l'infinitiu, l'imperfet i l'indicatiu pres; des de la línia Montseny-Montsec només contestaren vagament que era mot conegut; fins i tot els donaren el participi, si bé només *peïskút* a Bonansa i la Pobla de Segur, i *peiskút* a Torelló (la resposta positiva d'aquesta forma a Granollers, Centelles i Sant Bartomeu del Grau, té poc valor, venint dels filòlegs que podem ben endevinar⁵ (AORBB III, 159).

No obstant això, quan els resultats són coincidents amb les seves opinions, Coromines utilitza les dades de *LaFV*; sense crítiques, aleshores. Així, la informació inclosa en el lema *eixir* (II, 253-254) cita el recull verbal d'Alcover-Moll com una font detallada de l'extensió d'aquest verb en el domini català:

...sobre l'avenç d'aquest estat de coses es poden obtenir dades detallades en Alcover-Moll.

I també utilitza la informació del BDLC per donar compte de la vigència de *jaure* (IV, 887):

En algunes parts de les Marques d'Aragó el mot avui ha caigut en desús, substituït per estar gitat, per exemple a Fraga (BDLC X, 242), i igualment no sols en el valencià central, sinó a bona part de les comarques valencianes (BDLC X, 192, 186).

El mateix ocorre en l'entrada del verb *tenir* (VIII, 415):

El participi passiu té la forma tingut, com en català central a quasi tot el Principat i parts de Menorca i del País Valencià; tengut a la resta d'aquests i a Mallorca i l'Alguer (diuen tingut a valencià, Benissa, Pego, Lliria, Morvedre, Morella, Vinaròs, segons AlcM, AORBB).

Sorprenentment, les dades de *LaFV* són emprades amb valor d'altament representatives en el volum V, i les crítiques es converteixen en elogis en el volum VI (lletra O) del DECLC. Un lector sensible a les crítiques exposades anteriorment pot sentir-se especialment desconcertat. La raó del canvi és senzilla: Gulsoy col·laborà en la confecció d'aquests volums. Així, el verb *néixer* (V, 901) inclou:

⁵ De fet, només se'n poden endevinar dos: d'una banda, Barnils era de Centelles; d'una altra, Griera era de Sant Bartomeu del Grau. Amb les dades que es posseeixen fins ara solament se sap que Griera va participar com a informant en l'enquesta de Sant Bartomeu del Grau. Es desconeix si Barnils va contribuir d'alguna manera en el treball de camp d'Alcover. No es posseeix, d'altra banda, cap informació que faci referència al subjecte o subjectes que participaren en l'enquesta de Granollers.

Nota 5: 906 Per a la distribució geogràfica de les formes d'aquest verb ens basem en les dades de Moll, *LaFV*, els materials de la qual foren recollits per Mn. Alcover entre 1906 i 1923.

I el verb *obrir* (VI, 23):

Nota 1: Per a una distribució d'aquesta variant i de les altres, veg. l'excel·lent estudi de Moll, *La flexió verbal en els dialectes catalans*; el DCVB reproduceix en gran part les mateixes dades.

Així com el verb *saber* (VI, 556):

D'altra banda, *sabre* és propi d'una franja extrema del català occidental. AMAlcover ho observà a Vilaller i com a forma infantil a Morella.

Amb totes les limitacions que suposa el mètode d'Alcover —atribuïdes en algun cas a la improvisació i a la inexperiència de qui obre camí— i, en general, amb les limitacions de tot mètode d'enquesta dialectal, no sembla que sigui un procediment de recopilació de dades representatives més adequat les anotacions preses d'oïda o les afirmacions basades en el que hom recorda o li ha semblat sentir a un sol informador:

Jcoromines creu haver sentit *durbi* a Els Angles (Capcir), 1960 (*obrir* VI, 21).

El que jo tinc anotat d'oïda és molt limitat, però segur, i podem admetre que també pequi: aquí pel costat de la modèstia, car no és inversemblant que no estigui tan limitat a Cerdanya, Urgellet i altres valls pallareses i ribagorçanes (*peïxer* VI, 379).

... tinc un vague record d'haver-l'hi sentit alguna vegada (*defendre* III, 41).

Amb aquestes al·lusions no es pretén de criticar el criticador ni en cap cas no es tracta de fer una apologia abrandada —a l'estil de Rotger (1928)— de la figura d'Alcover, sinó de valorar justament una empresa notable i fins ara inigualada. El que és criticable en un treball de recerca és la asistematicitat en l'aplicació de criteris. Alcover determina i justifica els criteris de selecció dels informants, que, en principi, tret de poques excepcions, acaben imposant-se regularment.

Un altre motiu real de crítica pot ser la manca d'aplicació d'un procediment de validació⁶ de les dades dialectals obtingudes, però això hauria significat duplicar esforços —tant econòmics com humans i temporals—, la qual cosa no hauria permès de finalitzar mai el

⁶ Un sistema de validació immediat, en el marc de la mateixa enquesta, hauria estat potser el control que podien exercir els adults que es trobaven presents en l'entrevista i que podien apaivagar així les hipotètiques influències de l'escola. Aquest control —sense una extorsió implícita, però—, pot ser, com s'ha vist, mal interpretat.

projecte. Aquestes són les limitacions connaturals d'una gran empresa que es basava en l'estudi minuciós i complet de la morfologia verbal del català.

En darrer terme, la problemàtica múltiple esmentada, que afecta tant la metodologia com els resultats, no deixa de manifestar la necessitat de plantejar un enfocament multidisciplinari a l'hora de dur a terme una recerca lingüística. Si els factors socials han de ser presos en consideració, també cal tenir en compte els factors psicològics, en particular, en relació amb les etapes d'adquisició del llenguatge en general i de la parla individual integrada en l'entorn geogràfic i social propi —al marge, però, de les realitzacions idiolectals específiques. El mateix Gauchat el 1905 afirmava que el període d'expansió de les lleis fonètiques es desenvolupava dels 30 als 60 anys. W. von Wartburg, per la seva banda, va limitar l'etapa idònia d'enquestació entre els 40 i 60 anys, període temporal que comprèn una generació i que és l'etapa en què els parlants experimenten més maduresa i seguretat. D'altra banda, amb aquesta perspectiva, von Wartburg va enquestar diverses franges d'edat, que es corresponien igualment amb etapes generacionals.

Per Alcover, l'objectiu bàsic era recollir les formes reals, les formes vives de la llengua. Per aconseguir-ho, no dubta a emprendre un treball de camp complet al llarg de tot el domini català. Ell mateix valora la importància i la transcendència d'aquesta empresa:

Cap gramàtic català ha tingut espai ni delit per fer la partida d'excursions que gràcies a Déu he pogudes fer jo dins totes les comarques de llengua catalana, a on he pogudes recollir tantes i tantes de formes verbals, totes d'ara, polents de vida, llampants d'expressió, que em donen la clau per endardellar, esclovellar i espinzellar casi tots els problemes de la nostra conjugació, com espero fer-ho dins l'obra que publicaré, si Déu ho vol, donant el fruit de totes aquestes excursions de disset anys (BDLC, X, 278).

En el marc de la recerca dialectal, les dades d'Alcover han estat utilitzades per desenvolupar determinats estudis relatius a la morfologia verbal. Cal destacar els diversos treballs de Wheeler (1982/1986, 1984, 1993b), Pérez Saldanya (1995, 1996, 1998), Rabassa (1996), Rafel (1981), per citar-ne només un nombre reduït, així com treballs específics de diversos estudiosos que han fet servir les dades verbals del recull. Tot amb tot, malgrat el seu abast i el seu contingut, es tracta d'un material encara infrautilitzat. El motiu principal rau —i és, d'altra banda, totalment justificat— en les dificultats de consulta i de reconstrucció de les formes verbals. Cal afegir-hi encara el fet que estiguessin incompletes i que hi manqués una descripció sencera de les fases de l'enquesta i de la tipologia dels informants que hi participaren. Si aquestes dificultats poden superar-se i la informació requerida es pot obtenir

amb facilitat, és indubtable que les dades podran analitzar-se i interpretar-se convenientment en funció dels objectius previstos. I, des d'un punt de vista diacrònic, els resultats també permetran l'elaboració de treballs comparatius.

Després d'aquesta primera part, justificada per la necessitat de conèixer el rerefons que emmarcava la recollida de dades verbals que basteixen *LaFV*, s'inicia la segona part d'aquest estudi, que analitza una petita part del conjunt global de les dades i se centra en les realitzacions verbals regulars des de l'òptica dels diferents dialectes. Es parteix, doncs, d'una divisió verbal que engloba tres conjugacions, i es planteja la hipòtesi que totes les varietats dialectals posseeixen verbs que poden esdevenir models regulars, i, en conseqüència, que un nombre destacable s'adeqüen a aquests models, malgrat que els verbs considerats regulars s'allunyïn en major o menor grau del patró rígid establert per l'estàndard.

ÍNDIX DEL VOLUM I

INTRODUCCIÓ GENERAL	9
1. Objectius i abast de la tesi	10
2. Hipòtesis de partida	14
3. Estructura	16
4. Metodologia	21
5. Observacions finals	27
6. Agraïments	27

L'ORIGEN I LA PROCEDÈNCIA DELS MATERIALS VERBALS ESTUDIATS

1. Les dades verbals	31
1.1. <i>La flexió verbal en els dialectes catalans</i>	31
1.1.1. Presentació de les dades	37
1.2. Les llibretes de camp	40
1.3. Els verbs estudiats	54
1.3.1. La divisió dels verbs en conjugacions	60
1.3.2. Observacions relatives als verbs enquestats	72
1.3.3. Observacions relatives a la transcripció de les formes verbals. Els signes fonètics emprats en <i>La flexió verbal</i>	90
1.3.3.1. El sistema vocàlic	90
1.3.3.2. El sistema consonàntic	92
1.4. Caracterització foneticomorfològica	94
1.4.1. Aspectes generals	95
1.4.1.1. Vocalisme	96
1.4.1.1.1. Vocalisme tònic	96
1.4.1.1.2. Vocalisme àton	99
1.4.1.1.3. Diftongs	103
1.4.1.2. Consonantisme	106
1.4.1.2.1. La consonant fricativa prepalatal sonora	106
1.4.1.2.2. La consonant africada prepalatal sonora	108
1.4.1.2.3. La consonant alveolar lateral sonora	109
1.4.1.2.4. Les consonants ròtiques	109
1.4.1.2.5. La consonant bilabial nasal	110
1.4.1.2.6. La consonant oclusiva dental sonora	110
1.4.1.2.7. La distinció / confusió entre b i v	111
1.4.1.2.8. Altres fenòmens fonètics	111
1.4.2. Aspectes específics. Caracterització dialectal	112
1.4.2.1. Pirinenc oriental	113
1.4.2.2. Català oriental	114
1.4.2.3. Català occidental	118
1.4.2.4. Valencià	129
1.4.2.5. Balear	136
1.4.2.5.1. Mallorquí	136
1.4.2.5.2. Menorquí	142
1.4.2.5.3. Eivissenc	144
1.4.2.6. Algerès	146
1.4.2.7. La realització del pretèrit perfet simple	147

2. Aspectes metodològics de l'enquesta	151
2.1. L'obtenció de les dades. Les localitats enquestades. Cronologia	153
2.1.1. Les localitats de <i>La flexió verbal en els dialectes catalans</i>	163
2.2. El procés d'enquestació. Metodologia	176
2.2.1. El qüestionari	177
2.2.2. Els enquestadors	177
2.2.3. La selecció dels informants	177
2.2.4. La metodologia emprada	179
2.3. Els informants	184
2.3.1. Pirinenc oriental	197
2.3.2. Català oriental	203
2.3.3. Català occidental	213
2.3.4. València	222
2.3.5. Balear	228
2.3.6. Algerès	241
2.4. L'organització i la sistematització de les dades resultants	242
3. L'àmbit d'estudi	245
3.1. La divisió dialectal	246
3.2. El context geogràfic	254
3.2.1. La població	258
3.3. Una aproximació sociolingüística	265
3.3.1. Les variables socials	266
3.3.1.1. La variable edat	266
3.3.1.2. La variable sexe	273
3.3.1.3. La variable nivell d'instrucció	274
3.3.1.4. La variable professió	276
3.3.1.5. La variable procedència	277
3.3.1.6. La variable classe social	278
3.3.2. Les actituds lingüístiques	280
3.3.2.1. L'autoestima	280
3.3.2.2. El prestigi	281
3.3.2.3. La retracció lingüística	283
3.3.2.4. La incomprensió dels informants.	284
3.3.3. El contacte de llengües	286
3.3.4. Dues situacions particulars	286
3.3.2.1. El cas de la Catalunya Nord	287
3.3.2.2. El cas de l'Alguer	288
3.3.5. La variació i el canvi lingüístics	289
4. Conclusions	291

PART II

L'ANÀLISI DE LA VARIACIÓ I DE
L'ESTRUCTURA EN EL VERB CATALÀ
A COMENÇAMENTS DE SEGLE

Introducció

La primera part del present treball ha examinat els aspectes més rellevants relacionats amb l'origen i la procedència dels materials que actuaran de corpus en l'anàlisi morfològica que es desenvoluparà en les pàgines següents.

La segona part d'aquest estudi, que ara s'inicia, vol acomplir dos objectius:

1. Descriure el marc teòric que servirà de base per realitzar l'anàlisi verbal.
2. Analitzar morfològicament els verbs considerats regulars en el marc dels diferents dialectes que configuren el domini lingüístic català.

Per tal de dur a terme el primer objectiu, es desenvoluparan sis aspectes teòrics distints. En el primer capítol, es determinaran els criteris tradicionals de classificació dels verbs catalans en conjugacions i es remarcarà la divisió establerta entre verbs regulars i verbs irregulars.

El segon capítol farà un succint recorregut a través dels diversos estudis sobre morfologia verbal que s'han desenvolupat, preferentment al llarg d'aquest segle, tant des d'un punt de vista diacrònic com sincrònic.

En el tercer capítol, es descriuran les propostes més recents d'anàlisi morfològica aplicades als verbs catalans, especialment des dels pressupòsits de la gramàtica generativa.

El capítol quart presentarà les diverses propostes de divisió dialectal del domini lingüístic català.

El capítol cinquè examinarà el concepte de regularitat verbal.

En darrer terme, en el sisè capítol, s'aplicarà a les dades verbals regulars de l'estàndard el model d'anàlisi morfològica que es considera més idoni amb la finalitat d'avaluar la seva validesa i d'establir els criteris generals relatius a la segmentació i als conceptes de regularitat verbal. Aquests criteris seran adaptats posteriorment a les realitzacions regulars dels diversos dialectes examinats.

Per acomplir el segon objectiu proposat —l'anàlisi morfològica dels cinc verbs considerats com a models dins el conjunt del domini lingüístic català— es descriuran els paradigmes regulars de cadascuna de les localitats enquestades per Alcover. L'anàlisi verbal, però, prendrà com a unitat d'anàlisi l'àrea dialectal, que comprèn —segons el dialecte— un conjunt més o menys elevat de localitats. La descripció verbal recollirà els resultats de les zones dialectals corresponents al pirinenc oriental (amb 25 localitats), al català oriental (amb 38), al català occidental (amb 34), al valencià (amb 24), al balear —subdividit en mallorquí (amb 14), menorquí (amb 10) i eivissenc-formenterer (amb 6)— i a l'alguerès.

Amb la consecució d'aquests dos objectius, restarà encara una tercera part, de caràcter interpretatiu, en la qual es compararan, tant des d'una perspectiva intradialectal com des d'una perspectiva interdialectal, els resultats de la descripció morfològica efectuada en aquest volum. A partir de la contraposició dels diferents resultats, es pretén determinar la variació dialectal —la seva tipologia i gradació— que s'aprecia en l'àmbit morfològic verbal regular mitjançant l'aplicació de tractaments de caràcter comparatiu, quantitatiu i distributiu. La conjunció de les perspectives esmentades propiciarà un replantejament de la divisió dialectal catalana a partir de l'aplicació de criteris morfològics de caràcter sincrònic i una revisió de la classificació dels verbs catalans i del concepte de regularitat verbal.

A. ASPECTES TEÒRICS PRELIMINARS

1. CONJUGACIÓ I PARADIGMA

En general, el terme conjugació designa el conjunt de formes desinencials que presenta un verb per expressar les categories de temps, mode, nombre, persona i aspecte. Aquest concepte està estretament vinculat al de paradigma, entès com a conjunt de formes flexives que pot adoptar un lexema quan es combina amb les seves desinències verbals —en el cas del verb— o casuals —en el cas del nom, l'adjectiu o el pronom— en funció del tipus de relació que estableixi amb els altres components de l'oració.

El nombre de conjugacions pot variar segons el nombre de classes de verbs. Aquestes classes es defineixen a partir de les diferències que es poden establir entre les desinències verbals d'una llengua determinada. Tradicionalment, en català, les conjugacions es distingeixen per la forma de l'infinitiu. El francès, en canvi, i segons la proposta de Dubois (1965-1969), compta amb set conjugacions segons el nombre de bases utilitzades en l'aplicació de les desinències.

Aquest capítol té la finalitat de repassar les diverses propostes efectuades en relació amb l'establiment dels models de conjugació en català. En un primer moment, es prendrà com a referència la varietat estàndard, que és la que apareix en les gramàtiques normatives. Seguidament, es presentaran altres propostes de classificació verbal contemplades des d'una perspectiva dialectal. La finalitat última d'aquest capítol és evidenciar que aquestes darreres classificacions no posseeixen, en general, una voluntat descriptiva sinó que s'han subsumit sempre als criteris utilitzats en relació amb la varietat estàndard.

El concepte de regularitat verbal aplicat a les varietats geogràfiques ha estat tractat per l'IEC, d'una manera col·lateral, des de la perspectiva de la llengua oral, en la *Proposta per a un estàndard oral de la llengua catalana II. Morfologia*, però aquesta aproximació, que tolera determinades segregacions dels models regulars establerts a partir de l'estàndard, té una finalitat única: la codificació de la llengua, integrada en el procés de normalització a què es veu sotmès el català.

Sense negar la validesa d'aquest procés, que està destinat a assegurar la unitat i el desenvolupament funcional del català, des d'un punt de vista merament descriptiu, la realitat, almenys en temps d'Alcover, és tota una altra. No es tracta simplement de distingir entre un 'àmbit general' i un 'àmbit restringit' en relació amb l'ús de les varietats territorials del català ni es tracta tampoc de l'aplicació d'un criteri que discrimina 'registres informals' de 'registres formals'. Ni es tracta de determinar les formes admissibles en un determinat àmbit d'ús —cf. *servei[s]*, que s'accepta en un àmbit restringit dels parlars balears (IEC 1993: 25) o *perga, dorga, càntiga, canto, cantos*, que són considerades formes no recomanables (IEC 1993: 27).

En el present treball es planteja tot el contrari, sense penetrar, però, en el domini del que és normatiu o no. El propòsit general és establir els paradigmes regulars des d'un punt de vista geogràfic a partir dels models imperants i quantitativament recurrents en cada territori. La variació que pot presentar cada model està relacionada amb la realització pròpia, idiosincràtica i diferenciadora de cada varietat o d'un grup de varietats. La variació en els paradigmes verbals, entesa com un allunyament de la normativa, no és més que un fet anecdòtic motivat justament per l'establiment d'una varietat referencial, que és la que és, però que podria ser una altra.

2.1. Els models de conjugació: classes i subclasses. Verbs regulars i verbs irregulars

El present apartat té la finalitat d'examinar les diverses propostes de classificació verbal i la caracterització dels criteris emprats per dur-les a terme.

A Perea (1993) s'han descrit amb detall diverses propostes de classificació dels verbs catalans —Fabra (1956), Marvà (1968) i Badia (1962)—, que giren bàsicament a l'entorn de l'estàndard. Atès que el present estudi té un àmbit dialectal, es tractarà de recórrer a més a la informació

que subministren altres gramàtiques que prenen en consideració els diferents dialectes del català per tal de comprovar el grau de coincidència o de divergència amb la classificació proposada per a la varietat estàndard.

Fabra (1956) divideix els verbs catalans en tres conjugacions segons les alteracions que aquests verbs poden sofrir en la seva forma, i presenta, en fer-ne la descripció, tres models, els dos darrers dels quals estan subdividits. La subdivisió de la II conjugació respon a una discrepància en relació amb la forma de l'infinitiu, mentre que la subdivisió de la III conjugació respon a la divisió entre verbs incoatius (amb increment palatal) i verbs purs:

- I   *cantar* -ar¹
- II.a   *perdre* -re
- II.b   *témer* -er²
- III.a   *servir* -ir
- III.b   *dormir* -ir

Marvà (1968) determina també tres tipus de conjugació basant-se en la forma que pren l'infinitiu. La primera i la darrera estan formades per verbs la terminació dels quals és única: -ar, -ir.

- I. -ar (*cantar*)
- III. -ir (*mentir*)

La II conjugació, en canvi, presenta una terminació molt més diversificada i és integrada per tots els altres verbs:

- re (*caure, rebre, vendre*)
- er [ə] (*tòrcer, créixer, espremer*)
- er [é] (*haver, poder, saber, soler, valer, voler*)
- er [ê] (*fèr*)
- r (*dir, dur*)

¹ Aquesta mateixa divisió és presentada en la "Proposta per a un estàndard oral de la llengua catalana" (IEC 1993) com a models de conjugació regulars.

² La forma de l'infinitiu és certament determinant. Els verbs de la II conjugació que encapçalen dues subclasses diferents —*perdre* i *témer*— són en tot formalment idèntics tret de l'infinitiu; per aquest motiu, alguns lingüistes consideren que es tracta d'un sol tipus d'infinitiu perquè constitueixen variants condicionades per la naturalesa del fonema precedent —vegeu Wheeler (1979).

Cap de les dues propostes, però, no segmenta les formes verbals, tot i que Fabra (1956) aïlla les terminacions del radical, el qual, generalment, és invariable en la gran majoria de verbs, a excepció d'aquells que experimenten alguna modificació ortogràfica. Marvà forma els temps verbals afegint al radical del verb (el que resta després de separar la terminació pròpia de l'infinitiu) unes desinències concretes.

En la determinació dels models verbals, Marvà considera en alguns casos les realitzacions fonètiques i inclou en la segona conjugació una classificació més restringida en cinc grups a partir de l'adequació dels verbs que la integren.

Pel que fa a la distinció entre verbs purs i incoatius, Fabra (1956: 46) exposa la llista de vint verbs que no presenten l'increment palatal —*ajupir, bullir, collir, cosir, dormir, eixir, escopir, fugir, mentir, morir, munyir, obrir, omplir, pudir, rebrunyar, sentir, sortir, tenir, tossir, venir*—, i evidencia la tendència creixent dels verbs de la classe [III]. Aquesta llista de verbs és ampliada a Marvà³ (1968: 70-71), que afegeix *crúixir, esmunyir, grunyar, pruir*, i llurs compostos (llevat d'*assentir* i *dissentir*).

Atès que no tots els verbs s'adeqüen als models establerts, sorgeix el concepte d'irregularitat. Fabra, en la seva exposició, inclou certes formes verbals que se separen —a causa de la supressió, canvi o addició de diverses vocals i consonants, de formes de participi irregulars, de canvis ortogràfics en l'arrel, en la desinència...— de les formes modèliques, i s'agrupen sota l'epígraf de “verbs que s'aparten dels models”. Els verbs que no s'ajusten als models regulars⁴ estan agrupats en forma de llista —cf. Fabra (1956: 51-60).⁵

Marvà, després de descriure les formes regulars, classifica els verbs irregulars —verbs que, en determinades formes, sofreixen alteracions en la desinència o en l'arrel— segons el tipus de variació que presenten (alteracions en la terminació o en el radical de tipus ortogràfic, eufònic o fonètic). De les tres darreres alteracions citades, les fonètiques són les que afecten un major

³ Marvà constata, a més, que hi ha verbs com *brunyar* i *mentir* que presenten indistintament les dues formes, tot i que es decanta per l'ús de la forma pura. *Luir* presenta una doble forma: pura, amb el significat d'emetre llum i incoativa, quan el verb presenta un sentit figurat. *Audir, presumir* i *consumir* és preferible que siguin conjugats en forma incoativa.

⁴ Cf. Fabra (1937) per a una versió més reduïda de la llista de verbs que s'allunyen dels models establerts per a les tres conjugacions.

⁵ Atès que la descripció verbal d'aquest estudi es basa en els verbs regulars —de fet, en una concepció àmplia de la regularitat— no s'inclouran en aquest apartat les llistes de verbs contemplats com a irregulars en les diverses propostes.

nombre de verbs. Marvà divideix aquests verbs en tres grups: el primer, format per verbs que tenen radicals velaritzats (tots els verbs en *-ndre*, *-ldre*, *-ler* —llevat de *voler*—, tots els verbs de radical amb diftong —llevat de *veure*—, i *conèixer*, *aparèixer* i llurs compostos, a més, dels que Marvà anomena verbs d'irregularitat especial: *estar*, *tenir*, *venir*, *dir* i *dur*). El segon grup el formen verbs el radical dels quals acaba en un dels diftongs (*-au*, *-eu*, *-iu*, *-ou*), que suprimeixen o canvien (en *v* o en *i*) la *-u* final, alhora que velaritzen alguns radicals —cf. Marvà (1968: 111-117). El tercer grup el formen una sèrie de verbs que, pel fet de posseir uns tipus d'irregularitat especial, no encaixen en els subgrups anteriors —cf. Marvà (1968: 118-133). Finalment, la descripció inclou la llista de verbs que només presenten irregularitat en el participi: [-t] (*estrènyer*, *constrènyer*, *restrènyer*); [-és] (*atènyer*, *empènyer*, *admetre*); [-ér^t] (*complir*, *omplir*, *obrir*, *sofrir*); [mór^t] (*morir*).

Des d'una altra perspectiva, Badia (1962) classifica els verbs catalans en tres conjugacions, segons l'acabament de l'infinitiu, i en l'única segmentació que realitza separa l'arrel (el que resta després de fer abstracció de la terminació d'infinitiu) de les desinències.

I. -AR (*portar*)⁶

II. que presenta tres acabaments d'infinitiu: -RE (*perdre*), -ER (*tèmer*), -R

III. -IR (excepte *dir*, -i = vocal temàtica, no desinència-) (*sentir*, *servir*)

Més endavant, Badia (1994: 148-162 i 562-609) presenta una classificació verbal idèntica a l'anterior; és a dir, dividida en tres conjugacions que, al seu torn, i per raons etimològiques, se subdivideixen en subclasses.

Segons Badia (1994), un verb regular és "aquell, la conjugació del qual s'adapta de manera uniforme a uns verbs model, de tal manera que els seus paradigmes es formen quasi automàticament, un cop s'ha extret l'arrel verbal".

El resultat del desenvolupament dels paradigmes dels verbs establerts com a regulars, constata que, pel que fa a la I conjugació, els únics verbs que se'n separen són *anar* i *estar*. Els verbs que integren la II conjugació són tots aquells que no pertanyen ni a la I ni a la III. Des d'un punt de vista morfològic es distribueixen, en un primer moment, en dues classes (que inclouen tant els verbs regulars com els irregulars).

⁶ S'indiquen entre parèntesis els verbs que Badia considera modèlics per a cada conjugació.

- a.1. verbs acabats en *-re* (*rebre, perdre, rompre, batre, admetre*, i els altres verbs en *-metre*).
- a.2. verbs acabats en *-er* (*témer, esprémer, empènyer, estrènyer, atènyer, córrer*).

Badia (1994) afegeix a aquests dos grups —que denomina IIa i IIb, fent referència específica a dos subgrups de la conjugació II—, un grup IIc, amb terminació tònica *-er*, que consta de set verbs: *haver, poder, saber, soler, valer, voler, caber* (*cabre*). Seguidament, introdueix el grup IId, format pels verbs acabats en *-r* (*fer, dir, dur*).

Seguint amb aquesta divisió més estricta, Badia divideix encara els verbs dels dos primers grups esmentats —IIa i IIb— en cinc subgrups (1994: 574):

- 1) Verbs en *-re* i *-er* no compresos en cap dels quatre grups restants (*rebre, concebre, percebre, témer, esprémer, empènyer, córrer*).
- 2) Verbs l'infinitiu dels quals acaba en *-re* precedit d'una *d* eufònica: *-ldre* (*moldre, absoldre, dissoldre*) i *-ndre* (*ofendre, dependre, entendre, pretendre*).⁷
- 3) Verbs en *-re* precedit de *-u*, amb labial etimològica (*beure, deure, escriure*).
- 4) Verbs en *-re* precedit de *u* d'origen labial (*caure, plaure, creure, seure*).
- 5) Verbs en *-er* precedit de palatal (ix); dos subgrups *a) conèixer, parèixer*; *b) néixer, créixer, merèixer*.

La majoria dels verbs de la II conjugació pertanyen a la subclasse IIa o a la subclasse IIb.

Pel que fa a la III conjugació, la majoria dels verbs que la integren presenten un increment palatal [é] entre l'arrel i les desinències de tot el singular i la 3a persona del plural dels tres presents. Pel que fa a la relació de verbs purs, Badia (1962 i 1994) coincideix plenament amb la proposta de Fabra (1956) i amb la de Marvà (1932).⁸

⁷ A partir d'aquest punt, la classificació torna a coincidir amb la proposta de Badia (1962):

b. Verbs acabats en *-re* precedit d'una [d] eufònica:

b.1. verbs en *-ldre* (*moldre, absoldre, dissoldre, resoldre*).

b.2. verbs en *-ndre* (*ofendre, dependre, despendre, suspendre, prendre, vendre, encendre*).

c. Verbs en *-re* precedit de *u*, que correspon a *b* o *v* castellanés (*beure, deure, escriure, moure, ploure*).

d. Verbs en *-re* precedit de *u*, que no correspon a *b* o *v* castellanés (*caure, plaure, creure, seure, riure, cloure, coure, treure, jeure*). I també *dir* i *dur*.

e. Verbs en *-er* precedit de palatal [é]: e.1. *conèixer, parèixer*; e.2. *néixer, créixer, merèixer*.

⁸ Cal recordar que la primera edició de Marvà és més antiga que la publicació de Badia.

Prenent com a referència els models prototípics, són *irregulars* els verbs les formes morfològiques dels quals no coincideixen amb els verbs model de cada conjugació. Tanmateix, la noció d'irregularitat de Badia (1994: 544) és més matisada. Així, reconeix que en català la frontera entre aquestes dues menes de verbs no pot ser tan estricta sobretot en relació amb els verbs de la II conjugació, pel fet que es descomponen en les quatre subclasses esmentades. El concepte de verb irregular, doncs, es relativitza i depèn bàsicament del punt de vista emprat.

Existeixen irregularitats comunes a grans grups de verbs (que posseeixen diversos tipus d'irregularitat en la desinència verbal): irregularitats ortogràfiques, eufòniques i/o fonètiques de l'arrel. Els verbs de II conjugació són els que manifesten un grau més elevat d'irregularitat: apareixen vocals i consonants de suport, se suprimeixen, es canvien o s'afegeixen segments de diversa naturalesa en determinades formes verbals i existeix un nombre considerable de verbs que posseeixen arrels múltiples i d'altres que evidencien veritables comportaments especials en tot el seu paradigma.

Com assenyalava Marvà, una característica irregular significativa és la que fa referència als participis; Badia, però, intenta de sistematitzar-los, malgrat que apareixen comportaments excepcionals.

Badia (1994: 585), a més, integra en cinc grups els verbs que no s'adeqüen als paradigmes modèlics:

- a) Els verbs irregulars etimològics que, examinats des de l'òptica de la gramàtica històrica, són regulars.
- b) Les irregularitats desinencials.
- c) Les irregularitats fonètiques i temes verbals.
- d) La classificació segons els temes d'infinitiu.
- e) Els participis regulars i irregulars.

Badia (1962), però, d'una manera més explícita, intenta d'aïllar els verbs irregulars de cadascuna de les conjugacions modèliques:

- a. Verbs irregulars de I (*anar, estar*).
- b. Quant a la II conjugació:

b.1. La majoria de verbs amb labial temàtica (p, b, m) són regulars.

-amb -p-: *rompre* i compostos (es conjuguen com *perdre*).

-amb -m-: *témer*, *prémer*, *esprémer* (són regulars).

-amb -b-: *concebre*, *rebre*, *percebre*, *decebre*, *saber* i *cabre*⁹ (són regulars com *perdre*).

b.2. Verbs amb dental temàtica (t, d). La majoria són regulars:

- amb t = *batre* i compostos, *retre*, *metre* i compostos (participi [és]), es conjuguen com *metre*.

-amb d = *perdre* i *poder*.

b.3. Verbs amb alveolar temàtica (s, n, l, rr):

- amb s: *vèncer*, *convèncer*, *tòrcer*, *destòrcer* i *retòrcer* són regulars (es conjuguen com *témer*).

b.4. Verbs amb palatal temàtica [ʃ], [ɲ]:

- amb [ʃ] - *créixer*, *merèixer*, *néixer*, *conèixer*, *parèixer* i compostos.

- amb [ɲ] - *plànyer*, *pertànyer*, *estrènyer*, *constrènyer*, *restrènyer*, *empènyer* i *atènyer* són regulars com *témer* (però, en alguns, el participi presenta una doble solució: [pləŋgút]/[pləɲút] i, en d'altres, una accentuació tònica: [əstrét], [kustrét]).

b.5. verbs amb diftong temàtic (vocal + u): *heure* = *deure*, *escriure*, *viure*, *jeure*, *riure* i *veure*.

b.6. verbs amb velar etimològica: *fêr*, *dir*, *dur*.

c. verbs irregulars de la III conjugació.

- els verbs en forma incoativa no presenten irregularitats especials.

- els verbs en forma pura tenen solucions específiques desinencials o temàtiques: *cruïxir*, *collir*, *cosir*, *tossir*, *sortir*, *eixir*, *tenir* i *venir*.

Amb aquesta divisió, l'estudi de les irregularitats és tan ampli que resta inclòs en el mateix conjunt de comportaments peculiars el que pot ser interpretat mitjançant una regla fonològica d'epèntesi (la qual cosa, en realitat, no representa cap tipus d'irregularitat) fins al veritable comportament irregular, que constitueix una conducta peculiar i idiosincràtica del lexema. Les agrupacions múltiples i les llistes de verbs, tot i tenir una finalitat didàctica evident, no compten amb cap justificació explicativa ni suposen cap resolució del comportament irregular. D'aquesta manera, s'incrementa la llista d'excepcions, atès que la descripció està mancada de la suficient generalització.

⁹ Però, a continuació, afegim que *saber* és irregular en els tres presents; *cabre* es diferencia de *saber* en la 1a persona del singular del present d'indicatiu ([káβu]).

En darrer lloc, Badia (1962) indica una llista de verbs —la majoria dels quals coincideixen amb els presentats per Fabra i Marvà— els paradigmes dels quals no segueixen els models considerats regulars.

Prenent les classificacions de Fabra, Badia i Marvà com a referència, es confrontaran a continuació les propostes de diferents gramàtiques que posseeixen un abast més restringit i que fan referència a diferents varietats dialectals del català.¹⁰

En l'àmbit rossellonès, Verdaguer (1992: 202-227)¹¹ classifica els verbs en tres conjugacions. Aquesta proposta coincideix amb les agrupacions exposades anteriorment, pel fet que Verdaguer està més interessat a adaptar-se al model estàndard que a manifestar les peculiaritats de la varietat rossellonesa. La classificació verbal es basa, com en les aproximacions anteriors, en la terminació de l'infinitiu:

I conjugació: infinitiu en *-ar* (*cantar*).

II conjugació: diverses formes d'infinitiu: tònic *-er* (*valer*); àton *-er* (*témer*) o *-re* (*perdre*), més els verbs *dir* i *dur*.

III conjugació: infinitiu en *-ir*: se'n deriven dos models: *servir*, *dormir*, que s'identifiquen, respectivament, amb el model incoatiu i amb el model pur.

Els verbs irregulars —malgrat ser-ho— poden adaptar-se a les tres conjugacions esmentades, com ho havia fet anteriorment Badia:

- de la I: *estar*, *anar*.

- de la II: d'una banda, *beure*, *moure*, *viure* (la *-u-* intervocàlica esdevé una consonant, ortogràficament *-v-*); d'una altra, *voler*, *saber*, *veure*, *escriure*, *dir*, *dur*, *poder*, *conèixer*, *fer*.

- de la III: presenten irregularitats de tipus ortogràfic (*sortir*, *tossir*, *escollir*, *cosir*) o irregularitats en el participi: *-rt* (*morir*, *oferir*, *sofrir*, *cobrir*, *obrir*, *omplir*, *establir*...).

¹⁰ Es prescindeix en aquest punt de les descripcions de treballs particulars, que, malgrat el seu interès, allargarien excessivament aquesta descripció.

¹¹ En rossellonès no hi ha propostes de classificació verbal prou representatives de la varietat dialectal en qüestió. Un estudi més detallat de la morfologia verbal, però emmarcat en la gramàtica històrica, és el treball de Fouché (1924b). La descripció dels verbs rossellonesos (pp. 81-187) es realitza en funció dels temps i dels modes verbals. Quant a la classificació en conjugacions, Fouché es limita a adaptar les conjugacions llatines —I: en *-are*; II: verbs en *-īre*, III: verbs en *-ēre* o *-ēre*— als verbs d'aquesta varietat dialectal.

Pel que fa al dialecte balear, Moll (1968: 81-126), a diferència de Verdaguer, pren més en consideració les particularitats dialectals en desenvolupar la descripció verbal. Després de definir el terme conjugació com “la sèrie de formes diferents que pren un verb, mitjançant els canvis de terminació, per a expressar la persona que compleix l’acció i les diferents circumstàncies de temps en què l’acció o l’estat es realitzen”, agrupa els verbs en tres conjugacions, novament en funció de la terminació de l’infinitiu:

I conjugació: infinitiu¹² *-ar* (*cantar*)

II conjugació: infinitiu *-er* i *-re* (*batre*)

III conjugació: infinitiu *-ir* (*sentir, patir*)

Moll indica que la major part dels verbs de la III conjugació són incoatius. El verbs purs, coincidint amb la llista de Fabra, són una minoria. Tanmateix, en algunes comarques es conserven com a purs certs verbs que en altres parlars solen usar-se com a incoatius (*acudir, afegir, ferir, fregir, bronzir, llegir, mentir, penedir, teixir, tenyir, tossir, vestir*). Amb aquesta observació, Moll denota una tendència oposada al corrent assimilatori que sembla constatar-se en relació amb l’absorció majoritària dels verbs purs per part dels incoatius.

Els verbs irregulars es divideixen en cinc grups. Aquesta classificació, com s’ha indicat en el primer volum d’aquest estudi, presenta moltes coincidències amb la proposta de classificació d’Alcover —o, potser, del mateix Moll— a *LaFV*:

1) Verbs acabats en *-dre* (*prendre* i els seus compostos) o en *-er* tònic (exceptuat *perdre*, que és regular). Els verbs d’aquest grup poden experimentar irregularitat en el participi: en *-ès* (els acabats en *-endre*); en *-olt* (acabats en *-oldre*); en *-gut* (*caldre, doldre* i *valer*); en *-ut* (*vendre*); d’altra banda, *fondre, tondre* fan els participis ‘fos’, ‘tos’; *pondre*, ‘post’; *romandre*, ‘romàs’.

2) Verbs acabats en *-èixer* (*conèixer* i *parèixer* i llurs compostos).

3) Verbs acabats en *-ènyer* (*estrènyer*), que fa un participi: ‘estret’.

4) Els verbs el radical dels quals acaba en un dels diftongs *au*, *eu*, *iu*, *ou* (verbs acabats en *-ure*) es divideixen en tres grups:

a) verbs que en el gerundi canvien la *u* del diftong en *-v-* (*beure*)

¹² Segons Moll, i basant-se en l’etimologia, les terminacions del futur i del condicional no s’afegeixen al radical del verb sinó a l’infinitiu complet (*cantar-e*). Si l’infinitiu acaba en *-re*, es perd la *-e* final per formar el futur i el condicional.

b) verbs que en el gerundi canvien la *u* del diftong en -i- (*creure*)

c) verbs que en el gerundi perden la *u* del diftong sense canviar-la per una altra lletra (*plaurè*).

5) Finalment, Moll aporta una llista de verbs d'irregularitat especial (*anar, cabre, caure, córrer, dir, dur, eixir, escriure, esser o ser, estar, fer, haver, lluir, néixer, poder, saber, tenir, venir, veure, viure, voler*), que inclou la majoria dels verbs considerats especials, segons *LaFV*.

Pel que fa al dialecte valencià, hi ha dues propostes de classificació verbal: la primera (Valor 1977: 155-166; 251-270) té una voluntat bàsicament normativa; la segona (Sanchis Guarner 1993), té una finalitat més aviat descriptiva definida a partir dels resultats de les varietats verbals pròpies del valencià. També es comentarà la proposta de Fullana (1915), a causa de la presència d'alguns aspectes innovadors, malgrat tractar-se d'una obra de començaments de segle.

Valor (1977), segons la desinència dels infinitius, agrupa els verbs en tres conjugacions, la configuració de les quals s'adapta plenament a les propostes anteriors:

1) Infinitiu: -ar (*parlar*)¹³

2) Infinitiu: -er, -re, -r (*batre*). Aquesta conjugació també inclou: *haver, fer, batre, vendre i dur*.

3) Infinitiu: -ir (*sentir, patir*). La III conjugació integra dues subconjugacions, formades pels verbs que compten o no amb una característica morfològica: l'increment palatal, que els distingeix en purs o en incoatius.

A causa de l'esmentada voluntat d'aproximació a l'estàndard i alhora amb un objectiu didàctic, Valor divideix els verbs irregulars —gairebé fins a l'exhaustivitat— en grups i en subgrups, que presenten comportaments irregulars molt diferenciats. Cadascun dels grups, malgrat la seva irregularitat, posseeix un verb model, que es disposa entre parèntesis al costat de cada grup.

El I grup (*atendre*) inclou set subgrups:

a) verbs acabats en -aldre o -aler (*caldre, valdre o valer*).

b) verbs acabats en -andre (només n'hi ha un: *romandre*).

c) verbs acabats en -endre (*aprendre, comprendre, defendre, entendre...*).

d) verbs acabats en *-erndre*, amb *e* rizotònica oberta (*cerndre*, *recerndre*).

e) verbs acabats en *-oldre*, amb *o* rizotònica oberta (*absoldre*, *dissoldre*, *doldre*, *moldre*).

f) verbs acabats en *-ondre*, amb *o* rizotònica oberta (*pondre* i tots els seus compostos).

g) Verbs acabats en *-ondre*, amb *o* rizotònica tancada (*fondre* i tots els seus compostos, i *tondre*)

Les peculiaritats més destacables d'aquest grup es troben en els gerundis i en els participis.

El II grup (*créixer*) inclou dos subgrups:

a) Verbs acabats en *-àixer* (*nàixer*).

b) verbs acabats en *-éixer*, que fan el participi en *-scut* (*créixer* i compostos).

El III grup (*conèixer*) està format per verbs acabats en *-éixer*, que fan el participi en *-gut* (*paréixer*, *néixer*).

El IV grup (*beure*) inclou tres subgrups:

a) verbs en *-eure* (*beure*, *deure*).

b) verbs acabats en *-oure*, que fan el participi en *-gut* (*moure* i *ploure*).

c) el verb *haure*.

El V grup (*traure*) està format per verbs acabats en *-aure* (*jaure*, *traure*).

El VI grup (*creure*) està integrat per verbs acabats en *-eure* (*creure*, *seure*, *lleure*).

El VII grup (*riure*) inclou els verbs acabats en *-iure* (*riure*).

El VIII grup (*coure*) inclou dos subgrups:

a) El verb *ploure* i compostos.

b) Els verbs acabats en *-oure*, que fan el participi en *-às* (*cloure*, *coure*, *noure*).

El IX grup (*obrir*) inclou verbs que es conjuguen com *obrir*, *omplir*...

El X grup (*tenyir*) se subdivideix en tres subgrups:

a) verbs acabats en *-egir* (*afegir*, *fregir*, *llegir*).

b) verbs acabats en *-eixir* (*teixir*).

c) verbs acabats en *-enyir* (*tenyir*, *renyir*).

L'XI grup (*cosir*) inclou tres subgrups:

a) verbs acabats en *-osir* (*cosir*).

b) verbs acabats en *-ollir* (*collir* i compostos).

c) verbs de diferents conjugacions¹⁴ (*engolir*, *escopir*, *sortir*, *tossir*).

El XII grup inclou el verb *caure* i els seus compostos.

El XIII grup integra el verb *córrer* i els seus compostos.

El XIV grup (*dir*) inclou dos subgrups:

¹³ Els verbs entre parèntesis al costat de cada conjugació són considerats modèlics.

¹⁴ Possiblement fa referència a les dues subclasses de la conjugació III.

a) el verb *dir* i compostos.

b) el verb *dur*.

El XV grup inclou el verb *eixir* i els seus compostos.

El XVI grup inclou el verb *escriure* i els seus compostos.

El XVII grup incorpora el verb *fer* i el seus compostos.

El XVIII inclou el verb *oir* i els seus compostos.

El XIX grup (*tenir*) inclou dos subgrups:

a) el verb *tenir* i compostos.

b) el verb *venir* i compostos.

El XX grup integra el verb *viure* i els seus compostos.

En darrer lloc, un grup final integra aquells verbs que no tenen compostos i no s'ajusten a cap verb model (*anar, cabre, ésser o ser, estar, haver, morir, poder, saber, veure, voler*). Alguns d'aquests verbs formen part de les agrupacions especials que han aparegut en algunes de les propostes anteriors.

Malgrat l'exhaustivitat d'aquesta classificació, que més aviat sembla obeir en alguns casos a la forma ortogràfica que adopta la terminació de l'infinitiu, aquestes agrupacions no aporten cap mena de generalització i, en el fons, esdevenen una mera llista d'excepcions, de comportaments individuals i idiosincràtics.

La classificació de Sanchis Guarner (1993: 146-191) no s'allunya de les propostes de classificació tradicionals. En definir les conjugacions regulars, introdueix, encara que sigui d'esquitllentes, el concepte de productivitat, una noció que no havia estat explicitada en les propostes considerades fins ara. Les conjugacions regulars són, doncs, els grups constituïts per una quantitat relativament gran de verbs la flexió dels quals es fa amb idèntiques desinències. Sanchis Guarner estableix, com en els casos anteriors, tres conjugacions regulars, a partir del comportament de l'infinitiu:

1. -ar (*cantar*)

2. -er / -re (*tèmer, batre*)

3. -ir (*partir, sentir*)

Les irregularitats són definides com a excepcions dels comportaments regulars. Els verbs irregulars es classifiquen en cinc grups. Cal destacar que aquesta classificació de les irregularitats és gairebé idèntica a la proposada per Moll (1968):

1- Verbs de la II conjugació que afegeixen *-c* o *-g* velars al radical, els quals se subdivideixen en tres grups:

- a) verbs acabats en *-dre* (*prendre*).¹⁵
- b) verbs acabats en *-ler* tònic (*valer*).
- c) verbs acabats en *-xer* àton (*créixer*).

2- Verbs de la II conjugació amb el radical acabat amb en *-u* semivocal, els quals també se subdivideixen en tres grups:

- a) verbs que segueixen el model de *beure*.
- b) verbs que segueixen el model de *traure*.
- c) verbs que segueixen el model de *coure*.

3- Verbs purs de la III conjugació amb el radical acabat en *-r* o *-l* líquides, que necessiten d'un suport en les formes que regularment no tindrien desinència (*òbric*, *òbriga*).

4- Verbs purs de la III conjugació que canvien la vocal en les formes rizotòniques del present d'indicatiu, del present de subjuntiu i de l'imperatiu. Aquest grup inclou dos tipus de verbs:

- a) verbs que segueixen el model de *renyir*.
- b) verbs que segueixen el model de *cosir*.

5- El darrer grup integra els verbs d'irregularitat especial: *anar*, *cabre*, *caure*, *córrer*, *dir*, *dur*, *eixir*, *escriure*, *estar*, *fer*, *haver* / *haure*, *morir*, *oir*, *poder*, *saber*, *ser*, *tindre*, *vindre*, *veure*, *viure*, *voler*, alguns dels quals coincideixen amb els que apareixen en l'agrupació de Moll.

En darrer terme, la classificació de Fullana (1915: 97-162), malgrat la seva adequació als models tradicionals pel que fa a la classificació dels verbs regulars, presenta, en tractar els verbs irregulars, una gradació pel que fa als tipus d'irregularitat observats. Això li permet de distingir entre irregularitats aparents i reals. Aquesta distinció no ha quedat mai reflectida en les gramàtiques posteriors que s'han examinat.

Els verbs regulars valencians se subdivideixen en conjugacions segons el tema¹⁶ a què pertanyen —cf. també a § 2.1 d'aquest volum, des d'un punt de vista històric, Fullana (1906):

¹⁵ Sanchis Guarner afirma que *perdre* és regular en la llengua literària.

¹⁶ El mot 'tema' fa referència a la vocal temàtica. Aquesta concepció provoca que Fullana consideri que el tema d'un verb de la II conjugació com *perdre* sigui la *-e* final, que, des d'un òptica generativa, és considerada una vocal

I conjugació: - *ar* (tema a) (*amar*)

III conjugació: - *ir* (tema i) (*partir*)

II conjugació: presenta temes en consonant: -*er* / -*re*: *vèncer, tòrcer, conèixer, pertànyer, moldre*.

Quant a les irregularitats, hi ha verbs que presenten una irregularitat aparent. Es tracta, de la presència de consonants eufòniques, de la irregularitat que experimenten a nivell fonètic els verbs *obrir* i *omplir*, que són, en definitiva, regulars perquè conserven intacte el tema -*i*, i, finalment de la que presenten els verbs *córrer, plànyer, créixer, rompre, valdre, moldre* i *compondre*, que s'allunyen dels comportaments regulars per motius eufònics o ortogràfics.

Les irregularitats dels verbs valencians, segons Fullana, poden reduir-se a tres classes

1- les que són resultat de la pèrdua de la vocal temàtica: ell vén (*vendre*), sent (*sentir*), cruix (*cruixir*).

2- les que resulten del canvi de lletres en el radical (l'arrel més el tema), després d'haver perdut la vocal temàtica: cus (*cosir*), frig (*fregir*), tix (*teixir*).

3- les que posseeixen els verbs que tenen *u* per vocal temàtica i les que presenten altres verbs que modifiquen notablement el tema: dec (*deure*); escrivim (*escriure*); movia (*moure*).

En relació amb la modificació del tema, Fullana determina els verbs irregulars de cada conjugació:

1. Irregulars del tema en -*a* (*anar, estar*).

2. Irregulars del tema en -*i* (*afegir, fugir, teixir, cruixir, engolir, collir, tenyir, venir, dormir, morir*).

3. Irregulars dels temes en consonant, que se subdivideixen en tres grups:

a) els que perden la vocal temàtica i conserven intacta l'arrel, però adopten la -*d*- per temàtica (*encendre, respondre, absoldre*).

2) els que adopten la *u* per temàtica: *aure, creure, noure, deure, beure, moure, veure, oure*.

3) els que canvien notablement el radical. A aquest grup pertanyen, entre altres, els verbs que terminen amb -*er* accentuat: *haver, ser, fer, poder, voler, saber, dir, dur*.

---

epentètica. Hi ha, però, propostes que discrepen d'aquest tractament. Així, davant la possibilitat que la 'e' final de verbs del tipus *vendre* sigui epèntesi o formi part de les representacions subjacents, Sifre (1998: 329) creu preferible d'assumir que aquestes vocals formen part de la representació subjacent dels infinitius, basant-se en el fet que algunes d'aquestes vocals són etimològiques i provenen de vocals llatines —cf. *créixer* < CRESCERE, *concebre* < CONCIPERE.

La classificació verbal de l'alguerès varia en funció de l'autor de la proposta: Palomba (1906) o Pais (1970).

Palomba (1906: 22-43) encaixa els verbs algueresos en tres conjugacions, segons la forma de l'infinitiu:

I- en *-a* tònica (*cumpra*).¹⁷

II- en *-ra* i *-e* tònica o en *-ar* (*cunesar, véndra, sabè*).

III- en *-i* accentuada (*vestir, salví, murí*).

Els verbs incoatius de la III conjugació: insereixen *-es* entre el tema i la desinència en el present d'indicatiu, en el present d'imperatiu i en el present de subjuntiu.

Com han fet altres propostes, Palomba determina els verbs irregulars de cada conjugació:

1. Verbs irregulars de la I conjugació (*aná, duná, astá, triá i privá*).

2. Verbs irregulars de la II conjugació:

a) tots els verbs acabats en acabats en *-ra* àton precedits del grup *ld* o *nd*. La irregularitat consisteix a perdre la *u* i convertir-la en *-g* en la primera persona del present d'indicatiu (*vald-ra, valé*). Aquest subgrup també incorpora també participis irregulars (*supondra* 'supost', *dispondra* 'dispost').

b) En els verbs *caura, treura, creura, seura, veura, beura i deura*, en la 1a i 2a persones del plural del present d'indicatiu s'interposa una *-i* entre la vocal radical i la desinència (*ca-i-em*).

Altres verbs irregulars de la II conjugació són *fer, pughè, sabè, vulghè*.

3. Verbs irregulars de la III conjugació (*taní, vení, murí, ubrí, ascuí, lígí*).

Pais (1970: 118-146), desmarcant-se del seu predecessor, proposa que l'alguerès posseeix quatre conjugacions principals, a diferència del català que en té tres, pel fet que en la segona conjugació s'han anat formant per correcció fonètica dues conjugacions diferents: en *-ure*, l'una; en *-dre*, l'altra. Per això, la primera conjugació fa l'infinitiu en *-ar*, la segona en *-ure*, la tercera en *-dre* i la quarta en *-ir*.

Pel que fa a la I conjugació en *-ar* (*mirar*), Pais observa que en alguns verbs en *-iar* s'adjunta un element *-ch* (*cambiar, atiar, enviar, triar, copiar*, aquest element velar alterna amb *g* en l'imperatiu i

¹⁷ Es respecta l'ortografia utilitzada per Palomba en la transcripció dels diferents verbs.

en el subjuntiu) i en altres un element *-tj* [tʃ] (*envidiar, variar, variar, obrar, colorar, engonollar*)¹⁸ en la primera persona del singular del present d'indicatiu.¹⁹

La II conjugació en *-ure* (*creure, beure*) també adjunta un element *ch* al tema d'infinitiu.

La III conjugació en *-dre* (*moldre*), com la conjugació anterior, fa també la 1a persona del singular del present d'indicatiu en *ch*. Els verbs d'aquest grup són regulars, però poden fer el participi de tres maneres diferents:

- 1) *espéndre, encéndre, dipéndre*, que fan el participi en *-és*.
- 2) *supòndre, propòndre, compòndre*, que el fan en *-óst*.
- 3) el verb *véndre*, tot i ser regular, fa el participi 'venut', per tal de no confondre'l amb el participi de *venir*, 'vengut'. Finalment, *refòndre* fa 'refós'.

La IV conjugació en *-ir* acull verbs com *cusir, timir*,²⁰ *finir, sufrir, umplir*... En aquesta conjugació, la 1a persona del singular del present d'indicatiu s'obté amb el tema pur del present d'indicatiu. Els verbs en *-ir* canvien en aquesta mateixa persona la *c* en *s*: 'vins' (*vincir*), 'convins' de *convincir*. *Morir* pot fer 'muyr' o 'mor'; el present de subjuntiu és 'muyri', i el participi 'mort'. Alguns participis d'aquesta conjugació són irregulars: *Obrir* i *oferir*, per exemple, fan 'obert' i 'ofert'. A més, molts verbs de la IV conjugació prenen un increment *-eix* (*parir, guarnir, convertir, compartir, sentir, batir, subir*).

De cadascuna de les conjugacions sorgeixen diversos verbs irregulars. Així, *anar, estar, donar* (amb l'extensió sistemàtica de l'increment velar: don-c),²¹ *dar* (defectiu) són verbs irregulars de la I conjugació. *Cáure, escriure* i *viure* són verbs irregulars de la II conjugació. *Perde* i *trènde* són verbs irregulars de la III conjugació. *Venir* és un dels verbs irregulars de la IV conjugació. Hi

¹⁸ Els tres darrers verbs —i altres que presenta País (1970)— manifesten que no són solament els verbs el radical dels quals acaba en semivocal els únics que admeten l'element palatal.

¹⁹ Aquesta subdivisió implícita —i efectiva en la llengua parlada— ha motivat la subdivisió de la I conjugació en tres subclasses —cf. Rovira (1993). La I conjugació algueresa, i a diferència de les altres varietats dialectals, presenta una subclasse sense extensió (del tipus *cantar*), una subclasse amb increment velar (del tipus *canviar*) i una subclasse amb increment palatal (del tipus *odiar*).

²⁰ *Timir* i altres verbs manifesten una tendència de canvi d'adscripció conjugacional, que també s'evidencia en altres varietats dialectals, segons la qual determinats verbs de la segona conjugació es conjuguen com els verbs de la III conjugació. Vegeu, per a diverses interpretacions d'aquest fenomen, Sifre (1993) i Perea (1997d).

²¹ Aquesta solució també es realitza en català central tot aplicant l'increment velar, a més de la 1a persona del present d'indicatiu, en el present de subjuntiu, l'imperfet de subjuntiu i l'imperatiu.

ha també verbs irregulars amb *-er* tònic: *fèr, poguér, saber, volguér* i verbs irregulars amb *-er* àton: *conéixer*,²² *reconéixer, nàixer, prométer*.

En darrer terme, les realitzacions de la varietat central s'adeqüen *grosso modo* a l'estàndard; per aquest motiu no s'ha establert una divisió en conjugacions per a aquest àmbit dialectal.

El repàs de les diverses propostes sobre la classificació dels verbs catalans en conjugacions i la determinació dels paradigmes modèlics, ja sigui des de la perspectiva de l'estàndard o des d'una perspectiva geogràfica particular, han posat en evidència, pel que fa als criteris de classificació, tres fets:

1. La utilització paral·lela de criteris sincrònics i etimològics.
2. El pes específic de l'estàndard en la determinació de la regularitat verbal.
3. La submissió de les solucions dialectals a un estàndard general o restringit (dialectal) que actua com a model referencial.

Amb aquests pressupòsits, es plantegen dues possibilitats: considerar l'existència de classes verbals regulars des d'un punt de vista geogràfic o, per contra, valorar qualsevol allunyament de l'estàndard —sigui de la tipologia que sigui— per raons de variació territorial com una suposada irregularitat. Si l'afirmació d'aquesta darrera possibilitat s'aplica de manera taxativa, només hi ha regularitat en un àmbit restringit —l'àmbit de la normativa i de la prescripció— i tota segregació implica, doncs, irregularitat, de diferents gradients i tipologies, o en termes que responen a dues concepcions de la variació dialectal de caire diferent, a 'vulgarisme' i 'incorrecció' —cf. Badia 1962: 280, n.11— o a 'formes no recomanables' —cf. IEC 1993: 25-52—, que queden fora de la llengua 'correcta' (IEC 1993: 11).

Sortosament, Alcover no sotmeté els resultats verbals obtinguts a partir de la seva enquesta als paràmetres indicats ("vulgarisme", "incorrecció", "forma no recomanable", "forma dialectal d'àmbit restringit", "forma dialectal d'àmbit general"), en cas contrari el seu repertori verbal s'hauria reduït a un sol volum de ben poques pàgines i hauria estat integrat per formes verbals

²² Palomba (1906) no es manifesta en relació amb la regularitat o la irregularitat d'aquest verb. Rovira (1993) però, el pren, juntament amb *diure*, com a model regular de la II conjugació algueresa.

absolutament homogènies. Aquest és el perill —no es valora des d'aquestes pàgines, però, si són necessàries o no— de les pressions uniformitzadores procedents de l'estàndard. És ben sabut que la morfologia verbal ha estat i està sotmesa a pressions anivelladores analògiques, però les conseqüències d'una pressió d'un tipus o d'un altre són ben diferents.

A partir dels resultats oferts pel repertori d'Alcover, seria força interessant la seva confrontació amb els resultats actuals —des d'un punt de vista estrictament comparatiu— aplicant els mateixos criteris —o aproximats— en relació amb el nombre de verbs estudiats, les localitats enquestades, els informants i la seva tipologia i edat. No és difícil de preveure el grau de distanciament que s'evidenciaria entre les formes verbals recollides a començaments de segle i les que s'aplegarien actualment. Es pot intuir que les darreres manifestarien un acostament significatiu a les solucions de l'estàndard, especialment per part dels hipotètics subjectes enquestats: adolescents, que han estat escolaritzats i molt probablement estandarditzats, l'edat dels quals oscil·laria entre els 10 i 14 anys.

El paràgraf anterior no s'ha d'interpretar com una rèplica a la imposició de l'estàndard ni com una actitud retrògrada estancada en el passat, refractària a qualsevol evolució de la llengua i centrada exclusivament en els dialectes. És simplement la reivindicació de la variació com una manifestació de la riquesa d'una llengua i la consideració de la uniformització com un signe d'empobriment. La tendència a la uniformització és, malgrat tot, el resultat de l'evolució de la llengua. Una evolució precipitada i accelerada, si és vol; però, una evolució, en últim extrem.

Cal determinar, en definitiva, a partir de la variació dialectal, si el concepte de regularitat verbal pot adaptar-se a les manifestacions geogràfiques. Els punts de referència són les mateixes varietats i no un varietat externa, que ha sofert un grau d'intervenció i de manipulació notables.

L'anàlisi que es desenvoluparà en l'apartat descriptiu en relació amb les realitzacions regulars dels diferents dialectes del català desembocarà en la determinació dels models regulars conjugacionals, que seran aplicats, en un primer moment, a una varietat o a un conjunt de varietats que comparteixen les mateixes solucions, i des d'una perspectiva més general —interdialectal— al conjunt de varietats del català. En aquesta descripció i delimitació no s'aplica cap noció restrictiva relacionada amb l'estàndard, la normativa, l'acceptabilitat o la correcció.

2. ESTUDIS SOBRE EL VERB CATALÀ

El present capítol es proposa de repassar succintament les diverses aportacions —tant de tipus diacrònic com sincrònic— que s’han desenvolupat en l’àmbit de la morfologia verbal catalana. Es tracta d’un breu recorregut per diferents aspectes relatius al verb que han merescut l’atenció dels estudiosos. Les conclusions que es podran extreure d’aquestes informacions —al marge de la seva utilitat específica en el marc del present treball— permetran de definir quins han estat els temes preferents i quins han estat els marcs teòrics que han presidit les diverses descripcions.

Cal fer, en primer lloc, una remarca que parteix de la diferenciació entre els estudis que seran citats en aquest capítol i les propostes d’anàlisi morfològica verbal que seran descrites en el capítol següent. El present capítol recull els treballs que posseeixen un caràcter descriptiu o que analitzen aspectes controvertits de la morfologia verbal catalana. El capítol dedicat als models d’anàlisi remet als estudis que, al marge dels seus objectius descriptius, porten implícit un model d’anàlisi apte per ser extrapolat a la descripció de qualsevol verb català. Es tracta de la revisió de les diverses propostes plantejades des de models teòrics diferents —tradicional, estructural o generatiu— que s’han anat succeint en la història de la lingüística dels darrers anys. D’aquests treballs, el capítol següent n’exposarà els pressupòsits bàsics.

En el present capítol tampoc no s’al·ludeix explícitament al contingut de les gramàtiques generals ni de les gramàtiques històriques. Les aportacions de les primeres en relació amb la

configuració de les conjugacions i amb els criteris de delimitació entre verbs regulars i verbs irregulars ja han estat examinades en el capítol anterior. El segon tipus de gramàtica inclou sistemàticament un apartat més o menys extens que fa referència a la formació dels verbs, però els aspectes etimològics i històrics no es prenen en estricta consideració atès que aquest treball pretén realitzar una descripció sincrònica de les realitzacions verbals dels diferents dialectes del primer quart de segle XX.

La descripció que segueix no té ànim d'exhaustivitat, sinó que es limita a remarcar les contribucions més destacables que s'han dut a terme en relació amb l'anàlisi de la variació de les dades verbals dialectals.

L'examen dels diversos tipus de treball manifesta, a més, que les dades de *LaFV* han servit sovint de base per a l'anàlisi i la descripció dels verbs catalans o per exemplificar conductes verbals determinades. La seva validesa i representativitat és inqüestionable, per bé que com afirma Wheeler (1982/1986: 558): “les dades no sempre són fiables en cada detall, però hi disposem d'un panorama inestimable”.

2.1. Estudis diacrònics

Atès que aquest estudi té un caràcter sincrònic, els resultats fruit d'una evolució diacrònica només seran presos en consideració en la mesura que puguin donar compte del comportament d'algunes solucions idiosincràtiques. Atès que impliquen enfocaments diferents —partint d'una de les dicotomies saussurians que diferencia la sincronia de la diacronia—, els aspectes evolutius no es valoraran com a determinants en el moment de justificar certes manifestacions verbals, especialment des de la perspectiva de la variació dialectal.

La visió diacrònica de la morfologia verbal pot concretar-se en les diverses gramàtiques històriques catalanes de caràcter general (Griera¹ 1931, Badia 1981, Moll 1991) o d'altres que posseeixen un caràcter més restringit (Fouché 1924a,b, Blasco 1986) aplicades a àmbits

¹ La gramàtica històrica de Griera (1931), de tipus descriptiu, es basa en les conjugacions i en els temps verbals, però no remet a les fonts històriques ni relaciona els resultats verbals amb el seu ètim originari. L'objectiu del treball és simplement reunir totes les formes possibles del català antic i d'agrupar-les segons el mode i el temps. El mateix Griera (1931: 96) justifica la manca d'explicació de cada forma pel fet que, segons afirma, els resultats són paral·lels en les diferents llengües romàniques i han estat explicats extensament a *Laut-und Formenlehre der mallorkinischen Urkunden*, de Niepage i, se suposa —Griera no ho diu pas— en la *Morphologie historique du Roussillonais* de Fouché.

dialectals com el rossellonès o l'alguerès. Aquesta perspectiva evolutiva també és oferta en els treballs de Coromines (1971) o en les grans obres lexicogràfiques catalanes (DCVB, DECLC). Des de la perspectiva generativa no es pot ometre la contribució a la gramàtica històrica realitzada per Duarte i Alsina (1986). Tampoc no es pot deixar d'esmentar el treball recent de Pérez Saldanya (1998), que se centra en la morfosintaxi verbal històrica. El seu propòsit —plenament aconseguit— és reinterpretar els canvis lingüístics a la llum dels models teòrics actuals, en especial des de la perspectiva de la morfologia natural, i sense prescindir en cap moment de la variació dialectal.

Fullana (1906) ofereix una visió general de la morfologia verbal catalana des del punt de vista de l'evolució morfològica que han experimentat els verbs en el pas del llatí al català. Segons aquest estudiós, l'esmentada evolució es justifica a través de l'acció de quatre lleis fonètiques que manifesten la tendència del català a la simplificació, tant pel que fa a la morfologia nominal com pel que fa a la morfologia verbal. Fullana assenyala dues menes d'elements que intervenen en la flexió verbal: d'una banda, els elements essencials —l'arrel, la vocal temàtica, la característica temporal i la desinència temporal—, que li permeten una primera segmentació de les formes verbals —cf. am-a-ve-s—, i els elements accidentals, que fan referència a vocals eufòniques o a elements consonàntics de transició. En aquest punt, una mica confusionari, però, Fullana introdueix, a més de les vocals del radical o de la desinència, les consonants que avui es consideren increments del radical.

Una de les virtuts que posseeix la seva anàlisi —i que l'allunyen de les agrupacions que es basen en la forma de l'infinitiu— és que la classificació verbal es realitza en funció del tema (o vocal temàtica) que presenta cada verb. A partir de la divisió proposada, Fullana examina l'evolució morfològica dels verbs regulars (aquells verbs que conserven intacte el radical —la suma d'arrel + tema— en tots els temps i persones) contraposant-los amb les formes originals llatines. També estudia l'evolució dels verbs irregulars, tot distingint-ne les irregularitats aparents de les reals.²

Altres treballs sobre morfologia verbal incideixen en aspectes qüestionables de la conjugació del verb català, alguns dels quals esdevenen recurrents. La temàtica que ha comptat amb un

---

² Vegeu l'epígraf §2.1 d'aquest volum en relació amb la delimitació que féu Fullana de les conjugacions verbals en valencià.

nombre més elevat d'estudis ha estat la que fa referència a la desinència de la primera persona del singular del present d'indicatiu.

La revisió d'aquesta problemàtica fou iniciada per Par (1930) en un article que donava compte de la conservació, la transformació i la pèrdua de la *-o* del present d'indicatiu llatí en la Romània. Una part destacable del treball d'aquest autor és el repàs que efectua sobre l'estat actual d'aquesta desinència en els dialectes catalans. Així, el rossellonès presenta la terminació *-i* en tots els verbs de les conjugacions I i III i en molts de la II (*perdi, enteni*); altres verbs de la II conjugació, en canvi, no tenen desinència (*escrich, bech*).³ La desinència *-i* és present també en el Pirineu oriental espanyol (de la frontera fins a Cadaqués, Besalú, Olot, Ripoll, Cerdanya) en els verbs de I i III conjugacions i en tots els verbs de la II conjugació que no canvien la consonant radical. Els verbs que la canvien en *u*, o afegeixen també la *-i* (*caui, coui*) o afegeixen al radical una consonant velar sorda (*caich, coch*). El mallorquí, el menorquí, l'eivissenc i l'alguerès no tenen vocal desinencial. El valencià presenta sols *-e* en la I conjugació (*cante*), *-ixch* en la III (*ajupixch*) i no afegeix desinència en cap verb de la II (*bech, caych, bat, planch, valch*; però *correch*). A Catalunya fins a Alcalà de Xivert s'ha introduït una *-o* en les conjugacions I i III, i també en tots els verbs de la II que no canvien de consonant radical. Només resten sense desinència aquells verbs que la van canviar en *-u* (*bech, crech, dech*). El català occidental compta amb la desinència *-o*, que es pronuncia *-u* en català oriental (*cantu, corru, planyu, rebu*).

Par, posteriorment, intenta d'esbrinar la provenença d'aquesta *-o* del català continental a partir de l'examen de diversos documents l'àmbit cronològic dels quals s'estén des del segle XIII al segle XVIII. Les conclusions que n'extreu són les següents: *a)* fins a mitjan segle XIV, el català usa el radical sense desinència per a la 1a persona del singular del present d'indicatiu; *b)* cap al 1350 s'introdueix la desinència [ə] de suport; *c)* al segle XV s'introdueix la vocal *-o*. Davant la discrepància que observa en les obres literàries que reflecteixen d'una manera més representativa la parla col·loquial i la forta invasió de castellanismes que té lloc en aquesta època, Par considera que la desinència *-o* és un castellanisme.

A partir d'aquesta proposta es generen diverses especulacions sobre l'origen i la procedència de les solucions dialectals de la desinència de 1a persona del present d'indicatiu, que històricament ha experimentat un procés de morfologització —cf. les opinions de Coromines

³ En la seva descripció hi ha implícita una proposta de divisió dialectal.

(1971: 183-216) Blasco (1985), Gulsoy (1987), Alsina (1988-1989) i Casanova (1989). Sintetitzant els parers dels diversos estudiosos es poden precisar els orígens de la vocal desinencial d'aquest temps verbal. En un primer moment, la pèrdua de la -O desinencial llatina, ja en el segle IX (Rasico 1982: 14), tingué conseqüències de caràcter fonètic i morfològic, que han estat esquematitzades a Casanova (1989).

Quan al segle XIII els catalans van repoblar les Balears i el País Valencià, el català vivia encara un desnivell sil·làbic i dues terminacions: Ø i -e. Tanmateix, la desinència -e no podia triomfar perquè, si bé resolía alguns problemes, en causava un altre: el sincretisme entre 1a i 3a persones, que només es podia solucionar mitjançant la utilització dels pronoms personals 'jo'- 'ell'. A partir d'aquest segle cada territori experimentà una evolució pròpia. D'una banda, el rossellonès, com el català en general, havia perdut la -o de la desinència llatina, però havia conservat una vocal -e, en qualitat de suport, en verbs el radical dels quals acabava en oclusiva + líquida (*compre, parle*). L'extensió, però, d'aquesta vocal en rossellonès, no pogué triomfar a causa de la confluència e-a > [ə]. En aquesta situació, la llengua va haver de buscar una altra solució que consistia a considerar la vocal -i la desinència de primera persona i estendre-la a la resta del paradigma, com farà la -o o la -e en altres zones.⁴

En català oriental i occidental, tant a la zona est com a l'oest, i a Morella i al nord del Maestrat, la -e fou substituïda per -o⁵ en els verbs de la conjugació I, i aquesta vocal s'estengué també als verbs de les conjugacions II i III.

Els repobladors catalans de les Balears (s. XIII) i de l'Alguer (s. XIV) no integraren la desinència -e. Aïllats com estaven de la resta de Catalunya, van seguir estenent la -e de suport a tots els verbs de la I conjugació, però no van poder reeixir a causa novament de la confusió de les solucions àtones: la 1a i 3a persones. La insularitat de les Balears i la identificació grupal dels algueresos envers els sards semblen explicar el manteniment en aquestes varietats dels grups consonàntics finals i de l'absència de desinència.

El valencià ha adoptat la -e en la conjugació I, tot estenent el radi d'acció del segment 'k' a les conjugacions II i III. Veny (1984) exposa que la desinència -e de la 1a persona del present

⁴ Per als orígens i la cronologia de la desinència -i i les diverses teories que els donen suport, vegeu Coromines (1971), Fouché (1924), Badia (1984), Moll (1968), Blasco (1985), Gulsoy (1987) i Casanova (1989).

d'indicatiu de la I conjugació va aparèixer a través dels verbs de radical acabat en un grup consonàntic (*cobre, semble*) fins que es va generalitzar a verbs que no es trobaven en aquesta condició (*cante*). Però aquesta isomorfia no comprèn tot el País Valencià, sinó una línia que va des de l'Alcora fins més avall del riu Segarra, passant per Vilafamés i Cabanes (Veny 1984: 164).

Des d'un altre angle, però també des de la perspectiva de la lingüística diacrònica, Wheeler (1995), adoptant els principis de la Morfologia Natural, examina la història de la 1a persona del present d'indicatiu entre mitjan segle XV i finals del segle XX. Tot passant revista a les aportacions de Blasco Ferrer (1985), Gulsoy (1988), Casanova (1989) i Alsina (1990), Wheeler detecta certes mancances en relació amb els aspectes relatius a la divergència dialectal i a la motivació del canvi, i proposa un explicació més satisfactòria de l'evolució dialectal de la 1a persona del present d'indicatiu i de les seves causes.

Alomar (1994), i per tancar l'apartat de treballs dedicats a aquesta persona gramatical, estudia la desinència *-o* de la 1a persona del present d'indicatiu a Mallorca, que pot aparèixer, segons la documentació analitzada, juntament amb *-e* i $\emptyset$. Al segle XVI coexisteixen en aquesta varietat les dues possibilitats esmentades. La *-e* es mantingué com un fòssil fins a les darreries del segle XIX. Amb aquestes dues desinències conviu una solució *-o*, que es troba a Mallorca durant els segles XVII i XVIII, especialment reflectida en textos jurídics. Les solucions actuals, però, mostren una reacció restauradora de l'absència de desinència ($\emptyset$), iniciada durant la segona dècada del segle XIX.

Una altra persona verbal que ha merescut una atenció especial ha estat la 2a persona del singular del present d'indicatiu del verb *ser*. Casanova (1985 i 1986) n'ha traçat la problemàtica i n'ha determinat els orígens. Les realitzacions d'aquesta persona són diverses des del punt de vista dels dialectes del català. En el Principat presenta una forma *ets*. En el País Valencià, en canvi, presenta la forma *eres*, sancionada per alguns lingüistes —cf. Valor (1977), Sanchis Guarnier (1993) i Renat i Ferrís (1933), entre altres. Altres variants es troben en l'alguerès *sés* i el ribagorçà *és*.

⁵ Quant a les diverses teories sobre els orígens de la terminació *-o*, vegeu Nonell (1895), Par (1930), Coromines (1971: 197ss), Blasco (1985) i Gulsoy (1987).

La majoria de les llengües romàniques han canviat la 2a persona del present d'indicatiu del verb *ser* a causa de l'homonímia creada amb la 3a persona. Quan en l'evolució del llatí es va perdre la *-t* final de la 3a persona, la 2a i 3a persones del verb *ESSERE* es van confondre: TU ES > tu és; ELL EST > ell és, amb la qual cosa es creà una ambigüitat difícil de mantenir en la comunicació. El català medieval en un primer moment acompanyava la forma verbal de 2a persona 'es' amb el pronom personal 'tu'. Sembla que és a partir de contextos de molt d'ús, com l'interrogatiu, que es produeix una aglutinació i es genera *est* —cf. Coromines (1971: 328). També és versemblant que 'est' sigui una forma refeta sobre el plural *ests < estis, tot suprimint la *-s*, considerada marca característica de plural —cf. Fouché (1924: 180). Així, resten delimitades les formes *est* (2a) / *és* (3a). Aquest resultat provocà la persistència de l'ambigüitat en la llengua oral i en l'escrita. Davant aquesta problemàtica, els mecanismes interns de la llengua van haver de destruir l'homonímia amb una solució que s'inicià durant el s. XV i triomfà entre la fi d'aquest segle i mitjan segle XVI, amb un resultat força divergent en funció de les varietats dialectals. L'analogia va ser un recurs per solucionar l'homonímia: afegir a *est* la 's' característica de 2a persona. *Ests* va passar a *ets* a finals del segle XV, tot eliminant la primera 's'.

Diverses teories han intentat d'explicar aquesta forma —cf. Badia (1981: 375), Meyer-Lübke (1923: 282), Fouché (1924: 180), Coromines (1971: 327), Blasco (1984: 159) i Fouché (1924: 115 i 176). Totes aquestes explicacions es basen en la utilització de mecanismes interns per corregir l'ambigüitat: el canvi espontani o la metàtesi en Blasco, l'analogia en els altres.

En altres treballs, la resta de temps verbals són revisats tant des d'un punt de vista històric com dialectal. Així, les realitzacions alguereses del perfet simple i del perfet perifràstic són estudiades a Manunta (1995). Actualment, cap dels dos temps no s'usa a l'Alguer i han estat substituïts pel pretèrit indefinit. L'anàlisi de documentació del segle XV fins al segle XIX, però, manifesta una presència notable de perfets simples i una absència del perfet perifràstic —tret de la tradició imposada pels escriptors de «La Palmavera», que n'inicien la recuperació a començaments del segle XX.

Les formes de present de subjuntiu són examinades en diversos estudis. Gulsoy (1993a) aporta l'anàlisi més completa de l'evolució de les desinències *-o-*, *-ia-*, *-i-* i *-ig-* de les tres persones del singular i de la tercera del plural d'aquest temps, avalua les teories elaborades fins ara en relació amb els seus orígens respectius i en documenta les diverses mutacions a través de

l'exposició dels fets medievals, seguida de la dels fets actuals. Després de l'examen dels desenvolupaments principals que ha experimentat la desinència de subjuntiu —d'una banda, la *-o-* del català occidental; d'una altra, la desinència *-i-*, característica del dialecte oriental, del pirinenc oriental, d'alguns parlars balears i de l'alguerès—, Gulsoy repassa les diverses teories que han examinat l'origen i la propagació de la desinència. Es postula, doncs, que la terminació *-i-* s'ha introduït o bé a través de formes en *-ia-*, com a resultat de l'analogia de les solucions antigues *confiū, enviū*, o bé a partir d'un tancament de la *-ə* final del subjuntiu en la 1a i 3a persones, en trobar-se la vocal final en situació de hiatus davant la vocal del mot següent, i després, per analogia, s'hauria estès a la 2a persona. Amb tot, sembla que la primera proposta (*-ia-* → *-i-*) és la més acceptada. En darrer terme, Gulsoy repassa l'evolució dels subjuntius a les Balears i, en especial, para esment en l'origen de la desinència àtona *-iga-*.

També en relació amb el subjuntiu, i concentrant-se en les dues formes sintètiques que han romàs de les quatre llatines originàries, Guiter (1946) examina l'evolució de les desinències i dels radicals del subjuntiu en català i constata el paper que va jugar l'analogia en la formació de paradigmes i en l'homogeneïtzació de les desinències. Des d'un punt de vista teòric, Guiter descarta la hipòtesi de Fouché segons la qual la *-i* del subjuntiu s'hauria originat del tancament de la *-[ə]* final en formes de 1a i 3a persones, de manera que aquesta *-[ə]* es trobava en hiatus davant la vocal del mot següent. Suposa aleshores, com s'ha esmentat anteriorment, que la *-i-* podia ser el resultat dels subjuntius en *-ia* (*plàcia, dòrmia, càpia*), en els quals la *-a* final era gairebé muda, o bé era el resultat de l'analogia a partir de formes del tipus *vanniū, espiū*, o potser es devia a una voluntat de distingir el present de subjuntiu del present d'indicatiu.

Els treballs d'Allières (1967; 1970) examinen aspectes de la morfologia del subjuntiu tant des d'una perspectiva sincrònica com diacrònica. Allières (1967) estudia la *-i-* del subjuntiu en gascó occidental i en català oriental, a partir de l'examen de les dades que li ofereix *LaFV* i de l'anàlisi de diversos textos antics gascons. Aquest examen li permet de concloure que la *-i-* prové d'una base *-ia-*, conclusió a què havien arribat, entre altres, Meyer-Lübke, a *Grammatik der Romanischen Sprachen*, Forteza en la seva *Gramàtica catalana* i Coromines (1958). La presència dels subjuntius en català des del segle XV suggereix a Allières que aquesta llengua degué seguir el mateix camí que va fer el gascó occidental en relació amb el tractament del present de subjuntiu.

Costa (1987) estudia les desinències del present de subjuntiu des dels punts de vista sincrònic i diacrònic. Aquest autor utilitza les dades que apareixen en tres mapes de l'*Atlas «Saxar»* i analitza l'arrelament de les desinències de subjuntiu (-i, -a, -ia), especialment de la desinència -i en el català septentrional un segle enrere. Tot sembla indicar, doncs, que el 1887 la desinència amb -i era la majoritària, per bé que podia variar segons el tipus de verb.

En darrer terme, Pérez Saldanya (1996) examina la variació —tant diacrònica com diatòpica i diastràtica— de les terminacions del present de subjuntiu dels verbs de la I conjugació a partir dels pressupòsits de la Morfologia Natural. Els principis de naturalitat⁶ justifiquen els canvis en aquest temps. Així, Pérez Saldanya argumenta que l'evolució de les desinències permet d'exemplificar algunes tendències d'optimització morfològica i alguns dels conflictes de naturalitat produïts entre les diferents tendències.

Pel que fa a l'imperfet de subjuntiu, Ridruejo (1985) examina la solució derivada de *cantaue ram* en valencià —tret de les comarques de Benifassar i del Baix Maestrat a la província de Castelló— a través d'un repàs de l'evolució històrica i semàntica d'aquest temps, pel que fa a l'assumpció de les funcions de subjuntiu.

Centrats encara en el capítol relatiu als temps verbals, Gulsoy (1967) estudia la 2a persona de l'imperatiu, que, en general, s'origina formalment a partir de formes d'indicatiu i de subjuntiu. Gulsoy presenta un aplec de testimonis documentals de l'imperatiu per tal de justificar llur procedència de l'imperatiu plural llatí (CANTĀTE, VIDĒTE, DORMĪTE) i aclarir els fets esdevinguts a l'entorn de l'evolució d'aquest mode i la seva confluència final amb la 2a persona del plural dels presents d'indicatiu i de subjuntiu.

Altres anàlisis, més que centrar-se en l'estudi de temps particulars o persones verbals determinades, han pres com a referència les marques morfològiques específiques presents en les formes verbals, com ara els increments palatals i velars.

En relació amb l'increment dels verbs incoatius de la III conjugació, Casanova (1993) indica les solucions romàniques de l'infix llatí SK, tot delimitant una zona conservadora i una altra d'innovadora. El català pertany a la darrera zona i, de fet, és l'única llengua romànica que presenta dialectalment el doblet -*esc-* / -*isc-*. Casanova exposa les teories que justifiquen aquests

⁶ Vegeu l'epígraf §3.3 d'aquest volum en relació amb les aportacions de la Morfologia Natural.

infixos, que es poden resumir en dues propostes: o bé ambdós són originaris del català naixent o bé se'n considera un de sol, *-esc-*, que evolucionà posteriorment en el bloc occidental en *-isc-*. Més endavant, Casanova exposa la seva pròpia hipòtesi, que es basa, amb retocs, en la segona proposta esmentada.

Pérez Saldanya (1995) estudia l'analogia i el canvi morfològic que han operat en les formes verbals que presenten un increment velar. El marc teòric que pren com a referència és el de la Morfologia Natural, a partir dels principis de la qual analitza, des d'un vessant diacrònic, els processos evolutius que han experimentat determinats verbs en relació amb la velarització. Des d'aquesta perspectiva, determina l'origen del segment velar i les causes generals de la velarització analògica. Morfològicament, aquesta velarització posseeix, segons Pérez Saldanya, el valor d'extensió que caracteritza una subclasse de verbs. Tanmateix, aquest lingüista remarca una proposta, que es considerarà més endavant, segons la qual en alguns dialectes aquest element s'ha reinterpretat com un afix flexiu que posseeix el valor d'una categoria marcada, o bé de 1a persona del present d'indicatiu, o bé de marca de mode subjuntiu.

En darrer terme, i per tancar l'apartat dedicat a la descripció morfològica verbal de caràcter diacrònic, es presenten les aportacions de Wheeler, realitzades a través d'una sèrie de treballs que estudien el desenvolupament de la morfologia verbal catalana d'ençà del segle XV, tot intentant d'establir-ne les causes i explicant alguns dels canvis que s'hi observen. Al marge del seu valor intrínsec, els seus treballs tenen el mèrit d'introduir uns vessants explicatiu i interpretatiu, dels quals estan mancats els estudis pròpiament històrics que, en general, es limiten a consideracions de tipus descriptiu, cronològic i evolutiu.

Wheeler (1980) s'endinsa en l'evolució dels paradigmes flexius del català oriental peninsular tot considerant la intervenció de l'analogia, vista no com una simplificació de la gramàtica sinó com un mecanisme relacionat amb principis psicològics i funcionals que estan basats en els principis extrets de l'Universal de Humbolt, els quals configuren, d'altra banda, una bona part de l'anomenada Morfologia Natural. Aquesta perspectiva és posteriorment explotada a Wheeler (1982), en relació amb la descripció del balear, i a Wheeler (1984), pel que fa al valencià.

Wheeler (1982), prenent com a base les dades de *LaFV*, analitza els processos d'analogia en el marc de la morfologia verbal balear. En el seu estudi ofereix una justificació dels canvis

analògics esdevinguts en les desinències del sistema de present dels dialectes balears i en redueix l'al·lomorfa. Aquesta tendència es genera a partir de les necessitats psicològiques del parlant, de l'oient i de l'aprenent. L'objectiu de Wheeler, en aquest i en els treballs posteriors, es donar compte de la varietat de models flexius que caracteritzaven el català de començaments de segle.

Més endavant, Wheeler (1984), en un estudi que no oblida el punt de vista diacrònic, utilitza novament les dades verbals d'Alcover per examinar la flexió del valencià a la llum de la combinació de diferents tendències per tal de justificar la variació i el canvi lingüístics: d'una banda, des d'un punt de vista psicològic, que malda per esbrinar els processos de comprensió i producció del llenguatge; i, d'una altra, des d'un punt de vista psicologicofuncional i estructural, que combina les nocions de semblança i contrast per tal de donar compte de la realitat lingüística consistent en sistemes. Des d'ambdues perspectives, Wheeler, després d'examinar alguns aspectes de la fonètica i de la morfologia valencianes, aprofundeix en els paradigmes verbals, en algunes formes verbals que experimenten o han experimentat sincretisme i, en particular, en el segment velar que caracteritza alguns verbs de la II conjugació.

Abordant la qüestió del sincretisme de la modalitat en el sistema de present, dins el marc de la morfologia diacrònica romànica, Wheeler (1985) inclou el canvi lingüístic sofert per algunes desinències verbals catalanes en les modificacions generals experimentades en les mateixes categories modals per la resta de llengües romàniques. En particular, examina un tipus de canvi morfològic —el sincretisme per analogia—, que s'ha provocat per la pèrdua d'ús de les formes diferenciadores, i es concentra principalment en el sincretisme entre l'imperatiu positiu i l'indicatiu, del qual Wheeler desconeix les causes. En aquest treball desenvolupa plenament els pressupòsits teòrics relatius a l'analogia que havia introduït a Wheeler (1982 i 1984), però prenent un enfocament general dins la perspectiva de les llengües romàniques.

Tancant el conjunt de treballs dedicats a la morfologia verbal dialectal, Wheeler (1993b) adopta els principis de la Morfologia Natural⁷ per donar compte de la flexió verbal del català nord-occidental, prenent també com a referència les dades subministrades per *LaFV*. Aquests

⁷ Wheeler (1993a), a més de proposar una revisió de la teoria de la morfologia natural en relació amb la flexió i amb el canvi flexiu, realitza, secundàriament, un estudi del subjuntiu on justifica els canvis del sistema medieval basant-se sobretot en el principi de contraconicitat.

principis es manifesten com a extremadament útils per justificar el canvi morfològic. Segons Wheeler —i adoptant cadascun dels principis d'aquest model— el canvi morfològic de les variants nord-occidentals sembla ser el resultat de la pressió de diversos principis de naturalitat morfològica: la congruència del sistema, l'estabilitat de les classes flexives i la Naturalitat Independent del Sistema. Complementàriament, Wheeler dedica una atenció especial a l'extensió velar /g/, la qual esdevé un marcador estable de determinades categories derivades.

2.2. *Estudis sincrònics*

Els estudis sincrònics abracen aspectes específics relatius a un temps verbal concret —indicatiu i subjuntiu— o descriuen la flexió verbal dels dialectes catalans des d'un punt de vista ampli o restrictiu en funció de l'àmbit examinat.

Centrats en l'indicatiu, la 1a persona d'aquest temps també ha estat objecte d'estudi des d'una perspectiva sincrònica. Partint d'una aproximació fonètica, el treball descriptiu de Colón (1955) presenta una nova desinència de 1a persona del singular del present d'indicatiu dels verbs de la I conjugació. Es tracta de la vocal [a], registrada pel mateix Colón en les localitats castellonenques de les Useres i l'Alcora, i que completa —deixant de banda la desinència $\emptyset$ de les Balears i de l'Alguer— la gamma constituïda per les cinc vocals —[e] valencià, [i] rossellonès, [o] valencià septentrional i català nord-occidental, [u] català oriental— que actuen en aquesta desinència verbal.

Dos treballs de característiques diferents de l'anterior examinen també la 1a persona del present d'indicatiu. Es tracta de les aportacions de Bibiloni (1976, 1981), que assenyalen els nombrosos problemes ortogràfics que generen les solucions sense desinència en balear. Bibiloni (1981), després d'examinar-ne la problemàtica, proposa una solució ortogràfica per als casos més dificultosos, tot ampliant la proposta esbossada a Bibiloni (1976).

Pel que fa al present de subjuntiu, Allières (1970) utilitza les dades de *LaFV* per analitzar la solució en -o del present de subjuntiu en català occidental —que pot ser exclusiva o pot presentar polimorfisme amb altres vocals— a través de la determinació de la seva situació geogràfica. Es tracta d'un treball de caràcter sincrònic, que remet en alguns casos a consideracions de caràcter diacrònic.

El temps de subjuntiu, com a objecte de canvi lingüístic i des d'una perspectiva sociolingüística en l'àmbit lleidatà, ha estat tractat per Alonso i Suïls (1993). En aquest treball s'analitza la pressió de l'estàndard sobre la morfologia del mode subjuntiu en la comarca del Segrià; és a dir, la imposició de les terminacions amb *-i* sobre les terminacions amb *-o*. Les formes amb *-i* sembla que tenen més incidència, d'una banda, en la 3a persona i en totes les conjugacions —menys en la I—, i d'una altra, en dones i en persones joves.

Quant al participi, Guiter (1965) constata l'existència de participis en *-it* en rossellonès en verbs de la II conjugació, mentre que el català presenta —tret d'algunes excepcions d'àmbit dialectal— la desinència *-ut*. Després de delimitar geogràficament l'aparició d'aquests participis, revisar textos rossellonesos d'èpoques diverses —del segle XIV a començaments del segle XX— i de detectar el tractament que donen a aquest fenomen algunes gramàtiques rosselloneses i diverses gramàtiques històriques, Guiter arriba a la conclusió que es tracta d'una influència castellana i fa extensiva aquesta mateixa pressió a les realitzacions dels participis algueresos que manifesten el canvi de *-ut* a *-it*. Guiter, però, examina aquest fenomen solament en el context de participi, sense considerar la possibilitat que aquesta mateixa modificació afecti també altres temps verbals de la mateixa conjugació.

El pas de *-iit* → *it* forma part d'una problemàtica més àmplia que té més a veure amb un canvi de classe que amb la modificació d'un temps particular. Aquesta qüestió ha estat tractada en dos treballs. D'una banda, Sifre (1993) veu en la influència del castellà un factor determinant en el pas de la classe II a la classe III per part de determinats verbs (*batre* > *batir*, *interrompre* > *interrompir*) en valencià. L'esmentada influència sembla motivar també el procés d'incoativització dels verbs de la II conjugació (*dependre* > **dependeix*). D'una altra banda, Perea (1997d), prenent com a base el canvi de classe que experimenten alguns verbs algueresos de la segona conjugació, considera que per prendre decisions en relació amb una possible influència —italiana, sarda o castellana— en l'alguerès, cal recórrer a testimonis documentals que determinin una datació aproximada del fenomen. S'insinua, però, un paper destacable del castellà en relació amb aquesta modificació de classe verbal.

Les contribucions descriptives a la flexió verbal dialectal s'enceten amb el treball de Barnils (1914), que presenta diverses observacions sobre els radicals i les desinències verbals del dialecte alacantí, concretat en les localitats d'Elx, Alacant, Monòver, Bocairent, Pego i Benissa. Barnils justifica moltes de les solucions d'aquests parlars a través de fenòmens analògics.

Els treballs de Mascaró (1983) i (1985) examinen, amb objectius diferents, ateses les seves característiques particulars, la morfologia verbal del català central, i més concretament, del barceloní. En tots dos casos, Mascaró es proposa que les seves anàlisis siguin adequades descriptivament i realitzin aportacions significatives a la teoria lingüística general, a través de la determinació de les formes subjacents corresponents i de la caracterització de les regles fonològiques. Mascaró (1983), dins l'àmbit de la fonologia, descriu el sistema verbal català partint d'una divisòria bàsica entre verbs regulars i verbs irregulars —cf. § II.A.4. A Mascaró (1985), pel fet de tractar-se d'una obra de caràcter general i descriptiu pel que fa a la morfologia com a disciplina, l'examen de flexió verbal se centra en els aspectes relacionats amb el paradigma, els accidents del verb i penetra sumàriament en les característiques que defineixen els verbs regulars i els verbs irregulars.

La morfologia verbal del valencià ha rebut una atenció especial no solament des d'un punt de vista normatiu, amb les contribucions esmentades en el primer capítol d'aquesta part, sinó també des d'un punt de vista descriptiu. Cal destacar, des d'aquesta perspectiva, el treball de Renat i Ferrís (1933), que classifica els verbs en tres conjugacions i determina els models i les característiques específiques de cadascuna.

La descripció de la flexió verbal regular del valencià és realitzada també a Viaplana (1984/1992), aquest cop des d'una perspectiva generativa. Aquest treball encapçala una sèrie d'articles dedicats al verb català en el marc de diferents dialectes. En aquest estudi, Viaplana introdueix la proposta —que ha anat confirmant en la resta de treballs publicats relatius al verb, i que serà assumida en aquest estudi— de la divisió de la classe [II] en dues subclasses, una sense extensió i una altra amb extensió velar, la qual inclou la majoria dels verbs que la gramàtica tradicional ha considerat que presenten arrels velaritzades. D'altra banda, Viaplana realitza una proposta de segmentació i de classificació dels segments morfològics que, posteriorment, aplica a la descripció dels verbs del català estàndard.

Més endavant, Viaplana (1986) planteja novament la descripció de la flexió verbal regular catalana —aquest cop centrada en la varietat estàndard—, tot afinant el model teòric, que li permet de desenvolupar-la satisfactòriament. D'aquesta manera, estableix els models verbals regulars, en realitza la segmentació fonètica i fonològica i delimita l'acció de les regles morfològiques i de les regles fonològiques en la generació dels resultats verbals concrets.

En el marc ara d'una comparació interdialectal, la relació entre formes verbals subjacents i formes verbals superficials i la seva connexió a través de les regles fonològiques és explotada a Viaplana (1990-1991) i a Viaplana (1996b) amb dos objectius diferents. En el primer treball s'estableix una anàlisi comparativa dels segments morfològics que comparteixen les varietats meridionals, nord-occidentals i centrals i es caracteritzen els elements constitutius del català —entès com a sistema de sistemes— i, en darrer terme, es precisa la seva organització interna. En el segon treball, Viaplana il·lustra les aportacions de la gramàtica generativa —basant-se en els pressupòsits de Newton (1972)— en l'anàlisi de les formes de l'imperfet d'indicatiu de diverses varietats del català nord-occidental.

Des d'aquesta mateixa perspectiva, una descripció comparativa interdialectal s'ha efectuat també a Perea (1997b), aquest cop entre els verbs regulars de les varietats mallorquina, barcelonina i valenciana.

Les aportacions dels enfocaments generatius en dialectologia a partir de les directrius de Newton (1972) són considerades també a Viaplana (1994a) a través d'una comparació interdialectal de la variació que experimenten les formes d'imperfet d'indicatiu dels verbs de la I conjugació en alguns parlars nord-occidentals. Secundàriament, també s'analitza la variació que presenten les mateixes localitats en relació amb els temps corresponents al present de subjuntiu i a l'imperfet de subjuntiu.

Els elements constitutius dels articles precedents són novament articulats a Viaplana (1996a) a través de la descripció comparativa dels verbs regulars de la I conjugació en català nord-occidental. Al marge de la distinció entre comparació descriptiva i descripció comparativa, es comencen a entrellucar aspectes teòrics relatius a la irregularitat verbal, que han estat desenvolupats a Viaplana (1995). El resultat de la comparació és la manifestació de diferències dialectals que poden tenir una base fonològica o una base morfològica i poden ser, al seu torn, quantificables.

La quantificació dialectomètrica de les similituds i diferències dialectals en l'àmbit verbal —i també d'altres aspectes morfològics— s'ha manifestat en l'anàlisi proposada per Viaplana (1999) en relació amb la conjugació regular del nord-occidental. Aquest model s'ha concretat a Clua (1999) en l'anàlisi estadística de la variació morfològica verbal en l'àmbit valencià. Des d'aquesta perspectiva, les aportacions dialectomètriques permeten de distingir les varietats que

presenten una major cohesió interna així com de delimitar àrees dialectals més o menys definides a través de l'aplicació del concepte de "distància lingüística".

La flexió verbal regular de l'alguerès també ha estat descrita, assumint els pressupòsits de la gramàtica generativa, per Rovira (1993), tot adoptant el model d'anàlisi morfològica verbal proposat a Viaplana (1984, 1986). Al marge de l'interès de la seva descripció, Rovira defineix els paradigmes verbals regulars de l'alguerès i planteja l'existència de tres classes verbals. La classe I, desmarcant-se totalment de la resta d'àrees dialectals catalanes, inclou tres subclasses: una, sense extensió, una altra amb extensió velar i encara una altra amb extensió palatal. Pel que fa a les altres dues classes verbals, Rovira es basa en la divisió de Viaplana.

Una anàlisi dels verbs regulars d'algunes localitats nord-occidentals aplicant el marc teòric citat pot trobar-se a Massanell (1995).

Prenent com a base les dades de *LaFV*, i també amb finalitats comparatives, Rabassa (1996) ofereix una visió contrastada dels resultats de les enquestes d'Alcover efectuades el 1906 i dels resultats de les realitzades per la mateixa autora el 1992 a partir de l'anàlisi dels verbs regulars que ha establert com a model i de la seva consegüent segmentació. L'estudi remarca les convergències i les divergències que existeixen entre les dades verbals enquestades en els dos períodes cronològics esmentats. Rabassa defineix dos fenòmens que han motivat el canvi lingüístic a Andorra: d'una banda, el fenomen de l'orientalització; d'una altra, el de l'analogia. Ambdós fenòmens es manifesten en el sistema verbal a través de la substitució d'una variant per una altra de més prestigi, de la creació de noves variants o de la simplificació o sistematització dels paradigmes.

Prenent com a corpus d'anàlisi les dades de *LaFV*, Perea (1997c) descriu, des de l'òptica generativa, i a partir del model establert per Viaplana (1984, 1986), les formes no personals i les d'indicatiu dels verbs estrictament regulars de les varietats balears que es poden inferir dels materials verbals d'Alcover. La descripció, que es realitza tant a nivell intradialectal com interdialectal, caracteritza els elements que constitueixen la flexió verbal del balear i dóna compte de la seva organització interna.

L'anàlisi verbal, efectuada en un marc generatiu, pot comptar amb el suport d'altres models teòrics. Així, DeCesaris (1988) examina diversos aspectes de la formació verbal regular

catalana a la llum dels pressupòsits de la fonologia lèxica, i incorpora algunes de les propostes de Lieber (1981, 1982) i de Selkirk (1982). L'anàlisi es basa en dades verbals recollides en setze localitats del domini lingüístic català. A partir dels pressupòsits de la fonologia lèxica, DeCesaris considera que no totes les formes verbals són generades en el mateix nivell morfològic —cal tenir en compte que aquest model teòric es basa en la postulació d'estrats o nivells. D'altra banda, un treball més restringit, limitat als verbs catalans que presenten un increment velar, és desenvolupat a DeCesaris (1986). En aquest cas es tracta la problemàtica de l'al·lomorfa tot aplicant també les directrius del model de Lieber (1981, 1982).

Lleó (1986), en un treball a cavall entre la sincronia i la diacronia, estudia la substitució que pot experimentar la darrera consonant d'algunes arrels verbals per una consonant velar. D'aquesta manera es genera la consegüent al·lomorfa en el radical, la qual cosa té repercussions a l'hora de registrar les representacions subjacents en el lèxicó. Lleó s'inclina per la proposta de Hooper (1976), segons la qual les alternances del radical es representen directament en el lèxicó però sota una forma comuna que abraça les diverses formes alternatives per mitjà de claus. Posteriorment, una regla de relació⁸ distribuirà els diferents al·lomorfs. D'altra banda, l'existència d'alternances pot provocar un anivellament morfofonològic cap a una direcció o cap a una altra, però sovint sense arribar a ser absolut.

Des d'un enfocament més ampli, basat en una perspectiva pandialectal, Montoya (1989) proposa una descripció unitària de la flexió dels verbs catalans regulars, que posseeix un caràcter normatiu i que presenta les menors exclusions dialectals possibles. En aquesta proposta es representen conjuntament els dialectes catalans que han accedit a les gramàtiques normatives de cada territori de la llengua: les gramàtiques de Fabra (1956), Moll (1968) i Sanchis Guarner (1993). Els verbs model proposats per Montoya, que recullen la divisió tradicional proposada per Fabra (1956) i Badia (1962), i que coincideixen amb la de l'Institut d'Estudis Catalans (1993), són *posar*, *rompre*, *tòrcer*, *sentir* i *patir*. La voluntat darrera d'aquesta proposta és evitar la dissociació entre la parla real i els registres cultes.

Els verbs catalans poden ser estudiats encara des d'altres punts de vista. Així, quant a la posició del català dins el conjunt de les llengües romàniques, Iliescu⁹ (1995) analitza la

⁸ Vegeu Hooper (1976).

⁹ Des de l'àmbit més general del conjunt de les llengües romàniques, i des d'un punt de vista sincrònic, Iliescu i Mourin (1991) han establert la tipologia de la morfologia verbal, tant regular com irregular, del català, paral·lelament amb la d'altres disset llengües, a partir de la descripció dels paradigmes d'un nombre determinat de

morfologia verbal regular a partir dels segments que s'adhereixen al radical; és a dir, els increments, les vocals temàtiques, els segments de mode i de temps i les desinències,¹⁰ tot confrontant els resultats amb els d'altres divuit llengües. La valoració que reben aquests segments —en presència o en absència— en cadascuna de les llengües romàniques estudiades permet de concloure que el català, juntament amb el friulà, és la llengua que es manifesta més fidel al prototipus establert. Ambdues són, doncs, els exponents més típics de la “Romània contínua”, pel que fa a la morfologia verbal.

Inserint el català en l'àmbit romànic, Guiter (1971) comptabilitza les freqüències d'ús dels verbs en set llengües romàniques —francès, provençal, castellà, català, portuguès, italià i romanès—, la qual cosa li permet de comparar com aquestes freqüències varien de llengua a llengua. Els aspectes comparatius incideixen en el nombre de verbs que integren cada classe verbal, la freqüència de cada conjugació o el verb més utilitzat.

També des del punt de vista de la morfologia comparada, Mourin (1961) analitza les realitzacions del present de subjuntiu en català (d'una banda, de la 1a i 2a persones del plural, que en català s'identifiquen amb les d'indicatiu; d'una altra, la desinència *-i*, que indica mode i temps, l'origen de la qual sembla obeir a fenòmens analògics),¹¹ tot confrontant-les amb les solucions d'altres llengües romàniques.

Macaire (1969), novament des d'un punt de vista tipològic i comparatiu, analitza el comportament del verb català en relació amb un conjunt de trets que fa referència a l'existència o a l'absència de determinats temps verbals. L'examen contrastiu manifesta, per exemple, que el català i el francès són les úniques llengües que disposen de perfet perifràstic. Les constatacions obtingudes en l'àmbit verbal serveixen a Macaire per integrar el català a mig camí entre la Iberomània i la Gal·loromània.

Quant al elements estructurals de les formes verbals, si els increments palatals i velars han estat examinats des d'una perspectiva diacrònica, Sifre (1995) estudia, des d'un punt de vista sincrònic, les vocals temàtiques que es troben presents tant en processos de flexió com de

---

verbs. Amb els trets resultants de la comparació de cada llengua, els autors han intentat d'establir el prototipus romànic de cada component verbal i la desviació que aquest prototipus genera en cadascuna de les llengües examinades.

¹⁰ Aquest terme fa referència als segments relacionats amb nombre i amb persona.

¹¹ Vegeu els treballs diacrònics esmentats en l'apartat anterior en relació amb l'origen i la procedència d'aquesta terminació.

derivació. Aquests marcs comuns tenen conseqüències indubtables en l'elaboració d'una teoria morfològica general i en la distinció bàsica entre els processos flexius i els processos derivatius.

Tots aquests estudis són un reflex manifest de la variació morfològica, morfofonològica, fonològica i fonètica que experimenten les formes verbals. Lloret i Viaplana (1999) desenvolupen un dels darrers treballs que destaquen la temàtica de la variació verbal dins el marc més general de la variació lingüística i plantegen l'anàlisi de la variació morfològica a partir de l'examen de les formes verbals de diferents dialectes del català. D'aquesta manera, els autors destriuen entre variació morfològica superficial, variació morfològica mixta i variació morfològica profunda. Aquest darrer tipus de variació —de base fonològica— pot dividir-se, al seu torn, en variació morfològica patent i variació morfològica no patent. D'altra banda, les variants morfològiques, és a dir, les diverses manifestacions morfològiques, poden ocórrer en un nivell formal i en un nivell gramatical.

La temàtica sobre la irregularitat verbal no ha comptat amb un nombre elevat de treballs. Viaplana (1995) fa un estudi específic sobre la irregularitat verbal, bàsicament des d'un punt de vista teòric, amb la finalitat de matisar el concepte d'irregularitat i d'establir una distinció entre les irregularitats que es manifesten a l'arrel —meres atipicitats, en definitiva, en relació amb la seva manifestació quantitativa— i les que es constaten en les terminacions —àmbit únic d'aplicació de la irregularitat. En contrapartida, un enfocament descriptiu s'ha dut a terme a Perea (1993) en relació amb l'anàlisi i classificació de vuitanta-dos verbs del català central; i, de manera més succinta, a Perea (1997a).

En darrer lloc, cal destacar el treball de Sifre (1998), que constitueix un estudi morfològic de la flexió verbal del valencià seguint els paràmetres proposats per la Morfologia de la Relació Lèxica de Bochner (1995). El marc teòric esmentat permet a Sifre de realitzar una organització morfològica dels paradigmes verbals tant regulars com irregulars. Aquesta organització es basa en la formulació de patrons que configuren les estructures paradigmàtiques dels verbs. Així, els verbs es poden classificar a partir dels seus comportaments morfològics i, paral·lelament, es pot replantejar el concepte de regularitat verbal. En definitiva, aquest treball constitueix una perspectiva d'anàlisi morfològica innovadora que trenca els esquemes clàssics de distribució verbal en conjugacions.

3. PROPOSTES D'ANÀLISI MORFOLÒGICA APLICADES AL VERB CATALÀ

L'objectiu d'aquest capítol és oferir una visió general dels diversos models d'anàlisi morfològica que s'han aplicat al verb català i destacar els aspectes que poden tenir una incidència directa en la descripció que es desenvoluparà en el segon apartat d'aquest volum. Es remarcaran, doncs, les aportacions més significatives de cada proposta examinada.

Per bé que l'anàlisi verbal proposada en el present treball es basa en els pressupòsits del model generatiu clàssic, cal prendre en consideració alguns estudis rellevants emmarcats en les escoles tradicionals i estructurals, atès que en alguns casos han servit de prolegomen per a descripcions posteriors o han permès d'extreure propostes vàlides per ser aplicades en aquest treball. Aquest capítol també recull les aportacions de la Morfologia Natural.

3.1. Els tractaments tradicionals i estructurals

Aquesta part teòrica s'ha iniciat amb una revisió del tractament que rebien els verbs regulars i els verbs irregulars en el marc de determinades gramàtiques —tant de caràcter prescriptiu com de caràcter més descriptiu. Aquestes gramàtiques encaixen —per l'any en què foren elaborades o per la tendència a què s'adscriuen— en una òptica plenament tradicional. En general, i fent

abstracció dels trets comuns que presenten les diferents propostes, la descripció de la flexió verbal des d'un punt de vista tradicional presenta les característiques següents:

1. Agrupa els verbs catalans en classes i subclasses segons la seva terminació de l'infinitiu.
2. Utilitza les formes senceres del paradigma, sense tenir en compte una possible segmentació. L'únic criteri de divisió, pel que fa als models regulars, és la diferenciació entre radical i desinències.
3. La descripció és, simultàniament, sincrònica i diacrònica. Els autors consideren, en parlar de la formació de determinats temps verbals, que els processos diacrònics són suficientment explicatius de les realitzacions actuals (per exemple, en l'establiment d'una connexió entre el mode infinitiu i els temps de futur i condicional). Com a exposició sincrònica, i amb propòsit didàctic i normatiu, enumeren un seguit de formes verbals vàlides i rebutgen totes les que s'allunyen de la realització estàndard.
4. Defineix un concepte restrictiu d'irregularitat, amb ampli espectre, que es fonamenta en la inadequació d'un verb a assimilar-se al que s'ha considerat com a model. El concepte d'irregularitat s'estableix mitjançant la comparació de les formes verbals amb uns determinats paradigmes i, alhora, descansa en l'absència de coincidència formal del comportament d'uns verbs —tant pel que fa a les arrels com a les desinències— respecte dels que s'han pres com a model.

Les descripcions d'orientació estructural modifiquen alguna de les característiques esmentades, però, en general, mantenen el punt de vista tradicional, en especial el fet de realitzar l'agrupació verbal a partir de la terminació de l'infinitiu. Aquestes orientacions és caracteritzen per:

1. Introduir, en certs casos, un nou criteri de classificació verbal, basat en l'existència d'una vocal temàtica determinada.
2. Superar la divisió tradicional entre arrel i desinències, i definir uns nous criteris de segmentació de les formes verbals.¹
3. Divergir en els resultats obtinguts en les segmentacions. Per aquest motiu, no suposen cap avenç destacable en el moment de realitzar una descripció sistemàtica dels verbs catalans.

¹ Tanmateix, els criteris de segmentació estan definits al marge d'un model teòric general que els doni suport, per la qual cosa els seus fonaments són poc representatius i tenen un abast insuficient.

Badia (1973) proposa una segmentació de les formes verbals regulars, emmarcada en una descripció sincrònica de la conjugació regular del català. La classificació en tres conjugacions, però, coincideix essencialment amb la de Badia (1962).

Badia considera que les formes verbals estan formades d'un element generalment invariable (que expressa la significació del verb) i de la flexió, constituïda per diversos components la funció dels quals és expressar les relacions amb la conjugació (mode, temps, nombre i persona). D'aquesta manera, Badia aplica una segmentació que atorga valor a diverses marques verbals: a la *vocal radical* (VR), que és tònica i que precedeix la terminació dels verbs enunciativa a l'infinitiu (cánt +ar); a la *vocal temàtica* (VT), que indica la classe verbal i acostuma a ser accentuada, i a la *vocal desinencial* (VD), que apareix en les formes verbals en determinades condicions. Aquesta vocal indica també la classe del verb, però expressa especialment les diferències formals que corresponen a funcions distintes —mode i temps. Aquest tipus de segmentació torna a aparèixer a Badia (1994).

El futur i el condicional tenen encara una vocal de preparació entre la vocal radical i la vocal temàtica: l'anomenada *vocal pre-temàtica* (VPT), que es correspon a la de l'infinitiu.

VR	VPT	VT	VD	
kánt	+ ər	+ í	+ ə	(condicional)
kánt	+ ər		+ é	(futur)

Hí ha tantes vocals temàtiques com classes de verbs: I= a; II= e; III= i (excepte a la 1a persona del singular de l'imperfet d'indicatiu de les conjugacions I i II, que conflueixen en una [i]).

La vocal desinencial indica les formes específiques del mode (indicatiu i subjuntiu) i del temps, i col·labora en la distinció de les tres classes. Les marques de persona són [s], per a la 2a persona del singular, [m], per a la 1a del plural, [w], per a la 2a del plural i [n], per a la 3a del plural. A causa del valor de plural d'aquest segment, Badia pot establir una oposició significativa entre les terceres persones del present d'indicatiu [kántə]~[kántə+n], que també serà aplicada en la present descripció. Així, pot formular una regla d'inserció de la marca de plural: 3a pers +[-n]= 6a pers. L'aplicació d'aquesta regla permet d'arribar a la conclusió que les conjugacions altres que la primera no presenten vocal desinencial en la 3a persona del plural

(*[pérd+n], *[tém+n], *[sént+n]); la vocal [ə] que s'insereix en aquest context té, doncs, caràcter epentètic. Aquest criteri, restringit al present d'indicatiu,² serà adoptat en la descripció que es durà a terme en l'apartat següent. La vocal desinencial esdevé una marca de mode que permet de distingir fàcilment el subjuntiu de l'indicatiu (subjuntiu (+)[i], indicatiu (-)[i]).

Tot i l'interès d'aquest criteri de segmentació, que es basa en la presència d'unes determinades vocals, cal considerar que aquests segments vocàlics no són equiparables en importància i en representativitat i no deixen de constituir una herència de la gramàtica tradicional.

Roca Pons (1970) —després d'assajar una descripció dels verbs en espanyol (Roca Pons 1966)— descriu la morfologia dels verbs catalans des d'un punt de vista estructural, concretament des dels pressupòsits de la morfonologia de l'Escola de Praga o la morfofonèmica americana, a partir del concepte de morfema, entès com una noció genèrica que comprèn tota mena d'unitats significatives. Els morfemes es divideixen en *radicals* (manifestats per les arrels, que expressen la idea lèxica de tota la conjugació), *derivatius* (que suposen en un mot un procés de creació lèxica) i *flexius* (que generalment afecten les relacions formals entre els mots —concordança, gènere, nombre...—). Les formes diferenciades que poden presentar els morfemes constitueixen els al·lomorfs, els quals sovint poden ser explicats a través de lleis fonològiques generals. Pel que fa a la representació dels morfemes, Roca Pons postula l'existència de la variant zero d'un morfema, que implica la inexistència d'una marca fònica en alguns temps de les conjugacions verbals i, en contrapartida, la possibilitat que un morfema pugui expressar alhora més d'una relació. Així, la -o final de la 1a persona del singular del present d'indicatiu expressa, simultàniament, temps i persona.

Seguidament, Roca Pons segmenta el verb en diferents morfemes, que representen diverses categories:

Verb = *lexema* (morfema que indica la idea verbal) + *morfema* temps + *morfema* mode + *morfema* persona + *morfema* nombre.

Aquests morfemes poden estar, ocasionalment, o bé amalgamats, o bé no aparèixer, com en el cas de la vocal temàtica, que constitueix l'expressió de la conjugació.

² Badia, però, l'aplica a tots els temps i òbviament sorgeixen comportaments excepcionals.

Les aportacions de Roca Pons al llarg de la seva descripció són múltiples. L'anàlisi que planteja s'inicia amb l'examen de cadascun dels morfemes que componen les formes verbals simples (n'exclou els temps compostos perquè no són considerats de caràcter morfològic, sinó sintàctic, malgrat l'estreta relació que uneix els seus components).

Les decisions que pren aquest lingüista al llarg dels seus treballs i que s'adapten a la proposta d'anàlisi que es planteja en el present estudi —en algun cas amb alguna petita adaptació— són les següents:

1. La consideració que les formes planes de la II conjugació amb *-r* ortogràfica no tenen, en realitat, aquesta *r*. A *tòrcer* ([tòrsə]), per exemple, el tema³ [-ə] identifica la forma d'infinitiu i permet de no confondre-la amb cap altra.
2. En relació també amb l'infinitiu, la [r] (//r// subjacent, segons Roca Pons) només apareix fonèticament davant formes personals febles i en la II conjugació és inexistent en la llengua parlada (fins i tot abans de pronoms, [témə] en comptes de témer-lo [témərlu]). Aquesta opinió tindrà repercussions en el tractament que proposa la present descripció, atès que l'absència de la marca d'infinitiu en una determinada varietat dialectal, quan aquest va seguit d'un pronom feble, permet de postular la inexistència —en la varietat en qüestió— de la representació morfològica corresponent a l'infinitiu.
3. En el futur, aquest lingüista constata l'existència de diverses variants en el morfema temporal: [-ré]/ [-rá]/ [-rê]. Roca Pons (1976) descarta de relacionar aquest temps amb el seu procés històric de formació, ja que és una unitat morfològica comparable a la dels altres temps simples. Quant al punt de vista morfològic, no n'ofereix una solució, sinó que planteja la possibilitat d'admetre, o bé, un segment /-r-/, comú al condicional,⁴ o bé, un morfema de temps subjacent //ra// que, sense cap mena de justificació fonètica, esdevindria /-ré/. Aquest punt evidencia una imprecisió clara en el tractament. Pel que fa al condicional, el valor del qual és expressar un futur relatiu al passat, l'expressió de temps és regularment [-ríə]. El segment [r] és la indicació genèrica de futur. Tanmateix, en el seu estudi del verb espanyol, Roca Pons (1966) es decanta per considerar una alternança [ré] ~ [rá] en el futur i una forma única [ría] en el condicional. La darrera opció, adaptada al català, és assumida en el present estudi.

³ Tot i que formalment coincidim amb la seva proposta, divergim quant a la terminologia. Atès que constitueix una marca d'infinitiu, es tractaria d'un element vinculat al mode i no al tema.

⁴ La decisió, d'altra banda, que adopta sistemàticament Viaplana (1984, 1986).

4. L'imperfet de subjuntiu presenta una expressió temporal alternant: -s en posició final i -si- en el cas que vagi seguit d'altres fonemes.
5. Al gerundi, la [n] té un valor clar i general, mentre que la [t] se sensibilitza seguida de pronoms febles començats amb vocal (hi, ho). Roca Pons postula, doncs, un segment //nt// subjacent. La marca temporal⁵ és [é] en la majoria dels verbs de la II conjugació —tant regulars com irregulars—, exceptuant el nombre reduït de verbs que manifesten un infinitiu amb [é].
6. El participi es caracteritza, en els verbs regulars, per la presència d'una [t], seguint la vocal que expressa la conjugació [á] / [ú] / [í].

Les discrepàncies en relació amb els pressupòsits del present treball es concentren en dos aspectes. El primer fa referència a les relacions que s'estableixen entre determinats morfs i els morfemes corresponents. Així, Roca Pons considera que la [u] de la primera persona del singular del present d'indicatiu és expressió de temps i de persona. Amb aquesta afirmació no perd de vista la consideració de 'morf portmanteau',⁶ que constituïria una expressió amalgamada de temps, mode, nombre i persona. D'altra banda, a l'imperfet d'indicatiu, Roca Pons atorga al morfema [bə] de la I conjugació un valor temporal. A les conjugacions II i III, [ə], que segueix la vocal temàtica [í], assumeix el valor temporal. Amb una voluntat unificadora, Roca Pons planteja la possibilitat d'acceptar formes subjacents que s'expliquessin mitjançant la formulació de regles que evidencien processos fonològics diacrònics. Així, s'especula sobre la forma //dormiba// per explicar les formes actuals de l'imperfet d'indicatiu de les conjugacions II i III, que són divergents respecte del resultat de la conjugació I. Aquesta explicació, centrada en una sola varietat, presenta greus dificultats, insalvables des d'un punt de vista sincrònic.

Posteriorment, Roca Pons (1976) pren partit en contra del plantejament de regles fonològiques que pretenen explicar, en la sincronia, fenòmens que han tingut lloc al llarg de la història, especialment en el contrast que ofereixen els mots cultes i els mots patrimonials. Tot i que la relació entre aquesta classe de morfemes podria estar justificada a través de la

⁵ Novament hi ha una discrepància pel que fa a la nomenclatura, la vocal [é] —o [á] o [í]—, en funció de les conjugacions, tindria un valor temàtic i no temporal.

⁶ Cf. Hockett (1947: 333 i 1954: 389). Aquest autor defineix el morf portmanteau com aquell que "belongs simultaneously to two (or more) morphemes in a fixed arrangement (whether partners in a construction or not)".

Gramàtica Històrica, un tractament descriptiu sincrònic no pot equiparar les dues classes de mots, sinó que ambdues requereixen, individualment, explicacions diferents.

Pel que fa a les conjugacions regulars —I conjugació: *cantar*, II: *témer*, III: *dormir*—, cap d'aquestes conjugacions manifesta variacions en el radical que no sigui justificada per processos fonològics generals. Aquesta tripartició, que aparentment no s'allunya de la triple conjugació en què es divideixen els verbs catalans gairebé en la majoria de propostes, en divergeix, de fet, perquè considera, amb un afany notable de simplificació del quadre de verbs regulars i amb una visió restrictiva del concepte de regularitat, que els verbs *perdre* (de la II) i *servir* (de la III incoativa) són irregulars. *Perdre* és irregular perquè li manca la vocal temàtica en l'infinitiu, en el futur i en el condicional. *Servir* és irregular a causa de la variació que presenta l'arrel amb l'addició de l'infix palatal.

Cal destacar que Roca Pons (1976) determina la conjugació segons la presència d'unes determinades vocals temàtiques:

I-	a	ε	e		subjacent //a//
II-		ε	e	i (u)	subjacent //e//
III-				i	subjacent //i//

[a] i [ε] de la conjugació I es redueixen a [ə] en síl·laba àtona.

La segmentació verbal proposada per Roca Pons suposa la separació dels quatre morfemes que corresponen a l'arrel, la conjugació, el temps i la persona, i, en les formes nominals, en lloc de temps i persona, la indicació de cadascuna de les formes impersonals. Aquesta segmentació representa un acostament dels supòsits estructurals als generatius i s'allunya de la simplicitat classificatòria de les descripcions tradicionals.

Els verbs irregulars són, segons Roca Pons, tots els verbs que no segueixen els models de les tres conjugacions regulars i els classifica en diverses classes d'irregularitat segons el seu comportament. Per tal d'explicar els verbs irregulars de la II conjugació, Roca Pons (1968) els agrupa en els cinc subgrups coneguts —que ja eren definits per Marvà (1968) i Badia (1962).

Rafel (1977) proposa un model de segmentació verbal que inclou únicament els verbs regulars —remet a Badia (1962) per a la descripció dels verbs irregulars— i els classifica, seguint la

tradició, en tres conjugacions, segons la presència de la vocal temàtica —que manifesten les formes de la 1a persona del plural del pretèrit perfet (I. [kəntárəm]; II. [təmérəm]; III. [pərtírəm]). Així,

I- vocal temàtica [a]; l'infinitiu acaba en -AR;

II- vocal temàtica [e], els infinitius no presenten una forma única. Així, a. *rebre*; b. *tòrcer*; c. *saber*; d. *dir*, *fer*;

III- vocal temàtica [i], l'infinitiu acaba en -IR. La majoria de verbs d'aquesta conjugació tenen un infix [é], que es manifesta en la parla a través d'una vacil·lació en l'ús de l'increment, amb tendència a utilitzar-lo en verbs que normativament no l'admeten.

Rafel parteix del supòsit que les diferents formes verbals són el resultat de l'associació de morfemes de *temps*, *mode*, *persona* i *nombre* al radical —els quals, sovint, estan unificats dos a dos: *temps i mode i persona i nombre* o bé unificats tots quatre.

L'enfocament estructural constitueix un preludi del tractament que proposarà més endavant la gramàtica generativa: l'ús de la segmentació com a mètode per delimitar els morfemes, la qual cosa implica l'establiment dels segments morfològics mínims (els *morfis*, representants dels morfemes), a través de l'aplicació del criteri de la recurrència. En determinar uns elements recurrents poden quedar reflectides, aleshores, les relacions que existeixen entre els morfemes i els segments morfològics corresponents.

3.2. Els tractaments generatius des d'una perspectiva sincrònica

En l'apartat anterior s'han esmentat els treballs que han incidit sobre la morfologia verbal catalana des de les perspectives tradicional i estructural. Des dels supòsits generatius, cal esmentar, per la seva condició de models descriptius, les anàlisis proposades per Wheeler, Mascaró, Brasington i Viaplana. Novament —i per evitar una extensió excessiva⁷ i innecessària— només es farà esment de les aportacions més rellevants que introdueix cadascuna de les concepcions dins el model d'anàlisi que es proposa en el present treball.

Si fins ara les descripcions tradicionals i estructurals basaven la classificació dels verbs en la forma de l'infinitiu, la gramàtica generativa proporciona un criteri formal més adequat: el

⁷ Per a una descripció més completa de cadascuna de les tendències, vegeu Perea (1993).

comportament general del verb, que conduirà a unes classificacions verbals que es fonamentaran en els següents supòsits:

1. L'establiment d'una correspondència —no exactament de caràcter biunívoc, atès el caràcter parcialment flexiu i aglutinant de la flexió verbal del català— entre els morfemes i llurs manifestacions: els morfs.
2. La segmentació de les formes verbals en una seqüència ordenada de morfemes, que es manifesten en l'estructura superficial a través dels morfs.
3. El plantejament de formes fonològiques abstractes que corresponen als morfemes i que es transformen, mitjançant regles fonològiques, en les realitzacions concretes de la llengua.

Prenent com a referència el material aportat pels autors en particular, es presentarà, en primer lloc, la proposta de Wheeler. Seguiran les aportacions de Mascaró i clouran aquest apartat els estudis de Brasington i Viaplana, els quals esdevenen pròpiament els fonaments del present estudi i són els més propers al tractament que es durà a terme al llarg de l'apartat pròpiament descriptiu.

3.2.1. La proposta de Wheeler

Wheeler (1979) és el prelude sincrònic d'una sèrie de treballs (Wheeler 1980, 1982, 1984, 1985) que examinen la morfologia verbal històrica des de diverses perspectives que tenen com a denominador comú la Morfologia Natural.

Wheeler (1979) constitueix un estudi extens i detallat sobre la fonologia sincrònica del català. El seu objectiu és analitzar una part del sistema fonològic del català estàndard contemporani, a través d'una aproximació formal i metodològica que segueix les directrius de la fonologia generativa, amb el resultat de presentar, d'una manera àmplia, el model sonor del català (el mateix objectiu que Chomsky i Halle (1968) es van proposar per a l'anglès). Wheeler considera que la fonologia generativa inclou la morfologia dins el seu domini, per la qual cosa adjunta, no únicament tots els aspectes limítrofs a una descripció fonològica —fonemes, fons, representacions subjacents, representacions fonètiques, regles...—, sinó també una visió aprofundida dels tres àmbits clau de la morfologia flexiva: la morfologia nominal (la formació del femení i del plural en els noms i en els adjectius), la morfologia verbal i la morfologia pronominal.

Wheeler, en el capítol III, es proposa de demostrar la generació de totes les formes verbals utilitzades en el català estàndard (en particular, en el català de Barcelona). Paral·lelament, posa en evidència la veritable extensió de la noció d'irregularitat en el sistema verbal català. Cal tenir en compte que, en fonologia generativa, la irregularitat es manifesta en la presència de regles que fan referència als detalls lèxics particulars o a l'arbitrarietat de les classificacions morfològiques. Aquesta aproximació a la irregularitat en morfologia compta amb la "Condicció de Naturalitat" (Postal 1968) en relació amb la qual les representacions fonològiques del lèxic i les propietats fonètiques dels lexemes han d'estar connectades d'una manera no arbitrària.

Per tal d'explicar l'estructura sintàctica del verb català, es proposen una sèrie de regles bàsiques i unes regles de reajustament.

Wheeler agrupa els verbs catalans en tres classes anomenades I, II i III; les classes II i III, se subdivideixen, al seu torn, en A i B, que es defineixen a partir de les vocals temàtiques corresponents.⁸ A diferència de les subdivisions proposades per Badia i Fabra, Wheeler considera que els models IIA i IIB són coberts per verbs del tipus *valer*⁹ i *perdre*. Per a la resta, I = *cantar*, IIIA = *dormir*, 3B = *servir*.

La segmentació de les formes verbals proposada per Wheeler serveix per evidenciar una sèrie de comportaments irregulars (com el cas del nombre reduït de verbs que tenen el gerundi de la classe IIA i l'infinitiu de IIB —*caldre*, 'calent'—; el del nombre limitat de verbs que comparteixen formes de IIB i IIIA —*viure*, *escriure*, *tenir*, *venir*—, així com els verbs que manifesten un comportament completament irregular, ja que posseeixen, a més de formes de diverses conjugacions, paradigmes supletius i formes atemàtiques —*ésser*, *anar* (també l'auxiliar), *haver* (aux.), *fer*).

Les divergències de la seva proposta en relació amb el model que s'utilitzarà en aquest treball es defineixen a continuació.

⁸ Per a la classe I, la vocal /a/, per a la classe III, la vocal /i/. Wheeler postula, a més, per a la classe II una vocal temàtica /u/, que només ocorre en els participis.

⁹ Tanmateix, el verb *valer* presenta una particularitat que l'allunya dels verbs modèlics de la II conjugació: presenta un infinitiu i un gerundi amb una vocal temàtica [e]. Aquesta característica l'incorpora a una agrupació formada per altres sis verbs més (*voler*, *soler*, *saber*, *poder* i *haver*) que, en alguns casos, presenten addicionalment altres conductes idiosincràtiques.

Mentre que Wheeler considera que l'increment [éj] és una extensió pròpia de la III conjugació, el segment /g/ de la conjugació II no gaudeix d'aquesta valoració. Per contra, és considerat un increment que s'aplica en certes formes i en alguns imperatius irregulars, però enlloc més. L'aplicació del segment /g/, doncs, ocorre en determinats contextos —cf. Wheeler (1979: 87-91).

Una altra divergència està relacionada amb el grau d'abstracció que posseeixen els fonemes postulats per Wheeler. Així, /v/, com a fonema, no té una representació concreta en la parla de Barcelona. Lligat amb aquesta temàtica, s'observa la generalització de la forma del participi /+d/ en verbs que no presenten alternança de sonoritat i sempre compten amb una consonant sorda. Així, hi ha formes subjacents del participi del tipus *treta* /trɛj+d+ə/, *dita* /dij+də/, *escrita* /skriv+d+ə/, *morta* /mɔr+d+ə/, *oferta* /ufɛr+d+ə/, *torta* /tɔrs+d+ə/ (pel fet de provenir de *tòrter*), *soferta* /sufɾ+d+ə/ (de *sofrir*)..., que evidencien una complexitat notable en el nivell d'abstracció i en el tractament de les formes subjacents, i, en conseqüència, en la formulació i en l'aplicació de diverses regles ordenades (de caiguda de vocals i consonants, de transformació consonàntica, d'ensordiment...) que arribaran a explicar les realitzacions fonètiques superficials. Les regles, al seu torn, compten també amb un grau d'abstracció força elevat.

Les representacions subjacents plantejades per Wheeler són altament abstractes¹⁰ i suposen la formulació d'un nombre elevat de regles (en molts casos de regles menors) que s'apliquen

¹⁰ Lleó (1970) presenta la mateixa problemàtica relativa a l'abstracció en fer referència a les regles fonològiques que s'apliquen a les formes bàsiques per tal de justificar les formes fonètiques resultants. Així, estableix una connexió entre la 1a persona del singular del present d'indicatiu i el singular dels noms, i la 2a persona del singular del present d'indicatiu i el plural dels noms. Això propicia la disposició d'unes formes bàsiques (que contenen arxifonemes) on inclou, a més, la vocal temàtica (/tém=E=O/, /dÓrm=i=O/) i uns determinats segments finals.

En el cas dels verbs, la vocal temàtica que és present a la forma bàsica cau, gràcies a la formulació d'una regla fonològica, davant dels segments /O/ de la 1a persona, /S/ de la 2a persona i davant # en la 3a persona del singular. Aquest fenomen, segons Lleó, és paral·lel a la situació esdevinguda en el plural dels noms, en els quals la /O/ restava en els plurals precedida d'una consonant sibilant, però es perdia en posició final i, generalment, davant de /S/, i es mantenia quan /S/ estava precedida d'una sibilant.

Tot i que una anàlisi d'aquest tipus ha donat lloc a d'altres estudis sobre la formació del plural i del femení i és important pel fet de cercar un nivell més abstracte que prova d'explicar les realitzacions concretes, el tractament utilitzat per Lleó esdevé, en ocasions, antieconòmic i requereix un grau massa elevat d'abstracció, especialment en el plantejament de les representacions bàsiques de les formes verbals i en la formulació d'un nombre considerable de regles fonològiques. Així mateix, pretén, amb un desig lloable de generalització, d'equiparar determinades formes verbals amb formes nominals interconnectades per una certa similitud formal però que, en realitat, mostren el contrast entre mots patrimonials i cultes, els quals, des del punt de vista sincrònic, és desencertat de posar en relació. Cal tenir present que els cultismes, pel fet de tenir un comportament fonològic distint dels mots patrimonials del català, no poden ser explicats mitjançant regles que unifiquin processos fonològics diferents (Roca Pons 1976).

exclusivament en situacions molt concretes. Des del punt de vista de la Fonologia Generativa Natural (Hooper 1976) seria desitjable d'evitar aquest grau tan elevat d'abstracció.¹¹

3.2.2. La proposta de Mascaró

Mascaró ha abordat la temàtica verbal dins el context de la fonologia catalana (1978) i d'una manera més breu, ateses les característiques de l'obra, des d'una perspectiva exclusivament morfològica (1985). En ambdós treballs, Mascaró pretén de descriure la morfologia verbal del català central a través d'una anàlisi que pugui oferir contribucions al conjunt de la teoria lingüística.

Mascaró (1978) es mou en un context fonològic, que després vol aplicar a la descripció verbal, i, alhora, des de la morfologia verbal, contrasta les conclusions assolides amb els enunciats anteriors. La descripció dels verbs regulars i irregulars constitueix la segona part de l'obra, perquè la primera s'ha consagrat a descriure la fonologia catalana en el marc de l'aplicació de la Ciclicitat Estricta. Tot i que segueix els passos de les gramàtiques tradicionals a l'hora de realitzar una classificació verbal en conjugacions —I, II i III (IIIa i IIIb)—, Mascaró introdueix una nova classificació dins la classe II basada en grups i subgrups, que acullen el que anomena verbs “subregulars”. Els tres verbs que pren com a model són: *mirar*, *batre* (que posteriorment queda classificat com a irregular, ja que mostra una barreja de vocals temàtiques)¹² i *bullir* i *unir*, escollits perquè presenten unes característiques coincidents: la invariabilitat de l'arrel, una uniformitat al·lomòrfica en els morfemes de persona i la coincidència formal dels morfemes de conjugació i de persona. Aquests comportaments esdevenen, en definitiva, paradigmàtics per tal de donar compte de les regularitats de les terminacions i de l'alternança accentual.

D'altra banda, en realitzar la segmentació, Mascaró defineix els morfemes que integren les formes verbals:

-L'arrel, que es manifesta invariable fonològicament al llarg del paradigma.

¹¹ La Fonologia Generativa Natural parteix del supòsit que cal desterrar les abstraccions de la Gramàtica i propugna que el model Transformacional és massa potent per descriure sistemes o per predir fenòmens que, de fet, mai no ocorren en un llenguatge natural. Per tant, un aspecte de la teoria que necessita constrenyiment és la qüestió de l'abstracció, tant en l'àmbit de les representacions fonològiques subjacents com en la formulació de les regles fonològiques. La teoria generativa natural requereix que les regles fonològiques i les representacions subjacents estableixin una relació directa amb les formes lingüístiques superficials. Hooper (1976) afirma que el major avantatge de la teoria generativa natural sobre la teoria generativa prèvia és que dona una representació més realista de la competència lingüística del parlant.

¹² Això, però, no ocorre a Mascaró (1985).

-Les marques de *persona*, que són invariables: 1a i 3a > Ø; 2a > z (excepte a la 2a persona de l'imperatiu > Ø); 4a > m; 5a > w; 6a > n.

Mascaró segmenta les formes verbals en la seqüència ordenada dels següents elements: *arrel* (representant morfològic de la categoria lèxica) + *vocal temàtica* (la marca de conjugació, que apareix només en terminacions accentuades) + *marca de temps* + *marca de persona*.

Arrel	V. Temàtica	M. Temps	M. Persona.
búλ	Ø	u	Ø
búλ	í	ə	s
búλ	í	si	m
búλ	í	ré	Ø
búλ	í	Ø	m
búλ	í	riə	s

Amb voluntat d'oferir una descripció generalitzadora, Mascaró rebutja el sistema classificatori de les gramàtiques tradicionals i intenta una regularització màxima dels morfemes que li permeti l'establiment de les representacions bàsiques de les formes verbals, les quals, a través de regles fonològiques, es convertiran en les realitzacions fonètiques concretes.

Una de les aportacions més importants de Mascaró és la que fa referència a la hipòtesi sobre l'assignació de l'accent —cf. Mascaró (1983: 24-44)—, el qual forma part de la representació subjacent i no és introduït per regla. Des d'aquest punt de vista, hi haurà morfemes que comptaran des del nivell ideal amb aquesta marca (arrel, vocal temàtica) i, d'altres, no (la resta de morfemes, llevat del futur i del condicional). D'aquesta manera, en el moment de la formació d'un mot verbal aquest mot pot aparèixer amb una o amb més d'una marca accentual. En la realització concreta, però, només hi constarà el darrer. Els altres hauran estat esborrats per la regla de desaccentuació:

V → [-acc] / ## X_Y [+acc] Q ##

Un altre fet destacable és l'establiment —que ja havia estat indicat a Roca Pons (1970)— del morf d'infinitiu [ə] per als verbs de la conjugació II que presenten en la realització parlada, pel

que fa a la varietat estàndard, l'absència del segment [r], quan van seguits d'un clíctic pronominal.

Mascaró proposa que cada classe verbal no està associada només amb una vocal, sinó que algunes conjugacions presenten una classe de vocals temàtiques que són assignades a formes verbals específiques. Aquesta idea és represa a Viaplana (1986), que delimita unes vocals pròpies de cada conjugació que són definides per la classe lèxica a què pertany un verb.

Pel que fa a les vocals temàtiques, en la proposta de Mascaró, algunes formes dels paradigmes verbals de les conjugacions I i II presenten una coincidència formal. El mateix ocorre en algunes formes de les conjugacions II i III. Mascaró suggereix, per tal d'explicar aquest fenomen, que els anomenats "verbs regulars de la conjugació II" (als quals es refereix com R-1 i R-2) són, de fet, irregulars. Per tant, el català no posseeix una II conjugació regular, a diferència de la proposta de Wheeler, que identificava la II conjugació amb la vocal temàtica /u/. En el model de Mascaró, la irregularitat de la II conjugació consisteix a tenir una marca de conjugació "barrejada", de vegades, corresponent a la conjugació I, de vegades, a la conjugació II, o bé, representada per una vocal temàtica irregular. Aquest fet és considerat, per contra, per Viaplana (1986), com una de les característiques dels verbs de la classe [II], que presenten unes vocals temàtiques de transició que actuen de pont entre les classes [I] i [III].

Els morfemes de temps apareixen entre la vocal temàtica i les marques de nombre, i són majoritàriament àtons.

En examinar els verbs de la conjugació III, Mascaró observa que els dos subgrups que es poden formar, dels quals proposa com a model *unir* i *bullir*, difereixen pel fet que el segon presenta un increment [é] en determinats contextos. Globalment, però, les formes es diferencien únicament en l'increment palatal i en l'accentuació. Mascaró equipara aquesta extensió a la vocal temàtica, pel fet que es troben en distribució complementària, i l'anomena *increment temàtic*.

Més endavant, Mascaró (1983: 151-194) agrupa diversos verbs amb la finalitat de descobrir els seus comportaments irregulars, generals o limitats únicament a discrepàncies en el participi. En general, aquestes irregularitats es concreten en la presència d'un participi irregular, en l'existència de certes irregularitats en els morfemes de temps i persona, d'algunes irregularitats

causades per una distribució atípica de les vocals temàtiques, i, en darrer terme, en la presència de diverses arrels alternants.

Els dos primers grups a analitzar (anomenats R-1 i R-2 (Mascaró 1983: 152)) tenen una arrel i una vocal temàtica fixa, excepte en el participi. S'hi inclou *batre* i, a més, un conjunt de verbs, la marca d'infinitiu dels quals no és -r sinó -ə: *córrer*, *vèncer*, *plànyer*. D'altres presenten participis irregulars: *admetre* (i altres verbs en -metre), *imprimir*, *merèixer*, *créixer*, *estrènyer*, *morir*, *oferir*, *sofrir*, *obrir*, *cobrir* i *establir*.

Una altra agrupació verbal sorgeix per la presència d'una *g* (la qual, segons Mascaró, no pot considerar-se un increment temàtic de la mateixa naturalesa que [é]), ja que no existeix una correlació entre l'aparició d'increment temàtic i la manca de vocal temàtica) al final del radical de certes formes —cf. els grups G-1, G-2, G-3, G-4 (Mascaró 1983: 155-163). Pertanyen a aquesta classificació els verbs *fondre*, *prendre*, *soler*, *valer*, els compostos de l'arrel [pəré] (*aparèixer*, *comparèixer*), i *conèixer* i els seus compostos. Tots aquests verbs integren, encara, d'altres agrupacions mínimes pel fet de posseir algun tipus d'irregularitat que els fa diferents del model. Tanmateix, aquestes subclassificacions resten operativitat i generalització a la descripció, ja que, sovint, alguns d'aquests subgrups estan formats per un sol verb o per un nombre molt reduït.

El mateix ocorre amb l'agrupació formada pels verbs que presenten una arrel acabada en *w* en algunes formes —cf. els grups W-1, W-2, W-3, W-4, W-5, W-6, W-7 (Mascaró 1983: 163-161)— i manifesten una irregularitat en la vocal temàtica. Els verbs que s'inscriuen en aquest grup són: *beure*, *moure*, *deure*, *ploure* i els seus compostos; *escriure* i el seus compostos; *viure*, *coure*, *ploure*, *cloure*, *caure* (la realització [kéjə] queda explicada amb la postulació d'una forma bàsica en /kéj/ i, per tant, no apareix en aquesta classe de verbs la vocal temàtica de l'imperfet d'indicatiu), *creure*, *seure*, *jeure*, *treure* i *riure* i els seus compostos.

Les diverses agrupacions de verbs de la II conjugació, constitueixen, segons Mascaró, la part menys irregular d'aquesta agrupació, ja que hi ha verbs que presenten uns tipus d'irregularitat

superior.¹³ Així, *venir, tenir, poder, voler saber i caber* es caracteritzen per tenir alternances en el radical, distribució irregular de la vocal temàtica i irregularitats en els morfemes de temps.

En darrer terme, la descripció es clou amb l'anàlisi d'onze verbs les característiques irregulars dels quals no els permet d'integrar-se en cap de les agrupacions prèvies: *dir, dur, veure, fer, anar, vaig* (com a defectiu, utilitzat com a auxiliar en el perfet perifràstic), *eixir, estar, donar, haver i ésser*. Des del punt de vista estrictament classificatori, Mascaró (1985) distingeix els verbs regulars dels irregulars pel fet que els segons presenten un variat al·lomorisme del radical verbal. Aquest sembla un dels criteris més representatius per definir la irregularitat, ja que, segons aquest lingüista, la variació de la desinència verbal —en l'arrel o en els morfemes de temps i persona— té lloc en un nombre ínfim de verbs i és una conseqüència del caràcter flexiu de la conjugació verbal. En definitiva, Mascaró presenta dues grans conjugacions regulars (I i IIIa), dues conjugacions regulars menors (IIIb i II regular —que presenten un caràcter mixt, pel que fa a la distribució de les vocals temàtiques—) i una conjugació altament irregular, que inclou bàsicament verbs de la conjugació II. Aquesta darrera proposta (Mascaró 1985: 103-122) assuauja la classificació anterior, que només considerava dues conjugacions estrictament regulars.

La descripció de Mascaró té la capacitat de resoldre, a través de la formulació de regles fonològiques, situacions que resultaven falses irregulars, però que eren tractades, des de l'òptica tradicional i estructural, com a veritables comportaments anòmals. Així, les diferències que existeixen entre les formes verbals no sempre corresponen a divergències morfològiques, sinó que, sovint, poden ser explicades per l'acció de processos fonològics generals, tals com la reducció vocàlica, l'ensordiment d'obstruents finals, la sonorització d'oclusives sonores medials, la simplificació de grups consonàntics, l'africació de fricatives palatals sonores, la tensió de la bategant alveolar o la inserció d'epèntesis consonàntiques o vocàliques.

Les generalitzacions obtingudes, que són aprofitades parcialment en el present treball, simplifiquen notablement la descripció de les formes verbals. Tanmateix, l'adopció de les propostes següents, amb l'aplicació d'algunes modificacions significatives, permetrà d'obtenir encara un grau més alt de simplificació i de generalització en la descripció verbal.

¹³ Matisant el concepte d'irregularitat, Viaplana (1984, 1986) fa servir els verbs *batre/perdre - beure* com a models regulars de la classe [II].

3.2.3. La proposta de Brasington

Brasington (?) a *Phinite Verb Morphology of Spoken Barcelona Catalan* aporta un excel·lent estudi sobre la morfologia verbal, limitada a les formes finites del català de Barcelona, tant des del punt de vista teòric com descriptiu. Aquest lingüista considera la representació de les formes verbals des de tres perspectives:

1. Sintàctica:

begui

↓

BEURE subjuntiu, present singular 3a persona (trets sintàctics)

↓

es correspon amb el *lexema*, que es troba inventariat en lexicó.

El conjunt dels trets sintàctics i el *lexema* forma un *mot gramatical*.

2. Fonològica:

/#beb+g+i/, que constitueix un *mot fonològic* i està format per un conjunt de components anomenats morfemes (separats per la frontera de *lexema*), cadascun dels quals està integrat per morfofonemes.

3. Fonètica:

[béyi], mot fonètic integrat per fons.

El propòsit de Brasington és relacionar les representacions sintàctiques de les formes verbals amb les representacions fonètiques apropiades, a través de dos sistemes de regles: un sistema de *regles morfològiques*, que connecta la representació sintàctica amb la representació fonològica, i un sistema de *regles fonològiques*, que relaciona la representació fonològica amb la fonètica corresponent.

Les formes finites dels verbs han estat tradicionalment classificades en les categories següents (cadascuna de les quals està integrada per uns determinats morfemes):

Mode (indicatiu, subjuntiu, imperatiu)

Temps (present, passat, futur, condicional)

Persona (1a, 2a, 3a)

Nombre (singular, plural)

L'estructura morfològica general de les formes finites conté els elements següents, que constitueixen categories de morfemes:

#Arrel+ Extensió+ Tema+ Futur+ Temps+ Persona#, algunes de les quals és possible que restin buides en la realització concreta d'una forma verbal determinada.

Seguidament, es duu a terme la segmentació dels verbs presos com a models regulars: *cantar*, *perdre*, *beure* i *sentir*. Per tal de classificar els verbs catalans, Brasington té en compte, en primer lloc, el concepte de flexió, és a dir, les variacions que s'esdevenen en el constituent morfològic dels paradigmes per a totes les categories de morfemes altres que l'arrel. Així, els paradigmes verbals poden diferir en cadascun dels següents morfemes:

1. Persona. El morfema persona, que es manifesta a la 1a persona del singular del present d'indicatiu, permet de diferenciar quatre classes de verbs:

-cantar /u/

-beure /g/

-anar (intr), anar (auxiliar), fer /dʒ/

-haver, saber Ø

2. Tema (present d'indicatiu). La presència o absència d'aquest morfema també divideix els verbs en quatre classes:

	I	II	III	Ø tema
	CANTAR	MOLDRE	OMPLIR	ÉSSER, ANAR(aux)
1a pers. sing.	-	-	-	-
2a pers. sing.	a	-	-	-
3a pers. sing.	a	-	-	-
1a pers. pl.	ε	ε	i	-
2a pers. pl.	ε	ε	i	-
3a pers. pl.	a	a	a	-

3. Tema (present de subjuntiu). Segons aquest morfema, els verbs poden dividir-se en dues classes: la primera, formada pels verbs que posseeixen el morfema /ε/ (*cantar*) i la segona, formada per aquells verbs que tenen el morfema /i/ (*omplir*).

4. Tema (imperfet de subjuntiu). Els verbs es classifiquen en dos grups: els que tenen el morf /e/ (*cantar*) i els que posseeixen el morf /i/ (*sentir*). El verb *ésser* té dues possibles formes de classificació, amb /si+g+e+si+s/ com a verb del primer grup, i amb /fo+si+s/, la qual cosa produiria la creació d'una tercera classe de verbs que contindria només el verb *ésser*, amb una absència de morfema temàtic Ø.

5. Tema (futur i condicional). El tema d'aquests temps dividiria els verbs en tres classes: la primera, formada per verbs que posseeixen el morf /a/ (*cantar*), la segona, que integra els verbs que compten amb el morf /i/ (*omplir*), i la tercera, que presenta una absència, Ø (*beure*, *córrer*, perquè la seva representació fonològica és /kor+Ø+r+é/).

6. Extensió (present d'indicatiu). La classificació origina dos grups:

	CANTAR	MENTIR
1a sing.	-	éʃ
2a sing.	-	éʃ
3a sing.	-	éʃ
1a pl.	-	-
2a pl.	-	-
3a pl.	-	éʃ

7. Extensió (present de subjuntiu). Els verbs poden agrupar-se en cinc classes:

	BEURE	FER	SERVIR	CANTAR	TREURE
1a sing.	g	s	εʃ	-	g
2a sing.	g	s	εʃ	-	g
3a sing.	g	s	εʃ	-	g
1a pl.	g	-	-	-	-
2a pl.	g	-	-	-	-
3a pl.	g	-	εʃ	-	g

8. Extensió (imperfet de subjuntiu). Sorgeixen dues classes de verbs: la classe de verbs amb el morf Ø (*cantar*) i la que està formada per verbs que tenen el morf /g/ (*beure*).

9. Temps (imperfet d'indicatiu). Excepte *ésser*, les formes del qual no tenen morf de temps a l'imperfet d'indicatiu, la resta de verbs poden agrupar-se en dues classes: la que inclou els verbs que presenten el morf /ia/ (*moldre*) i la que recull els verbs que posseeixen /aba/ (*cantar*).

Totes aquestes agrupacions, excloent-hi *anar* (intr.), *anar* (aux.), *cabre*, *conèixer*, *córrer*, *escriure*, *ésser*, *estar*, *fer*, *haver* (aux.), *saber*, *tenir*, *treure*, *veure* i *viure*, originen tres classes verbals —Classe I, Classe II, Classe III—, les dues darreres de les quals poden encara ser subdividides en II i II velar i III i III palatal, respectivament, i són considerades regulars.

Els verbs exclosos poden dividir-se en dos grups: el primer, format pels verbs *conèixer*, *córrer*, *escriure*, *estar*, *tenir*, *treure* i *viure*, que, malgrat que no pertanyen als models regulars, presenten algunes formes que poden ser encaixades en els paradigmes regulars d'una classe o d'una altra. Òbviament, la seva entrada lèxica serà més complexa que la dels verbs regulars.

Un segon grup —*anar* (intr.), *anar* (aux.), *cabre*, *ésser*, *fer*, *haver* (aux.), *saber* i *veure*— està format per verbs considerats irregulars. Alguns d'aquests verbs també canvien de classe, però la característica essencial d'aquest grup és que el paradigma inclou determinades formes verbals que no pertanyen a cap dels paradigmes de les classes regulars. Això pot succeir per dues raons: o bé per una variació idiosincràtica, però fonològicament condicionada, o bé per una variació completament idiosincràtica (la presència d'una sèrie de trets que no poden ser justificats per regles, sinó que consten a l'entrada lèxica per donar compte de la seva desviació del model).

L'arrel verbal, en la majoria dels verbs, es manté estable al llarg del paradigma. Tanmateix, una sèrie de verbs poden presentar una multiplicitat d'arrels, algunes de les quals podrien ser explicades per diversos processos fonològics. Això ocorre en *anar* (intr.), *cabre*, *caure*, *cloure*, *coure*, *conèixer*, *dir*, *dur*, *ésser*, *estar*, *fer*, *haver* (aux.), *prendre*, *poder*, *riure*, *saber*, *tenir*, *viure* i *voler*. Brasington analitza cada possibilitat i cerca un possible tractament, la qual cosa suposa en alguns casos d'introduir explícitament a l'entrada lèxica les diferents arrels alternants i indicar els contextos on es manifesten.

En darrer terme, Brasington, després de presentar el conjunt d'entrades lèxiques dels verbs que integrarien un hipotètic lexicó, formula un sistema de regles morfològiques la funció de les quals és la de relacionar la representació sintàctica amb els seus corresponents morfs i,

posteriorment, un conjunt de regles fonològiques que connectaran les sèries de morfemes amb llurs representacions fonètiques respectives.

Les regles morfològiques actuen a dos nivells: en primer lloc, assignen una estructura general potencial. Així, la forma verbal respon a la següent estructura de morfs:

SI verb IND. / SUBJ. aleshores →

#Arrel+ Extensió +Tema +Futur +Temps +Persona# (en el cas de les formes finites)

En segon lloc, les regles morfològiques assignen la seqüència particular dels morfs a les formes verbals concretes, ja que cal tenir present que la relació entre les unitats sintàctiques i els morfs corresponents no és sempre unívoca i, d'altra banda, hi ha restriccions en la coocurrència dels morfs en algunes categories.

Una particularitat de la descripció de Brasington és l'assignació de l'accent, que es realitza mitjançant regles, a diferència de la proposta de Mascaró (1983).

Cal destacar la importància d'aquest estudi, malgrat la seva concisió, perquè disposa les bases per efectuar un tractament de la morfologia verbal a partir de la segmentació en morfs i d'un criteri de regularitat¹⁴ més ampli que el que s'havia formulat fins aleshores.

Malgrat certes discrepàncies lògiques, les coincidències que aquesta proposta manifesta en relació amb el model que s'aplicarà en aquest treball són les següents:

1. Les classes de morfs que s'originen a partir de la segmentació verbal, els quals estan, d'una manera directa o indirecta, relacionats amb els morfemes.
2. La formulació de dos conjunts de regles: els dos tipus de regles morfològiques i les estrictament fonològiques, i, encara, aquestes, amb la característica particular, en algun cas, de ser morfològicament o lèxicament condicionades.
3. La consideració de lèxic com a conjunt d'entrades lèxiques on han de constar tots els comportaments idiosincràtics de les unitats gramaticals.

Els aspectes que no s'han acabat de resoldre's o que necessiten un altre tipus de tractament són els següents: la distribució d'alguns morfs resultants de la segmentació verbal, la

¹⁴ La proposta d'anàlisi verbal de Viaplana (1984, 1986) pren en consideració alguns dels supòsits esmentats en aquest model.

classificació dels verbs regulars, el tractament, en el cas del verb *beure*, del segment /g/, l'exclusió dels verbs de la classe III amb l'increment [éj], el supòsit de l'accentuació mitjançant regles, i, en conseqüència, la presència de formes inaccentuades al llarg de la descripció, les mancances en la definició del concepte d'irregularitat i els models limitats en relació amb la formulació de regles.

Amb tot, la contribució de Brasington és extremadament valuosa pel que fa a l'essència del model i a l'estructura del tractament de les formes verbals, que el present estudi, amb les aportacions del model de Viaplana, i amb l'aplicació de certs retocs, prendrà com a punt de referència.

3.2.4. La proposta de Viaplana

Viaplana (1986), basant-se en la proposta de Brasington, presenta les relacions que s'estableixen entre els morfemes i les seves representacions físiques, els morfs, i aplica aquest supòsit a la descripció de la flexió regular del verb català. Aquesta connexió és bàsica a l'hora d'emprendre una descripció verbal que ja el mateix Viaplana (1984) havia adoptat en la flexió regular del valencià.

Les connexions que s'estableixen entre les unitats gramaticals abstractes —o morfemes— i les seves realitzacions concretes —els morfs o segments morfològics—, pel fet que es treballa amb sistemes flexius, no sempre tenen un caràcter biunívoc. Per contra, les connexions possibles que poden plantejar-se són diverses: un morf pot estar relacionat amb un sol morfema, un morf pot estar relacionat amb més d'un morfema i, fins i tot, un morf pot no estar relacionat amb cap morfema. A més, aquestes relacions es poden establir d'una manera directa o indirecta.

Després d'adoptar com a models regulars els verbs *cantar*, *perdre*, *beure*, *sentir* i *servir*, Viaplana en realitza la segmentació, que està basada en els criteris de *recurrència* i de *congruència lingüística*. Un cop aïllats els segments, procedeix a associar aquestes unitats físiques amb les unitats gramaticals abstractes que constitueixen els morfemes. D'aquesta manera, Viaplana —com feia Brasington— estableix l'existència de tres comportaments verbals diferents, a causa de la presència d'una sèrie de vocals temàtiques determinades, que estan directament relacionades amb la classe lèxica i que permeten de delimitar tres classes verbals: classes [I], [II] i [III]. Les

dues darreres classes estan, al seu torn, dividides en dues subclasses (subclasses [II,-ext], [II,+ext], [III,-ext] i [III,+ext]), pel fet de comptar cadascuna amb un morf /g/ i /éj/, respectivament, que estan relacionats amb la unitat gramatical *extensió*. Així, a través de les relacions entre els morf i les unitats gramaticals corresponents, se separen de cada verb model els morf relacionats amb els següents constituents: amb l'arrel, amb l'extensió, amb el tema, amb el futur, amb el mode/temps i amb el nombre/persona. En alguns casos, els segments coincideixen en totes les conjugacions, i, en d'altres, existeix una divergència.

Amb l'aïllament dels segments morfològics mínims, cal, a continuació, postular la forma bàsica de cada segment; és a dir, la representació fonològica, que estarà situada en l'entrada lèxica de cada lexema i que, sovint, al llarg del procés de flexió, sofrirà modificacions que seran explicades mitjançant l'aplicació de les regles fonològiques.

El resultat de la segmentació recull una relació que s'adequa a una representació estructural ordenada, ja que els segments s'organitzen en un mot, seguint un ordre determinat que no respon a una motivació arbitrària. Aquesta ordenació es produeix, segons Viaplana, perquè des del component fonològic —subdividit i que inclou el component morfològic—¹⁵ s'han generat dos tipus de regles:

1. Les regles creadores d'estructura morfològica, que s'encarreguen d'establir seqüencialment els components que posseeixen les Formes Finites (FF) i les Formes Infinites (FI).

FF → Arrel+Extensió+Tema+Futur+Mode/Temp+Nombre/Persona

FI → Arrel+ Extensió+Tema+Mode

2. Les regles que assignen els segments morfològics corresponents a les estructures generades per les regles anteriors.

Per exemple,

{Nombre / Persona} →	i)	/z/	si	2[-pl]	/ (-[imperatiu])
	ii)	/m/	si	1[+pl]	

¹⁵ La voluntat de dotar el component morfològic d'una autonomia respecte del fonològic i del sintàctic ha empès Viaplana a subdividir el component fonològic en dos subcomponents: el fonològic i el morfològic. Aquesta relació per cohabitació implica un cert grau de transparència entre els dos subcomponents. Atesa la interacció que es produeix entre el component morfològic i els altres components de la gramàtica, la present descripció opta per una composició modular de la gramàtica, que compta amb un mòdul morfològic autònom que interactua, a través d'una certa transparència mútua, amb els altres mòduls de la gramàtica —cf. § II.A.6.

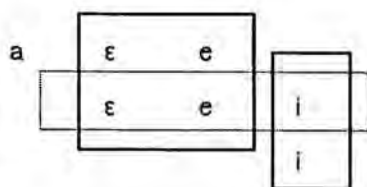
- iii) /w/ *si* 2[+p]
 iv) /n/ *si* 3[+p]

D'aquesta manera es generen les representacions fonològiques verbals que, per tal que puguin esdevenir formes fonètiques concretes, hauran d'experimentar dos processos diferents. En primer lloc, la regla de dessaccentuació postulada per Mascaró i, en segon lloc, l'acció de les regles fonològiques, que transformen les formes bàsiques en les realitzacions concretes.

Seguint aquestes pautes, Viaplana (1984) descriu de manera sistemàtica la flexió regular del valencià i, posteriorment, de l'estàndard central (1986). Després de definir el concepte de regularitat i l'objecte particular de la descripció, aplica les cinc fases en què es divideix l'anàlisi morfològica:

1- Segmentació de les formes verbals dels verbs model i classificació dels morfs resultants en sis agrupacions diferents (en el cas de les Formes Finites: # Arrel+ Extensió+ Tema+ Futur+ Mode/Temps+ Nombre/Persona#) i en quatre (en el cas de les Formes Infinites: #Arrel+ Extensió+ Tema+ Mode#). En aquesta fase es fan efectius els criteris de recurrència i de congruència lingüística esmentats anteriorment, i s'estableixen relacions directes i indirectes entre els morfs i les unitats gramaticals. L'aïllament dels diversos segments morfològics evidencia la presència d'unes determinades vocals temàtiques, amb la qual cosa, Viaplana determina l'existència de tres classes verbals, que compten amb una sèrie de vocals temàtiques:

- Classe I: CANTAR
 Classe II: PERDRE / BEURE
 Classe III: SENTIR / SERVIR

Al seu torn, la presència de sengles increments velar i palatal determinen dues subclasses verbals:

- Subclasse IIa: PERDRE extensió Ø
 Subclasse IIb: BEURE extensió /g/
 Subclasse IIIa: SENTIR extensió Ø
 Subclasse IIIb: SERVIR extensió /éʃ/

La relació que existeix entre morfemes i unitats gramaticals pot ser directa o indirecta. La relació directa s'estableix de manera immediata; per contra, la relació indirecta s'estableix per raons contextuals. Així, el morf /si/, que apareix a 2[-pl] i 1,2,3[+pl] de l'imperfet de subjuntiu de totes les classes verbals —cf. [sis], [sim], [siw], [sin]— està directament relacionat amb la unitat gramatical mode/temps i indirectament relacionat amb la unitat gramatical nombre/persona. La classificació dels morfemes i la seva relació directa amb les unitats gramaticals s'indica a continuació:

MORFES		MORFEMES
Arrel	→	LEXEMA
Tema	→	CLASSE VERBAL
Extensió	→	SUBCLASSE VERBAL
Futur	→	FUTUR REAL O FUTUR HIPOTÈTIC
Mode/Temps	→	MODE I TEMPS
Nombre/Persona	→	NOMBRE I PERSONA
Mode	→	INFINITIU, GERUNDI, PARTICIPI

Les quatre fases restants de la descripció verbal regular impliquen les següents operacions:

- 2- Postulació de les representacions fonològiques que corresponen a cadascun dels segments aïllats en la segmentació.
- 3- Introducció de totes les representacions fonològiques dels morfemes (excepte el que es correspon amb l'arrel, que s'inclou per simple còpia de la mateixa entrada lèxica), mitjançant l'acció de les regles morfològiques.
- 4- Aplicació de la regla de desaccentuació i, posteriorment, de les regles fonològiques necessàries per transportar les formes fonològiques abstractes al nivell fonètic.
- 5- Caracterització de les entrades lèxiques dels verbs estudiats.

En definitiva, amb aquest tractament les dificultats manifestes que presenten, en general, les descripcions de sistemes flexius no semblen totalment insuperables. El tractament que ofereix la gramàtica generativa és adient per aconseguir una descripció sistemàtica i explícita de les formes morfològiques pròpies dels verbs regulars, i el marc teòric desenvolupat per Viaplana,

amb algunes modificacions, es presenta com el procediment més apte per dur a terme satisfactòriament una anàlisi d'aquestes característiques.

3.3. Les aportacions de la Morfologia Natural

Un nombre destacable d'estudis lingüístics desenvolupats en els últims anys constaten la progressiva preponderància que ha anat adquirint la Morfologia Natural com a model teòric d'anàlisi morfològica. Tanmateix, la seva incorporació és desigual en els manuals de morfologia publicats darrerament. Així, Bauer (1988: 187-199) hi dedica un capítol sencer, Spencer (1991:224-227), un apartat, i se n'ofereixen breus remarques a Matthews (1991: 223-245) i a Carstairs-McCarthy (1992: 172-181, 215-247). En contrapartida, hi ha una al·lusió succinta i gairebé irrellevant a Jensen (1990: 48-49), el qual només incorpora la teoria del marcatge, basant-se en els supòsits de Greenberg (1966). També se'n fa un esment indirecte a Aronoff (1994), però no se'n fa cap al·lusió a Anderson (1992) ni a Katamba (1993).

La Morfologia Natural, encapçalada bàsicament per les propostes de Mayertahler (1981, 1987), Dressler (1985a, 1985b, 1985c) i Wurzel (1989), planteja una nova aproximació a la morfologia des d'un plantejament "postgeneratiu" (Wurzel 1989) i prova d'oferir una explicació parcial dels models que estudien el comportament morfològic. La morfologia, des d'aquesta perspectiva, no representa un simple conjunt de fets específics de la llengua sinó que constitueix una àrea gramatical determinada per principis universals, equiparable absolutament a la fonologia i a la sintaxi.

D'ençà de la publicació, el 1968, de *The sound Pattern of English*, dos aspectes del model de Chomsky i Halle van despertar qüestionaments quasi de manera immediata. El primer estava relacionat amb el problema d'avaluar la 'naturalitat' de les regles fonològiques i el segon tenia a veure amb la naturalesa de la relació que existia entre representacions subjacents i representacions superficials; és a dir, amb el problema de l'abstracció fonològica, el qual, com s'ha esmentat en l'apartat anterior, fou abordat des del punt de vista de la Fonologia Natural de Hooper (1976).¹⁶

¹⁶ El model de naturalitat en lingüística que propugna té relació amb la naturalesa de la vinculació que es pot manifestar entre les representacions subjacents i superficials; és a dir, en el grau d'abstracció de les formes fonològiques. Cf. nota 10 i també Vennemann (1974).

Davant la primera de les limitacions —l'aspecte de la naturalitat de les regles fonològiques—, la proposta fou incorporar en el model una teoria del marcatge fonològic, que serviria per avaluar la naturalitat de les regles.

La Morfologia Natural deriva en essència dels treballs de Stampe (1969, 1972),¹⁷ que elaborà una teoria de la naturalitat en fonologia, coneguda amb el nom de Fonologia Natural. De l'expansió del model de la Fonologia Natural vers l'àmbit de la morfologia sorgí el terme Morfologia Natural (Dressler 1985b) que, com la seva predecessora, tenia un marc de referència idèntic: la Gramàtica Natural. La continuïtat entre Dressler i Stampe rau en el seu interès comú de motivar les regles en termes de necessitats comunicatives.

Els pressupòsits teòrics de la Gramàtica Natural pretenen de vincular la descripció amb l'explicació, la fonologia sincrònica amb l'adquisició del llenguatge i la història, el que és particular amb el que és universal. Des del punt de vista de les regles, aquesta teoria ofereix una manera natural de tractar el problema de diverses regles fonològiques que operen en diferents moments. A més, aquest model té l'objectiu d'establir principis universals¹⁸ que caracteritzen certes propietats com a necessàries per al llenguatge humà i n'exclouen d'altres que són lògicament possibles.

La Morfologia Natural, doncs, està relacionada amb els universals morfològics i amb la manera com aquests universals interactuen amb la teoria cognitiva general i amb els principis semiòtics. Els universals no són de naturalesa formal, com en el cas de la Morfologia i la Fonologia Lèxica¹⁹ i el Model de Paraula i Paradigma,²⁰ que basen els seus objectius a determinar com està construïda la morfologia i els tipus de regles que hi intervenen, sinó amb universals substantius com l'elaboració de models morfològics i les categories que són necessàries en morfologia.

La teoria de la Morfologia Natural es divideix en tres parts:

- Una teoria universal del marcatge²¹ o de la preferència

¹⁷ Vegeu també Donegan i Stampe (1979).

¹⁸ Matthews (1981), en canvi, nega el fet que les llengües obeeixin principis universals.

¹⁹ Cf. Kiparsky (1982, 1983, 1985), Mohanan (1982, 1986) i Halle & Mohanan (1985).

²⁰ Desenvolupada per Robins (1959), fou revisada per Matthews (1972) i elaborada més extensament per Anderson (1977, 1982, 1984b, 1988a).

²¹ Les idees del marcatge van desenvolupar-se ja a l'Escola de Praga, fundada per Jacobson i Trubetzkoy els anys 30 (vegeu Trubetzkoy 1931: 9^{ss}). Chomsky & Halle (1968) en la teoria del marcatge fonològic fan per

- Una teoria de l'adequació tipològica
- Una teoria de l'adequació del sistema

L'objectiu principal de la Morfologia Natural és explicar els fenòmens morfològics que no poden ser explicats per la Gramàtica Universal, perquè aquesta teoria només revela una part de la veritat sobre l'estructura dels llenguatges naturals. Així, hi ha determinades característiques estructurals permeses per la Gramàtica Universal que són preferides per algunes llengües, però, en canvi, altres llengües les eviten (Greenberg 1963). La part més important de la teoria universal del marcatge té a veure, per tant, amb les preferències universals.

La naturalitat és definida en Morfologia Natural com el que és oposat a marcat. La Morfologia Natural es basa en el fet que els parlants d'una llengua afavoreixen normalment els fenòmens morfològics (classes flexives, paradigmes, formes flexives i marcadors categorials) que són intuïtivament més naturals que d'altres, pel fet que és el que domina en la seva llengua i el que determina la seva tipologia estructural. Els fenòmens morfològics considerats naturals són relativament estables en la història de la llengua i formen models de canvis diacrònics; a més, són apresos relativament aviat en l'adquisició del llenguatge, determinen la direcció dels errors lingüístics i estan menys afectats per desordres patològics. Però el que és natural per als parlants d'una llengua depèn més aviat de principis independents del sistema lingüístic individual com ara la iconicitat construcciona, la uniformitat i la transparència.

Des del punt de vista de la morfologia natural el menys marcat és el més freqüent. Aplicat a l'àmbit verbal, la 3a persona és la menys marcada, perquè presenta una major freqüència d'ús, el present és el temps menys marcat o l'indicatiu és el mode menys marcat, per exemple.

Dues tendències universals s'erigeixen en dos dels principis més destacables de la Morfologia Natural en relació amb la teoria del marcatge:

---

primer cop la distinció entre marcat i no marcat. El marcatge relaciona la presència o l'absència de determinades marques o trets en les unitats lingüístiques. Posteriorment, el marcatge no s'ha aplicat només a elements únics sinó també a la combinació de segments i de síl·labes, i això ha donat lloc a diferents nivells i tipus de marcatge fonològic. D'altra banda, el canvi lingüístic també s'ha considerat des del punt de vista del marcatge, i s'ha plantejat la hipòtesi que el canvi iniciat gramaticalment (el 'canvi natural') es fa sempre en la direcció de menys marcat (Bailey 1973: 37) o, en altres termes, es dirigeix sempre vers una major transparència.

1) El Principi d'Uniformitat i Transparència, que es basa en l'Universal de Humbolt, és a dir, en la correspondència “un significat - una forma”, que minimitza l'al·lomorfa, la sinonímia o l'ambigüitat. El principi de transparència (Mayerthaler 1981: 35) afecta un paradigma quan està construït a partir d'operacions monofuncionals o manifesta només marcadors flexius o derivatius monofuncionals; és a dir, sense la presència de sincretismes ni de fusions. Dels principis d'uniformitat i transparència sorgeixen una sèrie de conclusions sobre el marcatge de la simbolització. Així, els paradigmes amb una gran quantitat d'al·lomorfa, supleció, polifuncionalitat i amb simbolització ambigua són més marcats que els paradigmes que presenten una absència d'aquests aspectes. Aquests principis afavoreixen, doncs, els paradigmes sense variants al·lomòrfiques (uniformitat) i sense ambigüitats ni fusions (transparència).

2) El Principi d'Iconicitat²² Construccional (i les relacions diagramàtiques entre *signans* i *signatum*)²³ és basa en la premissa que són més naturals els paradigmes en què els elements marcats formalment es corresponen amb els marcats morfosintàcticament. Així, la 1a persona és més marcada que la 3a i molt sovint la 1a presenta desinència mentre que la 3a no.

Atès que les formes dels elements lèxics no tenen una relació natural amb el seu significat, s'estableix que les formes i els significats posseeixen una relació icònica o diagramàtica. Existeixen dos tipus de relacions icòniques: la primera implica ordre (iconicitat sintagmàtica); la segona té a veure amb les oposicions entre els mots (iconicitat paradigmàtica). En morfologia, aquest darrer tipus suposa, en particular, iconicitat entre paradigmes.

Tornant al primer principi —el Principi d'Uniformitat i Transparència—, Dressler (1985a) prova de definir un nombre de paràmetres funcionals, cadascun amb una base semiòtica, en els quals pot definir graus de naturalitat. El fenomen més natural en cadascun dels paràmetres hauria de ser el més freqüent; per contra, el fenomen menys natural hauria de ser extremadament infreqüent o no hauria d'ocórrer mai.

²² Les llengües estan subjectes a una llei d'iconicitat (Matthews 1974: 228). En parer d'aquest autor (p. 243), sembla que el principi d'iconicitat pot explicar determinats aspectes de la història de les llengües.

²³ Segons el principis semiòtics postulats per Peirce (1965), hi ha quatre aspectes que configuren un signe:

- 1) *L'interprète*, que és qui usa el signe, inventant-lo o produint-lo, processant-lo, avaluant-lo o emmagatzemant-lo.
- 2) El *signatum*, que és la cosa que expressa el signe.
- 3) El *signans*, que és el que expressa el *signatum*.

L'Escala Universal de Transparència Morfotàctica (Dressler 1985a) constitueix, d'aquesta manera, un paràmetre jeràrquic de la transparència que representa l'actuació d'una funció comunicativa, principalment la combinació de morfemes, i que té una base en el principi semiòtic de la transparència, connectada en darrer terme amb els principis semiòtics de biunivocitat i iconicitat (Dressler 1985b: 323). Pel que fa a aquesta escala, Dressler sosté que la formació de mots, pel que fa a l'anglès, es representa idòniament en el Nivell I, el nivell més transparent, que és coherent amb el principi de transparència; en canvi, està mal representada en els nivells IV i V (on s'origina l'al·lomorfa), i especialment en el Nivell VIII (on té lloc la supleció).

+transparent

Nivell I - Només les regles al·lofòniques interfereixen entre forma i significat (*excite-ment*).

Nivell II- Les regles fonològiques com la sil·labificació interfereixen entre forma i significat (*exist.ence*).

Nivell III- Les regles de neutralització fonològica interfereixen entre forma i significat (*rid.er*).

Nivell IV- Les regles morfofonèmiques, però sense fusió, interfereixen entre forma i significat (*electri[s].ity*).

Nivell V- Les regles morfofonèmiques amb fusió interfereixen entre forma i significat (*conclu[ʒə]n*).

Nivell VI - Les regles morfològiques (com les regles que reflecteixen el gran desplaçament de vocals ("Vowel Great Shift") interfereixen entre forma i significat.

Nivell VII- La supleció crea opacitat (*be - am*)

- transparent

En llengües aglutinants, on hi ha una relació general u a u entre forma i significat, la transparència és màxima. Les llengües flexives, en canvi, conserven uns mots relativament curts²⁴ a costa de la pèrdua de la transparència.

La iconicitat construccional existeix si la asimetria de dues categories pel que fa al seu marcatge semàntic es reflecteix en la seva simbolització, de manera que la categoria marcada és

4) *L'interpretant*, que és descrit com "la idea a la qual dona lloc el signe"; és, per tant, "el significat correcte que surt d'un signe" i el "seu propi efecte".

²⁴ Dressler (1985a: 53) indica que la llargada òptima dels mots —excloent-ne els compostos— sembla trobar-se entre les dues i les tres síl·labes.

simbolitzada per un augment de la forma material en relació amb la categoria menys marcada. Així, la simbolització d'una categoria és:²⁵

- a) màximament icònica, quan hi ha iconicitat construcciona amb simbolització additiva a través de segments (*sol*, plural: *sol-s*)
- b) menys que màximament icònica, quan hi ha iconicitat construcciona amb simbolització additiva modificadora (allargament de segments) (latí *domus* 'casa', nom. pl. *domūs*).
- c) mínimament icònica, quan hi ha iconicitat construcciona amb simbolització modificadora (*perdiu*, plural: *perdigot*)
- d) no icònica, quan no hi ha iconicitat construcciona (*tisores*, plural: *tisores*)
- e) contraicònica, quan hi ha una realització inversa de la iconicitat construcciona; és a dir, quan el mot que presenta trets semànticament no marcats compta amb més segments que el mot amb trets semànticament marcats (*did-a*, masc. *did-ot*).

Dressler introdueix encara un altre principi: l'adequació tipològica, per tal d'explicar convenientment les formes morfològiques i els sistemes morfològics en estructura i en canvi.

En darrer terme, l'adequació del sistema fa referència al grau de conformitat als paràmetres normals dins un sistema o l'estabilitat de les classes morfològiques (especialment en la flexió).

Pérez Saldanya (1995, 1996) aplica els principis de la Morfologia Natural al català, per bé que requereixen encara certes modificacions,²⁶ i els jerarquitzava adequadament per tal que permetin de predir l'evolució més probable quan s'estableixen conflictes de naturalitat. Els dos primers són dependents del sistema gramatical de cada llengua:

1. Principi de congruència del sistema: afavoreix els paradigmes ordenats d'una manera uniforme i sistemàtica a partir dels paràmetres morfològics de la llengua.
2. Principi d'estabilitat de les classes flexives: afavoreix les classes flexives motivades independentment i els paradigmes organitzats a partir de sistemes implicatius generals.

Els altres tres, ja definits en els primers paràgrafs d'aquest apartat, són independents del sistema gramatical d'una llengua determinada:

²⁵ Vegeu també l'escala d'iconicitat proposada per Wheeler (1993a: 109) a partir de la revisió de la jerarquia establerta per Wurzel (1989).

²⁶ Vegeu Wheeler (1993a, 1995).

3. Principi d'iconicitat construcciona (o diagramàtica)
4. Principi de transparència
5. Principi d'uniformitat

Finalment, pel que fa a l'aplicació dels principis de la morfologia natural al verb català, cal remarcar els valuosos estudis de Wheeler (1993a, 1993b) i de Pérez Saldanya (1995, 1996), basats en els pressupòsits d'aquest model.

4. PROPOSTES DE DIVISIÓ DIALECTAL DEL CATALÀ

D'ençà que Milà i Fontanals (1861), basant-se en un criteri fonètic que s'explicitarà més endavant, proposà la partió entre català oriental i català occidental, aquesta hipòtesi ha esdevingut una teoria que ha estat, fins no fa gaire, almenys aparentment, acceptada de manera unànime.

Al llarg del segon capítol de la seva *Introducció a la dialectologia catalana*, "Divisió i nomenclatura dels dialectes catalans", Veny (1985: 31-38) presenta, ordenades cronològicament, diverses propostes de divisió dialectal del català, que seran recollides en el present capítol i ampliades també amb propostes d'altres estudiosos. La descripció que es proposa a continuació no es basa, però, en una ordenació cronològica de les propostes sinó en l'aplicació o en la manca d'aplicació del criteri que estableix la divisió bàsica dels dialectes catalans en orientals i en occidentals. Els diversos parers s'agrupen, doncs, en dos apartats diferents, que aplegaran les propostes que han tingut en compte —i l'han aplicada— la divisió entre català oriental i català occidental i les que presenten la relació de dialectes que componen efectivament el català, sense subscriure'ls a una determinada bipartició prèvia. Aquestes propostes es completaran amb les reticències que, darrerament, ha despertat entre alguns lingüistes la distinció entre català oriental i català occidental a efectes de divisió dialectal. Les crítiques de Recasens (1990-1991) i la seva proposta de partició dialectal, basada en uns criteris fonètics objectius, resultarà paradigmàtica per a aquest estudi, que utilitzarà, al seu torn, un conjunt de paràmetres

morfològics aplicats a la flexió verbal regular que tindran la finalitat de qüestionar la divisió en les dues àrees dialectals esmentades.

La proposta de Milà i Fontanals (1861, 462-464), que descansa en la distinció fonètica entre l'articulació de les vocals àtones, originà una fragmentació de l'àrea catalana en dos grans grups dialectals: l'occidental, on la *a*, la *e*, la *o* i la *u* àtones s'articulen "con más limpieza", en paraules del mateix Milà, i l'occidental, on es produeix el fenomen de neutralització vocàlica, que conflueix en la realització de la vocal neutra *i* en la reducció a [u] de les vocals de la sèrie posterior. Més endavant, Fabra (1906) afegí un criteri diacrònic: el tractament de la *é* tònica del llatí vulgar. Aquesta bipartició entre oriental i occidental és idèntica a la divisòria que s'aplica, des d'un punt de vista diacrònic, en la determinació dels dialectes originalment constitutius del català. L'esmentada distinció descansa en factors històrics.¹ Posteriorment, Milà i Fontanals (1875) va situar el balear en un grup a part.

Les propostes següents inclouen els dialectes del català en la divisòria oriental-occidental:

La partió entre català oriental i català occidental proposada per Milà i Fontanals (1861) es torna a trobar a Griera (1931: 11-17). Aquesta divisió, segons Griera, té una justificació històrica, mentre que les altres varietats dialectals restants —el valencià, continuador del català occidental, d'una banda; i el baleàric i el rossellonès, variants modernes del català oriental, d'una altra— no tenen aquesta mateixa justificació.² Amb tot, malgrat la disposició dialectal que apareix al peu, Griera considera que el català oriental i el català occidental inclouen el balear i el rossellonès, el primer, i el valencià, el segon.

1. Català oriental
2. Català occidental
3. Valencià
4. Baleàric
5. Rossellonès

¹ Gulsoy (1986) manifesta que la partició del català en dues zones dialectals principals —el català oriental i el català occidental— es justifica pels reflexos de les *ee* tòniques herència del llatí vulgar, que arrenca cronològicament de mitjan segle XI. Cf. també, en relació amb els orígens històrics d'aquesta fragmentació, la teoria del substrat (Sanchis Guarner 1956) i la teoria de la romanització (Badia 1987).

² Com es pot constatar, en aquesta afirmació hi ha implicat parcialment el concepte de dialecte consecutiu.

La proposta de Badia i Margarit (1984) parteix també de la divisió bàsica en dos grans grups dialectals: el català oriental i el català occidental. La classificació dialectal, que destaca sis dialectes —el català central (o pròpiament oriental), el balear, el rossellonès, l'alguerès, el lleidatà (o pròpiament occidental) i el valencià—, però, sembla extreta bàsicament de la proposta de Barnils, que es desenvoluparà en les pàgines següents. La justificació, però, de la gran divisòria no és explicitada en lloc. En canvi, el traçat de límits dialectals es basa en un sol tret distintiu de caràcter foneticomorfològic: la desinència verbal de la primera persona del singular del present d'indicatiu de verbs de la primera conjugació, criteri que va ser adoptat també per Alcover. Badia, d'altra banda, presenta una discrepància en relació amb la nomenclatura que es manifestava anteriorment a Griera. Badia considera els termes 'oriental' i 'occidental' com a classes de dialectes, i d'aquesta divisòria parteixen els sis dialectes esmentats i els corresponents subdialectes que apareixen en minúscula en la taula següent:

CATALÀ ORIENTAL	CATALÀ OCCIDENTAL
CATALÀ CENTRAL: barceloní, salat, del Camp de Tarragona, xipella BALEAR: mallorquí (manacorí), menorquí, eivissenc ROSSELLONÈS: capcinès ALGUERÈS	LLEIDATÀ: andorrà, pallarès, ribagorçà, tortosí VALENCIÀ: castellonenc, apitxat, alacantí, menorquí

Moll (1991) es basa en el comportament de les vocals a/e àtones com a criteri de divisió dialectal. Fonamentant-se en aquesta divisió duu a terme la partió geogràfica següent:

CATALÀ OCCIDENTAL [e]	CATALÀ ORIENTAL [ə]
Valls d'Andorra	Departament Pirineus-Oriental ³
Zona oriental d'Aragó	Província de Girona
Província de Lleida	Província de Barcelona
Part occidental de la província de Tarragona	Part NE de la província de Tarragona
Regne de València (parcialment)	Illes Balears

³ Adopta la nomenclatura d'Alcover pel que fa a l'àrea geogràfica del rossellonès.

Segons Moll, altres criteris de distinció confirmen i matisen aquesta primera divisió dialectal. El mapa que apareix a la pàgina 46 (Moll 1991) inclou els dialectes oriental, occidental, balear i alguerès com a dialectes principals i com a subdialectes el rossellonès (o pirenaico-oriental) i el valencià. A més, també inclou com a subdialectes el capcirès, el ribagorçà, l'apitxat, el salat i el xipella.

Veny (1984: 20) manifesta que la seva proposta és eclèctica i respectuosa amb varietats reduïdes de tipus monoissoglòssic (Veny 1985: 38), les quals ja havien estat recollides en algunes propostes cronològicament anteriors. Introdueix també el terme 'barceloní', inclòs ja per Badia, que respon al seu caràcter de nucli integrador i alhora irradiador, i el terme 'tortosí', que, com s'observarà, no havia estat recollit per Alcover en cap de les seves tres propostes. La divisió de Veny respon a l'aplicació d'una amalgama de quinze criteris de tipus fonètic, morfològic i lèxic, que actuen com a trets opositius entre català oriental i català occidental. Posteriorment, Veny (1991: 244-245) augmenta el nombre de trets a dinou. La darrera proposta de Veny ha estat acceptada unànimement i és la que és vigent ara com ara.

CATALÀ ORIENTAL	CATALÀ OCCIDENTAL
ROSSELLONÈS O CATALÀ SEPTENTRIONAL: capcinès, septentrional de transició	NORD-OCCIDENTAL: ribagorçà, pallarès, tortosí
CENTRAL: salat, xipella, barceloní, tarragoní	VALENCIÀ: valencià septentrional, valencià apitxat, valencià meridional (mallorquí de Tàrbena i Vall de Gallinera)
BALEAR: mallorquí, menorquí, eivissenc, formenterer	
ALGUERÈS	

En contrapartida, altres propostes de divisió dialectal no prenen com a base referencial la partició oriental-occidental, sinó que divideixen el domini lingüístic català en una xifra variable de dialectes i de subdialectes, la qual es modifica en funció del parer dels autors. Com es podrà constatar, algunes d'aquestes propostes inclouen la subdivisió 'català oriental-català occidental', però, a diferència de Badia, aquests termes impliquen dialectes particulars i no classes de dialectes, que acullen, com s'ha pogut comprovar, tots els dialectes del català.

La proposta de Barnils (1919), amb una voluntat de determinació de fronteres i amb l'objectiu de classificar els dialectes catalans, introdueix un criteri de delimitació de caràcter geogràfic,

que mostra dues grans àrees dialectals: el català continental i el català insular, on inclou altres àrees menors, que responen en alguns casos a denominacions generals (pallarsès, mallorquí o valencià, per exemple) o a altres denominacions més específiques (xipella, apitxat).

La distribució dialectal que proposa Barnils és la següent:

CATALÀ CONTINENTAL	CATALÀ INSULAR
CATALÀ ORIENTAL: tarragoní, empordanès (salat)	BALEAR: mallorquí (manacorí), menorquí, eivissenc
CATALÀ OCCIDENTAL: xipella, andorrà, pallarsès, aranès, ribagorçà, tortosí	ALGUERÈS
VALENCIÀ: castellanès, central (apitxat), alacantí, menorquí	
ROSSELLONÈS: capcinès	

Veny (1985) destaca algunes inexactituds d'aquesta classificació: la inclusió de l'aranès, varietat del gascó; la consideració de l'andorrà com a subdialecte específic, malgrat que no posseeix característiques diferenciadores; l'addició d'un criteri literari que inclou l'empordanès i el manacorí en la subdivisió;⁴ la inserció del xipella, que, com l'empordanès, només comprèn una isoglossa i que posseeix un caràcter regressiu i una extensió no prou compacta.

Tot i que aquesta crítica és lògica, pel fet que l'aplicació sistemàtica d'aquest criteri hauria de contemplar també altres varietats dialectals, tant el salat com el xipella són inclosos en la proposta de divisió dialectal feta pel mateix Veny (1984).

Tres són les propostes de divisió dialectal que fa Alcover.⁵ La primera (1902-1903: 155) té un caràcter aproximatiu i inclou la relació de les diverses àrees dialectals, sense subscriure-les a la divisió bàsica corresponent al català oriental i al català occidental.

⁴ Vegeu Veny (1985: 31-32).

⁵ Vegeu, en relació amb els criteris de divisió dialectal adoptats per Alcover, l'epígraf § 3.1. corresponent al primer volum d'aquest treball.

1. Català oriental
2. Català occidental
3. Català rossellonès
4. Català de la Ribera d'Ebre i de València
5. Català de les Balears

Més endavant, Alcover (1918-1919: 519-522) ofereix una divisió dialectal més detallada, que presenta dos termes nous: la denominació 'pirinenc-oriental', que substitueix el català rossellonès, i el terme 'català central', que omet en la seva tercera proposta. D'altra banda, com s'observa en la relació següent, el terme 'català oriental' es limita a una zona geogràfica restringida.

1. Pirinenc oriental
2. Català oriental (comprèn de Figueres a Palamós, Sant Feliu de Guíxols, contrada d'Amer i de Girona a Tossa; característica: *càntut*, *-uc*, és a dir, el reforç consonàntic de la desinència de 1a persona)
3. Català central
4. Català occidental
5. València
6. Alguerès
7. Balears

El 1926, en la *Introducció* del DCVB1, Alcover presenta encara una altra divisió en sis grans dialectes, caracteritzada per criteris foneticomorfològics: d'una banda, la desinència de la 1a persona del present d'indicatiu *i*, d'una altra, la desinència de l'imperfet de subjuntiu, que serveix per diferenciar el valencià del català occidental (*cantara* / *cantés* / *-às*). En aquest cas, la nomenclatura 'català oriental' unifica els termes que en la proposta anterior corresponien al català oriental i al català central. La classificació definitiva és, doncs, la següent:

1. Pirinenc oriental (*cant-i*)
2. Català oriental (*cant-u*)
3. Català occidental (*cant-o*, *cant-és*, *cant-às*)
4. València (*cant-e*, *cant-ara*)
5. Balear (*cant*)
6. Alguerès (*cant*)

Aquesta és la mateixa divisió que s'aplica en la distribució de les localitats de *LaFV*.

La proposta de Coromines (1954: 87 mapa), a més de les divisions establertes al peu, introdueix una franja de transició, recollida per Veny (1984) com a “català septentrional de transició”, que marca una franja lingüística on s'acaben uns trets del català central i en sorgeixen d'altres del rossellonès, o a la inversa. D'altra banda, i recopilant també parles de transició, el valencià septentrional de transició inclou varietats que fan de pont vers el nord-occidental. Coromines distingeix cinc grans dialectes:

1. Oriental
2. Occidental
3. Rossellonès
4. Valencià
5. Balear

La proposta de classificació presentada per la *Gran Enciclopèdia Catalana* introdueix certes innovacions de caràcter terminològic. D'una banda, encapçala sistemàticament els noms dels dialectes amb el terme ‘català’, fet que té la voluntat essencial de reflectir la unitat de la llengua. L'inconvenient que presenta, però, aquesta nomenclatura és que elimina denominacions tradicionals. Així, el ‘valencià’ és substituït per ‘català meridional’. D'una altra banda, es denoten l'absència del ‘tarragoní’ i la profusió de zones de transició.

1. Català central: transició al septentrional, salat, xipella
2. Català insular: mallorquí (pollencí, solleric), menorquí, eivissenc
3. Català septentrional: capcinès, altres parlars de transició
4. Català alguerès
5. Català nord-occidental: pallarès, ribagorçà, parlars de transició
6. Català meridional (apitxat, salat)

Les diverses propostes de divisió dialectal examinades en aquest apartat donen compte directament o indirectament d'una primera problemàtica: el fet que existeixi una divisió inicial del domini en dues àrees —català oriental i català occidental—, en les quals encaixen tots els dialectes del català. Una altra problemàtica té a veure amb l'ús d'un criteri fonètic —el tractament dialectal de les vocals àtones— com a determinant únic dels dos grans límits dialectals establerts.

Aquesta fragmentació entre català oriental i català occidental ha aixecat darrerament un seguit de controvèrsies que ha induït, a través de diverses propostes, a replantejar la divisió dialectal catalana. D'una banda, les dificultats reals pròpies de les exigències d'una classificació dialectal objectiva han fet sorgir, des de la classificació de Veny, altres propostes de divisió dialectal que estan basades en la dialectometria; és a dir, en l'aplicació de criteris estadístics a la dialectologia —cf. Sardà-Guiter (1975), Polanco (1984) i darrerament Viaplana (1999) i Clua (1999). D'una altra banda, s'ha qüestionat la divisió entre català oriental i català occidental des d'un punt de vista sincrònic —cf. Blasco (1984), Viaplana (1985), DeCesaris (1986) i Recasens (1990-1991).

La classificació de Sardà-Guiter (1975), que s'inclou al peu, tot i la utilització d'uns criteris dialectomètrics, que li atorguen un caràcter científic i objectiu, conté diversos aspectes discutibles: així, l'interval que separa l'aranès de les seves parles catalanes veïnes és semblant al que separa Tarragona de Falset; d'altra banda, es dilueix la frontera del català cispirenaic amb el rossellonès. L'aplicació de càlculs estadístics s'efectua amb les dades de *l'Atlas Lingüístic de Catalunya*, de Griera.

I. CATALÀ ORIENTAL: 1. central, 2. balear, 3. urgellès

II. CATALÀ OCCIDENTAL: 1. andorrà, 2. pallarès, 3. ribagorçà, 4. agerenc, 5. solsonès, 6. lleidatà, 7. falsetà, 8. gandesà. 9. valencià

III. ALGUERÈS

Una altra aplicació dialectomètrica ha estat duta a terme per Polanco (1985) a partir de les dades de *l'Atlas Lingüístico de la Península Ibérica*, la qual, segons Veny (1986: 398), reflecteix uns resultats més versemblants que l'anterior. Els resultats coincideixen *grosso modo* amb la classificació tradicional (1992: 207); és a dir, que semblen confirmar la partició entre català oriental i català occidental.

Altres aplicacions de tècniques dialectomètriques, amb la finalitat de delimitar límits dialectals i de quantificar les diferenciacions que presenten aquestes varietats, han estat desenvolupades per Viaplana (1999) i per Clua (1999). Amb aquest procediment és possible de constatar amb més objectivitat les relacions entre les diverses varietats que entren en joc a partir de la comparació de coincidències i de divergències morfològiques i fonològiques i d'establir la distància lingüística entre les varietats examinades.

El capítol de crítiques directes al criteri fonètic de delimitació dialectal s'obre de manera incipient i conciliadora⁶ amb Blasco Ferrer, que no accepta la divisió de Milà i Fontanals-Fabra i assaja una nova divisió que té en compte el caràcter arcaïtzant de les àrees laterals (valencià, rossellonès) i isolades (balear, alguerès), així com la consciència lingüística (criteri psicolingüístic de la consciència lingüística dels parlants) de posseir elements particulars, comuna a aquestes àrees.

Veny (1986), com a rèplica, destaca que l'aplicació del caràcter arcaïtzant per tal d'efectuar una delimitació idònia no és un criteri suficient i que cal tenir en compte també altres condicionants determinats per la geografia, la història, etc., els quals poden diferir segons els dialectes. Blasco Ferrer divideix els dialectes en arcaïcs (valencià, rossellonès, balear, alguerès) i en innovadors (català central). Amb tot, aquesta proposta, basada en l'aplicació de la lingüística espacial, no deixa ser un criteri de divisió dialectal. Alguns dels termes de Bartoli, relatius a àrees laterals o isolades es repeteixen novament a Recasens (1990-1991). Aquesta nova repartició posa en evidència l'afinitat existent entre l'alguerès en relació amb el valencià, el balear i el rossellonès —que és històricament justificable pel fet que els repobladors provenen d'aquestes àrees.

Viaplana (1985) qüestiona també la partió oriental/occidental i declara que el criteri de Milà i Fontanals —un criteri fonològic de caràcter netament sincrònic: l'articulació de les vocals àtones—, resulta insuficient per dur a terme aquesta distinció. L'ús complementari d'un criteri també fonològic, però de caràcter diacrònic: el tractament de la *e* tònica del llatí vulgar, proposat per Fabra, no millora el panorama anterior. En el seu article, Viaplana planteja un seguit d'objeccions: la utilització paral·lela de punts de vista sincrònics i diacrònics —amb el predomini dels darrers—, l'ús d'uns criteris heterogenis i la manca d'aplicació del criteri de la intercomunicació lingüística, de manera que el balear, un dels dialectes més diferenciats, que representa, com a conjunt, la màxima dificultat de comprensió per als usuaris de qualsevol altra àrea dialectal, es troba situat en la zona oriental. En darrer lloc, Viaplana planteja la necessitat de dur a terme una revisió del mapa dialectal del català a través de l'aplicació de criteris sincrònics objectius, resultants de variables lingüístiques homologables, que donin compte dels fets d'experiència de la llengua.

---

⁶ Blasco Ferrer (1984: 312, n.144) deixa ben clar que la divisió que planteja no pretén substituir la de Veny, sinó complementar-la.

Algunes de les objeccions plantejades per Viaplana han estat respostes a Veny (1986) tot al·legant que un mateix criteri pot respondre tant a criteris diacrònics com sincrònics, que l'acumulació de trets és el que defineix un grup dialectal i que, per bé que el balear constitueix un dialecte ben diferenciat de la resta del català, aquesta varietat presenta uns trets específics que el vinculen al català oriental peninsular.

Gairebé paral·lelament, DeCesaris (1986) examina la divisió dialectal del català i arriba a conclusions similars a les adduïdes per Viaplana. DeCesaris reitera el fet que la partió és fruit d'un procés històric i que el fenomen de reducció vocàlica no té lloc de manera sistemàtica a tot el domini català. Després d'una anàlisi basada en la morfologia verbal, DeCesaris suggereix de mantenir els cinc grups dialectals següents: central, rossellonès, nord-occidental, valencià i balear.⁷ El criteri de delimitació dialectal no pot descansar en alguns trets que sols pertanyen a una part de la gramàtica, pel fet que un dialecte és format per característiques de tots els components de la gramàtica.

Amb tot, la divisió dialectal basada en el català occidental i en el català oriental sembla absolutament vigent. Més endavant, Veny (1987) aprofundeix en els aspectes historicodiatòpics del català amb exemples nous o reelaborats, extrets del material de *l'Atlas Lingüístic del Domini Català*. Així, des de l'àmbit del lèxic, mostra com uns mots llatins reforcen des de l'Edat Mitjana la dicotomia català oriental-català occidental i vinculen el balear amb el català oriental peninsular. Matisa, però, la delimitació de la frontera entre oriental i occidental quan afirma que no es tracta d'una frontera lineal sinó d'una franja de transició representada per un gruix d'isoglosses.

Recasens (1990-1991) tanca l'onada de crítiques a la divisió dialectal amb un treball que prova d'establir una classificació dels dialectes del català fonamentada en diferències i afinitats fonològiques i de realització fonètica. Recasens es mostra clarament en desacord amb l'agrupació dels dialectes catalans en dos blocs: l'oriental i l'occidental. Segons la seva opinió, aquest criteri de classificació es fonamenta en l'estat de la llengua en català antic, per tal com les tres solucions actuals [ɛ], [ə] i [e] provenen d'una vocal comuna /e/ del llatí vulgar. L'aplicació d'aquest criteri, però, no resulta adequada des d'una perspectiva sincrònica. En

⁷ DeCesaris omet injustificadament l'alguerès, potser perquè no n'ha fet l'estudi. Tampoc la seva tesi (1988), que analitza la morfologia verbal del català, no contempla l'alguerès.

conseqüència, no és factible l'agrupació del balear, del rossellonès i del català central en un mateix bloc dialectal.

Recasens duu a terme diferents subagrupacions dialectals a la llum de tendències i trets lingüístics específics (vocalisme tònic, vocalisme àton i consonantisme). Les dades examinades en relació amb el vocalisme i amb el consonantisme confirmen la independència relativa de tres àrees dialectals dins el domini català: una àrea lateral aïllada, que inclou el balear i alguerès; una de lateral, que comprèn el rossellonès i el valencià; i una àrea central, que inclou els dialectes del Principat.

Aquesta agrupació és coherent amb la teoria de les àrees de Bartoli, teoria que també havia adoptat Blasco. Segons Recasens, l'anàlisi sincrònica dels fets i de les tendències lingüístiques confirma l'existència de cinc dialectes del català —rossellonès, català oriental, català occidental, valencià i alguerès. En canvi, no es confirma una classificació dels parlars en dos blocs —oriental i occidental. En conseqüència, els parlars laterals aïllats —alguerès i balear— i els parlars laterals —valencià i rossellonès— no són estrictament afiliables ni amb el català occidental del Principat ni amb el català oriental del Principat. En definitiva, la divisió en oriental i occidental és, segons Recasens, atribuïble a una sobrevaloració dels aspectes diacrònics sobre les consideracions de tipus sincrònic.

Aquest cop d'ull a les propostes de divisió dialectal del català ha constatat l'existència de reminiscències històriques que es van perpetuant i que es reflecteixen en la vinculació dels dialectes a determinades àrees. És evident que una proposta de divisió dialectal aplicada a la realitat actual ha de partir d'un punt de vista sincrònic i de la selecció d'un conjunt de variables l'examen i comparació de les quals permetrà de relacionar les diverses varietats d'una manera més o menys estreta en funció de l'absència o de la presència de les esmentades variables. De fet, els criteris històrics no són prou representatius per reflectir amb claredat l'estat actual de la llengua.

Aquesta perspectiva serveix per establir una de les hipòtesis d'aquest treball, segons la qual la delimitació de les àrees dialectals del català resultants d'aplicar uns criteris formals i objectius que descansaran en uns paràmetres provinents de la morfologia verbal no confirmarà la divisió bàsica entre català oriental i occidental. És molt probable, doncs, que el resultat de l'anàlisi verbal es limiti a la disposició seriada dels dialectes del català. Una proposta de la divisió

dialectal actual ha de descansar en criteris sincrònics, que, al seu torn, poden tenir correlats diacrònics diferenciadors. La classificació dialectal s'efectuarà, doncs, a partir de l'avaluació d'un nombre suficient de diferències i d'afinitats lingüístiques —en aquest cas de caràcter morfològic verbal— entre els diferents dialectes.

Un altre aspecte destacable és que tot sembla indicar que la polèmica giri a l'entorn exclusivament del balear, dialecte més proper i en general més conegut que l'alguerès, que també està emmarcat en l'àrea oriental. Pel que fa a l'alguerès, algunes de les crítiques no l'han pres en consideració ni s'ha qüestionat la seva presumpta incorporació a la zona oriental. Caria (1990: 33), però, planteja fins a quin punt la inclusió tradicional de l'alguerès dins l'àrea oriental respon a la realitat històrica d'aquest dialecte. En particular, pel que fa a l'àmbit verbal, Caria considera que les formes verbals alguereses semblen provenir més del valencià que del català oriental, i, en particular, com s'ha afirmat sovint, del balear. Novament, l'aplicació dels criteris de Milà i Fontanals i de Fabra no resulten tampoc representatius ni sistemàtics per a l'alguerès.

En aquest treball es partirà de la distribució dialectal que apareix a *LaFV*, que reflecteix un *continuum*, i en la qual cap dialecte està integrat en una subdivisió major. Solament, en relació amb el balear, Alcover fa referència als subdialectes mallorquí, menorquí i eivissenc.

L'anàlisi de les dades verbals possibilitarà d'extreure els elements morfològics mínims que —en ser comparats— facilitaran la delimitació de diverses àrees dialectals. És previsible que aquestes àrees coincideixin *grosso modo* amb les proposades per Alcover, atès que no es parteix de la dicotomia prèvia oriental-occidental sinó de la partició —basada en criteris morfològics sincrònics— de l'àrea catalana en constituents dialectals. El resultat d'aquesta partició seran zones generals que presenten quantitativament un nombre més elevat de trets morfològics comuns. Al seu torn, el fet de compartir trets morfològics més específics propiciarà la delimitació de subàrees dins les grans àrees dialectals definides, les quals se superposaran damunt les àrees anteriors. Els límits entre les àrees dialectals establertes respondran a zones de transició prou àmplies, que posaran de manifest la inexistència de fronteres lineals i explícites.

5. EL CONCEPTE DE REGULARITAT VERBAL

En l'àmbit verbal, i des del punt de vista de la gramàtica tradicional, un verb és regular si el seu paradigma segueix la pauta d'un paradigma considerat modèlic. Els verbs que per algun motiu s'aparten dels models —o dels paradigmes— establerts són considerats sistemàticament verbs irregulars.

Viaplana (1984, 1986) defineix els verbs regulars com aquells que s'ajusten a les normes morfològiques més generals en la flexió verbal d'una modalitat lingüística determinada. Concretament, en la seva descripció —cf. § II.A.3.2.4—, valora que s'adeqüen a aquesta condició tots aquells verbs que segueixen el model establert per *cantar*, *batre*, *beure*, *sentir* i *servir*, els quals s'emmotllen, respectivament, a la classe [I], a la subclasse [II,-ext], a la subclasse [II,+ext], a la subclasse [III,-ext] i a la subclasse [III,+ext].

Els verbs model contenen formes integrades per l'arrel i per les terminacions. Tradicionalment, des de la perspectiva d'aquests dos constituents, poden existir irregularitats que afecten l'arrel o/i irregularitats que afecten les terminacions. La gramàtica tradicional tracta com a irregular qualsevol variació que es produeix en el paradigma d'un verb en relació amb el seu model de conjugació. Les irregularitats, des d'aquesta perspectiva, poden incidir sobre l'arrel, les desinències o l'accentuació de les formes verbals. Els pressupòsits teòrics de la gramàtica generativa, però, que defineixen l'existència de dos nivells de representació: el nivell

fonològic subjacent i el nivell fonètic real, amb un conjunt de regles fonològiques que els connecten, permeten de justificar les irregularitats que tenen a veure amb l'ortografia o simplement amb variacions fonètiques explicables en termes de processos fonològics generals. Els verbs que presenten una alternança previsible no es poden considerar irregulars. Així, des d'aquesta aproximació teòrica, un verb és considerat irregular, no perquè els seus paradigmes difereixin dels d'altres verbs, sinó només si les diferències que es constaten no poden ser explicades en termes de regles generals presents tant en el mòdul morfològic com en el mòdul fonològic.

En relació amb la ubicació dels comportaments irregulars, Viaplana (1995) assenyala que les irregularitats que depenen de l'arrel o les irregularitats que es manifesten en les terminacions no són de la mateixa naturalesa. Així, les terminacions d'1,2[+pl] del verb *tenir*, per exemple, un verb que aparentment sembla encaixar en la classe [II,+ext] —cf. /tín+k/, /tín+g+i/—, presenta unes terminacions del tipus [təním], [təníw], per bé que si s'adaptava plenament al model de la classe [II] s'esperarien unes solucions del tipus *[tənéɲm], *[tənéɲw]. Aquest tipus d'irregularitat suposa una infracció de l'adequació exacta entre el verb i la seva classe verbal. Es tracta, en aquest cas, d'un verb que s'adequa parcialment a una altra classe verbal —la classe [III,-ext]. Així, l'entrada lèxica del verb *tenir* ha de contenir la regla que aplica en el present d'indicatiu la vocal temàtica dels verbs de la classe [III] i, paral·lelament, ha d'inhibir l'acció de la regla que introdueix el segment temàtic [é] en aquestes persones i que és propi de la classe [II]. Si es considera que la regularitat es manifesta en forma de regles, qualsevol vulneració de les regles condueix a definir un grau determinat d'irregularitat.⁸

Viaplana (1995) sosté que el concepte de regularitat implica repetició, recurrència i generalització. El que hi hagi de repetitiu, de recurrent i de generalitzable és el que tindrà un verb de regular. En relació amb la generalització, cal destacar que solament l'àmbit de les terminacions és generalitzable; no ho són, en canvi, les formes de l'arrel. Per aquest motiu, aquests elements no encaixen dins els patró de la regularitat. L'arrel resta, doncs, fora del domini de la regularitat i, per tant, del de la irregularitat.

⁸ Vegeu Viaplana (1995) i Perea (1993) en relació amb les diverses tipologies i gradacions dels comportaments verbals irregulars en català.

Viaplana (1995) considera que l'arrel és, per definició, un element identificador del verb i el que diferencia un verb d'un altre. Si es compara, doncs, l'arrel d'un verb amb la d'un model, qualsevol verb serà irregular. L'arrel, no introduïda per regles, es manifesta com un component idiosincràtic i peculiar —i, per tant, no regular—, que representa una determinada unitat gramatical —el lexema—, una unitat gramatical de naturalesa abstracta. L'arrel, doncs, no és generalitzable ni és previsible en termes de regles. En relació amb la irregularitat, l'arrel sols pot infringir la generalització numèrica,⁹ segons la qual en la majoria de verbs posseeix una manifestació única. És a dir, en general, un verb compta amb una sola arrel. Hi ha casos, però, de polimorfisme, que poden no tenir implicacions en les terminacions verbals —cf. *eixir* (/éʃ/~/iʃ/), que es conjuga, almenys en català estàndard, regularment com un verb de la classe [III]. En aquests casos, i sense una possible reducció de l'al·lomorfa, caldrà fer constar en el lèxic —el component que recull la llista de lexemes, els elements imprevisibles i idiosincràtics— el polimorfisme de l'arrel i indicar-ne la distribució contextual. Els verbs del tipus *beure*, per exemple, són, des del punt de vista de l'arrel, estadísticament atípics, la qual cosa indica que és simplement menys probable que un verb tingui més d'una arrel. Es tracta, doncs, d'una atipicitat que no té a veure amb la irregularitat definida en oposició a la regularitat.

La irregularitat, doncs, queda, d'una banda, reduïda a les terminacions, en la mesura que aquestes són recurrents, es repeteixen i són regulars, i poden manifestar una absència d'adequació a un determinat paradigma o una manca d'identitat en relació amb un determinat model; d'una altra, també afecta els increments velar i palatal relacionats amb la unitat gramatical extensió, pel fet que són elements previsible i formen part també del que és repetitiu i generalitzable.

Des d'un punt de vista radicalment oposat, però, i per constatar la relativitat esmentada en relació amb els conceptes de regularitat i d'irregularitat, justament el criteri de la pluralitat radical formal serveix perquè el francès dugui a terme una classificació dels verbs. A partir d'aquesta determinació es poden estudiar els límits i les extensions dels dominis dels radicals verbals francesos, de manera que es pot elaborar una tipologia de la repartició de l'espai del sistema verbal i valorar la varietat de models que realitza la llengua —cf. Demarolle (1991: 2).

⁹ Tanmateix, Mascaró (1985: 114) considera que un verb és essencialment irregular si presenta al·lomorfa en el radical.

Cal considerar que el concepte d'irregularitat verbal no és un concepte autònom. S'ha de plantejar sempre en funció del concepte de regularitat (Viaplana 1995). És per aquest motiu que la present descripció es refereix als models regulars de les diverses varietats parlades en el domini lingüístic català. A partir de la determinació de la regularitat es podran aïllar les diferents conductes irregulars i, alhora, determinar la seva gradació.

Des de l'àmbit de les realitzacions verbals regulars en el marc dels diferents dialectes, el concepte de regularitat s'ha aplicat sistemàticament a la varietat estàndard i s'ha considerat, en general, que tota variació morfològica, des d'un punt de vista dialectal, ultrapassava els límits establerts per la normativa i s'endinsava en el terreny de les realitzacions vulgars¹⁰ (Badia 1962), col·loquials, poc recomanables, que han de ser totalment bandejades —cf. Moll (1968; 1991).

Des d'un punt de vista teòric, el primer capítol d'aquest volum constata l'existència de diverses propostes de distribució verbal en conjugacions en relació amb l'establiment dels models regulars. Aquestes propostes múltiples són conseqüència de la dificultat de definir els conceptes de regularitat i d'irregularitat verbal i del límit incert que es pot establir entre les dues nocions.

En termes generals, però, i deixant de banda les propostes que apareixen en les gramàtiques examinades, el conjunt de verbs catalans, en l'àmbit de l'estàndard, que no semblen adaptar-se per diferents motius als models verbals esmentats per Viaplana (1986) —*cantar, batre, beure, sentir i servir*— poden agrupar-se en diferents conjunts en funció de les característiques que presenten. Així, els verbs es poden classificar —cf. Perea (1993)— a partir de diferents característiques formals que presenten un grau creixent d'irregularitat. Aquesta classificació inclou en els dos primers grups proposats, irregularitats aparents i meres atipicitats:

a) addició d'epèntesi en algunes persones del paradigma (irregularitat aparent motivada per l'ortografia: *vendre, fugir, tossir, cosir*);

b) multiplicitat en l'arrel (es tracta, en realitat, d'una atipicitat: *complaure, noure, eixir*);

¹⁰ S'entén per vulgar, malgrat les connotacions negatives que pot posseir actualment aquest terme, el que pertany al comú dels homes o el que és propi del llenguatge parlat o corrent, en contraposició al llenguatge especialitzat o culte.

- c) tendència a adquirir l'extensió /éʃ/ (a causa de l'expansió de l'increment palatal: *lluir, mentir, pudir, cruixir, munyir*);
- d) inexistència de /r/ com a marca d'infinitiu (*témer, tòrcer, vèncer, conèixer, aparèixer*);
- e) irregularitat en el participi: e1) duplicitat /ɲ/~/ng/ (*partànyer, plànyer*); e2) morf de participi /z/ (*cloure, commoure, atènyer, admetre, fondre, dependre, imprimir*); e3) morf de participi /t/ (*estrènyer, coure, absoldre, moldre, morir, compondre*); e4) morf de participi /ért/ (*omplir, obrir, cobrir, sofrir, complir, establir*); e5) extensió /sk/ (*crèixer, merèixer, néixer, péixer*);
- f) infinitius i gerundis amb el segment /é/ corresponent a tema (*poder, doldre, valer, caldre, soler, voler*);
- g) irregularitat en l'accentuació (*seure, jeure, riure, caure, creure, treure, dur, dir*);
- h) els paradigmes pertanyen a dues classes o subclasses verbals (*viure, venir, tenir, estar, escriure, córrer*);
- i) verbs que inicialment no s'adeqüen a cap classe verbal (*saber, cabre, veure, anar, haver, fer, ésser*).

Malgrat aquesta proposta d'agrupació dels verbs que difereixen dels models regulars establerts per Viaplana, és indubtable que cal abordar el concepte d'irregularitat des d'una perspectiva àmplia i amb una certa dosi de relativitat, atès que no és una noció prou clara.¹¹ Aquesta manca de claredat es relaciona sovint amb el punt de vista emprat a l'hora de definir el concepte. En efecte, segons Badia (1994: 544), i aplicat a l'àmbit verbal, l'establiment d'una frontera entre els conceptes de regularitat i de irregularitat depèn del punt de vista de qui dugui a terme la descripció. Roca Pons (1970: 241) arriba a la mateixa conclusió i declara que el concepte d'irregularitat és convencional i la seva delimitació depèn de la perspectiva que s'adopti i de la seva utilitat en l'estudi que es proposa.

Amb tot —i la proposta d'agrupació anterior en relació amb els tipus d'irregularitat sembla confirmar-ho— és més convenient referir-se a l'establiment d'una gradació entre regularitat i irregularitat en l'àmbit de les terminacions verbals —amb ingredients d'atipicitat— que considerar aquests conceptes com a dos pols diametralment oposats. No es posseeixen, però,

¹¹ Oro (1978) afirma que "la línea divisoria entre regularidad i irregularidad es una línea de débil trazado" en referir-se a la partició entre verbs regulars i irregulars en castellà. Aquest comentari pot ser aplicat, sens dubte, als verbs catalans.

arguments suficients per arribar a afirmar, com admet la Morfologia de la Relació Lèxica,¹² que no hi ha verbs regulars ni irregulars, perquè la irregularitat és considera un *continuum*.

---

¹² Bochner, segons Sifre (1998: 255), per definir el concepte de regularitat, té en compte la predictibilitat de les regles i el nombre de lexemes que en fan ús.

6. ANÀLISI DESCRIPTIVA PRELIMINAR

El present treball pren com a objecte d'anàlisi les dades verbals aplegades en *LaFV*, el contingut i les característiques formals de les qual han estat explicitades en el primer volum d'aquest estudi. L'anàlisi, emmarcada en el model generatiu, es constrenyerà a les formes verbals regulars a causa de la variació múltiple que pot experimentar la flexió dels diferents verbs continguts en aquest recull.

Atès que es pren en consideració la variació morfològica que experimenten els verbs regulars en tot l'àmbit dialectal català, s'il·lustraran les explicacions prèvies amb dades de l'estàndard, pel fet que penetrar en aquests moments preliminars en les formes dialectals implicaria prendre un partit inicial en relació amb certes decisions relacionades amb la segmentació morfològica aplicada a una determinada varietat.

Com s'ha indicat en la introducció general, el model proposat per dur a terme la descripció de la morfologia verbal regular del català de començaments de segle adopta els pressupòsits generals de la gramàtica generativa. L'objectiu bàsic de la gramàtica generativa és donar compte del coneixement que posseeixen els parlants nadius de la seva llengua, de la seva competència lingüística i de la seva capacitat de comprendre i de crear nous enunciats.

En la teoria generativa, l'objectiu de l'estudi descriptiu del llenguatge és la construcció d'una gramàtica. La gramàtica és la representació del coneixement innat d'un parlant que el possibilita de produir i d'interpretar un nombre potencialment infinit d'expressions. Aquest

coneixement s'anomena competència. La competència es distingeix de l'actuació perquè representa la manera ideal com el parlant utilitzaria el llenguatge si factors extralingüístics —com les restriccions de memòria i les distraccions— no hi interferissin mai. La gramàtica vol ser una reproducció formal de la capacitat teòrica de qualsevol parlant de produir o de generar de manera automàtica totes les oracions ben formades i, fins i tot, ser capaç de distingir-les de les mal formades. En una gramàtica generativa, la competència lingüística es formalitza en un sistema de regles, que determina les correspondències entre el so i el significat que una llengua utilitza. Les gramàtiques concretes que es postulen per a cada llengua constituïran una via de detecció dels universals lingüístics, que contribuiran —a partir dels principis generals que delimiten cada llengua— a esbrinar els models que regulen les llengües, i, al capdavall, a determinar quina és l'estructura interna de la ment per produir correctament el llenguatge.

La Gramàtica Universal, des d'aquesta perspectiva, és la facultat mental que determina la naturalesa de l'adquisició del llenguatge en un infant, el qual posseeix una capacitat lingüística innata, i la naturalesa de la competència lingüística. La Gramàtica Universal concreta, al seu torn, les gramàtiques que poden ser desenvolupades per les llengües particulars.

L'estudi de la morfologia, en el marc teòric esmentat, ha de reflectir el coneixement que posseeix el parlant no només de l'estructura interna dels mots sinó també de la relació formal que s'estableix entre determinats mots de la seva llengua i els principis que regulen la seva formació. Una teoria morfològica, doncs, ha de contenir les regles o representacions formals que permetin de generar totes les paraules existents,¹ potencials o possibles d'una llengua i impedeixin la formació de mots impossibles. Aquests termes estan estretament relacionats amb la productivitat i amb la creativitat lingüístiques, les quals es regeixen majoritàriament per regles. La productivitat té a veure amb la relativa facilitat que presenten els afixos de combinar-se adequadament amb bases o arrels. La creativitat és la capacitat de totes les llengües humanes d'usar mitjans finits per tal de produir un nombre infinit de mots i de realitzacions.

---

¹ Vegeu Aronoff (1976).

El model morfològic general² en què s'emmarca aquest treball considera la morfologia com una disciplina independent, de manera que, com Aronoff (1994), suposa que determinats aspectes de la morfologia haurien de ser contemplats com a parts autònomes de la gramàtica; per tant, la morfologia, seguint les posicions d'Anderson (1992) i d'Aronoff (1994), no es pot incloure dins la fonologia o la sintaxi.

Malgrat la inexistència de criteris clarament divisoris,³ s'opta per diferenciar els processos derivatius dels processos flexius, però, tot i aquesta distinció, les regles derivatives i les regles flexives operen en el mateix component, amb la qual cosa es postula l'existència de certs principis generals comuns per a la flexió i per a la derivació. Es pren, doncs, la posició de Matthews (1991: cap. 3), que distingeix tots dos processos, però que demostra que els límits entre flexió i derivació no són totalment rígids. Traçar una divisòria definitiva entre flexió o derivació o no traçar-la-hi dependrà, bàsicament, de factors descriptius i dels requeriments del model d'anàlisi a què se sotmetin les dades que cal analitzar. Baker (1991: 98-101) resumeix la problemàtica quan afirma que la diferència entre morfologia flexiva i derivativa, per bé que intuïtiva, ha estat difícil de determinar d'una manera precisa i teòricament explícita.

En el model postulat en aquest treball, la unitat mínima d'anàlisi morfològica és el lexema, segons la concepció d'Anderson (1992) i d'Aronoff (1994). Els lexemes són les unitats abstractes que estan llistades en el lèxic —cf. Di Sciullo & Williams (1987). Tradicionalment, a partir de la distinció establerta entre flexió i derivació, els morfemes —unitats gramaticals de naturalesa abstracta, que només tenen representació a través dels morfs o segments morfològics— s'han dividit en morfemes lèxics (o lexemes) i morfemes gramaticals (o gramemes). Els primers donen entitat als mots com a mots d'una sèrie o família i els diferencien dels mots d'altres sèries o famílies. Els segons afegeixen característiques diverses als morfemes primers. Des del punt de vista de la derivació, existeixen també morfemes derivatius.

---

² Atès que l'objectiu bàsic d'aquest treball és la descripció morfològica dels verbs regulars des d'un punt de vista dialectal, s'ofereix només un esbós del model morfològic adoptat, que té la voluntat de presentar la morfologia com un component independent dins la gramàtica, per bé que interrelacionat amb els altres components o mòduls, i d'ubicar els sistemes de regles —morfològiques i fonològiques— que s'esmentaran al llarg de la descripció.

³ Vegeu els diferents criteris, propugnats per diversos lingüistes, per separar la flexió de la derivació: Greenberg (1963), Matthews (1972, 1991), Anderson (1982), Stephany (1982), Bauer (1983), Jensen & Stong-Jensen (1984), Scalise (1984, 1988: 562-563) Bybee (1985), Dressler (1985b: 322), Dressler et alii (1987), Bauer (1988: 74-86),

Pel que fa a qüestions de nomenclatura, els morfs es defineixen com a realitzacions fòniques d'un morfema i els al·lomorfs com a classes de morfs que tenen el mateix significat i que es troben en distribució complementària. Les definicions de morf i d'al·lomorf semblen suggerir que aquests termes només són aplicables a les representacions fonètiques d'un morfema —[kánt]~[kənt]~[kán], per exemple, són representacions al·lomòrfiques del morfema lèxic CANTAR.⁴ Al llarg d'aquesta descripció, però, s'utilitzaran els termes morfs i al·lomorfs —seguits dels adjectius fonètic o morfològic— tant per definir els morfs fonètics o al·lomorfs fonètics —al·ludits en l'exemple precedent—, com els morfs fonològics, que constituïrien la representació abstracta dels lexemes o dels morfemes gramaticals. Així, els al·lomorfs fonològics /tén/~tín/ representarien fonològicament el lexema TENIR o /sa/~si~/s/ es considerarien al·lomorfs fonològics alternatius que estan relacionats en alguns dialectes amb la unitat gramatical MODE/TEMPS corresponent a 1[-pl] de l'imperfet de subjuntiu.

Quant a les interaccions entre morfologia i fonologia i entre morfologia i sintaxi, és evident que el lexema, com a constituït de sons i com a integrant d'oracions —a través dels mots, que són unitats lèxiques que han experimentat els processos flexius i derivatius corresponents—, no es pot desvincular de les disciplines fonològica i sintàctica. Però aquesta relació no implica necessàriament l'establiment d'una relació de dependència. En tot cas, i adoptant el símil de Molino (1985), les relacions morfofonològiques i morfosintàctiques són equivalents a les interaccions del tipus fisicoquímica o bioquímica, que manifesten, de fet, una relació estreta entre la física, la química o la biologia, però no neguen un estatus autònom a cadascuna d'aquestes disciplines.

Els components (o mòduls) de la gramàtica inclouen no sols la morfologia, la fonologia o la sintaxi sinó també el lèxic i la semàntica. Per aquest motiu, existeixen regles de la gramàtica en cada mòdul lingüístic, i, per tant, les regles sintàctiques, morfològiques, fonològiques i semàntiques són considerades regles integrants de la gramàtica.

Des d'un punt de vista estructural, la gramàtica és considerada com un conjunt de mòduls interdependents:

Badecker & Camarazza (1989), Wurzel (1989), Varela (1990), Anderson (1992: 75-77), Katamba (1993: 207-217), Aronoff (1994), Plank (1994), Bochner (1995), Sifre (1995: 321-329), Viaplana (199?).

⁴ Per denominar un lexema s'utilitza una forma convencional ("citation form", en terminologia de Lyons 1977: 19) que, pel que fa als verbs, es correspon en algunes llengües amb la forma de l'infinitiu. En formalisme gramatical, els lexemes es representen ortogràficament, també per convenció, en majúscules.

- 1- El lexicó
- 2- El mòdul morfològic
- 3- El mòdul sintàctic
- 4- El mòdul fonològic
- 5- El mòdul semàntic

La morfologia és reconeguda com un nivell —o mòdul— lingüístic autònom, que és independent en algunes de les seves funcions de la sintaxi i de la fonologia. Paral·lelament, aquesta visió modular implica, que la morfologia no es pot examinar aïlladament dels altres mòduls, pel fet que interactua, tot mantenint el seu estatus independent, amb la sintaxi, la fonologia i la semàntica.

Així, prenent com a referència la ubicació de la morfologia dins la gramàtica, s'ha adaptat la proposta de Baker (1988), actualitzada per Spencer (1991: 445), que defensa la morfologia com un mòdul independent dels altres nivells de representació, el qual posseeix els seu propi conjunt d'elements i de principis particulars de combinació. Per tant, conté informació sobre la bona formació fonològica i la bona formació morfològica. La interacció abans esmentada es pot interpretar suposant que determinats aspectes de l'estructura del mot presents en el mòdul morfològic són visibles als altres components de la gramàtica. Així, la categoria sintàctica d'un mot serà visible a la sintaxi i la composició fonològica d'un mot serà visible a la fonologia.

Aquest model presenta també una interfície de contacte entre la morfologia i el lexicó. Com en el model de Di Sciullo & Williams (1987), el mòdul morfològic no s'identifica amb el lexicó. Existeixen, però, diversos processos morfològics en aquest nivell, sovint productius, que estan definits sobre els lexemes que hi apareixen llistats. Els elements integrants del lexicó seran només una llista d'idiosincràsies. En relació amb les dades verbals, les entrades lèxiques incloses en el lexicó consten de la representació fonològica del lexema i de la classe verbal a la qual pertany el verb, atès que aquesta és la informació bàsica de caràcter idiosincràtic.

	• Mòdul Morfològic	Lexicó
Principis morfològics i fonològics de bona formació		Llista de lexemes Formes idiosincràtiques
	Morfologia derivacional	Sintaxi
	Formació paradigmàtica dels mots	Estructura sintàctica
	Composició lèxica...	Teoria de la recció...
	Morfologia flexiva	Fonologia
	Regles creadores d'estructures morfològiques generals	Dominis prosòdics Constreyniments fonotàctics
	Regles assignadores de representacions fonològiques dels morfs	Regles fonològiques
	Clitics pronominals	
	...	
		Semàntica
		Formes lògiques

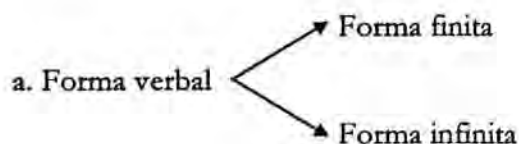
Adaptació del model proposat per Spencer (1992: 455)

L'esquema anterior mostra la interacció que estableix la morfologia amb els altres mòduls de la gramàtica. La part visualitzable dels altres components és el que resultarà transparent per a la morfologia, i a la inversa.

Pel que fa a l'àmbit verbal, cal remarcar la interacció del mòdul morfològic amb els altres components que participen directament en la generació de les formes pròpies del verb català: el mòdul sintàctic i el mòdul fonològic.

Seguint Viaplana (1986), per bé que amb alguna adaptació, les regles morfològiques de formació de mots, incloses en el mòdul morfològic, que actuen per tal d'atorgar una forma subjacent a la representació fonètica de les formes verbals són de dos tipus:

1. *Les regles creadores d'estructures morfològiques generals*, les quals estan, a la vegada, subdividides en tres classes: una, que desenvolupa les formes verbals del català en formes finites i en formes infinites i, dues, que expansionen cadascuna de les formes verbals resultants en les representacions fonològiques dels morfs corresponents de què poden constar. L'ordre d'aparició dels morfs és absolutament rellevant en aquestes formulacions.

b. Forma finita → Arrel (A)+ Extensió (Ext) + Tema (T)+ Mode/Temps⁵ (M/T) + Nombre/Persona⁶ (N/P)

c. Forma infinita → Arrel (A)+ Extensió (Ext) + Tema (T)+ Mode (M)

Les dues darreres regles prenen en consideració tant les classes de morfemes que poden manifestar-se en cada categoria de formes (finites i infinites), com l'ordre en què cada classe de morfemes apareix en aquests dos tipus de formes en relació amb les altres classes de morfemes per tal de donar lloc a una estructura morfològica determinada. Atesa la independència del mòdul morfològic, aquestes regles són independents de la representació sintàctica de la forma verbal.

2. Les regles assignadores de les representacions fonològiques dels morfemes són necessàries per atribuir representacions fonològiques als constituents introduïts per les regles anteriors, que determinaven les estructures generals. Aquestes regles, a causa de la interacció del mòdul morfològic amb els altres mòduls, són sensibles a la representació sintàctica de la forma verbal i a la classe formal a la qual pertany el lexema.

La interacció intermodular en aquest cas prové del fet que la representació sintàctica ve donada per l'estructura superficial de l'oració en què apareix la forma verbal i conté informació sobre el lexema, el mode, el temps, el nombre i la persona, en el cas de les formes finites, i sobre el lexema i sobre el mode, si es tracta de les formes infinites. La classe formal a què pertany el verb resta contemplada per les característiques morfològiques del lexema i apareix registrada en l'entrada lèxica del lèxic. Dels elements gramaticals esmentats (el morfema i la classe formal), un, o més d'un, determinen de manera directa l'assignació de la

⁵ Aquesta disposició divergeix de la de Viaplana en el fet que la regla de creació d'estructura morfològica que proposa conté, entre el morfema corresponent a 'tema' i el corresponent a 'mode/temps' un morfema de 'futur'. Així, forma finita → arrel+ extensió+ tema+ futur + mode/temps+ nombre/persona.

⁶ Les regles no inclouen ni l'aspecte ni la veu. Pel que fa al català, l'aspecte és redundat respecte dels morfemes de mode i de temps (Sifre 1991: 442). Badià (1994: 149) afirma que no existeixen específicament morfemes d'aspecte. La veu, d'altra banda, no s'expressa a través de procediments morfològics.

forma bàsica; la resta, actuen com a determinants indirectes o contextuals. Aquesta distinció està connectada amb el tipus de relació (directa o indirecta) que s'estableix entre els morfemes o segments morfològics i les unitats gramaticals o morfemes.

Per tal d'obtenir una forma verbal determinada cal aplicar les regles assignadores dels segments morfològics. L'assignació del component *arrel*, per contra, s'efectua simplement copiant aquest element de l'entrada lèxica corresponent del lèxicó, atès el caràcter idiosincràtic de les representacions lèxiques que el componen.

En parlar de l'arrel dels verbs regulars proposats en el capítol anterior —*cantar* (classe [I], *perdre* (classe [II,-ext]), *beure* (classe [II,+ext]), *sentir* (classe [III,-ext]) i *servir* (classe [III,+ext])—, cal fer referència a les característiques de les entrades lèxiques que componen el lèxicó. Les entrades lèxiques postulades per als models regulars de la varietat estàndard són les següents:

'cantar' $\left[\begin{array}{c} /kánt/ \\ [I] \end{array} \right]$	'perdre' $\left[\begin{array}{c} /pérd/ \\ [II,-ext] \end{array} \right]$
'beure' ⁷	
$\left[\begin{array}{l} /bé/ / \\ \\ /béw/ / \\ \\ /béb/ / \end{array} \right]$	$\left[\begin{array}{l} \text{present indicatiu 1[-pl]} \\ \text{present subjuntiu} \\ \text{imperfet indicatiu} \\ \text{imperatiu 2[-pl], 3} \\ \text{participi} \\ \\ \text{present indicatiu 2,3[-pl]} \\ \text{futur} \\ \text{imperatiu 2[-pl]} \\ \text{infinitiu} \\ \\ \text{present indicatiu 1,2[+pl]} \\ \text{imperfet indicatiu} \\ \text{imperatiu 2[-Pl]} \\ \text{gerundi} \\ [II,+ext] \end{array} \right]$

⁷ Es parteix, en un primer moment, de la proposta de Viaplana (1986), en relació amb l'existència de tres arrels polimòrfiques en la flexió del verb *beure*, que resten recollides en l'entrada lèxica corresponent. Aquesta qüestió

‘sentir’	‘servir’
[/sént/ [III,-ext]]	[/sérb/ [III,+ext]]

Malgrat que exemplificativament es fa referència a les entrades lèxiques dels verbs regulars referits a l'estàndard, en la descripció dels verbs regulars des de la perspectiva de les diferents varietats dialectals que es desenvoluparà en la segona part d'aquest volum, l'arrel verbal rebrà només una atenció mínima pel fet que, com s'ha esmentat en el capítol anterior, la regularitat verbal només es pot plantejar en relació amb les terminacions verbals.⁸

L'estàndard, en aquesta descripció preliminar, actua merament com a punt de referència, atès que les diverses realitzacions dialectals poden donar lloc a formes verbals diferents, no simplement des de la perspectiva dels resultats foneticofonològics sinó també des del punt de vista de l'estructura morfològica. Així, l'anàlisi dels verbs regulars des de les perspectives intradialectal i interdialectal pot modificar la validesa de la segmentació que es proposarà més endavant a (4) pel que fa al català estàndard. Aquesta és, doncs, una altra qüestió que es resoldrà al llarg de l'anàlisi ulterior.

Les regles morfològiques següents assignen segments morfològics als constituents introduïts per les regles de creació d'estructures generals i donen lloc als paradigmes de cadascun dels models regulars adoptats.⁹

(1)

1. {nombre / persona} →	i)	/z/	si	2[-pl]	/ (-[imperatiu])
	ii)	/m/	si	1[+pl]	
	iii)	/w/	si	2[+pl]	
	iv)	/n/	si	3[+pl]	

---

serà tractada en aquest mateix capítol en fer referència als processos fonològics i es postularà l'existència de sols dues manifestacions al·lomòrfiques de l'arrel de *beure*.

⁸ Malgrat que només les terminacions són susceptibles de manifestar els comportaments regulars, sembla que la presència d'un determinat radical, en el cas de les solucions inicialment polimòrfiques, pot tenir conseqüències importants a l'hora d'establir la flexió verbal d'un determinat verb. Les implicacions d'aquesta afirmació es podran apreciar al llarg de la descripció verbal dialectal desenvolupada més endavant —cf. especialment, les representacions d'imperfet d'indicatiu del verb *beure* en català occidental.

⁹ Aquestes regles són una adaptació de les regles expressades a Perea (1993) en relació amb els models verbals esmentats.

2. {mode/temps} →	i)	/u/	si	present indicatiu 1[-pl] / (-[II,+ext])
	ii)	/ə/	si	present indicatiu 2[-pl], 3 / [I] imperatiu 2[-pl]
	iii)	/bə/	sî	imperfet indicatiu / [I]
	iv)	/ə/	sî	imperfet indicatiu / (-[I])
	v)	/rê/	si	futur / 1[-pl]
	vi)	/râ/	si	futur / 2[-pl], 3
	vii)	/rê/	si	futur / 1,2 [+pl]
	viii)	/riə/	si	condicional
	ix)	/i/	si	present subjunctiu / 1,2[-pl], 3 imperatiu / 3
	x)	/s/	si	imperfet subjunctiu / 1,3[-pl]
	xi)	/si/	si	imperfet subjunctiu / 2[-pl], 1,2,3[+pl]
3. {tema} →	i)	/â/	si	[I] / imperfet indicatiu futur infinitiu gerundi participi
	ii)	/é/	si (-[III])	1,2[+pl] present indicatiu present subjunctiu imperatiu
	iii)	/i/	sî (-[I])	imperfet indicatiu
	iv)	/i/	si [III] /	1,2 [+pl] present indicatiu present subjunctiu imperatiu futur imperfet subjunctiu infinitiu gerundi participi
	v)	/é/	si (-[III])	imperfet subjunctiu
	vi)	/é/	si [II] /	gerundi
	vii)	/ú/	si [II] /	participi

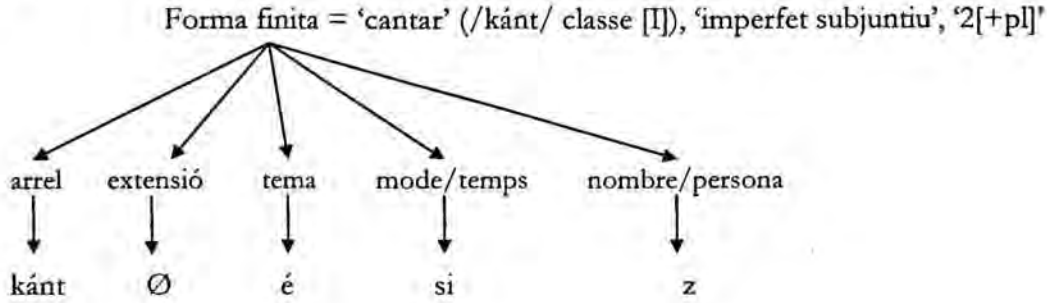
4. {extensió} →	i)	/g/	si	[II,+ext] /	present indicatiu 1[-pl] present subjuntiu imperfet subjuntiu imperatiu 1[+pl], 3 participi
	ii)	/éʃ/	si	[III,+ext] /	present indicatiu 1,2[-pl], 3 present subjuntiu 1,2[-pl], 3 imperatiu 2[-pl], 3
5. {mode} →	i)	/r/	si	infinitiu	
	ii)	/nt/	si	gerundi	
	iii)	/d/	si	participi	

A causa de la interacció modular esmentada, les regles morfològiques limiten, d'una banda, amb les regles sintàctiques, productores de representacions gramaticals i, d'una altra, amb les regles fonològiques, que converteixen les representacions fonològiques dels segments morfològics, organitzats en mots, en les representacions fonètiques corresponents.

Algunes de les regles morfològiques formulades seran comunes a una o a més d'una varietat dialectal; d'altres, però, no s'aplicaran en determinades varietats, i, encara, els paradigmes verbals regulars d'algunes varietats dialectals faran ampliar numèricament aquestes regles o les modificaran. En l'epígraf § III.1. del tercer volum, destinat a sistematitzar els resultats de les dades verbals obtingudes a partir de la comparació intradialectal de les representacions fonològiques dels diversos morfs que configuren els paradigmes dels verbs regulars, s'explicitaran les modificacions que poden experimentar aquestes regles en cadascuna de les varietats examinades.

A tall d'exemple, i partint de les solucions de la varietat estàndard, el resultat d'aplicar aquestes regles a representacions introduïdes pel component sintàctic del tipus 'imperfet subjuntiu', '2[+pl]' sobre el lexema CANTAR serà la següent representació fonològica:

(2)

La representació fonològica presentarà, doncs, la següent estructura morfològica, un cop esporgades les branques que no han rebut assignació:

arrel + tema + mode/temps + nombre/persona = /kánt+é+si+z/

Atès que l'estructura morfològica que poden presentar els paradigmes verbals dels models regulars corresponents a cada classe verbal pot modificar-se en funció de la varietat dialectal, es desenvoluparan a continuació, en relació amb l'estàndard, les diverses estructures morfològiques que configuren el paradigma de cada verb regular i que han estat el resultat d'aplicar uns determinats requeriments sintàctics a les regles morfològiques esmentades. Prenent les realitzacions verbals regulars de l'estàndard com a referència es podrà delimitar més endavant el grau de similitud o de dissimilitud que presenten els resultats regulars de les diverses varietats dialectals des del punt de vista de l'estructura morfològica.

(3)

Classe [I]

Infinitiu			Gerundi			Participi		
arrel	tema	mode	arrel	tema	mode	arrel	tema	mode
X	T	M	X	T	M	X	T	M

Present Indicatiu	Imperfet Indicatiu	Futur	Condiciona
X+ M/T	X+ T + M/T	X+ T + M/T	X+ T + M/T
X+ M/T + N/P	X+ T + M/T + N/P	X+ T + M/T + N/P	X+ T + M/T + N/P
X+ M/T	X+ T + M/T	X+ T +M/T	X+ T +M/T
X+ T + N/P	X+ T + M/T + N/P	X+ T + M/T + N/P	X+ T + M/T + N/P
X+ T + N/P	X+ T + M/T + N/P	X+ T + M/T + N/P	X+ T + M/T + N/P
X+ M/T + N/P	X+ T + M/T + N/P	X+ T + M/T + N/P	X+ T + M/T + N/P

Present Subjuntiu	Imperfet Subjuntiu	Imperatiu
X+ M/T	X+ T+ M/T	
X + M/T + N/P	X+ T + M/T+ N/P	X+ M/T
X + M/T	X+ T+ M/T	
X+ T + N/P	X+ T + M/T+ N/P	X+ T + N/P
X+ T + N/P	X+ T + M/T+ N/P	X+ T + N/P
X + M/T + N/P	X+ T + M/T+ N/P	

Classe [II]¹⁰

Infinitiu			Gerundi			Participi		
arrel	tema	mode	arrel	tema	mode	arrel	tema	mode
X		M	X	T	M	X		M

Present Indicatiu [II,-ext]	Present Indicatiu [II,+ext]	Imperfet Indicatiu	Futur	Condicional
X+ M/T	X+ EXT	X+ T + M/T	X+ T + M/T	X+ M/T
X+ N/P	X+ N/P	X+ T + M/T + N/P	X+ T + M/T + N/P	X+ M/T + N/P
X	X	X+ T + M/T	X+ T + M/T	X+ M/T
X+ T + N/P	X+ T + N/P	X+ T + M/T + N/P	X+ T + M/T + N/P	X+ M/T + N/P
X+ T + N/P	X+ T + N/P	X+ T + M/T + N/P	X+ T + M/T + N/P	X+ M/T + N/P
X+ N/P	X+ N/P	X+ T + M/T + N/P	X+ T + M/T + N/P	X+ M/T + N/P

Present Subjuntiu [II,-ext]	Present Subjuntiu [II,+ext]	Imperfet Subjuntiu [II,-ext]
X+M/T	X+ EXT + M/T	X+ T+ M/T
X +M/T + N/P	X+ EXT +M/T+ N/P	X+ T + M/T+ N/P
X +M/T	X + EXT + M/T	X+ T+ M/T
X+ T + N/P	X+ T + N/P	X+ T + M/T+ N/P
X+ T + N/P	X+ T + N/P	X+ T + M/T+ N/P
X +M/T + N/P	X+ EXT + M/T + N/P	X+ T + M/T+ N/P

Imperfet Subjuntiu [II,+ext]	Imperatiu [II,-ext]	Imperatiu [II,+ext]
X+ T+ M/T		
X+ T + M/T+ N/P	X+ M/T	X+ M/T
X+ T+ M/T		
X+ T + M/T+ N/P	X+ T + N/P	X+ EXT + T + N/P
X+ T + M/T+ N/P	X+ T + N/P	X+ T + N/P
X+ T + M/T+ N/P		

Classe [III]

Infinitiu			Gerundi			Participi		
arrel	tema	mode	arrel	tema	mode	arrel	tema	mode
X	T	M	X	T	M	X	T	M

¹⁰ Quan l'estructura morfològica és idèntica en les subclasses [II,-ext], [II,+ext], [III,-ext] i [III,+ext] no es diferencien els resultats de les dues subclasses,

Present Indicatiu [III,-ext]	Present Indicatiu [III,+ext]	Imperfet Indicatiu	Futur	Condicional
X+ M/T	X+ EXT + M/T	X+ T + M/T	X+ T + M/T	X+ T + M/T
X+ N/P	X+ EXT + N/P	X+ T + M/T + N/P	X+ T + M/T + N/P	X+ T + M/T + N/P
X	X + EXT	X+ T + M/T	X+ T +M/T	X+ T +M/T
X+ T + N/P	X+ T + N/P	X+ T + M/T + N/P	X+ T + M/T + N/P	X+ T + M/T + N/P
X+ T + N/P	X+ T + N/P	X+ T + M/T + N/P	X+ T + M/T + N/P	X+ T + M/T + N/P
X+ N/P	X+ EXT + N/P	X+ T + M/T + N/P	X+ T + M/T + N/P	X+ T + M/T + N/P

Imperfet Subjuntiu [III,-ext]	Imperfet Subjuntiu [III,+ext]	Imperfet Subjuntiu	Imperatiu [III,-ext]	Imperatiu [III,+ext]
X+ M/T	X+ EXT + M/T	X+ T+ M/T		
X+ M/T+ N/P	X+ EXT + M/T+ N/P	X+ T + M/T+ N/P	X	X+ EXT
X + M/T	X + EXT + M/T	X+ T+ M/T		
X+ T + N/P	X + T + N/P	X+ T + M/T+ N/P	X + T + N/P	X + T + N/P
X+ T + N/P	X + T + N/P	X+ T + M/T+ N/P	X + T + N/P	X + T + N/P
X+ M/T + N/P	X+ EXT + M/T + N/P	X+ T + M/T+ N/P		

Les formes fonològiques resultants de l'aplicació de les regles morfològiques experimenten també altres processos que els fan adoptar la forma fonètica definitiva.

En primer lloc, la *Regla de Desaccentuació* (Mascaró 1983: 73-75) l'objecte de la qual és esborrar tots els accents, excepte el darrer.

[+sil] → [-acc] / ## X ___ Y [+acc] Z ##

(on les variables X, Y, Z poden ser ∅ i no contenen límits de mot)

L'aplicació d'aquesta regla es fonamenta, com s'ha esmentat en l'epígraf § 3.2.2. d'aquest volum, en la hipòtesi de Mascaró, segons la qual "l'accent, en comptes de ser un tret afegit durant la derivació, és, com d'altres trets segmentals, part de la representació subjacent dels morfemes" (Mascaró 1983: 39). En els casos en què el mot conté un sol segment morfològic bàsic accentuat, l'accent d'aquest segment esdevé l'accent del mot; en els casos en què el mot conté més d'un segment morfològic bàsic accentuat, l'accent de l'últim segment esdevé l'accent del mot. Pel que fa a la tonicitat, cal considerar que una part dels segments morfològics bàsics són tònic —el segments morfològics del tipus arrel, tema i, addicionalment, els segments relacionats amb mode/temps corresponents al futur real i al futur hipotètic— i la resta, àtons.

En segon lloc, les regles fonològiques poden actuar sobre les representacions subjacents i les convertiran, un cop esdevingudes monoaccentuals, en les formes fonètiques concretes.

El pas de les representacions subjacents a les realitzacions fonètiques —explicitades més endavant a (4)— es realitza a través de l'aplicació de diversos processos fonològics. Aquests processos, que s'explicitaran a continuació, posseeixen un caràcter general, atès que no afecten solament l'àmbit verbal, i, per bé que reflecteixen la pronúncia estàndard, són aplicables en un bon nombre de localitats de l'àrea del català oriental i del pirinenc oriental. Es distingeixen, en primer lloc, els processos que afecten el vocalisme dels que afecten el consonantisme:

a) Vocalisme:

1. Reducció vocàlica de la sèrie anterior. Afecta totes les formes dels verbs *cantar*, *perdre*, *beure* i *sentir* que no posseeixen l'accent en el radical.
2. Inserció d'epèntesi. Justifica diverses solucions fonètiques: en primer lloc, l'aparició del so [ə] en les terceres persones del plural del present d'indicatiu dels verbs de les classes [II] i [III], i, addicionalment, a 2[-pl] d'aquest mateix temps en el verb *servir*, la presència de [ə], que ocorre entre dues consonants sibilants; en segon lloc, l'aparició de [ə] en l'infinitiu dels verbs model de la classe [II].

b) Consonantisme:

3. Ensordiment d'obstruents finals. S'aplica sistemàticament al segment /z/ de 2[-pl], relacionat amb nombre/persona, a la representació de mode —/d/— del participi de tots els verbs, quan es troba en posició final, i al segment extensió que es manifesta a 1[-pl] del present d'indicatiu dels verbs de la classe [II,+ext].
4. Espirantització d'oclusives sonores medials. Dóna compte dels al·lòfons [ɣ], [β] i [ð] que apareixen en els casos en què els segments oclusius (pertanyents a l'arrel o a l'extensió —/g/— o al mode —/d/—) es troben en posició intervocàlica.
5. Assimilació homorgànica al punt d'articulació de la consonant següent. Afecta el radical del verb *sentir* i, addicionalment, el segment nasal que integra la representació del gerundi, quan se sensibilitza, el qual experimenta assimilació a la dental següent.
6. Caiguda d'oclusives finals o seguides de /z/ darrere consonants homorgàniques. S'aplica per justificar la forma fonètica del gerundi el segment final del qual cau en posició final. Aquesta regla també opera sobre arrels: a 3[-pl] del present d'indicatiu i a 2[-pl] de l'imperatiu del verb *sentir* i també dóna compte de les realitzacions fonètiques de 2,3[-pl] del present d'indicatiu del verb *perdre*, amb caiguda del segment oclusiu final de l'arrel.

7. Caiguda de /r/ final precedida de vocal tònica. Explica les formes superficials dels infinitius dels verbs model de les classes [I] i [III], que són arrizotònics. En relació amb aquests processos, és rellevant de determinar l'abast d'aquesta caiguda; és a dir, si s'aplica a tots els contextos possibles: en posició final absoluta, seguit de clític començat amb vocal o seguit de clític començat amb consonant.

Cal afegir a aquests processos generals, una regla que simplifica l'arrel del verb *beure* i que serà operativa també en l'àmbit dels diversos dialectes examinats. El verb *beure* presenta —segons Viaplana (1986) i Perea (1993)— tres realitzacions al·lomòrfiques del radical que, aparentment, es troben en distribució complementària —[béw]~[béβ]~[bé].¹¹ Una observació atenta dels contextos fa pensar en la impossibilitat del contacte entre l'oclusiva final del radical i l'increment velar —cf. /béb/+ /g/ + /é/ + /m/ → [bəyé[m]. A més, la confrontació amb alguns resultats dialectals del present d'indicatiu [bəyé[m]-[bəyéw] en contraposició a [béβém]-[béβéw] sembla suggerir que l'increment velar s'adjuntaria a una arrel del tipus /béb/.

Així, en el cas de *beure*, en lloc de suposar que el segment velar s'adhereix a una arrel que termina en vocal, es podria postular que l'arrel presenta en aquest cas una solució /béb/ i, per tant, el polimorfisme doble —/béw/ i /béb/, general a altres àmbits morfològics¹²— i no triple —/béw/, /béb/ i /bé/. En conseqüència, l'adjunció de l'element velar provocaria la caiguda del segment oclusiu sonor a causa de la generació d'una estructura consonàntica del tipus */beb+g+é+s/.

Quant a l'àmbit d'aplicació de la regla sembla, en un primer moment, que caldria limitar-la a l'àmbit verbal, atès que en l'àmbit nominal són perfectament factibles formes compostes del tipus 'ca[bg]ros', que ultrapassen la frontera del mot ([káβ#grós])¹³ així com formes prefixades: *subgaleal*, *subglacial*, *subglenoïdal*, *subglobós*, *subglobulós*, *subgol*, *subgravetat*, *subgrup*.¹⁴ Tanmateix, dins l'àmbit del mot no es produeix mai aquest contacte, que només té lloc entre el límit de mot en fenòmens de composició o en la derivació per prefixació.

¹¹ Com s'ha comentat en el capítol anterior, malgrat que presenta una al·lomorfia en el radical, aquest fet no es considera una conducta irregular sinó atípica.

¹² Cf. l'alternança no[w]~no[β]a en diverses varietats dialectals.

¹³ Cf. DeCesaris (1988: 98).

¹⁴ De fet, es tracta de les úniques formes possibles que presenten la seriació 'b+g', incloses a Rafel (dir.) (1996).

El mateix fenomen de caiguda ocorre en el verb *perdre* en temps en què determinades varietats valencianes inclouen un segment velar —cf. [perd+ém] - [pér+k] i també en el present d'indicatiu d'algunes localitats, de manera que les solucions [perdém]~[pergém]¹⁵ contrasten. Davant aquestes situacions, més que considerar una al·lomorfa en el radical, es pot postular, també en el cas de *perdre*, una forma bàsica que inclou el segment dental final del radical, però que s'elimina en contacte amb l'extensió velar. En l'àmbit nominal no es produeix mai el contacte *[dg].

El verb *beure*, un cop s'ha eliminat l'hipotètic [bé], resta amb una doble al·lomorfa de l'arrel /béw/~ /béb/. Aquesta solució es representa en l'entrada lèxica a través d'una regla que recull l'alternança /w/~ /b/ en el darrer segment de l'arrel. Aquesta regla de relació, que distribueix els dos al·lomorfs fonològics, s'adequa a la proposta de Hooper (1976) i té la característica de presentar alhora la distribució contextual dels dos elements alternants.

A continuació, les taules de (4) associen, un cop segmentades, les representacions fonètiques dels verbs presos com a models regulars en relació amb l'estàndard amb les representacions fonològiques corresponents.

¹⁵ Cal destacar que, tot i que provoca el mateix resultat (la caiguda de l'element oclusiu final del radical) el comportament del radical de *beure* i *perdre* és substancialment diferent en relació amb les alternances que poden presentar.

(4) Classe [ɪ]: *Representació fonològica* *Representació fonètica*

	A	EXT	T	M/T	M	N/P	A	EXT	T	M/T	M	N/P
Infinitiu	kánt		á				kənt		á			
Gerundi	kánt		á		nt		kənt		á		n	
Participi	kánt		á		d		kənt		á		t	
Present Indicatiu	kánt			u			kánt			u		
	kánt			ə		z	kánt			ə		s
	kánt			ə			kánt			ə		
	kánt		é			m	kənt		é			m
	kánt		é			w	kənt		é			w
	kánt			ə		n	kánt			ə		n
Imperfet Indicatiu	kánt		á	bə			kənt		á	βə		
	kánt		á	bə		z	kənt		á	βə		s
	kánt		á	bə			kənt		á	βə		
	kánt		á	bə		m	kənt		á	βə		m
	kánt		á	bə		w	kənt		á	βə		w
	kánt		á	bə		n	kənt		á	βə		n
Perfet simple	kánt			í			kənt			í		
	kánt		á	rə		z	kənt		á	rə		s
	kánt		á				kənt		á			
	kánt		á	rə		m	kənt		á	rə		m
	kánt		á	rə		w	kənt		á	rə		w
	kánt		á	rə		n	kənt		á	rə		n
Futur	kánt		á	ré			kənt		ə	ré		
	kánt		á	rá		z	kənt		ə	rá		s
	kánt		á	rá			kənt		ə	rá		
	kánt		á	ré		m	kənt		ə	ré		m
	kánt		á	ré		w	kənt		ə	ré		w
	kánt		á	rá		n	kənt		ə	rá		n
Condicional	kánt		á	ríə			kənt		ə	ríə		
	kánt		á	ríə		z	kənt		ə	ríə		s
	kánt		á	ríə			kənt		ə	ríə		
	kánt		á	ríə		m	kənt		ə	ríə		m
	kánt		á	ríə		w	kənt		ə	ríə		w
	kánt		á	ríə		n	kənt		ə	ríə		n
Present Subjuntiu	kánt			i			kánt			i		
	kánt			i		z	kánt			i		s
	kánt			i			kánt			i		
	kánt		é			m	kənt		é			m
	kánt		é			w	kənt		é			w
	kánt			i		n	kánt			i		n
Imperfet Subjuntiu	kánt		é	s			kənt		é	s		
	kánt		é	si		z	kənt		é	si		s
	kánt		é	s			kənt		é	s		
	kánt		é	si		m	kənt		é	si		m
	kánt		é	si		w	kənt		é	si		w
	kánt		é	si		n	kənt		é	si		n
Imperatiu	kánt			ə			kánt			ə		
	kánt			i			kánt			i		
	kánt		é			m	kənt		é			m
	kánt		é			w	kənt		é			w
	kánt			i		n	kánt			i		n

Classe [II,-ext]: *Representació fonològica* *Representació fonètica*

	A	E	T	M/T	M	N/P	A	EXT	T	M/T	M	N/P
Infinitiu	pérd				r		pérd				r(ə)	
Gerundi	pərd	é			nt		pərd		é		n	
Participi	pərd	ú			d		pərd		ú		t	
Present Indicatiu	pérd			u			pérd			u		
	pérd					z	pér					s
	pérd						pér ¹					
	pérd	é				m	pərd		é			m
	pérd	é				w	pərd		é			w
	pérd					n	pérd					n
Imperfet Indicatiu	pérd	í	ə				pərd		í	ə		
	pérd	í	ə			z	pərd		í	ə		s
	pérd	í	ə				pərd		í	ə		
	pérd	í	ə			m	pərd		í	ə		m
	pérd	í	ə			w	pərd		í	ə		w
	pérd	í	ə			n	pərd		í	ə		n
Perfet simple	pérd		í				pərd			í		
	pérd	é	rə			z	pərd		é	rə		s
	pérd	é	rə				pərd		é	rə		
	pérd	é	rə			m	pərd		é	rə		m
	pérd	é	rə			w	pərd		é	rə		w
	pérd	é	rə			n	pərd		é	rə		n
Futur	pérd			rə			pərd			rə		
	pérd			rá		z	pərd			rá		s
	pérd			rá			pərd			rá		
	pérd			ré		m	pərd			ré		m
	pérd			ré		w	pərd			ré		w
	pérd			rá		n	pərd			rá		n
Condicional	pérd			ríə			pərd			ríə		
	pérd			ríə		z	pərd			ríə		s
	pérd			ríə			pərd			ríə		
	pérd			ríə		m	pərd			ríə		m
	pérd			ríə		w	pərd			ríə		w
	pérd			ríə		n	pərd			ríə		n
Present Subjuntiu	pérd			i			pérd			i		
	pérd			i		z	pérd			i		s
	pérd			i			pérd			i		
	pérd	é				m	pərd		é			m
	pérd	é				w	pərd		é			w
	pérd					n	pérd			i		n
Imperfet Subjuntiu	pérd	é	s				pərd		é	s		
	pérd	é	si			z	pərd		é	si		s
	pérd	é	s				pərd		é	s		
	pérd	é	si			m	pərd		é	si		m
	pérd	é	si			w	pərd		é	si		w
	pérd	é	si			n	pərd		é	si		n
Imperatiu	pérd						pérd					
	pérd			i			pérd			i		
	pérd	é				m	pərd		é			m
	pérd	é				w	pərd		é			w
	pérd					n	pérd			i		n

Classe [II,+ext]: *Representació fonològica* *Representació fonètica*

	A	EXT	T	M/T	M	N/P	Λ	EXT	T	M/T	M	N/P
Infinitiu	béw				r		béw				r(ə)	
Gerundi	béb		é		nt		bəβ		é		n	
Participi	béb	g	ú		d		bə	γ	ú		t	
Present Indicatiu	béb	g					bé	k				
	béw					z	béw					s
	béw						béw					
	béb		é			m	bəβ		é			m
	béb		é			w	bəβ		é			w
	béw					n	béw			a		n
Imperfet Indicatiu	béb		í	a			bəβ		í	a		
	béb		í	a		z	bəβ		í	a		s
	béb		í	a			bəβ		í	a		
	béb		í	a		m	bəβ		í	a		m
	béb		í	a		w	bəβ		í	a		w
	béb		í	a		n	bəβ		í	a		n
Perfet simple	béb	g		í			bə	γ		í		
	béb	g	é	rə		z	bə	γ	é	rə		s
	béb	g	é	rə			bə	γ	é	rə		
	béb	g	é	rə		m	bə	γ	é	rə		m
	béb	g	é	rə		w	bə	γ	é	rə		w
	béb	g	é	rə		n	bə	γ	é	rə		n
Futur	béw			ré			bəw			ré		
	béw			rā		z	bəw			rā		s
	béw			rā			bəw			rā		
	béw			ré		m	bəw			ré		m
	béw			ré		w	bəw			ré		w
	béw			rā		n	bəw			rā		n
Condicional	béw			ría			bəw			ría		
	béw			ría		z	bəw			ría		s
	béw			ría			bəw			ría		
	béw			ría		m	bəw			ría		m
	béw			ría		w	bəw			ría		w
	béw			ría		n	bəw			ría		n
Present Subjuntiu	béb	g		i			bé	γ		i		
	béb	g		i		z	bé	γ		i		s
	béb	g		i			bé	γ		i		
	béb	g	é			m	c	γ	é			m
	béb	g	é			w	bə	γ	é			w
	béb	g		i		n	bé	γ		i		n
Imperfet Subjuntiu	béb	g	é	s			bə	γ	é	s		
	béb	g	é	sí		z	bə	γ	é	sí		s
	béb	g	é	s			bə	γ	é	s		
	béb	g	é	sí		m	bə	γ	é	sí		m
	béb	g	é	sí		w	bə	γ	é	sí		w
	béb	g	é	sí		n	bə	γ	é	sí		n
Imperatiu	béw						béw					
	béb	g		i			bé	γ		i		
	béb	g	é			m	bə	γ	é			m
	béb		é			w	bəβ		é			w
	béb	g		i		n	bé	γ		i		n

Classe [III,-ext]: *Representació fonològica**Representació fonètica*

	AR	EX	T	M/T	M	N/P	AR	EX	T	M/T	M	N/P
Infinitiu	sént		í		r		sənt		í			
Gerundi	sént		í		nt		sənt		í		n	
Participi	sént		í		d		sənt		í		t	
Present Indicatiu	sént			u			sént			u		
	sént					z	sén					s
	sént						sén					
	sent		í			m	sənt		í			m
	sent		í			w	sənt		í			w
	sént					n	sént			ə		n
Imperfet Indicatiu	sént		í	ə			sənt		í	ə		
	sént		í	ə		z	sənt		í	ə		s
	sént		í	ə			sənt		í	ə		
	sent		í	ə		m	sənt		í	ə		m
	sent		í	ə		w	sənt		í	ə		w
	sént		í	ə		n	sənt		í	ə		n
Perfet simple	sént			í			sənt			í		
	sént		í	rə		z	sənt		í	rə		s
	sént		í	rə			sənt		í	rə		
	sent		í	rə		m	sənt		í	rə		m
	sent		í	rə		w	sənt		í	rə		w
	sént		í	rə		n	sənt		í	rə		n
Futur	sént		í	ré			sənt		i	ré		
	sént		í	rá		z	sənt		i	rá		s
	sént		í	rá			sənt		i	rá		
	sent		í	ré		m	sənt		i	ré		m
	sent		í	ré		w	sənt		i	ré		w
	sént		í	rá		n	sənt		i	rá		n
Condicional	sént		í	ríə			sənt		i	ríə		
	sént		í	ríə		z	sənt		i	ríə		s
	sént		í	ríə			sənt		i	ríə		
	sent		í	ríə		m	sənt		i	ríə		m
	sent		í	ríə		w	sənt		i	ríə		w
	sént		í	ríə		n	sənt		i	ríə		n
Present Subjuntiu	sént			i			sént			i		
	sént			i		z	sént			i		s
	sént			i			sént			i		
	sent		í			m	sənt		í			m
	sent		í			w	sənt		í			w
	sént			i		n	sént			i		n
Imperfet Subjuntiu	sént		í	s			sənt		í	s		
	sént		í	si		z	sənt		í	si		s
	sént		í	s			sənt		í	s		
	sent		í	si		m	sənt		í	si		m
	sent		í	si		w	sənt		í	si		w
	sént		í	si		n	sənt		í	si		n
Imperatiu	sént						sént					
	sént			i			sént			i		
	sent		í			m	sənt		í			m
	sent		í			w	sənt		í			w
	sént			i		n	sént			i		n

Classe [III,+ext]: *Representació fonològica**Representació fonètica*

	A	EXT	T	M/T	M	N/P	A	EXT	T	M/T	M	N/P
Infinitiu	sərb		í		r		sərb		í			
Gerundi	sərb		í		nt		sərb		í		n	
Participi	sərb		í		d		sərb		í		t	
Present Indicatiu	sərb	éʃ		u			sərb	éʃ		u		
	sərb	éʃ				z	sərb	éʃ		ə		s
	sərb	éʃ					sərb	éʃ				
	sərb		í			m	sərb		í			m
	sərb		í			w	sərb		í			w
	sərb	éʃ				n	sərb	éʃ		ə		n
Imperfet Indicatiu	sərb		í	ə			sərb		í	ə		
	sərb		í	ə		z	sərb		í	ə		s
	sərb		í	ə			sərb		í	ə		
	sərb		í	ə		m	sərb		í	ə		m
	sərb		í	ə		w	sərb		í	ə		w
	sərb		í	ə		n	sərb		í	ə		n
Perfet simple	sərb			í			sərb			í		
	sərb		í	rə		z	sərb		í	rə		s
	sərb		í	rə			sərb		í	rə		
	sərb		í	rə		m	sərb		í	rə		m
	sərb		í	rə		w	sərb		í	rə		w
	sərb		í	rə		n	sərb		í	rə		n
Futur	sərb		í	rə			sərb		i	rɛ		
	sərb		í	rá		z	sərb		i	rá		s
	sərb		í	rá			sərb		i	rá		
	sərb		í	rɛ		m	sərb		i	rɛ		m
	sərb		í	rɛ		w	sərb		i	rɛ		w
	sərb		í	rá		n	sərb		i	rá		n
Condicional	sərb		í	ríə			sərb		i	ríə		
	sərb		í	ríə		z	sərb		i	ríə		s
	sərb		í	ríə			sərb		i	ríə		
	sərb		í	ríə		m	sərb		i	ríə		m
	sərb		í	ríə		w	sərb		i	ríə		w
	sərb		í	ríə		n	sərb		i	ríə		n
Present Subjuntiu	sərb	éʃ		i			sərb	éʃ		i		
	sərb	éʃ		i		z	sərb	éʃ		i		s
	sərb	éʃ		i			sərb	éʃ		i		
	sərb		í			m	sərb		í			m
	sərb		í			w	sərb		í			w
	sərb	éʃ		i		n	sərb	éʃ		i		n
Imperfet Subjuntiu	sərb		í	s			sərb		í	s		
	sərb		í	si		z	sərb		í	si		s
	sərb		í	s			sərb		í	s		
	sərb		í	si		m	sərb		í	si		m
	sərb		í	si		w	sərb		í	si		w
	sərb		í	si		n	sərb		í	si		n
Imperatiu	sərb	éʃ					sərb	éʃ				
	sərb	éʃ		i			sərb	éʃ		i		
	sərb		í			m	sərb		í			m
	sərb		í			w	sərb		í			w
	sərb	éʃ		i		n	sərb	éʃ		i		n

Abans de descriure els verbs regulars de cadascuna de les localitats que formen part de les àrees dialectals establertes per Alcover, s'examinaran els criteris de segmentació morfològica adoptats en la descripció verbal, els quals s'aplicaran en un primer moment a la varietat estàndard. Amb aquesta aproximació s'ubicaran de manera general els morfemes que encaixen en una casella morfològica determinada. És obvi afirmar que com més pròxima a l'estàndard es troba el dialecte examinat, menys divergirà del model proposat per a aquesta varietat. En la mesura, però, que una varietat s'allunya de l'estàndard, caldrà prendre noves decisions en relació amb la resituació i la funcionalitat de cadascuna de les representacions fonològiques dels morfemes que poden estar associades amb un determinat morfema. Els resultats de la segmentació efectuada sobre les dades de l'estàndard s'aplicaran a les solucions verbals de les diferents àrees dialectals, tot i que en algun cas poden ser susceptibles de modificació.

A continuació, s'explicitaran els criteris que justifiquen la segmentació de les formes verbals en segments morfològics o morfemes que estableixen una relació directa —i indirecta— amb les unitats gramaticals següents: nombre/persona, mode/temps, mode, classe lèxica i subclasse lèxica.

5.1. SEGMENTACIÓ I ANÀLISI

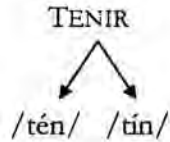
La descripció dels verbs regulars proposada en aquest treball, i que es desenvoluparà en el present apartat prenent l'estàndard com a referència, es fonamenta en la segmentació morfològica duta a terme a Viaplana (1984, 1986), amb la incorporació de certs retocs i ajustaments. Aquesta segmentació parteix de la consideració dels morfemes com a unitats gramaticals abstractes que es manifesten a través dels morfemes —els segments morfològics mínims amb significació. Els al·lomorfs són els morfemes amb el mateix significat i que es troben en distribució complementària. La delimitació i la determinació dels morfemes es realitza aplicant el criteri de la recurrència; és a dir, comparant les formes dels mots entre si i observant els elements que es repeteixen.

Les relacions que es poden establir entre morfemes i morfemes obeeixen a diverses possibilitats. En el cas dels sistemes aglutinants, les relacions són sempre de caràcter biunívoc (un morfeme es correspon amb un sol morfema, i viceversa (CANTAR ↔ /kánt/)); en el cas dels sistemes

flexius, a més de la connexió esmentada, les relacions poden manifestar graus diversos de complexitat:¹⁶

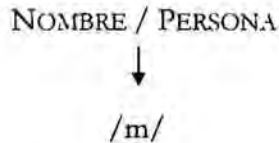
a- Una mateixa unitat gramatical pot estar relacionada alternativament amb més d'un segment morfològic subjacent. Això implica la presència de diversos al·lomorfs.

(5)

b- Un únic segment morfològic pot estar relacionat amb més d'una unitat gramatical alhora.

(6)

c- No és acceptable, però, per raons empíriques, que una unitat gramatical estigui només relacionada amb una absència de segment: $A \rightarrow \emptyset$. En efecte, sempre hi ha d'haver una constància física de les unitats postulades. Tret de casos idiosincràtics, en català, almenys des de la perspectiva de l'estàndard, sembla que no hi ha cap mostra de l'existència del masculí ($[pətít + ə] > [ə]$ presència de marca de femení; $[pətít + \emptyset] > [\emptyset]$ absència de marca de masculí) ni del singular ($[árk + s] > [s]$ presència de marca de plural; fonològicament $/z/$;¹⁷ $[árk + \emptyset] > [\emptyset]$ absència de marca de singular). Davant d'aquest fet, al llarg de l'anàlisi verbal, els morfemes corresponents a nombre, tradicionalment dividits en singular i en plural, es denominaran ara $[-pl]$ i $[+pl]$, respectivament, ja que es prenen només com a referència les unitats que tenen una constància física en la realitat de la llengua.

¹⁶ Es defineixen solament les relacions possibles entre morfemes i morfemes que es poden establir en català; es deixen de banda les que tenen lloc en altres llengües, on, com en el cas del grec, una unitat gramatical pot estar relacionada amb dos segments morfològics simultàniament.

¹⁷ Vegeu Mascaró (1985), pel que fa al caràcter sonor d'aquest segment morfològic de nombre/persona. En la descripció verbal subsegüent, la majoria de localitats compten amb aquesta representació en la 2a persona, tret de l'àrea de l'apitxat.

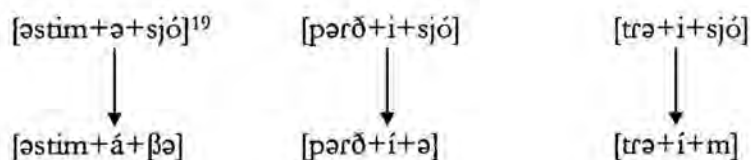

d. És factible, però, la possibilitat que una unitat gramatical estigui relacionada simultàniament amb un segment morfològic i amb una absència de segment, quan tots dos es troben en distribució complementària.

Quant a la tipologia de les unitats gramaticals, cal partir, seguint Viaplana (1986), de la distinció entre unitats gramaticals *substantives*, que es troben presents en l'estructura del mot (mode, temps, nombre, persona...) i unitats gramaticals *formals*, no presents en l'estructura del mot, però que indiquen classe i subclasse lèxica i determinen el comportament d'un mot en el seu procés de flexió.

De l'aplicació del criteri de la *recurrència* no sempre es desprenen uns resultats totalment satisfactoris; en els casos d'indefinió cal aplicar el criteri de la *congruència lingüística* (Viaplana 1986). Així, quan el criteri de la recurrència permet més d'una segmentació, el segon criteri esdevé imprescindible. En el cas del segment [i] de [pərðíə] hi ha l'opció de la segmentació en [í]-[ə] o [íə]. Des del punt de vista de la congruència lingüística sembla més adient de considerar vàlida la primera opció i, d'aquesta manera, poder donar compte del segment [i] dels derivats¹⁸ dels verbs de la classe [II], que, d'altra manera, no tindria justificació, i associar la vocal tònica amb la vocal temàtica:

(7)

La vocal temàtica actua en els verbs com a delimitadora de classe verbal, per bé que entre les classes [II] i [III] existeixen coincidències formals, que, en altres casos, apareixeran també entre les classes [I] i [II]. Les vocals temàtiques són el indicatiu de la pertinença d'un verb a una classe morfològica determinada i donen compte del comportament general d'un verb.

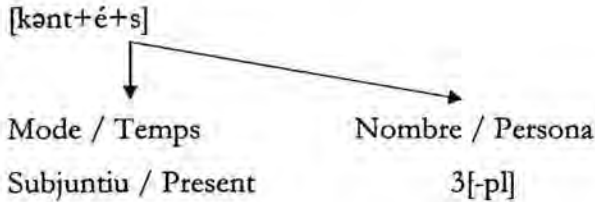
¹⁸ Les vocals temàtiques també actuen en la derivació, com va anticipar DeCesaris (1988) i ha argumentat Sifre (1995). Aquest fet té implicacions teòriques importants a l'hora de considerar la divisió entre flexió i derivació, d'una banda, i de determinar el seu emplaçament —si s'ubica en el mateix component de la gramàtica o en diferents components—, d'una altra.

¹⁹ Aquests exemples confirmen que la vocal temàtica no només participa en els processos flectius sinó també en els derivatius; per tant, en el comportament de la vocal temàtica s'aprecien simultàniament propietats flexives i derivatives.

A l'hora de classificar els morfemes i de formular les regles morfològiques, cal considerar les relacions *directes* (Viaplana 1986), que s'estableixen de manera immediata entre morfemes i morfemes, i les relacions *indirectes*, que s'originen per raons contextuals.

Així,

(8)

Aquest tipus de relacions, que podrien considerar-se irrellevants, adopten en la present descripció un valor determinant a causa dels efectes que posseeixen en la segmentació de les formes verbals.

Els morfemes verbals de caràcter flectiu —els que fan referència a mode/temps i a nombre/persona, però també els que estan relacionats amb extensió i tema— no estableixen una relació exclusivament biunívoca amb les unitats gramaticals corresponents que intervenen en el procés de flexió. Així, el segment morfològic de futur [ré], relacionat directament amb mode/temps, està relacionat indirectament amb 1[-pl]; és a dir, amb nombre/persona.

L'establiment de les relacions directes o indirectes no és sempre una tasca senzilla, pel fet que en alguns casos l'opció depèn del punt de vista adoptat. Justament aquesta decisió genera discrepàncies en el tractament de diversos morfemes, com ara l'extensió velar, que apareix en els verbs de la classe [II], o del segment [u], que es manifesta en la 1a persona del plural del present d'indicatiu.

La classificació dels segments morfològicament rellevants es duu a terme sobre la base de la seva relació directa amb les unitats gramaticals. Així, dins aquest esquema, es parteix de sis classes diferents de morfemes connectats amb llurs respectives unitats gramaticals:

(9)

Morfs:	Arrel	Extensió	Tema	Mode/Temps	Mode ²⁰	Nombre/Persona
	↓	↓	↓	↓	↓	↓
Morfemes:	LEXEMA	SUBCLASSE VERBAL	CLASSE VERBAL	MODE/TEMPS	MODE	NOMBRE/PERSONA

Aquests pressupòsits, basats en una concepció generativa, tenen l'avantatge de simplificar notablement la descripció dels sistemes flexius, com és el cas del verb català, partint, d'una banda, de l'establiment de relacions entre els segments morfològics i les unitats gramaticals corresponents i, d'una altra, comptant en el pla morfològic amb un nombre reduït de regles generadores d'estructura morfològica, que poden divergir de dialecte a dialecte, i d'un nombre no massa elevat de regles d'assignació de les representacions fonològiques dels morfs —cf. (1).

Com s'ha dit anteriorment, la determinació dels verbs regulars en aquest treball respon bàsicament a la proposta de Viaplana (1984), utilitzada en la descripció dels verbs del valencià central, i de Viaplana (1986), pel que fa a la descripció dels verbs del català central —en realitat, de l'estàndard respectiu—, i que fou posteriorment assumida —amb petits retocs— a Perea (1993). El tractament que rebran les formes verbals regulars, des de la perspectiva dels diferents dialectes, descansa en les consideracions esmentades, amb l'addició de certs reajustaments en determinats aspectes.

Les discrepàncies en relació amb el model de Viaplana abasten tres elements: les regles morfològiques, la segmentació morfològica i la distribució dels morfs, pel que fa a les relacions que s'estableixen entre aquests segments i les unitats gramaticals corresponents.

Pel que fa a les regles morfològiques, i concretament, les regles creadores d'estructura morfològica, Viaplana presenta la següent seriació d'elements que integren les formes finites:

²⁰ Les formes infinites adopten una estructura morfològica que inclouria un segment mode, el qual representa els morfs que estan directament relacionats amb infinitiu, gerundi i participi.

Forma finita²¹ → arrel+ extensió+ tema + futur + mode/temps+ nombre/persona.

Aquesta regla inclou un morf particular de “futur”, perquè Viaplana el considera desvinculat del morf que es correspon amb mode/temps.²² Així, postula un segment únic /r/, que associa amb les unitats gramaticals «futur real» i «futur hipotètic». Aquesta voluntat associativa manifesta, de fet, una coincidència formal entre els segments corresponents al futur i al condicional i la marca d'infinitiu. Aquesta relació, prou ben coneguda des d'un punt de vista evolutiu, no pot utilitzar-se en una descripció de tipus sincrònic. D'altra banda, cap parlant sense coneixements lingüístics específics no associaria la consonant de futur amb la forma d'infinitiu originària. En oposició, doncs, amb la proposta de Viaplana, en aquesta descripció s'han relacionat el futur real i el futur hipotètic amb el morf de mode/temps, a partir d'una triple representació: /ré/, /râ/ i /rê/, per al futur, i una representació única, /ríə/, per al condicional —ambdós temps de l'indicatiu, en definitiva.

Simultàniament, aquesta opció implica alterar l'associació de morfs amb les unitats gramaticals corresponents. Així, la relació que estableix Viaplana

(10)

	Tema	Futur	Mode/Temps	Nombre/Persona
Futur (cant+aràs)	ə	r	á	s
Condicional (cant+aries)	ə	r	íə	s

²¹ Cal recordar que, en relació amb l'estructura morfològica que presenten les formes infinites, s'ha d'incloure el morf corresponent a Mode, que implica les representacions corresponents a infinitiu, gerundi i participi, i, subsidiàriament, les categories gramaticals de mode, aspecte i temps:

forma infinita → arrel+ extensió+ tema + mode

²² Justament Viaplana utilitza aquest segment per justificar el criteri de congruència lingüística esmentat anteriorment —cf. Viaplana (1986). Així, es basa en situacions del tipus [kəntərə], que, a diferència de formes com [kənt+é+m], que es pot segmentar en [kənt+] (que reocorre en posició inicial en totes les formes del verb *cantar*), [+é], (que reocorre en la mateixa posició en formes com [pərd+é+w]), i [+m] (que reocorre en posició final en formes com [kənt+é+si+m]), admeten més d'una segmentació. En el cas del futur, davant les opcions: [+ré] / [+r+]-[+é], segons Viaplana, només la congruència lingüística recomana la segona opció com la més indicada. Des d'aquesta òptica, sembla raonable de tractar el segment bategant com a independent de la resta. El segment [+r+] de [pərd+r+é], en aquest cas, permet de defensar l'existència d'una marca formal que manifesta la presència del futur, /+r+/, i que, de vegades, ocorre en relació amb el passat, anomenat convencionalment condicional (en el futur hipotètic) i amb el present (futur real).

queda modificada:

(11)

	Tema	Mode/Temps ²³	Nombre/Persona
Futur (cant+aràs)	ə	rá	s
Condicional (cant+aries)	ə	ríə	s

L'absorció de la representació del futur real i del futur hipotètic per part del morf de mode/temps implica, al seu torn, una modificació en la formulació de la regla creadora d'estructura morfològica.

Forma finita → arrel+ extensió+ tema + mode/temps+ nombre/persona.

Altres aspectes problemàtics en relació amb la representació de determinats morfs seran esbossats en els apartats següents, però prendran cos en la descripció morfològica dels verbs regulars de cadascuna de les àrees dialectals examinades.

6.1.1. Els segments morfològics relacionats amb nombre/persona

Es considera que els segments morfològics relacionats amb nombre/persona són /z/, /m/, /w/ i /n/, que es corresponen amb 2[-pl], i 1,2,3[+pl], respectivament. Quant a l'imperatiu, 2[-pl] no posseeix un segment relacionat amb nombre/persona (per bé que s'esperaria una representació /z/). Sembla que aquesta absència es pot justificar pel fet que 2[-pl] és la persona no marcada de l'imperatiu —com a temps d'ordre— (cf. Mascaró 1985: 107), a diferència de la resta de temps en què la persona no marcada és 3[-pl].

6.1.2. Els segments morfològics relacionats amb mode/temps

Pel que fa a les representacions fonològiques i fonètiques dels paradigmes dels verbs considerats regulars, les diverses taules de (4) han indicat les formes possibles que els segments de mode/temps poden manifestar segons els diferents temps verbals on ocorren. En alguns casos, les opcions preses no desperten cap mena de problemàtica; en d'altres, però, han de rebre una justificació.

²³ Clua (1999) també adopta aquesta posició. Posteriorment, Viaplana (vegeu Lloret i Viaplana (1999)) aplica aquesta segmentació.

En primer lloc, cal determinar el rol que desenvolupa el segment [ə] en formes de 3[+pl] del present d'indicatiu del tipus [kántən], [pérdən] o [séntən]. Inicialment, aquest element podria ser tractat com un segment relacionat amb tema —tot i el seu caràcter àton— i, per tant, s'hauria de relacionar amb classe verbal. Tanmateix, aquesta vocal és l'única que ocorre en totes les classes, per la qual cosa és innecessària com a element diferenciador de classes. D'altra banda, si es considera una vocal temàtica, dificulta el caràcter extrem que representen els verbs de les classes [I] i [III] enfront del caràcter pont —que postula Viaplana (1986)— dels verbs de la classe [II] i, a més, no és tònic (tret que caracteritza generalment els segments que es relacionen amb tema).

Aquest morf va ser tractat per Viaplana (1984, 1986) com un segment relacionat amb mode/temps, que apareix només en la classe [I], mentre que en la resta de classes té un valor epentètic.²⁴ En efecte, les seqüències fonològiques del tipus /pérd+n/ o /kánt+ə+n/, són divergents des d'un punt de vista morfològic. En el segon cas es pot establir sense problemes el paral·lelisme en les terceres persones de [-pl] i [+pl] suggerit a Badia (1973). Així, /kánt+ə/ : /kánt+ə+n/, on el plural adjunta la marca /n/ a la tercera persona. La mateixa proporció establerta, per exemple, en verbs de la classe [II], manifesta la necessitat d'incloure una vocal epentètica (en català estàndard sempre [ə]) que completaria l'estructura sil·làbica /pérd/ : /pérd+n/. Aquest segment, incorporat a la forma verbal per un procés fonològic d'epèntesi, demostra no tenir caràcter morfològic i no estar relacionat amb cap unitat gramatical.

En canvi, la descripció dialectal contemplarà com a morfològicament rellevants els segments que en algunes localitats del pirinenc oriental apareixen en les formes verbals del tipus [bat+ə+s] / [bát+ə], pel fet que són difícilment explicables com a epèntesi amb funció resil·labificadora. En aquests casos, i partint del paral·lelisme que s'estableix entre les terceres persones —[bát] : [bátən]—, que remetent a unes formes subjacents /bát/ : /bát+n/, cal associar les solucions [bátə] : [bátən] a sengles representacions fonològiques del tipus /bát+ə/ : /bát+ə+n/, que presenten uns segments morfològicament rellevants relacionats amb

²⁴ Mascaró (1978) i Sifre (1996), però, proposen una /a/ subjacent, expressió de present d'indicatiu, per tal de mantenir tants paral·lelismes subjacents com sigui possible entre les formes verbals. Més endavant, Sifre (1998: 336) considera que les *ee* que apareixen en les terceres persones del plural del present d'indicatiu consten en les respectives entrades lèxiques i, que, segons el model que segueix, s'han de consignar en els patrons de redundància lèxica. Hi hauria, però, una petita sèrie de verbs irregulars on no apareix aquesta vocal àtona: *estan, van, fan, són, han*.

mode/temps, justificables pel fet que són més transparents²⁵ que les formes verbals amb absència d'aquesta representació.

En segon lloc, el segment [ə] de la forma [sərβéʃəs], corresponent a 2[-pl] del present d'indicatiu, no és un segment relacionat amb mode/temps ni amb cap altre morf. Pel fet de no trobar-se present en la subclasse [III,+ext], pel que fa a l'estàndard —cf. [sént+s]—, es pot considerar originat pel contacte entre dues consonants sibilants /sərβéʃ+z/ i, en aquest cas, la seva aparició és justificada mitjançant una regla d'epèntesi.

En tercer lloc, l'element [i], que apareix en la majoria de realitzacions d'1[-pl] del perfet simple, és considerat un segment relacionat amb mode/temps. En aquest cas, tot i ser un segment tònic, no es pot vincular amb classe verbal, atès que, tret de la classe [III], discrepa de les vocals temàtiques que presenten les altres dues classes [á] i [é] ([I] i [II], respectivament). Aquest fet indueix a considerar que la vocal tònica que apareix a 1[-pl] està relacionada amb mode/temps. De fet, aquest element apareix, en general, tret d'alguna solució dialectal menor, de manera sistemàtica en el perfet d'indicatiu de les tres classes.

En efecte, com s'observarà més endavant, certes varietats manifesten un canvi en relació amb la vocal que apareix en la 1a persona. En alguns casos, aquesta vocal es manté tònica, però té tendència a assimilar-se a la vocal temàtica de la classe verbal on apareix —cf. 'jo [beyé]' i no 'jo [beyi]' a Sueca. Malgrat que seria possible aplicar un criteri paral·lel a l'estructura inicial: #arrel + mode/temps#, el fet que també aparegui un increment velar /g/ sembla decantar l'opció per relacionar el segment tònic amb tema i no amb mode/temps.

En quart lloc, s'ha de fer referència a un dels segments més problemàtics quant a la seva ubicació morfològica: la realització [u] que es manifesta a 1[-pl] del present d'indicatiu.

Viaplana, en una primera descripció, que modifica posteriorment, el relaciona amb la unitat gramatical nombre/persona en les classes en què aquesta vocal es manifesta (totes, menys la subclasse [II,+ext], en la qual apareix l'increment velar corresponent a extensió).²⁶

²⁵ Cf. a § II.A.3.3 el principi de transparència postulat dins el marc teòric de la Morfologia Natural.

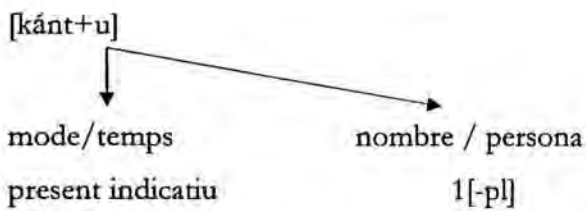
²⁶ Des d'aquesta perspectiva, seria clarament justificable relacionar també el segment velar amb nombre/persona.

Clua (1999), en la seva anàlisi de la morfologia verbal valenciana, suposa també que aquest segment està directament relacionat amb nombre/persona, atès que apareix a 1[-pl] de les classes [I] i [III] de tots els verbs.

Des de la perspectiva de l'estàndard, però, i bandejant qualsevol justificació històrica, el present estudi suggereix que aquest element no és pot comparar amb els morfs que ocupen la casella corresponent a nombre/persona —[s], [m], [w] i [n]—, que es manifesten en tots els temps verbals, tret, en el primer cas, de la 2a persona de l'imperatiu. Per aquest motiu, sense negar l'establiment d'una relació, en aquest cas indirecta, amb nombre/persona, es considera que la relació directa té lloc amb la unitat gramatical corresponent a mode/temps; és a dir, amb el present d'indicatiu, pel fet que el segment en qüestió només apareix en aquest temps.

Mascaró (1983) també relaciona aquest segment amb mode/temps, pel fet que en català central no apareix en totes les primeres persones —i en aquest cas seria clarament relacionable amb nombre/persona— sinó només en la primera persona del present d'indicatiu de totes les conjugacions. És clar que, en realitat, el morf [u] està relacionat amb mode/temps i amb nombre/persona, però no a l'estil del morf *portmanteau* de Hockett, que vincularia simultàniament, sense establir relacions directes ni indirectes, el segment [u] amb mode/temps i amb nombre/persona. Per contra, es pot afirmar que entre aquests morfemes aparellats s'estableix una relació directa (mode/temps) i una relació indirecta (nombre/persona).

(12)

Definint aquesta relació directa, es pot mantenir l'equilibri pel que fa a la uniformitat que presenten els morfs de nombre/persona. En efecte, [s], [m], [w], [n] són els segments coincidents per a 2[-pl] i 1,2,3[+pl], respectivament, la qual cosa converteix aquesta unitat gramatical en la menys marcada de totes les que intervenen per definir les formes verbals. Aquesta descripció adoptarà, doncs, la proposta de Mascaró (1983) pel que fa a la relació que estableix aquest segment amb la unitat gramatical mode/temps.

6.1.3. Els segments morfològics relacionats amb mode

En relació amb aquests morfemes, cal fer una breu al·lusió a la representació del segment morfològic de participi dels verbs de la classe [II]. El segment [úd] pot experimentar un doble tractament. D'una banda, Wheeler (1979) considera l'element /ú/ com a marca indiscutible de classe [II]. També Mascaró (1986) i Clua (1999) es decanten per considerar aquest segment com un morfema relacionat amb tema i no amb mode. El morf /d/ coincideix amb la marca de mode que també apareix en les classes [I] i [II] i la /ú/ discrepa de les vocals relacionades amb tema /á/ i /é/ de les classes [I] i [II], respectivament.

El tractament unificat del morf /úd/ com a mode participi, proposat per Viaplana (1984 i 1986), sembla justificat, malgrat la seva tonicitat, per la voluntat d'obtenir una major coherència pel que fa a les diverses vocals temàtiques que configuren cada classe verbal i de fer patent el caràcter mixt de la classe [II].

La present anàlisi, tot i considerar en un primer moment el criteri d'homogeneïtat de les vocals temàtiques, suggerit per Viaplana, s'inclina, a causa del contrast que s'esdevindrà al llarg de la descripció dialectal entre el participi habitual del verb *batre* (*batut*) i el que resulta de la tendència a adquirir la vocal temàtica de la classe [I] (*batát*) en algunes varietats, per relacionar, a efectes comparatius, el segment recurrent /d/ amb el mode participi, comú a totes les classes, i per relacionar /ú/ amb la vocal temàtica que ocorre solament en els participis de la classe [II].

Així, el contrast entre les dues realitzacions dialectals del participi de *batre* tindria lloc entre [bat+ú+d]~[bat+á+d] i no entre [bat+úd]~[bat+á+d]. El fet que es tracti d'una vocal temàtica atípica té l'únic efecte morfològic de requerir la formulació d'una nova regla assignadora de segments morfològics per a la inserció d'aquest mode.

D'altra banda, i pel que fa a la coherència de les vocals temàtiques, la perspectiva dialectal obre la possibilitat d'ampliar la sèrie de vocals temàtiques d'una determinada classe —cf. les realitzacions dobles *sentím-sintám*, que ocorren en una mateixa varietat i que estructuralment poden ser interpretades com una seqüència dels morfemes següents: #arrel+tema+mode/temps#, com es justificarà més endavant. La varietat en qüestió presentarà com a vocals temàtiques de la classe [III], /á/, juntament amb /í/.

6.1.4. Els segments morfològics relacionats amb classe lèxica

Al marge de les unitats substantives esmentades, la presència d'unitats gramaticals formals permetrà d'establir, com s'ha suggerit en els paràgrafs anteriors, tres classes verbals diferenciades —que comptaran amb subclasses, en el cas de les classes [II] i [III], en relació amb l'estàndard—, que es basen en l'existència d'una sèrie de vocals temàtiques relacionades amb una unitat gramatical formal, la classe lèxica.

Així, el contrast entre les vocals clarament diferenciades —/á/, /é/, /í/—, que apareixen en les formes del perfet simple de la varietat estàndard —cf. Rafel (1977: 35), en referència directa a les vocals temàtiques— permet de classificar els verbs en tres conjugacions:

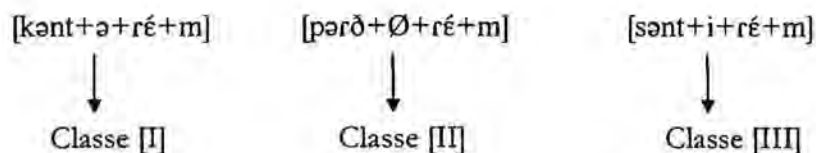
I- /á/: [kəntáram]

II- /é/: [təméram]

II- /í/: [pərtíram]

Donat que l'ús del perfet simple —tret de determinats dialectes— es restringeix bàsicament a l'àmbit literari, es pot realitzar un paral·lelisme similar amb les formes de futur i de condicional corresponents a les classes esmentades —cf. (13). En aquests temps, les classes [I] i [III] inclouen les vocals /á/ i /í/, ara en posició àtona a causa de l'acció de la regla de desaccentuació, mentre que la classe [II] està mancada de vocal. Aquesta correlació permet així de definir l'existència de tres conductes verbals diferenciades. Les vocals citades no fan referència a elements substantius (mode, temps, nombre o persona), sinó a elements formals (en aquest cas, la classe lèxica). S'observa, però, que la distinció extrema entre les vocals temàtiques de cada classe només apareix en el perfet simple i, dialectalment, també a l'imperfet de subjuntiu —cf. les solucions balears /kantásis/, /perdésis/, /sentísis/; en la resta de temps mai no s'estableix plenament aquesta distinció.

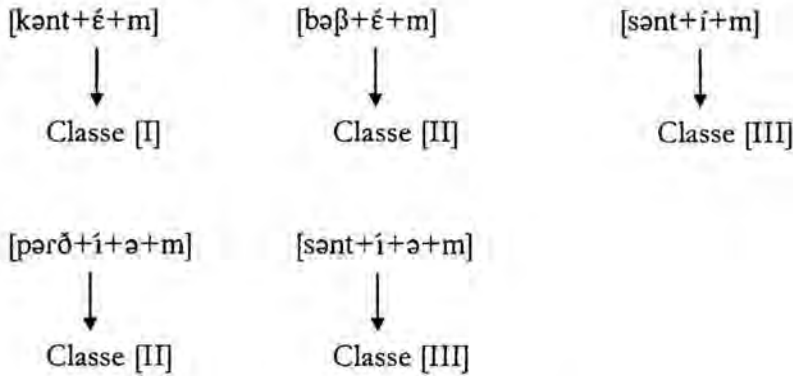
(13)

Segons Viaplana (1986), des del punt de vista de la vocal temàtica, i novament partint de la varietat estàndard, els verbs del tipus *cantar* i *sentir* presenten els comportaments extrems dins la flexió del verb català; els verbs del tipus *perdre*/*beure* representen el pont entre els uns i els

altres —cf. (14). D'aquesta manera es justifica la coincidència formal de les vocals temàtiques de la classe [II] amb les de la classe [I], d'una banda, i amb les de la classe [III], d'una altra.

(14)

En aquest punt la present descripció s'allunya de la proposta de Mascaró (1983) segons la qual, a causa de la distribució particular de la vocal temàtica, els verbs regulars de la II conjugació són, en realitat, irregulars. La seva irregularitat consisteix a tenir una marca de conjugació mixta, que de vegades es correspon a la conjugació I i de vegades a la II conjugació, i per presentar una manca de vocal temàtica a l'infinitiu.

Prenent en consideració els comportaments temàtics, es pot afirmar, adaptant ara la proposta de Viaplana (1986), que en català existeixen tres classes verbals diferents. En la varietat estàndard,²⁷ en particular, les vocals temàtiques que entren en joc en cada classe són les següents:

(15)

Classe I	CANTAR	a	ε e		i	u
Classe II	PERDRE / BEURE		ε e		i	
Classe III	SENTIR / SERVIR				i	

Partint d'aquesta consideració, es pot apreciar a (15) el caràcter de transició²⁸ que manifesten els verbs de la classe [II] en relació amb els verbs de les classes [I] i [III].

²⁷ Com es veurà al llarg de l'anàlisi de les dades de *LdFl*, aquesta relació entre vocals temàtiques pròpies d'una determinada classe verbal es modificarà segons la varietat dialectal considerada (vegeu Perea 1997d, en relació amb l'alguerès).

²⁸ Cf. Viaplana (1986: 401). Mascaró (1985: 115) es refereix en aquest cas a una conjugació de caràcter mixt.

Els verbs regulars segueixen l'esquema dels verbs proposats com a model i la classe verbal establerta figurarà —juntament amb la representació bàsica del lexema— en l'entrada lèxica corresponent com a característica imprevisible.

D'altra banda, a través de l'observació de la funcionalitat de cadascuna de les vocals temàtiques que caracteritzen una determinada classe, sembla que es pot afirmar que les vocals—/á, é, í/— són totalment representatives de la classe verbal corresponent —[I], [II], [III]—; la resta, que poden ser compartides per més d'una classe alhora, en no posseir el mateix grau de representativitat, poden considerar-se complementàries de les primeres, i, per tant, de caràcter secundari. S'estableix així un tipus de jerarquia en relació amb el valor de les vocals temàtiques que caracteritzen cada classe verbal. Aquest supòsit esdevé clarament defensable quan entren en joc les vocals temàtiques que caracteritzen les tres classes verbals esmentades des de la perspectiva de les diverses varietats dialectals.

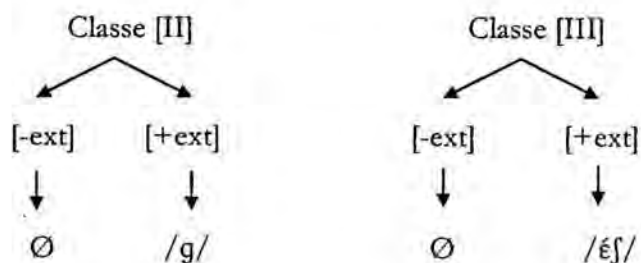
6.1.5. Els segments morfològics relacionats amb subclasse lèxica

L'existència de tres classes verbals es complementa, des del punt de vista de la varietat estàndard, amb la presència d'una classe de segments, de caràcter velar i palatal, que presenten els verbs del tipus *beure* i *servir*, respectivament, i que es poden relacionar amb la unitat gramatical subclasse lèxica.

La flexió dels verbs esmentats és idèntica, respectivament, a la dels verbs del tipus *perdre* i *sentir*, llevat del fet que, en alguns temps, els primers presenten un increment entre l'arrel i la terminació que no mostren els segons. Les classes [II] i [III] se subdivideixen, doncs, en dues subclasses. Cal, aleshores, establir una relació amb la subclasse verbal, que manifestaran els verbs *beure* i *servir*, pel fet de posseir, respectivament, un segment velar /g/ i un de palatal /éʃ/,²⁹ els quals es correspondran amb extensió.

²⁹ Mascaró (1985) sosté que l'increment /éʃ/ és un increment temàtic perquè es troba en distribució complementària amb la vocal temàtica. Des d'aquesta perspectiva, el segment /g/ no presenta les mateixes característiques. Tanmateix, el present estudi defensa que un segment i l'altre—tot i presentar divergències justificables per motius històrics— són elements morfològicament rellevants que es relacionen amb subclasse verbal.

(16)

Quant al segment palatal, la distinció genèrica entre purs i incoatius ha separat tradicionalment els verbs que compten amb un increment palatal dels que no el manifesten. La distinció entre aquests dos tipus de verbs ha estat, en general, ben acceptada,³⁰ bàsicament perquè respon a motivacions històriques clarament definides. Aquestes mateixes motivacions situen l'extensió en contextos delimitats, i, en principi, no es produeix una expansió d'aquest segment a altres temps o a altres persones de la mateixa subclasse verbal.

L'observació de Mascaró (1983) en relació amb la distribució complementària que presenten els segments morfològics corresponents a tema i extensió en aquesta subclasse, és a dir, l'absència de la vocal temàtica quan apareix el segment palatal i la presència de la vocal temàtica quan l'extensió és absent, és certament pertinent. Tanmateix, qualsevol vinculació de la vocal d'aquesta extensió amb la vocal temàtica corresponent a la classe [III] implicaria de modificar el nombre i la representació de les vocals temàtiques que es manifesten en la classe esmentada. Aquesta vocal és, però, totalment uniforme, almenys des del punt de vista de l'estàndard, amb una realització única [i]. Només, i encara hipotèticament, podria establir-se una certa relació amb l'extensió que apareix en valencià, que pot experimentar solucions del tipus [ís], [íʃ] o [íʃk] en funció de la distribució i de la varietat. La contraposició amb els resultats d'altres varietats dialectals desaconsella, però, aquesta possibilitat, pel fet que s'haurien d'admetre, com a marques temàtiques, solucions distintes de [i]. Sembla, però, més convenient de relacionar aquesta extensió amb subclasse verbal, pel fet que, certament, es manifesta en un subgrup de verbs de la classe [III].

A diferència del segment palatal que caracteritza la subclasse [III,+ext], el segment velar que apareix en alguns verbs de la classe [II] no ha deixat de despertar controvèrsies. Les diverses consideracions que ha rebut aquest segment han estat descrites per Pérez Saldanya (1995:

³⁰ Vegeu, però, l'anàlisi de Roca Pons (1976) i la seva caracterització dels verbs incoatius com a irregulars.

281). D'una banda, alguns lingüistes consideren que la velar és el segment final d'un dels al·lomorfs del radical (Roca Pons 1968: 231; Mascaró 1983: 155-94; Badia 1994: 574-578).³¹ De Cesaris (1988) postula que es tracta d'un morf buit. Hualde (1992: 410) considera que es tracta d'una epèntesi condicionada lèxicament. Altres lingüistes defensen que és un element morfològicament pertinent i que posseeix una independència del radical i dels afixos flexius (Malkiel 1974; Viaplana 1984, 1986; Perea 1993; Wheeler 1993b). Pérez Saldanya (1995: 282) s'inclina també per considerar que es tracta d'un element morfològicament rellevant. Aquestes consideracions diverses provenen en alguns casos dels diferents enfocaments que ha pres la descripció morfològica verbal. Cal tenir en compte que des d'un punt de vista històric o etimològic la consonant velar pot tenir diverses procedències —cf. Moll (1991: 150 i ss).³²

Wheeler (1993b: 196), sense allunyar-se d'una justificació etimològica —cf. Moll (1991)—, associa el segment /g/ amb categories flexives particulars: amb 1[-p] del present d'indicatiu, amb present de subjuntiu, amb imperfet de subjuntiu, amb perfet simple i amb participi —només si es pren en consideració l'estàndard. Pérez Saldanya (1995: 286) és també d'aquest parer i afirma que en alguns dialectes del català el segment velar ha adquirit un valor morfosintàctic precís: el de marca de 1a persona i el de marca de subjuntiu.

³¹ No es pot negar que, des d'un punt de vista fonètic, [w] i [g] es troben en alternança en un nombre determinat, per bé que reduït, de casos (cf. *perdiu - perdigot, nou - noguera*), tal indica Joaquim Rafel (comunicació personal); de manera que es pot establir una relació estreta entre aquests dos segments i postular, en darrer terme, una única forma bàsica, de la qual derivi l'altra solució. Una altra possibilitat auria en l'establiment de dues formes bàsiques distintes que justifiquin aquests resultats. Considerar aquesta duplicat en l'àmbit verbal, per exemple, en el cas de *beure*, presenta una certa problemàtica, pel fet que, tot i existir aquesta alternança, la distribució del segment velar és totalment sistemàtica. Addicionalment, el segment [w] final del radical del verb *beure* està també en distribució complementària amb [β]. Davant d'aquesta triple relació [γ] > [w] > [β], de caràcter no transitiu, però, es fa difícil de considerar que el segment velar pertanyi merament al radical i no constitueixi un segment morfològicament pertinent. L'observació de les diverses formes dialectals permet de comprovar l'expansió d'aquesta extensió velar no només en verbs de la II conjugació sinó també en verbs de la III. Les manifestacions al·lomòrfiques són diverses atès que, com es veurà més endavant, la solució /g/ pot manifestar-se també en forma de [iy] o [ey].

³² En efecte, històricament, en els verbs de la classe [III], la -k de la 1a persona dels verbs que posseïen aquesta consonant etimològicament com a lletra final del radical (DICERE > *dic*, DUCERE > *duc*), l'element velar es va interpretar com a marca de 1a persona, i a partir d'aquests es va estendre a tots els verbs en -ure, la qual cosa originà formes com *bec* o *escric*. El valor de 1a persona també fou assumit per les formes etimològiques del tipus *estrenc* < STRINGO o *planc* < PLANGO. Aquesta -k s'estengué també a verbs en -ndre (*entenc, responc, venc...*). Moll (1991: 150) també detecta la propagació del segment velar a les primeres persones de verbs en -re (valencià: *vullc*; mallorquí: *corc*). En el present de subjuntiu, dels verbs de la classe III que presentaven una -g etimològica (DUCAM > *duga*, DICAM > *diga*), el segment velar es va interpretar com a marca de subjuntiu i va ser aplicat a una sèrie de verbs en -re (*valguí, dolguí, prenguí, creguí*). De la mateixa manera, en el cas de l'imperfet de subjuntiu, els verbs que tenen el radical de present velaritzat, l'adopten també per a aquest temps (*duguera - dugués, seguera - segués*). Finalment, els perfets en -UI (o verbs que pertanyien als tipus -SI o -I) s'adaptaren al català tot experimentant la velarització de l'element consonàntic -w i el radical va passar a acabar en -k o -g, segons que conservés o no la desinència. Un conjunt de processos analògics contribuïren a l'expansió d'aquest segment en el perfet d'altres verbs. Pel que fa a les formes no personals, el segment velar apareix també en els participis dels verbs que tenen inicialment un radical velaritzat (*cregut, dolgut, seguit*).

El segment velar pot ser considerat també un element independent del radical, que no posseeix, en principi, un valor semàntic concret i que la seva presència o absència no depèn de factors de tipus fonològic. Optar perquè l'element velar sigui un element independent implica considerar-lo com un segment morfològicament pertinent, el qual pot estar condicionat per factors lèxics i morfosintàctics (Pérez Saldanya 1995: 282). Així, el segment velar —almenys pel que fa a la varietat estàndard— apareix en uns contextos delimitats i predictibles d'una subclasse verbal —cf. Viaplana (1984: 406) en relació amb la distribució del segment velar en la subclasse [II,+ext]— i, com indica Pérez Saldanya, permet addicionalment d'establir oposicions semàntiques entre determinades formes del paradigma (*beu - bec, beguen - beuen*).

El darrer punt de vista examinat fins ara, que és el que adopta aquest estudi, suposa que la consonant velar és un segment amb valor extensió situat entre l'arrel i els afixos flexius. Estructuralment, aquesta extensió no només caracteritza una subclasse verbal sinó que pot actuar, complementàriament i per relació indirecta, com a marcador de determinades categories morfosintàctiques. Així, el segment velar d'1[-p] dels verbs del tipus *beure*, que històricament apareix per evitar el sincretisme amb 3[-pl], es troba indirectament vinculat, des d'un punt de vista sincrònic, i en funció de la varietat dialectal, amb la marca de primera persona. D'altra banda, i en relació amb el mateix increment, que es manifesta en totes les persones del subjuntiu, a més d'ocupar la casella extensió, pot novament estar indirectament associat amb el mode subjuntiu, atès que es manifesta tant en el present com a l'imperfet. Malgrat l'exercici d'aquesta funció indirecta, la present descripció opta en tots els casos per incloure el segment velar en la casella corresponent a extensió.

Aquest estudi adopta una visió estrictament formal, que pren en consideració l'estructura morfològica verbal. Es tracta, doncs, de desenvolupar una anàlisi estructural, que compta amb caselles on s'insereixen els diferents morfemes —relacionats directament amb unes determinades unitats gramaticals— que configuren les diferents formes verbals. Les caselles poden estar buides o plenes en funció de l'estructura —lineal (17a) o ramificada (17b)— que presenta cadascuna de les formes verbals i que descansa en l'acció de les regles morfològiques creadores d'estructura morfològica:

(17a)

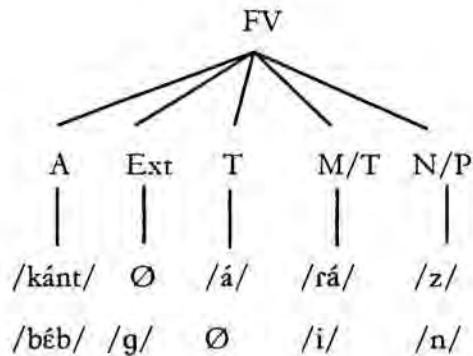
Forma verbal (futur, 2[-pl], classe [I]) →

arrel + tema + mode/temps + nombre/persona → /kánt/ + /á/ + /rá/ + /z/

Forma verbal (present de subjuntiu, 3[+pl], subclasse [II,+ext]) →

arrel + extensió + mode/temps + nombre/persona → /béb/ + /g/ + /i/ + /n/

(17b)

La segmentació proposada a (18) relaciona el segment velar, que apareix a 1[-pl] del present d'indicatiu, amb els que es manifesten a totes les persones del perfet simple, del present de subjuntiu, de l'imperfet de subjuntiu, d'1[+pl] de l'imperatiu i del participi, a través d'una realització fonològica única /g/, tenint en compte que aquesta vinculació té a veure amb la determinació formal d'una subclasse verbal específica —la subclasse [II,+ext]:

(18)

	arrel	ext	tema	m	m/t	n/p
Present d'indicatiu	bé	k				
Perfet simple	bó	ɣ	é		rə	s
Present de subjuntiu	bé	ɣ			i	
Imperfet de subjuntiu	bé	ɣ	é		si	s
Imperatiu	bó	ɣ	é			m
Participi	bó	ɣ	ú	t		

El tractament desenvolupat en aquest apartat, adaptat a les dades de l'estàndard, s'aplicarà posteriorment a les solucions de les diverses varietats examinades. Una visió dialectal, però, pot oferir matisos diferents encara que no s'estableixi un canvi substancial en relació amb el valor morfològic de l'element velar.

La taula de (19) presenta, per a cada verb adoptat com a model, els diversos elements que contenen les classes de segments morfològics corresponents a extensió, tema, mode/temps, mode i nombre/persona. Aquest mateix tipus de representació s'aplicarà, en el tercer volum destinat a la interpretació dels resultats, als paradigmes verbals regulars de cadascuna de les àrees dialectals examinades.

• *Resum*

(19)

SEGMENTACIÓ MORFOLÒGICA COMPARATIVA GENERAL

Verbs regulars de la varietat estàndard

	CANTAR [I]	PERDRE [II,-ext]	BEURE [II,+ext]	SENTIR [III,-ext]	SERVIR [III,+ext]
arrel	kánt	pérd	béb béw	sént	sérb
extensió			g		éʃ
tema					
PRESENT INDICATIU	é	é	é	í	í
IMPERFET INDICATIU	á	í	í	í	í
FUTUR	á			í	í
CONDICIONAL	á			í	í
PRESENT SUBJUNTIU	é	é	é	í	í
IMPERFET SUBJUNTIU	é	é	é	í	í
IMPERATIU	é	é	é	í	í
INFINITIU	á			í	í
GERUNDI	á	é	é	í	í
PARTICIPI	á	ú	ú	í	í
mode-temps					
PRESENT INDICATIU	u,ə	u		u	u
IMPERFET INDICATIU	bə	ə	ə	ə	ə
FUTUR	ré,rá,ré	ré,rá,ré	ré,rá,ré	ré,rá,ré	ré,rá,ré
CONDICIONAL	ríə	ríə	ríə	ríə	ríə
PRESENT SUBJUNTIU	i	i	i	i	i
IMPERFET SUBJUNTIU	s,si	s,si	s,si	s,si	s,si
IMPERATIU	ə,i	i	i	i	i
nombre-persona	z,m,w,n	z,m,w,n	z,m,w,n	z,m,w,n	z,m,w,n
mode					
INFINITIU	r	r	r	r	r
GERUNDI	nt	nt	nt	nt	nt
PARTICIPI	d	d	d	d	d

B. LA DESCRIPCIÓ DELS MODELS REGULARS

1. LA DETERMINACIÓ DE LES DADES VERBALS I DE LES LOCALITATS OBJECTE D'ANÀLISI

L'anàlisi que es desenvoluparà a continuació té la finalitat de donar compte de la variació verbal constatada en cadascun dels dialectes —i subdialectes— en què Alcover dividí el domini català. La descripció s'inicia repassant les formes verbals regulars de les vint-i-cinc localitats del pirinenc oriental, i seguidament, les corresponents a les trenta-vuit localitats del català oriental, les trenta-quatre del català occidental i les vint-i-quatre del valencià. Pel que fa a l'àmbit insular, el dialecte balear inclou trenta localitats, que es distribueixen en tres àrees subdialectals formades pel mallorquí, amb catorze localitats, pel menorquí, amb deu localitats i, finalment, per l'eivissenc i el formenterer, amb sis localitats. En darrer terme, es descriuen els paradigmes regulars de l'alguerès.

Com s'ha esmentat anteriorment, Alcover no utilitzà un criteri d'agrupació verbal basat en els conceptes de regularitat o d'irregularitat, per bé que introduí un conjunt de verbs anomenats 'especials', que poden ser interpretats com a irregulars en sentit estricte. Així, dels 74 verbs que conté *LaFV*, un cop eliminats els verbs 'especials', els 56 restants són, en principi, susceptibles de ser considerats 'no especials' i, per tant, candidats a engruixir el conjunt de verbs hipotèticament regulars. Els resultats, però, evidencien que les diverses classificacions que inclou la II conjugació presenten en alguns casos comportaments atípics, que afecten un verb

o un grup de verbs, i que no són extrapolables a la majoria. Aquestes conductes, doncs, no poden ser considerades regulars.

L'establiment dels paradigmes regulars, davant l'abundosa variació morfològica que presenten els verbs inclosos a *LaFV* no és una tasca senzilla. Abordar la regularitat verbal, des d'una perspectiva que abasti tots els dialectes del català, suposa determinar, en primer lloc, quins dels verbs del recull d'Alcover poden actuar de models regulars.

Davant un repertori dialectal tan extens, existeixen diverses possibilitats d'anàlisi. Una opció es utilitzar, d'aquest repertori, només algunes dades isolades —aquelles que donen compte del comportament flexiu general d'una conjugació i d'una varietat específica— per tal de constatar un determinat comportament verbal. Aquest ha estat l'ús que n'han fet la majoria d'estudiosos, que cerquen en la recopilació d'Alcover la confirmació d'una hipòtesi, que explica determinats comportaments, i la justificació, al cap i a la fi, d'una certa conducta, que pot ser considerada general i extrapolable a tot el conjunt de verbs —vegeu Wheeler (1982/1986, 1984, 1993b, 1995) i Pérez Saldanya (1996, 1996).

Una altra possibilitat és prendre, d'aquest repertori, la informació subministrada sobre la flexió de determinats verbs en una localitat o en un grup de localitats i desenvolupar-ne l'estudi, tot considerant que les dades morfològiques han variat relativament poc amb el pas del temps. Partint d'aquesta perspectiva es poden dur a terme treballs comparatius des d'una òptica formal i temporal —vegeu Rabassa (1996).

Una altra possibilitat encara és examinar i contrastar, d'aquest repertori, i des d'un punt de vista morfològic, les realitzacions dialectals que caracteritzen els verbs regulars per donar compte de la seva variació interna. Aquest tipus de tractament permet de considerar la variació morfològica tant des d'una perspectiva intradialectal com des d'una perspectiva interdialectal, i de constatar amb relativa facilitat quins components verbals experimenten una major o menor variació.

L'establiment tradicional dels models regulars s'ha dut a terme, sovint amb voluntat didàctica, prenent en consideració solament la varietat estàndard. Si s'adopta l'estàndard com a referència, les realitzacions verbals dels diferents parlars reflecteixen sovint un allunyament més o menys remarcable dels resultats referencials. Davant aquest fet, es poden extreure dues

conclusions: la primera és que no existeixen, pel que fa a les varietats dialectals, models regulars, atès que d'una manera o d'una altra discrepen dels paradigmes establerts. La segona és que, si, en el marc dels diferents dialectes, es poden postular models regulars, aquests models no han de ser realitzacions generals uniformes —ni fonèticament ni morfològicament. Acceptada la segona conclusió i negada la primera, en aquest apartat es procedirà a la descripció dels models regulars de les diverses àrees dialectals que configuren el domini lingüístic català.

Analitzades les diverses propostes sobre la regularitat verbal —i considerats els verbs modèlics resultants—, sembla que la proposta de Viaplana (1984, 1986, 1995) és encara la més convincent, i, doncs, la que s'adaptarà com a referència teòrica. Es prendran també en consideració les propostes de Wheeler (1982/1986, 1984, 1985, 1993b, 1995) i de Pérez Saldanya (1995, 1996, 1998), i, en relació amb la regularitat verbal en valencià, la proposta de Clua (1999).

En el marc dels diferents dialectes examinats, si s'observen els comportaments verbals més generals, es pot postular que els verbs que actuen com a model de les tres classes verbals establertes, comunes a tot el domini català, són *cantar*, pel que fa a la classe [I], *batre* i *beure*, pel que fa a la classe [II], i *dormir* i *partir*, pel que fa a la classe [III].

Cadascun d'aquests verbs representaria d'altres, alguns presents en *LaFV*, que compten amb el mateix comportament o amb una conducta molt propera. Així, *cantar* representaria tots els verbs de la classe [I], que, com és ben sabut,¹ és la classe verbal quantitativament més nombrosa. Les terminacions del verb *cantar*, model únic en el recull d'Alcover, poden ser contrastades amb les del verb *mirar*, que apareix esporàdicament en els seus quaderns de camp. La classe [I], a més, pot desdoblar-se en alguerès en subclasses verbals. En la descripció d'aquest dialecte, doncs, caldrà adoptar també el model proposat per *triarar*, que incorpora un increment palatal de manera sistemàtica en diversos punts del paradigma.

---

¹ Ferrater (1981:99) ofereix un recompte aproximat dels 4.500 verbs regulars catalans distribuïts en conjugacions: 3500 pertanyen a la primera conjugació, que és la conjugació productiva per excel·lència, i 700 a la tercera, que és semiproductiva. Els 300 verbs restants, prescindint dels prefixos, es redueixen a uns 90 i integren la segona conjugació —en la qual no és possible generar verbs nous. Aquestes xifres s'incrementen si es prenen en consideració els verbs inclosos en el DIEC. Perea (1998) fa un recompte aproximat dels verbs que recull aquest repertori: I conjugació = 5.567; II conjugació = 250; III conjugació = 801.

La classe [III] compta amb dos models, que representen les solucions pures (*dormir*) i incoatives (*partir*). El verb *dormir* és el representant dels verbs que pertanyen a la subclasse [III,-ext], tot i que l'increment palatal pot aparèixer de manera esporàdica en algunes persones de determinades localitats de l'àrea occidental —cf., d'una banda, les realitzacions de la Torre de Cabdella i del Pont de Suert ([*dormíso*]), i de Bonansa i Tamarit de Llitera ([*dormísko*]), d'una altra, pel que fa a 1[-pl] del present d'indicatiu. El resultat més general, però, és l'absència d'increment palatal en el paradigma d'aquest verb.

*Partir*² representa els verbs que pertanyen a la subclasse [III,+ext]. En aquest cas, en cap de les localitats del domini català, aquest verb es troba mancat de l'extensió palatal en les persones on apareix habitualment.

Si des de la perspectiva de l'estàndard³ s'observa en aquesta classe verbal la tendència a l'expansió dels verbs incoatius en detriment dels purs, que compten normativament amb una xifra clarament minoritària (només una vintena), des de la perspectiva dels diferents dialectes, la xifra de verbs amb increment palatal és encara més elevada. A més, verbs del tipus *bullir* poden conjuguar-se adés amb increment adés sense, i encara poden presentar les dues solucions simultàniament. Aquest darrer comportament, si era totalment sistemàtic, podria induir a considerar una nova subclasse en relació amb els verbs de la classe [III]. Hi hauria, doncs, tres possibles comportaments verbals pel que fa a aquesta classe: en primer lloc, el dels verbs que no presenten mai un increment palatal (*sentir, dormir*), tret d'algunes realitzacions dialectals esporàdiques; en segon lloc, el dels verbs que el presenten sempre (*partir, sofrir, patir*); i, en darrer lloc, el dels verbs que poden presentar indistintament ambdues solucions (*bullir, cosir, collir*). Aquesta proposta serà examinada a través del comportament de la flexió de *bullir* en les

² Aquest verb no fou enquestat a Sant Joan de les Abadesses; en aquest cas s'utilitza *omplir*.

³ Des de l'àmbit estricte de la normativa, els gramàtics no ofereixen una llista totalment uniforme pel que fa als verbs purs i incoatius. Fabra (1956) indica els vint verbs que no presenten l'increment —*ajupir, bullir, collir, cosir, dormir, eixcir, escopir, fugir, mentir, morir, munyir, obrir, omplir, pudir, retrunyir, sentir, sortir, tenir, tossir, venir*—i evidencia la tendència creixent d'aquesta classe de verbs a adquirir l'increment de *servir*. Així, actualment, hom diu *menteix* o *menteixi* per *mento* o *menti*; *esculleix* o *esculleixi* en lloc d'*escull* o *esculli*. Aquesta relació verbal és ampliada amb les aportacions de Marvà (1968) que afegeix *crúixir, esmunyir, grunyir, pruir*, i llurs compostos (llevat d'*assentir* i *dissentir*). Marvà incrementa aquest punt amb la constatació que hi ha verbs que presenten les dues formes indistintament: *brunzir* i *mentir*, tot i que és preferible l'ús de la forma pura. *Lluir* presenta una doble forma: pura, amb el significat d'emetre llum i incoativa, quan el verb presenta un sentit figurat. *Acudir, presumir* i *consumir* és preferible que siguin conjugats en forma incoativa. Finalment, segons Badia (1962), tot sintetitzant les propostes anteriors, els únics verbs que es conjuguen sense extensió són, a més de *tenir* i *venir*, els verbs *ajupir, bullir, collir, cosir, cruixir, dormir, eixcir, escopir, esmunyir, fugir, grunyir, morir, munyir, obrir, omplir, pruir, pudir, retrunyir, sentir, sortir, tossir* i llurs derivats, menys *assentir* i *dissentir*, que incorporen l'extensió palatal. *Brunzir* i *mentir* admeten les dues formes, però és preferible la utilització de la forma pura. El mateix ocorre amb *perjudir, presumir, resumir, consumir* i *desmentir*.

diverses àrees dialectals i permetrà de validar o d'invalidar el supòsit d'una hipotètica tripartició de la classe [III].

Finalment, en relació amb els models de la classe [II], s'ha considerat, adoptant la divisió de Viaplana (1984, 1986) entre verbs amb extensió velar i verbs sense extensió velar, que *batre* representaria el model de la subclasse [II,-ext], per bé que en algunes localitats on aquest verb és absent (Martinet, Boí, Vilaller, la Torre de Cabdella, Bonansa, el Pont de Suert, Benavarri, Llúria i l'Alguer) cal recórrer a les solucions de *perdre* (*pelda*, també en alguerès), i *beure* representaria el model de la subclasse [II,+ext]. A causa, però, del seu elevat polimorfisme en el territori occidental, cal prendre en consideració, en alguns temps i en algunes localitats, les dades del verb *deure* per tal de donar compte i de confirmar les realitzacions més generals dels verbs d'aquesta subclasse.

Els verbs esmentats, doncs, poden considerar-se modèlics pel que fa a cadascuna de les classes verbals postulades des de la perspectiva dels diferents dialectes del català. Cal destacar, però, que els comportaments regulars no són tan uniformes com seria desitjable. Un dels pocs retrets que pot fer-se a la tasca de sistematització duta a terme per Moll en l'elaboració dels volums de *LaFV* és la manca d'homogeneïtzació dels resultats, els quals, previsiblement, per a realitzacions contextuais idèntiques haurien de presentar les mateixes solucions fonètiques. El fet que les enquestes es desenvolupessin en períodes cronològics diferents i l'excés de zel d'Alcover per recollir resultats fònics detallats han fet augmentar considerablement el grau de variació verbal a nivell fonètic. Un retret de caràcter menor pot encara sorgir davant l'absència de distinció entre formes verbals dominants i formes secundàries, en els casos on existeix una multiplicitat de solucions fonètiques.

Malgrat aquesta variació tan notable, la descripció es basarà en la cerca dels comportaments coincidents dins les possibles divergències existents, sense eliminar, però, els elements desequilibradors. Aquesta actitud afavoreix de formular generalitzacions, alhora que suposa l'establiment d'un concepte menys restringit de regularitat verbal.

La selecció dels verbs modèlics d'aquest estudi s'ha beneficiat d'una tasca prèvia d'informatització de *LaFV*, que actualment es troba en vies de publicació (Perea 1999a). Deixant de banda la qualitat innegable d'aquests materials i el seu valor representatiu, la dificultat de consulta de la flexió dels diferents verbs, evidenciada per alguns estudiosos, ha

pogut ser pal·liada amb un treball de sistematització de les dades editades i de transcripció dels materials inèdits procedents de dotze quaderns de camp que Alcover utilitzà per aplegar els resultats de les seves enquestes. L'adequació de les dades verbals ha implicat una feina de reconstrucció d'algunes formes així com la correcció d'errors causats per les transcripcions dubtoses o incorrectes, o per l'atribució de solucions a localitats que no els eren pròpies.

La incorporació de les dades dels quaderns de camp ha fet augmentar el nombre de verbs enquestats a 117 i el nombre de localitats a 170. Tanmateix, atès que en alguns casos els verbs que presenten la flexió completa pertanyen al conjunt de verbs de conjugacions especials i que en altres casos alguns verbs no presenten les formes íntegres en totes les localitats, les dades que es prenen com a objecte d'anàlisi pertanyen exclusivament a *LaFV*.

En darrer terme, encara que les dades introduïdes en la base de dades (*Access 2.0*) no han estat segmentades, la consulta comparativa permet de concloure que els verbs considerats modèlics compten amb un comportament força general, per bé que, com s'ha declarat en pàgines anteriors, les realitzacions d'un mateix temps de diferents verbs en una mateixa localitat poden presentar comportaments fonètics parcialment divergents. Aquestes solucions diferenciades tenen, en general, un caràcter merament superficial, i responen a la voluntat d'Alcover de precisar al màxim el resultat fònic de les formes verbals.

L'estudi verbal que es desenvoluparà a continuació pren com a referència les formes simples, no només perquè són les dades aportades per Alcover sinó també pel fet que es tracta d'una anàlisi exclusivament morfològica de la flexió verbal, i els temps compostos i les formes perifràstiques⁴ ultrapassen els límits del mot i pertanyen al domini de la sintaxi. L'anàlisi abasta les formes no personals (infinitiu, gerundi i participi) i les formes personals (present d'indicatiu, imperfet d'indicatiu, perfet simple, futur, condicional, present de subjuntiu, imperfet de subjuntiu i imperatiu). Cal tenir en compte que les realitzacions del perfet simple estan limitades a dues àrees dialectals: el valencià i el balear, i seran les localitats d'aquestes zones les que es prendran en consideració des d'un punt de vista comparatiu. No obstant això, les dades de *LaFV* situen també el perfet simple en algunes localitats del pirinenc oriental, del català oriental i del català occidental. Aquestes realitzacions apareixeran en la descripció següent, però no es recolliran en la part interpretativa que es desenvoluparà en el tercer volum.

---

⁴ Cf. DeCesaris (1988).

2. LA DESCRIPCIÓ DELS MODELS REGULARS

La descripció següent examina les formes no personals i les formes personals. Es fa constar en primer lloc el comportament de l'infinitiu, del gerundi i del participi i, a continuació, de l'imperfet d'indicatiu i de l'imperfet de subjuntiu, que són els temps on les divergències fonètiques que afecten els morfs fonològics relacionats amb mode/temps són més nombroses. A continuació, es descriuen el perfet simple —quan s'escau—, el futur i el condicional, que són els temps que manifesten més clarament la pertinença d'un verb a una determinada classe verbal. Finalment, la descripció es tanca amb els tres presents: d'indicatiu, de subjuntiu i d'imperatiu. La proximitat d'aquests temps permetrà de realitzar comparacions significatives entre els diversos resultats temporals en relació amb les vocals temàtiques i amb els segments corresponents a mode/temps i a extensió.

Pel que fa a l'estructura, la descripció desenvolupada en cadascuna de les àrees dialectals s'inicia amb unes taules que recullen les representacions fonètiques de les desinències de cada classe verbal, i, paral·lelament, el grau de variació que, segons les localitats, poden experimentar aquestes terminacions —cf. a (1), per exemple, les taules que recullen les realitzacions fonètiques del menorquí. Les barres inclinades indiquen les alternatives possibles. Els resultats fònics apareixen, en un principi, sense segmentar, amb la qual cosa són susceptibles, en funció de la varietat, d'adoptar una segmentació i d'una distribució diferents de la proposada en els capítols precedents per a la varietat estàndard.

(1)

Classe [I]

PI	II	F	C	PP	IS	Imp	NPe
	ávə/ε/we	ərə	əríə/ε	i	ás/és	ə/a/ε	á
əs/εs	ávəs/wəs	ərəs	əríəs	is	ásis/ésis	ém/óm	ánt
ə/ε	ávə/a/ε/we	ərə	əríə/a/ε	i	ás/és	áv	át
ám	ávəm/εm/wəm	ərəm/ərám	əríəm	ém/óm	ásim/ésim		
áv	ávəw/εw/wəw	ərəw/əráv	əríəw	ém/ów	ásiw/ésiw		
ən/en	ávən/en/wən	ərán	əríən	in	ásin/ésin		

Subclasse [II,-ext]

PI	II	F	C	PS	IS	Imp	NPers
	íə/íə/íε/íε	ré	ríə/ε	i	és		ra/ə/e/ε
s	íəs	rás	ríəs	is	ésis	ém/óm	ént
	íə/íə/íε/íε	rá	ríə/a/ε	i	és	éw/ów	út
ém/óm	íəm	rém/rám	ríəm	ém/óm	ésim		
éw/ów	íəw	réw/ráv	ríəw	ém/ów	ésiw		
ən	íən	rán	ríən	in	ésin		

Subclasse [II,+ext]

PI	II	F	C	PS	IS	Imp	NPers
k	íə/íə/íε/íε	ré	ríə/ε	γi	γés		rə/a/ε/
s	íəs	rás	ríəs	γis	γésis	γém/γóm	ént/γént
	íə/íə/íε/íε	rá	ríə/a/ε	γi	γés	éw/ów	γút
ém/óm/m	íəm	rém/rám	ríəm	γém/γóm	γésim		
éw/ów/s	íəw	réw/ráv	ríəw	γém/γów	γésiw		
ən	íən	rán	ríən	γin/in	γésin		

Subclasse [III,-ext]

PI	II	F	C	PS	IS	Imp	NPers
	íə/íə/íε/íε	iré	ríə/ε	i	ís/iyés		í
s	íəs	irás	ríəs	is	ísis/iyésis	ím/iyóm/iyém	ínt/iyént
	íə/íə/íε/íε	irá	ríə/a/ε	i	ís/iyés	íw	ít
ím	íəm	irém/irám	ríəm	iyém/iyóm	ísim/iyésim		
íw	íəw	iréw/iráv	ríəw	iyém/iyów	ísiw/iyésiw		
ən	íən	irán	ríən	in	ísin/iyésin		

Subclasse [III,+ext]

PI	II	F	C	PS	IS	Imp	NPers
ésk/ásk	íə/íə/íε/íε	iré	ríə/ε	éski/áski	ís/iyés	éʃ/áʃ	í
éʃəs/áʃəs	íəs	irás	ríəs	éskis/áskis	ísis/iyésis	ím	ínt/iyént
éʃ/áʃ	íə/íə/íε/íε	irá	ríə/a/ε	éski/áski	ís/iyés	íw	ít
ím	íəm	irém/irám	ríəm	iyém/iyóm	ísim/iyésim		
íw	íəw	iréw/iráv	ríəw	iyém/iyów	ísiw/iyésiw		
éʃən/áʃən	íən	irán	ríən	éskin/áskin	ísin/iyésin		

Es procedirà, a continuació, a la descripció de les terminacions a partir de l'examen de les formes no personals i de les formes personals, seguint l'ordre indicat anteriorment. Les coincidències fonètiques de les dades permetran d'agrupar les localitats de cada àrea dialectal

que presenten comportaments idèntics —cf. (2), pel que fa a les realitzacions del condicional de la classe [I] dels parlars menorquins— i es postularen les formes subjacents respectives a partir de les quals deriven les representacions concretes.

(2)

133 ¹	138-139/142	134-137/140-141
kəntəríə	kəntəríε	kəntəría
kəntəríəs	kəntəríəs	kəntəríəs
kəntəríə/kəntəría	kəntəríε	kəntəría
kəntəríəm	kəntəríəm	kəntəríəm
kəntəríəw	kəntəríəw	kəntəríəw
kəntəríən	kəntəríən	kəntəríən

La descripció de cada temps i cada mode es tanca amb una taula-resum de caràcter comparatiu, que acara les representacions fonètiques (RF) amb les representacions subjacents (RS) corresponents —cf. (3), pel que fa les representacions fonètiques i subjacents de les dades de (2). Aquesta taula resumeix les diverses solucions morfològiques possibles que pot presentar un determinat temps en el marc d'una àrea dialectal i inclou també la descripció de l'estructura morfològica de cada forma verbal.

(3)

RF				Classe [I]				RS			
arrel	tema	m/t	n/p		tema	m/t	n/p	Estructura morfològica			
X	ə	ríə/ríε		1[-pl]	á	ríə		X+ T + M/T			
X	ə	ríə	s	2[-pl]	á	ríə	z	X+ T + M/T + N/P			
X	ə	ríə/ríε/ría		3[-pl]	á	ríə		X + T + M/T			
X	ə	ríə	m	1[+pl]	á	ríə	m	X+ T + M/T + N/P			
X	ə	ríə	w	2[+pl]	á	ríə	w	X+ T + M/T + N/P			
X	ə	ríə	n	3[+pl]	á	ríə	n	X+ T + M/T + N/P			

El tractament de la variació morfològica segueix, en primer lloc, una disposició horitzontal, atès que es realitza a partir de la variació que pot experimentar cada segment morfològic considerat individualment —per exemple, l'alternança [ríə]~[ríε]~[ría], pel que fa a la representació fonètica del segment corresponent a mode/temps de 3[-pl] del condicional en menorquí, que es remet a una representació fonològica /ríə/. D'aquesta manera s'aïlla cada divergència tot desvinculant-la del paradigma temporal on ocorre. D'aquí sorgeixen les taules-

¹ La xifra en negreta fa referència al dígit relacionat amb cada localitat menorquina (133. Fornells, 134. Ciutadella, 135. es Mercadal, 136. Ferreries, 137. es Migjorn Gran, 138. Alaior, 139. Maó, 140. es Castell, 141. Sant Climent, 142. Sant Lluís).

resum esmentades, que tanquen la descripció dels modes i temps examinats i que remarquen els comportaments fonètics, fonològics i morfològics coincidents i divergents de cada dialecte.

En segon lloc, la variació morfològica es pot abordar a través de la determinació dels models verticals de cada àrea dialectal, que recullen les realitzacions morfològiques emmarcades en els diversos modes i temps de cada classe verbal —cf. (4), pel que fa a l'únic model temporal que es determina per al condicional de la classe [I] en menorquí.

(4)

133-142	
á	ría
á	ríaz
á	ría
á	riam
á	riaw
á	rian

Així, s'estableixen uns models modotemporals, que poden ser únics o múltiples en funció del grau de variació interna que presenta un determinat dialecte. En efecte, si la l'àrea dialectal en qüestió no manifesta variació morfològica pel que fa a les solucions subjacents, es pot determinar un model únic per a cada mode i temps del paradigma —com ocorre en menorquí en l'exemple esmentat—; per contra, si les localitats que configuren una àrea presenten resultats múltiples o mútuament discrepants, aleshores el nombre de models s'incrementa, i pot arribar, fins i tot, a superar la vintena, com succeeix en alguns temps dels paradigmes dels verbs regulars en català occidental —cf. (5), per exemple, els tres models establerts pel que fa a realització de l'imperfet d'indicatiu de la classe [I] en català occidental, i l'annex 5, pel que fa a la representació de tots els models establerts de caràcter intradialectal.

(5)

Classe [I]1   Classe [I]2   Classe [I]3
 63-69/70-77/79-   78/82   88/92-93/95
 81/83-87/89-90/91/94

arrel	t	m/t	n/p	t	m/t	n/p	t	m/t	n/p
X	á	ba		á	ba		á	va	
X	á	ba	z	á	ba	s	á	va	z
X	á	ba		á	ba		á	va	
X	á	ba	m	á	ba	m	á	va	m
X	á	ba	w	á	ba	w	á	va	w
X	á	ba	n	á	ba	n	á	va	n

La determinació d'aquests models serveix per atorgar un nou enfocament a la descripció. Si la disposició seqüencial i segmentada de cadascun dels segments morfològics que experimenten variació evidenciava el seu comportament individualitzat, els diversos models que ara es defineixen informen sobre el paradigma modotemporal utilitzat en una determinada localitat o en un grup de localitats. Aquesta nova dimensió permet de donar compte dels models de conjugació; és a dir, dels comportaments generals dels modes i dels temps verbals que integren cada classe en una sola localitat —en el cas de la màxima variació intradialectal— o en un conjunt més o menys extens de localitats —en el cas que la variació intradialectal sigui reduïda o nul·la— que tenen lloc en cadascuna de les àrees dialectals examinades. Ambdues dimensions —l'horitzontal i la vertical— tindran efectes significatius des de les perspectives intradialectal i interdialectal que recollirà la tercera part d'aquest treball.

La descripció de les dades de cadascuna de les àrees dialectals es tanca amb la formulació dels distints processos fonològics que converteixen les formes subjacents postulades per a cada mode i temps verbal en les realitzacions fonètiques concretes.

Abans de desenvolupar l'anàlisi pròpiament dita, cal evidenciar diverses problemàtiques que poden dificultar la descripció: en primer lloc, la limitació de treballar amb dades exclusivament verbals i de posseir informació limitada sobre les realitzacions fonètiques que ocorren en els mateixos contextos en l'àmbit de la morfologia nominal. Així, per exemple, no es posseeixen gairebé dades que informin sobre el comportament de l'infinitiu i del gerundi seguits de clíctic pronominal. Aquestes mancances constreñen la presa de decisions en relació amb la postulació de determinades formes subjacents.

Una segona limitació fa referència a la dificultat de trobar, en algunes varietats, un verb que actuï com a model clar i definitiu d'una subclasse determinada. Així, el verb *batre*, representant de la classe [II,-ext], adopta en diverses àrees dialectals comportaments particulars que no es poden fer extensius als verbs que pertanyerien al seu mateix grup. La manca de generalització d'aquesta mena de conductes no és indicatiu d'un comportament general i cal cercar aleshores un altre verb de la mateixa subclasse que no manifesti aquesta tendència i que respongui a un comportament més generalitzador. Per aquest motiu, i també per cobrir l'absència de la conjugació de *batre* en algunes localitats, es pren ocasionalment com a model el verb *perdre*. El mateix ocorre en l'àmbit del català occidental amb el verb *beure* —pel que fa a l'abundós

polimorfisme que s'evidencia a l'imperfet d'indicatiu— i cal recórrer aleshores a les solucions ofertes pel verb *deure*.

En la descripció dels paradigmes inclosos en *LaFV* es detecten conductes vacil·lants que poden obeir a diversos factors:

- a l'absència d'una voluntat homogeneïtzadora per part del transcriptor;
- a la manca de distinció entre formes primàries i secundàries en relació amb l'ús de solucions alternatives;
- a l'absència d'una explicitació de comportaments verbals generals o restringits per raó de diferències generacionals. Esporàdicament, però, *LaFV* ofereix unes observacions succintes pel que fa a possibles solucions divergents, motivades per l'aplicació de la variable edat, entre informants joves o adults;
- a l'existència d'errors possibles, per bé que no freqüents, en la transcripció de les dades editades.

Cal fer, per tancar aquest apartat introductori, unes darreres observacions relatives a la nomenclatura utilitzada. Atès que els mateixos verbs serveixen com a base de descripció en les diverses varietats dialectals, s'aplica en tots els casos la nomenclatura establerta per a l'estàndard, i que pot ser extrapolable a un bon nombre de localitats de les vuit àrees dialectals examinades. Es tracta del terme que indica la presència o l'absència d'extensió en les classes verbals [II] i [III]. Es parlarà, doncs, en aquesta descripció, de verbs amb extensió o sense extensió velar i de verbs amb extensió o sense extensió palatal, tenint en compte que en algunes localitats els primers poden no tenir-la o els segons poden adquirir-la.

Cal remarcar que aquesta denominació delimita subclasses verbals i en el marc global de les varietats catalanes la presència d'un element velar o palatal en determinades classes no sempre exerceix aquesta funció. Per evitar confusions terminològiques es manté, però, aquesta nomenclatura, que serveix subsidiàriament per comparar el grau d'adequació amb la subdivisió verbal establerta en un primer moment en relació amb la varietat estàndard.

Al final de cada descripció particular, que pren com a referència el conjunt de les dades emmarcades en una àrea dialectal, es constatarà, a través d'un breu comentari sintètic, el nivell general o restringit d'aparició (o de desaparició) d'increments velars o palatals en els

paradigmes dels models regulars d'algunes localitats i l'estructura de cadascuna de les classes verbals.

Globalment, la present descripció esdevindrà un recull d'anàlisis dialectals de caràcter monogràfic que fan referència als verbs regulars del pirinenc oriental, del català oriental, del català occidental, del valencià, del balear i de l'alguerès. Aquestes anàlisis seran contrastades, en el volum següent, des d'una perspectiva intradialectal i des d'una perspectiva interdialectal.

Des d'un punt de vista formal, al llarg d'aquest apartat descriptiu, s'indiquen al peu les localitats que conformen cada àrea dialectal precedides de la seva equivalència numèrica, que, per economia, apareix sovint com a referència en la descripció. Cal recordar que aquesta numeració concorda només parcialment amb la proposada per Alcover, pel fet que, a diferència de *LaFV*, Boí no pren el dígit 65a, sinó el dígit 66 i, a partir d'aquesta xifra, la numeració de les localitats resta alterada en una xifra —cf. l'annex 3.

2.1. Pirinenc oriental

(1) Dades fonètiques intradialectals

Classe [I]

PI	II	F	C	PS	IS	Imp	NPe
i/ik/w	áβi/áβə/áβë	əré	əríə/əríë	i	és/ési/ésə/és	ə/ë	á
əs/ès	áβəs	ərás	əríəs/əríës	is	ésəs/ésəs/ésis	ém	án
ə/ë	áβə/áβë	ərá	əríə/əríë	i	és/és	áw/éw	át
ám/ém	áβəm/m	əréəm	əríəm/n	ém	ésəm/n/ésim		
áw/éw	áβu/áβow	əréw	əríw/əríow	ém	ésu/ésu/ésow		
ən/én	áβən	ərán	əríən	in	ésən/ésin		

Subclasse [II,-ext]

PI	II	F	C	PS	IS	Imp	NPers
i/ik/w/uk	íə/íë	ré/əré	ríə/əríə/ríë/əríë	i	és/ési/ési/és		rə
əs/s	íəs	rás/ərás	ríəs/əríəs/ríës/əríës	is	ésəs/ésis/ésəs	ém	én/rən
	íə/íë	rá/ərá	ríə/əríə/ríë/əríë	i	és/és	éw	út/óét
ém	íəm/n/in	rém/əréəm	ríəm/n/əríəm/rín	ém	ésəm/n/ésim/ésəm/n		
éw	íu	réw/əréw	ríw/əríw/ríow	éw	ésu/ésu		
ən	íən	rán/ərán	ríən/əríən/əríën/ríën/rín	in	ésən/ésin/ésən		

Subclasse [II,+ext]

PI	II	F	C	PS	IS	Imp	NPers
k	íə/íë	ré	ríə/ríë	γi/i/γə	γés/és/ési/és		rə
s/əs	íəs	rás	ríəs/ríës	γis/is	γésəs/γésis/ésəs/ésis/ésəs	γém	én/γén/rən
	íə/íë	rá	ríə/ríë	γi/i	γés/és/és	γém/éw	út/γóét
ém/γém	íəm/n/in	rém	ríəm/n/rín	γém/ém	γésəm/n/γésim/ésəm/γésim/ésəm/n		
éw/γéw	íəw/íəw/íow	réw	ríw/ríow	γéw/éw	γésu/ésu/γésow/ésow/ésu/γésu		
ən	íən	rán	ríən/ríën/rín	γin/in	γésən/γésin/ésən/ésin/ésən		

Subclasse [III,-ext]

PI	II	F	C	PS	IS	Imp	NPers
i/ik/w/uk	íə/íë	iré	iríə/əríë	i	ís		í
s/əs	íəs	irás	iríəs/əríës	is	ísəs/ísis	ím	ín/iyén
	íə/íë	irá	iríə/əríë	i	ís	íw	ít
ím/iyém	íəm/n/in	irém	iríəm/n/irín	ím	ísəm/n/ísim		
íw/iyéw	íu/íow	iréw	iríw/əríow	ím	ísu/ísow		
ən	íən	irán	iríən/iríën/irín	in	ísən/ísin		

Subclasse [III,+ext]

PI	II	F	C	PS	IS	Imp	NPers
éʃik/éʃu/éʃuk	íə/íë	iré	iríə/əríë	éʃi	ís/ísi/iyés/iyési	éʃ	í
éʃəs	íəs	irás	iríəs/əríës	éʃis	ísəs/ísis/iyésəs	ím	ín
éʃ/éʃ	íə/íë	irá	iríə/əríë	éʃi	ís/iyés	íw	ít
ím	íəm/n/in	irém	iríəm/n/irín	ím/iyém	ísəm/n/ísim/iyésəm/n		
íw	íu/íow	iréw	iríw/əríow	ím/iyém	ísu/ísow/iyésu		
éʃən	íən	irán	iríən/iríën/irín	éʃin	ísən/ísin/iyésən		

1. Canet de Rosselló, 2. Mosset, 3. Noedes, 4. Formiguera, 5. Prada, 6. Argelers, 7. Portè, 8. Montlluís, 9. Fontpedrosa, 10. Angostrina, 11. Ceret, 12. Arles, 13. Sallagosa, 14. Puigcerdà, 15. Prats de Molló, 16. Maçanet de Cabrenys, 17. Campmany, 18. Martinet, 19. Rocabrúna, 20. Cadaqués, 21. Camprodon, 22. Ribes de Freser, 23. Sant Joan de les Abadesses, 24. Ripoll, 25. Olot.

Descripció

2.1.1. Formes no personals

L'infinitiu de la classe [I] —cf. (2)— incorpora la vocal temàtica [á]. En aquesta àrea dialectal la marca d'infinitiu no es manifesta fonèticament en les classes [I] i [III] a causa de l'elisió de la [r] en posició final.

(2)

I-25	1-17/19-25	18	1-25	1-25	1-22/24-25	23	1-6/8-13/15	7/14/16-25
kəntá	bátrə	pédrə	béwrə	durmí	pərtí	umplí	búlə	bułí

Cal fer constar, però, que atès que, en general, *LaFV* no recull la combinació d'infinitiu més clíctic,⁸ no és possible saber si la marca subjacent d'infinitiu /r/ es manté o desapareix en contacte amb un pronom posposat. Per aquest motiu, i davant l'absència de dades completes, es podria postular, per simplificació i per aproximar els resultats a una comparació interdialectal posterior, que totes les localitats presenten una marca d'infinitiu /r/. El mateix ocorre amb el segment /nt/ relacionat amb gerundi. En posició final, en aquestes localitats, ambdues marques experimentarien una regla d'elisió; en el primer cas, de la bategant final; en el segon, de l'oclusiva dental final del grup consonàntic homorgànic. Per arribar a conclusions significatives caldria comptar amb un conjunt de dades representatives del comportament de l'infinitiu i del gerundi en relació amb l'enclíctic començat amb vocal i amb consonant. En *LaFV*, les combinacions d'infinitiu més pronom en el cas del verb *morir* només es fan constar a Sant Joan de les Abadesses-23, on l'infinitiu seguit de pronom començat amb consonant no presenta cap [r] final.

Des d'una perspectiva centrada únicament en cadascuna de les localitats —de tipus intraparlar—, i amb un conjunt de dades incomplet, no es pot predir l'existència en una localitat d'una marca subjacent d'infinitiu o de l'element final de la marca de gerundi quan no es constata en cap dels possibles contextos d'aparició —en posició final, o amb un enclíctic començat amb vocal o amb consonant.

⁸ Només apareixen en algunes localitats les formes pronominals associades amb l'infinitiu del verb *morir*, les quals seran preses en consideració, quan s'escaigui, per poder establir el comportament de la r final de l'infinitiu en relació amb els clítics pronominals subsegüents.

1. Canet de Rosselló, 2. Mosset, 3. Noedes, 4. Formiguera, 5. Prada, 6. Argelers, 7. Portè, 8. Montlluís, 9. Fontpedrosa, 10. Angostrina, 11. Ceret, 12. Arles, 13. Sallagosa, 14. Puigcerdà, 15. Prats de Molló, 16. Maçanet de Cabrenys, 17. Campmany, 18. Martinet, 19. Rocabrana, 20. Cadaqués, 21. Camprodon, 22. Ribes de Freser, 23. Sant Joan de les Abadesses, 24. Ripoll, 25. Olot.

Des d'una perspectiva intradialectal, però, que serà ampliada posteriorment amb una perspectiva interdialectal, i en vista de l'existència de localitats de la mateixa àrea que compten amb aquestes marques —en tots o en algun dels contextos esmentats—, sembla més encertat d'establir una sola marca morfològica per a cada morfema que no pas dues realitzacions al·lomòrfiques —/r/ o /nt/ enfront de /r/~ /Ø/ o /nt/~ /n/.

Les úniques informacions relacionades amb aquesta temàtica estan incloses en l'article d'Alcover, "Una mica de dialectologia catalana". Des d'un punt de vista general, pel que fa a la marca d'infinitiu, i en valors absoluts, Alcover (1908c: 275-276) fa constar l'emudiment de la -r final a les Balears, Catalunya continental, Catalunya nord i l'Alguer, però, en canvi, aquest element es realitza fonèticament en la major part del territori valencià.⁹ Pel que fa al pirinenc oriental, Alcover fa constar que Ribes de Freser, Campmany, Olot i les localitats de la Cerdanya francesa i espanyola —sense explicitar quines, però— no pronuncien la -r quan va seguida de pronom començat amb consonant. Tanmateix, no indica cap indret d'aquesta àrea que elimini la -r quan el pronom comença amb vocal.

Pel que fa a la marca de gerundi, Alcover (1908c: 288) assenyala la conservació del grup consonàntic /nt/ en posició final a Mallorca i Menorca, a Sant Joan d'Alacant, Benidorm, Benissa, Verger, Gandia i pobles de l'Horta, Simat de Valldigna, Alzira, Villalonga, València, Ontinyent, Xàtiva, Alcoi, el Puig, Rafelguaraf, Morvedre, Castelló de la Plana (amb l'observació: la gent instruïda) i Agullent. A Mallorca es perd, però, la /t/ final en els gerundis seguits de clítics pronominals començats amb consonant. A d'altres comarques tampoc no pronuncien la /t/ final quan el clíctic comença amb vocal. Algunes d'aquestes localitats —Prats de Lluçanès, Berga, Lleida, Pla d'Urgell, Artesa de Segre, Calaf, Sort, Martinet, Andorra i Llavorsí—, però, com les que apareixien en la llista anterior, no són sempre coincidents amb les que consten a *LaFV*.

En la classe [II] —cf. (3)— l'arrel resta fonèticament tònica i s'hi adjunta la marca /r/ d'infinitiu, però no la vocal temàtica d'aquesta classe. La presència d'una bategant en posició de coda (be[wɾ]), amb una seqüència fonètica que conté una coda amb semivocal i líquida;¹⁰

⁹ Vegeu l'epígraf § 1.4.1.2.4. del primer volum d'aquest treball on s'enumeren les localitats que conserven o perden la -r final en posició final o quan va seguida d'enclíctic.

¹⁰ En morfologia nominal aquest tipus de coda només té lloc en un nombre reduït d'arcaïsmes (*cuir, saur, vair*).

1. Canet de Rosselló, 2. Mosset, 3. Noedès, 4. Formiguera, 5. Prada, 6. Argelers, 7. Portè, 8. Montlluis, 9. Fontpedrosa, 10. Angostrina, 11. Ceret, 12. Arles, 13. Sallagosa, 14. Puigcerdà, 15. Prats de Molló, 16. Maçanet de Cabrenys, 17. Campmany, 18. Martinet, 19. Rocabruna, 20. Cadaqués, 21. Camprodon, 22. Ribes de Freser, 23. Sant Joan de les Abadesses, 24. Ripoll, 25. Olot.

bat[r], perd[r], que presenta un penúltim segment obstruent de sonicitat inferior a la del darrer segment líquid) contravé el principi bàsic de la sil·labificació que estableix que la sonicitat¹¹ dels segments que constitueixen una obertura sil·làbica ha de seguir una escala creixent, mentre que en el cas de la coda sil·làbica ha de seguir una escala decreixent.¹² Per aquest motiu, s'insereix una vocal epentètica, que permet la sil·labificació adient de les estructures esmentades i corregeix les seqüències sil·làbiques que no satisfan els criteris de bona formació. Des d'un punt de vista intradialectal, en pirinenc oriental, català oriental i balear la vocal epentètica és [ə]. En català occidental i en valencià, la vocal epentètica és [e]; en alguerès, en fi, és [a].

Les dues solucions fonètiques de l'infinitiu del verb *perdre*, que completa els resultats de *batre*, es justifiquen per l'actuació —[pérdə]— o la manca d'actuació —[pédrə]— de la regla de dissimilació de líquides.

(3)

16/20/24	19/21
pérdə	pérdə/ pédrə

En relació amb l'infinitiu de la classe [III], poden ocórrer tres comportaments diferenciats —cf. (4)—, que afecten els morfemes relacionats amb tema i amb mode. Tanmateix, només s'aprecia el primer en els verbs modèlics presos en consideració en aquesta descripció. La majoria de localitats del pirinenc oriental adjunten la vocal temàtica /i/ al radical per formar l'infinitiu. Altres localitats, però, no la incorporen, per manca d'aplicació de la regla morfològica que l'assigna, i adjunten aleshores un segment àton /ə/ a l'arrel, que conserva aleshores la tonicitat. La vocal /ə/ actuaria, en aquests casos, com a marca d'infinitiu.

¹¹ Els diferents sons que integren les síl·labes s'organitzen de forma decreixent, segons el grau de perceptibilitat o sonicitat que els és propi, des del nucli, on la sonicitat és màxima, cap als marges, sempre inferiors en sonicitat al nucli. La sonicitat de les síl·labes és intensa en els nuclis i tendeix a ser més feble en l'obertura i la coda. L'escala de sonicitat més acceptada, i que s'aplica en aquesta descripció, és la següent: vocals > semivocals > líquides > nasals > fricatives > oclusives.

Aquesta escala, però, discrepa de la proposada per Wheeler (1987: 96) en relació amb la ubicació de les líquides i de les semivocals.

¹² Vegeu Kenstowicz (1994: 254) i el *Sonority Sequencing Principle*.

1. Canet de Rosselló, 2. Mosset, 3. Noedes, 4. Formiguera, 5. Prada, 6. Argelers, 7. Portè, 8. Montlluís, 9. Fontpedrosa, 10. Angostrina, 11. Ceret, 12. Arles, 13. Sallagosa, 14. Puigcerdà, 15. Prats de Molló, 16. Maçanet de Cabrenys, 17. Campmany, 18. Martinet, 19. Rocabruna, 20. Cadaqués, 21. Camprodon, 22. Ribes de Freser, 23. Sant Joan de les Abadesses, 24. Ripoll, 25. Olot.

(4)

Arr	Ext	Tem	M/T	Mod	N/P
buʎ/ kuʎ/ kuz/ durm/ pərt/ sənt		í			
búʎ/ kočʎ/ kúʎ/ kočz/ kúz				ə	
kúz				(ə)r(ə)	

Aquesta anàlisi enllaça amb les propostes de Roca Pons (1976) i de Mascaró (1978: 123), segons les quals en casos d'infinitius de verbs com *merèixer*, que no manifesten la *-r* final ni tan sols quan són seguits de clítics començats amb vocal, no és possible de considerar que la marca d'infinitiu és [r], sinó que ho ha de ser [ə]. Així, aquesta vocal neutra, que té l'aparença d'una vocal epentètica (Recasens 1996: 121), actuarà en el cas dels verbs de la classe [II] que acaben amb una arrel en [m], [n], [r], [ʃ] o [s]¹³ (*prémer, plányer, córrer, conèixer, tòrcer...*), com un segment morfològic d'infinitiu. Com ocorre en pirinenc oriental ([kúʒə]), aquest comportament també s'apreciarà en determinats verbs de la classe [III] en altres varietats.

Una altra realització, menys general, d'aquesta varietat té a veure amb la incorporació del segment d'infinitiu /r/, el qual, per requeriments d'estructura sil·làbica, sembla que necessitaria la inserció de dues epèntesis: una que precediria la representació morfològica d'infinitiu, l'altra que el posposaria¹⁴ ([kúʒərə]).

En els verbs que es prenen com a model s'observen —cf. (5)— dos comportaments diferents: a) un infinitiu que incorpora la /i/ temàtica a Campmany-17, Martinet-18, Rocabrana-19, Camprodon-21, Ribes de Freser-22, Sant Joan de les Abadesses-23, Ripoll-24 i Olot-25.

b) una solució alternativa amb /i/ temàtica i el segment relacionat amb mode /ə/.

(5)

V	1-3	4	5	6/10	7/14	8-9/11-13	15	20	16-25
dormir	í	í	í	í	í	í	í	í	í
partir	í	í	í	í	í	í	í	í	í
bullir	ə	ə	ə	ə		ə	ə		í
bullir					í			í	

¹³ Fouché (1924: 120), des d'un punt de vista històric, determina els radicals llatins —lg, ng, sc, g, rr i s— dels verbs que insereixen [ə] a l'infinitiu.

¹⁴ Segons Mascaró (1985: 112, n. 51), però, les transcripcions del tipus [kunéʃərə], [kúʒərə], que inclouen una vocal entre el radical i la marca d'infinitiu, són errònies. Sembla, doncs, que les solucions correctes en aquests casos haurien de ser [kunéʃrə], [kúʒrə], on l'epèntesi, amb la voluntat de reparar l'estructura sil·làbica, es col·loca en posició posposada. Tot amb tot, en aquests casos es conserva la marca d'infinitiu /r/ i l'element vocàlic té una funció epentètica.

1. Canet de Rosselló, 2. Mosset, 3. Noedes, 4. Formiguera, 5. Prada, 6. Argelers, 7. Portè, 8. Montlluís, 9. Fontpedrosa, 10. Angostrina, 11. Ceret, 12. Arles, 13. Sallagosa, 14. Puigcerdà, 15. Prats de Molló, 16. Maçanet de Cabrenys, 17. Campmany, 18. Martinet, 19. Rocabrana, 20. Cadaqués, 21. Camprodon, 22. Ribes de Freser, 23. Sant Joan de les Abadesses, 24. Ripoll, 25. Olot.

En aquest cas, la possible incorporació del segment /ə/ s'efectua en un radical acabat en una consonant palatal o sibilant. En algunes localitats, sembla que la naturalesa de les consonants finals del radical podrien ser elements condicionants per admetre aquesta marca específica d'infinitiu.

La formació del gerundi depèn de cada classe verbal:

Classe I —cf. (6a). S'adjunta a l'arrel la vocal temàtica /á/ i la marca de gerundi ([nt]-[n]), en funció de les localitats, que, en el primer cas, experimenta la caiguda de l'oclusiva dental del grup consonàntic en posició final.

(6a)

I-25
kəntán

Classe II —cf. (6b). La vocal temàtica és [é]. Algunes localitats, però, discrepen del model de *batre* en la formació del gerundi de *perdre* —cf. (6c)

(6b)

1-3/5-6/9/11-12/14-15-17/19-25	18 ¹⁵	4/7-8/10/13	1-3/6/8/10-16/18/23	4-5/9/20/22/24	7	17/19/21/25
bətén	pərdén	bátrən	bəyén	bəβén	béwrən	bəβén/ bəyén

(6c)

1-6/9-12/14-25	7	8	13
pərdén	pérdrən	pərdén /pərdən	pérdən

Cal destacar que alguns indrets no apliquen la regla morfològica que introdueix aquest tema, amb la qual cosa l'arrel roman tònica i en aquest cas adjunten una marca de gerundi [n]. En el gerundi d'aquestes localitats apareix també una [r] ([pérdrən], [bátrən] i [béwrən]), que podria justificar-se per la presència d'una arrel al·lomòrfica en aquestes localitats, que inclouria l'element bategant final. En aquest cas, la vocal [ə] pot considerar-se una epèntesi que venç el contacte entre el radical acabat amb una coda complexa i la [n] de gerundi (/rdr+n/ /tr+n/). Tanmateix, el fet que gerundis d'àmbit restringit com [pərdən] no presentin la [r] i, per tant, no comptin amb l'al·lomorfia en el radical esmentada podria fer suposar que el polimorfisme, en els casos minoritaris —i, certament, atípics—, on es manifesta, rau més aviat en les marques

¹⁵ A Martinet-18, s'incorpora en aquest punt el gerundi del verb *perdre*, perquè el de *batre* no va ser recollit.

de gerundi que en les realitzacions de l'arrel. En aquest cas, doncs, es consideren dues possibles realitzacions del morf de gerundi /n/ (per a [pérd+ə+n] i /rn/ (per a [pérdrən], [bátrən] o [béwrən]). La vocal [ə] és en tots dos casos de caràcter epentètic.

Els verbs sense extensió posposen al tema /é/ la marca de gerundi /nt/ ([bətén]); els verbs amb extensió presenten, en general, l'increment velar /g/, que esdevé aproximant per acció de la regla d'espírantització d'oclusives sonores medials ([bəyéñ]). Diverses localitats, però, no adjunten l'esmentat increment en formar el gerundi ([bəβ+é+n]).

Classe III —cf. (6c). Precedint la marca de gerundi /nt/, apareix la vocal temàtica /í/, pròpia d'aquesta conjugació.

(6c)

1-13/15-17/19-25	14/18	1-22/24-25	23
durmín	durmiyéñ	pərtín	umplín

La forma amb extensió [durm+iγ+é+n] ocorre solament a Puigcerdà-14 i a Martinet-18. Aquestes localitats experimenten així dos comportaments distints en relació amb els morfems relacionats amb extensió i tema. La solució amb extensió implica una modificació de la vocal temàtica de la classe [III], que esdevé [é], tema de la classe [II], la qual es manifesta en el gerundi en les localitats esmentades.

La formació del participi —cf. (7)— depèn també de la pertinença del verb a una classe determinada:

(7)

1-25	1-17/19-25	18	4	1-3/5-25	1-25	1-25
kəntát	bətút	pərdút	pərdəýt/bəγəýt	bəγút	durmít	partít

Classe I. S'adjunta a l'arrel la vocal temàtica /á/ i la marca de participi [t], que prové d'una /d/ subjacent, la qual experimenta un procés general d'ensordiment d'obstruents en posició final. En la formació del participi femení, tot i que en aquest treball no es tracta explícitament per manca de dades, la forma subjacent esmentada experimenta l'acció de la regla d'espírantització d'oclusives sonores medials.

1. Canet de Rosselló, 2. Mosset, 3. Noedes, 4. Formiguera, 5. Prada, 6. Argelers, 7. Portè, 8. Montlluís, 9. Fontpedrosa, 10. Angostrina, 11. Cerer, 12. Arles, 13. Sallagosa, 14. Puigcerdà, 15. Prats de Molló, 16. Maçanet de Cabrenys, 17. Campmany, 18. Martinet, 19. Rocabrúna, 20. Cadaqués, 21. Camprodon, 22. Ribes de Freser, 23. Sant Joan de les Abadesses, 24. Ripoll, 25. Olot.

Classe II. En aquest cas, les marques de participi són [út], solució general per a la majoria de localitats del domini català, i [œt], que apareix a Formiguera-4. Es pot considerar, doncs, que el pirinenc oriental presenta un polimorfisme en la realització de la vocal temàtica del participi; d'una banda, /ú/ i, d'una altra, /œ/, atès que es tracta de dues representació fonològiques diferents.

Formiguera compta amb el fonema mitjà anterior labialitzat /œ/, que presenta un grau d'obertura intermedi entre les vocals franceses de *peur* i *peu* (Recasens 1996: 80) i que es localitza al Capcir, a l'extrem septentrional del Rosselló i a la Baixa Fenolleda. Aquest segment apareix en els mots que inclouen una $\bar{U}$ tònica originària. Pel que fa a Formiguera, el fet que solament dos (*batre*, *valdre*) dels catorze verbs pertanyents a la classe [II] (*rebre*, *beure*, *caure*, *coure*, *creure*, *deure*, *moure*, *ploure*, *ploure*, *riure*, *seure*, *perdre*) facin el participi en [út] i no en [œt] fa pensar o bé en un descuit per simplificació en la transcripció dels resultats o bé en la introducció incipient de la solució [út] en aquesta localitat. El participi de *batre*, que apareix a *LaFV* ([bətút]) rep a Formiguera el mateix tractament que el participi de *beure* ([bəyœt], [bətœt]) per tal de mantenir la coherència de les solucions. La subclasse amb extensió inclou l'increment velar entre l'arrel i la marca de mode.

Classe III. La marca de participi /d/ s'adjunta a la vocal temàtica /i/ pròpia d'aquesta classe. Es tracta d'una realització sistemàtica en tot el pirinenc oriental.

Resum

R(epresentació) F(onètica):

Classe	Infinitiu			Gerundi				Participi		
	arrel	tema	mode	arrel	ext	tema	mode	arrel	tema	mode
I	X	á		X		á	n	X	í	t
II	X		r(ə)	X	ɣ/∅	é é	n n	X	ú/œ	t
III	X	i/∅	∅/ə	X	iɣ/∅	í é	n n	X	í	t

1. Canet de Rosselló, 2. Mosset, 3. Noedes, 4. Formiguera, 5. Prada, 6. Argelers, 7. Portè, 8. Montlluís, 9. Fontpedrosa, 10. Angostrina, 11. Ceret, 12. Arles, 13. Sallagosa, 14. Puigcerdà, 15. Prats de Molló, 16. Maçanet de Cabrenys, 17. Campmany, 18. Martinet, 19. Rocabrúna, 20. Cadaqués, 21. Camprodon, 22. Ribes de Freser, 23. Sant Joan de les Abadesses, 24. Ripoll, 25. Olot.

R(epresentació) S(ubjacent):¹⁶

Classe	Infinitiu			Gerundi				Participi			
	arrel	tema	mode	arrel	ext	tema	mode	arrel	ext	tema	mode
I	X	á	r	X		á	nt	X		á	d
Estructura morfològica	X	T	M								
II	X		r	X		é	nt/rn	X		ú/œ	d
					g/Ø	é	nt/rn		g	ú/œ	d
Estructura morfològica	X		M	X		T	M	X			M
				X	E	T	M	X	E		M
III	X	í	r	X	Ø	í	nt	X		í	d
	X	Ø	ə	X	ig	é	nt				
Estructura morfològica	X	T	M	X	(E)*	T	M	X		T	M
				X	E	T	M	X		T	M

Models verbals: formes no personals

Classe [I]: model únic

Infinitiu			Gerundi			Participi		
arrel	tema	mode	arrel	tema	mode	arrel	tema	mode
X	á	r	X	á	nt	X	á	d

Subclasse [II,-ext]

Infinitiu: mode /r/ (model únic)

Gerundi:¹⁷ 2 models

arrel	tema	mode	Localitats	R.F.
X	é	nt	1-3/5-6/9/11-12/14-15-25	
X		rn	4/7-8/10/13	[bátɾən]

Participi: 2 models

arrel	ext	tema	mode	Localitats
X		ú	d	1-25
X		œ	d	4

Subclasse [II,+ext]

Infinitiu: mode /r/: model únic

Gerundi: 3 models

arrel	ext	tema	mode	Localitats	R.F.
X	g	é	nt	1-3/6/8/10-19/21/23/25	
X		é	nt	4-5/9/17/19-22/24-25	
X			rn	7	[béwɾən]

¹⁶ Els parèntesis indiquen l'opcionalitat de l'aparició d'un morf des d'un punt de vista intradialectal. La barra inclinada indica les possibles solucions alternatives en la mateixa àrea.

¹⁷ Però, com a mostra de vacil·lació en el comportament del gerundi d'aquesta subclasse verbal, el verb *perdre* presenta una altra distribució geogràfica de les solucions de gerundi: 1-6/9-12/14-25: [én]; 7, 13: [n]; 8: [én/n].

1. Canet de Rosselló, 2. Mosset, 3. Noedes, 4. Formiguera, 5. Prada, 6. Argelers, 7. Portè, 8. Montlluis, 9. Fontpedrosa, 10. Angostrina, 11. Ceret, 12. Arles, 13. Sallagosa, 14. Puigcerdà, 15. Prats de Molló, 16. Maçanet de Cabrenys, 17. Campmany, 18. Martiner, 19. Rocabrúna, 20. Cadaqués, 21. Camprodon, 22. Ribes de Freser, 23. Sant Joan de les Abadesses, 24. Ripoll, 25. Olot.

Participi: 2 models

arrel	ext	tema	mode	Localitats
X	g	ú	d	1-3/5-25
X	g	ó	d	4

Subclasse [III,-ext]

Infinitiu:¹⁸ tema /i/ + mode /r/ (model únic)

Gerundi: 2 models

arrel	ext	tema	mode	Localitats
X		í	nt	1-13/15-17/19-25
X	ig	é	nt	14/18

Participi: model únic

arrel	ext	tema	mode	Localitats
X		í	d	1-25

Subclasse [III,+ext]

Infinitiu: tema /i/ + mode /r/ (model únic)

Gerundi: model únic

Participi: model únic

arrel	ext	tema	mode	arrel	ext	tema	mode
X		í	nt	X		í	d

Processos fonològics

1. Ensordiment d'obstruents finals
2. Simplificació del grup consonàntic -nt en posició final
3. Elisió de -r en posició final (classes [I] i [III])
4. Espirantització d'oclusives sonores medials
5. Inserció d'epèntesi (classe [II])

2.1.2. Formes personals

2.1.2.1. Imperfet d'indicatiu

Classe [I]

La realització fonètica d' $l[-pl]$ de l'imperfet d'indicatiu en relació amb els segments corresponents a mode/temps és múltiple: $[\beta\text{ə}] \sim [\beta\text{è}] \sim [\beta i]$ i depèn de la seva distribució

¹⁸ Però algunes localitats d'aquesta àrea presenten una marca $[\text{ə}]$ en l'infinitiu de *bullir*: 1-6/8-13/15: $[\text{ə}]$; 7/14/16-25: $[\text{i}+r]$.

1. Canet de Rosselló, 2. Mosset, 3. Noedes, 4. Formiguera, 5. Prada, 6. Argelers, 7. Portè, 8. Montlluís, 9. Fontpedrosa, 10. Angostrina, 11. Ceret, 12. Arles, 13. Sallagosa, 14. Puigcerdà, 15. Prats de Molló, 16. Maçanet de Cabrenys, 17. Campmany, 18. Martinet, 19. Rocabrúna, 20. Cadaqués, 21. Camprodon, 22. Ribes de Freser, 23. Sant Joan de les Abadesses, 24. Ripoll, 25. Olot.

geogràfica. Es pot observar —cf. (8)— una solució plenament rossellonesa, que presenta en exclusiva la realització [βi]. A Ceret-11, en canvi, conviuen les dues solucions ([βə]–[βi]). El so vocàlic [ē], d'altra banda, que es retrobarà en altres temps verbals d'aquesta zona, representa una solució centralitzada. El DCVB el defineix com una vocal anterior no arrodonida, del mateix timbre que la [e], però molt relaxada. Aquesta vocal de vegades es pot relaxar tant que esdevé [ə]. En aquest cas, doncs, es pot postular una forma subjacent única /ə/.

(8)

1/3/5-6/15	4/9	7/10/13/-14/16-21/24-25	8/12	11	22	23
kəntáβi	kəntáβə	kəntáβə	kəntáβi	kəntáβə/kəntáβi	kəntáβē	kəntáβə
kəntáβəs	kəntáβəs	kəntáβəs	kəntáβəs	kəntáβəs	kəntáβəs	kəntáβəs
kəntáβə	kəntáβə	kəntáβə	kəntáβə	kəntáβə	kəntáβē	kəntáβə
kəntáβən	kəntáβən	kəntáβəm	kəntáβəm	kəntáβəm	kəntáβəm	kəntáβəm
kəntáβu	kəntáβu	kəntáβu	kəntáβu	kəntáβu	kəntáβu	kəntáβow/kəntáβu
kəntáβən	kəntáβən	kəntáβən	kəntáβən	kəntáβən	kəntáβən	kəntáβən

La presència del so [ē], però, en posició final i seguit de consonant no és sistemàtica ni apareix en aquest context en les mateixes localitats.¹⁹ Com que sembla respondre a una voluntat de transcripció fonètica detallada es pot justificar solament per l'aplicació d'un procés fonològic opcional. No es tracta, doncs, d'una realització general i, en tot cas, la regla fonològica que explica aquesta variant té una actuació lliure. Les formes bàsiques dels morfs corresponents a mode/temps en l'àrea del pirinenc oriental a 1[-pl] són /bi/ i /bə/.

La 3a persona presenta una part de l'alternança que apareixia a 1[-pl] en relació amb la variant de realització del fonema /ə/. Tret de Ribes de Freser-22, que posseeix un so [ē], la resta de localitats manifesta una terminació única.

Existeix un acord total pel que fa a les realitzacions de les persones 2[-pl] i 3[+pl]; és a dir, quan la vocal àtona es troba en síl·laba travada. La forma bàsica és en aquest cas /bə/.

Les solucions d'1[+pl] presenten una discrepància pel que fa als morfs relacionats amb nombre/persona. En efecte, les alternances oscil·len entre [m], la forma més general i majoritària en el domini lingüístic, i [n], solució que també apareix a l'imperfet indicatiu, en el

¹⁹ Alcover (1908c) la situa de manera intermitent a Prats de Molló, Olot i Ribes de Freser.

1. Canet de Rosselló, 2. Mosset, 3. Noedes, 4. Formiguera, 5. Prada, 6. Argelers, 7. Portè, 8. Montlluís, 9. Fontpedrosa, 10. Angostrina, 11. Ceret, 12. Arles, 13. Sallagosa, 14. Puigcerdà, 15. Prats de Molló, 16. Maçanet de Cabrenys, 17. Campmany, 18. Martiner, 19. Rocabrana, 20. Cadaqués, 21. Camprodon, 22. Ribes de Freser, 23. Sant Joan de les Abadesses, 24. Ripoll, 25. Olot.

condicional i a l'imperfet de subjuntiu d'aquesta varietat i també de l'alguerès. Alcover (1908c: 282) indica que "la m té tendència a tornar-se n" al Rosselló, al Vallespir i al Conflent en la persona 1[+pl] de l'imperfet, del condicional i de l'imperfet del subjuntiu de totes les conjugacions. També hi ha alguna localitat de les balears que presenta una -n a 1[+pl] en lloc de [m] —cf. § II. 2.5, d'aquest volum.

Fouché (1924a: 121) indica que en rossellonès modern la /m/ ha esdevingut [n] en les terminacions dels temps esmentats; és a dir, en posició de coda quan la síl·laba final de mot és àtona. Fouché justifica aquest fenomen per una feblesa en l'articulació de la [m], la qual s'ha assimilat amb la [n] següent en combinacions del tipus [kəntáβən nuzáltrus] o [kəntəriən nuzáltrus].

Les localitats que presenten [n] són Canet de Rosselló-1, Mosset-2, Noedes-3, Formiguera-4, Prada-5, Argelers-6, Fontpedrosa-9 i Prats de Molló-15. Aquest resultat produeix aleshores sincretisme amb la 3a persona del plural. Pel que fa a la determinació de la representació fonològica d'1[+pl] del morf relacionat amb mode/temps, es poden aplicar dos possibles tractaments:

- a) considerar una sola forma bàsica /m/, que pot experimentar en determinats contextos un procés d'anteriorització i esdevenir [n] en el context esmentat;
- b) postular dues formes bàsiques alternatives en aquesta àrea dialectal (/m/ i /n/) en funció de les localitats.

Optar per una solució única per al morf relacionat amb nombre/persona d'1[+pl] implica de plantejar l'existència d'una regla fonològica que, a causa del seu caràcter general, actuaria en aquest context també en l'àmbit nominal.

La consulta dels reculls lexicogràfics sistemàtics de Mascaró i Rafel (1990) i Rafel ((dir) 1996) posa en evidència el nombre reduït de mots que posseeixen en català una síl·laba final àtona que acabi amb -m —*bàlsam, càlam, didínam, fanerògam, hipopòtam, misògam, monògam, polígram*—, dels quals, a causa del seu caràcter culte, no es posseeix informació sobre la possible realització dialectal de la -m final com a -n. Per poder arribar a conclusions definitives, s'haurien de tenir

1. Canet de Rosselló, 2. Mosset, 3. Noedes, 4. Formiguera, 5. Prada, 6. Argelers, 7. Portè, 8. Montlluís, 9. Fontpedrosa, 10. Angostrina, 11. Ceret, 12. Arles, 13. Sallagosa, 14. Puigcerdà, 15. Prats de Molló, 16. Maçanet de Cabrenys, 17. Campmany, 18. Martinet, 19. Rocabrúna, 20. Cadaqués, 21. Camprodon, 22. Ribes de Freser, 23. Sant Joan de les Abadesses, 24. Ripoll, 25. Olot.

dades representatives que manifestessin el comportament del segment [m] final en aquestes varietats.

Des d'un punt de vista comparatiu, és interessant de constatar que la realització amb nasal alveolar final en l'àmbit verbal no apareix sistemàticament a totes les localitats en els mateixos contextos. Així, per posar un exemple, a l'imperfet d'indicatiu de *batre*, la solució [n] es manifesta a les localitats 1-6/8/9; en canvi, a l'imperfet d'indicatiu de *beure*, aquesta solució apareix en les localitats 1-5/15.²⁰ Aquest fet permet de concloure que, almenys en aquesta àrea dialectal, la presència de [n] no respon a un fet generalitzable, sinó que podria ser el resultat d'una pronúncia relaxada de la /m/, que impliqués una anteriorització d'aquest fonema. No es pot desestimar el fet que la /m/ es trobi en posició de coda en una síl·laba posttònica. L'afebliment d'aquesta nasal bilabial no ocorre en futur o en present d'indicatiu on la /m/ apareix en la mateixa posició però en síl·laba tònica. Aquesta modificació es podria justificar a través de l'aplicació d'una regla fonològica de caràcter optatiu. Es considera, doncs, que aquesta varietat presenta un sol segment morfològic (/m/) com a representació de nombre/persona d'1[+pl].

En darrer terme, pel que fa a 2[+pl], les discrepàncies afecten aparentment els morfs relacionats amb nombre/persona i amb mode/temps. La realització [kəntáβow] alterna amb [kəntáβu] només a Sant Joan de les Abadesses-23. La resta de localitats del pirinenc oriental fan exclusivament [kəntáβu]. Davant les realitzacions sistemàtiques en /bə/ de la resta de persones de l'imperfet d'indicatiu, es podrien considerar dues possibles solucions:

- a) que en aquesta àrea dialectal la representació subjacent de 2[+pl] de l'imperfet d'indicatiu és /bu+w/, amb manteniment del morf relacionat amb nombre/persona, el qual s'assimilarà al segment vocàlic anterior;
- b) que, per raons d'identitat formal amb la resta de persones d'aquest temps, es pot mantenir una forma subjacent /bə/, tot considerant la possible influència del segment labial que segueix la vocal neutra subjacent, la qual pot esdevenir en un primer moment de caràcter labial ([ow]) i

²⁰ I, encara, a Canet de Rosselló-1 i Prats de Molló-15, convivint amb la terminació amb [m].

1. Canet de Rosselló, 2. Mosset, 3. Noedes, 4. Formiguera, 5. Prada, 6. Argelers, 7. Portè, 8. Montlluís, 9. Fontpedrosa, 10. Angostrina, 11. Ceret, 12. Arles, 13. Sallagosa, 14. Puigcerdà, 15. Prats de Molló, 16. Maçanet de Cabrenys, 17. Campmany, 18. Martinet, 19. Rocabrúna, 20. Cadaqués, 21. Camprodon, 22. Ribes de Freser, 23. Sant Joan de les Abadesses, 24. Ripoll, 25. Olot.

posteriorment, pel fet de trobar-se en síl·laba àtona, es pot reduir a [u]²¹ a través d'un pas intermedi [uw]. Aquest fenomen podria ser paral·lel a altres processos de monoftongació²² que ocorren també en aquesta àrea.

Alcover (1908c: 241) dona compte d'aquesta reducció de la persona 2[+p] a l'imperfet, al condicional i a l'imperfet de subjuntiu d'algunes localitats de la Catalunya oriental. Constata, a més, que aquest fenomen només té lloc en les comarques que fan [u] la *o* àtona; per contra, les comarques que no apliquen aquesta regla de reducció vocàlica no efectuen l'esmentada reducció, sinó que mantenen el diftong [-ow] o [-əw]. Així, sembla que el procés de reducció prové del canvi de -ow a -uw, de manera que es produeix fàcilment la monoftongació a [u].

Alcover trobà aquesta reducció —de manera asistemàtica, però— a diverses localitats del Rosselló, Vallespir, Conflent, Cerdanya i Capcir, i, en particular, a Bagà, la Pobla de Lillet, Ribes de Freser, Ripoll, Camprodon, Rocabruna, Olot, Maçanet de Cabrenys, Campmany, Figueres i Cadaqués; a Berga només la va trobar a l'imperfet; a Sant Bartomeu de Grau sols al condicional; finalment, a Granollers, Caldes de Malavella, Arbúcies i Sant Hilari Sacalm, a l'imperfet i al condicional. Recasens (1996: 125) evidencia també els casos d'elisió d'una vocal mitjana central o *e* en acabaments de 2[+p] en el condicional, l'imperfet d'indicatiu i/o l'imperfet de subjuntiu en rossellonès, alguerès (Pais 1970) i en comarques septentrionals del domini central (Alcover 1908c).

Tenint en compte el context com a determinant de la labialització i observant la presència d'aquesta realització —per bé que de manera asistemàtica— en el condicional, a l'imperfet d'indicatiu i a l'imperfet de subjuntiu de les mateixes localitats, es considera factible l'aplicació d'un procés de reducció, que té lloc també en altres localitats del català occidental i del balear i, per aquest motiu, es manté en cadascun d'aquests temps un únic segment morfològic que coincideix amb el que presenten en els temps esmentats la resta de persones /bə/, /ría/ i /sə/.

²¹ Fouché (1921a: 222 i 1924b: 128) també fa referència a l'existència d'aquest procés de reducció en rossellonès modern.

²² Cal recordar, per exemple, solucions comunes també a altres varietats del tipus *curesma*, *aiga*, *llenga*, pel que fa a les monoftongacions dels grups 'kwa', 'gwa'.

1. Canet de Rosselló, 2. Mosser, 3. Noedes, 4. Formiguera, 5. Prada, 6. Argelers, 7. Portè, 8. Montlluís, 9. Fontpedrosa, 10. Angostrina, 11. Ceret, 12. Arles, 13. Sallagosa, 14. Puigcerdà, 15. Prats de Molló, 16. Maçanet de Cabrenys, 17. Campmany, 18. Martinet, 19. Rocabruna, 20. Cadaqués, 21. Camprodon, 22. Ribes de Freser, 23. Sant Joan de les Abadesses, 24. Ripoll, 25. Olot.

Una altra reducció observada per Alcover (1908c: 241) és la que s'origina en algunes persones del condicional en relació amb el segment vocàlic posttònic. Així, algunes localitats presenten les solucions 'mirarís', 'mirarí', 'mirarím', 'mirariú', 'mirarín' a 2,3[-pl] i a les tres persones del plural. La reducció absoluta en totes les persones, tanmateix, no és pròpia d'aquesta àrea dialectal sinó del català occidental.²³ En pireneic oriental aquesta solució és més restringida, atès que presenta esporàdicament una reducció limitada a 1[+pl] i 3[+pl] a l'imperfet d'indicatiu i en el condicional.

Resum

RF					RS			
Classe [I]								
arrel	tema	m/t	n/p	p	tema	m/t	n/p	Estructura morfològica
X	á	βi/βə/βë		1[-pl]	á	bi/bə		X+T+M/T
X	á	βə	s	2[-pl]	á	bə	s	X+T+M/T+N/P
X	á	βə/βë		3[-pl]	á	bə		X+T+M/T
X	á	βə	m/n	1[+pl]	á	bə	m	X+T+M/T+N/P
X	á	βu		2[-pl]				
X	á	βo	w	2[-pl]	á	bə	w	X+T+M/T+N/P
X	á	βə	n	3[+pl]	á	bə	n	X+T+M/T+N/P

Classe [II]

L'alternança que apareix a 1,3[-pl] ([ə]~[e]) —cf. (9a) i (9b)— és de caràcter fonètic. Com en la classe [I], la realització [ë] té lloc a Ribes de Freser-22. En canvi, les persones 2[-pl] i 3[+pl] presenten uns morfemes relacionats amb mode/temps que no mostren discrepància. A 1[+pl] es retroba el comportament alternant —[m] i [n]— en els morfemes relacionats amb nombre/persona.

(9a)

1-3/6/8/9	4	5	22	7/10-17/19-21/23-25	18
bətía	bətía	bətía	bətíë	bətía	pərdía
bətíəs	bətíəs	bətíəs	bətíəs	bətíəs	pərdíəs
bətía	bətía	bətía	bətíë	bətía	pərdía
bətíən	bətín	bətíən/bətín	bətíəm	bətíəm	pərdíəm
bətíu	bətíu	bətíu	bətíu	bətíu	pərdíu
bətíən	bətíən	bətíən	bətíən	bətíən	pərdíən

²³ Veny (1983: 141) situa la reducció completa en /ri/ al Pallars.

1. Canet de Rosselló, 2. Mosset, 3. Noedes, 4. Formiguera, 5. Prada, 6. Argelers, 7. Portè, 8. Montlluís, 9. Fontpedrosa, 10. Angostrina, 11. Ceret, 12. Arles, 13. Sallagosa, 14. Puigcerdà, 15. Prats de Molló, 16. Maçanet de Cabrenys, 17. Campmany, 18. Martinet, 19. Rocabruna, 20. Cadaqués, 21. Camprodon, 22. Ribes de Freser, 23. Sant Joan de les Abadesses, 24. Ripoll, 25. Olot.

(9b)

1/15	2-3	4	5	6-14/16-21/24-25	22	23
bəβiə	bəβiə	bəβiə	bəβiə	bəβiə	bəβiè	bəβiə
bəβiəs	bəβiəs	bəβiəs	bəβiəs	bəβiəs	bəβiəs	bəβiəs
bəβiə	bəβiə	bəβiə	bəβiə	bəβiə	bəβiè	bəβiə
bəβiəm/bəβiən	bəβiən	bəβin	bəβiən/bəβin	bəβiəm	bəβiəm	bəβiəm
bəβiu	bəβiu	bəβiu	bəβiu	bəβiu	bəβiu	bəβiəw/bəβiow/bəβiu
bəβiən	bəβiən	bəβiən/bəβin	bəβiən/bəβin	bəβiən	bəβiən	bəβiən

S'observa una alternança en els segments relacionats amb mode/temps en algunes localitats a 1[+pl] i també a 3[+pl] en el cas del verb *beure* —[bəβiən/bəβin]. L'imperfet de *batre* a Prada-5 presenta també alternança en relació amb absència i presència de [ə] —[bətən/bətin]. Aquesta conducta compta novament amb dues possibilitats de tractament:

a) considerar la presència de polimorfisme en la realització de l'imperfet d'indicatiu d'aquesta varietat /ə/~ /Ø/;

b) postular una forma bàsica /ə/, que experimenta en determinats contextos una elisió.

El contextos generals de pèrdua de la vocal neutra en les dues subclasses es localitzen a 1[+pl] i 3[+pl], en el darrer cas quan el segment morfològic corresponent a nombre/persona es realitza com a [n]. Sembla, doncs, que el context determinant per a la pèrdua de la vocal neutra, almenys pel que fa al pirinenc oriental, és l'existència d'una síl·laba àtona travada per una -n final. Si només es prenen en consideració les dades de (9a), pel que fa a Formiguera-4, podria postular-se que, davant la coincidència en la realització de nombre/persona a 1,3[+pl], el segment vocàlic [ə] marcaria, a més de mode/temps, nombre/persona, per tal de distingir les dues persones esmentades. Es tracta, però, d'un comportament asistemàtic i que sembla respondre a l'acció d'un procés fonològic optatiu.

Pel que fa a la justificació d'aquest procés, el contrast amb el comportament que experimenta la vocal [ə] en el mateix context en l'àmbit nominal constata la inexistència de mots que presenten una estructura del tipus *-ian* en posició final. Per aquest motiu, s'opta per considerar una forma bàsica /ə/ per a tot el temps. La caiguda de [ə] seguida de [n] té lloc a través de l'aplicació d'una regla optativa que elideix esporàdicament la vocal en l'esmentada realització

1. Canet de Rosselló, 2. Mosset, 3. Noedes, 4. Formiguera, 5. Prada, 6. Argelers, 7. Portè, 8. Montlluís, 9. Fontpedrosa, 10. Angostrina, 11. Ceret, 12. Arles, 13. Sallagosa, 14. Puigcerdà, 15. Prats de Molló, 16. Maçanet de Cabrenys, 17. Campmany, 18. Martinet, 19. Rocabrana, 20. Cadaqués, 21. Camprodon, 22. Ribes de Freser, 23. Sant Joan de les Abadesses, 24. Ripoll, 25. Olot.

contextual. Aquest procés actua a 1[+pl] quan prèviament s'ha aplicat la regla que afebleix, també de manera optativa, la /m/.

En darrer terme, 2[+pl] presenta una doble alternança en els segments relacionats amb mode/temps i amb nombre/persona. Les realitzacions, però, no són sistemàtiques. D'altra banda, el fet que el verb *beure* presenti la forma [ow] sembla refermar la conjectura que es parteix d'una forma bàsica /əw/, la qual sofreix en aquest cas un dels dos processos esmentats en els paràgrafs anteriors.

Resum

RF					RS			
Classe [II]								
arrel	tema	m/t	n/p	p	tema	m/t	n/p	Estructura morfològica
X	í	ə/ë		1[-pl]	í	ə		X+ T + M/T
X	í	ə	s	2[-pl]	í	ə	z	X+ T + M/T + N/P
X	í	ə/ë		3[-pl]	í	ə		X+ T +M/T
X	í	ə/Ø	m/n	1[+pl]	í	ə	m	X+ T + M/T + N/P
X	í	o/ə	w	2[-pl]	í			
X	í	u		2[-pl]	í	ə	w	X+ T + M/T + N/P
X	í	ə/Ø	n	3[+pl]	í	ə	n	X+ T + M/T + N/P

Classe [III]

L'alternança que apareix a 1,2,3[-pl] en aquesta classe —cf. (10a) i (10b)— és de caràcter fonètic: [ə]~[ë] en posició final de mot. Com en altres casos, la segona solució apareix a Ribes de Freser-22.

(10a)

2-3/6/8-9	7/10-21/24-25	22	23	1	4	5
durmiə	durmiə	durmië	durmiə	durmiə	durmiə	durmiə
durmiəs	durmiəs	durmiəs	durmiəs	durmiəs	durmiəs	durmiəs
durmiə	durmiə	durmië	durmiə	durmiə	durmiə	durmiə
durmiən	durmiəm	durmiəm	durmiəm	durmiəm/durmiən	durmín	durmín
durmiú	durmiú	durmiú	durmiow/durmiú	durmiú	durmiú	durmiú
durmiən	durmiən	durmiən	durmiən	durmiən	durmín	durmiən

1. Canet de Rosselló, 2. Mosset, 3. Noedes, 4. Formiguera, 5. Prada, 6. Argelers, 7. Portè, 8. Montlluís, 9. Fontpedrosa, 10. Angostrina, 11. Ceret, 12. Arles, 13. Sallagosa, 14. Puigcerdà, 15. Prats de Molló, 16. Maçanet de Cabrenys, 17. Campmany, 18. Martinet, 19. Rocabruna, 20. Cadaqués, 21. Camprodon, 22. Ribes de Freser, 23. Sant Joan de les Abadesses, 24. Ripoll, 25. Olot.

(10b)

2-3/6/8-9	7/10-21/24-25	22	23 ²⁴	1	4	5
pərtiə	pərtiə	pərtië	pərtiə	pərtiə	pərtiə	pərtiə
pərtias	pərtias	pərtias	pərtias	pərtias	pərtias	pərtias
pərtiə	pərtiə	pərtië	pərtiə	pərtiə	pərtiə	pərtiə
pərtiən	pərtiəm	pərtiəm	pərtiəm	pərtiəm/pərtiən	pərtin	pərtiən/pərtin
pərtiu	pərtiu	pərtiu	pərtiow/pərtiu	pərtiu	pərtiu	pərtiu
pərtiən	pərtiən	pərtiən	pərtiən	pərtiən	pərtin	pərtiən/pərtin

Les persones 1[+pl] i 3[+pl] —cf. (11)— poden experimentar sincretisme en funció de la presència d'un dels morfs relacionats amb nombre/persona. Aquestes solucions, però, no són de caràcter sistemàtic.

(11)

Arr	Ext	Tem	M/T	Mod	N/P	V	P
buɫ		i			n	bullir	4/6
buɫ		i	ə		m	bullir	4
buɫ		i	ə		n	bullir	4/6
durm		i			n	dormir	4/6
durm		i	ə		m	dormir	4
durm		i	ə		n	dormir	4/6
pərt		i			n	partir	4/6
pərt		i	ə		m	partir	4
pərt		i	ə		n	partir	4/6

En darrer terme, 2[+pl] presenta la doble alternança esmentada anteriorment en els segments relacionats amb mode/temps i amb nombre/persona —[ə/Ø] i [m/n], respectivament. Com en les classes anteriors, solament Sant Joan de les Abadesses-23 compta amb un realització alternativa [ow].

Resum

RF	Classe [III]				RS			Estructura morfològica
arel	tema	m/t	n/p	p	tema	m/t	n/p	
X	i	ə/ë		1[-pl]	i	ə		X+ T + M/T
X	i	ə/ë	s	2[-pl]	i	ə	z	X+ T + M/T + N/P
X	i	ə/ë		3[-pl]	i	ə		X+ T + M/T
X	i	ə/Ø	m/n	1[+pl]	i	ə	m	X+ T + M/T + N/P
X	i	u		2[-pl]				
X	i	o	w	2[-pl]	i	ə	w	X+ T + M/T + N/P
X	i	ə/Ø	n	3[+pl]	i	ə	n	X+ T + M/T + N/P

1. Canet de Rosselló, 2. Mosset, 3. Noedes, 4. Formiguera, 5. Prada, 6. Argelers, 7. Portè, 8. Montlluís, 9. Fontpedrosa, 10. Angostrina, 11. Ceret, 12. Arles, 13. Sallagosa, 14. Puigcerdà, 15. Prats de Molló, 16. Maçanet de Cabrenys, 17. Campmany, 18. Martinet, 19. Rocabruna, 20. Cadaqués, 21. Camprodon, 22. Ribes de Freser, 23. Sant Joan de les Abadesses, 24. Ripoll, 25. Olot.

Models verbals: imperfet d'indicatiu

Classe [I]: 3 models ²⁵			Classe [II]: 1 model	Classe [III]: 1 model
1-3/5-6/8/12/15	4/7/9-10/13/-14/16-25	11	1-25	1-25
ábi	ábə	ábə/bi	íə	íə
ábəz	ábəz	ábəz	íəz	íəz
ábə	ábə	ábə	íə	íə
ábəm	ábəm	ábəm	íəm	íəm
ábəw	ábəw	ábəw	íəw	íəw
ábən	ábən	ábən	íən	íən

Processos fonològics

S'inclouen també els processos optatius, però se separen dels generals, a causa de la seva actuació asistemàtica:

1. Ensordiment d'obstruents finals (classes [I], [II], [III])
2. Espirantització d'oclusives sonores medials (classe [I])
3. Labialització: əw → ow / ___ +labial (classe [I], [II], [III]; 2[+pl])
4. Monoftongació: uw → u (classe [I], [II], [III]; 2[+pl])
5. Reducció vocàlica de la sèrie posterior: /o, ɔ/ → u / [-accent]

Processos optatius:

- Afebliment de /m/ en posició final
- Elisió de /ə/ (seguida de /n/)
- Anteriorització de /ə/ (→ [e̞]) en síl·laba àtona i en posició final (Ribes de Freser-22)

2.1.2.2. Imperfet de subjuntiu

Classe [I]

La 1a persona de l'imperfet de subjuntiu —cf. (12)— presenta diverses solucions.

²⁴ Tot i que aquest temps no està recollit, es pot pressuposar que les terminacions de l'imperfet d'indicatiu de la subclasse sense extensió són les mateixes que apareixen en la subclasse amb extensió.

²⁵ Es considera modèlica la possibilitat que una localitat realitzi més d'una sola alternativa alhora —cf. la localitat (11). Si es prenen en consideració solament les solucions úniques hi ha el risc de determinar els diversos models a través d'un càlcul de variacions i combinacions. Aquest fet, a més d'augmentar innecessàriament el nombre de models, donaria lloc a solucions irrealis, que no podrien ser aplicades a cap localitat.

1. Canet de Rosselló, 2. Mosset, 3. Noedes, 4. Formiguera, 5. Prada, 6. Argelers, 7. Portè, 8. Montlluís, 9. Fontpedrosa, 10. Angostrina, 11. Ceret, 12. Arles, 13. Sallagosa, 14. Puigcerdà, 15. Prats de Molló, 16. Maçanet de Cabrenys, 17. Campmany, 18. Martinet, 19. Rocabrana, 20. Cadaqués, 21. Camprodon, 22. Ribes de Freser, 23. Sant Joan de les Abadesses, 24. Ripoll, 25. Olot.

(12)

1/11	2-6/9/13	8	12	15
kəntés/kəntési	kəntés	kəntési	kəntés/kəntésə/kəntési	kəntés/kəntésə/kəntési
kəntésəs	kəntésəs	kəntésəs	kəntésəs	kəntésəs
kəntés	kəntés	kəntés	kəntés	kəntés
kəntésəm	kəntésən	kəntésəm	kəntésəm	kəntésən
kəntésu	kəntésu	kəntésu	kəntésu	kəntésu
kəntésən	kəntésən	kəntésən	kəntésən	kəntésən

4	7/10/14/18-19/25	16/24	17	20-22	23
kəntés	kəntés	kəntés	kəntés	kəntés	kəntés
kəntésəs	kəntésəs	kəntésis	kəntésəs/kəntésis	kəntésəs/kəntésis	kəntésəs
kəntés	kəntés	kəntés	kəntés	kəntés	kəntés
kəntésən	kəntésəm	kəntésim	kəntésim	kəntésəm/kəntésim	kəntésəm
kəntésu	kəntésu	kəntésu	kəntésu	kəntésu	kəntésow/kəntésu
kəntésən	kəntésən	kəntésin	kəntésin	kəntésən/kəntésin	kəntésən

A 1[-pl], les alternances són en tots els casos de tipus morfològic i afecten les manifestacions de la vocal temàtica ([é]~[ē]) i els morfemes corresponents a mode/temps ([s]~[si]~[sə]). Ateses les realitzacions esmentades, es poden postular les següents formes bàsiques: /é/ i /ē/, quant a les vocals temàtiques, i /s/, /sə/ i /si/, pel que fa als segments relacionats amb mode/temps.

Les formes de 2[-pl] i 3[+pl] presenten dues alternances de tipus morfològic en relació amb tema ([é]~[ē]), que s'estén també a totes les persones, i en relació amb el segment corresponent a mode/temps ([si]~[sə], la darrera de les quals és la solució majoritària).

La persona 1[+pl] comparteix aquestes alternances i, com a l'imperfet d'indicatiu i al condicional, presenta fonèticament el doblet [m]~[n] en els segments morfològics relacionats amb nombre/persona.

La persona 2[+pl] presenta alternances comunes a altres temps: en relació amb el tema ([é]~[ē]), en relació amb els segments corresponents a mode/temps i en relació amb les representacions de nombre/persona ([su]~[sow]). En el darrer cas, ambdues apareixen a Sant Joan de les Abadesses-23. Com en el temps anterior, i a causa dels esmentats fenòmens de labialització i monoftongació, es pot postular una forma subjacent /sə+w/. Aquesta forma

1. Canet de Rosselló, 2. Mosset, 3. Noedes, 4. Formiguera, 5. Prada, 6. Argelers, 7. Portè, 8. Montlluís, 9. Fontpedrosa, 10. Angostrina, 11. Ceret, 12. Arles, 13. Sallagosa, 14. Puigcerdà, 15. Prats de Molló, 16. Maçanet de Cabrenys, 17. Campmany, 18. Martinet, 19. Rocabruna, 20. Cadaqués, 21. Camprodon, 22. Ribes de Freser, 23. Sant Joan de les Abadesses, 24. Ripoll, 25. Olot.

fonològica pot ocórrer sistemàticament en totes les persones de l'imperfet de subjuntiu d'una mateixa localitat, o pot alternar amb la realització del segment morfològic relacionat amb mode/temps ([si]), que es manifesta, o bé coexistent amb [sə], o bé en solitari. No és estrany aquest darrer tipus d'alternança, pel fet que la solució [si] és més tardana i, com ho reflecteix la presència de formes alternatives, pot conviure temporalment amb [sə], fins que finalment s'acaba imposant i resta com a solució única.

Resum

RF					RS			
Classe [I]								
arrel	tema	m/t	n/p	p	tema	m/t	n/p	Estructura morfològica
X	é/é	s/si/sə		1[-pl]	é/é	s/si/sə		X+ T+ M/T
X	é/é	si/sə	s	2[-pl]	é/é	si/sə	z	X+ T+ M/T+ N/P
X	é/é	s		3[-pl]	é/é	s		X+ T+ M/T
X	é/é	si/sə	m/n	1[+pl]	é/é	si/sə	m	X+ T+ M/T+ N/P
X	é/é	su		2[+pl]	é/é	sə	w	X+ T+ M/T+ N/P
X	é/é	so	w	2[+pl]	é/é			
X	é/é	si/sə	n	3[+pl]	é/é	si/sə	n	X+ T+ M/T+ N/P

Classe [II]

A (13a) i (13b) s'observen diversos tipus d'alternança en relació amb els resultats de les dues subclasses.

(13a)

1/2-3/6	5/7/10-14/19/23/25	18	16/17/24	20-22	15	4/9	8
bàtés	bàtés	pàrdés	bàtés	bàtés	bàtés/bàtési	bàtés	bàtési
bàtésas	bàtésas	pàrdésas	bàtésis	bàtésas/bàtésis	bàtésas	bàtésas	bàtésas
bàtés	bàtés	pàrdés	bàtés	bàtés	bàtés	bàtés	bàtés
bàtésən	bàtésəm	pàrdésəm	bàtésim	bàtésəm/bàtésim	bàtésəm	bàtésən	bàtésəm
bàtésu	bàtésu	pàrdésu	bàtésu	bàtésu	bàtésu	bàtésu	bàtésu
bàtésən	bàtésən	pàrdésən	bàtésin	bàtésən/bàtésin	bàtésən	bàtésən	bàtésən

13	11-12
bàtés	bàtési
bàtésas	bàtésas
bàtés	bàtés
bàtésəm	bàtésəm
bàtésu	bàtésu
bàtésən	bàtésən

1. Canet de Rosselló, 2. Mosset, 3. Noedes, 4. Formiguera, 5. Prada, 6. Argelers, 7. Portè, 8. Montlluís, 9. Fontpedrosa, 10. Angostrina, 11. Ceret, 12. Arles, 13. Sallagosa, 14. Puigcerdà, 15. Prats de Molló, 16. Maçanet de Cabrenys, 17. Campmany, 18. Martínet, 19. Rocabrúna, 20. Cadaqués, 21. Camprodon, 22. Ribes de Freser, 23. Sant Joan de les Abadesses, 24. Ripoll, 25. Olot.

(13b)

1	3/6-7/10/14/18-19/25	16/17/24	22	4-5	2
bəγés	bəγés	bəγés	bəγés	bəγés	bəβés
bəγésəs	bəγésəs	bəγésis	bəγésəs/bəγésis	bəγésəs	bəβésəs
bəγés	bəγés	bəγés	bəγés	bəγés	bəβés
bəγésəm/bəγésən	bəγésəm	bəγésim	bəγésəm/bəγésim	bəγésən	bəβésəm
bəγésu	bəγésu	bəγésu	bəγésu	bəγésu	bəβésu
bəγésən	bəγésən	bəγésin	bəγésən/bəγésin	bəγésən	bəβésən

20	21	23	8
bəβés	bəγés	bəβés/bəγés	bəβési/bəγési
bəβésəs/bəβésis	bəγésəs/bəγésis	bəβésəs/bəγésəs	bəβésəs/bəγésəs
bəβés	bəγés	bəβés/bəγés	bəβés/bəγés
bəβésəm/bəβésim	bəγésəm/bəγésim	bəβésəm/bəγésəm	bəβésəm/bəγésəm
bəβésu	bəγésu	bəβésow/bəβésu/bəγésow/bəγésu	bəβésu/bəγésu/
bəβésən/bəβésin	bəγésən/bəγésin	bəβésən/bəγésən	bəβésən/bəγésən

9	15	11-13
bəγés	bəγési	bəγési
bəγésəs	bəγésəs	bəγésəs
bəγés	bəγés	bəγés
bəγésən	bəγésəm	bəγésəm
bəγésu	bəγésu	bəγésu
bəγésən	bəγésən	bəγésən

Les persones 2[-pl] i 1,3[+pl] experimenten alternances de tipus morfològic que afecten, d'una banda, les vocals temàtiques ([é]-[é]) i, d'una altra, els segments relacionats amb mode/temps ([sə]-[si]). Addicionalment, s'observa l'alternança de tipus fonètic en els segments corresponents a nombre/persona d'1[+pl] ([m]-[n]). Pel que fa a 2[+pl], a més de l'alternança de caràcter morfològic que afecta les vocals temàtiques ([é]-[é]), les diverses realitzacions fòniques es poden remetre a una forma subjacent ja postulada —/sə+w/.

Quant a la subclasse amb extensió, a més de les alternances esmentades, l'aparició de l'increment —cf. (13b)— no és sistemàtica en tota la zona examinada. El segment velar pot alternar amb l'absència d'extensió ([bəβésəm], [bəγésəm]).

1. Canet de Rosselló, 2. Mosset, 3. Noedes, 4. Formiguera, 5. Prada, 6. Argelers, 7. Portè, 8. Montlluís, 9. Fontpedrosa, 10. Angostina, 11. Ceret, 12. Arles, 13. Sallagosa, 14. Puigcerdà, 15. Prats de Molló, 16. Maçanet de Cabrenys, 17. Campmany, 18. Martiner, 19. Rocabruna, 20. Cadaqués, 21. Camprodon, 22. Ribes de Freser, 23. Sant Joan de les Abadesses, 24. Ripoll, 25. Olot.

Resum

RF Subclasse [II,-ext]					RS ²⁶				
arrel	tema	m/t	n/p	p	tema	m/t	n/p	p	Estructura morfològica
X	é/é	s/si		1[-pl]	é/é	s/si		1[-pl]	X+ T+ M/T
X	é	si/sə	s	2[-pl]	é	si/sə	z	2[-pl]	X+ T+ M/T+ N/P
X	é	sə	s	2[-pl]	é	sə	z	2[-pl]	X+ T+ M/T+ N/P
X	é/é	s		3[-pl]	é/é	s		3[-pl]	X+ T+ M/T
X	é	si/sə	m/n	1[+pl]	é	si/sə	m	1[+pl]	X+ T+ M/T+ N/P
X	é	sə	m/n	1[+pl]	é	sə	m	1[+pl]	X+ T+ M/T+ N/P
X	é/é	su		2[+pl]					
X	é	so	w	2[+pl]	é/é	sə	w	2[+pl]	X+ T+ M/T+ N/P
X	é/é	si/sə	n	3[+pl]	é/é	si/sə	n	3[+pl]	X+ T+ M/T+ N/P
X	é	sə	n	3[+pl]	é	sə	n	3[+pl]	X+ T+ M/T+ N/P

RF Subclasse [II,+ext]						RS				
arrel	E	tema	m/t	n/p	p	E	tema	m/t	n/p	Estructura morfològica
X	Ø/γ	é/é	s/si		1[-pl]	Ø/g	é/é	s/si		X+ (E) + T + M/T+ N/P
X	Ø/γ	é	si/sə	s	2[-pl]	Ø/g	é	si/sə	z	X+ (E) +T+ M/T
X	Ø/γ	é	sə	s	2[-pl]	Ø/g	é	sə	z	X+ (E) +T + M/T+ N/P
X	Ø/γ	é/é	s		3[-pl]	Ø/g	é/é	s		X+ (E) +T + M/T+ N/P
X	Ø/γ	é	si/sə	m/n	1[+pl]	Ø/g	é	si/sə	m	X+ (E) +T + M/T+ N/P
X	Ø/γ	é	sə	m/n	1[+pl]	Ø/g	é	sə	m	X+ (E) + T + M/T+ N/P
X	Ø/γ	é/é	su		2[+pl]					
X	Ø/γ	é/é	sə/so	w	2[+pl]	Ø/g	é/é	sə	w	X+ (E) + T + M/T+ N/P
X	Ø/γ	é/é	si/sə	n	3[+pl]	Ø/g	é/é	si/sə	n	X+ (E) +T + M/T+ N/P
X	Ø/γ	é	sə	n	3[+pl]	Ø/g	é	sə	n	X+ (E) +T + M/T+ N/P

Classe [III]

S'observen a (14a) i a (14b) comportaments divergents que afecten els resultats de les dues subclasse. En el model sense extensió²⁷ s'aprecia una alternança morfològica en els segments relacionats amb mode/temps ([si/sə]) a 2[-pl] i a 1,3[+pl], a més de la de caràcter fonètic que s'ha anat constatant a 1[+pl] pel que fa als segments morfològics corresponents a nombre/persona ([m]~[n]).

²⁶ Les caselles buides en la representació subjacent indiquen que s'ha reduït l'alternança que es manifesta de manera paral·lela en les realitzacions fonètiques corresponents.

²⁷ En aquest temps, el verb *bullir* té les mateixes desinències que la subclasse sense extensió i no incorpora cap increment velar.

1. Canet de Rosselló, 2. Mosset, 3. Noedes, 4. Formiguera, 5. Prada, 6. Argelers, 7. Portè, 8. Montlluís, 9. Fontpedrosa, 10. Angostrina, 11. Ceret, 12. Arles, 13. Sallagosa, 14. Puigcerdà, 15. Prats de Molló, 16. Maçanet de Cabrenys, 17. Campmany, 18. Martinet, 19. Rocabrúna, 20. Cadaqués, 21. Camprodon, 22. Ribes de Freser, 23. Sant Joan de les Abadesses, 24. Ripoll, 25. Olot.

(14a)

1-3	5-8/10-15/18-19/25	16-17/24	20-22	23	4/9
durmís	durmís	durmís	durmís	durmís	durmís
durmísəs	durmísəs	durmísis	durmísəs/durmísis	durmísəs	durmísəs
durmís	durmís	durmís	durmís	durmís	durmís
durmísəm/durmísən	durmísəm	durmísim	durmísəm/durmísim	durmísəm	durmísən
durmísu	durmísu	durmísu	durmísu	durmísow/durmísu	durmísu
durmísən	durmísən	durmísin	durmísən/durmísin	durmísən	durmísən

En el model amb extensió —cf. (14b)—,²⁸ l'aparició de l'increment palatal suposa l'alteració de la vocal temàtica, i s'aprecien també les alternances ja esmentades en la subclasse sense extensió. Addicionalment, a 1[-pl] alternen els morfemes relacionats amb mode/temps [s] —l'habitual— i [si]. Aquesta alternança també ocorre en les altres classes, però, no s'ha observat a l'imperfet de subjuntiu del verb *dormir*.

(14b)

1	2/3	5/6/13/14/19/25	7	8	9	10/18
pərtiyés/pərtiyési	pərtís	pərtís	pərtiyés	pərtísi	pərtís	pərtiyés
pərtiyésəs	pərtísəs	pərtísəs	pərtiyésəs	pərtísəs	pərtísəs	pərtiyésəs
pərtiyés	pərtís	pərtís	pərtiyés	pərtís	pərtís	pərtiyés
pərtiyésəm/pərtiyésən	pərtísəm/pərtísən	pərtísəm	pərtiyésəm	pərtísəm	pərtísən	pərtiyésəm
pərtiyésu	pərtísu	pərtísu	pərtiyésu	pərtísu	pərtísu	pərtiyésu
pərtiyésən	pərtísən	pərtísən	pərtiyésən	pərtísən	pərtísən	pərtiyésən

11/12/15	16/17/24	20-22	23
pərtís/pərtísi	pərtís	pərtís	durmís
pərtísəs	pərtísis	pərtísəs/pərtísis	durmísəs
pərtís	pərtís	pərtís	durmís
pərtísəm	pərtísim	pərtísəm/pərtísim	durmísəm
pərtísu	pərtísu	pərtísu	durmísow/durmísu
pərtísən	pərtísin	pərtísən/pərtísin	durmísən

Resum

RF Subclasse [III,-ext]

RS

arrel	tema	m/t	n/p	p	tema	m/t	n/p	p	Estructura morfològica
X	í	s		1[-pl]	í	s		1[-pl]	X+ T+ M/T
X	í	si/sə	s	2[-pl]	í	si/sə	z	2[-pl]	X+ T+ M/T+ N/P
X	í	s		3[-pl]	í	s		3[-pl]	X+ T+ M/T
X	í	si/sə	m/n	1[+pl]	í	si/sə	m	1[+pl]	X+ T+ M/T+ N/P
X	í	so	w	2[+pl]	í	sə	w	2[+pl]	X+ T+ M/T+ N/P
X	í	su		2[+pl]					
X	í	si/sə	n	3[+pl]	í	si/sə	n	3[+pl]	X+ T+ M/T+ N/P

²⁸ El verb *partir* no fou recollit a Sant Joan de les Abadesses-23. Tot i que no es pot substituir per un altre perquè en el recull d'Alcover aquest verb és l'únic representant de la subclasse incoativa, és previsible que les desinències coincideixin amb les del model sense extensió.

1. Canet de Rosselló, 2. Mosset, 3. Noedes, 4. Formiguera, 5. Prada, 6. Argelers, 7. Portè, 8. Montlluís, 9. Fontpedrosa, 10. Angostrina, 11. Ceret, 12. Arles, 13. Sallagosa, 14. Puigcerdà, 15. Prats de Molló, 16. Maçanet de Cabrenys, 17. Campmany, 18. Martinet, 19. Rocabrúna, 20. Cadaqués, 21. Camprodon, 22. Ribes de Freser, 23. Sant Joan de les Abadesses, 24. Ripoll, 25. Olot.

RF Subclasse [III,+ext]						RS				
arrel	Ext	tema	m/t	n/p	p	Ext	tema	m/t	n/p	Estructura morfològica
X		í	s/sə		1[-pl]		í	s/sə		X+ T+ M/T
	iy	é	s		1[-pl]	ig	é	s		X+ E +T + M/T
	iy	é	si		1[-pl]	ig	é	si		X+ E +T + M/T
X		í	si/sə	s	2[-pl]		í	si/sə	z	X+ T + M/T+ N/P
	iy	é	sə	s	2[-pl]	ig	é	sə	z	X+ E+ T + M/T+ N/P
X		í	s		3[-pl]		í	s		X+ T + M/T
	iy	é	s		3[-pl]	ig	é	s		X+ E+ T + M/T
X		í	sə	m/n	1[+pl]		í	sə	m	X+ T + M/T+ N/P
	iy	é	sə	m/n	1[+pl]	ig	é	sə	m	X+ E + T + M/T+ N/P
		í	si	m	1[+pl]		í	si	m	X+ T + M/T+ N/P
X		í	su		2[+pl]		í	sə	w	X+ E + T + M/T+ N/P
X	iy	é	su	w	2[+pl]	ig	é	sə	w	X+ E + T + M/T+ N/P
X		í	sə	n	3[+pl]		í	sə	n	X+ E + T + M/T+ N/P
	iy	é	sə	n		ig	é	sə	n	X+ E + T + M/T+ N/P

Models verbals: imperfet de subjuntiu

Classe [I]: 8 models

1/11	2-6/9/13	8	12/15	4/7/10/14/18-19/23/25	16/24	17	20-22
és/ési	és	ési	és/ésə/ési	és	és	és	és
ésəz	ésəz	ésəz	ésəz	ésəz	ésiz	ésəz/ésiz	ésəz/ésiz
és	és	és	és	és	és	és	és
ésəm	ésəm	ésəm	ésəm	ésəm	ésim	ésim	ésəm/ésim
ésəw	ésəw	ésəw	ésəw	ésəw	ésəw	ésəw	ésəw
ésən	ésən	ésən	ésən	ésən	ésin	ésin	ésən/ésin

Subclasse [II,-ext]: 8 models

1-3/5-7/10/14/18-19/23/25	16-17/24	20-22	15	4/9	8	13	11-12
és	és	és	és/ési	és	ési	és	ési
ésəz	ésiz	ésəz/ésiz	ésəz	ésəz	ésəz	ésəz	ésəz
és	és	és	és	és	és	és	és
ésəm	ésim	ésəm/ésim	ésəm	ésən	ésəm	ésəm	ésəm
ésəw	ésəw	ésəw	ésəw	ésəw	ésəw	ésəw	ésəw
ésən	ésin	ésən/ésin	ésən	ésən	ésən	ésən	ésən

Subclasse [II,+ext]: 10 models

1/3-7/10/14/18-19/25	16-17/24	21-22	11-13	2	23	8
gés	gés	gés	gési	és	és/gés	ési/gési
gésəz	gésiz	gésəz/gésiz	gésəz	ésəz	ésəz/gésəz	ésəz/gésəz
gés	gés	gés	gés	és	és/gés	és/gés
gésəm	gésim	gésəm/gésim	gésəm	ésəm	ésəm/gésəm	ésəm/gésəm
gésəw	gésəw	gésəw	gésəw	ésəw	ésəw/gésəw	ésəw/gésəw
gésən	gésin	gésən/gésin	gésən	ésən	ésən/gésən	ésən/gésən

1. Canet de Rosselló, 2. Mosset, 3. Noedes, 4. Formiguera, 5. Prada, 6. Argelers, 7. Portè, 8. Mondlluis, 9. Fontpedrosa, 10. Angostrina, 11. Ceret, 12. Arles, 13. Sallagosa, 14. Puigcerdà, 15. Prats de Molló, 16. Maçanet de Cabrenys, 17. Campmany, 18. Martiner, 19. Rocabrana, 20. Cadaqués, 21. Camprodon, 22. Ribes de Freser, 23. Sant Joan de les Abadesses, 24. Ripoll, 25. Olot.

20	9	15
és	gés	gési
ésəz/ésiz	gésəz	gésəz
és	gés	gés
ésəm/ésim	gésən	gésəm
ésəw	gésəw	gésəw
ésən/ésin	gésən	gésən

Subclasse [III,-ext]: 3 models

1-15/18-19/23/25	16-17/24	20-22
ís	ís	ís
ísəz	ísiz	ísəz/ísiz
ís	ís	ís
ísəm	ísim	ísəm/ísim
ísəw	ísəw	ísəw
ísən	ísin	ísən/ísin

Subclasse [III,+ext]: set models

1	7/10/18	2-3/5/6/9/13/14/19/25	8	11/12/15	16/17/24	20-22
igés/igési	igés	ís	ísi	ís/ísi	ís	ís
igésəz	igésəz	ísəz	ísəz	ísəz	ísiz	ísəs/ísiz
igés	igés	ís	ís	ís	ís	ís
igésəm	igésəm	ísəm	ísəm	ísəm	ísim	ísəm/ísim
igésəw	igésəw	ísəw	ísəw	ísəw	ísəw	ísəw
igésən	igésən	ísən	ísən	ísən	ísin	ísən/ísin

Processos fonològics

1. Labialització (əw → ow / ___ +labial (2[+p]))
2. Monoftongació (uw → u (2[+p]))
3. Ensordiment d'obstruents finals
4. Espirantització d'oclusives sonores medials (subclasse [II,+ext], subclasse [III,+ext])
5. Reducció vocàlica de la sèrie posterior (/o, ɔ/ → u / [-accent])

Processos optatius:

- Afebliment de /m/ en posició final

2.1.2.3. Pretèrit perfet simple

LaFV no recull cap realització de perfet simple en pirinenc oriental. Tanmateix, els quaderns de camp inclouen les solucions del perfet simple dels verbs *espíar* ([II]), *beure* ([II,+ext]), *dormir*

1. Canet de Rosselló, 2. Mosset, 3. Noedes, 4. Formiguera, 5. Prada, 6. Argelers, 7. Portè, 8. Montlluís, 9. Fontpedrosa, 10. Angostrina, 11. Ceret, 12. Arles, 13. Sallagosa, 14. Puigcerdà, 15. Prats de Molló, 16. Maçanet de Cabrenys, 17. Campmany, 18. Martinet, 19. Rocabrúna, 20. Cadaqués, 21. Camprodon, 22. Ribes de Freser, 23. Sant Joan de les Abadesses, 24. Ripoll, 25. Olot.

[III,-ext] i *partir* [III,+ext] en la localitat de Formiguera. En aquest cas, com en altres temps, s'observa un sincretisme entre 1[+pl] i 3[+pl] a causa de la realització [n] d'1[+pl].

D'altra banda, 2[+pl] sofreix el mateix procés de reducció /ə+w/ > [u] que a l'imperfet d'indicatiu. Cal destacar, en relació amb l'únic verb de la classe [I] del qual es posseeix el perfet, que la vocal temàtica és [é] i no [á], com inicialment seria esperable —cf. [kəntárəs]. Tot i que és pres en consideració en aquesta descripció lineal, la realització del perfet en pirinenc oriental no s'inclourà en les descripcions comparatives de caràcter intradialectal i interdialectal per manca d'ús real. El mateix ocorrerà amb la realització del perfet simple en català oriental i en català occidental. El perfet simple de Formiguera recorda el perfet occità, que també presenta en les varietats meridionals²⁹ formes velaritzades en la 3a persona.

(15)

Classe [I]

Subclasse [II,+ext]

Arr	Ext	Tem	M/T	Mod	N/P	Arr	Ext	Tem	M/T	Mod	N/P
əspi		é	ri			bə	ɣ	é	ri		
əspi		é	rə		s	bə	ɣ	é	rə		s
əspi		é	k			bə	ɣ	é	k		
əspi		é	rə		n	bə	ɣ	é	rə		n
əspi		é	ru			bə	ɣ	é	ru		
əspi		é	rə		n	bə	ɣ	é	rə		n

Classe [III]

Arr	Ext	Tem	M/T	Mod	N/P	P
durm/ pərt		í	ri			1
durm/ pərt		í	rə		s	2
durm/ pərt		í	k			3
durm/ pərt		í	rə		n	4
durm/ pərt		í	ru			5
durm/ pərt		í	rə		n	6

²⁹ Vegeu Alibert (1976: 102) en relació amb la formació del perfet en occità.

1. Canet de Rosselló, 2. Mosset, 3. Noedes, 4. Formiguera, 5. Prada, 6. Argelers, 7. Portè, 8. Montlluís, 9. Fontpedrosa, 10. Angostrina, 11. Ceret, 12. Arles, 13. Sallagosa, 14. Puigcerdà, 15. Prats de Molló, 16. Maçanet de Cabrenys, 17. Campmany, 18. Martinet, 19. Rocabruna, 20. Cadaqués, 21. Camprodon, 22. Ribes de Freser, 23. Sant Joan de les Abadesses, 24. Ripoll, 25. Olot.

Resum

RF Classe [I]					RS			
arrel	tema	m/t	n/p	p	tema	m/t	n/p	Estructura morfològica
X	é	ri		1[-pl]	é	ri		X+ T + M/T
X	é	rə	s	2[-pl]	é	rə	z	X+ T + M/T + N/P
X	é	k		3[-pl]	é	k		X+ T +M/T
X	é	rə	n	1[+pl]	é	rə	m	X+ T + M/T + N/P
X	é	ru		2[+pl]	é	rə	w	X+ T + M/T + N/P
X	é	rə	n	3[+pl]	é	rə	n	X+ T + M/T + N/P

RF Classe [II,+ext]						RS				
arrel	ext	tema	m/t	n/p	p	ext	tema	m/t	n/p	Estructura morfològica
X	γ	é	ri		1[-pl]	g	é	ri		X+ E+ T + M/T
X	γ	é	rə	s	2[-pl]	g	é	rə	z	X+ E+ T + M/T + N/P
X	γ	é	k		3[-pl]	g	é	k		X+ E+ T +M/T
X	γ	é	rə	n	1[+pl]	g	é	rə	m	X+ E+ T + M/T + N/P
X	γ	é	ru		2[+pl]	g	é	rə		X+ E+ T + M/T + N/P
X	γ	é	rə	n	3[+pl]	g	é	rə	n	X+ E+ T + M/T + N/P

RF Classe [III]					RS			
arrel	tema	m/t	n/p	p	tema	m/t	n/p	Estructura morfològica
X	í	ri			í	ri		X+ T + M/T
X	í	rə	s	2[-pl]	í	rə	z	X+ T + M/T + N/P
X	í	ík		3[-pl]	í	ík		X+ T +M/T
X	í	rə	n	1[+pl]	í	rə	m	X+ T + M/T + N/P
X	í	ru		2[+pl]	í	ru		X+ T + M/T + N/P
X	í	rə	n	3[+pl]	í	rə	n	X+ T + M/T + N/P

2.1.2.4. Futur

Les realitzacions del futur són molt homogènies i no presenten variació intradialectal. La taula (16) recull els resultats fonètics uniformes de les classes [I] i [III], prèviament segmentats.

(16)

Classe [I] [kənt]

Classe [III] [durm] / [pərt]

Arr	Ext	Tem	M/T	Mod	N/P	Arr	Ext	Tem	M/T	Mod	N/P	P
X		ə	ré			X		i	ré			1
X		ə	rá		s	X		i	rá		s	2
X		ə	rá			X		i	rá			3
X		ə	ré		m	X		i	ré		m	4
X		ə	ré		w	X		i	ré		w	5
X		ə	rá		n	X		i	rá		n	6

1. Canet de Rosselló, 2. Mosset, 3. Noedes, 4. Formiguera, 5. Prada, 6. Argelers, 7. Portè, 8. Montlluis, 9. Fontpedrosa, 10. Angostrina, 11. Ceret, 12. Arles, 13. Sallagosa, 14. Puigcerdà, 15. Prats de Molló, 16. Maçanet de Cabrenys, 17. Campmany, 18. Martinet, 19. Rocabrúna, 20. Cadaqués, 21. Camprodon, 22. Ribes de Freser, 23. Sant Joan de les Abadesses, 24. Ripoll, 25. Olot.

Classe [II]

Les alternances que s'observen en el verb *batre* —cf. (17)— tenen a veure amb la inserció en alguns indrets d'una vocal epentètica entre l'obertura sil·làbica formada pel grup *tr*, que té la finalitat de resil·labificar convenientment, en les localitats que ho requereixen, una estructura [tr] generada pel final del radical del verb *batre* i per la bategant que encapçala el segment relacionat amb mode/temps. Els resultats dobles —amb epèntesi o sense— són també freqüents en català central en verbs que presenten obertures complexes (cf. *perdré*, *perdere*) i poden ocórrer fins i tot en boca d'un mateix parlant com a formes alternatives, tal com indiquen enquestes recents.³⁰ El procés de resil·labificació converteix [t] i [r] en obertures de la síl·laba següent.

(17)

1/5/7-9/13/14/16-17/20/25	18	2/4/6/10-12/15/19/21-24	1-25
bataré	pərdərə	bətré	bəwré
batarás	pərdərəs	bətrás	bəwrás
batará	pərdərə	bətrá	bəwrá
bataréem	pərdərəem	bətrém	bəwrém
bataréw	pərdərəw	bətréw	bəwréw
batarán	pərdərán	bətrán	bəwrán

Resum

RF					Classe [I]				RS			
arel	tema	m/t	n/p	p	tema	m/t	n/p	Estructura morfològica				
X	ə	ré		1[-pl]	á	ré		X+T+M/T				
X	ə	rá	s	2[-pl]	á	rá	z	X+T+M/T+N/P				
X	ə	rá		3[-pl]	á	rá		X+T+M/T				
X	ə	ré	m	1[+pl]	á	ré	m	X+T+M/T+N/P				
X	ə	ré	w	2[+pl]	á	ré	w	X+T+M/T+N/P				
X	ə	rá	n	3[+pl]	á	rá	n	X+T+M/T+N/P				

RF					Classe [II]				RS			
arel	tema	m/t	n/p	p	tema	m/t	n/p	Estructura morfològica				
X		(ə)ré		1[-pl]		ré		X+M/T				
X		(ə)rá	s	2[-pl]		rá	z	X+M/T+N/P				
X		(ə)rá		3[-pl]		rá		X+M/T				
X		(ə)ré	m	1[+pl]		ré	m	X+M/T+N/P				
X		(ə)ré	w	2[+pl]		ré	w	X+M/T+N/P				
X		(ə)rá	n	3[+pl]		rá	n	X+M/T+N/P				

³⁰ Cf. els resultats de les enquestes realitzades en el marc del projecte "La variació en el llenguatge" desenvolupat pel Departament de Filologia Catalana de la Universitat de Barcelona, i finançat per la DCICYT (PB94-0951) i per la CIRIT (CS93-1017).

1. Canet de Rosselló, 2. Mosset, 3. Noedes, 4. Formiguera, 5. Prada, 6. Argelers, 7. Portè, 8. Montlluís, 9. Fontpedrosa, 10. Angostrina, 11. Ceret, 12. Arles, 13. Sallagosa, 14. Puigcerdà, 15. Prats de Molló, 16. Maçanet de Cabrenys, 17. Campmany, 18. Martinet, 19. Rocabrana, 20. Cadaqués, 21. Camprodon, 22. Ribes de Freser, 23. Sant Joan de les Abadesses, 24. Ripoll, 25. Olot.

RF					RS			
Classe [III]								
arrel	tema	m/t	n/p	p	tema	m/t	n/p	Estructura morfològica
X	í	ré		1[-pl]	í	ré		X+ T + M/T
X	í	rá	s	2[-pl]	í	rá	z	X+ T + M/T + N/P
X	í	rá		3[-pl]	í	rá		X+ T + M/T
X	í	ré	m	1[+pl]	í	ré	m	X+ T + M/T + N/P
X	í	ré	w	2[+pl]	í	ré	w	X+ T + M/T + N/P
X	í	rá	n	3[+pl]	í	rá	n	X+ T + M/T + N/P

Models verbals: futur

Cada classe presenta un model únic:

Classe [I]	Classe [II]	Classe [III]
1-25	1-25	1-25
áré	ré	íré
áráz	ráz	íráz
ará	rá	írá
árém	rém	írém
áréw	réw	íréw
arán	rán	írán

Processos fonològics

1. Reducció vocàlica de la sèrie anterior (classe [I])
2. Ensordiment d'obstruents finals
3. Inserció d'epèntesi (subclasse [II,-ext]: localitats 1/5/7-9/13/14/16-18/20/25)

2.1.2.5. Condicional

Classe [I]

El condicional presenta una estructura morfològica homogènia, però unes realitzacions fonètiques de caràcter divers. D'una banda, s'observen les mateixes variants fonètiques que s'apreciaven a l'imperfet d'indicatiu ([ə]~[ë]); d'una altra, en algunes localitats es constata la tendència a no presentar la [ə] del segment morfològic relacionat amb mode/temps ([ríə]) en algunes persones. De fet, es tracta del mateix fenomen que ocorre també en imperfet d'indicatiu dels verbs de la classe [II] i [III], on la vocal temàtica [i] precedeix el segment relacionat amb mode/temps [ə]³¹ ([íə]~[i]).

³¹ Aquestes realitzacions també ocorren en algunes localitats de l'àrea del català oriental i sobretot del català occidental.

1. Canet de Rosselló, 2. Mosset, 3. Noedes, 4. Formiguera, 5. Prada, 6. Argelers, 7. Portè, 8. Montlluís, 9. Fontpedrosa, 10. Angostrina, 11. Ceret, 12. Arles, 13. Sallagosa, 14. Puigcerdà, 15. Prats de Molló, 16. Maçanet de Cabrenys, 17. Campmany, 18. Martiner, 19. Rocabruna, 20. Cadaqués, 21. Camprodon, 22. Ribes de Freser, 23. Sant Joan de les Abadesses, 24. Ripoll, 25. Olot.

Per bé que Fouché (1924b: 134) esmenta l'existència d'una desinència de 1a persona del condicional en -i ([kəntərii]), que justifica per un procés analògic, Alcover no en recull cap mostra al llarg de les seves enquestes. Les alternances fonètiques d'1[-pl] del condicional coincideixen *grasso modo* amb les que apareixien en la mateixa persona a l'imperfet d'indicatiu. A més, els resultats alternatius corresponents a 2[-pl] i 3[-pl] concorden amb els de l'esmentat temps en les mateixes localitats ([ríə]~[ríë]).

(18)

1/7-14/18-21/24	2-3/5-6/15	4	16/22	17/25	23
kəntəriə	kəntəriə	kəntəriə	kəntərië	kəntərië	kəntəriə
kəntəriəs	kəntəriəs	kəntəriəs	kəntəriës	kəntəriës	kəntəriəs
kəntəriə	kəntəriə	kəntəriə	kəntərië	kəntərië	kəntəriə
kəntəriəm	kəntəriən	kənterín	kəntəriəm	kəntəriəm	kəntəriəm
kəntəriu	kəntəriu	kəntəriu	kəntəriu	kəntəriu	kəntəriow/kəntəriu
kəntəriən	kəntəriən	kənterín	kəntəriën	kəntəriən	kəntəriən

La solució fonètica [ríë], però, presenta geogràficament una distribució més àmplia que la del segment [βë], que es limitava, a l'imperfet d'indicatiu, a Ribes de Freser-22. Aquesta manca d'asistematicitat només sembla justificable per la voluntat d'Alcover —o del transcriptor d'aquestes dades— de detallar fonèticament la pronúncia de la vocal en posició final, tant en síl·laba oberta com tancada. El morf [ríë] es realitza, a més, a Maçanet de Cabrenys-16, Campmany-17 i Olot-25. La resta de localitats presenten la vocal neutra en posició final.

La persona 1[+pl] manifesta diverses alternances ([ríəm]~[ríən]~[rín]). D'una banda, torna a aparèixer l'alternança [n]~[m] en els segments relacionats amb nombre/persona; d'una altra, l'alternança [ríə]~[rí] es constata en els segments morfològics corresponents a mode/temps en la 1a persona del plural. En el darrer cas, la coherència amb les realitzacions de les altres persones d'aquest temps indueix a pensar que la forma subjacent /ríə/ és general i que pot experimentar una elisió del segment vocàlic final.

La distribució geogràfica d'aquestes solucions situa la realització [kənterín] a Formiguera-4. Les localitats que compten amb el segment [n] no coincideixen totalment amb les que el posseïen en la mateixa persona de l'imperfet d'indicatiu. Aquestes solucions poden ser considerades, doncs, manifestacions d'una tendència a l'afebliment, que no ocorre, però, sistemàticament. Si a l'imperfet d'indicatiu presentaven [n] les localitats de Canet de Rosselló-

1. Canet de Rosselló, 2. Mosset, 3. Noedes, 4. Formiguera, 5. Prada, 6. Argelers, 7. Portè, 8. Montlluís, 9. Fontpedrosa, 10. Angostrina, 11. Ceret, 12. Arles, 13. Sallagosa, 14. Puigcerdà, 15. Prats de Molló, 16. Maçanet de Cabrenys, 17. Campmany, 18. Martinet, 19. Rocabrana, 20. Cadaqués, 21. Camprodon, 22. Ribes de Freser, 23. Sant Joan de les Abadesses, 24. Ripoll, 25. Olot.

1, Mosset-2, Noedes-3, Formiguera-4, Prada-5, Argelers-6, Fontpedrosa-9 i Prats de Molló-15, al condicional només apareix a Mosset-2, Noedes-3, Prada-5, Argelers-6, Prats de Molló-15, la qual cosa sembla indicar una vacil·lació en la realització d'aquest segment morfològic a 1[+pl]. Així, la solució [mirəríən], per exemple, també apareix en el condicional a Canet de Rosselló-1, tot i que en aquest indret es realitza paral·lelament la forma [kəntəríəm].

La persona 2[+pl] presenta una alternança similar a la que s'observava a l'imperfet d'indicatiu, en aquest cas [kəntəríow]~[kəntəríu]. Com en aquest temps, la primera solució només apareix a Sant Joan de les Abadesses-23, coexistent amb la segona, que és la majoritària en aquesta àrea dialectal. Novament, es pot pensar en una forma bàsica /ríə/, que experimenta dos processos resultants d'una labialització: d'una banda, esdevé labial en contacte amb la labial següent i, d'una altra, es redueix a [u].

La persona 3[+pl] presenta alternances diferents ([ríə]~[ríë]~[rí]), les quals s'ubiquen geogràficament a diverses localitats. D'una banda, apareix l'alternança observada a 1[+pl], provocada per l'absència de la vocal neutra del segment relacionat amb mode/temps: [kəntəríən]~[kəntərín]. D'una altra, s'observa l'esmentada alternança fonètica [ë]~[ə].

Resum

RF	Classe [I]			RS				Estructura morfològica
arrel	tema	m/t	n/p	p	tema	m/t	n/p	
X	ə	ríə/ríë		1[-pl]	á	ríə		X+ T + M/T
X	ə	ríə/ríë	s	2[-pl]	á	ríə	z	X+ T + M/T + N/P
X	ə	ríə/ríë		3[-pl]	á	ríə		X+ T +M/T
X	ə	ríə /rí	m/n	1[+pl]	á	ríə	m	X+ T + M/T + N/P
X	ə	ríu						
X	ə	río	w	2[+pl]	á	ríə	w	X+ T + M/T + N/P
X	ə	ríə/ríë/rí	n	3[+pl]	á	ríə	n	X+ T + M/T + N/P

Classe [II]

Com en el futur, el grup consonàntic del verb *batre* pot experimentar la inserció d'una epètesi vocàlica en el condicional.

1. Canet de Rosselló, 2. Mosset, 3. Noedes, 4. Formiguera, 5. Prada, 6. Argelers, 7. Portè, 8. Montlluís, 9. Fontpedrosa, 10. Angostrina, 11. Ceret, 12. Arles, 13. Sallagosa, 14. Puigcerdà, 15. Prats de Molló, 16. Maçanet de Cabrenys, 17. Campmany, 18. Martinet, 19. Rocabruna, 20. Cadaqués, 21. Camprodon, 22. Ribes de Freser, 23. Sant Joan de les Abadesses, 24. Ripoll, 25. Olot.

(19a)

1/7-9/13-14/20	18	5	16	17/25	10-12/19/21/24	2-3/6/15	4
bətəria	pərdəria	bətəria	bətərië	bətərië	bətría	bətría	bətría
bətəriəs	pərdəriəs	bətəriəs	bətərië	bətəriës	bətríəs	bətríəs	bətríəs
bətəria	pərdəria	bətəria	bətərië	bətərië	bətría	bətría	bətría
bətəriəm	pərdəriəm	bətəriən	bətəriəm	bətəriəm	bətriəm	bətriən	bətrín
bətəriu	pərdəriu	bətəriu	bətəriu	bətəriu	bətríu	bətríu	bətríu
bətəriən	pərdəriən	bətəriən	bətəriën	bətəriən	bətriən	bətriən	bətrín

22	23
bətrië	bətría
bətriës	bətríəs
bətrië	bətría
bətriəm	bətriəm
bətríu	bətríow/bətríu
bətriën	bətriən

(19b)

1/7-14/18-21/24	2-3/5-6/15	4	16/22	17/25	23
bəwria	bəwria	bəwria	bəwrië	bəwrië	bəwria
bəwriəs	bəwriəs	bəwriəs	bəwriës	bəwriës	bəwriəs
bəwria	bəwria	bəwria	bəwrië	bəwrië	bəwria
bəwriəm	bəwriən	bəwrin	bəwriəm	bəwriəm	bəwriəm
bəwriu	bəwriu	bəwriu	bəwriu	bəwriu	bəwriow/bəwriu
bəwriən	bəwriən	bəwrin	bəwriën	bəwriən	bəwriən

En la representació relacionada amb mode/temps d'1,2,3[-pl] del condicional s'observa una alternança en la darrera vocal que posseeix un caràcter molt similar a la constatada a l'imperfet d'indicatiu ([ə]ria)~[rië]). Les solucions amb [rië] apareixen en aquestes tres persones de manera sistemàtica a Maçanet de Cabrenys-16, Campmany-17, Ribes de Freser-22 i Olot-25, com ocorria en el condicional de la classe [I].

La persona 1[+pl] pot tornar a presentar sincretisme amb 3[+pl] amb la presència del segment relacionat amb mode/temps [n].

La persona 2[+pl] manifesta la mateixa alternança que apareixia en el condicional dels verbs de la classe [I]. La forma [riow] només té lloc a Sant Joan de les Abadesses-23, alternant amb [riu], que és la solució majoritària.

1. Canet de Rosselló, 2. Mosset, 3. Noedes, 4. Formiguera, 5. Prada, 6. Argelers, 7. Portè, 8. Montlluís, 9. Fontpedrosa, 10. Angostrina, 11. Ceret, 12. Arles, 13. Sallagosa, 14. Puigcerdà, 15. Prats de Molló, 16. Maçanet de Cabrenys, 17. Campmany, 18. Martíner, 19. Rocabrúna, 20. Cadaqués, 21. Camprodon, 22. Ribes de Freser, 23. Sant Joan de les Abadesses, 24. Ripoll, 25. Olot.

Resum

RF	Classe [II]			RS			Estructura morfològica	
arrel	tema	m/t	n/p	p	tema	m/t	n/p	
X		ríə/ríë		1[-pl]		ríə		X + M/T
X		ríə/ríë	s	2[-pl]		ríə	z	X + M/T + N/P
X		ríə/ríë		3[-pl]		ríə		X + M/T
X		ríə / rí	m/n	1[+pl]		ríə	m	X + M/T + N/P
X		ríu						
X		río	w	2[+pl]		ríə	w	X + M/T + N/P
X		ríə/ríë/rí	n	3[+pl]		ríə	n	X + M/T + N/P

Classe [III]

Com en les classes [I] i [II], en els verbs de la classe [III] —cf. (20a) i (20b)— apareix l'alternança [ríə/ríë] en els segments relacionats amb mode/temps. A més, 1[+pl] pot tornar a presentar sincretisme amb 3[+pl]. La persona 2[+pl] manifesta la mateixa alternança que apareixia en el condicional dels verbs de la classe [I]. Com a l'imperfet d'indicatiu, la primera solució només té lloc a Sant Joan de les Abadesses-23, alternant amb la segona, que és la majoritària.

(20a)

2-3/5-6	1/7-14/18-21/24	15	16/22	17/25	23	4
durmiríə	durmiríə	durmiríə	durmiríë	durmiríë	durmiríə	durmiríə
durmiríəs	durmiríəs	durmiríəs	durmiríëš	durmiríëš	durmiríəs	durmiríəs
durmiríə	durmiríə	durmiríə	durmiríë	durmiríë	durmiríə	durmiríə
durmiríəñ	durmiríəñ	durmiríəñ	durmiríëñ	durmiríëñ	durmiríəñ	durmiríəñ
durmiríu	durmiríu	durmiríu	durmiríü	durmiríü	durmiríu	durmiríu
durmiríəñ	durmiríəñ	durmiríəñ	durmiríëñ	durmiríëñ	durmiríəñ	durmiríəñ

(20b)

2-3/5/6	1/7-14/18-21	15	16	17	22	24	25	4
pərtiríə	pərtiríə	pərtiríə	pərtiríë	pərtiríë	pərtiríë	pərtiríə	pərtiríë	pərtiríə
pərtiríəs	pərtiríəs	pərtiríəs	pərtiríëš	pərtiríëš	pərtiríëš	pərtiríəs	pərtiríëš	pərtiríəs
pərtiríə	pərtiríə	pərtiríə	pərtiríë	pərtiríë	pərtiríë	pərtiríə	pərtiríë	pərtiríə
pərtiríəñ	pərtiríəñ	pərtiríəñ	pərtiríëñ	pərtiríëñ	pərtiríëñ	pərtiríəñ	pərtiríëñ	pərtiríəñ
pərtiríu	pərtiríu	pərtiríu	pərtiríü	pərtiríü	pərtiríü	pərtiríu	pərtiríü	pərtiríu
pərtiríəñ	pərtiríəñ	pərtiríəñ	pərtiríëñ	pərtiríëñ	pərtiríëñ	pərtiríəñ	pərtiríëñ	pərtiríəñ

1. Canet de Rosselló, 2. Mosset, 3. Noedes, 4. Forniguera, 5. Prada, 6. Argelers, 7. Portè, 8. Montlluís, 9. Fontpedrosa, 10. Angostrina, 11. Ceret, 12. Arles, 13. Sallagosa, 14. Puigcerdà, 15. Prats de Molló, 16. Maçanet de Cabrenys, 17. Campmany, 18. Martiner, 19. Rocabruna, 20. Cadaqués, 21. Camprodon, 22. Ribes de Freser, 23. Sant Joan de les Abadesses, 24. Ripoll, 25. Olot.

23
bu <i>l</i> í <i>r</i> í <i>a</i>
bu <i>l</i> í <i>r</i> í <i>a</i> s
bu <i>l</i> í <i>r</i> í <i>a</i>
bu <i>l</i> í <i>r</i> í <i>a</i> m
bu <i>l</i> í <i>r</i> í <i>o</i> w/bu <i>l</i> í <i>r</i> í <i>u</i>
bu <i>l</i> í <i>r</i> í <i>a</i> n

Resum

RF				RS				Estructura morfològica
arel	tema	m/t	n/p	p	tema	m/t	n/p	
X	i	rí <i>a</i> /rí <i>ë</i>		1[-p]	í	rí <i>a</i>		X+ T + M/T
X	i	rí <i>a</i> /rí <i>ë</i>	s	2[-p]	í	rí <i>a</i>	z	X+ T + M/T + N/P
X	i	rí <i>a</i> /rí <i>ë</i>		3[-p]	í	rí <i>a</i>		X+ T + M/T
X	i	rí <i>a</i> / rí	m/n	1[+p]	í	rí <i>a</i>	m/n	X+ T + M/T + N/P
X	i	rí <i>u</i>						
X	i	rí <i>o</i>	w	2[+p]	í	rí <i>o</i>	w	X+ T + M/T + N/P
X	i	rí <i>a</i> /rí <i>ë</i> /rí	n	3[+p]	í	rí <i>a</i>	n	X+ T + M/T + N/P

Models verbals: condicional

Un únic model per a cada classe verbal.

Classe [I]	Classe [II]	Classe [III]
1-25	1-25	1-25
á <i>r</i> í <i>a</i>	rí <i>a</i>	í <i>r</i> í <i>a</i>
á <i>r</i> í <i>a</i> z	rí <i>a</i> z	í <i>r</i> í <i>a</i> z
á <i>r</i> í	rí <i>a</i>	í <i>r</i> í <i>a</i>
á <i>r</i> í <i>a</i> m	rí <i>a</i> m	í <i>r</i> í <i>a</i> m
á <i>r</i> í <i>a</i> w	rí <i>a</i> w	í <i>r</i> í <i>a</i> w
á <i>r</i> í <i>a</i> n	rí <i>a</i> n	í <i>r</i> í <i>a</i> n

Processos fonològics

1. Reducció vocàlica de la sèrie anterior (classe [I])
2. Labialització (əw → ow / ___ +labial (2[+p]))
3. Monoftongació (uw → / u ___ (2[+p]))
4. Ensordiment d'obstruents finals
5. Inserció d'epèntesi (classe [II]: localitats 1/5/7-9/13-14/16-18/20/25)
6. Reducció vocàlica de la sèrie posterior (/o, ɔ/ → u / [-accent])

1. Canet de Rosselló, 2. Mosset, 3. Noedes, 4. Formiguera, 5. Prada, 6. Argelers, 7. Porté, 8. Montlluís, 9. Fontpedrosa, 10. Angostrina, 11. Ceret, 12. Arles, 13. Sallagosa, 14. Puigcerdà, 15. Prats de Molló, 16. Maçanet de Cabrenys, 17. Campmany, 18. Martinet, 19. Rocabrúna, 20. Cadaqués, 21. Camprodon, 22. Ribes de Freser, 23. Sant Joan de les Abadesses, 24. Ripoll, 25. Olot.

Processos optatius:

- Afebliment de /m/ en posició final
- Elisió de /ə/ (seguida de /n/)
- Anteriorització de /ə/ (→ [ɛ̃]) en síl·laba àtona i en posició final (Ribes de Freser-22)

2.1.2.6. Present d'indicatiu

Classe [I]

Els segments [i] i [u] d'1[-pl], que alternen en el present d'indicatiu en pirinenc oriental —cf. (21)—, es consideren segments relacionats directament amb mode/temps —atès que només apareixen en el present d'indicatiu—, i relacionats indirectament amb nombre/persona —atès que només es manifesten a 1[-pl]. Les solucions esmentades alternen amb les realitzacions [ik] i [uk], per bé que no de manera sistemàtica. Davant aquesta pluralitat, més que considerar l'existència de quatre al·lomorfs d'1[-pl] ([i], [u], [ik] i [uk]), i atesa la coincidència formal entre les vocals [i] i [u], que apareixen en solitari, i les que van acompanyades del segment velar [k], sembla més raonable de segmentar aquestes realitzacions ([i+k] i [u+k]), de manera que el segment velar en aquests casos ocuparia la casella corresponent a nombre/persona.

(21)

1-3/5-6/8-9/11/15	4/7/13	10/14	16	17	18
kánti	kánti	kánti	kánti	kánti/kántik	kánti/kántu
kántəs	kántəs	kántəs	kántəs	kántəs	kántəs
kántə	kántə	kántə	kántə	kántə	kántə
kəntém	kəntám	kəntám/kəntém	kəntém	kəntám/kəntém	kəntám/kəntém
kəntéw	kəntáw	kəntáw/kəntéw	kəntéw	kəntáw/kəntéw	kəntáw/kəntéw
kántən	kántən	kántən	kántən	kántən	kántən

19/21/23	22	24	25
kánti/kántik/kántu	kánti/kántu	kánti/kántu	kántik/kántu
kántəs	kántəs	kántəs	kántəs
kántə	kántə/kántə	kántə	kántə
kəntém	kəntém	kəntém	kəntém
kəntéw	kəntéw	kəntéw	kəntéw
kántən	kántən	kántən	kántən

L'addició de l'oclusiva velar s'explica tradicionalment per un fenomen d'epítesi postvocàlica (Recasens 1996: 247), justificat per l'analogia i per la tendència al reforçament de monosíl·labs. Des d'un punt de vista morfològic, però, l'oclusiva final sembla relacionada amb nombre/persona a 1[-pl], atès que només ocorre en aquesta posició seguint el segment

1. Canet de Rosselló, 2. Mosset, 3. Noedes, 4. Formiguera, 5. Prada, 6. Argelers, 7. Portè, 8. Montlluís, 9. Fontpedrosa, 10. Angostrina, 11. Ceret, 12. Arles, 13. Sallagosa, 14. Puigcerdà, 15. Prats de Molló, 16. Maçanet de Cabrenys, 17. Campmany, 18. Martinet, 19. Rocabrúna, 20. Cadaqués, 21. Camprodon, 22. Ribes de Freser, 23. Sant Joan de les Abadesses, 24. Ripoll, 25. Olot.

relacionat amb mode/temps. Una altra possibilitat menys reeixida, però, seria considerar que es tracta d'una realització al·lomòrfica del segment relacionat amb mode/temps. Tanmateix, les solucions d'algunes localitats septentrionals i meridionals del valencià del tipus [kántek]³² (Alcover 1908c, i actualment Pérez Saldanya 1998 i Clua 1998), on apareix la desinència corresponent a mode/temps habitual seguida del segment velar, semblen justificar-ne la segmentació.

Els segments morfològics corresponents a mode/temps en pirinenc oriental, doncs, presenten una al·lomorfia [i]~[u] a 1[-pl]. De les dues formes esmentades, la solució dominant és [i], que apareix en totes les localitats de la zona, tret d'Olot-25. Altres indrets compten també amb la presència del segment [u]. Aquesta convivència permet d'intuir una zona de transició, que comprendria Campmany-17, Rocabruna-19, Camprodon-21 i Olot-25. La realització amb velar final segueix sempre la vocal [i].

La distribució d'aquestes variables permet de delimitar la zona que realitza únicament la 1a persona del present d'indicatiu en [-i] (localitats 1-16/20), que es pot considerar una àrea plenament rossellonesa.

Les persones corresponents a 2[-pl] i a 3[+pl] presenten solucions coincidents. L'alternança fonètica entre [ə] i [ɛ̃] té a veure amb la distribució geogràfica. Totes les localitats, tret de Maçanet de Cabrenys-16, Campmany-17 i Olot-25, pronuncien la vocal neutra en aquesta posició. Aquest so ha aparegut en les mateixes localitats en les realitzacions d'imperfet d'indicatiu, d'imperfet de subjuntiu i de condicional. A 3[-pl] torna a manifestar-se l'alternança fonètica anterior. En aquesta persona, la solució [ɛ̃] ocorre també a Ribes de Freser-22, a més de les altres localitats esmentades. La forma bàsica postulada en aquest cas és /ə/.

Finalment, tots els indrets d'aquesta àrea coincideixen en les representacions d'1,2[+pl]. En relació amb les vocals temàtiques /é/~/á/, s'observen tres comportaments diferents, que han pogut constatar-se a (21):

a) en la majoria de les localitats [ɛ̃] és la vocal temàtica.

³² Segons Alcover (1908c), també es troba la terminació [ok], que mostra la mateixa consonant velar, en algunes localitats del Priorat.

1. Canet de Rosselló, 2. Mosset, 3. Noedes, 4. Formiguera, 5. Prada, 6. Argelers, 7. Portè, 8. Montlluís, 9. Fontpedrosa, 10. Angostrina, 11. Ceret, 12. Arles, 13. Sallagosa, 14. Puigcerdà, 15. Prats de Molló, 16. Maçanet de Cabrenys, 17. Campmany, 18. Martiner, 19. Rocabruna, 20. Cadaqués, 21. Camprodon, 22. Ribes de Freser, 23. Sant Joan de les Abadesses, 24. Ripoll, 25. Olot.

- b) tres localitats (Formiguera-4, Portè-7 i Sallagosa-13) presenten una vocal temàtica [á].
 c) tres localitats (Angostrina-10, Puigcerdà-14 i Campmany-17) comparteixen ambdues solucions.

S'observa, doncs, que a diverses zones del domini la /a/ tònica originària no ha evolucionat a [é] o [é] en les terminacions d'1,2[+pl] del present d'indicatiu dels verbs de la classe [I]. A més de l'àrea septentrional, aquest fenomen també ocorre en algunes localitats del català occidental i del mallorquí, menorquí i eivissenc —cf. Alcover (1908c). La divergència /á/~ /é/, que presenta la vocal temàtica, té un caràcter morfològic.

Resum

Classe [I]

RF					RS			
Classe [I]								
arrel	tema	m/t	n/p	p	tema	m/t	n/p	Estructura morfològica
X		u/i	Ø/k	1[-pl]		u/i	Ø/k	X+ M/T
X		a/ë	s	2[-pl]		a	z	X+ M/T + N/P
X		a/ë		3[-pl]		a		X+ M/T
X	é/á		m	1[+pl]	é/á		m	X+ T + N/P
X	é/á		w	2[+pl]	é/á		w	X+ T + N/P
X		a/ë	n	3[+pl]		a	n	X+ M/T + N/P

Classe [II]

Des d'un punt de vista global —cf. (22a)—, els segments morfològics corresponents a mode/temps de la subclasse [II,-ext] presenten una al·lomorfa a 1[-pl]: [i] ([i+k])~[u] ([u+k]). La solució [u+k] no apareixia, però, en el present d'indicatiu de la classe [I]. La segmentació morfològica proposada anteriorment permet la postulació dels morfs fonològics relacionats amb mode/temps /i/-/u/, que poden anar acompanyats d'un segment velar, exponent de nombre/persona.

1. Canet de Rosselló, 2. Mosset, 3. Noedes, 4. Formiguera, 5. Prada, 6. Argelers, 7. Portè, 8. Montlluís, 9. Fontpedrosa, 10. Angostrina, 11. Ceret, 12. Arles, 13. Sallagosa, 14. Puigcerdà, 15. Prats de Molló, 16. Maçanet de Cabrenys, 17. Campmany, 18. Martiner, 19. Rocabrana, 20. Cadaqués, 21. Camprodon, 22. Ribes de Freser, 23. Sant Joan de les Abadesses, 24. Ripoll, 25. Olot.

(22a)³³

1-16/18	17/19/21	20	22	23	24	25
báti	báti/bátik/bátu/bátuk	báti	báti/bátu	báti/bátik/bátu/bátuk	báti/bátu	bátik/bátuk
bátəs	bátəs/báts	bátəs	bátəs/báts	báts	báts	bátəs/báts
bát	bát	bát/bátə	bát	bát	bát	bát/bátə
bətém	bətém	bətém	bətém	bətém	bətém	bətém
bətéw	bətéw	bətéw	bətéw	bətéw	bətéw	bətéw
bátən	bátən	bátən	bátən	bátən	bátən	bátən

La subclasse [II,+ext] —cf. (22b)—, que incorpora majoritàriament l'increment velar a 1[-pl], no el presenta a Mosset-2, Noedes-3, Formiguera-4, Prada-5 i Fontpedrosa-9. En aquestes localitats s'adjunta a una arrel [béw] el segment [i], que havia aparegut en el present d'indicatiu dels verbs de la classe [I] com a marca de mode/temps. Aquest segment substitueix en aquests indrets l'extensió velar.

(22b)

1/6/11-12/15	2-5/9	10/14	7-8/13/17-18/20/22-25	16/19/21
bék	béwi	bék	bék	bék
béwəs	béwəs	béws	béws	béwəs/béws
béw	béw	béw	béw	béw
bəβém	bəβém	bəβém/bəγém	bəβém	bəβém
bəβéw	bəβéw	bəβéw/bəγéw	bəβéw	bəβéw
béwən	béwən	béwən	béwən	béwən

La persona 2[-pl] de les dues subclasses —cf. (22a) i (22b)— presenta en algunes localitats un segment vocàlic coincident ([bát+ə+s]-[béw+ə+s]). Ja s'ha comentat en l'apartat teòric preliminar que a 3[+pl], la vocal que aparentment ocuparia la casella de mode/temps en aquesta classe és en realitat una vocal epentètica, fet que és parcialment confirmat per l'absència de vocal a 2[-pl] ([báts] - [béws]) i totalment confirmat per la realització de 3[-pl] ([bát] - [béw]).

La presència d'aquesta vocal a 2[-pl] i les realitzacions alternatives a 3[-pl] en el cas de *batre* ([bátə]) no semblen respondre a requeriments de l'estructura sil·làbica perquè formes del tipus [báts] o [bát] són perfectament pronunciables. Aquesta situació permet de postular que la vocal [ə] no posseeix en aquest cas un valor epentètic sinó morfològic tot i que no es doni un

³³ La localitat 18, que no compta amb la flexió de *batre*, es completa amb la de *perdre*. Els resultats la fan adherir-se al primer grup (1-16): [pérdi. pərdəs. pərt. pərdém, pərdéw, pərdən].

1. Canet de Rosselló, 2. Mosset, 3. Noedes, 4. Formiguera, 5. Prada, 6. Argelers, 7. Portè, 8. Montlluís, 9. Fontpedrosa, 10. Angostrina, 11. Ceret, 12. Arles, 13. Sallagosa, 14. Puigcerdà, 15. Prats de Molló, 16. Maçanet de Cabrenys, 17. Campmany, 18. Martinet, 19. Rocabruna, 20. Cadaqués, 21. Camprodon, 22. Ribes de Freser, 23. Sant Joan de les Abadesses, 24. Ripoll, 25. Olot.

comportament totalment idèntic en les mateixes localitats en la flexió de *beure* —apareix a 2[-pl] ([béwəs]), però no a 3[-pl] (*[béwə]). En el model de *batre*, la majoria de les realitzacions de 3[-pl] no presenten cap segment seguint el radical; solament Cadaqués-20 i Olot-25 —cf. (23)— presenten la solució [bátə] alternant amb [bát], que es pot justificar per les mateixes raons que a 2[-pl].

(23)

P	20/25	
3	bátə	*béwə

En aquesta descripció, s'opta, doncs, per considerar que la vocal [ə] es pot relacionar amb mode/temps. Si ocorre a 3[-pl] ([bátə]), cal pensar que la vocal que apareix a 3[+pl] té, per paral·lelisme, el mateix caràcter morfològic, i perd aleshores el valor d'epèntesi. És a dir, s'aplica la proporció [bát+ə] : [bát+ə+n] en les terceres persones. Solament en aquest cas es pot postular que la vocal que apareix a 3[+pl] té un caràcter morfològic. Si només apareix a la 2a persona, es continua considerant que la vocal de 3[+pl] actua com a suport vocàlic. Finalment, cal destacar que, en la majoria de casos, aquesta solució apareix com una forma que alterna amb la realització quantitativament dominant [béwəs/béws]. Es considera, doncs, que l'aparició d'una vocal en aquests contextos no és motivada per requeriments de sil·labificació. Cal buscar la causa en el fet que, des d'un punt de vista morfològic, [bátəs] és una solució més transparent que [báts] quant a la representació del segment corresponent a mode/temps.

La distribució de les formes de (24) constata que l'aparició de les vocals esmentades en el present d'indicatiu de *batre* i de *beure* no ocorre en les mateixes localitats. Aquesta manca de sistematicitat impedeix d'ampliar l'àmbit de les generalitzacions, per la qual cosa les dues subclasses diferirien en aquest cas no només a causa de l'increment velar sinó en la realització d'una vocal relacionada amb mode/temps en el present d'indicatiu, que apareix en alguns indrets en el verb *batre* i en d'altres en el verb *beure*.

(24)

P	1-15/20	16-17/19/21-22/25	18	23-24	P	1-6/9/11-12/15	7-8/10/13-14/17-18/20-25	16/19/21
2	bátəs	bátəs	pérdəs		2	béwəs		béwəs
2		báts		báts	2		béws	béws
6	bátən	bátən	pérdən	bátən	6	béwən	béwən	béwən

1. Caner de Rosselló, 2. Mosset, 3. Noedes, 4. Formiguera, 5. Prada, 6. Argelers, 7. Portè, 8. Montlluís, 9. Fontpedrosa, 10. Angostrina, 11. Ceret, 12. Arles, 13. Sallagosa, 14. Puigcerdà, 15. Prats de Molló, 16. Maçanet de Cabrenys, 17. Campmany, 18. Martinet, 19. Rocabrúna, 20. Cadaqués, 21. Camprodon, 22. Ribes de Freser, 23. Sant Joan de les Abadesses, 24. Ripoll, 25. Olot.

Quant a les realitzacions d'1,2[+pl], el verb *batre* compta amb una única solució ([bætém/w]) mentre que *beure* pot presentar l'increment velar alternant amb absència d'increment a Angostrina-10 i Puigcerdà-14 ([bæβém/bəγém]). Cal destacar que alguns verbs de la classe [II] tendeixen, en pirinenc oriental, a adquirir la vocal temàtica [i],³⁴ pròpia de la classe [III]. Aquest fet també es detecta en algunes varietats del balear, del valencià i en alguerès. Aquests verbs, però, formen una subclasse particular que, a causa d'aquesta peculiaritat, s'allunyen dels models regulars.

Resum

RF Subclasse [II,-ext]					RS			
arrel	tema	m/t	n/p	p	tema	m/t	n/p	Estructura morfològica
X		i/u	∅/k	1[-pl]		i/u	∅/k	X+ M/T
X		ə/∅	s	2[-pl]		ə/∅	z	X+ N/P
X		ə/∅		3[-pl]		ə/∅		X
X	é		m	1[+pl]	é		m	X+ T + N/P
X	é		w	2[+pl]	é		w	X+ T + N/P
X		ə	n	3[+pl]		ə/∅	n	X+ N/P

RF Subclasse [II,+ext]						RS				
arrel	ext	tema	m/t	n/p	p	ext	tema	m/t	n/p	Estructura morfològica
X	∅/k		i		1[-pl]	∅/g		i		X+ E
X			ə/∅	s	2[-pl]			ə/∅	z	X+ N/P
X					3[-pl]					X
X	∅/γ	é		m	1[+pl]	∅/g	é		m	X+ (E) + T + N/P
X	∅/γ	é		w	2[+pl]	∅/g	é		w	X+ (E) + T + N/P
X			ə	n	3[+pl]				n	X+ N/P

Classe [III]

Des d'un punt de vista general —cf. (25a) i (25b)—, els segments morfològics corresponents a mode/temps presenta una al·lomorfa a 1[-pl]: [i] ([i+k])~[u] ([u+k]), que coincideix amb l'observada en la classe [II]. Les realitzacions de les persones 2[-pl] i 3[+pl] de la subclasse [III,-ext] presenten una vocal en la casella corresponent al segment relacionat amb mode/temps, que es podria considerar, en un primer moment, una vocal epentètica. Per paral·lelisme amb la classe [II], la vocal de 2[-pl] de la subclasse esmentada s'associa també amb mode/temps. Per contra, la vocal que apareix a 3[+pl], com que no es manifesta a 3[-pl], té valor d'epèntesi. En la subclasse amb extensió el segment [ə] que ocorre a 2[-pl] i 3[+pl] té

³⁴ Vegeu Fouché (1924: 108-109) per a una justificació d'aquest canvi atribuïda a l'analogia (*corrim*, *corriu*, *creixim*, *creixiu*).

1. Canet de Rosselló, 2. Mosset, 3. Noedes, 4. Formiguera, 5. Prada, 6. Argelers, 7. Portè, 8. Montlluis, 9. Fontpedrosa, 10. Angostrina, 11. Ceret, 12. Arles, 13. Sallagosa, 14. Puigcerdà, 15. Prats de Molló, 16. Maçanet de Cabrenys, 17. Campmany, 18. Martinet, 19. Rocabrúna, 20. Cadaqués, 21. Camprodon, 22. Ribes de Freser, 23. Sant Joan de les Abadesses, 24. Ripoll, 25. Olot.

un valor clarament epentètic, que evita l'incompliment de les condicions de sonicitat decreixent de les codex.

Les realitzacions d'1,2[+pl] dels verbs de la subclasse sense extensió presenten una forma alternativa amb un increment velar, que, tanmateix, ocorre només en una de les dues localitats —a Martinet-18, però no a Puigcerdà-14— que també el presentaven en el gerundi. Aquesta extensió no apareix en la subclasse amb extensió, però sí a Martinet-18 en les dues primeres persones del plural del present d'indicatiu del verb *bullir* i, segons *LaFV*, en la resta de verbs de la classe [III].

(25a)

1-12/15/20	16-17/19/24-25	18	21-22	23	13	14
dórmi	dórmi/dórmu	dórmi	dórmi/dórmu	dórmi/dórmi/mik/	dórmi	dórmi
dórmæs	dórmæs/dórms	dórmæs	dórmæs/dórms	dórmu/dórmi/muk	dórms	dórmæs/dórms
dórm	dórm	dórm	dórm	dórms	dórm	dórm
durmím	durmím	durmiyérm	durmím	dórm	durmím	durmím
durmíw	durmíw	durmiyéw	durmíw	durmím	durmíw	durmíw
dórmæn	dórmæn	dórmæn	dórmæn	durmíw	dórmæn	dórmæn
				dórmæn		

En relació amb el segment palatal de la classe amb extensió —cf. (25b)—,³⁵ algunes localitats del pirinenc oriental realitzen com a [j] el so fricatiu palatal sord. Aquest fenomen és extrapolable a la morfologia nominal —cf. pe[j], mate[j], fe[j].³⁶ Sembla que aquest resultat és explicable (Coromines 1971) a partir del contacte entre [j] final de mot i la consonant inicial del mot següent. Recasens (1996: 288) ho atribueix a un possible afebliment d'una consonant palatal amb grau de palatalitat poc considerable. D'altra banda, algunes localitats rosselloneses —Fontpedrosa-9, Formiguera-4, Noedes-3— poden presentar una solució [j] amb certa freqüència —cf. [kuzéj] a Canet de Rosselló-1, Mosset-2, Noedes-3 i Argelers-6; [kúéj] i [mántéj] a Canet de Rosselló-1. No és, però, una realització sistemàtica en l'àmbit verbal. Tanmateix, és justificable, quan ocorre, per l'acció d'un procés de despalatalització.

³⁵ El verb *bullir* admet en algunes localitats l'increment palatal, sovint alternant amb absència d'increment —cf. el resultat en *LaFV*: sense increment: localitats 1-15, 18, 22; amb increment i sense a 1,2,-[pl] i 3[+pl]: localitats 16, 17, 19, 20, 21, 23; sense increment, però amb increment palatal només en algunes persones: localitats 24, 25; sense increment palatal, però amb increment velar [ig] a 1,2[+pl]: localitat 18.

³⁶ Des d'una perspectiva històrica, en el Rosselló i el Conflent, la /s/ final s'ha reduït a [j] en els mots procedents dels grups llatins PS (*ACCU-IPSU), SC(+e,i) (COGNOSCERE), SSY (*GRASSEU). Aquesta reducció, però, no s'efectua quan el so procedeix dels grups CS (BUCSU), STY (MUSTIU).

1. Canet de Rosselló, 2. Mosset, 3. Noedes, 4. Formiguera, 5. Prada, 6. Argelers, 7. Portè, 8. Montlluís, 9. Fontpedrosa, 10. Angostrina, 11. Ceret, 12. Arles, 13. Sallagosa, 14. Puigcerdà, 15. Prats de Molló, 16. Maçanet de Cabrenys, 17. Campmany, 18. Martinet, 19. Rocabrúna, 20. Cadaqués, 21. Camprodon, 22. Ribes de Freser, 23. Sant Joan de les Abadesses, 24. Ripoll, 25. Olot.

(25b)

1/4/6	2-3/5/7-15/17-18/20	16	19/21-22/24	23	25
pərtéʃi	pərtéʃi	pərtéʃi/pərtéʃuk	pərtéʃi/pərtéʃu		pərtéʃik/pərtéʃu/pərtéʃuk
pərtéʃəs	pərtéʃəs	pərtéʃəs	pərtéʃəs		pərtéʃəs
pərtéʃ	pərtéʃ	pərtéʃ	pərtéʃ		pərtéʃ
pərtím	pərtím	pərtím	pərtím		pərtím
pərtíw	pərtíw	pərtíw	pərtíw		pərtíw
pərtéʃən	pərtéʃən	pərtéʃən	pərtéʃən		pərtéʃən

Resum

RF Subclasse [III,-ext]

RS

arrel	ext	tema	m/t	n/p	p	ext	tema	m/t	n/p	Estructura morfològica
X			i/u	k/∅	1[-pl]			i/u	k/∅	X+ M/T
X			ə/∅	s	2[-pl]			ə/∅	z	X+ N/P
X					3[-pl]					X
X	iʏ/∅	i/e		m	1[+pl]	ig/∅	i/é		m	X+ (E) + T + N/P
X	iʏ/∅	i/e		w	2[+pl]	ig/∅	i/é		w	X+ (E) + T + N/P
X			ə/∅	n	3[+pl]				n	X+ N/P

RF Subclasse [III,+ext]

RS

arrel	ext	tema	m/t	n/p	p	ext	tema	m/t	n/p	Estructura morfològica
X	éʃ		i/u	k/∅	1[-pl]	éʃ		i/u	k/∅	X+ E + M/T
X	éʃ		(ə)	s	2[-pl]	éʃ			z	X+ E + N/P
X	éʃ/éj				3[-pl]	éʃ				X + E
X		é		m	1[+pl]		í		m	X+ T + N/P
X		é		w	2[+pl]		í		w	X+ T + N/P
X	éʃ		(ə)	n	3[+pl]	éʃ			n	X+ E + N/P

Models verbals: present d'indicatiu

Classe [I]: 8 models

1-3/5-6/8-9/11-12/15-16	4/7/13	10/14	17	18	19/21/23	22	25
i	i	i	i/ik	i/u	i/ik/u	i/u	ik/u
əz	əz	əz	əz	əz	əz	əz	əz
ə	ə	ə	ə	ə	ə	ə	ə
ém	ám	ám/ém	ám/ém	ám/ém	ém	ém	ém
éw	áw	áw/éw	áw/éw	áw/éw	éw	éw	éw
ən	ən	ən	ən	ən	ən	ən	ən

Subclasse [II,-ext]: 7 models

1-16/18	17/19/21	20	22	23	24	25
i	i/ik/u/uk	i	i/u	i/ik/u/uk	i/u	ik/uk
əz	əz/z	əz	əz /z	z	z	əz /z
		∅/ə				∅/ə
ém	ém	ém	ém	ém	ém	ém
éw	éw	éw	éw	éw	éw	éw
n	n	∅/ən	n	n	n	∅/ən

1. Canet de Rosselló, 2. Mosset, 3. Noedes, 4. Formiguera, 5. Prada, 6. Argelers, 7. Portè, 8. Montlluís, 9. Fontpedrosa, 10. Angostrina, 11. Ceret, 12. Arles, 13. Sallagosa, 14. Puigcerdà, 15. Prats de Molló, 16. Maçanet de Cabrenys, 17. Campmany, 18. Martiner, 19. Rocabrúna, 20. Cadaqués, 21. Camprodon, 22. Ribes de Freser, 23. Sant Joan de les Abadesses, 24. Ripoll, 25. Olot.

Subclasse [II,+ext]: 5 models

1/6/11-12/15	2-5/9	10/14	7-8/13/17-18/20/22-25	16/19/21
g	i	g	g	g
əz	əz	z	z	əz/z
ém	ém	ém/gém	ém	ém
éw	éw	éw/gém	éw	éw
n	n	n	n	n

Subclasse [III,-ext]: 6 models

1-12/15/20	16-17/19/21-22/24-25	18	23	13	14
i	i/u	i	i/ik/u/uk	i	i
əz	əz/z	əz	z	z	əz/z
ím	ím	igém	ím	ím	ím
íw	íw	igéw	íw	íw	íw
n	n	n	n	n	n

Subclasse [III,+ext]: 4 models

1-15/17-18/20	16	19/21-22/24	25	23 (bullir)
éʃi	éʃi/éʃuk	éʃi/éʃu	éʃik/éʃu/éʃuk	i/ik/u/uk/éʃi/éʃik/éʃu/éʃuk
éʃz	éʃz	éʃz	éʃz	s/éʃz
éʃ	éʃ	éʃ	éʃ	/éʃ
ím	ím	ím	ím	ím
íw	íw	íw	íw	íw
éʃn	éʃn	éʃn	éʃn	n/éʃn

Processos fonològics

1. Ensordiment d'obstruents finals
2. Espirantització d'oclusives sonores medials
3. Despalatalització (subclasse [III,+ext])
4. Inserció d'epèntesi (subclasse [III,+ext])

2.1.2.7. Present de subjuntiu

Classe [I]

Les realitzacions del present de subjuntiu de la classe [I] coincideixen en totes les localitats del pirinenc oriental. Els resultats fonètics prèviament segmentats apareixen a (26).

1. Canet de Rosselló, 2. Mosser, 3. Noedes, 4. Formiguera, 5. Prada, 6. Argelers, 7. Portè, 8. Montlluís, 9. Fontpedrosa, 10. Angostrina, 11. Cerer, 12. Arles, 13. Sallagosa, 14. Puigcerdà, 15. Prats de Molló, 16. Maçaner de Cabrenys, 17. Campmany, 18. Martinet, 19. Rocabruna, 20. Cadaqués, 21. Camprodon, 22. Ribes de Freser, 23. Sant Joan de les Abadesses, 24. Ripoll, 25. Olor.

(26)

Arr	Ext	Tem	M/T	Mod	N/P
kánt			i		
kánt			i		s
kánt			i		
kənt		é			m
kənt		é			w
kánt			i		n

Resum

RF					RS			
Classe [I]								
arrel	tema	m/t	n/p	p	tema	m/t	n/p	Estructura morfològica
X		i		1[-pl]		i		X+ M/T
X		i	s	2[-pl]		i	z	X + M/T + N/P
X		i		3[-pl]		i		X + M/T
X	é		m	1[+pl]	é		m	X+ T + N/P
X	ε		w	2[+pl]	ε		w	X+ T + N/P
X		i	n	3[+pl]		i	n	X + M/T + N/P

Classe [II]

L'única discrepància —cf. (27)— entre les dues subclasses té a veure amb l'aparició de l'increment velar que caracteritza la subclasse amb extensió, que atípicament no es manifesta a Mosset-2 —cf. [béwi]. A més, cal destacar una realització alternativa amb [ə] del segment relacionat amb mode/temps a 1[-pl], que apareix a Rocabrúna-19 i Camprodon-21. Aquesta solució es manifesta en una zona de transició i no en una àrea plenament rossellonesa. Fouché (1924b: 112) indica que al Rosselló les desinències antigues amb *-a* han estat substituïdes per les modernes amb *-i*. Les primeres, però, segons Fouché, poden conservar-se en radicals guturalitzats: *diga, digues...* Sembla, doncs, seguint aquest autor, que l'element velar que precedeix la desinència podria ser un factor de manteniment de la terminació *-a*.

(27)

1-17/19-25	18	1/3-7/9-18/20/22-24	25	2	8	19/21
báti	pérđi	béyi	béyi	béwi	béyi	béyə/béyi
bátis	pérđis	béyis	béyis	béwis	béyis	béyis
báti	pérđi	béyi	béyi	béwi	béyi	béyi
batém	pərdém	bəyéṃ	bəβém/bəyéṃ	bəβém	bəβém	bəβém/bəyéṃ
batéw	pərdéw	bəyéw	bəβéw/bəyéw	bəβéw	bəβéw	bəβéw/bəyéw
bátin	pérđin	béyin	béyin	béwin	béyin	béyin

1. Canet de Rosselló, 2. Mosset, 3. Noedes, 4. Formiguera, 5. Prada, 6. Argelers, 7. Portè, 8. Montlluis, 9. Fontpedrosa, 10. Angostrina, 11. Ceret, 12. Arles, 13. Sallagosa, 14. Puigcerdà, 15. Prats de Molló, 16. Maçanet de Cabrenys, 17. Campmany, 18. Martinet, 19. Rocabrúna, 20. Cadaqués, 21. Camprodon, 22. Ribes de Freser, 23. Sant Joan de les Abadesses, 24. Ripoll, 25. Olot.

Resum

RF Subclasse [II,-ext]					RS			
arrel	tema	m/t	n/p	p	tema	m/t	n/p	Estructura morfològica
X		i		1[-pl]		i		X+M/T
X		i	s	2[-pl]		i	z	X+M/T+N/P
X		i		3[-pl]		i		X+M/T
X	é		m	1[+pl]	é		m	X+T+N/P
X	é		w	2[+pl]	é		w	X+T+N/P
X		i	n	3[+pl]		i	n	X+M/T+N/P

RF Subclasse [II,+ext]						RS				
arrel	ext	tema	m/t	n/p	p	ext	tema	m/t	n/p	Estructura morfològica
X	Ø/γ		i/ə		1[-pl]	g		i/ə		X+E+M/T
X	Ø/γ		i	s	2[-pl]	g		i	z	X+M/T+N/P
X	Ø/γ		i		3[-pl]	g		i		X+E+M/T
X	γ/Ø	é		m	1[+pl]	g/Ø	é		m	X+(E)+T+N/P
X	γ/Ø	ε		w	2[+pl]	g/Ø	ε		w	X+(E)+T+N/P
X	Ø/γ		i	n	3[+pl]	g		i	n	X+M/T+N/P

Classe [III]

El model sense extensió —cf. (28)— manifesta un comportament totalment homogeni en pirinenc oriental. En la subclasse [III,+ext], l'extensió velar [iγ], que apareixia en algunes localitats en la subclasse [III,-ext], torna a manifestar-se. Aquest comportament alternant s'observa a Portè-7, que no és cap de les localitats que presentaven [iγ] en el gerundi ni en el present d'indicatiu. Fouché (1924b: 113) indica que les formes amb extensió velar poden coexistir sovint amb les solucions pròpies de la classe [III], tot i que en les dades d'Alcover la presència d'aquest increment és força asistemàtica.³⁷

(28)

1-25	1-22/24-25	7
dórmí	pərtéʃi	pərtéʃi
dórmis	pərtéʃis	pərtéʃis
dórmí	pərtéʃi	pərtéʃi
durmím	pərtím	pərtiyém
durmíw	pərtíw	pərtiyéw
dórmín	pərtéʃín	pərtéʃín

³⁷ Verbs com *bullir* o *cosir*, que presenten comportaments equivalents, no manifesten extensió palatal en les localitats 1-17/20/22-25; manifesten paral·lelament absència i presència d'increment les localitats 19, 21 i 23. La localitat 18 no manifesta l'increment velar [iγ] a 1,2,3[-pl] i 3[+pl], però sí a 1,2[+pl].

1. Canet de Rosselló, 2. Mosset, 3. Noedes, 4. Formiguera, 5. Prada, 6. Argelers, 7. Portè, 8. Montlluís, 9. Fontpedrosa, 10. Angostrina, 11. Cerer, 12. Arles, 13. Sallagosa, 14. Puigcerdà, 15. Prats de Molló, 16. Maçanet de Cabrenys, 17. Campmany, 18. Martinet, 19. Rocabrúna, 20. Cadaqués, 21. Camprodon, 22. Ribes de Freser, 23. Sant Joan de les Abadesses, 24. Ripoll, 25. Olot.

El segment velar [iy] adjunta normalment un segment vocàlic [é] o [É], segons el temps verbal on s'incorpora: [é] al present de subjuntiu; [É] a l'imperfet de subjuntiu. Sembla que aquesta duplicitat vocàlica, que coincideix formalment amb les vocals temàtiques de la classe [II] corresponents al present d'indicatiu o al present de subjuntiu, en el primer cas, i a l'imperfet de subjuntiu, en el segon cas, desmenteix la possibilitat de considerar l'increment velar i la vocal com una sola unitat i referma el caràcter temàtic del darrer element, i, en conseqüència, el valor d'extensió de la consonant velar. S'observa, doncs, per bé que de manera asistemàtica, una tendència a l'expansió de l'increment velar, en forma de [iy] en els verbs de la classe [III].

Sembla que l'increment velar —i la confrontació amb els resultats de les altres varietats ho confirmarà— pren la forma [iy] a causa de la impossibilitat d'adjuntar a arrels del tipus [dórm] i [pərt] un segment velar [y] sense modificar-les substancialment. Altres varietats, però, poden alterar-les. El segment [iy] es considera, doncs, una variant al·lomòrfica de l'increment velar de la classe [II] (/g/), que en aquesta mateixa classe ja manifesta fonèticament una alternança fonètica [k]~[y]. La discrepància [y]~[k] es pot resoldre amb la postulació d'una forma subjacent /g/, que s'ensordeix o s'espitantitza en funció del context. Vincular [iy] al segment morfològic /g/, tot i que ambdós compten amb un element velar final coincident només podria ser justificat per la inserció d'una epèntesi. Davant el fet que [i] no és, en general, una vocal epentètica —tret que fonèticament sigui fruit d'un tancament sistemàtic de /e/ quan es troba en posició final— i davant la solució [eɣ], que pot aparèixer també en els mateixos contextos en altres varietats, es considera que el més encertat és postular tres solucions al·lomòrfiques bàsiques diferents (/g/~ig/~eg/), relacionades amb el segment extensió velar, que s'apliquen en funció de la localitat i segons el comportament general de l'arrel.

Resum

RF Subclasse [III,-ext]					RS				
arrel	tema	m/t	n/p	p	tema	m/t	n/p	p	Estructura morfològica
		i		1[-pl]		i		1[-pl]	X+ M/T
X		i	s	2[-pl]		i	z	2[-pl]	X+ M/T+ N/P
X		i		3[-pl]		i		3[-pl]	X+ M/T
X	i		m	1[+pl]	i		m	1[+pl]	X+ T+ N/P
X	i		w	2[+pl]	i		w	2[+pl]	X+ T+ N/P
X		i	n	3[+pl]		i	n	3[+pl]	X+ M/T+ N/P

1. Canet de Rosselló, 2. Mosset, 3. Noedes, 4. Formiguera, 5. Prada, 6. Argelers, 7. Portè, 8. Montlluis, 9. Fontpedrosa, 10. Angostrina, 11. Ceret, 12. Arles, 13. Sallagosa, 14. Puigcerdà, 15. Prats de Molló, 16. Maçanet de Cabrenys, 17. Campmany, 18. Martinet, 19. Rocabrana, 20. Cadaqués, 21. Camprodon, 22. Ribes de Freser, 23. Sant Joan de les Abadesses, 24. Ripoll, 25. Olot.

RF Subclasse [III,+ext]						RS				
arrel	Ext	tema	m/t	n/p	p	Ext	tema	m/t	n/p	Estructura morfològica
	éʃ		i		1[-pl]	éʃ		i		X+ E + M7T
X	éʃ		i	s	2[-pl]	éʃ		i	z	X+ E + M/T+ N/P
X	éʃ		i	m	3[-pl]	éʃ		i	m	X+ E + M/T
X	∅/iy	i/é		m	1[+pl]	∅/iy	i/é		m	X+ (E) + T + N/P
X	∅/iy	i/é		w	2[+pl]	∅/iy	i/é		w	X+ (E) + T + N/P
X	éʃ		i	n	3[+pl]	éʃ		i	n	X+ E + M/T + N/P

Models verbals: present de subjuntiu

Classe [I] - Subclasse [II,-ext] - Subclasse [III,-ext]: model únic

1-25	1-25	1-25
i	i	i
iz	iz	iz
i	i	i
ém	ém	ím
éw	éw	íw
in	in	in

Subclasse [II,+ext]: 5 models

Subclasse [III,+ext]: 2 models

1/3-7/9-18/20/22-24	25	2	8	19/21	1-22/24-25	7
gi	gi	i	gi	gə/gi	éʃi	éʃi
giz	giz	iz	giz	giz	éʃiz	éʃiz
gi	gi	i	gi	gi	éʃi	éʃi
gém	ém/gém	ém	ém	ém/gém	ím	igém
géw	éw/géw	éw	éw	éw/géw	íw	igéw
gin	gin	in	gin	gin	éʃin	éʃin

Processos fonològics

1. Ensordiment d'obstruents finals
2. Espirantització d'oclusives sonores medials

2.1.2.8. Imperatiu

Aquest temps no fou recollit sistemàticament en totes les localitats.

Classe [I]

La persona 2[-pl] de l'imperatiu manifesta l'alternança fonètica evidenciada en altres temps ([é]~[ə]) i coincideix geogràficament amb les solucions de 3[-pl] del present d'indicatiu. La variant amb el so [ə] té lloc a Maçanet de Cabrenys-16, Campmany-17 i Olot-25. Com en els

1. Canet de Rosselló, 2. Mosset, 3. Noedes, 4. Formiguera, 5. Prada, 6. Argelers, 7. Portè, 8. Montlluís, 9. Fontpedrosa, 10. Angostrina, 11. Cerer, 12. Arles, 13. Sallagosa, 14. Puigcerdà, 15. Prats de Molló, 16. Maçanet de Cabrenys, 17. Campmany, 18. Martinet, 19. Rocabrúna, 20. Cadaqués, 21. Camprodon, 22. Ribes de Freser, 23. Sant Joan de les Abadesses, 24. Ripoll, 25. Olot.

altres temps pot postular-se per al morf corresponent a mode/temps una forma subjacent general /ə/.

En algunes localitats, les persones 1,2 [+pl] de l'imperatiu discrepen de les corresponents del present d'indicatiu. Pel que fa a 1[+pl], la realització única amb [é], que es manifesta en tot el pirinenc oriental, no experimenta alternança amb una [á] temàtica. Per contra, la duplicitat [á]~[é] té lloc a 2[+pl]. Segons Fouché (1924a: 116), aquesta vocal temàtica sembla que no posseeix gaire extensió i el mateix lingüista n'indica un testimoni en la locució «fuger comes ajuda», que localitzà a Torreilles.

(29)

1-3/5-6/8-9/11-12/18	4/7/13	10/14	16	17	19/21/23-25
kántə	kántə	kántə	kántè	kántè	kántə
kəntém	kəntém	kəntém	kəntém	kəntém	kəntém
kəntéw	kəntáw	kəntáw/kəntéw	kəntéw	kəntáw/kəntéw	

22	15
kántè	kántə
kəntém	kəntéw

Resum

RF					RS				
Classe [I]									
arrel	tema	m/t	n/p	p	tema	m/t	n/p		Estructura morfològica
X		ə / è		2[-pl]		ə			X+ M/T
X	é		m	1[+pl]	é		m		X+ T + N/P
X	é/á		w	2[+pl]	é/á		w		X+ T + N/P

Classe [II]

L'única discrepància —cf. (30)— s'observa en la distribució del segment extensió a 2[+pl], que apareix a Canet de Rosselló-1, i, alternant amb absència d'extensió, a Maçanet de Cabrenys-16, Campmany-17, Martinet-19 i Camprodon-21.

(30)

1-17/19-25	18	1	2-15/18/20/22-25	16-17/19/21
bát	pért	béw	béw	béw
bətém	pərdém	bəyéw	bəyéw	bəyéw
bətéw	pərdéw	bəyéw	bəbéw	bəbéw/bəyéw

1. Canet de Rosselló, 2. Mosset, 3. Noedes, 4. Formiguera, 5. Prada, 6. Argelers, 7. Portè, 8. Montlluís, 9. Fontpedrosa, 10. Angostrina, 11. Cerer, 12. Arles, 13. Sallagosa, 14. Puigcerdà, 15. Prats de Molló, 16. Maçanet de Cabrenys, 17. Campmany, 18. Martinet, 19. Rocabrúna, 20. Cadaqués, 21. Camprodon, 22. Ribes de Freser, 23. Sant Joan de les Abadesses, 24. Ripoll, 25. Olot.

Resum

RF Subclasse [II,-ext]					RS				
arrel	tema	m/t	n/p	p	tema	m/t	n/p	p	Estructura morfològica
X				2[-pl]				2[-pl]	X+ M/T
X	é		m	1[+pl]	é		m	1[+pl]	X+ T+ N/P
X	é		w	2[+pl]	é		w	2[+pl]	X+ T+ N/P

RF Subclasse [II,+ext]						RS					
arrel	ext	tema	m/t	n/p	p	ext	tema	m/t	n/p	p	Estructura morfològica
X					2[-pl]					2[-pl]	X+ M/T
X	γ	é		m	1[+pl]	g	é		m	1[+pl]	X+ E+ T+ N/P
X	Ø/γ	é		w	2[+pl]	Ø/g	é		w	2[+pl]	X+ (E)+ T+ N/P

Classe [III]

Les solucions d'aquesta classe —cf. (31)— són generals en totes les localitats del pirineu oriental que presenten l'imperatiu.³⁸

(31)

1-25	1/4/ ³⁹ (inc)	2-3/5/7-22/24-25	23 (inc)
dórm		pərtéʃ	
durmím	pərtím	pərtím	
durmíw	pərtíw	pərtíw	

Resum

RF Subclasse [III,-ext]					RS				
arrel	tema	m/t	n/p	p	tema	m/t	n/p	p	Estructura morfològica
X				2[-pl]				2[-pl]	X
X	í		m	1[+pl]	í		m	1[+pl]	X+ T+ N/P
X	í		w	2[+pl]	í		w	2[+pl]	X+ T+ N/P

RF Subclasse [III,+ext]						RS					
arrel	ext	tema	m/t	n/p	p	ext	tema	m/t	n/p	p	Estructura morfològica
X	éʃ				2[-pl]	éʃ				2[-pl]	X+ E
X		í		m	1[+pl]		í		m	1[+pl]	X+ T+ N/P
X		í		w	2[+pl]		í		w	2[+pl]	X+ T+ N/P

³⁸ El verb *cosir*, substituït de *bullir*, que no compta amb formes d'imperatiu en el recull d'Alcover, presenta també una extensió palatal a Portè-7.

³⁹ L'imperatiu és el temps que presenta un nombre major de formes incompletes. La present descripció les recull; però, pel fet de no comptar amb tots els resultats, no poden ser incloses en la determinació i comptabilització dels models regulars.

1. Canet de Rosselló, 2. Mosset, 3. Noedes, 4. Forniguera, 5. Prada, 6. Argelers, 7. Portè, 8. Montlluís, 9. Fontpedrosa, 10. Angostrina, 11. Ceret, 12. Arles, 13. Sallagosa, 14. Puigcerdà, 15. Prats de Molló, 16. Maçaner de Cabrenys, 17. Campmany, 18. Martinet, 19. Rocabrúna, 20. Cadaqués, 21. Camprodon, 22. Ribes de Freser, 23. Sant Joan de les Abadesses, 24. Ripoll, 25. Olor.

Models verbals: imperatiu

Classe [I]: 3 models

1-3/5-6/8-9/11-12/16/18	4/7/13	10/14/17	19/21-25 (incomplet)	15 (incomplet)
ə	ə	ə	ə	ə
ém	ém	ém	ém	éw
éw	áw	áw/éw		

Subclasse [II,-ext]: 1 model

1-25
ém
éw

Subclasse [II,+ext]: 3 models

1	2-15/18/20/22-25	16-17/19/21
gém	gém	gém
géw	éw	éw/ géw

Subclasse [III,-ext]: 1 model

1-25
ím
íw

Subclasse [III,+ext]: 1 model

2-3/5/7-22/24-25	23	1/4/6 (inc)
éʃ		
ím		ím
íw		íw

Processos fonològics

1. Espirantització d'oclusives sonores medials

Processos optatius:

- Anteriorització de /ə/ (→ [ɛ̃]) en síl·laba àtona i en posició final (Ribes de Freser-22)

Síntesi

En relació amb la divisió dels verbs model del pirinenc oriental en subclasses verbals, cal fer les següents observacions:

La classe [I] no experimenta la inserció de cap increment amb valor d'extensió, de manera que manté l'entitat de classe única.

La classe [II] inclou inicialment dues subclasses verbals: una sense extensió ([II,-ext]) i una altra amb extensió velar ([II,+ext]). Tanmateix, i a diferència del que ocorre en valencià, algunes localitats del pirinenc oriental no sembla que posseïxin un subgrup amb increment velar clarament definit. Així, el model de *beure* es conjuga [béwi], pel que fa a 1[-pl] del present d'indicatiu, [béwi], [béwis]... [bəβém]..., pel que fa al present de subjuntiu, [bəβés]..., pel que fa a l'imperfet de subjuntiu, i [bəβém], pel que fa a l'imperatiu. Per contra, en el participi sempre apareix l'extensió ([bəγút]).

Aquest comportament, que ocorre de manera exclusiva a Mosset i pot conïure amb els resultats derivats de la incorporació del segment velar en altres localitats, no és exclusiu de *beure*. En efecte, les dades d'Alcover ofereixen informació sobre la conjugació de verbs com *caure*, *cloure*, *moure* o *deure*, que compten amb temps on no ocorre l'increment velar —cf. el present d'indicatiu [káwi], [klówi], [mówi], [déwi]—, però la seva absència no és tan general com en el cas de *beure* —cf. present de subjuntiu i imperfet de subjuntiu [klóγi] / [kluγés], [mówi] / [muγés], [déwi] / [dəγés], per bé que en aquesta àrea es poden trobar solucions del tipus [kluβés], [muβés], [dəβés].

Davant aquests resultats, es pot pensar que en certs indrets del pirinenc oriental —en un nombre molt limitat, però—, almenys en temps d'Alcover, no existia una subclasse [II] totalment subdividida, per bé que l'increment velar incidia progressivament en aquesta classe de verbs i es manifestava sistemàticament en el participi. En aquests indrets, el més freqüent és que apareguin dues solucions alternatives, amb increment velar i sense, que manifesten un doble comportament en relació amb aquesta subclasse [bəγés]/[bəβés], [bəγém]/[bəβém]...

La classe [III] manté també la partició en dues subclasses: una sense increment palatal ([III,-ext]) i una altra amb increment palatal ([III,+ext]), tot i que determinats verbs —del tipus *bullir, cosir, collir...*— poden presentar indistintament extensió, absència d'extensió o pertànyer simultàniament a les dues subclasses. Addicionalment, algunes localitats introdueixen, de manera parcial i asistemàtica, un increment velar /ig/, que és independent de les subclasses verbals, atès que pot aparèixer tant en el model amb extensió com en el model sense extensió —cf. en el present d'indicatiu, [durmiyéŋ] i [pərtiyéŋ]. No és freqüent, però, que aparegui simultàniament en les dues subclasses. Sembla fins i tot que es manifesti amb més freqüència en la subclasse sense extensió palatal.

Quant a la nomenclatura, cal destacar que la inserció d'aquest element velar no canvia la denominació de les dues subclasses, pel fet que la seva presència minoritària i asistemàtica —en el gerundi, en el present d'indicatiu 1,2[+pl] (en el model sense extensió palatal), en el present de subjuntiu 1,2[+pl] i en l'imperfet de subjuntiu (en el model amb extensió palatal)— no serveix per delimitar subclasses verbals. Sembla, en tot cas, si posseeix algun valor, que pot diferenciar modes verbals —en el cas del present d'indicatiu i del present de subjuntiu—, però aquesta funció no s'endevina, per exemple, a l'imperfet de subjuntiu. La funció d'impedir el sincretisme entre indicatiu i subjuntiu només ocorre en algunes localitats. La solució general comuna és, per contra, la identitat entre els dos temps pel que fa a 1,2[+pl]. Amb tot, quan apareix, l'increment /ig/ ocupa el forat estructural buit corresponent a extensió.

En aquesta varietat es distingeixen dos tipus de segments extensió: els que com /g/ i /éʃ/ delimiten dues subclasses verbals diferents i els que com /ig/ (i /eg/ o /g/, com es veurà més endavant) no delimiten, en principi, subclasse verbal. Són, en certa manera, equivalents a les solucions que s'observen en un verb de la classe [I] com ara *donar*, les realitzacions del qual poden adquirir una extensió velar que, tret de del participi, posseeix la mateixa distribució que un verb amb extensió velar de la classe [II] —cf. *donc (bec), dongui (begui), dongués (begués), donguem (beguem)*. Atès que l'increment esmentat només ocorre en el verb *donar*, no es pot parlar en aquest cas d'una extensió delimitadora d'una subclasse verbal en relació amb la classe [I]. Sí que es pot dir, però, que, pel que fa a la flexió, *dar* pertany simultàniament a dues classes verbals: [I] i [II,+ext]. La similitud entre *dar* i els verbs esmentats de la classe [III] només és parcial. Si de la tendència a l'expansió de /ig/ en verbs de la subclasse [III,-ext] resultava que l'increment es manifestava en tots els contextos on apareix l'increment velar en el verb *donar*,

els verbs de la classe [III] s'adheririen a la subclasse [II,+ext] —cal recordar que la presència de l'increment implica arrossegar també la vocal temàtica de la classe [II]. En el verb *donar*, coincideixen formalment les vocals temàtiques de la classe [I] i les de la classe [II]; per tant, en aquest cas, no es pot parlar en sentit estricte de difusió de la vocal temàtica.

En darrer terme, la marca de nombre/persona que apareix en algunes localitats del pirinenc oriental a 1[-pl] del present d'indicatiu —i, segons les enquestes d'Alcover, en alguns indrets del català oriental— sembla que no té cap correlació amb l'increment velar que defineix la subclasse [II,+ext] —cf. [kánti+k], [báti+k]~[bátu+k], / [dórmí+k]~[dórmu+k], [pərté]fi+k]~[pərté]fu+k]. És considerada, doncs, un marcador de nombre/persona indirectament relacionat amb mode/temps.

2.2. Català oriental

(32) Dades fonètiques intradialectals

Classe [I]

PI	II	F	C
u/uk/ut/o	áβɔ/βə/βā/βe/βé/βe/βē/βo/βu/və/ve	aré	aríə/ríā/ríe/ríè/ríe/río/río/ríu
ə/è/ɛ/es	áβə/βe/βe/vəs	arás	aríə/ríè/ríe/ríe/rís
ə/è/ɛ/e/o	áβə/βe/βē/βe/βē/βo/və/ve	ará	arí/ríə/ríe/ríè/ríe/río
ém/ém/am	áβə/βo/vəm	arém/arém	aríə/ríə/ríem
éw/éw/aw	áβu/áβo/və/βə/vəw	aréw/aréw	aríə/ríe/río
ə/è/ɛ/en	áβə/βe/βe/vən	arán	aríə/ríè/ríe/ríe/rín

PS	IS	Imp	NPe
i	és/ési/ésə/és/ésā/ésā	ə/è/e	á
is	ésəs/ésis/ésis	ém/ém	án
i	és/és	áw/éw/éw	át
ém/ém	ésəm/ésim/ésim/ésəm		
ém/éw	ésu/ésiw/ésəw/ésiw/ésəw		
in	ésən/ésin/ésin		

Subclasse [II,-ext]

PI	II	F	C	PS
u/ut/uk	íɔ/ə/ə/e/è/ɛ/è/u	ré/aré	(ə)ríə/ríā/ríe/ríè/ríe/río/río/ríu	i/u
əs/ɛs/s	íə/e/è/ɛs	rás/arás	(ə)ríə/ríè/ríe/ríe/rís	is/us
	íə/e/è/ɛ	rā/arā	(ə)rí/ríə/ríe/ríè/ríe/río	i/u
ém	íe/ə/əm	rém/arém/arém	(ə)ríə/ríə/ríem	ém
éw	íu/íəw/ow	réw/aréw/arém	(ə)ríw/(ə)ríə/ríe/ríow	ém
ən/ɛn/n	íə/e/è/ɛn	rán/arán	(ə)ríə/ríè/ríe/ríe/rín	in/un

IS	Imp	NPers
és/ésə/ésā/és		rə/e/è/á
ésəs/ésis/ésis/ésus	ém	én/án
és/és	éw	út
ésəm/ésim/ésim/ésəm/ésum		
ésu/ésiw/ésiw/ésəw/ésəw		
ésən/ésin/ésin/ésun		

Subclasse [II,+ext]

PI	II	F	C
k	íɔ/ə/ə/e/è/ɛ/è/u	ré	ríə/ríā/ríe/ríè/ríe/río/río/ríu
s	íəs/es/és/ɛs	rás	ríə/ríè/ríe/ríe/rís
	íə/e/è/ɛ	rā	rí/ríə/ríe/ríè/ríe/río
ém	íem/əm/əm	rém/rém	ríə/ríə/ríem
éw	íu/íəw/ow	réw/réw	ríw/ríə/ríe/ríow
ən/en/ɛn	íən/en/én/ɛn	rán	ríə/ríè/ríe/ríe/rín

26. Pobla de Lillet, 27. Figueres, 28. Bagà, 29. Crespià, 30. Camallera, 31. Mieres, 32. l'Escalà, 33. Sant Llorenç de Morunys, 34. Berga, 35. Torelló, 36. Amer, 37. Girona, 38. Solsona, 39. Sant Bartomeu del Grau, 40. la Bisbal d'Empordà, 41. Vic, 42. Sant Hilari Sacalm, 44. Sant Feliu de Guixols, 45. Centelles, 46. Tossa de Mar, 47. Manresa, 48. Lloret de Mar, 49. Blanes, 50. Pineda de Mar, 51. Caldes de Malavella, 52. Granollers, 53. Canet de Mar, 54. Igualada, 55. Terrassa, 56. Santa Coloma de Queralt, 57. Barcelona, 58. Vilafranca del Penedès, 59. Valls, 60. Reus, 61. Vidanova d'Iscoialbou, 62. Tarragona.

PS	IS	Imp	NPers
γi/γə/γə/γu	γés/és/és/γés		rə/è/e/ε
γis/γus	γésəs/γésis/ésəs/ésis/ésəs/γésis/ésis/ésus	γém/ém	én/γén
γi/γu	γés/és/és/γés	γém/éw	út
γém/ém	γésəm/γésim/γésəm/ésəm/γésim/ésəm/ésum		
γém/ém	γésu/γésəw/γésiww/γésəww/ésiww/γésiww		
γin/in/γun	γésən/γésin/ésən/ésin/ésin/γésin/ésun		

Subclasse [III,-ext]

PI	II	F	C
u/ut/uk	íə/ə/ə/è/ε/é/u	iré	íríə/ríā/ríe/ríè/ríε/río/ríə/ríu
əs/əs/s	íə/e/è/εs	irás	íríə/ríè/ríε/ríe/rís
	íə/e/è/ε	irá	írí/ríə/ríe/ríè/ríε/río
ím	íe/ə/ám	irém/rém	íríə/ríə/ríem
íw	íu/íəw/ow	iréw/réw	íríu/íríə/ríε/ríow
ə/εn	íə/e/è/εn	irán	íríə/ríè/ríε/ríe/rín

PS	IS	Imp	NPers
i	ís/ísā/iyés		í
is/us	ísəs/ísis/ iyésis/ísus	ím	ín
i/u	ís/iyés	ím	ít
ím	ísəm/ísim/ísəm/iyésim/ísun		
ím	ísu/ísow/ísəw/ísəw/ísiw/ iyésiww		
in/un	ísən/ísin/iyésin/ísun		

Subclasse [III,+ext]

PI	II	F	C
éj(u)/éj(u)/éj(u)k/éj(u)k/éj(u)k/éj(u)k	íə/ə/ə/è/ε/é/u	iré	íríə/ríā/ríe/ríè/ríε/río/ríə/ríu
éjəs/éjes/éjəs	íə/e/è/εs	irás	íríə/ríè/ríε/ríe/rís
éj/éj/éj	íə/e/è/ε	irá	írí/ríə/ríe/ríè/ríε/río
ím	íe/ə/ám	irém/rém	íríə/ríə/ríem
íw	íu/íəw/ow	iréw/réw	íríu/íríə/ríε/ríow
éjən/éjen/éjən	íə/e/è/εn	irán	íríə/ríè/ríε/ríe/rín

PS	IS	Imp	NPers
éji/éji/éjji	ís/ísā/iyés	éj/éj/éj	í
éjis/éjis/éjus/éjjis	ísəs/ísis/ iyésis/ísus	ím	ín
éji/éji/éju/éjji	ís/iyés	íw	ít
ím	ísəm/ísim/ísəm/iyésim/ísun		
ím	ísu/ísəw/ísəw/ísiw/iyésiww		
éjin/éjin/éjun/éjji	ísən/ísin/iyésin/ísun		

26. Pobla de Lillet, 27. Figueres, 28. Bagà, 29. Crespià, 30. Camallera, 31. Mieres, 32. l'Escala, 33. Sant Llorenç de Morunys, 34. Berga, 35. Torelló, 36. Amer, 37. Girona, 38. Solsona, 39. Sant Bartomeu del Grau, 40. la Bisbal d'Empordà, 41. Vic, 42. Sant Ilari Sacalm, 44. Sant Feliu de Guixols, 45. Centelles, 46. Tossa de Mar, 47. Manresa, 48. Lloret de Mar, 49. Blanes, 50. Pineda de Mar, 51. Caldes de Malavella, 52. Granollers, 53. Caner de Mar, 54. Igualada, 55. Terrassa, 56. Santa Coloma de Queralt, 57. Barcelona, 58. Vilafranca del Penedès, 59. Valls, 60. Reus, 61. Vilanova d'Escornalbou, 62. Tarragona.

Descripció

2.2.1. Formes no personals

Classe [I]

Les formes d'infinitiu, gerundi i participi no presenten divergència intradialectal. S'indiquen a (33) les representacions fonètiques úniques prèviament segmentades.

(33)

Arr	Ext	Tem	M/T	Mod	N/P	T
kənt		á				infinitiu
kənt		á		n		gerundi
kənt		á		t		participi

Per tal de determinar les realitzacions subjacents de les marques d'infinitiu i de gerundi, es prenen en consideració les solucions de les formes d'infinitiu més clíctic del verb *morir* que apareixen en *LaFV*, tot i que no són completes. La combinació d'infinitiu sense marca /r/ té lloc a la Bisbal d'Empordà-40, Sant Feliu de Guíxols-44, Tossa de Mar-46, Lloret de Mar-48, Blanes-49 i Canet de Mar-53, en les quals sembla que s'afegeix, a més, una vocal de suport ([murísə]). En altres localitats —la Bisbal d'Empordà-40, Igualada-54, Santa Coloma de Queralt-56, Vilafranca del Penedès-58, Valls-59 i Reus-60—, el pronom s'adjunta a l'infinitiu sense afegir-hi l'epèntesi ([murís]). En canvi, la marca [r] d'infinitiu es conserva a Solsona-38, Pineda de Mar-50, Igualada-54 i Barcelona-57. Des d'un punt de vista de descripció intradialectal —i no intraparlar—, es considerarà que en català oriental, com en pirinenc oriental, existeix una forma subjacent general d'infinitiu /r/.

Pel que fa a les realitzacions del gerundi, cap dels verbs de *LaFV* manifesta la combinació de gerundi més clíctic. Com en la varietat anterior, i amb una voluntat generalitzadora, es postula un segment general relacionat amb mode de gerundi /nt/.

Resum

Classe [I]	Infinitiu			Gerundi			Participi		
	arrel	tema	mode	arrel	tema	mode	arrel	tema	mode
RF	X	á		X	á	n	X	á	r
RS	X	á	r	X	á	nt	X	á	d
Estructura morfològica	X	T	M	X	T	M	X	T	M

26. Pobla de Liller, 27. Figueres, 28. Bagà, 29. Crespià, 30. Camallera, 31. Mieres, 32. l'Escal, 33. Sant Llorenç de Morunys, 34. Berga, 35. Torelló, 36. Amer, 37. Girona, 38. Solsona, 39. Sant Bartomeu del Grau, 40. la Bisbal d'Empordà, 41. Vic, 42. Sant Hilari Sacalm, 44. Sant Feliu de Guíxols, 45. Centelles, 46. Tossa de Mar, 47. Manresa, 48. Lloret de Mar, 49. Blanes, 50. Pineda de Mar, 51. Caldes de Malavella, 52. Granollers, 53. Canet de Mar, 54. Igualada, 55. Terrassa, 56. Santa Coloma de Queralt, 57. Barcelona, 58. Vilafranca del Penedès, 59. Valls, 60. Reus, 61. Vilanova d'Escornalbau, 62. Tarragona.

Classe [II]

L'infinitiu de les subclasses corresponents —cf. (34)— es forma adjuntant, en general, una epèntesi a la marca de mode que resta en posició de coda [bátr] - [béwr]. Cal observar, però, una solució alternativa de l'infinitiu del verb *batre*, que adjunta la vocal temàtica de la classe [I]. Aquesta realització, que estructuralment pertany a la classe [I], apareix alternant amb la solució majoritària a Vic-41 i a Igualada-54. Aquest canvi circumstancial de classe sembla dependre més de les característiques particulars del verb que de la classe verbal. El verb *perdre*, que pot actuar paral·lelament de model verbal d'aquesta subclasse en cas d'absència de *batre*, presenta les solucions pròpies de la classe [II] en aquestes localitats.

(34)

26-29/31-37/39/42-47/50-52/55/57-58/60-62	30/32/48-49/53	38/40/59	41
bátrə	bátrə/ bátre	bátre	batá/ bátre/ bátrə

54	56
batá/bátrə	bátrə

26	27-29/31-32/34-35/37/39/42-47/50-52/55/58/60-61	30/36/48-49/53	33/38/40/59	57
béwrə	béwrə	béwrə/ béwre	béwre	déwrə

41/56	54
béwrə/ béwrə	béwrə/ béwre

Cal destacar, d'altra banda, les diverses variants fonètiques que pot presentar la vocal neutra en posició final: en primer lloc, la variant [ē];⁴⁰ en segon lloc, la variant [ɛ], que indica la pronúncia intermèdia entre *e* i *i*; és a dir, fa referència a una vocal anterior no arrodonida, quasi tan tancada com la *i*, la qual, en aquest cas, i atès que s'ubica en una àrea xipella —cf. les vocals àtones de Santa Coloma de Queralt-56—, es podria remetre a una /e/ subjacent. Tanmateix, el tancament no és general en les terminacions verbals on aquesta vocal es troba en posició àtona. Així, Alcover la representa sistemàticament com a neutra en les dues primeres persones del plural de l'imperfet d'indicatiu; en canvi, apareix transcrita com a [ɛ] a les mateixes persones del condicional. Atès que seria previsible la provenença d'un segment fonològic /e/, es podria suposar que les realitzacions de l'imperfet d'indicatiu són el resultat d'una voluntat simplificadora pel que fa a la transcripció de les dades. Una altra interpretació possible seria pensar en l'existència d'un subsistema híbrid, que conté simultàniament trets de

⁴⁰ Alcover (1908) situa aquesta realització en posició final absoluta —verbal i nominal— de manera esporàdica a la Pobla de Lillet, Berga, Girona, Solsona i Santa Coloma de Queralt.

26. Pobla de Lillet, 27. Figueres, 28. Bagà, 29. Crespià, 30. Camallera, 31. Mieres, 32. l'Escala, 33. Sant Llorenç de Morunys, 34. Berga, 35. Torelló, 36. Amer, 37. Girona, 38. Solsona, 39. Sant Bartomeu del Grau, 40. la Bisbal d'Empordà, 41. Vic, 42. Sant Hilari Sacalm, 44. Sant Feliu de Guixols, 45. Centelles, 46. Tossa de Mar, 47. Manresa, 48. Lloret de Mar, 49. Blanes, 50. Pineda de Mar, 51. Caldes de Malavella, 52. Granollers, 53. Canet de Mar, 54. Igualada, 55. Terrassa, 56. Santa Coloma de Queralt, 57. Barcelona, 58. Vilafranca del Penedès, 59. Valls, 60. Reus, 61. Vilanova d'Escornalbou, 62. Tarragona.

la zona oriental i de la zona occidental, atès que es tracta d'una zona de transició. La present anàlisi s'inclina per la segona suposició.

Aquesta realització té també repercussions en la representació de l'epèntesi. Així, a Santa Coloma de Queralt-56, [e] —en lloc de [ə]— esdevé la vocal de suport. En les localitats que presenten [ə] alternant amb [e], es considera que [e] és una variant de realització de la vocal neutra en posició final. En canvi, on [e] esdevé una realització única, se suposa que no està relacionada amb [ə], sinó que és ella mateixa la vocal de suport.

Les localitats que presenten una realització [e] de manera gairebé sistemàtica al llarg de *LaFV* són Sant Llorenç de Morunys-33 i Solsona-38. Aquestes localitats, a causa de la seva situació fronterera, presenten també una forma subjacent /e/, tret de les realitzacions d'1,2[+p] de l'imperfet d'indicatiu i del condicional. Novament cal pensar en l'existència d'un subsistema híbrid, explicable pel caràcter limítrof d'aquests indrets. Altres realitzacions asistemàtiques de [e] en posició final apareixen a la Bisbal d'Empordà-40 i a Valls-59. En aquests casos, però, es tractaria de solucions palatalitzades de /ə/ i no d'un segment /e/ subjacent.

Les realitzacions del gerundi —cf. (35)— són força homogènies en ambdues subclasses. Les discrepàncies consisteixen, en el model sense extensió, en una realització alternativa que incorpora, com en el cas de l'infinitiu, la vocal temàtica de la classe [I]. Aquesta, però, és una realització particular del verb *batre*. El comportament general dels verbs d'aquesta subclasse en relació amb el gerundi no inclou la tendència al canvi de classe verbal sinó la incorporació d'una vocal temàtica general /é/.

(35)

26-53/55-62	54
bətén	bətán/ bətén

26-27/30-32/36-37/39-44/49/53	28/33-35/46-47/50-52/54-58	29/45/48	38	59
bəβén/ bəyén	bəβén	bəyén	bəjén	bəyén/ bəjén/ bəvén

60-61	62
bəvén	bəβén/ bəyén/ bəvén

En el model amb extensió les alternances rauen en la forma de l'arrel i en la presència o absència de l'extensió velar. Aquest increment pot aparèixer o bé com a realització única en

26. Poble de Lallet, 27. Figueres, 28. Bagà, 29. Crespià, 30. Camallera, 31. Mieres, 32. l'Escala, 33. Sant Llorenç de Morunys, 34. Berga, 35. Torelló, 36. Amer, 37. Girona, 38. Solsona, 39. Sant Bartomeu del Grau, 40. la Bisbal d'Empordà, 41. Vic, 42. Sant Hilari Sacalm, 44. Sant Feliu de Guisols, 45. Centelles, 46. Tossa de Mar, 47. Manresa, 48. Lloret de Mar, 49. Blanes, 50. Pineda de Mar, 51. Caldes de Malavella, 52. Granollers, 53. Caner de Mar, 54. Igualada, 55. Terrassa, 56. Santa Coloma de Queralt, 57. Barcelona, 58. Vilafranca del Penedès, 59. Valls, 60. Reus, 61. Vilanova d'Escornalbou, 62. Tarragona.

algunes localitats o bé coexistent amb altres solucions. Les formes sense increment presenten una arrel acabada en espirant ([bəβén]) o en labiodental ([bəvén]) en funció de la conservació d'aquest darrer so en determinats indrets; i encara pot aparèixer un radical que conté un element semiconsonant ([bəjén]), que es podria interpretar com el resultat d'una caiguda prèvia dels sons esmentats i l'adjunció d'un segment antihíatic. Atès que no es posseeixen altres exemples que donin compte de la caiguda sistemàtica del segment labiodental o aproximant intervocàlic, l'explicació que s'assumeix en aquest treball és considerar que es tracta d'una nova variant al·lomòrfica de l'arrel de *beure* —[bəj] (/béj/, que s'ajunta a les existents /béb/ i /béw/).

Les solucions de participi —cf. (36)— són absolutament homogènies pel que fa a la seva distribució geogràfica.

(36)

26-62	26-62	26-62
bətút	pərdút	bəyút

Resum

Classe [II]	Infinitiu			Gerundi			Participi		
	arrel	tema	mode	arrel	tema	mode	arrel	tema	mode
RF	X	Ø/á	r(è/ę)	X	á/é	n	X	ú	t
RS	X	Ø/á	r	X	á/é	nt	X	ú	d
Estructura morfològica	X	(I)	M	X	T	M	X	T	M

Classe [III]

En general, les formes d'infinitiu, gerundi i participi no presenten divergència intradialectal. Es recull, però, alternant amb la solució general, [kułért], a Sant Feliu de Guíxols-44, Tossa de Mar-46 i Pineda de Mar-50, que manifesta la tendència d'alguns verbs d'aquesta classe a adquirir una marca de gerundi de la classe [II] de caràcter restringit. Aquesta és una de les mostres de la tendència a l'expansió dels morfems de la classe [II] —extensió, vocal temàtica— a altres classes verbals. La taula (37) presenta la segmentació de les formes no personals de la classe [III], comunes a totes les localitats del català oriental.

26. Poble de Liller, 27. Figueres, 28. Bagà, 29. Crespià, 30. Camallera, 31. Mieres, 32. l'Esca, 33. Sant Llorenç de Morunys, 34. Berga, 35. Torelló, 36. Amer, 37. Girona, 38. Solsona, 39. Sant Bartomeu del Grau, 40. la Bisbal d'Empordà, 41. Vic, 42. Sant Hilari Sacalm, 44. Sant Feliu de Guíxols, 45. Centelles, 46. Tossa de Mar, 47. Manresa, 48. Llorer de Mar, 49. Blanes, 50. Pineda de Mar, 51. Caldes de Malavella, 52. Granollers, 53. Caner de Mar, 54. Igualada, 55. Terrassa, 56. Santa Coloma de Queralt, 57. Barcelona, 58. Vilafranca del Penedès, 59. Valls, 60. Reus, 61. Vilanova d'Escornalbou, 62. Tarragona.

(37)

Arr	Ext	Tem	M/T	Mod	N/P	T
durm/pərt		í				infinitiu
durm/pərt		í		n		gerundi
durm/pərt		í		t		participi

Resum

Classe [III]	Infinitiu			Gerundi			Participi		
	arrel	tema	mode	arrel	tema	mode	arrel	tema	mode
RF	X	í		X	í	n	X	í	t
RS	X	í	r	X	í	nt	X	í	d
Estructura morfològica	X	T	M	X	T	M	X	T	M

Models verbals: formes no personals

Classe [I]: model únic

Infinitiu			Gerundi			Participi		
arrel	tema	mode	arrel	tema	mode	arrel	tema	mode
X	á	r	X	á	nt	X	á	d

Subclasse [II,-ext]

Infinitiu: mode /r/ (model únic)

Gerundi (un model)

arrel	tema	mode
X	é	nt

Participi (un model)

arrel	ext	tema	mode
X		ú	d

Subclasse [II,+ext]

Infinitiu: mode /r/ (model únic)

Gerundi (dos models)

arrel	ext	tema	mode	Localitats
X	g	é	nt	26-27/29-32/36-37/39-45/48-49/53/59-62
X		é	nt	26-28/30-44/46-47/49-62

Participi (un model)

arrel	ext	tema	mode
X	g	ú	d

26. Poble de Lillet, 27. Figueres, 28. Bagà, 29. Crespià, 30. Camallera, 31. Mieres, 32. Pliscola, 33. Sant Llorenç de Morunys, 34. Berga, 35. Torelló, 36. Amer, 37. Girona, 38. Solsona, 39. Sant Bartomeu del Grau, 40. la Bisbal d'Empordà, 41. Vic, 42. Sant Hilari Sacalm, 44. Sant Feliu de Guíxols, 45. Centelles, 46. Tossa de Mar, 47. Manresa, 48. Lloret de Mar, 49. Blanes, 50. Pineda de Mar, 51. Caldes de Malavella, 52. Granollers, 53. Canet de Mar, 54. Igualada, 55. Terrassa, 56. Santa Coloma de Queralt, 57. Barcelona, 58. Vilafranca del Penedès, 59. Valls, 60. Reus, 61. Vilanova d'Escornalbou, 62. Tarragona.

Classe [III]

Infinitiu: tema /i/ + mode /r/ (model únic)

Gerundi (un model)

Participi (un model)

arrel	ext	tema	mode	arrel	ext	tema	mode
X		i	nt	X		i	d

Processos fonològics

1. Ensordiment d'obstruents finals
2. Simplificació del grup consonàntic -nt en posició final
3. Elisió de -r en posició final (classes [I] i [III])
4. Inserció d'epèntesi (classe [II])
5. Espirantització d'oclusives sonores medials
6. Espirantització de la labiodental sonora

Processos optatius:

- Anteriorització de /ə/ (→ [ɛ]) en síl·laba àtona i en posició final
- Anteriorització de /e/ (→ [ɛ]) en síl·laba àtona i en posició final

2.2.2. Formes personals

2.2.2.1. Imperfet d'indicatiu

Classe [I]

Cal fer, en primer lloc, en relació amb la representació del darrer segment de l'arrel, una distinció entre les localitats que presenten una consonant espirant i les que presenten una fricativa labiodental —cf. (38).

(38)

27-31/36-37/41-46/48/51-52	39/47/50/57	33	34	26	32/40	35
kəntáβə	kəntáβə	kəntáβə	kəntáβə/kəntáβə	kəntáβə	kəntáβə	kəntáβə
kəntáβəs	kəntáβəs	kəntáβəs	kəntáβəs	kəntáβəs	kəntáβəs	kəntáβəs
kəntáβə	kəntáβə	kəntáβə	kəntáβə	kəntáβə	kəntáβə	kəntáβə
kəntáβəm	kəntáβəm	kəntáβəm	kəntáβəm	kəntáβəm	kəntáβəm	kəntáβəm
kəntáβu	kəntáβəw	kəntáβow	kəntáβu	kəntáβu	kəntáβu	kəntáβow/kəntáβu
kəntáβən	kəntáβən	kəntáβən	kəntáβən	kəntáβən	kəntáβən	kəntáβən

26. Poble de Lilet, 27. Figueres, 28. Bagà, 29. Crespià, 30. Camallera, 31. Mieres, 32. l'Escal, 33. Sant Llorenç de Morunys, 34. Berga, 35. Torelló, 36. Amer, 37. Girona, 38. Solsona, 39. Sant Bartomeu del Grau, 40. la Bisbal d'Empordà, 41. Vic, 42. Sant Hilari Sacalm, 44. Sant Feliu de Guixols, 45. Centelles, 46. Tossa de Mar, 47. Manresa, 48. Lloret de Mar, 49. Blanes, 50. Pineda de Mar, 51. Caldes de Malavella, 52. Granollers, 53. Canet de Mar, 54. Igualada, 55. Terrassa, 56. Santa Coloma de Queralt, 57. Barcelona, 58. Vilafranca del Penedès, 59. Valls, 60. Reus, 61. Vilanova d'Escornalbou, 62. Tarragona.

49	38	53	54	55	56	58
kəntáβu	kəntáβə/kəntáβã	kəntáβe	kəntáβo	kəntáβə	kəntáβe	kəntáβə
kəntáβəs	kəntáβes	kəntáβəs	kəntáβəs	kəntáβəs	kəntáβes	kəntáβəs
kəntáβə	kəntáβe	kəntáβe	kəntáβo	kəntáβə	kəntáβe	kəntáβe
kəntáβəm	kəntáβəm	kəntáβəm	kəntáβəm	kəntáβəm	kəntáβəm	kəntáβəm
kəntáβu	kəntáβəw	kəntáβow	kəntáβow	kəntáβəw/	kəntáβu	kəntáβu
kəntáβən	kəntáβen	/kəntáβu	/kəntáβu	kəntáβu	kəntáβen	kəntáβən
		kəntáβən	kəntáβən	kəntáβən		

59	60	61	62
kəntáve	kəntáβə/kəntáβe	kəntávə	kəntáβə/kəntávə
kəntávəs	kəntáβəs	kəntávəs	kəntáβəs/kəntávəs
kəntáve	kəntáβə/kəntáβe	kəntávə	kəntáβə/kəntávə
kəntávəm	kəntáβəm	kəntávəm	kəntáβəm/kəntávəm
kəntávow	kəntáβow	kəntávow	kəntáβəw/kəntávow
kəntávən	kəntáβən	kəntávən	kəntáβən/kəntávən

Pel que fa a la realització /v/, aquest fonema es manté actualment vigent a les Balears i a l'Alguer. A començaments de segle, les enquestes d'Alcover manifesten també la seva presència en determinades localitats del català oriental —del Penedès i del Camp de Tarragona. A Tarragona-62, en particular, convivia ambdues solucions. Per aquest motiu, es pot postular que la forma bàsica corresponent a aquest morf conté un segment labiodental, que, com ocorre en alguns indrets del valencià, pot aproximantitzar-se o mantenir-se labiodental. Aquesta seria la situació a començaments de segle a Tarragona, tot i que l'articulació labiodental sonora no és vigent actualment en aquesta localitat i en altres zones costaneres —vegeu Recasens (1985: 122). L'existència d'una alternança a Tarragona pot ser un indicador d'una certa vacil·lació motivada per una evolució cap a la bilabial.

Com indica el mateix Alcover (1908c), en català central, [v] era present al Baix Penedès, a tot el Camp de Tarragona (amb inclusió de Roda de Berà i d'alguna zona de la Conca de Barberà, almenys a Vimbodí). Les dades d'Alcover constaten l'alternança entre [v] i [b] o [β] a indrets de les comarques citades (Tarragona-62, Valls-59 i Reus-60).⁴¹ Vilanova d'Escornalbou-61 i Tarragona-62 presenten, d'altra banda, uns segments relacionats amb mode/temps força homogenis.

⁴¹ Recasens (1985) ha mostrat la pèrdua progressiva de la realització labiodental en els indrets esmentats. Actualment, aquesta pronúncia no s'ha mantingut ni al Penedès ni a la costa del Camp de Tarragona; a la resta de pobles del Camp, només té lloc amb plena vigència entre parlants de més de 60 anys.

26. Poble de Llílet, 27. Llígueres, 28. Bagà, 29. Crespià, 30. Camallera, 31. Mieres, 32. l'Escalà, 33. Sant Llorenç de Morunys, 34. Berga, 35. Torelló, 36. Amer, 37. Girona, 38. Solsona, 39. Sant Bartomeu del Grau, 40. la Bisbal d'Empordà, 41. Vic, 42. Sant Hilari Sacalm, 44. Sant Feliu de Guixols, 45. Centelles, 46. Tossa de Mar, 47. Manresa, 48. Lloret de Mar, 49. Blanes, 50. Pineda de Mar, 51. Caldes de Malavella, 52. Granollers, 53. Canet de Mar, 54. Igualada, 55. Terrassa, 56. Santa Coloma de Queralt, 57. Barcelona, 58. Vilafranca del Penedès, 59. Valls, 60. Reus, 61. Vilanova d'Escornalbou, 62. Tarragona.

La realització de 2[+pl] manifesta un procés de labialització ([β/vow]) del segment relacionat amb mode/temps, sense reducció posterior. Aquest procés ja havia estat detectat a Olot, en pirinenc oriental, i també apareix en altres indrets de les varietats oriental i occidental. Les realitzacions 1[-pl] i 3[-pl] —[áve]— de Valls-59 podrien suggerir que aquests segments no provenen d'una /ə/ subjacent, sinó d'una /e/. Tanmateix, en síl·laba travada només apareixen solucions amb neutra, per la qual cosa es pot preveure una realització palatalitzada de /ə/en posició final.

Les localitats que presenten un segment espirant en el radical manifesten un variat polimorfisme, principalment en posició final de mot. Les realitzacions més nombroses parteixen d'un segment relacionat amb mode/temps /bə/, que pot experimentar una labialització en contacte amb el morf relacionat amb nombre/persona /w/ > [βow], el qual, al seu torn, pot reduir-se a [u], com ocorria en pirinenc oriental, probablement a través d'un estadi [βuw]. Hi ha localitats que compten alternativament amb les dues solucions esmentades. Solament Sant Llorenç de Morunys-33 i Berga-34 presenten la vocal [o] a 1[+pl], fet que també pot explicar-se per raó de trobar-se entre dues labials.

Sant Llorenç de Morunys-33 i Solsona-38 presenten uns morfs relacionats amb mode/temps [βes], [βe] i [βen] en les persones 2[-pl], 3[-pl] i 3[+pl], respectivament. La [e] final d'aquestes solucions, que apareix també en els segments corresponents a mode/temps de les mateixes persones del condicional, sembla remetre a una forma subjacent amb /e/. Tanmateix, la presència d'una vocal neutra en les dues primeres persones del plural de l'imperfet d'indicatiu i d'una vocal anterior, en alguns casos nasalitzada ([βā]), en la 1a persona, semblen indicar encara l'existència, des del punt de vista d'aquesta varietat, d'un segment neutre subjacent, que podria experimentar, en síl·laba travada per *n* o *s*, un tancament en [e]. Aquest fenomen pot justificar-se pel fet que les localitats afectades es troben en una zona de transició. En aquests casos, sembla més raonable de postular dues formes bàsiques /be/ i /bə/, amb l'alternança final /e/~ə/, que s'aplica també al condicional i que manifesta la tendència a una progressiva orientalització. Una altra interpretació, que es desestima, seria considerar una forma subjacent única /e/ per a aquestes localitats i valorar l'aparició de la neutra de la 1a persona del plural de l'imperfet d'indicatiu i del condicional com una simplificació de les transcripcions d'Alcover

26. Poble de Llílet, 27. Figueres, 28. Bagà, 29. Crespí, 30. Camallera, 31. Mieres, 32. l'Escala, 33. Sant Llorenç de Morunys, 34. Berga, 35. Torelló, 36. Amer, 37. Girona, 38. Solsona, 39. Sant Bartomeu del Grau, 40. la Bisbal d'Empordà, 41. Vic, 42. Sant Hilari Sacalm, 44. Sant Feliu de Guixols, 45. Centelles, 46. l'Osca de Mar, 47. Manresa, 48. Lloret de Mar, 49. Blanes, 50. Pineda de Mar, 51. Caldes de Malavella, 52. Granollers, 53. Canet de Mar, 54. Igualada, 55. Terrassa, 56. Santa Coloma de Queralt, 57. Barcelona, 58. Vilafranca del Penedès, 59. Valls, 60. Reus, 61. Vilanova d'Escornalbou, 62. Tarragona.

en alguns contextos generals. La sistematicitat d'aquestes ocurrences sembla negar, però, aquesta possibilitat.

A més, cal tenir en compte el punt de vista sota el qual es duu a terme la present anàlisi. Atès que es descriu una sola àrea dialectal, l'anàlisi intradialectal remarcarà solament les realitzacions fonètiques i fonològiques possibles en un territori determinat. Des d'aquesta perspectiva, i pel que fa a l'àrea oriental, és impossible de remetre les realitzacions dels morfemes relacionats amb mode/temps d'aquest temps o del condicional a formes subjacents que continguin una /a/. En aquest cas, cal pensar en solucions que inclouen la vocal neutra. Aquest és el resultat general en aquesta zona, que no posseeix mai /a/ en posició àtona. La mateixa perspectiva s'aplica, per exemple, a l'hora de postular la forma bàsica de les realitzacions de la vocal àtona de l'imperfet d'indicatiu i del condicional de localitats com Santa Coloma de Queralt, Solsona o Sant Llorenç de Morunys. Davant d'una realització gairebé sistemàtica amb [e] en contextos àtons en síl·laba final i travada, aquest so no es pot remetre a una realització /a/, que podria esdevenir [e] en altres varietats de manera general en síl·laba travada o en posició final. Caldrà esperar a una anàlisi interdialectal per connectar les possibles realitzacions fonològiques establertes en el marc d'una mateixa varietat amb determinats fonemes, que expressen realitzacions generals.

Altres solucions, però, són previsibles variacions del fonema /ə/ en determinats contextos: unes variants posteriors ([βə, βã, βo, βu])⁴² o unes variants anteriors ([βe/βë/βē/ve]). Davant aquesta multiplicitat de representacions fonètiques, cal tenir en compte, com afirma Recasens (1996: 108), que, en condicions de relaxament, especialment en posició final absoluta, la [ə] àtona pot presentar diferències articulatòries notables. La pluralitat de les realitzacions fonètiques en el domini lingüístic català es fa efectiva a Alcover (1908c) i en tot el repertori de *LaFV*.

Quant a la caracterització fonètica d'altres representacions vocàliques no observades fins ara, cal destacar els sons següents: [ē] representa una vocal anterior no arrodonida, oberta com la [ɛ], però molt relaxada; [ā] representa una vocal oberta, una mica posterior, i manifesta la

⁴² Recasens (1996: 95) indica que les solucions en [ɑ] i [ɔ] són pròpies de punts del Solsonès, de la Conca de Barberà i del Camp de Tarragona.

26. Poble de Liller, 27. Figueres, 28. Bagà, 29. Crespià, 30. Camallera, 31. Mieres, 32. l'Escala, 33. Sant Llorenç de Morunys, 34. Berga, 35. Torelló, 36. Amer, 37. Girona, 38. Solsona, 39. Sant Bartomeu del Grau, 40. la Bisbal d'Empordà, 41. Vic, 42. Sant Hilari Sacalm, 44. Sant Pèli de Guixols, 45. Centelles, 46. Tossa de Mar, 47. Manresa, 48. Llorer de Mar, 49. Blanes, 50. Pineda de Mar, 51. Caldes de Malavella, 52. Granollers, 53. Canet de Mar, 54. Igualada, 55. Terrassa, 56. Santa Coloma de Queralt, 57. Barcelona, 58. Vilafranca del Penedès, 59. Valls, 60. Reus, 61. Vilanova d'Escornalbau, 62. Tarragona.

pronúncia molt relaxada que pren la *a*, final de frase, a certes comarques. Sovint Alcover utilitza indistintament aquest signe i la [o] per indicar una velarització de la -a en determinats contextos, tot i que en aquesta varietat, per les raons adduïdes anteriorment, es partiria d'una /ə/ subjacent.

Pel que fa a les realitzacions de la vocal final de mot, s'observen coincidències totals entre 1,3[-pl]: Igualada-54 ([βo]), Santa Coloma de Queralt-57 ([βe]), Valls ([ve]), Vilanova d'Escornalbou-61 ([və]), l'Escala-32, la Bisbal d'Empordà-40 i Canet de Mar-53 ([βe]); a Reus-60 alternen ([βə]) i ([βe]) i a Tarragona-62 ([βə]) i ([və]).

A Berga-34 l'alternança d'1[-pl] es redueix a [βɛ] a 3[-pl].⁴³ En altres localitats la realització fonètica final s'ha reduït a [ə] (Torelló-35, Blanes-49). En d'altres —la Pobla de Lillet-26, Sant Llorenç de Morunys-33, Solsona-38—, en canvi, la realització [βə] ha passat a [βe] a 3[-pl].

El mateix Alcover (1908c) indica certes modificacions de la vocal -a en l'àrea oriental. Així, a Blanes es troba una -a enfosquida a l'imperfet d'indicatiu. Quant a la pronúncia d'algunes terminacions verbals, els quaderns de camp contenen certa informació sobre les solucions presentades en algunes localitats. Així, pel que fa a Vilafranca del Penedès-58, Alcover fa notar la tendència entre els nois a fer [íe] o [íɛ] i [aβe] o [aβɛ] les desinències -ia i -ava.⁴⁴ Aquestes pronúncies vacil·lants semblen justificar la realització fonètica [ɛ], que registra *LaFV* en les solucions de 3a persona d'aquesta localitat.

Resum

RF			Classe [I]		RS			
a	t	m/t	n/p	p	t	m/t	n/p	E. morfològica
X	á	βo/βə/β̃/βe/β̃e/β̃e/β̃e/βo/βu/və/ve		1[-pl]	á	bə/be/və		X+ T + M/T
X	á	βə/βe/β̃/və	s	2[-pl]	á	bə/be/və	z	X+ T + M/T + N/P
X	á	βə/βe/β̃e/β̃e/β̃e/βo/və/ve		3[-pl]	á	bə/be/və		X+ T + M/T
X	á	βə/βo/və	m	1[+pl]	á	bə/və	m	X+ T + M/T + N/P
X	á	βu		2[+pl]				
X	á	βo/və/βə/və	w	2[+pl]	á	bə/və	w	X+ T + M/T + N/P
X	á	βə/βe/β̃/və	n	3[+pl]	á	bə/be/və	n	X+ T + M/T + N/P

⁴³ Cf. QC9.

⁴⁴ Cf. QC4.

26. Pobla de Lillet, 27. Figueres, 28. Bagà, 29. Crespià, 30. Camallera, 31. Mieres, 32. l'Escala, 33. Sant Llorenç de Morunys, 34. Berga, 35. Torelló, 36. Amer, 37. Girona, 38. Solsona, 39. Sant Bartomeu del Grau, 40. la Bisbal d'Empordà, 41. Vic, 42. Sant Hilari Sacalm, 44. Sant Feliu de Guixols, 45. Centelles, 46. Tossa de Mar, 47. Manresa, 48. Lloret de Mar, 49. Blanes, 50. Pineda de Mar, 51. Caldes de Malavella, 52. Granollers, 53. Canet de Mar, 54. Igualada, 55. Terrassa, 56. Santa Coloma de Queralt, 57. Barcelona, 58. Vilafranca del Penedès, 59. Valls, 60. Reus, 61. Vilanova d'Escornalbou, 62. Tarragona.

Classe [II]

Els segments relacionats amb mode/temps de la classe [II] —cf. (39a) i (39b)— presenten una solució fonètica múltiple, que no coincideix en tots els casos amb la distribució geogràfica dels mateixos segments en la classe [I]; per aquest motiu, no es pot parlar de realitzacions sistemàtiques. Com a forma discrepant, cal remarcar el resultat alternatiu de Santa Coloma de Queralt-56 ([í]), justificable pel fet que el so proposat per Alcover en aquesta localitat —[e] en la majoria dels casos— es tanca efectivament en [i].

Una realització nova s'observa a Sant Llorenç de Morunys-33 a 1[+p]. El so [ã], variant posterior de /a/, representa una vocal oberta, una mica posterior, que en alguns casos pot adquirir un matís nasal. Es tracta, segons el DCVB1, de la pronúncia molt relaxada que pren la *a*, final de frase, a certes comarques.

Les realitzacions amb [e] travada de Camallera-30 no són sistemàtiques, pel fet que no apareixen en tots els temps que presenten contextos àtons de les mateixes característiques. És consideren, doncs, variants de realització de /ə/.

(39a)

26/62	25/27-29/31-32/34/36/43-46/51	30	33	35	37	38
bətië	bətiə	bətiə	bətiə	bətië/bətië	bətië	bətiã
bətiəs	bətiəs	bətiəs	bətiəs	bətiës	bətiəs	bətiəs
bətië	bətiə	bətiə/bətië	bətië	bətië	bətië	bətië
bətiəm	bətiəm	bətiem	bətiəm	bətiəm	bətiəm	bətiəm
bətiu	bətiu	bətiu	bətiow	bətiəw	bətiu	bətiəw
bətiən	bətiən	bətiën	bətiën	bətiən	bətiən	bətiën

39/47/52/55/57/ 60-61	40	41	42	48	49	50	53	54
bətiə	bətië	bətië	bətië	bətiə/bətië	bətiu	bətiə/bətië	bətië	bətiə/bətiö
bətiəs	bətiəs	bətiəs	bətiəs	bətiəs	bətiës	bətiəs	bətiəs	bətiəs
bətiə	bətië	bətiə	bətiə	bətiə	bətië	bətiə	bətië	bətiə
bətiəm	bətiəm	bətiəm	bətiəm	bətiəm	bətiəm	bətiəm	bətiəm	bətiəm
bətiəw	bətiu	bətiəw	bətiu	bətiu	bətiu	bətiəw	bətiəw	bətiəw/bətiu
bətiən	bətiën	bətiën	bətiën	bətiën	bətiën	bətiën	bətiën	bətiën

26. Pobla de Liller, 27. Figueres, 28. Bagà, 29. Crespià, 30. Camallera, 31. Mieres, 32. l'Escala, 33. Sant Llorenç de Morunys, 34. Berga, 35. Torelló, 36. Amer, 37. Girona, 38. Solsona, 39. Sant Bartomeu del Grau, 40. la Bisbal d'Empordà, 41. Vic, 42. Sant Hilari Sacalm, 44. Sant Feliu de Guíxols, 45. Centelles, 46. Tossa de Mar, 47. Manresa, 48. Lloret de Mar, 49. Blanes, 50. Pineda de Mar, 51. Caldes de Malavella, 52. Granollers, 53. Camer de Mar, 54. Igualada, 55. Terrassa, 56. Santa Coloma de Queralt, 57. Barcelona, 58. Vilafranca del Penedès, 59. Valls, 60. Reus, 61. Vilanova d'Escornalbou, 62. Tarragona.

56	58	59
bətiɛ/bəti	bətië	bətie
bətiəs	bətiəs	bətiəs
bətiɛ	bətiə/bətië	bətie
bətiəm	bətiəm	bətiəm
bətiəw	bətiəw/bətiu	bətiəw
bətiən	bətiən	bətiən

(39b)

25/27-29/31/34/36/43-46/51	30	33	39/47/52/55/57 /60	41	48	50
bəβiə	bəβiə	bəβiə	bəβiə	bəβiə/bəβië	bəβiə/bəβie	bəβiə/bəβie
bəβiəs	bəβies	bəβies	bəβiəs	bəβiəs	bəβiəs	bəβiəs
bəβiə	bəβie	bəβie	bəβiə	bəβiə	bəβiə	bəβiə
bəβiəm	bəβiem	bəβiam	bəβiəm	bəβiəm	bəβiəm	bəβiəm
bəβiu	bəβiu	bəβiow	bəβiəw	bəβiəw	bəβiu	bəβiəw
bəβiən	bəβien	bəβien	bəβiən	bəβiən	bəβiən	bəβiən

26/37	35	38	40	42	49	53	54	56
bəβië	bəβië	bəβiä	bəβie	bəβië	bəβiu	bəβie	bəβiə/bəβio	bəβiɛ/bəβii
bəβiəs	bəβiës	bəβies	bəβiəs	bəβiəs	bəβies	bəβiəs	bəβiəs	bəβiɛs
bəβië	bəβië	bəβie	bəβie	bəβiə	bəβie	bəβie	bəβiə	bəβiɛ
bəβiəm	bəβiəm	bəβiəm	bəβiəm	bəβiəm	bəβiəm	bəβiəm	bəβiəm	bəβiəm
bəβiu	bəβiəw	bəβiəw	bəβiu	bəβiu	bəβiu	bəβiəw	bəβiəw/bəβiu	bəβiəw
bəβiən	bəβiën	bəβien	bəβiən	bəβiən	bəβien	bəβiən	bəβiən	bəβiən

58	59	61	62
bəβië	bəvié	bəviə	bəβië/bəviə/bəvië
bəβiəs	bəviəs	bəviəs	bəβiəs/bəviəs
bəβiə/bəβië	bəvié	bəviə	bəβiə/bəviə
bəβiəm	bəviəm	bəviəm	bəβiəm/bəviəm
bəβiəw/bəβiu	bəviəw	bəviəw	bəβiəw/bəviəw
bəβiən	bəviən	bəviən	bəβiən/bəviən

Resum

RF					Classe [II]				RS			
arrel	tema	m/t	n/p	p	tema	m/t	n/p	Estructura morfològica				
X	í	ɔ/ə/ə/e/è/e/ë/u		1[-pl]	í	ə/e		X+ T + M/T				
X	í	ə/e/è/ɛ	s	2[-pl]	í	ə/e	z	X+ T + M/T + N/P				
X	í	ə/e/è/ɛ		3[-pl]	í	ə/e		X+ T + M/T				
X	í	e/ə/ə	m	1[+pl]	í	ə	m	X+ T + M/T + N/P				
X	í	u		2[-pl]								
X	í	ə/o	w	2[-pl]	í	ə	w	X+ T + M/T + N/P				
X	í	ə/e/è/ɛ	n	3[+pl]	í	ə/e	n	X+ T + M/T + N/P				

26. Poble de Lilet, 27. Figueres, 28. Bagà, 29. Crespià, 30. Camallera, 31. Mieres, 32. l'Escala, 33. Sant Llorenç de Morunys, 34. Berga, 35. Torelló, 36. Amer, 37. Girona, 38. Solsona, 39. Sant Bartomeu del Grau, 40. la Bisbal d'Empordà, 41. Vic, 42. Sant Hilari Sacalm, 44. Sant Feliu de Guixols, 45. Centelles, 46. Tossa de Mar, 47. Manresa, 48. Lloret de Mar, 49. Blanes, 50. Pineda de Mar, 51. Caldes de Malavella, 52. Granollers, 53. Canet de Mar, 54. Igualada, 55. Terrassa, 56. Santa Coloma de Queralt, 57. Barcelona, 58. Vilafranca del Penedès, 59. Valls, 60. Reus, 61. Vilanova d'Isornalbou, 62. Tarragona.

Classe [III]

La distribució de les realitzacions dels segments relacionats amb mode/temps de les dues subclasses coincideix parcialment amb les solucions de les classes verbals examinades anteriorment —cf. (38), (39a), (39b), (40a) i (40b). Pel que fa a les persones 1[-pl] i 3[-pl], les discrepàncies —quant a la qualitat de la vocal final— es localitzen en les següents localitats: a 1[-pl] 30, 33, 34, 36, 37, 38, 39, 41, 48, 53 i 62; a 3[-pl] 26, 30, 32, 34, 35, 49 i 60.

(40a)

26	27-29/31/34/42-46/51	30	32	33	35
durmië	durmiä	durmie	durmie	durmiä	durmië
durmiäs	durmiäs	durmies	durmiäs	durmies	durmiës
durmië	durmiä	durmie	durmiä	durmie	durmië
durmiäm	durmiäm	durmiem	durmiäm	durmiäm	durmiäm
durmiü	durmiü	durmiü	durmiü	durmiöw	durmiäw/durmiü
durmiän	durmiän	durmien	durmiän	durmien	durmiän

36/48	37	38	39	40	41	49
durmiä/durmië	durmiä/durmië	durmiä	durmie	durmie	durmië	durmiü
durmiäs	durmiäs	durmies	durmiäs	durmiäs	durmiäs	durmies
durmiä	durmië	durmie	durmiä	durmie	durmiä	durmie
durmiäm	durmiäm	durmiäm	durmiäm	durmiäm	durmiäm	durmiäm
durmiü	durmiü	durmiäw	durmiäw	durmiü	durmiäw/durmiü	durmiü
durmiän	durmiän	durmien	durmiän	durmiän	durmiän	durmiän

47/50/52/55/57/ 59-61	53	54	56	58	62
durmiä	durmiä/durmië	durmiö	durmië	durmiä/durmië	durmiä/durmië
durmiäs	durmiäs	durmiäs	durmiës	durmiäs	durmiäs
durmiä	durmië	durmiä	durmië	durmiä/durmië	durmië
durmiäm	durmiäm	durmiäm	durmiäm	durmiäm	durmiäm
durmiäw	durmiäw	durmiäw/durmiü	durmiäw	durmiäw/durmiü	durmiäw
durmiän	durmiän	durmiän	durmiän	durmiän	durmiän

(40b)

26	27-29/31/34/42-46/51	30	32	33	35	36/48
pærtië	pærtiä	pærtie	pærtie	pærtiä	pærtië	pærtiä/pærtie
pærtiäs	pærtiäs	pærties	pærtiäs	pærties	pærtiës	pærtiäs
pærtië	pærtiä	pærtie	pærtiä	pærtie	pærtië	pærtiä
pærtiäm	pærtiäm	pærtiem	pærtiäm	pærtiäm	pærtiäm	pærtiäm
pærtiü	pærtiü	pærtiü	pærtiü	pærtiöw	pærtiäw/pærtiü	pærtiü
pærtiän	pærtiän	pærtien	pærtiän	pærtien	pærtiän	pærtiän

26. Pobla de Lillet, 27. Figueres, 28. Bagà, 29. Crespià, 30. Camallera, 31. Mieres, 32. l'Escala, 33. Sant Llorenç de Morunys, 34. Berga, 35. Torrelló, 36. Amer, 37. Girona, 38. Solsona, 39. Sant Bartomeu del Grau, 40. la Bisbal d'Empordà, 41. Vic, 42. Sant Hilari Sacalm, 44. Sant Feliu de Guíxols, 45. Centelles, 46. Tossa de Mar, 47. Manresa, 48. Lloret de Mar, 49. Blanes, 50. Pineda de Mar, 51. Caldes de Malavella, 52. Granollers, 53. Canet de Mar, 54. Igualada, 55. Terrassa, 56. Santa Coloma de Queralt, 57. Barcelona, 58. Vilafranca del Penedès, 59. Valls, 60. Reus, 61. Vilanova de l'Escornalbou, 62. Tarragona.

37	38	39	40	41	47/50/52/55/57/59-61	49
pərtiə/pərtiē	pərtiə	pərtiē	pərtiē	pərtiē	pərtiə	pərtiu
pərtiəs	pərtiəs	pərtiəs	pərtiəs	pərtiəs	pərtiəs	pərtiəs
pərtiē	pərtiē	pərtiə	pərtiē	pərtiə	pərtiə	pərtiē
pərtiəm	pərtiəm	pərtiəm	pərtiəm	pərtiəm	pərtiəm	pərtiəm
pərtiu	pərtiaw	pərtiaw	pərtiu	pərtiaw/pərtiu	pərtiaw	pərtiu
pərtiən	pərtiən	pərtiən	pərtiən	pərtiən	pərtiən	pərtiən

53	54	56	58	62
pərtiə/pərtiē	pərtiə	pərtiē	pərtiə/pərtiē	pərtiə/pərtiē
pərtiəs	pərtiəs	pərtiəs	pərtiəs	pərtiəs
pərtiē	pərtiə	pərtiē	pərtiə/pərtiē	pərtiē
pərtiəm	pərtiəm	pərtiəm	pərtiəm	pərtiəm
pərtiaw	pərtiaw/pərtiu	pərtiaw	pərtiaw/pərtiu	pərtiaw
pərtiən	pərtiən	pərtiən	pərtiən	pərtiən

Resum

RF Classe [III]

RS

arrel	tema	m/t	n/p	p	tema	m/t	n/p	Estructura morfològica
X	i	ɔ/ə/a/e/è/é/ë/ü		1[-pl]		ə/e		X+ T + M/T
X	í	ə/e/è/é	s	2[-pl]		ə/e	z	X+ T + M/T + N/P
X	í	ə/e/è/é		3[-pl]		ə/e		X+ T + M/T
X	í	e/a/ə	m	1[+pl]		ə	m	X+ T + M/T + N/P
X	í	u		2[-pl]				
X	í	ə/o	w	2[-pl]		ə	w	X+ T + M/T + N/P
X	í	ə/e/è/é	n	3[+pl]		ə/e	n	X+ T + M/T + N/P

Models verbals: imperfet d'indicatiu

Classe [I]: 4 models

1	2	3	4
26-32/34-37/39-54/57-62	33/38	56	59/61-62
ábə	ábə	ábe	ávə
ábəz	ábez	ábez	ávəz
ábə	ábe	ábe	ávə
ábəm	ábəm	ábəm	ávəm
ábəw	ábəw	ábəw	ávəw
ábən	ábən	ábən	ávən

26. Pobla de Llàter, 27. Figueres, 28. Bagà, 29. Crespià, 30. Camallera, 31. Mieres, 32. Píscala, 33. Sant Llorenç de Morunys, 34. Berga, 35. Torelló, 36. Amer, 37. Girona, 38. Solsona, 39. Sant Bartomeu del Grau, 40. la Bisbal d'Empordà, 41. Vic, 42. Sant Hilari Sacalm, 44. Sant Feliu de Guixols, 45. Centelles, 46. Tossa de Mar, 47. Manresa, 48. Lloret de Mar, 49. Blanes, 50. Pineda de Mar, 51. Caldes de Malavella, 52. Granollers, 53. Canet de Mar, 54. Igualada, 55. Terrassa, 56. Santa Coloma de Queralt, 57. Barcelona, 58. Vilafranca del Penedès, 59. Valls, 60. Reus, 61. Vilanova d'Escornalbou, 62. Tarragona.

Classe [II]: 3 models

Classe [III]: 3 models

26-32/34-37/39-54/57-62	33/38	56	26-32/34-37/39-54/57-62	33/38	56
íə	íə	íe	íə	íə	íe
íəz	íez	íez	íəz	íez	íez
íə	íe	íe	íə	íe	íe
íəm	íəm	íəm	íəm	íəm	íəm
íəw	íəw	íəw	íə	íəw	íəw
íən	íen	íen	íən	íen	íen

Processos fonològics

1. Ensordiment d'obstruents finals (classes [I], [II], [III])
2. Espirantització d'oclusives sonores medials (classe [I])
3. Labialització de /ə/ seguida de [w] (localitats 59, 60, 61)
4. Labialització de /ə/ seguida de [m]/[w] (localitats 33, 34, 35, 53-54)
5. Labialització de /ə/ seguida de [w] i monoftongació posterior (localitats 26-31/34/35-37/41-46/48-49/51-55)
6. Tancament de /e/: /e/ → [ɛ] / [-accent] # (Santa Coloma de Queralt)
7. Reducció vocàlica de la sèrie posterior: /o, ɔ/ → u / [-accent]

Processos optatius:

- Anteriorització de /ə/ (→ [ɛ̃]) en síl·laba àtona i en posició final
- Anteriorització de /ə/ (→ [ɛ̄]) en síl·laba àtona i en posició final
- Anteriorització de /ə/ (→ [e]) en síl·laba àtona, en posició final i seguida de /s/ i /n/
- Velarització de /ə/ (→ [ɔ̄],[ā̄]) en síl·laba àtona, en posició final (1a persona) i seguida de labial
- Velarització de /ə/ (→ [ō]) en síl·laba àtona, en posició final
- Velarització de /ə/ (→ [ū]) en síl·laba àtona, en posició final

2.2.2.2. Imperfet de subjuntiu

Classe [I]

L'observació dels resultats de l'imperfet de subjuntiu en les diverses localitats del català oriental —cf. (41)— fa patent dos tipus de discrepàncies. El primer tipus repercuteix en la vocal temàtica. Així, els segments relacionats amb tema presenten la solució majoritària [ɛ̃], que alterna a Amer-36 amb [ɛ̄]. El segon tipus afecta els segments relacionats amb

26. Pobla de Lillet, 27. Figueres, 28. Bagà, 29. Crespià, 30. Camallera, 31. Mieres, 32. Pí:scala, 33. Sant Llorenç de Morunys, 34. Berga, 35. Torelló, 36. Amer, 37. Girona, 38. Solsona, 39. Sant Bartomeu del Grau, 40. la Bisbal d'Empordà, 41. Vic, 42. Sant Hilari Sacalm, 44. Sant Feliu de Guíxols, 45. Centelles, 46. Tossa de Mar, 47. Manresa, 48. Lloret de Mar, 49. Blanes, 50. Pineda de Mar, 51. Caldes de Malavella, 52. Granollers, 53. Canet de Mar, 54. Igualada, 55. Terrassa, 56. Santa Coloma de Queralt, 57. Barcelona, 58. Vilafranca del Penedès, 59. Valls, 60. Reus, 61. Vilanova d'Escornalbou, 62. Tarragona.

mode/temps, que es realitzen com a [si] o com a [sə], els quals poden coexistir en una mateixa localitat, per bé que, curiosament, no en totes les persones. Es podria pensar que aquesta asistematicitat respon a certs oblitats en les transcripcions de les dades o potser a una recollida incompleta o, encara, a la manifestació d'un estadi de convivència dels dos morfemes, que es resoldrà previsiblement en benefici de /si/. Aquests dos tipus d'alternança tenen caràcter morfològic. També són de tipus morfològic les alternances que ocorren a 1[-pl]: /s/, general; /sə/, a Sant Llorenç de Morunys-33.

Per contra, són de caràcter fonètic les alternances en els morfemes relacionats amb mode/temps que ocorren a Solsona-38, amb un segment neutre nasalitzat o relaxat en [a], el qual sofreix alhora una nasalització a 1[-pl]. Aquesta mateixa localitat presenta també una alternança [sə] a 1,2[+pl]. Ja s'ha comentat que el so [a] es pot remetre, des d'una perspectiva intradialectal, a una representació subjacent /ə/. De tipus fonètic és també la doble realització [səw] ~ [su] que pot manifestar la seqüència /sə+w/ en algunes localitats. La realització [su], com en pirinenc oriental, pot justificar-se per acció de sengles regles fonològiques, que també actuen a l'imperfet d'indicatiu i en el condicional.

(41)

26	50	35/53	30	27/45	28
kəntés	kəntés	kəntés	kəntés	kəntés	kəntés
kəntésəs/kəntésis	kəntésəs/kəntésis	kəntésəs/kəntésis	kəntésis	kəntésis	kəntésəs
kəntés	kəntés	kəntés	kəntés	kəntés	kəntés
kəntésəm/kəntésim	kəntésəm/kəntésim	kəntésəm/kəntésim	kəntésim	kəntésim	kəntésəm
kəntésəw	kəntésiw	kəntésəw/kəntésiw	kəntésiw/kəntésu	kəntésu	kəntésu
kəntésən/kəntésin	kəntésən/kəntésin	kəntésən/kəntésin	kəntésən/kəntésin	kəntésin	kəntésən

29/32/34/37/40/ 43-44/46-49/51-52/54-62	36	31	39	41
kəntés	kəntés/kəntés	kəntés	kəntés	kəntés
kəntésis	kəntésis/kəntésis	kəntésəs	kəntésəs	kəntésəs/kəntésis
kəntés	kəntés/kəntés	kəntés	kəntés	kəntés
kəntésim	kəntésim/kəntésim	kəntésəm	kəntésəm	kəntésəm/kəntésim
kəntésiw	kəntésiw/kəntésiw	kəntésu	kəntésəw	kəntésiw/kəntésu
kəntésin	kəntésin/kəntésin	kəntésən/kəntésin	kəntésən	kəntésən/kəntésin

26. Pobla de Lillet, 27. Figueres, 28. Bagà, 29. Crespià, 30. Camallera, 31. Mieres, 32. l'Escalà, 33. Sant Llorenç de Morunys, 34. Berga, 35. Torelló, 36. Amer, 37. Girona, 38. Solsona, 39. Sant Bartomeu del Grau, 40. la Bisbal d'Empordà, 41. Vic, 42. Sant Hilari Sacalm, 44. Sant Feliu de Guixols, 45. Centelles, 46. Tossa de Mar, 47. Manresa, 48. Lloret de Mar, 49. Blanes, 50. Pineda de Mar, 51. Caldes de Malavella, 52. Granollers, 53. Canet de Mar, 54. Igualada, 55. Terrassa, 56. Santa Coloma de Queralt, 57. Barcelona, 58. Vilafranca del Penedès, 59. Valls, 60. Reus, 61. Vilanova d'Escornalbau, 62. Tarragona.

42	38	33
kəntés	kəntésā/kəntésā	kəntésə
kəntésəs/kəntésis	kəntésis	kəntésəs
kəntés	kəntés	kəntés
kəntésəm/kəntésim	kəntésəm	kəntésəm
kəntésiw	kəntésəw	kəntésəw
kəntésin	kəntésin	kəntésən

Les alternances morfològiques /sə/~ /si/ permeten de delimitar dues àrees subdialectals —cf. § III.1.3., en relació amb el tractament distributiu dels resultats des d'una perspectiva intradialectal.

Resum

RF					RS				
Classe [I]									
arrel	tema	m/t	n/p	p	tema	m/t	n/p	Estructura morfològica	
X	é/é	s/sə/sā/sā		1[-pl]	é/é	s/sə		X+ T+ M/T	
X	é/é	si/sə	s	2[-pl]	é/é	si/sə	z	X+ T+ M/T+ N/P	
X	é/é	s		3[-pl]	é/é	s		X+ T+ M/T	
X	é/é	si/sə/sə	m	1[+pl]	é/é	si/sə	m	X+ T+ M/T+ N/P	
X	é/é	su		2[+pl]					
X	é/é	sə/sə/si	w	2[+pl]	é/é	sə/si	w	X+ T+ M/T+ N/P	
X	é/é	si/sə	n	3[+pl]	é/é	si/sə	n	X+ T+ M/T+ N/P	

Classe [II]

El model sense extensió —cf. (42a)— presenta les mateixes alternances que s'han observat en les realitzacions d'imperfet de subjuntiu de la classe [I], tot i que la distribució geogràfica no coincideix totalment —cf. els resultats de Mieres-31, Amer-36 i Solsona-38.

Blanes-49 presenta un nou morf relacionat amb mode/temps (/su/), que també apareixerà en la classe [III]. Segons Alcover (1908c), [su] podria provenir d'una forma [so] no reduïda. D'altra banda, també podria considerar-se el resultat d'una velarització sistemàtica. A causa de la singularitat d'aquest fenomen i del fet que enlloc es pot preveure una realització fonològica /so/ del morf corresponent a mode/temps, es postula una forma subjacent /su/. Aquest temps presenta també una alternança de tipus morfològic pel que fa a l'obertura de la vocal temàtica (/é/~ /é/).

26. Poble de Liller, 27. Figueres, 28. Bagà, 29. Crespià, 30. Camallera, 31. Mieres, 32. l'Escala, 33. Sant Llorenç de Morunys, 34. Berga, 35. Torelló, 36. Amer, 37. Girona, 38. Solsona, 39. Sant Bartomeu del Grau, 40. la Bisbal d'Empordà, 41. Vic, 42. Sant Hilari Sacalm, 44. Sant Feliu de Guixols, 45. Centelles, 46. Tossa de Mar, 47. Manresa, 48. Lloret de Mar, 49. Blanes, 50. Pineda de Mar, 51. Caldes de Malavella, 52. Granollers, 53. Canet de Mar, 54. Igualada, 55. Terrassa, 56. Santa Coloma de Queralt, 57. Barcelona, 58. Vilafranca del Penedès, 59. Valls, 60. Reus, 61. Vilanova d'Escornalbou, 62. Tarragona.

A Blanes, el resultat de 2[+pl] ([su]) podria interpretar-se com la reducció de /su+w/. Cal remarcar que aquesta solució, per bé que sigui fonèticament idèntica als altres casos d'imperfet amb [su], en discrepa des del punt de vista fonològic. El motiu rau en la tipologia del segment subjacent relacionat amb mode/temps de l'imperfet de subjuntiu de les localitats altres que Blanes. Com en pirinenc oriental, la perspectiva interdialectal permet de remetre aquesta realització a un segment morfològic /sə/, que experimenta un fenomen de labialització i finalment de monoftongació. Alcover (1908c: 241) explica aquest resultat a 2[+pl] com una reducció dels diftongs -ow o -aw. En el cas de Blanes, però, es podria pensar també en l'adjunció d'un segment subjacent /su/, que apareix també en les altres persones de l'imperfet de subjuntiu.

Una alternança de tipus fonètic es troba novament a 1[-pl] de Solsona-38, en forma de la variant posterior [sə] en lloc de neutra nasalitzada.

(42a)

26	27/45	28	29-30/32/34/37/40/43-44/46-48/51-52/54-62	31	38
bàtés	bàtés	bàtés	bàtés	bàtés	bàtésə/bàtésā
bàtésəs/bàtésis	bàtésis	bàtésəs	bàtésis	bàtésəs/bàtésis	bàtésis
bàtés	bàtés	bàtés	bàtés	bàtés	bàtés
bàtésəm/bàtésim	bàtésim	bàtésəm	bàtésim	bàtésəm/bàtésim	bàtésəm
bàtésu	bàtésu	bàtésu	bàtésiw	bàtésiw	bàtésəw
bàtésən/bàtésin	bàtésin	bàtésən	bàtésin	bàtésən/bàtésin	bàtésin

35/42/50/53	36	39	33	41	49
bàtés	bàtés/bàtés	bàtés	bàtésə	bàtés	bàtés
bàtésəs/bàtésis	bàtésis/bàtésis	bàtésəs	bàtésəs	bàtésəs/bàtésis	bàtésis/bàtésus
bàtés	bàtés	bàtés	bàtés	bàtés	bàtés
bàtésəm/bàtésim	bàtésim/bàtésim	bàtésəm	bàtésəm	bàtésəm/bàtésim	bàtésim/bàtésun
bàtésəw/bàtésiw	bàtésiw/bàtésiw	bàtésəw	bàtésəw	bàtésəw/bàtésiw/bàtésu	bàtésəw/bàtésiw/
bàtésən/bàtésin	bàtésin/bàtésin	bàtésən	bàtésən	bàtésən/bàtésin	bàtésu bàtésin/bàtésun

Al marge de les alternances esmentades i que coincideixen, amb petites variants en funció de les realitzacions de les diverses localitats —cf. (41), (42a) i (42b)—, en les dues classes estudiades fins ara, cal destacar la distribució de l'increment velar, que és absent en la subclasse [II,+ext] ([bəβés]) a Sant Hilari Sacalm-42 i a Canet de Mar-53. El segment velar conviu, però, amb una realització sense extensió l'arrel de la qual acaba en espirant ([bəβés]) en un bon nombre de localitats —31, 32, 36, 37, 40, 43, 44, 45, 46, 48, 51 i 52— i en labiodental a Valls-

26. Poble de Liller, 27. Figueres, 28. Bagà, 29. Crespià, 30. Camallera, 31. Mieres, 32. l'Escala, 33. Sant Llorenç de Morunys, 34. Berga, 35. Torelló, 36. Amer, 37. Girona, 38. Solsona, 39. Sant Bartomeu del Grau, 40. la Bisbal d'Empordà, 41. Vic, 42. Sant Hilari Sacalm, 44. Sant Feliu de Guixols, 45. Centelles, 46. Tossa de Mar, 47. Manresa, 48. Lloret de Mar, 49. Blanes, 50. Pineda de Mar, 51. Caldes de Malavella, 52. Granollers, 53. Canet de Mar, 54. Igualada, 55. Terrassa, 56. Santa Coloma de Queralt, 57. Barcelona, 58. Vilafranca del Penedès, 59. Valls, 60. Reus, 61. Vilanova d'Escornalbou, 62. Tarragona.

59 ([bəvés]). Aquest darrer indret presenta encara una arrel alternativa [bəj] ([bəjvés]), que incorpora l'extensió velar pròpia de la subclasse corresponent. En aquest cas s'ha de postular una arrel al·lomòrfica /běj/. Es desestima —per la seva asistematicitat— considerar que es tracta de l'aplicació d'una extensió d'àmbit restringit /ig/, que s'adjunta a una arrel /bé/ i que, en esdevenir àtona, semivocalitza. Caldria esperar en aquest cas una solució [bėjk] a 1[-pl] del present d'indicatiu.

(42b)

26	27	28	29-30/34/47/54-58/60-62	33	35/50	38
bəγés	bəγés	bəγés	bəγés	bəγésə/bəγésə	bəγés	bəjγés
bəγésəs/bəγésis	bəγésis	bəγésəs	bəγésis	bəγésəs	bəγésəs/bəγésis	bəjγésis
bəγés	bəγés	bəγés	bəγés	bəγés	bəγés	bəjγés
bəγésəm/bəγésim	bəγésim	bəγésəm	bəγésim	bəγésəm	bəγésəm/bəγésim	bəjγésəm
bəγésu	bəγésu	bəγésu	bəγésiw	bəγésəw	bəγésəw/bəγésiw	bəjγésəw
bəγésən/bəγésin	bəγésin	bəγésən	bəγésin	bəγésən	bəγésən/bəγésin	bəjγésin

39	31	32/37/40/43-44/46/48/51-52	36
bəγés	bəβés/bəγés	bəβés/bəγés	bəβés/bəβés/bəγés/bəγés
bəγésəs	bəβésəs/bəγésəs	bəβésis/bəγésis	bəβésis/bəβésis/bəγésis/bəγésis
bəγés	bəβés/bəγés	bəβés/bəγés	bəβés/bəβés/bəγés/bəγés
bəγésəm	bəβésəm/bəγésəm	bəβésim/bəγésim	bəβésim/bəβésim/bəγésim/bəγésim
bəγésəw	bəβésiw/bəγésiw	bəβésiw/bəγésiw	bəβésiw/bəβésiw/bəγésiw/bəγésiw
bəγésən	bəβésən/bəγésən	bəβésin/bəγésin	bəβésin/bəβésin/bəγésin/bəγésin

41	42/53	45	49
bəγés	bəβés	bəβés/bəγés	bəγés
bəγésəs/bəγésis	bəβésəs/bəβésis	bəβésis/bəγésis	bəγésis/bəγésus
bəγés	bəβés	bəβés/bəγés	bəγés
bəγésəm/bəγésim	bəβésəm/bəβésim	bəβésim/bəγésim	bəγésim/bəγésim
bəγésəw/bəγésiw/bəγésu	bəβésəw/bəβésiw	bəβésiw/bəβésu/bəγésiw/bəγésu/	bəγésiw
bəγésən/bəγésin	bəβésən/bəβésin	bəβésin/bəγésin	bəγésin/bəγésun

59
bəγés/bəjés/bəvés
bəvésis/bəγésis/bəjésis
bəvés/bəγés/bəjés
bəvésim/bəγésim/bəjésim
bəvésiw/bəγésiw/bəjésiw
bəvésin/bəγésin/bəjésin

26. Pobla de Lillet, 27. Figueres, 28. Bagà, 29. Crespià, 30. Camallera, 31. Mieres, 32. l'Escalà, 33. Sant Llorenç de Morunys, 34. Berga, 35. Torelló, 36. Amer, 37. Girona, 38. Solsona, 39. Sant Bartomeu del Grau, 40. la Bisbal d'Empordà, 41. Vic, 42. Sant Hilari Sacalm, 44. Sant Feliu de Guixols, 45. Centelles, 46. Tossa de Mar, 47. Manresa, 48. Llorer de Mar, 49. Blanes, 50. Pineda de Mar, 51. Caldes de Malavella, 52. Granollers, 53. Canet de Mar, 54. Igualada, 55. Terrassa, 56. Santa Coloma de Queralt, 57. Barcelona, 58. Vilafranca del Penedès, 59. Valls, 60. Reus, 61. Vilanova d'Escornalbou, 62. Tarragona.

Resum

RF Subclasse [II,-ext]						RS			
arrel	tema	m/t	n/p	p	tema	m/t	n/p	Estructura morfològica	
	é	s/sə/sã/sə		1[-pl]	é	s/sə		X+ T+ M/T	
X	é	s		1[-pl]	é	s		X+ T+ M/T	
X	é	si/sə/su	s	2[-pl]	é	si/sə/su	z	X+ T+ M/T+ N/P	
X	é	si	s	2[-pl]	é	si	z	X+ T+ M/T+ N/P	
X	é/é	s		3[-pl]	é/é	s		X+ T+ M/T	
X	é	si/sə/sã/su	m	1[+pl]	é	si/sə/su	m	X+ T+ M/T+ N/P	
X	é	si	m	1[+pl]	é	si	m	X+ T+ M/T+ N/P	
X	é	su		2[+pl]					
X	é	si/sə/sã	w	2[+pl]	é	si/sə	w	X+ T+ M/T+ N/P	
X	é	si	w	2[+pl]	é	si	w	X+ T+ M/T+ N/P	
X	é	si/sə/su	n	3[+pl]	é	si/sə/su	n	X+ T+ M/T+ N/P	
X	é	si	n	3[+pl]	é	si	n	X+ T+ M/T+ N/P	

RF Subclasse [II,+ext]						RS				
arrel	ext	tema	m/t	n/p	p	tema	m/t	n/p	Estructura morfològica	
		é/é	s		1[-pl]	é/é	s		X+ T+ M/T	
X	ɣ	é/é	s/sə		1[-pl]	g	é/é	s/sə	X+ E+ T+ M/T+ N/P	
X	∅	é	si/sə	s	2[-pl]	∅	é	si/sə	z	X+ E+ T+ M/T+ N/P
X	∅/ɣ	é	si	s	2[-pl]	∅/g	é	si	z	X+ (E)+ T+ M/T
	ɣ	é	si/sə/su	s	2[-pl]	g	é	si/sə/su	z	X+ E+ T+ M/T+ N/P
X	∅/ɣ	é/é	s		3[-pl]	∅/g	é/é	s		X+ (E)+ T+ M/T
X		é	si/sə	m	1[+pl]		é	si/sə	m	X+ T+ M/T+ N/P
X	∅/ɣ	é	si	m	1[+pl]	∅/g	é	si	m	X+ (E)+ T+ M/T+ N/P
X	ɣ	é	si/sə/sã/su	m	2[+pl]	g	é	si/sə/su	m	X+ E+ T+ M/T+ N/P
X	∅/ɣ	é	si/sə	w	2[+pl]	∅/g	é	si/sə	w	X+ (E)+ T+ M/T+ N/P
X	∅/ɣ	é/é	si	w	2[+pl]	∅/g	é/é	si	w	X+ (E)+ T+ M/T+ N/P
X	∅/ɣ	é	su	w	3[+pl]					
X	∅/ɣ	é	si/sə	n	3[+pl]	∅/g	é	si/sə	n	X+ (E)+ T+ M/T+ N/P
X	ɣ	é	si/sə/su	n	3[+pl]	g	é	su	n	X+ E+ T+ M/T+ N/P

Classe [III]

El model sense extensió —cf. (43a)— presenta la mateixa alternança de tipus morfològic observada anteriorment en els morfs relacionats amb mode/temps: [si]~[sə]~[su] en les persones 2[-pl] i 1,2,3[+pl] i [sə]~[s] a 1[-pl]. S'hi afegeix encara la de caràcter fonètic, que afecta Solsona-38, amb una realització [a] a 1,2[+pl].

26. Poble de Lilet, 27. Figueres, 28. Bagà, 29. Crespia, 30. Camallera, 31. Mieres, 32. L'Escala, 33. Sant Llorenç de Morunys, 34. Berga, 35. Torelló, 36. Amer, 37. Girona, 38. Solsona, 39. Sant Bartomeu del Grau, 40. la Bisbal d'Empordà, 41. Vic, 42. Sant Hilari Sacalm, 44. Sant Feliu de Guixols, 45. Centelles, 46. Tossa de Mar, 47. Manresa, 48. Lloret de Mar, 49. Blanes, 50. Pineda de Mar, 51. Caldes de Malavella, 52. Granollers, 53. Caner de Mar, 54. Igualada, 55. Terrassa, 56. Santa Coloma de Queralt, 57. Barcelona, 58. Vilafranca del Penedès, 59. Valls, 60. Reus, 61. Vilanova d'Escornalbou, 62. Tarragona.

Cal considerar encara, en algunes localitats, una nova alternança que consisteix en la presència d'un segment velar [jy], que es realitza en solitari a Vilanova d'Escornalbou-62 i que coexisteix amb les solucions sense extensió a Igualada-54, Barcelona-57, Vilafranca del Penedès-58, Valls-59 i Tarragona-62. Crida l'atenció el fet que Alcover inclogués Barcelona entre les localitats que incorporen l'esmentat increment en els verbs de la classe [III], fet que podria ser atribuït a un error de transcripció. Aquesta doble realització no apareix en aquest indret en tots els verbs de la classe [III]. S'inclou a l'imperfet de subjuntiu del verb *partir*, *consentir*, *cruixir*, *collir*, *cosir*, *dormir*, *fugir*, *llegir*, *lluir*, *mentir*, *obrir*, *oir*, *omplir*, *sentir* i *sortir*. Resta exclosa dels verbs *ajupir*, *bullir*, *munyir* i *pudir*. El fet que aquesta solució aparegui en un nombre destacable de verbs sembla descartar parcialment la possibilitat d'un error.

(43a)

26	27/45	28	29-30/32/34/36-37/40/43-44/46-48/51-52/55-56/60	31	33
durmís	durmís	durmís	durmís	durmís	durmísə
durmísəs/durmísis	durmísis	durmísəs	durmísis	durmísəs	durmísəs
durmís	durmís	durmís	durmís	durmís	durmís
durmísəm/durmísim	durmísim	durmísəm	durmísim	durmísəm	durmísəm
durmísu	durmísu	durmísəw/durmísu	durmísiw	durmísiw	durmísəw
durmísən/durmísin	durmísin	durmísən	durmísin	durmísən	durmísin

35/42/50/53	38	39	41	49
durmís	durmísā	durmís	durmís	durmís
durmísəs/durmísis	durmísis	durmísəs	durmísəs/durmísis	durmísis/durmísus
durmís	durmís	durmís	durmís	durmís
durmísəm/durmísim	durmísəṃ	durmísəṃ	durmísəṃ/durmísim	durmísim/durmísuṃ
durmísəw/durmísiw	durmísəw	durmísəw	durmísəw/durmísiw/durmísu	durmísiw/durmísu
durmísən/durmísin	durmísin	durmísən	durmísən/durmísin	durmísin/durmísun

54/57-59/62	61
durmís/durmiyés	durmiyés
durmísis/durmiyésis	durmiyésis
durmís/durmiyés	durmiyés
durmísim/durmiyésim	durmiyésim
durmísiw/durmiyésiww	durmiyésiww
durmísin/durmiyésin	durmiyésin

Tot i que en la subclasse amb extensió palatal —cf. (43b)— coincideixen les alternances esmentades, en fer referència a la subclasse sense extensió aquests comportaments no

26. Poble de Lillet, 27. Figueres, 28. Bagà, 29. Crespià, 30. Camallera, 31. Mieres, 32. l'Escala, 33. Sant Llorenç de Morunys, 34. Berga, 35. Torelló, 36. Amer, 37. Girona, 38. Solsona, 39. Sant Bartomeu del Grau, 40. la Bisbal d'Empordà, 41. Vic, 42. Sant Hilari Sacalm, 44. Sant Feliu de Guixols, 45. Centelles, 46. Tossa de Mar, 47. Manresa, 48. Lloret de Mar, 49. Blanes, 50. Pineda de Mar, 51. Caldes de Malavella, 52. Granollers, 53. Canet de Mar, 54. Igualada, 55. Terrassa, 56. Santa Coloma de Queralt, 57. Barcelona, 58. Vilafranca del Penedès, 59. Valls, 60. Reus, 61. Vilanova d'Escornalbou, 62. Tarragona.

presenten exactament la mateixa distribució geogràfica en les dues subclasses⁴⁵ —cf. Bagà-28 i Barcelona-57.

(43b)

26	27/45	28	29-30/32/34/36-37/40/43-44/46-48/51-52/55-57/60	31	33	35/42/50/53
pərtís	pərtís	pərtís	pərtís	pərtís	pərtísə	pərtís
pərtísəs/pərtísis	pərtísis	pərtísəs	pərtísis	pərtísəs	pərtísəs	pərtísəs/pərtísis
pərtís	pərtís	pərtís	pərtís	pərtís	pərtís	pərtís
pərtísəm/pərtísim	pərtísim	pərtísəm	pərtísim	pərtísəm	pərtísəm	pərtísəm/pərtísim
pərtísu	pərtísu	pərtísu	pərtísiw	pərtísiw	pərtísəw	pərtísəw/pərtísiw
pərtísən/pərtísin	pərtísin	pərtísən	pərtísin	pərtísən	pərtísən	pərtísən/pərtísin

38	39	41	49	54/58-59/62	61
pərtísā	pərtís	pərtís	pərtís	pərtís/pərtiyés	pərtiyés
pərtísis	pərtísəs	pərtísəs/pərtísis	pərtísis/pərtísus	pərtísis/pərtiyésis	pərtiyésis
pərtís	pərtís	pərtís	pərtís	pərtís/pərtiyés	pərtiyés
pərtísəm	pərtísəm	pərtísəm/pərtísim	pərtísim/pərtísüm	pərtísim/pərtiyésim	pərtiyésim
pərtísəw	pərtísəw	pərtísəw/pərtísiw/pərtísu	pərtísiw/pərtísu	pərtísiw/pərtiyési	pərtiyési
pərtísin	pərtísən	pərtísən/pərtísin	pərtísin/pərtísün	pərtísin/pərtiyésin	pərtiyésin

Resum

Els resultats de la segmentació són coincidents en les dues subclasses, atès que el segment velar pot aparèixer indistintament en ambdues.

RF						RS				Estructura morfològica
Classe [III]						ext	tema	m/t	n/p	
arrel	ext	tema	m/t	n/p	p					
X		í	s/sə/sā		1[-pl]		í	s/sə		X+ T+ M/T
X	iγ	é	s		1[-pl]	ig	é	s		X+ E+ T+ M/T
X		í	si/sə/su	s	2[-pl]		í	si/sə/su	z	X+ T+ M/T+ N/P
X	iγ	é	si	s	2[-pl]	ig	é	si	z	X+ E+ T+ M/T+ N/P
X		í	s		3[-pl]		í	s		X+ T+ M/T
X	iγ	é	s		3[-pl]	ig	é	s		X+ E+ T+ M/T
X		í	si/sə/sa/su	m	1[+pl]		í	si/sə/su	m	X+ T+ M/T+ N/P
X	iγ	é	si	m	1[+pl]	ig	é	si	m	X+ E+ T+ M/T+ N/P
X		í	sə/sa/si/su	w	2[+pl]		í	si/sə/su	w	X+ T+ M/T+ N/P
X	iγ	é	si	w	2[+pl]	ig	é	si	w	X+ E+ T+ M/T+ N/P
X		í	si/sə/su	n	3[+pl]		í	si/sə/su	n	X+ T+ M/T+ N/P
X	iγ	é	si	n	3[+pl]	ig	é	si	n	X+ E+ T+ M/T+ N/P

⁴⁵ La flexió del verb *bullir* manifesta també la tendència, no tan generalitzada, d'incorporar l'increment velar esmentat. En aquest cas, apareix només a Igualada-54, Vilanova d'Escornalbou-61 i Tarragona-62.

26. Pobla de Lillet, 27. Figueres, 28. Bagà, 29. Crespià, 30. Camallera, 31. Mieres, 32. l'Escala, 33. Sant Llorenç de Morunys, 34. Berga, 35. Torelló, 36. Amer, 37. Girona, 38. Solsona, 39. Sant Bartomeu del Grau, 40. la Bisbal d'Empordà, 41. Vic, 42. Sant Hilari Sacalm, 44. Sant Feliu de Guixols, 45. Centelles, 46. Tossa de Mar, 47. Manresa, 48. Lloret de Mar, 49. Blanes, 50. Pineda de Mar, 51. Caldes de Malavella, 52. Granollers, 53. Canet de Mar, 54. Igualada, 55. Terrassa, 56. Santa Coloma de Queralt, 57. Barcelona, 58. Vilafranca del Penedès, 59. Valls, 60. Reus, 61. Vilanova d'Escornalbou, 62. Tarragona.

Models verbals: imperfet de subjuntiu

Classe [I]: 12 models

26	50	35/41/53	30	27/45	28/39	29/32/34/37/40/ 43-44/46-49/51-52/54-62	36
és	és	és	és	és	és	és	és/és
ésəz/ésiz	ésəz/ésiz	ésəz/ésiz	ésiz	ésiz	ésəz	ésiz	ésiz/ésiz
és	és	és	és	és	és	és	és/és
ésəm/ésim	ésəm/ésim	ésəm/ésim	ésim	ésim	ésəm	ésim	ésim/ésim
ésu	ésiw	ésəw/ésiw	ésiw/ésəw	ésəw	ésəw	ésiw	ésiw/ésiw
ésən/ésin	ésən/ésin	ésən/ésin	ésən/ésin	ésin	ésən	ésin	ésin/ésin

31	42	38	33
és	és	ésə	ésə
ésəz	ésəz/ésiz	ésiz	ésəz
és	és	és	és
ésəm	ésəm/ésim	ésəm	ésəm
ésəw	ésiw	ésəw	ésəw
ésən/ésin	ésin	ésin	ésən

Subclasse [II,-ext]: 10 models

26	27/45	28/39	29-30/32/34/37/40/43- 44/46-48/51-52/54-62	31	38	35/41-42/50/53
és	és	és	és	és	ésə	és
ésəz/ésiz	ésiz	ésəz	ésiz	ésəz/ésiz	ésiz	ésəz/ésiz
és	és	és	és	és	és	és
ésəm/ésim	ésim	ésəm	ésim	ésəm/ésim	ésəm	ésəm/ésim
ésəw	ésəw	ésəw	ésiw	ésiw	ésəw	ésəw/ésiw
ésən/ésin	ésin	ésən	ésin	ésən/ésin	ésin	ésən/ésin

36	49	33
és/és	és	ésə
ésiz/ésiz	ésiz/ésuz	ésəz
és	és	és
ésim/ésim	ésim/ésim	ésəm
ésiw/ésiw	ésəw/ésiw	ésəw
ésin/ésin	ésin/ésin	ésən

Subclasse [II,+ext]: 13 models

26	27	28/39	29-30/34/47/54- 58/60-62	33	35/41/50	38
gés	gés	gés	gés	gésə/gésə	gés	gés
gésəz/gésiz	gésiz	gésəz	gésiz	gésəz	gésəz/gésiz	gésiz
gés	gés	gés	gés	gés	gés	gés
gésəm/gésim	gésim	gésəm	gésim	gésəm	gésəm/gésim	gésəm
gésəw	gésəw	gésəw	gésiw	gésəw	gésəw/gésiw	gésəw
gésən/gésin	gésin	gésən	gésin	gésən	gésən/gésin	gésin

26. Pobla de Lillet, 27. Figueres, 28. Bagà, 29. Crespià, 30. Camallera, 31. Mieres, 32. l'Escalà, 33. Sant Llorenç de Morunys, 34. Berga, 35. Torelló, 36. Amer, 37. Girona, 38. Solsona, 39. Sant Bartomeu del Grau, 40. la Bisbal d'Empordà, 41. Vic, 42. Sant Feliu Sacalm, 44. Sant Peliu de Guixols, 45. Centelles, 46. Tossa de Mar, 47. Manresa, 48. Lloret de Mar, 49. Blanes, 50. Pineda de Mar, 51. Caldes de Malavella, 52. Granollers, 53. Canet de Mar, 54. Igualada, 55. Terrassa, 56. Santa Coloma de Queralt, 57. Barcelona, 58. Vilafranca del Penedès, 59. Valls, 60. Reus, 61. Vilanova d'Escornalbou, 62. Tarragona.

31	32/37/40/43-44/46/48/51-52/59	36	42/53	49
és/gés	és/gés	és/és/gés/gés	és	gés
ésəz/gésəz	ésiz/gésiz	ésiz/ésiz/gésiz/gésiz	ésəz/ésiz	gésiz/gésuz
és/gés	és/gés	és/és/gés/gés	és	gés
ésəm/gésəm	ésim/gésim	ésim/ésim/gésim/gésim	ésəm/ésim	gésim/gésim
ésiŵ/gésiŵ	ésiŵ/gésiŵ	ésiŵ/ésiŵ/gésiŵ/gésiŵ	ésəw/ésiŵ	gésiŵ
ésən/gésən	ésin/gésin	ésin/ésin/gésin/gésin	ésən/ésin	gésin/gésun

45
és/gés
ésiz/gésiz
és/gés
ésim/gésim
ésiŵ/ésəw/gésiŵ/gésəw
ésin/gésin

Subclasse [III,-ext]: 11 models

26	27/45	28/39	29-30/32/34/36-37/40/43-44/46-48/51-52/55-56/60	31	33	35/41-42/50/53	38	49
ís	ís	ís	ís	ís	ísə	ís	ísə	ís
ísəz/ísiz	ísiz	ísəz	ísiz	ísəz	ísəz	ísəz/ísiz	ísiz	ísiz/ísuz
ís	ís	ís	ís	ís	ís	ís	ís	ís
ísəm/ísim	ísim	ísəm	ísim	ísəm	ísəm	ísəm/ísim	ísəm	ísim/ísim
ísəw	ísəw	ísəw	ísiŵ	ísiŵ	ísəw	ísəw/ísiŵ	ísəw	ísiŵ/ísu
ísən/ísin	ísin	ísən	ísin	ísən	ísən	ísən/ísin	ísin	ísin/ísun

10	11
54/57-59/62	61
ís/igés	igés
ísiz/igésiz	igésiz
ís/igés	igés
ísim/igésim	igésim
ísiŵ/igésiŵ	igésiŵ
ísin/igésin	igésin

Subclasse [III,+ext]: 11 models

26	27/45	28/39	29-30/32/34/36-37/40/43-44/46-48/51-52/55-57/60	31	33	35/41-42/50/53	38	49
ís	ís	ís	ís	ís	ísə	ís	ísə	ís
ísəz/ísiz	ísiz	ísəz	ísiz	ísəz	ísəz	ísəz/ísiz	ísiz	ísiz/ísuz
ís	ís	ís	ís	ís	ís	ís	ís	ís
ísəm/ísim	ísim	ísəm	ísim	ísəm	ísəm	ísəm/ísim	ísəm	ísim/ísim
ísəw	ísəw	ísəw	ísiŵ	ísiŵ	ísəw	ísəw/ísiŵ	ísəw	ísiŵ/ísu
ísən/ísin	ísin	ísən	ísin	ísən	ísən	ísən/ísin	ísin	ísin/ísun

26. Poble de Lillet, 27. Figueres, 28. Bagà, 29. Crespià, 30. Camallera, 31. Mieres, 32. l'Escala, 33. Sant Llorenç de Morunys, 34. Berga, 35. Torelló, 36. Amer, 37. Girona, 38. Solsona, 39. Sant Bartomeu del Grau, 40. la Bisbal d'Empordà, 41. Vic, 42. Sant Hilari Sacalm, 44. Sant Feliu de Guíxols, 45. Centelles, 46. Tossa de Mar, 47. Manresa, 48. Lloret de Mar, 49. Blanes, 50. Pineda de Mar, 51. Caldes de Malavella, 52. Granollers, 53. Canet de Mar, 54. Igualada, 55. Terrassa, 56. Santa Coloma de Queralt, 57. Barcelona, 58. Vilafranca del Penedès, 59. Valls, 60. Reus, 61. Vilanova d'Escornalbou, 62. Tarragona.

54/58-59/62	61
ís/igés	igés
ísiz/igésiz	igésiz
ís/igés	igés
ísim/igésim	igésim
ísiw/igésiww	igésiww
ísin/igésin	igésin

Processos fonològics

1. Ensordiment d'obstruents finals
2. Espirantització oclusives sonores medials
3. Espirantització de la labiodental sonora
4. Labialització de /ə/ seguida de [w] i monoftongació posterior
5. Reducció vocàlica de la sèrie posterior: /o, ɔ/ → u / [-accent]

Processos optatius:

- Velarització de /ə/ (→ [ã], [ã̃]) en síl·laba àtona, en posició final
- Velarització de /ə/ (→ [ã]) en síl·laba àtona, en posició final

2.2.2.3. Pretèrit perfet simple

L'ús del perfet simple —tret de la persona 1[-pl]— en les tres classes verbals només es registra a Sant Bartomeu del Grau-39. La inclusió d'aquest temps podria ser atribuïble a la influència de Griera, que actuà d'informant en aquest indret. En la resta de localitats del català oriental aquest temps no es recull perquè, de fet, no s'utilitza en la parla habitual.

Classe [I]

A causa de l'absència de variació, (44) registra la segmentació de les realitzacions fonètiques i de les realitzacions fonològiques corresponents.

(44)

RF	Classe [I]				RS				
arrel	tema	m/t	n/p	p	tema	m/t	n/p	Estructura morfològica	
kənt	á	rə	s	2[-pl]	á	rə	z	X+ T + M/T + N/P	
kənt	á			3[-pl]	á			X+ T +M/T	
kənt	á	rə	m	1[+pl]	á	rə	m	X+ T + M/T + N/P	
kənt	á	rə		2[+pl]	á	rə		X+ T + M/T + N/P	
kənt	á	rə	n	3[+pl]	á	rə	n	X+ T + M/T + N/P	

26. Pobla de Lillet, 27. l'iguera, 28. Bagà, 29. Crespià, 30. Camallera, 31. Mieres, 32. l'Escala, 33. Sant Llorenç de Morunys, 34. Berga, 35. Torelló, 36. Amer, 37. Girona, 38. Solsona, 39. Sant Bartomeu del Grau, 40. la Bisbal d'Empordà, 41. Vic, 42. Sant Hilari Sacalm, 44. Sant Peliu de Guixols, 45. Centelles, 46. Tossa de Mar, 47. Manresa, 48. Lloret de Mar, 49. Blanes, 50. Pineda de Mar, 51. Caldes de Malavella, 52. Granollers, 53. Canet de Mar, 54. Igualada, 55. Terrassa, 56. Santa Coloma de Queralt, 57. Barcelona, 58. Vilafranca del Penedès, 59. Valls, 60. Reus, 61. Vilanova d'Escornalbou, 62. Tarragona.

Classe [II]

Les solucions d'ambdues subclasses —cf. (45)— divergeixen òbviament a causa de la presència de l'increment velar a [II,+ext]. Tanmateix, és interessant d'observar les realitzacions alternatives del verb *deure*, que apareixen a Sant Bartomeu del Grau-39 i a Vilanova d'Escornalbou-62, fins i tot a 1[-pl]. *LaFV* també fa constar el perfet simple del verb *rebre* a Sant Hilari Sacalm-42.

(45)

39	39	32	39	62
pərdéras	bəyéras	dəβéras	dəyéras	dəyé
pərdé	bəyé	dəβé	dəyé	dəyé
pərdérəm	bəyéram	dəβérən	dəyéram	dəyéram
pərdérəw	bəyéraw	dəβérəw	dəyéraw	dəyéraw
pərdérən	bəyéran	dəβérən	dəyéran	dəyéran

Resum

RF Subclasse [II,-ext]					RS				
arrel	tema	m/t	n/p	p	tema	m/t	n/p	p	Estructura morfològica
X	é	rə	s	2[-pl]	é	rə	s	2[-pl]	X+ T + M/T + N/P
X	é	rə		3[-pl]	é	rə		3[-pl]	X+ T +M/T
X	é	rə	m	1[+pl]	é	rə	m	1[+pl]	X+ T + M/T + N/P
X	é	rə		2[+pl]	é	rə		2[+pl]	X+ T + M/T + N/P
X	é	rə	n	3[+pl]	é	rə	n	3[+pl]	X+ T + M/T + N/P

RF Subclasse [II,-ext]						RS				
arrel	ext	tema	m/t	n/p	p	ext	tema	m/t	n/p	Estructura morfològica
X	ɣ	é	rə	s	2[-pl]	g	é	rə	z	X+ E + T + M/T + N/P
X	ɣ	é	rə		3[-pl]	g	é	rə		X+ E + T +M/T
X	ɣ	é	rə	m	1[+pl]	g	é	rə	m	X+ E + T + M/T + N/P
X	ɣ	é	rə		2[+pl]	g	é	rə		X+ E + T + M/T + N/P
X	ɣ	é	rə	n	3[+pl]	g	é	rə	n	X+ E + T + M/T + N/P

Classe [III]

El perfet simple només apareix a Sant Bartomeu del Grau-39. Les desinències són coincidents en les dues subclasses.

26. Pobla de Lillet, 27. Figueres, 28. Bagà, 29. Crespià, 30. Camallera, 31. Mieres, 32. l'Escala, 33. Sant Llorenç de Morunys, 34. Berga, 35. Torelló, 36. Amer, 37. Girona, 38. Solsona, 39. Sant Bartomeu del Grau, 40. la Bisbal d'Empordà, 41. Vic, 42. Sant Hilari Sacalm, 44. Sant Feliu de Guixols, 45. Centelles, 46. Tossa de Mar, 47. Manresa, 48. Lloret de Mar, 49. Blanes, 50. Pineda de Mar, 51. Caldes de Malavella, 52. Granollers, 53. Canet de Mar, 54. Igualada, 55. Terrassa, 56. Santa Coloma de Queralt, 57. Barcelona, 58. Vilafranca del Penedès, 59. Valls, 60. Reus, 61. Vilanova d'Escornalbou, 62. Tarragona.

(46)

39	39
durmírəs	pərtírəs
durmí	pərtí
durmírəm	pərtírəm
durmírəw	pərtírəw
durmírən	pərtírən

Resum

RF					RS			
Classe [III]								
arrel	tema	m/t	n/p	p	tema	m/t	n/p	Estructura morfològica
X	í	rə	s	2[-pl]	í	rə	z	X+ T + M/T + N/P
X	í	rə		3[-pl]	í	rə		X+ T +M/T
X	í	rə	m	1[+pl]	í	rə	m	X+ T + M/T + N/P
X	í	rə		2[+pl]	í	rə		X+ T + M/T + N/P
X	í	rə	n	3[+pl]	í	rə	n	X+ T + M/T + N/P

2.2.2.4. Futur

Classe [I]

Les solucions del futur de totes les classes verbals —cf. (47), (48a), (48b), (49a) i (49b)— presenten divergència en relació amb l'obertura de la 'e' inclosa en els segments relacionats amb mode/temps en les persones on apareix aquesta vocal —a 1[-pl] i 1,2[+pl] ([ré]~[rɛ]). Sant Llorenç de Morunys-33 i Solsona-38 són els únics indrets que presenten obertura a 1[-pl]⁴⁶ ([rɛ]). Pel que fa a 1,2,[+pl], la solució amb [ré] és majoritària. Solament a Tarragona-62 s'observa un tancament en aquestes persones i a Reus-60 conviuen les dues solucions. L'alternança entre [ré] i [rɛ] és de tipus morfològic. Pel que fa les solucions de les persones 2,3[-pl] i 3[+pl], hi ha coincidència en totes les localitats de l'àrea oriental.

(47)

Classe [I]

26-32/34-37/39-59/61	33/38	60	62
kəntərə	kəntərə	kəntərə	kəntərə
kəntərəs	kəntərəs	kəntərəs	kəntərəs
kəntərə	kəntərə	kəntərə	kəntərə
kəntərəm	kəntərəm	kəntərəm/kəntərəm	kəntərəm
kəntərəw	kəntərəw	kəntərəw/kəntərəw	kəntərəw
kəntərən	kəntərən	kəntərən	kəntərən

⁴⁶ La realització [ɛ] de 1a persona del futur és general a gairebé tota la Conca de Barberà —cf. Plaza (1996). Aquesta forma es troba també en pallars.

26. Poble de Llílet, 27. Figueres, 28. Bagà, 29. Crespia, 30. Camallera, 31. Mieres, 32. l'Escala, 33. Sant Llorenç de Morunys, 34. Berga, 35. Torelló, 36. Amer, 37. Girona, 38. Solsona, 39. Sant Bartomeu del Grau, 40. la Bisbal d'Empordà, 41. Vic, 42. Sant Hilari Sacalm, 44. Sant Feliu de Guixols, 45. Centelles, 46. Tossa de Mar, 47. Manresa, 48. Lloret de Mar, 49. Blanes, 50. Pineda de Mar, 51. Caldes de Malavella, 52. Granollers, 53. Canet de Mar, 54. Igualada, 55. Terrassa, 56. Santa Coloma de Queralt, 57. Barcelona, 58. Vilafranca del Penedès, 59. Valls, 60. Reus, 61. Vilanova d'Escornalbou, 62. Tarragona.

Resum

RF				RS				Estructura morfològica
Classe [I]								
arrel	tema	m/t	n/p		tema	m/t	n/p	
X	ə	ré/ré		1[-pl]	á	ré/ré		X+ T + M/T
X	ə	rá	s	2[-pl]	á	rá	s	X+ T + M/T + N/P
X	ə	rá		3[-pl]	á	rá		X+ T + M/T
X	ə	ré/ré	m	1[+pl]	á	ré/ré	m	X+ T + M/T + N/P
X	ə	ré/ré	w	2[+pl]	á	ré/ré	w	X+ T + M/T + N/P
X	ə	rá	n	3[+pl]	á	rá	n	X+ T + M/T + N/P

Classe [II]

La distribució de les representacions dels morfs relacionats amb mode/temps coincideix plenament amb la indicada en la classe [I]. El verb *batre*, però, presenta en un nombre elevat de localitats una vocal epentètica que se situa entre el grup consonàntic *tr*. En alguns indrets poden coexistir les dues solucions. La presència d'aquesta epènesi ja ha estat constatada en algunes localitats del pirinenc oriental.

(48a)

27/32/35-36/40/42-46/49/50-55/58/59	26/28-31/34/37/39/41/47-48/57	33	38
bətəré	bətré	bətré	bətəré
bətərás	bətrás	bətrás	bətərás
bətərá	bətrá	bətrá	bətərá
bətəréem	bətrém	bətrém	bətəréem
bətəréw	bətréw	bətréw	bətəréw
bətərán	bətrán	bətrán	bətərán

60	56/61	62
bətəré	bətəré/bətré	bətəré
bətərás	bətərás/bətrás	bətərás
bətərá	bətərá/bətrá	bətərá
bətəréem/bətrém	bətəréem/bətrém	bətəréem
bətəréw/bətréw	bətəréw/bətréw	bətəréw
bətərán	bətərán/bətrán	bətərán

(48b)

26-32/34-37/39-59/61	33	60	62
bəwré	bəwré	bəwré	bəwré
bəwrás	bəwrás	bəwrás	bəwrás
bəwrá	bəwrá	bəwrá	bəwrá
bəwrém	bəwrém	bəwrém/bəwrém	bəwrém
bəwréw	bəwréw	bəwréw/bəwréw	bəwréw
bəwrán	bəwrán	bəwrán	bəwrán

26. Pobla de Liller, 27. Figueres, 28. Bagà, 29. Crespià, 30. Camallera, 31. Mieres, 32. l'Escal, 33. Sant Llorenç de Morunys, 34. Berga, 35. Torelló, 36. Amer, 37. Girona, 38. Solsona, 39. Sant Bartomeu del Grau, 40. la Bisbal d'Empordà, 41. Vic, 42. Sant Hilari Sacalm, 44. Sant Feliu de Guixols, 45. Centelles, 46. Tossa de Mar, 47. Manresa, 48. Lloret de Mar, 49. Blanes, 50. Pineda de Mar, 51. Caldes de Malavella, 52. Granollers, 53. Canet de Mar, 54. Igualada, 55. Terrassa, 56. Santa Coloma de Queralt, 57. Barcelona, 58. Vilafranca del Penedès, 59. Valls, 60. Reus, 61. Vilanova d'Escornalbou, 62. Tarragona.

Resum

RF					RS			
Classe [II]								
arrel	tema	m/t	n/p		tema	m/t	n/p	Estructura morfològica
X		(ə)ré/ré		1[-pl]		ré/ré		X + M/T
X		(ə)rá	s	2[-pl]		rá	z	X + M/T + N/P
X		(ə)rá		3[-pl]		rá		X + M/T
X		(ə)ré/ré	m	1[+pl]		ré/ré	m	X + M/T + N/P
X		(ə)ré/ré	w	2[+pl]		ré/ré	w	X + M/T + N/P
X		(ə)rá	n	3[+pl]		rá	n	X + M/T + N/P

Classe [III]

Les terminacions del futur d'aquesta classe coincideixen amb les de les altres classes examinades.

(49a)

26-32/34-37/39-59/61	33/38	60	62
durmiré	durmiré	durmiré	durmiré
durmirás	durmirás	durmirás	durmirás
durmirá	durmirá	durmirá	durmirá
durmirém	durmirém	durmirém/durmirém	durmirém
durmiréw	durmiréw	durmiréw/durmiréw	durmiréw
durmirán	durmirán	durmirán	durmirán

(49b)

26-32/34-37/39-59/61	33/38	60	62
pərtiré	pərtiré	pərtiré	pərtiré
pərtirás	pərtirás	pərtirás	pərtirás
pərtirá	pərtirá	pərtirá	pərtirá
pərtirém	pərtirém	pərtirém/pərtirém	pərtirém
pərtiréw	pərtiréw	pərtiréw/pərtiréw	pərtiréw
pərtirán	pərtirán	pərtirán	pərtirán

Resum

RF					RS			
Classe [III]								
arrel	tema	m/t	n/p	p	tema	m/t	n/p	Estructura morfològica
X	i	ré/ré		1[-pl]	i	ré/ré		X + M/T
X	i	rá	s	2[-pl]	i	rá	s	X + M/T + N/P
X	i	rá		3[-pl]	i	rá		X + M/T
X	i	ré/ré	m	1[+pl]	i	ré/ré	m	X + M/T + N/P
X	i	ré/ré	w	2[+pl]	i	ré/ré	w	X + M/T + N/P
X	i	rá	n	3[+pl]	i	rá	n	X + M/T + N/P

26. Pobla de Lillet, 27. Figueres, 28. Bagà, 29. Crespià, 30. Camallera, 31. Mieres, 32. l'Escal, 33. Sant Llorenç de Morunys, 34. Berga, 35. Torelló, 36. Amer, 37. Girona, 38. Solsona, 39. Sant Bartomeu del Grau, 40. la Bisbal d'Empordà, 41. Vic, 42. Sant Hilari Sacalm, 44. Sant Feliu de Guixols, 45. Centelles, 46. Tossa de Mar, 47. Manresa, 48. Lloret de Mar, 49. Blanes, 50. Pineda de Mar, 51. Caldes de Malavella, 52. Granollers, 53. Canet de Mar, 54. Igualada, 55. Terrassa, 56. Santa Coloma de Queralt, 57. Barcelona, 58. Vilafranca del Penedès, 59. Valls, 60. Reus, 61. Vilanova d'Escornalbou, 62. Tarragona.

Models verbals: futur

Classe [I]: 4 models

26-32/34-37/39-59/61	33/38	60	62
áré	áré	áré	áré
áráz	áráz	áráz	áráz
ará	ará	ará	ará
árém	árém	árém/árém	árém
áréw	áréw	áréw/áréw	áréw
arán	arán	arán	arán

Classe [II]: 4 models

Classe [III]: 4 models

26-32/34-37/39-59/61	33/38	60	62	26-32/34-37/39-59/61	33/38	60	62
ré	ré	ré	ré	íré	íré	íré	íré
ráz	ráz	ráz	ráz	íráz	íráz	íráz	íráz
rá	rá	rá	rá	írá	írá	írá	írá
rém	rém	rém/rém	rém	írém	írém	írém/írém	írém
réw	réw	réw/réw	réw	íréw	íréw	íréw/íréw	íréw
rán	rán	rán	rán	írán	írán	írán	írán

Processos fonològics

1. Reducció vocàlica (classe [I])
2. Ensordiment d'obstruents finals
3. Inserció d'epèntesi (classe [II,-ext])

2.2.2.5. Condicional

Classe [I]

El condicional de les tres classes verbals —cf. (50), (51a), (51b), (52a) i (52b)— presenta diverses alternances en les vocals finals dels segments relacionats amb mode/temps. Aquestes alternances, però, no són totalment coincidents amb les que s'observaven en les vocals àtones dels mateixos morfs de l'imperfet d'indicatiu. Davant la variació al·lofònica observada en relació amb aquesta vocal final, s'ha de pensar, en la majoria de contextos, en variants de realització del fonema /ə/, de caràcter no totalment sistemàtic. Aquesta precisió en la transcripció, que s'aprecia en alguns casos en *LaFV*, respon a una voluntat de descripció estricta, i, pel que fa a l'ordenació i sistematització de les dades, a una manca de confrontació dels resultats dels mateixos temps o dels mateixos contextos en cadascuna de les localitats.

26. Pobla de Lillet, 27. Figueres, 28. Bagà, 29. Crespià, 30. Camallera, 31. Mieres, 32. l'Escala, 33. Sant Llorenç de Morunys, 34. Berga, 35. Torelló, 36. Amer, 37. Girona, 38. Solsona, 39. Sant Bartomeu del Grau, 40. la Bisbal d'Empordà, 41. Vic, 42. Sant Hilari Sacalm, 44. Sant Feliu de Guíxols, 45. Centelles, 46. Tossa de Mar, 47. Manresa, 48. Lloret de Mar, 49. Blanes, 50. Pineda de Mar, 51. Caldes de Malavella, 52. Granollers, 53. Canet de Mar, 54. Igualada, 55. Terrassa, 56. Santa Coloma de Queralt, 57. Barcelona, 58. Vilafranca del Penedès, 59. Valls, 60. Reus, 61. Vilanova d'Escornalbou, 62. Tarragona.

Quant a 1[-pl], s'observen distintes realitzacions dels morfs relacionats amb mode/temps: [ríə/ríā/ríe/ríë/ríę/río/ríu/ríu], que coincideixen només parcialment amb les observades a l'imperfet d'indicatiu. Una nova solució és la variant posterior nasalitzada [ríā]. La comparació d'aquestes variants amb les de l'imperfet d'indicatiu en relació amb la representació de la vocal final indica que la distribució no és totalment coincident.

La persona 3[-pl] manifesta un nombre menor —però encara elevat— de divergències: [ríə/ríe/ríë/ríę/río/rí]. En les persones 2,3[-pl] i 3[+pl] de Sant Llorenç de Morunys-33 pot aparèixer la solució [rí], que es manifestava també en pirinenc oriental a 1[+pl] i 3[+pl].

En relació amb les vocals finals, les realitzacions de 2[-pl] i 3[+pl] presenten les alternances ja observades a l'imperfet d'indicatiu ([ríes/n], [ríęs/n]) i una de nova ([ríēs/n]), que té lloc a la Pobla de Lillet-26, Figueres-27 i Sant Bartomeu del Grau-39. La presència sistemàtica de [e] en les persones 1,2,3[-pl] i 3[+pl] del condicional permet de postular una forma subjacent /e/ a Sant Llorenç de Morunys-33 i a Solsona-38.

Cal observar també la forma reduïda /rís/, que apareix de manera alternativa a Sant Llorenç de Morunys-33. L'absència de la realització [rís] en contextos del tipus [ríəs] (llibries / *llibrerís) en l'àmbit de morfologia nominal impedeix la postulació d'una regla fonològica de caiguda sistemàtica de la vocal forta en posició posttònica en síl·laba oberta o travada. En aquest cas o bé s'hauria de formular una regla que s'apliqués només en el terreny verbal o bé s'hauria de mantenir l'existència de dues formes fonològiques alternatives relacionades amb mode/temps. La present descripció opta pel segon tractament. A més, a Sant Llorenç de Morunys-33 i a Solsona-38 el paradigma subjacent del condicional és mixt —com ocorria en imperfet d'indicatiu— pel fet que algunes persones presenten un segment vocàlic relacionat amb mode/temps [e], mentre que en altres persones apareix [ə]. Malgrat que, inicialment, i des d'una perspectiva generalitzadora, seria preferible de postular una única manifestació d'aquest morf, és preferible optar per un sistema híbrid que respon a les característiques de la zona de transició on s'ubiquen les dues localitats estudiades.

26. Pobla de Lillet, 27. Figueres, 28. Bagà, 29. Crespià, 30. Camallera, 31. Mieres, 32. l'Escala, 33. Sant Llorenç de Morunys, 34. Berga, 35. Torelló, 36. Amer, 37. Girona, 38. Solsona, 39. Sant Bartomeu del Grau, 40. la Bisbal d'Empordà, 41. Vic, 42. Sant Hilari Sacalm, 44. Sant Peliu de Guíxols, 45. Centelles, 46. Tossa de Mar, 47. Manresa, 48. Lloret de Mar, 49. Blanes, 50. Pineda de Mar, 51. Caldes de Malavella, 52. Granollers, 53. Caner de Mar, 54. Igualada, 55. Terrassa, 56. Santa Coloma de Queralt, 57. Barcelona, 58. Vilafranca del Penedès, 59. Valls, 60. Reus, 61. Vilanova d'Escornalbou, 62. Tarragona.

Santa Coloma de Queralt-56, per contra, situada en una àrea xipella, i partint que el tancament en [ɛ] o [i] es produeix a partir de /e/,⁴⁷ compta amb aquest fonema com a subjacent, almenys des d'un punt de vista intradialectal.

De les diverses realitzacions de 2[+pl] es pot extreure la mateixa conclusió que per a l'imperfet d'indicatiu: la postulació d'una forma bàsica /r̄iəw/, que pot experimentar un procés de labialització i, posteriorment, de simplificació.

(50)

28/32/37/41/43-46/51	29/47/50/52/55/57/60-61	33	31/36/40	26-27	30	34
kəntəriə	kəntəriə	kəntəriə	kəntəriə	kəntərië	kəntərië	kəntərië
kəntəriəs	kəntəriəs	kəntəriəs/kəntəriis	kəntəriəs	kəntəriës	kəntəriəs	kəntəriəs
kəntəriä	kəntəriä	kəntəri/kəntərië	kəntərië	kəntərië	kəntərië	kəntərië
kəntəriäm	kəntəriäm	kəntəriäm	kəntəriäm	kəntəriäm	kəntəriäm	kəntəriäm
kəntəriu	kəntəriəw	kəntəriow	kəntəriu	kəntəriu	kəntəriu	kəntəriow
kəntəriän	kəntəriän	kəntəriän/kəntəriin	kəntəriän	kəntəriën	kəntəriän	kəntəriän

35	38	39	42	48	49
kəntərië	kəntəriä/kəntəriö	kəntərië	kəntərië	kəntərië	kəntəriu
kəntəriəs	kəntəriës	kəntəriës	kəntəriəs	kəntəriäs	kəntəriës
kəntəriä/kəntərië	kəntərië	kəntərië	kəntərië	kəntərië	kəntərië
kəntəriäm	kəntəriäm	kəntəriäm	kəntəriäm	kəntəriäm	kəntəriäm
kəntəriəw/kəntəriow	kəntəriəw	kəntəriu	kəntəriu	kəntəriu	kəntəriu
kəntəriän	kəntəriän	kəntəriän	kəntəriän	kəntəriän	kəntəriän

53	54	56	58	59	62
kəntəriä/kəntərië	kəntəriä/kəntəriö	kəntərië	kəntəriä/kəntərië	kəntərië	kəntərië
kəntəriäs	kəntəriäs	kəntəriës	kəntəriäs	kəntəriäs	kəntəriäs
kəntəriä/kəntərië	kəntəriä/kəntəriö	kəntərië	kəntəriä/kəntərië	kəntəriä/kəntərië	kəntərië
kəntəriäm	kəntəriäm	kəntəriëm	kəntəriäm	kəntəriäm	kəntəriäm
kəntəriəw	kəntəriəw	kəntəriëw	kəntəriəw/kəntəriu	kəntəriəw	kəntəriəw
kəntəriän	kəntəriän	kəntəriën	kəntəriän	kəntəriän	kəntəriän

⁴⁷ Cal recordar que la variant fonètica [i], una realització especialment tancada de la /e/, no es produeix mai a partir d'una /a/ sinó d'una /e/ —cf. sop[a], però sop[i]s, mar[i]. La funció fonològica d'aquesta realització és, segons Recasens (1995), garantir l'estabilitat del marge de seguretat entre els fonemes /e/ i /a/, exposats a confusió per la influència del català oriental.

26. Pobla de Lillet, 27. Figueres, 28. Bagà, 29. Crespià, 30. Camallera, 31. Mieres, 32. l'Escala, 33. Sant Llorenç de Morunys, 34. Berga, 35. Torelló, 36. Amer, 37. Girona, 38. Solsona, 39. Sant Bartomeu del Grau, 40. la Bisbal d'Empordà, 41. Vic, 42. Sant Hilari Sacalm, 44. Sant Feliu de Guixols, 45. Centelles, 46. Tossa de Mar, 47. Manresa, 48. Lloret de Mar, 49. Blanes, 50. Pineda de Mar, 51. Caldes de Malavella, 52. Granollers, 53. Canet de Mar, 54. Igualada, 55. Terrassa, 56. Santa Coloma de Queralt, 57. Barcelona, 58. Vilafranca del Penedès, 59. Valls, 60. Reus, 61. Vilanova d'Escornalbou, 62. Tarragona.

Resum

RF		Classe [I]		RS				
arrel	t	m/t	n/p		tema	m/t	n/p	Estructura morfològica
X	ə	ríə/ríā/ríe/ríë/ríę/río/ríu/ríu		1[-pl]	á	ríə/ríe		X+ T + M/T
X	ə	ríə/ríë/ríę/ríe/rí	s	2[-pl]	á	ríə/ríe/rí	z	X+ T + M/T + N/P
X	ə	rí/ríə/ríe/ríë/ríę/río		3[-pl]	á	ríə/ríe/rí		X+ T +M/T
X	ə	ríə/ríā/ríę	m	1[+pl]	á	ríə/ríe	m	X+ T + M/T + N/P
X	ə	ríə/ríę/río		2[+pl]	á	ríə/ríe	w	X+ T + M/T + N/P
X	ə	ríə/ríë/ríę/ríe/rí	n	3[+pl]	á	ríə/ríe/rí	n	X+ T + M/T + N/P

Classe [II]

Les alternances en els segments relacionats amb mode/temps coincideixen amb les que presenten els verbs de la classe [I] i tenen, a més, la mateixa distribució. En general, les transcripcions del condicional de la majoria de verbs prenen *cantar* com a model (excepte el verb *ploure* i les formes fortes del verb *haver*). A més, com s'ha observat en el futur, el verb *batre* pot incorporar una vocal epentètica en algunes localitats.

(51a)

26	27	28/31/37/41	29/47/57	30/48	32/43-46/51	33	34
bətríë	bətríë	bətría	bətría	bətríe	bətría	bətría	bətríë
bətríës	bətríës	bətrías	bətrías	bətríës	bətrías	bətríes/bətrís	bətrías
bətríë	bətríë	bətría	bətría	bətríe	bətría	bətrí/bətríe	bətríë
bətríəm	bətríəm	bətríəm	bətríəm	bətríəm	bətríəm	bətríəm	bətríəm
bətríu	bətríu	bətríu	bətríaw	bətríu	bətríu	bətríow	bətríow
bətríën	bətríën	bətríən	bətríən	bətríən	bətríən	bətríen/bətrín	bətríən

35	36	38	39	40	42
bətríë/bətríë	bətría	bətrío/bətríā	bətríë	bətría/bətríe	bətríë
bətrías/bətrías	bətrías	bətríes	bətríës	bətrías	bətríes
bətría/bətríë/bətría/bətríë	bətríe	bətríe	bətríë	bətríe	bətríë
bətríəm/bətríəm	bətríəm	bətríəm	bətríəm	bətríəm	bətríəm
bətríaw/bətríow/bətríaw/bətríow	bətríu	bətríaw	bətríu	bətríu	bətríu
bətríən/bətríən	bətríən	bətríen	bətríən	bətríən	bətríən

49	50/52/55/60	53	54	56	58
bətríu	bətría	bətría/bətríe	bətría/bətrío	bətríę/bətrríę/bətríę	bətría/bətríë
bətríes	bətrías	bətrías	bətrías	bətríes/bətrríes/bətríes	bətríes
bətríe	bətría	bətría/bətríe	bətría/bətrío	bətríe/bətrríe/bətríe	bətría/bətríë
bətríəm	bətríəm	bətríəm	bətríəm	bətríem/bətrríem/bətríem	bətríəm
bətríu	bətríaw	bətríaw	bətríaw	bətríew/bətrríew/bətríew	bətríaw/bətríu
bətríən	bətríən	bətríən	bətríən	bətríen/bətrríen/bətríen	bətríən

26. Poble de Lléilet, 27. Figueres, 28. Bagà, 29. Crespià, 30. Camallera, 31. Mieres, 32. l'Escala, 33. Sant Llorenç de Morunys, 34. Berga, 35. Torelló, 36. Amer, 37. Girona, 38. Solsona, 39. Sant Bartomeu del Grau, 40. la Bisbal d'Empordà, 41. Vic, 42. Sant Hilari Sacalm, 44. Sant Feliu de Guíxols, 45. Centelles, 46. Tossa de Mar, 47. Manresa, 48. Lloret de Mar, 49. Blanes, 50. Pineda de Mar, 51. Caldes de Malavella, 52. Granollers, 53. Canet de Mar, 54. Igualada, 55. Terrassa, 56. Santa Coloma de Queralt, 57. Barcelona, 58. Vilafranca del Penedès, 59. Valls, 60. Reus, 61. Vilanova d'Escornalbou, 62. Tarragona.

59	61	62
bətaríe	bətaría/bətría	bətaríe
bətarías	bətarías/bətrías	bətarías
bətaría/bətaríe	bətaría/bətría	bətaríe
bətaríam	bətaríam/bətríam	bətaríam
bətaríaw	bətaríaw/bətríaw	bətaríaw
bətarían	bətarían/bətrían	bətarían

(51b)

26-27	28/32/41/ 43-46/51	29/47/50/ 52/55/57/ 60-61	30/48	31	33	34	35
bəwríe	bəwría	bəwría	bəwríe	bəwría	bəwría	bəwríe	bəwríe
bəwríes	bəwrías	bəwrías	bəwrías	bəwrías	bəwríes/bəwrís	bəwrías	bəwrías
bəwríe	bəwría	bəwría	bəwríe	bəwríe	bəwrí/bəwríe	bəwríe	bəwría/bəwríe
bəwríam	bəwríam	bəwríam	bəwríam	bəwríam	bəwríam	bəwríam	bəwríam
bəwríu	bəwríu	bəwríaw	bəwríu	bəwríu	bəwríow	bəwríow	bəwríaw/bəwríow
bəwríen	bəwríen	bəwríen	bəwríen	bəwríen	bəwríen/bəwrín	bəwríen	bəwríen

36-37	38	39	40	42	49	53
bəwría	bəwría/bəwríā	bəwríe	bəwría/bəwríe	bəwríe	bəwría/bəwríu	bəwría/bəwríe
bəwrías	bəwríes	bəwríes	bəwrías	bəwrías	bəwríes	bəwrías
bəwríe	bəwríe	bəwríe	bəwríe	bəwríe	bəwríe	bəwría/bəwríe
bəwríam	bəwríam	bəwríam	bəwríam	bəwríam	bəwríam	bəwríam
bəwríu	bəwríaw	bəwríu	bəwríu	bəwríu	bəwríu	bəwríaw
bəwríen	bəwríen	bəwríen	bəwríen	bəwríen	bəwríen	bəwríen

54	56		58	59	62
bəwría/bəwrío	bəwríe	bəwría	bəwría/bəwríe	bəwríe	bəwríe
bəwrías	bəwríes	bəwrías	bəwrías	bəwrías	bəwrías
bəwría/bəwrío	bəwríe	bəwría	bəwría/bəwríe	bəwría/bəwríe	bəwríe
bəwríam	bəwríam	bəwríam	bəwríam	bəwríam	bəwríam
bəwríaw	bəwríew	bəwríaw	bəwríaw/bəwríu	bəwríaw	bəwríaw
bəwríen	bəwríen	bəwríen	bəwríen	bəwríen	bəwríen

Resum

RF		Classe [II]		RS				E. morfològica
arrel	tem	m/t	n/p		tem	m/t	n/p	
X		(ə)ría/ríā/ríe/ríè/ríe/río/río/ríu		1[-pl]		ría/ríe		X + M/T
X		(ə)ría/ríè/ríe/ríe/rí	s	2[-pl]		ría/ríe/rí	z	X + M/T + N/P
X		(ə)rí/ría/ríe/ríè/ríe/río		3[-pl]		ría/ríe/rí		X + M/T
X		(ə)ría/ríā/ríe	m	1[+pl]		ría/ríe	m	X + M/T + N/P
X		(ə)ríu						
X		(ə)ría/ríe/río	w	2[+pl]		ría/ríe	w	X + M/T + N/P
X		(ə)ría/ríè/ríe/ríe/rí	n	3[+pl]		ría/ríe/rí	n	X + M/T + N/P

26. Poble de Llíber, 27. Figueres, 28. Bagà, 29. Crespià, 30. Camallera, 31. Mieres, 32. l'Escala, 33. Sant Llorenç de Morunys, 34. Berga, 35. Torelló, 36. Amer, 37. Girona, 38. Solsona, 39. Sant Bartomeu del Grau, 40. la Bisbal d'Empordà, 41. Vic, 42. Sant Hilari Sacalm, 44. Sant Feliu de Guíxols, 45. Centelles, 46. Tossa de Mar, 47. Manresa, 48. Lloret de Mar, 49. Blanes, 50. Pineda de Mar, 51. Caldes de Malavella, 52. Granollers, 53. Canet de Mar, 54. Igualada, 55. Terrassa, 56. Santa Coloma de Queralt, 57. Barcelona, 58. Vilafranca del Penedès, 59. Valls, 60. Reus, 61. Vilanova d'Escornalbou, 62. Tarragona.

Classe [III]

Les alternances que s'observen en els segments relacionats amb mode/temps d'aquesta classe coincideixen amb les que s'han constatat en els verbs de la classe [I] i de la classe [II], i tenen, a més, la mateixa distribució.

(52a)

26-27	28/31-32/36-37/41/43-46/51	29/47/50/52/55/57/60-61	30	33	34
durmiríë	durmiríə	durmiríə	durmiríe	durmiríə	durmiríë
durmiríəs	durmiríəs	durmiríəs	durmiríəs	durmiríes/durmirís	durmiríəs
durmiríë	durmiríə	durmiríə	durmiríe	durmirí/durmiríe	durmiríë
durmiríə̃m	durmiríə̃m	durmiríə̃m	durmiríə̃m	durmiríə̃m	durmiríə̃m
durmiríu	durmiríu	durmiríəw	durmiríu	durmiríəw	durmiríəw
durmiríən	durmiríən	durmiríən	durmiríən	durmiríen/durmirín	durmiríən

35	38	39	40	42
durmiríë	durmiríə/durmiríā	durmiríë	durmiríə/durmiríe	durmiríë
durmiríəs	durmiríes	durmiríəs	durmiríəs	durmiríəs
durmiríə/durmiríë	durmiríe	durmiríë	durmiríe	durmiríë
durmiríə̃m	durmiríə̃m	durmiríə̃m	durmiríə̃m	durmiríə̃m
durmiríəw/durmiríəw	durmiríəw	durmiríu	durmiríu	durmiríu
durmiríən	durmiríen	durmiríən	durmiríən	durmiríən

48	49	53	54	56	58
durmiríe	durmiríu	durmiríə/durmiríe	durmiríə/durmiríə	durmiríe	durmiríə/durmiríë
durmiríəs	durmiríes	durmiríəs	durmiríəs	durmiríes	durmiríəs
durmiríe	durmiríe	durmiríə/durmiríe	durmiríə/durmiríə	durmiríe	durmiríə/durmiríë
durmiríə̃m	durmiríə̃m	durmiríə̃m	durmiríə̃m	durmiríə̃m	durmiríə̃m
durmiríu	durmiríu	durmiríəw	durmiríəw	durmiríəw	durmiríəw/durmiríu
durmiríən	durmiríən	durmiríən	durmiríən	durmiríen	durmiríən

59	62
durmiríe	durmiríë
durmiríəs	durmiríəs
durmiríə/durmiríe	durmiríë
durmiríə̃m	durmiríə̃m
durmiríəw	durmiríəw
durmiríən	durmiríə

26. Poble de Liller, 27. Figueres, 28. Bagà, 29. Crespià, 30. Camallera, 31. Mieres, 32. l'Escala, 33. Sant Llorenç de Morunys, 34. Berga, 35. Torelló, 36. Amer, 37. Girona, 38. Solsona, 39. Sant Bartomeu del Grau, 40. la Bisbal d'Empordà, 41. Vic, 42. Sant Hilari Sacalm, 44. Sant Feliu de Guixols, 45. Centelles, 46. Tossa de Mar, 47. Manresa, 48. Lloret de Mar, 49. Blanes, 50. Pineda de Mar, 51. Caldes de Malavella, 52. Granollers, 53. Canet de Mar, 54. Igualada, 55. Terrassa, 56. Santa Coloma de Queralt, 57. Barcelona, 58. Vilafranca del Penedès, 59. Valls, 60. Reus, 61. Vilanova d'Escornalbou, 62. Tarragona.

(52b)

26-27	28/31-32/36-37/41/43-46/51	29/47/50/52/55/57/60-61	30	33	34
pərtirië pərtiriəs pərtirië pərtiriəm pərtiriu pərtiriən	pərtiriə pərtiriəs pərtiriə pərtiriəm pərtiriu pərtiriən	pərtiriə pərtiriəs pərtiriə pərtiriəm pərtiriəw pərtiriən	pərtirië pərtiriəs pərtirië pərtiriəm pərtiriu pərtiriən	pərtiriə pərtiriəs/pərtiris pərtiri/pərtirië pərtiriəm pərtiriow pərtiriən/pərtiriən	pərtirië pərtiriəs pərtirië pərtiriəm pərtiriow pərtiriən

35	38	39	40	42	48
pərtirië pərtiriəs pərtiriə/pərtirië pərtiriəm pərtiriəw/pərtiriow pərtiriən	pərtiriə/pərtiriā pərtiriəs pərtirië pərtiriəm pərtiriəw pərtiriən	pərtirië pərtiriəs pərtirië pərtiriəm pərtiriu pərtiriən	pərtiriə/pərtirië pərtiriəs pərtirië pərtiriəm pərtiriu pərtiriən	pərtirië pərtiriəs pərtirië pərtiriəm pərtiriu pərtiriən	pərtirië pərtiriəs pərtirië pərtiriəm pərtiriu pərtiriən

49	53	54	56	58
pərtiriə/pərtiriu pərtiriəs pərtirië pərtiriəm pərtiriu pərtiriən	pərtiriə/pərtirië pərtiriəs pərtiriə/pərtirië pərtiriəm pərtiriəw pərtiriən	pərtiriə/pərtiriu pərtiriəs pərtiriə/pərtiriu pərtiriəm pərtiriəw pərtiriən	pərtirië pərtiriəs pərtirië pərtiriəm pərtiriəw pərtiriən	pərtiriə/pərtirië pərtiriəs pərtiriə/pərtirië pərtiriəm pərtiriəw/pərtiriu pərtiriən

59	62
pərtirië pərtiriəs pərtiriə/pərtirië pərtiriəm pərtiriəw pərtiriən	pərtirië pərtiriəs pərtirië pərtiriəm pərtiriəw pərtiriən

Resum

RF			Classe [III]			RS			
arrel	tema	m/t	n/p		tema	m/t	n/p	Estructura morfològica	
X	i	ríə/ríā/ríe/ríë/ríe/río/ríə/ríu		1[-pl]	í	ríə/ríe		X + M/T	
X	i	ríə/ríë/ríe/ríe/rí	s	2[-pl]	i	ríə/ríe/rí	z	X + M/T + N/P	
X	i	rí/ríə/ríe/ríë/ríe/río		3[-pl]	í	ríə/ríe/rí		X + M/T	
X	i	ríə/ríə/ríe	m	1[+pl]	í	ríə/ríe	m	X + M/T + N/P	
X	i	ríu							
X	i	ríə/ríe/río	w	2[+pl]	í	ríə/ríe	w	X + M/T + N/P	
X	i	ríə/ríë/ríe/ríe/rí	n	3[+pl]	í	ríə/ríe/rí	n	X + M/T + N/P	

26. Poble de Llíser, 27. Figueres, 28. Bagà, 29. Crespià, 30. Camallera, 31. Mieres, 32. Pl'iscola, 33. Sant Llorenç de Morunys, 34. Berga, 35. Torelló, 36. Amer, 37. Girona, 38. Solsona, 39. Sant Bartomeu del Grau, 40. la Bisbal d'Empordà, 41. Vic, 42. Sant Hilari Sacalm, 44. Sant Pèlu de Guixols, 45. Centelles, 46. Tossa de Mar, 47. Manresa, 48. Lloret de Mar, 49. Blanes, 50. Pineda de Mar, 51. Caldes de Malavella, 52. Granollers, 53. Canet de Mar, 54. Igualada, 55. Terrassa, 56. Santa Coloma de Queralt, 57. Barcelona, 58. Vilafranca del Penedès, 59. Valls, 60. Reus, 61. Vilanova d'Escornalbou, 62. Tarragona.

Models verbals: condicional

Classe [I]: 4 models

26-28/29/30-32/34-37/39-55/57-62	33	38	56
á ríə	á ríə	á ríə	á ríe
á ríəz	á ríez/á ríz	á ríez	á ríes
á ríə	á rí/á ríe	á ríe	á ríe
á ríəm	á ríəm	á ríəm	á ríem
á ríəw	á ríəw	á ríəw	á ríew
á ríən	á ríen/á rín	á ríen	á ríen

Classe [II]: 4 models

Classe [III]: 4 models

26-32/34-37/39-42/43-49/51-55/57-62	33	38	56	26-32/34-37/39-43-48/50-55/57-62	33	38	56
ríə	ríə	ríə	ríe	íríə	íríə	íríə	íríe
ríəz	ríez/ríz	ríez	ríez	íríəs	íríez/íríz	íríez	íríez
ríə	rí/ríe	ríe	ríe	íríə	írí/íríe	íríe	íríe
ríəm	ríəm	ríəm	ríem	íríəm	íríəm	íríəm	íríem
ríəw	ríəw	ríəw	ríew	íríəw	íríəw	íríəw	íríew
ríən	ríen/rín	ríen	ríen	íríən	íríen/írín	íríen	íríen

Processos fonològics

1. Reducció vocàlica (classe [I])
2. Ensordiment d'obstruents finals
3. Inserció d'epèntesi
4. Labialització: əw → ow / ____ +labial (2[+pl])
5. Monoftongació: uw → / u ____ (2[+pl])
6. Tancament de /e/: /e/ → [ɛ] / [-accent] # (Santa Coloma de Queralt)
7. Reducció vocàlica de la sèrie posterior: /o, ɔ/ → u / [-accent]

Processos optatius:

- Anteriorització de /ə/ (→ [ɛ]) en síl·laba àtona i en posició final
- Anteriorització de /ə/ (→ [ɛ̃]) en síl·laba àtona i en posició final
- Anteriorització de /ə/ (→ [e]) en síl·laba àtona, en posició final i seguida de /s/ i /n/
- Velarització de /ə/ (→ [ɔ], [ã]) en síl·laba àtona, en posició final (1a persona) i seguida de labial
- Velarització de /ə/ (→ [o]) en síl·laba àtona, en posició final
- Velarització de /ə/ (→ [u]) en síl·laba àtona, en posició final

26. Pobla de Lillet, 27. Figueres, 28. Bagà, 29. Crespià, 30. Camallera, 31. Mieres, 32. l'Escala, 33. Sant Llorenç de Morunys, 34. Berga, 35. Torelló, 36. Amer, 37. Girona, 38. Solsona, 39. Sant Bartomeu del Grau, 40. la Bisbal d'Empordà, 41. Vic, 42. Sant Hilari Sacalm, 44. Sant Feliu de Guixols, 45. Centelles, 46. Tossa de Mar, 47. Manresa, 48. Llorer de Mar, 49. Blanes, 50. Pineda de Mar, 51. Caldes de Malavella, 52. Granollers, 53. Canet de Mar, 54. Igualada, 55. Terrassa, 56. Santa Coloma de Queralt, 57. Barcelona, 58. Vilafranca del Penedès, 59. Valls, 60. Reus, 61. Vilanova d'Escornalbau, 62. Tarragona.

2.2.2.6. Present d'indicatiu

Classe [I]

Existeix una representació de present d'indicatiu majoritària en català oriental que coincidiria amb la primera casella de la taula (53), però algunes localitats experimenten modificacions en alguna o algunes de les persones d'aquest temps.

Les persones 1,2 [+p], que incorporen les vocals temàtiques, són les més estables, per bé que poden presentar diverses alteracions. Així, el tema [á] ([kántám]) coexisteix amb [é] ([kántém]) a Torelló-35, i [é] ([kántém]) també conviu amb [é] a Terrassa-55, Valls-59 i Reus-60. Des d'un punt de vista comparatiu, pel que fa a les realitzacions verbals de començaments de segle i les actuals, que aquest treball no pren en consideració perquè sobrepassa els seus objectius inicials, pot observar-se que en el primer quart de segle aquestes tres darreres localitats feien amb [e] (avui [ɛ]) les desinències verbals de present d'indicatiu *-em, -eu* (Alcover 1908c). La divergència entre /á/, /é/ i /é/ té un caràcter morfològic.

(53)

28-29/41-43/45/47-52/57	27/30	33/38	34	35	39	26	31/37	32
kántu	kántu	kántu	kántu	kántu	kántu	kántu	kántuk	kántuk
kántəs	kántəs	kántes	kántəs	kántəs/kántəs	kántəs	kántəs	kántəs	kántəs
kántə	kántə	kánte	kánte	kántə	kántə	kántə	kántə	kánte
kántém	kántém	kántém	kántém	kántám/kántém	kántém	kántém	kántém	kántém
kántéw	kántéw	kántéw	kántéw	kántáw/kántéw	kántéw	kántéw	kántéw	kántéw
kántən	kántən	kánten	kántən	kántən	kántən	kántən	kántən	kántən

36	40	44	46	53	54
kántuk/kántut	kántuk/kántut	kántu/kántuk/kántut	kántu/kántuk	kántu	kántu
kántəs	kántəs	kántəs	kántəs	kántəs	kántəs
kántə/kánte	kánte	kánte	kánte	kánte	kánto
kántém	kántém	kántém	kántém	kántém	kántém
kántéw	kántéw	kántéw	kántéw	kántéw	kántéw
kántən	kántən	kántən	kántən	kántən	kántən

55	56	58/62	59	61	60
kántu	kántu	kántu	kántu	kántu/kántuk	kánto/kántu
kántəs	kántəs	kántəs	kántəs	kántəs	kántəs
kántə	kántə	kántə	kánte	kántə	kántə/kánte
kántém/kántém	kántém	kántém	kántém/kántém	kántém	kántém/kántém
kántéw/kántéw	kántéw	kántéw	kántéw/kántéw	kántéw	kántéw/kántéw
kántən	kántən	kántən	kántən	kántən	kántən/kánten

26. Pobla de Lillet, 27. Figueres, 28. Bagà, 29. Crespià, 30. Camallera, 31. Mieres, 32. l'Escalà, 33. Sant Llorenç de Morunys, 34. Berga, 35. Torelló, 36. Amer, 37. Girona, 38. Solsona, 39. Sant Bartomeu del Grau, 40. la Bisbal d'Empordà, 41. Vic, 42. Sant Hilari Sacalm, 44. Sant Feliu de Guixols, 45. Centelles, 46. Tossa de Mar, 47. Manresa, 48. Lloret de Mar, 49. Blanes, 50. Pineda de Mar, 51. Caldes de Malavella, 52. Granollers, 53. Canet de Mar, 54. Igualada, 55. Terrassa, 56. Santa Coloma de Queralt, 57. Barcelona, 58. Vilafranca del Penedès, 59. Valls, 60. Reus, 61. Vilanova d'Escornalbau, 62. Tarragona.

Pel que fa als morfs corresponents a mode/temps d'1[-pl], es retroba una part del polimorfisme que s'observava en pirinenc oriental i encara s'hi afegeix el segment [o], que alterna a Reus-60 amb [u]. La forma [u] és majoritària i recurrent, tret de les localitats de Mieres-31, l'Escala-32 i Girona-37, que realitzen una forma única [u+k], i Amer-36 i la Bisbal-40, on alternen [u+k] amb [u+t]. La solució [o] de Reus-60 pot explicar-se per la introducció fònica del morf relacionat amb mode/temps del present d'indicatiu del català occidental, que no ha sofert en aquesta localitat la reducció vocàlica corresponent a l'àrea oriental.

La realització alternant [u+k] de Vilanova d'Escornalbou-61 presenta també el segment relacionat amb nombre/persona que apareixia majoritàriament al nord del català oriental.

Les persones 2[-pl] i 3[+pl] mostren una realització majoritària [ə], però poden experimentar les alteracions contextuals esmentades en altres temps. Aquestes modificacions no són sistemàtiques, la qual cosa confirma que determinades realitzacions vocàliques no responen a processos generals que ocorren en síl·laba travada (+/z/; +/n/). Així, s'observa una discrepància en les realitzacions d'aquestes persones a Figueres-27, Camallera-30, Torelló-35 i Reus-60. Figueres-27 i Camallera-30 mostren una realització [ɛ̃]. Aquesta vocal també apareix a 3[-pl], però no a 3[+pl]. El mateix so es torna a manifestar ara a Torelló-35 a 2[-pl], però no a 3[+pl] ni a 3[-pl], on es realitza el so [ɛ̃].

Reus-60, a més de presentar l'alternança esmentada anteriorment a 1[-pl], mostra alternativament un tancament en [e] a 2,3[-pl], però no a 3[+pl]. Altres indrets, en canvi, manifesten un comportament coincident en les dues persones citades, que s'estén també a 3[-pl]. Així, Sant Llorenç de Morunys-33 i Solsona-38 exhibeixen una vocal [e] en el segment relacionat amb mode/temps de les persones 2,3[-pl] i 3[+pl]. El mateix ocorre a la Pobla de Lillet-26 pel que fa a la vocal ja esmentada [ɛ̃]. Santa Coloma de Queralt-56 presenta una solució [ɛ̃], que afecta totes les vocals tant en posició final absoluta com seguides de consonant. D'aquesta manera, com s'ha postulat en imperfet d'indicatiu i en condicional, pot considerar-se que aquesta vocal prové d'una /e/ fonològica.

La persona 3[-pl] manifesta comportaments que discrepen de la realització majoritària ([ə]) en forma de [ɛ̃] a la Pobla de Lillet-26, Figueres-27, Camallera-30, Sant Bartomeu del Grau-39,

26. Pobla de Lillet, 27. Figueres, 28. Bagà, 29. Crespià, 30. Camallera, 31. Mieres, 32. l'Escala, 33. Sant Llorenç de Morunys, 34. Berga, 35. Torelló, 36. Amer, 37. Girona, 38. Solsona, 39. Sant Bartomeu del Grau, 40. la Bisbal d'Empordà, 41. Vic, 42. Sant Hilari Sacalm, 44. Sant Feliu de Guixols, 45. Centelles, 46. Tossa de Mar, 47. Manresa, 48. Lloret de Mar, 49. Blanes, 50. Pineda de Mar, 51. Caldes de Malavella, 52. Granollers, 53. Canet de Mar, 54. Igualada, 55. Terrassa, 56. Santa Coloma de Queralt, 57. Barcelona, 58. Vilafranca del Penedès, 59. Valls, 60. Reus, 61. Vilanova d'Escornalbou, 62. Tarragona.

Vilafranca del Penedès-58 i Tarragona-62; en forma de [ɛ̃] a Torelló-35; en forma de [e] a l'Escala-32, Berga-34, Solsona-38, la Bisbal d'Empordà-40, Sant Feliu de Guíxols-44, Tossa de Mar-46, Canet de Mar-53 i Valls-59; i alternant amb [ə] a Amer-36 i Reus-60; en darrer terme, s'observa també una forma [o] a Igualada-54, que podria interpretar-se com una variant posterior de /ə/.

Per postular les formes bàsiques corresponents d'aquestes localitats caldrà observar què ocorre en els mateixos contextos en els segments àtons dels altres temps i de les altres classes verbals i acarar les solucions amb mots que presentin la mateixa distribució contextual en l'àmbit nominal. Amb el resultat d'aquesta comparació es poden postular unes formes bàsiques alternants del tipus /ə/~e/ pel que fa als segments relacionats amb mode/temps. Així, Sant Llorenç de Morunys-33, Solsona-38 i Santa Coloma de Queralt-56 presenten, des d'una perspectiva intradialectal, una realització fonològica /e/ en síl·laba travada per /z/ o /n/. Les solucions de la resta de localitats, en canvi, provenen d'una /ə/ subjacent.

Resum

RF	Classe [I]				RS			
arrel	tema	m/t	n/p	p	tema	m/t	n/p	Estructura morfològica
X		u/uk/ut/o		1[-pl]		u/uk/ut/o		X+ M/T
X		ə/ë/e/e	s	2[-pl]		ə/e	z	X+ M/T + N/P
X		ə/ë/e/e/o		3[-pl]		ə/e		X+ M/T
X	é/é/a		m	1[+pl]	é/é/á		m	X+ T + N/P
X	é/é/a		w	2[+pl]	é/é/á		w	X+ T + N/P
X		ə/ë/e/e	n	3[+pl]		ə/e	n	X+ M/T + N/P

Classe [II]

Les terminacions de present d'indicatiu de la subclasse sense extensió —cf. (54a)— són més homogènies que les de la classe [I]. En primer lloc, hi ha una sola realització de la vocal temàtica en forma de [é̃] en totes les localitats de l'àrea. En segon lloc, les realitzacions de 2[-pl] i 3[+pl] en la majoria d'indrets permeten de concloure que aquest segment —[ə] o [e], en funció de les localitats— és de tipus epentètic. Podria considerar-se, però, que posseeix un caràcter morfològic relacionat amb mode/temps a Crespià-29, Berga-34 i la Bisbal d'Empordà-40, on compten amb una vocal [ə] en les persones 2,3[-pl] i 3[+pl]. El contrast de la distribució dels segments corresponents a mode/temps de la subclasse [II,-ext] amb la dels

26. Pobla de Lillet, 27. Figueres, 28. Bagà, 29. Crespià, 30. Camallera, 31. Mieres, 32. l'Escala, 33. Sant Llorenç de Morunys, 34. Berga, 35. Torelló, 36. Amer, 37. Girona, 38. Solsona, 39. Sant Bartomeu del Grau, 40. la Bisbal d'Empordà, 41. Vic, 42. Sant Hilari Sacalm, 44. Sant Feliu de Guíxols, 45. Centelles, 46. Tossa de Mar, 47. Manresa, 48. Lloret de Mar, 49. Blanes, 50. Pineda de Mar, 51. Caldes de Malavella, 52. Granollers, 53. Canet de Mar, 54. Igualada, 55. Terrassa, 56. Santa Coloma de Queralt, 57. Barcelona, 58. Vilafranca del Penedès, 59. Valls, 60. Reus, 61. Vilanova d'Escornalbou, 62. Tarragona.

segments de la classe [I] i de la subclasse [II,+ext] permet de postular unes formes bàsiques amb /ə/, majoritàries, i unes realitzacions amb /e/, que tindrien lloc a Sant Llorenç de Morunys-33, Solsona-38 i Santa Coloma de Queralt-56.

Quant a 1[-pl], el reforç amb un segment velar relacionat amb nombre/persona ([u+k]) apareix com a solució única a Mieres-31, l'Escala-32, Amer-36 i Girona-37; conviu amb la desinència [u] a Crespià-29; i coexisteix amb [u+t] a Camallera-30. Les dues solucions dental i velar poden reforçar el segment corresponent a mode/temps [u] a Sant Feliu de Guíxols-44 o poden limitar-se a [t] a la Bisbal d'Empordà-40. Finalment, [u] conviu amb [o] a Solsona-38. Com en el cas de Reus-60, aquesta [o] pot interpretar-se com el segment relacionat amb mode/temps de 1a persona, propi del català occidental, que apareix en aquesta localitat sense reduir-se a [u].

(54a)

26/28/35/39/41/42-43/45-53/55/57-62	27/54	29	33	38	44
bátu	bátu	bátu/bátuk	bátu	báto/bátu	bátu/bátuk/bátut
báts	bátas/báts	bátas/báts	báts	báts	bátas/báts
bát	bát	bát/bátə	bát	bát	bát
bətém	bətém	bətém	bətém	bətém	bətém
bətéw	bətéw	bətéw	bətéw	bətéw	bətéw
bátən	bátən	bátən	bátən	bátən	bátən

30	31/37	32	34	36	40	56
bátuk/bátut	bátuk	bátuk	bátu	bátuk	bátut	bátu
báts	báts	bátas	bátas/báts	bátas/báts	bátas/báts	báts
bát	bát	bát	bát/bátə	bát	bát/báte	bát
bətém	bətém	bətém	bətém	bətém	bətém	bətém
bətéw	bətéw	bətéw	bətéw	bətéw	bətéw	bətéw
bátən	bátən	bátən	bátən	bátən	bátən	bátən

La subclasse amb extensió —cf. (54b)— presenta un comportament més uniforme encara quant a les realitzacions de les tres persones del singular i la tercera del plural.

Les alternances que s'observen en les dues persones del plural afecten l'arrel, que manifesta una al·lomorfia en el darrer segment, la qual, com s'ha observat en altres temps, pot tractar-se d'una consonant espirant [β], d'una consonant labiodental [v] o d'una semiconsonant [j]. En aquest casos, es podria considerar l'existència d'una nova realització al·lomòrfica de l'arrel o bé

26. Poble de Lilet, 27. Figueres, 28. Bagà, 29. Crespià, 30. Camallera, 31. Mieres, 32. l'Escala, 33. Sant Llorenç de Morunys, 34. Berga, 35. Torelló, 36. Amer, 37. Girona, 38. Solsona, 39. Sant Bartomeu del Grau, 40. la Bisbal d'Empordà, 41. Vic, 42. Sant Hilari Sacalm, 44. Sant Feliu de Guíxols, 45. Centelles, 46. Tossa de Mar, 47. Manresa, 48. Llorç de Mar, 49. Blanes, 50. Pineda de Mar, 51. Caldes de Malavella, 52. Granollers, 53. Canet de Mar, 54. Igualada, 55. Terrassa, 56. Santa Coloma de Queralt, 57. Barcelona, 58. Vilafranca del Penedès, 59. Valls, 60. Reus, 61. Vilanova d'Escornalbou, 62. Tarragona.

que el segment labiodental o aproximant ha caigut i la situació de hiatus s'ha resolt amb la inserció d'un segment antihíatic.

En la present descripció s'ha optat per considerar, en el cas esmentat, que es tracta d'una arrel al·lomòrfica /béj/, pel fet que, a diferència del valencià, no hi ha constància de la tendència a fer desaparèixer l'element aproximant intervocàlic de manera sistemàtica. Com s'ha comentat anteriorment, el cost d'una nova arrel /béj/ en el cas de *beure* és irrellevant a efectes de regularitat i d'irregularitat. Aquesta arrel també podria interpretar-se com l'aplicació, encara que es tracti de dos verbs semànticament ben diferents, del radical que utilitza el verb *veure* per a aquestes persones del present d'indicatiu. És sabut que la transposició i identificació entre aquests dos verbs també es pot fer efectiva en algunes varietats a 1[-pl] del present d'indicatiu, en la realització jo [bék], aplicada al verb *veure*.

(54b)

26-32/34-37/39-55/57-58/60-61	33	38	56	59	62
bék	bék	bék	bék	bék	bék
béws	béws	béws	béws	béws	béws
béw	béw	béw	béw	béw	béw
bəβém	bəβém	bəjém	bəβém	bəjém/bəvém	bəβém/bəvém
bəβéw	bəβéw	bəjéw	bəβéw	bəjéw/bəvéw	bəβéw/bəvéw
béwən	béwen	béwen	béwen	béwən	béwən

Resum

RF Subclasse [II,-ext]

RS

arrel	tema	m/t	n/p	p	tema	m/t	n/p	p	Estructura morfològica
X		u/ut/uk		1[-pl]		u/ut/uk		1[-pl]	X+ M/T
X		(ə,ɛ)/∅	s	2[-pl]		ə/∅	z	2[-pl]	X+ N/P
X		(ə)/∅		3[-pl]		ə/∅		3[-pl]	X
X	é		m	1[+pl]	é		m	1[+pl]	X+ T + N/P
X	é		w	2[+pl]	é		w	2[+pl]	X+ T + N/P
X		(ə,ɛ)	n	3[+pl]		ə/∅	n	3[+pl]	X+ N/P

RF Subclasse [II,+ext]

RS

arrel	ext	tema	m/t	n/p	p	ext	tema	m/t	n/p	E. morfològica
X	k				1[-pl]	g				X+ E
X				s	2[-pl]				z	X+ N/P
X					3[-pl]					X
X		é		m	1[+pl]		é		m	X+ (E) + T + N/P
X		é		w	2[+pl]		é		w	X+ (E) + T + N/P
X			(ə,e,ɛ)	n	3[+pl]				n	X+ N/P

26. Poble de Lillet, 27. Figueres, 28. Bagà, 29. Crespià, 30. Camallera, 31. Mieres, 32. l'Escala, 33. Sant Llorenç de Morunys, 34. Berga, 35. Torelló, 36. Amer, 37. Girona, 38. Solsona, 39. Sant Bartomeu del Grau, 40. la Bisbal d'Empordà, 41. Vic, 42. Sant Hilari Sacalm, 44. Sant Feliu de Guixols, 45. Centelles, 46. Tossa de Mar, 47. Manresa, 48. Llorç de Mar, 49. Blanes, 50. Pineda de Mar, 51. Caldes de Malavella, 52. Granollers, 53. Canet de Mar, 54. Igualada, 55. Terrassa, 56. Santa Coloma de Queralt, 57. Barcelona, 58. Vilafranca del Penedès, 59. Valls, 60. Reus, 61. Vilanova d'Iscornalbou, 62. Tarragona.

Classe [III]

El comportament de la subclasse [III,-ext] —cf. (55a)— presenta certes similituds amb el de la subclasse [II,-ext], tot i que la distribució dels diferents morfs d'1[-pl] no és totalment coincident. Les discrepàncies es troben a Blanes-49 i Pineda de Mar-50, que presenten el segment [u+k] en la subclasse [III,-ext], però [u], en la subclasse [II,-ext]; els segments [u+k] i [u+t] conviuen a Amer-36 en la subclasse [III,-ext], mentre que en la subclasse [II,-ext] es troba una sola realització amb [u+k]. Les mateixes realitzacions alternatives es registren a la Bisbal d'Empordà-40, que es redueixen a [u+t] en el model de [II,-ext]. D'altra banda, l'alternança [u]~[u+k] apareix en la subclasse [III,-ext], mentre que en el model [II,-ext] es troba un segment únic [u] relacionat amb mode/temps.

(55a)

26/48	27-28/33/35/38-39/41-43/45-46/51-52/54-55/57-60/62	29/61	30/44
dórmu	dórmu	dórmu/dórmuk	dórmu/dórmuk/dórmut
dórməs/dórms	dórms	dórms	dórms
dórm	dórm	dórm	dórm
durmím	durmím	durmím	durmím
durmíw	durmíw	durmíw	durmíw
dórmən	dórmən	dórmən	dórmən

34/47	31/53	32/37/49-50	36 ⁴⁸	40	56
dórmu	dórmuk	dórmuk	dórmuk/dórmut	dórmuk/dórmut	dórmu
dórməs/dórms	dórms	dórməs/dórms	dórms	dórməs/dórms	dórms
dórm	dórm	dórm	dórm	dórm	dórm
durmím	durmím	durmím	durmím	durmím	durmím
durmíw	durmíw	durmíw	durmíw	durmíw	durmíw
dórmən	dórmən	dórmən	dórmən	dórmən	dórmən

La realització de l'increment de la subclasse [III] amb extensió palatal —cf. (55b)— presenta una triple manifestació al·lomòrfica: Solsona-38 ([éj]); Valls-59, Reus-60, Vilanova d'Escornalbou-61 i Tarragona-62 ([éj]); la resta de localitats ([éj]). La realització amb segregació de la iod pot tenir lloc (Recasens 1996: 288) a zones frontereres amb el català nord-occidental. Els elements vocàlics de 2[-pl] i 3[+pl] poden considerar-se epentètics en tots els casos, atès que vencen el contacte entre dues sibilants. D'altra banda, el grau de coincidència amb la distribució dels segments alternants relacionats amb mode/temps de la subclasse

⁴⁸ En contrast amb la solució general de l'arrel /dórm/, cal destacar la solució /dórm/, que té lloc a Amer.

26. Poble de Lillet, 27. Figueres, 28. Bagà, 29. Crespí, 30. Camallera, 31. Mieres, 32. l'Escalà, 33. Sant Llorenç de Morunys, 34. Berga, 35. Torelló, 36. Amer, 37. Girona, 38. Solsona, 39. Sant Bartomeu del Grau, 40. la Bisbal d'Empordà, 41. Vic, 42. Sant Hilari Sacalm, 44. Sant Feliu de Guixols, 45. Centelles, 46. Tossa de Mar, 47. Manresa, 48. Lloret de Mar, 49. Blanes, 50. Pineda de Mar, 51. Caldes de Malavella, 52. Granollers, 53. Canet de Mar, 54. Igualada, 55. Terrassa, 56. Santa Coloma de Queralt, 57. Barcelona, 58. Vilafranca del Penedès, 59. Valls, 60. Reus, 61. Vilanova d'Escornalbou, 62. Tarragona.

[II,-ext] a 1[-pl] és més elevat, però no total —cf. a (55b) les realitzacions de Camallera-30 i Lloret de Mar-48.⁴⁹

(55b)

26-28/39/41-43/45-47/49-55/57-58	29/48	30/36	31-32/37	33 ⁵⁰	34-35	38
pàrtéfu	pàrtéfu/pàrtéfuk	pàrtéfuk/pàrtéfut	pàrtéfu	pàrtéfu	pàrtéfu	pàrtéfu
pàrtéfas	pàrtéfas	pàrtéfas	pàrtéfas	pàrtéfas	pàrtéfas	pàrtéfas
pàrtéf	pàrtéf	pàrtéf	pàrtéf	pàrtéf	pàrtéf	pàrtéf
pàrtím	pàrtím	pàrtím	pàrtím	pàrtím	pàrtím	pàrtím
pàrtíw	pàrtíw	pàrtíw	pàrtíw	pàrtíw	pàrtíw	pàrtíw
pàrtéfan	pàrtéfan	pàrtéfan	pàrtéfan	pàrtéfen	pàrtéfan	pàrtéfen

40	44	56	59-60/62	61
pàrtéfu/pàrtéfut	pàrtéfu/pàrtéfuk/pàrtéfut	pàrtéfu	pàrtéjfu	pàrtéjfu/pàrtéjfu
pàrtéfas	pàrtéfas	pàrtéfas	pàrtéjfas	pàrtéjfas
pàrtéf	pàrtéf	pàrtéf	pàrtéjf	pàrtéjf
pàrtím	pàrtím	pàrtím	pàrtím	pàrtím
pàrtíw	pàrtíw	pàrtíw	pàrtíw	pàrtíw
pàrtéfan	pàrtéfan	pàrtéfen	pàrtéjfan	pàrtéjfan

Resum

RF					Subclasse [III,-ext]				RS			
arrel	tema	m/t	n/p	p	tema	m/t	n/p	Estructura morfològica				
X		u/ut/uk		1[-pl]		u/ut/uk		X+ M/T				
X		(ə,ɛ)/Ø	s	2[-pl]		(ə)/Ø	z	X+ N/P				
X				3[-pl]				X				
X	í		m	1[+pl]	í		m	X+ (E) + T + N/P				
X	í		w	2[+pl]	í		w	X+ (E) + T + N/P				
X		(ə,ɛ)	n	3[+pl]			n	X+ N/P				

⁴⁹ El model de *bullir* manifesta novament la tendència a comportar-se alternativament com un verb de la subclasse sense extensió i de la subclasse amb extensió, molt sovint en un mateix indret —cf. les localitats que no presenten extensió palatal: 26-29, 31, 33-35, 37-39, 41-46, 51-53, 55-61; les localitats que presenten ambdues solucions: 30, 32, 36, 40, 48, 54, 62; només la localitat 50 presenta únicament la solució palatal. A més, a causa del contacte amb el darrer segment palatal de l'arrel, el segment relacionat amb nombre/persona de 2[-pl] pot prepalatalitzar-se o palatalitzar-se totalment. D'altra banda, la distribució dels segments relacionats amb mode/temps d'1[-pl] presenta certes modificacions en relació amb la de les altres dues subclasses —cf. a *LaFV* les solucions de Camallera-30, l'Escala-32 i la Bisbal d'Empordà-40.

⁵⁰ Les dades de *LaFV* presenten una doble solució —[éj]~[éj]— en la realització de l'increment palatal de Sant Llorenç de Morunys-33. És possible que es tracti d'un error de transcripció atès que en la resta de verbs incoatius la pronúncia de l'increment palatal d'aquesta localitat és [éj]. En aquesta descripció es té en compte la realització majoritària, per bé que aquesta dualitat podria ser també un indicador d'una certa vacil·lació.

26. Pobla de Lillet, 27. Figueres, 28. Bagà, 29. Crespià, 30. Camallera, 31. Mieres, 32. l'Escala, 33. Sant Llorenç de Morunys, 34. Berga, 35. Torelló, 36. Amer, 37. Girona, 38. Solsona, 39. Sant Bartomeu del Grau, 40. la Bisbal d'Empordà, 41. Vic, 42. Sant Hilari Sacalm, 44. Sant Feliu de Guixols, 45. Centelles, 46. Tossa de Mar, 47. Manresa, 48. Lloret de Mar, 49. Blanes, 50. Pineda de Mar, 51. Caldes de Malavella, 52. Granollers, 53. Canet de Mar, 54. Igualada, 55. Terrassa, 56. Santa Coloma de Queralt, 57. Barcelona, 58. Vilafranca del Penedès, 59. Valls, 60. Reus, 61. Vilanova d'Escornalbou, 62. Tarragona.

RF						RS				
Subclasse [III,+ext]										
arrel	ext	tema	m/t	n/p	p	ext	tema	m/t	n/p	E. morfològica
X	éj/éj/éj		u/ut/uk		1[-pl]	éj/éj/éj		u/ut/uk		X + E + M/T
X	éj/éj/éj		(ə,e)/Ø	s	2[-pl]	éj/éj/éj			z	X + E + N/P
X	éj/éj/éj				3[-pl]	éj/éj/éj				X + E
X		i		m	1[+pl]		i		m	X + T + N/P
X		i		w	2[+pl]		i		w	X + T + N/P
X	éj/éj/éj		(ə,e)	n	3[+pl]	éj/éj/éj			n	X + E + N/P

Models verbals: present d'indicatiu

Classe [I]: 10 models

26-30/34/39/41-43/45/47-54/58-62	33/38/56	35	31-32/37	36/40	44	46/61	55	59	60
u	u	u	uk	uk/ut	u/uk/ut	u/uk	u	u	o/u
əz	əz	əz	əz	əz	əz	əz	əz	əz	əz
ə	e	ə	ə	ə	ə	ə	ə	e	ə
ém	ém	ám/ém	ém	ém	ém	ém	ém/ém	ém/ém	ém/ém
éw	éw	áw/éw	éw	éw	éw	éw	éw/éw	éw/éw	éw/éw
ən	ən	ən	ən	ən	ən	ən	ən	ən	ən

Subclasse [II,-ext]: 12 models

26/28/33/35/39/41/42-43/45-53/55-57-62	27/54	29	38	44	30	31/37	32	34	36	40
u	u	u/uk	o/u	u/uk/ut	uk/ut	uk	uk	u	uk	ut
z	əz/z	əz/z	z	əz/z	z	z	əz	əz/z	əz/z	əz/s
		Ø/ə						Ø/ə		Ø/ə
ém	ém	ém	ém	ém	ém	ém	ém	ém	ém	ém
éw	éw	éw	éw	éw	éw	éw	éw	éw	éw	éw
n	n	Ø/ən	n	n	n	n	n	Ø/ən	n	Ø/ən

Subclasse [II,+ext]: 1 model

26-62
g
z
ém
éw
n

26. Pobla de Lillet, 27. Figueres, 28. Bagà, 29. Crespià, 30. Camallera, 31. Mieres, 32. l'Escala, 33. Sant Llorenç de Morunys, 34. Berga, 35. Torelló, 36. Amer, 37. Girona, 38. Solsona, 39. Sant Bartomeu del Grau, 40. la Bisbal d'Empordà, 41. Vic, 42. Sant Hilari Sacalm, 44. Sant Feliu de Guisols, 45. Centelles, 46. Tossa de Mar, 47. Manresa, 48. Llorer de Mar, 49. Blanes, 50. Pineda de Mar, 51. Caldes de Malavella, 52. Granollers, 53. Canet de Mar, 54. Igualada, 55. Terrassa, 56. Santa Coloma de Queralt, 57. Barcelona, 58. Vilafranca del Penedès, 59. Valls, 60. Reus, 61. Vilanova d'Escornalbou, 62. Tarragona.

Subclasse [III,-ext]: 8 models

26/34/ 47-48	27-28/33/35/38- 39/41-43/45-46/51- 52/54-60/62	29/61	30/44	31/53	32/37/4 9-50	36	40
u	u	u/uk	u/uk/ut	uk	uk	uk/ut	uk/ut
əz/z	z	z	z	z	əz/z	z	əz/z
ím	ím	ím	ím	ím	ím	ím	ím
íw	íw	íw	íw	íw	íw	íw	íw
n	n	n	n	n	n	n	n

Subclasse [III,+ext]: 7 models

26-28/33-35/39/41- 43/45-47/49-55-60/62	38	29/48/61	30/36	31-32/37	40	44
éfu	éfu	éfu/éfu/uk	éfu/éfu/ut	éfu/uk	éfu/éfu/ut	éfu/éfu/uk/éfu/ut
é fz	é fz	é fz	é fz	é fz	é fz	é fz
é f	é f	é f	é f	é f	é f	é f
ím	ím	ím	ím	ím	ím	ím
íw	íw	íw	íw	íw	íw	íw
éfn	éfn	éfn	éfn	éfn	éfn	éfn

Processos fonològics

1. Ensordiment d'obstruents finals
2. Inserció d'epèntesi (subclasse [III,+ext])
3. Segregació de la iod (subclasse [III,+ext])
4. Espirantització d'oclusives sonores medials

Processos optatius:

- Anteriorització de /ə/ (→ [e̞]) en síl·laba àtona i en posició final
- Anteriorització de /e/ (→ [e̞]) en síl·laba àtona, en posició final i seguida de /s/ i /n/
- Velarització de /ə/ (→ [o]) en síl·laba àtona, en posició final

2.2.2.7. Present de subjuntiu

Classe [I]

Les úniques discrepàncies —cf. (56)— tenen a veure amb la realització dels segments relacionats amb tema. Mentre que els morfemes relacionats amb mode/temps són plenament homogenis, les vocals temàtiques presenten una realització majoritària [é] i una realització [e̞], que ocorre sense alternativa a Tarragona-62, i que conviu amb [é] a Terrassa-55, Valls-59 i Reus-60 —com succeïa en aquestes darreres localitats en el present d'indicatiu. Tarragona-62

26. Pobla de Liller, 27. Figueres, 28. Bagà, 29. Crespià, 30. Camallera, 31. Mieres, 32. L'Escalà, 33. Sant Llorenç de Morunys, 34. Berga, 35. Torelló, 36. Amer, 37. Girona, 38. Solsona, 39. Sant Bartomeu del Grau, 40. la Bisbal d'Empordà, 41. Vic, 42. Sant Hilari Sacalm, 44. Sant Feliu de Guixols, 45. Centelles, 46. Tossa de Mar, 47. Manresa, 48. Lloret de Mar, 49. Blanes, 50. Pineda de Mar, 51. Caldes de Malavella, 52. Granollers, 53. Canet de Mar, 54. Igualada, 55. Terrassa, 56. Santa Coloma de Queralt, 57. Barcelona, 58. Vilafranca del Penedès, 59. Valls, 60. Reus, 61. Vilanova d'Escornalbau, 62. Tarragona.

mostra aquest tancament en el present de subjuntiu, però no en el present d'indicatiu. Les dues alternances esmentades tenen caràcter morfològic.

(56)

26-54/56-58/61	55/59-60	62
kánti	kánti	kánti
kántis	kántis	kántis
kánti	kánti	kánti
kəntém	kəntém/kəntém	kəntém
kəntéw	kəntéw/kəntéw	kəntéw
kántin	kántin	kántin

Resum

RF				RS				Estructura morfològica	
Classa [I]	tema	m/t	n/p	p	tema	m/t	n/p		p
X		i		1[-pl]		i		1[-pl]	X + M/T
X		i	s	2[-pl]		i	z	2[-pl]	X + M/T + N/P
X		i		3[-pl]		i		3[-pl]	X + M/T
X	é/é		m	1[+pl]	é/é		m	1[+pl]	X + T + N/P
X	é/é		w	2[+pl]	é/é		w	2[+pl]	X + T + N/P
X		i	n	3[+pl]		i	n	3[+pl]	X + M/T + N/P

Classa [II]

El model sense extensió —cf. (57a)— presenta unes realitzacions de present de subjuntiu força homogènies, tret de la solució alternativa [u] del morf relacionat amb mode/temps, que ocorre, convivint amb [i], a Blanes-49. El segment [u] podria reflectir, segons indica Alcover, la pronúncia reduïda del morf corresponent a mode/temps [o], que apareix en el present de subjuntiu en algunes localitats de l'àrea occidental.

(57a)

26-48/50-62	49
báti	báti/bátu
bátis	bátis/bátus
báti	báti/bátu
bətém	bətém
bətéw	bətéw
bátin	bátin/bátun

El model amb extensió —cf. (57b)— compta amb un nombre més elevat d'alternances, motivades, d'una banda, per una al·lomorfa en el radical, i, d'una altra, per la distribució del segment extensió al llarg d'aquest temps. Altres divergències minoritàries fan referència a la

26. Pobla de Lillet, 27. Figueres, 28. Bagà, 29. Crespià, 30. Camallera, 31. Mieres, 32. l'Escala, 33. Sant Llorenç de Morunys, 34. Berga, 35. Torelló, 36. Amer, 37. Girona, 38. Solsona, 39. Sant Bartomeu del Grau, 40. la Bisbal d'Empordà, 41. Vic, 42. Sant Hilari Sacalm, 44. Sant Feliu de Guíxols, 45. Centelles, 46. Tossa de Mar, 47. Manresa, 48. Lloret de Mar, 49. Blanes, 50. Pineda de Mar, 51. Caldes de Malavella, 52. Granollers, 53. Canet de Mar, 54. Igualada, 55. Terrassa, 56. Santa Coloma de Queralt, 57. Barcelona, 58. Vilafranca del Penedès, 59. Valls, 60. Reus, 61. Vilanova d'Escornalbou, 62. Tarragona.

solució alternativa de Blanes-49 ([u]) i a les realitzacions [a] i [ə], que concorren amb la forma majoritària [i], a Sant Llorenç de Morunys-33 i a Sant Bartomeu del Grau-39, respectivament.

La presència de l'increment velar en les dues persones del plural pot alternar amb la seva absència, fins i tot en una mateixa localitat. En aquests casos, però, existeix una coincidència formal amb les mateixes persones del present d'indicatiu. En altres casos, l'absència és total i, com a Tarragona-62, només apareixen realitzacions que presenten un radical amb espirant i amb labiodental. En aquesta situació es parteix de la postulació d'una /v/ subjacent en el darrer segment de l'arrel.

Finalment, i en relació també amb l'arrel, cal destacar la solució [béj] i la seva corresponent realització àtona [bəj]. Aquestes formes apareixen exclusivament a Solsona-38, i, alternant amb altres dues formes ([bə]~[bəv]), a Valls-59. Aquest radical, tot i que es podria justificar per la inserció d'una epèntesi antihiàtica,⁵¹ sembla que respon més aviat a una solució al·lomòrfica /béj/, que ja s'ha postulat en la mateixa localitat en el present d'indicatiu. Deixant de banda l'al·lomorfa en el radical en el cas de *beure*, la terminació d'1[+pl] i 2[+pl] coincideix formalment en les realitzacions de les dues subclasses en tota l'àrea del català oriental.

(57b)

26/28-32/34/41/45/47/57-58/60-61	27/35-37/40/44/48/52/54	38	33	39	42-43/46/50-51/53/55-56
béyi	béyi	béjyi	béya/béyi	béya/béyi	béyi
béyis	béyis	béjyis	béyis	béyis	béyis
béyi	béyi	béjyi	béyi	béyi	béyi
bəyéɪm	bəβém/bəyéɪm	bəjyéɪm	bəyéɪm	bəyéɪm	bəβém
bəyéw	bəβéw/bəyéw	bəjyéw	bəyéw	bəyéw	bəβéw
béyin	béyin	béjyin	béyin	béyin	béyin

49	59	62
béyi/béyu	béyi	béyi
béyis/béyus	béyis	béyis
béyi/béyu	béyi	béyi
bəβém	bəyéɪm/bəjém/bəvéɪm	bəβém/bəvéɪm
bəβéw	bəyéw/bəjéw/bəvéw	bəβéw/bəvéw
béyin/béyun	béyin	béyin

26. Poble de L'aller, 27. Figueres, 28. Bagà, 29. Crespià, 30. Camallera, 31. Mieres, 32. l'Escal, 33. Sant Llorenç de Morunys, 34. Berga, 35. Torelló, 36. Amer, 37. Girona, 38. Solsona, 39. Sant Bartomeu del Grau, 40. la Bisbal d'Empordà, 41. Vic, 42. Sant Hilari Sacalm, 44. Sant Feliu de Guíxols, 45. Centelles, 46. Tossa de Mar, 47. Manresa, 48. Lloret de Mar, 49. Blanes, 50. Pineda de Mar, 51. Caldes de Malavella, 52. Granollers, 53. Canet de Mar, 54. Igualada, 55. Terrassa, 56. Santa Coloma de Queralt, 57. Barcelona, 58. Vilafranca del Penedès, 59. Valls, 60. Reus, 61. Vilanova d'Escornalbou, 62. Tarragona.

Resum

RF Subclasse [II,-ext]					RS			
arrel	tema	m/t	n/p	p	tema	m/t	n/p	Estructura morfològica
X		i/ə/ə/u		1[-pl]		i/ə/u		X+M/T
X		i/u	s	2[-pl]		i/u	z	X+M/T+N/P
X		i/u		3[-pl]		i/u		X+M/T
X	é		m	1[+pl]	é		m	X+T+N/P
X	é		w	2[+pl]	é		w	X+T+N/P
X		i/u	n	3[+pl]		i/u	n	X+M/T+N/P

RF Subclasse [II,+ext]					RS					
arrel	ext	tema	m/t	n/p	ext	tema	m/t	n/p	p	Estructura morfològica
X	ɣ		i/ə/ə/u		g		i/ə/u		1[-pl]	X+E+M/T
X	ɣ		i/u	s	g		i/u	z	2[-pl]	X+E+M/T+N/P
X	ɣ		i/u		g		i/u		3[-pl]	X+E+M/T
X	ɣ/∅	é		m	g/∅	é		m	1[+pl]	X+(E)+T+N/P
X	ɣ/∅	ε		w	g/∅	ε		w	2[+pl]	X+(E)+T+N/P
X	ɣ		i/u	n	g		i/u	n	3[+pl]	X+E+M/T+N/P

Classe [III]

Novament, les discrepàncies —cf. (58a)— se centren en la realització alternativa amb [u] del morf relacionat amb mode/temps, que ocorre a Blanes-49. A diferència de les altres dues classes examinades, no existeix alternança en la solució de 1a persona, la qual cosa reflecteix la presència no sistemàtica d'aquest morf.

(58a)

26-35/37-48/50-62	36	49
dórmí	dórmí	dórmí
dórmis	dórmis	dórmis/dórmus
dórmí	dórmí	dórmí/dórmu
durmím	durmím	durmím
durmíw	durmíw	durmíw
dórmín	dórmín	dórmín/dórmun

Quant al model amb extensió⁵² —cf. (58b)—, a més de la realització alternant de Blanes-49, les discrepàncies rauen en la tipologia de l'increment palatal. La solució majoritària és [é];

⁵¹ La manca d'aplicació d'un procés general de caiguda de l'aproximant impedeix de postular l'aplicació d'una epèntesi antihàtica.

⁵² El present de subjuntiu del verb *bullir* manifesta la tendència a conjuguar-se indistintament, en funció de la localitat, amb increment palatal —localitat 30— o sense increment palatal —localitats 26-29, 33-38, 41-49, 51-53,

26. Pobla de Lillet, 27. Figueres, 28. Bagà, 29. Crespià, 30. Camallera, 31. Mieres, 32. l'Escala, 33. Sant Llorenç de Morunys, 34. Berga, 35. Torelló, 36. Amer, 37. Girona, 38. Solsona, 39. Sant Bartomeu del Grau, 40. la Bisbal d'Empordà, 41. Vic, 42. Sant Hilari Sacalm, 44. Sant Feliu de Guixols, 45. Centelles, 46. Tossa de Mar, 47. Manresa, 48. Lloret de Mar, 49. Blanes, 50. Pineda de Mar, 51. Caldes de Malavella, 52. Granollers, 53. Canet de Mar, 54. Igualada, 55. Terrassa, 56. Santa Coloma de Queralt, 57. Barcelona, 58. Vilafranca del Penedès, 59. Valls, 60. Reus, 61. Vilanova d'Isornalbou, 62. Tarragona.

tanmateix, es constata [éj] a Solsona-38, i una solució [éjʃ], amb segregació de la iod, en les localitats més meridionals —Valls-59, Reus-60, Vilanova d'Escornalbou-61 i Tarragona-62—, la qual és justificable per regla.

(58b)

26-37/39-48/50-58	38	49	59-62
pærtéʃi	pærtéʃi	pærtéʃi	pærtéʃʃi
pærtéʃis	pærtéʃis	pærtéʃis/pærtéʃus	pærtéʃʃis
pærtéʃi	pærtéʃi	pærtéʃi/pærtéʃu	pærtéʃʃi
pærtím	pærtím	pærtím	pærtím
pærtíw	pærtíw	pærtíw	pærtíw
pærtéʃin	pærtéʃin	pærtéʃin/pærtéʃun	pærtéʃʃin

Resum

RF Subclasse [III,-ext]					RS			
arrel	tema	m/t	n/p	p	tema	m/t	n/p	Estructura morfològica
X		i/a		1[-pl]		i/a		X+ M/T
X		i/u	s	2[-pl]		i/u	z	X+ M/T+ N/P
X		i/u		3[-pl]		i/u		X+ M/T
X	i		m	1[+pl]	i		m	X+ T+ N/P
X	i		w	2[+pl]	i		w	X+ T+ N/P
X		i/u	n	3[+pl]		i/u	n	X+ M/T+ N/P

RF Subclasse [III,-ext]						RS				
arrel	ext	tema	m/t	n/p	p	ext	tema	m/t	n/p	Estructura morfològica
X	éʃ/éʃ/éjʃ		i		1[-pl]	éʃ/éʃ		i		X+ E+ M/T
X	éʃ/éʃ/éjʃ		i/u	s	2[-pl]	éʃ/éʃ		i/u	z	X+ E+ M/T+ N/P
X	éʃ/éʃ/éjʃ		i/u	m	3[-pl]	éʃ/éʃ		i/u	m	X+ E+ M/T
X		i		m	1[+pl]		i		m	X+ T+ N/P
X		i		w	2[+pl]		i		w	X+ T+ N/P
X	éʃ/éʃ/éjʃ		i/u	n	3[+pl]	éʃ/éʃ		i/u	n	X+ E+ M/T+ N/P

Models verbals: present de subjuntiu

Classe [I]: 3 models

26-54/56-58/61	55/59-60	62
i	i	i
iz	iz	iz
i	i	i
ém	ém/ém	ém
éw	éw/éw	éw
in	in	in

55-57, 59-61; és a dir, que pot pertànyer a les subclasses [III,-ext] i [III,+ext]. Alguns indrets presenten alternativament les dues solucions —31-32, 39-40, 50, 54, 58, 62.

26. Pobla de Liller, 27. Figueres, 28. Bagà, 29. Crespià, 30. Camallera, 31. Mieres, 32. l'Escala, 33. Sant Llorenç de Morunys, 34. Berga, 35. Torelló, 36. Amer, 37. Girona, 38. Solsona, 39. Sant Bartomeu del Grau, 40. la Bisbal d'Empordà, 41. Vic, 42. Sant Hilari Sacalm, 44. Sant Feliu de Guixols, 45. Centelles, 46. Tossa de Mar, 47. Manresa, 48. Lloret de Mar, 49. Blanes, 50. Pineda de Mar, 51. Caldes de Malavella, 52. Granollers, 53. Canet de Mar, 54. Igualada, 55. Terrassa, 56. Santa Coloma de Queralt, 57. Barcelona, 58. Vilafranca del Penedès, 59. Valls, 60. Reus, 61. Vilanova d'Escornalbou, 62. Tarragona.

Subclasse [II,-ext]: 2 models Subclasse [II,+ext]: cinc models

26-48/50-62	49	26/28- 32/34/38/41/45/47/ 57-58/60-61	27/35- 37/40/44/48/52/54/ 59/62	33/39	42-43/46/50- 51/53/55-56	49
i	i/u	gi	gi	gə/gi	gi	gi/gu
iz	iz/uz	giz	giz	giz	giz	giz/guz
í	í/u	gi	gi	gi	gi	gi/gu
ém	ém	gém	ém/gém	gém	ém	ém
éw	éw	géw	éw/géw	géw	éw	éw
in	in/un	gin	gin	gín	gin	gin/gun

Subclasse [III,-ext]: 2 models

Subclasse [III,+ext]: 3 models

26-48/50-62	49	26-37/39-48/50- 58/59-62	38	49
i	i	éfi	éfi	éfi
iz	iz/uz	éfiz	éfiz	éfiz/éfu
í	í/u	éfi	éfi	éfi/éfu
ím	ím	ím	ím	ím
íw	íw	íw	íw	íw
in	in/un	éfin	éfin	éfin/éfun

Processos fonològics

1. Ensordiment d'obstruents finals
2. Espirantització d'oclusives sonores medials
3. Espirantització de la labiodental sonora
4. Segregació de la iod (subclasse [III,+ext])

Processos optatius:

- Velarització de /ə/ (→ [a̠]) en síl·laba àtona, en posició final

2.2.2.8. Imperatiu

Classe [I]

Deixant de banda que algunes localitats presenten realitzacions incompletes d'imperatiu, pot distingir-se una alternança de tipus fonètic en els segments relacionats amb mode/temps de 2[-pl]. Les representacions subjacents que es poden postular són, pel mateixos motius adduïts anteriorment, /ə/ i /e/. Tot i que es podria pensar que les realitzacions de 2[-pl] de l'imperatiu provenen de 3[-pl] del present d'indicatiu, ambdues terminacions no són plenament coincidents. Això fa pensar que les realitzacions fonètiques de les desinències de la 3a persona

26. Poble de Lilet, 27. Figueres, 28. Bagà, 29. Crespià, 30. Camallera, 31. Mieres, 32. l'Escala, 33. Sant Llorenç de Morunys, 34. Berga, 35. Torelló, 36. Amer, 37. Girona, 38. Solsona, 39. Sant Bartomeu del Grau, 40. la Bisbal d'Empordà, 41. Vic, 42. Sant Hilari Sacalm, 44. Sant Feliu de Guíxols, 45. Centelles, 46. Tossa de Mar, 47. Manresa, 48. Llorer de Mar, 49. Blanes, 50. Pineda de Mar, 51. Caldes de Malavella, 52. Granollers, 53. Canet de Mar, 54. Igualada, 55. Terrassa, 56. Santa Coloma de Queralt, 57. Barcelona, 58. Vilafranca del Penedès, 59. Valls, 60. Reus, 61. Vilanova d'Escornalbou, 62. Tarragona.

no tenen només a veure amb el fet que es trobin en posició final sinó amb el fet que la 3a persona sigui la menys marcada. El concepte de marcat i no marcat tindrà una transcendència destacable en català occidental i en valencià, on el comportament diferenciat de la 3a persona d'alguns temps serà justificable per un procés fonològic morfològicament condicionat. Les divergències en els segments relacionats amb mode/temps tenen lloc a la Pobla de Lillet-26, Sant Llorenç de Morunys-33, Solsona-38, Sant Bartomeu del Grau-39, Tossa de Mar-44, Igualada-54 i Vilafranca del Penedès-58.

Una alternança de tipus morfològic pot observar-se a 2[+pl]: a Torelló-35, amb una realització alternativa [á], i a Terrassa-55, amb una realització alternativa [é], que també és present a 1[+pl]. A Solsona-38, la vocal de 2[-pl] es velaritzava en posició final de mot.

(59)

34	26/40/46	35	38	58	62	27-28/32-33/39/44/48/61
kánte	kánte	kántë	kántə	kántə/kánte	kántë	kántə
kántém	kántém	kántém	kántém	kántém	kántém	kántém
kántéw		kántáw/kántéw	kántéw	kántéw	kántéw	

29-31/36-37/41-43/45/47/49-53/56-57/59-60	54	55
kántə	kántə/kánto	kántə
kántém	kántém	kántém
kántéw	kántéw	kántéw/kántéw

Resum

RF					RS			
Classe [I]								
arrel	tema	m/t	n/p	p	tema	m/t	n/p	Estructura morfològica
X		ə/e/è/ë/o/ɔ		2[-pl]		ə/e		X+ M/T
X	é/é		m	1[+pl]	é/é		m	X+ T + N/P
X	é/é/á		w	2[+pl]	é/é/á		w	X+ T + N/P

Classe [II]

Mentre que la subclasse sense extensió —cf. (60a)— presenta un comportament totalment uniforme, la subclasse amb extensió —cf. (60b)— experimenta unes discrepàncies que afecten, d'una banda, la distribució de l'increment velar i, d'una altra, la forma de l'arrel. Aquestes manifestacions de caràcter morfològic ja s'havien constatat en el present d'indicatiu.

26. Pobla de Lillet, 27. Figueres, 28. Bagà, 29. Crespià, 30. Camallera, 31. Mieres, 32. l'Escalà, 33. Sant Llorenç de Morunys, 34. Berga, 35. Torelló, 36. Amer, 37. Girona, 38. Solsona, 39. Sant Bartomeu del Grau, 40. la Bisbal d'Empordà, 41. Vic, 42. Sant Hilari Sacalm, 44. Sant Feliu de Guixols, 45. Centelles, 46. Tossa de Mar, 47. Manresa, 48. Lloret de Mar, 49. Blanes, 50. Pineda de Mar, 51. Caldes de Malavella, 52. Granollers, 53. Canet de Mar, 54. Igualada, 55. Terrassa, 56. Santa Coloma de Queralt, 57. Barcelona, 58. Vilafranca del Penedès, 59. Valls, 60. Reus, 61. Vilanova d'Escornalbou, 62. Tarragona.

La presència o l'absència de l'extensió velar dona compte de la incidència de l'indicatiu o del subjuntiu sobre la formació de l'imperatiu.⁵³

(60a)

26-62
bát
bətém
bətéw

(60b)

26-29/42-43/46-47	30-31/36-37	32/35/41	33-34	38	39	44/48
béw	béw	béw	béw	béw	béw	béw
bəyéw	bəβém/bəyéw	bəβém		bəjém	bəyéw	bəβém/bəyéw
bəβéw	bəβéw	bəβéw	bəβéw	bəjéw	bəβéw/bəyéw	bəβéw

45	49-50/51-58	59-61	62
béw	béw	béw	béw
bəβém/bəyéw	bəβém	bəvém	bəβém/bəvém
bəβéw/bəyéw	bəβéw	bəvéw	bəβéw/bəvéw

Resum

RF Subclasse [II,-ext]					RS				
arrel	tema	m/t	n/p	p	tema	m/t	n/p	p	Estructura morfològica
X				2[-pl]				2[-pl]	X+ M/T
X	é		m	1[+pl]	é		m	1[+pl]	X+ T + N/P
X	é		w	2[+pl]	é		w	2[+pl]	X+ T + N/P

RF Subclasse [II,+ext]						RS					
arrel	ext	tema	m/t	n/p	p	ext	tema	m/t	n/p	p	Estructura morfològica
X					2[-pl]					2[-pl]	X+ M/T
X	Ø/g	é		m	1[+pl]	Ø/g	é		m	1[+pl]	X+ (E) + T + N/P
X	Ø/g	é		w	2[+pl]	Ø/g	é		w	2[+pl]	X+ (E) + T + N/P

Classe [III]

El comportament de les dues subclasses —cf. (61)—, quant a la realització de la vocal temàtica d'1,2[+pl], és uniforme, així com les solucions de 2[-pl], que, en el model amb

⁵³ En relació amb l'imperatiu afirmatiu, la situació originària era que la primera persona del plural era igual que el subjuntiu i la segona persona del plural era igual que l'indicatiu (tret dels verbs *dir*, *saber*, *veure* i *ésser*) —cf. Wheeler (1982/1986: 560).

26. Pobla de Lillet, 27. Figueres, 28. Bagà, 29. Crespià, 30. Camallera, 31. Mieres, 32. l'Escalà, 33. Sant Llorenç de Morunys, 34. Berga, 35. Torelló, 36. Amer, 37. Girona, 38. Solsona, 39. Sant Bartomeu del Grau, 40. la Bisbal d'Empordà, 41. Vic, 42. Sant Hilari Sacalm, 44. Sant Feliu de Guíxols, 45. Centelles, 46. Tossa de Mar, 47. Manresa, 48. Lloret de Mar, 49. Blanes, 50. Pineda de Mar, 51. Caldes de Malavella, 52. Granollers, 53. Canet de Mar, 54. Igualada, 55. Terrassa, 56. Santa Coloma de Queralt, 57. Barcelona, 58. Vilafranca del Penedès, 59. Valls, 60. Reus, 61. Vilanova d'Escornalbou, 62. Tarragona.

extensió, presenta un resultat triple, ja constatat en els temps que comptaven amb la presència de l'increment palatal.⁵⁴

(61)

26-35/37-62	36	26-33/34-58	38	59-62
dórm	dórm	pərtéʃ	pərtéʃ	pərtéjʃ
durmím	durmím	pərtím	pərtím	pərtím
durmíw	durmíw	pərtíw	pərtíw	pərtíw

Resum

RF Subclasse [III,-ext]					RS				
arrel	tema	m/t	n/p	p	tema	m/t	n/p	p	Estructura morfològica
X				2[-pl]				2[-pl]	X
X	í		m	1[+pl]	í		m	1[+pl]	X + T + N/P
X	í		w	2[+pl]	í		w	2[+pl]	X + T + N/P

RF Subclasse [III,+ext]						RS					
arrel	ext	tema	m/t	n/p	p	ext	tema	m/t	n/p	Estructura morfològica	
X	éʃ/éʃ/éjʃ				2[-pl]	éʃ/éʃ				X + E	
X		í		m	1[+pl]		í		m	X + T + N/P	
X		í		w	2[+pl]		í		w	X + T + N/P	

Models verbals: imperatiu

Classe [I]: 3 models

29-31/34/36-38/41-43/45/47/49-54/56-60/62	55	35	26-28/32-33/39-40/44/46/48/61 (inc.)
ə	ə	ə	ə
ém	ém	ém	ém
éw	éw/éw	áw/éw	

Subclasse [II,-ext]: 1 model

26-62
ém
éw

⁵⁴ El verb *bullir*, encara que no fou recollit a totes les localitats (falten les localitats 25-29, 33, 34), manifesta el comportament mixt esmentat, en el sentit que pot pertànyer indistintament a una subclasse o a una altra.

26. Poble de Lillet, 27. Figueres, 28. Bagà, 29. Crespià, 30. Camallera, 31. Mieres, 32. l'Escala, 33. Sant Llorenç de Morunys, 34. Berga, 35. Torelló, 36. Amer, 37. Girona, 38. Solsona, 39. Sant Bartomeu del Grau, 40. la Bisbal d'Empordà, 41. Vic, 42. Sant Hilari Sacalm, 44. Sant Feliu de Guixols, 45. Centelles, 46. Tossa de Mar, 47. Manresa, 48. Lloret de Mar, 49. Blanes, 50. Pineda de Mar, 51. Caldes de Malavella, 52. Granollers, 53. Canet de Mar, 54. Igualada, 55. Terrassa, 56. Santa Coloma de Queralt, 57. Barcelona, 58. Vilafranca del Penedès, 59. Valls, 60. Reus, 61. Vilanova d'Escornalbou, 62. Tarragona.

Subclasse [II,+ext]: 5 models

26-29/42-43/46-47	30-31/36-37/44/48	33-34 (inc)	39	45	32/35/38/41/49-62
gém éw	ém/gém éw	éw	gém éw/géw	ém/gém éw/géw	ém éw

Subclasse [III,-ext]: 1 model

Subclasse [III,+ext]: 2 models

26-62	26-37/39-62	38
ím íw	éʃ ím íw	éʃ ím íw

Processos fonològics

1. Espirantització d'oclusives sonores medials
2. Espirantització de la labiodental sonora
3. Segregació de la iod (subclasse [III,+ext])

Processos optatius:

- Anteriorització de /ə/ (→ [ɛ̃]) en síl·laba àtona i en posició final
- Anteriorització de /ə/ (→ [ɛ̃]) en síl·laba àtona i en posició final

26. Pobla de Lillet, 27. Figueres, 28. Bagà, 29. Crespà, 30. Camallera, 31. Mieres, 32. l'Escala, 33. Sant Llorenç de Morunys, 34. Berga, 35. Torelló, 36. Amer, 37. Girona, 38. Solsona, 39. Sant Bartomeu del Grau, 40. la Bisbal d'Empordà, 41. Vic, 42. Sant Hilari Sacalm, 44. Sant Feliu de Guíxols, 45. Centelles, 46. Tossa de Mar, 47. Manresa, 48. Lloret de Mar, 49. Blanes, 50. Pineda de Mar, 51. Caldes de Malavella, 52. Granollers, 53. Canet de Mar, 54. Igualada, 55. Terrassa, 56. Santa Coloma de Queralt, 57. Barcelona, 58. Vilafranca del Penedès, 59. Valls, 60. Reus, 61. Vilanova d'Escornalbou, 62. Tarragona.

Síntesi

L'observació de les dades regulars del català oriental permet d'extreure les conclusions següents en relació amb la subdivisió de les classes verbals:

La classe [I] no se subdividideix en subclasses pel fet que no compta amb cap increment que delimiti subclasse lèxica.

La classe [II] inclou dues subclasses verbals: una sense extensió ([II,-ext]) i una altra amb extensió velar ([II,+ext]). La primera subclasse mai no afegeix cap mena d'increment. La subclasse amb extensió presenta en general una distribució uniforme del segment velar, tret de la vacil·lació que pot detectar-se en algunes localitats pel que fa a la seva presència a 1,2[+pl] del present de subjuntiu i de l'imperatiu ([bəβém]~[bəyé]), a l'imperfet de subjuntiu ([bəβés]~[bəyé]) i al gerundi ([bəyé]~[bəβé]).

Aquest comportament vacil·lant revela informació sobre el valor morfològic d'aquest increment. La seva possible absència de l'imperfet de subjuntiu —de vegades en convivència amb la solució amb increment— destaca el seu rol de marcador de subclasse lèxica, que no implica en principi una funció distintiva en relació amb el mode o amb el temps. D'altra banda, la seva absència a 1,2[+pl] del present de subjuntiu genera un sincretisme amb les mateixes persones de l'indicatiu, que en aquests casos és totalment permesa.

Cal destacar que, en algunes localitats, l'aplicació del principi d'elusió del sincretisme no sempre és operatiu. En determinades varietats, la voluntat d'evitar la identitat formal entre l'indicatiu i el subjuntiu sembla justificar l'aparició d'un segment velar. En la subclasse [II,+ext], l'esmentat increment, però, adopta un valor definidor de subclasse lèxica, per bé que la seva distribució en les formes del paradigma pot variar de localitat a localitat. El rebuig o l'acceptació del sincretisme, depèn, així mateix, dels diversos indrets que configuren les varietats dialectals del català. Alguns l'admeten; altres incorporen elements de caràcter morfològic o fonètic per desfer l'ambigüitat. D'altra banda, l'existència freqüent de solucions dobles alternatives sembla indicar la relació directa d'aquest morf amb la unitat gramatical subclasse lèxica a través de l'extensió i l'absència d'una relació directa amb altres morfs com ara els relacionats amb mode/temps o amb nombre/persona.

La classe [III] manté també la divisió en dues subclasses: sense increment palatal ([III,-ext]) i amb increment palatal ([III,+ext]), i, com en pirinenc oriental, determinats verbs —*bullir, cosir, collir...*— poden presentar simultàniament extensió palatal, absència d'extensió o pertànyer indistintament a les dues subclasses ([búʎuk]~[buʎéʃuk]).

Algunes localitats introdueixen de manera parcial i asistemàtica un increment velar (/ig/), que és independent de les subclasses verbals, atès que pot aparèixer tant a [III,+ext] com a [III,-ext], i no és freqüent que ocorri simultàniament en les dues subclasses. Sembla fins i tot, com s'esdevenia en pirinenc oriental, que es manifesti amb més freqüència en la subclasse sense extensió palatal. Les dues subclasses poden afegir, a més, un increment velar /ig/, restringit solament a l'imperfet de subjuntiu. Les solucions més freqüents es corresponen amb realitzacions dobles que alternen en una mateixa localitat. Solament Vilanova d'Escornalbou presenta una realització única amb increment velar en aquest temps ([durmiyés] / [pərtiyés]). Les altres localitats que presenten realitzacions duals són Igualada, Vilafranca del Penedès, Valls i Tarragona. És previsible que aquestes localitats experimentin una certa influència de l'àrea occidental veïna en la realització d'alguns elements morfològics o fonològics —cf. l'epígraf § I.4.2.2. del primer volum en relació amb els trets més significatius que caracteritzen la fonètica i la morfologia d'aquests indrets.

Com en pirinenc oriental, l'increment /ig/ ocupa el forat estructural corresponent a extensió, per bé que no desenvolupa una funció diferenciadora de subclasse lèxica. En el cas de l'imperfet de subjuntiu, l'increment velar pot interpretar-se com la tendència a l'expansió d'aquest segment de la subclasse [II,+ext], que inclou, addicionalment, la inserció de la vocal temàtica corresponent. Aquest fet es registraria —com ocorre en verbs del tipus *tenir* i *venir*, que es conjuguen parcialment com els verbs pertanyents a les subclasses [II,+ext] i [III,-ext] ([tún+k], però [tən+í+m])— en l'entrada lèxica dels verbs en les localitats on s'adjunta l'increment velar.

Les dades verbals de la classe [III] de les dues varietats examinades fins ara semblen confirmar l'existència de dos tipus d'increment: d'un increment velar (/ig/) i d'un increment palatal (/éʃ/ o /éʃ/). El darrer té un valor definitori de subclasse lèxica; el primer no desenvolupa aquesta funció, atès que pot aparèixer en el mateix temps de les dues subclasses. Hi ha indicis per

suposar, però, que el segment velar està relacionat indirectament amb mode/temps, de manera que opera per evitar situacions d'identitat formal entre indicatiu i subjuntiu.

2.3. Català occidental

Les solucions fonètiques —cf. (62)— de les diverses localitats de l'àrea occidental destaquen pel grau tan elevat d'heterogeneïtat —més que qualsevol altra varietat— que poden manifestar les realitzacions morfològiques i fonètiques de les desinències verbals. Fins i tot les formes no personals, que en les varietats examinades anteriorment experimentaven un comportament força homogeni, en català occidental presenten realitzacions múltiples.

(62) Dades fonètiques intradialectals

Classe [I]

PI	II	F
o	áβa/áβe/áβa/áβā/áβo/áβe/áβə/áje/áje/ájə/áve/áva/áe	aré/aré
as/es	áβes/áβas/ájes/áves/áes	arás
e/e/a	áβe/áβa/áje/áve/áve/áva/áe/áe	ará
ám/ém/ém	áβom/áβam/áβem/áβem/áem	arém/arém
áw/éw/éw	áβow/áβo/áβaw/áβew/áβew/áew	aréw/aréw
an/en	áβen/áβan/ájen/áven/áen	arán

C	PS
aríə/o/e/ā/a/a	ə/a/o/e/ε/i/ə/a/eγā/eγə
arís/aríes/arías	es/eγes/os/is
arí/aríe/aría/aríe	e/eγes/o/i
arím/aríem/aríem/aríom/aríam/aríam	ém/ém/ám/eγém/ésem/ásem
aríw/aríew/aríew/aríow/aríaw/aríaw	éw/éw/áw/eγéw/ésew/ásew
arín/aríen/arían	en/eγen/on/in

IS	Imp	NPe
ésə/ésa/ése/ésə/ésə/ésā/ése/eγésā/ás/és/ára/iγés/iγésa	ə/ɑ/o/e/ə/ε	á
éses/ésis/eγéses/áses/áres/iγéses	ám/ém/ém	án
és/eγés/ás/ése/ésa/áre/iγés/iγésa	áw/éw/éw	át
ésom/ésem/ésam/ésim/ésəm/ésew/eγésom/ásem/ásom/árem/iγésew		
ésow/ésow/ésew/ésəw/ésəw/ésiw/ésew/eγésow/ásew/árew/iγésew		
ésen/ésin/eγésen/ásen/áren/iγésen		

63. Alòs d'Àneu, 64. Isavarre, 65. Esterri d'Àneu, 66. Boí, 67. Andorra la Vella, 68. Llavorsí, 69. Vilaller, 70. la Torre de Cabdella, 71. Bonansa, 72. el Pont de Suert, 73. Sort, 74. la Seu d'Urgell, 75. la Pobla de Segur, 76. Organyà, 77. Tremp, 78. Benavarrí, 79. Sant Salvador de Toló, 80. Ponts, 81. Artesa de Segre, 82. Tamarit de Llitera, 83. Balaguer, 84. Pradell de Sió, 85. Cervera, 86. Bellpuig, 87. Lleida, 88. Sant Martí de Riucorb, 89. Praga, 90. la Granadella, 91. Riba-roja d'Elbre, 92. Falset, 93. Gandesa, 94. Calaceit, 95. Tortosa.

Subclasse [II,-ext]

PI	II	F	C
iy/o	íβa/íβa/íβa/íβo/íβe/íə/íe/íə/íə/éβa/éβo	ré/ré	ríə/o/ε/a/ə/eríə
s/es	íβes/íes/éβes	rás	rís/ríes/rías/eríes
Ø/e/i	íβe/íe/íə	rá	rí/ríe/ría/ríe/eríe
ém/ém	íβom/íβem/íem/íem/íam/éβom/éβam	rém/rém	rím/ríem/ríem/ríom/ríam/ríam/eríom
ém/éw	íβow/íβo/íβew/íew/íew/íaw/éβow/éβaw	réw/réw	ríw/ríew/ríew/ríow/ríaw/ríaw/eríow
en	íβen/íen/éβen	rán	rín/ríen/rían/eríen

PS

iyə/iyə/iyə/iyə/iyə/iyə/ε/e/i/o/a/a/ge/eyə/eyə/eyə
iyes/iyos/os/es/is/as/ges/gos/eyes
iyə/iyə/o/ε/a/i/ge/go/eyə
ém/ém/iyém/gém/ésem/iyésem/eyém
éw/ém/iyéw/géw/ésew/iyésew/eyéw
iyen/iyon/on/en/an/in/gen/gon/eyen

IS

Imp

iyésə/iyése/iyésə/iyése/iyésə/ése/ésə/ésə/ésə/ése/és/iyés/gése/éra/iyéra/eyése/eyésə/eyés	Ø/e
iyéses/éses/ésis/géses/éres/iyéres/eyéses	ém/ém/ám
iyés/és/gés/ére/iyére/eyés	éw/éw/eyéw/áw
iyésom/iyésem/iyésem/ésom/ésem/ésəm/ésem/ésəm/ésim/gésem/érem/iyérem/eyésom/eyésem	
iyésow/iyésew/iyésew/ésow/ésew/ésəw/ésew/ésəw/ésiw/ésew/gésew/érew/iyérew/eyésow/eyésew	
iyésen/ésen/ésin/gésen/éren/iyéren/eyésen	

NPers

re/ri/á
én/án
út

Subclasse [II,+ext]

PI	II	F
k	íβa/íβa/íβa/íβe/íβo/éβa/éβā/éβo/yéβa/ε/e/a/γwéβa/íe/íə/íe/íə	ré/re
s	íβes/éβes/yéβes/yéβas/γwéβas/es/ies	rás
	íβe/éβe/yéβe/yéβa/γwéβa/íe/íe/íə/e	rá
ém/ém/yéw/γwém	íβom/éβom/íβem/yéβom/yéβam/γwéβam/íem/íem/íam/em/ém/ám	rém/rém
éw/éw/yéw/γwéw	íβow/íβo/éβow/íβem/yéβow/yéβaw/γwéβaw/íew/íew/ew/éw/áw	réw/réw
en/γwen	íβen/éβen/yéβen/yéβan/γwéβan/ien/en	rán

C

ríə/o/ε/a/ə/ā
rís/ríes/rías
rí/ríe/ría/ríe
rím/ríem/ríem/ríom/ríam/ríam
ríw/ríew/ríew/ríow/ríaw/ríaw
rín/ríen/rían

63. Alòs d'Àneu, 64. Isavarre, 65. Esterri d'Àneu, 66. Boi, 67. Andorra la Vella, 68. Llavorsí, 69. Vilaller, 70. la Torre de Cabdella, 71. Bonansa, 72. el Pont de Suert, 73. Sort, 74. la Seu d'Urgell, 75. la Pobla de Segur, 76. Organyà, 77. Tremp, 78. Benavarrí, 79. Sant Salvador de Toló, 80. Ponts, 81. Artesa de Segre, 82. Tamarit de Llitera, 83. Balaguer, 84. Pradell de Sió, 85. Cervera, 86. Bellpuig, 87. Lleida, 88. Sant Martí de Riucorb, 89. Fraga, 90. la Granadella, 91. Riba-roja d'Ebre, 92. Falset, 93. Gandesa, 94. Calaceit, 95. Tortosa.

PS	IS	Imp	NPers
γα/γə/γα/γε/ye/yo/γā/γi yes/yos/γas/γis ye/yo/γα/γi γém/γám/ém/ém/ése yéw/γáw/éw/éw/ésew yen/yon/γan/γin	γésa/γésa/γésə/γése/yese/γésa/γés/γésā/γwés/γéra γéses/γwéses/γéres/γésis γes/γwés/γére γésom/γésew/γwésew/γérem/γésim γésow/γésew/γésəw/γwésew/γérew/γési γésen/γwésen/γéren/γésin	γém/γwém/ ém/ém γém/γwéw/é w/éw	re/ri én/γén/γwén γút/út

Subclasse [III,-ext]

PI	II	F	C
o/iso/isko/iyo s/es/ises Ø/e/ís ím/iγém íw/iγéw en	íβa/íβə/íβa/íβo/íβe/íe/íə/ía íβes/íβas/ies íβe/íβə/íe/íe íβom/íβam/íβem/íem/íem/íam íβow/íβo/íβaw/íβew/íew/íaw íβen/íβan/ien	iré/iré irás irá irém/irém iréw/irém irán	iría/o/e/a/ə/ā irís/ríes/rías irí/ríe/ría/ríe irím/ríem/ríem/ríom/ríam/ríam iríw/ríew/ríew/ríow/ríaw/ríaw irín/ríen/rían

PS
íya/iγə/iyo/iye/iγə/iγā/eyə/eyə/a/a/e/e/ə/i/íska/isko/iske/iskeγa íyes/eyes/es/is/os/as/iskes/iskeγes íye/eye/e/a/i/o/íske/iskeγe ím/ám/iγém/iγése íw/áw/iγéw/iγésew íyen/eyen/en/in/on/an/ísken/iskeγen

IS	Imp	NPers
ís/íse/ísə/ísə/íse/iγésa/iγésə/iγésa/iγése/iγésa/iγése/iγésā/íγés/iskésa/íra íses/ísis/iγéses/iskéses/íres ís/iγés/iskés/íre ísom/ísem/ísim/ísam/iγésom/iγésew/íwésew/iskésom/írem ísow/ísew/ísiw/íśaw/iγésow/iγésew/iγésəw/iγésew/iskésow/írew ísen/ísin/iγésen/iskésen/íren	Ø/e/ís ím/ám/iγém íw/áw/iγéw	í ín/iγén ít

Subclasse [III,+ext]

PI	II	F
ífo/iso/isko/ísko/éfo/éjfo ífes/íses/éfes/éjfes íʃ/ís/éʃ/éjʃ ím/iγém íw/iγéw íʃen/ísen/éʃen/éjʃen	íβa/íβə/íβa/íβo/íβe/iγéβa/íe/íə/ía íβes/íβas/iγéβas/ies íβe/íβə/iγéβa/íe/íe/ía íβom/íβam/íβem/íβem/iγéβam/íem/íem/íam íβow/íβo/íβaw/íβew/íβew/iγéβaw/íew/íew/íaw íβen/íβan/iγéβan/ien	iré/iré irás irá irém/irém iréw/irém irán

63. Alòs d'Àneu, 64. Isavarre, 65. l'isterni d'Àneu, 66. Boi, 67. Andorra la Vella, 68. Llavorsí, 69. Vilaller, 70. la Torre de Cabdella, 71. Bonansa, 72. el Pont de Suert, 73. Sort, 74. la Seu d'Urgell, 75. la Pobla de Segur, 76. Organyà, 77. Tremp, 78. Benavarrí, 79. Sant Salvador de Toló, 80. Ponts, 81. Artesa de Segre, 82. Tamarit de Llitera, 83. Balaguer, 84. Pradell de Sió, 85. Cervera, 86. Bellpuig, 87. Lleida, 88. Sant Martí de Riucorb, 89. Fraça, 90. la Granadella, 91. Riba-roja d'Ebre, 92. Falset, 93. Gandesa, 94. Calaceit, 95. Tortosa.

Descripció

2.3.1. Formes no personals

Classe [I]

Les formes d'infinitiu, gerundi i participi —cf. (63)— no presenten divergència intradialectal.
(63)

63-95	63-95	63-95
kantá	kantán	kantát

La /r/ d'infinitiu no es manté enlloc, com es pot observar en les localitats occidentals que presenten la seqüència d'infinitiu pronominal del verb *morir* (*LaFV* IV, 351); per tant, es pot pressuposar que en el marc estricte d'aquest dialecte, des d'una perspectiva intraparlar, no existeix el morf corresponent a infinitiu en les classes [I] i [III]. Tanmateix, l'absència de dades relacionades amb la possible sensibilització fonètica d'aquest segment, quan va seguit d'un clíctic començat amb vocal o amb consonant, i el caràcter general de la descripció que es planteja en aquest treball indueixen a considerar l'existència subjacent de la marca d'infinitiu en les classes esmentades.

Pel que fa al gerundi, la manca de dades manté la problemàtica plantejada en relació amb la postulació d'una forma subjacent /nt/ per a aquesta forma impersonal.⁵⁴ Atès que la present descripció pren com a primer punt de referència la comparació intradialectal, pot postular-se un segment morfològic /nt/ com a representant del gerundi d'aquesta àrea, que pot experimentar, en funció de la varietat, la caiguda de l'element dental final.

Resum

Classe [I]	Infinitiu			Gerundi			Participi		
	arrel	tema	mode	arrel	tema	mode	arrel	tema	mode
RF	X	á		X	á	n	X	á	t
RS	X	á		X	á	nt	X	á	d
Estructura morfològica	X	T		X	T	M	X	T	M

⁵⁴ Un treball recent (Viaplana 1999) sobre la morfologia del nord-occidental destaca que la majoria de localitats d'aquesta zona no compten amb una representació morfològica del gerundi acabada en el segment dental. Si que inclouen l'oclusiva final, però, les varietats de Tortosa i Amposta.

63. Alòs d'Àneu, 64. Isavarre, 65. Esterni d'Àneu, 66. Boi, 67. Andorra la Vella, 68. Llavorsí, 69. Vilaller, 70. la Torre de Cabdella, 71. Bonansa, 72. el Pont de Suert, 73. Sort, 74. la Seu d'Urgell, 75. la Poble de Segur, 76. Organyà, 77. Tremp, 78. Benavarrí, 79. Sant Salvador de l'olò, 80. Ponts, 81. Artesa de Segre, 82. Tamarit de Llitera, 83. Balaguer, 84. Pradell de Sió, 85. Cervera, 86. Bellpuig, 87. Lleida, 88. Sant Martí de Riucorb, 89. Fraga, 90. la Granadella, 91. Riba-roja d'Ebre, 92. Falset, 93. Gandesa, 94. Calaceit, 95. Tortosa.

Classe [II]

El verb *batre* no fou enquestat a Boí-66, Vilaller-69, Bonansa-71, el Pont de Suert-72, Benavarri-78 i Fraga-89; en aquestes localitats es pren com a referència per a la subclasse [II,-ext] la flexió del verb *perdre*.

En general, l'infinitiu dels verbs de la classe [II] adjunta una vocal epentètica posposada al segment relacionat amb mode. En algunes localitats la vocal de suport /e/ pot tancar-se en [i] en posició final. El verb *batre* pot incorporar atípicament una vocal temàtica [á], que esdevé una solució alternant a Bellpuig-86, com ocorrerà posteriorment en algunes localitats del valencià i com s'ha detectat prèviament en català oriental. Aquest canvi de classe no succeeix mai en el verb *perdre*, per la qual cosa es considera una realització particular de *batre*. El verb *perdre*, en contrapartida, pot experimentar fenòmens de dissimilació que afecten el primer o el segon segment bategant [pédre, pérde]—cf. (64).

(64)

63-75/77-82/85/88/90-95	76/83-84/87	86
bátre	bátre/ bátri	bátre/ batá

63-64/69/71-72/78	65	66-68/70/73-75/77/91-95	76/83/86-87/89	79-81	82
pédre/ pérde	pédre/ pérde	pédre	pédre/ pédrri	pédre	pédre

84-85/88/90
pédre

63-80	81	82/87	83-86/89/90-95	88
béwre	béwre	béwre/ béwri	béwre	béwre

El gerundi es forma adjuntant la vocal temàtica de la classe [II] al radical *i*, a continuació, disposant el morf relacionat amb mode, que en aquesta àrea dialectal podria ser /n/ des d'un punt de vista intraparlar. A causa de l'absència de dades relacionades amb el comportament del gerundi seguit de clític, s'opta per la solució general /nt/.

S'observen algunes atipicitats que afecten el verb *batre*, el qual pot tornar adoptar la vocal temàtica de la classe [I], però en la varietat occidental aquesta solució resta limitada a la pronúncia dels joves —cf. *LaFV* I,15. El gerundi del verb *perdre*⁵⁵ pot adquirir l'increment

⁵⁵ La realització àtona del radical de *perdre*, juntament amb el de *beure*, reflecteix l'aplicació d'un procés de reducció que s'aplica en l'àrea occidental tant el vessant anterior (/é, é/ → [e] / [-accent]) com posterior (/ó, ó/

63. Alòs d'Àneu, 64. Isavarre, 65. Èsterri d'Àneu, 66. Boi, 67. Andorra la Vella, 68. Llavorsí, 69. Vilaller, 70. la Torre de Cabdella, 71. Bonansa, 72. el Pont de Suert, 73. Sort, 74. la Seu d'Urgell, 75. la Pobla de Segur, 76. Organyà, 77. Tremp, 78. Benavarri, 79. Sant Salvador de Toló, 80. Ponts, 81. Artesa de Segre, 82. Tamarit de Llitera, 83. Balaguer, 84. Pradell de Sió, 85. Cervera, 86. Bellpuig, 87. Lleida, 88. Sant Martí de Riucorb, 89. Fraga, 90. la Granadella, 91. Riba-roja d'Ebre, 92. Falset, 93. Gandesa, 94. Calaceit, 95. Tortosa.

velar propi dels verbs amb extensió. Aquest fet no deixa de ser un indicador de la tendència al transvasament dels verbs d'aquesta subclasse a la subclasse amb increment velar.

(65a)

63-85/87-88/90-95	86	63-81/83-95	82
batén	batán/ batén	perdén	peryén

El verb *beure* no adopta el segment velar de manera sistemàtica en totes les localitats del català occidental. Tamarit de Llitera-82 manifesta en el gerundi, a 1,2[+pl] del present d'indicatiu i de l'imperatiu i a l'imperfet d'indicatiu les solucions [beɣwén], [beɣwém], [beɣwéw], [beɣwém], [beɣwéw] i [beɣwéva], respectivament. Recasens (1996: 246) justifica aquesta realització com a resultat d'una epèntesi de [g] entre vocal i /w/ —cf. me[ɣw]a; o[ɣw]era, ani[ɣw]ar, cre[ɣw]eta. Sembla que l'epèntesi ha estat possible pel fet que la [w] adjacent és emesa amb una constricció dorsovelar molt pronunciada. La present anàlisi, davant de dades nominals que experimenten la mateixa addició, considera que en les formes verbals esmentades, l'arrel subjacent és en tots els casos /béw/ (/béw+é+n/, /béw+é+m/, /béw+é+m/, /béw+é+w/, /béw+é+m/ i /béw+é+ba/), que adquireix una consonant velar epentètica. Aquest element no es pot identificar amb el segment extensió atès que es registra en formes verbals que no requereixen necessàriament la presència de l'increment. Quan apareix l'extensió de la subclasse [II,+ext], la solució és simplement l'element velar /g/ —cf. present de subjuntiu [béɣa], imperfet de subjuntiu [beɣés].

Altres indrets no afegeixen el segment velar —cf. Fraga-89, Riba-roja-91, Falset-92, Gandesa-93, Calaceit-94 i Tortosa-95. En aquests casos l'arrel pot acabar, com ocorria en català oriental, en una consonant espirant o labiodental ([beβén], [bevé]), la qual cosa permet de determinar el límits de les subàrees dialectals que compten o no amb un segment labiodental subjacent.

L'arrel pot acabar en semiconsonant ([bején]), com també s'havia observat en alguns indrets de la zona oriental. Sovint, les localitats poden adoptar més d'una solució alternativa. Amb el radical [béj] també poden conviure uns radicals subjacents en [béβ/v], que experimenten la

→ [o] / [-accent]). El darrer procés s'aplica en algunes localitats occidentals en el verb *dormir*. Tanmateix, la realització àtona [durm] no s'explica per acció d'un procés de reducció similar al que ocorre en català oriental, sinó que es justifica per acció de la /i/ tònica, de caràcter temàtic en aquest cas, que pot provocar un tancament de la *o* tònica de l'arrel.

63. Alòs d'Àneu, 64. Isayarre, 65. Esterri d'Àneu, 66. Boi, 67. Andorra la Vella, 68. Llavorsí, 69. Vilaller, 70. la Torre de Cabdella, 71. Bonansa, 72. el Pont de Suert, 73. Sort, 74. la Seu d'Urgell, 75. la Pobla de Segur, 76. Organyà, 77. Tremp, 78. Benavarrí, 79. Sant Salvador de Toló, 80. Ponts, 81. Artesa de Segre, 82. Tamarit de Llitera, 83. Balaguer, 84. Pradell de Sió, 85. Cervera, 86. Bellpuig, 87. Lleida, 88. Sant Martí de Riucorb, 89. Fraga, 90. la Granadella, 91. Riba-roja d'Ebre, 92. Falset, 93. Gandesa, 94. Calaceit, 95. Tortosa.

caiguda de l'espírant o de la labiodental i després afegeixen una consonant antihlàtica. Aquest procés es fa efectiu només en les realitzacions d'imperfet d'indicatiu d'algunes localitats. En aquesta anàlisi, i atès que la irregularitat d'un verb no ve determinada per la al·lomorfa en el radical es compta, doncs, amb una arrel /béj/ per justificar les solucions de gerundi esmentades.

(65b)

63-85/87-88/90-95	86	63-81/83-95	82	
batén	batán/ batén	perdén	peryén	
63/69/71/76/79/82	64-65/90	66/70/72-73/75/77/80/84/86/88	78	67-68/74
beyén	beyén/ bején	bején	beywén	beβén/ beyén
83/87	85	89/91/93/95	92	94
beβén/ bején	beβén/ bején/ beyén	beβén	beβén/ bevén	bevén

El participi, en els verbs sense extensió —cf. (66)—, es forma de la manera habitual. En els verbs amb extensió velar pot apreciar-se una realització al·lomòrfica sense l'aproximant velar a Cervera-85 ([beút]). El verb *batre* compta a Bellpuig amb una marca temàtica de la classe [I], que no és extrapolable a la solució habitual d'aquesta subclasse de verbs. En aquest cas, el contrast amb la solució habitual del participi de la classe [II] permet de considerar l'alternança de les realitzacions /á/ i /ú/ i no dels segments /á+d/ i /úd/. Per aquest motiu, /ú/ adopta un valor temàtic.

(66)

63-85/87-95	86	63-95
batút	batát/ batút	perdút
63-84/86-95	85	
beyút	beyút/ beút	

Resum

Subclasse [II,-ext]	Infinitiu			Gerundi			Participi		
	arrel	tema	mode	arrel	tema	mode	arrel	tema	mode
RF	X		r(e)(i)	X	á/é	n	X	ú	t
RS	X		r	X	á/é	n	X	ú	d
Estructura morfològica	X		M	X	T	M	X	T	M

63. Alòs d'Àneu, 64. Isavarre, 65. Esterri d'Àneu, 66. Boí, 67. Andorra la Vella, 68. Llavorsí, 69. Vilaller, 70. la Torre de Cabdella, 71. Bonansa, 72. el Pont de Suert, 73. Sort, 74. la Seu d'Urgell, 75. la Pobla de Segur, 76. Organyà, 77. Tremp, 78. Benavarrí, 79. Sant Salvador de Toló, 80. Ponts, 81. Artesa de Segre, 82. Tamarit de Llitera, 83. Balaguer, 84. Pradell de Sió, 85. Cervera, 86. Bellpuig, 87. Lleida, 88. Sant Martí de Riucorb, 89. Fraga, 90. la Granadella, 91. Riba-roja d'Ebre, 92. Falset, 93. Gandesa, 94. Calaceit, 95. Tortosa.

Subclasse [II,+ext]	Infinitiu			Gerundi				Participi			
	arrel	tema	mode	arrel	ext	tema	mode	arrel	ext	tema	mode
RF	X		r(e)(i)	X	Ø/γ	é	n	X	Ø/γ	ú	t
RS	X		r	X	Ø/g	é	nt	X	Ø/g	ú	
Estructura morfològica	X		M	X	(E)	T	M	X	(E)	T	M

Classe [III]

Els dos models d'aquesta classe⁵⁶ —cf. (67)— presenten comportaments absolutament homogenis en relació amb l'infinitiu. El verb *dormir* manifesta al·lomorfa en l'arrel a nivell fonètic, el qual pot experimentar tancament per acció de la vocal tònica [i].

(67)

63/65-69/71-82/84-95	64/70	83	63-95
dormí	durmí	durmí/ dormí	partí

El gerundi, tot i ser uniforme —cf. (68)—, pot adjuntar, de manera alternativa, a Tamarit de Llitera-82, una extensió velar [iy] que afecta les dues subclasses.⁵⁷

(68)

63/65-69/71-81/84-89/91-95	64/70/83	82	63-81/83-95	82
dormín	durmín	dormín/ dormiyén	partín	partín/ partiyén

Tret del comportament al·lomòrfic de l'arrel, el participi mostra una formació homogènia en tota l'àrea del català occidental. Altres verbs distints del model, en canvi, poden incorporar també una extensió velar en aquest temps; per exemple, *collgut* a Benavarri-78 i a Tamarit de Llitera-82 i, a més, la marca de participi de la classe [II]. Es tracta, però, d'una solució minoritària i local.

⁵⁶ El verb *bullir* experimenta la mateixa al·lomorfa, però, en aquest cas, més que pensar en un tancament motivat per acció de la /i/ tònica es podrien postular dues formes bàsiques alternatives /búλ/ /bóλ/. D'altra banda, l'infinitiu d'aquest verb pot manifestar un comportament ja detectat en pirinenc oriental. Es tracta d'un radical àton que incorpora el segment d'infinitiu i una vocal de suport [búλdre]. Aquesta solució, que apareix a Benavarri-78 i Tamarit de Llitera-82 afecta també *collir*, però no *cosir*, a diferència del que ocorria en la zona pirinenca oriental. L'absència de vocal temàtica també s'evidencia en la formació del futur i del condicional (*bulldré / bulldría, culldré / culldría*), la qual cosa fa suposar que aquests verbs es conjuguen ara seguint el model de la classe [II].

⁵⁷ També afecta el verb *bullir*. En aquest verb, l'extensió velar pot ser a més [g]. Podria semblar que l'aparició de [g] o [ig] té a veure amb l'estructura sil·làbica del radical. En aquest cas seria possible de postular un morf extensió únic /g/, que sofreix la inserció d'una epèntesi. És estrany, però, el tancament en [i] o considerar que aquesta vocal és un suport fonètic. Es prefereix de considerar, però, tres realitzacions al·lomòrfiques de l'increment velar —/g/~ig /~eg/— motivades pel context d'aplicació.

63. Als d'Àneu, 64. Isavarre, 65. Esterrí d'Àneu, 66. Boi, 67. Andorra la Vella, 68. Llavorsí, 69. Vilaller, 70. la Torre de Cabdella, 71. Bonansa, 72. el Pont de Suert, 73. Sort, 74. la Seu d'Urgell, 75. la Pobla de Segur, 76. Organyà, 77. Tremp, 78. Benavarri, 79. Sant Salvador de Toló, 80. Ponts, 81. Artesa de Segre, 82. Tamarit de Llitera, 83. Balaguer, 84. Pradell de Sió, 85. Cervera, 86. Bellpuig, 87. Lleida, 88. Sant Martí de Riucorb, 89. Fraga, 90. la Granadella, 91. Riba-roja d'Ebre, 92. Falset, 93. Gandesa, 94. Calaceit, 95. Tortosa.

Resum

Classe [III]	Infinitiu			Gerundi				Participi		
	arrel	tema	mode	arrel	ext	tema	mode	arrel	tema	mode
RF	X	í	r	X	Ø/γ	i/é	n	X	í	t
RS	X	í		X	Ø/g	i/é	nt	X	i	d
Estructura morfològica	X	T		X	(E)	T	M	X	T	M

Models verbals: formes no personals

Classe [I]: Model únic

	Infinitiu			Gerundi			Participi		
	arrel	tema	mode	arrel	tema	mode	arrel	tema	mode
RS	X	á	r	X	á	nt	X	á	d

Subclasse [II,-ext]: 1 model

Subclasse [II,+ext]: 4 models

	Infinitiu			Gerundi				Participi				
	arrel	tema	mode	arrel	ext	tema	mode	arrel	ext	tema	mode	
[-ext]	X		r	X		é	nt			ú	d	63-95
[+ext]			r									63-95
[+ext]				X	g	é	nt					63-65/67-69/71/74/76/79/82/85/90
[+ext]						é	nt	X				64-68/70/72-75/77-78/80/83-95
[+ext]								X	g	ú	d	63-95
[+ext]								X		ú	d	85

Subclasse [III,-ext]: 4 models

Subclasse [III,+ext]: 4 models

	Infinitiu			Gerundi				Participi				
	arrel	tema	mode	arrel	ext	tema	mode	arrel	ext	tema	mode	
[-ext]	X	í	r									63-95
[-ext]	X			X		í	nt					63-95
[-ext]	X			X	g	é	nt					82
[-ext]	X							X		í	d	96-118
[+ext]	X	í										63-95
[+ext]	X	í		X		í	nt					63-95
[+ext]	X			X	g	é	nt					82
[+ext]	X							X		í	d	63-95

Processos fonològics

1. Ensordiment d'obstruents finals
2. Simplificació del grup consonàntic -nt en posició final
3. Inserció d'epèntesi (classe [II])
4. Espirantització d'oclusives sonores medials

63. Alòs d'Àneu, 64. Isavarre, 65. Esterrí d'Àneu, 66. Boi, 67. Andorra la Vella, 68. Llavorsí, 69. Vilaller, 70. la Torre de Cabdella, 71. Bonansa, 72. el Pont de Suert, 73. Sort, 74. la Seu d'Urgell, 75. la Pobla de Segur, 76. Organyà, 77. Tremp, 78. Benavarrí, 79. Sant Salvador de Toló, 80. Ponts, 81. Artesa de Segre, 82. Tamarit de Llitera, 83. Balaguer, 84. Pradell de Sió, 85. Cervera, 86. Bellpuig, 87. Lleida, 88. Sant Martí de Riucorb, 89. Fraga, 90. la Granadella, 91. Riba-roja d'Ebre, 92. Falset, 93. Gandesa, 94. Calaceit, 95. Tortosa.

5. Espirantització de la labiodental sonora
6. Elisió de -r en posició final
7. Inserció d'epèntesi [ɣ] entre /w/ i vocal (Benavarri)

Processos optatius:

- Tancament de /e/ (→[i]) en síl·laba àtona i en posició final

2.3.2. Formes personals

2.3.2.1. Imperfet d'indicatiu

Classe [I]

L'imperfet d'indicatiu —cf. (69)— és el temps que manifesta la màxima variació, tant des del punt de vista de l'estructura morfològica com des de la perspectiva de les representacions fonològiques i fonètiques.

(69)

63-65/70	66 ⁵⁸	67/74	68	69	71/78	72	73
kantáβa	kantáβe	kantáβe	kantáβa	kantáβa	kantáβa	kantáβā	kantáβə
kantáβes	kantáβes	kantáβes	kantáβes	kantáβes	kantáβas	kantáβes	kantáβes
kantáβe	kantáβe	kantáβe	kantáβe	kantáβe	kantáβa	kantáβe	kantáβe
kantáβom	kantáβom	kantáβom	kantáβom	kantáβom	kantáβam	kantáβom	kantáβom
kantáβow	kantáβow	kantáβow	kantáβo	kantáβow	kantáβaw	kantáβow	kantáβow
kantáβen	kantáβen	kantáβen	kantáβen	kantáβen	kantáβan	kantáβen	kantáβen

75	76	77	79	80-81	82
kantáβo	kantáβe	kantáβe	kantáβə/kantáβe	kantáβe	kantáβa/kantáβo
kantáβes	kantáβes	kantáβes	kantáβes	kantáβes	kantáβes
kantáβe	kantáβe	kantáβe	kantáβe	kantáβe	kantáβe
kantáβom	kantáβom	kantáβem	kantáβem	kantáβem	kantáβem
kantáβow	kantáβow	kantáβew	kantáβew	kantáβew	kantáβew
kantáβen	kantáβen	kantáβen	kantáβen	kantáβen	kantáβen

83	84/89	85	86-87/90	88
kantáβe/kantáje	kantáje	kantáβa/kantája	kantáβe/kantáje	kantáβa
kantáβes/kantájes	kantájes	kantáβes/kantájes	kantáβes/kantájes	kantáves
kantáβe/kantáje	kantáje	kantáβe/kantáje	kantáβe/kantáje	kantáβe/kantáve
kantáβem/kantájem	kantájem	kantáβam/kantájam	kantáβem/kantájem	kantáβam
kantáβew/kantájew	kantájew	kantáβaw/kantájaw	kantáβew/kantájew	kantáβaw
kantáβen/kantájen	kantájen	kantáβen/kantájen	kantáβen/kantájen	kantáven

⁵⁸ La informació subministrada en el BDLC (III, 331) en relació amb Boi- 66 permet de reconstruir les solucions de la persona de l'imperfet i del condicional, que foren oblidades en *LaFV*: "però fan en *-ibe* (*tenibe*, *venibe*) els pretèrits imperfets en *-ia* i en els condicionals se mengien la *e* en totes les persones singular i plural, fora de la primera del singular, i així diuen: *mírerio*, *míreris*, *mírerí*, *mírerim*, *míreriu*, *míreriu*, com a l'Urgell, Pallars i Conca de Tremp".

63. Alós d'Àneu, 64. Isavarre, 65. Esterri d'Àneu, 66. Boi, 67. Andorra la Vella, 68. Llavorsí, 69. Vilaller, 70. la Torre de Cabdella, 71. Bonansa, 72. el Pont de Suert, 73. Sort, 74. la Seu d'Urgell, 75. la Pobla de Segur, 76. Organyà, 77. Tremp, 78. Benavarri, 79. Sant Salvador de Toló, 80. Ponts, 81. Artesa de Segre, 82. Tamarit de Llitera, 83. Balaguer, 84. Pradell de Sió, 85. Cervera, 86. Bellpuig, 87. Lleida, 88. Sant Martí de Riucorb, 89. Fraga, 90. la Granadella, 91. Riba-roja d'Ebre, 92. Falset, 93. Gandesa, 94. Calaceit, 95. Tortosa.

91/94	92	93	95
kantáβa	kantáve	kantáe/kantáve	kantáva
kantáβes/kantáes	kantáves	kantáes/kantáves	kantáves
kantáβe/kantáe	kantáve	kantáe/kantáve	kantáva
kantáβem/kantáem	kantávem	kantáem/kantávem	kantávem
kantáβew/kantáew	kantávew	kantáew/kantávew	kantávew
kantáβen/kantáen	kantáven	kantáen/kantáven	kantáven

Cal distingir, en un principi, els dos tipus d'estructura que pot presentar l'imperfet d'indicatiu dels verbs de la classe [I]: una, dominant, que coincideix amb l'estructura general d'aquest temps en la majoria de les àrees dialectals, amb un segment relacionat amb mode/temps que inclou una consonant aproximant [βa] o labiodental [va] en funció de les localitats; una altra estructura, limitada a Balaguer-83, Pradell de Sió-84, Cervera-85, Bellpuig-86, Lleida-87, Sant Martí de Riucorb-88 i la Granadella-90, que introdueix un segment relacionat amb mode/temps que compta amb una semiconsonant [ja]. Una possibilitat és considerar que aquest segment té una entitat morfològica equivalent a [βa]/[va]; una altra és tractar-lo com el resultat de la caiguda de l'aproximant o de la labiodental anteriors i de la inserció d'una epèntesi antihiàtica —cf. Riba-roja d'Ebre 91, Gandesa-93 i Calaceit-94, amb un segment relacionat amb mode/temps vocàlic explicable a causa de l'elisió de la labial [kantá+e+s]. Si es pren en consideració aquesta darrera possibilitat, cal postular només dos morfemes (/ba/ o /va/) representants de mode/temps, que experimentaran l'aplicació de diverses regles fonològiques segons la localitat —elisió d'espírant i inserció d'epèntesi antihiàtica. Aquestes regles actuarien bàsicament en l'àmbit verbal.

Recasens (1996: 300) referma aquesta pressuposició quan afirma que es tracta de la inserció d'una epèntesi antihiàtica precedida d'una elisió de la consonant labial intervocàlica.

La present descripció, des d'una perspectiva intradialectal, optarà per plantejar l'existència de dues representacions al·lomòrfiques —/va/ i /ba/, de caràcter irreductible—⁵⁹ relacionades amb mode/temps de l'imperfet d'indicatiu de la classe [I]. El fet que existeixin formes intermèdies sense el segment aproximant sembla indicar la presència de solucions hiàtiques

⁵⁹ Viaplana (1999) afegeix encara el morf /ja/, relacionat amb mode/temps, a les representacions de mode/temps dels verbs de la classe [I]. Els arguments indicats en aquest paràgraf semblen, però, desestimar aquesta proposta en la present descripció.

63. Alòs d'Àneu, 64. Isavarre, 65. Esterri d'Àneu, 66. Boí, 67. Andorra la Vella, 68. Llavorsí, 69. Vilaller, 70. la Torre de Cabdella, 71. Bonansa, 72. el Pont de Suert, 73. Sort, 74. la Seu d'Urgell, 75. la Poblà de Segur, 76. Organyà, 77. Tremp, 78. Benavarrí, 79. Sant Salvador de Toló, 80. Ponts, 81. Artesa de Segre, 82. Tamarit de Llitera, 83. Balaguer, 84. Pradell de Sió, 85. Cervera, 86. Bellpuig, 87. Lleida, 88. Sant Martí de Riucorb, 89. Fraga, 90. la Granadella, 91. Riba-roja d'Ebre, 92. l'Alset, 93. Gandesa, 94. Calaceit, 95. Tortosa.

situades al bell mig del procés, que s'acompliria amb la inserció d'una epèntesi antihàtica. D'altra banda, solucions del tipus [moléjɛ], [planjéjɛ], [planjéjɛ]... (a Lleida-87 i a la Granadella-90) fan pensar en simplificacions d'unes formes hipotètiques *moleva*, *planyeva*, *rebeva*... —que es manifesten efectivament en altres localitats occidentals—, la consonant espirant de les quals s'ha elidit. La situació hàtica generada s'ha resolt, doncs, amb un segment antihàtic. Cal observar que l'elisió que pot experimentar la consonant espirant en els verbs de la classe [III] mai no dóna lloc a les solucions esmentades en els verbs de la classe [II], pel fet que la vocal temàtica és una *i* (*dormiva* - *dormia*).

Quant a les terminacions verbals, el BDLC (X, 216-217) ofereix informació sobre algunes localitats: així, a Gandesa-93, l'imperfet sovint elideix la labial i la -a esdevé [ɛ] en la 1a persona i [e] en la resta. Aquestes terminacions són extrapolables també al condicional. *LaFV*, però, presenta una 3a persona amb [ɛ] en la classe [I] i amb [e] a l'imperfet d'indicatiu i al condicional de les altres classes. Aquesta discrepància podria ser atribuïda a un error de transcripció. D'altra banda, a Falset (BDLC X, 219), la vocal final de 1[-pl] i 3[-pl] de l'imperfet i del condicional es realitza [ɛ], però les altres persones es pronuncien amb [e].

Riba-roja-92 i Tortosa-95 (BDLC, X, 221), per bé que coincideixen en alguns aspectes, difereixen en la pronúncia de la -a de la 3a persona de l'imperfet i del condicional —amb [e] a Riba-roja-92 i amb [a] a Tortosa-95. Pel que fa a Sant Martí de Riucorb-88 (BDLC X, 225), les terminacions de l'imperfet i del condicional coincideixen amb les presentades en *LaFV*: [a], [es], [e], [am], [aw], [en]. La pronúncia de les desinències de les dues primeres persones del plural és extensible a l'imperfet de subjuntiu. Tot i que l'imperfet d'indicatiu de Ponts (BDLC X, 232) conserva en *LaFV* la labial medial, Alcover en el *Bolletí* indica que el de la 1a conjugació de vegades perd la -b- i acaba en [-ájɛ]. Aquesta terminació és aplicable al verb *anar* —cf. *LaFV* IV, 309—, però no al verb *cantar*.

Quant al vocalisme, Alcover (1908c) assenyala unes realitzacions nasals i fosques de les *aa* i *ee* àtones finals, que transcriu sempre com a [o]. En l'àrea occidental, aquest so es pot trobar a Isavarre-64, Alòs d'Àneu-63, Boi-66, la Torre de Cabdella-70 i la Pobla de Segur-75. En particular, a Isavarre-64 (BDLC, III, 311), la *a* àtona final es pronuncia en les formes verbals i

63. Alòs d'Àneu, 64. Isavarre, 65. Estèrri d'Àneu, 66. Boi, 67. Andorra la Vella, 68. Llavorsí, 69. Vilaller, 70. la Torre de Cabdella, 71. Bonansa, 72. el Pont de Suert, 73. Sort, 74. la Seu d'Urgell, 75. la Pobla de Segur, 76. Organyà, 77. Tremp, 78. Benavarrí, 79. Sant Salvador de Toló, 80. Ponts, 81. Artesa de Segre, 82. Tamarit de Litera, 83. Balaguer, 84. Pradell de Sió, 85. Cervera, 86. Bellpuig, 87. Lleida, 88. Sant Martí de Riucorb, 89. Fraga, 90. la Granadella, 91. Riba-roja d'Ebre, 92. Falset, 93. Gandesa, 94. Calaceit, 95. Tortosa.

en molts mots quasi com a *o* tancada —o castellana— (*mirabo, mirario, miréso, tenibo*). Atès que, segons Alcover, aquesta pronúncia afecta també l'àmbit nominal, sembla tractar-se d'un fenomen general i definit per regla. A Esterri d'Àneu-65, en relació amb la *-a* final, el QC6 recull: "generalment, fan la *-a* ben nasal, retirant-la a [-ɔ] i sovint la fan [-ɔ]. La mateixa persona un cop la fa a (nasal) i un cop la fa [-ɔ]. La [ā] és gairebé [ɔ]". *LaFV* transcriu les pronúncies de les *-aa* finals de les localitats esmentades com a [a]. La realització de la *-a* final també presenta aquestes característiques a la Torre de Cabdella-69.⁶⁰ A Tamarit de Llitera-82 (BDLC XII, 26-30), per bé que la solució de la 1a persona és alternant, la realització [-ɔ] de la *-a* àtona en posició final absoluta afecta també la morfologia nominal: [krábo] (cabra), [dóno] (dona).

Per determinar la representació subjacent de les terminacions d'imperfet d'indicatiu, des d'una perspectiva intradialectal, es prendran com a referència les realitzacions de Bonansa-71 i Benavarri-78, que presenten una realització fonètica única a totes les persones. Tenint en compte l'aplicació d'una regla que converteix tota /a/ en síl·laba travada en [e], es justificaran les solucions de les persones 2[-p] i 1,2,3[+p] en les localitats que presenten una [e] en aquests contextos —cf. Viaplana (1994, 1996a).

D'altra banda, les variacions que experimenta la 1a persona es poden relacionar amb la pronúncia que pot adoptar el segment final *-a* en l'àmbit de la morfologia nominal. Semblen confirmar aquest fet les breus referències que apareixen en el BDLC i en els quaderns de camp d'Alcover. En darrer terme, el tancament sistemàtic de la [e] en la 3a persona, que també ocorre en valencià, es pot justificar per l'aplicació d'una regla fonològica morfològicament condicionada,⁶¹ per raó que només ocorre en les terceres persones de tots els temps (present

⁶⁰ "Aquesta [-a] és tan fosca que sona com [-ɔ]; el mateix succeeix en les desinències *-ia, -a* (subjuntiu) i *-est*"; (QC9).

⁶¹ Des d'un punt de vista històric, la realització [e] de la 3a persona del present d'indicatiu, de l'imperfet d'indicatiu i del condicional en algunes varietats nord-occidentals i valencianes és encara de difícil justificació. Cal recordar que la conversió de la *-a* final llatina en *-e* és sistemàtica quan es troba en síl·laba travada, però no quan es troba en posició final, que s'hauria de mantenir com a *-a*. El tractament que rep la *-a* final de 3a persona quan esdevé *-e* sembla que respongui al fet que es consideri encara travada per la -(A)T originària. Aquesta *-r*, però, cau en èpoques primerenques a causa d'una certa feblesa, per bé que el francès la va conservar fins als segles XII i XIII (Väänänen 1968: 120) i el comportament esperable hauria de ser, doncs, *-a*, sense que experimentés la influència de la consonant dental final. Una certa explicació d'aquesta modificació de la 3a persona podria trobar-se en una voluntat de distingir la 1a persona de la 3a i evitar, així, el sincretisme que es generaria —sincretisme, d'altra banda, que és perfectament tolerat en altres varietats. Tot amb tot, el fet que el tancament es produeixi en la 3a persona sembla justificar, des d'un punt de vista sincrònic, l'acció de la regla fonològica morfològicament condicionada postulada i que serà aplicable també a la majoria de parlars valencians.

63. Alós d'Àneu, 64. Isavarre, 65. Esterri d'Àneu, 66. Boi, 67. Andorra la Vella, 68. Llavorsi, 69. Vilaller, 70. la Torre de Cabdella, 71. Bonansa, 72. el Pont de Suert, 73. Sort, 74. la Seu d'Urgell, 75. la Pobla de Segur, 76. Organyà, 77. Tremp, 78. Benavarri, 79. Sant Salvador de Toló, 80. Ponts, 81. Artesa de Segre, 82. Tamarit de Llitera, 83. Balaguer, 84. Pradell de Sió, 85. Cervera, 86. Bellpuig, 87. Lleida, 88. Sant Martí de Riucorb, 89. Fraga, 90. la Granadella, 91. Riba-roja d'Ebre, 92. Falset, 93. Gandesa, 94. Calaceit, 95. Tortosa.

d'indicatiu i condicional), que compten amb aquest mateix context —cf. Viaplana (1994, 1996a).⁶²

Pot ocórrer que en algunes localitats s'observi una aparició constant de la [e] en totes les persones de l'imperfet d'indicatiu i del condicional. En aquest cas, i atès que no existeix alternança, una primera visió de caràcter intradialectal consideraria l'existència d'una forma subjacent /e/, que no experimenta aleshores cap de les regles esmentades. Com es veurà més endavant, aquest fet tindrà lloc, en valencià, a Llíria i a Castelló —cf. Clua (1999).

Pel que fa a les realitzacions del morf relacionat amb nombre/persona de 2[-pl], es distingiran les realitzacions fonològiques sordes de Benavarri-78 i de Tamarit-82, que, segons Alcover, tenen una parla apitxada pel fet que pronuncien sordes totes les sibilants. En català occidental, l'àrea de l'apitxat comprèn alguns indrets del Baix Aragó occidental (Rafel 1981), Maella, Fraga i alguns pobles de l'Alta Ribagorça —cf. Recasens (1996: 268).

Cal distingir també la realització fonètica de l'element vocàlic inclòs en el segment relacionat amb mode/temps. Existeix, d'una banda, un acord total en els resultats de les persones 2[-pl] i 3[+pl] (solucions amb [es] i [en]), tret de Bonansa-71 i Benavarri-78, que manifesten en aquests contextos —i al llarg de tot l'imperfet d'indicatiu— una vocal [a]. Per contra, la resta de persones presenten un nombre important de divergències. Pel que fa a 1[-pl], cal distingir les realitzacions següents:

(70)

Arr	Ext	Tem	M/T	Mod	N/P	P
kant		á	β̣ə/β̣a/β̣a/ β̣ã/β̣e/β̣e/β̣o			1
kant		á	ε			1
kant		á	j̣ə/j̣e/j̣e			1
kant		á	va/vε			1

⁶² Moll (1991: 89) consigna que la 3a persona rep un tractament especial i divers segons les regions. En balear i en la major part del català oriental es pronuncia [ə], per la qual cosa és difícil de distingir si fonològicament correspon a una *a* o a una *e*. En català occidental i valencià, que distingeixen aquestes vocals, predomina la pronúncia amb [e], com correspon a una vocal originàriament travada. En alguerès, però, la vocal es pronuncia amb [a].

63. Alós d'Àneu, 64. Isavarre, 65. Llíria d'Àneu, 66. Boi, 67. Andorra la Vella, 68. Llavorsí, 69. Vilaller, 70. la Torre de Cabdella, 71. Bonansa, 72. el Pont de Suert, 73. Sort, 74. la Seu d'Urgell, 75. la Pobra de Segur, 76. Organyà, 77. Tremp, 78. Benavarri, 79. Sant Salvador de Toló, 80. Ponts, 81. Artesa de Segre, 82. Tamarit de Llitera, 83. Balaguer, 84. Pradell de Sió, 85. Cervera, 86. Bellpuig, 87. Lleida, 88. Sant Martí de Riucorb, 89. Fraga, 90. la Granadella, 91. Riba-roja d'Ebre, 92. Falset, 93. Gandesa, 94. Calaceit, 95. Tortosa.

Les vocals finals en posició final absoluta de frase es poden considerar variants de realització del fonema /a/; en alguns casos, variants posteriors: [a/o]; anteriors: [e/ε], centrals: [ə]; posteriors nasalitzades: [ã]. Aquests fenòmens ocorren també en valencià i en zones del català central de transició que conserven l'oposició entre /e/ i /a/ en aquest context (Recasens 1996: 94). Algunes localitats poden presentar més d'un comportament alternatiu alhora.

La persona 3[-pl] recull una part de l'alternança que s'observava a 1[-pl] —cf. (71).

(71)

Arr	Ext	Tem	M/T	Mod	N/P	P
kant		á	βa/βe			3
kant		á	e/ε			3
kant		á	je			3
kant		á	va/ve/ve			3
kant		á	vε			3

Les terminacions d'1[+pl] presenten una coincidència parcial amb les de 2[+pl], motivada per l'aparició del morf [βo] en aquesta persona, el qual pot ser justificat per l'aplicació de la regla de labialització i posteriorment de monoftongació, que s'aplicava també en algunes localitats del pirinenc oriental i del català oriental —en aquest cas amb reducció vocàlica—, i, com es veurà més endavant, en alguerès. Altres resultats de la vocal final ([ε]~[e]~[a]) són atribuïbles a l'aplicació de processos fonològics optatius, de caràcter asistemàtic, que transformen la /a/ subjacent en les esmentades realitzacions fonètiques.

(72)

Arr	Ext	Tem	M/T	Mod	N/P
kant		á	βa/βa/βe/βe/βo		m
kant		á	e		m
kant		á	ja/je/je		m
kant		á	ve		m

En darrer terme, les solucions de 2[+pl] presenten un nombre d'alternances més elevat que les d'1[+pl]:

63. Alòs d'Àneu, 64. Isavarre, 65. l'Esterní d'Àneu, 66. Boi, 67. Andorra la Vella, 68. Llavorsí, 69. Vilaller, 70. la Torre de Cabdella, 71. Bonansa, 72. el Pont de Suert, 73. Sort, 74. la Seu d'Urgell, 75. la Pobla de Segur, 76. Organyà, 77. Tremp, 78. Benavarri, 79. Sant Salvador de Toló, 80. Ponts, 81. Artesa de Segre, 82. Tamarit de Llitera, 83. Balaguer, 84. Pradell de Sió, 85. Cervera, 86. Bellpuig, 87. Lleida, 88. Sant Martí de Riucorb, 89. Fraga, 90. la Granadella, 91. Riba-roja d'Ebre, 92. Falset, 93. Gandesa, 94. Calaceit, 95. Tortosa.

(73)

Arr	Ext	Tem	M/T	Mod	N/P
kant		á	β̣a/βa/βe/βe/βo		w
kant		á	βo		
kant		á	e		w
kant		á	j̣a/je/je		w
kant		á	ve		w

L'observació de les dades permet de postular unes formes bàsiques /ba/ i /va/ relacionades amb mode/temps per a totes les persones, les quals experimenten els processos fonològics esmentats.

Resum

RF				RS				
Classe [I]								
a	τ	m/t	n/p	p	t	m/t	n/p	Estructura morfològica
X	á	β̣a/βa/β̣a/β̄a/βe/βe/βo/ε/j̣a/je/je/va/ve		1[-pl]	á	ba/va		X+ T + M/T
X	á	βa/βe/e/je/ve	s	2[-pl]	á	ba/va	z/s	X+ T + M/T + N/P
X	á	βa/βe/e/ε/je/va/ve/ve		3[-pl]	á	ba/va		X+ T + M/T
X	á	β̣a/βa/βe/βe/βo/ε/j̣a/je/je/ve/βe/βo	m	1[+pl]	á	ba/va	m	X+ T + M/T + N/P
X	á	βo		2[+pl]				
X	á	β̣a/βa/βe/βe/βo/ε/j̣a/je/je/ve	w	2[+pl]	á	ba/va	w	X+ T + M/T + N/P
X	á	βa/βe/e/je/ve	n	3[+pl]	á	ba/va	n	X+ T + M/T + N/P

Classe [II]

El model sense extensió —cf. (74a)— presenta en tots els casos una vocal temàtica [i] i una doble representació relacionada amb mode/temps: d'una banda, una realització amb aproximant [β] i, d'una altra, una solució vocàlica única. És vigent, doncs, en algunes localitats, el manteniment de la consonant aproximant intervocàlica, que actua en els imperfets d'indicatiu dels verbs de les classes [II] i [III].

63. Alòs d'Àneu, 64. Isavarre, 65. Esterri d'Àneu, 66. Boí, 67. Andorra la Vella, 68. Llavorsí, 69. Vilaller, 70. la Torre de Cabdella, 71. Bonansa, 72. el Pont de Suert, 73. Sort, 74. la Seu d'Urgell, 75. la Pobla de Segur, 76. Organyà, 77. Tremp, 78. Benavarrí, 79. Sant Salvador de Toló, 80. Ponts, 81. Artesa de Segre, 82. Tamarit de Llitera, 83. Balaguer, 84. Pradell de Sió, 85. Cervera, 86. Bellpuig, 87. Lleida, 88. Sant Martí de Riucorb, 89. Fraga, 90. la Granadella, 91. Riba-roja d'Èbre, 92. Falset, 93. Gandesa, 94. Calaceit, 95. Tortosa.

(74a)

63-65	68	67/73	74 ⁶³	75	76	77/79	80	81
batíβa	batíβa	batíβa	batíə	batíβo	batíβe	batíβe	batíe	batíβe/batíe
batíβes	batíβes	batíβes	perdíβes	batíβes	batíβes	batíβes	batíes	batíβes
batíβe	batíβe	batíβe	perdíβe	batíβe	batíβe	batíβe	batíe	batíβe
batíβom	batíβom	batíβom	batíβom	batíβom	batíβom	batíβem	batíβem	batíem
batíβow	batíβo	batíβow	batíβow	batíβow	batíβow	batíβew	batíβew	batíew
batíβen	batíβen	batíβen	batíβen	batíβen	batíβen	batíβen	batíβen	batíen

82	83	84/93	85	86-87	88	90	91/94	92	95
batíβo	batíe	batíe	batíə	batíe	batíə/batíe	batíe	batía	batíe	batía
batíβes	batíes	batíes	batíes	batíes	batíes	batíes	batíes	batíes	batíes
batíβe	batíe	batíe	batíe	batíe	batíe	batíe	batíe	batíe	batía
batíem	batíem	batíem	batíem	batíem	batíam	batíem	batíem	batíem	batíem
batíew	batíew	batíew	batíəw	batíew	batíəw	batíew	batíew	batíew	batíew
batíen	batíen	batíen	batíen	batíen	batíen	batíen	batíen	batíen	batíen

66/69	70	71	72	78	89
perdéβa	perdéβo	perdéβa	perdéβa	perdéβa	perdíə/perdíe
perdéβes	perdéβes	perdéβes	perdéβes	perdéβes	perdíes
perdéβe	perdéβe	perdéβa	perdéβe	perdéβa	perdíe
perdéβom	perdéβom	perdéβam	perdéβom	perdéβam	perdíem
perdéβow	perdéβow	perdéβaw	perdéβow	perdéβaw	perdíew
perdéβen	perdéβen	perdéβen	perdéβen	perdéβen	perdíen

Les àrees geogràfiques que presenten aquesta terminació són l'Alta i Baixa Ribagorça (Rafel 1980), el Pallars (Coromines 1936), la Noguera, l'Alt Urgell (Russell-Gebbet 1961-1962), l'Alguer, amb [v] (Kuen 1932/1934) i punts nord-orientals del dialecte central.⁶⁴

Com es pot apreciar a (85), en una mateixa localitat poden alternar ambdues solucions —cf. Ponts-80, Artesa de Segre-81 i Tamarit-82. Les persones 2[-pl] i 3[+pl] manifesten sistemàticament un tancament en [e], però les altres persones presenten diverses alternances

⁶³ Tot i que la solució de la 1a persona en *LaFV* és en [iə], que podria manifestar un fenomen de canvi en marxa, les realitzacions sistemàtiques de la mateixa persona d'altres temps de la mateixa classe confirmen una realització [iβə], que serà la que s'adoptarà en aquesta descripció. Un canvi d'aquestes característiques sembla que ocorre en les realitzacions d'imperfet d'indicatiu de Ponts-80, Artesa de Segre-81 i Tamarit-82. La presència de realitzacions alternatives amb el segment labial i sense en determinades persones de l'imperfet d'indicatiu i la manca de sistematitzat formal d'aquesta representació en l'imperfet de diversos verbs d'aquesta localitat, semblen confirmar la tendència, a començaments de segle almenys, a la desaparició de la consonant aproximant. Addicionalment, *LaFV* inclou una breu indicació de tipus generacional quant a les diverses possibilitats de realització de l'imperfet d'indicatiu. Així, a Ponts, la solució sense labial és pròpia dels joves i la que conserva el segment aproximant és la solució emprada pels vells.

⁶⁴ Veny (1983) explica la persistència del so labial intervocàlic a causa de la pressió analògica ocasionada pels verbs de la I conjugació.

63. Alòs d'Àneu, 64. Isavarre, 65. Esterri d'Àneu, 66. Boí, 67. Andorra la Vella, 68. Llavorsí, 69. Vilaller, 70. la Torre de Cabdella, 71. Bonansa, 72. el Pont de Suert, 73. Sort, 74. la Seu d'Urgell, 75. la Poble de Segur, 76. Organyà, 77. Tremp, 78. Benavarri, 79. Sant Salvador de Toló, 80. Ponts, 81. Artesa de Segre, 82. Tamarit de Llitera, 83. Balaguer, 84. Pradell de Sió, 85. Cervera, 86. Bellpuig, 87. Lleida, 88. Sant Martí de Riucorb, 89. Fraga, 90. la Granadella, 91. Riba-roja d'Ibre, 92. Falsset, 93. Gandesa, 94. Calceit, 95. Tortosa.

vocàliques, que, en principi, coincideixen amb les de la classe [I]. S'observen, però, modificacions en els resultats d'1[-pl] d'Andorra-67, la Torre de Cabdella-70, la Seu d'Urgell-74, Sant Salvador de Toló-79, Tamarit-82, Balaguer-83, i a 3[-pl] a Gandesa-93. Quant a les realitzacions d'1,2[+pl], les solucions en [βo] alternen amb [βe], [e], [a], [ɛ] i [βa]. El model de *perdre*, que completa les localitats en què *batre* no fou recollit, manifesta en algunes localitats la presència d'una vocal temàtica [é], la qual va seguida en tots els casos d'un morf relacionat amb mode/temps que inclou el segment labial. Aquesta vocal temàtica es constatarà també en les realitzacions del verb *beure*.

Els imperfets d'indicatiu dels verbs de la classe [II] manifesten un domini numèric de la [i] temàtica sobre la [é] temàtica: *doleva* (solament a Bonansa-71, Benavarri-78), *moleva* (Bonansa-71, el Pont de Suert-72, Sort-73), *planyeva* (Bonansa-71, Benavarri-78), *rebeva* (Boí-66, Vilaller-69, Bonansa-71), *meteva* (Boí-66, la Torre de Cabdella-70, Benavarri-78), *temeva* (Benavarri-78), *valeva* (Boí-66, Vilaller-69, la Torre de Cabdella-70, Bonansa-71, el Pont de Suert-72), enfront de solucions majoritàries amb *-iba* o *-ia*.

El model amb extensió velar —cf. (74b)— presenta diverses solucions, motivades, en alguns casos, per una al·lomorfia en el radical, ja observada en les realitzacions de gerundi, però també per l'adopció de l'increment velar (cf. Vilaller-69 i Bonansa-71).

(74b)

63-65	66	68	69	70	71	72	73	74	75
beíβa	bejéβa	beíβa	beyéβa	bejéβo	beyéβa	bejéβā	beíβa	beíβa	beíβo
beíβes	bejéβes	beíβes	beyéβes	bejéβes	beyéβas	bejéβes	beíβes	beíβes	beíβes
beíβe	bejéβe	beíβe	beyéβe	bejéβe	beyéβa	bejéβe	beíβe	beíβe	beíβe
beíβom	bejéβom	beíβom	beyéβom	bejéβom	beyéβam	bejéβom	beíβom	beíβom	beíβom
beíβow	bejéβow	beíβo	beyéβow	bejéβow	beyéβaw	bejéβow	beíβow	beíβow	beíβow
beíβen	bejéβen	beíβen	beyéβen	bejéβen	beyéβan	bejéβen	beíβen	beíβen	beíβen

76	77	78	79	80/84	82	83	86/90
beíβe	beíβie/béie/beíβe	beywéβa	beíβe	béje	beíβa/beíβo	béje/beíe	béje
beíβes	beíβies/béies/beíβes	beywéβas	beíβes	béjes	beíβes	béjes/beíes	béjes
beíβe	beíβie/béie/beíβe	beywéβa	beíβe	béje	beíβe	béje/beíe	béje
beíβom	beíβiem/béiem/beíβem	beywéβam	beíβem	béjem	beíβem	béjem/beíem	béjem
beíβow	beíβiew/béew/beíβew	beywéβaw	beíβew	béjew	beíβew	béjew/beíew	béjew
beíβen	beíβien/béien/beíβen	beywéβan	beíβen	béjen	beíβen	béjen/beíen	béjen

63. Alòs d'Àneu, 64. Isabarre, 65. Esterri d'Àneu, 66. Boí, 67. Andorra la Vella, 68. Llavorsí, 69. Vilaller, 70. la Torre de Cabdella, 71. Bonansa, 72. el Pont de Suert, 73. Sort, 74. la Seu d'Urgell, 75. la Pobra de Segur, 76. Organyà, 77. Tremp, 78. Benavarri, 79. Sant Salvador de Toló, 80. Ponts, 81. Artesa de Segre, 82. Tamarit de Llitera, 83. Balaguer, 84. Pradell de Sió, 85. Cervera, 86. Bellpuig, 87. Lleida, 88. Sant Martí de Riucorb, 89. Fraga, 90. la Granadella, 91. Riba-roja d'Ebre, 92. Falset, 93. Gandesa, 94. Calaceit, 95. Tortosa.

85	87	88	89	67/74	91	92
beβia/béja	beβie/béje	béja	beβia/beβie	beβiβa	beβia/beia	beβie/bevie
beβies/béjes	beβies/béjes	béjes	beβies	beβiβes	beβies/beies	beβies/bevies
beβie/béje	beβie/béje	béje	beβie	beβiβe	beβie/beie	beβie/bevie
beβiam/béjam	beβiem/béjem	béjam	beβiem	beβiβom	beβiem/beiem	beβiem/beviem
beβiaw/béjaw	beβiew/béjew	béjaw	beβiew	beβiβow	beβiew/beiew	beβiew/beview
beβien/béjen	beβien/béjen	béjen	beβien	beβiβen	beβien/beien	beβien/bevien

93	94	95
beβie	bevia	beβia
beβies	bevies	beβies
beβie	bevie	beβia
beβiem	beviem	beβiem
beβiew	beview	beβiew
beβien	bevien	beβien

Arribats en aquest punt, els resultats del verb *beure* són contrastats amb els del verb *deure*, per tal de destriar els comportaments generalitzables. Les dades de (74c) reflecteixen les terminacions extrapolables a tots els verbs que pertanyen a la subclasse [II,+ext].

(74c)

63-65	66	67	68	69	70	71	72	73	74	75
deíβa	dejéβa	deβiβa	deíβa	deyéβa	dejéβo	deyéβa	dejéβā	deíβa	deβiβa	deíβo
íβes	éβes	íβes	íβes	yéβes	éβes	yéβas	éβes	íβes	íβes	íβes
íβe	éβe	íβe	íβe	yéβe	éβe	yéβa	éβe	íβe	íβe	íβe
íβom	éβom	íβom	íβom	yéβom	éβom	yéβam	éβom	íβom	íβom	íβom
íβow	éβow	íβo	íβo	yéβow	éβow	yéβaw	éβow	íβow	íβow	íβow
íβen	éβen	íβen	íβen	yéβen	éβen	yéβan	éβen	íβen	íβen	íβen

76	77	78	79	80/84	82	83	86/90	85	87
deíβe	deíβe	deywéβa	deíβe	déje	deíβo/deβio	déje/deie	déje	deβia/déja	deβie/je
íβes	íβes	éβas	íβes	jes	íβes	jes/ies	jes	ies/jes	ies/jes
íβe	íβe	éβa	íβe	je	íβe	je/ie	je	ie/je	ie/je
íβom	íβem	éβam	íβem	jem	íβem	jem/iem	jem	iam/jam	iem/jem
íβow	íβew	éβaw	íβew	jew	íβew	jew/iew	jew	iaw/jaw	iew/jew
íβen	íβen	éβan	íβen	jen	íβen	jen/ien	jen	ien/jen	ien/jen

88	89	91	92	93	94	95
deβia	deβia	deβia	devie	deβie	devia	deβia
ies	ies	ies	ies	ies	ies	ies
ie	ie	ie	ie	ie	ie	ia
iam	iem	iem	iem	iem	iem	iem
iaw	iew	iew	iew	iew	iew	iew
ien	ien	ien	ien	ien	ien	ien

63. Alòs d'Àneu, 64. Isavarre, 65. Esterri d'Àneu, 66. Boí, 67. Andorra la Vella, 68. Llavorsí, 69. Vilaller, 70. la Torre de Cabdella, 71. Bonansa, 72. el Pont de Suert, 73. Sort, 74. la Seu d'Urgell, 75. la Pobla de Segur, 76. Organyà, 77. Tremp, 78. Benavarrí, 79. Sant Salvador de Toló, 80. Ponts, 81. Artesa de Segre, 82. Tamarit de Llitera, 83. Balaguer, 84. Pradell de Sió, 85. Cervera, 86. Bellpuig, 87. Lleida, 88. Sant Martí de Riucorb, 89. l'Àrga, 90. la Granadella, 91. Riba-roja d'Ebre, 92. l'Alset, 93. Gandesa, 94. Calaceit, 95. Tortosa.

Les dades de (74c) indiquen cinc possibles terminacions d'imperfet d'indicatiu —al marge de les realitzacions fonètiques de la vocal àtona i del polimorfisme de l'arrel— en les diferents localitats de l'àrea occidental.

En primer lloc, una terminació /i+ba/, que incorpora una tema /i/, i un segment relacionat amb mode/temps /ba/ (Alòs d'Àneu-63, Isavarre-64, Esterri d'Àneu-65, Andorra-67, Llavorsí-68, Sort-73, la Seu-74, la Pobla de Segur-75, Organyà-76, Tremp-77, Sant Salvador de Toló-79, Tamarit-82).

En segon lloc, una terminació /é+ba/, que incorpora una tema /é/, i un segment relacionat amb mode/temps /ba/ (Boí-66, la Torre de Cabdella-70, el Pont de Suert-72, Benavarri-78).

En tercer lloc, una terminació /g+é+ba/, que incorpora una extensió velar, un tema /é/ i un segment relacionat amb mode/temps /ba/ (Vilaller-69, Bonansa-71). La presència de l'increment velar a l'imperfet d'indicatiu pot justificar-se com un fenomen d'expansió intraparadigmàtica; és a dir, dins l'àmbit del mateix verb.

En quart lloc, una terminació /i+a/, que incorpora una tema /i/, i un segment relacionat amb mode/temps /a/ (Cervera-85, Lleida-87, Sant Martí de Riucorb-88, Fraga-89, Riba-roja-91, Flaset-92, Gandesa-93, Calaceit-94, Tortosa-95).

En cinquè lloc, s'observa una realització fonètica [béje] o [béje] (o [déje] o [déje]), segons la localitat. Si es comparen les solucions d'imperfet d'indicatiu d'altres verbs pertanyents a la mateixa classe verbal en les mateixes localitats, els resultats són els següents: *moldre* [moléje], *valdre* [baléje], *prendre* [prenéje], *témer* [teméje]. Totes aquestes dades semblen indicar l'adjunció a l'arrel d'un segment temàtic /é/ i d'un segment relacionat amb mode/temps, /a/ o potser /ba/, que hauria perdut l'element bilabial i en lloc seu s'hauria incorporat un segment antihlàtic.

En el cas de *beure* o *deure*, la solució és més problemàtica pel fet que si s'aplica la mateixa terminació cal postular una realització fonètica [béje], que hauria de partir d'una possible

63. Alòs d'Àneu, 64. Isavarre, 65. Esterri d'Àneu, 66. Boí, 67. Andorra la Vella, 68. Llavorsí, 69. Vilaller, 70. la Torre de Cabdella, 71. Bonansa, 72. el Pont de Suert, 73. Sort, 74. la Seu d'Urgell, 75. la Pobla de Segur, 76. Organyà, 77. Tremp, 78. Benavarri, 79. Sant Salvador de Toló, 80. Ponts, 81. Artesa de Segre, 82. Tamarit de Llitera, 83. Balaguer, 84. Pradell de Sió, 85. Cervera, 86. Bellpuig, 87. Lleida, 88. Sant Martí de Riucorb, 89. Fraga, 90. la Granadella, 91. Riba-roja d'Ibrc, 92. Falset, 93. Gandesa, 94. Calaceit, 95. Tortosa.

realització subjacent /béb+é+ba/ o /béb+é+a/. Aquestes estructures, en eliminar els segments bilabials prèviament espirantitzats, haurien donat lloc a una hipotètica forma *[bééa], que hauria reduït, d'una banda, les dues vocals idèntiques, i, d'una altra, hauria inserit una epèntesi antihiatàtica. L'absència d'epèntesi sembla justificar el resultat [béé] de Tremp.

Si aquesta solució pot resultar explicativa per al cas [béje] no ho és tant —almenys inicialment— per a la solució [béje] de Balaguer-83 i Pradell de Sió-84, a causa de l'obertura de la vocal tònica, que es pot identificar amb la vocal de l'arrel —cf. l'arrel [bék] a 1[-pl] del present d'indicatiu. En aquest cas, es podria pensar en un procés de reducció de les dues vocals [é] i [é] en favor de la vocal tònica de l'arrel.⁶⁵

RF					Subclasse [II,-ext]				RS			
arrel	tema	m/t	n/p	p	tema	m/t	n/p	Estructura morfològica				
X	í/é	βa/βa/βa/βe/βo/a/a/a/ε/βã		1[-pl]	í/é	ba/a		X+ T + M/T				
X	í/é	βe/e	s	2[-pl]	í/é	ba/a	z/s	X+ T + M/T + N/P				
X	í/é	βa/βe/a/e/ε		3[-pl]	í/é	ba/a		X+ T + M/T				
X	í/é	βo/βe/e/ε	m	3[-pl]	í/é	ba/a	m	X+ T + M/T + N/P				
X	í/é	βo		1[+pl]								
X	í/é	βe/βo/a/e/ε	w	2[+pl]	í/é	ba/a	w	X+ T + M/T + N/P				
X	í/é	βe/e	n	3[+pl]	í/é	ba/a	n	X+ T + M/T + N/P				

RF					Subclasse [II,+ext]				RS			
a	ext	t	m/t	n/p	p	ext	tema	m/t	n/p	Estructura morfològica		
X		í	βa/βa/βa/βe/βo /a/a/a/ε/βã		1[-pl]		í	ba/a		X+ T + M/T		
X			a/e/ε		1[-pl]			a		X+ M/T		
X	γ/γw	é	βa		1[-pl]	g	é	ba		X+ E + M/T		
X		í	βe/e	s	2[-pl]		í	ba/a	z/s	X+ T + M/T + N/P		
X	γ/γw	é	βa/βe	s	2[-pl]	g	é	ba	z/s	X+ E + M/T + N/P		
X		í	βe/a/e/ε		3[-pl]		í	ba/a		X+ T + M/T		

⁶⁵ D'altra banda, la tonicitat en el radical recorda el comportament d'un subgrup de verbs que, en el dialecte central, manifesten un comportament similar —[dɛ́jə], [kɛ́jə], [rɛ́jə]. Aquests casos poden justificar-se a partir de dues alternatives. La primera planteja la possibilitat d'una irregularitat en l'accentuació, de manera que el manteniment del radical tònic —és a dir, sobre el qual no actua la regla de desaccentuació— hagi generat la semivocalització de la vocal temàtica subjacent /dɛ́+ɪ+ə/ → [dɛ́jə]. L'altra alternativa considera una irregularitat per manca d'actuació de la regla morfològica que insereix la vocal temàtica. Així, a partir d'una realització subjacent [dɛ́+Ø+ə], amb caiguda prèvia de l'element espirant de l'arrel, es genera una solució [dɛ́ə], que pot incorporar una epèntesi antihiatàtica, per vèncer el contacte entre dues vocals fortes.

Davant d'aquestes explicacions alternatives, la primera opció —l'incompliment de la regla de desaccentuació— sembla la més explicativa des d'un punt de vista general i és aplicable també a l'agrupació de verbs *dir*, *caure*, *riure*, el comportament dels quals és comú a diverses àrees dialectals.

63. Alòs d'Àneu, 64. Isavarre, 65. l'Esterni d'Àneu, 66. Boi, 67. Andorra la Vella, 68. Llavorsí, 69. Vilaller, 70. la Torre de Cabdella, 71. Bonansa, 72. el Pont de Suert, 73. Sort, 74. la Seu d'Urgell, 75. la Poble de Segur, 76. Organyà, 77. Tremp, 78. Benavarrí, 79. Sant Salvador de Toló, 80. Ponts, 81. Artesa de Segre, 82. Tamarit de Llitera, 83. Balaguer, 84. Pradell de Sió, 85. Cervera, 86. Bellpuig, 87. Lleida, 88. Sant Martí de Riucorb, 89. Fraga, 90. la Granadella, 91. Riba-roja d'Ebre, 92. Falset, 93. Gandesa, 94. Calaceit, 95. Tortosa.

X	γ/γw	é	βa/βe		3[-pl]	g	é	ba		X+ E + M/T + N/P
X			e		3[-pl]			a		X+ M/T
X		í	βo/a/e/ε	m	1[+pl]		í	ba/a	m	X+ T + M/T + N/P
X			e/a/e/ε	m	1[+pl]			a	m	X+ M/T + N/P
X	γ	é	βa/βo	m	1[+pl]	g	é	ba	m	X+ E + T+ M/T + N/P
X	γw	é	βa	m	1[+pl]	g	é	ba	m	X+ E + T+ M/T + N/P
X		í	βo	w	2[+pl]		í	ba	w	X+ T + M/T + N/P
X			e/a/e/ε	w	2[+pl]			a	w	X + M/T + N/P
X	γ	é	βa/βo	w	2[+pl]	g	é	ba	w	X+ E + T+ M/T + N/P
X	γw	é	βa	w	2[+pl]	g	é	ba	w	X+ E + T+ M/T + N/P
X		í	βe/e	n	3[+pl]		í	ba	n	X+ T + M/T + N/P
X	γ/γw	é	βa/βe	n	3[+pl]	g	é	baa	n	X+ E + T+ M/T + N/P

Classe [III]

Deixant de banda l'al·lomorfa en el radical, les realitzacions dels segments relacionats amb mode/temps de la classe sense extensió —cf. (75a)— experimenten, en general, coincidència amb les de la classe [II], tret de la persona 1[-pl], a Tamarit-82 i a Balaguer-83. Les alternances presentades en aquesta subclasse són de la mateixa naturalesa que les de la classe [II]. Pel que fa a la subclasse [III+ext], cal destacar la incorporació d'un segment velar [iy] a Bonansa-71, que alterna amb la realització majoritària. Aquest fet sembla indicar, com ocorria en algunes localitats amb el verb *beure*, una tendència a l'expansió del segment velar a una altra classe verbal —en aquest cas a [III,+ext] però no a [III,-ext] (*dormigueva)—, aparentment sense una funcionalitat específica —marca de nombre/persona o de mode/temps, que es podia al·legar en el cas del present d'indicatiu o del present de subjuntiu i de l'imperfet de subjuntiu—, però que ocupa, estructuralment, el forat corresponent a extensió.

(75a)

63/65-66	64	67/73-74	68	70	71/78	69/72
dormíβa	durmíβa	dormíβə	dormíβa	durmíβo	dormíβa	dormíβa
dormíβes	durmíβes	dormíβes	dormíβes	durmíβes	dormíβas	dormíβes
dormíβe	durmíβe.	dormíβe	dormíβe	durmíβe	dormíβa	dormíβe
dormíβom	durmíβom	dormíβom	dormíβom	durmíβom	dormíβam	dormíβom
dormíβow	durmíβow	dormíβow	dormíβo	durmíβow	dormíβaw	dormíβow
dormíβen	durmíβen	dormíβen	dormíβen	durmíβen	dormíβan	dormíβen

63. Alós d'Àneu, 64. Isavarre, 65. Esterri d'Àneu, 66. Boí, 67. Andorra la Vella, 68. Llavorsí, 69. Vilaller, 70. la Torre de Cabdella, 71. Bonansa, 72. el Pont de Suert, 73. Sort, 74. la Seu d'Urgell, 75. la Pobla de Segur, 76. Organyà, 77. Tremp, 78. Benavarrí, 79. Sant Salvador de Toló, 80. Ponts, 81. Artesa de Segre, 82. Tamarit de Llitera, 83. Balaguer, 84. Pradell de Sió, 85. Cervera, 86. Bellpuig, 87. Lleida, 88. Sant Martí de Riucorb, 89. Fraga, 90. la Granadella, 91. Riba-roja d'Ebre, 92. Falset, 93. Gandesa, 94. Calaceit, 95. Tortosa.

75	76	77	79	80	81	82	83
dormíβo	dormíβe	dormíβe	dormíβe	dormíβe	dormíe	dormíβa	durmíe
dormíβes	dormíβes	dormíβes	dormíβes	dormíβes	dormíes	dormíβes	durmíes
dormíβe	dormíβe	dormíβe	dormíβe	dormíβe	dormíe	dormíβe	durmíe
dormíβom	dormíβom	dormíβem	dormíβem	dormíβem	dormíem	dormíβem	durmíem
dormíβow	dormíβow	dormíβew	dormíβew	dormíβew	dormíew	dormíβew	durmíew
dormíβen	dormíβen	dormíβen	dormíβen	dormíβen	dormíen	dormíβen	durmíen

84	85/88	86-87	89	90	91	92	93
dormíe	dormía	dormíe	dormía/dormíe	dormíe	dormía	dormíe	dormíe
dormíes	dormíes	dormíes	dormíes	dormíes	dormíes	dormíes	dormíes
dormíe	dormíe	dormíe	dormíe	dormíe	dormíe	dormíe	dormíe
dormíem	dormíam	dormíem	dormíem	dormíem	dormíem	dormíem	dormíem
dormíew	dormíaw	dormíew	dormíew	dormíew	dormíew	dormíew	dormíew
dormíen	dormíen	dormíen	dormíen	dormíen	dormíen	dormíen	dormíen

94	95
dormía	dormía
dormíes	dormíes
dormíe	dormía
dormíem	dormíem
dormíew	dormíew
dormíen	dormíen

Els segments relacionats amb mode/temps de la subclasse amb extensió —cf. (75b)— són quasi coincidents amb els de la classe sense extensió.⁶⁶ Cal destacar una realització alternativa que apareix a Artesa-81 i una nova solució alternant amb extensió velar [iɣ], que ocorre a Bonansa-71, però que no apareixia en la subclasse sense extensió.

(75b)

63-66	67/73-74	68	69/72	70/75	71	76	77
partíβa	partíβa	partíβa	partíβa	partíβo	partíβa/partiyéβa	partíβe	partíβe
partíβes	partíβes	partíβes	partíβes	partíβes	partíβas/partiyéβas	partíβes	partíβes
partíβe	partíβe	partíβe	partíβe	partíβe	partíβa/partiyéβa	partíβe	partíβe
partíβom	partíβom	partíβom	partíβom	partíβom	partíβam/partiyéβam	partíβom	partíβem
partíβow	partíβow	partíβo	partíβow	partíβow	partíβaw/partiyéβaw	partíβow	partíβew
partíβen	partíβen	partíβen	partíβen	partíβen	partíβan/partiyéβan	partíβen	partíβen

⁶⁶ Les realitzacions d'imperfet del verb *bullir* coincideixen, amb petites modificacions —cf. 1[-pl] del Pont de Suert-72, Tamarit-82 i Fraga-89 en *LaFlV* (III, 210)—, amb les de les classes anteriors. En cap indret no apareix un increment velar.

63. Alòs d'Àneu, 64. Isavarre, 65. Esterri d'Àneu, 66. Boi, 67. Andorra la Vella, 68. Javorší, 69. Vilaller, 70. la Torre de Cabdella, 71. Bonansa, 72. el Pont de Suert, 73. Sort, 74. la Seu d'Urgell, 75. la Pobla de Segur, 76. Organyà, 77. Tremp, 78. Benavarrí, 79. Sant Salvador de Toló, 80. Ponts, 81. Artesa de Segre, 82. Tamarit de Llitera, 83. Balaguer, 84. Pradell de Sió, 85. Cervera, 86. Bellpuig, 87. Lleida, 88. Sant Martí de Riucorb, 89. Fraga, 90. la Granadella, 91. Riba-roja d'Ebre, 92. Falset, 93. Gandesa, 94. Calaceit, 95. Tortosa.

78	79	80	81	82	83-84/86-87	85/88	89
partíβa	partíβe	partíβe	partíβe/partíe	partíβa	partíe	partía	partía/partíe
partíβas	partíβes	partíβes	partíβes/partíes	partíβes	partíes	partíes	partíes
partíβa	partíβe	partíβe	partíβe/partíe	partíβe	partíe	partíe	partíe
partíβam	partíβem	partíβem	partíβem/partíem	partíβem	partíem	partíam	partíem
partíβaw	partíβew	partíβew	partíβew/partíew	partíβew	partíew	partíaw	partíew
partíβan	partíβen	partíβen	partíβen/partíen	partíβen	partíen	partíen	partíen

90	91	92	93	94	95
partíe	partía	partíe	partíe	partía	partía
partíes	partíes	partíes	partíes	partíes	partíes
partíe	partíe	partíe	partíe	partíe	partía
partíem	partíem	partíem	partíem	partíem	partíem
partíew	partíew	partíew	partíew	partíew	partíew
partíen	partíen	partíen	partíen	partíen	partíen

Resum

RF Subclasse [III,-ext]

RS

arrel	tema	m/t	n/p	p	tema	m/t	n/p	Estructura morfològica
X	í	βa/βa/βa/βe/βo/a/a/ε		1[-pl]	í	ba/a		X+ T + M/T
X	í	βa/βe/e	s	2[-pl]	í	ba/a	z/s	X+ T + M/T + N/P
X	í	βe/a/e/ε/βa		3[-pl]	í	ba/a		X+ T + M/T
X	í	βa/βe/βe/βo/a/e/ε	m	1[+pl]	í	ba/a	m	X+ T + M/T + N/P
X	í	βo		2[-pl]				
X	í	βa/βe/βe/βo/a/e/ε	w	2[-pl]	í	ba/a	w	X+ T + M/T + N/P
X	í	βa/βe/e	n	3[+pl]	í	ba/a	n	X+ T + M/T + N/P

RF Subclasse [III,+ext]

RS

a	ext	t	m/t	n/p	p	ext	t	m/t	n/p	Estructura morfològica
X	Ø/iy	í/é	βa/βa/βa/βe/βo/a/a/ε		1[-pl]	Ø/ig	í/é	ba/a		X+ (E) + T + M/T
X	Ø/iy	í/é	βa/βe/e	s	2[-pl]	Ø/ig	í/é	ba/a	s	X+ (E) + T + M/T + N/P
X	Ø/iy	í/é	βe/a/e/ε/βa		3[-pl]	Ø/ig	í/é	ba/a		X+ (E) + T + M/T
X	Ø/iy	í/é	βa/βe/βe/βo/a/e/ε	m	1[+pl]	Ø/ig	í/é	ba/a	m	X+ (E) + T + M/T + N/P
X		i	βo		2[-pl]					
X	Ø/iy	í/é	βa/βe/βe/βo/a/e/ε	w	2[-pl]	Ø/ig	í/é	ba/a	w	X+ (E) + T + M/T + N/P
X	Ø/iy	í/é	βa/βe/e	n	3[+pl]	Ø/ig	í/é	ba/a	n	X+ (E) + T + M/T + N/P

63. Alòs d'Àneu, 64. Isavarre, 65. Esterri d'Àneu, 66. Boi, 67. Andorra la Vella, 68. Llavorsí, 69. Vilaller, 70. la Torre de Cabdella, 71. Bonansa, 72. el Pont de Suert, 73. Sort, 74. la Seu d'Urgell, 75. la Pobla de Segur, 76. Organyà, 77. Tremp, 78. Benavart, 79. Sant Salvador de Toló, 80. Ponts, 81. Artesa de Segre, 82. Tamarit de Llitera, 83. Balaguer, 84. Pradell de Sió, 85. Cervera, 86. Bellpuig, 87. Lleida, 88. Sant Martí de Riucorb, 89. Fraga, 90. la Granadella, 91. Riba-roja d'Ebre, 92. Falset, 93. Gandesa, 94. Calaceit, 95. Tortosa.

Models verbals: imperfet d'indicatiu

Classe [I]: 3 models

63-69/70-77/79-81/83-87/89-90/91/94	78/82	88/92-93/95
ába	ába	áva
ábaz	ábas	ávas
ába	ába	áva
ábam	ábam	ávam
ábaw	ábaw	ávaw
ában	ában	ávan

Subclasse [II,-ext]: 7 models

(perdre)

63-65/67-68/73-77/79	80	81	82	83-95	66/69-72	78
íba	ía	íba/ía	íba	ía	éba	éba
íbaz	íaz	íbaz	íbas	íaz	ébaz	ébas
íba	ía	íba	íba	ía	éba	éba
íbam	íbam	íam	íam	íam	ébam	ébam
íbaw	íbaw	íaw	íaw	íaw	ébaw	ébaw
íban	íban	ían	ían	ían	éban	éban

Subclasse [II,+ext]: 7 models

63-65/67-68/73-76/79	82	66/70/72	69/71	77	78	80/83-84-95
íba	íba	éba	géba	ía/íba	géba	ía
íbaz	íbas	ébaz	gébaz	íaz/íbaz	gébas	íaz
íba	íba	éba	géba	ía/íba	géba	ía
íbam	íbam	ébam	gébam	íam/íbam	gébam	íam
íbaw	íbaw	ébaw	gébaw	íaw/íbaw	gébaw	íaw
íban	íban	éban	géban	ían/íban	géban	ían

Subclasse [III,-ext]: 3 models

Subclasse [III,+ext]: 5 models

63-77/79-80/82	78/82	81/83-95	63-70/72-77/79-80/82	78/82	71	81	83-95
íba	íba	ía	íba	íba	íba/igéba	íba/ía	ía
íbaz	íbas	íaz	íbaz	íbas	íbaz/igébaz	íbaz/íaz	íaz
íba	íba	ía	íba	íba	íba/igéba	íba/ía	ía
íbam	íbam	íam	íbam	íbam	íbam/igébam	íbam/íam	íam
íbaw	íbaw	íaw	íbaw	íbaw	íbaw/igébam	íbaw/íaw	íaw
íban	íban	ían	íban	íban	íban/igéban	íban/ían	ían

Processos fonològics

1. Ensordiment d'obstruents finals (classes [I], [II], [III])
2. Espirantització d'oclusives sonores medials
3. Espirantització de la labiodental sonora
4. Transformació de /a/ en [e] en síl·laba àtona final travada (/a/ → [e] / ____ + C #)

63. Alòs d'Àneu, 64. Isavarré, 65. Esterri d'Àneu, 66. Boí, 67. Andorra la Vella, 68. Llavorsí, 69. Vilaller, 70. la Torre de Cabdella, 71. Bonansa, 72. el Pont de Suert, 73. Sort, 74. la Seu d'Urgell, 75. la Pobla de Segur, 76. Organyà, 77. Tremp, 78. Benavarrí, 79. Sant Salvador de Toló, 80. Ponts, 81. Artesa de Segre, 82. Tamarit de Llitera, 83. Balaguer, 84. Pradell de Sió, 85. Cervera, 86. Bellpuig, 87. Lleida, 88. Sant Martí de Riucorb, 89. Fraga, 90. la Granadella, 91. Ribera-roja d'Ebre, 92. Falset, 93. Gandesa, 94. Calaceit, 95. Tortosa.

5. Labialització de /a/ seguida de [m]/[w] (localitats 63-65, 66, 67, 68, 69, 70, 72, 73, 74, 75, 76)
  6. Monoftongació ow > o (localitat 68)
  7. Elisió d'aproximant (procedent de /b/ o /v/ entre vocals)
  8. Inserció d'epèntesi antihàtica
  9. Regla fonològica morfològicament condicionada: transformació de /a/ en [e] en síl·laba àtona final de 3a persona (/a/ → [e] / ____ ##) (localitats 63-65, 67,68, 69, 70, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 79-81, 82-91/94).
- Manca l'aplicació de la regla de desaccentuació

Processos optatius:

- Anteriorització de /a/ (→ [ɛ]) en síl·laba àtona i en posició final
- Nasalització de /a/ (→ [ã]) en síl·laba àtona, en posició final
- Velarització de /a/ (→[a̠]) en síl·laba àtona, en posició final (1a persona) i seguida de labial
- Centralització de /a/ (→ [ə]) en síl·laba àtona, en posició final
- Velarització de /a/ (→ [o]) en síl·laba àtona, en posició final

2.3.2.2. Imperfet de subjuntiu

Classe [I]

L'imperfet de subjuntiu manifesta alternances pel que fa a l'aparició del segment extensió. El Pont de Suert-72 i Tortosa-95 introdueixen unes formes alternatives amb extensió velar —[eɣ] i [iɣ], respectivament—, que són atípiques en els verbs de la classe [I]. La vocal temàtica dominant és [é], però també pot aparèixer [á], de manera alternativa, a Bonansa-71, la Seu-74, Tremp-77 i Calaceit-94. Pel que fa als morfs relacionats amb mode/temps, s'observen diverses discrepàncies de caràcter morfològic, que poden experimentar, al seu torn, modificacions fonètiques.

Les divergències a nivell fonètic depenen de la persona gramatical. Així, les persones 2[-pl] i 3[+pl] mostren les realitzacions més estables dels morfs relacionats amb mode/temps, els quals poden tenir les representacions subjacents següents: /sa+z/ /sa+n/, /ra+z/ /ra+n/, /si+z/ /si+n/. Per contra, 1[-pl] presenta les alternances següents: [s], [s̠], [sa], [so], [sã], [sɛ], [sə], [se] i [ra], de les quals /s/, /sa/, /se/ i /ra/ tenen caràcter morfològic; la resta són variacions contextuais del fonema /a/, les quals, en ser de caràcter asistemàtic i no

63. Alòs d'Àneu, 64. Isavarre, 65. Esterri d'Àneu, 66. Boi, 67. Andorra la Vella, 68. Llavorsí, 69. Vilaller, 70. la Torre de Cabdella, 71. Bonansa, 72. el Pont de Suert, 73. Sort, 74. la Seu d'Urgell, 75. la Pobla de Segur, 76. Organyà, 77. Tremp, 78. Benavarrí, 79. Sant Salvador de Toló, 80. Ponts, 81. Artesa de Segre, 82. Tamarit de Llitera, 83. Balaguer, 84. Pradell de Sió, 85. Cervera, 86. Bellpuig, 87. Lleida, 88. Sant Martí de Riucorb, 89. Fraga, 90. la Granadella, 91. Riba-roja d'Ebre, 92. Falset, 93. Gandesa, 94. Calaceit, 95. Tortosa.

generalitzables a exemples provinents de la morfologia nominal, són explicables a partir de regles fonològiques de caràcter optatiu.

Els segments relacionats amb mode/temps de les persones 1,2[+pl] manifesten les realitzacions [si], [se], [sə], [sɛ], [re], [sa] i [so]. Les dues darreres solucions són atribuïdes a un procés de labialització de la vocal /a/, que, a 2[+pl], com a l'imperfet d'indicatiu, pot arribar a una monoftongació en [o], a través d'un procés [ow] > [o]. Finalment, 3[-pl] manifesta una alternança menor ([se]~[sa]) en relació amb la representació del segment de mode/temps [s], que és la solució majoritària. Es tracta de realitzacions alternants a Benavarri-78 i a Tortosa-95, respectivament. Finalment, el morf [re] apareix a Calaceit-94.

L'observació de les dades de (76) manifesta l'existència de diverses solucions alternatives en una mateixa localitat. Des d'un punt de vista intradialectal, les diferents realitzacions fonètiques es poden remetre a tres formes bàsiques generals: /sa/, que pot experimentar l'aplicació de diverses regles fonològiques, /ra/, que ocorre en una zona fronterera amb el valencià, i /si/, de caràcter minoritari. Quan s'esdevé que en una localitat existeixen realitzacions sistemàtiques, sense alternança, del morf [se] a totes les persones de l'imperfet de subjuntiu, és raonable de postular una forma bàsica /se/, que no experimenta l'acció de cap de les regles fonològiques esmentades. Aquesta solució només ocorre a Benavarri-78. Si, en canvi, hi ha alternança fonètica en les diverses persones, s'opta per una realització /sa/, general des d'un punt de vista intradialectal.

(76)

63-65	66	68	69	70/75	72	76
kantésa		kantésa	kantésa	kantésa	kantésā/kanteyésā	kantése
kantéses	kantéses	kantéses	kantéses	kantéses	kantéses/kanteyéses	kantéses
kantés	kantés	kantés	kantés	kantés	kantés/kanteyés	kantés
kantésom	kantésom	kantésom	kantésom	kantésom	kantésom/kanteyésom	kantésom
kantésow	kantésow	kantésa	kantésow	kantésow	kantésow/kanteyésow	kantésow
kantésen	kantésen	kantésen	kantésen	kantésen	kantésen/kanteyésen	kantésen

63. Alòs d'Àneu, 64. Isavare, 65. Esterri d'Àneu, 66. Boi, 67. Andorra la Vella, 68. Llavorsí, 69. Vilaller, 70. la Torre de Cabdella, 71. Bonansa, 72. el Pont de Suert, 73. Sort, 74. la Seu d'Urgell, 75. la Pobla de Segur, 76. Organyà, 77. Tremp, 78. Benavarri, 79. Sant Salvador de Toló, 80. Ponts, 81. Artesa de Segre, 82. Tamarit de Llitera, 83. Balaguer, 84. Pradell de Sió, 85. Cervera, 86. Bellpuig, 87. Lleida, 88. Sant Martí de Riucorb, 89. I'raga, 90. la Granadella, 91. Riba-roja d'Ibre, 92. Falset, 93. Gandesa, 94. Calaceit, 95. Tortosa.

67	73/79	71/77	74	78	85
kantésə	kantésə	kantás/kantés	kantás/kantés/kantésə	kantés/kantése	kantés/kantésə
kantéses	kantéses	kantáses/kantéses	kantáses/kantéses	kantéses	kantésis
kantés	kantés	kantás/kantés	kantás/kantés	kantés/kantése	kantés
kantésom	kantésom	kantássem/kantéssem	kantásom/kantésom	kantéssem	kantésəm/kantésim
kantésəw	kantésəw	kantásew/kantésew	kantésəw	kantésew	kantésəw/kantésiw
kantésen	kantésen	kantásen/kantésen	kantásen/kantésen	kantésen	kantésin

80	81/86-87/90	82	83	84/93	88
kantése	kantése	kantésə	kantése	kantése	kantésə
kantéses	kantéses	kantéses	kantéses	kantéses	kantéses
kantés	kantés	kantés	kantés	kantés	kantés
kantésəm	kantésəm	kantésəm	kantésəm	kantésəm	kantésəm
kantésəw/kantésə	kantésəw	kantésəw	kantésəw	kantésəw	kantésəw
kantésen	kantésen	kantésen	kantésen	kantésen	kantésen

89	91	92	94	95
kantésə/kantése	kantésə	kantés	kantára	kantés/kantésə/kantiyés/kantiyésə
kantéses	kantéses	kantésis	kantáres	kantéses/kantiyéses
kantés	kantés	kantés	kantáre	kantés/kantésə/kantiyés/kantiyésə
kantésəm	kantésəm	kantésim	kantárem	kantésəm/kantiyésəm
kantésəw	kantésəw	kantésiw	kantárew	kantésəw/kantiyésəw
kantésen	kantésen	kantésin	kantáren	kantésen/kantiyésen

Resum

RF		Classe [I]				RS				E. morfològica
a	ext	tem	m/t	n/p	p	ext	tema	m/t	n/p	
X		á	ra		1 -pl]		á	ra		X+T+M/T
X		á/é	s		1 -pl]		á/é	s		X+T+M/T
X		é	sa/sa/sə/sā/se/se/so		1 -pl]		é	sa/se		X+T+M/T+N/P
X	eɣ	é	sā		1 -pl]	eg	é	sa		X+E+T+M/T
X	iɣ	é	s/sa		1 -pl]	ig	é	s/sa		X+E+T+M/T+N/P
X		á	re/se	s	2 -pl]		á	ra/sa	z	X+T+M/T+N/P
X		é	se/si	s	2 -pl]		é	se/si	z/s	X+T+M/T+N/P
X	eɣ/iɣ	é	se	s	2 -pl]	eg/ig	é	sa	z	X+E+T+M/T+N/P
X		á	re		3 -pl]		á	ra		X+E+T+M/T+N/P
X		é	sa/sa/sə/sā/se/se/so/s		3 -pl]		é	sa/se/s		X+T+M/T
X	eɣ	é	s		3 -pl]	eg	é	s		X+E+T+M/T
X	iɣ	é	s/sa		3 -pl]	ig	é	s/sa		X+E+T+M/T
X		á	re/se/so	m	1 +pl]		á	ra/sa	m	X+T+M/T+N/P
X		é	sa/sa/se/se/si/so	m	1 +pl]		é	sa/se	m	X+T+M/T+N/P
X	eɣ	é	so	m	1 +pl]	eg	é	sa	m	X+E+T+M/T+N/P
X	iɣ	é	se	m	1 +pl]	ig	é	sa	m	X+E+T+M/T+N/P
X		á	re/se	w	2 +pl]		á	ra/sa	w	X+T+M/T+N/P
X		é	sa/sa/se/se/si/so	w	2 +pl]		é	sa/se/si	w	X+T+M/T+N/P
X		é	so		2 +pl]		é	sa	w	X+T+M/T+N/P

63. Alòs d'Àneu, 64. Isavarre, 65. Esterri d'Àneu, 66. Boi, 67. Andorra la Vella, 68. Llavorsí, 69. Vilaller, 70. la Torre de Cabdella, 71. Bonansa, 72. el Pont de Suert, 73. Sort, 74. la Seu d'Urgell, 75. la Pobla de Segur, 76. Organyà, 77. Tremp, 78. Benavarrí, 79. Sant Salvador de Toló, 80. Ponts, 81. Artesa de Segre, 82. Tamarit de Llitera, 83. Balaguer, 84. Pradell de Sió, 85. Cervera, 86. Bellpuig, 87. Lleida, 88. Sant Martí de Riucorb, 89. Fraga, 90. la Granadella, 91. Riba-roja d'Ebre, 92. Falset, 93. Gandesa, 94. Calaceit, 95. Tortosa.

X	ey	é	so	w	2[+pl]	eg	é	sa	w	X+ E + T + M/T + N/P
X	iy	é	se	w	2[+pl]	ig	é	sa	w	X+ E + T + M/T + N/P
X		á	re/se	n	3[+pl]		á	ra/sa	n	X+ T + M/T + N/P
X		é	se/si	n	3[+pl]		é	sa/se/si	n	X+ T + M/T + N/P
X	ey/iy	é	se	n	3[+pl]	eg/ig	é	sa	n	X+ E + T + M/T + N/P

Classe [II]

Algunes terminacions de la subclasse sense extensió —cf. (77a)—, com ocorre en el present de subjuntiu, adopten un increment velar —majoritàriament [iy], però que també pot ser [g]. En aquest darrer cas es produeix una assimilació en la consonant oclusiva final del radical. Aquest fet ocorrerà també en el present de subjuntiu de Lleida-87.

(77a)

63-65	68	73	75	76	77	79
batiyésa	batiyése	batiyésə	batiyéso	batése	batés/batiyés	batésə
batiyéses	batiyéses	batiyéses	batiyéses	batéses	batéses/batiyéses	batéses
batiyés	batiyés	batiyés	batiyés	batés	batés/batiyés	batés
batiyésom	batiyésom	batiyésom	batiyésom	batésom	batésom/batiyésom	batésom
batiyésow	batiyésow	batiyésow	batiyésow	batésow	batésow/batiyésow	batésow
batiyésen	batiyésen	batiyésen	batiyésen	batésen	batésen/batiyésen	batésen

67/74	80	81/86	82	83	84	85
batése	batése	batése	batéso/batiyéso	batés/batése	batése	batés/batésa
batéses	batéses	batéses	batéses/batiyéses	batéses	batéses	batésis
batés	batés	batés	batés/batiyés	batés	batés	batés
batésom	batésom	batésom	batésom/batiyésom	batésom	batésom	batésom/batésim
batésow	batésow	batésow	batésow/batiyésow	batésow	batésow	batésow/batésiw
batésen	batésen	batésen	batésen/batiyésen	batésen	batésen	batésin

87	88	90	91	92	93
baggése/batiyése	batésa	batése/batiyése	batésa	batés	batiyése
baggéses/batiyéses	batéses	batéses/batiyéses	batéses	batésis	batiyéses
baggés/batiyés	batés	batés/batiyés	batés	batés	batiyés
baggésom/batiyésom	batésom	batésom/batiyésom	batésom	batésim	batiyésom
baggésow/batiyésow	batésow	batésow/batiyésow	batésow	batésiw	batiyésow
baggésen/batiyésen	batésen	batésen/batiyésen	batésen	batésin	batiyésen

94	95
batéra/batiyéra	batiyés/batiyése
batéres/batiyéres	batiyéses
batére/batiyére	batiyés
batérem/batiyérem	batiyésom
batérew/batiyérew	batiyésow
batéren/batiyéren	batiyésen

63. Alòs d'Àneu, 64. Isavarre, 65. Esterri d'Àneu, 66. Boi, 67. Andorra la Vella, 68. Llavorsí, 69. Vilaller, 70. la Torre de Cabdella, 71. Bonansa, 72. el Pont de Suert, 73. Sort, 74. la Seu d'Urgell, 75. la Pobla de Segur, 76. Organyà, 77. Tremp, 78. Benavarrí, 79. Sant Salvador de Toló, 80. Ponts, 81. Artesa de Segre, 82. Tamarit de Litera, 83. Balaguer, 84. Pradell de Sió, 85. Cervera, 86. Bellpuig, 87. Lleida, 88. Sant Martí de Riucorb, 89. Fraga, 90. la Granadella, 91. Riba-roja d'Ebre, 92. l'Islet, 93. Gandesa, 94. Calaceit, 95. Tortosa.

66	69	70	71	78	89	72
perdésa	perdeyése	perdeyésa	perdeyés	perdés/perdése	perdésa/perdése	reβiyésa
perdéses	perdeyéses	perdeyéses	perdeyéses	perdéses	perdéses	reβiyéses
perdés	perdeyés	perdeyés	perdeyés	perdés	perdés	reβiyés
perdésom	perdeyésom	perdeyésom	perdeyése	perdése	perdése	reβiyésom
perdésow	perdeyésow	perdeyésow	perdeyésew	perdésew	perdésew	reβiyésow
perdésen	perdeyésen	perdeyésen	perdeyésen	perdésen	perdésen	reβiyésen

Pel que fa a les alternances en els segments relacionats amb mode/temps, s'observa una coincidència —tret dels resultats de Andorra-67, Vilaller-69, la Torre de Cabdella-70, la Seu-74, Ponts-80, Balaguer-83, Sant Martí de Riucorb-88, Tortosa-95— amb les de la classe [I].

Algunes formes de l'imperfet de subjuntiu del verb *perdre* presenten l'extensió [eɣ], com succeeix també en el present de subjuntiu. El verb *rebre*, substituït de *batre* i *perdre*, que no tenien representació d'imperfet de subjuntiu al Pont de Suert-72, adopta un increment velar [iy]. La presència d'aquesta extensió és, en certa manera, aleatòria, atès que no marca subclasse lèxica i només indica de manera relativa mode/temps. Omple, tanmateix, la casella estructural buida corresponent a extensió.

D'altra banda, si la presència de l'increment es vol justificar per la tendència a vèncer el sincretisme que s'establiria entre l'imperfet de subjuntiu i el present de subjuntiu en les localitats que incorporen en aquest darrer temps un morf relacionat amb mode/temps (/sa/) a 1,2[+p], cal destacar que, pel que fa a la classe [I], hi ha una identitat formal entre els dos temps a Riba-roja-91 i a Gandesa-93 —cf. [kantésem]. Solament Tortosa-95 adjunta de manera alternativa l'increment /ig/ ([kantésem/kantiyésem]). Pel que fa a la subclasse [II,-ext], Riba-roja-91 i Gandesa-93 mantenen el sincretisme, així com Tortosa-95, que l'admet a 1,2[+p], com s'observa en els dos temps que inclouen l'increment velar. Solucions gairebé idèntiques ocorren a l'imperfet de subjuntiu i al present de subjuntiu en tots els verbs de la classe [II] ([batiyésem]).

Totes les terminacions d'imperfet de subjuntiu de la classe [II] amb extensió —cf. (91)— presenten un increment velar [ɣ]. S'observa, a més, que el Pont de Suert-72 i Tremp-77 compten amb una al·lomorfia en el radical. Pel que fa al segment relacionat amb mode/temps,

63. Alòs d'Àneu, 64. Isavarre, 65. Esterri d'Àneu, 66. Boi, 67. Andorra la Vella, 68. Llavorsí, 69. Vilaller, 70. la Torre de Cabdella, 71. Bonansa, 72. el Pont de Suert, 73. Sort, 74. la Seu d'Urgell, 75. la Pobla de Segur, 76. Organyà, 77. Tremp, 78. Benavarrí, 79. Sant Salvador de Toló, 80. Ponts, 81. Artesa de Segre, 82. Tamarit de Llitera, 83. Balaguer, 84. Pradell de Sió, 85. Cervera, 86. Bellpuig, 87. Lleida, 88. Sant Martí de Riucorb, 89. Fraga, 90. la Granadella, 91. Riba-roja d'Ebre, 92. Falset, 93. Gandesa, 94. Calaceit, 95. Tortosa.

s'evidencien certes discrepàncies en relació amb la seva distribució en la subclasse [II,-ext] i en la classe [I] —cf. els comportaments parcialment discrepants de Boí-66, Vilaller-69, la Torre de Cabdella-70, el Pont de Suert-72, Tamarit-82, Lleida-87, Sant Martí de Riucorb-88, Fraga-89 i Tortosa-95.

(77b)

63-65	66/68-69	67	70/75	71/78	72	73	74	76
beýésa	beýésa	beýése	beýeso	beýés	beýésā	beýésə	beýése	beýése
beýeses	beýeses	beýeses	beýeses	beýeses	beýjésés	beýésés	beýésés	beýésés
beýés	beýés	beýés	beýés	beýés	beýjés	beýés	beýés	beýés
beýésom	beýésom	beýésom	beýésom	beýésem	beýjésom	beýésom	beýésom	beýésom
beýésow	beýésow	beýésow	beýésow	beýésew	beýjésow	beýésow	beýésow	beýésow
beýésen	beýésen	beýésen	beýésen	beýésen	beýjésen	beýésen	beýésen	beýésen

77	79	80	82	83	84/89
beýés/beýjés	beýésə	beýése	beýeso/beýwés	beýés/beýése	beýése
beýésés/beýjésés	beýésés	beýésés	beýésés/beýwésés	beýésés	beýésés
beýés/beýjés	beýés	beýés	beýés/beýwés	beýés	beýés
beýésem/beýjésem	beýésem	beýésəm	beýésem/beýwésem	beýésem	beýésem
beýésew/beýjésew	beýésew	beýésəw	beýésew/beýwésew	beýésew	beýésew
beýésen/beýjésen	beýésen	beýésen	beýésen/beýwésen	beýésen	beýésen

85	86-87/90	93	88	91	92	94	95
beýés/beýésa	beýése	beýése	beýésa	beýésa	beýés	beýéra	beýés/beýésa
beýésis	beýésés	beýésés	beýésés	beýésés	beýésis	beýéres	beýésés
beýés	beýés	beýés	beýés	beýés	beýés	beýére	beýés
beýésəm/beýésim	beýésem	beýésem	beýésəm	beýésem	beýésim	beýérem	beýésem
beýésəw/beýésiww	beýésew	beýésew	beýésəw	beýésew	beýésiww	beýéreww	beýésew
beýésin	beýésen	beýésen	beýésen	beýésen	beýésin	beýéren	beýésen

Resum

RF Subclasse [II,-ext]						RS				
a	ext	t	m/t	n/p	p	ext	t	m/t	n/p	E morfològica
X		é	s/ra/sə/sa/sə/se/se/so		1[-pl]		é	s/ra/se		X+ T+ M/T
X	iγ	é	s/ra/sa/sə/sa/se/so/se		1[-pl]	ig	é	s/ra/sa		X+ E+ T+ M/T
X	g	é	se	s	2[-pl]	g	é	sa	z	X+ E+ T+ M/T+ N/P
X		é	re/se/si	s	2[-pl]		é	ra/se/si	z/s	X+ T+ M/T+ N/P
X		é	si	s	2[-pl]	g	é	se		X+ E+ T+ M/T+ N/P
X	g	é	se		2[-pl]	ig	é	ra/sa		X+ E+ T+ M/T+ N/P
X	iγ	é	re/se		2[-pl]	ig	é	re/s		X+ E+ T+ M/T+ N/P
X	iγ/∅	é	re/s		3[-pl]		é	re/s		X+ T+ M/T+ N/P
X	g	é	s		3[-pl]	g	é	s		X+ E+ T+ M/T+ N/P
X		é	re/sa/sə/se/se/so/si/sə	m	1[+pl]		é	sa/se/si/ra	m	X+ T+ M/T+ N/P
X	iγ	é	re/se/se/so	m	1[+pl]	ig	é	ra/sa	m	X+ E+ T+ M/T+ N/P
X	g	é	se	m	1[+pl]	g	é	sa/sa	m	X+ E+ T+ M/T+ N/P
X		é	re/sa/sə/se/se/so/si/sə	w	2[+pl]		é	ra/sa/se/si	w	X+ T+ M/T+ N/P

63. Alòs d'Àneu, 64. Isavarre, 65. Esterri d'Àneu, 66. Boí, 67. Andorra la Vella, 68. Llavorsí, 69. Vilaller, 70. la Torre de Cabdella, 71. Bonansa, 72. el Pont de Suert, 73. Sort, 74. la Seu d'Urgell, 75. la Pobla de Segur, 76. Organyà, 77. Tremp, 78. Benavarrí, 79. Sant Salvador de Toló, 80. Ponts, 81. Artesa de Segre, 82. Tamarit de Llitera, 83. Balaguer, 84. Pradell de Sió, 85. Cervera, 86. Bellpuig, 87. Lleida, 88. Sant Martí de Riucorb, 89. Fraga, 90. la Granadella, 91. Ribarroja d'Ebre, 92. l'Alset, 93. Gandesa, 94. Calaceit, 95. Tortosa.

X	g	é	se	w	2[+pl]	g	é	sa	w	X+ E + T + M/T + N/P
X	iy	é	re/se/se/so	w	2[+pl]	ig	é	ra/sa	w	X+ E + T + M/T + N/P
X	iy	é	re/se	n	3[+pl]	ig	é	ra/sa	n	X+ E + T + M/T + N/P
X			re/se/si	n	3[+pl]		é	ra/se/si	n	X + T + M/T + N/P
X	g	é	é	n	3[+pl]	g	é	sa	n	X+ E + T + M/T + N/P

RF Subclasse [II,+ext]

RS

a	e	t	m/t	n/p	p	ext	t	m/t	n/p	E morfològica
X	iy	é	s/ra/sa/sə/sa/sā/se/so/se		1[-pl]	ig	é	s/ra/sa		X+ E + T+ M/T
X	yw	é	se		1[-pl]	g	é	sa		X+ E + T + M/T
X	y	é	re/se/si	s	2[-pl]	g	é	ra/se/sa/si	z/s	X+ E + T + M/T + N/P
X	yw	é	se	s	2[-pl]	g	é	sa	z	X+ E + T+ M/T + N/P
X	y	é	re/s		3[-pl]	g	é	ra/s		X+ E + T + M/T
X	yw	é	s		3[-pl]	g	é	s		X+ E + T + M/T
X	y	é	re/sə/sa/se/se/so/si	m	1[+pl]	g	é	ra/se/sa/si	m	X+ E + T + M/T + N/P
X	yw	é	se	m	1[+pl]	g	é	sa	m	X+ E + T + M/T + N/P
X	y	é	re/sa/se/se/so/si/sə	w	2[+pl]	g	é	ra/se/sa/si	w	X+ E + T + M/T + N/P
X	yw	é	se	w	2[+pl]	g	é	sa	w	X+ E + T + M/T + N/P
X	y	é	so		2[+pl]					
X	y	é	re/se/si	n	3[+pl]	g	é	ra/se/sa/si	n	X+ E + T + M/T + N/P
X	yw	é	se	n	3[+pl]	g	é	sa	n	X+ E + T + M/T + N/P

Classe [III]

La subclasse [III] sense extensió palatal —cf. (78a)— presenta una tendència gairebé generalitzada a incorporar un increment velar [iy] ([dormiyésa]) —tret de la Seu-74, Benavarrí-78, Cervera-85, Bellpuig-86, Sant Martí de Riucorb-88, la Granadella-90, Ribera-roja-91, Falset-92 i Calaceit-94, que no l'adopten mai. D'altra banda, Vilaller-69, Sant Salvador de Toló-79, Fraga-89 i Gandesa-93 presenten solucions alternatives en el marc del mateix verb. Solament Vilaller-69 mostra un increment /isk/, que apareix en totes les persones del temps, el qual és relacionable amb una representació al·lomòrfica de l'extensió palatal ([dormiyésa/dormiskésa]). Aquesta localitat, però, no la manifesta en el model amb extensió, la qual cosa pot ser un indicador de la tendència incipient a l'expansió del segment palatal a altres temps de la subclasse oposada.

63. Alòs d'Àneu, 64. Isavarre, 65. l'Esterrí d'Àneu, 66. Boí, 67. Andorra la Vella, 68. Llavorsí, 69. Vilaller, 70. la Torre de Cabdella, 71. Bonansa, 72. el Pont de Suert, 73. Sort, 74. la Seu d'Urgell, 75. la Pobla de Segur, 76. Organyà, 77. Tramp, 78. Benavarrí, 79. Sant Salvador de Toló, 80. Ponts, 81. Artesa de Segre, 82. l'amarit de l'litera, 83. Balaguer, 84. Pradell de Sió, 85. Cervera, 86. Bellpuig, 87. Lleida, 88. Sant Martí de Riucorb, 89. Fraga, 90. la Granadella, 91. Ribera-roja d'Ebre, 92. Falset, 93. Gandesa, 94. Calaceit, 95. Tortosa.

(78a)

63	64/70	65-66	67/73	68
dormís/dormiyésa	durmiyésa	dormiyésa	dormiyésə	dormiyésa
dormiyéses	durmiyéses	dormiyéses	dormiyéses	dormiyéses
dormiyés	durmiyés	dormiyés	dormiyés	dormiyés
dormiyésom	durmiyésom	dormiyésom	dormiyésom	dormiyésom
dormiyésow	durmiyésow	dormiyésow	dormiyésow	dormiyésow
dormiyésen	durmiyésen	dormiyésen	dormiyésen	dormiyésen

69	71/77	72	74	75	76
dormiyésa/dormiskésa	dormiyés	dormiyésã	dormís	dormiyésow	dormiyése
dormiyéses/dormiskéses	dormiyéses	dormiyéses	dormíses	dormiyéses	dormiyéses
dormiyés/dormiskés	dormiyés	dormiyés	dormís	dormiyés	dormiyés
dormiyésom/dormiskésom	dormiyésom	dormiyésom	dormísom	dormiyésom	dormiyésom
dormiyésow/dormiskésow	dormiyésow	dormiyésow	dormísow	dormiyésow	dormiyésow
dormiyésen/dormiskésen	dormiyésen	dormiyésen	dormísen	dormiyésen	dormiyésen

78	79	80	81/87/90
dormís/dormíse	dormísa/dormiyésə	dormiyése	dormiyése
dormíses	dormíses/dormiyéses	dormiyéses	dormiyéses
dormís	dormís/dormiyés	dormiyés	dormiyés
dormísem	dormísom/dormiyésom	dormiyésom	dormiyésom
dormísew	dormísow/dormiyésow	dormiyésow	dormiyésow
dormísen	dormísen/dormiyésen	dormiyésen	dormiyésen

82	83	84	85	86
dormiyésa/dormiyésow	durmiyés/durmiyése	dormiyése	dormís/dormísa	dormíse
dormiyéses	durmiyéses	dormiyéses	dormísis	dormíses
dormiyés	durmiyés	dormiyés	dormís	dormís
dormiyésom	durmiyésom	dormiyésom	dormísom	dormísem
dormiyésow	durmiyésow	dormiyésow	dormísiw	dormísew
dormiyésen	durmiyésen	dormiyésen	dormísin	dormísen

88	89	91/95	92	93	94
dormísa	dormíse/dormiyése	dormiyésa	dormís	dormíse/dormiyése	dormíra
dormíses	dormíses/dormiyéses	dormiyéses	dormísis	dormíses/dormiyéses	dormíres
dormís	dormís/dormiyés	dormiyés	dormís	dormís/dormiyés	dormíre
dormísom	dormísem/dormiyésom	dormiyésom	dormísom	dormísem/dormiyésom	dormírem
dormísiw	dormísew/dormiyésow	dormiyésow	dormísiw	dormísew/dormiyésow	dormírew
dormísen	dormísen/dormiyésen	dormiyésen	dormísin	dormísen/dormiyésen	dormíren

El model amb extensió palatal⁶⁷ —cf. (78b)— presenta també l'increment velar que ha aparegut en la subclasse sense extensió ([partiyésa]), per bé que hi ha localitats que compten

⁶⁷ El verb *bullir* torna a evidenciar la tendència a adoptar els increments velars: [iy], majoritari, [ey], a Vilaller-69, [y] a Alòs-63, Isavarre-64, la Pobla de Segur-75, Tremp-77, Benavarri-78, Balaguer-83, Fraga-89, Gandesa-93 i

63. Alòs d'Àneu, 64. Isavarre, 65. l'Esterní d'Àneu, 66. Boí, 67. Andorra la Vella, 68. Llavorsí, 69. Vilaller, 70. la Torre de Cabdella, 71. Bonansa, 72. el Pont de Suert, 73. Sort, 74. la Seu d'Urgell, 75. la Pobla de Segur, 76. Organyà, 77. Tremp, 78. Benavarri, 79. Sant Salvador de Toló, 80. Ponts, 81. Artesa de Segre, 82. Tamarit de Llitera, 83. Balaguer, 84. Pradell de Sió, 85. Cervera, 86. Bellpuig, 87. Lleida, 88. Sant Martí de Riucorb, 89. Fraga, 90. la Granadella, 91. Riba-roja d'Ebre, 92. Falset, 93. Gandesa, 94. Calaceit, 95. Tortosa.

amb realitzacions alternatives sense cap increment ([partísa]). Una nova extensió palatalitzada /iʃk/ ([partíʃkése]) apareix a Gandesa-93, mentre que /isk/ ([partiskése]) es manifesta a Fraga-89. Les realitzacions fonètiques d'ambdós increments són àtons perquè van seguides de la vocal temàtica /é/. Aquestes solucions poden interpretar-se com a manifestacions de la tendència a l'expansió de l'increment palatal a temps de la mateixa subclasse verbal.

Quant a la distribució de les realitzacions dels segments relacionats amb mode/temps, no existeix una coincidència total en les dues subclasses —cf. les discrepàncies parcials a Alòs d'Àneu-63, el Pont de Suert-72, la Pobla de Segur-75, Sant Martí de Riucorb-88, Tortosa-95— ni tampoc en relació amb la distribució en les altres dues classes verbals.

(78b)

63-66	67/73	68	69/72	70	71/77	74
partiyésa	partiyésə	partiyésa	partiyésa	partiyésə	partiyés	partís/partiyés
partiyéses	partiyéses	partiyéses	partiyéses	partiyéses	partiyéses	partises/partiyéses
partiyés	partiyés	partiyés	partiyés	partiyés	partiyés	partís/partiyés
partiyésom	partiyésom	partiyésom	partiyésom	partiyésom	partiyése	partísom/partiyésom
partiyésow	partiyésow	partiyésə	partiyésow	partiyésow	partiyésew	partísow/partiyésow
partiyésen	partiyésen	partiyésen	partiyésen	partiyésen	partiyésen	partísen/partiyésen

75	76	78	79	80	81/87
partiyés	partiyése	partís/partíse	partísə/partiyésə	partiyése	partiyése
partiyéses	partiyéses	partises	partises/partiyéses	partiyéses	partiyéses
partiyés	partiyés	partís	partís/partiyés	partiyés	partiyés
partiyésom	partiyésom	partísem	partísom/partiyésom	partiyésəm	partiyése
partiyésow	partiyésow	partísew	partísow/partiyésow	partiyésəw	partiyésew
partiyésen	partiyésen	partísen	partísen/partiyésen	partiyésen	partiyésen

Tortosa-95, i, parcialment, a Balaguer-83, i l'increment [isk] al Pont de Suert-72. Novament, la distribució dels segments relacionats amb mode/temps no és absolutament coincident amb la de les altres classes verbals. La Pobla de Segur-75, Benavarrí-78, Ponts-80, Tamarit-82, Sant Martí de Riucorb-88 i Fraga-89 presenten discrepàncies parcials en relació amb les altres classes examinades.

63. Alòs d'Àneu, 64. Isavarre, 65. Esterri d'Àneu, 66. Boi, 67. Andorra la Vella, 68. Llavorsí, 69. Vilaller, 70. la Torre de Cabdella, 71. Bonansa, 72. el Pont de Suert, 73. Sort, 74. la Seu d'Urgell, 75. la Pobla de Segur, 76. Organyà, 77. Tremp, 78. Benavarrí, 79. Sant Salvador de Toló, 80. Ponts, 81. Artesa de Segre, 82. Tamarit de Litera, 83. Balaguer, 84. Pradell de Sió, 85. Cervera, 86. Bellpuig, 87. Lleida, 88. Sant Martí de Riucorb, 89. Fraga, 90. la Granadella, 91. Riba-roja d'Ebre, 92. l'Alset, 93. Gandesa, 94. Calacit, 95. Tortosa.

82	83	84	85	86	88	89
partiyésa/partiyésa	partiyés/partiyése	partiyése	partís/partísá	partíse	partísá	partiskése
partiyéses	partiyéses	partiyéses	partísis	partíses	partíses	partiskéses
partiyés	partiyés	partiyés	partís	partís	partís	partiskés
partiyésem	partiyésem	partiyésem	partísim	partísem	partísem	partiskésem
partiyésew	partiyésew	partiyésew	partísiw	partísew	partísew	partiskésew
partiyésen	partiyésen	partiyésen	partísin	partísen	partísen	partiskésen

90	91	92	93	94	95
partíse	partísá	partís	partíse/partiyése/partíjkése	partíra	partiyés/partiyésá
partíses	partíses	partísis	partíses/partiyéses/partíjkéses	partíres	partiyéses
partís	partís	partís	partís/partiyés/partíjkés	partíre	partiyés
partísem	partísem	partísim	partísem/partiyésem/partíjkésem	partírem	partiyésem
partísew	partísew	partísiw	partísew/partiyésew/partíjkésew	partírew	partiyésew
partísen	partísen	partísin	partísen/partiyésen/partíjkésen	partíren	partiyésen

Resum

RF Subclasse [III,-ext]

RS

a	ext	t	m/t	n/p	p	ext	t	m/t	n/p	E. morfològica
		í	s/ra/sə/sá/se/se		1 -pl		í	s/ra/se		X+ T+ M/T
X	iy	é	s/sa/sə/sá/sā/se/so/se		1 -pl	ig	é	s/sa		X+ E+ T+ M/T
X	isk	é	sa		1 -pl	isk	é	sa		X+ E+ T+ M/T
X		í	re/se/si	s	2 -pl		í	re/se/si	z/s	X+ T+ M/T+ N/P
	isk/iy	é	se	s	2 -pl	isk/ig	é	sa	z	X+ E+ T+ M/T+ N/P
X		í	re/s		3 -pl		í	ra/s		X+ T+ M/T
X		é	s/sa/se		3 -pl		é	s/sa		X+ T+ M/T
X	isk/iy	é	s		3 -pl	isk/ig	é	s		X+ E+ T+ M/T
X		í	re/sa/se/so/si/sə	m	1 +pl		í	ra/sa/se/si	m	X+ T+ M/T+ N/P
X	isk	é	so	m	1 +pl	isk	é	sa	m	X+ E+ T+ M/T+ N/P
	iy	é	sə/se/se/so	m	1 +pl	ig	é	sa	m	X+ E+ T+ M/T+ N/P
X		í	re/sa/se/so/si/sə	w	2 +pl		í	rasa/se/si	w	X+ T+ M/T+ N/P
X	isk	é	so	w	2 +pl	isk	é	sa	w	X+ E+ T+ M/T+ N/P
X	iy	é	sə/se/se/so	w	2 +pl	ig	é	sa	w	X+ E+ T+ M/T+ N/P
X		í	re/se/si	n	3 +pl		í	ra/sa/se/si	n	X+ T+ M/T+ N/P
X	isk/iy	é	se	n	3 +pl	isk/ig	é	sa	n	X+ E+ T+ M/T+ N/P

RF Subclasse [III,+ext]

RS

a	c	t	m/t	n/p	p	ext	t	m/t	n/p	E. morfològica
		í	s/ra/sə/sá/se/se		1 -pl		í	s/ra/se		X+ T+ M/T
X	iy	é	s/sa/sə/sá/sā/se/so/se		1 -pl	ig	é	s/sa		X+ E+ T+ M/T
X	isk/íjk	é	se		1 -pl	isk/íjk	é	sa		X+ E+ T+ M/T
X		í	re/se/si	s	2 -pl		í	ra/sa/se/si	z/s	X+ T+ M/T+ N/P
	isk/iy/íjk	é	se	s	2 -pl	isk/ig/íjk	é	sa	z	X+ E+ T+ M/T+ N/P
X		í	re/s		3 -pl		í	ra/s		X+ T+ M/T
X	isk/iy/íjk	é	s		3 -pl	isk/ig/íjk	é	s		X+ E+ T+ M/T

63. Alòs d'Àneu, 64. Isavarre, 65. Esterri d'Àneu, 66. Boi, 67. Andorra la Vella, 68. Llavorsí, 69. Vilaller, 70. la Torre de Cabdella, 71. Bonansa, 72. el Pont de Suert, 73. Sort, 74. la Seu d'Urgell, 75. la Pobla de Segur, 76. Organyà, 77. Tremp, 78. Benavarrí, 79. Sant Salvador de Toló, 80. Ponts, 81. Artesa de Segre, 82. Tamarit de Llitera, 83. Balaguer, 84. Pradell de Sió, 85. Cervera, 86. Bellpuig, 87. Lleida, 88. Sant Martí de Riucorb, 89. Fraga, 90. la Granadella, 91. Riba-roja d'Ebre, 92. Falset, 93. Gandesa, 94. Calaceit, 95. Tortosa.

X		i	re/se/so/si	m	1 +pl		i	ra/sa/se/si	m	X+ T + M/T + N/P
X	isk/ijfk	é	se	m	1 +pl	isk/ijfk	é	sa	m	X+ E + T + M/T + N/P
	iy	é	sə/se/se/so	m	1 +pl	ig	é	sa	m	X+ E + T + M/T + N/P
X		i	re/se/so/si	w	2 +pl		i	ra/sa/se/si	w	X+ T + M/T + N/P
X	isk/ijfk	é	se	w	2 +pl	isk/ijfk	é	sa	w	X+ E + T + M/T + N/P
X	iy	é	sə/se/se/so	w	2 +pl	ig	é	sa	w	X+ E + T + M/T + N/P
X		i	re/se/si	n	3 +pl		i	ra/sa/se/si	n	X+ T + M/T + N/P
X	isk/iy/ijfk	é	se	n	3 +pl	isk/ig/ijfk	é	sa	n	X+ E + T + M/T + N/P

Models verbals: imperfet de subjuntiu

Classe [I]: 10 models

63-70/73/75/79-81/83-84/86-91/93	82	72	71/77	74	78	85
ésa	ésa	ésa/eýesa	ás/és	ás/és/ésa	és/ése	és/ésa
ésaz	ésas	ésaz/eýesaz	ásaz/ésaz	ásaz/ésaz	éses	ésiz
és	és	és/eýés	ás/és	ás/és	és/ése	és
ésam	ésam	ésam/eýésam	ásam/ésam	ásam/ésam	ésam	ésam/ésim
ésaw	ésaw	ésaw/eýésaw	ásaw/ésaw	ésaw	ésaw	ésaw/ésiaw
ésan	ésan	ésan/eýésan	ásan/ésan	ásan/ésan	ésen	ésin

92	94	95
és	ára	és/ésa/igés/igésa
ésis	áras	éses/igéses
és	ára	és/ésa/igés/igésa
ésim	áram	ésam/igésam
ésiaw	áraw	ésaw/igésaw
ésin	áran	ésen/igésen

Subclasse [II,-ext]: 16 models

63-65/68/73/75	66-67/74/76/79-81/84/8/886/91	77	82	83/88	85	87
igésa	ésa	és/igés	ésa/igésa	és/ésa	és/ésa	gésa/igésa
igésaz	ésaz	ésaz/igésaz	ésas/igésas	ésaz	ésiz	gésaz/igésaz
igés	és	és/igés	és/igés	és	és	gés/igés
igésam	ésam	ésam/igésam	ésam/igésam	ésam	ésam/ésim	gésam/igésam
igésaw	ésaw	ésaw/igésaw	ésaw/igésaw	ésaw	ésaw/ésiaw	gésaw/igésaw
igésan	ésan	ésan/igésan	ésan/igésan	ésan	ésin	gésan/igésan

(model de *perdre*)

90	92	93	94	95	69-70	71	78	72
ésa/igésa	és	igésa	éara/igéara	igés/igésa	egésa	egés	és/ése	gésa
ésaz/igésaz	ésiz	igésaz	éraz/igéraz	igésaz	egésaz	egésaz	éses	gésaz
és/igés	és	igés	éara/igéara	igés	egés	egés	és	gés
ésam/igésam	ésim	igésam	éaram/igéaram	igésam	egésam	egésam	ésam	gésam
ésaw/igésaw	ésiaw	igésaw	éraw/igéraw	igésaw	egésaw	egésaw	ésaw	gésaw
ésan/igésan	ésin	igésan	éaran/igéaran	igésan	egésan	egésan	ésen	gésan

63. Alòs d'Àneu, 64. Isavarre, 65. Esterri d'Àneu, 66. Boi, 67. Andorra la Vella, 68. Llavorsí, 69. Vilaller, 70. la Torre de Cabdella, 71. Bonansa, 72. el Pont de Suert, 73. Sort, 74. la Seu d'Urgell, 75. la Pobra de Segur, 76. Organyà, 77. Tremp, 78. Benavarrí, 79. Sant Salvador de Toló, 80. Ponts, 81. Artesa de Segre, 82. Tamarit de Llitera, 83. Balaguer, 84. Pradell de Sió, 85. Cervera, 86. Bellpuig, 87. Lleida, 88. Sant Martí de Riucorb, 89. Fraga, 90. la Granadella, 91. Riba-roja d'Ebre, 92. l'Alset, 93. Gandesa, 94. Calaceit, 95. Tortosa.

Subclasse [II,+ext]: 8 models

63-70/72-76/79-80/84/86-91/93	71/77	78	82	83/95	85	92	94
gésa	gés	gés	gés/gésa	gés/gésa	gés/gésa	gés	géra
gésaz	gésaz	géses	gésas	gésaz	gésiz	gésiz	géráz
gés	gés	gés	gés	gés	gés	gés	géra
gésam	gésam	gésam	gésam	gésam	gésam/gésim	gésim	géram
gésaw	gésaw	gésaw	gésaw	gésaw	gésaw/gésiw	gésiw	géraw
gésan	gésan	gésan	gésan	gésan	gésin	gésin	géran

Subclasse [III,-ext]: 12 models

63	64-68/70/72-73/75-76/80-81/84/87/90-91/95	82	69	71/77	74	78	79/89/93
ís/igésa	igésa	igésa	igésa/iskésa	igés	ís	ís/íse	ísa/igésa
igésaz	igésaz	igésas	igésaz/iskésaz	igésaz	ísaz	íses	ísaz/igésaz
igés	igés	igés	igés/iskés	igés	ís	ís	ís/igés
igésam	igésam	igésam	igésam/iskésam	igésam	ísam	ísem	ísam/igésam
igésaw	igésaw	igésaw	igésaw/iskésaw	igésaw	ísaw	ísew	ísaw/igésaw
igésan	igésan	igésan	igésan/iskésan	igésan	ísan	ísen	ísan/igésan

83	85	86/88	92	94
igés/igésa	ís/ísa	ísa	ís	íra
igésaz	ísiz	ísaz	ísiz	íraz
igés	ís	ís	ís	íra
igésam	ísim	ísam	ísim	íram
igésaw	ísiw	ísaw	ísiw	íraw
igésan	ísin	ísan	ísin	íran

Subclasse [III,+ext]: 13 models

63-69/70/72-73/76/84	71/77/75/80-81/87	82	74	78	79	83/95	85
igésa	igés	igés	ís/igés	ís/íse	ísa/igésa	igés/igésa	ís/ísa
igésaz	igésaz	igésas	ísaz/igésaz	íses	ísaz/igésaz	igésaz	ísiz
igés	igés	igés	ís/igés	ís	ís/igés	igés	ís
igésam	igésam	igésam	ísam/igésam	ísem	ísam/igésam	igésam	ísim
igésaw	igésaw	igésaw	ísaw/igésaw	ísew	ísaw/igésaw	igésaw	ísiw
igésan	igésan	igésan	ísan/igésan	ísen	ísan/igésan	igésan	ísin

86/88/90-91	89	92	93	94
ísa	iskésa	ís	ísa/igésa/ískésa	íra
ísaz	iskésaz	ísiz	ísaz/igésaz/ískésaz	íraz
ís	iskés	ís	ís/igés/ískés	íra
ísam	iskésam	ísim	ísam/igésam/ískésam	íram
ísaw	iskésaw	ísiw	ísaw/igésaw/ískésaw	íraw
ísan	iskésan	ísin	ísan/igésan/ískésan	íran

63. Alòs d'Àneu, 64. Isavarre, 65. Esterri d'Àneu, 66. Boi, 67. Andorra la Vella, 68. Llavorsí, 69. Vilaller, 70. la Torre de Cabdella, 71. Bonansa, 72. el Pont de Suert, 73. Sort, 74. la Seu d'Urgell, 75. la Pobla de Segur, 76. Organyà, 77. Tremp, 78. Benavarrí, 79. Sant Salvador de Toló, 80. Ponts, 81. Artesa de Segre, 82. Famarit de Llitera, 83. Balaguer, 84. Pradell de Sió, 85. Cervera, 86. Bellpuig, 87. Lleida, 88. Sant Martí de Riucorb, 89. Fraga, 90. la Granadella, 91. Riba-roja d'Ebre, 92. Falset, 93. Gandesa, 94. Calaceit, 95. Tortosa.

Processos fonològics

1. Ensordiment d'obstruents finals
2. Espirantització d'oclusives sonores medials
3. Espirantització de la labiodental sonora
4. Labialització (> [o]; però > [a] a 85) de /a/ seguida de [m]/[w] (63, 65, 66, 67, 68-70, 73, 75, 76, 79)
5. Transformació de /a/ en [e] en síl·laba àtona final travada (/a/ → [e] / ____ + C #)
6. Regla fonològica morfològicament condicionada: transformació de /a/ en [e] en síl·laba àtona final de 3a persona (/a/ → [e] / ____ ##)

Processos optatius:

- Anteriorització de /a/ (→ [e]) en síl·laba àtona i en posició final
- Anteriorització de /a/ (→ [ɛ]) en síl·laba àtona i en posició final
- Nasalització de /a/ (→ [ã]) en síl·laba àtona, en posició final
- Velarització de /a/ (→ [a̠]) en síl·laba àtona, en posició final (1a persona) i seguida de labial
- Centralització de /a/ (→ [ə]) en síl·laba àtona, en posició final
- Velarització de /a/ (→ [o]) en síl·laba àtona, en posició final

2.3.2.3. Pretèrit perfet simple

No s'ha recollit cap forma de perfet simple en l'àrea del català occidental.

2.3.2.4. Futur

Classe [I]

Les terminacions del futur —(79), (80a), (80b), (81a), (81b)— presenten una divergència, com ocorria en català central, en relació amb l'obertura de la *e* dels segments relacionats amb mode/temps on apareix aquesta vocal —a 1[-pl] i 1,2[+pl]. La realització d'1[-pl] amb [é] ocorre a Alòs d'Àneu-63, Isavarre-64 i Esterri d'Àneu-65. Pel que fa a la forma amb [ê] d'1,2[+pl], apareix únicament a Balaguer-83. La resta de localitats pronuncien aquestes persones amb [é]. Les alternances /ré/ i /rê/ són de caràcter morfològic.

63. Alòs d'Àneu, 64. Isavarre, 65. Esterri d'Àneu, 66. Boí, 67. Andorra la Vella, 68. Llavorsí, 69. Vilaller, 70. la Torre de Cabdella, 71. Bonansa, 72. el Pont de Suert, 73. Sort, 74. la Seu d'Urgell, 75. la Pobla de Segur, 76. Organyà, 77. Tremp, 78. Benavarrí, 79. Sant Salvador de Toló, 80. Ponts, 81. Artesa de Segre, 82. Tamarit de Litera, 83. Balaguer, 84. Pradell de Sió, 85. Cervera, 86. Bellpuig, 87. Lleida, 88. Sant Martí de Riucorb, 89. Fraga, 90. la Granadella, 91. Riba-roja d'Èbre, 92. Falset, 93. Gandesa, 94. Calaceit, 95. Tortosa.

(79)

63-65	66-82/84-95	83
kantaré	kantaré	kantaré
kantarás	kantarás	kantarás
kantará	kantará	kantará
kantarém	kantarém	kantarém
kantaréw	kantaréw	kantaréw
kantarán	kantarán	kantarán

Resum

RF				RS				Estructura morfològica
arel	tema	m/t	n/p	tema	m/t	n/p		
X	a	ré/ré		1[-pl]	á	ré/ré		X+ T + M/T
X	a	rá	s	2[-pl]	á	rá	z/s	X+ T + M/T + N/P
X	a	rá		3[-pl]	á	rá		X+ T +M/T
X	a	ré/ré	m	1[+pl]	á	ré/ré	m	X+ T + M/T + N/P
X	a	ré/ré	w	2[+pl]	á	ré/ré	w	X+ T + M/T + N/P
X	a	rá	n	3[+pl]	á	rá	n	X+ T + M/T + N/P

Classe [II]

A més de l'alternança morfològica esmentada, el verb *perdre* pot experimentar la inserció d'una vocal epentètica, que s'insereix entre el grup consonàntic *dr*.

(80a)

63-65	67-68/73-82/8488/90-95	83	66/70-71/78/89	69
batré	batré	batré	perdré	perderé
batrás	batrás	batrás	perdrás	perderás
batrá	batrá	batrá	perdrá	perderá
batrém	batrém	batrém	perdrém	perderém
batréw	batréw	batréw	perdréw	perderéw
batrán	batrán	batrán	perdrán	perderán

(80b)

63-65	66-82/84-95	83
bewré	bewré	bewré
bewrás	bewrás	bewrás
bewrá	bewrá	bewrá
bewrém	bewrém	bewrém
bewréw	bewréw	bewréw
bewrán	bewrán	bewrán

63. Alòs d'Àneu, 64. Isavarre, 65. Èsterri d'Àneu, 66. Boí, 67. Andorra la Vella, 68. Llavorsí, 69. Vilaller, 70. la Torre de Cabdella, 71. Bonansa, 72. el Pont de Suert, 73. Sort, 74. la Seu d'Urgell, 75. la Pobla de Segur, 76. Organyà, 77. Tremp, 78. Benavarrí, 79. Sant Salvador de Toló, 80. Pons, 81. Artesa de Segre, 82. Tamarit de Llitera, 83. Balaguer, 84. Pradell de Sió, 85. Cervera, 86. Bellpuig, 87. Lleida, 88. Sant Martí de Riucorb, 89. Fraga, 90. la Granadella, 91. Riba-roja d'Èbre, 92. Falset, 93. Gandesa, 94. Calaceit, 95. Tortosa.

Resum

RF Classe [II]					RS			
arrel	tema	m/t	n/p		tema	m/t	n/p	Estructura morfològica
X		(e)ré/ré		1[-pl]		ré/ré		X + M/T
X		(e)rá	s	2[-pl]		rá	z/s	X + M/T + N/P
X		(e)rá		3[-pl]		rá		X + M/T
X		(e)ré/ré	m	1[+pl]		ré/ré	m	X + M/T + N/P
X		(e)ré/ré	w	2[+pl]		ré/ré	w	X + M/T + N/P
X		(e)rá	n	3[+pl]		rá	n	X + M/T + N/P

Classe [III]

A més de les alternances morfològiques citades, s'observa una al·lomorfa de caràcter fonètic en el radical del verb *dormir*, motivada per l'acció de la *i* àtona següent.

(81)

63/65	64	70	66-69/71-82/84-95	83	63-65	66-82/84-95	83
dormiré	durmiré	durmiré	dormiré	durmiré	partiré	partiré	partiré
dormirás	durmirás	durmirás	dormirás	durmirás	partirás	partirás	partirás
dormirá	durmirá	durmirá	dormirá	durmirá	partirá	partirá	partirá
dormirém	durmirém	durmirém	dormirém	durmirém	partirém	partirém	partirém
dormiréw	durmiréw	durmiréw	dormiréw	durmiréw	partiréw	partiréw	partiréw
dormirán	durmirán	durmirán	dormirán	durmirán	partirán	partirán	partirán

Resum

RF Classe [III]					RS			
arrel	tema	m/t	n/p	p	tema	m/t	n/p	Estructura morfològica
X	i	ré/ré		1[-pl]	i	ré/ré		X + M/T
X	i	rá	s	2[-pl]	i	rá	z/s	X + M/T + N/P
X	i	rá		3[-pl]	i	rá		X + M/T
X	i	ré/ré	m	1[+pl]	i	ré/ré	m	X + M/T + N/P
X	i	ré/ré	w	2[+pl]	i	ré/ré	w	X + M/T + N/P
X	i	rá	n	3[+pl]	i	rá	n	X + M/T + N/P

Models verbals: futur

Classe [I]

63-65	66-77/79-81/84-95	78/82	83
aré	aré	aré	aré
aráz	aráz	aráz	aráz
ará	ará	ará	ará
aréem	aréem	aréem	aréem
aréw	aréw	aréw	aréw
arán	arán	arán	arán

63. Alòs d'Àneu, 64. Isavarre, 65. Esterri d'Àneu, 66. Boi, 67. Andorra la Vella, 68. Llavorsí, 69. Vilaller, 70. la Torre de Cabdella, 71. Bonansa, 72. el Pont de Suert, 73. Sort, 74. la Seu d'Urgell, 75. la Pobla de Segur, 76. Organyà, 77. Tremp, 78. Benavarrí, 79. Sant Salvador de Toló, 80. Ponts, 81. Arresa de Segre, 82. Tamarit de Llitera, 83. Balaguer, 84. Pradell de Sió, 85. Cervera, 86. Bellpuig, 87. Lleida, 88. Sant Martí de Riucorb, 89. Fraga, 90. la Granadella, 91. Riba-roja d'Ibre, 92. Falset, 93. Gandesa, 94. Calaceit, 95. Tortosa.

Classe [II]				Classe [III]			
63-65	66-77/79-81/84-95	78/82	83	63-65	66-77/79-81/84-95	78/82	83
ré	ré	ré	ré	iré	iré	iré	iré
ráz	ráz	rás	ráz	iráz	iráz	irás	iráz
rá	rá	rá	rá	irá	irá	irá	irá
rém	rém	rém	rém	irém	irém	irém	irém
réw	réw	réw	réw	iréw	iréw	iréw	iréw
rán	rán	rán	rán	irán	irán	irán	irán

Processos fonològics

1. Ensordiment d'obstruents finals
2. Inserció d'epèntesi (subclasse [II,-ext])

2.3.2.5. Condicional

Classe [I]

En les terminacions del condicional —cf. (82), (83a), (83b), (84a), (84b)— cal destacar l'absència del segment vocàlic final del morf relacionat amb mode/temps ([rí]), que poden presentar totes les persones. Aquesta solució⁶⁸ ja havia aparegut esporàdicament en algunes localitats del pirinenc oriental i del català oriental, i era atribuïda, en la primera varietat, a causa de la seva extensió limitada, a un relaxament articulatori, per la qual cosa es mantenia una forma bàsica /ríə/, que incorporava el segment vocàlic, en aquell cas neutre. En pirinenc oriental, més sistemàtic quant a l'aparició d'aquesta solució, es considerava que /ríə/ era una realització morfològica alternativa. En català occidental, aquesta solució conviu sovint amb altres formes completes del morf. Tanmateix, aquesta descripció li atorga un valor morfològic, per bé que és susceptible de rebre un tractament diferent des d'un punt de vista interdialectal.

D'altra banda, caldria esperar una certa similitud en les terminacions vocàliques àtones de l'imperfet d'indicatiu, de l'imperfet de subjuntiu i del condicional, atès que són contextualment idèntiques. De fet, les alternances que presenta el condicional en relació amb la representació de mode/temps són parcialment coincidents, però inferiors en nombre, a les que manifesta l'imperfet d'indicatiu. Així, tret d'algunes coincidències esporàdiques —cf. Vilaller-69,

⁶⁸ Alcover (BDLC, III, 328) en delimita el domini en la zona occidental quan parla de la realització del condicional a Vilaller-68: "no s'utilitzen les desinències del condicional que són característiques de les regions de la Seu, Andorra i el Pallars en [-iə], [-is], [-i], [-ím], [-iu], [-ín] ([mirəriə], [mirəris], [mirəri], [mirərim], [mirəriw], [mirərin])".

63. Alòs d'Àneu, 64. Isabarre, 65. Esterri d'Àneu, 66. Boí, 67. Andorra la Vella, 68. Llavorsí, 69. Vilaller, 70. la Torre de Cabdella, 71. Bonansa, 72. el Pont de Suert, 73. Sort, 74. la Seu d'Urgell, 75. la Pobla de Segur, 76. Organyà, 77. Tremp, 78. Benavarrí, 79. Sant Salvador de Toló, 80. Ponts, 81. Artesa de Segre, 82. Tamarit de Llitera, 83. Balaguer, 84. Pradell de Sió, 85. Cervera, 86. Bellpuig, 87. Lleida, 88. Sant Martí de Riucorb, 89. Fraga, 90. la Granadella, 91. Riba-roja d'Elbre, 92. l'Alset, 93. Gandesa, 94. Calaceit, 95. Tortosa.

Bonansa-71, el Pont de Suert-72, Sort-73, la Pobla de Segur-75, Organyà-76, Tremp-77, Benavarri-78, Ponts-80, Cervera-85, Sant Martí de Riucorb-88, Riba-roja-91, Falset-92, Gandesa-93, Calaceit-94 i Tortosa-95, especialment en relació amb 1[-pl]— la resta de localitats manifesten certes divergències, que cal atribuir a variants fonètiques del segment /a/, el qual es correspon amb la representació fonològica postulada per a aquest temps. Novament, la persona 2[+pl] pot manifestar realitzacions reduïdes a causa del contacte amb el morf /w/ corresponent a nombre/persona.

(82)

63-65	67-68/73-74/79	66	70/75	76	77
kantaría	kantaríā	kantarí	kantarío	kantaríe	kantaríe
kantarís	kantarís	kantarís	kantarís	kantarís	kantarís/kantarís
kantarí	kantarí	kantarí	kantarí	kantarí	kantarí/kantaríe
kantarím	kantarím	kantarím	kantarím	kantarím	kantarím
kantaríu	kantaríu	kantaríu	kantaríu	kantaríu	kantaríu
kantarín	kantarín	kantarín	kantarín	kantarín	kantaríen/kantarín

80/93	81/83-84/86-87/90	72	63-65	85/88	69	71/78
kantaríe	kantaríe	kantaríā	kantaríā	kantaríā	kantaríā	kantaríā
kantaríes	kantaríes	kantaríes	kantarís	kantaríes	kantaríes	kantarías
kantaríe	kantaríe	kantaríe	kantarí	kantaríe	kantaríe	kantaríā
kantaríem	kantaríem	kantaríem	kantarím	kantaríem	kantaríom	kantaríam
kantaríew	kantaríew	kantaríow	kantaríu	kantaríaw	kantaríow	kantaríaw
kantaríen	kantaríen	kantaríen	kantarín	kantaríen	kantaríen	kantarían

82/91/94	89	92	95
kantaríā	kantaríā/kantaríe	kantaríe	kantaríā
kantaríes	kantaríes	kantaríes	kantaríes
kantaríe	kantaríe	kantaríe	kantaríā
kantaríem	kantaríem	kantaríem	kantaríem
kantaríew	kantaríew	kantaríew	kantaríew
kantaríen	kantaríen	kantaríen	kantaríen

Resum

RF

Classe [I]

RS

arrel	tema	m/t	n/p		tema	m/t	n/p	Estructura morfològica
X	á	ríā/ríā/ríā/ríā/ríe/río		1[-pl]	á	ría		X+ T + M/T
X	á	ríā/ríe/rí	s	2[-pl]	á	ría/rí	z/s	X+ T + M/T + N/P
X	á	rí/ríā/ríe/rí		3[-pl]	á	ría/rí		X+ T + M/T
X	á	ríā/ríā/ríe/ríe/rí/río	m	1[+pl]	á	ría/rí	m	X+ T + M/T + N/P
X	á	ríu		2[+pl]				
X	á	ríā/ríā/ríe/ríe/río	w	2[+pl]	á	ría	w	X+ T + M/T + N/P
X	á	ríā/ríe/rí	n	3[+pl]	á	ría/rí	n	X+ T + M/T + N/P

63. Alòs d'Àneu. 64. Isavarre. 65. Esterri d'Àneu. 66. Boí. 67. Andorra la Vella. 68. Llavorsí. 69. Vilaller. 70. la Torre de Cabdella. 71. Bonansa. 72. el Pont de Suert. 73. Sort. 74. la Seu d'Urgell. 75. la Pobla de Segur. 76. Organyà. 77. Tremp. 78. Benavarri. 79. Sant Salvador de Toló. 80. Ponts. 81. Artesa de Segre. 82. Tamarit de Llitera. 83. Balaguer. 84. Pradell de Sió. 85. Cervera. 86. Bellpuig. 87. Lleida. 88. Sant Martí de Riucorb. 89. Fraga. 90. la Granadella. 91. Riba-roja d'Ebre. 92. Falset. 93. Gandesa. 94. Calaceit. 95. Tortosa.

Classe [II]

Tret de l'absència de vocal temàtica, que caracteritza el condicional i el futur dels verbs de la classe [II], s'evidencia una coincidència total amb les terminacions del condicional de la classe [I].

(83a)

63-65	75	76	77	80	81/83-84/86/87/90	82/91	85/88
batríā	batríō	batríē	batríē	batríē	batríē	batríā	batríā
batrís	batrís	batrís	batríes/batrís	batríes	batríes	batríes	batríes
batrí	batrí	batrí	batrí/batríē	batríē	batríē	batríē	batríē
batríim	batríim	batríim	batríim	batríem	batríem	batríem	batríam
batríu	batríu	batríu	batríu	batríew	batríew	batríew	batríaw
batrín	batrín	batrín	batríen/batrín	batríen	batríen	batríen	batríen

67-68/73-74/79	92	93	94	95
batríā	batríē	batríē	batríā	batríā
batrís	batríes	batríes	batríes	batríes
batrí	batríē	batríē	batríē	batríā
batríim	batríem	batríem	batríem	batríem
batríu	batríew	batríew	batríew	batríew
batrín	batríen	batríen	batríen	batríen

66	69	70	71/78	72	89
perdrí	perderíā	perdríō	perdríā	perdríā	perdríā/perdríē
perdrís	perderíes	perdrís	perdrías	perdríes	perdríes
perdrí	perderíē	perdrí	perdría	perdríē	perdríē
perdrím	perderíom	perdrím	perdríam	perdríem	perdríem
perdríu	perderíow	perdríu	perdríaw	perdríow	perdríew
perdrín	perderíen	perdrín	perdrían	perdríen	perdríen

(83b)

63-65	66	67-68	69	70	71/78	72	73/74	75	76
bewríā	bewrío	bewríā	bewríā	bewrío	bewríā	bewríā	bewríā	bewrío	bewríē
bewrís	bewrís	bewrís	bewríes	bewrís	bewrías	bewríes	bewrís	bewrís	bewrís
bewrí	bewrí	bewrí	bewríē	bewrí	bewríā	bewríē	bewrí	bewrí	bewrí
bewríim	bewríim	bewríim	bewríom	bewríim	bewríam	bewríem	bewríim	bewríim	bewríim
bewríu	bewríu	bewríu	bewríow	bewríu	bewríaw	bewríow	bewríu	bewríu	bewríu
bewrín	bewrín	bewrín	bewríen	bewrín	bewrían	bewríen	bewrín	bewrín	bewrín

77	79	80/93	81/83-84/86-87/90	82/91/94	85/88	89
bewríē	bewríā	bewríē	bewríē	bewríā	bewríā	bewríā/bewríē
bewríes/bewrís	bewrís	bewríes	bewríes	bewríes	bewríes	bewríes
bewrí/bewríē	bewrí	bewríē	bewríē	bewríē	bewríē	bewríē
bewríim	bewríim	bewríem	bewríem	bewríem	bewríam	bewríem
bewríu	bewríu	bewríew	bewríew	bewríew	bewríaw	bewríew
bewríen/bewrín	bewrín	bewríen	bewríen	bewríen	bewríen	bewríen

63. Alós d'Àneu, 64. Isavarre, 65. Esterri d'Àneu, 66. Boí, 67. Andorra la Vella, 68. Llavorsí, 69. Vilaller, 70. la Torre de Cabdella, 71. Bonansa, 72. el Pont de Suert, 73. Sort, 74. la Seu d'Urgell, 75. la Pobla de Segur, 76. Organyà, 77. Tremp, 78. Benavarrí, 79. Sant Salvador de Toló, 80. Prats, 81. Artesa de Segre, 82. Tamarit de Llitera, 83. Balaguer, 84. Pradell de Sió, 85. Cervera, 86. Bellpuig, 87. Lleida, 88. Sant Martí de Riucorb, 89. Fraga, 90. la Granadella, 91. Ribera-roja d'Elbre, 92. Falset, 93. Gandesa, 94. Calaceit, 95. Tortosa.

92	95
bewríe	bewría
bewríes	bewríes
bewría	bewría
bewríem	bewríem
bewríew	bewríew
bewríen	bewríen

Resum

RF				RS				
Classe [II]								
arrel	tema	m/t	n/p		tema	m/t	n/p	Estructura morfològica
X		ría/ría/ría/riã/ríe/río		1[-pl]		ría		X+ T + M/T
X		ría/ríe/rí	s	2[-pl]		ría/rí	z/s	X+ T + M/T + N/P
X		rí/ría/ríe/rí		3[-pl]		ría/rí		X+ T +M/T
X		ría/ría/ríe/ríe/rí/río	m	1[+pl]		ría/rí	m	X+ T + M/T + N/P
X		ríu		2[+pl]				
X		ría/ría/ríe/ríe/río	w	2[+pl]		ría	w	X+ T + M/T + N/P
X		ría/ríe/rí	n	3[+pl]		ría/rí	n	X+ T + M/T + N/P

Classe [III]

Les desinències dels verbs de la classe [III] presenten la mateixa distribució que les desinències dels verbs de les classes [I] i [II].

(84a)

63/65	64	66	67/68/73-74/79	69	70	71/78	72
dormiría	durmiría	dormirí	dormiríe	dormiría	durmirío	dormiría	dormiríã
dormirís	durmirís	dormirís	dormirís	dormiríes	durmirís	dormirías	dormiríes
dormirí	durmirí	dormirí	dormirí	dormiríe	durmirí	dormiría	dormiríe
dormirím	durmirím	dormirím	dormirím	dormiríom	durmirím	dormiríam	dormiríem
dormiríu	durmiríu	dormiríu	dormiríu	dormiríow	durmiríu	dormiríaw	dormiríow
dormirín	durmirín	dormirín	dormirín	dormiríen	durmirín	dormirían	dormiríen

75	76	77	80/93	81	82/94	83
dormirío	dormiríe	dormiríe	dormiríe	dormiríe	dormiría	durmiríe
dormirís	dormirís	dormiríes/dormirís	dormiríes	dormiríes	dormiríes	durmiríes
dormirí	dormirí	dormirí/dormiríe	dormiríe	dormiríe	dormiríe	durmiríe
dormirím	dormirím	dormirím	dormiríem	dormiríem	dormiríem	durmiríem
dormiríu	dormiríu	dormiríu	dormiríew	dormiríew	dormiríew	durmiríew
dormirín	dormirín	dormiríen/dormirín	dormiríen	dormiríen	dormiríen	durmiríen

63. Alòs d'Àneu, 64. Isavarre, 65. Èsterri d'Àneu, 66. Boi, 67. Andorra la Vella, 68. Llavorsí, 69. Vilaller, 70. la Torre de Cabdella, 71. Bonansa, 72. el Pont de Suert, 73. Sort, 74. la Seu d'Urgell, 75. la Pobla de Segur, 76. Organyà, 77. Tremp, 78. Benavarrí, 79. Sant Salvador de Toló, 80. Ponts, 81. Artesa de Segre, 82. Tamarit de Llitera, 83. Balaguer, 84. Pradell de Sió, 85. Cervera, 86. Bellpuig, 87. Lleida, 88. Sant Martí de Riucorb, 89. Fraga, 90. la Granadella, 91. Riba-roja d'Elbre, 92. Falset, 93. Gandesa, 94. Calaceit, 95. Tortosa.

84/86-87/90	85	89	91	92	95
dormiríe	dormiría	dormiría/dormiríe	dormiría	dormiríe	dormiría
dormiríes	dormiríes	dormiríes	dormiríes	dormiríes	dormiríes
dormiríe	dormiríe	dormiríe	dormiríe	dormiríe	dormiría
dormiríem	dormiríam	dormiríem	dormiríem	dormiríem	dormiríem
dormiríew	dormiríaw	dormiríew	dormiríew	dormiríew	dormiríew
dormiríen	dormiríen	dormiríen	dormiríen	dormiríen	dormiríen

(84b)

63-65	66	67-68/73-74/79	69	70/75	71/78	72	76	77
partiría	partirí	partiría	partiría	partirío	partiría	partiríā	partiríe	partiríe
partirís	partirís	partirís	partiríes	partirís	partirías	partiríes	partirís	partiríes/partirís
partirí	partirí	partirí	partiríe	partirí	partiría	partiríe	partirí	partirí/partiríe
partirím	partirím	partirím	partiríom	partirím	partiríam	partiríem	partirím	partirím
partiríu	partiríu	partiríu	partiríow	partiríu	partiríaw	partiríow	partiríu	partiríu
partirín	partirín	partirín	partiríen	partirín	partirían	partiríen	partirín	partiríen/partirín

80/93	81/83-84/86-87/90	82/94	85/88	89	91	92	95
partiríe	partiríe	partiría	partiría	partiría/partiríe	partiría	partiríe	partiría
partiríes	partiríes	partiríes	partiríes	partiríes	partiríes	partiríes	partiríes
partiríe	partiríe	partiríe	partiríe	partiríe	partiríe	partiríe	partiría
partiríem	partiríem	partiríem	partiríam	partiríem	partiríem	partiríem	partiríem
partiríew	partiríew	partiríew	partiríaw	partiríew	partiríew	partiríew	partiríew
partiríen	partiríen	partiríen	partiríen	partiríen	partiríen	partiríen	partiríen

Resum

RF		Classe [III]		RS		Estructura morfològica		
arrel	tema	m/t	n/p		tema	m/t	n/p	
X	í	ríə/ría/ríə/ríā/ríe/río		1[-pl]	í	ría		X+ T + M/T
X	í	ríə/ríe/rí	s	2[-pl]	í	ría/rí	z/s	X+ T + M/T + N/P
X	í	rí/ría/ríe/rí		3[-pl]	í	ría/rí		X+ T + M/T
X	í	ría/ría/ríe/ríe/rí/río	m	1[+pl]	í	ría/rí	m	X+ T + M/T + N/P
X	í	ríu		2[+pl]				
X	í	ría/ría/ríe/ríe/río	w	2[+pl]	í	ría	w	X+ T + M/T + N/P
X	í	ría/ríe/rí	n	3[+pl]	í	ría/rí	n	X+ T + M/T + N/P

63. Alòs d'Àneu, 64. Isavarre, 65. Esterrí d'Àneu, 66. Boí, 67. Andorra la Vella, 68. Llavorsí, 69. Vilaller, 70. la Torre de Cabdella, 71. Bonansa, 72. el Pont de Suert, 73. Sort, 74. la Seu d'Urgell, 75. la Pobla de Segur, 76. Organyà, 77. Tremp, 78. Benavarrí, 79. Sant Salvador de Toló, 80. Ponts, 81. Artesa de Segre, 82. Tamarit de Llitera, 83. Balaguer, 84. Pradell de Sió, 85. Cervera, 86. Bellpuig, 87. Lleida, 88. Sant Martí de Riucorb, 89. Fraga, 90. la Granadella, 91. Riba-roja d'Ibre, 92. Falset, 93. Gandesa, 94. Calacit, 95. Tortosa.

Models verbals: condicional

Classe [I]: 6 models

66	63-65/67-71/73-76/79	78	77	72/80-81/83-95	82
arí	aría	aría	aría	aría	aría
aríz	aríz	arís	aríaz/aríz	aríaz	arías
arí	arí	arí	arí/aría	aría	aría
arím	arím	arím	arím	aríam	aríam
aríw	aríaw	aríaw	aríaw	aríaw	aríaw
arín	arín	arín	arían/arín	arían	arían

Classe [II]: 6 models

66	63-65/67-71/73-76/79	78	77	72/80-81/83-95	82
rí	ría	ría	ría	ría	ría
ríz	ríz	rís	ríaz/ríz	ríaz	rías
rí	rí	rí	rí/ría	ría	ría
rím	rím	rím	rím	ríam	ríam
ríw	ríaw	ríaw	ríaw	ríaw	ríaw
rín	rín	rín	rían/rín	rían	rían

Classe [III]: 6 models

66	63-65/67-71/73-76/79	78	77	72/80-81/83-95	82
irí	iría	iría	iría	iría	iría
iríz	iríz	irís	iríaz/iríz	iríaz	irías
irí	irí	irí	irí/iría	iría	iría
irím	irím	irím	irím	iríam	iríam
iríw	iríaw	iríaw	iríaw	iríaw	iríaw
irín	irín	irín	irían/irín	irían	irían

Processos fonològics

1. Ensordiment d'obstruents finals
2. Inserció d'epèntesi
3. Labialització de /a/ seguida de [m]/[w]
4. Monoftongació [ow] → [u]
5. Transformació de /a/ en [e] en síl·laba àtona final travada (/a/ → [e] / ____ + C #)
6. Regla fonològica morfològicament condicionada: transformació de /a/ en [e] en síl·laba àtona final de 3a persona (/a/ → [e] / ____ ##)

Processos optatius:

- Anteriorització de /a/ (→ [ɛ]) en síl·laba àtona i en posició final
- Nasalització de /a/ (→ [ã]) en síl·laba àtona, en posició final

63. Alòs d'Àneu, 64. Isavarre, 65. Esterri d'Àneu, 66. Boi, 67. Andorra la Vella, 68. Llavorsí, 69. Vilaller, 70. la Torre de Cabdella, 71. Bonansa, 72. el Pont de Suert, 73. Sort, 74. la Seu d'Urgell, 75. la Pobla de Segur, 76. Organyà, 77. Tremp, 78. Benavarrí, 79. Sant Salvador de Toló, 80. Ponts, 81. Artesa de Segre, 82. Tamarit de Litera, 83. Balaguer, 84. Pradell de Sió, 85. Cervera, 86. Bellpuig, 87. Lleida, 88. Sant Martí de Riucorb, 89. Fraga, 90. la Granadella, 91. Riba-roja d'Ebre, 92. Falset, 93. Gandesa, 94. Calaceit, 95. Tortosa.

- Velarització de /a/ (→[a]) en síl·laba àtona, en posició final (1a persona) i seguida de labial
- Centralització de /a/ (→ [ə]) en síl·laba àtona, en posició final
- Velarització de /a/ (→ [o]) en síl·laba àtona, en posició final

2.3.2.6. Present d'indicatiu

Classe [I]

En contrast amb una realització homogènia del morf corresponent a mode/temps [o] a 1[-pl] —cf. (85)—, les altres persones poden presentar diverses alternances. Pel que fa als segments temàtics d'1,2[+pl], la solució majoritària és la realització [é], que pot alternar, fins i tot en l'àmbit d'una mateixa localitat, amb el tema [á], propi de la classe [I], i amb [é], en el cas de Benavarri-78. Es tracta d'una alternança de tipus morfològic. Les persones 2[-pl] i 3[+pl] poden manifestar dues solucions alternatives amb [es]~[as] / [en]~[an]. En aquest cas pot pensar-se en una divergència de tipus fonètic provocada per l'acció d'una regla fonològica que converteix, en les localitats de l'àrea occidental —tret de Bonansa-71 i Benavarri-78, que ja compten amb una realització [a] en aquests contextos—, tota /a/ subjacent en [e] quan va seguida de /z/ o /n/.

(85)

63- 65/69/81/91/93	66	67/88	68/70/72-73/75- 77/83/87/90/94	71	74/79-80/82/85- 86/89	78
kánto	kánto	kánto	kánto	kánto	kánto	kánto
kántes	kántes	kántes	kántes	kántas	kántes	kántas
kánte	kánte	kánte	kánte	kánta	kánte	kánta
kantám		kantém	kantám/kantém	kantám	kantém	kantám/kantém
kantáw		kantéw	kantáw/kantéw	kantáw	kantéw	kantáw/kantéw
kánten	kánten	kánten	kánten	kántan	kánten	kántan

84	92	95
kánto	kánto	kánto
kántes	kántes	kántes
kánte	kánte	kánta
kantám/kantém	kantém	kantám/kantém
kantáw/kantéw	kantéw	kantáw/kantéw
kánten	kánten	kánten

La terminació de 3[-pl] experimenta tres resultats possibles. La forma dominant és [e]. Aquesta vocal apareix també en la mateixa persona en el condicional i a l'imperfet d'indicatiu de totes les conjugacions. Segons Recasens (1996: 98), aquest resultat és anàleg a l'ascens de /a/ travada davant les consonants *s* i *n* en el cas de terminacions flectives nominals i verbals, atès

63. Alós d'Àneu, 64. Isavarre, 65. Esterní d'Àneu, 66. Boí, 67. Andorra la Vella, 68. Llavorsí, 69. Vilaller, 70. la Torre de Cabdella, 71. Bonansa, 72. el Pont de Suert, 73. Sort, 74. la Seu d'Urgell, 75. la Pobla de Segur, 76. Organyà, 77. Tremp, 78. Benavarri, 79. Sant Salvador de Toló, 80. Ponts, 81. Artesa de Segre, 82. Tamarit de Llitera, 83. Balaguer, 84. Pradell de Sió, 85. Cervera, 86. Bellpuig, 87. Lleida, 88. Sant Martí de Riucorb, 89. Fraga, 90. la Granadella, 91. Riba-roja d'Èbre, 92. Falset, 93. Gandesa, 94. Calaceit, 95. Tortosa.

que els acabaments verbals de 3a persona provenen originàriament d'un acabament llatí -AT.⁶⁹ La solució [ɛ] apareix a Pradell de Sió-84 i a Falset-92, mentre que a pobles de la franja aragonesa —Bonansa-71 i Benavarri-78— i meridionals —Tortosa-95— pronuncien una [a] final.

En aquesta descripció es postula una forma bàsica /a/ que es converteix en [e] per acció d'una regla fonològica morfològicament condicionada, que també s'ha aplicat a l'imperfet d'indicatiu i al condicional. La [ɛ] final de 3a persona de Pradell de Sió-84 i de Falset-92 s'explica per la tendència a l'obertura que presenten aquests indrets quan la /a/ es troba en posició final —cf. les terminacions idèntiques d'1[-pl] i 3[-pl] de l'imperfet d'indicatiu, del condicional i de l'imperfet de subjuntiu d'aquestes localitats. Òbviament, en cap de les dues poblacions s'aplica prèviament la regla fonològica morfològicament condicionada.

La solució [a] de Bonansa-71, Benavarri-78, Pradell de Sió-84 i Tortosa-95 coincideix amb la forma bàsica postulada per a aquest morf.

Resum

RF					RS			
Classe [I]								
arrel	tema	m/t	n/p	p	tema	m/t	n/p	Estructura morfològica
X		o		1[-pl]		o		X+ M/T
X		e/a	s	2[-pl]		a	z/s	X+ M/T + N/P
X		e/a/ε		3[-pl]		a		X+ M/T
X	é/é/á		m	1[+pl]	é/é/á		m	X+ T + N/P
X	é/é/á		w	2[+pl]	é/é/á		w	X+ T + N/P
X		e/a	n	3[+pl]		a	n	X+ M/T + N/P

Classe [II]

El tret més destacable de la subclasse [II,+ext] —cf. (86a)— és l'aparició d'un segment velar alternatiu a 1[-pl] del present d'indicatiu de Gandesa-93 i Calaceit-94. La presència d'aquesta extensió —seguida del morf relacionat amb mode/temps /o/— confirma la tendència a l'absorció dels verbs que no posseeixen un increment per part dels verbs de la classe amb increment velar. Indirectament, aquest fet sembla desdir la proposta segons la qual l'increment està relacionat directament amb nombre/persona, com podrien suggerir solucions del tipus [dórk] o [séɲk]. El fet que l'extensió [iy] estigui preposada al segment [o], relacionat amb mode/temps, confirma el valor d'extensió d'aquesta realització al·lomòrfica, en tot equivalent

⁶⁹ Vegeu, però, nota 60.

63. Alòs d'Àneu, 64. Isavarre, 65. Èsterrí d'Àneu, 66. Boi, 67. Andorra la Vella, 68. Llavorsí, 69. Vilaller, 70. la Torre de Cabdella, 71. Bonansa, 72. el Pont de Suert, 73. Sort, 74. la Seu d'Urgell, 75. la Pobra de Segur, 76. Organyà, 77. Tremp, 78. Benavarri, 79. Sant Salvador de Tòló, 80. Ponts, 81. Artesa de Segre, 82. Tamarit de Llitera, 83. Balaguer, 84. Pradell de Sió, 85. Cervera, 86. Bellpuig, 87. Lleida, 88. Sant Martí de Riucorb, 89. Fraga, 90. la Granadella, 91. Riba-roja d'Ebre, 92. Falset, 93. Gandesa, 94. Calaceit, 95. Tortosa.

al segment velar /g/, però justificada formalment per raó que s'adjunta a l'arrel sense modificar-la.

Els verbs de la classe sense extensió presenten una divergència morfològica en la representació de les vocals temàtiques d'1,2[+pl]. La vocal temàtica [é] apareix alternant a Benavarri-78, mentre que el tema [é] és la solució majoritària.

D'altra banda, en la majoria de les localitats que compten —sovint de manera alternativa— amb una vocal [e] a 2[-pl] i 3[+pl], aquest segment té un caràcter epentètic. En canvi, i en concordança amb el que s'ha postulat en les varietats que posseeixen solucions equivalents, es considera que aquesta vocal també pot adquirir entitat morfològica quan apareix a 2[-pl] i en alguns indrets també a 3[-pl]. La motivació és la voluntat de fer més transparent el morf relacionat amb mode/temps, donat que les formes sense vocal són perfectament pronunciabls.

(86a)

63/75	93/94	64/65/67-68/73-74/76-77/79-87/90-92/95	78	66/69/71-72	88
báto	bátiyo/báto	báto	báto	pérdo	pérdo
bátes/báts	báts	báts	bátes	pérdes	pértʃ
bát	bát	bát	bát	pérde	pért
batém	batém	batém	batém	perdém	perdém
batéw	batéw	batéw	batéw	perdéw	perdéw
báten	báten	báten	báten	pérden	pérden

El verb *beure* —cf. (86b)— adopta unes solucions sistemàtiques en les tres persones del singular i a 3[+pl], tret d'Artesa de Segre-81 i Sant Martí de Riucorb-88, que presenten una al·lomorfa en el radical en /béj/ ([bejém]). Les realitzacions d'Artesa de Segre-81 són incompletes perquè cap dels verbs que presenten la mateixa alternança que *beure* (*deure* i *moure*) fou recollit en aquesta localitat. Les discrepàncies es concentren a 1,2[+pl].

A més de les alternances morfològiques ja esmentades quant al tema, algunes localitats inclouen l'extensió velar, que sol aparèixer en el present de subjuntiu; d'altres, per contra, presenten un radical alternatiu /béj/, que ja havia aparegut en la formació del gerundi. En aquest cas no s'adjunta mai l'extensió velar. Riba-roja-91 presenta un radical acabat amb vocal

63. Alòs d'Àneu, 64. Isavarre, 65. Esterri d'Àneu, 66. Boi, 67. Andorra la Vella, 68. Llavorsí, 69. Vilaller, 70. la Torre de Cabdella, 71. Bonansa, 72. el Pont de Suert, 73. Sort, 74. la Seu d'Urgell, 75. la Pobla de Segur, 76. Organyà, 77. Tremp, 78. Benavarri, 79. Sant Salvador de Tòlo, 80. Ponts, 81. Artesa de Segre, 82. Tamarit de Llitera, 83. Balaguer, 84. Pradell de Sió, 85. Cervera, 86. Bellpuig, 87. Lleida, 88. Sant Martí de Riucorb, 89. Fraga, 90. la Granadella, 91. Riba-roja d'Elbre, 92. Falset, 93. Gandesa, 94. Calaceit, 95. Tortosa.

[beém], que pot ser el resultat de l'elisió prèvia de la consonant espirant o labiodental del radical, sense que experimenti la inserció d'un element antihlàtic.

(86b)

82	83/85/87	70/73/75/77/79-80/84/86/90	88	63/67	64-65/68/74/89/93/95
bék	bék	bék	bék	bék	bék
béws	béws	béws	béws	béws	béws
béw	béw	béw	béw	béw	béw
beyém	beβém/bejém	bejém	bejém	beβém/beyém	beβém
beyéw	beβéw/bejéw	bejéw	bejéw	beβéw/beyéw	beβéw
béywen	béwen	béwen	béwen	béwen	béwen

66/72	69/71	76	78	91	92	94	81	88
béjk	bék	bék	bék	bék	bék	bék	bék	bék
béws	béws	béws	béws	béws	béws	béws	béws	béws
béw	béw	béw	béw	béw	béw	béw	béw	béw
bejém	beyém	beyém/bejém	beywém	beβém/beém	beβém/bevém	bevém		bejém
bejéw	beyéw	beyéw/bejéw	beywéw	beβéw/beéw	beβéw/bevéw	bevéw		bejéw
béwen	béwen	béwen	béwen	béwen	béwen	béwen		béwen

Resum

RF Subclasse [II,-ext]					RS				
arrel	tema	m/t	n/p	p	tema	m/t	n/p	p	Estructura morfològica
X		o		1[-pl]		o		1[-pl]	X+ M/T
X		(e)/Ø	s	2[-pl]		a/Ø	z/s	2[-pl]	X+ N/P
X		(e)/Ø		3[-pl]		a/Ø		3[-pl]	X
X	é/é		m	1[+pl]	é/é		m	1[+pl]	X+ T + N/P
X	é/é		w	2[+pl]	é/é		w	2[+pl]	X+ T + N/P
X		(e)	n	3[+pl]		a/Ø	n	3[+pl]	X+ N/P

RF Subclasse [II,+ext]					RS					
arrel	ext	tema	m/t	n/p	p	ext	tema	m/t	n/p	Estructura morfològica
X	k				1[-pl]	g				X+ M/T
X				s	2[-pl]				z/s	X+ N/P
X					3[-pl]					X
X	Ø/γ/γw	é		m	1[+pl]	Ø/g	é		m	X+ (E) + T + N/P
X		é		m	1[+pl]		é		m	X+ T + N/P
X	Ø/γ/γw			w	2[+pl]	Ø/g			w	X+ (E) + T + N/P
X		é		w	2[+pl]		é		w	X+ T + N/P
X	Ø/γw		(e)	n	3[+pl]	Ø/g			n	X + (E) + N/P

63. Alòs d'Àneu, 64. Isavarre, 65. Estern d'Àneu, 66. Boí, 67. Andorra la Vella, 68. Llavorsí, 69. Vilaller, 70. la Torre de Cabdella, 71. Bonansa, 72. el Pont de Suert, 73. Sort, 74. la Seu d'Urgell, 75. la Poble de Segur, 76. Organyà, 77. Tremp, 78. Benavarrí, 79. Sant Salvador de Toló, 80. Ponts, 81. Artesa de Segre, 82. Tamarit de Llitera, 83. Balaguer, 84. Pradell de Sió, 85. Cervera, 86. Bellpuig, 87. Lleida, 88. Sant Martí de Riucorb, 89. Fraga, 90. la Granadella, 91. Riba-roja d'Ebre, 92. Falset, 93. Gandesa, 94. Calaceit, 95. Tortosa.

Classe [III]

En català occidental es manifesten clarament els dos models proposats per a aquesta classe: un model sense extensió palatal: *dormir*; un model amb extensió palatal: *partir*, i, encara, una sèrie de verbs que poden incloure o no incloure alternativament l'extensió: *bullir* (*collir*, *cosir*).

Pel que fa al model sense extensió —cf. (87a)—, en algunes localitats apareix novament un segment vocàlic en la casella corresponent al morf relacionat amb mode/temps —[dórm+e+s] de 2[-pl]. En aquest cas, la vocal esmentada esdevé un segment morfològicament rellevant.

Quant a l'extensió, s'observa una forma alternativa a 1,2[+pl] amb increment [iy] a Tamarit-82 ([dormím]~[dormiyém]). Les extensions [isk]~[ís] no palatalitzades, que conviuen amb solucions sense extensió, manifesten la seva expansió en verbs que inicialment no les incorporen. Tanmateix, aquesta difusió no és completa, perquè tot i aparèixer a 1,2,3[-pl] no es troben a 3[+pl] —cf. [durmíses], però [dórmen]. En darrer terme, l'extensió [iy] també es registra a 1[-pl] a Gandesa-93 i Calaceit-94. En aquest cas, és el segment velar el que s'expandeix i pren la forma de [iy] per tal de no modificar el radical.⁷⁰ Es tracta en tots dos casos de solucions alternatives que poden ser interpretades com el resultat d'una tendència a l'expansió dels segment velars i palatals d'altres subclasses, que omplen d'aquesta manera forats estructurals buits.

(87a)

63/95	64	65/67-68/73-77/79-81/84-92	66/69/78	70
dórmo	dórmo	dórmo	dórmo	dórmo/durmíso
dórmes/dórms	dórmes/dórms	dórms	dórmes	dórmes/dórms/durmíses
dórm	dórm	dórm	dórme	dórm/dórme/durmís
dormím	durmím	dormím	dormím	durmím
dormíw	durmíw	dormíw	dormíw	durmíw
dórmen	dórmen	dórmen	dórmen	dórmen

71	72	82	83	93-94
dórmo/dormísko	dórmo/dormíso	dormísko	dórmo	dórmiyo
dórmes/durmíses	dórmes/dórms/durmíses	durmíses	dórms	dórms
dórme/durmís	dórm/durmís	durmís	dórm	dórm
dormím	dormím	dormím/dormiyém	durmím	dormím
dormíw	dormíw	dormíw/dormiyéw	durmíw	dormíw
dórmen	dórmen	dórmen	dórmen	dórmen

⁷⁰ Cf., en aquest sentit, les realitzacions balears de l'epígraf § II.2.5.

63. Alós d'Àneu, 64. Isavarre, 65. Esterrri d'Àneu, 66. Boí, 67. Andorra la Vella, 68. Llavorsí, 69. Vilaller, 70. la Torre de Cabdella, 71. Bonansa, 72. el Pont de Suert, 73. Sort, 74. la Seu d'Urgell, 75. la Pobla de Segur, 76. Organyà, 77. Tremp, 78. Benavarrí, 79. Sant Salvador de Toló, 80. Ponts, 81. Artesa de Segre, 82. Tamarit de Llitera, 83. Balaguer, 84. Pradell de Sió, 85. Cervera, 86. Bellpuig, 87. Lleida, 88. Sant Martí de Riucorb, 89. Fraga, 90. la Granadella, 91. Riba-roja d'Ebre, 92. Falset, 93. Gandesa, 94. Calaceit, 95. Tortosa.

Les alternances que resten, un cop eliminada l'al·lomorfa del radical, són les següents —cf. (87b): d'una banda, cal distingir la presència d'un segment [o], relacionat amb mode/temps, que pot anar precedit o no d'un segment extensió. Aquest increment, de característiques palatals ([ís]~[ísk]) o velars ([iy]) apareix a 1[-pl]. El segment velar es manifesta també alternativament a 1,2[+pl] a Tamarit-82. Aquesta incorporació suposa un canvi de vocal temàtica. En algunes localitats, les altres persones del singular poden rebre també un increment, que en aquest cas és [ís].

(87b)

63-64/95	65/67-68/73-77/79-81/83-92	66/69/78	70	71	72	82	93-94
o	o	o	o/iso	o/isko	o/iso	isko	iyó
es/s	s	es	es/s/ises	es/ises	es/s/ises	ises	s
		e	Ø/e/ís	e/ís	Ø/ís	ís	
ím	ím	ím	ím	ím	ím	ím/iyém	ím
íw	íw	íw	íw	íw	íw	íw/iyéw	íw
n	n	en	Ø/en	en	n	en	n

Deixant de banda l'estabilitat en la realització del segment relacionat amb mode/temps [o] a 1[-pl], que és constant en totes les classes, el model de la classe [III] amb extensió⁷¹ —cf. (87c)— compta amb diversos tipus d'increment en funció de la localitat: [ís, ísk, íf, ífk, éf, éj].

(87c)

63-65/68/76/79-81/84-88/90-91/95	67	66/69-70/72/75/77	71/89	73	74
partífo	partífo	partíso	partísko	partísko/partífo	partífo/partéfo
partífes	partífes	partíses	partíses	partífes	partífes/partéfes
partíf	partíf	partís	partís	partíf	partíf/partéf
partím	partiyém	partím	partím	partím	partím
partíw	partiyéw	partíw	partíw	partíw	partíw
partífen	partífen	partísen	partísen	partífen	partífen/partéfen

⁷¹ El verb *bullir* manifesta clarament la tendència a adoptar un increment palatal, de característiques variables segons la localitat, per bé que també pot conjugar-se sense cap extensió. A més dels increments constatats en la subclasse anterior, cal afegir encara una extensió palatal [g], que en certa manera podria equiparar-se al segment [iy], que apareixia en el model de *dormir*. El segment vocàlic de 2[-pl] i 3[+pl] té, com en les altres subclasses, un valor epentètic, tot i que les realitzacions de Boi-66 poden fer pensar que es tracta d'un segment morfològic. Cal evidenciar que, en tots els contextos, aquesta vocal té una funció resil·labificadora, de manera que repara estructures formades per una coda complexa. És destacable la tendència del radical acabat en un segment palatal, que s'observarà també en algunes localitats valencianes, de palatalitzar el segment fricatiu alveolar representant de nombre/persona a 2[-pl]. Així, certes realitzacions constaten una assimilació progressiva de la palatalitat [ʃ]; les altres manifesten aquesta assimilació però inclouen l'epèntesi d'una oclusiva entre [ʃ] i [ʃ]. D'altra banda, en el cas del verb *bullir*, Tamarit-82 no manifesta el resultat alternatiu a 1,2[+pl] amb increment velar.

63. Alòs d'Àneu, 64. Isavarre, 65. Esterri d'Àneu, 66. Boi, 67. Andorra la Vella, 68. Llavorsí, 69. Vilaller, 70. la Torre de Cabdella, 71. Bonansa, 72. el Pont de Suert, 73. Sort, 74. la Seu d'Urgell, 75. la Pobla de Segur, 76. Organyà, 77. Tremp, 78. Benavarrí, 79. Sant Salvador de Toló, 80. Ponts, 81. Artesa de Segre, 82. Tamarit de Llitera, 83. Balaguer, 84. Pradell de Sió, 85. Cervera, 86. Bellpuig, 87. Lleida, 88. Sant Martí de Riucorb, 89. Fraga, 90. la Granadella, 91. Riba-roja d'Ibre, 92. Falset, 93. Gandesa, 94. Calaceit, 95. Tortosa.

78/94	82	83	92	93
partísko	partísko	partíso/partífo	partéjfo	partíjko
partífes	partíses	partíses/partíjes	partéjjes	partíjes
partíj	partís	partís/partíj	partéjj	partíj
partím	partím/partiyém	partím	partím	partím
partíw	partíw/partiyéw	partíw	partíw	partíw
partíjen	partísen	partísen/partíjen	partéjjen	partíjen

L'increment palatal sembla que es difon en aquesta àrea dialectal d'una manera interpersonal, de manera que les persones 1,2[+pl], que, en principi, no posseeixen extensió, poden arribar a adquirir-la. Aquestes persones també es poden trobar afectades pel segment velar [iɣ]. En tots dos casos la vocal temàtica no és [i] sinó [é]. Aquest fet podria induir a pensar que les extensions palatals de la subclasse [III,+ext] presenten, en aquest cas, la seriació de dos increments: el palatal pròpiament dit i el velar, que tornaria a fer patent, en darrer terme, la seva tendència expansiva.

En el marc de la segmentació morfològica, i dins la casella extensió, increments del tipus [ísk] podrien, doncs, ser reanaltzats com [ís+k] o ser considerats com un sola entitat ([ísk]). Si es pren en consideració la primera posició, cal recordar que s'ha postulat que, en general, la representació fonològica de l'extensió velar és /g/. En aquest cas caldria plantejar l'existència d'una realització al·lomòfica /k/. L'altra opció és considerar que es tracta d'un morf extensió compacte, no segmentable morfològicament ([ísk]). En aquest estudi, de tenor clarament morfològicossincrònic, s'opta per considerar aquesta última possibilitat, per bé que en algunes varietats dialectals es troben morfs relacionats amb extensió formats per encadenaments de diversos increments. És el cas, per exemple, de les realitzacions del present de subjuntiu de l'eivissenc-formenterer, que compten amb l'increment [əʃkiɣ]. La segmentació morfològica basada en el criteri de la recurrència de segments indueix en aquest cas a una anàlisi de tipus [əʃk+iɣ] i no [əʃ+k+iɣ].

L'extensió majoritària és la solució palatal [íj], que pot incorporar un segment velar final [íjk]. Altres manifestacions de l'increment palatal són la solució [éj] —que apareix de forma alternativa a [íj] a la Seu d'Urgell-74—, les solucions no palatalitzades sense adjunció d'un segment velar [ís] —Boi-66, Vilaller-69, la Torre de Cabdella-70, el Pont de Suert-72, la Pobla

63. Alòs d'Àneu, 64. Isavarre, 65. Esterri d'Àneu, 66. Boi, 67. Andorra la Vella, 68. Llavorsí, 69. Vilaller, 70. la Torre de Cabdella, 71. Bonansa, 72. el Pont de Suert, 73. Sort, 74. la Seu d'Urgell, 75. la Pobla de Segur, 76. Organyà, 77. Tremp, 78. Benavarrí, 79. Sant Salvador de Toló, 80. Ponts, 81. Artesa de Segre, 82. Tamarit de Llitera, 83. Balaguer, 84. Pradell de Sió, 85. Cervera, 86. Bellpuig, 87. Lleida, 88. Sant Martí de Riucorb, 89. Fraga, 90. la Granadella, 91. Riba-roja d'Ebre, 92. l'alsert, 93. Gandesa, 94. Calaceit, 95. Tortosa.

de Segur-75 i Tremp-77— o amb la presència de velar [isk] —Bonansa-71, Benavarri-78, Fraga-89, Calaceit-94— en la persona 1[-pl]; finalment, les solucions palatalitzades amb segregació de la iod [éj] —Falset-92. En aquest cas, es pot pensar en una forma bàsica /éj/, a la qual s'aplica una regla fonològica de segregació de la iod. Alguns d'aquests increments poden aparèixer simultàniament en una mateixa localitat. Novament, Tamarit de Llitera-82 mostra de manera alternativa la presència de l'increment velar /ig/ a 1,2 [+pl].

Recasens (1996: 269-270) indica que en valencià, com es veurà en l'apartat següent, i en comarques meridionals del català nord-occidental (Baix Ebre, Terra Alta, Baix Aragó), en comarques de la franja catalanoaragonesa i a diversos indrets d'Eivissa, /s/ es converteix en [ʃ] quan va seguida de consonant oclusiva velar sorda en les formes verbals incoatives. L'alternança que es produeix entre les realitzacions [ʃk] i [sk] en aquestes zones suggereix que la presència del so palatal en aquest context té motivacions fonètiques. Així, /s/ i /k/ són especialment palatals en valencià i, a més, la fricativa esdevé palatal davant /k/ a causa de l'anticipació del gest d'elevació dels dors lingual. Tanmateix, tot i que es podria postular inicialment una forma bàsica única /isk/, la palatalització no s'aplica sistemàticament en totes les localitats examinades en l'àmbit nominal (*mosca, busca...*).⁷² Atès que no es tracta d'un procés general, es considera en tots els casos l'existència de dues formes fonològiques distintes.⁷³

⁷² Segons Recasens (1996: 270) les realitzacions fricatives palatals en realitzacions no verbals del tipus mo[ʃk]a, pe[ʃk]a, fo[ʃk] no tenen la mateixa distribució geogràfica que la realització palatal seguida de l'oclusiva velar sorda de les formes incoatives. Les realitzacions esmentades ocorren en l'extrem meridional del País Valencià (Vinalopó Mitjà).

⁷³ Com és sabut, des d'un punt de vista generatiu, les alternances fonètiques poden ser resoltes a través de la postulació d'una forma bàsica i la formulació de regles fonològiques que donen compte de les realitzacions reals. En el cas de determinades al·lomorfies d'abast reduït, la solució que es planteja pot ser doble: o bé postular dues formes bàsiques, sense incloure cap regla fonològica, atès que les realitzacions fonològiques coincideixen amb les fonètiques; o bé postular una sola forma bàsica i justificar l'al·lomorfia en termes de regles fonològiques. En el cas de l'increment palatal, i, inicialment, des d'una perspectiva intradialectal, el present estudi ha pres la primera opció.

63. Alós d'Àneu, 64. Isavarre, 65. Esterri d'Àneu, 66. Boi, 67. Andorra la Vella, 68. Llavorsí, 69. Vilaller, 70. la Torre de Cabdella, 71. Bonansa, 72. el Pont de Suert, 73. Sort, 74. la Seu d'Urgell, 75. la Pobla de Segur, 76. Organyà, 77. Tremp, 78. Benavarri, 79. Sant Salvador de Toló, 80. Ponts, 81. Artesa de Segre, 82. Tamarit de Llitera, 83. Balaguer, 84. Pradell de Sió, 85. Cervera, 86. Bellpuig, 87. Lleida, 88. Sant Martí de Riucorb, 89. Fraga, 90. la Granadella, 91. Riba-roja d'Ebre, 92. Falset, 93. Gandesa, 94. Calaceit, 95. Tortosa.

Resum

RF	Subclasse [III,-ext]					RS				
arrel	ext	tema	m/t	n/p	p	ext	t	m/t	n/p	E. morfològica
X	iγ/isk/is/∅		o		1[-pl]	ig/isk/is/∅		o		X+ (E) + M/T
X	is/∅		(e)/∅	s	2[-pl]	is/∅		e/∅	z/s	X+ (E) + N/P
X	is/∅				3[-pl]	is/∅				X + (E)
X	∅/iγ	i/é		m	1[+pl]	∅/ig	i/é		m	X+ (E) + T + N/P
X	∅/iγ	i/é		w	2[+pl]	∅/ig	i/é		w	X+ (E) + T + N/P
X	is/∅		(e)	n	3[+pl]				n	X+ N/P

RF	Subclasse [III,+ext]					RS				
a	ext	t	m/t	n/p	p	ext	t	m/t	n/p	E. morfològica
X	isk/is/iʃk/iʃ/éʃ/éʃ		o		1[-pl]	isk/is/iʃ/éʃ/iʃk		o		X+ E + M/T
X	is/iʃ/éʃ/éʃ		(e)	s	2[-pl]	is/iʃ/éʃ			z/s	X+ E + N/P
X	is/iʃ/éʃ/éʃ				3[-pl]	is/iʃ/éʃ				X + E
X	∅/iγ	i/é		m	1[+pl]	∅/ig	i/é		m	X+ (E) + T + N/P
X	∅/iγ	i/é		w	2[+pl]	∅/ig	i/é		w	X+ (E) + T + N/P
X	is/iʃ/éʃ/éʃ		(e)	n	3[+pl]	is/iʃ/éʃ			n	X+ E + N/P

Models verbals: present d'indicatiu

Classe [I]: 7 models

63-65/69/71/81/91/93	66	67/88	68/70/72-73/75-77/83-84/87/90/94-95	78	74/79-80/85-86/89/92	82
o	o	o	o	o	o	o
az	az	az	az	as	az	as
a	a	a	a	a	a	a
ám		ém	ám/ém	ám/ém	ém	ém
áw		éw	áw/éw	áw/éw	éw	éw
an	an	an	an	an	an	an

Subclasse [II,-ext]: 7 models

63/75	64/65/67-68/73-74/76-77/79-87/90-92/95	82	78	66/69/71-72	88	93/94
o	o	o	o	o	o	igo/o
az/z	z	s	as	az	z	z
				a		
ém	ém	ém	ém/ém	ém	ém	ém
éw	éw	éw	éw/éw	éw	éw	éw
n	n	n	n	an	n	n

63. Alòs d'Àncu, 64. Isavarre, 65. l'Esterrí d'Àncu, 66. Boi, 67. Andorra la Vella, 68. Llavorsí, 69. Vilaller, 70. la Torre de Cabdella, 71. Bonansa, 72. el Pont de Suert, 73. Sort, 74. la Seu d'Urgell, 75. la Pobla de Segur, 76. Organyà, 77. Tremp, 78. Benavarrí, 79. Sant Salvador de Toló, 80. Ponts, 81. Artesa de Segre, 82. Tamarit de Llitera, 83. Balaguer, 84. Pradell de Sió, 85. Cervera, 86. Bellpuig, 87. Lleida, 88. Sant Martí de Riucorb, 89. Fraga, 90. la Granadella, 91. Riba-roja d'Ebre, 92. Falset, 93. Gandesa, 94. Calaceit, 95. Tortosa.

Subclasse [II,+ext]: 5 models

69/71	78/82	64-66/68/70/72-75/77/79-80/83/84-85/86-87/89-95	88	63/67/76	81 (incom)
g	g	g	g	g	bék
z	s	z	z	z	béws
gém	gém	ém	ém	ém/gém	
gév	gév	éw	éw	éw/gév	
n	gn	n	n	n	

Subclasse [III,-ext]: 9 models

63-64/95	65/67-68/73-77/79-81/83-92	66/69	78	70	71	72	82	93-94
o	o	o	o	o/iso	o/isko	o/iso	isko	igo
az/z	z	az	as	az/z/isz	az/isz	az/z/isz	íss	z
		a	a	/a/ís	a/ís	/ís	ís	
ím	ím	ím	ím	ím	ím	ím	ím/igém	ím
íw	íw	íw	íw	íw	íw	íw	íw/igév	íw
n	en	an	an	an	an	an	n	n

Subclasse [III,+ext]: 12 models

63-65/68/76/79-81/84-88/90-91/95	67	66/69-70/72/75/77	71/89	73	74	78	94	82
ífo	ífo	íso	ísko	ísko/ífo	ífo/éfo	ísko	ísko	ísko
ífz	ífz	ísz	ísz	ífz	ífz/éfsz	ífs	ífz	íss
ífs	ífs	ís	ís	ífs	ífs/éfs	ífs	ífs	ís
ím	igém	ím	ím	ím	ím	ím	ím	ím/igém
íw	igév	íw	íw	íw	íw	íw	íw	íw/igév
ífn	ífn	ísn	ísn	ífn	ífn/éfn	ífn	ífn	ísn

83	92	93
íso/ífo	éfo	ísko
ísz/ífz	éfsz	ífz
ís/ífs	éfs	ífs
ím	ím	ím
íw	íw	íw
ísn/ífn	éfn	ífn

Processos fonològics

1. Ensordiment d'obstruents finals
2. Espirantització d'oclusives sonores medials
3. Espirantització de la labiodental sonora
4. Inserció d'epèntesi (subclasse [III,+ext])

63. Alós d'Àneu, 64. Isavarre, 65. Esterri d'Àneu, 66. Boi, 67. Andorra la Vella, 68. Llavorsí, 69. Vilaller, 70. la Torre de Cabdella, 71. Bonansa, 72. el Pont de Suert, 73. Sort, 74. la Seu d'Urgell, 75. la Pobla de Segur, 76. Organyà, 77. Tremp, 78. Benavarrí, 79. Sant Salvador de Toló, 80. Ponts, 81. Artesa de Segre, 82. Tamarit de Litera, 83. Balaguer, 84. Pradell de Sió, 85. Cervera, 86. Bellpuig, 87. Lleida, 88. Sant Martí de Riucorb, 89. Fraga, 90. la Granadella, 91. Riba-roja d'Ebre, 92. Falset, 93. Gandesa, 94. Calaceit, 95. Tortosa.

5. Segregació de la iod (subclasse [III,+ext])
6. Transformació de /a/ en [e] en síl·laba àtona final travada (/a/ → [e] / ____ + C #)
7. Regla fonològica morfològicament condicionada: transformació de /a/ en [e] en síl·laba àtona final de 3a persona (/a/ → [e] / ____ ##)

2.3.2.7. Present de subjuntiu

Classe [I]

A diferència de les realitzacions de present de subjuntiu del pirinenc oriental i del català oriental, que presentaven uns resultats força homogenis, el català occidental, manifesta un nombre elevat d'alternances en aquest temps. Els comportaments observats tenen a veure amb la tipologia i amb la distribució de determinats segments morfològics. Així, pel que fa al segment extensió, en principi inexistent en el present de subjuntiu dels verbs de la classe [I] —tret de l'Alguer—, s'observa l'aparició d'un segment velar [eɣ] al Pont de Suert-72. D'aquesta manera, es poden destriar dos submodels bàsics en relació amb l'alternança que es manifesta en el morf extensió: d'una banda, el que presenta l'estructura morfològica general de la classe [I], que, en principi, no contempla cap mena d'extensió; d'una altra banda, el que compta amb una extensió de tipus velar /eg/, que resta, però, limitat al subjuntiu, a Falset-92, i només a l'imperfet de subjuntiu en el cas de Tortosa-95.

Quant al segment temàtic, es constaten tres realitzacions: [é], dominant numèricament; [á], que alterna amb [é] a Organyà-76 i Calaceit-94; [ê] a Sant Martí de Riucorb-88.

Pel que fa als segments corresponents a mode/temps, cal distingir entre el que pot aparèixer en les persones 1,2[+pl] a Riba-roja-91, Gandesa-93, Calaceit-94 i Tortosa-95 —es tracta d'una realització [se] que també ocorre en alguns indrets de València— i els que apareixen en la resta del temps. En aquests casos cal observar les realitzacions que tenen lloc en les diverses persones. Així, a 2[-pl] i 3[+pl], que presenten les solucions més homogènies, es distingeixen els resultats [es]/[en], [os]/[on] i [is]/[in], que en alguns casos poden alternar en una mateixa localitat.

La presència a 2[-pl] i 3[+pl] no significa, però, que aquests segments apareguin també a 1[-pl] i 3[-pl]. La terminació [i] només es constata a 1[-pl] a Falset-92. A Cervera-85 i Lleida-87 no

63. Alòs d'Àneu, 64. Isavarre, 65. Esterri d'Àneu, 66. Boi, 67. Andorra la Vella, 68. Llavorsí, 69. Vilaller, 70. la Torre de Cabdella, 71. Bonansa, 72. el Pont de Suert, 73. Sort, 74. la Seu d'Urgell, 75. la Pobla de Segur, 76. Organyà, 77. Tremp, 78. Benavarrí, 79. Sant Salvador de Toló, 80. Ponts, 81. Artesa de Segre, 82. Tamarit de Llitera, 83. Balaguer, 84. Pradell de Sió, 85. Cervera, 86. Bellpuig, 87. Lleida, 88. Sant Martí de Riucorb, 89. Fraga, 90. la Granadella, 91. Riba-roja d'Ebre, 92. Falset, 93. Gandesa, 94. Calaceit, 95. Tortosa.

apareix a 1[-pl], però sí a 3[-pl]. La desinència [o], per contra, no s'observa mai a 1[-pl], tot i que es manifesta en algunes localitats a 3[-pl]. La persona 3[-pl], a més dels segments [o] i [i] esmentats, presenta una solució [e]. En contrapartida, 1[-pl] manifesta una extensa pluralitat de solucions ([ɔ̃/ə/a/ə/e/ε/i/o/ā/ɔ]), que en la majoria de casos són variants anteriors o posteriors del fonema /a/, per bé que la comparança amb els resultats de la resta de persones del temps manifesta també la possibilitat d'altres realitzacions fonològiques possibles.

En el cas d'Organyà-76- la terminació d'1[-pl] ([ε]) es remet a /a/ pel fet que apareix sistemàticament a l'imperfet d'indicatiu, al condicional i a l'imperfet de subjuntiu; de manera que /a/ esdevé [ε] en posició final. Aquest procés d'obertura també s'aplica en l'àmbit nominal.

El Pont de Suert-72 presenta una alternativa amb increment velar, que es podria justificar per una voluntat d'evitar el sincretisme entre les persones dels dos presents, d'indicatiu i de subjuntiu —cf. (85) i (88). Aquest sincretisme és, però, admès en altres indrets.

(88)

63-66 ⁷⁴	68-69	70/75	71	72	76	67/74
kánta	kánta	kánto	kánte	kánteyā/kánteyo	kánte	kántə
kántes	kántes	kántes	kántes	kánteyes/kántes	kántos	kántes/kántos
kánte	kánte	kánte	kánte	kánteye/kánte	kánto	kánte/kánto
kantém	kantém	kantém	kantém	kantém/kanteyém	kantám/kantém	kantém
kantéw	kantéw	kantéw	kantéw	kantéw/kanteyéw	kantáw/kantéw	kantéw
kánten	kánten	kánten	kánten	kánteyen/kánten	kánton	kánten/kánton

73	77/79/89	78	80-81/84	83	85	86	87
kántə	kánte	kánte	kánte	kánte	kánta	kánte	kánte
kántes	kántes	kántes	kántos	kántos	kántis	kántis/kántos	kántes/kántis/kántos
kánte	kánte	kánte	kánto	kánto	kánti	kánti/kánto	kánte/kánti/kánto
kantém	kantém	kantém	kantém	kantém	kantém	kantém	kantém
kantéw	kantéw	kantéw	kantéw	kantéw	kantéw	kantéw	kantéw
kánten	kánten	kánten	kánton	kánton	kántin	kántin/kánton	kánten/kánton

⁷⁴ La confrontació amb les dades d'altres verbs permet de deduir que 1[-pl] del present de subjuntiu de Boi-66 coincideix amb les realitzacions d'Alòs d'Àneu-63, Isavarre-64 i Esterri d'Àneu-65.

63. Alòs d'Àneu, 64. Isavarre, 65. Esterri d'Àneu, 66. Boi, 67. Andorra la Vella, 68. Llavorsí, 69. Vilaller, 70. la Torre de Cabdella, 71. Bonansa, 72. el Pont de Suert, 73. Sort, 74. la Seu d'Urgell, 75. la Pobla de Segur, 76. Organyà, 77. Tremp, 78. Benavarrí, 79. Sant Salvador de Toló, 80. Ponts, 81. Artesa de Segre, 82. Tamarit de Llitera, 83. Balaguer, 84. Pradell de Sió, 85. Cervera, 86. Bellpuig, 87. Lleida, 88. Sant Martí de Riucorb, 89. Fraga, 90. la Granadella, 91. Riba-roja d'Ebre, 92. Falset, 93. Gandesa, 94. Calaceit, 95. Tortosa.

88	82	90	91	92	93	94	95
kánta	kántö	kánte	kánta	kánti	kánte	kánta	kánte
kántos	kántes	kántes/kántos	kántes	kántis	kántos	kántos	kántes
kánto	kánte	kánte/kánto	kánte	kánti	kánto	kánto	kánte
kantém	kantém	kantém	kantése	kantém	kantése	kantése/kantése	kantése
kantéw	kantéw	kantéw	kantésew	kantéw	kantésew	kantésew/kantésew	kantésew
kánton	kánten	kánten/kánton	kánten	kántin	kánton	kánton	kánten

Resum

RF			Classe [I]			RS				
arrel	ext	tema	m/t	n/p	p	ext	tema	m/t	n/p	E. morfològica
X			ǝ/a/a/g/e/ε/i/o		1[-pl]			a/e/i/o		X+ M/T
X	eγ		ā/o		1[-pl]	eg		a		X+ E+ M/T
X			e/i/o	s	2[-pl]			a/i/o	z	X+ M/T+ N/P
X	eγ		e	s	2[-pl]	eg		a	z	X+ E+ T+ N/P
X			e/i/o		3[-pl]			a/i/o		X+ M/T
X	eγ		e		3[-pl]	eg		a		X+ E+ M/T
X		á/é/é		m	1[+pl]		á/é/é		m	X+ M/T+ N/P
X		á/é	se	m	1[+pl]		á/é	sa	m	X+ T+ M/T+ N/P
X	eγ	é		m	1[+pl]	eg	é		m	X+ E+ M/T+ N/P
X		á/é/é		w	2[+pl]		á/é/é		w	X+ M/T+ N/P
X		á/é	se	w	2[+pl]		á/é	sa	w	X+ T+ M/T+ N/P
X	eγ	é		w	2[+pl]	eg	é		w	X+ E+ M/T+ N/P
X			e/i/o	n	3[+pl]			a/i/o	n	X+ M/T+ N/P
X	eγ		e	n	3[+pl]	eg		a	n	X+ E+ M/T+ N/P

Classe [II]

Si en la classe [I] s'observava una introducció incipient del segment velar [eγ], en la subclasse [II,-ext] —cf. (89a)— l'increment [iγ] apareix en un nombre considerable de localitats —Alòs d'Àneu-63, Isavarre-64, Esterrí d'Àneu-65, Andorra-67, Sort-73, la Pobla de Segur-75, Tremp-77, Lleida-87, Sant Martí de Riucorb-88, la Granadella-90, Gandesa-93, Calaceit-94 i Tortosa-95. La seva presència no és estable en totes les persones i sovint conviu amb altres realitzacions alternatives de l'extensió velar. La presència del segment /g/ a Lleida-87 suposa un procés d'assimilació del segment oclusiu dental del radical ([bággε]). Aquestes realitzacions assimilades tenen lloc també en algunes localitats del valencià i el balear. El recurs al verb *perdre*, que omple les absències del verb *batre*, posa de manifest la presència d'una extensió [eγ], que apareix a Boí-66 i que alterna amb [iγ]. Aquestes extensions es poden estendre a totes les persones o aparèixer només en les tres persones del singular i en la tercera del plural.

63. Alòs d'Àneu, 64. Isavarre, 65. Esterrí d'Àneu, 66. Boí, 67. Andorra la Vella, 68. Llavorsí, 69. Vilaller, 70. la Torre de Cabdella, 71. Bonansa, 72. el Pont de Suert, 73. Sort, 74. la Seu d'Urgell, 75. la Pobla de Segur, 76. Organyà, 77. Tremp, 78. Benavarrí, 79. Sant Salvador de Toló, 80. Ponts, 81. Artesa de Segre, 82. Tamarit de Llitera, 83. Balaguer, 84. Pradell de Sió, 85. Cervera, 86. Bellpuig, 87. Lleida, 88. Sant Martí de Riucorb, 89. Fraga, 90. la Granadella, 91. Riba-roja d'Ebre, 92. Tàlset, 93. Gandesa, 94. Calaceit, 95. Tortosa.

Els morfs corresponents a tema presenten una doble alternança ([é] i [é]). El tema [é] sols es manifesta a Sant Martí de Riucorb-88. En el verb *perdre* apareix també un tema [á] a Benavarri-78.

El morf relacionat amb mode/temps coincideix totalment amb la representació [se], que té lloc en algunes localitats en les persones 1,2[+p], però només presenta coincidències parcials amb les representacions d'aquest morf en la classe [I] en la resta persones —cf. les solucions divergents de la Torre de Cabdella-70, la Seu d'Urgell-74, Benavarri-78, Sant Salvador de Toló-79, Tamarit-82, Cervera-85, Bellpuig-86, Lleida-87, Sant Martí de Riucorb-88, Fraga-89, Gandesa-93, Calaceit-94 i Tortosa-95.

(89a)

64-65	68	73	75	76	77	63	67
bátiya	bátiya	bátiya	bátiyo	báte	bátiye	báte/bátiya	báte
bátiyes	bátiyes	bátiyes	bátiyes	bátos	bátiyes	bátiyes	bátes/bátiyes
bátiye	bátiye	bátiye	bátiye	báto	bátiye	bátiye	báte/bátiye/bátiyo
batém	batém	batém/batiyém	batiyém	batém	batém	batiyém	batém
batéw	batéw	batéw/batiyéw	batiyéw	batéw	batéw	batiyéw	batéw
bátiyen	bátiyen	bátiyen	bátiyen	báton	bátiyen	bátiyen	báten/bátiyen

74	79	80-81/84	82	83	85	86	88
báte/báti	báte	báte	báto	báte	báta/báti	báte	báta/bátiye
bátes/bátis	bátes	bátos	bátes/bátis	bátos	bátis	bátes/bátis/bátos	bátos
báte/báti	báte	báto	báte/báti	báto	báti	báte/báti/báto	báto
batém	batém	batém	batém	batém	batém	batém	batém
batéw	batéw	batéw	batéw	batéw	batéw	batéw	batéw
báten/bátin	báten	báton	báten	báton	bátin	báten/bátin/báton	báton

87	90	91	92	93
bágge/bátiye	báte	báta	báti	bátiye/bátiyo
bággés/bággos/bátiyes/bátiyos	bátes/bátiyes/bátiyos/bátos	bátes	bátis	bátiyes/bátiyos
bágge/bággio/bátiye	báte/bátiye/báto	báte	báti	bátiye/bátiyo
baggém/batiyém	batém/batiyém	batésem	batém	batiyésem
baggéw/batiyéw	batéw/batiyéw	batésew	batéw	batiyésew
bággen/bággon/bátiyen/bátiyon	báten/bátiyen/bátiyon/báton	báten	bátin	bátiyen/bátiyon

63. Alós d'Àneu, 64. Isabarre, 65. Esterri d'Àneu, 66. Boí, 67. Andorra la Vella, 68. Llavorsí, 69. Vilaller, 70. la Torre de Cabdella, 71. Bonansa, 72. el Pont de Suert, 73. Sort, 74. la Seu d'Urgell, 75. la Pobla de Segur, 76. Organyà, 77. Tremp, 78. Benavarri, 79. Sant Salvador de Toló, 80. Ponts, 81. Artesa de Segre, 82. Tamarit de Llitera, 83. Balaguer, 84. Pradell de Sió, 85. Cervera, 86. Bellpuig, 87. Lleida, 88. Sant Martí de Riucorb, 89. Fraga, 90. la Granadella, 91. Riba-roja d'Empúries, 92. Falset, 93. Gandesa, 94. Calaceit, 95. Tortosa.

94	95
bátiya	bátiya
bátiyes	bátiyes
bátiye	bátiye
batésesem/batiyésem	batiyésem
batésew/batiyésew	batiyésew
bátiyen	bátiyen

66	69	70	71	72	78	89
pérda/pérdiya	pérdeya	pérdeya	pérdeye	pérdiya	pérda	pérda/pérde
pérdes/pérdiyes	pérdeyes	pérdeyes	pérdeyes	pérdiyes	pérdas	pérdes
pérde/pérdiye	pérdeye	pérdeye	pérdeye	pérdeye	pérda	pérde
perdém	perdém/perdeyém	perdém	perdeyém	perdém	perdám	perdém
perdév	perdév/perdeyéw	perdév	perdeyéw	perdév	perdáw	perdév
pérden/pérdiyen	pérdeyen	pérdeyen	pérdeyen	pérdiyen	pérdan	pérden

En la subclasse amb extensió —cf. (89b)—, l'increment velar apareix en totes les localitats, però a Sant Martí de Riucorb-88 no ocorre en les dues persones del plural. En altres indrets —cf. Balaguer-83, Cervera-85, Lleida-87, Fraga-89 i la Granadella-90— una de les formes alternatives no incorpora l'increment velar. Novament, el morf [se], relacionat amb mode/temps, torna a ser present a Ribera-roja-91, Gandesa-93, Calaceit-94 i Tortosa-95 en la subclasse [II,-ext] i també en la resta de classes. En darrer lloc, la distribució dels segments relacionats amb mode/temps de les persones 1,2,3[-pl] i 3[+pl] no és totalment coincident amb la que presenta la subclasse [II,+ext] —cf. els comportaments parcialment divergents d'Andorra-67, la Seu d'Urgell-74, Tremp-77, Tamarit-82, Balaguer-83, Bellpuig-86, Sant Martí de Riucorb-88, Ribera-roja-91, Falset-92, Gandesa-93, Calaceit-94 i Tortosa-95.

(89b)

63-66	67	68-69	70-71	72	73	74	75	76/84
béya	béya	béya	béyo	béyā/béjyā	béya	béya	béyo	béye
béyes	béyes/béyos	béyes	béyes	béyes/béjyes	béyes	béyes/béyos	béyes	béyos
béye	béye/béyo	béye	béye	béye/béjye	béye	béye/béyo	béye	béyo
beyém	beyém	beyém	beyém	bejém	beyém	beyém	beyém	beyém
beyéw	beyéw	beyéw	beyéw	bejéw	beyéw	beyéw	beyéw	beyéw
béyen	béyen/béyon	béyen	béyen	béyen/béjyen	béyen	béyen/béyon	béyen	béyon

77	78	79	80/86	82	83	85	87
béye	béya	béye	béye	béya	béye/béyi	béya/béyi	béye
béyes	béyas	béyes	béyos	béyes	béyis/béyos	béyis	béyes/béyos
béye	béya	béye	béyo	béye	béyi/béyo	béyi	béyo
beyém	beyám	beyém	beyém	beyém	beβém/beyém/bejém	beβém/beyém/bejém	beyém/bejém
beyéw	beyáw	beyéw	beyéw	beyéw	beβéw/beyéw/bejéw	beβéw/beyéw/bejéw	beyéw/bejéw
béyen	béyan	béyen	béyon	béyen	béyin/béyon	béyin	béyen/béyon

63. Alòs d'Àneu, 64. Isabarre, 65. Esterri d'Àneu, 66. Boi, 67. Andorra la Vella, 68. Llavorsí, 69. Vilaller, 70. la Torre de Cabdella, 71. Bonansa, 72. el Pont de Suert, 73. Sort, 74. la Seu d'Urgell, 75. la Pobla de Segur, 76. Organyà, 77. Tremp, 78. Benavarrí, 79. Sant Salvador de Toló, 80. Ponts, 81. Artesa de Segre, 82. Tamarit de Llitera, 83. Balaguer, 84. Pradell de Sió, 85. Cervera, 86. Bellpuig, 87. Lleida, 88. Sant Martí de Riucorb, 89. Fraga, 90. la Granadella, 91. Ribera-roja d'Albora, 92. Falset, 93. Gandesa, 94. Calaceit, 95. Tortosa.

88	89	90	91/94	92	93	95
béγa	béγa/béγe	béγe/béγi	béya	béyi	béγe	béγa/béγe
béγos	béγes	béγes/béγis/béγos	béγes	béγis	béγes/béγos	béγes
béγo	béγe	béγe/béγi/béγo	béγe	béγi	béγe/béγo	béγe
bejém	beβém/beγém	beγém/bejém	beγésem	beγém	beγésem	beγésem
bejéw	beβéw/beγéw	beγéw/bejéw	beγésew	beγéw	beγésew	beγésew
béyon	béyen	béyen/béyin/béyon	béyen	béyin	béyen/béyon	béyen

Les diverses realitzacions vocàliques d'1[-pl] en les dues subclasses poden apreciar-se a (90). Tot i que hi ha elements fonètics comuns, s'evidencia una solució nasalitzada en el model amb extensió velar. Les representacions de (89b) indiquen la distribució geogràfica d'aquests resultats.

(90)

Arr	Ext	Tem	M/T	Mod	N/P	P	Arr	Ext	Tem	M/T	Mod	N/P	P
bág	g		ε			l	bé	γ		a/a/a/ā/e/e/i/o			l
bát			a/a/e/e/i/o			l	béj	γ		ā			l
bát	iγ		a/a/a/e/e/o			l	bé	γ		a			l

Resum

RF						RS						
Subclasse [II,-ext]												
a	ext	t	m/t	n/p	p	ext	t	m/t	n/p	Estructura morfològica		
X	g		e		1[-pl]	g		e		X + E + M/T		
X			a/a/e/e/i/o		1[-pl]			a/i/o		X + M/T		
X	iγ		a/a/a/e/e/o		1[-pl]	ig		a/o		X + E + M/T		
X			e/i/o	s	2[-pl]			a/i/o	z/s	X + M/T + N/P		
X	g/iγ		e/o	s	2[-pl]	g/ig		a/o	z	X + E + M/T + N/P		
X			e/i/o		3[-pl]			a/i/o		X + M/T		
X	g/iγ		e/o		3[-pl]	g/ig		a/o		X + E + M/T		
X		é	se	m	1[+pl]		é	sa	m	X + T + M/T + N/P		
X		é		m	1[+pl]		é		m	X + T + N/P		
X	iγ	é	se	m	1[+pl]	ig	é	sa	m	X + E + T + M/T + N/P		
X	g	é		m	1[+pl]	g	é		m	X + E + T + N/P		
X		é		w	2[+pl]		é	sa	w	X + T + M/T + N/P		
X		é	se	w	2[+pl]		é		w	X + T + N/P		
X	iγ	é	se	w	2[+pl]	ig	é	sa	w	X + E + T + M/T + N/P		
X	g	é		w	2[+pl]	g	é		w	X + E + T + N/P		
X			e/i/o	n	3[+pl]			a/i/o	n	X + M/T + N/P		
X	g/iγ		e/o	n	3[+pl]	g/ig		a/o	n	X + E + M/T + N/P		

63. Alòs d'Àncu, 64. Isavarre, 65. Esterri d'Àncu, 66. Boi, 67. Andorra la Vella, 68. Llavorsí, 69. Vilaller, 70. la Torre de Cabdella, 71. Bonansa, 72. el Pont de Suert, 73. Sort, 74. la Seu d'Urgell, 75. la Pobla de Segur, 76. Organyà, 77. Tremp, 78. Benavarrí, 79. Sant Salvador de Toló, 80. Ponts, 81. Artesa de Segre, 82. Tamarit de Llitera, 83. Balaguer, 84. Pradell de Sió, 85. Cervera, 86. Bellpuig, 87. Lleida, 88. Sant Martí de Riucorb, 89. Fraga, 90. la Granadella, 91. Riba-roja d'Elbre, 92. Falset, 93. Gandesa, 94. Calaceit, 95. Tortosa.

RF Subclasse [II,+ext]						RS				
a	ext	t	m/t	n/p	p	ext	t	m/t	n/p	Estructura morfològica
X	ɣ		ə/a/ã/ē/e/ε/i/o		1[-pl]	g		a/i/o		X+ E + M/T
X	ɣ		a/e/i/o	s	2[-pl]	g		a/i/o	z	X+ E + M/T+ N/P
X	ɣ		a/e/ε/i/o		3[-pl]	g		a/i/o		X + E + M/T
X		é/ε		m	1[+pl]		é/ε		m	X+ T + N/P
X	iɣ	é/á		m	1[+pl]	ig	é/á		m	X+ E + T + N/P
X	iɣ	é	se	m	1[+pl]	ig	é	sa	m	X+ E + T +M/T + N/P
X		é/é		w	2[+pl]		é/é		w	X+ T + N/P
X	iɣ	é/á		w	2[+pl]	ig	é/á		w	X+ E + T + N/P
X	iɣ	é	se	w	2[+pl]	ig	é	sa	w	X+ E + T +M/T + N/P
X	ɣ		a/e/i/o	n	3[+pl]	g		a/i/o	n	X+ E + M/T+ N/P

Classe [III]

Deixant al marge l'al·lomorfa en el radical, el verb model de la subclasse [III,-ext] —cf. (91a)— manifesta una tendència a adoptar un increment, que pot ser de naturalesa diversa ([iɣ], [eɣ], [ísk]) i fins i tot un increment complex format per l'encadenament de dues extensions ([ísk+eɣ]). En relació amb la presència de l'extensió, poden ocórrer diverses possibilitats:

- a) que en una mateixa localitat alternin formes amb increment i sense —Boí-66, Sort-73 i la Granadella-90 ([dórma/dórmeɣa]);
- b) que una mateixa localitat presenti solucions amb més d'un increment —Llavorsí-68, Vilaller-69, Tamarit-82 ([dórmiɣa/dormíska]);
- c) que l'increment velar es difongui a totes les persones del present de subjuntiu —Alòs d'Àneu-63, Isavarre-64, Esterri d'Àneu-65, el Pont de Suert-72, la Pobla de Segur-75 i Lleida-87 ([dórmiɣa]);
- d) que l'increment velar s'estengui parcialment només a determinades persones del temps —/ig/ a Sant Salvador de Toló-79 a 1,2[+pl]; /ig/ a Organyà-76, Ponts-80, Artesa de Segre-81 i Gandesa-93 a 1,2,3[-pl] i 3[+pl].

63. Alòs d'Àneu, 64. Isavarre, 65. Esterri d'Àneu, 66. Boí, 67. Andorra la Vella, 68. Llavorsí, 69. Vilaller, 70. la Torre de Cabdella, 71. Bonansa, 72. el Pont de Suert, 73. Sort, 74. la Seu d'Urgell, 75. la Pobla de Segur, 76. Organyà, 77. Tremp, 78. Benavarrí, 79. Sant Salvador de Toló, 80. Ponts, 81. Artesa de Segre, 82. Tamarit de Llitera, 83. Balaguer, 84. Pradell de Sió, 85. Cervera, 86. Bellpuig, 87. Lleida, 88. Sant Martí de Riucorb, 89. Fraga, 90. la Granadella, 91. Riba-roja d'Ebre, 92. Falset, 93. Gandesa, 94. Calaceit, 95. Tortosa.

(91a)

63-65	66	67	68
dórmiya	dórma/dórmeya	dórma	dórmiya/dormíska
dórmiyes	dórmeyes/dórmes	dórmes	dórmiyes/dormískes
dórmiye	dórme/dórmeye	dórme	dórmiye/dormíske
dormiyém	dormiyém	dormím/dormiyém	dormiyém
dormiyéw	dormiyéw	dormíw/dormiyéw	dormiyéw
dórmiyen	dórmeyen/dórmen	dórmen	dórmiyen/dormísken

69	70	71	72	73
dórma/dórmeya/dormíska/dormískeya	durmísko	dormíske	dórmiyã	dórma/dórmiyã
dórmeyes/dórmes/dormískeyes/dormískes	durmískes	dormískes	dórmiyes	dórmes/dórmiyes
dórme/dórmeye/dormíske/dormískeye	durmíske	dormíske	dórmiye	dórme/dórmiyã
dormiyém	durmiyém	dormiyém	dormiyém	dormiyém
dormiyéw	durmiyéw	dormiyéw	dormiyéw	dormiyéw
dórmeyen/dórmen/dormískeyen/dormísken	durmísken	dormísken	dórmiyen	dórmen/dórmiyen

74	75	76/80-81	77	78	79
dórma/dórmi	dórmiyo	dórme	dórmiye	dórma	dórma
dórmes/dórmi	dórmiyes	dórmos	dórmiyes	dórmas	dórmes
dórme/dórmi	dórmiye	dórmo	dórmiye	dórma	dórme
dormiyém	dormiyém	dormiyém	dormím/dormiyém	dormám	dormiyém
dormiyéw	dormiyéw	dormiyéw	dormíw/dormiyéw	dormáw	dormiyéw
dórmen/dórmin	dórmiyen	dórmon	dórmiyen	dórman	dórmen

82	83	84	85	86
dórmiya/dórmiyo/dormísko	dórme	dórme	dórma	dórme
dórmiyes/dormískes	dórmos	dórmos	dórmi	dórmes/dórmos
dórmiye/dormíske	dórmo	dórmo	dórmi	dórme/dórmo
dormiyém	durmím/durmiyém	dormím/dormiyém	dormím	dormím
dormiyéw	durmíw/durmiyéw	dormíw/dormiyéw	dormíw	dormíw
dórmiyen/dormísken	dórmon	dórmon	dórmin	dórmen/dórmon

87	88	89	90
dórmiye	dórmo	dórma/dórme	dórme/dórmiye
dórmiyes	dórmos	dórmes	dórmes/dórmiyes/dórmos
dórmiye	dórmo	dórme	dórme/dórmiye/dórmo
dormiyém	dormím	dormím	dormím/dormiyém
dormiyéw	dormíw	dormíw	dormíw/dormiyéw
dórmiyen	dórmon	dórmen	dórmen/dórmiyen/dórmon

63. Alòs d'Àneu, 64. Isavarre, 65. Esterri d'Àneu, 66. Boí, 67. Andorra la Vella, 68. Llavorsí, 69. Vilaller, 70. la Torre de Cabdella, 71. Bonansa, 72. el Pont de Suert, 73. Sort, 74. la Seu d'Urgell, 75. la Pobla de Segur, 76. Organyà, 77. Tremp, 78. Benavarrí, 79. Sant Salvador de Toló, 80. Ponts, 81. Artesa de Segre, 82. Tamarit de Llitera, 83. Balaguer, 84. Pradell de Sió, 85. Cervera, 86. Bellpuig, 87. Lleida, 88. Sant Martí de Riucorb, 89. Fraga, 90. la Granadella, 91. Riba-roja d'Ebre, 92. Falset, 93. Gandesa, 94. Calaceit, 95. Tortosa.

91	92	93	94	95
dórma	dórmi	dórmiye	dórmiya	dórmiya/dórmiye
dórmes	dórmi	dórmiyes	dórmiyes	dórmiyes
dórme	dórmi	dórmiye	dórmiye	dórmiye
dormísem/dormiyésem	dormím	dormísem	dormísem	dormiyésem
dormísew/dormiyésew	dormíw	dormísew	dormísew	dormiyésew
dórmen	dórmin	dórmiyen	dórmiyen	dórmiyen

Cal reiterar, d'una banda, que l'aparició del segment [iy] a 1,2[+pl] provoca un canvi en la vocal temàtica i cal destacar, d'altra banda, que aquest increment és independent de la resta, atès que pot aparèixer encara que en les altres persones hi hagi un altre tipus d'extensió. Ja s'ha al·ludit, a més, a les vocals temàtiques [i] i [é], però no és sobrer esmentar també la vocal [á], que apareix a Benavarri-78. Es considera que aquesta /á/ és una vocal temàtica des d'un punt de vista estructural, tot i que no és la vocal pròpia de la classe [III] sinó de la classe [I].

Finalment, la distribució dels segments relacionats amb mode/temps d'1,2,3[-pl] i de 3[+pl] no coincideix totalment amb la dels segments relacionats amb mode/temps de les classes [I] i [II] —cf. les discrepàncies d'Andorra-67, Bonansa-71, la Seu d'Urgell-74, Tremp-77, Sant Salvador de Toló-79, Tamarit-82, Balaguer-83, Cervera-85, Bellpuig-86, Lleida-87, Sant Martí de Riucorb-88, la Granadella-90 i Gandesa-93.

El model amb extensió⁷⁵ —cf. (91b)— presenta diversos tipus d'increment: palatalitzats ([í]), [éj]), [íj]), no palatalitzats ([ísk], [is]), velars, ([ey] i [iy]), el darrer dels quals pot aparèixer en solitari o alternant amb formes sense extensió a 1,2[+pl]. Com en el model anterior, en una mateixa localitat poden conviure formes amb més d'una extensió —cf. la Seu d'Urgell-74, Sant Salvador de Toló-79, Balaguer-83 i Lleida-87. Quant a les vocals temàtiques, a més de [i], alternen [é], que apareix quan s'ha adoptat l'extensió velar, i [á], en el cas d'Organyà-76 i Benavarri-78. Com en la subclasse anterior, la distribució dels segments relacionats amb mode/temps d'1,2,3[-pl] i 3[+pl] no és totalment coincident amb la que apareix en les altres

⁷⁵ El verb *bullir* —cf. *LaFV* (III, 211)— presenta la possibilitat de conjugarse com un verb sense extensió. Tanmateix, incorpora l'increment gairebé sistemàticament a 1,2[+pl] —tret de Cervera-85, Bellpuig-86, Sant Martí de Riucorb-88 i Falset-92, que presenten les solucions en [im], [iw]. Les persones 1,2[+pl] incorporen majoritàriament un increment velar —[iy] o [y], que, en alguns indrets es pot estendre també a la resta del temps —en forma de [y], [ey] o [iy]. Aquestes persones poden adoptar un increment palatal —[íj)—, no palatalitzat —[ísk)— o velar. Com en les subclasses anteriors, a més de les vocals temàtiques [i] i [é], pot aparèixer la vocal [á] a Benavarri-78.

63. Alòs d'Àneu, 64. Isavarre, 65. Esterri d'Àneu, 66. Boi, 67. Andorra la Vella, 68. Llavorsí, 69. Vilaller, 70. la Torre de Cabdella, 71. Bonansa, 72. el Pont de Suert, 73. Sòria, 74. la Seu d'Urgell, 75. la Pobla de Segur, 76. Organyà, 77. Tremp, 78. Benavarri, 79. Sant Salvador de Toló, 80. Ponts, 81. Artesa de Segre, 82. Tamarit de Litera, 83. Balaguer, 84. Pradell de Sió, 85. Cervera, 86. Bellpuig, 87. Lleida, 88. Sant Martí de Riucorb, 89. Fraga, 90. la Granadella, 91. Riba-roja d'Ebre, 92. Falset, 93. Gandesa, 94. Calaceit, 95. Tortosa.

dues classes —cf. les divergències a Andorra-67, Llavorsí-68, Vilaller-69, el Pont de Suert-72, Sort-73, la Seu d'Urgell-74, la Pobla de Segur-75, Organyà-76, Pradell de Sió-84, Cervera-85, Sant Martí de Riucorb-88, Riba-roja-91 i Gandesa-93.

(91b)

63-65	66	67	68	69	70	71
partíjka	partíska	partíʃə	partíjka	partíska	partísko	partíske
partíjkes	partískes	partíʃes/partíʃos	partíjkes	partískes	partískes	partískes
partíjke	partíske	partíʃe/partíʃo	partíjke	partíske	partíske	partíske
partiyém	partiyém	partiyém	partiyém	partím/partiyém	partiyém	partiyém
partiyéw	partiyéw	partiyéw	partiyéw	partíw/partiyéw	partiyéw	partiyéw
partíjken	partískén	partíʃen/partíʃon	partíjken	partískén	partískén	partískén

72	73	74	75	76	77
partíska	partíjka	partíʃə/partéjʃə	partíske	partíʃe	partíske
partískes	partíjkes	partíʃes/partéjʃes	partískes	partíʃos	partískes
partíske	partíjke	partíʃe/partéjʃe	partíske	partíʃo	partíske
partiyém	partiyém	partím/partiyém	partiyém	partiyám/partiyém	partím/partiyém
partiyéw	partiyéw	partíw/partiyéw	partiyéw	partiyáw/partiyéw	partíw/partiyéw
partískén	partíjken	partíʃen/partéjʃen	partískén	partíʃon	partískén

78	79	80-81	82	83	84
partíska	partískə/partíʃə	partíʃe	partískə/partísko	partíʃe/partíʃe	partíʃe
partískas	partískes/partíʃes	partíʃos	partískes	partíʃos/partíʃos	partíʃos
partíska	partíske/partíʃe	partíʃo	partíske	partíʃo/partíʃo	partíʃo
partiyám	partím/partiyém	partiyém	partiyém	partím/partiyém	partiyém
partiyáw	partíw/partiyéw	partiyéw	partiyéw	partíw/partiyéw	partiyéw
partískan	partískén/partíʃen	partíʃon	partískén	partíʃon/partíʃon	partíʃon

85	86	87	88	89
partíʃə/partíʃi	partíʃe	partíske/partíʃe	partíʃə	partískə/partíske
partíʃis	partíʃes/partíʃos	partískes/partískos/partíʃes/partíʃos	partíʃos	partískes
partíʃi	partíʃe/partíʃo	partíske/partísko/partíʃe/partíʃo	partíʃo	partíske
partím	partím	partiyém	partím	partiském
partíw	partíw	partiyéw	partíw	partiskéw
partíʃin	partíʃen/partíʃon	partískén/partískon/partíʃen/partíʃon	partíʃon	partískén

90	91	92	93	94	95
partíʃe	partíʃə/partíʃe	partéjʃi	partíʃke	partíʃka	partíʃka/partíʃke
partíʃes/partíʃos	partíʃes	partéjʃis	partíʃkes/partíʃkos	partíʃkes	partíʃkes
partíʃe/partíʃo	partíʃe	partéjʃi	partíʃke/partíʃko	partíʃke	partíʃke
partím	partísem	partím	partiyésew	partísem	partiyésew
partíw	partísew	partíw	partiyésew	partísew	partiyésew
partíʃen/partíʃon	partíʃen	partéjʃin	partíʃken/partíʃkon	partíʃken	partíʃken

63. Alòs d'Àneu, 64. Isavarre, 65. Esterni d'Àneu, 66. Boí, 67. Andorra la Vella, 68. Llavorsí, 69. Vilaller, 70. la Torre de Cabdella, 71. Bonansa, 72. el Pont de Suert, 73. Sort, 74. la Seu d'Urgell, 75. la Pobla de Segur, 76. Organyà, 77. Tremp, 78. Benavarrí, 79. Sant Salvador de Toló, 80. Ponts, 81. Arresa de Segre, 82. Tamarit de Llitera, 83. Balaguer, 84. Pradell de Sió, 85. Cervera, 86. Bellpuig, 87. Lleida, 88. Sant Martí de Riucorb, 89. Fraga, 90. la Granadella, 91. Riba-roja d'Ebre, 92. Falset, 93. Gandesa, 94. Calaceit, 95. Tortosa.

Resum

RF						RS					
Subclasse [III,-ext]						Subclasse [III,-ext]					
a	ext	t	m/t	n/p	p	ext	t	m/t	n/p	Estructura morfològica	
X			a/a/a/e/e/i/o		1[-pl]			a/i/o		X+ M/T	
X	ey		a/a		1[-pl]	eg		a		X+ E + M/T	
X	iy		a/a/a/ã/e/e/o		1[-pl]	ig		a/o		X+ E + M/T	
X	isk		a/e/o		1[-pl]	isk		a/o		X+ E + M/T	
X	iskey		a		1[-pl]	iskey		a		X+ E + M/T	
X			e/i/o	s	2[-pl]			a/i/o	z	X+ M/T + N/P	
X	ey/iy/isk/iskey		e	s	2[-pl]	eg/ig/isk/iskey		a	z	X+ E + M/T + N/P	
X			a/e/i/o		2[-pl]			a/i/o		X+ M/T	
X	ey/isk/iskey		e		2[-pl]	eg/isk/iskey		a		X+ E + M/T	
X	iy		a/e		2[-pl]	ig		a		X+ E + M/T	
X		i/ã	si/sã/sã/su	m	2[-pl]		i/ã	si/sã	m	X+ T+ M/T + N/P	
X		i	se	m	3[-pl]		i	sa	m	X+ T+ M/T + N/P	
X	iy	é		m	3[-pl]	ig	é		m	X+ E + T+ M/T + N/P	
X	iy	é	sc	m	3[-pl]	ig	é	sa	m	X+ E + T+ M/T + N/P	
X		i/ã		w	3[-pl]		i/ã		w	X+ T+ M/T + N/P	
X		i	se	w	3[-pl]		i	sa	w	X+ T+ M/T + N/P	
X	iy	é		w	1[+pl]	ig	é		w	X+ E + T+ M/T + N/P	
X	iy	é	sc	w	1[+pl]	ig	é	sa	w	X+ E + T+ M/T + N/P	
X			e/i/o	n	1[+pl]			a/i/o	n	X+ M/T + N/P	
X	ey/isk/iskey		e	n	1[+pl]	eg/isk/iskey		a	n	X+ E + M/T + N/P	

RF						RS					
Subclasse [III,+ext]						Subclasse [III,+ext]					
a	ext	t	m/t	n/p	p	ext	t	m/t	n/p	Estructura morfològica	
X	is		e		1[-pl]	is		a		X+ E + M/T	
X	ij		a/a/a/e/e/i		1[-pl]	ij		a/i		X+ E + M/T	
X	isk		a/a/a/ã/e/e/o		1[-pl]	isk		a/o		X+ E + M/T	
X	ijk		a/a/e/e		1[-pl]	ijk		a		X+ E + M/T	
X	éj		a		1[-pl]	éj		a		X+ E + M/T	
X	ij		e/i/o	s	2[-pl]	ij		a/i/o	z	X+ E + M/T + N/P	
X	isk		a/e/o	s	2[-pl]	isk		a/o	z	X+ E + M/T + N/P	
X	éj		e	s	2[-pl]	éj		a	z	X+ E + M/T + N/P	
X	ijk/is		e/o	s	2[-pl]	ijk/is		a/o	z	X+ E + M/T + N/P	
X	éj		i	s	2[-pl]	éj		i	z	X+ E + M/T + N/P	
X	is		o		2[-pl]	is		o		X+ E + M/T	
X	ij		e/i/o		3[-pl]	ij		a/i/o		X+ E + M/T	
X	ijk		e/o/a/a/e/e		3[-pl]	ijk		a		X+ E + M/T	
X	isk		a/e/o		3[-pl]	isk		a		X+ E + M/T	
X	éj		e/a		3[-pl]	éj		a		X+ E + M/T	
X	éj		i		3[-pl]	éj		i		X+ E + M/T	
X		i		m	3[-pl]		i		m	X+ T+ N/P	
X		í	se	m	3[-pl]		í	sa	m	X+ T+ M/T + N/P	
X	y	é/ã		m	1[+pl]	y	é/ã		m	X+ E + T+ N/P	
X	iy	é	se	m	1[+pl]	iy	é	sa	m	X+ E + T+ M/T + N/P	

63. Alòs d'Àneu, 64. Isavarre, 65. l'esterri d'Àneu, 66. Boi, 67. Andorra la Vella, 68. Llavorsí, 69. Vilaller, 70. la Torre de Cabdella, 71. Bonansa, 72. el Pont de Suert, 73. Sort, 74. la Seu d'Urgell, 75. la Pobla de Segur, 76. Organyà, 77. Tremp, 78. Benavarrí, 79. Sant Salvador de Toló, 80. Ponts, 81. Artesa de Segre, 82. Tamarit de Llitera, 83. Balaguer, 84. Pradell de Sió, 85. Cervera, 86. Bellpuig, 87. Lleida, 88. Sant Martí de Riucorb, 89. Fraga, 90. la Granadella, 91. Riba-roja d'Ebre, 92. Falset, 93. Gandesa, 94. Calaceit, 95. Tortosa.

X	isk	é		m	1[+pl]	isk	é		m	X+ E + T+ N/P
X		í		w	1[+pl]		í		w	X+ T+ N/P
X		í	se	w	1[+pl]		í	sa	w	X+ T+ M/T+ N/P
X	iy	é/á		w	1[+pl]	iy	é/á		w	X+ E + T+ M/T+ N/P
X	iy	é	se	w	2[+pl]	iy	é	sa	w	X+ E + T+ M/T+ N/P
X	isk	é		w	2[+pl]	isk	é			X+ E + T+ N/P
X	ij		e/i/o	n	2[+pl]	ij		a/i/o	n	X+ E + M/T+ N/P
X	ísk		a/e/o	n	2[+pl]	ísk		a/o	n	X+ E + M/T+ N/P
X	íjk/ís		e/o	n	2[+pl]	íjk/ís		a/o	n	X+ E + M/T+ N/P
X	éjf		e	n	3[+pl]	éjf		a	n	X+ E + M/T+ N/P
X	éj		i	n	3[+pl]	éj		i	n	X+ E + M/T+ N/P

Models verbals:⁷⁶ present de subjuntiu

Classe [I]: 18 models

63-66/68-70/73/75	66	71/77/79/89	72	76	67/74/90	78	80-81/84	83
a		e	eɣa	a	a	e	a	e
ez	es	ez	eɣez/ez	oz	ez/oz	es	oz	oz
e	e	e	eɣe/e	o	e/o	e	o	o
ém	ém	ém	ém/eɣém	ám/ém	ém	ém	ém	ém
éw	éw	éw	éw/eɣéw	áw/éw	éw	éw	éw	éw
en	en	en	eɣen/en	on	en/on	en	on	on

85	86	87	88	82	91	92	93	94	95
a	a	a	a	a	a	i	a	a	a
iz	iz/oz	ez/iz/oz	oz	es	ez	iz	oz	oz	az
i	i/o	e/i/o	o	e	e	i	o	o	a
ém	ém	ém	ém	ém	ésam	ém	ésam	ásam/ésam	ésam
éw	éw	éw	éw	éw	ésaw	éw	ésaw	ásaw/ésaw	ésaw
in	in/on	en/on	on	en	en	in	on	on	an

Subclasse [II,-ext]: 25 models

64-65/68/77	73	75	76/80-81/84	63	67	74	79/89	82	83	85
iga	iga	iga	a	a/iga	a	a/i	a	a	a	a/i
igaz	igaz	igaz	oz	igaz	az/igaz	az/iz	az	as/is	oz	iz
iga	iga	iga	o	iga	a/iga/igo	a/i	a	a/i	o	i
ém	ém/igém	igém	ém	igém	ém	ém	ém	ém	ém	ém
éw	éw/igéw	igéw	éw	igéw	éw	éw	éw	éw	éw	éw
igan	igan	igan	on	igan	an/igan	an/in	an	an	on	in

⁷⁶ La determinació de les formes bàsiques del present de subjuntiu s'ha dut a terme a partir de les realitzacions recurrents i majoritàries que defineixen cadascuna de les subclasses. La classe [I] presenta, en general, uns morfemes relacionats amb mode/temps que es diferencien clarament dels de les classes [II] i [III]. Aquesta discrepància sembla justificable per una voluntat de distingir la classe [I] de la resta.

63. Alòs d'Àneu, 64. Isavarre, 65. Esterni d'Àneu, 66. Boi, 67. Andorra la Vella, 68. Llavorsí, 69. Vilaller, 70. la Torre de Cabdella, 71. Bonansa, 72. el Pont de Suert, 73. Sort, 74. la Seu d'Urgell, 75. la Pobla de Segur, 76. Organyà, 77. Tremp, 78. Benavarrí, 79. Sant Salvador de Toló, 80. Ponts, 81. Artesa de Segre, 82. Tamarit de Llitera, 83. Balaguer, 84. Pradell de Sió, 85. Cervera, 86. Bellpuig, 87. Lleida, 88. Sant Martí de Riucorb, 89. Fraga, 90. la Granadella, 91. Riba-roja d'Ebre, 92. Falset, 93. Gandesa, 94. Calacit, 95. Tortosa.

86	88	87	90	91	92	93	94
a	a/iga	ga/iga	a	a	i	iga/igo	iga
az/iz/oz	oz	gaz/goz/igaz/igoz	az/igaz/igoz/oz	az	iz	igaz/igoz	igaz
a/i/o	o	ga/go/iga	a/iga/o	a	i	iga/igo	iga
ém	ém	gém/igém	ém/igém	ésam	ém	igésam	ésam/igésam
éw	éw	géw/igéw	éw/igéw	ésaw	éw	igésaw	ésaw/igésaw
an/in/on	on	gan/gon/igan/igon	an/igan/igon/on	an	in	igan/igon	igan

95	66	69	70	71-72	78
iga	a/iga	ega	ega	ega	a
igaz	az/igaz	egaz	egaz	egaz	az
iga	a/iga	ega	ega	ega	a
igésam	ém	ém/egém	ém	egém	ám
igésaw	éw	éw/egéw	éw	egéw	áw
igan	an/igan	egan	egan	egan	an

Subclasse [II,+ext]: 15 models

63-66/68-73/75/77/79	67/74	76/80/84/86	78	82	83	85	87	88
ga	ga	ga	ga	ga	ga/gi	ga/gi	ga	ga
gaz	gaz/goz	goz	gas	gas	giz/goz	giz	gaz/goz	goz
ga	ga/go	go	ga	ga	gi/go	gi	go	go
gém	gém	gém	gám	gém	ém/gém	ém/gém	gém/ém	ém
géw	géw	géw	gáw	géw	éw/géw	éw/géw	géw/éw	éw
gan	gan/gon	gon	gan	gan	gin/gon	gin	gan/gon	gon

89	90	91/94	92	93	95
ga	ga/gi	ga	gi	ga	ga
gaz	gaz/giz/goz	gaz	giz	gaz/gos	gaz
ga	ga/gi/go	ga	gi	ga/go	ga
ém/gém	gém/ém	gésam	gém	gésam	gésam
éw/géw	géw/éw	gésaw	géw	gésaw	gésaw
gan	gan/gin/gon	gan	gin	gan/gon	gan

Subclasse [III,-ext]: 23 models

63-65/72/75/87	66	67	68	69	70-71	73	74
iga	a/ega	a	iga/íska	a/ega/íska/ískega	íska	a/iga	a/i
igaz	egaz/az	az	igaz/ískaz	egaz/az/ískegaz/ískaz	ískaz	az/igaz	az/iz
iga	a/ega	a	iga/íska	a/ega/íska/ískega	íska	a/iga	a/i
igém	igém	ím/igém	igém	igém	igém	igém	igém
igéw	igéw	íw/igéw	igéw	igéw	igéw	igéw	igéw
igan	egan/an	an	igan/ískan	egan/an/ískegan/ískan	ískan	an/igan	an/in

63. Alòs d'Àncu, 64. Isavarre, 65. Esterri d'Àncu, 66. Boi, 67. Andorra la Vella, 68. Jlavorsí, 69. Vilaller, 70. la Torre de Cabdella, 71. Bonansa, 72. el Pont de Suert, 73. Sort, 74. la Seu d'Urgell, 75. la Pobla de Segur, 76. Organyà, 77. Tremp, 78. Benavarrí, 79. Sant Salvador de Toló, 80. Ponts, 81. Artesa de Segre, 82. Tamarit de Llitera, 83. Balaguer, 84. Pradell de Sió, 85. Cervera, 86. Bellpuig, 87. Lleida, 88. Sant Martí de Riucorb, 89. Fraga, 90. la Granadella, 91. Riba-roja d'Ebre, 92. Falset, 93. Gandesa, 94. Calaceit, 95. Tortosa.

76/80-81	77	78	79	82	83-84	85	86	88	89
a	iga	a	a	iga/íska	a	a	a	a	a
oz	igaz	as	az	igas/ískas	oz	iz	az/oz	oz	az
o	iga	a	a	iga/íska	o	i	a/o	o	a
igém	ím/igém	ám	igém	igém	ím/igém	ím	ím	ím	ím
igéw	íw/igéw	áw	igéw	igéw	íw/igéw	íw	íw	íw	íw
on	igan	an	an	igan/ískan	on	in	an/on	on	an

90	91	92	93-94	95
a/iga	a	i	iga	iga
az/igaz/os	az	iz	igaz	igaz
a/iga/o	a	i	iga	iga
ím/igém	ísam/igésam	ím	ísam	igésam
íw/igéw	ísaw/igésaw	íw	ísaw	igésaw
an/igan/on	an	in	igan	igan

Subclasse [III,+ext]: 21 models

63-65/68/73	66/70-72/75	67	69/77	74	76	78
íjka	íska	íja	íska	íja/éja	íja	íska
íjkaz	ískaz	ífaz/ífoz	ískaz	ífaz/éfaz	ífoz	ískas
íjka	íska	íja/ífo	íska	íja/éja	ífo	íska
igém	igém	igém	ím/igém	ím/igém	igám/igém	igám
igéw	igéw	igéw	íw/igéw	íw/igéw	igáw/igéw	igáw
íjkan	ískan	íjan/íjon	ískan	íjan/éjan	íjon	ískan

79	80-81/84	82	83	85	86/90	87	88
íska/íja	íja	íska	ísa/íja	íja/íji	íja	íska/íja	íja
ískas/ífaz	ífoz	ískas	ísoz/ífoz	ífiz	ífaz/ífoz	ískaz/ískoz/ífaz/ífoz	ífoz
íska/íja	ífo	íska	íso/ífo	ífi	íja/ífo	íska/ísko/íja/ífo	ífo
ím/igém	igém	igém	ím/igém	ím	ím	igém	ím
íw/igéw	igéw	igéw	íw/igéw	íw	íw	igéw	íw
ískan/íjan	íjon	ískan	íson/íjon	íjin	íjan/íjon	ískan/ískon/íjen/íjon	íjon

89	91	92	93	94	95
íska	íja	éfi	íjka	íjka	íjka
ískaz	ífaz	éfiz	íjkaz/íjkoz	íjkaz	íjkaz
íska	íja	éfi	íjka/íjko	íjka	íjka
iském	ísam	ím	igésam	ísam	igésam
iskéw	ísaw	íw	igésaw	ísaw	igésaw
ískan	íjan	éfin	íjkan/íjkon	íjkan	íjkan

Processos fonològics

1. Ensordiment d'obstruents finals
2. Espirantització d'oclusives sonores medials
3. Espirantització de la labiodental sonora

63. Alòs d'Àneu, 64. Isavarre, 65. Esterri d'Àneu, 66. Boi, 67. Andorra la Vella, 68. Llavorsí, 69. Vilaller, 70. la Torre de Cabdella, 71. Bonansa, 72. el Pont de Suert, 73. Sort, 74. la Seu d'Urgell, 75. la Pobla de Segur, 76. Organyà, 77. Tremp, 78. Benavarrí, 79. Sant Salvador de Toló, 80. Ponts, 81. Artesa de Segre, 82. Tamarit de Llitera, 83. Balaguer, 84. Pradell de Sió, 85. Cervera, 86. Bellpuig, 87. Lleida, 88. Sant Martí de Riucorb, 89. l'raga, 90. la Granadella, 91. Ribera-roja d'Ebre, 92. Falset, 93. Gandesa, 94. Calaceit, 95. Tortosa.

4. Segregació de la iod (subclasse [III,+ext])
5. Transformació de /a/ en [e] en síl·laba àtona final travada (/a/ → [e] / ____ + C #)
6. Regla fonològica morfològicament condicionada: transformació de /a/ en [e] en síl·laba àtona final de 3a persona (/a/ → [e] / ____ ##)

Processos optatius:

- Anteriorització de /a/ (→ [ɛ]) en síl·laba àtona i en posició final
- Nasalització de /a/ (→ [ã]) en síl·laba àtona, en posició final
- Velarització de /a/ (→ [a̠]) en síl·laba àtona, en posició final (1a persona) i seguida de labial
- Centralització de /a/ (→ [ə]) en síl·laba àtona, en posició final
- Velarització de /a/ (→ [ɔ̠]) en síl·laba àtona, en posició final
- Velarització de /a/ (→ [o̠]) en síl·laba àtona, en posició final

2.3.2.8. Imperatiu

Classe [I]

Com s'observa a (92), l'imperatiu no fou recollit de forma completa en totes les localitats. Les realitzacions dels morfs relacionats amb mode/temps de 2[-pl] no coincideixen totalment amb les de 3[-pl] del present d'indicatiu. En les persones 1,2[+pl], els morfs corresponents a tema presenten tres realitzacions possibles: [é], que és la solució més general, [ê], que apareix a Sant Martí de Riucorb-88, i [á], que pot tenir lloc, com a realització única o alternant, a Alòs d'Àneu-63, Isavarre-64, Riba-roja-91 i Tortosa-95 en les dues persones del plural, o a 2[+pl] a Vilaller-69, la Torre de Cabdella-70, Bonansa-71, el Pont de Suert-72, Organyà-76, Benavarri-78, Pradell de Sió-84 i Calaceit-94. D'aquesta manera, no hi ha una coincidència en les dues persones en relació amb la distribució de les vocals temàtiques [á] i [é].

Com en les altres classes, algunes de les representacions fonètiques dels segments relacionats amb mode/temps poden respondre a variants de realització del fonema /a/.

(92)

63-64	65-66	67-68/73-74	69/71	70/75	72/78	76
kánta	kánta	kánta	kánta	kánto	kánta	kánte
kantám	kantém	kantém	kantém	kantém	kantém	kantám/kantém
kantáw	kantéw	kantéw	kantáw	kantáw/kantéw	kantáw/kantéw	kantáw/kantéw

63. Alòs d'Àneu, 64. Isavarre, 65. Esterri d'Àneu, 66. Boi, 67. Andorra la Vella, 68. Llavorsí, 69. Vilaller, 70. la Torre de Cabdella, 71. Bonansa, 72. el Pont de Suert, 73. Sort, 74. la Seu d'Urgell, 75. la Pobla de Segur, 76. Organyà, 77. Tremp, 78. Benavarri, 79. Sant Salvador de Toló, 80. Ponts, 81. Artesa de Segre, 82. Tamarit de Llitera, 83. Balaguer, 84. Pradell de Sió, 85. Cervera, 86. Bellpuig, 87. Lleida, 88. Sant Martí de Riucorb, 89. Fraga, 90. la Granadella, 91. Riba-roja d'Ibre, 92. Falset, 93. Gandesa, 94. Calaceit, 95. Tortosa.

77	79	80/87/8 9-90/93	81	82	83/85-86	84	88	91
kánte kantém kantéw	kántə kantém kantéw	kánte kantém kantéw	kantém	kánto kantém kantéw	kánte kantém kantéw	kánte kantém kantáw/kantéw	kántə kantém kantéw	kánta kantám/kantém kantáw

92	94	95 (inc)
kánta kantém kantéw	kánta kantém kantáw/kantéw	kantám/kantém kantáw/kantéw

Resum

RF	Classe [I]				RS			
arrel	tema	m/t	n/p	p	tema	m/t	n/p	Estructura morfològica
X		ə/a/ə/e/ε/o		2[-pl]		a		X+ M/T
X	é/á/é		m	1[+pl]	é/á/é		m	X+ T + N/P
X	é/á/é		w	2[+pl]	é/á/é		w	X+ T + N/P

Classe [II]

El model sense extensió —cf. (93a)— compta amb les mateixes discrepàncies en la vocal temàtica —[é]~[é]~[á]— que s'observaven en la classe anterior. El model de *perdre*, en principi, sense extensió, i que serveix per completar les realitzacions de *batre* on aquest verb és absent, manifesta alguns comportaments alternatius que afecten els morfms relacionats amb extensió i amb tema.

(93a)

63-87/91-95	88	66	69	70/89	71	78
bát batém batéw	bát batém batéw	pérde perdém perdéw	perdeyéw	pért perdém perdéw	pérde/pért perdeyéw	pérde perdám perdáw

Pel que fa a 2[-pl], s'observa la presència d'una vocal [e], que es relaciona amb mode/temps, atès que ocorre en les mateixes localitats —Boí-66, Bonansa-71, Benavarri-78— que la contenen a 2[-pl] i a 3[-pl] del present d'indicatiu; no es tracta, doncs, en aquestes localitats d'un mer suport fonètic.

Tornant als morfms que presenten alternances, cal destacar l'aparició de l'extensió velar [ey] a 2[+pl] de Vilaller-69 i Bonansa-71, que també es constata en les mateixes persones del present de subjuntiu.

63. Alòs d'Àneu, 64. Isavarre, 65. Esterri d'Àneu, 66. Boí, 67. Andorra la Vella, 68. Llavorsí, 69. Vilaller, 70. la Torre de Cabdella, 71. Bonansa, 72. el Pont de Suert, 73. Sort, 74. la Seu d'Urgell, 75. la Pobla de Segur, 76. Organyà, 77. Tremp, 78. Benavarri, 79. Sant Salvador de Toló, 80. Pons, 81. Artesa de Segre, 82. Tamarit de Llitera, 83. Balaguer, 84. Pradell de Sió, 85. Cervera, 86. Bellpuig, 87. Lleida, 88. Sant Martí de Riucorb, 89. Fraga, 90. la Granadella, 91. Riba-roja d'Ebre, 92. Falset, 93. Gandesa, 94. Calaceit, 95. Tortosa.

Les desinències d'1,2[+p] amb la vocal temàtica [á] reflecteixen també la solució del present de subjuntiu. Els temes amb [é] poden correspondre tant a l'indicatiu com al subjuntiu. La forma [perdeyéw] respon a un dels resultats possibles que manifesta Vilaller-69 en el present de subjuntiu. Finalment, [perdám] s'identifica amb una forma del present de subjuntiu de la classe [II], encara que contingui la vocal temàtica de la classe [I].

El model amb extensió velar —cf. (93b)—, tot i l'existència de solucions incompletes, reflecteix un resultat general i uniforme a 2[-pl]. L'increment velar, en les dues persones del plural, apareix en la majoria de les localitats, per bé que s'observen realitzacions sense extensió amb el radical acabat en un segment espirant ([beβém]) —cf. la Seu d'Urgell-74, Falset-92 i Gandesa-93, i, alternativament, Riba-roja-91. En aquesta darrera localitat existeix també un resultat sense espirant ([beém]), que permet preveure una caiguda d'aquest element en posició intervocàlica. Quant a l'al·lomorfa del radical, cal remarcar la solució [bej], que pot aparèixer com a realització única o alternant amb d'altres. Novament, s'observa una vocal temàtica [é] a Sant Martí de Riucorb-88.

(93b)

64-66/68/70/72-73/75/77/84/86/90	76/79/83/85/87	80 (inc)	63/67/71/79/82/94-95	74/92-93	78
béw	béw	béw	béw	béw	béw
bejém	beyém/bejém		beyém	beβém	beywém
bejéw	beyéw/bejéw		beyéw	beβéw	beywéw

81 (inc)	88	91
	béw	béw
bejém	bejém	beβém/beém
bejéw	bejéw	beβéw/beéw

RF					Subclasse [II,-ext]				RS			
arrel	tema	m/t	n/p	p	tema	m/t	n/p	Estructura morfològica				
X				2[-pl]		a/∅		X+ (M/T)				
X	é/é		m	1[+pl]	é/é		m	X+ T + N/P				
X	é/é		w	1[+pl]	é/é		w	X+ T + N/P				

63. Alòs d'Àneu, 64. Isabarre, 65. Esterri d'Àneu, 66. Boi, 67. Andorra la Vella, 68. Llavorsí, 69. Vilaller, 70. la Torre de Cabdella, 71. Bonansa, 72. el Pont de Suert, 73. Sort, 74. la Seu d'Urgell, 75. la Pobla de Segur, 76. Organyà, 77. Tremp, 78. Benavarrí, 79. Sant Salvador de Toló, 80. Ponts, 81. Artesa de Segre, 82. Tamarit de Llitera, 83. Balaguer, 84. Pradell de Sió, 85. Cervera, 86. Bellpuig, 87. Lleida, 88. Sant Martí de Riucorb, 89. Fraga, 90. la Granadella, 91. Riba-roja d'Ebre, 92. Falset, 93. Gandesa, 94. Calaceit, 95. Tortosa.

RF						Subclasse [II,+ext]					RS				
arrel	ext	tema	m/t	n/p	p	ext	tema	m/t	n/p	Estructura morfològica					
X					2[-pl]					X					
X		é/é		m	1[+pl]		é/é		m	X+T+N/P					
X	g/gw	é		w	1[+pl]	g	é		w	X+E+T+N/P					
X		é/é		w	2[+pl]		é/é		w	X+T+N/P					
X	g/gw	é		w	2[+pl]	g	é		w	X+E+T+N/P					

Classe [III]

La persona 2[-pl] de la subclasse sense extensió —cf. (94a)— presenta una coincidència total amb les realitzacions de 3[-pl] del present d'indicatiu. Pel que fa a la vocal [e], s'ha considerat que en algunes localitats pot adoptar un valor morfològic relacionat amb mode/temps. L'extensió [ís] alterna en l'indicatiu amb altres realitzacions possibles. L'increment velar [iy] pot aparèixer en les dues persones del plural —tal com ocorria a Tamarit-82—, pot alternar en el present d'indicatiu, i pot manifestar-se com a solució única en el present de subjuntiu. En darrer terme, Benavarri-78 manifesta una realització doble en relació amb tema ([í] i [á]). La vocal [á] apareixia com a realització única en el present de subjuntiu.

(94a)

63/65/67-68/73-77/79-81/84-88/89-95	64/83	66-69	70	71	72
dórm dormím dormíw	dórm durmím durmíw	dórme dormím dormíw	dórm/dórme/durmís durmím durmíw	dórme/dormís dormím dormíw	dórm/dormís dormím dormíw

78	82
dórme dormám/dormím dormáw/dormíw	dormís dormiyém dormiyéw

A 2[-pl], el model amb extensió⁷⁷ —cf. (94b)— pot presentar diversos tipus d'increment que coincideixen amb els que apareixien a 3[-pl] del present d'indicatiu. Pel que fa a les persones 1,2[+pl], s'observen realitzacions amb extensió velar amb la mateixa distribució que les que es manifestaven en les persones del plural del present d'indicatiu —cf. Andorra la Vella-67 i Tamarit de Llitera-82.

⁷⁷ El verb *bullir* presenta també una extensió en algunes localitats. Aquesta extensió segueix, en general, la mateixa distribució i posseeix la mateixa tipologia que la que apareixia a 3[-pl] del present d'indicatiu. Per la seva banda, l'extensió velar apareix a Bonansa-71. Aquesta extensió, però, no s'evidenciava en les mateixes persones en el present d'indicatiu.

63. Alós d'Àneu, 64. Isabarre, 65. Esterri d'Àneu, 66. Boi, 67. Andorra la Vella, 68. Llavorsí, 69. Vilaller, 70. la Torre de Cabdella, 71. Bonansa, 72. el Pont de Suert, 73. Sort, 74. la Seu d'Urgell, 75. la Pobla de Segur, 76. Organyà, 77. Tremp, 78. Benavarri, 79. Sant Salvador de Toló, 80. Ponts, 81. Artesa de Segre, 82. Tamarit de Llitera, 83. Balaguer, 84. Pradell de Sió, 85. Cervera, 86. Bellpuig, 87. Lleida, 88. Sant Martí de Riucorb, 89. Fraga, 90. la Granadella, 91. Riba-roja d'Íbre, 92. Falset, 93. Gandesa, 94. Calaceit, 95. Tortosa.

(94b)

63-65/68/73/76/78-79/84-88/90-91/93-95	66/69/71-72/75/77/89	67	70/80-81	74	82
partíj partím partíw	partís partím partíw	partíj partiyém partiyéw	partím partíw	partíj/partéj partím partíw	partís partím/partiyém partíw/partiyéw

83	92
partís/partíj partím partíw	partéj partím partíw

Resum

RF Subclasse [III,-ext]						RS				
arrel	ext	tema	m/t	n/p	p	ext	tema	m/t	n/p	Estructura morfològica
X				Ø/(ε)	2[-pl]			Ø/a		X+ (M/T)
X	Ø/Ø/iy	á/i/é		m	1[+pl]	Ø/ig	á/i/é		m	X+ (E) + T + N/P
X	Ø/Ø/iy	á/i/é		w	1[+pl]	Ø/ig	á/i/é		w	X+ (E) + T + N/P

RF Subclasse [III,+ext]						RS				
arrel	ext	tema	m/t	n/p	p	ext	tema	m/t	n/p	Estructura morfològica
X	íj/éj/ís/éj				2[-pl]	íj/éj/ís				
X	Ø/iy	i/é		m	1[+pl]	Ø/ig	á/i/é		m	X+ (E) + T + N/P
X	Ø/iy	i/é		w	1[+pl]	Ø/ig	á/i/é		w	X+ (E) + T + N/P

Models verbals: imperatiu

Classe [I]: set models

63-64	65-68/73-74/77/79-80/82-83/85-87/89-90/92-93	69/71	70/72/75/78/84/94	76	88	91	95 (inc)	81 (inc)
a	a	a	a	a	a	a	ám/ém	ém
ám	ém	ém	ém	ám/ém	ém	ám/ém	ám/ém	ém
áw	éw	áw	áw/éw	áw/éw	éw	áw	áw/éw	

Clase [II,-ext]: 4 models

63-87/89/91-95	88	66	78	69 (inc)	71 (inc)
ém	ém	a	a		e/pért
éw	éw	ém	ám	eyéw	eyéw

Subclasse [II,+ext]: 4 models

64-66/68/70/72-75/77/84/86/90-93	76/79/83/85/87	63/67/71/78-79/82/94-95	88	80 (inc)	81 (inc)
ém	gém/ém	gém	ém		jém
éw	géw/éw	géw	éw		jéw

63. Alòs d'Àneu, 64. Isavarre, 65. Esterri d'Àneu, 66. Boi, 67. Andorra la Vella, 68. Llavorsí, 69. Vilaller, 70. la Torre de Cabdella, 71. Bonansa, 72. el Pont de Suert, 73. Sort, 74. la Seu d'Urgell, 75. la Pobla de Segur, 76. Organyà, 77. Tremp, 78. Benavarrí, 79. Sant Salvador de Toló, 80. Ponts, 81. Artesa de Segre, 82. Tamarit de Llitera, 83. Balaguer, 84. Pradell de Sió, 85. Cervera, 86. Bellpuig, 87. Lleida, 88. Sant Martí de Riucorb, 89. Fraga, 90. la Granadella, 91. Riba-roja d'Ebre, 92. Falset, 93. Gandesa, 94. Calaceit, 95. Tortosa.

Subclasse [III,-ext]: 7 models

63-65/67-68/73-77/79-81/83-88/89-95	66-69	70	71	72	78	82
	a	/a/ís	a/ís	/ís	a	ís
ím	ím	ím	ím	ím	ám/ím	igém
íw	íw	íw	íw	íw	áw/íw	igéw

Subclasse [III,+ext]: 7 models

63-65/68/73/76/78-79/84-88/90-91/93-95	66/69/71-72/75/77/89	67	74	82	83	92	70/80-81 (inc)
íʃ	ís	íʃ	íʃ/éʃ	ís	ís/íʃ	éʃ	
ím	ím	igém	ím	ím/igém	ím	ím	ím
íw	íw	igéw	íw	íw/igéw	íw	íw	íw

Processos fonològics

1. Espirantització d'oclusives sonores medials
2. Segregació de la iod

Processos optatius:

- Anteriorització de /a/ (→ [e]) en síl·laba àtona i en posició final
- Velarització de /a/ (→ [a]) en síl·laba àtona, en posició final (1a persona) i seguida de labial
- Centralització de /a/ (→ [ə]) en síl·laba àtona, en posició final
- Posteriorització de /a/ (→ [ɑ]) en síl·laba àtona, en posició final
- Velarització de /a/ (→ [o]) en síl·laba àtona, en posició final

63. Mòs d'Àneu, 64. Isavarré, 65. l'Esterrí d'Àneu, 66. Boí, 67. Andorra la Vella, 68. Llavorsí, 69. Vilaller, 70. la Torre de Cabdella, 71. Bonansa, 72. el Pont de Suert, 73. Sort, 74. la Seu d'Urgell, 75. la Pobla de Segur, 76. Organyà, 77. Tremp, 78. Benavarrí, 79. Sant Salvador de Toló, 80. Ponts, 81. Arresa de Segre, 82. Tamarit de Llitera, 83. Balaguer, 84. Pradell de Sió, 85. Cervera, 86. Bellpuig, 87. Lleida, 88. Sant Martí de Riucorb, 89. Fraga, 90. la Granadella, 91. Riba-roja d'Ibre, 92. Falset, 93. Gandesa, 94. Calaceit, 95. Tortosa.

Síntesi

L'observació dels paradigmes regulars del català occidental permet d'arribar a les conclusions següents en relació amb la possible subdivisió que poden presentar les classes verbals:

Pel que fa a la classe [I], un nombre reduït de localitats inclouen, sovint de manera alternativa a altres solucions sense increment, una extensió velar en els temps de subjuntiu ([kánteyɔ] / [kantiyés]~[kantiyésa]), la qual pot manifestar una doble realització fonològica (/ig/ o /eg/) en funció de la localitat. El rol morfològic que juguen els esmentats increments en aquesta classe verbal és qüestionable. D'una banda, no desenvolupen el valor de marcador de subclasse lèxica, pel fet que no diferencien conductes verbals distintes entre els verbs de la classe [I], com succeirà en alguerès. A més, és previsible, malgrat l'absència de dades contrastives, que tots els verbs d'aquesta classe adoptaran les mateixes solucions en aquests temps. D'una altra banda, el fet que ocorrin en el subjuntiu pot fer pensar que estan parcialment relacionats amb aquest mode. Si és així, l'únic valor que se'ls pot atribuir és una marca morfològica, que completa el forat estructural extensió, i que permet, quan ho requereix la varietat, de vèncer el possible sincretisme que es podria generar entre les solucions del present d'indicatiu i del present de subjuntiu.

Pel que fa al Pont de Suert, única localitat on es constata /ig/ al present de subjuntiu, l'increment pot aparèixer a causa de la identitat formal que s'observa entre algunes persones del present d'indicatiu ([-es, -e, -ém, -éw, -en]) i del present de subjuntiu ([-es, -e, -ém, -éw, -en]) si no s'introdueix l'extensió velar. Cal remarcar que mentre que en totes les persones menys en la 1a conviuen les dues solucions amb increment i sense ([kánteyes]~[kántes]), a 1[-pl] les dues formes alternatives presenten extensió ([kánteyɔ]~[kánteyā]).

La inserció del segment velar a l'imperfet de subjuntiu de la classe [I] té lloc a Tortosa i també al Pont de Suert. En aquest temps és possible que l'increment s'adjunti amb la finalitat de vèncer un sincretisme, però, en aquest cas, s'hauria d'aplicar entre temps i no entre modes —imperfet de subjuntiu [kantésem]~[kantiyésem] / present de subjuntiu [kantésem], especialment pel que fa a la solució de Tortosa. En aquesta localitat, les dues persones del plural coincideixen formalment, pel fet que el present de subjuntiu insereix el morf relacionat amb mode/temps [se], que, en la majoria d'indrets, és marca d'imperfet de subjuntiu. És

previsible, doncs, que l'increment velar incorporat inicialment a 1,2[+pl] s'haurà estès a la resta de persones d'aquest temps amb la finalitat d'eliminar la identitat formal amb el present de subjuntiu. Novament, la col·locació estructural d'aquest increment ompliria el forat extensió, per bé que en aquest cas estaria indirectament relacionat amb temps (imperfet) i no amb mode (subjuntiu), com s'ha observat en el Pont de Suert.

D'altra banda, quan ocorre el sincretisme esmentat, l'aparició de l'extensió es podria interpretar com un simple fenomen de difusió de l'increment velar, que, com ho manifesten altres solucions, a més d'estendre's a determinades persones i a determinats temps de la seva subclasse verbal, pot expandir-se també a altres subclasses. Amb tot, les persones 1,2[+pl] del present de subjuntiu, que incorporen el segment relacionat amb mode/temps [se] ([perdése], [dormísem]...) divergeixen, en les localitats on s'aplica, de les solucions corresponents de present d'indicatiu ([perdém], [dormím]...). S'endevina, doncs, la finalitat d'evitar el sincretisme entre dos modes, l'un, marcat, el present de subjuntiu; l'altre, no marcat, el present d'indicatiu.

Pel que fa a la subclasse [II,-ext], és destacable la solució de Gandesa i de Calaceit, que incorpora un increment velar /ig/ a 1[-pl] ([bátıyo]). Aquest increment torna a aparèixer a totes les persones del present de subjuntiu i de l'imperfet de subjuntiu, però no es constata en les formes no personals. Aquesta distribució suggereix la tendència, que s'observarà més nítidament en valencià, dels verbs sense extensió de la classe [II] a adquirir progressivament aquest increment, de manera que, en una darrera fase d'aquest procés, la classe [II] esdevindria unitària i no es desdoblaria en dues subclasses verbals. A més, la terminació amb increment a 1[-pl] del present d'indicatiu i l'adjunció del morf /o/, corresponent a mode/temps, reforça el valor d'extensió del segment velar.

Cal remarcar també que l'increment /ig/ és una forma al·lomòrfica de /g/, que s'adopta quan s'incorpora al radical sense modificar-lo.⁷⁸ El present de subjuntiu manifesta a Lleida la inserció de l'increment velar /g/, però en aquest cas l'element dental final del radical, per tal de fer-lo pronunciable, experimenta una assimilació al punt d'articulació de la consonant velar de l'increment ([bágge]). Cal destacar, d'altra banda, que si en la classe anterior s'ha provat de justificar l'aparició de l'increment velar per evitar el sincretisme entre present de subjuntiu i

⁷⁸ Wheeler (1982/1986: 564) considera que /ig/ és una variant sil·làbica de /g/, marca de subjuntiu, que evita les dificultats articulatòries quan s'adjunta a una arrel acabada en determinades consonants (que no siguin vocal o /k, m, r/).

imperfet de subjuntiu, justament en el cas de *batre* conviuen en diverses localitats solucions amb un increment velar en els dos temps, de manera que les formes verbals tornen a experimentar una identitat formal, aquest cop per la presència comuna del segment velar en els dos temps esmentats ([batiyésem] / [batiyésem]).

La relació entre l'aparició de l'increment i l'eliminació del sincretisme, des d'un punt de vista general, perd força davant aquests exemples. Tot sembla indicar, però, l'expansió, de vegades indiscriminada, de l'increment velar, que es complementa amb la tendència de certs morfemes a cobrir caselles estructurals buides, però susceptibles d'emplenament —cf. la possibilitat d'aparició del segment relacionat amb mode/temps en les persones 2,3[-pl] i 3[+pl] de verbs pertanyents a les classes [II,-ext] i [III,-ext], que inicialment no el presenten ([bátes] o [dórmes]) o l'aparició del morf [se] en la casella corresponent a mode/temps d'1,2[+pl] del present de subjuntiu. D'altra banda, infinitius com *poguer* i *volguer*, amb inserció d'un segment velar, manifesten la caiguda del segment dental del radical quan va seguit de l'extensió. En aquest cas, sembla que l'increment no adopta cap valor funcional. La seva presència es podria justificar pel fet que l'infinitiu és el mode més marcat, per bé que en alguns casos també es podria relacionar amb determinades característiques de l'element consonàntic final de l'arrel, que podria facilitar la seva admissió.

Quant a la classe [III], la presència de l'increment velar a l'imperfet de subjuntiu és gairebé general en les dues subclasses —amb extensió i sense. Així, 27 localitats, no sempre coincidents en els dos models, d'un total de 34 amb què compta el català occidental, presenten en solitari o alternativament el segment /ig/, tot i que alguns indrets poden incorporar minoritàriament en aquest temps un altre increment ([dormiyésa] / [dormiskésa]).

Pel que fa a les realitzacions del present d'indicatiu de la subclasse [III,-ext], l'increment velar —en forma de /g/, /ig/ o /eg/— no es manifesta mai a 1[-pl]; només apareix de manera alternativa a Tamarit a 1,2[+pl] ([dormiyém] / [dormiyéw]). Algunes localitats poden introduir una extensió palatal no només en aquesta persona sinó també a 2,3[-pl], però aquest resultat no s'estén mai a 3[+pl] —cf. [durmíso], [durmíses], [durmís], però [dórmén], i no *[durmísen].

Quant a les característiques del segment palatal que apareix a 1[-pl], a Bonansa pot presentar la forma /ísk/ mentre que a la Torre de Cabdella i al Pont de Suert pot adoptar la forma /ís/. El

contrast entre aquestes dues formes i la comparança amb la resta de persones que incorporen sistemàticament /ís/ podria fer reanalitzar l'increment /isk/ d'1[-pl] com a /ís/+/k/, on /ís/ representa l'extensió de la classe [III] i /k/ està relacionat amb nombre/persona, com suggereixen Wheeler (1984) i Clua (1999). Tanmateix, en català occidental tant /isk/ com /ís/ van sempre seguits del morf /o/, que, en aquesta descripció, s'ha relacionat amb mode/temps. La presència d'aquest segment sembla invalidar, doncs, la connexió de /k/ amb nombre/persona.

A més, des d'un punt de vista formal i pensant en una futura comparació interdialectal, que ha de contrastar segments morfològics homologables, és preferible de considerar que l'increment /isk/ és una unitat insegmentable, a diferència de solucions com [dormískeʝa], que es manifesten a Vilaller i que poden interpretar-se com la seriació de dos increments: un de palatal i un altre de velar —/isk+eg/. Malgrat la proposta de partició esmentada, basada en els morfs constituents, l'increment /isk/ —sense segmentar— emplenaria la casella corresponent a extensió.

Novament, el criteri de la inserció de l'increment velar per vèncer el sincretisme entre present d'indicatiu i present de subjuntiu trontolla a la llum de resultats com els de Tamarit, on l'increment és present en les dues solucions d'aquests temps —cf. [dormísko]: 1[-pl] del present d'indicatiu / [dormísko]: 1[-pl] del present de subjuntiu; [dormíyém]: 1[+pl] del present d'indicatiu / [dormíyém]: 1[+pl] del present de subjuntiu; però, present d'indicatiu, [dormíses] / present de subjuntiu, [dormískes]. El darrer exemple suggereix novament una possible segmentació de l'increment [ísk], atès que en aquest cas [k] sembla que distingeixi el present de subjuntiu del present d'indicatiu. En efecte, s'ha argumentat —cf. Clua (1999)— que una possible anàlisi dels increments palatals del tipus /íʃk/ o /ísk/ en el present de subjuntiu hauria de diferenciar, com s'ha esmentat anteriorment en relació amb el present d'indicatiu, dos components: el segment palatal pròpiament dit (/íʃ/ o /ís/) i el segment velar /k/ —que en aquest cas estaria relacionat amb mode subjuntiu—, el qual és considerat com la transposició —sorda, però— de l'increment velar propi de la classe [II]. Per aquest motiu, la vocal temàtica, quan apareix, es correspon amb aquesta classe i no amb la classe [III] —cf. la solució [partíʃkéʃe] de Fraga. Amb tot, i encara que funcionalment /isk/ s'oposa a /ís/ perquè exerceix aquesta funció, s'opta per considerar que /isk/ és una de les solucions al·lomòrfiques

de l'extensió palatal —juntament amb /is/ i amb altres solucions possibles de l'àrea occidental ([iʃk], [iʃ], [éʃ])— i que ocupa la casella extensió sense experimentar segmentacions de cap mena.

Pel que fa a la subclasse [III,+ext], la inserció de l'increment velar /ig/ a 1,2[+pl] del present de subjuntiu és molt estesa, a diferència del nombre reduït de solucions amb aquest segment que apareixen en les mateixes persones del present d'indicatiu. En aquest cas, quan la diferenciació existeix en aquestes persones (indicatiu = – extensió velar, subjuntiu = + extensió velar) la presència de l'increment podria atribuir-se a l'intent d'evitar la identitat formal entre els dos modes.

Cal destacar, en darrer terme, l'expansió de l'increment velar de la subclasse [II,+ext], que s'estén, d'una banda, intraparamètricament, a l'imperfet d'indicatiu de la seva mateixa subclasse verbal —cf. [beyéβa/beywéβa]—, i d'una altra, interparamètricament, a l'imperfet d'indicatiu de la subclasse [III,+ext] —cf. [partiyéβa]. Aquesta expansió és inusual i només es detecta en algunes localitats del català occidental.

2.4. València

(95) Dades fonètiques intradialectals

Classe [I]

PI	II	PP	F	C	PS
o/e/a	áβa/áβə/áva/ávə/áve/áve/ávo/áe	í	aré	aría/ə/e/o	o/e/a
es	áβes/áes/áves	áres	arás	aríes	es/os
e/ε/a/ə/o	áβa/áβə/áva/ávə/ávo/áve/áve/áe	á	ará	aría/ə/e/e	e/o/a
ém	áβem/áem/ávem	árem	arém/arém	aríem	ém/ésem
éw	áβew/áew/ávew	árew	aréw/aréw	aríew	ém/ésew
en	áβen/áen/áven	áren	arán	aríen	en/on

IS	Imp	NPe
árə/áre/áro/ára/ára/áre/ás/és	a/ε/ə/e	á/ár
áres/áses/éses	ém	án/ánt
árə/áre/áro/ára/ára/áre/ás/és	éw	át
árem/ásem/ésem		
árew/ásew/ésew		
áren/ásen/ésen		

Subclasse [II,-ext]

PI	II	PP	F	C
o/Ø	ía/íe/íe/íə/ío/íə	í	ré/raré	ría/ε/e/ə/o/raría
s	íes	éres	rás/rarás	ríes/raríes
	ía/íe/íə/íe/íə/ío	é	rá/rará	ría/ε/e/ə/o/rarie
ém	íem	érem	rém/rém/raréem	ríem/raríen
éw	íew	érew	réw/rém/raréw	ríew/raríew
en	íen	éren	rán/rarán	ríen/raríen

PS	IS	Imp	NPers
eγa/íγa/ke/ka/e/ε/a/íjka/ra/ra	éra/ére/éřa/éře/éřa/éro/íra/eγera/iyés/rára		re/rer
eγes/íγes/kes/es/íjkes/res	éres/íres/eγéres/iyéses/ráres	ém	én/ént
eγe/íγe/ke/ka/e/ε/a/íjka/ra/ra	éřa/éře/éřa/éře/éřa/éro/ířa/eγéře/iyés/ráře	éw	út/rát
eγém/ém/iyésesem/kém	érem/írem/eγérem/iyésesem/rárem		
eγéw/éw/iyésew/kéw	érew/írew/eγérew/iyésew/rárew		
eγen/íγen/ken/en/íjken/ren	éren/íren/eγéren/iyésen/ráren		

Subclasse [II,+ext]

PI	II	PP	F	C
k	ía/íe/íe/íə/ío/íə	γí/γé	ré	ría/ε/e/ə/a/o
s	íes	γéres	rás	ríes
	ía/íe/íə/íe/íə/ío	γé	rá	ría/ε/e/ə/o
ém/γém	íem	γérem	rém/rém	ríem
éw/γéw	íew	γérew	rém/réw	ríew
en	íen	γéren	rán	ríen

96. Morella, 97. Vinaròs, 98. Benassal, 99. Alcalá de Xivert, 100. Lluçena, 101. Castelló de la Plana, 102. Sagunt (Morvedre), 103. Llíria, 104. València, 105. Sueca, 106. Gandia, 107. Benigànim, 108. Pego, 109. Patró (Vall de Gallinera), 110. Cocentaina, 111. Benissa, 112. Tàrbena, 113. Alcoi, 114. Biar, 115. la Vila Joiosa, 116. Monòver, 117. Alacant, 118. Elx.

PS	IS	Imp	NPers
ya/e/a/e/o/a	yéra/yére/yére/yéra/yéro/yéro/yés/éra		re/rer
yes	yéres/yéses/éres	yém/yám/ém/ám	én/ént/yén/yént
ye/a/a/e/o/a	yére/yéra/yéra/yére/yéra/yéro/yés/éra	yew/yáw/éw/áw	yút
yém/yám/ém/ésem	yérem/yésem/érem		
yéw/yám/éw/ésew	yérew/yésew/érew		
yen	yéren/yésen/éren		

Subclasse [III,-ext]

PI	II	PP	F	C	PS
k/iyo/o/Ø	ia/ie/ie/ia/ia/ia	íi/í	iré	ría/e/e/a/a/o	iyə/iye/ya/ye/yə/ye/yo
s/es	ies	yéres/íres	irás	ries	iyes/yés
	ia/ie/ia/ie/ie	yé/i	irá	ría/e/e/a/o	iye/ye/ya/ye/yə/yə
ím	iem	yérem/írem	irém/irém	riem	ím/ám/iyém/yém/yám/ésem
íw	iew	yérew/írew	irém/iréw	riew	íw/áw/iyéw/yéw/yáw/ésew
en	ien	yéren/íren	irán	rien	iyen/yen

IS	Imp	NPers
ís/iyéra/iyés/yéra/yére/yéra/yéra/yéro/yés/ire/ira/ira/iro/ire/ira		í/r
íses/iyéres/iyéses/yéres/yéses/íres	ím/yám	ín/int/yént
ís/iyére/iyés/yére/yéra/yéro/yéra/yéra/yés/ire/ira/iro/ira/ire/ira	íw/yáw	ít
ísem/iyérem/iyésem/yérem/yésem/írem		
ísew/iyérew/iyésew/yérew/yésew/írew		
ísen/iyéren/iyésen/yéren/yésen/íren		

Subclasse [III,+ext]

PI	II	PP	F	C
íjka/íjo/ísk	ia/ie/ie/ia/ia/ia	í	iré	ría/e/e/a/a/o
íjes/íses	ies	íres	irás	ries
íj/ís	ia/ie/ia/ie/ie	í	irá	ría/e/e/a/o
ím	iem	írem	irém/irém	riem
íw	iew	írew	irém/iréw	riew
íjen/ísen	ien	íren	irán	rien

PS	IS	Imp	NPers
íjka/íjke/íjka/íjke/íjka/íjko/íjya/íjya/iske	ira/ire/ira/ira/ire/iro/iyéra/iyére/íjkéra/iyés	íj/ís	í/r
íjkes/íjyes/ískes	íres/iyéres/íjkéres/iyéses	ím	ín/int
íjke/íjya/íjya/iske	ire/ira/ira/ire/ira/iro/iyére/íjkére/iyés	íw	ít
ím/iyém/iyám/íjkém/íjkám/íjyésem/íjyám	írem/iyérem/íjkérem/iyésem		
ím/iyém/iyám/íjkéw/íjkáw/íjyésew/íjyáw	írew/iyérew/íjkérew/iyésew		
íjken/íjyen/ísken	íren/iyéren/íjkéren/iyésen		

Descripció

2.4.1. Formes no personals

Classe [I]

Les alternances que presenten les formes d'infinitiu i de participi són, inicialment, de tipus morfològic, i tenen a veure amb la presència o amb l'absència del segment relacionat amb mode d'infinitiu /r/ i amb l'aplicació o la manca d'aplicació de la regla que elimina el segment oclusiu del grup consonàntic final /nt/ del gerundi. Des d'una perspectiva intraparlant seria lícit de postular dues formes bàsiques possibles per a cada representació: /r/~ /Ø/ i /n/~ /nt/. Des d'una perspectiva intradialectal, l'absència de dades contrastables fa més recomanable predir una forma bàsica única: /r/ i /nt/ i sengles regles que eliminen el segment bategant i el segment oclusiu del grup consonàntic en les localitats que no els manifesten fonèticament.

El BDLC (X, 165) ofereix una informació molt minsa sobre el manteniment o la pèrdua de la marca d'infinitiu en aquesta àrea. Així, només indica que s'elideix, fins i tot seguida de pronom feble, a Monòver-116 (poden [fèu],estic per [donáne]).

Les formes d'infinitiu i de participi de la classe [I] —cf. (96)— presenten alternances en relació amb la pronúncia del morf d'infinitiu i de l'oclusiva final del grup consonàntic que representa el morf de gerundi.

(96)

96-98/100/116	99/101-115/117-118
kantá	kantár

96-101/110/113-114/116	102-109/111-112/115/117-118
kantán	kantánt

96-118
kantát

Resum

Classe I	Infinitiu			Gerundi			Participi		
	arrel	tema	mode	arrel	tema	mode	arrel	tema	mode
RF	X	á	Ø/r	X	á	n/nt	X	á	t
RS	X	á	r	X	á	nt	X	á	d
Estructura morfològica	X	T	M	X	T	M	X	T	M

96. Morella, 97. Vinaròs, 98. Benassal, 99. Alcalà de Xivert, 100. Lluçna, 101. Castelló de la Plana, 102. Sagunt (Morvedre), 103. Ildià, 104. València, 105. Sueca, 106. Gandia, 107. Benigànim, 108. Pego, 109. Patró (Vall de Gallinera), 110. Cocentaina, 111. Benissa, 112. Tàrbena, 113. Aleoí, 114. Biar, 115. la Vila Joiosa, 116. Monòver, 117. Alacant, 118. Elx.

Classe [II]

L'infinitiu —cf. (97)— presenta, en la majoria de localitats, una vocal epentètica ([bátre]) ja esmentada en la descripció d'altres varietats, tret de Patró-109 i de la Vila Joiosa-115, que poden adjuntar, per bé que no sistemàticament, un segment [r] en posició final ([bátrer]). Tradicionalment, s'ha considerat que aquest segment s'afegeix amb una voluntat d'ultracorrecció en algunes localitats que pronuncien la /r/ final de l'infinitiu en les classes [I] i [III]. Aquesta addició deixa entreveure la pèrdua de consciència per part dels parlants de la marca d'infinitiu real que precedeix l'epèntesi i, a més, l'adquisició d'un segment paral·lel que compleix la mateixa funció. Tanmateix, des d'un punt de vista morfològic, més que considerar que es tracta d'una duplicació de la marca d'infinitiu, i atesa la manca d'identificació amb aquest segment, s'optarà per postular un radical alternatiu que conté la -r, que en algunes localitats posseeix el valor d'infinitiu, però que en d'altres ha perdut aquest valor i s'ha incorporat a l'arrel. La marca morfològica real d'infinitiu, doncs, es troba en aquestes darreres varietats en posició final.

(97)

96-108/110-118	109	103 ⁷⁹	96-108/110-114/116-118	109/111	115
bátre	bátrer	pédre	béwre	béwre	béwre/ béwrer

El gerundi —cf. (98a)—, al marge de l'alternança que s'observa en el morf que el representa, pot afegir un increment velar en el model sense extensió ([perýént]), però aquesta solució no és general.

(98a)

96-104/110/113-114/116-117	105-109/1111-112/115/118
batén	batént

96-101/110/113-114/116	102-105	106-108/111/115/117-118	112
perdén	perýént/ perdént	perdént	perýént

D'altra banda, s'observa una duplicitat radical en el verb *beure*, que està relacionada amb la presència d'un segment labiodental o d'un segment espirant.

(98b)

96	97/100	98-99/101/113-114/116	102	103/112	104	105	106-109/111/117-118
beβén/ bevén	beβén	bevén	beβént/ beyént	beyént	beβént	beyén	bevént

⁷⁹ El verb *perdre*, que apareix en algunes localitats en substitució de *batre*, aplica un procés de dissimilació de bategants a més del procés de reducció vocàlica esmentat en parlar de l'àrea corresponent al català occidental. En valencià, quant al procés dissimilatori, la solució més habitual elimina la bategant del radical —[pédre].

El participi presenta, en el cas del verb *batre*, una solució [át], que conviu amb [út] només a Alcalà de Xivert-99. En valencià, però, és una forma limitada als vells. Es tracta, com en altres varietats on ocorria aquest canvi de classe, d'un fet local —en aquest cas de caràcter generacional— que no serà pres en consideració des del punt de vista de les realitzacions regulars. El verb *perdre* adopta una solució general en [ú+t].⁸⁰ La consonant velar en el participi, comuna als verbs amb increment, pot aparèixer esporàdicament en la subclasse [II,-ext].

(99)

96-99/101-118	100	97-101/106-118	96/102-105	96-118
batút	batrát/ batút	perdút	peryút/ perdút	beyút

Resum

Subclasse [II,-ext]	Infinitiu			Gerundi			Participi		
	arrel	tema	mode	arrel	tema	mode	arrel	tema	mode
RF	X		r/er	X	é	nt/n	X		út
RS			r	X		nt	X		úd
Estructura morfològica	X		M	X	T	M	X		M

Subclasse [II,+ext]	Infinitiu			Gerundi				Participi			
	arrel	tema	mode	arrel	ext	tema	mode	arrel	ext	tema	mode
RF	X		r/er	X	Ø/γ	é	nt/n	X		γ	út
RS			r	X	g	é	nt	X		g	úd
Estructura morfològica	X		M	X	E	T	M	X			M

Classe [III]

El comportament dels verbs de la classe [III] és similar al dels verbs de la classe [I] en relació amb l'infinitiu i al gerundi; és a dir, aquests dos temps presenten alternances pel que fa a la pronúncia del morf d'infinitiu i del segment oclusiu del grup consonàntic que representa la marca de gerundi. Quant al participi,⁸¹ el verb *dormir* pot manifestar, per bé que alternant amb la solució habitual, un increment [g]. Com ocorre en tots els casos en què apareix el segment velar, la vocal temàtica és [é] i no [í]. L'absència de 'r' en l'infinitiu s'observa a Morella-96, Vinaròs-97, Benassal-98, Lluçena-100 i Monóver-116. La caiguda de l'element dental del grup consonàntic /nt/ ocorre a Patró-109, Tàrbena-112, Alcoi-113, la Vila Joiosa-115. La solució

⁸⁰ El participi de *perdre* posseeix la següent distribució: localitats 97-101/106-118: [perdút]; localitats 96/102-105: [peryút/perdút]. El darrer grup de localitats ostenta una solució amb l'increment velar de la subclasse amb extensió.

⁸¹ Quant a les possibles realitzacions del participi, hi ha, atípicament, un participi 'collgut', que alterna amb la realització regular, a València i Biar [koʎγút] / [kuʎγút]. Es constata, doncs, un possible canvi de classe en el participi.

96. Morella, 97. Vinaròs, 98. Benassal, 99. Alcalà de Xivert, 100. Lluçena, 101. Castelló de la Plana, 102. Sagunt (Morvedre), 103. Llíria, 104. València, 105. Sueca, 106. Gandia, 107. Benigànim, 108. Pego, 109. Patró (Vall de Gallinera), 110. Cocentaina, 111. Benissa, 112. Tàrbena, 113. Alcoi, 114. Biar, 115. la Vila Joiosa, 116. Monóver, 117. Alacant, 118. Elx.

alternativa *dorguent*, que apareix a Sagunt-102 i a Llíria-103, convivint amb el gerundi habitual, rep la mateixa vocal temàtica que la realització *collgent*, que té lloc a Tamarit-81. La inclusió del segment velar genera, doncs, un canvi de classe que provoca, almenys pel que fa al gerundi, que *dormir* és conjugui com un verb de la classe [II].

(100)

96-98/100/116/117-118	99/101-115	96-98/100/116	99/101-115/117-118
dormí	dormír	partí	partír
96-101/110/113-114/116	102/103	111/112/115/117-118	
dormín	doryént/ dormínt	dormínt	
96-101/113-114/116	102-112/115/117/118		
partín	partínt		
63-95	63-95		
dormít	partít		

Resum

Subclasse [III,-ext]	Infinitiu			Gerundi			Participi		
	arrel	tema	mode	arrel	tema	mode	arrel	tema	mode
RF	X	i	r/Ø	X	i	n/nt	X	i	t
RS	X		r	X		nt	X	i	d
Estructura morfològica	X	T	M	X	T	M	X	T	M

Subclasse [III,+ext]	Infinitiu			Gerundi				Participi			
	arrel	tema	mode	arrel	ext	tema	mode	arrel	ext	tema	mode
RF	X	i	r/Ø	X	Ø/y	i/é	nt/n	X		i	t
RS	X		r	X	Ø/g	i/é	nt	X		i	d
Estructura morfològica	X		M	X	E	T	M	X			M

Models verbals: formes no personals

Classe [I]: Model únic

	Infinitiu			Gerundi			Participi		
	arrel	tema	mode	arrel	tema	mode	arrel	tema	mode
RS	X	á	r	X	á	nt	X	á	d

Subclasse [II,-ext]: dos models

Subclasse [II,+ext]: dos models

	Infinitiu			Gerundi				Participi			
	arrel	tema	mode	arrel	ext	tema	mode	arrel	ext	tema	mod
[-ext]	X		r								
[-ext]				X		é	nt				96-102-108/110-111/113-118
[-ext]				X	g	é	nt				103
[+ext]				X		é	nt				96-102/104/113-114/116
[+ext]				X	g	é	nt				102-105/112
[-ext]								X		ú	d
[+ext]								X	g	ú	d

96. Morella, 97. Vinaròs, 98. Benassal, 99. Alcalà de Xivert, 100. Lluçena, 101. Castelló de la Plana, 102. Sagunt (Morvedre), 103. Llíria, 104. València, 105. Sueca, 106. Gandia, 107. Benignim, 108. Pegò, 109. Patrò (Vall de Gallinera), 110. Cocentaina, 111. Benissa, 112. Tàrbena, 113. Alcoi, 114. Biar, 115. la Vila Joiosa, 116. Monóver, 117. Alacant, 118. Elx.

Subclasse [III,-ext]: dos models   *Subclasse [III,+ext]: un model*

	Infinitiu			Gerundi				Participi				
	arrel	tema	mode	arrel	ext	tema	mode	arrel	ext	tema	mode	
[-ext]	X	í	r									96-118
[-ext]	X			X		í	nt					96-118
[-ext]	X			X	g	é	nt					102/103
[-ext]	X							X		í	d	96-118
[+ext]	X	í	r	X		í	nt	X		í	d	96-118

Processos fonològics

1. Ensordiment d'obstruents finals
2. Elisió de -r en posició final
3. Espirantització d'oclusives sonores medials
4. Inserció d'epèntesi (classe [II])
5. Simplificació del grup consonàntic -nt en posició final

2.4.2. Formes personals

2.4.2.1. Imperfet d'indicatiu

Classe [I]

Les desinències d'imperfet de la classe [I] experimenten divergències en els segments relacionats amb mode/temps. D'una banda, cal distingir les realitzacions [v] i [β], que alternen amb les solucions que presenten absència de consonant. Aquesta absència es podria explicar sincrònicament per un procés sistemàtic d'elisió de la labial, quan es troba en posició intervocàlica, en l'imperfet d'indicatiu dels verbs de la classe [I]. L'esmentada caiguda té lloc en les comarques meridionals del català nord-occidental (al Baix Aragó (Rafel 1981), al Segrià (Gili Gaya 1932), al Baix Cinca (Galán 1973)) i en valencià. D'una altra banda, cal observar les realitzacions del segment vocàlic final d'1[-pl] i 3[-pl], de les quals aquesta descripció s'ha fet ressò en les pàgines precedents. Les altres persones presenten resultats homogenis, sempre amb [e], pel fet que es troben en síl·laba travada.

En relació amb 1[-pl], tot i que la vocal final acaba majoritàriament amb [a], també es troben les terminacions [ε], [e], [o] i [ə]. Aquestes realitzacions fonètiques es poden remetre en la majoria de casos a una /a/⁸² (< [a], [ə]...) subjacent i considerar, quan hi ha coincidència entre les realitzacions de les persones 1[-pl] i 3[-pl], que es tracta d'un comportament sistemàtic de la

⁸² Wheeler (1984: 432) també remet a /a/ les variacions fonètiques que tenen lloc en posició final en algunes localitats valencianes.

96. Morella, 97. Vinaròs, 98. Benassal, 99. Alcalà de Xivert, 100. Lluçena, 101. Castelló de la Plana, 102. Sagunt (Morvedre), 103. Llíria, 104. València, 105. Sueca, 106. Gandia, 107. Benigànim, 108. Pego, 109. Patró (Vall de Gallinera), 110. Cocentaina, 111. Benissa, 112. Tàrbena, 113. Alcoi, 114. Biar, 115. la Vila Joiosa, 116. Monóver, 117. Alacant, 118. Elx.

vocal /a/ en posició final. Quan les terminacions de la 1a i la 3a persona no coincideixen, cal valorar de quina mena d'alternança es tracta. Pot ocórrer que la vocal de 1a persona sigui [a] i que la vocal de 3a persona sigui [e]; en aquest cas es pot pensar en l'aplicació d'una regla fonològica morfològicament condicionada que converteix tota /a/ de 3a persona en [e] —cf. les solucions del mateix temps en català occidental. És necessari aquest requeriment lèxic perquè aquesta realització no depèn del fet que la vocal es trobi en posició final. L'altre context de posició final és el de 1a persona, la solució fònica de la qual coincideix, en general, amb la pronúncia que adopta la vocal en posició final en l'àmbit de la morfologia nominal.

Una altra possibilitat, que ocorre sistemàticament a Lluçena-100 i a Castelló-101, és que no existeixi alternança —apareix una solució constant amb [e]— ni entre les persones esmentades —1a i 3a— ni quan la vocal es troba en síl·laba és travada. En aquests casos, des d'un punt de vista intradialectal, sembla més raonable⁸³ de postular que el segment subjacent és sempre [e]. No és necessària, doncs, l'aplicació de cap regla fonològica.

Les terminacions de 3[-pl] són coincidents amb les d'1[-pl] en la majoria d'indrets. Es produeixen, però, discrepàncies, totals o parcials, a Morella-96, Vinaròs-97, Benassal-98 i Gandia-106. Pel que fa al segment consonàntic, la solució labiodental pot conviure amb l'espírantitzada (a Alcalà de Xivert-99) o pot aparèixer només a 1[-pl] quan va seguida de [a]. En les altres persones, on /a/ ha esdevingut [e], s'ha produït la caiguda del segment consonàntic.

Quant a les terminacions verbals, el BDLC (X) en dóna certes indicacions: a Castelló-101 tota *-a* es pronuncia [e] (BDLC X, 198); a Benassal, la *-a* de 3a persona es pronuncia sempre [e], mentre que la *-a* de les primeres persones es manté [a] (BDLC X, 202). Sembla que es pot desprendre d'aquestes observacions que el comportament de la 3a persona requereix una justificació addicional a la simple posició de final de mot, que en la present descripció queda reflectida a través de l'aplicació de la regla fonològica morfològicament condicionada.

A Pego, la *-a* final de les formes verbals i nominals es pronuncia sistemàticament [o] (BDLC X, 179): [káz^o], [iglésio], [pacénsio]; io acudi[o], acudirio[o], que acudixc[o], que acudir[o]. A

⁸³ Els resultats de Castelló-101 i Lluçena-100 coincideixen amb els proposats per Clua (1999), per bé que no s'aplica el mateix criteri per determinar la representació fonològica de les vocals que es troben en síl·laba travada. Sols existeix coincidència des del punt de vista de la descripció intradialectal.

96. Morella, 97. Vinaròs, 98. Benassal, 99. Alcalà de Xivert, 100. Lluçena, 101. Castelló de la Plana, 102. Sagunt (Morvedre), 103. J.liria, 104. València, 105. Sueca, 106. Gandia, 107. Benigànim, 108. Pego, 109. Patró (Vall de Gallinera), 110. Cocentaina, 111. Benissa, 112. Tàrbena, 113. Alcoi, 114. Biar, 115. la Vila Joiosa, 116. Monóver, 117. Alacant, 118. Èlx.

Patró, per contra, la *-a* no es realitza [o] sinó *-a* castellana o lleugerament enfosquida, quasi [ə] o [a] (BDLC X, 181-182). A la Vila Joiosa (BDLC X, 172), a més de presentar un fenomen d'harmonia vocàlica ([dóno], [askólo], [róbɔ] [tarórɲo], [kózo]), fan [ə] moltes *-aa* finals ([fúla], [líya], [manía], [míkə], [táwla], [kázə]).

Aquestes informacions propicien de postular, tret dels casos de coincidència en [e] de totes les persones —cf. Lluçena-100 i Castelló-101—, un segment fonològic /a/, que, a més d'esdevenir [e] en posició de síl·laba travada, pot mantenir-se com a [a] o adquirir matisos diferents quan es troba en posició final. En algun cas, quan la modificació només ocorre en posició final de 3a persona, cal aplicar la regla morfològicament condicionada —cf. Morella-96 i Benassal-98.

Pel que fa a Alcalà de Xivert-99, Alcoi-113 i Alacant-117, per bé que 3[-pl] del present d'indicatiu es realitza [e], la comparació amb temps que presenten la mateixa disposició contextual (imperfet d'indicatiu i imperfet de subjuntiu) manifesta que en aquestes localitats la solució és [a], [ɛ] i [a], respectivament, per la qual cosa es postula en tots els casos un segment fonològic final /a/.

Cal tenir en compte, d'altra banda, que Sagunt-102, Llíria-103, València-104 i Gandia-106 són varietats apitxades. Una de les repercussions d'aquest fet pel que fa a aquesta descripció serà la realització fonològica sorda del morf relacionat amb nombre/persona de 2[-pl].

El segment consonàntic que integra el morf corresponent a mode/temps de l'imperfet d'indicatiu dels verbs de la classe [I] pot ser, des d'un punt de vista estrictament fonètic, de naturalesa aproximant o de naturalesa labiodental. Aquestes representacions es podrien remetre a sengles formes subjacents /b/ i /v/ en el cas del segment aproximant, /v/ en el cas del segment labiodental. Cal justificar aquestes remissions quan s'observa la coexistència en una mateixa localitat de les dues solucions fonètiques i, en particular, quan es prenen com a referència les formes de l'imperfet d'indicatiu del verb *beure*, que presenten les mateixes alternances fonètiques, en aquest cas en el radical.

Pel que fa a la classe [I], i sense perdre de vista el que ocorre en la subclasse [II,+ext], es pot postular que, quan conviuen els dos resultats esmentats, la solució més encertada és remetre'ls

96. Morella, 97. Vinaròs, 98. Benassal, 99. Alcalà de Xivert, 100. Lluçena, 101. Castelló de la Plana, 102. Sagunt (Morvedre), 103. Llíria, 104. València, 105. Sueca, 106. Gandia, 107. Benigànim, 108. Pego, 109. Patró (Vall de Gallinera), 110. Cocentaina, 111. Benissa, 112. Tàrbena, 113. Alcoi, 114. Biar, 115. la Vila Joiosa, 116. Monóver, 117. Alacant, 118. Elx.

a una forma bàsica /v/, que es pot mantenir com a tal o aproximantitzar-se, i, en alguns casos, pot arribar a desaparèixer. Així, la forma subjacent de l'obertura sil·làbica del segment relacionat amb mode/temps serà /v/ a Alcalà de Xivert-97 i a Benigànim-105. Aquest fet es confirma en les representacions d'imperfet dels verbs de la subclasse [II,+ext]. En aquest cas, les localitats citades presenten sempre un segment labiodental subjacent. D'altra banda, i en relació amb les localitats que tenen com a solució única un segment aproximant, cal prendre també com a referència els resultats oferts per l'imperfet d'indicatiu del verb *beure*. Així, i segons aquestes dades, solament Sagunt-102, Llíria-103 i València-104 compten en la representació fonològica amb un segment bilabial. La relació que assenyalava Alcover entre absència de l'element labiodental⁸⁴ i presència d'apitxat⁸⁵ sembla, doncs, que s'estableix parcialment, atès que pot aplicar-se als tres indrets esmentats anteriorment, però no ocorre, en canvi, a Gandia-106. Aquesta localitat presenta solucions apitxades i, alhora, el segment labiodental sonor.

Algunes localitats —cf. (101)— experimenten l'elisió de la labiodental en la desinència de l'imperfet d'indicatiu de totes les persones, tret de la 1a quan la vocal àtona es pronuncia [a]. Cal buscar la causa d'aquest fet en la tendència general que manifesten les llengües a eludir dos segments idèntics.⁸⁶ Wheeler (1984: 432) interpreta aquesta caiguda, des d'un punt de vista diacrònic, més que per causes fonètiques, com un canvi analògic motivat per tal que les formes d'imperfet d'indicatiu de la classe [I] s'assemblin a les de les altres dues conjugacions en -ía.

(101)

96	97	98	99	100
kantáva	kantáve	kantáva	kantáβa/kantáva	kantáe
kantáes/kantáves	kantáves	kantáes	kantáβes/kantáes/kantáves	kantáes
kantáe/kantáve	kantávə/kantáve	kantáe	kantáβa/kantáva	kantáe
kantáem/kantávem	kantávem	kantáem	kantáβem/kantáem/kantávem	kantáem
kantáew/kantávew	kantávew	kantáew	kantáβew/kantáew/kantávew	kantáew
kantáen/kantáven	kantáven	kantáen	kantáβen/kantáen/kantáven	kantáen

⁸⁴ Vegeu la distribució de les zones de la labiodental i de la bilabial en valencià (Sanchis Guarnier 1993: 80).

⁸⁵ Vegeu l'extensió de la zona del parlar apitxat (Sanchis Guarnier 1993: 85).

⁸⁶ Vegeu McCarthy (1986: 207-263) en relació amb l'*Obligatory Contour Principle*.

101	102/104	103	105	106	113
kantáe/kantáve	kantáβə/kantáβa	kantáβa	kantávə/kantáve	kantávo	kantáve
kantáes/kantáves	kantáβes	kantáβes	kantáves	kantáes/kantáves	kantáves
kantáe/kantáve	kantáβə/kantáβa	kantáβa	kantávə/kantáve	kantávə/kantávo	kantáve
kantáem/kantávem	kantáβem	kantáβem	kantávem	kantáem/kantávem	kantávem
kantáew/kantávew	kantáβew	kantáβew	kantávew	kantáew/kantávew	kantávew
kantáen/kantáven	kantáβen	kantáβen	kantáven	kantáen/kantáven	kantáven

107	108	109-110	111-112/117-118	114
kantáβə/kantávə	kantávo	kantávə	kantáva	kantáva
kantáes/kantáves	kantáes/kantáves	kantáes/kantáves	kantáves	kantáes/kantáves
kantáβə/kantávə	kantávo	kantávə	kantáva	kantáva
kantáem/kantávem	kantáem/kantávem	kantáem/kantávem	kantávem	kantáem/kantávem
kantáew/kantávew	kantáew/kantávew	kantáew/kantávew	kantávew	kantáew/kantávew
kantáen/kantáven	kantáen/kantáven	kantáen/kantáven	kantáven	kantáen/kantáven

115	116
kantávə	kantáva
kantáves	kantáves
kantávə	kantáva
kantávem	kantáem/kantávem
kantávew	kantáew/kantávew
kantáven	kantáven

Resum

RF				RS				
Classe I								
arrel	tema	m/t	n/p	p	tema	m/t	n/p	Estructura morfològica
X	á	βə/βa/e/və/va/ve/və/vo		1[-pl]	á	ba/va/ve		X+ T + M/T
X	á	βe/e/ve	s	2[-pl]	á	ba/va/ve	z/s	X+ T + M/T + N/P
X	á	βə/βa/e/və/va/ve/və/vo		3[-pl]	á	ba/va/ve		X+ T +M/T
X	á	βe/e/ve	m	1[+pl]	á	ba/va/ve	m	X+ T + M/T + N/P
X	á	βe/e/ve	w	2[+pl]	á	ba/va/ve	w	X+ T + M/T + N/P
X	á	βe/e/ve	n	3[+pl]	á	ba/va/ve	n	X+ T + M/T + N/P

Classe [II]

Pel que fa als segments relacionats amb mode/temps, la classe [II] presenta algunes discrepàncies en relació amb la classe [I] —cf. (102a) i (102b). Aquestes diferències en les persones 1[-pl] i 3[-pl] (Gandia-106: [a] en lloc de [o], Benigànim-107: [a] en lloc de [ə]; Cocentaina-110: [a] i [a] en lloc de [ə]; Tàrbena-112: [ə] en lloc de [a]) refermen les formes subjacents postulades per a aquestes persones en les localitats esmentades i destaquen la voluntat d'Alcover d'efectuar una transcripció fonètica precisa, que no té en compte, però, el fet que, en general, les mateixes realitzacions contextuals, encara que es tracti de temps diferents, haurien de ser idèntiques.

96. Morella, 97. Vinaròs, 98. Benassal, 99. Alcalà de Xivert, 100. Lluçena, 101. Castelló de la Plana, 102. Sagunt (Morvedre), 103. Llíria, 104. València, 105. Sueca, 106. Gandia, 107. Benigànim, 108. Pego, 109. Patró (Vall de Gallinera), 110. Cocentaina, 111. Benissa, 112. Tàrbena, 113. Alcoi, 114. Biar, 115. la Vila Joiosa, 116. Monóver, 117. Alacant, 118. 13x.

Mentre que el radical del verb *batre* no sofreix cap modificació al llarg de la flexió de l'imperfet, el radical de *beure* presenta al·lomorfa que, o bé es pot relacionar amb l'ús d'un segment labiodental o espirantitzat en posició final del radical, o bé, com succeïa a *cantar*, manifesta la caiguda de l'element consonàntic de l'obertura sil·làbica del morf relacionat amb mode/temps. Aquesta solució conviu amb una altra d'espirantitzada a Cocentaina-110 i amb una de labiodental a Biar-114. En aquesta subclasse es constaten també certes divergències en les realitzacions vocàliques dels segments relacionats amb mode/temps, que no modifiquen, però, la representació fonològica postulada.

Hi ha encara un alternant radical amb [béw] ([bewia]) a Lliria-103 a l'imperfet d'indicatiu i no pas amb [béβ]. Aquest fet no deixa de manifestar la relació estreta que existeix entre [w] i [β]. Alcover (BDLC X, 194) detecta en valencià solucions radicals similars en les realitzacions de l'imperfet d'altres verbs de la mateixa classe —*cavia*, *plowia*, *biwia*.

(102a)

96/98	97	99/103- 87 104/111/114/116-118	100/101	102	105	106	107	108
batia	batie	batia	batie	batia/batia	batia/batie	batia/batio	batia	batio
baties	baties	baties	baties	baties	baties	baties	baties	baties
batie	batie	batia	batie	batia	batia/batie	batia/batia	batia	batio
batiem	batiem	batiem	batiem	batiem	batiem	batiem	batiem	batiem
batiew	batiew	batiew	batiew	batiew	batiew	batiew	batiew	batiew
batien	batien	batien	batien	batien	batien	batien	batien	batien

109	110	112	113	115
batia	batia	batia	batie	batia
baties	baties	baties	baties	baties
batia	batia	batia	batie	batia
batiem	batiem	batiem	batiem	batiem
batiew	batiew	batiew	batiew	batiew
batien	batien	batien	batien	batien

⁸⁷ Per als resultats de Lliria-103, s'ha considerat la flexió de *perdre*: [perdia], [perdiés], [perdia]...

(102b)

96	97	98	99	100	101	102
beβia/bevía	beβie	bevía	beβia/bevía	beβie	bevie	beβia/beβia
beβies/bevies	beβies	bevies	beβies/bevies	beβies	bevies	beβies
beβie/bevie	beβie	bevie	beβia/bevía	beβie	bevie	beβia
beβiem/beviem	beβiem	beviem	beβiem/beviem	beβiem	beviem	beβiem
beβiew/bevew	beβiew	bevew	beβiew/bevew	beβiew	bevew	beβiew
beβien/bevien	beβien	bevien	beβien/bevien	beβien	bevien	beβien

103	104	105	106	107	108	109
bewia	beβia	bevía/bevie	bevía/bevía/bevío	bevía	bevío	bevía/bevía
beβies/bevies	beβies	bevies	bevies	bevies	bevies	bevies
beβia/bewia	beβia	bevía/bevie	bevía/bevía	bevía	bevío	bevía
beβiem/beviem	beβiem	beviem	beviem	beviem	beviem	beviem
beβiew/bevew	beβiew	bevew	bevew	bevew	bevew	bevew
beβien/bevien	beβien	bevien	bevien	bevien	bevien	bevien

110	111/116-118	112	113	114	115
beia	bevía	bevia	bevie	beia/bevía	bevia
beβies/beies	bevies	bevies	bevies	beies/bevies	bevies
beβia	bevía	bevia	bevie	beia/bevía	bevia
beβiem/beiem	beviem	beviem	beviem	beiem/beviem	beviem
beβiew/beiew	bevew	bevew	bevew	beiew/bevew	bevew
beβien/beien	bevien	bevien	bevien	beien/bevien	bevien

Resum

Classe [II]

RF

RS

arrel	tema	m/t	n/p	p	tema	m/t	n/p	Estructura morfològica
X	í	ə/a/ə/e/ε/o		1[-pl]	í	a/e		X+T+M/T
X	í	e	s	2[-pl]	í	a/e	z/s	X+T+M/T+N/P
X	í	ə/a/ə/e/ε/o		3[-pl]	í	a/e		X+T+M/T
X	í	e	m	1[+pl]	í	a/e	m	X+T+M/T+N/P
X	í	e	w	2[+pl]	í	a/e	w	X+T+M/T+N/P
X	í	e	n	3[+pl]	í	a/e	n	X+T+M/T+N/P

Classe [III]

Les realitzacions dels segments relacionats amb mode/temps d'aquesta classe coincideixen, en general, amb les de les classes [I] i [II] —cf. (103a) i (103b).

(103a)

96/98	97	99/103/109/111/114/116-118	100-101	102	104
dormía	dormie	dormía	dormie	dormía/dormía	dormía/dormía
dormies	dormies	dormies	dormies	dormies	dormies
dormie	dormie	dormía	dormie	dormia	dormía
dormiem	dormiem	dormiem	dormiem	dormiem	dormiem
dormiew	dormiew	dormiew	dormiew	dormiew	dormiew
dormien	dormien	dormien	dormien	dormien	dormien

96. Morella, 97. Vinaròs, 98. Benassal, 99. Alcalá de Xivert, 100. Lluçena, 101. Castelló de la Plana, 102. Sagunt (Morvedre), 103. Jilfria, 104. València, 105. Sueca, 106. Gandia, 107. Benigànim, 108. Pego, 109. Patró (Vall de Gallinera), 110. Cocentaina, 111. Benissa, 112. Tàrbena, 113. Alcoi, 114. Biar, 115. la Vila Joiosa, 116. Monóver, 117. Alacant, 118. Èlx.

105	106	107	108	110	112/115	113
dormià/dormiè	dormià/dormià	dormià	dormiò	dormià/dormià	dormià	dormiè
dormies	dormies	dormies	dormies	dormies	dormies	dormies
dormià	dormià	dormiò	dormiò	dormià	dormià	dormiè
dormiem	dormiem	dormiem	dormiem	dormiem	dormiem	dormiem
dormiew	dormiew	dormiew	dormiew	dormiew	dormiew	dormiew
dormien	dormien	dormien	dormien	dormien	dormien	dormien

(103b)

96/98	97	99/103/109/111/114/116-118	100-101	102	104	105
partia	partie	partia	partie	partia/partia	partia/partia	partia/partie
parties	parties	parties	parties	parties	parties	parties
partie	partie	partia	partie	partia	partia	partia
partiem	partiem	partiem	partiem	partiem	partiem	partiem
partiew	partiew	partiew	partiew	partiew	partiew	partiew
partien	partien	partien	partien	partien	partien	partien

106	107	108	110	112/115	113
partia/partia	partia	partio	partia/partia	partia	partie
parties	parties	parties	parties	parties	parties
partia	partio	partio	partia	partia	partie
partiem	partiem	partiem	partiem	partiem	partiem
partiew	partiew	partiew	partiew	partiew	partiew
partien	partien	partien	partien	partien	partien

Resum

RF

Classe [III]

RS

arel	tema	m/t	n/p	p	tema	m/t	n/p	Estructura morfològica
X	i	a/a/a/e/ε/o		1[-pl]	i	a/e		X+ T + M/T
X	i	e	s	2[-pl]	i	a/e	z/s	X+ T + M/T + N/P
X	i	a/a/a/e/ε/o		3[-pl]	i	a/e		X+ T +M/T
X	i	e	m	1[+pl]	i	a/e	m	X+ T + M/T + N/P
X	i	e	w	2[+pl]	i	a/e	w	X+ T + M/T + N/P
X	i	e	n	3[+pl]	i	a/e	n	X+ T + M/T + N/P

96. Morella, 97. Vinaròs, 98. Benassal, 99. Alcalá de Xivert, 100. Lluçena, 101. Castelló de la Plana, 102. Sagunt (Morvedre), 103. Llíria, 104. València, 105. Sueca, 106. Gandia, 107. Benigànim, 108. Pego, 109. Patró (Vall de Gallinera), 110. Cocentaina, 111. Benissa, 112. Tàrbena, 113. Alcoi, 114. Biar, 115. la Vila Joiosa, 116. Monòver, 117. Alacant, 118. Els.

Models verbals: imperfet d'indicatiu

Classe [I]: 4 models

96-99/105/107-118	106	100-101	102-104
áva	áva	áve	ába
ávaz	ávaz	ávez	ábas
áva	áva	áve	ába
ávam	ávam	ávem	ábam
ávaw	ávaw	ávev	ábaw
ávan	ávan	áven	ában

Classe [II]: 3 models

Classe [III]: 3 models

96-99/104-105/107-118	102-104/106	100/101	96-99/104-105/107-118	102-104/106	100/101
ía	ía	íe	ía	ía	íe
íaz	íaz	íez	íaz	íaz	íez
ía	ía	íe	ía	ía	íe
íam	íam	íem	íam	íam	íem
íaw	íaw	íew	íaw	íaw	íew
ían	ían	íen	ían	ían	íen

Processos fonològics

1. Ensordiment d'obstruents finals
2. Espirantització d'oclusives sonores medials
3. Espirantització de la labiodental sonora
4. Transformació de /a/ en [e] en síl·laba àtona final travada (/a/ → [e] / ____ + C #)
5. Elisió d'aproximant (procedent de /b/ o /v/ entre vocals)
6. Regla fonològica morfològicament condicionada: transformació de /a/ en [e] en síl·laba àtona final de 3a persona (/a/ → [e] / ____ ##) (localitats 96, 98).

Processos optatius:

- Anteriorització de /a/ (→ [ɛ]) en síl·laba àtona i en posició final
- Velarització de /a/ (→ [a̠]) en síl·laba àtona, en posició final (1a persona) i seguida de labial
- Centralització de /a/ (→ [ə]) en síl·laba àtona, en posició final
- Velarització de /a/ (→ [o]) en síl·laba àtona, en posició final

2.4.2.2. Imperfet de subjuntiu

Classe [I]

En primer lloc, cal remarcar a (104) la divergència morfològica que apareix en els segments relacionats amb mode/temps (/sa/ o /ra/). L'ús del primer morf fonològic sembla que està relacionat, en general, pel que fa als verbs de la classe [I], amb la presència d'una vocal

96. Morella, 97. Vinaròs, 98. Benassal, 99. Alcalá de Xivert, 100. Lluçena, 101. Castelló de la Plana, 102. Sagunt (Morvedre), 103. Ilíria, 104. València, 105. Sueca, 106. Gandia, 107. Benigànim, 108. Pego, 109. Patró (Vall de Gallinera), 110. Cocentaina, 111. Benissa, 112. Tàrbena, 113. Alcoi, 114. Biar, 115. la Vila Joiosa, 116. Monóver, 117. Alacant, 118. l'lx.

temàtica /é/, mentre que l'ús del segon sembla suposar una vocal temàtica /á/. Es troba, però, una terminació -[ás], -[áses] a Alcalà de Xivert-99, que desmenteix l'associació anterior. D'altra banda, les alternances vocàliques que presenten els morfs relacionats amb mode/temps són de caràcter fonètic, atès que totes es poden remetre a unes formes bàsiques /sa/ o /ra/, tret de la solució sistemàtica [re], que presenten Lluçena-100 i Castelló-101, a totes les persones de l'imperfet de subjuntiu. En aquest cas, i atesa la manca d'alternança, es postula una forma subjacent /re/. La 1a persona de l'imperfet de subjuntiu pot presentar dues alternances de caràcter morfològic: /s/ o /sa/. El darrer resultat, a diferència del que ocorre en altres varietats dialectals —cf. català occidental— no apareix mai a 3[-pl].

(104)

105	106	109	96/98	100/101	99	97
kantára/kantáre	kantára/kantáro	kantára/kantára	kantára	kantáre	kantás	kantés
kantáres	kantáres	kantáres	kantáres	kantáres	kantásés	kantésés
kantára/kantáre	kantára/kantáro	kantára/kantára	kantáre	kantáre	kantás	kantés
kantárem	kantárem	kantárem	kantárem	kantárem	kantásem	kantéssem
kantárew	kantárew	kantárew	kantárew	kantárew	kantásew	kantéssew
kantáren	kantáren	kantáren	kantáren	kantáren	kantásen	kantésen

102-104	107	108	110	111-112/114/116-117	113	115
kantára	kantára/kantáro	kantáro	kantára/kantára	kantára	kantáre	kantára
kantáres	kantáres	kantáres	kantáres	kantáres	kantáres	kantáres
kantára	kantára/kantáro	kantáro	kantára	kantára	kantáre	kantára
kantárem	kantárem	kantárem	kantárem	kantárem	kantárem	kantárem
kantárew	kantárew	kantárew	kantárew	kantárew	kantárew	kantárew
kantáren	kantáren	kantáren	kantáren	kantáren	kantáren	kantáren

Resum

RF					RS			
arrel	tema	m/t	n/p	p	tema	m/t	n/p	Estructura morfològica
X	á	ra/ra/ra/re/re/ro/s		1[-pl]	á	ra/re/s		X + T + M/T
X	é	s		1[-pl]	é	s		X + T + M/T
X	á	re/se	s	2[-pl]	á	ra/re/sa	z/s	X + T + M/T + N/P
X	é	se	s	2[-pl]	é	sa		X + T + M/T + N/P
X	á	ra/ra/ra/re/re/ro/s		3[-pl]	á	ra/re/s		X + T + M/T + N/P
X	é	s		3[-pl]	é	s		X + T + M/T
X	á	re/se	m	1[+pl]	á	ra/re/sa	m	X + T + M/T + N/P
X	é	se	m	1[+pl]	é	sa	m	X + E + T + M/T + N/P
X	á	re/se	w	2[+pl]	á	ra/re/sa	w	X + E + T + M/T + N/P
X	é	se	w	2[+pl]	é	sa		X + T + M/T + N/P
X	á	re/se	n	3[+pl]	á	ra/re/sa	n	X + E + T + M/T + N/P
X	é	se	n	3[+pl]	é	sa	n	X + E + T + M/T + N/P

96. Morella, 97. Vinaròs, 98. Benassal, 99. Alcalà de Xivert, 100. Lluçena, 101. Castelló de la Plana, 102. Sagunt (Morvedre), 103. I líria, 104. València, 105. Sueca, 106. Gandia, 107. Benigànim, 108. Pego, 109. Parró (Vall de Gallinera), 110. Cocentaina, 111. Benissa, 112. Tàrbena, 113. Alcoi, 114. Biar, 115. la Vila Joiosa, 116. Monóver, 117. Alacant, 118. Ilix.

Classe [II]

La subclasse sense extensió —cf. (105)— presenta diverses alternances de tipus morfològic en funció de les diferents localitats. Deixant de banda les possibles modificacions fonètiques que poden manifestar els elements vocàlics dels segments relacionats amb mode/temps, la vocal temàtica que apareix a l'imperfet de subjuntiu és [é] quan s'adjunta un morf fonològic /ra/, corresponent a mode/temps. L'esmentada vocal, però, també pot esdevenir alternativament /i/ a Benigànim-107. Aquesta realització sembla ser conseqüència de l'adjunció de la vocal temàtica pròpia de la classe [III], la qual cosa indica que la flexió d'aquest verb en aquest indret s'ha identificat amb la del castellà *batir*. En efecte, la incorporació del tema /i/ no és un fenomen sistemàtic: les desinències d'imperfet de subjuntiu del verb *perdre* d'aquesta localitat són [yéra], [yéres], [yéra], [yéra], [yérem], [yérew], [yéren]. Per aquest motiu, l'adopció d'una vocal temàtica /i/ no serà presa en consideració des de les perspectives intradialectal i interdialectal que es desenvoluparan en la tercera part d'aquest treball.

Un altre comportament alternatiu es troba a Morella-96, on s'introdueix una extensió [ey] entre el radical i la vocal temàtica. Pel que fa al verb *batre*, les úniques localitats que adjunten els morfs relacionats amb mode/temps ([s] i [se]) són Vinaròs-97 i Alcalà de Xivert-99, que al seu torn, també incorporen una extensió [iy]. A Benassal-98 s'observa la solució [batrára], que implica no solament una al·lomorfa en el radical sinó la inserció de la vocal temàtica de la classe [I]. Com en el cas de les formes no personals, es considera que aquesta solució és de caràcter local i no pot ser qualificada de regular, atès que els verbs de la classe [II] no canvien de classe en aquest temps. L'imperfet de subjuntiu del verb *perdre* en aquesta varietat és [peryéra, -yéres, -yére, -yérem, -yérew, -yéren].

(105a)

96	97/99	98	100-101	102	104/109/111-112/114/116-118	105
batéra/bateyéra	batiyéés	batrára	batére	batéřa/batéra	batéra	batéřa/batére
batéres/bateyéres	batiyéeses	batráres	batéres	batéres	batéres	batéres
batére/bateyére	batiyéés	batráre	batére	batéřa/batéra	batéra	batéřa/batére
batérem/bateyérem	batiyéesem	batrárem	batérem	batérem	batérem	batérem
batérew/bateyérew	batiyéesew	batrárew	batérew	batérew	batérew	batérew
batéren/bateyéren	batiyéesen	batráren	batéren	batéren	batéren	batéren

96. Morella, 97. Vinaròs, 98. Benassal, 99. Alcalà de Xivert, 100. Lluçena, 101. Castelló de la Plana, 102. Sagunt (Morvedre), 103. IJliria, 104. València, 105. Sueca, 106. Gandia, 107. Benigànim, 108. Pego, 109. Patró (Vall de Gallinera), 110. Cocentaina, 111. Benissa, 112. Tàrbena, 113. Alcoi, 114. Biar, 115. la Vila Joiosa, 116. Monóver, 117. Alacant, 118. IJlx.

106/110	107	108	113	115
baté ^{ra}	batí ^{ra} /baté ^{ra}	baté ^{ro}	baté ^{re}	baté ^{ra}
baté ^{res}	batí ^{res} /baté ^{res}	baté ^{res}	baté ^{res}	baté ^{res}
baté ^{ra}	batí ^{ra} /baté ^{ra}	baté ^{ro}	baté ^{re}	baté ^{ra}
baté ^{rem}	batí ^{rem} /baté ^{rem}	baté ^{rem}	baté ^{rem}	baté ^{rem}
baté ^{rew}	batí ^{rew} /baté ^{rew}	baté ^{rew}	baté ^{rew}	baté ^{rew}
baté ^{ren}	batí ^{ren} /baté ^{ren}	baté ^{ren}	baté ^{ren}	baté ^{ren}

El recurs al verb *perdre* —cf. (105b)—, per completar l'absència de *batre* a Llíria-103 i contrastar secundàriament les realitzacions dels dos verbs, és útil per mostrar la tendència del valencià a incorporar l'extensió velar a l'arrel ([peryé^{ra}]), que perd el segment oclusiu final. S'aprecien també formes sense extensió ([perdé^{ra}]), però es tracta de solucions alternatives. Com s'observa en la formació de l'imperfet de subjuntiu del verb *batre*, solament Vinaròs-97 i Alcalà de Xivert-99 presenten els segments relacionats amb mode/temps [s] i [se]. Aquestes realitzacions es fan extensives a la resta de subclasses verbals. En el segon cas, i a causa de l'existència d'un procés fonològic que transforma en valencià les /a/ subjacents en [e] quan es troben en síl·laba travada, la solució [se] es remet en tots els casos a /sa/. Per contra, i per raó de la seva sistematicitat, es postula per a Llocena-100 i Castelló-101 un segment subjacent /re/, relacionat amb mode/temps.

(105b)

96	97/99	98	100-101	102
peryé ^{ra}	peryé ^s	peryé ^{ra}	peryé ^{re}	peryé ^{ra} /peryé ^{ra} /perdé ^{ra} /perdé ^{ra}
peryé ^{res}	peryé ^{ses}	peryé ^{res}	peryé ^{res}	peryé ^{res} /perdé ^{res}
peryé ^{re}	peryé ^s	peryé ^{re}	peryé ^{re}	peryé ^{ra} /peryé ^{ra} /perdé ^{ra}
peryé ^{rem}	peryé ^{sem}	peryé ^{rem}	peryé ^{rem}	peryé ^{rem} /perdé ^{rem}
peryé ^{rew}	peryé ^{sew}	peryé ^{rew}	peryé ^{rew}	peryé ^{rew} /perdé ^{rew}
peryé ^{ren}	peryé ^{sen}	peryé ^{ren}	peryé ^{ren}	peryé ^{ren} /perdé ^{ren}

103	104	105
peryé ^{ra} /perdé ^{ra}	peryé ^{ra} /peryé ^{ra} /perdé ^{ra} /perdé ^{ra}	peryé ^{ra} /peryé ^{re} /perdé ^{ra} /perdé ^{re}
peryé ^{res} /perdé ^{res}	peryé ^{res} perdé ^{res}	peryé ^{res} /perdé ^{res}
peryé ^{ra} /perdé ^{ra}	peryé ^{ra} /peryé ^{ra} /perdé ^{ra}	peryé ^{ra} /peryé ^{re} /perdé ^{re}
peryé ^{rem} /perdé ^{rem}	peryé ^{rem} /perdé ^{rem}	peryé ^{rem} /perdé ^{rem}
peryé ^{rew} /perdé ^{rew}	peryé ^{rew} /perdé ^{rew}	peryé ^{rew} /perdé ^{rew}
peryé ^{ren} /perdé ^{ren}	peryé ^{ren} /perdé ^{ren}	peryé ^{ren} /perdé ^{ren}

106	107	108	109	110	113
peryé ^{ra} /peryé ^{ra}	peryé ^{ra}	peryé ^{ro} /perdé ^{ro}	peryé ^{ra} /perdé ^{ra}	peryé ^{ra}	peryé ^{re}
peryé ^{res}	peryé ^{res}	peryé ^{res} /perdé ^{res}	peryé ^{res} /perdé ^{res}	peryé ^{res}	peryé ^{res}
peryé ^{ra} /peryé ^{ra}	peryé ^{ra}	peryé ^{ro} /perdé ^{ro}	peryé ^{ra} /perdé ^{ra}	peryé ^{ra}	peryé ^{re}
peryé ^{rem}	peryé ^{rem}	peryé ^{rem} /perdé ^{rem}	peryé ^{rem} /perdé ^{rem}	peryé ^{rem}	peryé ^{rem}
peryé ^{rew}	peryé ^{rew}	peryé ^{rew} /perdé ^{rew}	peryé ^{rew} /perdé ^{rew}	peryé ^{rew}	peryé ^{rew}
peryé ^{ren}	peryé ^{ren}	peryé ^{ren} /perdé ^{ren}	peryé ^{ren} /perdé ^{ren}	peryé ^{ren}	peryé ^{ren}

96. Morella, 97. Vinaròs, 98. Benassal, 99. Alcalà de Xivert, 100. Llocena, 101. Castelló de la Plana, 102. Sagunt (Morvedre), 103. Llíria, 104. València, 105. Sueca, 106. Gandia, 107. Benigànim, 108. Pego, 109. Patró (Vall de Gallinera), 110. Cocentaina, 111. Benissa, 112. Tàrbena, 113. Alcoi, 114. Biar, 115. La Vila Joiosa, 116. Monóver, 117. Alacant, 118. Elx.

111-112/114/116-118	115
peryéra	peryéra
peryéres	peryéres
peryéra	peryéra
peryérem	peryérem
peryérew	peryérew
peryéren	peryéren

Com seria previsible, el model amb extensió velar —cf. (105c)— incorpora majoritàriament aquest increment. Solament València-104 presenta dues alternatives ([beβéra/beyéra]) amb presència d'extensió i sense. Cal constatar que el verb *perdre* adopta realitzacions molt properes a les del verb *beure*. S'insinua així, a començaments de segle, que el model sense extensió perd progressivament la seva entitat a causa de l'adjunció del segment velar en determinades formes del paradigma. Aquesta adquisició converteix més endavant la classe [II], almenys en aquesta àrea dialectal, en un grup únic, sense desdoblament. Pel que fa a l'aparició dels morfs relacionats amb mode/temps ([s] i [se]), Alcalà de Xivert-99, que fins ara havia comptat amb una realització única, presenta les dues solucions alternatives ([ra]~[s]).

(105c)

96/98	97	99	100-101	102	103/109/111-112/114/116-118
beyéra	beyés	beyéra/beyés	beyére	beyéra/beyéra	beyéra
beyéres	beyéses	beyéres/beyéses	beyéres	beyéres	beyéres
beyére	beyés	beyére/beyés	beyére	beyéra/beyéra	beyéra
beyérem	beyésem	beyérem/beyésem	beyérem	beyérem	beyérem
beyérew	beyérew	beyérew/beyérew	beyérew	beyérew	beyérew
beyéren	beyéren	beyéren/beyéren	beyéren	beyéren	beyéren

104	107	105	106
beβéra/beyéra	beyéro	beyéra	beyéra
beβéres/beyéres	beyéres	beyéres	beyéres
beβéra/beyéra	beyéro	beyéra	beyéra
beβérem/beyérem	beyérem	beyérem	beyérem
beβérew/beyérew	beyérew	beyérew	beyérew
beβéren/beyéren	beyéren	beyéren	beyéren

Resum

RF	Subclasse [II,-ext]				RS				Estructura morfològica
arrel	tema	m/t	n/p	p	ext	tema	m/t	n/p	
X	á	ra		1[-pl]		á	ra		X + T + M/T
X	í	ra		1[-pl]		í	ra		X + T + M/T
X	é	ra/ra/ra/re/re/ro		1[-pl]		é	ra/re		X + T + M/T
X	iy	é	s	1[-pl]	ig	é	s		X + E + T + M/T

96. Morcella, 97. Vinaròs, 98. Benassal, 99. Alcalà de Xivert, 100. I. Lucena, 101. Castelló de la Plana, 102. Sagunt (Morvedre), 103. Llíria, 104. València, 105. Sueca, 106. Gandia, 107. Benigànim, 108. Pego, 109. Patró (Vall de Gallinera), 110. Cocentaina, 111. Benissa, 112. Tàrbena, 113. Alcoi, 114. Biar, 115. la Vila Joiosa, 116. Monòver, 117. Alacant, 118. Elx.

X	γ	é	ra		1[-pl]	g	é	ra		X + E + T + M/T
X	ey	é	ra		1[-pl]	eg	é	ra		X + E + T + M/T
X		á	re	s	2[-pl]		á/í	ra	z/s	X + T + M/T + N/P
X		i/é	re	s	2[-pl]		é	ra/re	z/s	X + T + M/T + N/P
X	γ	é	re	s	2[-pl]	g	é	ra	z/s	X + E + T + M/T + N/P
X	ey	é	re	s	2[-pl]	eg	é	ra	z/s	X + E + T + M/T + N/P
	iy	e	se	s	2[-pl]	ig	e	sa	s	X + E + T + M/T + N/P
X		á	re/re		3[-pl]		á	ra		X + T + M/T
X		í	rə		3[-pl]		í	ra		X + T + M/T
X	iy	é	s		3[-pl]	ig	é	s		X + E + T + M/T
X	ey	é	ra		3[-pl]	eg	é	ra		X + E + T + M/T
X	γ	é	ra		3[-pl]	eg	é	ra		X + E + T + M/T
X		é	rə/ra/rə/re/re/ro		3[-pl]		é	ra/re		X + T + M/T
X		á/í	re	m	1[+pl]		á/í	ra	m	X + T + M/T
X		é	re	m	1[+pl]		é	ra/re	m	X + T + M/T + N/P
X	γ	é	re	m	1[+pl]	eg	é	ra	m	X + E + T + M/T + N/P
X	ey	é	re	m	1[+pl]	eg	é	ra	m	X + E + T + M/T + N/P
X	iy	é	se	m	1[+pl]	ig	é	sa	m	X + E + T + M/T + N/P
X		á/í	re	w	2[+pl]		á/í	ra	w	X + T + M/T
X		é	re	w	2[+pl]		é	ra/re	w	X + T + M/T + N/P
X	γ	é	re	w	2[+pl]	eg	é	ra	w	X + E + T + M/T + N/P
X	ey	é	re	w	2[+pl]	eg	é	ra	w	X + E + T + M/T + N/P
X	iy	é	se	w	2[+pl]	ig	é	sa	w	X + E + T + M/T + N/P
X		á/í	re	n	3[+pl]		á/í	ra	x	X + T + M/T
X		é	re	n	3[+pl]		é	ra/re	n	X + T + M/T + N/P
X	γ	é	re	n	3[+pl]	g	é	ra	n	X + E + T + M/T + N/P
X	ey	é	re	n	3[+pl]	eg	é	ra	n	X + E + T + M/T + N/P
X	iy	é	se	n	3[+pl]	ig	é	sa	n	X + E + T + M/T + N/P

RF Subclasse [II,+ext]

RS

arrel	ext	tema	m/t	n/p	p	ext	tema	m/t	n/p	Estructura morfològica
		é	ra		1[-pl]		é	ra		X + T + M/T
X	γ	é	rə/ra/rə/re/re/ro/s		1[-pl]	g	é	ra/re/s		X + E + T + M/T
X		é	re	s	2[-pl]		é	ra	z/s	X + T + M/T + N/P
X	γ	é	re/se	s	2[-pl]	g	é	ra/re/sa	z/s	X + E + T + M/T + N/P
X		é	ra		3[-pl]		é	ra		X + T + M/T
X	γ	é	re/re/ro/s		3[-pl]	g	é	ra/re/s		X + E + T + M/T
X		é	re	m	1[+pl]		é	ra	m	X + T + M/T + N/P
X	γ	é	re/se	m	1[+pl]	g	é	ra/re/sa	m	X + E + T + M/T + N/P
X		é	re	w	2[+pl]		é	ra	w	X + T + M/T + N/P
X	γ	é	re/se	w	2[+pl]	g	é	ra/re/sa	w	X + E + T + M/T + N/P
X		é	re	n	3[+pl]		é	ra	n	X + T + M/T + N/P
X	γ	é	re/se	n	3[+pl]	g	é	ra/re/sa	n	X + E + T + M/T + N/P

96. Morella, 97. Vinaròs, 98. Benassal, 99. Alcalá de Nivert, 100. Lluçena, 101. Castelló de la Plana, 102. Sagunt (Morvedre), 103. Llíria, 104. València, 105. Sueca, 106. Gandia, 107. Benigànim, 108. Pego, 109. Patró (Vall de Gallinera), 110. Cocentaina, 111. Benissa, 112. Tàrbena, 113. Alcoi, 114. Biar, 115. la Vila Joiosa, 116. Monóver, 117. Alacant, 118. Èlx.

Classe [III]

La subclasse sense extensió palatal —cf. (106a)— experimenta la tendència a incorporar un increment velar en forma de [ɣ] ([doryéra]), amb caiguda del segment nasal del radical, o en forma de [iɣ] ([dormiyéra]), que s'adjunta al radical no modificat. Hi ha localitats que no incorporen mai aquest increment, i en d'altres conviuen les dues solucions. D'altra banda, Vinaròs-97 i Alcalà de Xivert-99, que són les úniques localitats valencianes que presenten uns morfemes relacionats amb mode/temps [s] i [se], admeten —en la darrera localitat de manera exclusiva i en la primera de manera alternativa— uns segments velars [ɣ] i [iɣ] ([doryés], [dormiyés]), respectivament. Com ocorria en altres temps, l'adjunció de l'extensió velar implica el canvi de vocal temàtica. Les modificacions fonètiques que experimenta el segment relacionat amb mode/temps són similars a les que s'han observat en les altres dues classes.

(106a)

96	97	98	99	100	101
dormiyéra	dormís/dormiyés	doryéra	doryés	doryére	doryére/dormíre
dormiyéres	dormíses/dormiyéses	doryéres	doryéses	doryéres	doryéres/dormíres
dormiyére	dormís/dormiyés	doryére	doryés	doryére	doryére/dormíre
dormiyérem	dormísem/dormiyésem	doryérem	doryésem	doryérem	doryérem/dormírem
dormiyérew	dormísew/dormiyésew	doryérew	doryésew	doryérew	doryérew/dormírew
dormiyéren	dormísen/dormiyésen	doryéren	doryésen	doryéren	doryéren/dormíren

102	103-104/109/111/114-116	105	107
doryéra/doryéra/dormíra/dormíra	doryéra/dormíra	dormíra/dormíre	dormíra
doryéres/dormíres	doryéres/dormíres	dormíres	dormíres
doryéra/doryéra/dormíra/dormíra	doryéra/dormíra	dormíra/dormíre	dormíra
doryérem/dormírem	doryérem/dormírem	dormírem	dormírem
doryérew/dormírew	doryérew/dormírew	dormírew	dormírew
doryéren/dormíren	doryéren/dormíren	dormíren	dormíren

106	108	110	112/118
doryéra/doryéro/dormíra/dormíro	doryéro/dormíro	doryéra/dormíra	dormíra
doryéres/dormíres	doryéres/dormíres	doryéres/dormíres	dormíres
doryéra/doryéro/dormíra/dormíro	doryéro/dormíro	doryéra/dormíra	dormíra
doryérem/dormírem	doryérem/dormírem	doryérem/dormírem	dormírem
doryérew/dormírew	doryérew/dormírew	doryérew/dormírew	dormírew
doryéren/dormíren	doryéren/dormíren	doryéren/dormíren	dormíren

96. Morella, 97. Vinaròs, 98. Benassal, 99. Alcalà de Xivert, 100. Lluçena, 101. Castelló de la Plana, 102. Sagunt (Morvedre), 103. Llíria, 104. València, 105. Sueca, 106. Gandia, 107. Beniganim, 108. Pego, 109. Parrò (Vall de Gallinera), 110. Cocentaina, 111. Benissa, 112. Tàrbena, 113. Alcoi, 114. Biar, 115. la Vila Joiosa, 116. Monòver, 117. Alacant, 118. Elx.

113	117
dormíre	doryéra
dormíres	doryéres
dormíre	doryéra
dormírem	doryérem
dormírew	doryérew
dormíren	doryéren

La classe amb extensió —cf. (106b)— pot manifestar tres realitzacions diferents: en primer lloc, no s'afegeix cap mena d'extensió i la vocal temàtica segueix el radical ([partíra]). Aquesta solució és la més habitual, tenint en compte que l'increment palatal de la classe [III] afecta en un principi només els tres presents; en segon lloc, pot incorporar un segment velar [iy] ([partiyéra]), que ha aparegut, per bé que no majoritàriament, en algunes localitats en l'imperfet de subjuntiu⁸⁸ del verb *dormir*. L'absència d'inserció d'un segment [g] en cap localitat d'aquesta àrea sembla confirmar que, per incorporar-lo, s'hauria d'adjuntar directament al radical i, per aquest motiu, s'originaria una solució no utilitzada i impronunciable *[partgera], o bé s'hauria d'eliminar el segment oclusiu final del radical i s'obtindria una solució de tipus *[paryerá], també inusual. Atès que no existeixen aquestes possibilitats, s'adopta l'extensió [iy]. La tercera solució alternativa, de caràcter minoritari, té a veure amb la inserció de l'increment palatal /íʃk/, habitual en la classe [III] ([partíʃkéra]). Cal evidenciar que tot i que aquest increment pertany a la classe [III], la vocal temàtica es modifica i apareix la de la classe [II]. Wheeler (1984) la justifica per la presència en l'extensió palatal d'un element velar final.

(106b)

96	97	98	99	100	101
partíra/partiyéra/partíʃkéra	partiyés	partíra	partiyés	partíre	partíre/partiyére
partíres/partiyéres/partíʃkéres	partiyéses	partíres	partiyéses	partíres	partíres/partiyéres
partíre/partiyére/partíʃkére	partiyés	partíre	partiyés	partíre	partíre/partiyére
partírem/partiyérem/partíʃkérem	partiyésem	partírem	partiyésem	partírem	partírem/partiyérem
partírew/partiyérew/partíʃkérew	partiyésew	partírew	partiyésew	partírew	partírew/partiyérew
partíren/partiyéren/partíʃkéren	partiyésen	partíren	partiyésen	partíren	partíren/partiyéren

⁸⁸ El verb *bullir* presenta en aquest temps dues solucions: una sense extensió i una altra amb extensió velar, que és en tots els casos el segment [g]. Aquest resultat pot ser exclusiu o pot conviure amb l'altra alternativa. Novament, l'aparició d'aquest increment comporta una modificació de la vocal temàtica. L'adjunció del segment velar al verb *bullir* sembla que pot explicar-se a causa de les característiques del segment final de l'arrel. Localitats que no presenten increment: 96, 105, 107, 109, 111, 112, 113; localitats que presenten un increment velar: 97, 98, 99, 100, 115, 116, 117, 118; localitats que presenten indistintament les dues solucions: 101, 102, 103, 104, 106, 108, 110, 114.

96. Morella, 97. Vinaròs, 98. Benassal, 99. Alcalá de Xivert, 100. Lluçena, 101. Castelló de la Plana, 102. Sagunt (Morvedre), 103. Llíria, 104. València, 105. Succa, 106. Gandia, 107. Benigànim, 108. Pego, 109. Patró (Vall de Gallinera), 110. Cocentaina, 111. Benissa, 112. Tàrbena, 113. Alcoi, 114. Biar, 115. la Vila Joiosa, 116. Monóver, 117. Alacant, 118. Elx.

102/104	103/109/111-112/114/117-118	105	106	107	108	110
partíra/partíra	partíra	partíra/partíre	partíra/partíra	partíra	partíro	partíra
partíres	partíres	partíres	partíres	partíres	partíres	partíres
partíra/partíra	partíra	partíra/partíre	partíra/partíra	partíra	partíro	partíra
partírem	partírem	partírem	partírem	partírem	partírem	partírem
partírew	partírew	partírew	partírew	partírew	partírew	partírew
partíren	partíren	partíren	partíren	partíren	partíren	partíren

115	116
partíra	partíra/partiyéra
partíres	partíres/partiyéres
partíra	partíra/partiyéra
partírem	partírem/partiyérem
partírew	partírew/partiyérew
partíren	partíren/partiyéren

Ja s'ha comentat, en fer la descripció del català occidental, que Clua (1999), basant-se en Wheeler (1984), defensa que aquesta extensió hauria de ser segmentada (/iʃ/+/k/) de manera que el segment velar, que actuaria com un increment de la subclasse [II,+ext], motivaria també la inclusió de la vocal temàtica /é/. Tot i que aquest exemple sembla confirmar aquesta proposta, per raons d'estructura morfològica i de coherència amb la resta de la descripció, es prefereix de considerar aquest morf extensió com una sola unitat i establir que la seriació d'extensions, per bé que possible, es limita a estructures del tipus /iʃk+eʃ/ o /éʃk+iy/, pròpies, respectivament, d'alguns indrets de l'àrea occidental i del balear.

Resum

RF						Subclasse [III,-ext]						RS					
arel	ext	t	m/t	n/p	p	ext	t	m/t	n/p	Estructura morfològica							
X		í	rə/ra/rə/re/ro/s		1[-pl]		í	ra/re/s		X + T + M/T							
X	ɣ	é	rə/ra/rə/re/re/ro/s		1[-pl]	g	é	ra/re/s		X + E + T + M/T							
X	iy	é	rə/s		1[-pl]	ig	é	ra/s		X + E + T + M/T + N/P							
X	ɣ	é	re/se	s	2[-pl]	g	é	ra/re/se	z/s	X + E + T + M/T + N/P							
X	iy	é	re/se	s	2[-pl]	ig	é	ra/sa	z/s	X + E + T + M/T + N/P							
X		í	re/se	s	2[-pl]		í	ra/re/sa	z/s	X + T + M/T							
X		í	rə/ra/rə/re/ro/s		3[-pl]		í	ra/res		X + T + M/T							
X	ɣ	é	rə/ra/rə/re/re/ro/s		3[-pl]	g	é	ra/re/s		X + E + T + M/T							
X	iy	é	rə/re/s		3[-pl]	ig	é	ra/s		X + E + T + M/T							
X	ɣ	é	re/se	m	1[+pl]	g	é	ra/re/sa	m	X + E + T + M/T + N/P							
X	iy	é	re/se	m	1[+pl]	ig	é	ra/sa	m	X + E + T + M/T + N/P							
X		í	re/se	m	1[+pl]		í	ra/re/sa	m	X + T + M/T + N/P							
X	iy	é	re/se	w	2[+pl]	ig	é	ra/sa	w	X + E + T + M/T + N/P							

96. Morella, 97. Vinaròs, 98. Benassal, 99. Alcalá de Xivert, 100. Lluçma, 101. Castelló de la Plana, 102. Sagunt (Morvedre), 103. Llíria, 104. València, 105. Sueca, 106. Gandia, 107. Benigànim, 108. Pego, 109. Patró (Vall de Gallinera), 110. Cocentana, 111. Benissa, 112. Tàrbena, 113. Alcoi, 114. Biar, 115. la Vila Joiosa, 116. Monóver, 117. Alacant, 118. Els.

X	γ	é	re/se	w	2[+pl]	g	é	ra/re/sa	w	X + E + T + M/T + N/P
X		í	re/se	w	2[+pl]		í	ra/re/sa	w	X + T + M/T + N/P
X	γ	é	re/se	n	3[+pl]	g	é	ra/re/sa	n	X + E + T + M/T + N/P
X	iγ	é	re/se	n	3[+pl]	ig	é	ra/sa	n	X + E + T + M/T + N/P
X		í	re/se	n	3[+pl]		í	ra/re/sa	n	X + T + M/T + N/P

RF						Subclasse [III,+ext]					RS				
arrel	ext	tema	m/t	n/p	p	ext	tema	m/t	n/p	Estructura morfològica					
X		í	rə/ra/rə/re/re/ro		1[-pl]		í	ra/re		X + T + M/T					
X	iγ	é	rə/re/s		1[-pl]	ig	é	ra/re/s		X + E + T + M/T					
X	ijk	é	ra		1[-pl]	ijk	é	ra		X + E + T + M/T					
X	iγ	é	re/se	s	2[-pl]	ig	é	ra/re/sa	z/s	X + E + T + M/T + N/P					
X	ijk	é	re	s	2[-pl]	ijk	é	ra	z/s	X + E + T + M/T + N/P					
X		í	rə/ra/rə/re/re/ro		3[-pl]		í	ra/re		X + T + M/T					
X	iγ	é	rə/re/s		3[-pl]	ig	é	ra/re/s		X + E + T + M/T					
X	ijk	é	ra/re		3[-pl]	ijk	é	ra		X + E + T + M/T					
X	iγ	é	re/se	m	1[+pl]	ig	é	ra/re/sa	m	X + E + T + M/T + N/P					
X		í	re	m	1[+pl]		í	ra/re	m	X + T + M/T + N/P					
X	ijk	é	re	m	1[+pl]	ijk	é	ra	m	X + E + T + M/T + N/P					
X	iγ	é	re/se	w	2[+pl]	ig	é	ra/re/sa	w	X + E + T + M/T + N/P					
X		í	re	w	2[+pl]		í	ra/re	w	X + T + M/T + N/P					
X	ijk	é	re	w	2[+pl]	ijk	é	ra	w	X + E + T + M/T + N/P					
	iγ	é	re/se	n	3[+pl]	ig	é	re/ra/sa	n	X + E + T + M/T + N/P					
		í	re	n	3[+pl]		í	ra/re	n	X + T + M/T + N/P					
	ijk	é	re	n	3[+pl]	ijk	é	ra	n	X + E + T + M/T + N/P					

Models verbals: imperfet de subjuntiu

Classe [I]: 5 models

96/98/105/107/108-117	102-104/106	100/101	99	97
ára	ára	áre	ás	és
áraz	áraz	árez	ásaz	ésaz
ára	ára	áre	ás	és
áram	áram	árem	ásam	ésam
áraw	áraw	árew	ásaw	ésaw
áran	áran	áren	ásan	ésan

Subclasse [II, -ext]: 6 models

96	97/99	98	100-101	102/104-106	98/107-118	103
éara/egéara	igés	ára	ére	éara	éara	géara/éara
éraz/egéraz	igésaz	áraz	érez	éras	éraz	géras/éras
éara/egéara	igés	ára	ére	éara	éara	géara/éara
éaram/egéaram	igésam	áram	érem	éaram	éaram	géaram/éaram
éaraw/egéaraw	igésaw	áraw	érew	éaraw	éaraw	géaraw/éaraw
éaran/egéaran	igésan	áran	éren	éaran	éaran	géaran/éaran

96. Morella, 97. Vinaròs, 98. Benassal, 99. Alcalá de Xivert, 100. Lluçena, 101. Castelló de la Plana, 102. Sagunt (Morvedre), 103. Llíria, 104. València, 105. Sueca, 106. Gandia, 107. Benignim, 108. Pego, 109. Patró (Vall de Gallinera), 110. Cocentaina, 111. Benissa, 112. Tàrbena, 113. Alcoi, 114. Biar, 115. la Vila Joiosa, 116. Monóver, 117. Alacant, 118. Elx.

Perdre, també compta amb 6 models. És general la inserció de l'extensió velar en totes les localitats. A Sagunt-102 i Llíria-103, però, formes amb increment poden conviure amb solucions sense extensió.

97/99	100-101	102-104	105/108-109	96/98/106-107/110-118	106
gés	gére	géra/éra	géra/éra	géra	géra
gésaz	géres	géras/éras	géraz/éraz	géraz	géras
gés	gére	géra/éra	géra/éra	géra	géra
gésam	gérem	géram/éram	géram/éram	géram	géram
gésaw	gérew	géraw/éraw	géraw/éraw	géraw	géraw
gésan	géren	géran/éran	géran/éran	géran	géran

Subclasse [II,+ext]: 6 models

97	99	100-101	96/98/105/107/109/111-112/114/116-118	102-103/106	104
gés	géra/gés	gére	géra	géra	éra/géra
gésaz	géraz/gésaz	gérez	géraz	géras	éras/géras
gés	géra/gés	gére	géra	géra	éra/géra
gésam	géram/gésam	gérem	géram	géram	éram/géram
gésaw	géraw/gésaw	gérew	géraw	géraw	éraw/géraw
gésan	géran/gésan	géren	géran	géran	éran/géran

Subclasse [III,-ext]: 9 models

96	97	98/117	99	100	101	102-104/106	108-111/114-116	105/107/112-113/118
igéra	ís/igés	géra	gés	gére	gére/íre	géra/íra	géra/íra	íra
igéraz	ísaz/igésaz	géraz	gésaz	gérez	gérez/írez	géras/íras	géraz/íraz	íraz
igéra	ís/igés	géra	gés	gére	gére/íre	géra/íra	géra/íra	íra
igéram	ísam/igésam	géram	gésam	gérem	gérem/írem	géram/írem	géram/írem	íram
igéraw	ísaw/igésaw	géraw	gésaw	gérew	gérew/írew	géraw/íraw	géraw/íraw	íraw
igéran	ísan/igésan	géran	gésan	géren	géren/íren	géran/íran	géran/íran	íran

Subclasse [III,+ext]: sis models

96	97/99	100	101	98/105/107-112/114-115/117-118	102-104/106	116
íra/igéra/íjkéra	igés	íre	íre/igére	íra	íra	íra/igéra
íraz/igéraz/íjkéraz	igésaz	írez	íres/igérez	íraz	íras	íraz/igéraz
íra/igéra/íjkéra	igés	íre	íre/igére	íra	íra	íra/igéra
íram/igéram/íjkéram	igésam	írem	írem/igérem	íram	íram	íram/igéram
íraw/igéraw/íjkéraw	igésaw	írew	írew/igérew	íraw	íraw	íraw/igéraw
íran/igéran/íjkéran	igésan	íren	íren/igéren	íran	íran	íran/igéran

Processos fonològics

1. Ensordiment d'obstruents finals
2. Espirantització oclusives sonores medials
3. Espirantització de la labiodental sonora
4. Transformació de /a/ en [e] en sil·laba àtona final travada (/a/ → [e] / ____ + C #)

96. Morella, 97. Vinaròs, 98. Benassal, 99. Alcalà de Nivert, 100. Lluçena, 101. Castelló de la Plana, 102. Sagunt (Morvedre), 103. Llíria, 104. València, 105. Sueca, 106. Gandia, 107. Beniganim, 108. Pego, 109. Patró (Vall de Gallinera), 110. Cocentaina, 111. Benissa, 112. Tàrbena, 113. Alcoi, 114. Biar, 115. la Vila Joiosa, 116. Monóver, 117. Alacant, 118. Elx.

5. Regla fonològica morfològicament condicionada: transformació de /a/ en [e] en síl·laba àtona final de 3a persona (/a/ → [e] / ____ ##) (localitats 96, 98).

Processos optatius:

- Anteriorització de /a/ (→ [e]) en síl·laba àtona i en posició final
- Anteriorització de /a/ (→ [ɛ]) en síl·laba àtona i en posició final
- Nasalització de /a/ (→ [ã]) en síl·laba àtona, en posició final
- Velarització de /a/ (→ [a̠]) en síl·laba àtona, en posició final (1a persona) i seguida de labial
- Centralització de /a/ (→ [ə]) en síl·laba àtona, en posició final
- Velarització de /a/ (→ [o]) en síl·laba àtona, en posició final

2.4.2.3. Pretèrit perfet simple

Classe [I]

La realització del perfet simple de la classe [I] —cf. (107)— presenta solament una discrepància en relació amb la presència o amb l'absència de la 1a persona. Cal destacar, d'altra banda, que hi ha localitats de l'àrea valenciana que no utilitzen aquest temps i que el substitueixen sistemàticament pel perfet perifràstic.

(107)

102-105/118	106-107
kantí	
kantáres	kantáres
kantá	kantá
kantárem	kantárem
kantárew	kantárew
kantáren	kantáren

Resum

RF					RS			
arrel	tema	m/t	n/p	p	tema	m/t	n/p	Estructura morfològica
X		í		1[-pl]		í		X+ M/T
X	á	re	s	2[-pl]	á	ra	z/s	X+ T + M/T + N/P
X	á			3[-pl]	á			X+ T
X	á	re	m	1[+pl]	á	ra	m	X+ T + M/T + N/P
X	á	re		2[+pl]	á	ra		X+ T + M/T + N/P
X	á	re	n	3[+pl]	á	ra	n	X+ T + M/T + N/P

96. Morella, 97. Vinarós, 98. Benassal, 99. Alcalà de Xivert, 100. Lluçena, 101. Castelló de la Plana, 102. Sagunt (Morvedre), 103. Llíria, 104. València, 105. Sueca, 106. Gandia, 107. Benigànim, 108. Pego, 109. Patró (Vall de Gallinera), 110. Cocentaina, 111. Benissa, 112. Tàrbena, 113. Alcoi, 114. Biar, 115. la Vila Joiosa, 116. Monóver, 117. Alacant, 118. Elx.

Classe [II]

La distinció entre les dues subclasses es realitza a través del morf extensió. Pel que fa a la presència de les vocals temàtiques i dels segments relacionats amb mode/temps, els resultats dels dos models són idèntics en les localitats que utilitzen aquest temps. Segons les enquestes d'Alcover, Pego-108 usa el perfet simple del verb *batre*; no usa, en canvi, el dels verbs *cantar* o *beure*. A més d'aquesta asistematicitat, les discrepàncies fan referència, d'una banda, a l'ús de la 1a persona i, d'una altra, a la utilització del morf [é] en la 1a persona de Gandia-106 en lloc de la terminació habitual en [í], que apareix a Sagunt (Morvedre)-102, Lliria-103, València-104, Sueca-105, Elx-118.

Malgrat la coincidència formal amb la vocal temàtica pròpia de la classe [III], es podria considerar, en un primer moment, que aquesta vocal està relacionada amb mode/temps i no amb tema. Tanmateix, atès que la inserció d'un segment velar implica, en general, la incorporació de la vocal temàtica corresponent a la classe [II], el segment /é/ s'associa amb tema, pel fet que s'identifica amb la vocal temàtica que apareix en la resta del temps. Aquesta mateixa vocal, i també relacionada amb tema, apareix en la 1a persona del verb *batre* en algunes localitats —cf. (108).

(108)

102/104-105/118	106	107-108	102-105/118	106	107
batí	baté		beyí	beyé	
batéres	batéres	batéres	beyéres	beyéres	beyéres
baté	baté	baté	beyé	beyé	beyé
batérem	batérem	batérem	beyérem	beyérem	beyérem
batérew	batérew	batérew	beyérew	beyérew	beyérew
batéren	batéren	batéren	beyéren	beyéren	beyéren

Resum

RF	Subclasse [II,-ext]				RS				Estructura morfològica
arrel	tema	m/t	n/p	p	tema	m/t	n/p	p	
	é/	í		1[-pl]	é/	í		1[-pl]	X+ T / M/T
X	é	re	s	2[-pl]	é	ra	z/s	2[-pl]	X+ T + M/T + N/P
X	é	re		3[-pl]	é	ra		3[-pl]	X+ T +M/T
X	é	re	m	1[+pl]	é	ra	m	1[+pl]	X+ T + M/T + N/P
X	é	re		2[+pl]	é	ra		2[+pl]	X+ T + M/T + N/P
X	é	re	n	3[+pl]	é	ra	n	3[+pl]	X+ T + M/T + N/P

96. Morella, 97. Vinaròs, 98. Benassal, 99. Alcalà de Nivert, 100. Lluçena, 101. Castelló de la Plana, 102. Sagunt (Morvedre), 103. Lliria, 104. València, 105. Sueca, 106. Gandia, 107. Benigànim, 108. Pego, 109. Patró (Vall de Gallinera), 110. Cocentaina, 111. Benissa, 112. Tàrbena, 113. Alcoi, 114. Biar, 115. la Vila Joiosa, 116. Monóver, 117. Alacant, 118. Elx.

RF Subclasse [II,+ext]						RS				
arrel	ext	tema	m/t	n/p	p	ext	tema	m/t	n/p	Estructura morfològica
	ɣ		é/í		1[-pl]	g		é/í		X+ E + T / M/T
X	ɣ	é	re	s	2[-pl]	g	é	ra	z/s	X+ E + T + M/T + N/P
X	ɣ	é			3[-pl]	g	é			X+ E + T + M/T
X	ɣ	é	re	m	1[+pl]	g	é	ra	m	X+ E + T + M/T + N/P
X	ɣ	é	re		2[+pl]	g	é	ra		X+ E + T + M/T + N/P
X	ɣ	é	re	n	3[+pl]	g	é	ra	n	X+ E + T + M/T + N/P

Classe [III]

La classe amb extensió palatal —cf. (109)— presenta sols una discrepància pel que fa a l'ús de la 1a persona. La classe sense extensió, per contra, pot presentar alternativament una extensió velar [ɣ] en totes les persones.⁸⁹ En aquest cas, novament, la presència del segment velar implica l'aparició de la vocal temàtica [é] de la classe [II], que s'havia evidenciat en altres varietats i que es constatarà també en balear. La conservació de la [i] a 1[-pl] es podria justificar a causa de la seva relació amb mode/temps i no amb tema. Les dues subclasses discrepen quant a l'ús que fan de la 1a persona les diverses localitats d'aquesta àrea. L'extensió velar, tot i que sigui alternant, no coincideix plenament en les mateixes localitats en les dues subclasses.

(109)

102-103	104-105/118	106/107/115	102-105/118	106-107
doryí/dormí	dormí		partí	
doryéres/dormíres	dormíres	dormíres	partíres	partíres
doryé/dormí	dormí	dormí	partí	partí
doryérem/dormírem	dormírem	dormírem	partírem	partírem
doryérew/dormírew	dormírew	dormírew	partírew	partírew
doryéren/dormíren	dormíren	dormíren	partíren	partíren

Resum

RF Subclasse [III,-ext]						RS				
arrel	ext	tema	m/t	n/p	p	ext	tema	m/t	n/p	Estructura morfològica
X	ɣ/∅		í		1[-pl]	g/∅		í		X+ (E) + M/T
X	ɣ/∅	é/í	re	s	2[-pl]	g/∅	é/í	ra	z/s	X+ (E) + T + M/T + N/P
X	ɣ/∅	é/í			3[-pl]	g/∅	é/í			X+ (E) + T + M/T
X	ɣ/∅	é/í	re	m	1[+pl]	g/∅	é/í	ra	m	X+ (E) + T + M/T + N/P
X	ɣ/∅	é/í	re	w	2[+pl]	g/∅	é/í	ra	w	X+ (E) + T + M/T + N/P
X	ɣ/∅	é/í	re	n	3[+pl]	g/∅	é/í	ra	n	X+ (E) + T + M/T + N/P

⁸⁹ El verb *bullir* també admet l'increment velar, però, a diferència de *dormir*, presenta una modificació en relació amb la vocal temàtica, que pot afectar totes les persones, com a Gandia-106, o totes les persones tret de la 1a, com a Lliria-103 —cf. *LaFV* III, 211.

96. Morella, 97. Vinaròs, 98. Benassal, 99. Alcalá de Xivert, 100. Lluçena, 101. Castelló de la Plana, 102. Sagunt (Morvedre), 103. Ilíria, 104. València, 105. Sueca, 106. Gandia, 107. Benigànim, 108. Pego, 109. Patró (Vall de Gallinera), 110. Cocentaina, 111. Benissa, 112. Tàrbena, 113. Alcoi, 114. Biar, 115. la Vila Joiosa, 116. Monóver, 117. Alacant, 118. Elx.

RF		Subclasse [III,+ext]					RS				Estructura morfològica
arrel	ext	tema	m/t	n/p	p	ext	tema	m/t	n/p		
X			í		1[-pl]			í		X+ M/T	
X		í	re	s	2[-pl]		í	ra	z/s	X+ T + M/T + N/P	
X		í			3[-pl]		í			X+ T +M/T	
X		í	re	m	1[+pl]		í	ra	m	X+ T + M/T + N/P	
X		í	re	w	2[+pl]		í	ra	w	X+ T + M/T + N/P	
X		í	re	n	3[+pl]		í	ra	n	X+ T + M/T + N/P	

Models verbals: perfet simple

Classe [I]: 4 models

Subclasse [II,-ext]: 4 models

102-104	105/118	106	107	102/104	105/118	106	107-108
í	í			í	í	é	
áras	áraz	áras	áraz	éras	éraz	éras	éraz
á	á	á	á	é	é	é	é
áram	áram	áram	áram	éram	éram	éram	éram
áraw	áraw	áraw	áraw	éraw	éraw	éraw	éraw
áran	áran	áran	áran	éran	éran	éran	éran

Subclasse [II,+ext]: 4 models

102-104	105/118	106	107
gí	gí	gé	
géras	géraz	géras	géraz
gé	gé	gé	gé
géram	géram	géram	géram
géraw	géraw	géraw	géraw
géran	géran	géran	géran

Subclasse [III,-ext]: 5 models

Subclasse [III,+ext]: 4 models

102-103	104	105/118	106	107/115	102-104	105/118	106	107
gí/í	í	í			í	í		
géras/íras	íras	íraz	íras	íraz	íras	íraz	íras	íraz
gé/í	í	í	í	í	í	í	í	í
géram/íram	íram	íram	íram	íram	íram	íram	íram	íram
géraw/íraw	íraw	íraw	íraw	íraw	íraw	íraw	íraw	íraw
géran/íran	íran	íran	íran	íran	íran	íran	íran	íran

Processos fonològics

1. Ensordiment d'obstruents finals
2. Espirantització oclusives sonores medials
3. Transformació de /a/ en [e] en síl·laba àtona final travada (/a/ → [e] / ____ + C #)

96. Morella, 97. Vinarós, 98. Benassal, 99. Alcalá de Nivert, 100. Lluçena, 101. Castelló de la Plana, 102. Sagunt (Morvedre), 103. J.líria, 104. València, 105. Sueca, 106. Gandia, 107. Benigànim, 108. Pego, 109. Patró (Vall de Gallinera), 110. Cocentaina, 111. Benissa, 112. Tàrbena, 113. Alcoi, 114. Biar, 115. la Vila Joiosa, 116. Monóver, 117. Alacant, 118. Elx.

2.4.2.4. Futur

Classe [I]

Com en altres varietats, les realitzacions del futur en valencià són molt homogènies —cf. (110), (111) i (112). L'única variació té a veure amb l'obertura de les vocals relacionades amb mode/temps d'1,2[+pl]. Aquesta alternança s'anirà repetint en les altres dues classes verbals. Solament Monòver-116 presenta una solució [rɛ́]; la resta de localitats sempre realitzen una solució única [ré].

(110)

96-115/117-118	116
kantaré	kantaré
kantarás	kantarás
kantará	kantará
kantarém	kantarém
kantaréw	kantaréw
kantarán	kantarán

Resum

RF					RS			
Classe [I]								
arrel	tema	m/t	n/p		tema	m/t	n/p	Estructura morfològica
X	á	ré		1[-pl]	á	ré		X+ T + M/T
X	á	rá	s	2[-pl]	á	rá	z/s	X+ T + M/T + N/P
X	á	rá		3[-pl]	á	rá		X+ T + M/T
X	á	rɛ́/ré	m	1[+pl]	á	rɛ́/ré	m	X+ T + M/T + N/P
X	á	rɛ́/ré	w	2[+pl]	á	rɛ́/ré	w	X+ T + M/T + N/P
X	á	rá	n	3[+pl]	á	rá	n	X+ T + M/T + N/P

Classe [II]

En el model sense extensió s'observa una única divergència en relació amb la presència d'una vocal [a] —que també ocorre en el condicional de Benassal-98. Sembla que aquesta vocal respon a l'adjunció del segment temàtic de la classe [I] a un radical al·lomòrfic acabat atípicament en bategant ([bátr]). Novament, pel fet de tractar-se d'una realització local, es considera que la solució general de caràcter regular no conté la vocal temàtica en aquesta subclasse verbal —cf. el futur de *perdre* a Benassal [pedré, -rás, -rá, -rém, -réw, -rán], amb dissimilació de líquides.

96. Morella, 97. Vinaròs, 98. Benassal, 99. Alcalá de Nivert, 100. Lluçena, 101. Castelló de la Plana, 102. Sagunt (Morvedre), 103. Llíria, 104. València, 105. Sueca, 106. Gandia, 107. Benigànim, 108. Pego, 109. Patró (Vall de Gallinera), 110. Cocentaina, 111. Benissa, 112. Tàrbena, 113. Alcoi, 114. Biar, 115. la Vila Joiosa, 116. Monòver, 117. Alacant, 118. Elx.

(111)

96-97/99/100-115/117-118	98	116	96-115/117-118	116
batré	batraré	batré	bewré	bewré
batrás	batrarás	batrás	bewrás	bewrás
batrá	batrará	batrá	bewrá	bewrá
batrém	batrarém	batrém	bewrém	bewrém
batréw	batraréw	batréw	bewréw	bewréw
batrán	batrarán	batrán	bewrán	bewrán

Resum

RF Subclasse [II,-ext]					RS			
arrel	tema	m/t	n/p		tema	m/t	n/p	Estructura morfològica
X	(a) ⁹⁰	ré		1[-pl]		ré		X+ M/T
X	(a)	rá	s	2[-pl]		rá	z/s	X+ M/T + N/P
X	(a)	rá		3[-pl]		rá		X+ M/T
X	(a)	ré/ré	m	1[+pl]		ré/ré	m	X+ M/T + N/P
X	(a)	ré/ré	w	2[+pl]		ré/ré	w	X+ M/T + N/P
X	(a)	rá	n	3[+pl]		rá	n	X+ M/T + N/P

RF Subclasse [II,+ext]					RS			
arrel	tema	m/t	n/p		tema	m/t	n/p	Estructura morfològica
X		ré		1[-pl]		ré		X+ M/T
X		rá	s	2[-pl]		rá	z/s	X+ M/T + N/P
X		rá		3[-pl]		rá		X+ M/T
X		ré/ré	m	1[+pl]		ré/ré	m	X+ M/T + N/P
X		ré/ré	w	2[+pl]		ré/ré	w	X+ M/T + N/P
X		rá	n	3[+pl]		rá	n	X+ M/T + N/P

Classe [III]

La classe [III] experimenta l'alternança esmentada en les dues classes examinades anteriorment.

(112)

96-115/117-118	116	96-115/117-118	116
dormiré	dormiré	partiré	partiré
dormirás	dormirás	partirás	partirás
dormirá	dormirá	partirá	partirá
dormirém	dormirém	partirém	partirém
dormiréw	dormiréw	partiréw	partiréw
dormirán	dormirán	partirán	partirán

⁹⁰ Limitat a Benassal-98.

96. Morella, 97. Vinarós, 98. Benassal, 99. Alcalá de Nivert, 100. Lluçena, 101. Castelló de la Plana, 102. Sagunt (Morvedre), 103. I.liria, 104. València, 105. Sueca, 106. Gandia, 107. Benigànim, 108. Pego, 109. Patró (Vall de Gallinera), 110. Cocentaina, 111. Benissa, 112. Tàrbena, 113. Alcoi, 114. Biar, 115. la Vila Joiosa, 116. Monòver, 117. Alacant, 118. Els.

Resum

RF				RS				
Classe [III]								
arrel	tema	m/t	n/p		tema	m/t	n/p	Estructura morfològica
X	í	ré		1[-pl]	í	ré		X+ T + M/T
X	í	rá	s	2[-pl]	í	rá	z/s	X+ T + M/T + N/P
X	í	rá		3[-pl]	í	rá		X+ T + M/T
X	í	ré/ré	m	1[+pl]	í	ré/ré	m	X+ T + M/T + N/P
X	í	ré/ré	w	2[+pl]	í	ré/ré	w	X+ T + M/T + N/P
X	í	rá	n	3[+pl]	í	rá	n	X+ T + M/T + N/P

Models verbals: futur

Classe [I]: 3 models

Subclasse [II,-ext]: 3 models

102-104/106	96-101/105/107-115/117-118	116	102-104/106	96-101/105/107-115/117-118	116
aré	aré	aré	ré	ré	ré
ará	aráz	aráz	ras	ráz	ráz
ará	ará	ará	rá	rá	rá
aré	aré	aré	rém	rém	rém
aréw	aréw	aréw	réw	réw	réw
arán	arán	arán	rán	rán	rán

Subclasse [II,+ext]: 3 models

Classe [III]: 3 models

102-104/106	96-101/105/107-115/117-118	116	102-104/106	96-101/105/107-115/117-118	116
ré	ré	ré	iré	iré	iré
ras	ráz	ráz	iras	iráz	iráz
rá	rá	rá	irá	irá	irá
rém	rém	rém	irém	irém	irém
réw	réw	réw	iréw	iréw	iréw
rán	rán	rán	irán	irán	irán

Processos fonològics

1. Ensordiment d'obstruents finals

1.4.2.5. Condicional

Classe [I]

Les vocals finals dels segments relacionats amb mode/temps d'1[-pl] i de 3[-pl] presenten les alternances que s'observaven en les mateixes persones de l'imperfet d'indicatiu, però no coincideixen totalment en la distribució. Es considera que, en general, les realitzacions fonètiques d'1[-pl] deriven d'una /a/ subjacent, tret de Lluçena-100 i Castelló-101, que, en no presentar alternança en cap de les persones del temps, provenen d'una forma fonològica /e/.

96. Morella, 97. Vinaròs, 98. Benassal, 99. Alcalà de Xivert, 100. Lluçena, 101. Castelló de la Plana, 102. Sagunt (Morvedre), 103. Llíria, 104. València, 105. Sueca, 106. Gandia, 107. Benigànim, 108. Pego, 109. Patró (Vall de Gallinera), 110. Cocentaina, 111. Benissa, 112. Tàrbena, 113. Alcoi, 114. Biar, 115. la Vila Joiosa, 116. Monòver, 117. Alacant, 118. Elx.

(113)

102	105	106	107/110/115	109	96/98
kantaríə/kantaría	kantaríə/kantaría	kantaríə/kantaría	kantaríə	kantaríə/kantaría	kantaría
kantaríes	kantaríes	kantaríes	kantaríes	kantaríes	kantaríes
kantaría	kantaríə/kantaría	kantaríə/kantaría	kantaríə	kantaríə/kantaría	kantaría
kantariem	kantariem	kantariem	kantariem	kantariem	kantariem
kantariew	kantariew	kantariew	kantariew	kantariew	kantariew
kantarien	kantarien	kantarien	kantarien	kantarien	kantarien

97/113	100-101	108	99/103-104/111-112/114/116-118
kantarié	kantarié	kantario	kantaría
kantariés	kantariés	kantariés	kantariés
kantarié	kantarié	kantario	kantaría
kantariem	kantariem	kantariem	kantariem
kantariew	kantariew	kantariew	kantariew
kantarien	kantarien	kantarien	kantarien

Resum

RF		Classe [I]			RS			
arrel	tema	m/t	n/p		tema	m/t	n/p	Estructura morfològica
X	á	ría/ría/rie/rie/rio		1[-pl]	á	ría/rie		X+T+M/T
X	á	rie	s	2[-pl]	á	ría/rie	z/s	X+T+M/T+N/P
X	á	ría/ría/rie/rie/rio		3[-pl]	á	ría/rie		X+T+M/T
X	á	rie	m	1[+pl]	á	ría/rie	m	X+T+M/T+N/P
X	á	rie	w	2[+pl]	á	ría/rie	w	X+T+M/T+N/P
X	á	rie	n	3[+pl]	á	ría/rie	n	X+T+M/T+N/P

Classe [II]

Com es fa constar en els diversos volums de *LaFV*, el verb *cantar* esdevé el model per a la formació del futur i del condicional de la majoria de verbs conjugats en aquest recull així com de la seva distribució en les diverses localitats. En aquest cas, doncs, tant les desinències de la classe [II] com les de la classe [III] coincideixen amb les observades en la classe [I] —cf. (113), (114a), (114b), (115a) i (115b). Com en el futur, en les comparacions intradialectal i interdialectal, s'ometrà el resultat de Benassal-98, perquè té un àmbit restringit —cf. el condicional de *perdre* a Benassal [pedría, -rías, -ría, riem, riew, rien], amb dissimilació de líquides.

(114a)

96/111-112/114/116-118	97/113	98	99/104	100/101	102	105
batría	batríe	batraria	batría	batríe	batría/batría	batría/batríe
batríes	batríes	batrariés	batríes	batríes	batríes	batríes
batríe	batríe	batrarié	batría	batríe	batría	batría/batríe
batríem	batríem	batrariem	batríem	batríem	batríem	batríem
batríew	batríew	batrariew	batríew	batríew	batríew	batríew
batríen	batríen	batrarién	batríen	batríen	batríen	batríen

96. Morella, 97. Vinaròs, 98. Benassal, 99. Alcalá de Nivert, 100. Lluçena, 101. Castelló de la Plana, 102. Sagunt (Morvedre), 103. Llíria, 104. València, 105. Sueca, 106. Gandia, 107. Benigànim, 108. Pego, 109. Patró (Vall de Gallinera), 110. Cocentaina, 111. Benissa, 112. Tàrbena, 113. Alcoi, 114. Biar, 115. la Vila Joiosa, 116. Monóver, 117. Alacant, 118. Elx.

106	107/110/115	108	109
batríə/batrío	batríə	batríó	batríə/batría
batríes	batríes	batríes	batríes
batríə/batrío	batríə	batríó	batríə/batría
batríem	batríem	batríem	batríem
batríew	batríew	batríew	batríew
batríen	batríen	batríen	batríen

(114b)

96/98/111-112/114/116-118	97/113	99/103-104	100-101	102	105	106
bewríə	bewríe	bewríə	bewríe	bewríə/bewría	bewríə/bewríe	bewríə/bewríó
bewríes	bewríes	bewríes	bewríes	bewríes	bewríes	bewríes
bewríe	bewríe	bewríə	bewríe	bewríə	bewríə/bewríe	bewríə/bewríó
bewríem	bewríem	bewríem	bewríem	bewríem	bewríem	bewríem
bewríew	bewríew	bewríew	bewríew	bewríew	bewríew	bewríew
bewríen	bewríen	bewríen	bewríen	bewríen	bewríen	bewríen

107/110/115	108	109
bewríə	bewríó	bewríə/bewría
bewríes	bewríes	bewríes
bewríə	bewríó	bewríə/bewría
bewríem	bewríem	bewríem
bewríew	bewríew	bewríew
bewríen	bewríen	bewríen

Resum

RF					RS			
Classe [III]								
arrel	tema	m/t	n/p		tema	m/t	n/p	Estructura morfològica
X	(a) ⁹¹	ríə/ría/ríe/ríe/río		1[-pl]		ría/ríe		X + M/T
X	(a)	ríe	s	2[-pl]		ría/ríe	z/s	X + M/T + N/P
X	(a)	ríə/ría/ríe/ríe/río		3[-pl]		ría/ríe		X + M/T
X	(a)	ríe	m	1[+pl]		ría/ríe	m	X + M/T + N/P
X	(a)	ríe	w	2[+pl]		ría/ríe	w	X + M/T + N/P
X	(a)	ríe	n	3[+pl]		ría/ríe	n	X + M/T + N/P

Classe [III]

La distribució geogràfica de les desinències del condicional d'aquesta classe coincideix amb la de les classes anteriors.

⁹¹ Limitat a Benassal-98.

(115a)

96/98	97/113	99/103-104	100-101	102	105	107/110
dormiría	dormiríe	dormiría	dormiríe	dormiríə/dormiría	dormiríə/dormiríe	dormiríə
dormiríes	dormiríes	dormiríes	dormiríes	dormiríes	dormiríes	dormiríes
dormiríe	dormiríe	dormiría	dormiríe	dormiría	dormiríə/dormiríe	dormiríə
dormiríem	dormiríem	dormiríem	dormiríem	dormiríem	dormiríem	dormiríem
dormiríew	dormiríew	dormiríew	dormiríew	dormiríew	dormiríew	dormiríew
dormiríen	dormiríen	dormiríen	dormiríen	dormiríen	dormiríen	dormiríen

106	108	109	111-112/114/116-118	115
dormiríə/dormirío	dormirío	dormiríə/dormiría	dormiría	dormiríə
dormiríes	dormiríes	dormiríes	dormiríes	dormiríes
dormiríə/dormirío	dormirío	dormiríə/dormiría	dormiría	dormiríə
dormiríem	dormiríem	dormiríem	dormiríem	dormiríem
dormiríew	dormiríew	dormiríew	dormiríew	dormiríew
dormiríen	dormiríen	dormiríen	dormiríen	dormiríen

(115b)

96/98	97/113	99/103-104	100-101	102	105	106
partiría	partiríe	partiría	partiríe	partiríə/partiría	partiríə/partiríe	partiríə/partirío
partiríes	partiríes	partiríes	partiríes	partiríes	partiríes	partiríes
partiríe	partiríe	partiría	partiríe	partiría	partiríə/partiríe	partiríə/partirío
partiríem	partiríem	partiríem	partiríem	partiríem	partiríem	partiríem
partiríew	partiríew	partiríew	partiríew	partiríew	partiríew	partiríew
partiríen	partiríen	partiríen	partiríen	partiríen	partiríen	partiríen

107/110	108	109	111-112/114/116-118	115
partiríə	partirío	partiríə/partiría	partiría	partiríə
partiríes	partiríes	partiríes	partiríes	partiríes
partiríə	partirío	partiríə/partiría	partiría	partiríə
partiríem	partiríem	partiríem	partiríem	partiríem
partiríew	partiríew	partiríew	partiríew	partiríew
partiríen	partiríen	partiríen	partiríen	partiríen

Resum

RF		Classe [III]			RS			
arrel	tema	m/t	n/p		tema	m/t	n/p	Estructura morfològica
X	í	ría/ría/ríe/ríe/río		1[-pl]	í	ría/ríe		X + M/T
X	í	ríe	s	2[-pl]	í	ría/ríe	z/s	X + M/T + N/P
X	í	ríə/ría/ríe/ríe/río		3[-pl]	í	ría/ríe		X + M/T
X	í	ríe	m	1[+pl]	í	ría/ríe	m	X + M/T + N/P
X	í	ríe	w	2[+pl]	í	ría/ríe	w	X + M/T + N/P
X	í	ríe	n	3[+pl]	í	ría/ríe	n	X + M/T + N/P

96. Morella, 97. Vinaròs, 98. Benassal, 99. Alcalá de Xivert, 100. Lluçena, 101. Castelló de la Plana, 102. Sagunt (Morvedre), 103. Llíria, 104. València, 105. Sueca, 106. Gandia, 107. Benigànim, 108. Pego, 109. Patró (Vall de Gallinera), 110. Cocentaina, 111. Benissa, 112. Tàrbena, 113. Alcoi, 114. Biar, 115. la Vila Joiosa, 116. Monòver, 117. Alacant, 118. Els.

Models verbals: condicional

Classe [I]: 3 models			Subclasse [II,-ext]:3 models		
96-99/105/107-118	102-104/106	100-101	96-99/105/107-118	102-104/106	100-101
aría	aría	aríe	ría	ría	ríe
aríaz	arías	aríez	ríaz	rías	ríes
aría	aría	aríe	ría	ría	ríe
aríam	aríam	aríem	ríam	ríam	ríem
aríaw	aríaw	aríew	ríaw	ríaw	ríew
arían	arían	aríen	rían	rían	ríen

Subclasse [II,+ext]: 3 models			Classe [III]: 3 models		
102-104/106	96-99/105/107-118	100-101	102-104/106	96-99/105/107-118	100-101
ría	ría	ríe	iría	iría	iríe
rías	ríaz	ríes	irías	iríaz	iríes
ría	ría	ríe	iría	iría	iríe
ríam	ríam	ríem	iríam	iríam	iríem
ríaw	ríaw	ríew	iríaw	iríaw	iríew
rían	rían	ríen	irían	irían	iríen

Processos fonològics

1. Ensordiment d'obstruents finals
2. Transformació de /a/ en [e] en síl·laba àtona final travada (/a/ → [e] / ____ + C #)
3. Regla fonològica morfològicament condicionada: transformació de /a/ en [e] en síl·laba àtona final de 3a persona (/a/ → [e] / ____ ##)

Processos optatius:

- Anteriorització de /a/ (→ [e]) en síl·laba àtona i en posició final
- Centralització de /a/ (→ [ə]) en síl·laba àtona, en posició final
- Velarització de /a/ (→ [o]) en síl·laba àtona, en posició final

2.4.2.6. Present d'indicatiu

Classe [I]

En les realitzacions de present d'indicatiu —cf. (116)— existeixen unes solucions comunes a tota l'àrea valenciana a 1,2[+pl], pel que fa a les vocals temàtiques, i a 2[-pl] i 3[+pl], pel que fa als segments relacionats amb mode/temps. La divergència apareix, doncs, a 1[-pl] i 3[-pl].

96. Morella, 97. Vinaròs, 98. Benassal, 99. Alcalá de Nivert, 100. Lluçena, 101. Castelló de la Plana, 102. Sagunt (Morvedre), 103. Llíria, 104. València, 105. Sueca, 106. Gandia, 107. Benigànim, 108. Pego, 109. Patró (Vall de Gallinera), 110. Cocentaina, 111. Benissa, 112. Tàrbena, 113. Alcoi, 114. Biar, 115. la Vila Joiosa, 116. Monóver, 117. Alacant, 118. Elx.

Quant a 1[-pl], els morfs relacionats amb mode/temps presenten tres realitzacions possibles: /e/, majoritària, que determina l'àrea valenciana; /o/,⁹² que és la solució pròpia de l'àrea occidental; i /a/, que apareix a Tàrbena. Quant a 3[-pl], les solucions són més nombroses: la terminació [e] es constata a Morella-96, Benassal-98, Alcalà de Xivert-99, Llutena-100, Sagunt-101, Alcoi-113 i Alacant-117; la terminació [a] apareix a Sagunt-102, Llíria-103, València-104, Patró-109, Benissa-111, Tàrbena-112, Biar-114, Monòver-116 i Elx-118; la terminació [o] apareix a Pego-108 i, de manera alternativa, a Gandia-106 i a Benigànim-107; la terminació [ə] s'observa també en les dues darreres localitats citades i a Sueca-105, Cocentaina-110 i la Vila Joiosa-115. També a Sueca-105 [ə] alterna amb [ε], la qual es constata novament a Vinaròs-97. La variant baixa [a] és la solució dominant, amb realització anterior o posterior velaritzada segons la zona ([ɑ], [ɔ] a Gandia-106 i Cocentaina-110; hi ha una variant mitjana anterior [ɛ] a Alcoi-113, Vinaròs-97, Sueca-105). La solució amb [e] d'algunes varietats —tret de Llutena-100 i Castelló-101, on es considera que coincideix amb la representació subjacent— es justifica per l'acció d'una regla fonològica morfològicament condicionada.

(116)

96/98-100	97	101/113 /117	102- 104/109/111/114/116/118	105	106-107	108	110/115
kánto	kánto	kánte	kánte	kánte	kánte	kánte	kánte
kántes	kántes	kántes	kántes	kántes	kántes	kántes	kántes
kánte	kánte	kánte	kánta	kántə/kánte	kántə/kánto	kánto	kántə
kantém	kantém	kantém	kantém	kantém	kantém	kantém	kantém
kantéw	kantéw	kantéw	kantéw	kantéw	kantéw	kantéw	kantéw
kánten	kánten	kánten	kánten	kánten	kánten	kánten	kánten

112

kánta
kántes
kánta
kantém
kantéw
kánten

⁹² El BDLC (X, 200) determina la frontera on s'inicia la pronúncia -o del present d'indicatiu: Alcalà de Xivert, Vilanova d'Alcolea, Benlloch, Usseres, Serra d'en Galceran, Serratella, Albocàsser, Torre d'en Besora, Benafigós, Xodos, Vistabella i Tales, vora d'Onda.

96. Morella, 97. Vinaròs, 98. Benassal, 99. Alcalà de Xivert, 100. Llutena, 101. Castelló de la Plana, 102. Sagunt (Morvedre), 103. Llíria, 104. València, 105. Sueca, 106. Gandia, 107. Benigànim, 108. Pego, 109. Patró (Vall de Gallinera), 110. Cocentaina, 111. Benissa, 112. Tàrbena, 113. Alcoi, 114. Biar, 115. la Vila Joiosa, 116. Monòver, 117. Alacant, 118. Elx.

Resum

RF					RS			
Classe [I]								
arrel	tema	m/t	n/p	p	tema	m/t	n/p	Estructura morfològica
X		a/e/o		1[-pl]		a/e/o		X + M/T
X		e	s	2[-pl]		a	z/s	X + M/T + N/P
X		ə/a/e/ɛ/o		3[-pl]		a/e		X + M/T
X	é		m	1[+pl]	é		m	X + T + N/P
X	é		w	2[+pl]	é		w	X + T + N/P
X		e	n	3[+pl]		a	n	X + M/T + N/P

Classe [II]

L'única discrepància en el model sense extensió —cf. (117a)— té a veure amb la presència d'un segment relacionat amb mode/temps /o/ a 1[-pl] en contraposició a l'absència generalitzada de terminació. Amb tot, cap localitat no presenta en aquesta subclasse l'extensió velar. Aquest fet manifesta que, pel que fa al present d'indicatiu, el verb *batre* es manté encara com a representant —quasi únic, però— de la classe sense extensió —cf. també els resultats del present d'indicatiu de *rompre* a *LaFV* II, 165.

(117a)

96-97	98-118
báto	bát
báts	báts
bát	bát
batém	batém
batéw	batéw
báten	báten

Pel que fa al model amb extensió, s'observen uns comportaments discrepants en relació amb la presència o amb l'absència de l'increment velar i també en relació amb la forma que pren l'arrel a 1,2[+pl]: [béβ], [bév] i [bé] segons admeti o no l'extensió. Com es constata a (117b), en algunes localitats aquestes persones poden aparèixer també sense aquest increment.

(117b)

96	97/100/104	98-99/101/106/108/111/116-118	102	103/112	105/107/109
bék	bék	bék	bék	bék	bék
béws	béws	béws	béws	béws	béws
béw	béw	béw	béw	béw	béw
beβém/bevém	beβém	bevém	beβém/beyéw	beyéw	beyéw/bevéw
beβéw/bevéw	beβéw	bevéw	beβéw/beyéw	beyéw	beyéw/bevéw
béwen	béwen	béwen	béwen	béwen	béwen

96. Morella, 97. Vinaròs, 98. Benassal, 99. Alcalà de Xivert, 100. Lluçena, 101. Castelló de la Plana, 102. Sagunt (Morvedre), 103. Llíria, 104. València, 105. Sueca, 106. Gandia, 107. Benigànim, 108. Pego, 109. Patró (Vall de Gallinera), 110. Cocentaina, 111. Benissa, 112. Tàrbena, 113. Alcoi, 114. Biar, 115. la Vila Joiosa, 116. Monóver, 117. Alacant, 118. Elx.

110/114	113/115
bék	bék
béws	béws
béw	béw
beém/bevém	beém
beéw/bevéw	beéw
béwen	béwen

Resum

RF Subclasse [II,-ext]						RS				
arrel		tema	m/t	n/p	p	tema	m/t	n/p	p	Estructura morfològica
X			Ø/o		1[-pl]		Ø/o		1[-pl]	X + (M/T)
X				s	2[-pl]			z/s	2[-pl]	X + N/P
X					3[-pl]				3[-pl]	X
X		é		m	1[+pl]	é		m	1[+pl]	X + T + N/P
X		é		w	2[+pl]	é		w	2[+pl]	X + T + N/P
X			(e)	n	3[+pl]			n	3[+pl]	X + N/P

RF Subclasse [II,+ext]						RS					
arrel	ext	tema	m/t	n/p	p	ext	tema	m/t	n/p	p	E. morfològica
X	k				1[-pl]	g				1[-pl]	X + E
X				s	2[-pl]				z/s	2[-pl]	X + N/P
X					3[-pl]					3[-pl]	X
X	Ø/γ	é		m	1[+pl]	Ø/g	é		m	1[+pl]	X + (E) + T + N/P
X	Ø/γ	é		w	2[+pl]	Ø/g	é		w	2[+pl]	X + (E) + T + N/P
X			(e)	n	3[+pl]				n	3[+pl]	X + N/P

Classe [III]

Les divergències que presenta el model sense extensió —cf. (118a)— afecten les persones 1[-pl] i 2 [-pl]. La 1a persona manifesta quatre solucions diferents. El comportament majoritari implica la inserció d'un segment velar, que té l'efecte d'elidir el segment nasal de l'arrel. Hi ha dos comportaments alternatius que coexisteixen amb altres solucions: d'una banda, una absència de desinència —cf. València-104 i Pego-108—; d'una altra, la incorporació del segment velar [iγ] i, al seu torn, l'adjunció del segment relacionat amb mode/temps [o] —cf. Morella-96. Finalment, el segment [o] es pot adjuntar directament al radical —cf. Vinaròs-97.

96. Morella, 97. Vinaròs, 98. Benassal, 99. Alcalá de Xivert, 100. I·lucena, 101. Castelló de la Plana, 102. Sagunt (Morvedre), 103. Llíria, 104. València, 105. Sueca, 106. Gandia, 107. Benigànim, 108. Pego, 109. Paró (Vall de Gallinera), 110. Cocentaina, 111. Benissa, 112. Tàrbena, 113. Alcoi, 114. Biar, 115. la Vila Joiosa, 116. Monóver, 117. Alacant, 118. Elx.

(118a)

96	97	98-103/105-106/108-113/116-117	104/118	107/114-115
dórk/dórmiyo	dórmo	dórk	dórk/dórm	dórk
dórms	dórms/dórms	dórms	dórms	dórms/dórs
dórm	dórm	dórm	dórm	dórm
dormím	dormím	dormím	dormím	dormím
dormíw	dormíw	dormíw	dormíw	dormíw
dórmen	dórmen	dórmen	dórmen	dórmen

La persona 2[-pl] presenta tres solucions possibles: en primer lloc, el resultat més freqüent, que implica la incorporació del segment relacionat amb nombre/persona al radical ([dórms]). En segon lloc, la inserció d'una vocal, que, com en altres varietats, pot relacionar-se amb mode/temps ([dórms]), atès la inexistència de casos d'epèntesi en codex complexes del tipus -Vrms. Així, no s'insereix una epèntesi en el plural de solucions com *ferm*, *estaferm*, *disperm*, *verm*, *borm*, *cloroform*. En darrer terme, l'arrel pot alterar-se amb l'elisió de la consonant nasal final ([dórs]). Aquest resultat representa la simplificació que pot experimentar el grup *-rm* a causa d'un relaxament articulatori de la consonant final en aquest context. La mateixa solució es pot apreciar també en algunes localitats de l'alacantí (Recasens 1996: 253) i en situacions de relaxament extrem.

El model amb extensió⁹³ —cf. (118b)— pot presentar un increment palatal o un increment no palatalitzat. En el primer cas, i dins el marc del mateix temps, alternen una forma velaritzada [iʃk], que apareix a 1[-pl], amb una forma sense velaritzar [iʃ], que es manifesta a 2,3[-pl] i 3[+pl]. En 1a persona també pot aparèixer l'increment palatal sense velaritzar, que adjunta el segment relacionat amb mode/temps [o] ([partíʃo]); en darrer terme, existeix una solució no palatalitzada ([partísk]), que presenta la mateixa alternança en relació amb el segment velar [isk]~[is]. Quant a la consonant fricativa palatal, Alcover no distingeix mai entre la realització [ʃ] o una realització [s̺] (una s palatalitzada).⁹⁴ Pel que fa a la representació subjacent de l'increment palatal, davant casos com Alcalà de Xivert-99, que presenten les dues realitzacions possibles en la 1a persona —[isk] i [iʃk]—, no es pot pensar en l'acció d'un procés sistemàtic de palatalització de la fricativa en contacte amb una oclusiva velar.

⁹³ El model de *bullir* pot presentar diverses solucions: la majoritària incorpora a 1[-pl] l'extensió velar; una solució alternativa, que té lloc a Biar-114, adjunta l'increment palatal (1[-pl]-[iʃk] - 2,3[-pl], 3[+pl]-[iʃ]) a 1,2,3[-pl] i a 3[+pl]. Addicionalment, el segment relacionat amb mode/temps pot prepalatalitzar-se o palatalitzar-se en contacte amb la consonant palatal del radical a través d'un procés d'assimilació progressiva de palatalitat.

⁹⁴ Vegeu Colon (1970) pel que fa a la realització de la fricativa palatal en castellanenc.

96. Morella, 97. Vinarós, 98. Benassal, 99. Alcalà de Xivert, 100. Lluçena, 101. Castelló de la Plana, 102. Sagunt (Morvedre), 103. Llíria, 104. València, 105. Sueca, 106. Gandia, 107. Benigànim, 108. Pego, 109. Patró (Vall de Gallinera), 110. Cocentaina, 111. Benissa, 112. Tàrbena, 113. Alcoi, 114. Biar, 115. la Vila Joiosa, 116. Monóver, 117. Alacant, 118. Ilix.

(118b)

96/98/102-118	97	99	100-101
partífk	partífk/partífo	partísk/partífk	partísk
partífes	partífes	partíses/partífes	partíses
partíj	partíj	partís/partíj	partís
partím	partím	partím	partím
partíw	partíw	partíw	partíw
partísen	partísen	partísen/partísen	partísen

Es parteix, doncs, d'una alternança /ísk/~ /ífk/ o /is/~ /íj/, en funció de la localitat. El segment velar d'1[-pl] no se separa de l'element palatal anterior, tot i que funcionalment pugui distingir aquesta persona de 3[-pl].

Resum

RF Subclasse [III,-ext]						RS				
arrel	ext	tema	m/t	n/p	p	ext	tema	m/t	n/p	Estructura morfològica
X	k				1[-pl]	g				X + E
X	iy		o		1[-pl]	ig		o		X + E + M/T
X			Ø/o		1[-pl]			Ø/o		X + M/T
X			Ø/(e)	s	2[-pl]				z/s	X + N/P
X					3[-pl]					X
X		i		m	1[+pl]		i		m	X + T + N/P
X		í		w	2[+pl]		í		w	X + T + N/P
X			(e)	n	3[+pl]				n	X + N/P

RF Subclasse [III,+ext]						RS				
arrel	ext	tema	m/t	n/p	p	ext	tema	m/t	n/p	Estructura morfològica
X	ífk/ísk				1[-pl]	ífk/ísk				X + E
X	íj		o		1[-pl]	íj		o		X + M/T
X	ís/íj		(e)	s	1[-pl]	ís/íj			z/s	X + N/P
X					2[-pl]	ís/íj				X + E
X	ís/íj				3[-pl]		i		m	X + T + N/P
X		i		m	1[+pl]		i		w	X + T + N/P
X		í		w	2[+pl]	ís/íj			n	X + N/P
X	ís/íj		(e)	n	3[+pl]					

96. Morella, 97. Vinaròs, 98. Benassal, 99. Alcalá de Xivert, 100. Lluçena, 101. Castelló de la Plana, 102. Sagunt (Morvedre), 103. Llíria, 104. València, 105. Sueca, 106. Gandia, 107. Benignim, 108. Pego, 109. Patró (Vall de Gallinera), 110. Cocentaina, 111. Benissa, 112. Tàrbena, 113. Alcoi, 114. Biar, 115. la Vila Joiosa, 116. Monóver, 117. Alacant, 118. Elx.

Models verbals: present d'indicatiu

Classe [I]: 6 models

96-99	100	101	112-113/117	102-104/106	105/107-111/114-116/118
o	o	e	a	e	e
az	ez	ez	az	as	az
a	e	e	a	a	a
ém	ém	ém	ém	ém	ém
éw	éw	éw	éw	éw	éw
an	en	en	an	an	an

Subclasse [II,-ext]: 3 models

Subclasse [II,+ext]: 5 models

96-97	98-101/105/118	102-104/106	96-101/108/110-111/113-118	103-104/106	107/109	102	105/112
o			g	g	g	g	g
z	z	s	z	s	z	s	s
ém	ém	ém	ém	ém	ém/gém	ém/gém	gém
éw	éw	éw	éw	éw	éw/géw	éw/géw	géw
en	en	en	n	n	n	n	n

Subclasse [III,-ext]: 4 models

Subclasse [III,+ext]: 5 models

96	97	98-101/105/107-118	102-104/106	96/98/105/107-118	102-104/106	97	99	100-101
g/igo	o	g	g	íjk	íjk	íjk/ífo	ísk/íjk	ísk
z	ez/z	z	s	íjz	íjs	íjz	ísz/íjz	ísz
				íj	íj	íj	ís/íj	ís
ím	ím	ím	ím	ím	ím	ím	ím	ím
íw	íw	íw	íw	íw	íw	íw	íw	íw
n	n	n	n	íjn	íjn	íjn	ísn/íjn	ísn

Processos fonològics

1. Ensordiment d'obstruents finals
2. Espirantització d'oclusives sonores medials
3. Espirantització de la labiodental sonora
4. Inserció d'epèntesi (subclasse [III,+ext])
5. /a/ → [e] / ____ + C #
6. Regla fonològica morfològicament condicionada: transformació de /a/ en [e] en síl·laba àtona final de 3a persona (/a/ → [e] / ____ ##)
7. Elisió d'aproximant (procedent de /b/ o /v/ entre vocals)

96. Morella, 97. Vinaròs, 98. Benassal, 99. Alcalá de Nivert, 100. Lluçena, 101. Castelló de la Plana, 102. Sagunt (Morvedre), 103. Llíria, 104. València, 105. Sueca, 106. Gandia, 107. Beniginim, 108. Pego, 109. Patró (Vall de Gallinera), 110. Cocentaina, 111. Benissa, 112. Tàrbena, 113. Alcoi, 114. Biar, 115. la Vila Joiosa, 116. Monóver, 117. Alacant, 118. Èlx.

2.4.2.7. Present de subjuntiu

Classe [I]

Les realitzacions d'1[+pl] i 2[+pl] són les que presenten una major coincidència en el conjunt del valencià —cf. (119)—, tret de l'aparició del morf relacionat amb mode/temps [se], a Alcalá de Xivert-99, fet que també s'ha constatat en algunes localitats del català occidental. Atesa la identitat formal, i amb finalitats comparatives ulteriors, es postula una representació subjacent /sa/ sobre la qual actua la regla que transforma tota /a/ en [e] en síl·laba travada. D'altra banda, les persones 2[-pl] i 3[+pl] manifesten dues solucions: [es] / [en] —majoritàries— i [os] / [on] —que poden alternar amb les anteriors en algunes localitats.⁹⁵ La persona 3[-pl] presenta també aquest doble resultat,⁹⁶ així com 1[-pl], que adjunta encara la realització [a]. Aquests comportaments alternants són en tots els casos de caràcter morfològic.

(119)

96	97/100-107/109-111/113-118	98	99	108	112
kánto	kánte	kánto	kánto	kánta	kánta
kántes/kántos	kántes	kántes	kántos	kántes	kántes
kánte/kánto	kánte	kánte	kánto	kánte	kánta
kantém	kantém	kantém	kantése	kantém	kantém
kantéw	kantéw	kantéw	kantésew	kantéw	kantéw
kánten/kánton	kánten	kánten	kánton	kánten	kánten

Resum

RF		Classe [I]			RS			Estructura morfològica
arrel	tema	m/t	n/p	p	tema	m/t	n/p	
X		a/e/o		1[-pl]		a/e/o		X + M/T
X		e/o	s	2[-pl]		e/o	z/s	X + M/T + N/P
X		e/o		3[-pl]		e/o/a		X + M/T
X	é	Ø/se	m	1[+pl]	é	Ø/sa	m	X+ T + (M/T) + N/P
X	é	Ø/se	w	2[+pl]	é	Ø/sa	w	X+ T + (M/T) + N/P
X		e/o	n	3[+pl]		e/o	n	X+ M/T + N/P

Classe [II]

Al marge de les solucions que presenten els segments relacionats amb mode/temps, el fet més destacable de la subclasse sense extensió —cf. (120a)— és la inserció d'un increment velar en algunes localitats. Aquest increment pot ser o bé /g/ (o /k/ si es considera que no s'ensordeix), que pot propiciar una assimilació de l'element dental anterior i alhora un

⁹⁵ En general, en l'àmbit valencià es postula una /e/ subjacent en la representació de mode/temps de la classe [I] i una /a/ subjacent en la representació d'aquest morf en les classes [II] i [III] (Sifre 1998).

⁹⁶ En relació amb les dades de Barnils (1914), les solucions d'Alcover presenten certes divergències en les terminacions de la 3a persona (Alacant i Benissa, segons Barnils, fan [a] i [e], respectivament).

96. Morella, 97. Vinaròs, 98. Benassal, 99. Alcalá de Xivert, 100. Lluçma, 101. Castelló de la Plana, 102. Sagunt (Morvedre), 103. Ilicita, 104. València, 105. Sueca, 106. Gandia, 107. Benigànim, 108. Pego, 109. Patró (Vall de Gallinera), 110. Cocentaina, 111. Benissa, 112. Tàrbena, 113. Alcoi, 114. Biar, 115. la Vila Joiosa, 116. Monòver, 117. Alacant, 118. Èlx.

ensordiment general ([kk] a [bákke]), o bé [eg] - [ig] ([báteya, bátiya]), que generen una solució esdrúixola.⁹⁷ Aquestes extensions poden afectar totes les persones, com a Morella-96 i Lluçena-100, o eludir les dues persones del plural (Vinaròs-97, Patró-109 i Benassal-98). Com en la classe anterior, reapareix, a Alcalà de Xivert-99, el segment relacionat amb mode/temps [se].

(120a)

96	97/109	98	99	100	101/108	102	104/111- 112/116-118	105/115
báteya	bátiya	báteya	bátiya	bákke	báte	bátə/báta	báta	bátə
báteyes	bátiyes	báteyes	bátiyes	bákkes	bátes	bátes	bátes	bátes
báteye	bátiye	báteye	bátiye	bákke	báte	bátə/báta	báta	bátə
bateyém	batém	batém	batiyésem	bakkém	batém	batém	batém	batém
bateyéw	batéw	batéw	batiyésew	bakkéw	batéw	batéw	batéw	batéw
báteyen	bátiyen	báteyen	bátiyen	bákken	báten	báten	báten	báten

106	107	110	113	114
bákka	bátə/báte/batíjka	bátra	báte	bátra
bákkes	bátes/batíjkes	bátres	bátes	bátres
bákka	bátə/batíjka	bátra	báte	bátra
batém	batém	batém	batém	batém
batéw	batéw	batéw	batéw	batéw
bákken	báten/batíjken	bátren	báten	bátren

Pel que fa a les altres marques de mode/temps, algunes experimenten variacions en relació amb les que apareixien en la classe [I]. D'una banda, no es constaten mai les solucions amb [o], [on], que semblen exclusives de la classe [II]; d'una altra, s'observen alteracions fonètiques ([ə] o [a]) d'una /a/ subjacent. I encara s'evidencia un al·lomorfa en el radical de *batre* a Biar-114 ([bátra]), en el futur i en el condicional, amb la realització [bátr], que no apareix, però, en les dues persones del plural.

Tornant, a les extensions, cal destacar la solució alternativa de Benigànim-107, que adopta l'increment palatal de la classe [III], però que no l'incorpora a 1,2[+pl], on es mantenen les solucions de la classe [II]. Aquesta addició de l'increment palatal pot ser conseqüència d'identificar aquest verb amb el castellà *batir*. Per aquest motiu, i en vista de les dades ofertes pel verb *perdre* ([pérya, -es, -a, -em, -ew, -en]), es considera que la solució amb increment no és

⁹⁷ Aquest ensordiment d'un so geminat respon a un procés similar al que ocorre en algunes varietats centrals en relació amb les geminades sonores [bb] o [gg] en mots del tipus *pable* o *segle*.

96. Morella, 97. Vinaròs, 98. Benassal, 99. Alcalà de Xivert, 100. Lluçena, 101. Castelló de la Plana, 102. Sagunt (Morvedre), 103. Llíria, 104. València, 105. Sueca, 106. Gandia, 107. Benigànim, 108. Pego, 109. Patró (Vall de Gallinera), 110. Cocentaina, 111. Benissa, 112. Tàrbena, 113. Alcoi, 114. Biar, 115. la Vila Joiosa, 116. Monóver, 117. Alacant, 118. Elx.

paradigmàtica del comportament regular, i, per tant, no es prendrà en consideració en la part dedicada a la interpretació dels resultats.

Les realitzacions del present de subjuntiu del verb *batre* no són, però, extrapolables a tots els verbs de la classe [II]. Així ho manifesta la flexió de *perdre* —cf. (120b)—, que presenta força dissimilituds amb la de *batre*. El primer verb incorpora una extensió velar que apareix en totes les localitats, però que no sempre arriba a afectar les dues primeres persones del plural, que conserven, per contra, el radical /pérd/. En aquests casos, sembla que l'extensió velar perd la funció secundària d'evitar el sincretisme que s'origina entre les dues persones del plural dels presents d'imperatiu i de subjuntiu. Sí que s'evita la identitat formal, però, quan, tot i no incorporar l'extensió, es canvia la vocal /i/ per la vocal /á/, pròpia de la classe [I] —i no per la vocal /é/, malgrat que aquesta solució també seria possible. La vocal /á/ actua, estructuralment, com una vocal temàtica, però sembla que està relacionada indirectament amb mode subjuntiu i amb temps present (amb mode/temps, doncs). Hi ha casos, però, que incorporen tant el segment velar com la vocal temàtica —cf. [perýám]. Cal pensar, aleshores, que ambdós segments —l'un relacionat amb extensió, l'altre amb tema— exerceixen una mateixa funció distintiva malgrat que estan col·locats en caselles estructurals diferents.

(120b)

96/98	97/100-101	99	102	103	104
pérga	pérge	pérga	pérga/pérga	pérga	pérga/pérga
pérges	pérges	pérges	pérges	pérges	pérges
pérge	pérge	pérga	pérga/pérga	pérga	pérga/pérga
peryéem	peryéem	peryésem	perýám	perýám/perdám	perýám/perdám
peryéw	peryéw	peryésew	perýáw	perýáw/perdáw	perýáw/perdáw
pérgeen	pérgeen	pérgen	pérgen	pérgen	pérgen

105	106	107	108 ⁹⁸	109
pérga/pérga	pérga/pérga	pérga	pérge	pérge
pérges	pérges	pérges	pérges	pérges
pérga/pérga	pérga/pérga	pérga	pérge	pérge
perýám/peryéem/perdém	perýám	peryéem	perýám/peryéem/perdém	perýám/peryéem
perýáw/peryéw/perdév	perýáw	peryéw	perýáw/peryéw/perdév	perýáw/peryéw
pérgen	pérgen	pérgen	pérgen	pérgen

⁹⁸ Les dades d'Alcover no inclouen la 3a persona.

110	111-112/116	113	114/118	115	117
pérya	pérya	pérye	pérya	péryə/pérye	pérye
péryes	péryes	péryes	péryes	péryes	péryes
pérya	pérya	pérye	pérya	péryə/pérye	pérye
perýám/perdám	perýém	perýám	perýám	perýám/perdém	perýám/perýém
perýáw/perdáw	perýéw	perýáw	perýáw	perýáw/perdéw	perýáw/perýéw
péryen	péryen	péryen	péryen	péryen	péryen

Cal destacar, d'altra banda, que la incorporació del segment velar genera sempre un radical [pɛr], que es pot explicar o bé com un nou radical al·lomòrfic o bé —i aquesta és la solució adoptada— per caiguda de la consonant oclusiva final en contacte amb l'extensió velar. Una altra discrepància es constata també en la vocal temàtica, que en alguns casos adopta la vocal /á/ dels verbs de la classe [I]. Cal observar que aquesta vocal apareix també en les mateixes persones del verb *beure* en algunes localitats valencianes ([bɛyám]).

El verb *beure* presenta l'extensió velar corresponent a la seva subclasse. L'observació de les dades de (120b) i (120c) posa de manifest les similituds de *perdre* i *beure* en relació amb la presència d'un segment velar. Aquest element és indicador de l'existència d'una classe verbal clarament definida en valencià i que està destinada a no comptar amb subdivisions de cap mena. *LaFV* dona compte d'aquest procés de substitució progressiu els resultats del qual poden constatar-se en l'actualitat —cf. Clua (1999). *Beure* pot incloure també una vocal tònica [á], de vegades de manera alternativa. Solament la Vila Joiosa-115 presenta en les persones 1,2[+p] unes realitzacions sense extensió. Complementàriament, algunes localitats presenten unes solucions amb [o], que només ocorren en posició final absoluta, amb la qual cosa es pot postular que provenen d'un segment subjacent /a/, que s'ha velaritzat.

(120c)

96/98	97/100	99	101	102	103/109	104/114/118
béya	béye	béya	béye	béyə/béya	béya	béya
béyes	béyes	béyes	béyes	béyes	béyes	béyes
béye	béye	béya	béye	béyə/béya	béya	béya
beyém	beyém	beyésem	beyém/bevém	beyám/beyém	beyám/beyém	beyám
beyéw	beyéw	beyésew	beyéw/bevéw	beyáw/beyéw	beyáw/beyéw	beyáw
béyen	béyen	béyen	béyen	béyen	béyen	béyen

96. Morella, 97. Vinaròs, 98. Benassal, 99. Alcalá de Nivert, 100. Lluçena, 101. Castelló de la Plana, 102. Sagunt (Morvedre), 103. Llíria, 104. València, 105. Sueca, 106. Gandia, 107. Benignim, 108. Pego, 109. Patró (Vall de Gallinera), 110. Cocentaina, 111. Benissa, 112. Tàrbena, 113. Alcoi, 114. Biar, 115. la Vila Joiosa, 116. Monóver, 117. Alacant, 118. Elx.

105	106	107	108	110	111-112/116-117	113
béγa/béγe	béγa/béγo	béγa/béγo	béγo	béγa	béγa	béγe
béγes	béγes	béγes	béγes	béγes	béγes	béγes
béγa/béγe	béγa/béγo	béγa	béγo	béγa	béγa	béγe
beyám/beyém	beyám	beyám/beyém	beyám/beyém	beyám	beyém	beyém
beyáw/beyéw	beyáw	beyáw/beyéw	beyáw/beyéw	beyáw	beyéw	beyéw
béyen	béyen	béyen	béyen	béyen	béyen	béyen

115
béγa
béγes
béγa
beyám/beyém/beém
beyáw/beyéw/beéw
béyen

Resum

RF						Subclasse [II,-ext]						RS					
arrel	ext	t	m/t	n/p	p	ext	t	m/t	n/p	E. morfològica							
X	k		a/e		1[-pl]	g		a/e		X + E + M/T							
X			a/a/a/e		1[-pl]			a/e		X + M/T							
X	ey		a/e		1[-pl]	eg		a		X + E + M/T							
X	iγ		a		1[-pl]	ig		a		X + E + M/T							
X	íjk		a		1[-pl]	íjk		a		X + E + M/T							
X	Ø/k/ey/iγ/íjk		e	s	2[-pl]	Ø/k/eg/ig/íjk		e	z	X+ (E) + M/T + N/P							
X			a/a/a/e/ε		3[-pl]			a/e		X + M/T							
X	k		a/e		3[-pl]	g		a/e		X + E + M/T							
X	ey		e/ε		3[-pl]	eg		a		X + E + M/T							
X	iγ		e		3[-pl]	ig		a		X + E + M/T							
X	íjk		a		3[-pl]	íjk		a		X + E + M/T							
X	k/ey/Ø	é		m	1[+pl]	g/eg/Ø	é		m	X+ (E) + T + N/P							
X	iγ	é	se	m	1[+pl]	ig	é	sa	m	X+ E + T + M/T + N/P							
X	k/ey/Ø	é		w	2[+pl]	g/eg/Ø	é		w	X+ (E) + T + N/P							
X	iγ	é	se	w	2[+pl]	ig	é	sa	w	X+ E + T + M/T + N/P							
X	Ø/k/ey/iγ/íjk		e	n	3[+pl]	Ø/g/eg/ig/íjk		a/e	n	X+ (E) + M/T + N/P							

RF						Subclasse [II,+ext]						RS					
arrel	ext	tema	m/t	n/p	p	ext	tema	m/t	n/p	Estructura morfològica							
X	γ		a/a/a/e/ε/o		1[-pl]	g		a/e		X + E + M/T							
X	γ		e	s	2[-pl]	g		a	s	X + E + M/T + N/P							
X	γ		a/a/a/e/ε/o		3[-pl]	g		a/e		X + E + M/T							
X	γ	á/é		m	1[+pl]	g	á/é		m	X + E + T + N/P							
X	γ	é	se	m	1[+pl]	g	é	sa	m	X + E + T + M/T + N/P							
X	γ	á/é		w	2[+pl]	g	á/é		w	X + E + T + N/P							

96. Morella, 97. Vinaròs, 98. Benassal, 99. Alcalà de Xivert, 100. Ilucena, 101. Castelló de la Plana, 102. Sagunt (Morvedre), 103. Llíria, 104. València, 105. Sueca, 106. Gandia, 107. Benigànim, 108. Pego, 109. Patró (Vall de Gallinera), 110. Cocentaina, 111. Benissa, 112. Tàrbena, 113. Alcoi, 114. Biar, 115. la Vila Joiosa, 116. Monóver, 117. Alacant, 118. l'lx.

X	ɣ	é	se	w	2[+pl]	g	é	sa	w	X + E + T + M/T + N/P
X	ɣ		e	n	3[+pl]	g		e	n	X + E + M/T + N/P

Verb *perdre*

RF Subclasse [II,-ext]

RS

arrel	ext	tema	m/t	n/p	p	ext	t	m/t	n/p	E. morfològica
X	ɣ		ə/a/ə/e/ε/o		1[-pl]	g		a/e		X + E + M/T
X	ɣ		e	s	2[-pl]	g		a/e	z	X + E + M/T + N/P
X	ɣ		ə/a/ə/e/ε/o		3[-pl]	g		a/e		X + E + M/T
X	∅/ɣ	á/é		m	1[+pl]	∅/g	á/é		m	X + (E) + T + N/P
X	ɣ	é	se	m	1[+pl]	g	é	sa	m	X + E + T + M/T + N/P
X	∅/ɣ	á/é		w	2[+pl]	∅/g	á/é		w	X + (E) + T + N/P
X	ɣ	é	se	w	2[+pl]	g	é	sa	w	X + E + T + M/T + N/P
X	ɣ		e	n	3[+pl]	g		a/e	n	X + E + M/T + N/P

Classe [III]

La classe sense extensió palatal —cf. (121a)— incorpora en totes les localitats valencianes un segment velar, que pot prendre la forma [g] i provocar una elisió de la consonant nasal del radical ([dórɣa])⁹⁹ o bé la forma [iɣ], que s'adjunta directament al radical sense alterar-lo, tot generant una solució esdrúixola ([dórmiya]). Com en la subclasse anterior, l'extensió pot afectar totes les persones del temps. Si és així genera, en el cas que sigui l'extensió [iɣ], un canvi en la vocal temàtica d'1,2[+pl] ([é]); si es tracta de l'extensió [ɣ] la vocal temàtica pot ser també /á/. El tema /í/ només apareix quan el radical no té cap mena d'extensió. Molt sovint, les localitats presenten més d'una forma alternativa.

(121a)

96	97	98	99	100	101	102
dórmiya	dórmiye	dórɣa	dórɣa	dórɣe	dórɣe	dórɣə/dórɣa
dórmiyes	dórmiyes	dórɣes	dórɣes	dórɣes	dórɣes	dórɣes
dórmiye	dórmiye	dórɣe	dórɣa	dórɣe	dórɣe	dórɣa
dormiyém	dormiyém	doryém/dormím	doryésem	doryém	dormím	doryám/doryém/dormím
dormiyéw	dormiyéw	doryéw/dormíw	doryésew	doryéw	dormíw	doryáw/doryéw/dormíw
dórmiyen	dórmiyen	dórɣen	dórɣen	dórɣen	dórɣen	dórɣen

⁹⁹ L'adjunció del segment velar, sense una vocal precedent —[iɣ] o [eɣ]—, dona lloc a una al·lomorfa en el radical de *dormir* —[dór]— amb pèrdua del segment nasal final del radical. S'observa, doncs, novament, que l'adjunció d'un segment velar provoca grups consonàntics anòmals, que es corregeixen amb la pèrdua de la consonant final del radical —cf. *[beb+g+és], *[perd+g+éfa].

96. Morella, 97. Vinaròs, 98. Benassal, 99. Alcalá de Xivert, 100. Lluçna, 101. Castelló de la Plana, 102. Sagunt (Morvedre), 103. Llíria, 104. València, 105. Sueca, 106. Gandia, 107. Benigànim, 108. Pego, 109. Patró (Vall de Gallinera), 110. Cocentaina, 111. Benissa, 112. Tàrbena, 113. Alcoi, 114. Biar, 115. la Vila Joiosa, 116. Monóver, 117. Alacant, 118. Elx.

103	104	105	106	107	108
dórɣa	dórɣa	dórɣə/dórɣe	dórɣə/dórɣo	dórɣo	dórɣo
dórɣes	dórɣes	dórɣes	dórɣes	dórɣes	dórɣes
dórɣa	dórɣa	dórɣe	dórɣa	dórɣa	dórɣe
dorɣám/dorɣém/dormám/dormím	dorɣám	dormím	dorɣám/dormím	dormím	dorɣém/dormím
dorɣáw/dorɣéw/dormáw/dormíw	dorɣáw	dormíw	dorɣáw/dormíw	dormíw	dorɣéw/dormíw
dórɣen	dórɣen	dórɣen	dórɣen	dórɣen	dórɣen

109	110	111/112	113	114/118	115	116-117
dórɣo	dórɣo	dórɣa	dórɣe	dórɣa	dórɣo	dórɣo
dórɣes	dórɣes	dórɣes	dórɣes	dórɣes	dórɣes	dórɣes
dórɣa	dórɣa	dórɣa	dórɣe	dórɣa	dórɣə	dórɣa
dorɣám/dorɣém/dormím	dorɣám/dormím	dormím	dormím	dorɣám/dormím	dormím	dorɣém
dorɣáw/dorɣéw/dormíw	dorɣáw/dormíw	dormíw	dormíw	dorɣáw/dormíw	dormíw	dorɣéw
dórɣen	dórɣen	dórɣen	dórɣen	dórɣen	dórɣen	dórɣen

Els segments relacionats amb mode/temps que apareixen en les diverses localitats valencianes no sempre coincideixen amb els que es constataren en la classe [II]. La presència d'una vocal [o] en posició final de mot pot respondre a un fenomen d'harmonia vocàlica, atès que aquesta solució no apareix en la subclasse amb extensió palatal. El BDLC (X, 165) dona compte d'aquest fenomen aplicat a la morfologia nominal en les localitats de Monòver, la Vila Joiosa, Benigànim (el jovent) i el BDLC (X, 183-184) a Gandia. Cal recordar que l'harmonia vocàlica en valencià meridional implica la inflexió de /a/ àtona per part de /ɛ/ i /ɔ/ tòniques.¹⁰⁰ Aquest fenomen s'explica, segons Veny (1983), per una reacció al castellà. Així, els parlants de les àrees citades haurien abandonat la variant baixa de /a/ per tal com coincidia amb la realització castellana del mateix fonema. Recasens (1996: 100), però, suggereix la possibilitat que la inflexió sobre la vocal àtona hagi estat motivada pel grau d'obertura especialment considerable de /ɛ/ i /ɔ/ tòniques en aquesta regió.

L'increment palatal¹⁰¹ que apareix en aquesta subclasse —cf. (121b)— pot presentar tres formes distintes: [iʃk], [iʃɣ] o una forma no palatalitzada [isk], que ja s'havia detectat en algunes localitats en el present d'indicatiu. L'extensió [iʃɣ] és indicatiu d'una innovació morfològica, que

¹⁰⁰ Vegeu Colomina (1985b) pel que fa a la delimitació dels territoris on és vigent aquesta inflexió.

¹⁰¹ El verb *bullir* —cf. *LaFL* III, 211— incorpora l'extensió velar [g] al present de subjuntiu de totes les localitats valencianes, la qual s'adjunta, sense modificar-lo, al radical. En cap cas s'insereix una extensió [ɣ] que, com s'ha vist en altres verbs, generaria unes formes esdrúixoles. Novament, la inserció de l'increment velar implica una modificació de la vocal temàtica, que pot esdevenir [ɛ] o [á], segons la localitat. Benigànim-107, Cocentaina-110 i Biar-114 presenten de manera alternativa —[ɣ]~[iʃk]— una solució amb l'increment palatal propi de la subclasse amb extensió.

ocorre també a Eivissa. Aquesta solució mostra, segons Wheeler (1984: 433), una relaxació de les restriccions de la seqüència fonològica i sembla indicar,¹⁰² de fet, una imprecisió en la transcripció, ja que apareixen solucions en [ʃʏ] en els verbs *partir*, *lluir*, *llegir*, *eixir*, *anar* i *fer*, mentre que Alcover transcriu amb [ʒʏ] l'increment dels verbs *merèixer*, *nàixer*, *parèixer*, *consentir* i *crúixir*. Seria previsible en tots els casos que la fricativa que precedeix la consonant velar fos sonora. En altres formes de caràcter minoritari, aquests increments també es poden estendre a les dues primeres persones del plural, les quals, encara, poden adoptar un increment velar del tipus [iʏ]. En tots els casos la vocal temàtica canvia de [i] a [é]. En algunes localitats, com ocorria en la classe anterior, la vocal temàtica pot ser /á/.

(121b)

96	97	98	99	100-101	102
partíʃka	partíʃke	partíʃka	partíʃya	partiske	partíʃkə/partíʃka
partíʃkes	partíʃkes	partíʃkes	partíʃyes	partiskes	partíʃkes
partíʃke	partíʃke	partíʃke	partíʃya	partiske	partíʃke
partím/partiyém/partíʃkém	partiyém	partím	partíʃyésem	partím	partím
partíw/partiyéw/partíʃkéw	partiyéw	partíw	partíʃyésew	partíw	partíw
partíʃken	partíʃken	partíʃken	partíʃyen	partíʃken	partíʃken

103	104	105	106
partíʃya/partíʃka	partíʃkə/partíʃka	partíʃkə/partíʃke	partíʃya/partíʃkə/partíʃka
partíʃyes/partíʃkes	partíʃkes	partíʃkes	partíʃyes/partíʃkes
partíʃya/partíʃke	partíʃke	partíʃke	partíʃya/partíʃke
partím/partíʃyám/partíʃkám	partím/partíʃyám/partíʃkám	partím	partím
partíw/partíʃyáw/partíʃkáw	partíw/partíʃyáw/partíʃkáw	partíw	partíw
partíʃen/partíʃken	partíʃken	partíʃken	partíʃyen/partíʃken

107	108	109	110	111-112	113
partíʃya/partíʃka	partíʃko	partíʃka	partíʃka	partíʃka	partíʃke
partíʃyes/partíʃkes	partíʃkes	partíʃkes	partíʃkes	partíʃkes	partíʃkes
partíʃya/partíʃke	partíʃke	partíʃke	partíʃke	partíʃke	partíʃke
partím	partím	partím	partiyám/partíʃkám	partím	partím
partíw	partíw	partíw	partiyáw/partíʃkáw	partíw	partíw
partíʃyen/partíʃken	partíʃken	partíʃken	partíʃken	partíʃken	partíʃken

114	115	116-118
partíʃka	partíʃkə	partíʃka
partíʃkes	partíʃkes	partíʃkes
partíʃke	partíʃke	partíʃke
partiyám/partíʃkám	partím	partím
partiyáw/partíʃkáw	partíw	partíw
partíʃken	partíʃken	partíʃken

¹⁰² Wheeler (1984: 434), però, hi veu la possible manifestació d'un fenomen fonètic encara no investigat.

Resum

RF Subclasse [III,-ext]						RS				
a	ext	t	m/t	n/p	p	ext	t	m/t	n/p	Estructura morfològica
	γ		ə/a/e/ε/o		1[-pl]	g		a/e		X + E + M/T
X	iγ		a/e		1[-pl]	ig		a		X + E + M/T
X	γ/iγ		e	s	2[-pl]	g/ig		a/e	z/s	X + E + T + N/P
X	γ		ə/a/ə/e/ε	s	3[-pl]	g		a/e		X + E + M/T
X	iγ		e		3[-pl]	ig		a		X + E + M/T
X		i		m	1[+pl]		i		m	X + T + N/P
X	γ	á/é		m	1[+pl]	g	á/é		m	X + E + T + N/P
	iγ	é		m	1[+pl]	ig	é		m	X + E + T + N/P
X	γ	é	se	m	1[+pl]	g	é	sa	m	X + E + T + M/T + N/P
X		i		w	2[+pl]		i		w	X + T + N/P
X	γ	á/é		w	2[+pl]	g	á/é		w	X + E + T + N/P
X	γ	é	se	w	2[+pl]	g	é	sa	w	X + E + T + N/P
X	γ	é		n	2[+pl]	g	é		n	X + E + T + M/T + N/P
X	γ/iγ		e	n	3[+pl]	g/ig		a/e	n	X + T + N/P

RF Subclasse [III,+ext]						RS				
a	ext	t	m/t	n/p	p	ext	t	m/t	n/p	E. morfològica
	ísk		e		1[-pl]	ísk		e		X + E + M/T
X	ifk		ə/a/ə/e/ε/o		1[-pl]	ifk		a		X + E + M/T
	ísk/ifk		e	s	2[-pl]	ísk/ifk		e/a	z/s	X + E + M/T + N/P
	ifγ		e	s	2[-pl]	ifg		a	z	X + E + M/T + N/P
X	ísk/ifk		e		3[-pl]	ísk/ifk		a/e		X + E + T + N/P
X	ifγ		a/ə		3[-pl]	ifg		a		X + E + T + M/T + N/P
		i		m	1[+pl]		i		m	X + T + N/P
X	iγ	á/é		m	1[+pl]	ig	á/é		m	X + E + T + N/P
X	ifγ	á		m	1[+pl]	ifg	á		m	X + E + T + N/P
	ifγ	é	se	m	1[+pl]	ifg	é	sa	m	X + E + T + M/T + N/P
X	ifk	á/é		m	1[+pl]	ifk	á/é		m	X + E + T + N/P
X		i		w	2[+pl]		i		w	X + T + N/P
X	iγ	á/é		w	2[+pl]	ig	á/é		w	X + E + T + N/P
X	ifγ	á		w	2[+pl]	ifg	á		w	X + E + T + N/P
X	ifγ	é	se	w	2[+pl]	ifg	é	sa	w	X + E + T + M/T + N/P
X	ifk	á/é		w	3[+pl]	ifk	á/é		w	X + E + T + N/P
	ísk/ifk		e	n	3[+pl]	ísk/ifk		e/a	n	X + E + M/T + N/P
	ifγ		e	n	3[+pl]	ifg		a	n	X + E + M/T + N/P

96. Morella, 97. Vinaròs, 98. Benassal, 99. Alcalá de Xivert, 100. Lluçena, 101. Castelló de la Plana, 102. Sagunt (Morvedre), 103. Llíria, 104. València, 105. Sueca, 106. Gandia, 107. Benignim, 108. Pego, 109. Patró (Vall de Gallinera), 110. Cocentaina, 111. Benissa, 112. Tàrbena, 113. Alcoi, 114. Biar, 115. la Vila Joiosa, 116. Monóver, 117. Alacant, 118. Elx.

Models verbals: present de subjuntiu¹⁰³

Classe [I]: 7 models

96	97/100-101/105/107/109-111/113-118	102-104/106	98	99	108	112
o	e	e	o	o	a	a
ez/oz	ez	es	ez	oz	ez	ez
e/o	e	e	e	o	e	a
ém	ém	ém	ém	ésam	ém	ém
éw	éw	éw	éw	ésaw	éw	éw
en/on	en	en	en	on	en	en

Subclasse [II,-ext]: 9 models

96	97/109	98	99	100	101	102-104, 107	105/108/110-118	106
ega	iga	ega	iga	ke	e	a	a	ka
egaz	igaz	egaz	igaz	kez	ez	as	az	kas
ega	iga	ega	iga	ke	e	a	a	ka
egém	ém	ém	igésam	kém	ém	ém	ém	ém
egéw	éw	éw	igésaw	kéw	éw	éw	éw	éw
egan	igan	egan	igan	ken	en	an	an	kan

Però, *perdre* presenta 8 models, que inclouen l'increment velar en tot el paradigma, tret d'algunes realitzacions alternatives d'1,2[+p].

96-98/107/111-112/116	100-101	99	102/106	103-104	105/108	109	110
ga	ge	ga	ga	ga	ga	ga	ga
gaz	gez	gaz	gas	gas	gaz	gaz	gaz
ga	ge	ga	ga	ga	ga	ga	ga
gém	gém	gésam	gám	gám/ám	gám/gém/ém	gám/gém	gám/ám
géw	géw	gésaw	gáw	gáw/áw	gáw/géw/éw	gáw/géw	gáw/áw
gan	gen	gan	gan	gen	gan	gan	gan

113-114/118	115	117
ga	ga	ga
gaz	gaz	gaz
ga	ga	ga
gám	gám/ém	gám/gém
gáw	gáw/éw	gáw/géw
gan	gan	gan

¹⁰³ Com en la varietat del català occidental, la determinació de la forma bàsica del present de subjuntiu s'ha dut a terme a partir de les realitzacions recurrents que defineixen cadascuna de les subclasses. La classe [I] presenta, en general, uns morfs relacionats amb mode/temps que es diferencien dels de les classes [II] i [III]. Un altre criteri discriminador ha estat la coincidència amb les realitzacions de les mateixes vocals en altres subclasses i en les solucions del present de subjuntiu d'altres verbs del recull.

96. Morella, 97. Vinaròs, 98. Benassal, 99. Alcalá de Xivert, 100. Lluçena, 101. Castelló de la Plana, 102. Sagunt (Morvedre), 103. Llíria, 104. València, 105. Sueca, 106. Gandia, 107. Benigànim, 108. Pego, 109. Patró (Vall de Gallinera), 110. Cocentaina, 111. Benissa, 112. Tàrbena, 113. Alcoi, 114. Biar, 115. La Vila Joiosa, 116. Monóver, 117. Alacant, 118. Els.

Subclasse [II,+ext]: 9 models

96-98/111-113/116-117	100	99	101	102-103	105/107-109	104/106	110/114/118	115
ga	ge	ga	ge	ga	ga	ga	ga	ga
gaz	gez	gaz	gez	gas	gaz	gas	gaz	gaz
ga	ge	ga	ge	ga	ga	ga	ga	ga
gém	gém	gésam	gém/ém	gám/gém	gám/gém	gám	gám	gám/gém/ém
gév	gév	gésaw	gév/éw	gáv/gév	gáv/gév	gáv	gáv	gáv/gév/éw
gan	gen	gan	gen	gan	gan	gan	gan	gan

Subclasse [III,-ext]: 14 models

96	97	98/108	99	100	101	102	103	104
iga	ige	ga	ga	ge	ge	ga	ga	ga
igaz	igez	gaz	gaz	gez	gez	gas	gas	gas
iga	ige	ga	ga	ge	ge	ga	ga	ga
igém	igém	gém/ím	gésam	gém	ím	gám/gém/ím	gám/gém/ám/ím	gám
igév	igév	gév/iw	gésaw	gév	iw	gáv/gév/iw	gáv/gév/áv/iw	gáv
igan	igen	gan	gan	gen	gen	gan	gan	gan

105/107/111-113/115	106	109	110/114/118	116-117
ga	ga	ga	ga	ga
gaz	gas	gaz	gaz	gaz
ga	ga	ga	ga	ga
ím	gám/ím	gám/gém/ím	gám/ím	gém
iw	gáv/iw	gáv/gév/iw	gáv/iw	gév
gan	ga	gan	gan	gan

Subclasse [III,+ext]: 11 models

96	97	102	99	100-101	103	104
íjka	íjka	íjka	íjga	íske	íjga/íjka	íjka
íjkaz	íjkaz	íjkas	íjgaz	ískez	íjgas/íjkas	íjkas
íjka	íjka	íjka	íjga	íske	íjga/íjka	íjka
ím/igém/íjkém	igém	ím	íjgésam	ím	ím/íjgám/íjkám	ím/íjgám/íjkám
iw/igév/íjkév	igév	iw	íjgésaw	iw	iw/íjgáv/íjkáv	iw/íjgáv/íjkáv
íjkan	íjkan	íjkan	íjgan	ísken	íjgan/íjkan	íjkan

106	107	110/114	98/105/108-109/111-113/115-116-118
íjga/íjka	íjga/íjka	íjka	íjka
íjgas/íjkas	íjgaz/íjkaz	íjkaz	íjkaz
íjga/íjka	íjga/íjka	íjka	íjka
ím	ím	igám/íjkám	ím
iw	iw	igáv/íjkáv	iw
íjgan/íjkan	íjgan/íjkan	íjkan	íjkan

96. Morella, 97. Vinaròs, 98. Benassal, 99. Alcalà de Xivert, 100. Lluçena, 101. Castelló de la Plana, 102. Sagunt (Morvedre), 103. Llíria, 104. València, 105. Sueca, 106. Gandia, 107. Benigànim, 108. Pego, 109. Patró (Vall de Gallinera), 110. Cocentaina, 111. Benissa, 112. Tàrbena, 113. Alcoi, 114. Biar, 115. la Vila Joiosa, 116. Monóver, 117. Alacant, 118. Elx.

Processos fonològics

1. Ensordiment d'obstruents finals
2. Transformació de /a/ en [e] en síl·laba àtona final travada (/a/ → [e] / ____ + C #)
3. Espirantització d'oclusives sonores medials
4. Espirantització de la labiodental sonora
5. Regla fonològica morfològicament condicionada: transformació de /a/ en [e] en síl·laba àtona final de 3a persona (/a/ → [e] / ____ ##)
6. Harmonia vocàlica

Processos optatius:

- Anteriorització de /a/ (→ [e]) en síl·laba àtona i en posició final
- Anteriorització de /a/ (→ [ɛ]) en síl·laba àtona i en posició final
- Velarització de /a/ (→ [a̠]) en síl·laba àtona, en posició final (1a persona) i seguida de labial
- Centralització de /a/ (→ [ə]) en síl·laba àtona, en posició final
- Velarització de /a/ (→ [o]) en síl·laba àtona, en posició final

2.4.2.8. Imperatiu

Classe [I]

Existeixen dos tipus d'alternança en l'imperatiu dels verbs de la classe [I] —cf. (122)—: d'una banda, una alternança de tipus fonètic, que afecta 2[-pl]; d'una altra, una alternança de tipus morfològic, que incideix en la realització de 2[+pl] a Alcalà de Xivert-100 [kantáw/kantéw]. Quant a la sistematicitat de les vocals finals, cal remarcar que Lluçena-100 i Castelló-101, que han presentat de manera constant la vocal [e] en síl·laba final oberta i tancada, ara, a 2[-pl], manifesten [a]; per contra, Gandia-106 i Patró-109, que no presentaven mai [e], la incorporen en formar la 2a persona de l'imperatiu.

(122)

96/98-99/101-104/108/111/114-118	97	100	105	106/109	107/110
kánta	kánte	kánta	kántə/kánte	kánte	kántə
kantém	kantém	kantém	kantém	kantém	kantém
kantéw	kantéw	kantáw/kantéw	kantéw	kantéw	kantéw

112
kantém
kantéw

96. Morella, 97. Vinaròs, 98. Benassal, 99. Alcalà de Xivert, 100. Lluçena, 101. Castelló de la Plana, 102. Sagunt (Morvedre), 103. I líria, 104. València, 105. Sueca, 106. Gandia, 107. Benigànim, 108. Pego, 109. Patró (Vall de Gallinera), 110. Cocentaina, 111. Benissa, 112. Tàrbena, 113. Alcoi, 114. Biar, 115. la Vila Joiosa, 116. Monòver, 117. Alacant, 118. Elx.

Resum

RF					RS			
Classe [I]								
arrel	tema	m/t	n/p	p	tema	m/t	n/p	Estructura morfològica
X		ə/a/e/ε		2[-pl]		a		X + M/T
X	é		m	1[+pl]	é		m	X + T + N/P
X	é/á		w	2[+pl]	é/á		w	X + T + N/P

Classe [II]

A diferència de *batre*, que presenta unes realitzacions úniques d'imperatiu, el verb *perdre* manifesta diversos comportaments alternatius: d'una banda, un nombre destacable de localitats adopten el model de *batre*; d'una altra, la resta d'indrets, deixant de banda els que presenten formes d'imperatiu incompletes, registren dos tipus d'alteracions: en primer lloc, la presència de l'extensió velar [ɣ]; en segon lloc, l'ús de la vocal temàtica de la classe [I]. Com pot observar-se a (123a) hi ha localitats que presenten realitzacions alternatives. Els comportaments esmentats acosten parcialment la flexió de *perdre* a la de *beure*.

(123a)

96-118	96-99/101/113/115-117	102/110	103-104	105	112
bát	pért	pért	pért	pért	pért
batém	perdém	perɣám	perɣám/perdám	perɣám/perɣém/perdám	perɣém
batéw	perdéw	perɣáw	perɣáw/perdáw	perɣáw/perɣéw/perdáw	perɣéw

100 (inc)	106-109/111 (inc)	114/118
perdém	pért	pért
perdéw		perɣám/perdém
		perɣáw/perdéw

El verb *beure* —cf. (123b)— manifesta comportaments divergents en funció de les diverses localitats en les dues persones del plural. Les solucions úniques i les alternatives constaten la possibilitat d'admetre o no l'extensió velar pròpia d'aquesta subclasse. Quan s'hi incorpora, la vocal temàtica pot ser [é], que s'adequa al tipus de subclasse, o també pot ser [á], que coincideix amb el tema de la classe [I]. Ambdues vocals temàtiques també poden aparèixer quan no s'adjunta un increment velar. El radical, en aquests casos, pot presentar en posició final una consonant espirant o una labiodental. Un darrer comportament, que apareix de manera exclusiva a la Vila Joiosa-115, manifesta la caiguda de la consonant final del radical.

96. Morella, 97. Vinaròs, 98. Benassal, 99. Alcalà de Nivert, 100. Lluçma, 101. Castelló de la Plana, 102. Sagunt (Morvedre), 103. Llíria, 104. València, 105. Sueca, 106. Gandia, 107. Benigànim, 108. Pego, 109. Parró (Vall de Gallinera), 110. Cocentaina, 111. Benissa, 112. Tàrbena, 113. Alcoi, 114. Biar, 115. la Vila Joiosa, 116. Monóver, 117. Alacant, 118. Elx.

(123b)

96/109	97/100	98- 99/101/108/111/116 -118	102	103/105/107/110	104
béw beyém/bevém beyéw/bevéw	béw beβém beβéw	béw bevém bevéw	béw beβám/beβém/beyám beβáw/beβéw/beyáw	béw beyám/beyém beyáw/beyéw	béw beβám/beyám beβáw/beyáw
106	114	112-113	115		
béw beyám/beyém/bevém beyáw/beyéw/bevéw	béw beyám/beém beyáw/beéw	béw beyém beyéw	béw beém beéw		

Resum

RF					Subclasse [II,-ext]					RS				
arrel	tema	m/t	n/p	p	tema	m/t	n/p	p	Estructura morfològica					
X				2[-pl]				2[-pl]	X					
X	é		m	1[+pl]	é		m	1[+pl]	X + T + N/P					
X	é		w	2[+pl]	é		w	2[+pl]	X + T + N/P					

RF						Subclasse [II,+ext]						RS					
arrel	ext	tema	m/t	n/p	p	ext	tema	m/t	n/p	E. morfològica							
X					2[-pl]					X							
X	Ø/γ	á/é		m	1[+pl]	Ø/g	á/é		m	X + (E) + T + N/P							
X	Ø/γ	á/é		w	2[+pl]	Ø/g	á/é		w	X + (E) + T + N/P							

Classe [III]

En aquesta classe, les realitzacions més homogènies quant als segments relacionats amb tema s'observen en la subclasse sense extensió —cf. (124). L'extensió pròpiament dita pot presentar dues formes alternatives ([íʃ]~[ís]). En la subclasse [II,+ext] les dues persones del plural poden incorporar o no l'extensió velar [γ]. En el primer cas, la vocal temàtica és [á]. Si no s'incorpora l'extensió, la vocal temàtica es correspon amb la de la classe [III]. La solució [yám] alterna a Sagunt-102, Llíria-103, València-104, Sueca-105 amb la realització més general [ím].¹⁰⁴

(124)

96-/101/106-118	102-105	96-98/102-118	99	100-101
dórm	dórm	partíʃ	partís/partíʃ	partís
dormím	doryám/dormím	partím	partím	partím
dormíw	doryáw/dormíw	partíw	partíw	partíw

¹⁰⁴ El verb *bullir* presenta les mateixes alternances que s'han constatat en el verb *dormir*, però la distribució no és totalment coincident. La solució en [yám] alterna a Llíria-103, Sueca-105, Benigànim-107, Cocentaina-110, Biar-114.

Resum

RF Subclasse [III,-ext]						RS				
arrel	ext	tema	m/t	n/p	p	ext	tema	m/t	n/p	Estructura morfològica
X					2[-pl]					X
X	γ/∅	á/i		m	1[+pl]	g/∅	á/i		m	X + (E) + T + N/P
X	γ/∅	á/i		w	2[+pl]	g/∅	á/i		w	X + (E) + T + N/P

RF Subclasse [III,+ext]						RS				
arrel	ext	tema	m/t	n/p	p	ext	tema	m/t	n/p	Estructura morfològica
X	ís/íʃ				2[-pl]	ís/íʃ				X
X		i		m	1[+pl]		i		m	X + T + N/P
X		i		w	2[+pl]		i		w	X + T + N/P

Models verbals: imperatiu

Classe [I]: 2 models

96-99/101-111/114-118	100	112 (inc)
a	a	
ém	ém	ém
éw	áw/éw	éw

Subclasse [II,-ext]: model únic

96-118
ém
éw

Però, *perdre*, presenta 6 models, amb una estructura força similar a la del verb *beure*.

96-99/101/113/115-117	100 (inc)	102/110	103-104	105	106-109/111 (inc)	112	114/118
ém	ém	gám	gám/ám	gám/gém/ám		gém	gám/ém
éw	éw	gáw	gáw/áw	gáw/géw/áw		géw	gáw/éw

Subclasse [II,+ext]: 8 models

96/109	97-101/108/111/115-118	102	103/105/107/110	104	106	114	112-113
gém/ém	ém	ám/ém/gám	gám/gém	ám/gám	gám/gém/ém	gám/ém	gém
géw/éw	éw	áw/éw/gáw	gáw/géw	áw/gáw	gáw/géw/éw	gáw/éw	géw

96. Morella, 97. Vinaròs, 98. Benassal, 99. Alcalá de Xivert, 100. Lluçma, 101. Castelló de la Plana, 102. Sagunt (Morvedre), 103. Llíria, 104. València, 105. Sueca, 106. Gandia, 107. Benigànim, 108. Pego, 109. Parró (Vall de Gallinera), 110. Cocentaina, 111. Benissa, 112. Tàrbena, 113. Alcoi, 114. Biar, 115. la Vila Joiosa, 116. Monóver, 117. Alacant, 118. Elx.

Subclasse [III,-ext]: 2 models

Subclasse [III,+ext]: 3 models

96-/101/106-118	102-105	96-98/102-118	99	100-101
		íʃ	ís/íʃ	ís
ím	gám/ím	ím	ím	ím
íw	gáw/íw	íw	íw	íw

Processos fonològics

1. Espiranützació d'oclusives sonores medials
2. Espiranützació de la labiodental sonora
3. Elisió d'aproximant (procedent de /b/ o /v/ entre vocals)

Processos optatius:

- Anteriorització de /a/ (→ [e]) en síl·laba àtona i en posició final
- Anteriorització de /a/ (→ [ɛ]) en síl·laba àtona i en posició final
- Centralització de /a/ (→ [ə]) en síl·laba àtona, en posició final

Síntesi

L'observació dels paradigmes regulars del valencià permet d'extreure les conclusions següents en relació amb les característiques morfològiques de cada classe verbal i amb la seva possible subdivisió en subclasses.

La classe [I] no admet la inserció d'un segment velar en cap forma del seu paradigma.

La subclasse [II,-ext] pot permetre en el subjuntiu la incorporació d'increments velars de naturalesa diversa i, a més, a causa de la possible identificació del verb model *batre* amb un verb de la classe [III], s'aprecia també la presència d'un segment palatal [iʃk] (a Benigànim: [batíʃka]). Els segments velars admesos poden presentar tres tipologies: /eg/ (a Morella i a Benassal: [báteʝa]), /ig/ (a Vinaròs, Alcalà de Xivert i Patró: [bátiʝa]) i /g/ (a Lluçena: [bákke]), el darrer dels quals provoca l'assimilació de la vocal dental de l'arrel i un posterior ensordiment d'ambdues velars resultants (/bát+g/ → [bág+g] → [bák+k]). La presència d'aquesta extensió, que apareix en totes les persones del temps, podria justificar-se, des d'un punt de vista funcional, pel que fa a 1,2[+pl], per la voluntat d'evitar el sincretisme amb les mateixes persones del present d'indicatiu. En la resta de persones, la coincidència entre els dos temps rau només a 3[+pl], però les persones 1,2,3[-pl] presenten solucions diferenciades. Altres localitats no inclouen l'extensió esmentada, tanmateix, com s'ha esmentat en les pàgines anteriors, la tendència dominant és incorporar-la en la majoria de verbs de la classe [II] —cf. [rómpeʝa], [rómpiʝo], [rómgɛ], enfront d'altres solucions sense increment.

El verb *perdre* inclou en valencià un increment velar en el present d'indicatiu de totes les localitats examinades. Això no obstant, *perdre* podria actuar com a verb representant de la subclasse [II,-ext] en altres àrees dialectals. S'evidencia, doncs, un procés d'absorció —que en valencià ha adquirit la màxima intensitat—, per part de la classe amb extensió, dels verbs que inicialment no compten amb un increment velar en el seu paradigma.

El verb *batre*, en alguns indrets, resta com a rêmora d'una subclasse verbal que, en valencià, ha romàs gairebé unitària i ha acabat perdent la seva identitat. Aquest fet sembla ser una manifestació de la difusió de l'extensió de la subclasse amb increment, que, pel que fa a *batre*, i almenys en temps d'Alcover, només té incidència en el present de subjuntiu i a l'imperfet de

subjuntiu; no apareix mai, però, en el present d'indicatiu. Sembla que incideixi, doncs, en els temps més marcats. La presència de l'extensió a l'imperfet de subjuntiu ocorre només en algunes de les localitats més septentrionals (Morella, Vinaròs i Alcalà de Xivert: *batigesa*). Dels tres indrets esmentats, solament Alcalà de Xivert presenta un morf [se] (coincident amb el d'imperfet de subjuntiu) a 1,2[+pl] del present de subjuntiu ([batiyésem], [batiyésew]), amb la qual cosa es produeix una identitat formal entre ambdues persones dels dos temps. La presència del segment velar no suprimeix el sincretisme, atès que ocorre en els dos temps citats. Evitar l'ambigüïtat sembla que no és la causa de la inserció de l'increment, el qual podria —també en aquest cas— justificar-se per la seva tendència a l'expansió generalitzada.

La subclasse [II,+ext] presenta, en general, una distribució regular de l'increment velar, tret de 2[+pl] de l'imperatiu i del gerundi, i, en alguns casos, amb vacil·lació a 1,2[+pl] dels presents d'indicatiu i de subjuntiu. Així, tant el present d'indicatiu d'aquestes persones pot manifestar l'extensió com aquest segment pot estar absent en el present de subjuntiu. L'absència d'increment en el present de subjuntiu [beém], que apareix a la Vila Joiosa en alternança amb solucions amb extensió, pot justificar-se per la pèrdua del segment aproximant. En aquest cas, la solució és coincident amb la del present d'indicatiu, que presenta com a única solució el resultat de la caiguda del segment esmentat.

La forma amb extensió en el present d'indicatiu alterna sempre amb les solucions sense extensió ([beβém]~[beyém]). La possible identificació formal entre els resultats dels dos temps és vençuda amb l'aparició —en la majoria de localitats que presenten un increment en l'indicatiu— d'una forma alternativa en el present de subjuntiu ([beyám]), que conté una vocal temàtica /á/, malgrat la seva atípicitat pel fet de tractar-se d'un marcador de la classe [I]. Aquesta vocal ocupa el forat estructural corresponent a tema, però està relacionada indirectament amb mode/temps si a compleix una funció distintiva entre el subjuntiu i l'indicatiu. El fet que sigui aquesta i no una altra la vocal utilitzada per establir una marca de mode es justifica parcialment a causa de la presència de l'increment velar que, en general, no admet la possibilitat de conïure amb una vocal temàtica de la classe [III].

Quant a la classe [III], cal distingir el comportament que s'evidencia en ambdues subclasses en relació amb la presència del segment velar. Aquest increment té més incidència en la subclasse sense extensió palatal, atès que es pot manifestar alternativament a 1[-pl] del present

d'indicatiu ([dórɿk]~[dórmiɿo]) i a totes les persones del perfet simple ([doryí] [doryéres]...), del present de subjuntiu ([dórmiɿa]~[dórɿe]), de l'imperfet de subjuntiu ([dormiyéra]) i a 1,2[+pl] de l'imperatiu ([doryám]~[doryáw]). A més, pot aparèixer també en el gerundi ([doryént]). És a dir, tret del participi, en tots els contextos on es manifesta el segment velar en la subclasse [II,+ext]. Així, tot i que de manera alternativa, el paradigma del verb *dormir* a Sagunt, tret de l'infinitiu i el gerundi, adopta sistemàticament l'increment velar i la seva distribució en la classe [II]. Davant aquests fets es podria pensar que *dormir* s'adhereix a la subclasse [II,+ext] i, des d'aquesta perspectiva, que la tendència a la difusió del segment velar ha esdevingut en aquest cas interparadigmàtica i actua no només sobre la subclasse [II,-ext] sinó també en la subclasse [III,-ext]. Davant l'existència de formes alternatives, manca informació suficient per distingir la que té un caràcter primari de la que posseeix una caràcter secundari; és a dir, si la solució dominant s'adapta a la subclasse [III,-ext] o a la subclasse [II,+ext].

S'ha pogut comprovar que l'aparició d'aquest increment té implicacions en relació amb la presència de la vocal temàtica. La vocal dominant és /é/, però /á/, com s'ha observat en el verb *beure*, també pot fer la seva aparició en el present de subjuntiu. En aquest temps, les solucions majoritàries d'1,2[+pl] adopten, en general, l'increment velar. Quant aquest increment és present, en forma de [g] o [ig], pot aparèixer la vocal temàtica [é] (*dorguem*). En algunes localitats, que mostren solucions alternatives múltiples, també pot manifestar-se la vocal [á] (*dorgam*).

Ja s'ha esmentat anteriorment que [g] ocupa, en aquesta descripció, la casella corresponent a extensió, però la seva presència no suposa la distinció de subclasses verbals, i [á] ocupa la casella corresponent a tema, però no implica la distinció de classes verbals. La vocal temàtica, per contra, està relacionada, des d'un punt de vista funcional, amb mode/temps, de manera paral·lela a l'increment velar, que desenvolupa indirectament aquesta funció. Ambdós segments s'encarregarien de diferenciar, doncs, les realitzacions del subjuntiu de les de l'indicatiu. Aquest valor pot accentuar-se en alguns indrets fins al punt que el segment velar pot no aparèixer i la forma resultant, *dormam*, posseeix aleshores la mateixa estructura morfològica que la solució *dormim*, per bé que els segments morfològics corresponents a tema puguin adoptar funcions diferents.

En algunes localitats valencianes no només el segment extensió manifesta una tendència expansiva sinó que també la mostren altres segments morfològics. D'una banda, el segment relacionat amb mode/temps de l'imperfet de subjuntiu ([se]) es pot adherir, ocupant la mateixa casella morfològica, en el present de subjuntiu. Aquesta expansió pot generar aleshores un sincretisme entre els dos temps del mateix mode de totes les classes verbals. D'una altra banda, la vocal temàtica també manifesta la possibilitat d'expansió cap a altres classes. Tanmateix, en ambdós casos els segments morfològics perden el seu valor originari: ni [se] és marcador d'imperfet de subjuntiu ni [á] és marcador de classe verbal, i, per la seva banda, [g] tampoc no marca subclasse verbal. Tots se situen, però, en la casella que estructuralment resta buida. Un altre cas de difusió, entesa també com la capacitat d'omplir cel·les buides, es pot constatar en el segment relacionat amb mode/temps que pot aparèixer a 2,3[-p] de les subclasses [II,-ext] i [III,-ext] ([bátes], [dórmes]).

L'increment velar es pot manifestar en algunes localitats valencianes també a 1[-p] alternant amb solucions amb /o/ (solament a Vinaròs: [dórmo]) i amb absència de terminació (convivint amb l'increment velar a València i a Elx: [dór]m~[dór]k) en funció de les localitats. Aquestes solucions, però, són les minoritàries. La forma que pot adoptar l'extensió, quan és present, és majoritàriament /g/, ensordida en posició final ([k]), o /ig/ ([dórmiyo]) amb l'adjunció del segment relacionat amb mode/temps.

La present descripció s'ha basat sempre en el polimorfisme que pot presentar l'increment velar (/g/, /eg/ i /ig/). La presència de l'increment a 1[-p], malgrat que en la classe [III] no exercici una funció delimitadora de subclasses, no sembla que pugui ser relacionable amb nombre/persona, com suggereix Clua (1999), pel fet que la solució /ig/, ubicada en aquesta descripció en el forat estructural extensió, va seguida d'un altre morf, /o/, que s'ha relacionat amb mode/temps. Segons les regles de formació d'estructura morfològica, el segment corresponent a nombre/persona mai no pot precedir el segment relacionat amb mode/temps.

A més, en les dades d'Alcover, és freqüent que solucions distintes coexisteixin en una mateixa varietat —cf. els resultats de Morella. La disposició estructural del segment velar és, quan apareix, dins la casella extensió. En les varietats valencianes la 1a persona de l'indicatiu ve determinada per diferents solucions alternatives que, sovint, poden conviure. La tendència, però, és previsible: l'expansió de l'increment velar a la 1a persona dels verbs de la classe [III]

que no posseeixen extensió palatal —cf. [búʎk], [kúʎk], [kúsk].¹⁰⁵ D'aquesta manera s'evita la identitat formal entre 1[-pl] i 3[-pl]: jo [búʎk] - ell [búʎ]; jo [kúʎk] - ell [kúʎ], jo [kúsk] - ell [kús].

La subclasse amb extensió palatal presenta una doble realització de l'increment en funció de la seva localització en el paradigma. La distribució és substancialment la mateixa que en les realitzacions majoritàries dels verbs incoatius —en els tres presents. Així, en el present d'indicatiu s'observa l'alternança /iʃk/-/ísk/ en la 1a persona i /iʃ/-/ís/ en la resta de persones. Tot i que la presència del component velar de l'increment palatal en el present d'indicatiu sembla estar relacionat en valencià amb 1[-pl], de manera que funcionalment diferencia la 1a persona de la 3a, s'opta en aquesta descripció per considerar que l'increment palatal és un conjunt amalgamat. Així es manté la coherència en la contraposició de les dades amb altres dialectes. En català occidental també apareix un morf del tipus /iʃk/, però en aquesta varietat va seguit, en tots els casos, pel segment morfològic corresponent a mode/temps /iʃk+o/. Des d'una perspectiva globalitzadora, la present anàlisi opta per mantenir aquest increment com una unitat insegmentable, per tal de fer homologables comparativament els dos resultats.

Pel que fa al present de subjuntiu, s'observen tres realitzacions possibles /iʃk/-/ísk/-/iʃg/, la darrera de les quals no s'havia manifestat en el present d'indicatiu. Tanmateix, i a diferència de la distribució majoritària d'aquest increment, /iʃk/ i /iʃg/, juntament amb el segment /ig/, es poden manifestar també a 1,2[+pl] ([partiyém]~[partiʃkém]~[partiʃyám]). En aquestes persones sembla que l'increment té la funció d'actuar com a marca distintiva de mode i evitar així el sincretisme que es produeix en alguns indrets entre present d'indicatiu i present de subjuntiu ([partím] / [partím]).

La presència d'aquests increments suposa la incorporació de la vocal temàtica /é/, que, com ocorria en les subclasses [III,-ext] i [II,+ext], podia alternar a certs indrets amb /á/, la qual assumeix amb l'increment la seva mateixa funció distintiva. A diferència de *dormam*, però, no s'evidencien casos de *partam. El fet d'associar els dos segments morfològics a una mateixa

¹⁰⁵ Aquesta és, de fet, la justificació de l'expansió de l'increment des d'un punt de vista històric —cf. Moll (1991).

funció ha portat Clua (1999) a considerar una representació estructural de [partijké+m] del tipus #A+Ext+M/T+N/P#; és a dir: [part+ij+ké+m], que topa, però, amb paral·lelismes del tipus *dormim-dormam*, els quals, aparentment, comparteixen la mateixa estructura morfològica #A+T+N/P#.

La disposició seqüencial dels segments morfològics i la seva recurrència, no només en el paradigma d'una classe sinó en el conjunt de les tres classes, sembla propiciar una segmentació del tipus: #A+Ext+T+N/P#; és a dir, [part+ij+ké+m], on els morfs corresponents a extensió i a tema omplen forats estructurals diferents, tot i que aconsegueixen, quan s'escau, una mateixa funció. De fet, la voluntat d'evitar el sincretisme ocorre només en algunes varietats; en d'altres, la identitat formal pot coexistir sense problemes, almenys pel que fa a les classes [I] i [III]. Quant a la classe [II], el segment extensió, situat en la casella corresponent, a més de delimitar subclasses, aconsegueix indirectament la funció de distingir modes —el subjuntiu de l'indicatiu —cf. [beβém]~[beyém].

A l'imperfet de subjuntiu es retroben els segments palatals /ijk/ i /ijg/, a més del segment velar que s'ha pogut constatar a l'imperfet de subjuntiu dels verbs de la subclasse [III,-ext]. Malgrat la tipologia distinta d'ambdues extensions, és previsible que ambdues reflecteixin la tendència expansiva dels increments en relació amb la seva subclasse verbal, pel que fa als increments palatals, però també en relació amb una altra subclasse verbal, pel que fa als segments velars.

Quant al valencià, la presència dels increments velar ([dorjéres]) i palatal ([partijkéres]) podria justificar-se per la voluntat d'eliminar la possible identitat entre el perfet simple i l'imperfet de subjuntiu. Tanmateix, els increments ocorren en localitats que no utilitzen el perfet simple, per la qual cosa la justificació antisincrètica no és operativa.

D'altra banda, es podria pensar que l'increment, com s'ha comentat en català occidental, salvaguardava la identitat formal entre els dos temps de subjuntiu en aquelles localitats que incorporen el segment relacionat amb mode/temps [se] no només a l'imperfet sinó també en el present de subjuntiu. Aquest fet ocorre en valencià només a Alcalà de Xivert. En aquesta localitat s'ha inserit en ambdós temps un increment, que en el present de subjuntiu és palatal ([partijyésem]) i a l'imperfet de subjuntiu és velar ([partiyésem]). Aquestes solucions denoten

novament la tendència a la difusió dels increments, els quals sembla que permeten de distingir els dos temps. Encara que la identitat formal sols ocorre a $1,2[+p]$, per la qual cosa seria lícit de pensar que només és en aquestes persones on hauria d'actuar l'increment, la tendència expansiva de l'extensió facilita la seva incorporació a la resta de persones del temps.

2.5. BALEAR

2.5.1. MALLORQUÍ

(125) *Dades fonètiques intradialectals*

Classe [I]

PI	II	PP	F	C
əs	ávə/è/ɔ/ə/ð/ɛəvə/ævə ávəs/ɛəvəs/ævəs	árəs/ɛərás/ærás	ərə́	əríə/è/ɔ/ə/ə/e əríəs/es
ə/ð/ə	ávə/è/ð/ɔ/ə/ɛəvə/ævə	á/ɛə/æ	ərá/ərə́	əríə/ɔ/ə/e
ám/ɛə́m/ǽm	ávəm/ávom/ɛə́vəm/ǽvəm	áram/ɛə́ram/ǽram/árom	ərám/ərə́m	əríəm/em
áw/ɛə́w/ǽw	ávəw/ávow/ɛə́vəw/ǽvəw	áraw/ɛə́raw/ǽraw/árow	əráw/ərə́w	əríəw/ew
ən	ávən/ɛə́vən/ǽvən	áran/ɛə́ran/ǽran	ərán/ərə́	əríən/en

PS	IS	Imp	NPe
Ø/i/ijə/iγð/iγə/iγi	ás/ɛəs/æs	ə/è/ð/ə	á/ɛə/æ
is/əs/ijəs/iγəs	ásəs/ásis/ɛə́sis/ǽsis	ám/ém	ánt/ɛənt/ænt
i/ijə/iγə/Ø	ás/ɛəs/æs	áw/ɛə́w/ǽw	át/ɛə́t/ǽt
ám/ém	ásəm/ásim/ɛə́səm/ǽsəm		
ám/éw	ásəw/ásiw/ɛə́səw/ǽsəw		
in/ən/ijən/iγən	ásən/ásin/ɛə́sən/ǽsən		

Subclasse [II, -ext]

PI	II	PP	F	C
s	íə/è/ɔ/ə/ə/e íəs/ies íə/è/ð/ə/ə/e	érəs é	ré rás/ɛə́s rá/ɛə́	ríə/è/ɔ/ə/ə/e ríəs/es ríə/ɔ/ə/e
ám/ém	íəm/em	éram/érom	rám/rém	ríəm/em
áw/éw	íəw/ew	érəw/érow	ráw/réw	ríəw/ew
ən	íən/en	érən	rán/ɛə́	ríən/en

PS	IS	Imp	NPers
i/ijə/iγð/iγə/iγe	és		rə/ð
is/əs/ijəs/iγəs/iγes	ésəs/ésis	ám/ém	ént
i/ijə/iγə/iγð/ə/iγe	és	áw/éw	út
ám/ém/ijəm/ijém	ésəm/ésom/ésim		
ám/éw/ijəw/ijéw	ésəw/ésow/ésiw		
in/ən/ijən/iγən/iγen	ésən/ésin		

Subclasse [II, +ext]

PI	II	PP	F	C
k/c	íə/è/íə/íə/íə/íə/é/ə		ré	ríə/è/ɔ/ə/ə/e
s	íəs/ies/əs íə/è/íə/íə/íə/íə/é/ə	jérəs/yéras jé/yé	rás/ɛə́s rá/ɛə́	ríəs/es ríə/ɔ/ə/e
ém/ám/m	íəm/íom/íem/əm	jérəm/yéram	rám/rém	ríəm/em
éw/áw/s	íəw/íow/íew/əw	jérəw/yéraw	ráw/réw	ríəw/ew
ən	íən/en/ən	jérən/yéran	rán/ɛə́	ríən/en

PS	IS	Imp	NPers
γi/jə/γō/γá/γā/γe	γés/jés		rə/è/rō
γis/jəs/γəs/γes	γésəs/γésis/jésəs/jésis	jám/γám/γém/ám	jént/γént
γi/jə/γə/γō/γā/γe	γés/és/és	áw/éw/s	γút
γám/γém/jém/jém	γésəm/γésim/jésəm/jésim		
γám/γéw/jéw/jéw	γésəw/γésiW/jésəw/jésiW/jésow		
γin/jən/γən/γen	γésən/γésin/jésən/jésin		

Subclasse [III,-ext]

PI	II	PP	F	C
Ø/k/c	íə/íē/íō/íā/íō/íe		iré	ríə/è/o/ā/e
s	íəs/íes	írəs	irás/irəæs	ríəs/es
	íə/íē/íō/íā/íō/íe	í	irá/irəæ	ríə/o/ā/e
ím	íəm/iom/íem	írəm	irəm/irém	ríəm/em
íw	íəw/iow/íew	írəw	irəw/iréw	ríəw/ew
ən	íən/en	írən	irán/irəæn	ríən/en

PS	IS	Imp	NPers
i/jə/iγō/iγə/iγe/iγā/gə/gi	ís/iγés/ijés		í/ə/e/ō
is/əs/ijəs/iγəs/iγes/gəs/gis/ges	ísəs/ísis/iγésəs/iγésis/ijésəs/ijésis	ím/iγám	ínt/iγént/ijént
i/ə/ijə/iγə/iγō/iγe/iγā/gə/gi	ís/iγés/ijés	íw	ít
iγám/ijám/ijém/ijém/ijém	ísəm/ísim/iγésəm/iγésim/ijésəm/ijésim		
iγáw/ijáw/ijéw/ijéw/ijéw	ísəw/ísiw/iγésəw/iγésiW/ijésəw/ijésiW		
in/ən/ijən/iγən/γən/gin/gen	ísən/ísin/iγésən/iγésin/ijésən/ijésin		

Subclasse [III,+ext]

PI	II	PP	F	C
ásc/ásk/ésk	íə/íē/íō/íā/íō/íe		iré	ríə/è/o/ā/e
ájs/áʃəs/éjs/áʃes/éʃəs	íəs/íes	írəs	irás/irəæs	ríəs/es
áʃ/éʃ	íə/íē/íō/íā/íō/íe	í	irá/irəæ	ríə/o/ā/e
ím	íəm/iom/íem	írəm	irəm/irém	ríəm/em
íw	íəw/iow/íew	írəw	irəw/iréw	ríəw/ew
áʃən/áʃen/éʃən	íən/en	írən	irán/irəæn	ríən/en

PS	IS	Imp	NPers
áscə/áski/áskə/áske/éskā/éski/áskō	ís/iγés/ijés	áʃ/éʃ	í
áscəs/áskis/áskəs/áskes/éskəs/éskis	ísəs/ísis/iγésəs/iγésis/ijésəs/ijésis	ím	ínt
áscə/áski/áskə/áske/éskā/éski/áskō	ís/iγés/ijés	íw	ít
ijám/iγám/ijém/ijém	ísəm/ísim/iγésəm/iγésim/ijésəm/ijésim		
ijáw/iγáw/ijew/ijew	ísəw/ísiw/iγésəw/iγésiW/ijésəw/ijésiW		
áscən/áskin/áskən/áskən/éskən/éskin	ísən/ísin/iγésən/iγésin/ijésən/ijésin		

*Descripció***2.5.1.1. Formes no personals**

Classe [I]

Les alternances més manifestes de l'infinitiu del verb *cantar* fan referència a la palatalització de l'oclusiva velar de l'arrel i a les realitzacions de la /a/ tònica, que afecten tant el radical de *cantar* com la vocal temàtica.

Pel que fa a l'oclusiva velar, algunes localitats mallorquines presenten una variant oclusiva palatovelar. Aquesta solució palatalitzada afecta l'arrel del verb *cantar* i els segments extensió de les classes [II,+ext] i [III,+ext], representats, respectivament, en els verbs *beure* i *partir*. Es tracta d'una variant articulatòria dorsomediopalatal (Recasens 1996: 233; 243) en posició medial davant [i], [e], [ɛ], [a] i [ə], i en posició final absoluta de mot postvocàlica i postconsonàntica.

Per bé que Recasens (1996: 243-244) distingeix actualment dues zones geogràfiques que donen un tractament diferenciat als fonemes /k/ i /g/ (zona 1: Palma, Valldemossa, Pollença, Son Servera, Felanitx, Manacor, Calvià, Algaida, Santanyi, que converteixen els esmentats fonemes en realitzacions palatalitzades en els contextos citats anteriorment; zona 2: Bunyola, Esporles, Sa Pobla, Alcúdia, Sineu, Artà, Santa Margalida, Sóller, Campos, que presenten realitzacions velars anterioritzades [k̟] i [g̟] i, ocasionalment, [c] i [j] davant [i], [e], [ɛ]), Alcover situa les variants palatals a Pollença, Santa Margalida, Artà, Esporles, Son Servera, Palma, Manacor i Felanitx, tot i que en algunes d'aquestes localitats poden aparèixer simultàniament les realitzacions velar i palatalovelar. En la resta de contextos predominen les versions velars, tot i que també poden aparèixer les realitzacions anterioritzades. Altres localitats presenten en general les solucions velars: Alcúdia, sa Pobla, Sóller, Ariany i Sineu.

Alcover (BDLC XI, 34-59) assenyala que les realitzacions fonètiques de les oclusives d'algunes localitats són motivades per la posposició de diferents vocals. Així, a Manacor, Ciutat, Pollença, Son Servera, Artà i Esporles, la [k] i la [g] són velars davant [ə], [a], [o], [u] i palatals davant [ɛ], [e], [i]. Altres localitats poden presentar les dues realitzacions alhora en determinats contextos. A Santa Margalida, Sineu i Alcúdia fan velars la 'g' i la 'k' pretòniques davant totes

119. Pollença, 120. Alcúdia, 121. sa Pobla, 122. Sóller, 123. Santa Margalida, 124. Artà, 125. Binissalem, 126. Esporles, 127. Ariany, 128. Sineu, 129. Son Servera, 130. Palma, 131. Manacor, 132. Felanitx.

les vocals, tret de 'i', 'e'; davant [i], [é], les fan palatals. Darrere la vocal tònica, però, un cop les fan palatals un cop velars.

Pel que fa al vocalisme, cal distingir unes realitzacions especialment palatalitzades de la /a/ tònica, que afecten la vocal radical, la vocal temàtica i la vocal del morf relacionat amb mode/temps del futur de Son Servera i Felanitx. En aquests casos, es podria preveure, des d'un punt de vista estrictament intraparlar, on no existeix contrast amb altres solucions paral·leles del mateix morf, que el mallorquí presenta en aquest cas tres realitzacions fonològiques diferents (/á/, /æ/ i /ɛæ/). Tanmateix, la perspectiva intradialectal, que acara les representacions fonològiques de segments morfològics que posseeixen el mateix valor en les diferents localitats d'una mateixa àrea, permet de remetre les solucions [æ] i [ɛæ] a un mateix fonema /a/. Aquest fonema esdevé sistemàticament [æ] a Felanitx¹⁰⁶ quan es troba en síl·laba tònica. El mateix ocorre a Son Servera, on la realització bimatitzada¹⁰⁷ [ɛæ] és atribuïble a la naturalesa especialment tancada i anterior de /a/ tònica.

Alcover (BDLC XI: 37) dóna compte de les realitzacions de la /á/ tònica a Son Servera, que es pronuncia amb [ɛ] o [ɛɛ] («doblada») si no va darrere /, [jɛ] si va darrere de [k] i [g] palatalitzades. Per contra, darrere / es manté clarament [a]. En conseqüència, la realització fonètica [ɛæ], que ofereix *LaFV*, deriva d'una forma subjacent /á/.

¹⁰⁶ El vocalisme de Felanitx és, certament, peculiar. En paraules de Moll (1960) "los habitantes de Felanitx han trastornado, en estos últimos siglos, la gama de las vocales anteriores o palatales, a partir de la *a* (*a*, *ɛ*, *e*, *i*), por la tendencia a disminuir la distancia entre la lengua i el paladar. Ello ha dado por resultado que la *a* se pronuncie como *ɛ* abierta y la *ɛ* abierta com *e* cerrada, y que voces que llevaban *e* abierta hayan pasado a ser homófonas de otras que tienen *e* cerrada". Grimalt (1972), però, considera que el fonema eliminat del sistema vocàlic de Felanitx no és la /a/ sinó la /ɛ/. La /a/, com a fonema, existeix en l'inventari fonològic del felanitxer, tot i que especialment tancada (Grimalt 1972: 58). El sistema fonològic de Felanitx, des d'un punt de vista intraparlar, tindria alterada la sèrie de les vocals palatals —cf. Recasens (1996: 60). El so /ɛ/ és propi del rossellonès, però també apareix en aquells indrets on els camps de dispersió de /e/ i /ɛ/ resten especialment pròxims d'un de l'altre —la regió Sitges-Vilanova, Felanitx i algunes àrees limítrofes entre català nord-occidental i aragonès, entre d'altres.

/i/   /u/

/o/

/ɛ/   /a/

/ɔ/

/a/

¹⁰⁷ Vegeu Moll (1955).

Totes les localitats mallorquines elideixen el segment /r/ d'infinitiu de les classes [II] i [III] en posició final de mot. Davant un clíctic pronominal, les dades extretes del quadern de camp VIII d'Alcover (QC8) —cf. (126)—, reflecteixen un manteniment d'aquesta marca, la qual cosa reafirma l'existència del morf relacionat amb mode infinitiu en el nivell subjacent. Les dades estan incloses en l'apartat del quadern dedicat a Menorca, que incorpora també informacions representatives de Mallorca. La forma subjacent del mode infinitiu és, doncs, /r/.

(126)

donar-lo-me, donar-la-me, donar-los-me, donar-les-me

Pel que fa al gerundi, es pot postular un morf /nt/ subjacent, atès que en cap localitat mallorquina no actua el procés de simplificació de grups consonàntics en posició final.

(127)

119/130-131	120-128	129	132
cəntá	kəntá	cəntəæ	cəntæ
cəntánt	kəntánt	cəntəænt	cəntænt
cəntát	kəntát	cəntəæt	cəntæt

Resum

Classe [I]	Infinitiu			Gerundi			Participi		
	arrel	tema	mode	arrel	tema	mode	arrel	tema	mode
RF	X	á/əæ/æ		X	á/əæ/æ	nt	X	á/əæ/æ	t
RS	X	á	r	X	á	nt	X	á	d
Estructura morfològica	X	T	M	X	T	M	X	T	M

Classe [II]

D'una banda, una regla d'epèntesi, ja comentada en la descripció dels infinitius rizotònics de la classe [II], repara les estructures sil·làbiques d'infinitiu d'aquesta classe —cf. (128). D'una altra, la vocal neutra en posició final pot experimentar certes modificacions fonètiques. Pot tancar-se en -o i nasalitzar-se simultàniament o pot esdevenir [ë], que alterna amb la neutra final a Alcúdia-120 i Santa Margalida-123. El radical del verb *beure* manifesta una al·lomorfa de caràcter morfològic en relació amb la tonicitat de la vocal nucli de síl·laba [ó] - [é]. Aquesta mateixa dualitat, com s'observarà més endavant, serà present en la realització de les vocals remàtiques de les persones 1,2[+pl] del present d'indicatiu dels verbs de la classe [II]. Pel que fa al gerundi, l'extensió velar pot presentar una variant palatalovelar.

(128)

119-125/127-132	126
bátrə	bátrō

119. Pollença, 120. Alcúdia, 121. sa Pobla, 122. Sóller, 123. Santa Margalida, 124. Artà, 125. Binissalem, 126. Esporles, 127. Ariany, 128. Sineu, 129. Son Servera, 130. Palma, 131. Manacor, 132. Felanitx.

119/128/130	120/123	121/124/129/132	125	126 ¹⁰⁸	127/131	122
báwrə	báwrə/ báwrë	bówrə	béwrə	bówrō	báwrə/ bówrə	bówrə/ bówrō
119-132	119/123/129-132	120/122/124-125/127-128	121/126			
bətént	bəjént	bəyént	bəyént/ bəjént			
119-132	119-121/123/125/127-128/130-132	122/126	124/129			
bətút	bəyút	buyút	bəyút/ buyút			

Resum

Subclasse [II,-ext]	Infinitiu			Gerundi			Participi		
	arrel	tema	mode	arrel	tema	mode	arrel	tema	mode
RF	X		r	X	é	nt	X	ú	t
RS	X		r	X	é	nt	X	ú	d
Estructura morfològica	X		M	X	T	M	X	T	M

Subclasse [II,+ext]	Infinitiu			Gerundi				Participi			
	arrel	tema	mode	arrel	ext	tema	mode	arrel	ext	tema	mode
RF	X		r	X	j/γ	é	nt	X	γ	ú	t
RS			r	X	g	é	nt	X	g	ú	d
Estructura morfològica	X		M	X	E	T	M	X	E	T	M

Classe [III]

L'infinitiu dels verbs de la classe [III] —cf. (129)— es forma afegint a l'arrel la marca temàtica corresponent. Com succeïa en pirinenc oriental, hi ha indrets on no s'aplica la regla que introdueix la vocal temàtica; per aquest motiu resta un radical rizotònic. S'incorpora aleshores un segment àton amb valor de mode, que fonèticament pot ser [ə] o [e] en funció de la localitat.

(129)

119/124/127-128/131	120-121	122/125	123	126	129/132	130
dórmə/ dormí	dormí	durmí	dórmə/ dormí	dórmō/ durmí	dármə/ durmí	dormí

119-132
pərtí

Quant a les realitzacions del gerundi —cf. (130)—, el verb *partir* presenta un comportament homogeni en totes les localitats de Mallorca; el verb *dormir* pot adquirir en alguns indrets un increment velar [iγ], que tornarà a aparèixer en determinades localitats menorquines i

¹⁰⁸ La vocal del radical de *beure* pot esdevenir [bów] per efecte d'una articulació labial sobre la [ə] àtona i tònica que explica l'evolució de la [ə] tònica a [o] en algunes localitats mallorquines i eivissenques (Alcover 1908c)

eivissenques.¹⁰⁹ Com en altres àrees dialectals, quan s'insereix l'increment velar, es produeix una modificació de la vocal temàtica (de [i] en [é]).

(130)

119-121/123-124/128	122/125/129/132	126	127
dormínt	durmínt	durmínt/ durmiyént/ durmijént	dormínt/ dormiyént

119-132
pərtínt

La realització del participi de cada subclasse és idèntica en totes les localitats.

(131)

119-121/123-124/127-128/130-131	122/125-126/129/132
dormít	durmít

119-132
pərtít

Resum

Subclasse [III,-ext]	Infinitiu			Gerundi				Participi		
	arrel	tema	mode	arrel	ext	tema	mode	arrel	tema	mode
RF	X	i/Ø	r/a/e/ø	X	Ø/iy	i/é	nt	X	i	t
RS	X	i/Ø	r/a	X	Ø/ig	i/é	nt	X	i	d
Estructura morfològica		(I)	(M)	X	E	T	M	X	T	M

Subclasse [III,+ext]	Infinitiu			Gerundi				Participi		
	arrel	tema	mode	arrel	ext	tema	mode	arrel	tema	mode
RF	X	i		X		i	nt	X	i	t
RS	X	i	r	X		i	nt	X	i	d
Estructura morfològica		(I)	(M)	X	E	T	M	X	T	M

Models verbals: formes no personals

Formes no personals: Model únic

	Infinitiu			Gerundi			Participi		
	arrel	tema	mode	arrel	tema	mode	arrel	tema	mode
RS	X	á	r	X	á	nt	X	á	d

Subclasse [II,-ext]: 1 model

Subclasse [II,+ext]: 1 model

	Infinitiu			Gerundi				Participi			
	arrel	tema	mode	arrel	ext	tema	mode	arrel	ext	tema	mode
[-ext]	X		r	X		é	nt	X		ú	d
[+ext]	X		r	X	g	é	nt	X	g	ú	d

¹⁰⁹ Aquesta extensió es manifesta també en el verb *bullir* a Ariany-127, amb la versió /ig/, i a Palma-130 i Manacor-131, amb la versió palatalitzada.

Subclasse [III,-ext]: 5 models

Subclasse [III,+ext]: 1 model

	Infinitiu			Gerundi				Participi				
	arrel	tema	mode	arrel	ext	tema	mode	arrel	ext	tema	mode	
[-ext]	X	í	r									119-125/127-128/130-131
[-ext]	X	∅	ə									119/123-124/126-129/131-132
[-ext]	X			X		í	nt					119-132
[-ext]	X			X	∅/ig	í/é	nt					126-127
[-ext]	X							X		í	d	119-132
[+ext]	X	í	r	X		í	nt	X		í	d	119-132

Processos fonològics

1. Ensordiment d'obstruents finals
2. Elisió de -r en posició final
3. Espirantització d'oclusives sonores medials
4. Inserció d'epèntesi (classe [II])
5. Palatalització de /a/ > [ɛ̃æ] en síl·laba tònica (localitat 129)
6. Palatalització de /a/ > [æ̃] en síl·laba tònica (localitat 132)
7. Palatalització de les oclusives velars: c, j (localitats 119, 125, 126, 127, 129, 130, 131, 132)

Processos optatius:

- Anteriorització de /ə/ (→ [ɛ̃]) en síl·laba àtona i en posició final (localitats 122, 126)
- Velarització de /ə/ (→ [ɔ̃]) en síl·laba àtona, en posició final (localitats 120, 123)

2.5.1.2. Formes personals**2.5.1.2.1. Imperfet d'indicatiu**

Classe [I]

Per bé que l'imperfet d'indicatiu presenta la mateixa estructura en totes les localitats, es constaten alternances en l'arrel i en la vocal temàtica, ja observades en les àrees dialectals descrites anteriorment, i en la realització de la vocal final del segment relacionat amb mode/temps de les persones 1,3[-pl] —cf. (132). En aquests casos es pot postular una forma bàsica /ə/, que sofreix diverses modificacions —palatalització: [ɛ̃]; labialització: [ɔ̃], [ə̃], [ɔ̃]— en posició final de mot. Cal tenir en compte que els diversos parlars mallorquins es caracteritzen per algunes particularitats en el sistema vocàlic que els allunyen uns dels altres.

119. Pollença, 120. Alcúdia, 121. sa Pobla, 122. Sóller, 123. Santa Margalida, 124. Artà, 125. Binissalem, 126. Esporles, 127. Ariany, 128. Sineu, 129. Son Servera, 130. Palma, 131. Manacor, 132. Felanitx.

(132)

120	121 ¹¹⁰	122	123/127-128	124	125	126
kəntávə/kəntávĕ	kəntávə	kəntávə	kəntávə	kəntávə	kəntávə	kəntávə/kəntávō
kəntávəs	kəntávəs	kəntávəs	kəntávəs	kəntávəs	kəntávəs	kəntávəs
kəntávə/kəntávĕ	kəntávə	kəntávō	kəntávə	kəntávə	kəntávə	kəntávō
kəntávəm	kəntávom	kəntávəm	kəntávəm	kəntávəm	kəntávəm	kəntávəm
kəntávəw	kəntávəw	kəntávəw	kəntávəw	kəntávəw	kəntávəw	kəntávəw
kəntávən	kəntávən	kəntávən	kəntávən	kəntávən	kəntávən	kəntávən

119	129	130-131	132
cəntávə	cəntəævə	cəntávə	cəntəævə
cəntávəs	cəntəævəs	cəntávəs	cəntəævəs
cəntávə	cəntəævə	cəntávə	cəntəævə
cəntávom	cəntəævəm	cəntávəm	cəntəævəm
cəntávəw	cəntəævəw	cəntávəw	cəntəævəw
cəntávən	cəntəævən	cəntávən	cəntəævən

El sistema consonàntic, tret de determinades realitzacions palatalitzades, ofereix pocs criteris distintius. Els segments relacionats amb mode/temps d'1[+pl] a sa Pobla-121 poden experimentar també una modificació en [om], a causa d'un previsible procés de labialització no sistemàtic, que es retrobarà esporàdicament a Pollença-119 a 2[+pl], a través d'un fenomen ja observat en altres indrets del domini lingüístic —cf. l'imperfet d'indicatiu del pirinenc oriental, del català oriental i del català occidental. Aquesta labialització també pot aparèixer de manera alternativa a l'imperfet de subjuntiu (Pollença-119 i Felanitx-132) i en el perfet simple (sa Pobla-121),¹¹¹ però mai en el condicional.¹¹²

Les realitzacions vocàliques finals, no sempre sistemàtiques, són considerades modificacions fonètiques de la vocal neutra. Així, a Artà-124, el mateix Alcover (BDLC XI, 39) evidencia la realització d'una «o' desmayada, molt nasal que de vegades fa l'efecte de [o] tancada i d'altres de [ɔ] oberta». Pel que fa a Alcúdia-120, Alcover (BDLC XI, 42) indica que la [ə] àtona final de frase fonètica, sense cap consonant darrere, es pronuncia «com una e tancada a la castellana,

¹¹⁰ No es registra en aquestes transcripcions la pronúncia (BDLC, XI, 52) de la [-ə], àtona, en posició final absoluta, "la pronuncien [æ], nasal, un poc més fosca que [-ə]: [géræ], [dónæ], [trókæ], [təronzæ]".

¹¹¹ En realitat, sembla que es tracti d'un fenomen sistemàtic (BDLC, XI, 52) tot i que a *LaFV* es recull esporàdicament: a sa Pobla "pronuncien, com a Pollença en [-om], [-ow] la desinència àtona de la primera i segona persona del plural de l'imperfet, perfet simple, condicional i l'imperfet de subjuntiu de totes les conjugacions ([ənávom], [ənávow], [ənárom], [ənárow], [aniríom], [aniríow], [ənásom], [ənásow])".

¹¹² Alcover (BDLC XI, 45) destaca aquesta realització —la desinència àtona [-om], [-ow] en lloc de [-əm], [-əw] de la 1a i 2a persona plural de l'imperfet, perfet, condicional i optatiu— com una de les notes més característiques de Pollença. L'absència d'aquest resultat en el condicional de *LaFV* podria atribuir-se a un error o a una manca esporàdica de precisió per part del transcriptor.

però una mica desmaiada».¹¹³ Aquesta pronúncia afecta, a més dels infinitius i de les formes verbals singulars, els substantius singulars, adjectius, adverbis i conjuncions ([kərətérĕ], [míkĕ], [dódzĕ], [tərónzĕ], [bəyúdĕ]...). Per bé que apareix en *LaFV* alternant amb [ə], podria tractar-se de l'acció d'un procés sistemàtic que converteix la vocal neutra final en [ĕ].

Sembla que el resultat de la 3a persona de Sóller-121, segons el BDLC (XI, 48) és una solució sistemàtica: “la -a -e àtones en posició final absoluta es realitza tan nasal i tan fosca, que sona o ([ō]) ([unō], [vĕjō], [máyrō]; [unə fadrinō], [unə fadrinə pətītō], [unə fadrinə pətītə vələntō])”. La realització de la vocal final a Artà (BDLC, XI, 38-39) també es manifesta en la morfologia nominal (korant[o], sətant[o], [əkəðémio], [bułido], [konsəntido], [kəntərió], [kluvio] (cluvia), [bəgudo], [konəgudo]). Així, la [ə] àtona en posició final absoluta es pronuncia [o] “una o desmaiada, molt nasal, que de vegades fa l'efecte de [o] tancada i d'altres de [ə] oberta”. Un so de característiques similars apareix a Binissalem-125 (BDLC, XI, 54): “la [ə] àtona en posició final absoluta es pronuncia tan fosca i tan nasal que fa l'efecte de [o]: un cop [o] (tancada) un cop [ə] (oberta)”. Alcover precisa, però, que de vegades no és tan fosca i es pronuncia [ə]: [vilə], [pilə], [kálə]. Una altra realització de la vocal neutra final apareix a Esporles-126 (BDLC XI, 50), on es pronuncia [ō], molt nasal, “un so boirós, que de vegades sembla [ə] (oberta); i així pronuncien pen[ō] (pena), mis[ō] (missa), mas[ō] (massa), [rətʃətō], [əɾəpō] (aranya), [óɾō] (hora)”.

Resum

RF		Classe [I]			RS			
arrel	tema	m/t	n/p	p	tema	m/t	n/p	Estructura morf.
X	á	və/vā/vĕ/vō/və		1[-pl]	á	və		X+ T + M/T
X	á	və	s	2[-pl]	á	və	z	X+ T + M/T + N/P
X	á	və/vā/vĕ/vō/və		3[-pl]	á	və		X+ T +M/T
X	á	və/və	m	1[+pl]	á	və	m	X+ T + M/T + N/P
X	á	və/və	w	2[-pl]	á	və	w	X+ T + M/T + N/P
X	á	və	n	3[+pl]	á	və	n	X+ T + M/T + N/P

¹¹³ Alcover (1908), prenent com a referència les realitzacions de la -a desinencial llatina, qualifica aquest so com “un so boirós, indecis, que de vegades quasi fa l'efecte d'una e tancada i altres vegades una e oberta”. I en el BDLC (XI, 43-44) afegeix: la [-ə] àtona en posició final absoluta es pronuncia [ĕ], és a dir, “una e tancada a la castellana, però un poc desmaiada”. Així la pronuncien, segons Alcover, “els alcudiençs autèntics, que no volen dissimular llur accent propi”, que, segons Alcover, “no s'empagueixen de parlar alcudienç”.

Classe [II]

La distribució de les vocals finals dels segments relacionats amb mode/temps dels verbs de la classe [II] —cf. (133a)— no coincideixen totalment amb la que s'observava en el verb model de la classe [I]. Les modificacions afecten la presència o l'absència de les alteracions fonètiques de la vocal neutra en posició final de mot (nasalitzacions, labialitzacions, etc.) i la labialització de la neutra seguida d'un element labial —[m] o [w]. La realització de la vocal final de Santa Margalida-123 sembla representar la descripció d'Alcover (BDLC XI; 39): "...la [-ə] àtona final rònega sense cap consonant darrere, té una tendència marcadíssima a sonar [-e], una [-e] rancada a la castellana, però desmaiadeta, no tan llampant com si fos tònica; i així pronuncien els margalidans ben genuïns".

Aquesta pronúncia es fa extensiva a la morfologia nominal: [disattē], [diwmánzē], [onzē], [dodzē], [párē], [əspállē].¹¹⁴

(133a)

119	120	123	125	122/126	128	121/129/130-132	124
bətía	bətía	bətía/bətíë	bətíā/bətíō	bətíō	bətíe	bətía	bətío/bətíō
bətíās	bətíās	bətíās	bətíās	bətíās	bətíes	bətíās	bətíās
bətía	bətía/bətíë	bətía/bətíë	bətíā/bətíō	bətíō	bətíe	bətía	bətío
bətíam	bətíam	bətíam	bətíam	bətíam	bətíem	bətíam	bətíam
bətíow	bətíaw	bətíaw	bətíaw	bətíaw	bətíew	bətíaw	bətíaw
bətían	bətían	bətían	bətían	bətían	bətíen	bətían	bətían

127
bətío
bətíās
bətío
bətíam
bətíaw
bətían

En relació amb les divergències entre les desinències d'ambdues subclasses, cal destacar la realització [e]¹¹⁵ de les terminacions de totes les persones de l'imperfet de Sineu-128, que en la

¹¹⁴ Tanmateix, Alcover precisa: "però això sols succeeix quant [-ə] és final de frase fonètica, és a dir, quant tot d'una d'haver pronunciat la [-ə], fan una pausa; i així diuen: [únə kázē], [unə kázə pətítē], [unə kázə pətítə nówē], [unə kázə pətítə nōvə leéðzē]".

¹¹⁵ La vacil·lació en la realització de la vocal final a Sineu-128 (i també a Felanitx) és indicada a Barnils (1914b). L'alternança, en alguns casos, ocorre entre [ə] i [e], la qual és atribuïda per Barnils a la joventut dels enquestats i a condicionaments socioeconòmics —procedència acomodada [ə], procedència humil [e], pel que fa a les realitzacions dels plurals.

classe [I] es pronunciaven [ə].¹¹⁶ De vegades aquesta [-ə] no sona tan fosca i en aquest cas és representada per [œ], atès que és un so més fosc que la [ə]. Alcover (BDLC XI, 46-47) indica que tota [ə], procedent de *a* i *e* àtones, tant si és medial com final, en anar darrere sons velars o palatals, es pronuncia [ē]: [kəstə^hlé] (castellà), [ʃə^héntə], (xeixanta), [rət̪^hje] (retxa), [féd̪zē] (fetge). Així, aquesta realització pot suggerir un fenomen d'ascens vocàlic (o palatalització), que sembla sistemàtic darrere de so palatal o palatovelar. Recasens (1996: 128) defineix aquest resultat com una realització tancada de la vocal mitjana central en contacte amb algunes articulacions adjacents, però que no és fruit d'un canvi fonètic sistemàtic [ə] > [e]. Això explicaria les asistematicitats en la transcripció: uns cops [e], uns altres [ə]. Aquesta realització es remetria, però, a una /ə/ subjacent.

Alcover també indica que a Sineu-128 i a Sóller-122 la [ə] àtona final de frase fonètica i sense cap consonant darrere sona tan nasal i tan fosca que fa l'efecte d'una 'o'. La vocal neutra final d'Esporles-127 posseeix una realització similar: "la [ə] (-a, -e) àtona, final rònega de frase fonètica sona *o*, molt nasal, un so boirós, que de vegades sembla [ɔ] (oberta)".

Pel que fa al model amb extensió —cf. (133b)—, alternen amb les solucions més generals, realitzacions que manifesten una irregularitat en l'accentuació ([béj] i [báj]). Cal remarcar en aquest cas la contribució del radical —més que la disposició de la terminació— a fer atípica la conducta verbal. Aquestes formes poden justificar-se de tres maneres:

- a) per l'existència d'un radical al·lomòrfic en /béj/ o /báj/;
- b) per la manca d'inserció de la vocal temàtica i la introducció d'una epèntesi antihiatàtica;
- c) per una irregularitat en l'aplicació de la regla de desaccentuació.

En aquesta descripció s'ha optat per la tercera possibilitat. Així, la regla morfològica actua, però és la irregularitat en l'accentuació la que genera una solució amb semiconsonant. Aquest so no és altre que la vocal temàtica /i/, que, en esdevenir àtona, sofreix una consonantització. La vocal temàtica s'adjunta, doncs, a un radical acabat en vocal (/bé/ o /báj/).

¹¹⁶ No es recull, però, la solució de la vocal [-ə] en posició final absoluta (BDLC XI, 46-47), que es pronuncia tan nasal i tan fosca que fa l'efecte d'una *o*: [áβro], [kértro], [puo], [trompo], [šbro] (obre) — [fədrinə fino], [fədrinə finə pəto]. De vegades aquesta [-ə] no sona tan fosca i en aquest cas la representa per [œ].

(133b)

119	120	121/130	122/126	123	124	125
bàvia	bàvia/bàvië	bàvia	bàviō	bàvia/bàvië	bàvio	bàviā/bàviō/béja
bàvias	bàvias	bàvias	bàvias	bàvias	bàvias	bàvias/béjas
bàvia	bàvia/bàvië	bàvia	bàviō	bàvia/bàvië	bàvio	bàjā/bàviā/bàviō
bàviām	bàviām	bàviām	bàviām	bàviām	bàviām	bàviām/béjam
bàviaw	bàviaw	bàviaw	bàviaw	bàviaw	bàviaw	bàviaw/béjaw
bàviān	bàviān	bàviān	bàviān	bàviān	bàviān	bàviān/béjan

127	128	129	131-132
bàviō	bàvië	bàja/bàvia/buviā	bàja/bàvia
bàvias	bàvias	bàjas/bàvias/buviās	bàjas/bàvias
bàviō	bàvië	bàja/bàvia/buviā	bàja/bàvia
bàviām	bàviām	bàjam/bàviām/buviām	bàjam/bàviām
bàviaw	bàviaw	bàjaw/bàviaw/buviaw	bàjaw/bàviaw
bàviān	bàviān	bàjan/bàviān/buviān	bàjan/bàviān

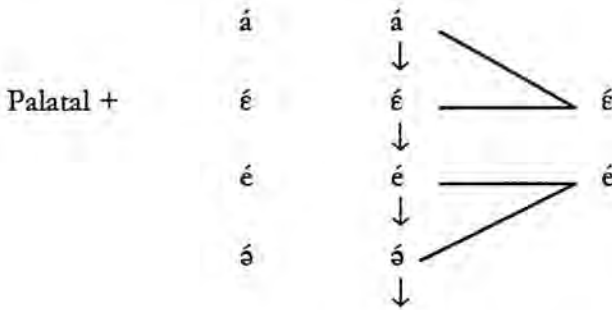
Resum

RF Subclasse [II,-ext]					RS				
arrel	tema	m/t	n/p	p	tema	m/t	n/p	p	Estructura morfol.
X	í	ɔ/ə/ā/ē/è/o/ō		1[-pl]	í	ə		1[-pl]	X+ T + M/T
X	í	ə/e	s	2[-pl]	í	ə	z	2[-pl]	X+ T + M/T + N/P
X	í	ɔ/ə/ā/ē/è/ō		3[-pl]	í	ə		3[-pl]	X+ T + M/T
X	í	ə/e	m	1[+pl]	í	ə	m	1[+pl]	X+ T + M/T + N/P
X	í	ə/e/o	w	2[+pl]	í	ə	w	2[+pl]	X+ T + M/T + N/P
X	í	ə/e	n	3[+pl]	í	ə	n	3[+pl]	X+ T + M/T + N/P

RF Subclasse [II,+ext]						RS				
arrel	ext	tema	m/t	n/p	p	ext	tema	m/t	n/p	E. morfològica
X		∅	ə		1[-pl]		í	ə		X+ M/T
		í	ə/ā/ē/è/o/ō/ō		1[-pl]		í	ə		X+ T + M/T
X		∅	ə	s	2[-pl]		í	ə	z	X+ M/T + N/P
		í	ə/e	s	2[-pl]		í	ə	z	X+ T + M/T + N/P
X		í	ə/ā/ā/ē/è/o/ō		3[-pl]		í	ə		X+ T + M/T
		∅	ə		3[-pl]		í	ə		X+ +M/T
X		í	ə/e	m	1[+pl]		í	ə	m	X+ T + M/T + N/P
		∅	ə	m	1[+pl]		í	ə	m	X+ M/T + N/P
X		í	ə/e/o	w	2[+pl]		í	ə	w	X+ T + M/T + N/P
		∅	ə	w	2[+pl]		í	ə	w	X+ M/T + N/P
X		í	ə/e	n	3[+pl]		í	ə	n	X+ T + M/T + N/P
		∅	ə	n	3[+pl]		í	ə	n	X+ M/T + N/P

Classe [III]

La distribució de les desinències dels verbs de la classe [III] —cf. (134a) i (134b)— coincideix bàsicament, amb algunes discrepàncies mínimes, amb la que presentaven els verbs de la classe [II] —cf. (133a) i (133b). Aquestes divergències també poden observar-se entre els verbs que representen les subclasses amb extensió i sense extensió. S'aprecia novament la terminació [e] en totes les persones de Sineu-128. Sembla que cal atribuir aquest tancament a la influència del so palatal anterior i té incidència tant en una neutra tònica com àtona¹¹⁷ —cf. Caimari (1983: 38). Aquesta autora indica la reducció que experimenten determinats sons tòncics en la pronúncia de Sineu a causa del so palatal precedent. El dos sons més oberts es perden i el seu lloc queda ocupat pels dos més tancats. En l'inventari fònic, doncs, [ɛ] i [e] són més freqüents que [a] i [ə].

A més, a diferència de la classe [II], a Pollença-119 no s'observa una labialització de la vocal neutra seguida de [m], però sí, en diverses localitats, seguida de [w], segons ocorri en la subclasse sense extensió o amb extensió.

Les pronúncies de les vocals àtones de Sineu-128 i esporàdicament a Felanitx-132¹¹⁸ es caracteritzen per una profusió de *ee*, tancades i obertes.¹¹⁹

(134a)

119	121/130-131	120/123	127	122/126	128
dormíā	dormíā	dormíā/dormíē	dormíō/dormíā	durmíō	dormíe
dormíās	dormíās	dormíās	dormíās	durmíās	dormíes
dormíā	dormíā	dormíā/dormíē	dormíō/dormíā	durmíō	dormíe
dormíāem	dormíāem	dormíāem	dormíāem	durmíāem	dormíem
dormíāw/dormíāow	dormíāw	dormíāw	dormíāw	durmíāw	dormíew
dormíāen	dormíāen	dormíāen	dormíāen	durmíāen	dormíen

¹¹⁷ Cf. els exemples de Caimari (1983: 39) en relació amb els resultats fonètics de palatal + [ə].

¹¹⁸ Vegeu Grimalt (1972: 60 i ss.) pel que fa als contextos àtons en què es pronuncia [e].

¹¹⁹ Sembla que, almenys pel que fa a Sineu, l'evolució del sistema vocàlic quant a la inflexió en *e* es pot datar des del segle XV (Caimari 1983: 45).

129/132	124	125
durmíə	dormío	durmíō
durmíəs	dormíəs	durmíəs
durmíə	dormío	durmíā/durmíō
durmíəm	dormíəm	durmíəm
durmíəw	dormíəw	durmíəw
durmíən	dormíən	durmíən

(134b)

119/121/129-132	122/126	120/123	124	125	127	128
pərtíə	pərtíō	pərtíə/pərtíē	pərtío	pərtíō	pərtíō/pərtíə	pərtíe
pərtíəs	pərtíəs	pərtíəs	pərtíəs	pərtíəs	pərtíəs	pərtíes
pərtíə	pərtíō	pərtíə/pərtíē	pərtío	pərtíā/pərtíō	pərtíō/pərtíə	pərtíe
pərtíəm	pərtíəm	pərtíəm	pərtíəm	pərtíəm	pərtíəm	pərtíəm/pərtíem
pərtíəw/pərtíəw	pərtíəw	pərtíəw	pərtíəw	pərtíəw	pərtíəw	pərtíəw/pərtíew
pərtíən	pərtíən	pərtíən	pərtíən	pərtíən	pərtíən	pərtíen

Resum

RF Subclasse [III,-ext]					RS				
arel	tema	m/t	n/p	p	arel	tema	m/t	n/p	Estructura morf.
X	i	ə/e/è/o/ō/ō		1[-pl]	X	i	ə		X+ T + M/T
X	i	ə/e	s	2[-pl]	X	i	ə	z	X+ T + M/T + N/P
X	i	ə/ā/e/è/o/ō/ā/ō		3[-pl]	X	i	ə		X+ T + M/T
X	i	ə/e	m	1[+pl]	X	i	ə	m	X+ T + M/T + N/P
X	i	ə/e/o	w	2[-pl]	X	i	ə	w	X+ T + M/T + N/P
X	i	ə/e	n	3[+pl]	X	i	ə	n	X+ T + M/T + N/P

RF Subclasse [III,+ext]					RS			
arel	tema	m/t	n/p	p	tema	m/t	n/p	Estructura morfològica
X	i	ə/e/è/o/ō		1[-pl]	i	ə		X+ T + M/T
X	i	ə/e	s	2[-pl]	i	ə	z	X+ T + M/T + N/P
X	i	ə/ā/e/è/o/ō		3[-pl]	i	ə		X+ T + M/T
X	i	ə/e	m	1[+pl]	i	ə	m	X+ T + M/T + N/P
X	i	ə/e/o	w	2[-pl]	i	ə	w	X+ T + M/T + N/P
X	i	ə/e	n	3[+pl]	i	ə	n	X+ T + M/T + N/P

Models verbals: imperfet d'indicatiu

Un model únic per a cada classe

Classe [I]	Classe [II]	Classe [III]
119-132	119-132	119-132
ávə	ía	íə
ávəz	íəz	íəz
ávə	íə	íə
ávəm	íəm	íəm
ávəw	íəw	íəw
ávən	íən	íən

Processos fonològics

1. Ensordiment d'obstruents finals
  2. Palatalització de /a/ > [éæ] en síl·laba tònica (localitat 129)
  3. Palatalització de /a/ > [æ] en síl·laba tònica (localitat 132)
- Manca l'aplicació de la regla de desaccentuació

Processos optatius:

- Anteriorització de /ə/ (→ [ë]) en síl·laba àtona i en posició final
- Nasalització de /ə/ (→ [ə̃]) en síl·laba àtona i en posició final
- Velarització de /ə/ (→ [õ]) en síl·laba àtona, en posició final
- Velarització de /ə/ (→ [o]) en síl·laba àtona, seguida de labial
- Velarització de /ə/ (→ [ɔ]) en síl·laba àtona, en posició final
- Velarització de /ə/ (→ [õ̃]) en síl·laba àtona, en posició final

2.5.1.2.2. Imperfet de subjuntiu

Classe [I]

Existeixen diverses alternances —cf. (135)— que afecten el radical i la vocal temàtica. Pel que fa als segments relacionats amb mode/temps, s'observen dues divergències de tipus morfològic, /sə/ i /si/, que poden aparèixer paral·lelament en una mateixa localitat.

(135)

119/131	129	132	120/126	121/123- 125/127-128	122	130
cəntás	cənteǽs	cəntǽs	kəntás	kəntás	kəntás	cəntás
cəntásəs	cənteǽsəs	cəntǽsəs	kəntásis	kəntásəs	kəntásəs/kəntásis	cəntásəs/cəntásis
cəntás	cənteǽs	cəntǽs	kəntás	kəntás	kəntás	cəntás
cəntásəm	cənteǽsəm	cəntǽsəm	kəntásim	kəntásəm	kəntásəm/kəntásim	cəntásəm/cəntásim
cəntásəw	cənteǽsəw	cəntǽsəw	kəntásiw	kəntásəw	kəntásəw/kəntásiw	cəntásəw/cəntásiw
cəntásən	cənteǽsən	cəntǽsən	kəntásin	kəntásən	kəntásən/kəntásin	cəntásən/cəntásin

Resum

RF				RS				Estructura morfològica
Classa [I]	tema	m/t	n/p	p	tema	m/t	n/p	
X	á/ɛæ/æ	s		1[-pl]	á	s		X + E + M/T
X	á	si/sə	s	2[-pl]	á	si/sə	z	X + M/T + N/P
X	ɛæ/æ	sə	s	2[-pl]				
X	á/ɛæ/æ	s		3[-pl]	á	s		X + E + M/T
X	á	si/sə	m	1[+pl]	á	si/sə	m	X + E + M/T + N/P
X	ɛæ/æ	sə	m	1[+pl]				
X	á	si/sə	w	2[+pl]	á	si/sə	w	X + E + M/T + N/P
X	ɛæ/æ	sə	w	2[+pl]				
X	á	si/sə	n	3[+pl]	á	si/sə	n	X + E + T + M/T + N/P
X	ɛæ/æ	sə	n	3[+pl]				

Classe [II]

El model sense extensió —cf. (136a)— presenta sistemàticament una vocal temàtica [é] i uns segments relacionats amb mode/temps [sə] i [si]. La distribució d'aquests morfs, però, no és general, atès que s'observen en algunes localitats realitzacions divergents. En les dues subclasses —cf. (136a) o (136b)—, tanmateix, es manifesta una realització [so+w], que pot justificar-se, com en altres àrees dialectals, per un procés de labialització. Aquesta solució, però, no és sistemàtica, perquè no apareix en les mateixes localitats en les dues subclasses.

(136a)

119	122/126/130	121/123-125/127-129/131-132	120
bətés	bətés	bətés	bətés
bətésəs	bətésəs/bətésis	bətésəs	bətésis
bətés	bətés	bətés	bətés
bətésəm	bətésəm/bətésim	bətésəm	bətésim
bətésow	bətésəw/bətésiow	bətésəw	bətésiow
bətésən	bətésən/bətésin	bətésən	bətésin

(136b)

119/125	120-123/128	124	127	126	129/131
bəjés	bəjés	bəjés	bəjés	bəjés/bəjés	bəjés
bəjésis	bəjésis	bəjésəs	bəjésəs/bəjésis	bəjésis/bəjésis	bəjésəs
bəjés	bəjés	bəjés	bəjés	bəjés/bəjés	bəjés
bəjésim	bəjésim	bəjésəm	bəjésəm/bəjésim	bəjésim/bəjésim	bəjésəm
bəjésiow	bəjésiow	bəjésəw	bəjésəw/bəjésiow	bəjésiow/bəjésiow	bəjésəw
bəjésin	bəjésin	bəjésən	bəjésən/bəjésin	bəjésin/bəjésin	bəjésən

119. Pollença, 120. Alcúdia, 121. sa Pobla, 122. Sóller, 123. Santa Margalida, 124. Artà, 125. Binissalem, 126. Esporles, 127. Ariany, 128. Sineu, 129. Son Servera, 130. Palma, 131. Manacor, 132. Felanitx.

130	132
bəjés	bəjés
bəjésəs/bəjésis	bəjésəs
bəjés	bəjés
bəjésəm/bəjésim	bəjésəm
bəjésəw/bəjésiw	bəjésəw/bəjésow
bəjésən/bəjésin	bəjésən

Resum

RF					RS					Estructura morfològica
arrel	tema	m/t	n/p	p	tema	m/t	n/p	p		
	é	s		1[-pl]	é	s		1[-pl]	X + T + M/T	
X	é	si/sə	s	2[-pl]	é	si/sə	z	2[-pl]	X + T + M/T + N/P	
X	é	s		3[-pl]	é	s		3[-pl]	X + T + M/T	
X	é	si/sə	m	1[+pl]	é	si/sə	m	1[+pl]	X + T + M/T + N/P	
X	é	so	w	2[+pl]						
X	é	si/sə	w	2[+pl]	é	si/sə	w	2[+pl]	X + T + M/T + N/P	
X	é	si/sə	n	3[+pl]	é	si/sə	n	3[+pl]	X + T + M/T + N/P	

RF						RS					Estructura morfològica
arrel	ext	tema	m/t	n/p	p	ext	tema	m/t	n/p		
	ɣ/j	é	s		1[-pl]	g	é	s		X + E + T + M/T	
X	ɣ/j	é	si/sə	s	2[-pl]	g	é	si/sə	s	X + E + T + M/T + N/P	
X	ɣ/j	é	s		3[-pl]	g	é	s		X + E + T + M/T	
X	ɣ/j	é	sə/si	m	1[+pl]	g	é	sə/si	m	X + E + T + M/T + N/P	
X	j	é	so	w	2[+pl]						
X	ɣ/j	é	si/sə	w	2[+pl]	g	é	sə/si	w	X + E + T + M/T + N/P	
X	ɣ/j	é	si/sə	n	3[+pl]	g	é	si/sə	n	X + E + T + M/T + N/P	

Classe [III]

Amb certes diferències de distribució, els dos models —cf. (137a) i (137b)— presenten els mateixos tipus d'alternança observats en les classes anteriors. D'una banda, la tendència gairebé generalitzada a adquirir un increment velar [iɣ].¹²⁰ D'una altra, les alternances [sə]~[si], relacionades amb mode/temps. La convivència en cadascuna de les localitats mallorquines d'una pluralitat de resultats, com ocorria en alguns temps en l'àrea occidental, provoca una

¹²⁰ En el cas de *bullir*, l'increment pot ser també [ɣ] (només a la localitat 123), que alterna en les localitats on apareix en totes les persones de l'imperfet de subjuntiu —120, 122, 123— amb la solució sense extensió. Altres indrets compten amb un imperfet sense extensió —124, 129— o amb formes sense extensió, però amb la presència escadussera d'alguna persona amb increment —119, 121, 125, 126, 127, 131, 132— la qual cosa sembla manifestar el procés d'introducció de l'increment velar, que s'inicia en algunes persones i, posteriorment, s'estén a la resta del temps. Pel que fa a certes realitzacions fonètiques, el verb *bullir*, a diferència dels dos verbs d'aquesta classe, però en consonància amb les realitzacions de les altres classes, presenta en algunes localitats una realització [so+w] a 2[+pl], que alterna amb la realització [sə+w] —cf. *LaFI* III, 213.

manca d'agrupació general i una solució modèlica gairebé única per a cada localitat. Com s'ha constatat en altres casos, la presència d'increment implica un canvi de vocal temàtica.

(137a)

119	120/123	121
dormís/dormijés	dormís/dormiyés	dormís/dormiyés
dormísəs/dormísis/dormijésəs/dormijésis	dormísis/dormiyésis	dormísis/dormiyésəs/dormiyésis
dormís/dormijés	dormís/dormiyés	dormís/dormiyés
dormísəm/dormísim/dormijésəm/dormijésim	dormísim/dormiyésim	dormiyésəm
dormísəw/dormísiw/dormijésəw/dormijésiww	dormísiw/dormiyésiww	dormiyésəw
dormísən/dormísin/dormijésən/dormijésin	dormísin/dormiyésin	dormísin/dormiyésən/dormiyésin

122	124
durmís/durmiyés	dormís/dormiyés
durmísis/durmiyésəs/durmiyésis	dormísəs/dormísis/dormiyésəs/dormiyésis
durmís/durmiyés	dormís/dormiyés
durmísim/durmiyésəm/durmiyésim	dormísəm/dormiyésəm
durmísiw/durmiyésəw/durmiyésiww	dormísəw/dormiyésəw
durmísin/durmiyésən/durmiyésin	dormísən/dormísin/dormiyésən/dormiyésin

125	126
durmís/durmiyés	durmís/durmiyés/durmiyés
durmísis/durmiyésis	durmísis/durmiyésis/durmiyésis
durmís/durmiyés	durmís/durmiyés/durmiyés
durmísim/durmiyésim	durmísim/durmiyésim/durmiyésim
durmísiw/durmiyésiww	durmísiw/durmiyésiww/durmiyésiww
durmísin/durmiyésin	durmísin/durmiyésin/durmiyésin

127	128	129
dormís/dormiyés	dormís	durmís
dormísəs/dormísis/dormiyésəs/dormiyésis/dormijésis	dormísəs/dormísis	durmísəs/durmísis
dormís/dormiyés	dormís	durmís
dormísəm/dormiyésəm	dormísəm	durmísəm/durmísim
dormísəw/dormiyésəw	dormísəw	durmísəw/durmísiw
dormísən/dormísin/dormiyésən/dormiyésin/dormijésin	dormísən/dormísin	durmísən/durmísin

130	131
dormís/dormijés	dormís/dormijés
dormísəs/dormísis/dormijésəs/dormijésis	dormísəs/dormísis/dormijésəs/dormijésis
dormís/dormijés	dormís/dormijés
dormísəm/dormísim/dormijésəm/dormijésim	dormísəm/dormísim/dormijésəm/dormijésim
dormísəw/dormísiw/dormijésəw/dormijésiww	dormísəw/dormísiw/dormijésəw/dormijésiww
dormísən/dormísin/dormijésən	dormísən/dormísin/dormijésən/dormijésin

132
durmís/durmijés
durmísas/durmísis/durmijésas/durmijésis
durmís/durmijés
durmísam/durmísim/durmijésam/durmijésim
durmísaw/durmísiw/durmijésaw/durmijésiww
durmísan/durmísin/durmijésan/durmijésin

(137b)

119	120	121
pərtís	pərtís/pərtiyés	pərtís/pərtiyés
pərtísas/pərtísis/pərtijésas	pərtísis/pərtiyésis	pərtísas/pərtísis/pərtiyésas/pərtiyésis
pərtís	pərtís/pərtiyés	pərtís/pərtiyés
pərtísam/pərtísim	pərtísim/pərtiyésim	pərtísam/pərtísim/pərtiyésam/pərtiyésim
pərtísaw/pərtísiw	pərtísiw/pərtiyésiww	pərtísaw/pərtísiw/pərtiyésaw/pərtiyésiww
pərtísan/pərtísin/pərtijésan	pərtísin/pərtiyésin	pərtísan/pərtísin/pərtiyésan/pərtiyésin

122	123	124
pərtís/pərtiyés	pərtís/pərtiyés	pərtís/pərtiyés
pərtísis/pərtiyésis	pərtísis/pərtiyésis	pərtísas/pərtísis/pərtiyésas/pərtiyésis
pərtís/pərtiyés	pərtís/pərtiyés	pərtís/pərtiyés
pərtísim/pərtiyésim	pərtísim/pərtísim/pərtiyésim	pərtísam/pərtísim/pərtiyésam/pərtiyésim
pərtísiw/pərtiyésiww	pərtísiw/pərtísiw/pərtiyésiww	pərtísaw/pərtísiw/pərtiyésaw/pərtiyésiww
pərtísin/pərtiyésin	pərtísin/pərtiyésin	pərtísan/pərtísin/pərtiyésan/pərtiyésin

125	126
pərtís/pərtijés	pərtís/pərtiyés/pərtijés
pərtísis/pərtijésis	pərtísis/pərtiyésis/pərtijésis
pərtís/pərtijés	pərtís/pərtiyés/pərtijés
pərtísam/pərtísim/pərtijésam/pərtijésim	pərtísam/pərtísim/pərtiyésim/pərtijésim
pərtísaw/pərtísiw/pərtijésaw/pərtijésiww	pərtísaw/pərtísiw/pərtiyésiww/pərtijésiww
pərtísin/pərtijésin	pərtísin/pərtiyésin/pərtijésin

127	128	129
pərtís/pərtiyés	pərtís/pərtiyés	pərtís/pərtijés
pərtísas/pərtísis/pərtiyésas/pərtiyésis	pərtísis/pərtiyésis	pərtísas/pərtísis/pərtijésas/pərtijésis
pərtís/pərtiyés	pərtís/pərtiyés	pərtís/pərtijés
pərtísam/pərtísim/pərtiyésam/pərtiyésim	pərtísim/pərtiyésim	pərtísam/pərtísim/pərtijésam/pərtijésim
pərtísaw/pərtísiw/pərtiyésaw/pərtiyésiww	pərtísiw/pərtiyésiww	pərtísaw/pərtísiw/pərtijésaw/pərtijésiww
pərtísan/pərtísin/pərtiyésan/pərtiyésin	pərtísin/pərtiyésin	pərtísan/pərtísin/pərtijésan/pərtijésin

130-132
pərtís/pərtijés
pərtísas/pərtísis/pərtijésas/pərtijésis
pərtís/pərtijés
pərtísam/pərtísim/pərtijésam/pərtijésim
pərtísaw/pərtísiw/pərtijésaw/pərtijésiww
pərtísan/pərtísin/pərtijésan/pərtijésin

Resum¹²¹

RF					RS					
Classe [III]										
arrel	ext	tema	m/t	n/p	p	ext	tema	m/t	n/p	Estructura morfològica
X		í	s		1[-pl]		í	s		X + T + M/T
X	iy/ij/j	é	s		1[-pl]	ig/g	é	s		X + E + T + M/T
X		í	si/sə	s	2[-pl]		í	si/sə	z	X + T + M/T + N/P
X	iy/ij	é	sə/si	s	2[-pl]	ig	é	sə/si	z	X + E + T + M/T + N/P
X	j	é	sə	s	2[-pl]	g	é	sə	z	X + E + T + M/T + N/P
X		í	s		3[-pl]		í	s		X + T + M/T
X	iy/ij/j	é	s		3[-pl]	ig/g	é	s		X + E + T + M/T
X		í	si/sə	m	1[+pl]		í	si/sə	m	X + T + M/T + N/P
X	j	é	sə	m	1[+pl]	g	é	sə	m	X + E + T + M/T + N/P
X	iy/ij	é	sə/si	m	1[+pl]	ig	é	sə/si	m	X + E + T + M/T + N/P
X		í	si/sə	w	2[+pl]		í	si/sə	w	X + T + M/T + N/P
X	iy/ij	é	sə/si	w	2[+pl]	ig	é	sə/si	w	X + E + T + M/T + N/P
X	j	é	sə	w	2[+pl]	g	é	sə	w	X + E + T + M/T + N/P
X		í	si/sə	n	3[+pl]		í	si/sə	n	X + T + M/T + N/P
X	iy/ij	é	sə/si	n	3[+pl]	ig	é	sə/si	n	X + E + T + M/T + N/P
X	j	é	sə	n	3[+pl]	g	é	sə	n	X + E + T + M/T + N/P

Models verbals: imperfet de subjuntiu

Classe [I]: 3 models

119/121/123-125/127-129/131-132	120/126	122/130
ás	ás	ás
ásəz	ásiz	ásəz/ásiz
ás	ás	ás
ásəm	ásim	ásəm/ásim
ásəw	ásiw	ásəw/ásiw
ásən	ásin	ásən/ásin

Subclasse [II,-ext]: 3 models

Subclasse [II, ext]: 3 models

122/126/130	120	119/121/123-125/127-129/131-132	127/130	119-123/125-126/128	124/129/131-132
és	és	és	gés	gés	gés
ésəz/ésiz	ésiz	ésəz	gésəz/gésiz	gésiz	gésəz
és	és	és	gés	gés	gés
ésəm/ésim	ésim	ésəm	gésəm/gésim	gésim	gésəm
ésəw/ésiw	ésiw	ésəw	gésəw/gésiw	gésiw	gésəw
ésən/ésin	ésin	ésən	gésən/gésin	gésin	gésən

¹²¹ Les representacions fonètica i fonològica recullen les possibles solucions alternatives que poden adoptar les subclasses sense extensió i amb extensió. En aquest cas ambdues subclasses s'agrupen pel fet que l'increment velar és present en totes dues.

Subclasse [III,-ext]: 7 models

119/130-132	120/123/125-126	121
ís/igés	ís/igés	ís/igés
ísəz/ísiz/igésəz/igésiz	ísiz/igésiz	ísiz/igésəz/igésiz
ís/igés	ís/igés	ís/igés
ísəm/ísim/igésəm/igésim	ísim/igésim	igésəm
ísəw/ísiw/igésəw/igésiww	ísiw/igésiww	igésəw
ísən/ísin/igésən/igésin	ísin/igésin	ísin/igésən/igésin

122	124/127	128	129
ís/igés	ís/igés	ís	ís
ísiz/igésəz/igésiz	ísəz/ísiz/igésəz/igésiz	ísəz/ísiz	ísəz/ísiz
ís/igés	ís/igés	ís	ís
ísim/igésəm/igésim	ísəm/igésəm	ísəm	ísəm/ísim
ísiw/igésəw/igésiww	ísəw/igésəw	ísəw	ísəw/ísiw
ísin/igésən/igésin	ísən/ísin/igésən/igésin	ísən/ísin	ísən/ísin

Subclasse [III,-ext]: 5 models

119	120/122/128	121/124/127/129-132
ís	ís/igés	ís/igés
ísəz/ísiz/igésəz	ísiz/igésiz	ísəz/ísiz/igésəz/igésiz
ís	ís/igés	ís/igés
ísəm/ísim	ísim/igésim	ísəm/ísim/igésəm/igésim
ísəw/ísiw	ísiw/igésiww	ísəw/ísiw/igésəw/igésiww
ísən/ísin/igésən	ísin/igésin	ísən/ísin/igésən/igésin

123/126	125
ís/igés	ís/igés
ísiz/igésiz	ísiz/igésiz
ís/igés	ís/igés
ísəm/ísim/igésim	ísəm/ísim/igésəm/igésim
ísəw/ísiw/igésiww	ísəw/ísiw/igésəw/igésiww
ísin/igésin	ísin/igésin

Processos fonològics

1. Ensordiment d'obstruents finals
2. Espirantització d'oclusives sonores medials
3. Palatalització de les oclusives velars: c, j (localitats 119, 125, 126, 127, 129, 130, 131, 132)
4. Palatalització de /a/ > [éæ] en síl·laba tònica (localitat 129)
5. Palatalització de /a/ > [æé] en síl·laba tònica (localitat 132)

Processos optatius:

- Velarització de /ə/ (→[o]) en síl·laba àtona, en posició final i seguida de labial

2.5.1.2.3. Pretèrit perfet simple

Alcover, a través de les pàgines del BDLC (XI, 34-58), fa referència a l'ús del perfet simple en determinades localitats mallorquines i indica que a Son Servera-129, Artà-125 i Alcúdia-120 l'utilitzen poc i és substituït pel perfet perifràstic. D'altra banda, no hi ha realitzacions de 1a persona en cap localitat.

Classe [I]

Prescindint de l'al·lomorfa en l'arrel i en la vocal temàtica, la realització dels morfemes corresponents a mode/temps del perfet simple —cf. (138)— presenten una coincidència gairebé total en totes les persones, tret de l'alternança que es pot observar a 2[+pl] —Alcúdia-120 fa [rom], [row], juntament amb les realitzacions majoritàries. La tendència a la labialització en aquesta localitat s'ha observat parcialment i asistemàticament en l'imperfet d'indicatiu de les tres classes verbals.

(138)

121	120/122-128	129	119/130-131	132
kəntárəs	kəntárəs	cəntəærəs	cəntárəs	cəntærəs
kəntá	kəntá	cəntəæ	cəntá	cəntæ
kəntárəm/kəntárom	kəntárəm	cəntəærəm	cəntárəm	cəntærəm
kəntárəw/kəntárow	kəntárəw	cəntəærəw	cəntárəw	cəntærəw
kəntárən	kəntárən	cəntəærən	cəntárən	cəntærən

Resum

RF	Classe [I]				RS			
arrel	tema	m/t	n/p	p	tema	m/t	n/p	Estructura morfològica
X	á/ɛæ/æ	rə	s	2[-pl]	á	rə	z	X+ T + M/T + N/P
X	á/ɛæ/æ			3[-pl]	á			X+ T + M/T
X	á/ɛæ/æ	rə	n	1[+pl]	á	rə	n	X+ T + M/T + N/P
X	á/ɛæ/æ	rə/ro		2[+pl]	á	rə		X+ T + M/T + N/P
X	á/ɛæ/æ	rə	n	3[+pl]	á	rə	n	X+ T + M/T + N/P

Classe [II]

En aquesta classe —cf. (139)—, deixant de banda la realització palatovelar del segment extensió, les manifestacions dels segments relacionats amb mode/temps són homogènies en totes les localitats menorquines. No s'aprecia, tanmateix, el fenomen de labialització a sa Pobla-121, que s'observava en el verb *cantar*.

119. Pollença, 120. Alcúdia, 121. sa Pobla, 122. Sóller, 123. Santa Margalida, 124. Artà, 125. Binissalem, 126. Esporles, 127. Ariany, 128. Sineu, 129. Son Servera, 130. Palma, 131. Manacor, 132. Felanitx.

(139)

120-122/124/127-128	119/123/125-126/129-132	120-122/124/127-128
bàtérās	bàjérās	bàgérās
bàté	bàjé	bàgé
bàtérām	bàjérām	bàgérām
bàtérāw	bàjérāw	bàgérāw
bàtérān	bàjérān	bàgérān

Resum

RF Subclasse [II,+ext]					RS				
arrel	tema	m/t	n/p	p	tema	m/t	n/p	p	Estructura morfològica
X	é	rə	s	2[-pl]	é	rə	z	2[-pl]	X+ T + M/T + N/P
X	é	rə		3[-pl]	é	rə		3[-pl]	X+ T + M/T
X	é	rə	m	1[+pl]	é	rə	m	1[+pl]	X+ T + M/T + N/P
X	é	rə		2[+pl]	é	rə		2[+pl]	X+ T + M/T + N/P
X	é	rə	n	3[+pl]	é	rə	n	3[+pl]	X+ T + M/T + N/P

RF Subclasse [II,+ext]						RS				
arrel	ext	tema	m/t	n/p	p	ext	tema	m/t	n/p	Estructura morfològica
X	γ/j	é	rə	s	2[-pl]	g	é	rə	z	X+ E + T + M/T + N/P
X	γ/j	é	rə		3[-pl]	g	é	rə		X+ E + T + M/T
X	γ/j	é	rə	m	1[+pl]	g	é	rə	m	X+ E + T + M/T + N/P
X	γ/j	é	rə		2[+pl]	g	é	rə		X+ E + T + M/T + N/P
X	γ/j	é	rə	n	3[+pl]	g	é	rə	n	X+ E + T + M/T + N/P

Classe [III]

L'única discrepància que s'observa en els verbs d'aquesta classe —cf. (140)— té a veure amb l'al·lomorfia en el radical, justificada per l'actuació —en el cas de Sóller-122— o per la manca d'actuació de la regla de reducció vocàlica de la sèrie posterior o per la incidència de la [i] tònica del tema. Les dues subclasses presenten el mateix comportament¹²² quant a les realitzacions fonètiques de les desinències.

¹²² Complementàriament, *LaFlV* dona compte d'altres verbs de la classe [III] que recullen esporàdicament formes alternants amb l'extensió velar [iγ] —[kuiγérās], [kuiγé], [kuiγérās]..., amb eliminació prèvia de la consonant palatal ioditzada— a Sóller-122 i Esporles-126.

(140)

119-124/127-128/130-131	122/125-126/129/132	119-132
dormíræs	durmíræs	pærtíræs
dormí	durmí	pærtí
dormíræm	durmíræm	pærtíræm
dormíræw	durmíræw	pærtíræw
dormíræn	durmíræn	pærtíræn

Resum

RF Classe [III]				RS				Estructura morfològica
arrel	tema	m/t	n/p	p	tema	m/t	n/p	
X	í	rə	s	2[-pl]	í	rə	s	X+ T + M/T + N/P
X	í	rə		3[-pl]	í	rə		X+ T + M/T
X	í	rə	m	1[+pl]	í	rə	m	X+ T + M/T + N/P
X	í	rə		2[+pl]	í	rə		X+ T + M/T + N/P
X	í	rə	n	3[+pl]	í	rə	n	X+ T + M/T + N/P

Models verbals: perfet simple

Un model per a cada (sub)classe

Classe [I] Subclasse [II,-ext] Subclasse [II,+ext] Subclasse [III,-ext] Subclasse [III,+ext]

119-132	120-122/124/127-128	119-132	119-132	119-132
áræz	éræz	géræz	íræz	íræz
á	é	gé	í	í
áræm	éræm	géræm	íræm	íræm
áræw	éræw	géræw	íræw	íræw
áræn	éræn	géræn	íræn	íræn

Processos fonològics

1. Ensordiment d'obstruents finals
2. Espirantització d'oclusives sonores medials
3. Palatalització de les oclusives velars: c, j (localitats 119/123/125-126/129-132)
4. Palatalització de /a/ > [éæ] en síl·laba tònica (localitat 129)
5. Palatalització de /a/ > [æ] en síl·laba tònica (localitat 132)

2.5.1.2.4. Futur

Classe [I]

Els morfs corresponents a mode/temps del futur de totes les classes verbals —cf. (141), (142) i (143)— són coincidents en el conjunt de les varietats mallorquines. La divergència rau en l'al·lomorfa del radical i en la realització de la vocal tònica /a/. La solució [ré̃m/w] té lloc únicament a Binissalem-125. El so [é̃] també ocorre en totes les persones del present de

119. Pollença, 120. Alcúdia, 121. sa Pobla, 122. Sóller, 123. Santa Margalida, 124. Artà, 125. Binissalem, 126. Esporles, 127. Ariany, 128. Sineu, 129. Son Servera, 130. Palma, 131. Manacor, 132. Felanitx.

subjuntiu i a 1[+pl] de l'imperatiu. Aquesta realització afecta paral·lelament la morfologia nominal ([əlé], [korémə], [primərénk], [kəzétə]).¹²³

(141)

120-124/126-128	119/130-131	129	125	132
kəntərə	cəntərə	cəntərə	kəntərə	cəntərə
kəntərəs	cəntərəs	cəntərəs	kəntərəs	cəntərəs
kəntərə	cəntərə	cəntərə	kəntərə	cəntərə
kəntərəm	cəntərəm	cəntərəm	kəntərəm	cəntərəm
kəntərəw	cəntərəw	cəntərəw	kəntərəw	cəntərəw
kəntərən	cəntərən	cəntərən	kəntərən	cəntərən

Resum

RF				Classe [I]				RS			
arrel	tema	m/t	n/p		tema	m/t	n/p	Estructura morfològica			
X	ə	ré		1[-pl]	á	ré		X+ T + M/T			
X	ə	rá/rəæ/ræ	s	2[-pl]	á	rá	z	X+ T + M/T + N/P			
X	ə	rá/rəæ/ræ		3[-pl]	á	rá		X+ T + M/T			
X	ə	ró/rɛ	m	1[+pl]	á	ró/ré	m	X+ T + M/T + N/P			
X	ə	ró/rɛ	w	2[+pl]	á	ró/ré	w	X+ T + M/T + N/P			
X	ə	rá/rəæ/ræ	n	3[+pl]	á	rá	n	X+ T + M/T + N/P			

Classe [II]

La distribució de les desinències en la classe [II] coincideix amb la que presenta el model de la classe [I]. A diferència del que succeeix en altres zones del domini català, no s'observa la tendència en el verb *batre*, almenys en les dades d'Alcover, a incorporar una epèntesi vocàlica entre el grup consonàntic *tr*.

(142)

119-124/126-128/130-131	132	125	129	119-124/126-128/130-131	132	125	129
bətré	bətré	bətré	bətré	bəwré	bəwré	bəwré	bəwré
bətrás	bətræs	bətrás	bətræs	bəwrás	bəwræs	bəwrás	bəwræs
bətrá	bətræ	bətrá	bətræ	bəwrá	bəwræ	bəwrá	bəwræ
bətrám	bətrám	bətrém	bətrám	bəwrám	bəwrám	bəwrém	bəwrám
bətráw	bətráw	bətréw	bətráw	bəwráw	bəwráw	bəwréw	bəwráw
bətrán	bətræn	bətrán	bətræén	bəwrán	bəwræn	bəwrán	bəwræén

¹²³ Vegeu Alcover (BDLC, XI, 54), pel que fa a les realitzacions de Binissalem, on tota [á] (tònica) es pronuncia [é].

Resum

RF				RS				Estructura morfològica
arrel	tema	m/t	n/p	tema	m/t	n/p		
X		ré		1[-pl]		ré		X+ M/T
X		rá/reæ/ræ	s	2[-pl]		rá	z	X+ M/T + N/P
X		rá/reæ/ræ		3[-pl]		rá		X+ M/T
X		ró/re	m	1[+pl]		ró/ré	m	X+ M/T + N/P
X		ró/re	w	2[+pl]		ró/ré	w	X+ M/T + N/P
X		rá/reæ/ræ	n	3[+pl]		rá	n	X+ M/T + N/P

Classe [III]

Com s'ha comentat anteriorment, tret de la marca de classe lèxica, hi ha una coincidència total en la realització del futur en les tres classes verbals.

(143)

119-121/123-124/127-128/130-131	125	129	132	119-124/126-128/130-131	125	129	132
dormiré	durmiré	durmiré	durmiré	partiré	partiré	partiré	partiré
dormirás	durmirás	durmiræás	durmiræás	partirás	partirás	partiræás	partiræás
dormirá	durmirá	durmiræá	durmiræá	partirá	partirá	partiræá	partiræá
dormirém	durmirém	durmirém	durmirém	partirém	partirém	partirém	partirém
dormiréw	durmiréw	durmiréw	durmiréw	partiréw	partiréw	partiréw	partiréw
dormirán	durmirán	durmiræán	durmiræán	partirán	partirán	partiræán	partiræán

Resum

RF				RS				Estructura morfològica
arrel	tema	m/t	n/p	tema	m/t	n/p		
X	í	ré		1[-pl]		í		X+ M/T
X	í	rá/reæ/ræ	s	2[-pl]		í	z	X+ M/T + N/P
X	í	rá/reæ/ræ		3[-pl]		í		X+ M/T
X	í	ró/re	m	1[+pl]		í	ró/ré	X+ M/T + N/P
X	í	ró/re	w	2[+pl]		í	ró/ré	X+ M/T + N/P
X	í	rá/reæ/ræ	n	3[+pl]		í	rá	X+ M/T + N/P

Models verbals: futur

Classe [I]: dos models

Classe [II]: dos models

Classe [III]: dos models

119-124/126-132	125	119-124/126-132	125	119-124/126-132	125
áré	áré	ré	ré	íré	íré
áráz	áráz	ráz	ráz	írás	írás
ará	ará	rá	rá	irá	irá
árém	árém	rém	rém	irém	irém
áréw	áréw	rów	rów	iréw	iréw
arán	arán	rán	rán	irán	irán

Processos fonològics

1. Reducció vocàlica de la sèrie anterior: e, ε, a → ə / [-accent]
2. Ensordiment d'obstruents finals
3. Palatalització de /a/ > [ɛæ] en síl·laba tònica (localitat 129)
4. Palatalització de /a/ > [æ] en síl·laba tònica (localitat 132)

2.5.1.2.5. Condicional

Classe [I]

Només una part de les realitzacions de les vocals finals d'1[-pl] i 3[-pl] coincideixen amb les que presentaven el mateix context a l'imperfet d'indicatiu. Aquesta manca d'acord confirma el fet que les dades van ser sistematitzades sense ser contrastades mútuament i probablement en períodes temporals diferents.

Les desinències del condicional són comunes en les tres classes verbals —cf. (144), (145a), (145b), (146a), (146b)—, com ho explicita el mateix recull de *LaFV*. La solució amb [e] de Sineu-128 es considera, com s'ha indicat en la descripció de l'imperfet d'indicatiu, que prové d'una realització fonològica /ə/, que pot tancar-se en [e] en determinats contextos.

(144)

119/129-132	120/123	121	122/126	124	125	127
kəntəríə	kəntəríə/kəntəríë	kəntəríə	kəntərío	kəntərío/kəntərío	kəntəríā	kəntəríe
kəntəríəs	kəntəríəs	kəntəríəs	kəntəríəs	kəntəríəs	kəntəríəs	kəntəríəs
kəntəríə	kəntəríə	kəntəríə	kəntərío	kəntərío	kəntəríā	kəntəríə
kəntəríəm	kəntəríəm	kəntəríəm	kəntəríəm	kəntəríəm	kəntəríəm	kəntəríəm
kəntəríəw	kəntəríəw	kəntəríəw	kəntəríəw	kəntəríəw	kəntəríəw	kəntəríəw
kəntəríən	kəntəríən	kəntəríən	kəntəríən	kəntəríən	kəntəríən	kəntəríən

128
kəntəríe
kəntəríes
kəntəríe
kəntəríem
kəntəríew
kəntəríen

119. Pollença, 120. Alcúdia, 121. sa Pobla, 122. Sóller, 123. Santa Margalida, 124. Artà, 125. Binissalem, 126. Esporles, 127. Ariany, 128. Sineu, 129. Son Servera, 130. Palma, 131. Manacor, 132. Felanitx.

Resum

RF		Classe [I]		RS				
arrel	tema	m/t	n/p		tema	m/t	n/p	Estructura morfològica
X	ə	ríə/ríə̃/ríe/ríë/río/ríõ		1[-pl]	á	ríə		X + T + M/T
X	ə	ríə/ríe	s	2[-pl]	á	ríə	z	X + T + M/T + N/P
X	ə	ríə/ríə̃/ríe/ríë/río		3[-pl]	á	ríə		X + T + M/T
X	ə	ríə/ríe	m	1[+pl]	á	ríə	m	X + T + M/T + N/P
X	ə	ríə/ríe		2[+pl]	á	ríə	w	X + T + M/T + N/P
X	ə	ríə/ríe	n	3[+pl]	á	ríə	n	X + T + M/T + N/P

Classe [II]

(145a)

119/121/129-132	120/123	122/126	124	125	127	128
bətríə	bətríə/bətríë	bətrío	bətrío/bətrío	bətríə̃	bətríe	bətríe
bətrías	bətrías	bətrías	bətrías	bətrías	bətrías	bətrías
bətríə	bətríə	bətrío	bətrío	bətríə̃	bətríə	bətríe
bətríə̃m	bətríə̃m	bətríə̃m	bətríə̃m	bətríə̃m	bətríə̃m	bətríə̃m
bətríə̃w	bətríə̃w	bətríə̃w	bətríə̃w	bətríə̃w	bətríə̃w	bətríə̃w
bətríə̃n	bətríə̃n	bətríə̃n	bətríə̃n	bətríə̃n	bətríə̃n	bətríə̃n

(145b)

119/121/129-132	120/123	122/126	124	125	127	128
bəwríə	bəwríə/bəwríë	bəwríó	bəwríó/bəwríó	bəwríə̃	bəwríe	bəwríe
bəwrias	bəwrias	bəwrias	bəwrias	bəwrias	bəwrias	bəwrias
bəwríə	bəwríə	bəwríó	bəwríó	bəwríə̃	bəwríə	bəwríe
bəwríə̃m	bəwríə̃m	bəwríə̃m	bəwríə̃m	bəwríə̃m	bəwríə̃m	bəwríə̃m
bəwríə̃w	bəwríə̃w	bəwríə̃w	bəwríə̃w	bəwríə̃w	bəwríə̃w	bəwríə̃w
bəwríə̃n	bəwríə̃n	bəwríə̃n	bəwríə̃n	bəwríə̃n	bəwríə̃n	bəwríə̃n

Resum

RF		Classe [II]		RS				
arrel	tema	m/t	n/p		tema	m/t	n/p	Estructura morfològica
X		ríə/ríə̃/ríe/ríë/río/ríõ		1[-pl]		ríə		X + M/T
X		ríə/ríe	s	2[-pl]		ríə	z	X + M/T + N/P
X		ríə/ríə̃/ríe/ríë/río		3[-pl]		ríə		X + M/T
X		ríə/ríe	m	1[+pl]		ríə	m	X + M/T + N/P
X		ríə/ríe	w	2[+pl]		ríə	w	X + M/T + N/P
X		ríə/ríe	n	3[+pl]		ríə	n	X + M/T + N/P

Classe [III]

(146a)

119/121/129-132	120/123	124	127	128	122/126	125
dormiríə	dormiríə/dormiríë	dormiríə/dormiríə	dormiríe	dormiríe	durmiríə	durmiríə
dormiríəs	dormiríəs	dormiríəs	dormiríəs	dormiríes	durmiríəs	durmiríəs
dormiríə	dormiríə	dormiríə	dormiríə	dormiríe	durmiríə	durmiríə
dormiríəm	dormiríəm	dormiríəm	dormiríəm	dormiríem	durmiríəm	durmiríəm
dormiríəw	dormiríəw	dormiríəw	dormiríəw	dormiríew	durmiríəw	durmiríəw
dormiríən	dormiríən	dormiríən	dormiríən	dormiríen	durmiríən	durmiríən

(146b)

119/121/129-132	120/123	124	127	128	122/126	125
pərtiríə	pərtiríə/pərtiríë	pərtiríə/pərtiríə	pərtiríe	pərtiríe	pərtiríə	pərtiríə
pərtiríəs	pərtiríəs	pərtiríəs	pərtiríəs	pərtiríes	pərtiríəs	pərtiríəs
pərtiríə	pərtiríə	pərtiríə	pərtiríə	pərtiríe	pərtiríə	pərtiríə
pərtiríəm	pərtiríəm	pərtiríəm	pərtiríəm	pərtiríem	pərtiríəm	pərtiríəm
pərtiríəw	pərtiríəw	pərtiríəw	pərtiríəw	pərtiríew	pərtiríəw	pərtiríəw
pərtiríən	pərtiríən	pərtiríən	pərtiríən	pərtiríen	pərtiríən	pərtiríən

Resum

RF Classe [III]

RS

arrel	tema	m/t	n/p		tema	m/t	n/p	Estructura morfològica
X	í	ríə/ríə/ríe/ríë/río/río		1[-pl]	í	ríə		X+ M/T
X	í	ríə/ríe	s	2[-pl]	í	ríə	z	X+ M/T + N/P
X	í	ríə/ríə/ríe/ríë/río		3[-pl]	í	ríə		X+ M/T
X	í	ríə/ríe	m	1[+pl]	í	ríə	m	X+ M/T + N/P
X	í	ríə/ríe	w	2[+pl]	í	ríə	w	X+ M/T + N/P
X	í	ríə/ríe	n	3[+pl]	í	ríə	n	X+ M/T + N/P

Models verbals: condicional

Un model per a cada classe

Classe [I]	Classe [II]	Classe [III]
119-132	119-132	119-132
áríə	ríə	íríə
áríəz	ríəz	íríəz
áríə	ríə	íríə
áríəm	ríəm	íríəm
áríəw	ríəw	íríəw
áríən	ríən	íríən

Processos fonològics

1. Reducció vocàlica de la sèrie anterior: e, ε, a → ə / [-accent]
2. Ensordiment d'obstruents finals

3. Palatalització de /a/ > [ɛ̃æ] en síl·laba tònica (localitat 129)

4. Palatalització de /a/ > [æ̃] en síl·laba tònica (localitat 132)

Processos optatius:

- Anteriorització de /ə/ (→ [ɛ̃]) en síl·laba àtona i en posició final

- Nasalització de /ə/ (→ [ɔ̃]) en síl·laba àtona i en posició final

- Velarització de /ə/ (→ [ɔ̃]) en síl·laba àtona, en posició final

- Velarització de /ə/ (→ [ɔ̃]) en síl·laba àtona, en posició final

- Palatalització de /ə/ (→ [ẽ]) en síl·laba àtona, en posició final o seguida de consonant i precedida de palatal o velar

2.5.1.2.6. Present d'indicatiu

Classe [I]

Les formes de present d'indicatiu en les diferents varietats mallorquines compten amb divergències de tipus fonètic —cf. (147). D'una banda, en relació amb la realització de la vocal temàtica /á/; d'una altra, en relació amb la pronúncia de la vocal final de 3[-pl], que, en algunes localitats, pot experimentar una nasalització o una labialització amb nasalització.

(147)

120-121/123-124/127	122/126	125	128	129	119/130-131	132
kánt	kánt	kánt	kænt	çænt	cánt	çænt
kántəs	kántəs	kántəs	kæntəs	çæntəs	cántəs	çæntəs
kántə	kántə/kántō	kántə/kántō	kæntə	çæntə	cántə	çæntə
kəntám	kəntám	kəntám	kəntám	cəntəæm	cəntám	cəntəæm
kəntáv	kəntáv	kəntáv	kəntáv	cəntəæw	cəntáv	cəntəæw
kántən	kántən	kántən	kæntən	çæntən	cántən	çæntən

Resum

RF		Classe [I]			RS			Estructura morfològica
arrel	tema	m/t	n/p	p	tema	m/t	n/p	
X				1[-pl]				X
X		ə	s	2[-pl]		ə	z	X+ M/T + N/P
X		ə/ə̃/ō̃		3[-pl]		ə		X+ M/T
X	á/ɛ̃æ̃/á̃		m	1[+pl]	á		m	X+ M/T + N/P
X	á/ɛ̃æ̃/á̃		w	2[+pl]	á		w	X+ M/T + N/P
X		ə	n	3[+pl]		ə	n	X+ M/T + N/P

119. Pollença, 120. Alcúdia, 121. sa Pobla, 122. Sóller, 123. Santa Margalida, 124. Artà, 125. Binissalem, 126. Esporles, 127. Ariany, 128. Sineu, 129. Son Servera, 130. Palma, 131. Manacor, 132. Felanitx.

Classe [II]

Les dades de (148a) manifesten, d'una banda, en el model sense extensió, una al·lomorfa en la realització de la vocal tònica del radical; d'una altra, una divergència de tipus morfològic en els segments temàtics /ə/~ /é/, que ja s'havia constatat en les realitzacions del futur a Binissalem-125. L'alternança també es present en l'arrel tònica del verb *beure*.

(148a)

119-124/126-128/130-131	125	129	132
bát	bát	beæt	bæ̃t
báts	báts	beæ̃ts	bæ̃ts
bát	bát	beæt	bæ̃t
bətám	bətém	bətám	bətám
bətáw	bətéw	bətáw	bətáw
bátən	bátən	beæ̃tən	bæ̃tən

L'alternança /ə/~ /é/ també tindrà lloc —i amb un espectre més ampli— en terres menorquines. Ambdós resultats semblen manifestar el pas de la /ə/ tònica a [ɛ] en alguns indrets del balear. Alcover (1908c: 218) i Moll (1932) fan la relació de les localitats balears que han substituït [ə] per [ɛ]: Binissalem, Alaró, Lloseta, Biniamar (Mallorca); Maó, Alaior, Fornells, es Mercadal (Menorca); Sant Antoni, Sant Josep, Sant Agustí, Sant Carles, Sant Jordi de ses Salines (Eivissa). En altres localitats hi ha vacil·lacions entre els dos sons: a Porreres (Mallorca), a Sant Rafel (Eivissa) i a la vila d'Eivissa és troba el so nou al barri de “La Penya”.¹²⁴ Veny (1973: 309) considera que l'origen d'aquesta articulació és moderna. A més de la fluctuació ([ɛ] els joves, [ə] els vells) en els punts citats, s'han recollit els testimonis de persones d'edat que havien viscut aquesta transformació vocàlica i sembla que no es remunta, a les Balears, més enllà del segle XIX. Aquesta evolució sembla que és independent del català continental.¹²⁵

Veny atribueix el canvi a dos factors: un de fonètic i l'altre de fonològic. El primer fa referència a la proximitat fonètica de les dues realitzacions. Alcover (1908c: 218) ja parlava d'una correlació i d'un parentiu proper entre aquests dos sons. Badia (1984: 92) indica que la [ə] balear, que s'articula sense elevació de la part predorsal o postdorsal de la llengua i amb una certa obertura, es pot avançar lleugerament i palatalitzar-se per donar lloc a una vocal oberta. Pel que fa al factor de caràcter fonològic, sembla que, en mots del mateix Veny (1973: 310), el

¹²⁴ Vegeu Moll (1991: 74).

¹²⁵ Vegeu Veny (1977: 12).

que afavoreix el pas de [ǎ] a [ɛ] és el fet que el so neutre “no era necessari al sistema; hi havia poca rendibilitat fonològica; és a dir, el nombre de parells de mots on l’homofonia és evitada per l’oposició [ǎ] / [ɛ] és molt restringit. Només hi una quinzena”.

Recasens (1996: 107) considera que, almenys a Mallorca, aquesta modificació és el resultat d’una evolució fonètica espontània provocada per factors estructurals; és a dir, pel baix rendiment de l’oposició /ǎ/ - /ɛ/, situació similar a la que es va esdevenir en català antic. Com es veurà posteriorment, els indrets que presenten aquesta alternança són el camp de l’illa d’Eivissa (Alcover 1908c), la meitat oriental de Menorca (amb inclusió de Maó (Moll 1932)), i alguns pobles prop d’Inca, a la zona septentrional central de l’illa de Mallorca (Bibiloni 1983). Segons Recasens, el canvi és relativament recent perquè a molts dels indrets citats perviuen [ǎ] entre els parlants d’edat avançada i [ɛ] entre els parlants joves.

Pel que fa al model amb extensió —cf. (148b)—, el verb *beure* presenta la mateixa alternança que s’observava en la subclasse anterior en relació amb la vocal temàtica d’1,2[+pl] i que es repeteix en la vocal de l’arrel. Addicionalment, l’arrel pot experimentar una labialització [bow]-[bov], que ja s’havia constatat parcialment en l’infinitiu. Finalment, 1,2[+pl] presenten una arrel [bǎj],¹²⁶ la qual adjunta els segments relacionats amb nombre/persona que s’aplicaven en la llengua antiga —[m] (1[+pl]) i [s] (2[+pl]). No hi ha vocal temàtica, perquè, a diferència de l’imperfet d’indicatiu, no es pot considerar que existeix un tema /i/ en el present d’indicatiu, atès que es tracta d’un verb de la classe [II].

Les realitzacions de 3[+pl] presenten sempre —tret de Binissalem-125— un radical acabat en consonant labiodental, que sembla explicable (Recasens 1996: 302) per l’elevat rendiment de l’articulació [v], que ha afavorit la presència d’aquesta consonant en lloc de la solució [w].

¹²⁶ Com observa Wheeler (1982/1986: 559), els verbs de la classe [II] l’imperfet d’indicatiu dels quals és rizotònic presenten, al seu torn, formes rizotòniques a 1,2[+pl] del present d’indicatiu. Històricament aquestes realitzacions es justifiquen per analogia als resultats fonètics procedents de CRĒDĪMUS > *creym*, CRĒDĪTIS > *crejts* i DŪCĪMUS > *deym*, DŪCĪTIS > *dejts*, que es van estendre a verbs com *caure*, *dir*, *fer*, *riure*, *seure*, *treure*, *veure* i també *beure*.

119. Pollença, 120. Alcúdia, 121. sa Pobla, 122. Sóller, 123. Santa Margalida, 124. Artà, 125. Binissalem, 126. Esporles, 127. Ariany, 128. Sineu, 129. Son Servera, 130. Palma, 131. Manacor, 132. Felanitx.

(148b)

119-120/130	129	131	132	121/126	122
bác	bác	bác	bác	bák	bák
báws	bóws	báws	bóws	báws/bóws	bóws
báw	bów	báw	bów	báw/bów	bów
bəvám	bájim/bəvám/bovám	bájim/bəvám	bájim/bovám	bəvám	bəvám
bəváv	bájis/bəváv/bováv	bájis/bəváv	bájis/bováv	bəváv	bəváv
bəvən	bóvən	bávən	bóvən	bəvən	bávən/bóvən

123	124	125	127-128
bák	bák	bék	bák
bóws	báws/bóws	béws/bóws	báws
bów	báw/bów	béw/bów	báw
bəvám	bəvám	bəvéim	bəvám
bəváv	bəváv	bəvéw	bəváv
bəvən	bávən/bóvən	béwən	bávən

Resum

RF Subclasse [II,-ext]					RS			
arrel	tema	m/t	n/p	p	arrel	tema	m/t	n/p
X				1[-pl]	X			
X			s	2[-pl]	X			z
X				3[-pl]	X			
X	á/é		m	1[+pl]	X	á/é		m
X	á/é		w	2[+pl]	X	á/é		w
X		(ə)	n	3[+pl]	X			n

RF Subclasse [II,+ext]					RS					Estructura morfològica
arrel	ext	tema	m/t	n/p	p	ext	tema	m/t	n/p	
X	c/k				1[-pl]	g				X + E
X				s	2[-pl]				z	X+ M/T + N/P
X					3[-pl]					X+ M/T
X		á/é/Ø		m	1[+pl]		á/é/Ø		m	X+ M/T + N/P
X		á/é/Ø		w/s	2[+pl]		á/é/Ø		w/z	X+ M/T + N/P
X			(ə)	n	3[+pl]				n	X+ M/T + N/P

Classe [III]

Les úniques discrepàncies que presenten les realitzacions del model sense extensió es troben en la representació de l'arrel.

(149a)

119-120	121/123/128	122/125-126	124/130	127	129 ¹²⁷	131	132
dórm	dóɽk	dórm	dórm	dórm/dóɽk	dáɽk	dóɽc/dórm	dárm/dáɽk
dóns	dóns	dóns/dórms	dóns/dórms	dóns/dórms	dáns	dóns	dáns
dórm	dórm	dórm	dórm	dórm	dárm	dórm	dárm
dormím	dormím	durmím	dormím	dormím	durmím	dormím	durmím
dormíw	dormíw	durmíw	dormíw	dormíw	durmíw	dormíw	durmíw
dórmən	dórmən	dórmən	dórmən	dórmən	dórmən	dórmən	dórmən

Pel que fa al model amb extensió¹²⁸ —cf. (149b)—, l'al·lomorfa afecta, d'una banda, l'increment, que en la 1a persona acaba sistemàticament en velar¹²⁹ —el qual pot tenir també una realització palatovelar—; d'una altra, la vocal tònica del mateix segment extensió pot pronunciar-se [á], de caràcter majoritari, o [é], limitada a Binissalem-125 —cf. també les realitzacions de la vocal temàtica.

(149b)

119/130	120/126	121-122/124/127	123/129/131-132	125	128
pərtásc	pərtásk	pərtásk	pərtásc	pərtésk	pərtásk
pərtájs/pərtáfəs	pərtájs/pərtáfəs	pərtájs	pərtájs	pərtéjs	pərtájs/pərtáfəs
pərtáf	pərtáf	pərtáf	pərtáf	pərtéf	pərtáf
pərtím	pərtím	pərtím	pərtím	pərtím	pərtím
pərtíw	pərtíw	pərtíw	pərtíw	pərtíw	pərtíw
pərtáfən	pərtáfən	pərtáfən	pərtáfən	pərtéfən	pərtáfən

La persona 2[-pl] inclou una solució despatalitzada (/áj/) quan va seguida de fricativa, amb la qual s'assimila, que alterna en alguns casos amb la realització palatal. En aquests resultats, doncs, no s'incorpora l'epèntesi vocàlica. Tot i l'absència de dades nominals sistemàtiques, algunes informacions succintes indiquen que les localitats on ocorre aquest fenomen formen de la mateixa manera (amb [js]) el plural dels mots acabats en [ʃ].¹³⁰ Finalment, i en relació amb la vocal epentètica que s'incorpora entre l'extensió i els segments relacionats amb nombre/persona de 2[-pl] i 3[+pl], s'evidencia novament a Sineu-128 una realització

¹²⁷ La realització [á], que apareix a Son Servera i a Felanitx sembla que és el resultat d'una realització molt oberta de /ɔ/ —que també pot ocórrer en valencià— (Recasens 1996: 130), la qual motiva la solució esmentada. Alcover (BDLC XI, 37) es fa ressò d'aquesta obertura extrema, que afecta també la morfologia nominal.

¹²⁸ La comparança amb les realitzacions del verb *bullir*, manifesta, d'una banda, que aquest verb en cap moment no adopta l'extensió palatal, però sí que és susceptible, encara que sigui en convivència amb la solució sense extensió, d'incorporar un increment velar a 1[-pl] (sa Pobla-121, Sóller-122: només amb increment velar; Palma-130: ambdues solucions). El model que segueix, doncs, el verb *bullir* en aquesta varietat és el de la classe sense extensió palatal.

¹²⁹ La presència d'aquesta realització en els verbs de la classe [III], que Wheeler (1982/1986: 559) explica per analogia als verbs de la classe [II] amb increment velar, no implica cap altra modificació de classe en els verbs d'aquesta conjugació.

¹³⁰ Cf. Alcover (1908c: 264).

alternativa [e]. Aquest resultat fonètic, però, no apareix en el model sense extensió, possiblement perquè no està precedit d'un segment palatal.

Resum

RF Subclasse [III,-ext]						RS				
arrel	ext	tema	m/t	n/p	p	ext	tema	m/t	n/p	Estructura morfològica
X	c/k/Ø				1[-pl]	g/Ø				X + (E)
X				s	2[-pl]				z	X + N/P
X					3[-pl]					X
X		i		m	1[+pl]		i		m	X + T + N/P
X		i		w	2[+pl]		i		w	X + T + N/P
X			(ə)	n	3[+pl]				n	X + N/P

RF Subclasse [III,+ext]						RS				
arrel	ext	tema	m/t	n/p	p	ext	tema	m/t	n/p	E. morfològica
X	ásc/ásk/ésk				1[-pl]	ásk/ésk				X + E
X	áj/ájf/éj		(ə,e)	s	2[-pl]	áj/éj			z	X + E + N/P
X	áj/éj				3[-pl]	áj/éj				X + E
X		i		m	1[+pl]		i		m	X + T + N/P
X		i		w	2[+pl]		i		w	X + T + N/P
X	áj/éj		(ə,e)	n	3[+pl]	áj/éj			n	X + E + N/P

Models verbals: present d'indicatiu

Classe [I]: un model   Subclasse [II,-ext]: dos models   Subclasse [II,+ext]: tres models

119-132	119-124/126-128-132	125	119-124/126-128/130	125	129/131-132
əz	z	z	g z	g z	g z
ám	ám	ém	ám	ém	m/ám
áw	áw	éw	áw	éw	z/áw
ən	n	n	n	n	n

Subclasse [III,-ext]: un model   Subclasse [III,+ext]: dos models

119-132	119-124/126-132	125
z	ásk ájz áj	ésk éjz éj
ím	ím	ím
íw	íw	íw
n	ájñ	éñ

Processos fonològics

1. Ensordiment d'obstruents finals
2. Inserció d'epèntesi
3. Palatalització de /a/ > [éæ] en síl·laba tònica (localitat 129)

4. Palatalització de /a/ > [æ] en síl·laba tònica (localitat 132)

5. Despalatalització (localitats 119*,¹³¹ 120*, 121, 122, 123, 124, 125, 126*, 128*, 129, 130*, 131, 132).

Processos optatius:

- Nasalització de /ə/ (→ [ə̃]) en síl·laba àtona i en posició final

- Velarització de /ə/ (→ [ə̠]) en síl·laba àtona, en posició final

- Palatalització de /ə/ (→ [e]) en síl·laba àtona, en posició final o seguida de consonant i precedida de palatal o velar

2.5.1.2.7. Present de subjuntiu

Classe [I]

Les divergències observades en relació amb aquest temps en les diverses localitats de Mallorca fan referència, d'una banda, a l'al·lomorfa en el radical i, d'una altra, al comportament de la 1a persona, que pot manifestar quatre solucions distintes: en primer lloc, l'absència del segment relacionat amb mode/temps, que suposa l'adopció d'una realització comuna en la llengua antiga i que posseeix la mateixa aparença formal que la 1a persona del present d'indicatiu; en segon lloc, la presència del morf relacionat amb mode/temps [ə] —Santa Margalida-123 compta alternativament amb les dues solucions—; en tercer lloc, l'ús del segment relacionat amb mode/temps [i], que esdevé la solució majoritària,¹³² i Sineu-128 l'adopta en les persones 2,3[-p] i 3[+p]; finalment, l'aparició d'una variant labialitzada i nasalitzada, que prové, possiblement, d'una vocal /ə/. També es constata una divergència de tipus morfològic pel que fa a la representació dels segments relacionats amb tema.

(150)

119	129	130	131	132	120-121	122
cánt/cánti/cántijə	çænti	cánti	cánt/cánti	cænt/cæntijə	kánt/kánti	kánti/kántiyō
cántis	çæntis	cántis	cántis	cæntijəs	kántis	kántis
cánti	çænti	cánti	cánti	cæntijə	kánti	kánti
cəntám	cəntám	cəntám	cəntám	cəntám	kəntám	kəntám
cəntáw	cəntáw	cəntáw	cəntáw	cəntáw	kəntáw	kəntáw
cántin	çæntin	cántin	cántin	cæntijən	kántin	kántin

¹³¹ L'asterisc indica que aquestes localitats presenten simultàniament solucions palatalitzades.

¹³² Cf. BDLC (XI, 36), en relació amb la introducció entre el jovent de Son Servera del subjuntiu en [i], mentre que els vells utilitzen [ə].

123	124	125	126	127	128
kánt/kánti/kántiyə/iyi/iyə	kánti/kántiyə	kánt/kánti	kánti/kántiyō	kánti/kántiyə	kænt/kænti
kántiyəs/kántis	kántiyəs	kántis	kántiyəs/kántis	kántis	kæntəs
kánti/kántiyə	kántiyə	kánti	kánti/kántiyə	kánti	kænt
kəntóm	kəntóm	kəntém	kəntóm	kəntóm	kəntóm
kəntów	kəntów	kəntéw	kəntów	kəntów	kəntów
kántiyən/kántin	kántiyən	kántin	kántiyən/kántin	kántin	kæntən

Resum

RF		Classe [I]				RS				Estructura morfològica
arrel	ext	tema	m/t	n/p	p	ext	tema	m/t	n/p	
X			Ø/i		1[-pl]			Ø/i		X + (M/T)
X	ij		ə		1[-pl]					
X	iy		ə/i/ō		1[-pl]	ig		ə/i		X+ M/T
X			i/ə	s	2[-pl]			i/ə	z	X+ M/T + N/P
X	ij/iy		ə	s	2[-pl]	ig		ə	z	X+ E + M/T + N/P
X			i/Ø		3[-pl]			i/Ø		X+ (M/T)
X	ij/iy		ə		3[-pl]	ig		ə		X+ E + M/T
X		á/é		m	1[+pl]		á/é		m	X+ T + N/P
X		á/é		w	2[+pl]		á/é		w	X+ T + N/P
X			i/ə	n	3[+pl]			i/ə	n	X+ M/T + N/P
X	ij/iy		ə	n	3[+pl]	ig		ə	n	X+ E + M/T + N/P

Classe [II]

Les realitzacions de la subclasse sense extensió velar —cf. (151)— posen de manifest la tendència, constatada anteriorment en algunes localitats en el present de subjuntiu de la classe [I], a incorporar l'extensió velar [iy] no només en les tres persones del singular i en la tercera del plural sinó també a 1,2[+pl] a Felanitx-132. Aquesta solució alterna amb una realització sense increment.

Deixant de banda el polimorfisme radical, s'aprecia també una alternança de tipus morfològic en la vocal radical, amb una solució [é], que apareix sistemàticament a Binissalem-125. A Felanitx-132, conviuen dues solucions ([á] i [é]), que semblen manifestar —almenys aparentment— una discrepància de tipus morfològic. Tanmateix, la solució temàtica amb [é] podria relacionar-se amb el resultat del contacte amb el so palatal precedent. Per aquest motiu no es considera una discrepància morfològica sinó fonètica, com tampoc no ho és la solució [e] que apareix en el segment relacionat amb mode/temps, a Sineu-128. És també de tipus fonètic la realització labialitzada i nasalitzada que es registra a Esporles-126 a 1,3[-pl]. Aquest resultat alterna amb una forma sense extensió i amb el segment relacionat amb mode/temps

119. Pollença, 120. Alcúdia, 121. sa Pobla, 122. Sóller, 123. Santa Margalida, 124. Artà, 125. Binissalem, 126. Esporles, 127. Ariany, 128. Sineu, 129. Son Servera, 130. Palma, 131. Manacor, 132. Felanitx.

[ə]. En canvi, és de tipus morfològic l'alternança que apareix en el segment relacionat amb mode/temps ([i]~[ə]).

(151)

120-122/124	125	126	123/127	128	129	130
báti	báti	báti/bátiyō	báti/bátiyā	bátə/bátiye	bəæti	báti/bátiyə/bátiyā
bátis	bátis	bátiyəs/bátis	bátiyəs/bátis	bátəs/bátiyəs	bəætis	bátiyəs/bátis
báti	báti	báti/bátiyō	báti/bátiyā	bátə/bátiye	bəæti	báti/bátiyā/bátiyā
bətám	bətém	bətám	bətám	bətám	bətám	bətám
bətáw	bətéw	bətáw	bətáw	bətáw	bətáw	bətáw
bátin	bátin	bátiyən/bátin	bátiyən/bátin	bátən/bátiyən	bəætin	bátiyən/bátin

119/131	132
báti/ bátiyā	bátiyā/bátiyā/bæti
bátiyəs/bátis	bátiyəs
báti/ bátiyā	bátiyā
bətám	bətám/bətiyám/bətiyéw
bətáw	bətáw/bətiyáw/bətiyéw
bátiyən/bátin	bátiyən

Pel que fa al model amb extensió —cf. (152)—, la presència de l'increment velar, palatalitzat o no, en funció de les localitats que experimenten aquest fenomen, és generalitzada. Es produeixen, però, alternances en la realització de la vocal temàtica, que presenta els mateixos resultats que en el model sense extensió, i en el segment relacionat amb mode/temps, amb dues realitzacions morfològiques /i/ i /ə/. La darrera pot sofrir processos fonètics complementaris quan es troba en posició final de mot: una nasalització a Binissalem-125 i una labialització i nasalització consecutiva a Sóller-122, Esporles-126 i Ariany-127. Sineu-128 manifesta també unes solucions àtones amb [e], aquest cop sense la contrapartida amb [ə]. En darrer terme, cal fer constar la realització del radical amb [é] a Binissalem-125 i les manifestacions fòniques alternants pel que fa a tema —[ə] i [é]— de Felanitx-132.

(152)

119	120	121	122	123	124	125
báyi/bájə	báyi	báyə/báyi	báyə/báyi/báyō	báyi/bájə	báyə/báyi	béyā
báyis/bájəs	báyis	báyəs/báyis	báyəs/báyis	báyəs/báyis	báyəs/báyis	béyəs
báyi/bájə	báyi	báyə/báyi	báyə/báyi/báyō	báyə/báyi	báyə/báyi	béyā
bəjám	bəyám	bəyám	bəyám	bəjám	bəyám	bəjém
bəjáw	bəyáw	bəyáw	bəyáw	bəjáw	bəyáw	bəjéw
báyin/bájən	báyin	báyən/báyin	báyən/báyin	báyən/báyin	báyən/báyin	béyən

119. Pollença, 120. Alcúdia, 121. sa Pobla, 122. Sóller, 123. Santa Margalida, 124. Artà, 125. Binissalem, 126. Esporles, 127. Ariany, 128. Sineu, 129. Son Servera, 130. Palma, 131. Manacor, 132. Felanitx.

126	127	128	129	130/131	132
báyi/báyō	báyə/báyí	báyē	báyí	báyí/bájə	bájə
báyəs/báyis	báyəs/báyis	báyēs	báyis	báyəs/báyis	báyəs
báyí/báyō	báyō/báyí	báyē	báyí	báyə/báyí	báyə
bəyám	bəyám	bəyéḿ	bəjám	bəjám	bəjám/bəjém
bəyáw	bəyáw	bəyéw	bəjáw	bəjáw	bəjáw/bəjéw
báyən/báyin	báyən/báyin	báyēn	báyin	báyən/báyin	báyən

Resum

RF Subclasse [II,-ext]

RS

arrel	ext	tema	m/t	n/p	p	ext	tema	m/t	n/p	p	Estructura morfològica
X			ə/i		1[-pl]			ə/i		1[-pl]	X + M/T
X	iγ		ə/e/ō		1[-pl]	ig		ə		1[-pl]	X + E + M/T
X	ij		ə		1[-pl]						
X			i/ə	s	2[-pl]			i/ə	z	2[-pl]	X + M/T + N/P
X	ij		ə	s	2[-pl]	ig		ə	z	2[-pl]	X + E + M/T + N/P
X	iγ		ə/e	s	2[-pl]						
X			i/ə		3[-pl]			i/ə		3[-pl]	X + M/T
X	ij		ə		3[-pl]	ig		ə		3[-pl]	X + E + M/T
X	iγ		ə/e/ō		3[-pl]						
X		á/é		m	1[+pl]		á/é		m	1[+pl]	X + T + M/T + N/P
X	ij	á/é		m	1[+pl]	ig	á/é/é		m	1[+pl]	X + E + T + M/T + N/P
X		á/é		w	2[+pl]		á/é/é		w	2[+pl]	X + T + M/T + N/P
X	ij	á/é		w	2[+pl]	ig	á/é		w	2[+pl]	X + E + T + M/T + N/P
X			i/ə	n	3[+pl]			i/ə	n	3[+pl]	X + M/T + N/P
X	ij		ə	n	3[+pl]	ig		ə	n	3[+pl]	X + E + M/T + N/P
X	iγ		ə/e	n	3[+pl]						

RF Subclasse [II,+ext]

RS

arrel	ext	tema	m/t	n/p	p	ext	tema	m/t	n/p	p	Estructura morfològica
X	γ		ə/i/ə/e/ō		1[-pl]	g		ə/i			X + E + M/T
X	j		ə		1[-pl]						
X	γ		ə/e/i	s	2[-pl]	g		ə/i	z		X + E + M/T + N/P
X	j		ə	s	2[-pl]						
X	γ		ə/e/i/ə/ō/ō		3[-pl]	g		ə/i			X + E + M/T
X	j		ə		3[-pl]						
X	iγ	á/é		m	1[+pl]						
X	ij	á/é/é		m	1[+pl]	g	á/é/é		m		X + E + T + N/P
X	iγ	á/é		w	2[+pl]						
X	ij	á/é/é		w	2[+pl]	g	á/é/é		w		X + E + T + N/P
X	γ		ə/e/i	n	3[+pl]	g		ə/i	n		X + E + M/T + N/P
X	j		ə	n	3[+pl]						

Classe [III]

En la subclasse sense extensió —cf. (153a)—, les discrepàncies que s'observen entre les diverses localitats afecten, en primer lloc, el radical, que, deixant de banda la possibilitat que la vocal [ɔ] experimenti la reducció a [u] en síl·laba àtona, ocasionada per diversos factors, pot experimentar una assimilació en contacte amb la consonant velar següent. En segon lloc, l'increment velar, que s'adjunta en quasi totes les varietats (tret d'Alcúdia-120 i Son Servera-129), pot adoptar, com en altres temps, una versió palatalitzada. En tercer lloc, la vocal temàtica presenta l'alternança habitual [é] i [ǎ]. Sineu-128 i Felanitx-132, però, manifesten una vocal temàtica [é]. Com s'ha esmentat anteriorment, aquesta realització respon a un fenomen detectat per Alcover (BDLC XI, 46-47), segons el qual tota [ǎ] darrere sons palatals i velars es pronuncia [é]: [pəʒés] (pagès), [pəraǎféw], [məriéto], [ujét], [kétro] (lletra). Finalment, els segments relacionats amb mode/temps manifesten l'alternança /i/~/ə/, la darrera amb les variants nasalitzada i labialitzada, que es constaten també en la descripció de les altres classes. Aquest mateix fenomen té lloc tant a Sineu com a Felanitx.

(153a)

119	120	122	123	124
dórmi/dórmiɟə	dórmi	dórmi/dórmiɟə	dórmi/dórmiɟə	dórmi/dórmiɟə
dórmiɟəs/dórmiɟis	dórmiɟis	dórmiɟəs/dórmiɟis	dórmiɟəs/dórmiɟis	dórmiɟəs/dórmiɟis
dórmi/dórmiɟə	dórmi	dórmi/dórmiɟə	dórmi/dórmiɟə	dórmi/dórmiɟə
dormiɟəm	dormiɟəm	dormiɟəm	dormiɟəm	dormiɟəm
dormiɟəw	dormiɟəw	dormiɟəw	dormiɟəw	dormiɟəw
dórmiɟən/dórmin	dórmin	dórmiɟən/dórmin	dórmiɟən/dórmin	dórmiɟən/dórmin

125	126	127	129	121
dórmi/dórmiɟə	dórmi/dórmiɟə/dórmiɟə	dórmi/dórmiɟə	dórmi	dórmi/dónɟə/dónɟi
dórmiɟəs/dórmiɟis	dórmiɟəs/dórmiɟis	dórmiɟəs/dórmiɟis	dórmiɟis	dórmiɟəs/dónɟəs/dónɟis
dórmi/dórmiɟə	dórmi/dórmiɟə/dórmiɟə	dórmi/dórmiɟə	dórmi	dórmi/dónɟə/dónɟi
dormiɟəm	dormiɟəm	dormiɟəm	dormiɟəm	dormiɟəm
dormiɟəw	dormiɟəw	dormiɟəw	dormiɟəw	dormiɟəw
dórmiɟən/dórmin	dórmiɟən/dórmin	dórmiɟən/dórmin	dórmin	dórmin/dónɟən/dónɟin

128	130/131	132
dórmi/dórmiɟə/dónɟe/dónɟi	dórmiə/dórmi/dórmiɟə	dórmiə/dórmiɟə
dórmiɟes/dórmiɟis/dónɟes/dónɟis	dórmiəs/dórmiɟəs/dórmiɟis	dórmiəs/dórmiɟəs
dórmi/dórmiɟə/dónɟe/dónɟi	dórmiə/dórmi/dórmiɟə	dórmiə/dórmiɟə
dormiɟəm	dormiɟəm	dormiɟəm
dormiɟəw	dormiɟəw	dormiɟəw
dórmiɟən/dórmin/dónɟen/dónɟin	dórmiən/dórmiɟən/dórmin	dórmiən/dórmiɟən

119. Pollença, 120. Alcúdia, 121. sa Pobla, 122. Sóller, 123. Santa Margalida, 124. Artà, 125. Binissalem, 126. Esporles, 127. Ariany, 128. Sineu, 129. Son Servera, 130. Palma, 131. Manacor, 132. Felanitx.

La subclasse amb extensió¹³³ —cf. (153b)— presenta a 1,2,3[-pl] i a 3[+pl] l'increment [sk], que pot comptar en algunes localitats amb una versió palatalitzada. S'observen les alternances ja indicades en relació amb la vocal temàtica i amb els segments corresponents a mode/temps. Cal destacar que les dues persones del plural reben en totes les localitats l'increment velar [iʎ]. I és necessari remarcar, a més, la presència freqüent de solucions alternatives en un mateix indret.

(153b)

119	123	121/124	125	126
pərtáscə/pərtáski	pərtáscə/pərtáski	pərtáskə/pərtáski	pərtéskə/pərtéski	pərtáski/pərtáskō
pərtáscəs/pərtáskis	pərtáscəs/pərtáskis	pərtáskəs/pərtáskis	pərtéskəs/pərtéskis	pərtáskəs/pərtáskis
pərtáscə/pərtáski	pərtáscə/pərtáski	pərtáskə/pərtáski	pərtéskə/pərtéski	pərtáski/pərtáskō
pərtijám	pərtijám	pərtijám	pərtijém	pərtijám
pərtijáw	pərtijáw	pərtijáw	pərtijéw	pərtijáw
pərtáscən/pərtáskin	pərtáscən/pərtáskin	pərtáskən/pərtáskin	pərtéskən/pərtéskin	pərtáskən/pərtáskin

127	128	129-132	120	122
pərtáskə/pərtáski	pərtáske/pərtáski	pərtáscə/pərtáski	pərtáski	pərtáski/pərtáskō
pərtáskəs/pərtáskis	pərtáskes/pərtáskis	pərtáscəs/pərtáskis	pərtáskis	pərtáskəs/pərtáskis
pərtáskə/pərtáski	pərtáske/pərtáski	pərtáscə/pərtáski	pərtáski	pərtáski/pərtáskō
pərtijám	pərtijém	pərtijám	pərtijám	pərtijám
pərtijáw	pərtijéw	pərtijáw	pərtijáw	pərtijáw
pərtáskən/pərtáskin	pərtáskən/pərtáskin	pərtáscən/pərtáskin	pərtáskin	pərtáskən/pərtáskin

Resum

RF						Subclasse [III,-ext]					RS				
arrel	ext	tema	m/t	n/p	p	ext	tema	m/t	n/p	Estructura morfològica					
X			ə/i		1[-pl]			ə/i		X + M/T					
X	g		ə/e/i		1[-pl]	g		ə/i		X + E + M/T					
X	iʎ		ə/ə̃/e/ō		1[-pl]	ig		ə		X + E + M/T					
X	ij		ə		1[-pl]										
X			i/ə	s	2[-pl]			i/ə	z	X + M/T + N/P					
X	g		ə/e/i	s	2[-pl]	g		ə/e/i	z	X + E + M/T + N/P					
X	ij		ə	s	2[-pl]	ig		ə	z	X + E + M/T + N/P					
X	iʎ		ə/e	s	2[-pl]										
X			i/ə		3[-pl]			i/ə		X + M/T					
X	g		ə/e/i		3[-pl]	g		ə/i		X + E + M/T					
X	ij		ə		3[-pl]	ig		ə		X + E + M/T					
X	iʎ		ə/e/ə̃/e/ō		3[-pl]										
X	iʎ	á/é		m	1[+pl]										
X	ij	á/é/é		m	1[+pl]	ig	á/é/é		m	X + E + T + N/P					

¹³³ El verb *bullir*, pot incorporar, segons la localitat —cf. *LaFl* 3, III, 211-212, dos tipus d'extensió velar: en [ʎ] i en [iʎ], que en alguns indrets pot alternar amb la solució sense extensió. Tot i la presència de l'increment velar, l'absència de l'extensió palatal motiva que, pel que fa a les realitzacions del present de subjuntiu, el verb *bullir* s'emmarqui en la classe [III,-ext].

X	iy	á/é		w	2[+pl]					
X	ij	á/é/é		w	2[+pl]	ig	á/é/é		w	X + E + T + N/P
X			i/ə	n	3[+pl]			i/ə	n	X + E + N/P
X	g		ə/e/i	n	3[+pl]	g		ə/i	n	X + E + M/T + N/P
X	ij		ə	n	3[+pl]	ig		ə	n	X + E + M/T + N/P
X	iy		ə/e	n	3[+pl]					

RF Subclasse [III,+ext]

RS

arrel	ext	tema	m/t	n/p	p	ext	tema	m/t	n/p	Estructura morfològica
X	ásc		ə		1[-pl]	ásk		i/ə		X + E + M/T
X	ásk		ə/e/i		1[-pl]	ésk		i/ə		X + E + M/T
X	ésk		i/ə		2[-pl]					
X	ésk		i/ə	s	2[-pl]	ésk		i/ə	z	X + E + M/T + N/P
X	ásk		ə/ō	s	2[-pl]	ásk		ə	z	X + E + M/T + N/P
X	ésk		i		3[-pl]	ésk		i		X + E + M/T
X	ásk		ə/ō		3[-pl]	ásk		ə		X + E + M/T
X	iy	á/é		m	1[+pl]					
X	ij	á/é/é		m	1[+pl]	ig	á/é/é		m	X + E + T + N/P
X	iy	á/é		w	1[+pl]					
X	ij	á/é/é		w	2[+pl]	ig	á/é/é		w	X + E + T + N/P
X	ésk		i/ə	n	3[+pl]	ésk		i/ə	n	X + E + M/T + N/P
X	ásk		ə/ō	n	3[+pl]	ásk		ə	n	X + E + M/T + N/P

Models verbals

Classe [I]: nou models

119	129-130	124/127/132	120-121/131	122	125	128	123	126
Ø/i/igə	i	Ø/igə	Ø/i	i/igə	Ø/i	Ø/i	Ø/i/igə/igi	i/igə
iz	iz	igəz	iz	iz	iz	əz	igəz/iz	iz/igəz
i	i	igə	i	i	i	Ø	igə/i	i/igə
əm	əm	əm	əm	əm	ém	əm	əm	əm
əw	əw	əw	əw	əw	éw	əw	əw	əw
in	in	igən	in	in	in	ən	igən/in	in/igən

Subclasse [II,-ext]: 5 models

120-122/124/129	125	119/123/126-127/130-131	128	132
i	i	i/igə	ə/igə	igə/i
iz	iz	igəz/iz	əz/igəz	igəz
i	i	i/igə	ə/igə	igə
əm	ém	əm	əm	əm/igəm
əw	éw	əw	əw	əw/igəw
in	in	igən/in	ən/igən	igən

Subclasse [II,+ext]: 4 models

119/121-124/126-127/130-131	120/129	125	128/132
gi/gə	gi	gə	gə
giz/gəz	giz	gəz	gəz
gi/gə	gi	gə/gi	gə
gám	gám	gém	gám
gáw	gáw	géw	gáw
gin/gən	gin	gən	gən

Subclasse [III,-ext]: 7 models

119/122-124/126-127	120/129	125	121	128
i/igə	i	i/igə	i/gə/gi	i/ige/ge/gi
igəz/iz	iz	igəz/iz	iz/gəz/giz	igez/iz/gez/giz
i/igə	i	i/igə	i/gə/gi	i/ige/ge/gi
igám	igám	igém	igám	igém
igáw	igáw	igéw	igáw	igéw
igən/in	in	igən/in	in/gən/gin	igen/in/gen/gin

130/131	132
ə/i/igə	ə/igə
əz/igəz/iz	əz/igəz
ə/i/igə	ə/igə
igám	igém
igáw	igéw
ən/igən/in	ən/igən

Subclasse [III,+ext]: 3 models

119/121-124/126-132	125	120
əskə/əski	éskə/éski	əski
əskəz/əskiz	éskəz/éskiz	əskiz
əskə/əski	éskə/éski	əski
igám	igém	igám
igáw	igéw	igáw
əskən/əskin	éskən/éskin	əskin

Processos fonològics

1. Ensordiment d'obstruents finals
2. Espirantització d'oclusives sonores medials
3. Palatalització de les oclusives velars: c, j (localitats 119, 125, 126, 127, 129, 130, 131, 132)

Processos optatius:

- Nasalització de /ə/ (→ [ə̃]) en síl·laba àtona i en posició final
- Velarització de /ə/ (→ [ə̠]) en síl·laba àtona, en posició final
- Palatalització de /ə/ (→ [e]) en síl·laba àtona, en posició final o seguida de consonant i precedida de palatal o velar

2.5.1.2.8. Imperatiu

Classe [I]

Al marge de l'al·lomorfa en el radical i en la vocal temàtica, els morfs relacionats amb mode/temps de 2[-pl] —cf. (154)— experimenten diversos tipus d'alternança de caràcter fonètic, alguns dels quals s'han evidenciat en descriure les realitzacions del present d'indicatiu. Cal distingir, a més, pel que fa als segments relacionats amb tema, l'alternança de tipus morfològic que presenta 1[+pl] i la de tipus fonètic en relació amb la vocal /á/, que s'observa a 2[+pl] —cf. els resultats de Son Servera-129 i de Felanitx-132.

(154)

119	120-123	121/124/127	122/126	125	128	129	130-131	132
kántə	kántə/kántə	kántə	kántō	kántə/kántō	káəntə	çəəntə	kántə	cəəntə
cəntəm	kəntəm	kəntəm	kəntəm	kəntəm	kəntəm	cəntəm	cəntəm	cəntəm
cəntáw	kəntáw	kəntáw	kəntáw	kəntáw	kəntáw	cəntəəw	cəntáw	cəntəəw

Resum

RF Classe [I]

RS

arrel	tema	m/t	n/p	p	tema	m/t	n/p	Estructura morfològica
X		ə/ə̄/ē/ō		2[-pl]		ə		X + M/T
X	á/é		m	1[+pl]	é/á		m	X + T + N/P
X	á/ə̄ə̄/ə̄		w	2[+pl]	á		w	X + T + N/P

Classe [II]

La subclasse sense extensió —cf. (155a)— presenta una alternança de caràcter fonètic pel que fa a l'arrel i una alternança de caràcter morfològic pel que fa al segment temàtic. La subclasse amb extensió manifesta la mateixa al·lomorfa en el radical que ja s'havia constatat en el present d'indicatiu i l'adjunció del segment extensió —palatalitzat o no— solament a 1[+pl]. Per la seva banda, 2[+pl] pot presentar de manera alternativa la forma antiga [bá/éjs], que apareixia en el present d'indicatiu.

(155a)

119-124/126-128/130-131	132	125	129
bát	bə́t	bát	bə́ə́t
bətəm	bətəm	bətəm	bətəm
bətáw	bətáw	bətéw	bətáw

(155b)

119/130-131	132	120	121	122	123-124/126	125
báw	bów		báw/bów	bów	bów/bów	béw
bə́ám	bə́ám	bə́ám	bə́ám	bə́ám	bə́ám	bə́ém
bə́áw	bə́js/bə́áw/bə́áw	bə́áw	bə́áw	bə́áw	bə́áw	bə́éw/béjs

119. Pollença, 120. Alcúdia, 121. sa Pobla, 122. Sóller, 123. Santa Margalida, 124. Artà, 125. Binissalem, 126. Esporles, 127. Ariany, 128. Sineu, 129. Son Servera, 130. Palma, 131. Manacor, 132. Felanitx.

127	128	129
báw	báw	bów
bəyám	bəyéw	bəjám
bəváv	bəváv	bájs/bováv

Resum

RF					Subclasse [II,-ext]				RS			
arrel	tema	m/t	n/p	p	tema	m/t	n/p	Estructura morfològica				
X				2[-pl]				X				
X	á/é		m	1[+pl]	á/é		m	X + T + N/P				
X	á/é		w	2[+pl]	á/é		w	X + T + N/P				

RF						Subclasse [II,+ext]					RS				
arrel	ext	tema	m/t	n/p	p	ext	tema	m/t	n/p	Estructura morfològica					
X					2[-pl]					X					
X	Ø/j	á		m	1[+pl]	Ø/j	á		m	X + T + N/P					
X	γ	á/é/é		m	1[+pl]	γ	á/é/é		m	X + E + T + N/P					
X		á/é		w	2[+pl]		á/é		w	X + T + N/P					
X		Ø		s	2[+pl]		Ø		s	X + N/P					

Classe [III]

La subclasse sense extensió —cf. (156a)—, a diferència de la subclasse amb extensió¹³⁴ —cf. (156b)—, manifesta una tendència a adquirir, de manera alternativa, un increment velar [iγ] a 1,2[+pl]. D'altra banda, el segment palatal a [III,+ext] presenta una alternança de tipus morfològic (/áʃ/~/éʃ/).

(156a)

119-121/127-128/130-131	125/132	123	124	126	129
dórm	dórm	dórm	dórm	dórm	dárm
dormím	durmím	dormiyám	dormím/dormiyám	durmím/durmiyám	durmím
dormíw	durmíw	dormíw	dormíw	durmíw	durmíw

(156b)

119-124/126/132	127-131	125
pərtáʃ	pərtím	pərtéʃ
pərtím	pərtíw	pərtím
pərtíw		pərtíw

¹³⁴ El verb *bullir* no presenta en cap localitat un increment velar.

Resum

RF Subclasse [III,-ext]						RS			
arrel	Ext	tema	m/t	n/p	p	Ext	tema	m/t	n/p
X					2[-pl]				
X		i		m	1[+pl]		i		m
X	iγ	á		m	2[+pl]	iγ	á		m
X		i		w	2[+pl]		i		w

RF Subclasse [III,+ext]						RS			
arrel	Ext	tema	m/t	n/p	p	Ext	tema	m/t	n/p
X	éʃ/éʃ				2[-pl]	éʃ/éʃ			
X		i		m	1[+pl]		i		m
X		i		w	2[+pl]		i		w
X					2[+pl]				

Models verbals: imperatiu

Classe [I]: 2 models

Subclasse [II,-ext]: 2 models

119-124/126-132	125	119-124/126-132	125
ə	ə		
əm	ém	əm	ém
áw	áw	əw	éw

Subclasse [II,+ext]: 4 models

119/122-124/126-128/130-131	129/132	121	125	120 (inc)
gám	gám	ám	gém	gám
áw	z/áw	áw	éw/z	áw

Subclasse [III,-ext]: 3 models

Subclasse [III,+ext]: 2 models

119-121/125/127-128/129-132	123	124/126	119-124/126/132	125	127-131 (inc)
ím	gám	ím/gám	éʃ	éʃ	
íw	íw	íw	ím	ím	pərtím
			íw	íw	pərtíw

Processos fonològics

1. Espirantització d'oclusives sonores medials
2. Palatalització de les oclusives velars: c, ʃ (localitats 119, 125, 126, 127, 129, 130, 131, 132)
3. Palatalització de /a/ > [éæ] en síl·laba tònica (localitat 129)
4. Palatalització de /a/ > [éé] en síl·laba tònica (localitat 132)

Processos optatius:

- Anteriorització de /ə/ (→ [ë]) en síl·laba àtona i en posició final
- Nasalització de /ə/ (→ [ə̃]) en síl·laba àtona i en posició final
- Velarització de /ə/ (→ [õ]) en síl·laba àtona, en posició final

Síntesi

Del comportament general dels verbs model del mallorquí i de la incidència dels diversos increments en cadascuna de les classes verbals es poden extreure les conclusions següents:

La classe [I] presenta una extensió velar en el present de subjuntiu (*càntiga*). Alguns indrets (Pollença, Sóller i Ariany) l'adopten solament a 1[-pl]. Altres (Santa Margalida i Esporles) la manifesten, alternant amb solucions sense extensió, a 1,2,3[-pl] i 3[+pl]. Altres localitats (Artà), encara, només presenten resultats amb increment en les persones esmentades com a solució única, sense cap mena de contrapartida.

Les dades examinades semblen suggerir que aquest segment aconsegueix la funció d'evitar el sincretisme que es podria produir en els casos d'identitat formal entre la 1a persona del present d'indicatiu i la 1a persona del present de subjuntiu. Aquest fet explica la incorporació de l'extensió només a 1[-pl] en alguns indrets i la previsible extensió a la resta de persones, tret d'1,2[+pl], pel fet que aquestes formes del plural ja contenen dues vocals temàtiques diferents: /á/ en el present d'indicatiu; /ó/, i en algun cas /é/, en el present de subjuntiu.

És interessant de constatar, com ja s'ha comentat en altres punts d'aquesta descripció, que els segments morfològics no solament cobreixen un determinat rol estructural sinó que paral·lelament poden desenvolupar altres valors funcionals. Així, i a partir de les realitzacions de la vocal temàtica dels presents —d'indicatiu i de subjuntiu— dels verbs de la classe [I] del mallorquí —/á/~ /ó/ o /á/~ /é/, segons la localitat— pot constatar-se que, a més de delimitar classes, és a dir, el valor cabdal de les vocals relacionades amb tema, poden, al seu torn, i a través de llur contraposició, diferenciar els resultats —en els indrets que són coincidents— del present d'indicatiu dels del present de subjuntiu. No resulta, doncs, tan estranya la presència de les vocals temàtiques /í/~ /á/ en els verbs de la classe [III], observada en algunes localitats valencianes, pel fet que la delimitació de la classe verbal es fa amb les vocals temàtiques pròpies de la classe corresponent, en aquest cas /í/, mentre que les altres vocals —/á/, i en alguns indrets també /é/— poden desenvolupar una funció distintiva de caràcter modal o temporal.

La postulació d'una jerarquia funcional entre les diverses vocals temàtiques que caracteritzen una classe verbal no és un fet banal. En el cas de la classe [III], en les varietats que presenten

una vocal temàtica única, aquesta vocal assumeix la funció de marcador de classe, però perd aleshores la funció distintiva entre indicatiu, subjuntiu i imperatiu pel que fa als presents —cf. la coincidència de formes com *partim* en els tres presents d'algunes varietats. Quant a les vocals que caracteritzen la classe [I], per exemple, del dialecte oriental (/á/, /é/ i /é/), solament una (/á/) adopta la funció estricta de delimitar classe verbal. Les altres dues no posseeixen el mateix valor que l'anterior pel fet que les mateixes vocals apareixen en l'inventari temàtic de la classe [II]; per tant, ni /é/ ni /é/ caracteritzen en exclusiva ni la classe [I] ni la classe [II].

Quant a l'increment velar, en algunes varietats mallorquines, el paper adoptat per aquest segment —distingir el present de subjuntiu de l'indicatiu— és assumit pel morf relacionat amb mode/temps /i/ ([kánti]), que, tot i que pot coexistir amb la forma exempta de desinència ([kánt]), que en aquest cas és coincident amb la del present d'indicatiu ([kánt]), s'estén progressivament a les persones 1,2,3[-pl] i 3[+pl] a través d'un període de convivència amb la vocal de mode/temps /ə/.

S'ha dit que el morf relacionat amb mode/temps que caracteritza el present de subjuntiu és /i/. Cal destacar, però, que, en general, tret de Santa Margalida, que presenta una solució múltiple a 1[-pl] —Ø~/i~/igə~/igi/—, el segment relacionat amb mode/temps /ə/ —i no /i/— s'acostuma a associar amb l'increment velar [ig]. Aquesta solució és lògica per raó que el morf relacionat amb mode/temps /ə/ és comú al present d'indicatiu i al present de subjuntiu. El segment /ə/ de l'indicatiu, des d'aquesta perspectiva, s'identifica amb mode/temps, per la qual cosa, en no ser substituït per /i/, requereix un nou marcador que distingeixi addicionalment els dos modes. Sembla que aquesta és, doncs, la funció de l'increment velar, que, estructuralment, i com en les altres varietats que el manifesten, està ubicat en la casella corresponent a extensió, però distingeix funcionalment els presents dels dos modes.

És novament aquesta funció que motiva la presència del mateix increment velar /ig/ en el present de subjuntiu dels verbs de la classe [II] (*bàtiga*). Curiosament, però, solament Felanitx l'inclou a 1,2[+pl], probablement per distingir les dues persones del plural dels dos presents. En la resta de localitats és possible la identitat formal pel que fa a 1,2[+pl] d'ambdós temps, sense interposar cap altre element discriminador —indicatiu, [bətém] (Binissalem)~[bətám]

(arreu) / subjuntiu, [bətéw] (Binissalem)~[bətów] (arreu). La voluntat d'evitar el sincretisme no esdevé, doncs, un criteri estable i general, atès que justifica només a mitges determinades conductes divergents i, en tot cas, és aplicable al comportament particular de cada varietat. Es tracta d'un criteri parcialment explicatiu i, per aquest motiu, les dades discrepants i el valor distintiu que poden assumir els diversos marcadors s'han de valorar amb una certa cautela.

El segment velar, que defineix la subclasse [II,+ext], compta en mallorquí amb una distribució general comuna a altres varietats dialectals. En aquesta varietat, l'increment s'estén també al gerundi (*beguent*).

Les dues subclasses que componen la classe [III], al marge de incorporar o no l'extensió palatal, presenten comportaments diferenciats en relació amb 1[-pl] del present d'indicatiu ([dórm]~[dórk/c] / [partásc/k]~[partésk]), però alhora adopten una conducta totalment coincident quant a la presència de l'extensió /ig/ a l'imperfet de subjuntiu (*dormigués* / *partigués*) i parcialment coincident en relació amb el present de subjuntiu —només a 1,2[+pl] (*dormiguem* / *partiguem*).

Deixant de banda les característiques de l'increment palatal en mallorquí (/ésk/~ /ésk/), que alterna, segons la seva distribució en el paradigma verbal, amb altres realitzacions sense l'element velar final (/és/~ /és/) en els verbs pertanyents a la subclasse [III,+ext], els verbs que pertanyen a la subclasse [III,-ext] poden manifestar en algunes localitats la inserció d'un segment velar a 1[-pl], que funcionalment sembla distingir la 1a persona de la 3a en el present d'indicatiu —cf. [dóŋk] / [dórm]. Novament, aplicar el criteri d'evitar el sincretisme és útil en aquesta subclasse, però és inoperatiu en la subclasse [II,-ext], on coexisteix, almenys pel que fa al verb *batre*, una solució única [bát] per a les dues persones d'aquest temps. Aquesta manca de distinció també es fa evident en altres verbs de la classe [II] com *rompre* o *perdre*, per exemple. La coincidència formal entre les dues persones és efectiva en alguns verbs de la classe [III], tot i presentar un radical susceptible d'admetre l'increment velar —cf. les realitzacions majoritàries d'1[-pl] i 3[-pl] del present d'indicatiu [búλ], [krúʃ], [kúj] enfront de les solucions minoritàries, almenys en temps d'Alcover, amb increment velar a 1[-pl] ([búλk], [krúsk], [kújk]). Com en altres varietats, és previsible que es tracti d'un procés progressiu d'expansió del segment velar, incipient a començaments de segle, però que ha anat prenent volada al llarg d'aquest segle. La confrontació amb dades actuals podria ratificar aquesta hipòtesi.

El capteniment de *dormir*, en relació amb l'adquisició de l'increment velar, a més de trencar la identitat entre les dues persones del plural dels presents d'indicatiu i de subjuntiu, materialitza el fenomen d'expansió del segment velar a classes altres que la pròpia. No es pot menystenir, i ja s'ha comentat en una altra ocasió, que la tendència a la difusió de l'increment pot encara ser facilitada per les característiques fonològiques del radical.

Cal destacar encara que en les dues subclasses de la classe [III] cap realització d'1,2[+pl] del present de subjuntiu coincideix, a diferència d'altres varietats, amb les mateixes persones del present d'indicatiu —cf. subjuntiu: [dormiγám] / indicatiu: [dormím]. La distinció ve marcada per la presència de l'increment velar i, de retruc, per la incorporació de la vocal temàtica corresponent a la classe [II], que, en balear pot ser, segons les localitats, /á/ o /é/.

Pensar en un possible tractament aglutinador de l'extensió i del tema en aquests casos (/igá/ i /igé/) com a segments simultàniament relacionats amb mode/temps és certament problemàtic des del punt de vista de la recurrència de segments morfològics. Sembla que /á/ i /é/ són formalment marques temàtiques, i per aquest motiu n'ocupen la casella corresponent; de la mateixa manera, el segment velar omple el forat extensió, malgrat que ambdós elements trenquen la identitat formal entre les dues persones del plural del present d'indicatiu i del present de subjuntiu.

Finalment, pel que fa a l'increment palatal, el present treball opta per considerar dues realitzacions al·lomòrfiques d'aquest element la distribució de les quals, en el paradigma de la subclasse [III,+ext], està vinculada a l'acció d'una regla d'assignació de representacions morfològiques dels morfs —/ásk/ → 1[-pl] present d'indicatiu, present de subjuntiu; /áʃ/ → 2,3[-pl], 3[+pl] present d'indicatiu, 2[-pl] imperatiu. Considerar una relació més estreta entre /áʃ/ i /ásk/ suposaria aplicar un procés de despalatalització de la fricativa palatal seguida no només de sibilant —context que, en efecte, pot despalatalitzar—, sinó seguida de velar, un context, però, que en altres varietats pot tenir efectes palatalitzadors. D'altra banda, si es mantenen solament dos increments, és a dir, /áʃ/ i /ás/, caldria vincular aleshores l'increment velar amb la vocal de nombre/persona. Davant d'aquesta associació de morfs, que, tot i posseir una funció distintiva, no es poden segregar des d'un punt de vista estructural, es mantenen dos segments morfològics (/áʃ/ i /ásk/) relacionats amb extensió i dos segments

morfològics (/i/ i /ə/) relacionats amb mode/temps. A la llum d'una prospectiva es torna a intuir, pel que fa als dos darrers segments, l'expansió de /i/ enfront de /ə/, passant per un període, com ho reflecteixen les dades d'Alcover, de convivència mútua.